Memòria del ces

Sobre l'economia,
el treball i la societat de les Illes Balears

2018

ces Illes Balears
Consell Econòmic i Social
de les Illes Balears

MEMÒRIA DEL ces

Sobre l'economia,
el treball i la societat de les Illes Balears

2018

Presentació

El 2018, l'any que correspon a aquesta Memòria del Consell Econòmic i Social, ha estat de consolidació per a la institució. El CES ha elaborat dictàmens i informes, i ha activat reunions amb diferents interlocutors socials i econòmics, complint amb l'escomesa de subratllar la governança en els processos. Però, sobretot, ha enllestit la direcció d'un treball medul·lar per a la societat balear: l'estudi de prospectiva Balears 2030, l'únic d'aquesta naturalesa que hi ha a les regions espanyoles i un dels pocs —l'altra referència seria el d'Occitània— en el marc europeu. La prospectiva al servei de la societat: heus aquí un gran objectiu per al CES, que ha de quallar en un dictamen específic que s'elevarà al Govern abans de final d'any. Tot un repte; però, sobretot, tota una cruïlla per tal que les administracions públiques, encapçalades pel Govern, decideixin de forma coratjosa establir un pla estratègic per a les Balears, un instrument que hauria de ser essencial per a tothom, sigui qui sigui el que estigui instal·lat a les diferents institucions públiques. La sinergia amb el món privat, amb els agents econòmics i socials, ha de ser, al seu torn, la pedra miliar a partir de la qual es tiri endavant un projecte d'aquesta naturalesa. El CES ha posat un primer bastiment a aquesta iniciativa. Esperem que sigui escoltat i seguit.

Però, endemés, la Memòria constitueix una altra peça capital. Tenim a les mans el compendi més complet, sistematitzat i comentat que hi ha a hores d'ara a les Balears, en què es revisen pràcticament tots els aspectes que conformen la nostra societat i que hi incideixen. Cal assenyalar que en aquesta Memòria s'ofereixen perspectives que consider molt noves. Els lectors trobaran a les planes que segueixen aspectes que no s'havien analitzat o plantejat fins ara; a més, s'han fet revisions pregones de factors ja coneguts, tot i que s'hi han aportat noves interpretacions. Aquesta Memòria és farcida, doncs, d'elements renovadors. N'esmentaré tot just uns quants.

L'inici de la comptabilitat del capital natural de les costes balears és un d'aquests aspectes, un tema que demostra la preocupació del CES per tot allò que afecta la qualitat ecològica de l'entorn. En aquest sentit, l'apartat concret sobre medi ambient és complex, però, alhora, molt complet: rau ací la inquietud que batega en tota la societat sobre les conseqüències del canvi climàtic i de les externalitats produïdes pel creixement econòmic. Però, a banda d'això, a la part social s'han facilitat aportacions importants: els indicadors de progrés social i qualitat de vida, una eina —la confecció d'indicadors— que el CES vol desenvolupar de valent, tenint ben en compte que urgeix mesurar tot el que puguem per tal de poder decidir molt millor. I aquesta idea de mesurament se sustenta en la necessitat de col·locar al costat del PIB regional altres dades, socials i biofísiques, de gran rellevància per poder bastir un millor diagnòstic de l'evolució econòmica, social, ambiental i laboral. Aquesta cura per la quantificació com a instrument per qualificar millor el discurs es troba en la renda disponible de les llars, que es pot consultar a les planes que segueixen; sense descuidar altres informacions bàsiques, com ara el càlcul de l'esforç per l'accés a l'habitatge, o factors més contextuals, com l'anàlisi que es presenta sobre les intensitats mitjanes de trànsit —un aspecte que preocupa cada vegada més— o l'educació dels adults —un altre punt de gran transcendència.

El CES cobreix així aquesta segona Memòria en aquesta nova singladura. Pens que ho fa amb èxit: actualitzant les estadístiques, promovent nous treballs, consolidant-ne d'altres, sempre amb la idea de governança —que conforma l'ADN del CES— i, endemés, i això val la pena recordar-ho un cop més, amb l'estreta col·laboració de la Universitat de les Illes Balears en diferents projectes, amb resultats profitosos.

Només em resta agrair als experts que han treballat en la confecció d'aquesta Memòria la seva entrega i el seu compromís; sense aquests valors, hauria estat impossible tancar el projecte. Els serveis del CES —administratius, tècnics, així com el treball ingent del becari, Francisco Oliver— han estat, un cop més, professionals i curosos en el treball. Aquí, la tasca de Joan Matamalas ha estat encomiable com a director de la Memòria, i el vull felicitar pel resultat. A tots i totes, moltes gràcies. Posam a l'abast de la comunitat balear aquest instrument cabdal, que ajudarà a comprendre i, sobretot, a calibrar molt millor les decisions. Tothom està convidat a entrar en aquesta Memòria que s'obre tot seguit.

Carles Manera Erbina

President del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears

Josep Valero González

Secretari General del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears

COMISSIÓ DE TREBALL DE LA MEMÒRIA DEL CES 2018 SOBRE L'ECONOMIA, EL TREBALL I LA SOCIETAT DE LES ILLES BALEARS

Presidenta	Maria Llompart Bibiloni
Membres titulars	Sergio Bertrán Damián Sebastián Lora Sánchez Silvia Montejano Cofreces Rafel Crespí Cladera

La Comissió de Treball de la Memòria s'ha reunit els dies 7 i 28 de novembre de l'any 2018 i el 10 d'abril, 3 de juliol, 17 de juliol i 4 de setembre de 2019. La Memòria del CES 2018 sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears és aprovada pel Ple en la sessió de dia 10 de setembre de 2019.

TÈCNICS I COORDINADORS DE LA MEMÒRIA DEL CES 2018 SOBRE L'ECONOMIA, EL TREBALL I LA SOCIETAT DE LES ILLES BALEARS

DIRECCIÓ I SERVEIS TÈCNICS

Direcció
Joan Matamalas González
Cap d'estudis del CES

Secretaria General
Josep Valero González
Secretari general del CES

SERVEIS TÈCNICS DEL CES

Servei econòmic
Ferran Navinés Badal

Servei jurídic
Juan Francisco Servera Villena

Becari
Francisco Oliver Lamilla

Tractament estadístic i informàtic de taules, gràfics i annexos estadístics
Marta Bonnail Martín

Coautors i coautores de la Memòria del CES 2018 sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears

Capítol I. Panorama econòmic

Serveis Tècnics del CES i Marta Bonnail Martín	1. El panorama econòmic de les Illes Balears
Yolanda Desco Blay, Mateu Morro Marcé	2. El sector primari
Javier Franconetti Manchado	3. Indústria i energia
Catalina Barceló Horrach	4. Construcció
Serveis Tècnics del CES	5. El sector de serveis
Serveis Tècnics del CES i Marta Bonnail Martín	6. Turisme
Serveis Tècnics del CES	7. Comerç
Eduard Alonso Paulí, Luís Bru Martínez	8. El sector del transport
Alfredo Martín Oliver	9. Institucions financeres
Juan B. Llorens Beltrán de Heredia	10. Administracions públiques i càrrega fiscal
Lluís Vallcaneras Nebot	11. Medi ambient
María Díaz Codina, Isabel Llodrà Riera, Francisca Mas Parera, Bàrbara Terrasa Pont	12. Societat del coneixement i de la informació
Margalida Albertí Garau	13. Economia social i solidària

Capítol II. Mercat de treball i polítiques d'ocupació

Erik Monreal Bringsvaerd, Elena Quintana Murci, María del Mar Ribas Mas, Francesca Salvà Mut, Maria Tugores Ques

Capítol III. Qualitat de vida i estat del benestar

Diana Roberta Borràs Rhodes, Ferran D. Lluch i Dubon	1. La població de les Illes Balears
Llorenç Pou Garcías	2. Benestar econòmic, distribució de la renda i pobresa
Florencio Ingelmo Sánchez	3. Seguretat Social
María Teresa Blasco Clar, Eusebi Castaño Riera, Margarita Frontera Borrueco, Antoni Fuster Miró, María Magdalena Salom Castell, Bartomeu Sastre Palou, José María Vicens Gómez	4. Salut, qualitat de vida i serveis sanitaris
Joan Amer Fernández, Lluís Ballester Brage, María Belén Pascual Barrio, Margarita Vives Barceló	5. Educació
Lluís Ballester Brage, Josep Oliver Torelló	6. Serveis Socials
Caterina Thomàs Vanrell	7. El Sistema de promoció de l'autonomia personal i d'atenció a la dependència
Catalina Barceló Horrach	8. Habitatge
Sonia Vidal Ferrer	9. Justícia*
Joan Melià Garí, Berta Sureda i Berná	10. Llengua i cultura

Col·laboracions monogràfiques

Javier Franconetti Manchado	La renda municipal disponible de les llars
Ferran Navinés Badal	Estudi sobre la prospectiva econòmica, social i mediambiental de les societats de les Illes Balears a l'horitzó 2030
Aniol Esteban Claret	El sistema de comptes de capital natural per a les Illes Balears
Carlos Juiz García	En què consisteix la transformació digital?
Joan Matamalas González	Els indicadors regionals de progrés social i de qualitat de vida
Carmen Orte Socías, Liberto Macías González	L'educació de les persones adultes i grans a les Balears

* Nota: l'apartat que incorpora un (*) ha comptat amb la col·laboració dels ST del CES.

ÍNDEX GENERAL

CAPÍTOL I. PANORAMA ECONÒMIC

1. El panorama econòmic de les Illes Balears

Resum 23
1.1. Les macromagnituds i l'anàlisi regional 24
1.1.1. Introducció 24
1.1.2. Anàlisi de l'oferta productiva de les Illes Balears 24
1.1.2.1. L'anàlisi de l'oferta productiva de les Illes Balears per illes 24
1.1.2.2. L'anàlisi de l'oferta productiva de les Illes Balears per comunitats autònomes 25
El sector agrari 25
La indústria 25
La construcció 26
Els serveis 26
1.1.2.3. El teixit empresarial balear 27
1.1.3. L'anàlisi de la demanda de les Illes Balears 27
1.1.3.1. El saldo net exterior 27
Exportacions 28
Importacions 30
Saldo comercial 30
1.1.4. La inversió estrangera 32
1.1.5. Els preus 32
1.1.6. L'evolució de la renda per capita i els seus determinants per capita 32
1.1.6.1. La posició relativa de les Balears en termes de renda per capita per Comunitats Autònomes 33
1.1.6.2. L'evolució dels factors determinants de l'evolució de la renda real per capita: la productivitat i la taxa d'activitat de la població 33
1.1.7. La distribució funcional de la renda 34
1.1.8. La taxa de benefici i l'índex sintètic de resiliència regional 35

Requadre I-1.
La renda municipal disponible de les llars. *Francisco Javier Franconetti* 71

Requadre I-2.
Estudi sobre la prospectiva econòmica, social i mediambiental de les societats de les Illes Balears a l'Horitzó 2030 (H2030). *Ferran Navinés* 84

2. El sector primari

Resum 89
2.1. Introducció 89
2.2. Els recursos humans en el sector primari 90
2.3. El subsector agrari 90
2.3.1. Els trets generals 90
2.3.2. L'agricultura 91

2.3.3. La ramaderia 92
2.3.4. Les produccions de qualitat. 92
2.3.5. Les exportacions al sector primari. 93
2.4. Les forests 93
2.5. La pesca 93

3. Indústria i energia
Resum 101
3.1 L'evolució del PIB, l'ocupació, l'índex de producció industrial i l'índex de preus industrials 101
3.2 Evolució de les empreses industrials 102
3.3 Evolució de l'ocupació 102
3.4 Evolució de les branques industrials 102
3.4.1 Dades generals de l'Enquesta estructural d'empreses 102
3.4.2 Principals resultats de l'Enquesta estructural per branques d'activitat. . . 103
3.4.3 Energia 104
3.4.4 Indústries relacionades amb el sector de la construcció 105

4. Construcció
Resum 111
4.1. Introducció 111
4.2. Factors de producció 112
4.2.1. Materials de construcció 112
4.2.2. Ocupació 113
4.3. La producció 114
4.3.1. Inversió pública 114
4.3.2. Inversió privada 115

5. El sector de serveis
Resum 125
5.1. Introducció 125
5.2. L'evolució i el pes dels serveis en l'economia de les Illes 126
5.3. El pes del sector de serveis en l'àmbit insular 126
5.4. Les principals magnituds del sector: l'enquesta estructural d'empreses de l'any 2017. 126
5.5. L'enquesta estructural d'empreses de l'any 2016: principals macromagnituds 127
5.6. Principals coeficients 127
5.7. Principals resultats d'explotació 128
5.8. L'ocupació. 128

6. Turisme
Resum 135
6.1 Introducció 136
6.2. L'evolució de les Balears en relació amb les comunitats autònomes competidores en el segment de sol i platja en turisme internacional 136
6.3. Anàlisi sintètica dels principals indicadors de demanda: estades totals, estada mitjana i turistes 137
6.3.1. Estades 137

6.3.2. Estada mitjana 137
6.3.3. Turistes 138
6.4. La demanda turística total a les Balears 138
6.4.1. Estades, estada mitjana i turistes per país de residència i estacionalitat 138
6.4.1.1. Estades a les Balears per nacionalitat i estacionalitat 138
Estades per illes, nacionalitat i estacionalitat 139
Mallorca 139
Menorca 139
Pitiüses 139
6.4.1.2. Estada mitjana a les Balears per nacionalitat i estacionalitat 139
Estada mitjana per illes, nacionalitat i estacionalitat 140
Mallorca 140
Menorca 140
Pitiüses 140
6.4.1.3. Turistes a les Balears per nacionalitat i estacionalitat 140
Turistes per illes, nacionalitat i estacionalitat 140
Mallorca 140
Menorca 141
Pitiüses 141
6.4.2. Turistes per país de residència, tipus d'allotjament i estacionalitat 141
6.4.2.1. Turistes a les Balears per nacionalitat, tipus d'allotjament i estacionalitat 141
Turistes per illes, per nacionalitat, tipus d'allotjament i estacionalitat 142
Mallorca 142
Menorca 142
Pitiüses 143
6.4.3. Turistes per motiu principal del viatge i estacionalitat 158
6.4.3.1. Turistes per motiu principal del viatge a les Balears i estacionalitat 158
6.4.3.2. Turistes per motiu principal de viatge, per illes i estacionalitat . . . 158
Mallorca 158
Menorca 158
Pitiüses 158
6.4.4. Turistes per forma d'organitzar el viatge 158
6.4.4.1. Turistes per forma d'organitzar el viatge a les Balears, nacionalitat i estacionalitat 158
6.4.4.2. Turistes per forma d'organitzar el viatge, per illes i estacionalitat 159
Mallorca 159
Menorca 159
Pitiüses 159
6.4.5. Estades, estada mitjana i turistes en hotels per país de residència, per illes i estacionalitat 159
6.4.5.1. Estades a les Balears per nacionalitat i estacionalitat 159
Estades per illes, nacionalitat i estacionalitat 160

Mallorca 160
Menorca 160
Pitiüses 161
6.4.5.2. Estada mitjana a les Balears, per nacionalitat i temporada 161
Estada mitjana per illes i nacionalitat 161
Mallorca 161
Menorca 161
Pitiüses 162
6.4.5.3. Turistes a les Balears i per nacionalitat 162
Turistes per illes i nacionalitat 162
Mallorca 162
Menorca 162
Pitiüses 163
6.4.6. Passatgers en creuers i companyes aèries de baix cost 163
6.4.6.1. Passatgers en creuers 163
6.4.6.2. Passatgers en companyes aèries de baix cost 163
6.5. Despesa turística total 171
6.5.1. Per illes i temporada 171
6.5.2. Per país de residència i per illes 171
6.5.2.1. Illes Balears 171
6.5.2.2. Mallorca 171
6.5.2.3. Menorca 172
6.5.2.4. Pitiüses 172
6.5.3. Per partida de despesa i per illes 172
6.5.4. Per tipus d'allotjament i per illes 172
6.5.5. Per forma d'organització del viatge i per illes 173
6.5.6. Despesa del turisme internacional per comunitats autònomes 173
6.6. Preus i rendibilitat del sector hoteler 173
6.6.1. Evolució 2008-2018 a les Balears i per illes 173
6.6.2. Evolució 2016-2018 a les Balears, per illes i per temporades 173
6.6.3. Evolució 2016-2017 per comunitats autònomes 174
6.6.4. Evolució 2008-2017 de l'índex de preus de l'oferta turística 174
6.7. Oferta 174
6.7.1. Establiments 174
6.7.2. Places 174
6.7.3. Grau d'ocupació 174
6.7.4. Pensió completa 175
6.7.5. Oferta complementària 175
6.8. Empreses i locals turístics 176
6.8.1. Per activitat econòmica 176
6.8.2. Per activitat econòmica i estrats d'assalariats 176
6.8.3. Per activitat econòmica i per illes 177
6.9. Ocupacions i contractacions laborals en el sector turístic 177
6.9.1. Ocupacions en hostaleria i restauració 177
6.9.2. Vint ocupacions més contractades en el sector turístic 177
6.9.3. Contractacions turístiques per activitat econòmica 177

7. Comerç
Resum 193

7.1 Introducció 193
7.2 Principals macromagnituds 193
7.3 Principals coeficients 194
7.4 Principals resultats d'explotació 194
7.5. L'ocupació 195

8. Transports
Resum 199
8.1. Introducció 199
8.2. Macromagnituds i descripció del sector de transport 199
8.2.1. Producció 199
8.2.2. Ocupació del sector: nivells, productivitat i qualitat 200
8.2.3. Estructura i dimensió de les empreses del sector de l'emmagatzematge i el transport terrestre 200
8.3. Capital i infraestructures del transport a les Illes Balears 201
8.3.1 Infraestructura del transport per carretera: xarxa viària de les Illes Balears 201
8.3.1.1 El parc mòbil de les empreses de transport terrestre de mercaderies 202
8.3.1.2. Les empreses de transport terrestre de passatgers 202
8.3.2 Infraestructura del transport marítim 202
8.3.3 Infraestructura del transport aeri 203
8.4. Ús del transport a les Illes Balears 204
8.4.1. El transport per via aèria 204
8.4.1.1. Transport de passatgers 204
8.4.1.2. Transport de mercaderies 209
8.4.2. El transport per via marítima 209
8.4.2.1. Transport de passatgers 209
8.4.2.2. Passatgers de creuers turístics 209
8.4.2.3. Transport de mercaderies 209
8.4.3. Ús de les carreteres 210
8.4.3.1. Parc automobilístic de les Illes Balears 210
8.4.3.2. Intensitat d'ús de les carreteres 210
8.4.3.3. Sinistralitat a les carreteres 211
8.4.3.4. Transport públic interurbà a Mallorca 212
8.4.3.5. El transport públic a Palma 212

9. Institucions financeres
Resum 217
9.1. Introducció 217
9.2. Institucions financeres a les Illes Balears 217
9.2.1. Evolució del crèdit d'institucions financeres 217
9.2.1.1. Crèdit a empreses no financeres 218
9.2.1.2 Finançament de les famílies 220
9.2.1.3. Institucions financeres al finançament de les administracions públiques 220
9.2.2. Estalvi a les Illes Balears: evolució dels dipòsits 221
9.2.3. Xarxa d'oficines de les entitats de dipòsit a les Illes Balears 222
9.3. Altres institucions financeres i fonts de finançament alternatives 223

9.3.1. Societats de garantia reciproca: ISBA 223
9.3.2. Ampliacions de capital 223
9.3.2.1. Cotització a borsa i mercat alternatiu borsari (MAB) 223
9.3.3. D'altres 224

10. Administracions públiques i càrrega fiscal
Resum 231
10.1. Introducció 231
10.2. La Comunitat Autònoma 231
10.2.1. El pressupost de l'Administració General 231
10.2.1.1. Els ingressos 231
10.2.1.2. Les despeses 232
10.2.1.3. Les inversions 232
10.2.1.4. Els pressuposts dels béns de dret públic i de les societats públiques 233
10.2.2. El deute acumulat 233
10.3. Consells insulars 233
10.3.1. Anàlisi pressupostària 233
10.3.2. Compte financer 235
10.4. Ajuntaments 236
10.4.1. Anàlisi pressupostària 236
10.4.2. Compte financer 236
10.4.3. Ajuntament de Palma 237
10.4.4. Ajuntament de Calvià 238
10.4.5. Anàlisi de la despesa local segons la destinació 239
10.5. Administració de l'Estat 246
10.6. La càrrega fiscal a les Illes Balears 246
10.7. La despesa pública a les Balears per polítiques de despesa 249

11. Medi Ambient
Resum 259
11.0. Introducció 259
11.1. Meteorologia 259
11.1.1. La precipitació 259
11.1.2. La temperatura 260
11.2. L'aire 265
11.3. L'aigua 266
11.3.1. Reserves hídriques 266
11.3.2. L'aigua dessalada 266
11.3.3. L'índex de sequera hidrològica 266
11.4. Medi terrestre 275
11.4.1. Els incendis 275
11.4.2. Aprofitament dels recursos forestals 275
11.4.3. La xilel·la 275
11.5. Biodiversitat 275
11.5.1. Catàleg balear d'espècies protegides 275
11.5.2. Superfície protegida 276
11.6. Medi marí 276
11.6.1. Neteja del litoral 276

11.6.2. Projecte de manteniment i neteja d'espais de rellevància ambiental de les Illes Balears per persones en risc d'exclusió social 277
11.6.3. Qualitat de les aigües de bany 277
11.6.4. Els abocaments 277
11.6.5. Decret sobre la posidònia 278
11.7. L'energia 291
11.8. El territori 292
11.9. Residus 298
11.9.1. Mallorca 298
11.9.2. Menorca 298
11.9.3. Eivissa 299
11.9.4. Formentera 299
11.9.5. Residus perillosos 300
11.9.6. Projecte de llei de residus i sòls contaminants de les Illes Balears 300

Requadre I-3.
El sistema de comptes de capital natural per a les Illes Balears. *Aniol Esteban* 310

12. Societat del coneixement i de la informació
Resum 317
12.1. Introducció 317
12.2. Anàlisi del sistema de ciència, tecnologia i innovació de les Illes Balears 318
12.3. Els resultats de la política de ciència, tecnologia i innovació 319
12.3.1. Promoció del talent 320
12.3.2 Excel·lència investigadora 326
12.3.3. Impuls de la competitivitat 327
12.3.4. Mesures d'acompanyament 327
12.4. La Societat de la Informació a les Illes Balears 328
12.4.1. Ciutadania 328
12.4.2. Empreses 329
12.4.3. Administració electrònica 329

Requadre I-4.
En què consisteix la transformació digital? *Carlos Juiz*. 333

13. Economia social i solidària
Resum 339
13.1. Introducció 339
13.2. Metodologia 340
13.3. Dades de l'economia social a les Illes Balears. 340
13.4. Comparativa entre Espanya i les Illes Balears de les cooperatives i les societats laborals 342
13.5. Les cooperatives 343
13.5.1 Evolució de les cooperatives a les Illes Balears (Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social) 343
13.5.2.Evolució de les cooperatives donades d'alta 343
13.5.3. Cooperatives per illes (Registre de Cooperatives i Societats Laborals de les Illes Balears). 343
13.5.4. Mapa de les cooperatives a les Illes Balears (Registre de Cooperatives i de Societats Laborals de les Illes Balears) . . . 344

13.6. Les societats laborals a les Illes Balears 344
13.6.1. Evolució de les societats laborals a les Illes Balears (Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social) 344
13.6.2. Evolució de les societats laborals donades d'alta 345

Capítol II. Mercat de traball i polítiques d'ocupació

Resum 355

1. Panorama general del mercat de treball 356
1.1. Els indicadors laborals de l'estratègia 2020 356
1.2. Anàlisi de les dades d'afiliació a la Seguretat Social 356
1.3. Anàlisi de l'ocupació segons l'enquesta de població activa: resum de les dades generals 359
1.3.1. Anàlisi comparada de les taxes d'activitat, d'ocupació i d'atur de les Balears i d'altres comunitats autònomes 360
1.3.2. L'índex de qualitat del treball (IQT) 362

2. Anàlisi del mercat de treball de les Illes Balears 376
2.1. L'ocupació per situacions laborals 376
2.2. L'estacionalitat 376
2.3. La temporalitat 376
2.4. Els ocupats i els assalariats per tipus de jornada, per gènere i per sector econòmic 377
2.5. L'atur i les demandes d'ocupació 378
2.6. La contractació 379
2.7. Salaris i cost laboral 381

3. Polítiques actives d'ocupació 392
3.1. Intermediació laboral 392
3.2. Orientació laboral 393
3.3. Formació professional per a l'ocupació 394
3.3.1. Programes i accions de formació adreçats a persones desocupades . . . 395
3.3.2. Accions formatives adreçades a treballadors ocupats 399
3.3.3. Avaluació de competències clau i acreditació de l'experiència laboral . . . 399
3.4. Mesures directes de foment i creació d'ocupació. 400
3.5. Suport a l'emprenedoria i el teixit empresarial 401

4. Les relacions laborals a les Illes Balears 405
4.1. Marc normatiu de les relacions laborals. 405
4.2. Noves formes de treball. El compliment de la legislació laboral i l'actuació inspectora a la CAIB. 407
4.2.1. Noves formes de treball a la CAIB 407
4.2.2. Compliment de la legislació laboral i actuació inspectora a la CAIB. . . . 408
4.3. Descripció de l'estat de la negociació col·lectiva a la CAIB 409
4.3.1. Dades quantitatives dels convenis col·lectius de la CAIB durant el 2018 409

4.3.2. Les pautes del IV Acord per a l'ocupació i la negociació col·lectiva en els convenis col·lectius de la CAIB durant el 2018 410
4.3.3 El tractament de les noves tecnologies en els convenis col·lectius de la CAIB durant el 2018 411
4.4. La conflictivitat laboral i la solució de conflictes 413
4.4.1. La conflictivitat judicial 413
4.4.2. La conflictivitat extrajudicial 414

5. La seguretat i la prevenció de riscs laborals 415

Capítol III. Qualitat de vida i estat del benestar

1. La població de les Illes Balears
Resum 421
1.1. Dinàmica de la població 422
1.2. Els components de la dinàmica demogràfica 423
1.2.1. La natalitat i la fecunditat 423
1.2.1.1. Interrupcions voluntàries de l'embaràs 426
1.2.2. La nupcialitat 428
1.2.2.1. Divorcis, separacions i nul·litats 431
1.2.2.2. Matrimonis entre cònjuges del mateix sexe 432
1.2.3. La mortalitat 432
1.2.4. La immigració 445
1.3. La població de les Illes Balears: Horitzó 2030 446

2. Benestar econòmic, distribució de la renda i pobresa
Resum 453
2.1. Introducció 453
2.2. El nivell i la distribució de rendes 454
2.3. La pobresa relativa a les Illes Balears 455

Requadre III-1.
Els indicadors regionals de progrés social i de qualitat de vida. *Joan Matamalas* 460

3. Seguretat Social
Resum 471
3.1. Introducció 471
3.2. Els ingressos per la recaptació de quotes de la Seguretat Social 473
3.3. La despesa en prestacions de la Seguretat Social 473
3.3.1. La despesa en pensions contributives 473
3.3.1.1. Anàlisi comparativa de les pensions contributives per comunitats autònomes, províncies, illes i municipis de les Balears 474
3.3.1.2. Anàlisi de les pensions contributives segons la classe, el sexe, el grup d'edat, el règim i els trams de quantia 476
3.3.2. Anàlisi dels subsidis i altres prestacions i una referència especial a les derivades d'accidents laborals i malalties professionals 479
3.3.2.1. Les prestacions de maternitat i paternitat 480

3.3.2.2. Les prestacions familiars 480
3.3.2.3. Les prestacions per risc per embaràs 481
3.3.2.4. Prestacions per tenir cura de menors afectats per càncer o una altra malaltia greu 481
3.3.2.5. Prestacions per cessament d'activitat 481
3.3.2.6. Les prestacions derivades d'accidents laborals i malalties professionals 482
3.3.3. La despesa per incapacitat temporal. 482
3.3.4. Les mútues col·laboradores amb la Seguretat Social 483
3.3.5. Les prestacions de protecció per l'atur 483

4. Salut, qualitat de vida i serveis sanitaris
Resum 485
4.1 Introducció 485
4.2 Recursos 486
4.2.1 Recursos estructurals: centres, serveis i establiments. 486
4.2.2 Centres hospitalaris 486
4.2.3 Alta tecnologia i finalitat assistencial 487
4.2.4 Llits instal·lats 487
4.2.5 Professionals 487
4.2.6 Activitat 488
4.2.7 Modalitat cobertura sanitària 488
4.2.8 Pressupost i despesa sanitària. 488
4.3 Esperança de vida. 489
4.4 Mortalitat 489
4.4.1 Mortalitat general 489
4.4.2 Mortalitat per malalties no transmissibles. 489
4.4.3 Mortalitat per causes externes 489
4.4.4 Mortalitat per malalties transmissibles 489
4.4.5 Mortalitat per causes relacionades amb el tabac i l'alcohol 500
4.5 Morbiditat. 500
4.5.1 Altes hospitalàries per grans grups diagnòstics 500
4.5.2 Malalties de declaració obligatòria 500
4.5.3 Incidència de càncer. 500
4.5.4 Víctimes d'accidents de trànsit. 500
4.5.5 Víctimes d'accidents de treball. 500
4.6 Estat de salut. 500
4.6.1 Percepció subjectiva de la salut 500
4.6.2 Limitació de l'activitat 501
4.7 Salut maternoinfantil 501
4.7.1 Mortalitat infantil 501
4.7.2 Naixements segons l'edat de la mare 501
4.7.3 Naixements segons el pes del nounat 502
4.7.4 Interrupció voluntària de l'embaràs 502
4.8 Hàbits i estils de vida relacionats amb la salut 502
4.8.1 Consum de tabac 502
4.8.2 Consum d'alcohol 502
4.8.3 Sobrepès i obesitat. 502
4.8.4 Consum de fruites i verdures 503

4.8.5 Activitat física en el temps lliure 503
4.9 Altres 503
4.9.1 Formació, recerca i innovació a l'àmbit sanitari 503
4.9.2 Baròmetre sanitari 504

5. Educació
Resum 517
5.1. El sistema educatiu no universitari de les Illes Balears 517
5.2. Els estudis universitaris a les Illes Balears, 2011-2018 526
5.2.1. Evolució de l'alumnat entre el 2011-2012 i el 2018-2019 526
5.2.2. Dotació de professorat i personal d'administració i serveis. 540
5.2.3. Qualitat universitària de la UIB 541
5.2.4. UNED, UOC i Centre Universitari Alberta Giménez (CESAG-Comillas) . . 542

Requadre III-2.
L'educació de les persones adultes i grans a les Balears.*Carmen Orte i Liberto Macías* . . 550

6. Serveis socials
Resum 561
6.1. Introducció 561
6.2. Risc social i despesa pública a les Illes Balears 562
6.3. Anàlisi documental del model social de les Illes Balears 565
6.3.1. Polítiques de rendes socials 566
6.3.2. Suport a l'ocupació 566
6.3.3. Intervencions socioeducatives. 567
6.3.4. Polítiques de suport a residència/habitatge. 567
6.3.5. Perspectiva social de la salut 568
6.3.6. Dimensió sociofamiliar/família 568
6.3.7. Desenvolupament de la participació 569
6.4. Conclusions 569
6.5. Principals dades d'activitat dels serveis socials a les illes 570
6.5.1. Mallorca 570
6.5.1.1. Despesa econòmica de l'IMAS. 570
6.5.1.2. Àrea de Dependència. 570
6.5.1.3. Àrea de Persones amb Discapacitat 570
6.5.1.4. Àrea d'Inclusió Social 571
6.5.1.5. Atenció a les drogodependències. 572
6.5.1.6. Secció de suport tècnic municipal 572
6.5.1.7. Menors i família 572
6.5.2. Menorca. 573
6.5.2.1. Toxicomanies 573
6.5.2.2. Immigració 575
6.5.2.3. Dona 575
6.5.3. Eivissa 576
6.5.3.1. Unitat de Valoració de la Dependència 576
6.5.3.2. Llar d'Eivissa 576
6.5.3.3. Dona 576
6.5.3.4. Centre d'Atenció a les Drogodependències 578
6.5.4. Formentera 578

6.5.4.1. Servei de Protecció de Menors 578
6.5.4.2. Departament d'Immigració 579
6.5.4.3. Programa de reforç lingüístic per a joves nouvinguts. 579
6.5.4.4. Curs d'integració social i cultural 579
6.5.4.5. Unitat de Treball Social. 579
6.5.4.6. Centre de dia 580

7. El sistema de promoció de l'autonomia personal i d'atenció a la dependència (SAAD)

Resum 581
7.1. Introducció 581
7.1.1. Criteris marc 581
7.1.2. Calendari de desplegament. 582
7.1.3. Desenvolupament normatiu. 583
7.1.4. Característiques del territori i les institucions 583
7.2. Persones amb manca d'autonomia personal 584
7.2.1. L'atenció a les persones grans 584
7.2.2. Persones en situacio de discapacitat 586
7.2.3. Menors en situacio de dependència 587
7.2.4. Familiars cuidadors 587
7.3. Desplegament del sistema per a l'autonomia i atenció a la dependència a les Balears. 588
7.3.1. Població beneficiària del SAAD. 588
7.3.1.1. Sol·licituds 588
7.3.1.2. Valoracions 589
7.3.1.3. Resolucions 590
7.3.1.4. Programes individuals d'atenció (PIA). Prestacions reconegudes el 2018 590
7.3.1.5. Evolució de la dependència segons els graus 591
7.4. Places del catàleg dels serveis de dependència i promoció de l'autonomia . . . 592

8. Habitatge

Resum 595
8.1. Situació, construcció i habitatge general 595
8.2. Preus 595
8.3. Transaccions 597
8.4. Hipoteques constituïdes 598
8.5. Tipus d'interès 598
8.6. Població i accessibilitat a l'habitatge 598

9. Justícia

Resum 605
9.1 Diagnosi de l'estat de l'Administració de Justícia de les Illes Balears. 605
9.2. Indicadors bàsics de l'activitat judicial a les Illes Balears. 607
9.3. El jutjats i els tribunals 607
9.3.1. El Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears 607
9.3.2. Audiència Provincial 608
9.3.3. Jutjats de competència provincial 608
9.3.3.1. Jutjats mercantils 608

9.3.3.2. Jutjats penals 608
9.3.3.3. Jutjat de Vigilància Penitenciària 609
9.3.3.4. Jutjats de menors 609
9.3.3.5. Jutjats contenciosos administratius 609
9.3.3.6. Jutjats socials 609
9.3.4. El partit judicial de Palma 609
9.3.4.1. Jutjat Degà 609
9.3.4.2. Jutjats de primera Instància 610
9.3.4.3. Jutjats de primera instància de família 610
9.3.4.4. Jutjats d'instrucció 610
9.3.4.5. Jutjats de violència sobre la dona 610
9.3.5. El partit judicial d'Inca 610
9.3.6. El partit judicial de Manacor 610
9.3.7. El partit judicial d'Eivissa 610
9.3.8. El partit judicial de Maó 611
9.3.9. El partit judicial de Ciutadella 611
9.4. La Fiscalia 611
9.4.1. L'àmbit penal 611
9.4.2. Els judicis del jurat 612
9.4.3. Vigilància penitenciària 612
9.4.4. Jurisdicció de menors 612
9.4.5. Activitat no penal de la Fiscalia 612

10. Llengua i cultura

Resum 615
10.1. La llengua 615
10.1.1. Commemoració de l'any Josep M. Llompart 615
10.1.2. Oferta de formació en llengua catalana 615
10.1.2.1. Institut d'Estudis Baleàrics 616
10.1.2.2. Escola Balear d'Administració Pública 617
10.1.2.3. Altres institucions i organitzacions que ofereixen formació de llengua catalana 617
10.1.3. Expedició de certificats i acreditacions 617
10.1.4. Documents sobre la situació sociolingüística 618
10.1.4.1. Consell Social de la Llengua Catalana 618
10.1.4.2. Informe sobre el compliment de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries (CELRoM) 619
10.1.5. Nova normativa 619
10.2. Cultura 620
10.2.1. Introducció 620
10.2.1.1. Manca de dades específiques del sector cultural 621
10.2.2. El finançament públic de la cultura 622
10.2.2.1. Distribució de la inversió en cultura de les administracions de les Illes Balears 622
10.2.2.2 Coordinació i diàleg interinstitucional 622
10.2.3. Les pràctiques culturals de la ciutadania: la participació en cultura i la despesa per llar destinada a activitat i producció cultural . . 623
10.2.3.1. La participació en cultura i el seu valor social 623
10.2.3.2. Pràctiques culturals a les Illes Balears en xifres 624

10.2.3.3. Pressupost de les llars dedicat a l'activitat cultural 625
10.2.3.4. Les barreres d'accés a la cultura 626
10.2.4. Creadors, indústria cultural i treballadors de la cultura 626
10.2.4.1. Creadors 626
10.2.4.2. El teixit cultural empresarial 627
10.2.4.3. Treballadors de la cultura: dades d'ocupació cultural 628
10.2.5. Patrimoni i xarxa d'equipaments culturals 628
10.2.5.1. Equipaments culturals 629

CAPÍTOL I

PANORAMA ECONÒMIC

1. El panorama econòmic de les Illes Balears

Resum

Segons les dades de la Direcció General d'Economia, l'any 2018 el valor afegit brut (VAB) a preus corrents de l'economia de les Illes Balears és de 26.734,4 milions d'euros. La distribució del valor afegit brut per sectors econòmics mostra una estructura productiva en què un 84,9 % de l'activitat econòmica es concentra en el sector terciari, mentre que un 7,2 % es genera en la construcció, i un 6,1 %, en la indústria i l'energia; el sector primari representa un 1,8 % del PIB regional. En l'etapa de recuperació econòmica (2009-2018), l'únic sector que ha crescut per sobre de la mitjana regional ha estat el de serveis, amb una taxa del 2 % anual acumulatiu (0,4 punts per sobre de la mitjana regional). Pel que fa a la resta de sectors, només presenten un creixement positiu l'agricultura, amb un 0,6% anual acumulatiu, i la indústria i l'energia, amb un 0,1% anual acumulatiu, mentre que la construcció té creixements anuals acumulatius negatius d'un –1,3%, per la qual cosa la construcció és l´únic sector que encara no ha recuperat els nivells del VAB de l'any 2009, ja que encara es troba per sota del 90%. Si s'analitza el valor afegit brut per illes, es pot comprovar que en valors corrents Mallorca té un valor afegit brut de 21.051,9 milions d'euros el 2018. A les Pitiüses i a Menorca, ha estat de 3.545,7 i de 2.136,8 milions d'euros respectivament. Quant al valor absolut en euros constants, Mallorca arriba a un VAB de 16.949,8 milions d'euros, mentre que a les Pitiüses i a Menorca ha estat de 2.854,8 i de 1.720,4 milions d'euros respectivament. L'estructura econòmica per illes identifica el pes preponderant de Mallorca entorn d'un 78%, mentre que les Pitiüses i Menorca es distribueixen el 21,3% restant (un 13,3% les Pitiüses i un 8,0% Menorca).

Les dades de FUNCAS permeten estimar la recuperació del creixement relatiu de les Illes Balears en comparació amb la resta de comunitats autònomes. Aquestes dades mostren que per a l'any 2018 el creixement del VAB a preus constants de les Illes Balears (2,3 %) està per sota de la mitjana del conjunt de comunitats autònomes (2,7%); en concret, ocupa el tretzè lloc en el conjunt de les 17 comunitats. També es pot indicar que en els períodes 2001-2007, 2008-2013 i 2014-2018 les Illes Balears s'han comportat millor que el conjunt de comunitats autònomes a partir del 2008. Així, mentre que en els anys anteriors a la Gran Recessió (2001-2007) les Balears estigueren a la coa del creixement regional, al llarg del període de crisi (2008-2013) se situaren en quarta posició regional, i en els anys de la recuperació (2014-2018) s'han situat en tercera posició.

A partir de les dades del Directori Central d'Empreses (DIRCE) de l'INE, es comprova que l'any 2018 el nombre d'empreses a les Illes Balears va augmentar en 3.571 (3,5%), amb un total de 96.638 empreses (3.303 empreses més que les que hi havia l'any 2008, amb un increment del 3,5 %).

La bona marxa de l'economia, local, nacional i europea, també s'ha notat en el comerç exterior balear. El 2018, s'han registrat xifres totals històriques. Les exportacions han estat de 1.957 milions d'euros, de manera que superen el rècord de l'any anterior (1.853 milions d'euros) i es col·loquen per sobre de les importacions (1.766 milions d'euros). S'ha aconseguit, per segon any consecutiu, un superàvit de 191 milions d'euros en el saldo exterior, amb una millora del saldo del 2017, que també va ser positiu (77 milions d'euros).

Les dades del Registre d'Inversions Exteriors del Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme permeten afirmar que la inversió bruta estrangera sense entitats de tinença de valors estrangers (ETVE) per comunitats autònomes ha estat a les Illes Balears de 118,2 milions d'euros, amb una disminució del –63,2 %.

L'any 2018, la inflació interanual és d'un 1,5 % a les Balears, 0,2 punts per sota de l'espanyola. Per comunitats autònomes, la de les Balears està en penúltima posició, només per sota de la de Múrcia, amb una inflació de l'1,4%

Segons FUNCAS, l'evolució (en base 100 Espanya) de la renda real per càpita de les Balears respecte a la resta de comunitats autònomes en el període 2000-2018 ha estat la més regressiva quant al conjunt de comunitats autònomes, ja que ha passat de la segona posició relativa (131,6) l'any 2000 a la posició setena (98,5) l'any 2018, amb una pèrdua de 33,1 punts del seu nivell relatiu, de manera que dobla la pèrdua del nivell relatiu de Canàries (–16,6 punts), que és la segona comunitat autònoma en pèrdua relativa. També cal destacar que, mentre que l'any 2017 a les Balears encara es mantenia (1,4 punts) per sobre del nivell 100 Espanya, l'any 2018, i per primera vegada, ja està per sota de la mitjana espanyola.

A partir de les darreres dades de la Comptabilitat Regional de l'INE, en el període 2008-2017, a les Balears la remuneració dels salaris representava un 53,5 % de la renda regional el 2008, i el 2017 va passar a representar un 50,6 %, amb una pèrdua de –2,9 punts; en canvi, els excedents bruts d'explotació han passat de representar un 46,5 % el 2008 a representar el 49,4 % restant el 2017. Aquest fenomen de pèrdua de participació dels salaris en la renda regional és comú a totes les comunitats autònomes al llarg del període analitzat, en què les Balears experimenten una pèrdua superior a la mitjana regional; en el conjunt de comunitats autònomes ocupen la vuitena posició per pèrdua relativa dels salaris en la renda regional. Aquestes variacions de la participació dels salaris en la renda regional al llarg d'aquests anys es poden explicar per les diferències de creixement en les variables que determinen els costs laborals unitaris (CLU), és a dir, entre el valor dels salaris horaris i la productivitat horària. Aquesta diferència en termes de factors de creixement per aquestes variables situen les Balears en un valor de –0,065, mentre que en el conjunt de comunitats autònomes se situen en un valor de –0,059 punts. Val a dir que, tant pel creixement de la productivitat horària com pel creixement del salari per hora treballada, en el període 2008-2017 les Balears estan en la primera posició dins el rang de les 17 comunitats autònomes.

1.1. Les macromagnituds i l'anàlisi regional

1.1.1. Introducció

A diferència d'anys anteriors, aquest apartat s'inicia amb l'anàlisi del panorama econòmic de les Illes Balears obviant les dades relatives al panorama internacional, com s'havia fet en edicions anteriors, en les quals es presentava un breu resum dels principals informes internacionals de primavera de l'OMC, l'FMI, l'OCDE, la UE i l'OIT; tampoc no es fa cap referència a l'anàlisi de l'economia espanyola, que també s'havia fet en edicions anteriors, a partir del Programa d'estabilitat del Regne d'Espanya presentat pel Ministeri d'Economia. La resta d'apartats, referits a l'anàlisi econòmica regional de les Illes Balears, segueixen les mateixes pautes metodològiques de les memòries anteriors pel que fa a l'anàlisi de l'oferta productiva, l'anàlisi de la demanda regional, la inversió estrangera, els preus, l'evolució de la renda real per capita i, finalment, la distribució funcional de la renda.

1.1.2. Anàlisi de l'oferta productiva de les Illes Balears

En aquest apartat primer s'analitza l'estructura productiva de l'oferta de les Balears per sectors econòmics i per illes a partir de les estimacions macroeconòmiques que ha fet la Direcció General d'Economia del Govern de les Illes Balears per al període 2004-2018.

Després, a partir de FUNCAS, es presenta l'oferta productiva de les Balears en relació amb la resta de comunitats autònomes.

1.1.2.1. L'anàlisi de l'oferta productiva de les Illes Balears per illes

Segons les dades de la Direcció General d'Economia, l'any 2018 el valor afegit brut a preus corrents de l'economia de les Illes Balears ha estat de 26.734,4 milions d'euros. La distribució del valor afegit brut per sectors econòmics mostra una estructura productiva en què un 84,9 % de l'activitat econòmica es concentra en el sector terciari, mentre que un 7,2 % es genera en la construcció, i un 6,1%, en la indústria i l'energia; el sector primari representa un 1,8 % del PIB regional. (Vegeu el quadre I-1.1.)

El 2018, el creixement regional real de l'economia balear experimenta una recuperació d'un 2,7 %, que és la continuació del creixement que es manté al llarg del trienni 2015-2017, amb taxes reals entre un 3 % i un 4 %. Els anys de l'etapa de crisi se circumscriuen al bienni 2009 i 2010, amb taxes negatives del –2,7 % i del –0,9 % respectivament. La sortida de la crisi s'inicia amb una lenta recuperació al llarg del quadrienni 2011-2014, amb taxes que en cap cas varen superar l'1%. Aquesta dinàmica de creixement s'ajusta perfectament al patró de creixement del sector de serveis. (Vegeu el quadre I-1.2.)

Al llarg del període 2004-2009, varen créixer per sobre de la mitjana regional (1,3 % anual acumulatiu) els serveis i el sector primari, amb taxes de l'1,6 %, mentre que la construcció (que va patir la caiguda més gran del VAB l'any 2009 amb un –8,6 %) i la indústria i l'energia (que varen patir la segona caiguda més gran del VAB l'any 2009 amb un –3,5 %) pràcticament igualen el VAB de l'any 2009 al de l'any 2004. En l'etapa de recuperació econòmica (2009-2018), l'únic sector que creix per sobre de la mitjana regional ha estat el de serveis, amb una taxa del 2 % anual acumulatiu (0,4 punts per sobre de la mitjana regional). Pel que fa a la resta de sectors, només presenten un creixement positiu l'agricultura, amb un 0,6 % anual acumulatiu, i la indústria i l'energia, amb un 0,1 % anual acumulatiu, mentre que la construcció té creixements anuals acumulatius negatius d'un –1,3 %, per la qual cosa la construcció és l´únic sector que encara no ha recuperat els nivells del VAB de l'any 2009, ja que encara està per sota del 90 %. (Vegeu el gràfic I-1.1. i el gràfic I-1.2.)

Si s'analitza el creixement econòmic de les Balears al llarg del darrer quinquenni (2014-2018) i es compara amb Espanya i la zona euro, resulta que les dades per a les Balears només són pitjors l'any 2014 en relació amb la zona euro, i en relació amb Espanya només són pitjors els anys 2014 i 2015.[1] (Vegeu el quadre i el gràfic I-1.3.)

Pel que fa al valor afegit brut per illes, es pot comprovar que en valors corrents l'any 2018 Mallorca assoleix un valor afegit brut (VAB) de 21.051,9 milions d'euros. A les Pitiüses i a Menorca, ha estat de 3.545,7 i de 2.136,8 milions d'euros respectivament. Quant al valor absolut en euros constants, Mallorca arriba a un VAB de 16.949,8 milions d'euros, mentre que a les Pitiüses i a Menorca ha estat de 2.854,8 i de 1.720,4 milions d'euros respectivament. (Vegeu els quadres I-1.4. i I-1.5.)

L'estructura econòmica per illes identifica el pes preponderant de Mallorca entorn d'un 78,7 %, mentre que les Pitiüses i Menorca es distribueixen el 21,3 % restant (un 13,3 % les Pitiüses i un 8,0 % Menorca), de tal manera que el comportament del PIB de Mallorca acaba determinant el comportament de l'economia regional. (Vegeu el quadre I-1.5. i el gràfic I-1.4.)

Al llarg del període 2004-2009, només creix per sobre de la mitjana regional Mallorca (amb un 1,5 % i 0,2 punts per sobre de la mitjana regional), mentre que les Pitiüses i Menorca ho varen fer a ritmes inferiors (1 % i 0,4 % anual acumulatiu respectivament). Al llarg del període de recuperació (2009-2018), només les Pitiüses creixen per sobre de la mitjana regional (amb una taxa del 2,5 % i 0,9 punts per sobre de la mitjana regional), mentre que la resta ho fa per sota (Mallorca –0,1 punts i Menorca –0,4 punts). (Vegeu el gràfic I-1.5.)

1.1.2.2. L'anàlisi de l'oferta productiva de les Illes Balears per comunitats autònomes

Les dades de FUNCAS[2] permeten estimar la recuperació del creixement relatiu de les Illes Balears en comparació amb la resta de comunitats autònomes. Aquestes dades mostren que l'any 2018 el creixement del VAB a preus constants de les Illes Balears (2,3 %) està per sota de la mitjana del conjunt de comunitats autònomes (2,7 %); en concret, ocupa el tretzè lloc en el conjunt de les 17 comunitats.[3]

També es pot indicar que en els períodes 2001-2007, 2008-2013 i 2014-2018 les Illes Balears s'han comportat millor que el conjunt de comunitats autònomes a partir del 2008. Així, mentre que en els anys anteriors a la Gran Recessió (2001-2007) les Balears estigueren a la coa del creixement regional, al llarg del període de crisi (2008-2013) estigueren en quarta posició regional, i en els anys de la recuperació (2014-2018) han estat en tercera posició. (Vegeu el quadre I-1.6 i els gràfics de l'I-1.6. a l'I-1.8 i AI-1.1.)

A partir d'aquesta base de dades de FUNCAS, s'analitza a continuació l'evolució comparativa regional per sectors productius de les Illes Balears en relació amb la resta de comunitats autònomes.

El sector agrari

L'any 2018, el sector agrari balear presenta un pes estructural en l'economia espanyola del 0,7 %, a l'igual que Cantàbria, i juntament amb Madrid (0,4 %) són les comunitats autònomes que presenten la participació més petita sobre el conjunt regional. El creixement del sector agrari l'any 2018 ha estat negatiu, amb una taxa del –3,9 %, i es col·loca en la penúltima posició només per sobre de Galícia, amb una taxa del –6,6 %. Durant els tres períodes analitzats, les Illes Balears presenten un comportament més dinàmic que el conjunt de comunitats autònomes. Així, en el període 2001-2007 va estar a la coa del creixement regional del sector agrari; en el període 2008-2013 ja ocupava el dotzè lloc, i en el període 2014-2018 està en primera posició. (Vegeu el quadre I-1.7. i els gràfics de l'I-1.9. , I-1.12., I-1.11. i AI-1.2.)

La indústria

La indústria balear presenta l'any 2018 un pes estructural en l'economia espanyola de

[1] Les fonts estadístiques usades per la Direcció General d'Economia i l'INE difereixen a l'hora de fer les estimacions sobre el creixement del PIB. Per tant, aquesta afirmació només es pot sustentar a partir de la informació de la Direcció General d'Economia.
[2] Vegeu: «Actualización de las previsiones de crecimiento para las comunidades autónomas 2018», FUNCAS, juny de 2019.
[3] Les estimacions de FUNCAS estan força ajustades a les de la CRE de l'INE de 29 d'abril de 2019, ja que l'INE estima per a l'any 2018 un creixement a les Illes Balears del 2,2 %, el lloc tretzè en el conjunt de les 17 comunitats autònomes.

l'1 %, el més petit en el conjunt regional. El creixement de la indústria l'any 2018 ha estat negatiu, amb una taxa d'un –1,4 %, i està en la penúltima posició en el conjunt de comunitats autònomes, només per sobre de La Rioja, amb una taxa d'un –2,9 %. En els tres períodes analitzats, la indústria balear presenta un comportament molt sensible als efectes de la crisi econòmica, ja que en el període 2001-2007 va estar en la setena posició del creixement regional, i en el període de 2008-2013 va ocupar la darrera posició. Durant el període 2014-2018 experimenta una certa recuperació de posicions relatives en situar-se en la desena posició. (Vegeu el quadre I-1.8. i els gràfics I-1.12., I-1.13., i I-1.14 i AI-1.3.)

La construcció

La construcció balear presenta l'any 2018 un pes estructural en l'economia espanyola del 2,8 %, per sobre del que representa a Astúries, Cantàbria, Extremadura, Múrcia, Navarra i La Rioja. El creixement de la construcció l'any 2018 ha estat del 5,7 % i està en penúltima posició en el conjunt de comunitats autònomes, només per sobre de Catalunya, amb una taxa del 5,6 %. En els tres períodes analitzats, la construcció balear té un comportament menys expansiu en l'etapa precrisi, més resistent a la crisi i més dinàmic en l'etapa de recuperació. Així, en el període 2001-2007 va estar en la catorzena posició del creixement regional; en el període 2008-2013 va ocupar la cinquena posició, i al llarg del període 2014-2018 ja està en la tercera posició. (Vegeu el quadre I-1.9. i els gràfics I-1.15., I-1.16. i I-1.17 i AI-1.4.)

Els serveis

El sector terciari balear presenta l'any 2018 un pes estructural en l'economia espanyola del 3,1 %, per sobre del que representa a Astúries, Cantàbria, Castella-la Manxa, Extremadura, Múrcia, Navarra i La Rioja. El creixement del terciari l'any 2018 ha estat d'un 2,4 % i està en novena posició en el conjunt de comunitats autònomes. En els tres períodes analitzats, el terciari balear té també un comportament menys expansiu en la fase precrisi, més resistent a la crisi i més dinàmic en l'etapa de recuperació. Així doncs, si durant el període 2001-2007 es va situar en la coa del creixement regional, en el període 2008-2013 va ocupar la quarta posició i al llarg del període 2014-2018 ja ocupa la segona posició. (Vegeu el quadre I-1.10. i els gràfics I-1.18., I-1.19. i I-1.20. i AI-1.5.)

Els serveis predominantment de mercat (sense administració pública i defensa, seguretat social obligatòria, educació, activitats sanitàries i serveis socials) a les Illes Balears presenten l'any 2018 un pes estructural en l'economia espanyola d'un 3,3 %, per sobre del que representa a Aragó, Astúries, Cantàbria, Castella-la Manxa, Extremadura, Múrcia, Navarra i La Rioja. El creixement d'aquests serveis l'any 2018 ha estat d'un 2,3 % i estan en l'onzena posició en el conjunt de comunitats autònomes. En els tres períodes analitzats, aquest terciari balear presenta un comportament menys expansiu en la fase precrisi, més resistent a la crisi i més dinàmic en l'etapa de recuperació. Així doncs, si en el període 2001-2007 varen estar a la coa del creixement regional, en els períodes 2008-2013 i 2014-2018 han ocupat la quarta posició. (Vegeu el quadre I-1.11. i els gràfics I-1.21., I-1.22. i I-1.23. i AI-1.6.)

Els serveis predominantment de no mercat (que inclouen només administració pública i defensa, seguretat social obligatòria, educació, activitats sanitàries i serveis socials) a les Illes Balears tenen l'any 2018 un pes estructural en l'economia espanyola d'un 2,2%, per sobre del que representa a Astúries, Cantàbria, Navarra i La Rioja. El creixement d'aquests serveis l'any 2018 ha estat d'un 2,7 % i se situen en quarta posició en el conjunt de comunitats autònomes. En els tres períodes analitzats, aquest terciari balear presenta sempre un creixement per sobre de la mitjana regional. Així, en el període 2001-2007 varen estar en tercera posició; en el període 2008-2013 es varen situar en sisena posició i al llarg del període 2014-2018 han ocupat la tercera posició. (Vegeu el quadre I-1.12 i els gràfics I-1.24., I-1.25. i I-1.26. i AI-1.7.)

1.1.2.3. El teixit empresarial balear

A partir de les dades del DIRCE de l'INE, es comprova que l'any 2018 el nombre d'empreses a les Illes Balears ha augmentat en 3.571 (3,5 %), amb un total de 96.638 empreses (3.303 empreses més que les que hi havia l'any 2008, amb un increment del 3,5%). Les quatre principals branques d'activitat pel nombre d'empreses són: comerç i reparacions, amb 16.442 empreses i una disminució de 123 empreses (–0,7 %); activitats professionals, científiques i tècniques, amb 10.823 empreses i un augment de 468 empreses (4,5 %); hostaleria, amb 10.771 empreses i un augment de 378 empreses (3,6 %), i construcció d'edificis, amb 10.082 empreses i un augment de 567 empreses (6%). Respecte al 2008, l'única activitat que té un creixement positiu fora dels serveis ha estat la d'electricitat, gas, aigua i reciclatge, amb un 3,8 %. Totes les activitats de serveis presenten creixements positius respecte al 2008, i les més dinàmiques han estat: activitats immobiliàries (82 %), activitats administratives i serveis auxiliars (57 %) i educació (54,8 %). (Vegeu el quadre I-1.13. i el requadre I-1.1.)

1.1.3. L'anàlisi de la demanda de les Illes Balears

El darrer informe de FUNCAS, «El balance económico regional (autonomías y provincias, años 2000 a 2010)», de Pablo Alcaide Guindo, va ser publicat el maig de 2012. Aquest era l'únic informe de referència a Espanya que permetia fer una anàlisi comparativa dels diferents components de la demanda final per comunitats autònomes i treure els comptes regionalitzats de les capacitats o les necessitats de finançament de les economies regionals. La col·lecció completa de les memòries del CES de les Illes Balears permet fer un seguiment acurat d'aquestes macromagnituds de les Illes Balears en comparació amb la resta de comunitats autònomes en el període 2000-2011 (la darrera memòria que es pot consultar en el web del CES). Malauradament, aquesta anàlisi ja no es pot desenvolupar en el cas de les Illes Balears.

L'únic component de la demanda final que sí que es pot continuar analitzant és el que fa referència a l'anàlisi sobre el saldo net exterior comercial a partir de les dades de duanes, que donen informació desglossada per productes de les exportacions i de les importacions.

1.1.3.1. El saldo net exterior [4]

Aquest apartat se centra en l'anàlisi de l'evolució exportadora de l'economia balear al llarg de l'any 2018 seguint els mateixos criteris metodològics que els que es varen seguir en aquest mateix apartat de la MEMÒRIA DEL CES 2017. Si es vol consultar l'activitat exportadora de les Illes Balears al llarg del període 2000-2016, es pot consultar el *Focus Econòmic*, número 3, de novembre de 2017, elaborat per Joan Matamalas González i publicat per la Direcció General d'Economia del Govern de les Illes Balears. A l'annex estadístic d'aquest apartat es pot consultar el gràfic mensual sobre l'evolució de la tendència de les exportacions i les importacions al llarg del període de desembre de 1992 a desembre de 2018 i l'anàlisi de les principals partides exportadores i importadores per productes i països. (Vegeu els quadres AI-1.1., AI-1.2., AI-1.3. i AI-1.4. i els gràfics AI-1.8., AI-1.9. i AI-1.1 0.)

La bona marxa de l'economia, local, nacional i europea, també s'ha notat en el comerç exterior balear. El 2018, s'han registrat xifres totals històriques. Les exportacions han estat de 1.957 milions d'euros, de manera que superen el rècord de l'any anterior (1.853 milions d'euros) i es col·loquen per sobre de les importacions (1.766 milions d'euros). S'ha aconseguit, per segon any consecutiu, un superàvit de 191 milions d'euros en el saldo exterior, amb una millora del saldo del 2017, que també va ser positiu (77 milions d'euros).

No obstant això, crida l'atenció que només una tercera part d'aquestes xifres totals ha-

[4] La coautora d'aquest apartat és Catalina Barceló Horrach. La base de dades es pot consultar a l'annex estadístic corresponent a aquest apartat.

gin estat partides industrials d'activitat insular, mentre que el 66 % restant han estat plàstics, combustibles i peces de vaixells o aeronaus, relacionats més amb el sector de serveis i el turisme que amb la producció industrial. La bona notícia és que aquestes partides productives també s'han comportat millor que l'any passat, ja que han augmentat un 17,8 %.

Exportacions [5]

Ha estat un altre bon any per a les exportacions de les Balears. El 2018, les exportacions han sumat 1.957 milions d'euros, un 5,5 % més que l'any anterior. Si les xifres del 2017 ja indicaven un any històric, el 2018 encara ho ha estat més.

L'ebullició d'activitat de les Balears, impulsada per l'elevada demanda interior tant de residents com de turistes, ha tingut conseqüències en les importacions de productes.

El panorama per als propers anys es modera influenciat per un entorn europeu i internacional convuls. A Europa, es preveuen estancaments econòmics a Alemanya i Itàlia, i unes negociacions del Brexit que, per ara, semblen encaminades a acabar de forma abrupta. Tampoc no és millor el panorama internacional entre l'estira i arronsa entre els Estats Units i la Xina per la carrera tecnològica. Totes aquestes incerteses es traslladen a les Balears.

Com és habitual a les Balears, les primeres partides exportades no corresponen a productes produïts a les Illes, sinó a productes importats prèviament per donar un servei. Són les que s'anomenen *partides distorsionants*, les quals alteren el resultat productiu perquè no es produeixen a la comunitat, sinó que s'importen per després exportar-ne la majoria.

En aquest sentit, les exportacions més importants les han continuat copant partides distorsionants com els plàstics (botelles d'aigua, de lleixiu i de detergents, principalment), els combustibles, els productes químics orgànics (gas natural i d'altres) i les peces per reparar aeronaus i vaixells. El 2018, aquestes partides han representat dos terços de les exportacions totals: s'ha arribat als 1.288,2 milions d'euros. Aquestes dades s'expliquen pel dinamisme que ha tingut el turisme a la nostra comunitat, pel flux de turistes arribats per via aèria i marítima i pel moviment interior d'aquests turistes amb mitjans de transport terrestre —proveïment de combustible per als vehicles, tant dels residents com dels vinculats a l'activitat turística (cotxes de lloguer, taxis, transport públic o transport col·lectiu privat). De fet, aquestes partides, com que alteren l'anàlisi total, es podrien eliminar del còmput d'exportacions totals.

Cal destacar el pes que han tingut els plàstics, que en un 90 % han correspost a botelles d'aigua, de lleixiu, de detergent... En els darrers anys havien despuntat tant pel volum com pel ritme de creixement; però, el 2018, s'han convertit en les exportacions més elevades de tota la història balear i, com a conseqüència, han fet augmentar també l'import total. Concretament, s'han exportat plàstics per un valor de 532,6 milions d'euros, la qual cosa suposa un creixement del 16,6 % respecte a l'any anterior. Tanmateix, aquest comportament no s'ha pogut explicar tenint en compte les empreses de les Balears. La resposta més probable és que es tracti d'una empresa que produeix fora i que té el domicili fiscal a les Illes.

Al llarg de l'any també han seguit sent habituals les vendes de combustibles, que han arribat als 179,2 milions d'euros, un creixement del 4,5 % respecte al 2017. Són la segona partida distorsionant més exportada, a causa del dinamisme en el transport aeri i marítim.

En tercera posició hi ha les exportacions distorsionants de productes químics orgànics,

[5] La informació estadística que s'analitza procedeix del CSC-Agència Tributària corresponent a la classificació «Origen / destinació - Fiscal». És a dir, es té en compte la classificació relativa a la duana des d'on es fa l'operació (aquest és el criteri utilitzat pel Departament de Duanes, Ministeri d'Economia), i, si aquesta es desconeix, s'utilitza la classificació «Fiscal», que fa servir el codi de domicili fiscal de l'empresa per classificar l'operació.
A més, les estadístiques utilitzades per al 2018 no són definitives. Això és, poden patir canvis en un futur. La qualificació definitiva és fins al desembre de 2018. Per tant, les conclusions d'aquest capítol exigeixen certa prudència per part del lector.

principals components del petroli. Els més importants des del punt de vista industrial i comercial són l'età, el metà, el propà i el gas natural. El 2018, aquesta partida ha estat de 151,9 milions d'euros, gairebé s'ha duplicat respecte al 2017. L'ebullició econòmica de les Balears ha requerit aquests productes químics per satisfer la demanda.

I, finalment, en quart lloc dins les partides distorsionants, hi ha les peces que s'utilitzen en les reparacions d'aeronaus i de vaixells i de les parts que els componen, que compten com a exportacions. En total, el 2018 aquesta partida ha estat de 90,4 milions d'euros, una xifra menor que la d'anys anteriors. En concret, s'ha reduït un 73,3 % respecte a l'any anterior.

Per diferència, aquest terç d'exportacions, les anomenades *exportacions productives*, són les que tindrien part de la base de producció a les Balears. El 2018, han arribat als 669,2 milions d'euros. S'han distribuït, principalment, entre: vehicles automòbils; calçat; reactors nuclears, calderes i artefactes mecànics; olis per a la higiene i la cosmètica; material elèctric; mobles; sabons; productes químics; fruites i hortalisses, i gomes i resines d'alimentació. La notícia realment important és que aquestes també han augmentat respecte a l'any passat; en concret, un 17,8%.

Ha continuat destacant la importància de les exportacions de vehicles automòbils, que estan en primer lloc. Es tracta dels cotxes de lloguer que surten de l'illa en acabar la temporada. Cada vegada hi ha més dubtes que es tracti d'una partida productiva, tant per l'import aconseguit com per la definició mateixa de partida productiva. El seu valor ha estat de 192,7 milions d'euros, un 13 % més que l'any anterior. Les vendes s'han seguit concentrant encara més a França (118 milions d'euros), Itàlia (21 milions d'euros) i Alemanya (20 milions d'euros). Entre tots tres han comprat el 82 % de la flota de les Balears.

El calçat s'ha mantingut en segona posició, tot i que s'ha reduït un 3 % en aquest darrer any. Les vendes han estat de 87,5 milions d'euros. Es tracta d'un producte d'alt valor afegit, amb un preu mitjà per quilo exportat de 65 euros, dels més alts entre les partides analitzades. Els nostres veïns europeus són els nostres principals compradors: Alemanya (15 milions d'euros), Itàlia (12 milions d'euros) i França (10 milions d'euros). Entre tots tres han comprat el 42 % del calçat de les Balears.

A continuació hi ha les exportacions de calderes, màquines i aparells metàl·lics, que han estat de les que més bé s'han comportat el 2018. S'ha venut per un import de 71,1 milions d'euros, de manera que s'ha duplicat la xifra de l'any anterior (117 %). Per països, les vendes s'han concentrat a Alemanya (22,4 milions d'euros), Portugal (10,1 milions d'euros), República Dominicana (9,1 milions d'euros), els EUA (7,7 milions d'euros), Mèxic (7,0 milions d'euros) i Jamaica (3,5 milions d'euros).

En quart lloc hi ha les vendes d'olis per a la higiene i la cosmètica, amb 36,1 milions d'euros. Fa uns quants anys que creixen a bon ritme; el 2018, ha estat d'un 8 %. Aquesta partida, juntament amb la de calçat, també ha destacat per l'elevat preu mitjà per quilo exportat: 69 euros per quilo. Hong Kong ha continuat liderant les compres d'aquesta partida.

El 2018, les exportacions d'aparells i de material elèctric han repuntat, de manera que s'ha invertit la tendència decreixent d'anys anteriors. S'ha venut per un import de 28,3 milions d'euros, és a dir, un augment del 65%, fins a arribar al cinquè lloc. Per països, les vendes s'han concentrat a República Dominicana (8,1 milions d'euros), Mèxic (6,4 milions d'euros) i Jamaica (3,1 milions d'euros).

Les exportacions de mobles també han tingut un bon ritme exportador, ja que recuperen la posició del 2016. El 2018, s'ha venut per un import 26,7 milions d'euros, un 31 % més. Els productes s'han enviat a Mèxic (8,9 milions d'euros), Jamaica (8,8 milions d'euros), Cap Verd (3,5 milions d'euros), República Dominicana (2,9 milions d'euros) i Mèxic (4,4 milions d'euros), que han concentrat el 90 % del total exportat.

I, finalment, hi ha les exportacions de sabons i altres productes de neteja, que després de

dos anys consecutius de creixement, aquest darrer el 42 %, han aconseguit arribar als 26,2 milions d'euros. Els països europeus confrontants han assumit la major part d'aquestes vendes.

A més distància, i ordenats de més a menys valor, hi ha productes químics diversos (22 milions d'euros), fruites (22 milions d'euros) i gomes i resines (19 milions d'euros).

Les exportacions d'aquests deu productes sumen 532 milions d'euros i representen el 79 % del total exportat, excloses les partides distorsionants. Han augmentat un 22,5 % respecte al 2017, en què varen arribar als 434 milions d'euros.

Per països, la majoria de les exportacions (incloses les partides distorsionants) s'han destinat a Europa: Alemanya (328 milions d'euros), Països Baixos (308 milions d'euros), França (262 milions d'euros), Itàlia (150 milions d'euros), Portugal (84 milions d'euros), Regne Unit (59 milions d'euros) i Bèlgica (52 milions d'euros). A aquests set països s'han exportat les dues terceres parts del total.

Importacions

L'activitat de l'any 2018 s'ha reflectit en la xifra d'importacions. La demanda de béns de consum per part de residents i de turistes ha fet necessari un elevat nivell d'importacions. Així i tot, aquest import ha estat un 0,5 % per sota de l'import del 2017. Les importacions han arribat als 1.766 milions d'euros, enfront dels 1.776 de l'any anterior. Entre les partides productives, destaquen les compres de calderes i aparells metàl·lics, juguetes i articles d'esport, aliments carnis, roba, calçat i mobles.

Si es descomptassin les partides distorsionants, les importacions productives serien de 752 milions d'euros, un 7,1 % més respecte a l'any anterior. Les importacions productives del 2018 han assolit màxims històrics.

A l'igual que les exportacions, el 2018 hi ha hagut alguns productes que han alterat el resultat: els combustibles, les parts d'aeronaus i de vaixells i reparacions, i els plàstics. Com s'ha comentat en l'apartat de les exportacions, les importacions de combustibles no tan sols es troben en la mateixa partida de combustibles minerals (282,5 milions d'euros), sinó també en forma de productes químics orgànics com hidrocarburs (179,1 milions d'euros). A més, les parts importades d'aeronaus i de vaixells han sumat 414,1 milions d'euros, i els plàstics, 132,6 milions d'euros. En conjunt, aquestes partides han sumat un total de 1.013,8 milions d'euros, la qual cosa suposa un 5,6 % menys que l'any anterior. El 2018, l'augment del trànsit aeri i marítim, sumat al del transport terrestre, ha implicat que les importacions de combustible i les reparacions d'aeronaus i de vaixells arribassin a una xifra molt elevada, encara que més moderada que l'any anterior, en què s'aconseguiren xifres rècord (1.073 milions d'euros).

El 2018, han continuat liderant el rànquing les importacions de reactors, calderes, màquines i aparells mecànics, amb 133,5 milions d'euros. S'ha registrat una taxa de variació anual positiva del 16 %. Fa tres anys seguits que creixen: el 2016 les importacions sumaren 92 milions d'euros, el 2017 varen ser 114 milions d'euros i el 2018 han arribat als 133 milions d'euros. S'inclouen, d'una banda, les importacions de reactors, turboreactors, turbopropulsors i altres turbines de gas i, de l'altra, màquines d'aire condicionat, congeladors, campanes i bombes d'aire, entre d'altres. Per països, en general cal destacar les importacions d'Itàlia (51,7 milions d'euros), Alemanya (17,8 milions d'euros) i Irlanda (15,8 milions d'euros).

En segon lloc hi ha les importacions de juguetes i altres articles per a l'esport o el lleure, amb un valor de 59,5 milions d'euros, un 7,8 % més que el 2017. Les importacions han estat d'Alemanya (35,0 milions d'euros), Eslovènia (18,8 milions) i la Xina (2,6 milions).

Les importacions de vehicles automòbils, que varen estar en tercera posició, han anat escalant llocs en la darrera dècada: l'any 2008 estaven en el vintè lloc; el 2018 han estat en el tercer. S'han importat vehicles per un valor de 54,8 milions d'euros, un augment del 48 % respecte al 2017. En aquest capítol

s'hi inclouen vehicles procedents d'Alemanya (35,6 milions d'euros), Itàlia (6,8 milions d'euros), França (3,2 milions d'euros) i República Txeca (2,1 milions d'euros).

Escalant fins a la quarta posició, hi ha les importacions de carn, amb 34,7 milions d'euros. El bon comportament de la demanda interior ha generat una elevada importació d'aliments. Per països, la carn s'ha comprat a Alemanya (23,7 milions d'euros) i als Països Baixos (3,5 milions d'euros).

En cinquè lloc hi ha les importacions de peces i complements de vestir, de punt, partida que inclou des de vestits i altres peces fins a roba blanca i de parament per als allotjaments turístics i els uniformes de treball. El 2018, s'han comprat peces de punt per un valor de 32,2 milions d'euros, que suposen un 6,0 % menys que el 2017. Per països, cal destacar les importacions d'Itàlia, per un valor de 8,6 milions d'euros; de Bèlgica, per 6,4 milions d'euros; de la Xina, per 3,9 milions d'euros, i dels Països Baixos, per 3,4 milions d'euros.

En sisè lloc hi ha el calçat, que perd dos llocs: el 2017 estava en el quart lloc amb 35 milions d'euros i el 2018 ha passat al sisè lloc amb 31 milions d'euros; una disminució de l'11,4 %. De Bèlgica s'ha importat per un valor de 8,2 milions d'euros; d'Itàlia, per 6,8 milions d'euros; de Portugal, per 6,6 milions d'euros, i de la Xina, per 2,7 milions d'euros.

Les importacions de mobles s'han col·locat en setena posició, amb un valor de 27,0 milions d'euros; una reducció del 9,4 % respecte al 2017. Per països, les importacions d'Itàlia, amb 7,4 milions d'euros, han estat les més importants, seguides d'Alemanya (4,9 milions d'euros) i la Xina (4,8 milions d'euros).

Pel que fa al peix, les importacions s'han situat en vuitena posició, amb 25,0 milions d'euros. El bon comportament de la demanda interior ha generat una elevada importació d'aliments. Per països, les compres de peix s'han concentrat a Alemanya (7,9 milions d'euros), la Xina (4,8 milions d'euros) i França (1,8 milions d'euros).

A continuació hi ha les importacions de peces i complements de vestir (excepte de punt), que són la novena partida amb més importacions, amb 24,9 milions d'euros (un 5,1 % menys que el 2017). S'han importat tot tipus de peces de vestir i altres complements no fabricats amb punt. D'Itàlia ha procedit el 30 % de les importacions, 7,3 milions d'euros; de França, 3,9 milions, i de la Xina, 2,4 milions d'euros.

Finalment, cal dir que les importacions d'aparells i material elèctric s'inclouen en la partida de màquines i material elèctric. S'ha importat per un valor de gairebé 22,5 milions d'euros, davant els 20 milions del 2017. En la partida s'observa que s'han importat grups electrògens, convertidors elèctrics i escalfadors elèctrics. Per països, cal destacar que els tres principals països als quals s'ha comprat material elèctric han estat Corea del Sud (4,2 milions d'euros), la Xina (3,2 milions d'euros), Alemanya (3,0 milions d'euros) i Estats Units (2,2 milions d'euros).

Les importacions d'aquests primers deu productes han cobert el 59,1 % del valor total de les importacions, sense tenir en compte les partides distorsionants. En total, han estat 445,1 milions d'euros.

Saldo comercial

Per segon any consecutiu, el 2018 s'ha tancat amb superàvit comercial. La bonança econòmica de la nostra comunitat, unida a la dels nostres principals clients europeus, ha fet que el 2018 acabi amb un saldo positiu de 113,5 milions d'euros, davant els 77 milions d'euros del 2017. Aquest comportament suposa una fet estrany en el nostre comerç exterior, ja que, atesa la insularitat de la nostra comunitat i l'escassa activitat industrial, el que és més habitual és registrar dèficits comercials.

És la segona vegada des del 1992, any en què es va iniciar la sèrie, que el saldo comercial, corregit dels efectes de l'estacionalitat i el calendari, i mesurat amb la tendència anual mòbil, surt positiu. La primera vegada va ser entre el juliol del 2009 i el febrer del 2010, moment en què el saldo va ser de 200.000 euros. Va ser un període a l'inici de la crisi en què varen confluir dos factors:

d'una banda, un retrocés important de les importacions, com a conseqüència de la raquítica demanda interna, i, de l'altra, un avanç moderat de les exportacions, impulsat pels nostres principals compradors europeus, que mantenien una activitat paupèrrima.

El 2018, la situació ha estat diferent perquè les dues palanques que hi han intervingut han crescut, tot i que les exportacions ho han fet per sobre de les importacions. Les exportacions del 2018 han registrat un rècord: 1.957 milions d'euros, una xifra mai aconseguida des del 1992, any d'inici de la sèrie, i que supera la que es va aconseguir el 2017 (1.853 milions d'euros), si bé va estar sostinguda en dues terceres parts per combustibles, plàstics i peces d'aeronaus i de vaixells.

Amb una visió retrospectiva, en les èpoques més dinàmiques, l'exportació balear era de 1.500 milions d'euros, mentre que en períodes de crisi la xifra es quedava a la meitat (entre els 800 i el 900 mil euros anuals).

D'altra banda, les importacions del 2018 han estat de 1.766 milions d'euros, un 0,5% menys que el 2017, de manera que superen la importació mitjana dels darrers deu anys (període crisi), que ha estat al voltant dels 1.500 milions d'euros. Tot i aquest bon comportament, encara s'està lluny de les importacions mitjanes del període precrisi (del 2004 al 2007), en què estaven al voltant dels 2.200 milions d'euros.

El saldo comercial del 2018 ha millorat un 146,6 % respecte al 2017, en què el saldo positiu exterior va ser de 77 milions d'euros.

S'obtenen altres conclusions si se n'exclouen les partides distorsionants. En aquest cas, el saldo comercial del 2018 ha estat deficitari, encara que ha millorat respecte al 2017. Si el 2017 el dèficit va ser de 134 milions d'euros, el 2018 ha millorat fins a arribar als 83 milions d'euros.

1.1.4. La inversió estrangera

Les dades del Registre d'Inversions Exteriors del Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme permeten afirmar que la inversió bruta estrangera sense entitats de tinença de valors estrangers (ETVE) per comunitats autònomes ha estat a les Illes Balears de 118,2 milions d'euros, amb una disminució del –63,2 %. (Vegeu el quadre I-1.14.)

En el conjunt de les comunitats autònomes té lloc, en canvi, un creixement del 71,24 %; s'arriba a 46.827,6 milions d'euros, amb un augment de 19.481,5 milions d'euros, per la qual cosa les Balears perden 0,9 punts en la seva participació, que l'any 2018 és de 0,25 %. (Vegeu el quadre I-1.15.)

Les principals comunitats autònomes són Madrid (39.925,4 milions d'euros, amb el 85,3 % del total, xifres que en part s'expliquen per l'efecte de centralitzar bona part de les seus socials de les grans empreses transnacionals i de les que estan subjectes a grans operacions d'adquisició o de presa de control) i Catalunya (2.985,7 milions d'euros, que en conjunt rep el 6,4 % de la inversió bruta estrangera assignada).

1.1.5. Els preus

L'any 2018, la inflació interanual ha estat d'un 1,5 % a les Balears, –0,2 punts per sota de l'espanyola. Per comunitats autònomes, la de les Balears està en la penúltima posició, per sota només hi ha la de Múrcia, amb una inflació de l'1,4 %. (Vegeu el gràfic I-1.27.)

Per rúbriques, l'any 2018 els creixements positius d'inflació a les Balears s'han produït amb més intensitat en habitatge, aigua i electricitat (2,8 %), comunicacions (2,7 %), restaurants i hotels (2,2 %) i transport (2,1%). (Vegeu el quadre I-1.16.)

Pel que fa a les taxes de creixement diferencial per rúbriques de l'IPC de les Balears respecte a l'IPC d'Espanya, destaquen els creixements més elevats a les Balears d'altres béns i serveis (1,3 punts), restaurants i hotels (1,2 punts) i ensenyament (0,7 punts). (Vegeu el gràfic I-1.28.)

1.1.6. L'evolució de la renda per capita i els seus determinants per capita

En aquest apartat s'analitza la posició relativa de les Balears en termes de renda per

capita respecte a la resta de comunitats autònomes. També s'hi analitza l'evolució de la renda per capita i els seus determinants, que són la productivitat i la taxa d'ocupació de la població resident, a partir de la informació de FUNCAS, ja comentada a l'apartat 1.1.1.

1.1.6.1. La posició relativa de les Balears en termes de renda per capita per comunitats autònomes

Segons FUNCAS, l'evolució (en base 100 Espanya) de la renda real per capita de les Balears respecte a la resta de comunitats autònomes en el període 2000-2018 ha estat la més regressiva en el conjunt de comunitats autònomes, ja que ha passat de la segona posició relativa (131,6) l'any 2000 a la setena posició (98,5) l'any 2018, amb una pèrdua de 33,1 punts del seu nivell relatiu, la qual dobla la pèrdua del nivell relatiu de Canàries (–16,6 punts), que és la segona comunitat autònoma per pèrdua relativa. També cal destacar que, mentre que l'any 2017 a les Balears encara es mantenia (1,4 punts) per sobre del nivell 100 Espanya, l'any 2018, i per primera vegada, ja se situa per sota de la mitjana espanyola. (Vegeu els quadres I-1.17. i I-1.18.)

De fet, les estimacions de l'INE per a l'any 2018 encara donen a les Balears un nivell del 3,5 % superior a la renda per capita espanyola, que es va estimar en 25.854 euros per habitant, inferiors als 26.764 euros per habitant estimats per a les Balears. (Vegeu el gràfic I-1.29.)

Aquesta pèrdua persistent del nivell de renda per capita no s'ha produït en el cas de Madrid i el País Basc, que l'any 2000 estaven en primer i quart lloc respectivament, i que l'any 2018 presenten uns guanys relatius de 4,3 punts i 10 punts respectivament; el País Basc està en segona posició en guanys relatius darrere Galícia, que guanya 13,6 punts.

Aquesta pèrdua persistent de renda per capita per part de les Balears és sense cap mena de dubte un dels fets més rellevants de la història econòmica de les Balears dels darrers cinquanta anys, fet que ja va emfatitzar el Pla de Ciència, Tecnologia, Innovació i Emprenedoria de les Illes Balears 2013-2017 del Govern de les Illes Balears, que posà la data d'inici d'aquesta pèrdua relativa de renda per capita en l'any 1985[6].

A l'igual que amb l'evolució del VAB, es pot comprovar que l'evolució del PIB per capita presenta un pitjor comportament en la fase precrisi 2000-2007 (darrere posició) que en la fase de crisi 2008-2013 (antepenúltima posició); però a diferència del VAB, que millora en la fase de recuperació (2014-2018), el PIB per capita no ho fa, i en aquesta fase es torna a situar en la penúltima posició, només per sobre de Canàries; la previsió per al 2019 és que es torni a situar en la darrera posició. (Vegeu els gràfics I-1.30., I-1.31., I-1.32. i I-1.33. i AI-1.11.)

1.1.6.2. L'evolució dels factors determinants de l'evolució de la renda real per capita: la productivitat i la taxa d'activitat de la població

El creixement de la renda real per capita es pot explicar pel comportament de dues variables: la productivitat, que fa referència a la renda o el PIB generat per ocupat i que recull el component del progrés tècnic, i la taxa d'ocupació de la població regional,[7] que fa referència a la dinàmica demogràfica i laboral.

En relació amb les variables explicatives d'aquest comportament tan negatiu de la renda per capita, i pel que fa a la productivitat del treball, la seva dinàmica és totalment contracíclica, ja que, al llarg del primer període de creixement abans de la Gran Recessió, la comunitat de les Balears es queda a la coa del creixement regional de la productivitat del treball; en el segon període de crisi se situa en novena posició (per sobre del creixement regional del conjunt de comunitats autònomes), i en el tercer període de recuperació torna a caure a la tretzena po-

[6] Vegeu el gràfic I-1.37 de l'edició de la Memòria del CES 2017, pàg. 46.
[7] Cal tenir en compte que: PIB/població = PIB / Ocupats x ocupats / Població; essent: PIB / Ocupats, la productivitat del treball, i Ocupats / Població, la taxa d'ocupació de la població resident.

sició. L'any 2018 cau a la penúltima posició, i la previsió per al 2019 és que se situï en la catorzena posició, amb un creixement nul de la productivitat del treball. (Vegeu el quadre I-1.19 i els gràfics I-1.34., I-1.35., I-1.36. i I-1.37. i AI-1.12.)

Pel que fa a la dinàmica seguida per la taxa d'ocupació de la població resident —l'altra variable explicativa del comportament de la renda per capita que expressa la dinàmica poblacional i de la capacitat del mercat de treball per absorbir aquests creixements demogràfics—, es produeix el comportament següent al llarg d'aquests tres períodes analitzats: en el primer període, les Balears va quedar situada en l'antepenúltima posició, i en el segon i en el tercer període s'ha situat en la posició catorzena i quinzena, és a dir que millora tan sols una posició relativa. L'any 2018, està en la desena posició, però el 2019 torna a caure i es col·loca en la darrera posició. (Vegeu el quadre I-1.20. i els gràfics I-1.38., I-1.39., I-1.40., I-1.41. i AI-1.13.)
En termes de taxes de creixement, el creixement de la renda per capita s'explica per la suma de les taxes de creixement de la productivitat i de la taxa d'ocupació de la població regional. (Vegeu els gràfics I-1.42., I-1.43., I-1.44., i I-1.45. i AI-1.14.)

Així, en el període precrisi (2001-2007), la taxa de creixement del PIB per capita (–0,9%) s'explica per la suma del creixement de la productivitat del treball (–1,7 %, que és la caiguda més important en aquest període en el conjunt de les 17 comunitats autònomes) i del creixement de la taxa d'ocupació (0,8 %). En el període de crisi (2008-2013), la taxa de creixement del PIB per capita (–2,4%) s'explica per la suma del creixement de la productivitat del treball (1,6 %, taxa que s'iguala amb la del conjunt de les 17 comunitats autònomes) i del decreixement de la taxa d'ocupació (–4 %). Finalment, en el període de recuperació (2014-2018), la taxa de creixement del PIB per capita (1,9 %) s'explica per la suma del creixement de la productivitat del treball (0,2 %) i del creixement de la taxa d'ocupació (1,7 %). La previsió per al 2019 és que augmenti el PIB per capita en un 0,4 %, fet que només s'explica pel creixement de la taxa d'ocupació, ja que es preveu un creixement nul de la productivitat.

1.1.7. La distribució funcional de la renda

La distribució funcional de la renda a cost dels factors (treball i capital) mesura la part de la renda que s'assigna als salaris, com a contrapartida a la retribució del factor treball, i els excedents bruts d'explotació, com a contrapartida a la retribució del factor capital. A partir de les darreres dades de la Comptabilitat Regional de l'INE, en el període 2008-2017, a les Balears la remuneració dels salaris representava un 53,5 % de la renda regional el 2008, i el 2017 va representar un 50,6 %, amb una pèrdua de –2,9 punts en la seva representació a la renda regional, i en contrapartida els excedents bruts d'explotació han passat de representar un 46,5 % el 2008 a representar el 2017 el 49,4 %. (Vegeu el quadre I-1.21.)

Aquest fenomen de pèrdua de participació dels salaris en la renda regional és comú a totes les comunitats autònomes al llarg del període analitzat, en què les Illes Balears experimenten una pèrdua superior a la mitjana regional, i en el conjunt de comunitats autònomes ocupen la vuitena posició per pèrdua relativa dels salaris en la renda regional. (Vegeu el quadre AI-1.5.)

D'acord amb la metodologia d'anàlisi de Navinés i Franconetti (2015),[8] aquestes variacions de la participació dels salaris en la renda regional al llarg d'aquests anys es poden explicar per les diferències de creixement en les variables que determinen els costs laborals unitaris (CLU), és a dir, entre el valor dels salaris horaris i la productivitat horària. Aquesta diferència en termes dels factors de creixement per aquestes variables situen les Balears en un valor de –0,065, mentre que en el conjunt de comunitats autònomes estan en un valor de –0,059 punts. Val a dir que tant pel creixement de la productivitat horària com pel creixement del salari per hora treba-

[8] Vegeu: NAVINÉS, F.; PUIGGRÒS, A.; RIBAS M. del M.; FRANCONETTI, J. «Crisi econòmica, mercat de treball i benestar social: el cas de les Illes Balears». A: Revista Econòmica de Catalunya, núm. 71, maig de 2015, pàg. 29-43.

llada, en el període 2008-2017 les Illes Balears ocupen la primera posició en el rang de les 17 comunitats autònomes.

1.1.8. La taxa de benefici i l'índex sintètic de resiliència regional

Aquest apartat es pot consultar a la MEMÒRIA DEL CES 2017, pàg. 60-65, que es va elaborar a partir de la base de dades BD.MORES del Ministeri d'Hisenda:

http://www.sepg.pap.hacienda.gob.es/sitios/sepg/es-ES/PresupuestosDocumentacionEstadisticas/Documentacion/paginas/basesdatosestudiosregionales.aspx

La darrera actualització d'aquesta base de dades és del juny de 2017, per la qual cosa no s'han pogut actualitzar les dades ja publicades a la memòria de l'any passat.

Quadre I-1.1. Evolució del VAB a preus corrents en milers d'euros a les Illes Balears per sectors econòmics (2004-2018) (Base 2004)

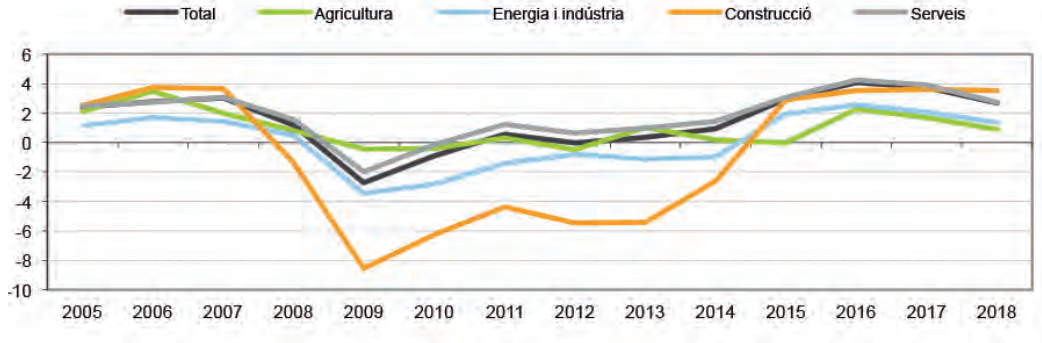
	Agricultura			Energia i indústria			Construcció			Serveis			Total		
	Total	% VAB	% de variació	Total	% VAB	% de variació	Total	% VAB	% de variació	Total	% VAB	% de variació	Total	% VAB	% de variació
2004	312.115	1,8%	–	1.116.697	6,4%	–	1.833.327	10,5%	–	14.242.302	81,4%	–	17.504.441	100,0%	–
2005	335.305	1,8%	7,4	1.184.113	6,4%	6,0	2.047.212	11,0%	11,7	15.036.086	80,8%	5,6	18.602.716	100,0%	6,3
2006	315.669	1,6%	-5,9	1.233.050	6,2%	4,1	2.264.006	11,4%	10,6	16.096.704	80,8%	7,1	19.909.429	100,0%	7,0
2007	343.662	1,6%	8,9	1.335.373	6,3%	8,3	2.406.332	11,3%	6,3	17.206.151	80,8%	6,9	21.291.518	100,0%	6,9
2008	346.428	1,5%	0,8	1.426.508	6,3%	6,8	2.466.731	11,0%	2,5	18.264.493	81,2%	6,2	22.504.160	100,0%	5,7
2009	340.380	1,5%	-1,7	1.456.335	6,6%	2,1	2.284.622	10,3%	-7,4	18.086.639	81,6%	-1,0	22.167.976	100,0%	-1,5
2010	342.981	1,6%	0,8	1.373.069	6,3%	-5,7	2.084.505	9,6%	-8,8	17.892.016	82,5%	-1,1	21.692.572	100,0%	-2,1
2011	290.970	1,3%	-15,2	1.349.404	6,2%	-1,7	1.933.048	8,9%	-7,3	18.092.366	83,5%	1,1	21.665.788	100,0%	-0,1
2012	265.149	1,2%	-8,9	1.368.486	6,3%	1,4	1.728.498	8,0%	-10,6	18.235.639	84,4%	0,8	21.597.772	100,0%	-0,3
2013	293.725	1,3%	10,8	1.459.667	6,7%	6,7	1.557.205	7,1%	-9,9	18.475.246	84,8%	1,3	21.785.844	100,0%	0,9
2014	295.942	1,3%	0,8	1.426.151	6,5%	-2,3	1.530.278	6,9%	-1,7	18.782.634	85,2%	1,7	22.035.005	100,0%	1,1
2015	332.130	1,4%	12,2	1.559.528	6,8%	9,4	1.580.095	6,8%	3,3	19.603.400	85,0%	4,4	23.075.154	100,0%	4,7
2016	429.781	1,8%	29,4	1.509.298	6,2%	-3,2	1.686.463	6,9%	6,7	20.743.109	85,1%	5,8	24.368.650	100,0%	5,6
2017	456.571	1,8%	6,2	1.586.706	6,2%	5,1	1.806.944	7,0%	7,1	21.941.584	85,1%	5,8	25.791.805	100,0%	5,8
2018	484.784	1,8%	6,2	1.631.582	6,1%	2,8	1.923.456	7,2%	6,4	22.694.574	84,9%	3,4	26.734.396	100,0%	3,7

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General d'Economia

Quadre I-1.2. Evolució del VAB a preus constants en milers d'euros a les Illes Balears per sectors econòmics (2004-2018) (Base 2004)															
	Agricultura			Energia i indústria			Construcció			Serveis			Total		
	Total	% VAB	% de variació	Total	% VAB	% de variació	Total	% VAB	% de variació	Total	% VAB	% de variació	Total	% VAB	% de variació
2004	312.115	1,8%	–	1.116.697	6,4%	–	1.833.327	10,5%	–	14.242.302	81,4%	–	17.504.441	100,0%	–
2005	318.747	1,8%	2,1	1.129.539	6,3%	1,2	1.879.619	10,5%	2,5	14.594.799	81,4%	2,5	17.922.704	100,0%	2,4
2006	329.904	1,8%	3,5	1.148.459	6,2%	1,7	1.949.634	10,6%	3,7	14.996.156	81,4%	2,8	18.424.153	100,0%	2,8
2007	336.502	1,8%	2,0	1.165.111	6,1%	1,5	2.021.283	10,6%	3,7	15.457.288	81,4%	3,1	18.980.184	100,0%	3,0
2008	339.278	1,8%	0,8	1.170.646	6,1%	0,5	1.993.844	10,4%	-1,4	15.702.286	81,8%	1,6	19.206.054	100,0%	1,2
2009	337.836	1,8%	-0,4	1.130.258	6,0%	-3,5	1.823.371	9,8%	-8,6	15.390.595	82,4%	-2,0	18.682.060	100,0%	-2,7
2010	336.485	1,8%	-0,4	1.098.498	5,9%	-2,8	1.709.228	9,2%	-6,3	15.369.934	83,0%	-0,1	18.514.144	100,0%	-0,9
2011	337.494	1,8%	0,3	1.083.284	5,8%	-1,4	1.634.278	8,8%	-4,4	15.561.597	83,6%	1,2	18.616.653	100,0%	0,6
2012	335.807	1,8%	-0,5	1.074.585	5,8%	-0,8	1.544.924	8,3%	-5,5	15.660.024	84,1%	0,6	18.615.340	100,0%	0,0
2013	339.190	1,8%	1,0	1.062.445	5,7%	-1,1	1.461.540	7,8%	-5,4	15.815.058	84,7%	1,0	18.678.233	100,0%	0,3
2014	339.784	1,8%	0,2	1.051.821	5,6%	-1,0	1.423.174	7,5%	-2,6	16.041.925	85,1%	1,4	18.856.704	100,0%	1,0
2015	339.670	1,7%	0,0	1.072.174	5,5%	1,9	1.464.375	7,5%	2,9	16.537.620	85,2%	3,1	19.413.839	100,0%	3,0
2016	347.440	1,7%	2,3	1.099.779	5,4%	2,6	1.515.770	7,5%	3,5	17.242.112	85,3%	4,3	20.205.101	100,0%	4,1
2017	353.341	1,7%	1,7	1.122.495	5,4%	2,1	1.570.462	7,5%	3,6	17.917.924	85,5%	3,9	20.964.221	100,0%	3,8
2018	356.500	1,7%	0,9	1.137.816	5,3%	1,4	1.626.006	7,6%	3,5	18.404.704	85,5%	2,7	21.525.026	100,0%	2,7
Taxa anual acumulativa (%)															
2004-2009			1,6			0,2			-0,1			1,6			1,3
2009-2018			0,6			0,1			-1,3			2,0			1,6

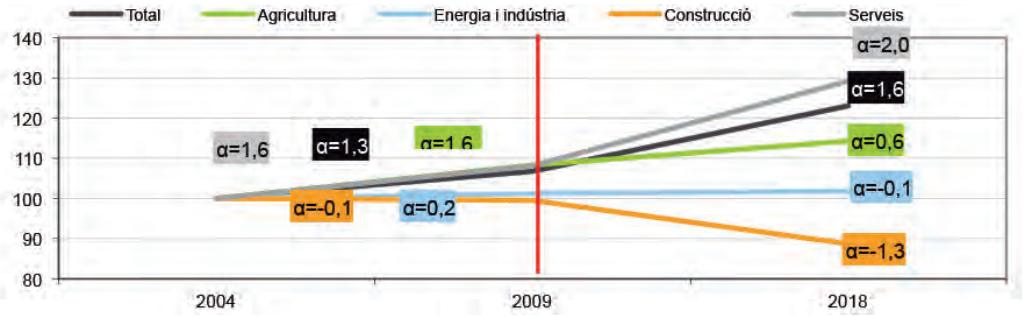
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General d'Economia

Gràfic I-1.1. Evolució de la variació del VAB a preus constants en milers d'euros a les Illes Balears per sectors econòmics (2004-2018) (Base 2004)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General d'Economia

Gràfic I-1.2. Evolució de la taxa de variació acumulativa del VAB a preus constants en milers d'euros a les Illes Balears per sectors econòmics (2004-2018) (Base 2004=100)

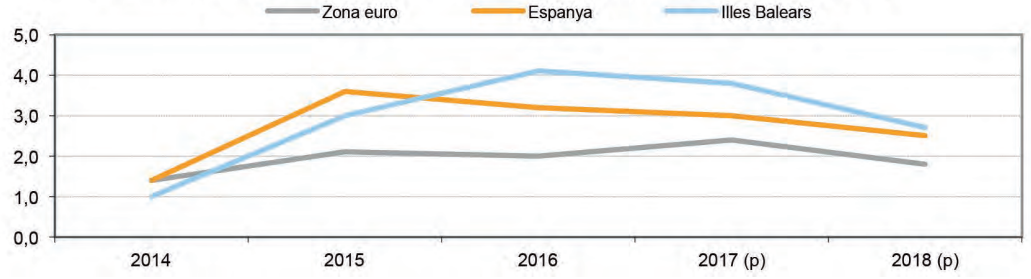
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General d'Economia

Quadre I-1.3. Evolució de les taxes de variació del PIB. Volum encadenat (2014-2018) (Base 2010, en %)

	2014	2015	2016	2017 (p)	2018 (p)
Zona euro	1,4	2,1	2,0	2,4	1,8
Espanya	1,4	3,6	3,2	3,0	2,5
Illes Balears	**1,0**	**3,0**	**4,1**	**3,8**	**2,7**
Mallorca	0,7	2,9	4,1	3,8	2,6
Menorca	0,8	2,9	3,7	3,0	2,0
Pitiüses	2,4	3,6	4,3	4,0	3,5

Font: Direcció General d'Economia
Nota: (p) provisional.

Gràfic I-1.3. Evolució de les taxes de variació del PIB. Volum encadenat (2014-2018) (Base 2010)

Font: Direcció General d'Economia
Nota: (p) provisional.

Quadre I-1.4. Evolució del VAB a preus corrents en milers d'euros a les Illes Balears per illa (2004-2018) (Base 2004)

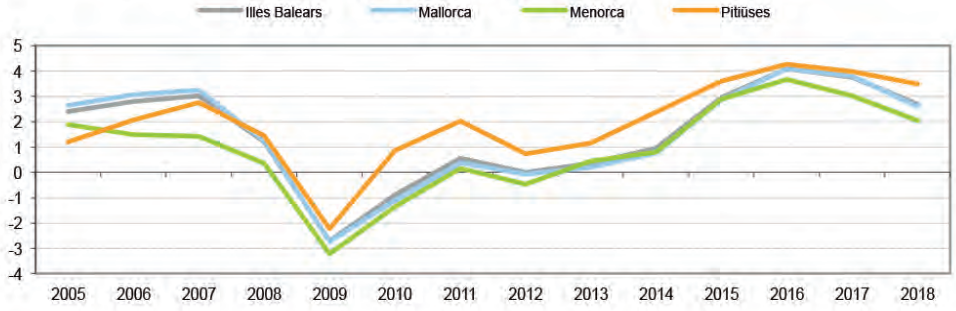
	Mallorca			Menorca			Pitiüses			Illes Balears		
	Total	% VAB	% de variació	Total	% VAB	% de variació	Total	% VAB	% de variació	Total	% VAB	% de variació
2004	13.815.565	78,9%	–	1.514.016	8,6%	–	2.174.861	12,4%	–	17.504.441	100,0%	–
2005	14.717.538	79,1%	6,5	1.601.071	8,6%	5,7	2.284.107	12,3%	5,0	18.602.716	100,0%	6,3
2006	15.790.930	79,3%	7,3	1.691.587	8,5%	5,7	2.426.912	12,2%	6,3	19.909.429	100,0%	7,0
2007	16.922.039	79,5%	7,2	1.780.960	8,4%	5,3	2.588.519	12,2%	6,7	21.291.518	100,0%	6,9
2008	17.895.224	79,5%	5,8	1.866.549	8,3%	4,8	2.742.386	12,2%	5,9	22.504.160	100,0%	5,7
2009	17.623.472	79,5%	-1,5	1.829.320	8,3%	-2,0	2.715.183	12,2%	-1,0	22.167.976	100,0%	-1,5
2010	17.206.685	79,3%	-2,4	1.781.497	8,2%	-2,6	2.704.390	12,5%	-0,4	21.692.572	100,0%	-2,1
2011	17.153.178	79,2%	-0,3	1.771.976	8,2%	-0,5	2.740.634	12,6%	1,3	21.665.788	100,0%	-0,1
2012	17.087.225	79,1%	-0,4	1.758.186	8,1%	-0,8	2.752.362	12,7%	0,4	21.597.772	100,0%	-0,3
2013	17.211.839	79,0%	0,7	1.775.348	8,1%	1,0	2.798.657	12,8%	1,7	21.785.844	100,0%	0,9
2014	17.371.554	78,8%	0,9	1.792.917	8,1%	1,0	2.870.535	13,0%	2,6	22.035.005	100,0%	1,1
2015	18.174.566	78,8%	4,6	1.876.106	8,1%	4,6	3.024.481	13,1%	5,4	23.075.154	100,0%	4,7
2016	19.195.279	78,8%	5,6	1.973.575	8,1%	5,2	3.199.796	13,1%	5,8	24.368.650	100,0%	5,6
2017	20.323.805	78,8%	5,9	2.074.095	8,0%	5,1	3.393.905	13,2%	6,1	25.791.805	100,0%	5,8
2018	21.051.873	78,7%	3,6	2.136.804	8,0%	3,0	3.545.719	13,3%	4,5	26.734.396	100,0%	3,7

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General d'Economia

Quadre I-1.5. Evolució del VAB a preus constants en milers d'euros a les Illes Balears per illa (2004-2018) (Base 2004)												
	Mallorca			Menorca			Pitiüses			Illes Balears		
	Total	% VAB	% de variació	Total	% VAB	% de variació	Total	% VAB	% de variació	Total	% VAB	% de variació
2004	13.815.565	78,9%	–	1.514.016	8,6%	–	2.174.861	12,4%	–	17.504.441	100,0%	–
2005	14.179.546	79,1%	2,6	1.542.545	8,6%	1,9	2.200.613	12,3%	1,2	17.922.704	100,0%	2,4
2006	14.612.901	79,3%	3,1	1.565.392	8,5%	1,5	2.245.860	12,2%	2,1	18.424.153	100,0%	2,8
2007	15.085.041	79,5%	3,2	1.587.625	8,4%	1,4	2.307.519	12,2%	2,7	18.980.184	100,0%	3,0
2008	15.272.582	79,5%	1,2	1.592.996	8,3%	0,3	2.340.475	12,2%	1,4	19.206.054	100,0%	1,2
2009	14.852.181	79,5%	-2,8	1.541.659	8,3%	-3,2	2.288.220	12,2%	-2,2	18.682.060	100,0%	-2,7
2010	14.685.536	79,3%	-1,1	1.520.469	8,2%	-1,4	2.308.139	12,5%	0,9	18.514.144	100,0%	-0,9
2011	14.739.125	79,2%	0,4	1.522.597	8,2%	0,1	2.354.931	12,6%	2,0	18.616.653	100,0%	0,6
2012	14.727.653	79,1%	-0,1	1.515.398	8,1%	-0,5	2.372.288	12,7%	0,7	18.615.340	100,0%	0,0
2013	14.756.681	79,0%	0,2	1.522.106	8,1%	0,4	2.399.447	12,8%	1,1	18.678.233	100,0%	0,3
2014	14.865.903	78,8%	0,7	1.534.309	8,1%	0,8	2.456.492	13,0%	2,4	18.856.704	100,0%	1,0
2015	15.290.824	78,8%	2,9	1.578.426	8,1%	2,9	2.544.589	13,1%	3,6	19.413.839	100,0%	3,0
2016	15.915.635	78,8%	4,1	1.636.377	8,1%	3,7	2.653.089	13,1%	4,3	20.205.101	100,0%	4,1
2017	16.519.695	78,8%	3,8	1.685.876	8,0%	3,0	2.758.650	13,2%	4,0	20.964.221	100,0%	3,8
2018	16.949.779	78,7%	2,6	1.720.434	8,0%	2,0	2.854.813	13,3%	3,5	21.525.026	100,0%	2,7
Taxes anual acumulativa (%)												
2004-2009			1,5			0,4			1,0			1,3
2009-2018			1,5			1,2			2,5			1,6

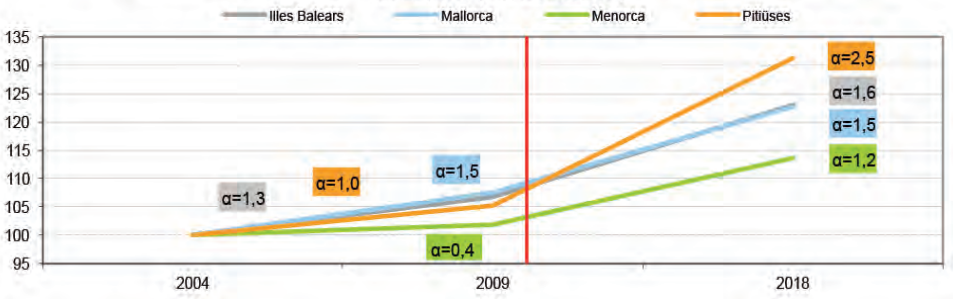
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General d'Economia

Gràfic I-1.4. Evolució de la variació del VAB a preus constants en milers d'euros a les Illes Balears per illa (2004-2018) (Base 2004)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General d'Economia

Gràfic I-1.5. Evolució de la taxa de variació acumulativa del VAB a preus constants en milers d'euros a les Illes Balears per illa (2004-2018) (Base 2004=100)

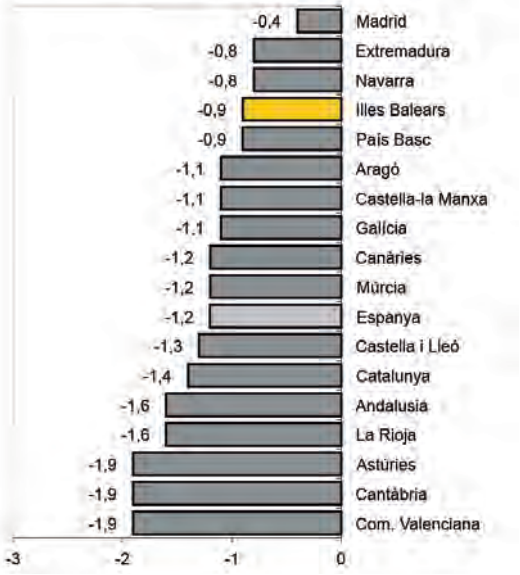
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General d'Economia

Quadre I-1.6. VAB a preus constants per comunitats autònomes (% de variació anual) (2001-2018)

	% sobre el total 2018	Mitjanes anuals			2017	2018
		2001-2007	2008-2013	2014-2018		
Andalusia	13,4	3,8	-1,6	2,4	2,7	2,5
Aragó	3,1	3,8	-1,1	2,2	3,3	2,6
Astúries	2,0	2,9	-1,9	1,8	3,7	2,4
Illes Balears	**2,6**	**2,2**	**-0,9**	**2,9**	**2,4**	**2,3**
Canàries	3,8	3,1	-1,2	2,3	2,6	2,5
Cantàbria	1,1	2,7	-1,9	2,4	3,3	3,5
Castella i Lleó	4,9	2,8	-1,3	1,8	1,7	2,6
Castella-la Manxa	3,5	4,6	-1,1	2,2	2,3	3,0
Catalunya	19,2	3,4	-1,4	2,8	3,2	2,4
Com. Valenciana	9,3	3,5	-1,9	2,5	3,1	2,2
Extremadura	1,6	3,4	-0,8	1,6	2,1	2,1
Galícia	5,2	3,7	-1,1	2,6	3,1	2,8
Madrid	19,1	4,0	-0,4	2,9	3,3	3,8
Múrcia	2,6	4,1	-1,2	3,3	3,1	1,6
Navarra	1,7	3,3	-0,8	2,6	2,8	3,1
País Basc	6,1	2,9	-0,9	2,6	3,0	2,3
La Rioja	0,7	3,5	-1,6	1,7	1,5	1,7
Espanya	**100,0**	**3,5**	**-1,2**	**2,6**	**2,9**	**2,7**

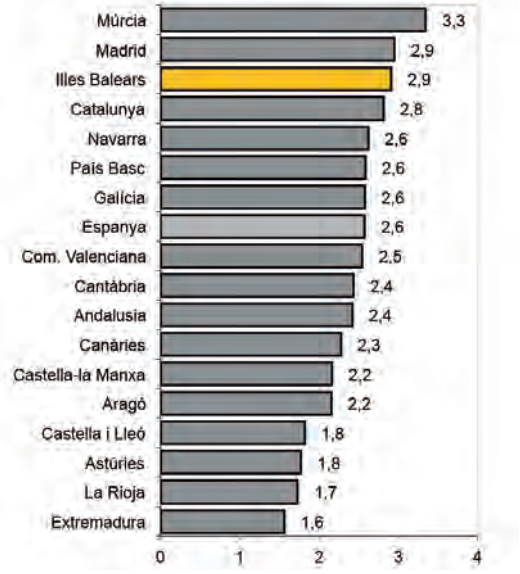
Font: FUNCAS

Gràfic I-1.6. % de variació anual 2008-2013 del VAB a preus constants per comunitats autònomes

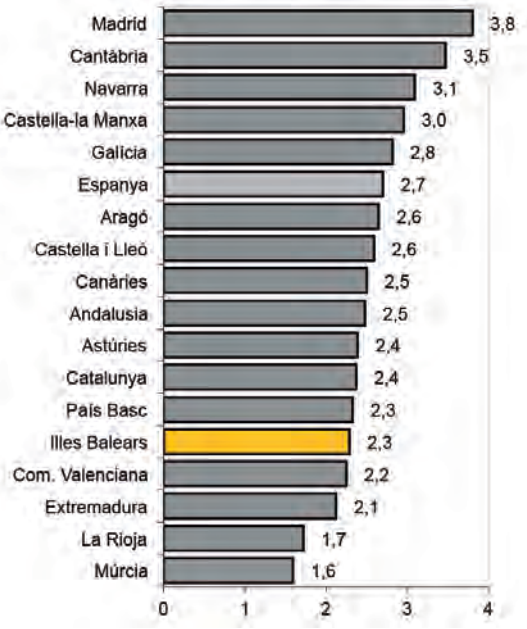
Font: FUNCAS

Gràfic I-1.7. % de variació anual 2014-2018 del VAB a preus constants per comunitats autònomes

Font: FUNCAS

Gràfic I-1.8. % de variació anual 2018 del VAB a preus constants per comunitats autònomes

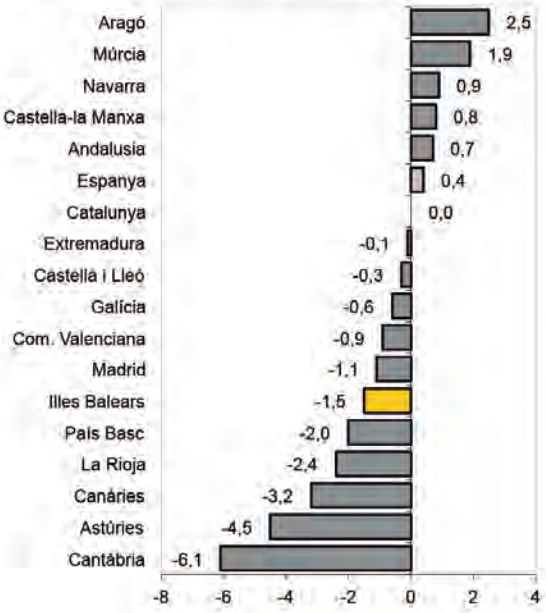
Font: FUNCAS

Quadre I-1.7. VAB del sector agrari a preus constants per comunitats autònomes (% de variació anual) (2001-2018)

	% sobre el total 2018	Mitjanes anuals			2017	2018
		2001-2007	2008-2013	2014-2018		
Andalusia	30,0	2,3	0,7	2,9	-0,8	3,5
Aragó	6,8	2,1	2,5	4,5	0,3	3,5
Astúries	1,0	-2,1	-4,5	-1,1	-0,4	-3,1
Illes Balears	**0,7**	**-10,8**	**-1,5**	**6,0**	**-0,2**	**-3,9**
Canàries	1,8	2,1	-3,2	-0,2	0,0	-1,9
Cantàbria	0,7	-7,3	-6,1	4,2	1,9	0,5
Castella i Lleó	9,2	-0,6	-0,3	3,5	-7,1	12,4
Castella-la Manxa	10,9	-0,9	0,8	1,4	-2,1	6,4
Catalunya	6,9	-0,6	0,0	0,0	-1,2	0,7
Com. Valenciana	7,4	0,5	-0,9	2,6	0,0	2,6
Extremadura	4,8	-2,0	-0,1	3,0	-0,6	1,4
Galícia	9,5	1,1	-0,6	1,3	3,6	-6,6
Madrid	0,4	-10,0	-1,1	-4,6	-0,9	1,9
Múrcia	5,1	-3,0	1,9	4,2	0,2	0,8
Navarra	2,0	3,1	0,9	1,9	-5,6	-0,2
País Basc	1,7	-5,5	-2,0	2,5	0,4	-2,1
La Rioja	1,2	-1,4	-2,4	4,3	1,4	7,9
Espanya	**100,0**	**0,0**	**0,4**	**2,4**	**-0,9**	**2,6**

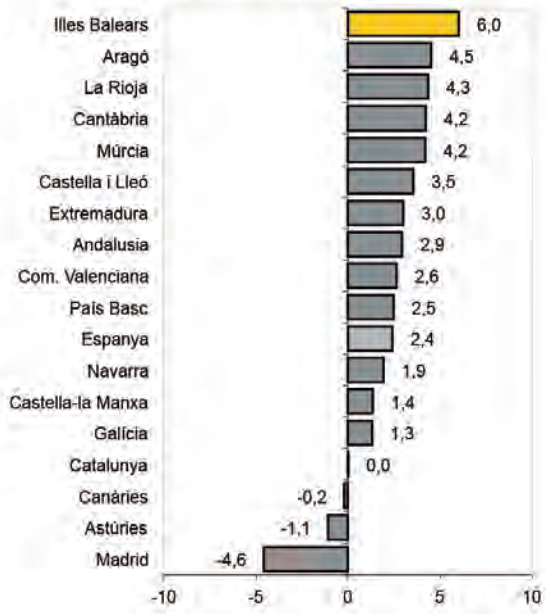
Font: FUNCAS

Gràfic I-1.9. % de variació anual 2008-2013 del VAB del sector agrari a preus constants per comunitats autònomes

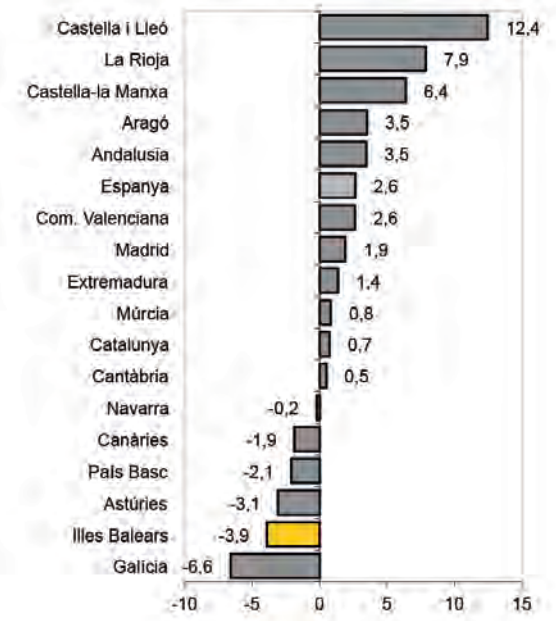
Font: FUNCAS

Gràfic I-1.10. % de variació anual 2014-2018 del VAB del sector agrari a preus constants per comunitats autònomes

Font: FUNCAS

Gràfic I-1.11. % de variació anual 2018 del VAB del sector agrari a preus constants per comunitats autònomes

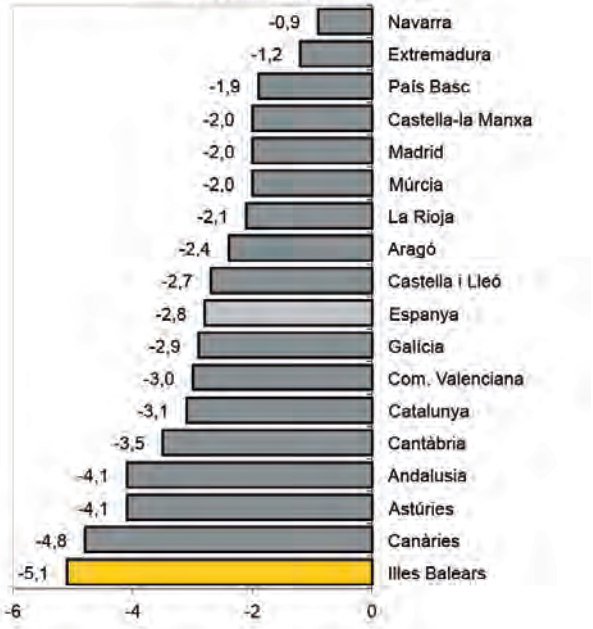
Font: FUNCAS

Quadre I-1.8. VAB del sector de la indústria a preus constants per comunitats autònomes (% de variació anual) (2001-2018)

	% sobre el total 2018	Mitjanes anuals			2017	2018
		2001-2007	2008-2013	2014-2018		
Andalusia	9,6	3,3	-4,1	4,1	5,0	-1,3
Aragó	4,2	3,4	-2,4	2,1	6,3	1,3
Astúries	2,6	2,8	-4,1	2,8	8,1	2,4
Illes Balears	**1,0**	**3,4**	**-5,1**	**2,7**	**2,7**	**-1,4**
Canàries	1,7	5,5	-4,8	2,3	3,1	-1,3
Cantàbria	1,5	2,5	-3,5	4,4	7,8	4,5
Castella i Lleó	5,9	2,9	-2,7	1,8	1,6	1,4
Castella-la Manxa	4,2	4,7	-2,0	2,8	3,5	0,4
Catalunya	23,5	1,6	-3,1	4,1	4,9	1,4
Com. Valenciana	10,2	1,3	-3,0	3,5	4,5	1,3
Extremadura	1,3	5,5	-1,2	1,9	6,3	1,9
Galícia	6,0	4,0	-2,9	3,2	5,3	4,2
Madrid	11,1	0,2	-2,0	1,4	2,6	1,5
Múrcia	2,9	3,2	-2,0	7,6	5,7	-1,1
Navarra	3,1	3,9	-0,9	2,6	3,3	3,0
País Basc	10,0	2,3	-1,9	3,2	5,2	0,6
La Rioja	1,1	3,6	-2,1	0,0	-1,0	-2,9
Espanya	**100,0**	**2,3**	**-2,8**	**3,2**	**4,4**	**1,1**

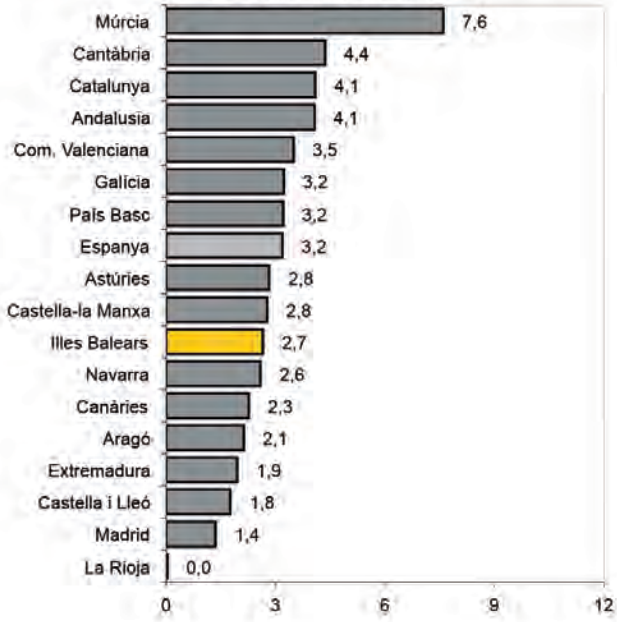
Font: FUNCAS

Gràfic I-1.12. % de variació anual 2008-2013 del VAB del sector de la indústria a preus constants per comunitats autònomes

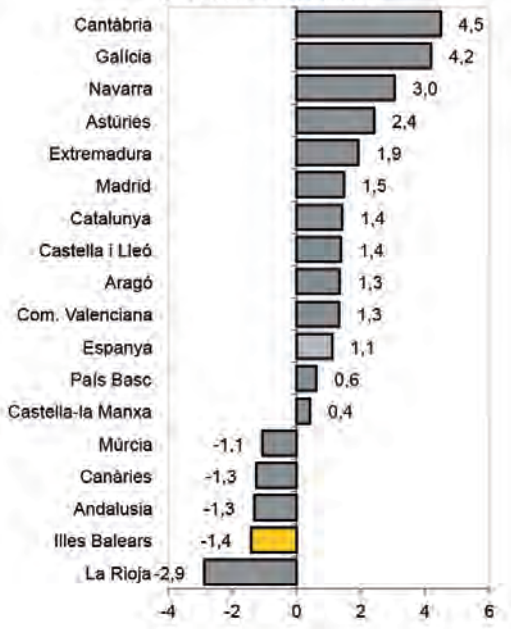
Font: FUNCAS

Gràfic I-1.13. % de variació anual 2014-2018 del VAB del sector de la indústria a preus constants per comunitats autònomes

Font: FUNCAS

Gràfic I-1.14. % de variació anual 2018 del VAB del sector de la indústria a preus constants per comunitats autònomes

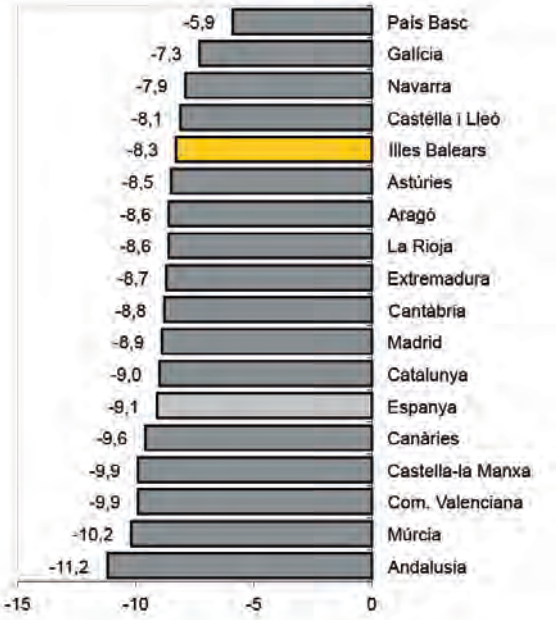
Font: FUNCAS

Quadre I-1.9. VAB del sector de la construcció a preus constants per comunitats autònomes (% de variació anual) (2001-2018)

	% sobre el total 2018	Mitjanes anuals			2017	2018
		2001-2007	2008-2013	2014-2018		
Andalusia	14,8	3,9	-11,2	4,3	6,5	9,3
Aragó	3,4	4,9	-8,6	4,3	4,7	10,0
Astúries	2,3	1,2	-8,5	3,0	6,1	5,8
Illes Balears	**2,8**	**1,3**	**-8,3**	**4,7**	**5,8**	**5,7**
Canàries	3,6	0,2	-9,6	5,2	10,3	8,0
Cantàbria	1,4	1,5	-8,8	3,6	2,7	10,2
Castella i Lleó	5,3	1,8	-8,1	3,4	6,6	6,7
Castella-la Manxa	4,2	5,7	-9,9	4,0	4,0	8,4
Catalunya	16,7	1,8	-9,0	3,9	7,2	5,6
Com. Valenciana	11,1	3,8	-9,9	5,3	9,7	7,4
Extremadura	1,9	3,2	-8,7	2,0	1,5	6,4
Galícia	6,1	1,8	-7,3	2,9	2,0	7,0
Madrid	15,0	-0,1	-8,9	4,3	7,1	8,5
Múrcia	2,7	5,8	-10,2	3,4	5,6	6,8
Navarra	1,6	2,2	-7,9	3,9	5,8	10,2
País Basc	6,2	2,9	-5,9	1,9	1,5	7,1
La Rioja	0,7	4,1	-8,6	3,5	3,5	9,7
Espanya	**100,0**	**2,4**	**-9,1**	**3,9**	**6,2**	**7,6**

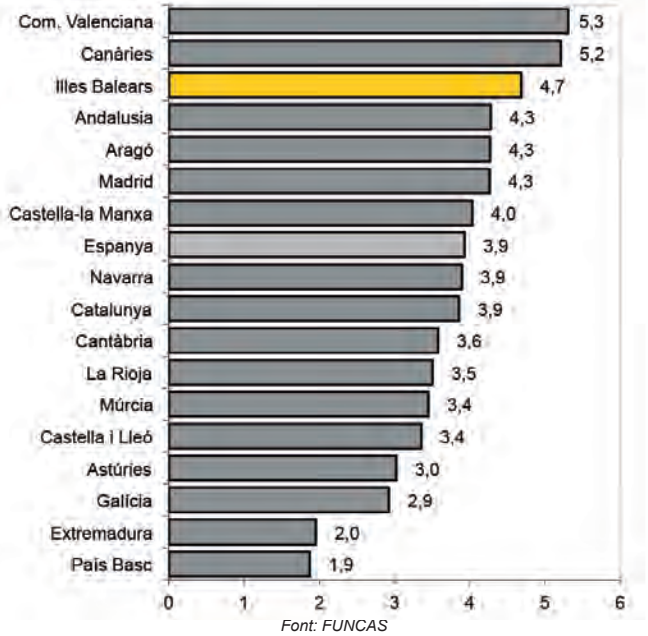
Font: FUNCAS

Gràfic I-1.15. % de variació anual 2008-2013 del VAB del sector de la construcció a preus constants per comunitats autònomes

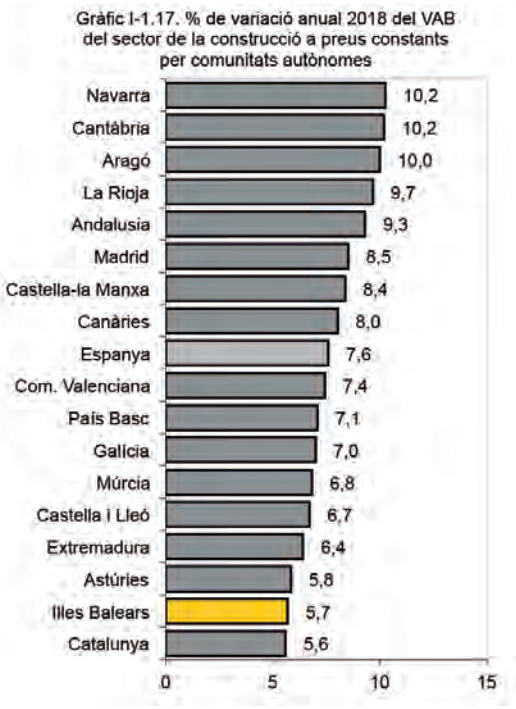

Font: FUNCAS

Gràfic I-1.16. % de variació anual 2014-2018 del VAB del sector de la construcció a preus constants per comunitats autònomes

Font: FUNCAS

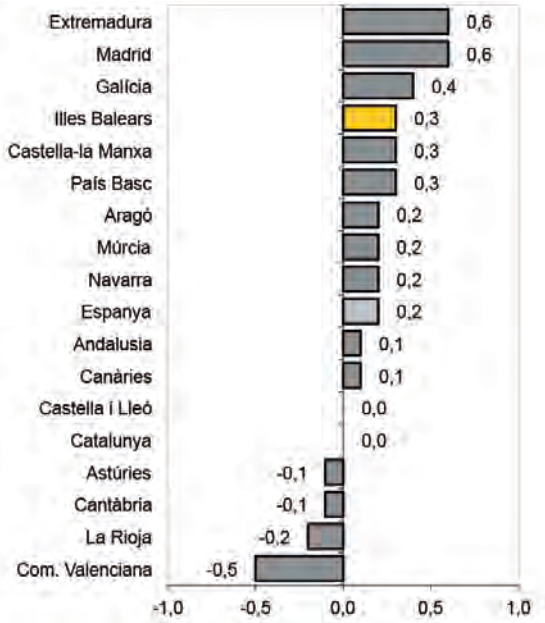
Font: FUNCAS

Quadre I-1.10. VAB del sector de serveis a preus constants per comunitats autònomes (% de variació anual) (2001-2018)

	% sobre el total 2018	Mitjanes anuals			2017	2018
		2001-2007	2008-2013	2014-2018		
Andalusia	13,5	4,1	0,1	1,9	2,3	2,4
Aragó	2,7	4,0	0,2	1,8	2,4	2,3
Astúries	1,8	3,6	-0,1	1,4	2,2	2,1
Illes Balears	**3,1**	**2,4**	**0,3**	**2,8**	**2,1**	**2,4**
Canàries	4,4	3,2	0,1	2,1	2,1	2,5
Cantàbria	1,1	3,7	-0,1	1,6	2,0	2,5
Castella i Lleó	4,4	3,5	0,0	1,5	1,9	1,8
Castella-la Manxa	2,9	5,6	0,3	1,8	2,4	2,7
Catalunya	18,9	4,5	0,0	2,4	2,5	2,4
Com. Valenciana	9,0	4,3	-0,5	2,0	2,2	2,0
Extremadura	1,5	4,1	0,6	1,3	1,6	1,8
Galícia	4,8	4,1	0,4	2,5	2,6	2,8
Madrid	22,2	5,2	0,6	3,1	3,2	3,8
Múrcia	2,4	4,9	0,2	2,1	2,4	2,0
Navarra	1,4	3,2	0,2	2,5	2,8	2,6
País Basc	5,4	3,4	0,3	2,4	2,3	2,7
La Rioja	0,6	4,2	-0,2	2,1	2,5	2,6
Espanya	**100,0**	**4,3**	**0,2**	**2,3**	**2,5**	**2,7**

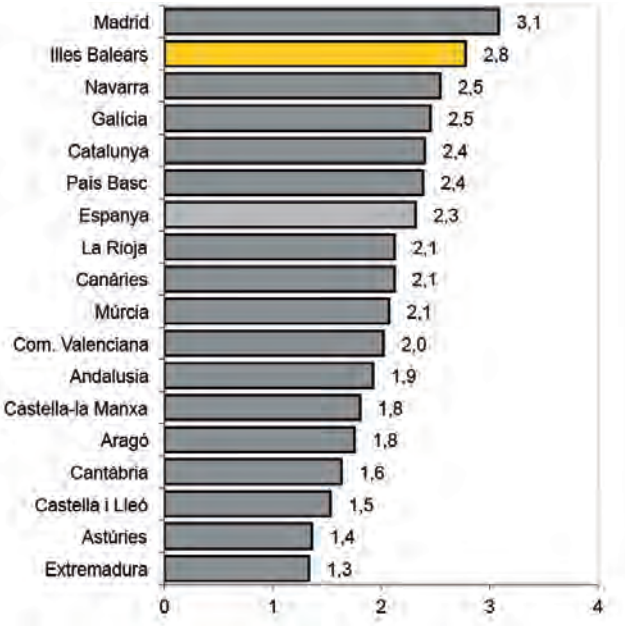
Font: FUNCAS

Gràfic I-1.18. % de variació anual 2008-2013 del VAB del sector de serveis a preus constants per comunitats autònomes

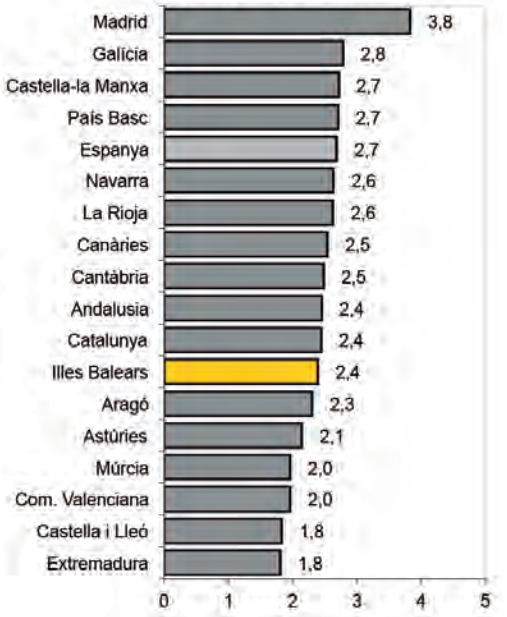
Font: FUNCAS

Gràfic I-1.19. % de variació anual 2014-2018 del VAB del sector de serveis a preus constants per comunitats autònomes

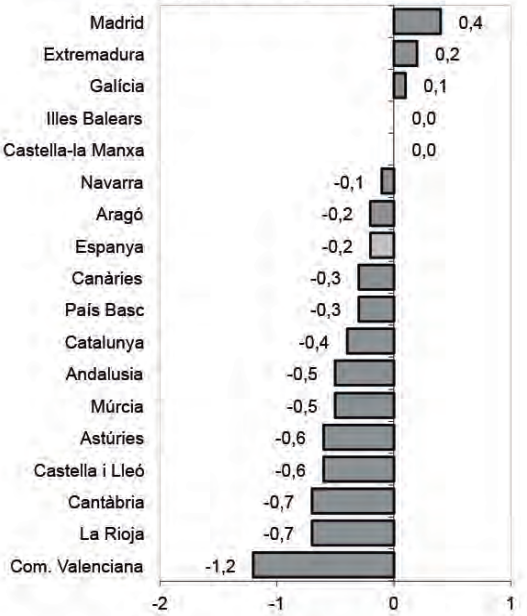
Font: FUNCAS

Gràfic I-1.20. % de variació anual 2018 del VAB del sector de serveis a preus constants per comunitats autònomes

Font: FUNCAS

Gràfic I-1.21. % de variació anual 2008-2013 del VAB del sector de serveis predominantment de mercat a preus constants per comunitats autònomes

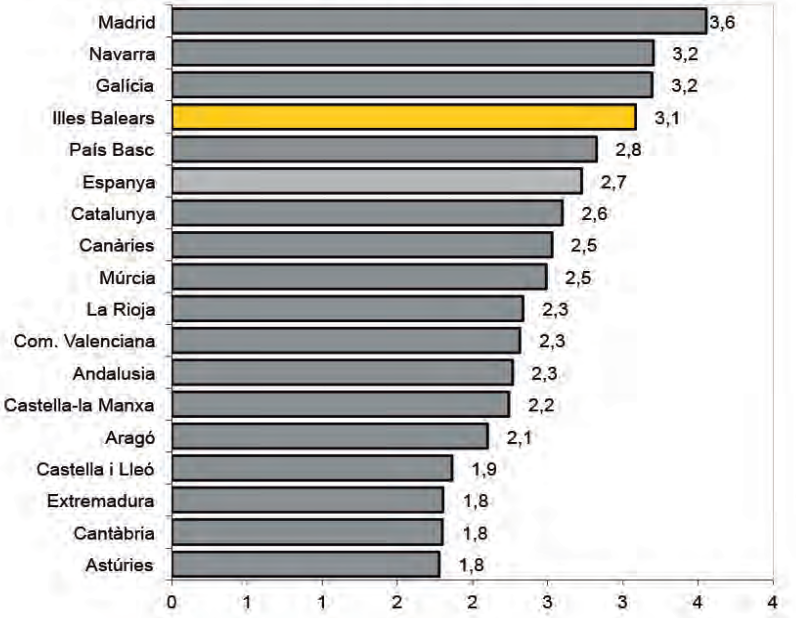

Font: FUNCAS

Quadre I-1.11. VAB del sector de serveis predominantment de mercat a preus constants per comunitats autònomes (% de variació anual) (2001-2018)						
	% sobre el total 2018	Mitjanes anuals			2017	2018
		2001-2007	2008-2013	2014-2018		
Andalusia	12,5	4,3	-0,5	2,3	2,5	2,5
Aragó	2,5	4,1	-0,2	2,1	2,5	2,6
Astúries	1,7	3,5	-0,6	1,8	2,3	2,2
Illes Balears	**3,3**	**2,0**	**0,0**	**3,1**	**2,1**	**2,3**
Canàries	4,5	3,3	-0,3	2,5	2,3	2,4
Cantàbria	1,0	3,6	-0,7	1,8	2,2	2,3
Castella i Lleó	3,9	3,6	-0,6	1,9	1,8	1,7
Castella-la Manxa	2,6	5,7	0,0	2,2	2,5	2,9
Catalunya	19,8	4,6	-0,4	2,6	2,8	2,4
Com. Valenciana	9,0	4,3	-1,2	2,3	2,6	2,0
Extremadura	1,2	4,4	0,2	1,8	1,9	2,0
Galícia	4,6	4,4	0,1	3,2	2,9	2,8
Madrid	24,0	5,5	0,4	3,6	3,5	4,1
Múrcia	2,2	5,0	-0,5	2,5	2,4	2,2
Navarra	1,3	3,4	-0,1	3,2	2,1	2,6
País Basc	5,2	3,9	-0,3	2,8	2,4	3,2
La Rioja	0,5	4,2	-0,7	2,3	2,9	2,7
Espanya	**100,0**	**4,5**	**-0,2**	**2,7**	**2,7**	**2,8**

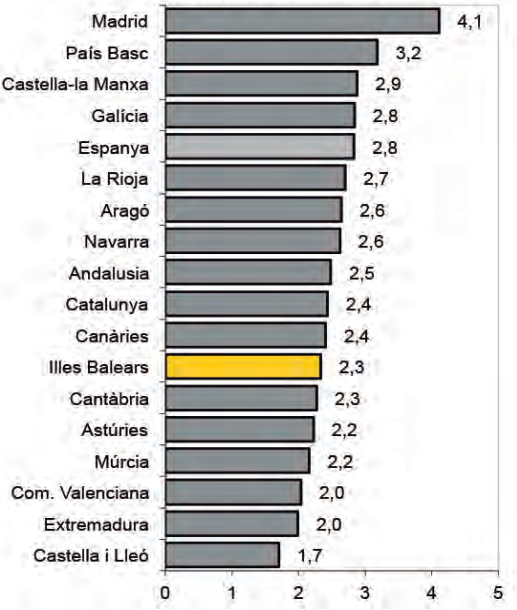
Font: FUNCAS

Gràfic I-1.22. % de variació anual 2014-2018 del VAB del sector de serveis predominantment de mercat a preus constants per comunitats autònomes

Font: FUNCAS

Gràfic I-1.23. % de variació anual 2018 del VAB del sector de serveis predominantment de mercat a preus constants per comunitats autònomes

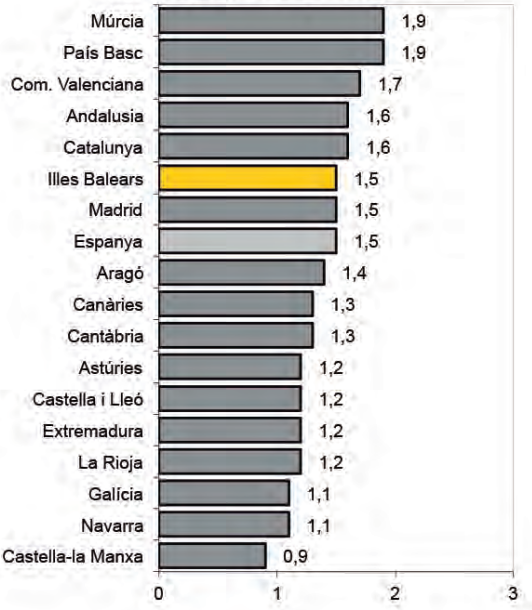
Font: FUNCAS

Quadre I-1.12. VAB del sector de serveis predominantment de no mercat a preus constants per comunitats autònomes (% de variació anual) (2001-2018)						
	% sobre el total 2018	Mitjanes anuals			2017	2018
		2001-2007	2008-2013	2014-2018		
Andalusia	16,4	3,6	1,6	1,1	1,6	2,4
Aragó	3,2	3,8	1,4	0,9	2,1	1,5
Astúries	2,1	3,9	1,2	0,3	1,8	1,9
Illes Balears	**2,2**	**4,4**	**1,5**	**1,4**	**2,2**	**2,7**
Canàries	4,2	2,9	1,3	0,9	1,5	3,0
Cantàbria	1,2	3,9	1,3	1,2	1,6	3,0
Castella i Lleó	6,1	3,3	1,2	0,9	2,3	2,1
Castella-la Manxa	4,0	5,3	0,9	0,9	2,3	2,4
Catalunya	15,9	4,1	1,6	1,6	1,3	2,5
Com. Valenciana	9,0	4,3	1,7	1,1	0,9	1,7
Extremadura	2,4	3,5	1,2	0,6	1,2	1,5
Galícia	5,4	3,5	1,1	0,6	1,7	2,6
Madrid	16,5	4,1	1,5	1,1	2,0	2,6
Múrcia	2,9	4,5	1,9	1,1	2,3	1,5
Navarra	1,6	2,5	1,1	1,0	4,5	2,7
País Basc	5,9	2,1	1,9	1,2	2,1	1,4
La Rioja	0,7	4,0	1,2	1,6	1,8	2,5
Espanya	**100,0**	**3,7**	**1,5**	**1,1**	**1,7**	**2,2**

Font: FUNCAS

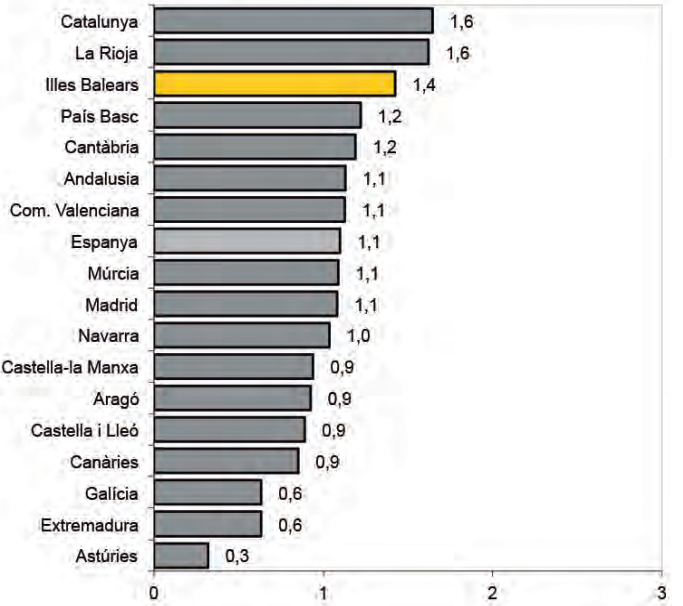
(1) Administració pública i defensa, Seguretat Social obligatoria, educació, activitats sanitàries i serveis socials.

Gràfic I-1.24. % de variació anual 2008-2013 del VAB del sector de serveis predominantment de no mercat a preus constants per comunitats autònomes

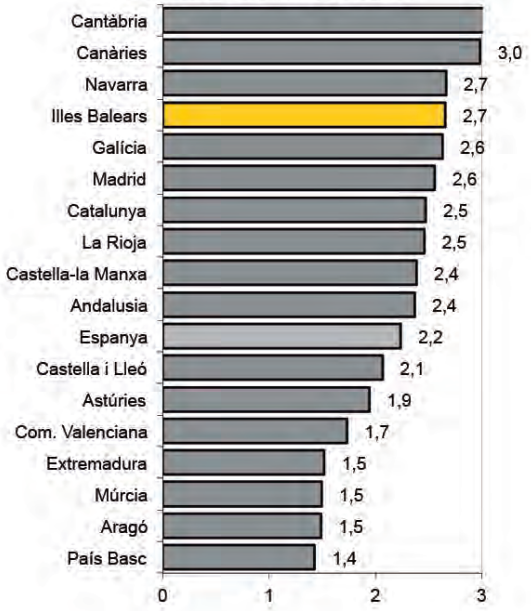
Font: FUNCAS
(1) Administració pública i defensa, Seguretat Social obligatoria, educació, activitats sanitàries i serveis socials.

Gràfic I-1.25. % de variació anual 2014-2018 del VAB del sector de serveis predominantment de no mercat a preus constants per comunitats autònomes

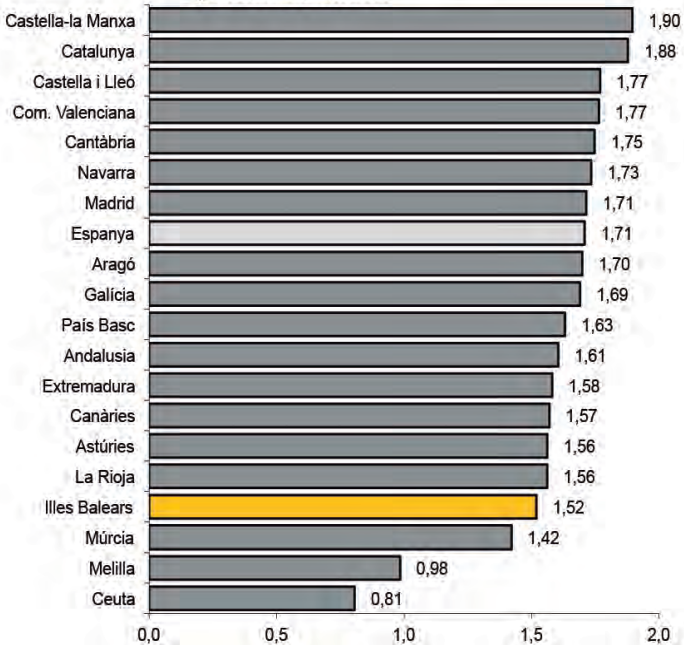
Font: FUNCAS
(1) Administració pública i defensa, Seguretat Social obligatoria, educació, activitats sanitàries i serveis socials.

Gràfic I-1.26. % de variació anual 2018 del VAB del sector de serveis predominantment de no mercat a preus constants per comunitats autònomes

Font: FUNCAS
(1) Administració pública i defensa, Seguretat Social obligatoria, educació, activitats sanitàries i serveis socials.

Gràfic I-1.27. Taxa de creixement 2018/2017 de l'IPC per comunitats autònomes

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Quadre I-1.13. Nombre d'empreses a les Illes Balears per sectors, grups i activitat principal (CNAE09) (2008-2018)													
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	% de var. 2018/2017	% de var. 2018/2008
Total	**93.335**	**91.826**	**89.562**	**87.461**	**85.372**	**85.044**	**84.270**	**87.111**	**89.341**	**93.067**	**96.638**	**3,8**	**3,5**
Indústria	5.488	5.564	5.080	4.739	4.604	4.551	4.408	4.413	4.420	4.580	4.877	6,5	-11,1
Indústries extractives	70	68	64	57	57	56	51	53	50	57	61	7,0	-12,9
Indústria manufacturera	4.999	4.911	4.557	4.244	4.119	4.044	3.913	3.920	3.938	4.067	4.381	7,7	-12,4
Electricitat, gas, aigua i reciclatge	419	585	459	438	428	451	444	440	432	456	435	-4,6	3,8
Construcció	20.359	18.575	17.029	16.071	15.126	14.526	14.020	14.485	14.989	15.459	16.502	6,7	-18,9
Construcció d'edificis	13.542	12.278	11.067	10.413	9.691	9.256	8.850	9.085	9.350	9.515	10.082	6,0	-25,6
Enginyeria civil	436	461	433	410	378	298	270	271	259	263	287	9,1	-34,2
Activitats de construcció especialitzada	6.381	5.836	5.529	5.248	5.057	4.972	4.900	5.129	5.380	5.681	6.133	8,0	-3,9
Serveis	67.488	67.687	67.453	66.651	65.642	65.967	65.842	68.213	69.932	73.028	75.259	3,1	11,5
Comerç i reparacions	19.338	18.958	18.345	17.626	17.338	17.075	16.632	16.672	16.527	16.565	16.442	-0,7	-15,0
Transport i emmagatzematge	4.830	4.759	4.616	4.469	4.383	4.251	4.139	4.132	4.170	4.294	4.435	3,3	-8,2
Hoteleria	10.371	10.394	10.072	9.962	9.912	9.903	9.796	9.840	9.910	10.393	10.771	3,6	3,9
Informació i comunicacions	1.143	1.178	1.229	1.223	1.255	1.244	1.283	1.403	1.423	1.466	1.549	5,7	35,5
Activitats financeres i assegurances	1.720	1.737	1.760	1.702	1.695	1.707	1.602	1.627	1.723	1.762	1.778	0,9	3,4
Activitats immobiliàries	3.775	3.986	4.003	4.134	4.297	4.373	4.695	5.209	5.715	6.362	6.872	8,0	82,0
Activitats professionals, científiques i tècniques	10.311	10.203	10.239	9.713	9.256	9.498	9.211	9.602	9.894	10.355	10.823	4,5	5,0
Activitats administratives i serveis auxiliars	5.075	5.101	5.741	6.118	5.919	6.133	6.529	6.842	7.153	7.634	7.968	4,4	57,0
Educació	1.486	1.556	1.574	1.589	1.623	1.665	1.787	2.020	2.114	2.267	2.301	1,5	54,8
Activitats sanitàries i serveis socials	3.201	3.356	3.465	3.804	3.717	3.781	3.635	3.836	3.914	4.104	4.270	4,0	33,4
Activitats artístiques, recreatives i d'entreteniment	2.231	2.296	2.229	2.190	2.224	2.312	2.353	2.570	2.731	2.879	2.932	1,8	31,4
Altres serveis	4.007	4.163	4.180	4.121	4.023	4.025	4.180	4.460	4.658	4.947	5.118	3,5	27,7

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Quadre I-1.14. Inversió bruta estrangera en milions d'euros a les Illes Balears i Espanya (sense ETVE) (2010-2017)					
	Illes Balears		Espanya		% IB / Espanya
	Total	% de variació	Total	% de variació	
Total	**3.361,76**	–	**218.926,40**	–	**1,54 %**
2010	179,58	–	12.609,66	–	1,42 %
2011	439,69	144,84 %	28.791,06	128,33 %	1,53 %
2012	296,85	-32,49 %	14.449,94	-49,81 %	2,05 %
2013	790,10	166,16 %	17.277,94	19,57 %	4,57 %
2014	291,55	-63,10 %	20.647,55	19,50 %	1,41 %
2015	338,92	16,25 %	24.802,95	20,13 %	1,37 %
2016	585,53	72,76 %	26.173,60	5,53 %	2,24 %
2017	321,34	-45,12 %	27.346,09	4,48 %	1,18 %
2018	118,21	-63,21 %	46.827,63	71,24 %	0,25 %

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme, Secretaria d'Estat de Comerç

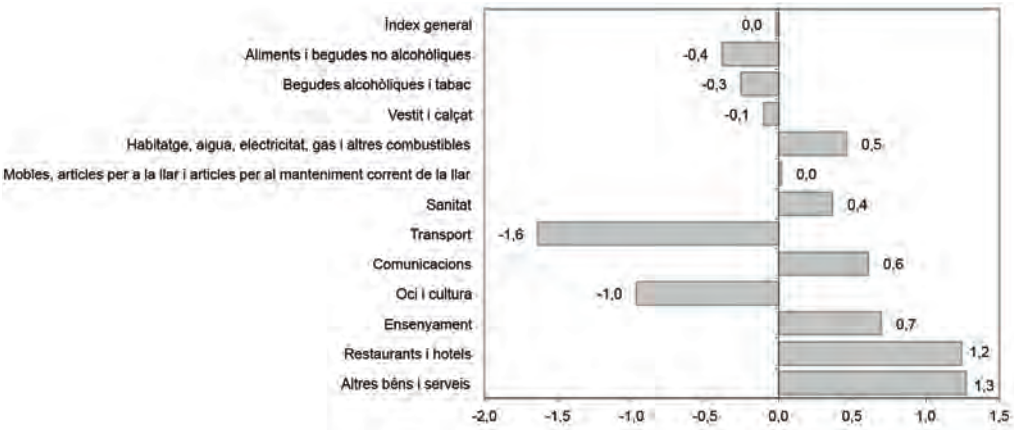
Quadre I-1.15. Inversió bruta estrangera en milions d'euros per comunitats autònomes (sense ETVE) (2017-2018)					
	2017	% sobre total	2018	% sobre total	% de variació 18/17
Espanya	**27.346,09**	**100,00 %**	**46.827,63**	**100,00 %**	**71,24 %**
Andalusia	443,01	1,62 %	422,76	0,90 %	-4,57 %
Aragó	83,63	0,31 %	180,24	0,38 %	115,53 %
Cantàbria	1,39	0,01 %	185,79	0,40 %	13248,80 %
Castella i Lleó	55,02	0,20 %	47,42	0,10 %	-13,81 %
Castella-la Manxa	183,78	0,67 %	311,44	0,67 %	69,47 %
Catalunya	3.382,67	12,37 %	2.985,65	6,38 %	-11,74 %
Ceuta i Melilla	0,48	0,00 %	0,07	0,00 %	-86,44 %
Madrid	17.722,52	64,81 %	39.925,36	85,26 %	125,28 %
Com. Valenciana	1.180,75	4,32 %	965,23	2,06 %	-18,25 %
Extremadura	23,96	0,09 %	11,85	0,03 %	-50,54 %
Galícia	112,04	0,41 %	65,45	0,14 %	-41,58 %
Illes Balears	**321,34**	**1,18 %**	**118,21**	**0,25 %**	**-63,21 %**
Canàries	191,96	0,70 %	173,23	0,37 %	-9,76 %
La Rioja	25,44	0,09 %	186,53	0,40 %	633,12 %
Navarra	47,02	0,17 %	202,33	0,43 %	330,29 %
País Basc	2.691,09	9,84 %	969,26	2,07 %	-63,98 %

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme, Secretaria d'Estat de Comerç

Quadre I-1.16. Índex de preus de consum (IPC) d'Espanya i les Balears per grups (2017) (Base 2016)							
	Espanya			Illes Balears			Diferència 2018 (Balears - Espanya)
	2017	2018	Taxa creixement anual	2017	2018	Taxa creixement anual	
Índex general	**102,0**	**103,7**	**1,7**	**102,1**	**103,6**	**1,5**	**0,0**
Aliments i begudes no alcohòliques	101,2	102,9	1,7	101,1	102,5	1,4	-0,4
Begudes alcohòliques i tabac	101,7	103,6	1,9	101,7	103,3	1,6	-0,3
Vestit i calçat	100,5	101,3	0,9	100,4	101,2	0,8	-0,1
Habitatge, aigua, electricitat, gas i altres combustibles	103,9	106,4	2,5	104,0	106,8	2,8	0,5
Mobles, articles per a la llar i articles per al manteniment corrent de la llar	99,6	99,7	0,1	99,7	99,7	0,0	0,0
Sanitat	100,7	101,0	0,3	100,3	101,4	1,1	0,4
Transport	104,2	107,9	3,7	104,1	106,2	2,1	-1,6
Comunicacions	101,3	103,6	2,3	101,5	104,2	2,7	0,6
Oci i cultura	101,1	100,9	-0,2	100,9	99,9	-0,9	-1,0
Ensenyament	100,9	101,7	0,8	101,2	102,4	1,3	0,7
Restaurants i hotels	101,9	103,8	2,0	102,9	105,1	2,2	1,2
Altres béns i serveis	100,9	101,8	0,9	101,8	103,1	1,3	1,3

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Gràfic I-1.28. Diferència de la taxa de creixement de l'IPC d'Espanya i les Balears per grups (2018) (Base 2016)

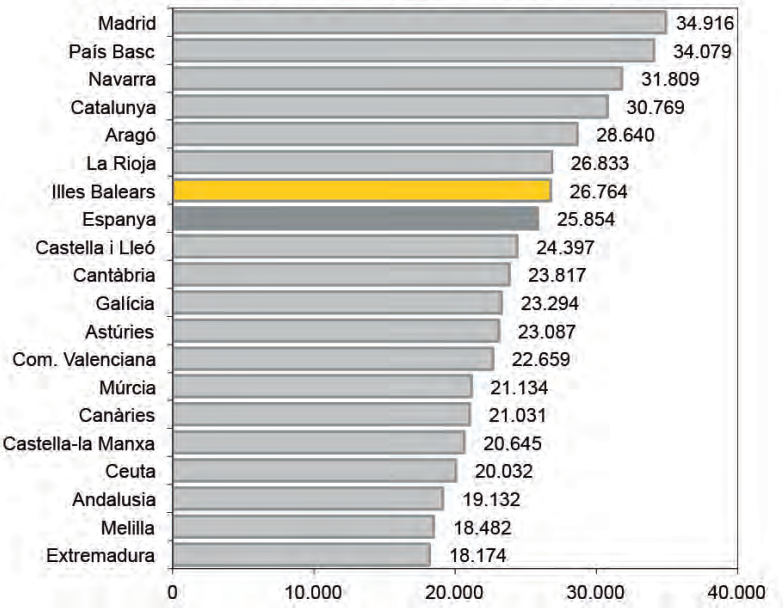
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Quadre I-1.17. PIB per capita a preus constants per comunitats autònomes (Espanya = 100)

	2000	2007	2017	2018	Previsions 2019
Andalusia	75,0	77,2	74,0	74,1	74,1
Aragó	104,5	108,9	109,9	110,3	110,8
Astúries	84,8	90,7	89,0	89,6	90,3
Illes Balears	**131,6**	**107,6**	**101,4**	**99,8**	**98,5**
Canàries	96,7	88,5	81,7	81,0	80,1
Cantàbria	96,4	94,9	90,8	91,8	92,7
Castella i Lleó	88,3	91,7	94,0	94,8	95,5
Castella-la Manxa	76,4	80,1	79,6	80,2	81,0
Catalunya	122,4	118,1	118,3	117,4	116,9
Com. Valenciana	96,2	90,6	88,2	87,8	87,5
Extremadura	62,5	67,6	68,9	69,2	69,5
Galícia	77,7	85,8	89,9	90,5	91,3
Madrid	132,0	132,0	136,0	136,3	136,3
Múrcia	85,8	83,4	85,6	84,7	84,5
Navarra	125,2	123,9	124,0	124,0	124,3
País Basc	122,4	126,9	132,2	132,0	132,4
La Rioja	109,6	106,9	103,5	102,9	103,0
Espanya	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Font: FUNCAS

Gràfic I-1.29. PIB per capita en euros per comunitats autònomes (2018)

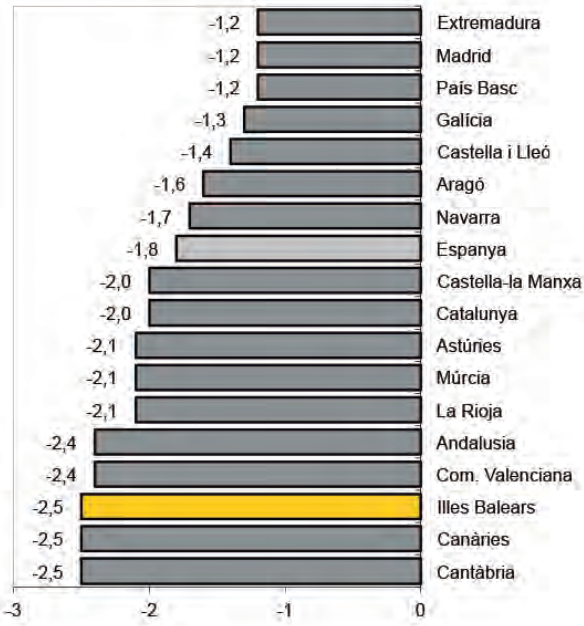
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Quadre I-1.18. PIB per capita a preus constants per comunitats autònomes (% de variació anual) (2001-2018)

	Mitjanes anuals			2017	Previsions	
	2001-2007	2008-2013	2014-2018		2018	2019
Andalusia	2,4	-2,4	2,6	2,7	2,3	1,6
Aragó	2,6	-1,6	2,6	3,4	2,5	2,2
Astúries	2,9	-2,1	2,7	4,5	2,8	2,5
Illes Balears	**-0,9**	**-2,5**	**1,9**	**1,1**	**0,6**	**0,4**
Canàries	0,7	-2,5	1,7	1,7	1,2	0,6
Cantàbria	1,7	-2,5	2,9	3,5	3,3	2,7
Castella i Lleó	2,5	-1,4	2,8	2,6	3,0	2,5
Castella-la Manxa	2,6	-2,0	2,9	2,9	3,0	2,6
Catalunya	1,4	-2,0	2,8	2,8	1,4	1,3
Com. Valenciana	1,1	-2,4	2,8	3,1	1,8	1,3
Extremadura	3,1	-1,2	2,3	2,9	2,6	2,2
Galícia	3,4	-1,3	3,2	3,5	2,9	2,5
Madrid	2,0	-1,2	2,5	2,4	2,4	1,7
Múrcia	1,5	-2,1	3,3	2,8	1,1	1,4
Navarra	1,8	-1,7	2,5	2,4	2,1	2,0
País Basc	2,5	-1,2	2,7	3,0	2,0	2,0
La Rioja	1,6	-2,1	2,2	1,6	1,5	1,8
Espanya	**2,0**	**-1,8**	**2,7**	**2,8**	**2,1**	**1,7**

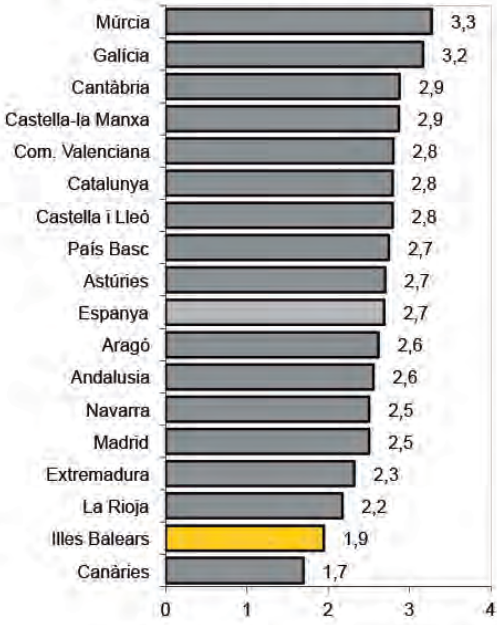
Font: FUNCAS

Gràfic I-1.30. % de variació anual 2008-2013 del PIB per capita a preus constants per comunitats autònomes

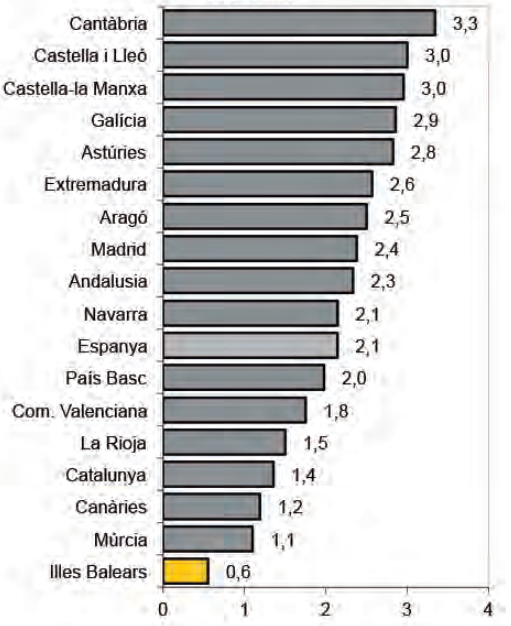
Font: FUNCAS

Gràfic I-1.31. % de variació anual 2014-2018 del PIB per capita a preus constants per comunitats autònomes

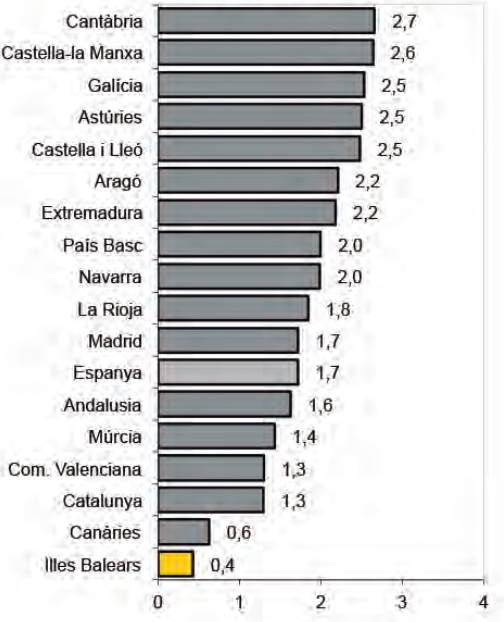
Font: FUNCAS

Gràfic I-1.32. Previsió del percentatge de variació anual 2018 del PIB per capita a preus constants per comunitats autònomes

Font: FUNCAS

Gràfic I-1.33. Previsió del percentatge de variació anual 2019 del PIB per capita a preus constants per comunitats autònomes

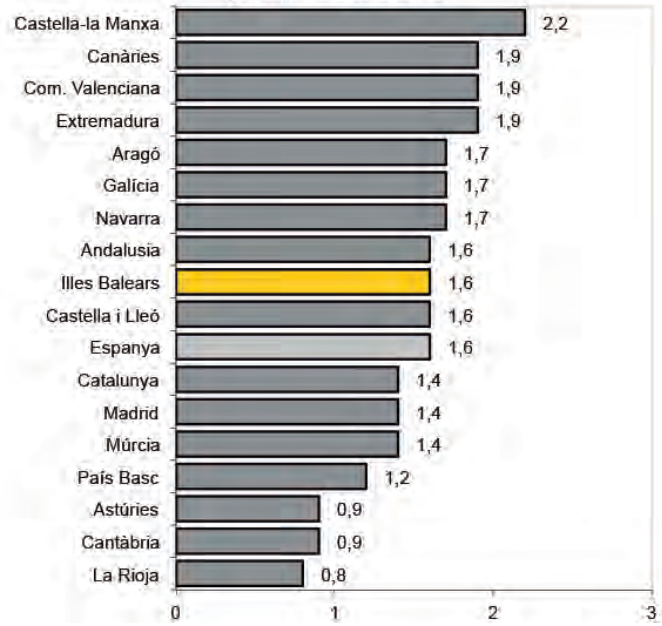

Font: FUNCAS

Quadre I-1.19. Productivitat per ocupat a preus constants per comunitats autònomes (% de variació anual) (2001-2018)						
	Mitjanes anuals			2017	2018	Previsions
	2001-2007	2008-2013	2014-2018			2019
Andalusia	-0,3	1,6	0,2	0,3	0,1	0,0
Aragó	1,0	1,7	0,4	0,7	0,8	0,4
Astúries	0,0	0,9	0,8	1,2	1,4	0,6
Illes Balears	**-1,7**	**1,6**	**0,2**	**-0,6**	**-0,9**	**0,0**
Canàries	-1,1	1,9	-0,6	-0,2	-1,6	-0,4
Cantàbria	-0,4	0,9	1,2	1,2	1,6	1,0
Castella i Lleó	0,5	1,6	0,7	0,0	1,6	0,5
Castella-la Manxa	1,0	2,2	0,4	-0,1	0,5	0,2
Catalunya	0,2	1,4	0,7	0,3	0,4	0,4
Com. Valenciana	-0,2	1,9	0,2	0,4	-0,4	0,0
Extremadura	1,1	1,9	-0,1	-0,5	0,8	-0,1
Galícia	0,3	1,7	1,2	0,9	1,1	0,8
Madrid	0,1	1,4	0,6	0,8	0,8	0,4
Múrcia	-1,2	1,4	1,0	-0,2	0,1	0,4
Navarra	1,1	1,7	0,6	0,4	0,9	0,5
País Basc	0,3	1,2	0,9	1,0	0,6	0,5
La Rioja	1,1	0,8	0,4	-0,2	0,5	0,3
Espanya	**0,0**	**1,6**	**0,5**	**0,4**	**0,4**	**0,3**

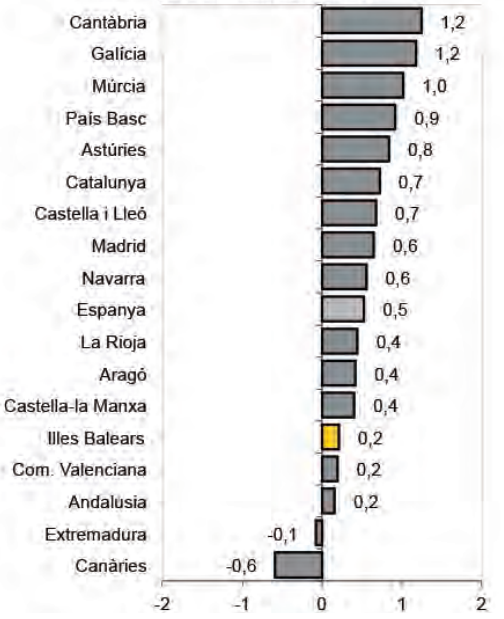
Font: FUNCAS

Gràfic I-1.34. % de variació anual 2008-2013 de la productivitat per ocupat a preus constants per comunitats autònomes

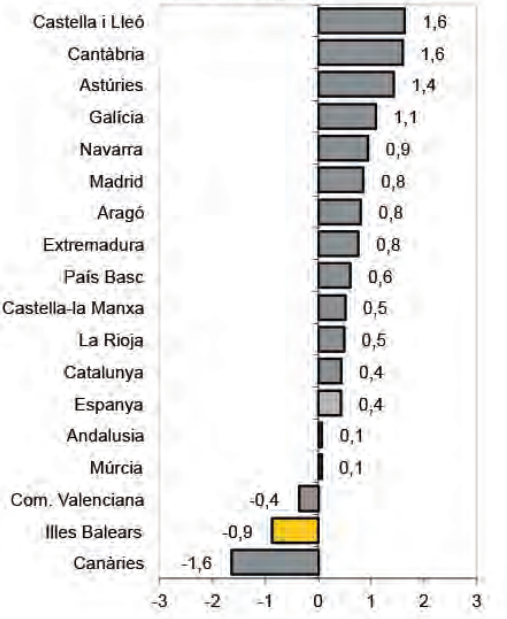
Font: FUNCAS

Gràfic I-1.35. % de variació anual 2014-2018 de la productivitat per ocupat a preus constants per comunitats autònomes

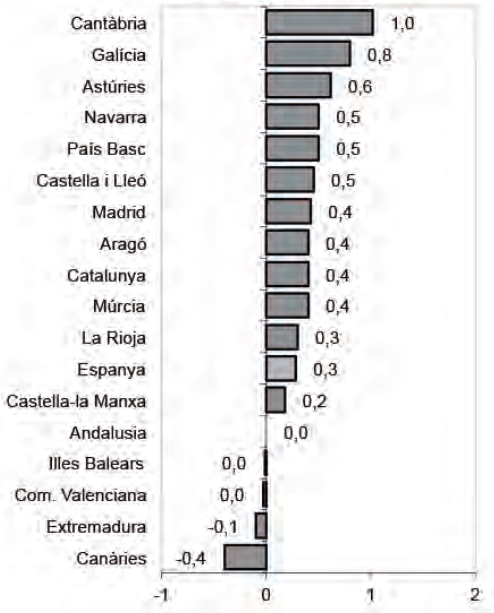
Font: FUNCAS

Gràfic I-1.36. % de variació anual 2018 de la productivitat per ocupat a preus constants per comunitats autònomes

Font: FUNCAS

Gràfic I-1.37. Previsió del percentatge de variació anual 2019 de la productivitat per ocupat a preus constants per comunitats autònomes

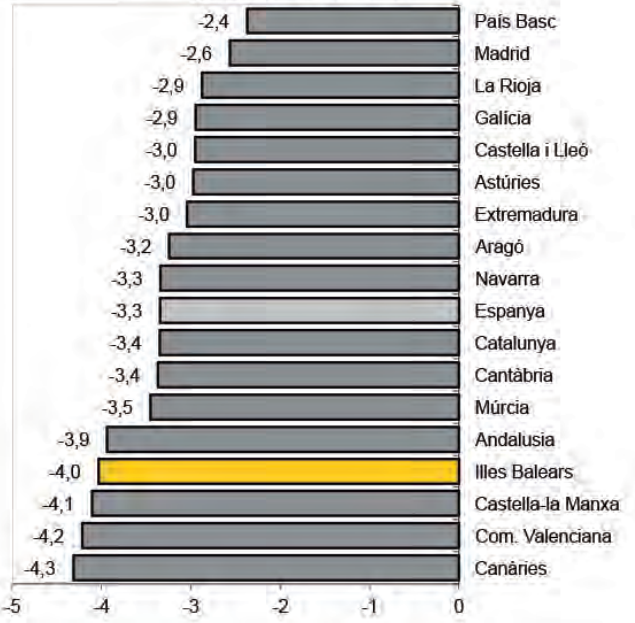

Font: FUNCAS

Quadre I-1.20. Taxa d'ocupació de la població resident per comunitats autònomes (% de variació anual) (2001-2018)						
	Mitjanes anuals			2017	Previsions	
	2001-2007	2008-2013	2014-2018		2018	2019
Andalusia	2,7	-3,9	2,4	2,4	2,3	1,6
Aragó	1,5	-3,2	2,2	2,7	1,7	1,8
Astúries	2,9	-2,9	1,8	3,2	1,4	1,9
Illes Balears	**0,8**	**-4,0**	**1,7**	**1,7**	**1,4**	**0,4**
Canàries	1,8	-4,3	2,3	1,9	2,9	1,0
Cantàbria	2,1	-3,4	1,6	2,2	1,7	1,6
Castella i Lleó	1,9	-2,9	2,1	2,6	1,3	2,0
Castella-la Manxa	1,7	-4,1	2,5	3,0	2,4	2,5
Catalunya	1,3	-3,4	2,1	2,4	0,9	0,9
Com. Valenciana	1,3	-4,2	2,6	2,6	2,1	1,3
Extremadura	1,9	-3,0	2,4	3,4	1,8	2,3
Galícia	3,1	-3,0	2,0	2,6	1,8	1,7
Madrid	1,9	-2,5	1,8	1,6	1,5	1,3
Múrcia	2,8	-3,4	2,2	3,0	1,0	1,0
Navarra	0,7	-3,3	1,9	2,0	1,2	1,5
País Basc	2,1	-2,4	1,8	2,0	1,4	1,5
La Rioja	0,5	-2,9	1,7	1,8	1,0	1,5
Espanya	**1,9**	**-3,4**	**2,2**	**2,4**	**1,7**	**1,4**

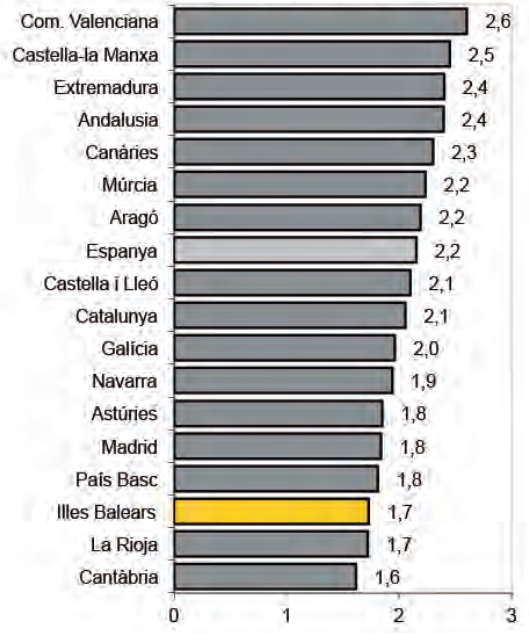
Font: FUNCAS

Gràfic I-1.38. % de variació anual 2008-2013 de la taxa d'ocupació de la població resident per comunitats autònomes

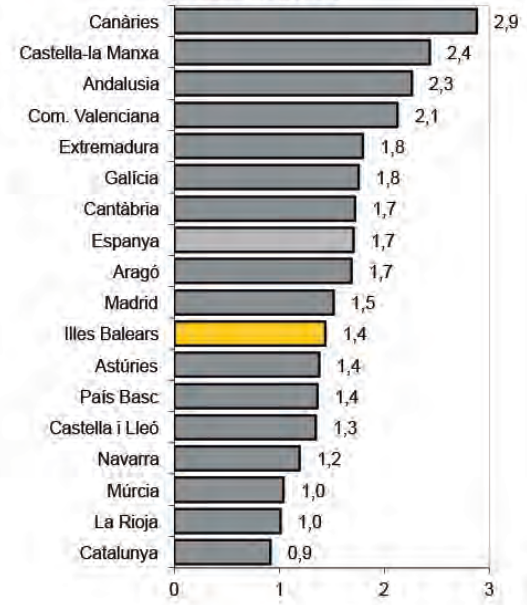
Font: FUNCAS

Gràfic I-1.39. % de variació anual 2014-2018 de la taxa d'ocupació de la població resident per comunitats autònomes

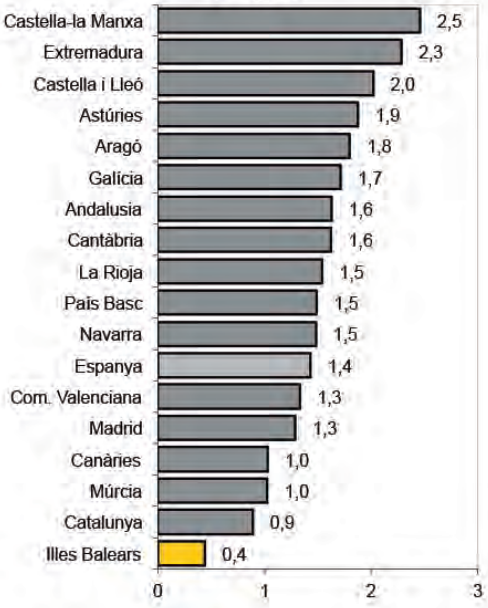
Font: FUNCAS

Gràfic I-1.40. Previsió del percentatge de variació anual 2018 de la taxa d'ocupació de la població resident per comunitats autònomes

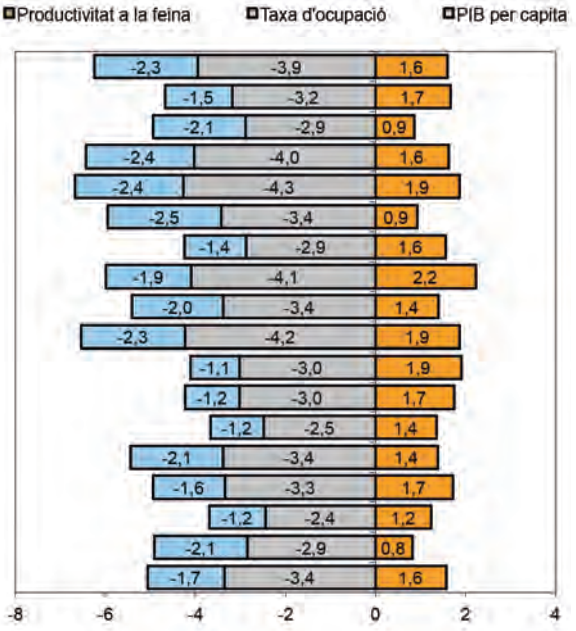
Font: FUNCAS

Gràfic I-1.41. Previsió del percentatge de variació anual 2019 de la taxa d'ocupació de la població resident per comunitats autònomes

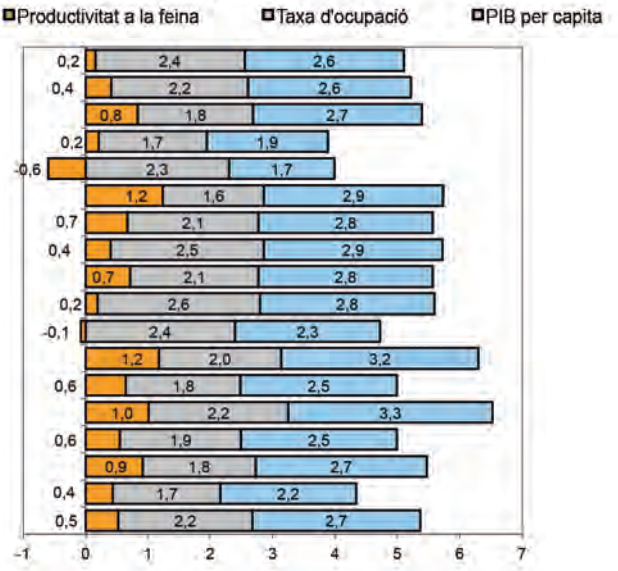
Font: FUNCAS

Gràfic I-1.42. Previsions de creixement del PIB per comunitats autònomes (% de variació anual) (2008-2013)

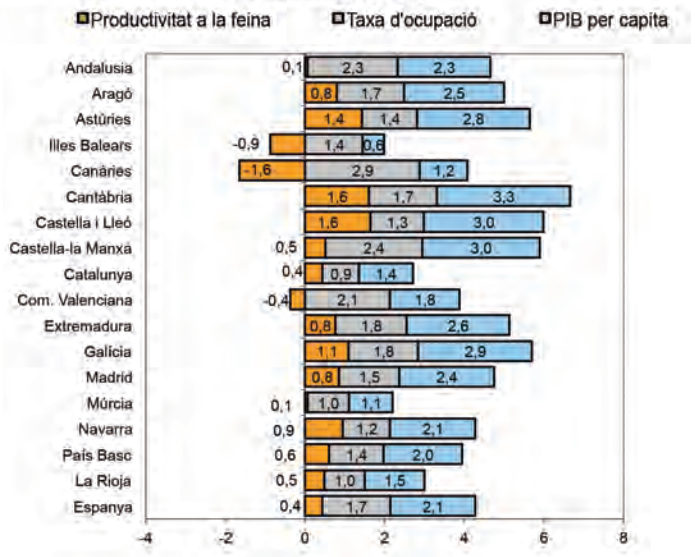
Font: FUNCAS

Gràfic I-1.43. Previsions de creixement del PIB per comunitats autònomes (% de variació anual) (2014-2018)

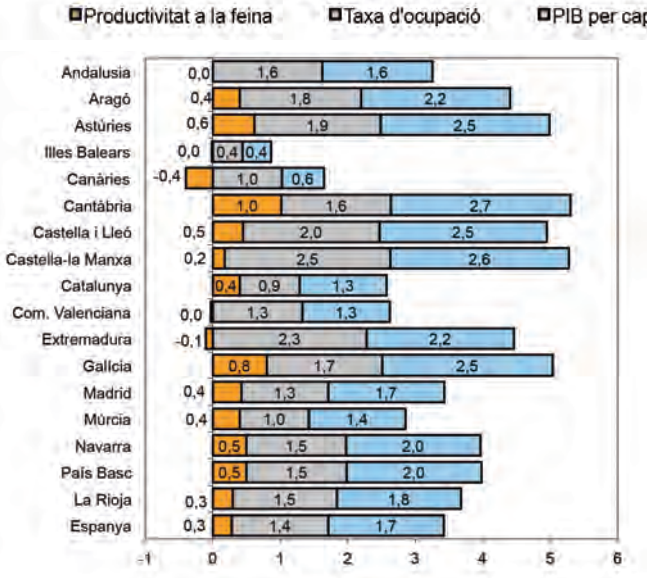
Font: FUNCAS

Gràfic I-1.44. Previsions de creixement del PIB per comunitats autònomes (% de variació anual) (2018)

Font: FUNCAS

Gràfic I-1.45. Previsions de creixement del PIB per comunitats autònomes (% de variació anual) (2019)

Font: FUNCAS

Quadre I-1.21. Factor de creixement de la participació dels salaris en la renda regional per CA (2008-2017)		
	2008-2017	Variable explicativa (*)
Castella i Lleó	0,977	-0,025
La Rioja	0,976	-0,026
Madrid	0,969	-0,036
Astúries	0,968	-0,035
Navarra	0,958	-0,047
País Basc	0,957	-0,049
Espanya	0,948	**-0,059**
Galícia	0,947	-0,063
Illes Balears	**0,946**	**-0,065**
Cantàbria	0,944	-0,065
Catalunya	0,943	-0,066
Com. Valenciana	0,939	-0,070
Múrcia	0,938	-0,070
Canàries	0,937	-0,070
Extremadura	0,934	-0,076
Aragó	0,930	-0,079
Andalusia	0,925	-0,085
Castella-la Manxa	0,921	-0,090

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE
(*) Diferència de creixement entre els salaris, els horaris i la productivitat.

Requadre I.1.

La renda municipal disponible de les llars

Francisco Javier Franconetti,
professor titular de l'Escola Universitària de Turisme Felipe Moreno

Introducció

Les llars, com a consumidors, es poden definir com petits grups de persones que comparteixen un mateix allotjament i posen en comú una part o la totalitat de les seves rendes i del seu patrimoni, a la vegada que consumeixen col·lectivament determinats béns i serveis, principalment, allotjament i alimentació. Aquesta definició pot completar-se amb el fet que hi hagi vincles familiars o afectius.

Les llars inclouen des d'individus o grups d'individus amb la funció principal de consumir fins a persones que viuen amb institucions de forma permanent (ordes religiosos, pacients de llarga durada, presos amb condemnes elevades, ancians que viuen en residències, etc.), organismes autònoms o institucions sense fins de lucre.

La renda bruta disponible (RBD) es defineix com l'import disponible per al consum final o l'estalvi, i reflecteix les operacions corrents, excloses explícitament les transferències de capital, els guanys i les pèrdues de possessions reals i les conseqüències de les catàstrofes naturals.

Disposar d'aquesta informació, tant en termes agregats com per capita, és d'una importància vital a l'hora de decidir, aplicar, revisar i, si escau, corregir els objectius i les accions de política econòmica, especialment pel que fa a la distribució de la riquesa.

Com a resultat del conveni de col·laboració entre el Consell Econòmic i Social de les Illes Balears (CES) i l'Institut Balear d'Estadística (IBESTAT), s'han presentat recentment les primeres estimacions de la renda bruta disponible de les llars per municipis, tant en termes agregats com per capita.

De forma esquemàtica, partint de l'assignació de renda primària i per al període del 2012 al 2105, es disposa de sèries tan rellevants com la remuneració d'assalariats (retribució percebuda per un treballador del seu ocupador a canvi de feina); l'excedent brut d'explotació, que està compost per rendes mixtes (en el cas de les llars, remuneració del treball quan es fa per compte propi o amb membres de la família) i lloguers imputats, és a dir, a disposició dels seus titulars, i, en darrer lloc, les rendes de la propietat (rendes d'actius financers i lloguers). A partir del saldo resultant anterior, s'obté la distribució secundària de la renda, això és, prestacions socials, altres transferències corrents, impostos sobre la renda, patrimoni, cotitzacions socials i altres transferències corrents, el romanent final dels quals és la sèrie de renda bruta disponible.

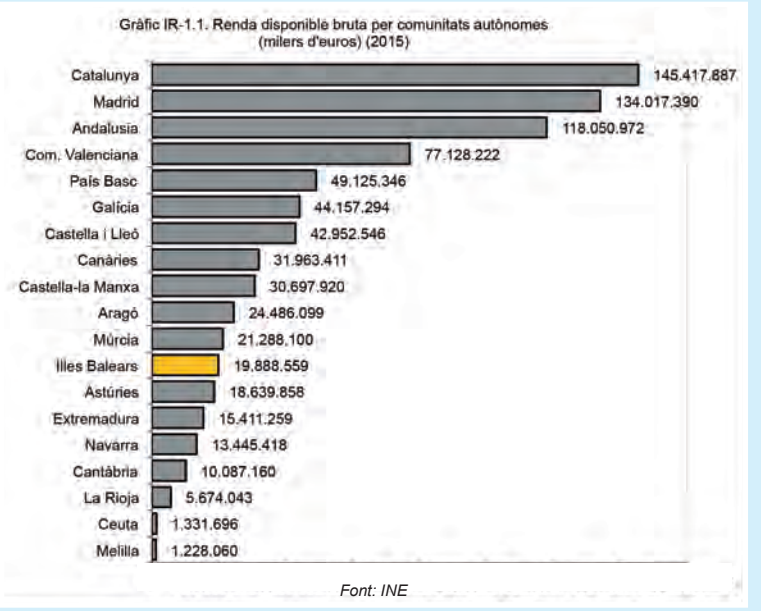
L'anàlisi se centrarà en la distribució secundària de la renda i, especialment, en allò que està relacionat amb la renda bruta disponible i la renda bruta disponible per capita.

Renda bruta disponible per comunitats autònomes

Segons dades facilitades per l'INE, les Illes Balears ocupen la dotzena posició en el rànquing de comunitats autònomes per renda bruta disponible durant el període del 2010 al 2015, amb 19,9 milers de milions d'euros. La gran majoria de les comunitats autònomes han mantingut la mateixa posició en aquest període, excepte Canàries, que passa de la novena posició a la vuitena el 2012, de manera que supera Castella-la Manxa. El rànquing el lideren les comunitats autònomes de Catalunya, Madrid i Andalusia, i el tanquen Melilla, Ceuta i La Rioja. (Vegeu el gràfic IR-1.1.)

Aquest ordre canvia substancialment si es fa a partir de la renda bruta disponible per capita.

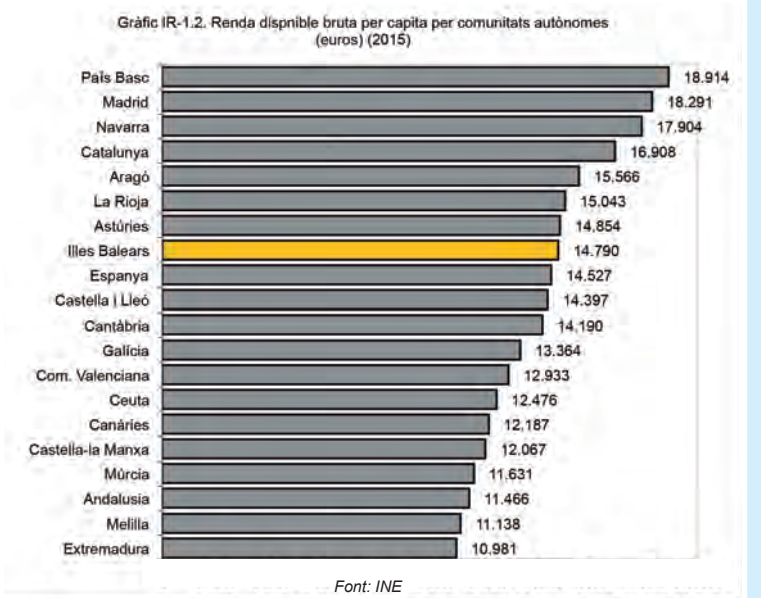
Així, començant per les primeres posicions, Catalunya passa de la primera posició a la quarta; Madrid sí que manté en totes dues sèries la segona plaça, però Andalusia passa de ser la tercera en renda bruta disponible a la tercera, però a la coa en termes per capita. Les Illes Balears són de les que millora po-

Font: INE

sició, ja que passa de la dotzena posició, ja indicada, a la vuitena en termes per capita, encara que està situada just per sobre de la mitjana estatal. (Vegeu el gràfic IR-1.2.)

A partir de les dades de l'INE, en el període analitzat també s'observen poques variacions en les posicions de les diferents comunitats autònomes, però sí que es pot esmentar la pujada, el 2011, de la divuitena posició, penúltima, a la dissetena d'Andalusia, que supera Melilla i el Principat d'Astúries, que passa el 2012 de la vuitena a la setena, en perjudici de les Illes Balears.

Font: INE

Amb dades del 2015, cal destacar també comunitats autònomes com Navarra, que, ocupant la quinzena posició en renda bruta disponible, passa a la tercera posició en termes per capita. En una situació semblant destaquen La Rioja i el Principat d'Astúries.

En sentit invers, destaca Andalusia, que lidera el diferencial per la coa, en passar de la tercera posició en renda bruta disponible a la dissetena en termes per capita. També cal esmentar la Comunitat Valenciana, que passa de la quarta posició a la dotzena; Castella-la Manxa, que passa de la novena a la quinzena, i Canàries, que passa de la vuitena a la catorzena. (Vegeu el quadre IR-1.1.)

Distribució de la renda bruta disponible, per capita i per ille

La major superfície de Mallorca i la capitalitat de Palma expliquen un pes més gran d'aquesta illa respecte a la resta de l'arxipèlag, encara que cal ressenyar que des del 2012 s'observa una pèrdua suau de Mallorca i Menorca a favor d'Eivissa.

Si el 2012 el pes de Mallorca sobre la renda bruta disponible de les Illes Balears era del 79,4%, el 2015 passa al 79,1%; les dades de Menorca són del 8,2% i 7,9% respectivament, però a Eivissa puja de l'11,7% al 12,1%. Formentera queda en un invariant 0,8%. (Vegeu el quadre IR-1.2. i el gràfic IR-1.3.)

Però aquest comportament no se cenyeix ni a aquests anys ni a aquesta variable econòmica. A partir de la informació recollida per l'EUROSTAT, s'ha fet el mateix exercici, però amb el valor afegit brut (VAB) a preus de producció del 2008 al 2016, període que engloba des de l'inici de la gran recessió fins a les dades més recents disponibles.

El resultat és fins i tot més evident que el que s'ha exposat anteriorment. El 2008, amb un VAB total de 24.988,2 milions d'euros, Mallorca aportava el 82,7%; Menorca, el 7,1%, i Eivissa i Formentera, el 10,3%. El 2016, amb un VAB total de 26.428,3 milions d'euros, Mallorca aportava un 80,7%; Menorca, un 6,3%, i Eivissa i Formentera, un 12,9%.

La causa és que les Pitiüses han crescut durant aquests anys a una taxa mitjana del 3,67%, enfront del 0,41% de Mallorca i del –0,69% de Menorca; en conjunt la taxa mitjana de creixement de l'economia balear és del 0,70%. (Vegeu el quadre IR-1.3.)

Si s'analitza la renda bruta disponible en termes per capita en el període del 2012 al 2015, els resultats difereixen dels obtinguts amb la dada agregada. Així, la renda bruta disponible per capita a les Illes Balears durant el 2015 va ser de 14.790,15 euros. Però en aquest cas només Mallorca va presentar un valor superior, en concret, 1,7 punts per sobre, fins als 15.043,18 euros. La resta presenta valors per sota: Menorca, –3,8 punts; Eivissa, –5,5 punts, i Formentera, –27,9 punts, la qual supera escassament els 10.000 euros per capita. (Vegeu el quadre IR-1.4 i el gràfic IR-1.4.)

La renda bruta disponible per capita és el resultat del quocient de la renda bruta disponible per la població; per això, el seu comportament depèn d'aquestes sèries. D'aquesta forma, els 14.511,44 euros de renda bruta disponible per capita de les Illes Balears el 2012 i els 14.790,15 euros el 2015 es poden explicar comparant la taxa mitjana de creixement de la renda bruta disponible del període (1,40%) enfront de l'observada per a la població (0,76%), de la qual cosa resulta que el creixement mitjà de la renda bruta disponible per capita ha presentat a les Illes Balears un augment mitjà del 2012 al 2015 d'un 0,64% a l'any.

Aquest resultat és molt similar al de Mallorca, com a conseqüència de l'elevat pes de l'economia d'aquesta illa sobre el total. En el cas de Menorca, el creixement mitjà de la renda bruta disponible és molt discret (0,12%), enfront d'una suau caiguda de la població del –0,39% anual, la qual cosa fa que el creixement de la renda bruta disponible per capita creixi 0,51% de mitjana del 2012 al 2015.

El cas d'Eivissa presenta un creixement mitjà anual de la renda bruta disponible molt dinàmic (2,77%), però al seu torn és l'illa amb més creixement de la seva població (2,27%), fet que contraresta forces i acosta la taxa mitjana de creixement a la dada de Menorca, amb un 0,50%.

El cas de Formentera és peculiar, ja que presenta, en primer lloc, un dinamisme de la renda bruta disponible superior fins i tot a Eivissa, on creix a una taxa mitjana anual del 2,95%, però la població ha augmentat a una taxa mitjana de gairebé el doble (5,26%); com a conseqüència, l'efecte total és negatiu (caiguda de la renda bruta disponible per capita del –2,31%), i passa dels 11.394,89 euros per capita el 2012 als 10.661,08 euros el 2015. Si bé, ateses les particularitats de l'illa i en un estudi més profund, que excedeix de l'objectiu d'aquest treball, es poden trobar arguments que justifiquen aquest comportament tan desigual.

Distribució de la renda bruta disponible per Municipis

En aquest apartat s'analitza la distribució de la renda bruta disponible i la renda bruta disponible per capita a cadascun dels municipis de l'arxipèlag. El primer resultat de l'anàlisi indica que Eivissa i Formentera presenten, en termes de rànquing, una foto diferent de Mallorca i Menorca, ja que, si bé la primera presenta posicions equivalents quant a renda bruta disponible i per capita, a les segones s'observa que els municipis que destaquen en la primera renda passen a la coa quan s'ordenen en termes per capita, coincidint en la coa amb les ciutats més importants.

Mallorca

El municipi amb més renda bruta disponible a Mallorca és Palma, amb més de 6 mil milions d'euros, però passa a la posició vint-i-unena en termes per capita, amb 14.897 euros. Altres dos casos que cal remarcar són el de Manacor, amb una renda bruta disponible de 560 milions d'euros i situada en la quarta més elevada, però en termes per capita es troba en la quaranta-cinquena posició amb 13.605 euros (la quarta per la part de dalt), i el d'Inca, amb 418 milions en termes agregats (en la sisena posició per la part de dalt) i 13.339 euros en termes per capita (en la cinquanta-unena posició). Cal tenir en compte que són 53 els municipis de Mallorca. El que comparteix la darrera posició tant en termes agregats com per capita és Escorca, amb 3 milions d'euros i 12.536 euros respectivament.

A la part de dalt, destaquen, entre d'altres, els casos de Valldemossa, amb un poc més de 44 milions de renda bruta disponible (trenta-quatrena posició) i 21.458 euros en termes per capita (la més alta de Mallorca i de les Illes Balears); Deià, situada en la quaranta-vuitena posició en termes agregats i en tercera posició en termes per capita, amb 19.534 euros, i Esporles, amb una renda bruta disponible de gairebé 100 milions d'euros (vint-i-quatrena posició) i en termes per capita la segona més alta de Mallorca i de les Illes Balears, amb 19.837 euros. (Vegeu el quadre IR-1.5.)

Menorca

Com en el cas de Mallorca, les principals ciutats de Menorca estan per sota de la mitjana en termes per capita, malgrat participar amb força en termes agregats.

Maó, amb 420 milions d'euros, està al capdavant en termes de renda bruta disponible, però passa a la quarta posició, amb 14.883 euros, en termes per capita. Per sota hi ha Ciutadella, que, sent la segona en termes agregats, amb 387 milions d'euros, baixa a la darrera posició en termes per capita, amb 13.213 euros.

A l'altra banda hi ha Alaior, que, amb 138 milions d'euros de renda bruta disponible (tercera posició), puja fins a la primera en termes per capita (15.230 euros), o Ferreries, que, amb 68 milions d'euros en termes agregats (setena posició), és la tercera en termes per capita (14.917 euros). (Vegeu el quadre IR-1.6.).

Eivissa i Formentera

A diferència dels casos anteriors, a Eivissa i Formentera s'observa més correlació entre el rànquing de renda bruta disponible i de renda bruta disponible per capita.

Així, Eivissa, amb 795 milions d'euros, és el municipi amb més renda bruta disponible a l'illa, i, amb 15.474 euros, és el que té més

renda bruta disponible per capita; el segueix Santa Eulària des Riu, tant en termes agregats (495 milions d'euros) com en termes per capita (13.448 euros).

Per sota, en tots dos rànquings, hi ha Sant Joan, que ocupa la darrera posició en termes agregats i la cinquena en termes per capita, i Formentera, la cinquena en renda bruta disponible i la sisena en termes per capita. (Vegeu el quadre IR-1.7.)

Assignació primària de renda per illes

A continuació, s'analitza la font d'ingressos de les llars per illes en termes agregats. En concret, per remuneracions dels assalariats, excedents bruts d'explotació i rendes mixtes, que engloben principalment la remuneració del treballador autònom i, si escau, els seus familiars, juntament amb lloguers imputats pels immobles a disposició del seu propietari i, en darrer lloc, les rendes de la propietat, o bé per actius financers, o bé per lloguers.

A les Illes Balears, el 2012, el 66,7% dels ingressos de totes les llars procedien de remuneracions dels assalariats, és a dir, de les rendes del treball; el 29,29%, d'excedents bruts d'explotació i rendes mixtes, i el 3,98% restant, de les rendes de la propietat.

El 2015, el pes dels ingressos procedents de l'excedent brut d'explotació i de les rendes mixtes cau –1,8 punts percentuals, dels quals 0,25 punts passen a rendes del treball; els 1,57 punts restants s'han desviat a rendes de la propietat. A Mallorca i Menorca els percentatges tenen certa similitud amb les dades agregades; a diferència del cas d'Eivissa, on l'excedent brut d'explotació i les rendes mixtes cauen –3 punts (gairebé el doble de la dada agregada), dels quals 0,8 punts passen a rendes del treball, però els 2,26 punts restants passen a rendes de la propietat.

En resum, per illes, els ingressos procedents d'excedents bruts d'explotació i rendes mixtes perden pes en benefici, en menor mesura, de les rendes del treball, i principalment a favor d'ingressos procedents de les rendes de la propietat, principal evidència dels coneguts problemes dels arrendaments d'immobles. (Vegeu el quadre IR-1.8.)

Assignació primària de renda per municipi

A les Illes Balears, el 2015, el 67% dels ingressos de les llars procedeixen de les rendes del treball; el 27,5%, dels excedents bruts d'explotació i les rendes mixtes, i el 5,6% restant, de les rendes de la propietat.

El 2015, els municipis on les rendes del treball pesen més són Consell (73,56%), Marratxí (73,23%) i Palma (72,39%), i cal baixar al lloc dissetè per trobar el primer municipi de fora de Mallorca, Ferreries (68,04%), i dos llocs més avall, Eivissa capital (67,94%).

Per la part baixa, el municipi on les rendes del treball pesen menys és Deià, on el 36,24% dels ingressos de les llars procedeixen de rendes del treball; el 59,9%, d'excedents bruts d'explotació i rendes mixtes, i el 3,8% restant, de rendes de propietat. En una situació similar hi ha Escorca (41,39% de rendes del treball), Fornalutx (45,5%), Valldemossa (48,14%), es Mercadal en la cinquena posició (50,54%) i Sant Joan de Labritja en la dotzena posició (56,63%).

Mallorca

El 2015, el 67,9% dels ingressos de les llars de Mallorca procedeix de rendes del treball; el 26,7% restant, d'excedents bruts d'explotació, i el 5,4%, de rendes de la propietat.

Si es comença pels municipis on més ha augmentat el pes de les rendes de la propietat, destaquen principalment dos: Esporles, on han passat de representar el 2012 el 3,15% del total d'ingressos de les llars a un 16,81% el 2015, a costa d'una caiguda de –9,3 punts percentuals del pes de les rendes del treball i de –4,4 punts d'excedents bruts d'explotació i rendes mixtes, i Valldemossa, que passa d'un pes del 9,34% el 2012 a 18,08% el 2015. En aquest cas, els 8,7 punts percentuals de creixement van en detriment principalment dels ingressos procedents dels excedents bruts d'explotació i les rendes mixtes i, en menor mesura (–1,6 punts percentuals) de les rendes del treball. (Vegeu el quadre IR-1.9.)

Es pot identificar un altre grup de municipis on el pes de les rendes del treball ha aug-

mentat en el període del 2012 al 2015, i generalment en perjudici dels excedents bruts d'explotació i de les rendes mixtes. Així, hi ha sa Pobla, on les rendes del treball han augmentat en 6,8 punts percentuals, d'un 56,72% a un 63,49%; Muro, que ha passat d'un 58,48% a un 64,17%, i altres municipis amb comportaments similars, com Escorca, Andratx, ses Salines, Llubí, Son Servera o Felanitx.

Destaca un municipi que ha presentat un creixement dels excedents bruts d'explotació i les rendes mixtes en el període del 2012 al 2015: Fornalutx, que passa d'un 45,28% a un 49,63%, és a dir, augmenta un poc més de 4 punts percentuals; el següent és Estellencs, que puja 2,8 punts (d'un 41,86% a un 44,65%), i Capdepera, que puja 2,4 punts (d'un 34,23% a un 36,66%).

Menorca

En aquest cas, el pes de les rendes del treball el 2015 és del 63,9%; dels excedents bruts d'explotació i les rendes mixtes, del 31,1%, i de les rendes de la propietat, del 5%. Respecte al 2012, les primeres han pujat 0,7 punts percentuals, els segons han caigut –1,3 punts i les terceres han augmentat 1,3 punts. Així, com en el cas anterior, les rendes de propietat creixen en importància en detriment dels excedents bruts d'explotació i les rendes mixtes.

Els municipis on les rendes del treball pesen més són, per ordre, Ferreries (68%), Maó (67,2%) i es Castell (65,4%), on pesen menys són es Mercadal (50,5%), es Migjorn Gran (61,6%) i Alaior (61,4%).

Pel que fa a les rendes de la propietat, destaca Sant Lluís, amb un pes del 7,6% el 2015, amb 2 punts percentuals més des del 2012, seguit de Ciutadella, amb el 5,4% i amb el mateix creixement que Sant Lluís durant el mateix període.

En aquest període analitzat, tots els municipis presenten caigudes del pes de l'excedent brut d'explotació i les rendes mixtes. Cal remarcar Sant Lluís, que el 2015 presenta un pes del 30,9%, la qual cosa representa 6 punts percentuals menys que el 2012. Aquesta pèrdua es reparteix en 4 punts de creixement de les rendes del treball i 2 punts de les rendes de la propietat.

Eivissa i Formentera

La distribució dels ingressos de les llars a Eivissa el 2015 mostra que el 63,7% procedeixen de rendes del treball; el 29,8%, dels excedents bruts d'explotació i les rendes mixtes, i el 6,4%, de les rendes de la propietat. Des del 2012, els segons han caigut –3,1 punts percentuals, en benefici de les rendes del treball (0,8 punts percentuals), però principalment en benefici de les rendes de la propietat (2,3 punts percentuals).

En el període analitzat, Eivissa és el municipi on les rendes del treball pesen més, amb un 67,9%, seguit de Sant Antoni de Portmany. Pesen menys a Sant Joan de Labritja (56,6%), Santa Eulària des Riu (57,5%) i Formentera (58,2%).

El 2015, les rendes de la propietat pesen més a Formentera (9,1%), Sant Joan de Labritja (8,6%) i Eivissa (6,9%), que presenten creixements de 0,4, 3 i 2,8 punts percentuals respectivament en relació amb el 2012. La distribució de Formentera no ha variat en el període analitzat, a diferència dels altres dos municipis, en els quals ha augmentat substancialment el pes de les rendes de la propietat.

Dinamisme dels municipis

En aquest apartat es comença presentant els municipis, seleccionats per illes, en els quals s'ha observat, tant en termes agregats com per capita, més i menys dinamisme de la renda bruta disponible en el període del 2012 al 2015. (Vegeu els quadres IR-1.10. i IR-1.11.)

Segons la dada agregada i per Mallorca, el municipi més dinàmic ha estat Esporles, que ha tingut una taxa mitjana acumulativa de creixement del 6,5% i que ha passat de 87 milions el 2012 a gairebé 100 milions d'euros el 2015; també és la més dinàmica de les Illes Balears. A la mateixa illa, el municipi que ha presentat un pitjor comportament ha

estat Escorca, que ha tingut un creixement mitjà anual del –3,6% i que ha passat de 3,4 milions d'euros el 2012 a 3 milions d'euros el 2015.

En el cas de Menorca, el més dinàmic ha estat el municipi des Mercadal, encara que amb una taxa mitjana anual de tot just un 1%. És el més baix de tot l'arxipèlag i és superat fins i tot pels menys dinàmics d'Eivissa i Formentera. El que ha presentat el pitjor comportament a Menorca ha estat Sant Lluís, amb una taxa mitjana de –2,6%.

Els casos d'Eivissa i Formentera presenten una diferència respecte a Mallorca i Menorca, i és que els municipis que tenen pitjor comportament presenten, a la vegada, taxes mitjanes de creixement positives, són els casos Sant Antoni de Portmany (2,3%) o Formentera (2,9%). El municipi més dinàmic d'Eivissa el 2015 ha estat Sant Joan de Labritja, que ha tingut un creixement mitjà del 4% i que ha passat de 62 milions d'euros el 2012 a 69,7 milions d'euros el 2015.

En termes per capita, el municipi més dinàmic a Mallorca i a les Illes Balears ha estat Santanyí, que ha tingut un creixement mitjà acumulatiu del 5,4% i que ha passat de 15.479 euros a 16.416 euros per capita. El que ha tingut pitjor comportament ha estat Puigpunyent, amb un descens del –3,9%.

En el cas de Menorca, hi ha el mateix municipi en termes agregats i per capita; es Mercadal és el més dinàmic, amb un creixement mitjà del 2,4%, i en la mateixa situació es troba Sant Lluís, que té també el pitjor comportament, amb un descens del –3,6%.

En el cas d'Eivissa, el creixement mitjà presenta resultats substancialment molt més discrets en termes per capita que en termes agregats. Així, Eivissa capital és el més dinàmic, ja que ha tingut un discret 1,4% de creixement mitjà i ha passat de 14.839 euros a 15.473 euros per capita.

Finalment, a Formentera hi ha hagut una caiguda mitjana anual del –2,2% de la seva renda bruta disponible per capita en el període del 2012 al 2015.

QUADRE IR-1.1. Renda disponible bruta i per capita per comunitats autònomes (2015)

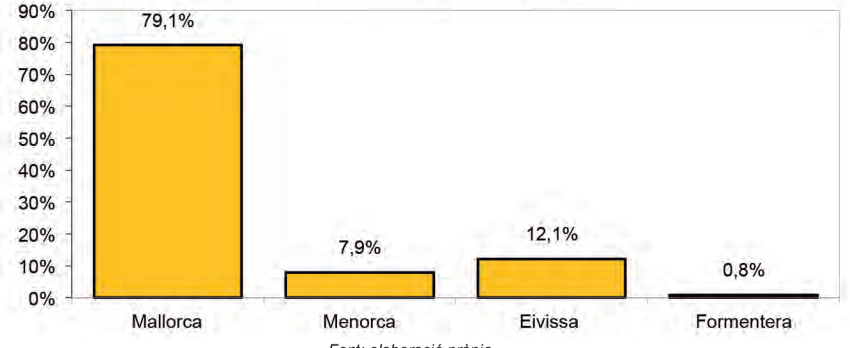
	Renda disponible bruta (milers d'euros)	Renda disponible bruta per capita (euros)
País Basc	49.125.346	18.914
Madrid	134.017.390	18.291
Navarra	13.445.418	17.904
Catalunya	145.417.887	16.908
Aragó	24.486.099	15.566
La Rioja	5.674.043	15.043
Astúries	18.639.858	14.854
Illes Balears	**19.888.559**	**14.790**
Castella i Lleó	42.952.546	14.397
Cantàbria	10.087.160	14.190
Galícia	44.157.294	13.364
Com. Valenciana	77.128.222	12.933
Ceuta	1.331.696	12.476
Canàries	31.963.411	12.187
Castella-La Manxa	30.697.920	12.067
Múrcia	21.288.100	11.631
Andalusia	118.050.972	11.466
Melilla	1.228.060	11.138
Extremadura	15.411.259	10.981

Font: INE

QUADRE IR-1.2. Renda disponible bruta a les Balears per illes (milers d'euros) (2012-2015)					
	Illes Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
2012	16.025.303	12.716.288	1.318.480	1.867.470	123.065
2013	15.861.166	12.599.338	1.276.858	1.860.249	124.721
2014	16.171.554	12.830.831	1.290.132	1.920.741	129.850
2015	16.709.050	13.224.612	1.323.233	2.026.929	134.276

Font: IBESTAT, CES i elaboració pròpia

Gràfic IR-1.3. Renda disponible a les Balears per illes (2015)

Font: elaboració pròpia

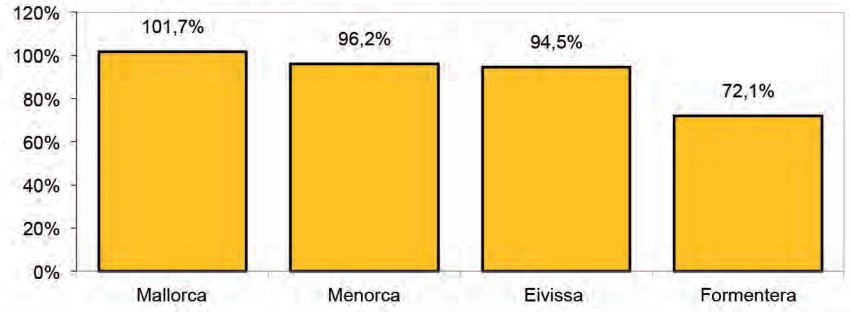
QUADRE IR-1.3. Valor afegit brut a les Balears per illes (milions d'euros) (2008-2016)									
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Illes Balears	**24.988**	**24.386**	**23.989**	**23.922**	**23.532**	**23.270**	**23.935**	**25.059**	**26.428**
Mallorca	20.656	20.129	19.702	19.569	19.166	18.913	19.369	20.264	21.335
Menorca	1.770	1.710	1.674	1.636	1.570	1.558	1.574	1.606	1.675
Eivissa-Formentera	2.563	2.547	2.613	2.717	2.796	2.799	2.992	3.189	3.419

Font: IBESTAT, CES i elaboració pròpia

QUADRE IR-1.4. Renda disponible bruta per capita a les Balears per illes (euros) (2012-2015)					
	Illes Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
2012	14.511	14.721	14.005	13.778	11.395
2013	14.254	14.528	13.579	13.306	10.674
2014	14.433	14.709	13.803	13.483	10.636
2015	**14.790**	**15.043**	**14.221**	**13.980**	**10.661**

Font: IBESTAT, CES i elaboració pròpia

Gràfic IR-1.4. Renda disponible per capita a les Balears per illes.
Any 2015 (Base 100 = total Illes Balears)

Font: elaboració pròpia

QUADRE IR-1.5. Rànquing de la renda disponible bruta a les Illes balears per municipis de Mallorca (2015)		
	Renda disponible bruta (milers d'euros)	Renda disponible bruta per capita (euros)
Valldemossa	44.016	21.458
Esporles	99.891	19.837
Deià	14.249	19.534
Andratx	198.365	17.479
Bunyola	116.985	17.051
Artà	128.630	17.034
Campos	169.156	16.715
Marratxí	603.697	16.517
Santanyí	190.057	16.417
Calvià	842.277	16.358
Mancor de la Vall	21.892	16.198
Santa Eugènia	26.883	16.042
Banyalbufar	8.925	15.920
Selva	62.822	15.786
Santa Maria del Camí	107.900	15.777
Llucmajor	557.932	15.753
Sant Llorenç des Cardassar	130.539	15.664
Estellencs	5.282	15.367
Pollença	252.548	15.318
Alaró	82.393	15.267
Puigpunyent	31.508	15.262
Sóller	213.073	15.260
Sant Joan	31.594	15.175
Búger	15.687	15.003
ses Salines	76.942	14.988
Capdepera	175.024	14.981
Sencelles	47.074	14.930
Algaida	82.618	14.927
Palma	6.105.211	14.897
Muro	101.934	14.820
Montuïri	42.904	14.714
Campanet	37.868	14.665
Alcúdia	291.387	14.412
Ariany	12.747	14.305
Binissalem	114.244	14.225
Porreres	76.430	14.184
Felanitx	251.126	14.097
Sineu	51.946	14.057
sa Pobla	181.328	13.962
Fornalutx	10.013	13.922
Petra	40.029	13.894
Consell	54.893	13.893
Santa Margalida	164.718	13.794
Vilafranca de Bonany	41.044	13.772
Manacor	559.107	13.605
Son Servera	158.767	13.555
Lloseta	78.031	13.526
Lloret de Vistalegre	17.049	13.516
Maria de la Salut	29.011	13.420
Llubí	29.873	13.419
Inca	418.273	13.339
Costitx	15.688	12.726
Escorca	3.027	12.536

Font: IBESTAT, CES i elaboració pròpia

QUADRE IR-1.6. Rànquing de la renda disponible bruta a les Illes Balears per municipis de Menorca (2015)		
	Renda disponible bruta (milers d'euros)	Renda disponible bruta per capita (euros)
Alaior	138.057	15.230
es Castell	115.358	14.996
Ferreries	68.700	14.917
Maó	419.960	14.883
es Migjorn Gran	20.731	14.398
es Mercadal	72.260	14.087
Sant Lluís	100.787	13.300
Ciutadella de Menorca	387.380	13.213

Font: IBESTAT, CES i elaboració pròpia

QUADRE IR-1.7. Rànquing de la renda disponible bruta a les Illes Balears per municipis d'Eivissa i Formentera (2015)		
	Renda disponible bruta (milers d'euros)	Renda disponible bruta per capita (euros)
Eivissa (cap.)	795.384	15.474
Santa Eulària des Riu	495.343	13.448
Sant Antoni de Portmany	320.248	13.176
Sant Josep de sa Talaia	346.270	13.113
Sant Joan de Labritja	69.683	11.537
Formentera	134.276	10.661

Font: IBESTAT, CES i elaboració pròpia

QUADRE IR-1.8. Compte d'assignació de la renda primària a les Balears per illes (milers d'euros) (2015)				
	Remuneració d'assalariats	EBE/rendes Mixtes	Saldo de les rendes de la propietat	Saldo de les rendes primàries brutes
Illes Balears	**12.721.761**	**5.217.438**	**1.054.064**	**18.993.263**
Mallorca	10.164.148	3.993.491	811.608	14.969.246
Menorca	933.610	454.170	72.901	1.460.681
Eivissa	1.527.097	715.258	154.342	2.396.698
Formentera	96.907	54.519	15.212	166.638

Font: IBESTAT, CES

QUADRE IR-1.9. Compte d'assignació de la renda primària a les Illes Balears per municipis (2015)				
	Remuneració d'assalariats	EBE/rendes mixtes	Saldo de les rendes de la propietat	Saldo de les rendes primàries bru tes
Illes Balears	**12.721.761**	**5.217.438**	**1.054.064**	**18.993.263**
Mallorca	**10.164.148**	**3.993.491**	**811.608**	**14.969.246**
Alaró	66.623	21.844	6.622	95.089
Alcúdia	209.096	106.593	16.751	332.440
Algaida	61.924	25.078	6.049	93.052
Andratx	114.349	95.663	9.918	219.929
Ariany	7.716	4.668	817	13.200
Artà	73.876	58.083	5.470	137.430
Banyalbufar	4.906	4.275	410	9.591
Binissalem	91.922	35.961	4.102	131.986
Búger	11.750	4.454	776	16.980
Bunyola	94.475	30.422	7.880	132.776
Calvià	557.114	342.841	70.423	970.378
Campanet	27.752	10.884	1.918	40.554
Campos	109.414	68.857	5.987	184.257
Capdepera	115.139	70.636	6.904	192.679
Consell	46.605	14.937	1.812	63.354
Costitx	11.856	5.283	778	17.918
Deià	5.622	9.300	592	15.514
Escorca	1.577	2.128	104	3.810
Esporles	69.915	26.148	19.415	115.478
Estellencs	3.082	2.639	189	5.910
Felanitx	166.753	89.871	12.725	269.348
Fornalutx	5.044	5.501	540	11.085
Inca	327.166	123.035	17.260	467.461
Lloret de Vista Alegre	12.936	5.047	879	18.862
Lloseta	59.956	23.107	3.325	86.388
Llubí	21.959	8.642	1.677	32.278
Llucmajor	451.461	171.263	17.616	640.341
Manacor	408.126	174.740	32.264	615.131
Mancor de la Vall	17.842	7.109	548	25.500
Maria de la Salut	19.790	9.587	1.016	30.393
Marratxí	524.183	168.529	23.090	715.802
Montuïri	30.480	13.725	2.123	46.328
Muro	70.479	33.445	5.904	109.828
Palma	5.051.111	1.511.427	414.808	6.977.346
Petra	27.271	12.862	2.205	42.338
sa Pobla	123.747	62.375	8.779	194.901
Pollença	156.429	104.727	16.491	277.647
Porreres	51.788	25.914	4.619	82.321
Puigpunyent	24.020	11.043	1.269	36.332
ses Salines	48.310	30.088	4.172	82.571
Sant Joan	19.931	11.076	1.824	32.832
Sant Llorenç	86.701	47.051	6.243	139.995
Santa Eugènia	22.087	8.031	1.387	31.505
Santa Margalida	125.025	53.544	7.240	185.808
Santa Maria del Camí	89.740	30.508	4.071	124.319
Santanyí	114.109	85.403	10.549	210.061
Selva	43.550	24.045	2.264	69.858
Sencelles	36.946	14.210	2.061	53.217
Sineu	36.530	18.062	2.242	56.835
Sóller	138.371	84.444	15.888	238.703
Son Servera	114.612	53.562	9.275	177.449
Valldemossa	23.880	16.759	8.969	49.608
Vilafranca de Bonany	29.101	14.067	1.364	44.532
Menorca	**933.610**	**454.170**	**72.901**	**1.460.681**
Alaior	93.649	51.283	7.556	152.489
es Castell	81.351	37.947	5.093	124.390
Ciutadella de Menorca	270.845	133.944	23.059	427.848
Ferreries	54.215	22.207	3.255	79.678
Maó	309.039	129.742	20.944	459.724
es Mercadal	39.959	35.783	3.325	79.067
Migjorn Gran	13.912	7.784	885	22.582
Sant Lluís	70.641	35.481	8.783	114.904
Eivissa	**1.527.097**	**715.258**	**154.342**	**2.396.698**
Eivissa	640.543	236.927	65.332	942.802
Sant Antoni de Portmany	250.265	103.075	20.668	374.006
Sant Joan de Labritja	44.013	27.023	6.687	77.723
Sant Josep de sa Talaia	257.276	140.891	21.070	419.236
Santa Eulària des Riu	335.000	207.343	40.588	582.932
Formentera	**96.907**	**54.519**	**15.212**	**166.638**
Formentera	96.907	54.519	15.212	166.638

Font: IBESTAT, CES

QUADRE IR-1.10. Renda disponible bruta dels municipis més rellevants de les Balears per illes (milers d'euros) (2012 i 2015)					
	Illa	Municipi	2015	2012	Taxa mitjana acumulativa
Creixements màxims	Mallorca	Esporles	99.891	87.061	6,5%
	Menorca	es Mercadal	72.260	70.045	1,0%
	Eivissa	Sant Joan de Labritja	69.683	62.034	4,0%
	Formentera	Formentera	134.276	123.065	2,9%
Creixements mínims	Mallorca	Escorca	3.027	3.382	-3,6%
	Menorca	Sant Lluís	100.787	109.230	-2,6%
	Eivissa	Sant Antoni de Portmany	320.248	299.060	2,3%
	Formentera	Formentera	134.276	123.065	2,9%

Font: IBESTAT, CES i elaboració pròpia

QUADRE IR-1.11. Renda disponible bruta per capita dels municipis més rellevants de les Balears per illes (euros) (2012 i 2015)					
	Illa	Municipi	2015	2012	Taxa mitjana acumulativa
Creixements màxims	Mallorca	Santanyí	16.417	15.480	5,4%
	Menorca	es Mercadal	14.087	13.124	2,4%
	Eivissa	Eivissa (Cap.)	15.474	14.839	1,4%
	Formentera	Formentera	10.661	11.395	-2,2%
Creixements mínims	Mallorca	Puigpunyent	15.262	17.215	-3,9%
	Menorca	Sant Lluís	13.300	14.825	-3,6%
	Eivissa	Sant Antoni de Portmany	13.176	13.502	-0,8%
	Formentera	Formentera	10.661	11.395	-2,2%

Font: IBESTAT, CES i elaboració pròpia

Requadre I.2.

Estudi sobre la prospectiva econòmica, social i mediambiental de les societats de les Illes Balears a l'horitzó 2030 (H2030)

Ferran Navinés,
assessor econòmic del CES

Consideracions generals

El 20 de novembre de 2017, el Govern va encarregar al CES l'*Estudi sobre la prospectiva econòmica, social i mediambiental de les societats de les Illes Balears a l'horitzó 2030 (H2030)*.[1]

Aquesta petició, signada pel vicepresident i conseller d'Innovació, Recerca i Turisme i pel conseller de Treball, Comerç i Indústria, es concreta de la manera següent:

a) Primer s'ha d'elaborar un estudi que serveixi d'eina de reflexió i de proposta estratègica que ajudi a millorar el sentit de les polítiques de les diferents administracions públiques i que pugui ser un punt de referència per facilitar els plans estratègics i la seguretat jurídica als diferents agents econòmics i socials de la societat civil de les Illes.

b) A partir d'aquest estudi, es pretén que el CES pugui plasmar en un dictamen d'iniciativa pròpia els punts d'acord i de consens sobre la visió estratègica 2030 que la societat civil organitzada defensa per als propers anys per tal de millorar de forma sostenible els seus nivells de benestar

En aquest requadre només s'hi presenta un breu resum de l'Estudi, ja que està previst que el plenari del CES aprovi un dictamen el mes de novembre o desembre del 2019. Aquest Estudi es pot consultar en el web del CES: *http://ces.caib.es/*.

L'Estudi només reflecteix l'opinió dels 8 membres del Consell Assessor i dels 53 experts que hi han col·laborat, en cap cas la del CES, la qual es concretarà en el futur dictamen, que elevarà al Govern al llarg del primer trimestre del 2020. Aquest resum tampoc no recull el treball dels fòrums insulars sobre l'H2030 fets al llarg dels mesos d'abril i maig del 2019, els quals també es tindran en compte per elaborar el dictamen.

Aquest Estudi no preveu un capítol específic sobre turisme, ni tampoc sobre cap altre sector econòmic com agricultura, construcció, comerç, transport, etc., ja que el Govern no ha encarregat al CES fer un pla estratègic regional (PER), ni tampoc fer un pla o una llista de plans estratègics sectorials, excepte en el cas del capítol dedicat a la política industrial, que inclou aspectes que concerneixen de ple un pla de competitivitat genèric per al conjunt d'empreses de les Illes Balears, tal com reflecteix l'anàlisi de clusterització que afecta els sistemes productius locals de les Illes Balears.

En el cas de la política científica i tecnològica, les reflexions de l'Estudi del CES s'han fet sense tenir encara l'aprovació del nou pla de ciència i tecnologia per al període 2019-2023. Sí que és cert que en el cas del turisme es pot considerar que tots els àmbits seleccionats l'afecten transversalment. En qualsevol cas, és al Govern a qui correspon elaborar un PER i, si escau, elaborar un PER turístic circumscrit al PER regional. En ambdós casos, si aquest fos el cas, seria convenient que el Govern tingués en compte el contingut de l'Estudi i del futur dictamen del CES.

Estructura de l'Estudi

L'Estudi del CES té nou capítols, que es poden desglossar en tres grans blocs:

Bloc A: Tendències de fons o globals i impactes principals en àrees estratègiques

El capítol 1, sobre escenaris demogràfics i de consum, el capítol 5, relatiu al canvi climàtic i el capítol 6, referent a forces de transformació digital, tracten de les tendències de

1 Vegeu:
http://www.caib.es/sites/ces/ca/n/consell_de_govern_el_govern_encarga_al_ces_un_analisis_de_la_realidad_econamica_social_o_medioambiental_de_las_islas_para_el_horizonte_2030/?mcont=1816

fons o globals que determinen impactes en àrees que a les Balears s'han seleccionat per la seva importància estratègica: escenaris econòmics i de mercat de treball (capítol 2); capacitat de càrrega, infraestructures i mobilitat (capítol 8), i àmbits socials relatius a educació i formació (capítol 7) i benestar social (capítol 9).

Bloc B: Polítiques econòmiques estratègiques

Aquestes polítiques són les que s'inclouen en el capítol 3, sobre l'economia del coneixement, que s'ha desglossat en el capítol 3.1, sobre la política científica i tecnològica, i en el capítol 3.2, sobre la recerca en salut, i en el capítol 4, referent a la política industrial.

Bloc C: Polítiques socials

Aquestes s'han centrat en el capítol 7, sobre educació i formació, que inclou les polítiques per assegurar un bons nivells d'ocupació i qualificació del capital humà del tot necessàries en una societat del coneixement que cada vegada supedita més el seus nivells de competitivitat i benestar social acumular coneixement i a transferir-lo al conjunt de la societat, i en el capítol 9, referent al benestar social, que tracta del desplegament de les polítiques de benestar social i de cohesió social, del tot necessàries en una societat que està sotmesa a la més gran pressió migratòria de l'Estat i que pateix greus passius des del punt de vista de l'estat de benestar.

Resum dels principals impactes i tendències del bloc A

Anàlisi de resultats de la dinàmica demogràfica i els seus impactes principals

Dinàmica demogràfica H2030 (dades en milers)

Població	2017	2030	Var. absoluta	%
Illes Balears	1.167	1.384	217	18,6
Espanya	44.659	48.743	2.084	4,5

Una de les principals conclusions de l'anàlisi de la dinàmica demogràfica en aquest H2030 és que les Balears continuaran sent la comunitat autònoma (CA) amb el creixement demogràfic més important, ja que, amb un 18,6 %, serà la comunitat autònoma que creixerà més, seguida de Canàries, amb un 14,8 %, i Madrid, amb un 10,9 %.

Per variació absoluta, amb 217.000 residents més, serà la sisena comunitat autònoma que creixerà més.

La població de 70 anys o més s'incrementarà en 58.000 persones, un creixement del 46,4 %, gairebé el doble de com ho farà Espanya. A més, l'esperança de vida passarà dels 82,9 als 84,8 anys, la qual cosa suposarà multiplicar per dos la població dependent, que passarà de 20.103 persones el 2018 a 40.209 el 2030 (capítol 9), mentre que el percentatge de menors de 15 anys es mantindrà sobre les 175.000 persones, amb un augment notable dels joves amb nacionalitat estrangera, que passaran de representar el 15,8 % el 2017 a representar el 30,5 % del total d'aquest grup etari el 2030. El total de població estrangera passarà del 16,8 % el 2017 al 20,2 % el 2030.

Aquest augment progressiu de l'envelliment de la població disparará la despesa de les famílies en salut (+17,6 %) per sobre del creixement de la despesa en educació, que caurà un –11 %. Els nuclis familiars que més creixeran seran els de 5 persones o més, amb taxes del 50 %, mentre que els nuclis de 2 persones continuaran sent els majoritaris, amb un 31 % del total de les llars el 2030.

Per analitzar l'impacte d'aquest creixement demogràfic sobre les infraestructures (capítol 8), s'ha partit de l'estudi sobre com evolucionarà la càrrega demogràfica diària a partir de l'indicador de pressió humana (IPH), el qual l'any 2017 presenta un índex d'estrès (diferència entre l'IPH mínim i màxim de l'any) de l'1,86; en canvi, el 2030 se situarà

en el 2, és a dir, la població diària a les Balears a la punta d'estiu doblarà la població diària a la punta mínima de l'hivern.

Tot i tenir present aquesta evolució de l'IPH, en aquest capítol 8 es parla del fet que avui dia hi ha nivells de saturació en algunes depuradores —especialment a l'estiu—, en el tractament de residus i en les infraestructures viàries d'accés a Palma tot l'any i a Eivissa a l'estiu. No es detecta saturació en la resta d'infraestructures. Segons els plans aprovats tenint en compte l'H2030, el seu grau de compliment i la dinàmica de l'IPH, no es preveuen problemes de saturació en cap de les infraestructures de les Illes Balears en l'H2030, en què en el cas de la mobilitat terrestre s'indica la transferència d'un 25 % del flux de transport privat cap a altres models de transport més sostenibles, i en què se suposa que en el desplegament de tota aquesta programació de noves inversions no hi haurà restriccions pressupostàries derivades de cap crisi fiscal de l'Estat i de les hisendes públiques regionals.

Quant als efectes de la dinàmica demogràfica sobre el mercat de treball (capítol 2) i suposant un creixement del PIB entorn del 2 % anual acumulatiu del 2017 al 2030 (escenari base), les dades són les següents (en milers):

Ocupats	2017	2030	Var. absoluta	%
Primari	4,5	4,6	0,1	2,6
Ind. + energia	41,1	50,8	9,7	23,6
Construcció	51,7	52,8	1,1	2,1
Comerç, hoteleria i transport	215,4	265,9	50,5	23,4
Administració pública, educació i sanitat	93,7	120,1	26,4	28,2
Resta de serveis	131,2	165,6	34,4	26,2
Total ocupats	537,6	659,8	122,2	22,7
Actius	613,9	697,4	–	–
Taxa d'atur	12,40 %	5,40 %	–	–

Per tant, es preveu per a l'H2030 una situació de pràcticament plena ocupació amb una taxa d'atur de només el 5,4 % (cal tenir en compte que el grup etari de 55-69 anys s'incrementarà en 88.000 persones, amb un creixement del 46,9 %, gairebé el doble que la mitjana espanyola) i una generació de 122.200 noves ocupacions.

Per primera vegada es preveu l'aturada del procés de desindustrialització, ja que els ocupats en indústria i energia augmentaran més que en el conjunt de l'economia i passaran de representar el 7,6 % del total dels ocupats el 2017 a representar el 7,7 % el 2030, d'ací la importància de la implantació de les mesures que es proposen en el capítol 4 quant a la política industrial.

Es preveu la continuació del procés de terciarització, ja que el conjunt de les ocupacions de les activitats de serveis creixeran més que el conjunt de les ocupacions regionals, com en el cas de sanitat, la resta de serveis i el comerç, l'hoteleria i el transport. El total dels ocupats en aquestes activitats terciàries passaran de representar el 81,9 % el 2017 al 83,6 % el 2030.

En canvi, presenten un creixement marginal en els nivells d'ocupació, molt per sota del creixement regional, el sector primari i el de la construcció, que perden 0,1 punts i 1,6 punts respectivament en la representació que tenen sobre el pes ocupacional regional, i passaran a representar el 2030 només un 0,7 % del total dels ocupats en el sector primari i un 8 % en el sector de la construcció.

També cal destacar que hi haurà més incorporació de dones en el mercat laboral, ja que el creixement de la població activa de les dones serà del 15,6 %, mentre que la dels homes serà de l'11,8 %, amb taxes d'atur per a l'H2030 de l'1,7 % en el cas de les dones i del 8,6 % en el cas dels homes.

Una altra aportació molt important d'aquest apartat és com es distribuirà per famílies de qualificació laboral aquest increment de 122.200 noves ocupacions:

		% s/total
1. Treballadors no qualificats	11.200	12,2
2. Treballadors intermedis	15.300	19,8
3. Restauració, venedors...	42.900	26,7
4. Administratius	12.800	12,4
5. Direcció i tècnics	40.000	29
Total	**122.200**	**100**

Cal observar que les qualificacions intermèdies (grups 2, 3 i 4) suposaran el 59 % del total de les noves ocupacions (d'ací la importància del capítol 7 dedicat a la formació professional).

També és important assenyalar que les activitats terciàries concentraran del grup 1 l'11 % del total, i del grup 5, el 26,2 %.

Aquestes dades no es veuen contradites pel capítol 6, relatiu a les forces de transformació digital, ja que no fa cap estimació dels impactes de l'actual revolució tecnològica sobre la creació de noves ocupacions o la destrucció d'ocupacions que quedaran obsoletes al llarg dels propers anys.

El capítol 5, referent al canvi climàtic, fa una anàlisi exhaustiva d'impactes. Amb referència als sectors econòmics, es poden destacar els aspectes següents:

Turisme:

El canvi climàtic afectarà seriosament l'activitat turística i posarà en perill l'economia balear, que fonamenta la seva estructura productiva en el turisme. S'espera que la variació de les condicions atmosfèriques, sobretot de la temperatura, alteri l'atractiu turístic de les Balears. Si bé això podria augmentar els dies amb condicions atmosfèriques acceptables per als turistes, tot desplaçant la temporada d'estiu a la primavera i la tardor, els efectes del canvi climàtic sobre els ecosistemes illencs podrien incidir negativament en la demanda turística i contrarestar aquest efecte.

Agricultura:

El canvi climàtic provocarà pèrdues d'ingressos agrícoles per un rendiment més baix dels cultius, canvis en la composició del vi i l'oli, l'augment de malalties transmeses per vectors i l'increment de generacions anuals de plagues.

Ramaderia:

El canvi climàtic disminuirà la rendibilitat econòmica del sector ramader per l'augment dels costs d'explotació de les instal·lacions, menys producció de llet i formatge i més presència de paràsits i patògens.

Pesca:

Per a algunes espècies, el canvi climàtic disminuirà la rendibilitat de la pesca comercial perquè desapareixerà i/o perquè creixerà menys.

Construcció:

L'augment de la concentració de CO_2 a l'aire i els canvis resultants en les condicions atmosfèriques suposaran reptes importants per al sector de la construcció que requeriran nous plans de construcció i l'ús de nous materials.

Habitatge:

El canvi climàtic pot dur a la disminució del valor de mercat dels habitatges.

Sector públic:

S'espera que el canvi climàtic impliqui un augment del dèficit públic i, per tant, comprometi l'habilitat de l'Administració per servir els ciutadans i faci l'economia balear menys «resilient», de manera que això afecti, encara més, el benestar dels illencs.

En aquest resum no s'hi presenta una valoració sobre les propostes que fan els experts en relació amb les polítiques econòmiques estratègiques (bloc B) ni les polítiques socials (bloc C), ja que aquesta part més propositiva (i les polítiques sempre ho són) és la que està pendent de valoració per part dels consellers del CES i la que es plasmarà com una part fonamental del futur dictamen del CES.

2. El sector primari

Resum

S'analitza el sector primari balear al llarg de l'any 2018 a partir de les macromagnituds dels sectors agrícola, ramader, pesquer i forestal.

L'any 2018, la producció final del sector primari de les Illes Balears va ser de 251.087.456 euros, dels quals el 83 % prové del sector agrari, el 14 % correspon a la producció pesquera i el 3 % és de la producció forestal.

El 2018, la producció agrària final (agricultura i ramaderia) ha constatat un descens del 3 %. Continua la tendència a la regressió econòmica del sector, fins i tot en els moments de bonança econòmica general, la qual cosa posa de manifest les raons estructurals que hi ha en aquesta evolució negativa, sobretot els greus desavantatges competitius que provoca la situació d'insularitat en el context, cada cop més desregulat, dels mercats agroalimentaris comunitaris.

Pel que fa al sector pesquer, el 2018 s'observa un increment del 13 % en la producció pesquera final, dada que insinua una millora de la rendibilitat general del sector a partir de la valorització del producte pesquer de les Illes Balears.

2.1. Introducció

Les dades estadístiques emprades per analitzar el sector primari balear al llarg de l'any 2018 parteixen de les macromagnituds dels sectors agrícola, ramader, pesquer i forestal; després s'ha tingut en compte com està estructurada cada una d'aquestes produccions. També s'han considerat les macromagnituds laborals de les activitats primàries de les Illes Balears, i les dades referides a regadius, productes de qualitat, comercialització de fruites i hortalisses a Mercapalma, i a les exportacions del sector primari.

Pel que fa a les fonts estadístiques, les dades de les macromagnituds agràries, les superfícies agràries i les produccions agrícoles i ramaderes han estat elaborades per Estadístiques Agràries-Pesqueres de SEMILLA; les estadístiques laborals són les de l'Observatori del Treball de les Illes Balears (OTIB), elaborades pels serveis tècnics del CES i amb dades de la Tresoreria General de la Seguretat Social; la distribució de les terres de regadiu s'ha obtingut de l'enquesta de superfícies i rendiments de cultius 2018 del Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació; les de comercialització de fruita i hortalissa a Mercapalma han estat elaborades també per Estadístiques Agràries-Pesqueres de SEMILLA, a partir de les dades de Mercapalma; els quadres sobre exportacions en el sector primari provenen del Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme, elaborades per Estadístiques Agràries-Pesqueres de SEMILLA; les del subsector forestal s'han obtingut de la Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat, i, per últim, les dades pesqueres han estat elaborades per Estadístiques Agràries-Pesqueres de SEMILLA amb dades de la Direcció General de Pesca.

L'any 2018, la producció final del sector primari de les Illes Balears ha estat de 251.087.456 euros, dels quals 209.809.757 euros, el 83 % del total, provenen del sector agrari en conjunt. D'aquests, 148.585.193 euros (59 %) corresponen a la producció agrícola, i 61.224.564 euros (el 24 %), a la producció ramadera. Hi ha 33.915.333 euros

(14 %) que corresponen a la producció pesquera, i 7.188.399 euros (el 3 %), a la producció forestal. (Vegeu els quadres I–2.1. i I-2.2. i el gràfic IA-2.1.)

El 2018, s'ha produït un descens del –4 % en euros corrents en la producció agrària final, ja que ha passat de 154.643.590 euros a 148.585.193 euros. En canvi, la producció ramadera final ha passat de 60.764.683 euros a 61.224.564 euros, un increment de l'1 %. En conseqüència, el total de la producció final agrària (agricultura i ramaderia) ha passat de 215.408.273 euros el 2017 a 209.809.526 euros el 2018, amb un descens del –3 %, tot calculat en euros corrents. Continua la tendència a la regressió econòmica del sector, fins i tot en els moments de bonança econòmica general, fet que posa de manifest les raons estructurals que hi ha en aquesta evolució negativa, sobretot els greus desavantatges competitius que provoca la situació d'insularitat en el context, cada cop més desregulat, dels mercats agroalimentaris comunitaris. (Vegeu el quadre I-2.3.)

Pel que fa al sector pesquer, la producció pesquera final del 2017 va ser de 30.107.022 euros, i el 2018 ha estat de 34.089.530 euros, amb un increment del 13 %. Aquestes dades insinuen una millora de la rendibilitat general del sector a partir de la valorització del producte pesquer de les Illes Balears. (Vegeu el quadre I-2.4.)

2.2. Els recursos humans en el sector primari

Al llarg del 2018, les xifres d'ocupats en el conjunt d'activitats primàries, amb dades de l'afiliació a la Seguretat Social de tots els règims, han estat de 6.486 persones en el primer trimestre (amb una pujada de l'1,3% respecte al 2017), 7.089 persones en el segon trimestre (amb una pujada del 0,83 % respecte al 2017), 7.107 persones en el tercer trimestre (amb una pujada de l'1,1 %) i 6.405 persones en el quart trimestre (amb una baixada del –0,7 %). L'ocupació mitjana ha estat de 6.772 persones, amb un 0,7 % d'increment en relació amb el 2017. L'evolució és lleugerament positiva, però inferior als índexs generals de l'afiliació a la Seguretat Social a les Illes Balears, que tenen variacions interanuals més positives. La mitjana d'atur en les activitats primàries registrada al llarg del 2018 ha estat de 664 persones, que, en relació amb la mitjana de 750 aturats registrada el 2017, representa un descens d'un –11,4 %. (Vegeu el quadre IA–2.1.)

El 2018, la mitjana anual dels afiliats al règim general de la Seguretat Social en el sector primari (agricultura, ramaderia, caça i silvicultura i pesca) ha estat de 1.144 ocupats (910 de l'Estat espanyol i 234 d'altres estats). L'any 2017, varen ser 1.083 ocupats (869 de l'Estat espanyol i 214 d'altres estats). L'increment de la mitjana anual ha estat del 5,3 %. (Vegeu el quadre IA–2.2.)

2.3. El subsector agrari

2.3.1. Els trets generals

La producció agrícola de l'any 2018 té un valor de 148.585.193 euros i baixa un –4 % respecte al 2017, en què va ser de 154.587.183 euros (i ja havia baixat un –6,5 % el 2017 respecte al 2016). La producció final ramadera és de 61.224.564 euros i puja un 1 % sobre el 2017, en què va ser de 60.764.683 euros. (Vegeu els quadres I-2.5., I-2.6. i I-2.7.)

Les despeses fora del sector són de 100.850.020 euros, i el valor afegit brut (VAB) a preus de mercat és de 108.959.737 euros. Com que les subvencions han estat de 58.394.471 euros i els imposts lligats a la producció han estat 18.607.459 euros, el VAB a cost dels factors és de 148.746.749 euros; descomptades les amortitzacions per un valor de 43.753.449 euros, situen la renda agrària en 104.993.300 euros que, atenent que la renda agrària del 2017 va ser de 95.252.282 euros, representen un increment del 10,22 %, sobretot a causa del descens de les despeses fora del sector, ja que, com s'ha vist, la producció agrària del 2018 ha baixat en relació amb la del 2017. Així i tot, la renda agrària del 2018 encara està lluny de la renda agrària del 2010, en què va ser de 122.529.077 euros.

El 2018, la superfície regada a les Illes Balears ha estat de 19.753 hectàrees, de les

quals 10.155 (51 %) s'han regat per reg localitzat; 1.437 (14 %), per reg automotriu; 6.396 (32 %), per aspersió, i 1.765 (9 %), per gravetat. Tenint en compte que la superfície regada l'any 2017 va ser de 20.477 hectàrees, es tracta d'un descens en el regadiu de 724 hectàrees, cosa que representaria la pèrdua del 3,5 % dels regadius balears en un any. El 2018, la superfície regada a les Illes Balears ha representat el 13,85 % de les superfícies conrades, quan el 2017 representava el 14,09 %. L'evolució dels regadius balears continua sent de sentit invers a l'evolució dels regadius a l'Estat espanyol, i en especial a la dels regadius de l'àrea mediterrània, caracteritzats per l'increment de les hectàrees regades, la qual cosa posa en evidència el gran diferencial de la inversió estatal, en perjudici de les Illes Balears, en aquest camp. (Vegeu el gràfic IA-2.2.)

2.3.2. L'agricultura

La superfície conrada el 2018 a les Illes Balears és de 142.527 hectàrees, quantitat que representa una pèrdua de 2.513 hectàrees, l'1,73 % del total, en relació amb el 2017. Aquesta superfície conrada es distribueix en 42.825 hectàrees de cereals (30 %), 3.391 hectàrees de llegums (2 %), 39.188 hectàrees de farratges (27 %), 1.687 hectàrees de tubercles (1 %), 2.209 hectàrees d'hortalisses (2 %), 2.130 hectàrees de cítrics (1 %), 989 hectàrees de fruiters (1 %), 39.272 hectàrees de fruiters en extensiu (28 %), 8.524 hectàrees d'oliveres (6 %), 2.294 hectàrees de vinya (2 %) i 18 hectàrees d'altres conreus. Si es considera que el 1999, segons les dades del cens agrari d'aquest any, les Illes Balears tenien 199.808 hectàrees conrades, la pèrdua en 19 anys ha estat de 57.281 hectàrees de terres conrades (28,66 %), amb una mitjana de 3.014,78 hectàrees de terres conrades perdudes anualment. (Vegeu el quadre IA-2.3. i el gràfic IA-2.3.)

Si s'analitzen el valors de les produccions agrícoles, es constata que el conreu més important a les Illes Balears és el de les hortalisses, amb 37.107.376 euros, el 24,97% de la producció final agrícola. En segon lloc hi ha la producció de vi, amb un valor de 35.479.535 euros, (23,87 %). Segueixen els tubercles, amb una producció final de 18.038.470 euros (12,14 %); els fruiters en extensiu, amb 16.394.145 euros, (11,03 %); els farratges, amb 13.167.894 euros (8,86%); els cereals, amb 10.741.584 euros, (7,22%); les flors, amb 7.316.380 euros (4,92 %); els cítrics, amb 5.564.669 euros (3,74 %); els fruiters no cítrics, amb 2.228.562 euros (1,49%); l'oli d'oliva, amb 1.394.806 euros (0,93 %); els llegums, amb 534.095 euros (0,35 %): el raïm, amb 453.358 euros (0,30%), i les olives, amb 121.900 euros (0,08 %).

Les hortalisses, amb l'1,54 % de les superfícies conrades, representen el 24,97 % del valor generat. El vi i el raïm, amb l'1,60 % de la superfície, significa el 24,17 %. Els tubercles, amb l'1,18 %, són el 12,14 %. Per tant, és molt visible que tan sols el 4,32 % de la superfície conrada balear aporta el 61,28 % de la producció final agrícola.

A la inversa, els cereals, amb el 30,04 % de la superfície conrada, representen el 7,22 % del valor de la producció; els conreus farratgers, amb el 27,49 %, són el 8,86 % de la producció final agrícola, i els fruiters en extensiu, amb el 21,22 %, de la superfície conrada, aporten l'11,03 % de la producció final agrícola. Això significa que el 78,75 % de la superfície conrada només aporta el 27,11 euros de la producció final agrícola.

Pel que fa a l'evolució de les diferents produccions agrícoles en relació amb l'any 2017, s'observa una caiguda de les hortalisses del –7,0 %; mentre que el vi puja un 2,2%; els tubercles minven un –19,0, els farratges baixen un –24,7 %; els cereals pugen un 10,5 %; les flors baixen un –9,2 %; els cítrics davallen un –28,5 %; els fruiters en extensiu pugen un 120,1 %, i l'oli davalla un –69,9 %. El bon preu de la garrova i la mala anyada d'oliva expliquen els resultats tan divergents de les dues darreres produccions. La producció final agrícola, com ja s'ha dit, ha baixat un –4 % l'any 2018 en relació amb el 2017, i l'any 2017 ja havia baixat un –5 % respecte al 2016. (Vegeu el quadre IA-2.4.)

El 2018, la fruita comercialitzada a Mercapalma ha estat de 102.586 tones, d'aquestes 20.566 tones procedien de les Illes Balears, quantitat que representa el 20 % del total procedent de l'Estat espanyol, amb un incre-

ment percentual del 2 % sobre el 2017, fet que confirma l'evolució lleugerament positiva de la fruita local a Mercapalma en els darrers anys. El principal centre exportador de fruita cap a les Illes Balears és el País Valencià, amb el 41 % del total de fruita de procedència estatal. La comercialització d'hortalisses a Mercapalma ha estat de 97.434 tones, de les quals 34.569 tones, el 35 % de les de procedència estatal, han estat d'origen balear, de manera que es manté la mateixa quota que el 2017 i és l'origen de les hortalisses més important, seguit del País Valencià, amb un 32 %. (Vegeu els quadres IA-2.5. i IA-2.6.)

2.3.3. La ramaderia

El 2018, la producció ramadera final ha estat de 61.224.563 euros. Com que l'any 2017 va ser de 60.764.683 euros, en euros corrents, hi ha hagut un increment de 459.880 euros, que representen un 0,75 %. La producció càrnia ha estat de 26.345.320 euros, amb un lleuger descens respecte al 2017, en què havia estat de 26.598.514 euros. Les vendes fora de les Balears han representat 1.780.330 euros, quan el 2017 foren de 2.065.795 euros. La producció de llet ha reportat 24.433.606 euros, quan el 2017 va ser de 25.250.063 euros, amb una caiguda del –3,23 %. Els ous, en canvi, han representat 7.161.287 euros, un increment del 35,67 % respecte al 2017, en què foren 5.278.325 euros. La mel i la cera han significat 1.504.020 euros, una reducció del 4,45 % en relació amb el 2017, en què foren 1.574.077 euros. (Vegeu el quadres I-2.8., IA-2.7. i IA-2.8.)

La carn de boví, amb 2.126,7 tones en canal i un valor de 9.013.455 euros, ha representat el 2018 el principal component econòmic de les produccions càrnies, i ha desplaçat la carn de porcí, que tradicionalment havia estat el sector carni més significatiu. Però, el 2018, també l'oví, amb 1.633,4 tones en canal i 8.653.662 euros, ha superat la producció porcina, que amb 3.612,2 tones en canal ha reportat 8.064.617 euros. Les altres carns han tingut una presència molt reduïda: aus, 262,7 tones i 439.123 euros; caprí, 33,6 tones i 161.912 euros; conills, 3,5 tones i 12.062 euros, i equí 0,2 tones i 488 euros. Totes les produccions ramaderes han davallat respecte al 2017, a excepció de la carn bovina, que s'ha incrementat un 9,97 %. Es creu que la bona evolució de la comercialització de carn bovina s'ha d'analitzar en funció de les millores en la comercialització en un subsector carni en el qual l'origen i la qualitat té importància. El sector porcí, en canvi, gravita molt sobre els embotits i la producció de porcella, però no ha aconseguit consolidar una presència diferenciada en el mercat, llevat de la carn de porc negre.

Pel que fa als productes ramaders no carnis, el 2018 s'han produït 69.226.717 litres de llet a les Illes Balears, que han reportat 24.443.606 euros. D'aquests litres, 68.709.262 litres han estat llet de vaca, amb 24.035.996 euros; 144.763 litres, llet d'ovella, amb 118.091 euros, i 372.692 litres, llet de cabra, amb 279.519 euros. En relació amb el 2017, la producció làctia s'ha reduït un –3,23%. L'única producció de llet que ha augmentat ha estat la de cabra, en un 25 %; en canvi, el valor, comptat amb euros corrents, de la llet de vaca ha minvat un –3,50%.

El 2018, la producció d'ous s'ha caracteritzat per un fort increment, amb una comercialització de 7.028 milers de dotzenes i 7.161.287 euros, cosa que representa, en relació amb el 2017, un increment del 35,67 %. Un cop més les millores en la comercialització aconsegueixen rellançar un producte específic i demostren que la producció agroalimentària balear té un potencial que, per desenvolupar-se, necessita treballar la identificació del producte i les seves característiques de qualitat.

La mel, amb 120.307 quilos elaborats i 1.477.391 euros, i la cera, amb 3.136 quilos i 26.620 euros, completen les produccions ramaderes; la suma de les dues produccions apícoles és de 1.504.020 euros, amb una reducció interanual del –4,45 %.

2.3.4. Les produccions de qualitat

L'any 2018, els productes emparats per denominacions d'origen protegides (DOP), denominacions genèriques (DG) o indicacions geogràfiques protegides (IGP) han repre-

sentat 85.205.640 euros, un increment del 4,51% respecte al 2017.

Els vins amb DO o amb la qualificació de vins de la terra comercialitzats el 2018 han suposat 36.247.160 euros, un increment del 5,33% sobre l'any anterior. Destaca, per la seva significació, l'augment de la DO Pla i Llevant, un 10,92 %, i del Vi de la Terra Mallorca, un 8,24 %, mentre que la DO Binissalem ha minvat un –5,99 %.

Les begudes espirituoses mostren una lleugera variació negativa del –0,48 % entre 2017 i 2018. No obstant això, la DG Gin de Maó ha tingut una pujada del 8,58 %; la DG Herbes de Mallorca ha baixat un –1,57 %, la DG Herbes Eivissenques ha baixat un –5,22% i la DG Palo de Mallorca s'ha reduït un –1,10 %.

El 2018, el grup dels aliments amb indicació d'origen i qualitat s'ha caracteritzat per una petita davallada d'un –1,77 % de la DO Maó-Menorca, que malgrat tot és el principal producte agroalimentari de qualitat de les Illes Balears en valor econòmic, i també ha davallat un –9,38 % la IGP Ensaïmada de Mallorca. La DOP Oliva de Mallorca i la IGP Ametla de Mallorca, amb volums petits comercialitzats, han tingut increments d'un 62,81 % i d'un 117,03 %. La DO Oli de Mallorca, amb un 8,06 %, i la IGP Sobrassada de Mallorca, amb un 17,86 %, són les identificacions que aporten els increments més significatius. (Vegeu el quadre IA-2.9.)

2.3.5. Les exportacions al sector primari

El 2018, el valor total de les exportacions de les Illes Balears en el sector primari ha estat de 73.981.000 euros, semblant al que es va aconseguir l'any 2017, que va ser de 73.862.000 euros. En relació amb el 2017, les dades reflecteixen evolucions positives de l'exportació de productes carnis; productes pesquers; fruites, hortalisses i llegums, preparats alimentaris i begudes. França, amb el 27 % del total, i Alemanya, amb el 14%, són les principals destinacions d'aquestes exportacions(Vegeu els quadres I-2.9. i I-2.10.)

2.4. Les forests

El 2018, la producció forestal ha representat 7.188.399 euros, que, en relació amb el 2017, representen un increment del 4,18 % i constitueixen el 2,86 % de la producció final del sector primari en conjunt. La producció de fusta ha estat de 8.343,29 metres cúbics i 215.052 euros, i la de llenya, de 15.351,10 esteris i 85.655 euros, amb increments del 17,01 % en fusta i del 14,23 % en llenya. (Vegeu el quadre I-2.11.)

La principal producció econòmica dels espais forestals són les caceres, amb 6.887.692 euros. L'aprofitament de la biomassa vegetal, amb totes les seves potencialitats com a energia renovable, continua gravada pels elevats costs de producció i la manca d'incentius.

2.5. La pesca

El 2018, la producció pesquera final balear ha estat de 34.089.530 euros. Les despeses fora del sector han estat de 21.179.134 euros, mentre que el valor afegit a preus de mercat ha estat de 12.910.396 euros; les subvencions, 471.523 euros, i els imposts lligats a la producció, 111.945 euros. El VAB al cost dels factors ha estat de 13.269.974 euros, i la renda pesquera, de 10.616.264 euros. En relació amb el 2017, en què la producció va ser de 30.117.022 euros, la producció pesquera final s'ha incrementat en 3.982.508 euros, un 13,23 %. L'increment de la renda pesquera ha estat d'1.220.304 euros, un 12,99 % més que el 2017. (Vegeu el quadre I-2.12. i IA-2.10.)

La pesca, amb 2.952.465 de quilos i 20.857.309 euros, representa el 61,49 % de la producció pesquera final, mentre que l'aqüicultura, amb 13.058.025 euros, representa el 38,50 %. La pesca ha tingut una variació del 4 % en relació amb el 2017, i l'aqüicultura, del 10 %; per tant, el gruix de l'increment de la producció pesquera final de les Illes Balears recau en l'aqüicultura. L'increment de l'aqüicultura ha estat de 3.454.032 quilos més que el 2017, amb 13.058.025 euros el 2018, cosa que representa un augment del 35,96 %. (Vegeu el quadre I-2.13. i IA-2.11.)

Pel que fa a les espècies pescades el 2018, cal fer notar que hi ha hagut una reducció d'un –1,97 %, ja que s'ha passat de pescar 3.011.872 quilos el 2017 a pescar 2.952.465 quilos el 2018. En canvi, el valor obtingut s'ha incrementat un 1,72 %, ja que ha passat de 20.503.029 euros el 2017 a 20.857.309 euros el 2018. És a dir que amb menys esforç pesquer s'han aconseguit millors resultats econòmics per al sector, fet que s'ha de vincular a una millor situació comercial, que ha revertit en uns millors preus. (Vegeu el quadre IA-2.14.)

L'increment més significatiu, tant en quilograms com en euros, ha estat a Menorca, on la producció pesquera s'ha incrementat un 8 % i el seu valor un 16 %. Mallorca ha tingut un descens del –4 % en quilograms pescats i d'un –2 % en la producció pesquera final en euros corrents; Eivissa ha reduït un –3 % els quilograms, i la producció pesquera final no ha tingut variació, i Formentera ha incrementat un 5 % els quilograms i un 8 % el seu valor a preus de mercat.

Quadre I-2.1. Producció agrària (euros corrents) (2018)

	Total
Producció agrícola final	148.585.193
Producció ramadera final	61.224.564
Total producció agrària	**209.809.757**
Despeses fora del sector*	100.850.020
VAB a preus de mercat	**108.959.737**
Subvencions	58.394.471
Imposts lligats a la producció*	18.607.459
VAB a cost dels factors	**148.746.749**
Amortitzacions*	43.753.449
Renda agrària	**104.993.300**

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, SEMILLA
(*) Estimació a partir de dades estructurals.

Quadre I-2.2. Producció pesquera (euros corrents) (2018)

	Total
Total espècies pescades	20.857.309
Total espècies criades en aqüicultura	13.232.222
Producció pesquera final	**34.089.530**
Despeses fora del sector*	21.179.134
VAB a preus de mercat	**12.910.396**
Subvencions	471.523
Imposts lligats a la producció*	111.945
VAB a cost dels factors	**13.269.974**
Amortitzacions*	2.653.709
Renda pesquera	**10.616.264**

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, SEMILLA
(*) Estimació a partir de dades estructurals.

Quadre I-2.3. Evolució de la producció agrària (2017-2018)						
	2018 (euros corrents)	2017 (euros corrents)	Variació corrent 17/18	2017 (euros constants)	Variació real 17/18	Deflactor
Producció agrícola final	148.585.193	154.643.590	-4%	154.734.049	0,06%	1,00
Producció ramadera final	61.224.564	60.764.683	1%	60.758.584	-0,01%	1,00
Total producció agrària	**209.809.757**	**215.408.273**	**-3%**	**215.492.634**	**0,04%**	**1,00**

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, SEMILLA

Quadre I-2.4. Evolució de la producció pesquera (2017-2018)						
	2018 (euros corrents)	2017 (euros corrents)	Variació corrent 17/18	2017 (euros constants)	Variació real 17/18	Deflactor
Total espècies pescades	20.857.309	20.503.029	2%	21.329.983	4%	0,96
Total espècies criades en aqüicultura	13.232.222	9.603.993	36%	11.820.260	23%	0,81
Producció pesquera final	**34.089.530**	**30.107.022**	**13%**	**33.150.243**	**10%**	**0,91**

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, SEMILLA

Quadre I-2.5. Producció agrícola a les Illes Balears (2018)				
	Sup. en plantació regular (ha)	Sup. en producció (ha)	Producció (tones)	Producció final (euros)
Cereals		42.825	57.531	10.741.584
Llegums		3.391	2.186	534.095
Farratges		39.188	580.976	13.167.894
Tubercles		1.687	50.263	18.038.470
Flors		12,75		7.316.380
Hortalisses		2.209	54.188	37.107.376
Cítrics	2.130	1.760	12.384	5.564.669
Fruiters no cítrics	989	398	1.602	2.228.562
Fruiters en extensiu	39.272	30.249	25.317	16.394.145
Olives	8.524	5.447	2.871	121.900
Oli d'oliva			308	1.394.806
Raïm	2.294	1.736	11.135	453.358
Altres cultius		18	35	42.423
			hl	Euros
Vi			63.345	35.479.535
Total producció agrícola				**148.585.193**

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, SEMILLA

Quadre I-2.6. Evolució de la producció agrícola (2017-2018)					
	2018 (euros corrents)	2017 (euros corrents)	% de variació corrent 17/18	2017 (euros constants)	% de variació real 17/18
Cereals	10.741.584	9.719.081	10,5%	11.940.207	22,9%
Llegums	534.095	544.741	-2,0%	607.005	11,4%
Farratges	13.167.894	17.493.260	-24,7%	14.688.043	-16,0%
Tubercles	18.038.470	22.262.212	-19,0%	18.119.475	-18,6%
Flors	7.316.380	8.061.331	-9,2%	7.701.518	-4,5%
Hortalisses	37.107.376	39.906.238	-7,0%	38.705.936	-3,0%
Cítrics	5.564.669	7.786.651	-28,5%	7.133.801	-8,4%
Fruiters no cítrics	2.228.562	1.318.788	69,0%	1.327.414	0,7%
Fruiters en extensiu	16.394.145	7.449.336	120,1%	11.801.433	58,4%
Olives	121.900	200.920	-39,3%	138.295	-31,2%
Oli d'oliva	1.394.806	4.629.920	-69,9%	1.516.198	-67,3%
Raïm	453.358	453.496	0,0%	477.233	5,2%
Altres cultius	42.423	57.191	-25,8%	51.618	-9,7%
Vi	35.479.535	34.704.019	2,2%	40.525.875	16,8%
Total producció agrícola	**148.585.193**	**154.587.183**	**-3,9%**	**154.734.049**	**0,1%**

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, SEMILLA

Quadre I-2.7. Producció ramadera a les Illes Balears (2018)				
CARN				
		Tones en canal	Tones en viu	Euros
Carn	Boví	2.126,7	3.670,2	9.013.455
	Oví	1.633,4	3.526,9	8.653.662
	Caprí	33,6	69,8	161.912
	Porcí	3.612,2	4.515,2	8.064.617
	Equí	0,2	0,34	488
	Aviram	262,7	377,4	439.123
	Conills	3,5	6,9	12.062
	Total carn	**7.672,3**	**12.166,8**	**26.345.320**
VENDES FORA DE LES BALEARS				
			Unitats	Euros
Vendes	Boví		950	517.211
	Oví		8.195	477.342
	Porcí		17.385	778.973
	Aviram		15.120	6.804
	Total vendes		**41.650**	**1.780.330**
PRODUCTES RAMADERS				
			Litres	Euros
Llet	De vaca		68.709.262	24.035.996
	D'ovella		144.763	118.091
	De cabra		372.692	279.519
	Total llet		69.226.717	24.433.606
			Milers de dotzenes	Euros
Ous	**Total ous**		**7.028**	**7.161.287**
			kg	Euros
Mel i cera	Mel		120.307	1.477.391
	Cera		3.136	26.629
	Total mel i cera		**123.442**	**1.504.020**
Total productes ramaders				**33.098.914**
Producció ramadera final				**61.224.563**

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, SEMILLA

Quadre I-2.8. Evolució de la producció ramadera (2017-2018)						
		2018 (euros corrents)	2017 (euros corrents)	% de variació corrent 17/18	2017 (euros constants)	% de variació real 17/18
CARN						
Carn	Boví	9.013.455	8.114.180	11%	8.364.384	3%
	Oví	8.653.662	8.823.317	-2%	8.654.896	-2%
	Caprí	161.912	165.848	-2%	162.932	-2%
	Porcí	8.064.617	9.027.846	-11%	8.426.768	-7%
	Equí	488	9.585	-95%	445	-95%
	Aviram	439.123	449.634	-2%	497.862	11%
	Conills	12.062	8.105	49%	12.062	49%
	Total carn	**26.345.320**	**26.598.514**	**-1%**	**26.119.349**	**-2%**
VENDES FORA DE LES BALEARS						
Vendes	Boví	517.211	986.420	-48%	362.452	-63%
	Oví	477.342	329.048	45%	218.790	-34%
	Porcí	778.973	748.221	4%	789.417	6%
	Aviram	6.804	15	>100%	6.541	>100%
	Total vendes	**1.780.330**	**2.063.705**	**-14%**	**1.377.199**	**-33%**
PRODUCTES RAMADERS						
Llet	De vaca	24.035.996	24.909.201	-4%	23.387.610	-6%
	D'ovella	118.091	123.332	-4%	121.268	-2%
	De cabra	279.519	217.530	28%	279.482	28%
	Total llet	**24.433.606**	**25.250.063**	**-3%**	**23.788.360**	**-6%**
Ous	**Total ous**	**7.161.287**	**5.278.325**	**36%**	**7.893.267**	**50%**
Mel i cera	Mel	1.477.391	1.546.607	-4%	1.552.816	0,4%
	Cera	26.629	27.469	-3%	27.593	0,5%
	Total mel i cera	**1.504.020**	**1.574.077**	**-4%**	**1.580.409**	**0%**
Total productes ramaders		**33.098.914**	**32.102.464**	**3%**	**33.262.036**	**4%**
Producció ramadera final		**61.224.563**	**60.764.683**	**1%**	**60.758.584**	**-0,01%**

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, SEMILLA

Quadre I-2.9. Valor de les exportacions de les Illes Balears en el sector primari en milers d'euros (2014-2018)						
	2014	2015	2016	2017	2018	var 17/18
Prouctes carnis	3.505	4.275	5.413	6.962	6.276	-9,85
Lactis i ous	5.897	8.121	8.853	8.260	7.594	-8,06
Productes pesquers	1.379	1.228	1.406	2.210	2.592	17,27
Cereals	20	5	5	16	18	9,37
Fruites, hortalisses i llegums	23.185	37.988	28.401	31.408	32.468	3,37
Sucre, cafè i cacau	1.212	1.277	1.629	1.809	1.955	8,08
Preparats alimentaris	5.492	5.558	6.385	7.836	8.252	5,32
Begudes	9.724	9.644	10.948	12.424	12.099	-2,62
Tabacs	1.364	1.424	1.546	1.909	1.597	-16,38
Greixos	411	539	1.046	772	916	18,61
Llavors i fruits oleaginosos	16	6	5	227	198	-12,56
Pinsos animals	5	18	13	27	16	-40,94
Total alimentació, begudes i tabac	**52.210**	**70.083**	**65.651**	**73.862**	**73.981**	**0,16**

Font: Ministeri d'Industria, Comerç i Turisme.
Elaboració: Estadístiques agràries i pesqueres, SEMILLA

Quadre I-2.10. Destinació de les exportacions de les Illes Balears en el sector primari (2018)		
	Miles de euros	%
França	20.344	27%
Alemanya	10.296	14%
Portugal	5.477	7%
Cap Verd	5.205	7%
Països i territoris no determinats extracom.	4.956	7%
Regne Unit	4.759	6%
República Dominicana	4.264	6%
Cuba	3.002	4%
Suïssa	2.940	4%
Mèxic	2.028	3%
Polònia	1.890	3%
Dinamarca	1.605	2%
Itàlia	1.431	2%
Bèlgica	686	1%
Estats Units	440	1%
La resta de països	4.659	6%
Total	**73.981**	**100%**

Font: Ministeri d'Industria, Comerç i Turisme.
Elaboració: Estadístiques agràries i pesqueres, SEMILLA

Quadre I-2.11. Producció forestal de les Illes Balears (2017-2018)						
	2017			2018		
Producció de fusta	Producció (m^3 d'arbres drets)	Euro/m^3	Producció (en euros)	Producció (m^3 d'arbres drets)	Euro/m^3	Producció (en euros)
Pi blanc (*Pinus halepensis*)	5.299,06	21,85	115.784	6.658,54	21,85	145.489
Alzina (*Quercus ilex*)	733,38	41,39	30.355	713,22	41,39	29.520
Ullastre (*Olea europaea*)	753,50	41,39	31.187	945,72	41,39	39.143
Altres	32,76	34,84	1.141	25,81	34,84	899
Total fusta	6.818,70		178.468	8.343,29		215.052
Producció de llenya	Producció (en esteris)	Euro/esteri	Producció (en euros)	Producció (en esteris)	Euro/esteri	Producció (en euros)
Pi blanc (*Pinus halepensis*)	10.598,12	2,76	29.251	13.316,98	2,76	36.755
Alzina (*Quercus ilex*)	903,12	24,16	21.819	890,52	24,16	21.515
Ullastre (*Olea europaea*)	880,93	24,16	21.283	1.109,33	24,16	26.801
Altres	65,28	17,03	1.112	34,27	17,03	584
Total llenya	12.447,45		73.465	15.351,10		85.655
Activitats secundàries no forestals no separables	Superfície (en ha)	Euro/ha	Producció (en euros)	Superfície (en ha)	Euro/ha	Producció (en euros)
Producció de caceres (vedats de caça)	389.135,15	17,70	6.887.692	–	17,70	–

Font: Conselleria de Medi Ambient

Quadre I-2.12. Evolució de la producció pesquera (2017-2018)						
		2018 (euros corrents)	2017 (euros corrents)	% de variació corrent 17/18	2017 (euros constants)	% de variació real 17/18
Espècies pescades	Crustacis	7.786.154	6.943.454	12%	8.749.334	26%
	Mol·lucs	3.054.562	2.666.954	15%	2.779.598	4%
	Peixos	10.004.540	10.884.402	-8%	9.790.506	-10%
	Altres espècies	12.053	8.219	47%	10.545	28%
	Total espècies pescades	**20.857.309**	**20.503.029**	**2%**	**21.329.983**	**4%**
Espècies criades en aqüicultura	Aqüicultura marina	13.225.472	9.597.243	38%	11.813.510	23%
	Aqüicultura continental	6.750	6.750	0%	6.750	0%
	Total espècies criades en aqüicultura	**13.232.222**	**9.603.993**	38%	**11.820.260**	23%
Total producció pesquera		**34.089.530**	**30.107.022**	**13%**	**33.150.243**	**10%**

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, SEMILLA.
Elaboració pròpia amb dades de la Direcció General de Pesca

Quadre I-2.13. Producció pesquera a les Illes Balears (2018)				
			kg	Euros
Espècies pescades	Crustacis		389.444	7.786.154
	Mol·lucs		428.769	3.054.562
	Peixos		2.133.813	10.004.540
	Altres espècies		439	12.053
	Total espècies pescades		**2.952.465**	**20.857.309**
		Juvenils (unitats)	kg	Euros
Espècies criades en aqüicultura	Aqüicultura marina	46.795.960	64.291	13.225.472
	Aqüicultura continental	3.500		6.750
	Total espècies criades en aqüicultura			**13.232.222**
Total producció pesquera				**34.089.530**

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, SEMILLA.
Elaboració pròpia amb dades de la Direcció General de Pesca

Quadre I-2.14. Espècies pescades: mol·luscs, crustacis i peixos a les Balears per illes (2017-2018)						
	kg 2017	kg 2018	% de var. de la prod. 17-18	Euros corrents 2017	Euros corrents 2018	% de var. 17/18
Mallorca	2.188.714	2.105.090	-4%	13.469.820	13.249.977	-2%
Menorca	281.242	303.818	8%	2.609.367	3.031.820	16%
Eivissa	299.158	289.306	-3%	2.730.532	2.743.180	0%
Formentera	242.759	254.251	5%	1.693.311	1.832.332	8%
Illes Balears	**3.011.872**	**2.952.465**	**-2%**	**20.503.029**	**20.857.309**	**2%**

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, SEMILLA.
Elaboració pròpia amb dades de la Direcció General de Pesca

3. Indústria i energia

Resum

L'evolució de la producció en la indústria continua presentant una pèrdua de representativitat en l'economia balear; però en termes de llocs de feina el comportament millora, ja que es passa d'un pes en el total de l'economia d'un 6,6% el 2014 a un 7,2 % el 2018.

Quant al nombre d'empreses que componen la indústria, s'observa un creixement del 6,5 % el 2018 respecte a l'any anterior. Pel que fa als llocs de feina, el 2018 continua en recuperació, amb més dinamisme en el règim d'assalariats, en què hi ha un augment del 3 %, que en el règim especial d'autònoms, amb un augment de l'1 %. Però s'observa en tots dos grups un cert alentiment de la generació de llocs de feina.

Els ingressos del sector industrial han caigut el 2016 un –2,7 % respecte al 2015. El 43,4 % correspon al grup de subministrament d'electricitat, seguit d'indústries manufactureres, amb un 41,1 %. El primer grup també és líder pel que fa a la productivitat aparent del factor treball i la quota d'excedents.

El 2018 també hi ha hagut un increment de la facturació elèctrica respecte a l'any anterior (1,8 %). El comportament més dinàmic s'ha produït a Eivissa, amb un augment de la facturació d'un 3 %, i a Formentera, amb un 3,6 %.

Quant a les indústries relacionades amb la construcció, el 2018 hi ha registrades un total de 90 pedreres a les Illes Balears, de les quals un 80% són a Mallorca; un 12%, a Menorca, i la resta, a Eivissa i Formentera.

3.1. L'evolució del PIB, l'ocupació, l'índex de producció industrial i l'índex de preus industrials

En aquest apartat s'hi analitza l'evolució de la producció i l'ocupació del sector industrial. Aquesta informació es desglossa i s'amplia segons les estructures d'empreses i les principals branques productives del sector industrial a les Illes Balears a partir de dades de l'IBESTAT, relatives a l'Enquesta estructural d'empreses. També s'hi analitzen l'índex de producció industrial (IPI), l'índex de preus industrials (IPRI) i altres indicadors conjunturals del sector industrial.

Començant per la producció industrial, cal indicar que en termes agregats s'aprecia cert alentiment des del 2014, en què, havent crescut un 6,8 % respecte al 2013, es passa a un estancament de la producció industrial el 2018, amb una taxa de variació interanual nul·la. (Vegeu el gràfic I-3.1. i el quadre IA-3.1.)

Una causa d'aquest alentiment general és el comportament de subsectors com la indústria extractiva o manufacturera, juntament amb el comerç a l'engròs i al detall, i tot això malgrat el comportament molt més dinàmic de la construcció o les activitats professionals.

També és rellevant la suau i constant pèrdua de representativitat de la indústria en el conjunt de l'economia balear, que ha passat d'un 7,4 % el 2014 a un 6,9 % el 2018.

No obstant això, en termes d'ocupació, el pes de la indústria en el mercat laboral balear puja respecte a anys anteriors. Així, el 2014, el 6,6 % de l'ocupació a les Illes Balears la generava el sector industrial; el 2018, puja fins a un 7,2 %.

En relació amb l'IPI, el sector industrial s'ha estabilitzat després de la gran recessió, però des del 2016 aquest índex per Illes Balears es comporta pitjor que la dada estatal, ja que el 2017 obté un 101,27 enfront d'un valor de 104,47 a Espanya, i el 2018 Espanya puja

fins a un 105,25 mentre que a les Illes Balears cau als 97,14 punts. (Vegeu el gràfic I-3.2. i el quadre IA-3.2.)

Quant al comportament dels preus industrials, el 2018 representa per a les Illes Balears el primer exercici des del 2014 en què aquest índex té més dinamisme que a Espanya. Així, obté un valor de 105,6 punts enfront d'un 104,1 a Espanya. (Vegeu el gràfic I-3.3.)

Baixant al detall de grups, s'observa que el 2016 hi ha un augment de la tendència positiva respecte a Espanya que dona com a conseqüència que el 2018 l'índex general de les Illes Balears superi l'estatal. (Vegeu el quadre A-3.3. i els gràfics AI-3.1., AI-3.2., AI-3.3. i AI-3.4.)

3.2. Evolució de les empreses industrials

Pel que fa al nombre d'empreses industrials, el 2018 aquestes han augmentat un 6,5 % respecte a les que hi havia el 2017, fruit d'un bon comportament de les empreses d'indústries extractives, amb un increment del 7 %; de les empreses d'indústries manufactureres, amb un 7,7 %, i d'un estancament de les empreses de subministrament d'aigua, i a pesar d'una forta reducció, del –9,7 %, de les empreses de subministrament d'energia elèctrica, que han passat de 236 empreses el 2017 a 213 el 2018. (Vegeu el quadre I-3.1. i IA-3.4.)

En la indústria manufacturera, el 2018 destaquen els increments del nombre d'empreses de fabricació de begudes, que passa de 105 a 127 empreses; de confecció de peces de vestir, amb 27 empreses més, fins a les 119, i de fabricació d'altre material de transports, amb un creixement del 51,2 %, fins a les 65 empreses.

3.3. Evolució de l'ocupació

Pel que fa a l'ocupació en la indústria, el 2018 continua perdent pes la figura del treballador autònom respecte a l'assalariat. Si el 2014 eren el 21,69 % del total de treballadors en la indústria, el 2018 són just el 20%. Això pot tenir com a argument explicatiu el fet que la millora del mercat laboral ha tret aquest teixit de mà d'obra d'una opció més emprenedora per a moments difícils i ha implicat que torni la figura més habitual del treballador contractat.

En dades globals, a les Illes Balears el nombre de llocs de feina continua creixent en la indústria, però a un ritme més suau. Si el 2015 creixia un 4 %, el 2018 l'augment de llocs de feina és del 2,6 %. (Vegeu el quadre I-3.2.)

El subsector que ha generat més llocs de feina en els darrers anys ha estat el de la indústria manufacturera, amb més de 2,7 mil més, i el que ha presentat un comportament més dinàmic és el de subministrament d'aigua, amb un creixement de quasi el 5 % el 2018 respecte a la dada del 2014.

El subsector que ha tingut un registre pitjor és el de subministrament d'energia, amb una pèrdua de 184 llocs de feina en els darrers cinc anys, principalment d'assalariats, que han passat de 1.092 el 2014 a 910 el 2018.

3.4. Evolució de les branques industrials

Aquest punt se subdivideix en quatre apartats, els dos primers presenten dades relatives a l'Enquesta estructural d'empreses de l'INE a partir de la informació elaborada per l'IBESTAT. Els dos apartats següents analitzen amb més atenció algunes de les branques més importants de la indústria balear, com la branca no manufacturera principal, energia i aigua. Entre les branques manufactureres, cal destacar l'activitat de les indústries relacionades amb el sector de la construcció.

3.4.1. Dades generals de l'Enquesta estructural d'empreses

Al 2016, els ingressos d'explotació varen ser 4.304 milions d'euros, la qual cosa representa una caiguda del –2,7 % respecte al 2015. La pujada de la facturació d'un 10% en les

indústries extractives i d'un 2 % en el subministrament d'aigua no ha estat suficient per compensar la caiguda del –3,9 % en les indústries manufactureres i del –3,4 % en el subministrament d'energia elèctrica, a més tenint en compte que aquests dos darrers grups agrupen al voltant del 85 % de la facturació industrial. (Vegeu el quadre I-3.3. i IA-3.5.)

Quant a la part de les despeses, durant el 2016 hi ha hagut un ajust superior al creixement dels ingressos, amb l'excepció de la indústria extractiva, en la qual, davant un augment del 10,5 % dels ingressos, les despeses han crescut un 14,6 %, de manera que el resultat de l'exercici ha caigut quasi un –30 %.

Pel que fa a la resta de subsectors, s'obtenen resultats més positius el 2016 que el 2015. Així, els beneficis de les manufactures augmenten un 27 %; els del subministrament d'energia elèctrica, un 66 %, i els del subministrament d'aigües, un 26 %.

Aquesta diferència de comportament entre la indústria extractiva i la resta es pot explicar per l'important augment de la primera respecte a les despeses d'aprovisionament (18 %) i les despeses de personal (9 %); en canvi, la resta de subsectors, manufactures, subministrament d'aigües i subministrament d'energia elèctrica, presenten volums més reduïts de despeses en aquestes partides el 2016 que l'any anterior.

Quant a l'ocupació en la indústria, hi ha un augment del 4,7 %. El subgrup més dinàmic ha estat la indústria extractiva, amb un creixement del 10,2 % del nombre d'ocupats, motiu pel qual les despeses de personal han crescut un 9 % (indicat anteriorment); a més, és l'únic subgrup que presenta un empitjorament dels resultats en comparació amb l'exercici anterior. (Vegeu el quadre I-3.4. i IA-3.6.)

L'ocupació en la indústria manufacturera creix un 4,4 %; en el subministrament d'energia elèctrica, un 3,8 %, i en el subministrament d'aigua, un 5,9 %.

En la indústria manufacturera, el grup amb un augment més gran d'ocupats és el de reparació i instal·lació de maquinària i equips, amb 391 ocupats més, seguit d'alimentació, amb 303 persones, i fabricació de productes metàl·lics, amb 152. En sentit contrari, en l'exercici del 2016, arts gràfics presenta un descens de –235 persones respecte al 2015, i altres indústries manufactureres, de –76 llocs de feina.

3.4.2. Principals resultats de l'Enquesta estructural per branques d'activitat

En aquest apartat es presenten dades i informació relatives a la productivitat del treball, excedent brut d'explotació, cost laboral unitari i quota d'excedents per branques d'activitat. (Vegeu el quadre I-3.5. i IA-3.7.)

En relació amb l'anàlisi de la productivitat aparent del factor treball, s'observa que el grup de subministrament d'energia elèctrica és el que té un valor més alt, 524,5 milers d'euros, seguit de subministrament d'aigua, 62,1 milers d'euros; indústries extractives, 51,3 milers d'euros, i indústries manufactureres, amb 30,9 milers d'euros.

Aquest darrer grup comparteix també el valor més baix d'excedent brut d'explotació (EBE) per ocupat, cost laboral unitari i quota d'excedents. En canvi, el grup de subministrament d'energia elèctrica obté els valors més alts en tots aquests aspectes.

D'altra banda, si es té en compte que la renda nacional es pot dividir entre la part destinada a excedents bruts d'explotació i la part destinada a rendes del treball i que la quota d'excedent és l'excedent brut d'explotació partit per la renda, s'obté que les rendes del treball dividit per la renda més l'excedent d'explotació dividit per la renda sumen 1 i, per tant:

$$q=1–W/Y=1–(W/L)/(Y/L)=1–w^*/\pi\_L$$

En què:

q = quota d'excedents

W = rendes del treball

Y = renda

w* = cost laboral unitari

πL = productivitat aparent del factor treball

Aplicant aquesta expressió, és a dir, dividint el cost laboral unitari per la productivitat aparent del factor treball, s'obté una estimació de la quota d'excedent per a cada grup.

De manera agregada, s'observa que la quota d'excedents en la indústria és de 50,7 %, que es reparteix en un 44,4 % a indústries extractives, un 28,9 % a manufactures, un 84,4 % a subministrament d'energia elèctrica i un 35,6 % a subministrament d'aigües. Tenint en compte que la part de la renda que no s'assigna a excedents s'assigna a rendiments del treball, queda clar que la indústria manufacturera és el subgrup que més part de la riquesa generada destina a rendes del treball, enfront de subministrament d'energia elèctrica.

3.4.3. Energia

La facturació elèctrica ha crescut un 1,8 % el 2018 respecte al 2017, principalment per l'impuls d'Eivissa i Formentera, que han augmentat la seva facturació el 2018 un 3 % i 3,6% respectivament en relació amb l'any anterior. Menorca ha facturat un poc més d'un 1 %, i Mallorca, un 1,6 %. (Vegeu el quadre I-3.6.)

En termes de producció i demanda, Mallorca produeix el 76,9 % de l'energia elèctrica produïda a l'arxipèlag i en consumeix el 75,6 %. Així, és l'única illa que produeix més del que consumeix. Menorca produeix i consumeix un 8 %. En el cas d'Eivissa, els percentatges són d'un 14,8 % de producció i d'un 15,3 % de consum, i Formentera d'un 0,3 % i d'un 1% respectivament. (Vegeu el quadre I-3.7.)

A les Illes Balears, el 2018, la facturació elèctrica en la indústria s'ha reduït un –2 % respecte al 2017, a causa d'un mal resultat de la producció i la distribució elèctrica, facturació que ha caigut un –48,5 % i que ha estat compensada amb un millor comportament de la indústria de la fusta, amb un augment del 48,5 %; de la construcció i la reparació naval, amb un creixement del 26,2 %, i d'altres materials de construcció i pastes papereres, tots dos grups amb creixements de facturació elèctrica per sobre del 13 % respecte al 2017. (Vegeu el quadre I-3.8.)

Eivissa i Formentera encapçalen el dinamisme quant a facturació, amb augments el 2018 respecte al 2017 d'un 4 % i d'un 3,1% respectivament. En el cas d'Eivissa, s'ha produït un bon comportament de la facturació d'altres materials de construcció, amb un increment del 56 %, i de la indústria tèxtil i màquines i transformacions metàl·liques, dos grups amb creixements per sobre del 16% respecte a l'any anterior, tot i que també hi ha hagut caigudes rellevants en la producció i la distribució elèctrica (–60 %), i en la química i la petroquímica (–28,5 %). (Vegeu el quadre IA-3.8.)

En el cas de Formentera, el creixement sostingut d'alimentació, begudes i tabac (2 %) ha permès, per la seva importància, que el bon comportament de la indústria del cautxú, amb un augment de la facturació del 43,4 % el 2018 respecte al 2017, tingui com a conseqüència una dada agregada positiva.

Quant al consum de productes petrolífers líquids, el percentatge de «bio» en gasolines i en gasoils guanya força amb els anys. El 2008, el 2,7 % del gasoil consumit era «bio», i el 2018 aquest pes ha augmentat fins a un 8 %. (Vegeu el quadre I-3.9.)

Si s'analitzen tres punts temporals (1998, 2008, 2018), s'observa com durant els primers deu anys, de 1998 a 2008, el consum de gasolina 95 i gasoil A quasi es duplica, i que en els deu anys següents, fins al 2018, el creixement és molt discret.

Enfront d'això, el consum de la resta de combustibles puja en els primers deu anys, però es redueix substancialment en el període del 2008 al 2018, en consonància amb el sorgiment de polítiques de sostenibilitat mediambiental i la irrupció dels «bio» i dels vehicles elèctrics.

Amb les dades de consum de gasolina 95 i gasoil A del 1997 al 2018, es pot comprovar com el consum d'aquest combustible augmenta de forma sostenible des del 1997 fins a mitjan 2005 i comença a caure el 2007 amb

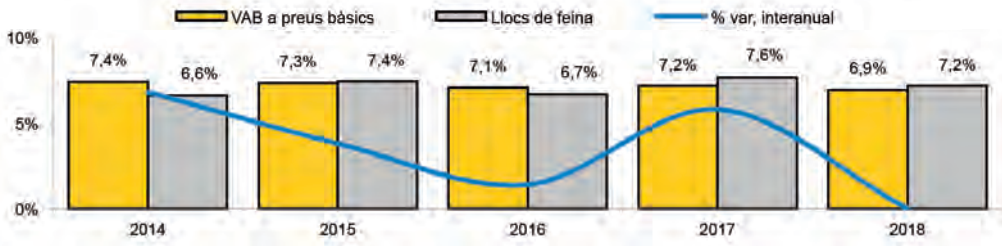
la gran recessió, en què el consum s'estanca. (Vegeu el gràfic I-3.4.)

3.4.4. Indústries relacionades amb el sector de la construcció

La indústria del ciment és l'activitat principal de les indústries relacionades amb el sector de la construcció. L'evolució d'aquesta indústria es presenta a l'apartat de construcció i l'habitatge d'aquesta memòria, ja que la producció i el consum de ciment s'utilitzen com uns dels principals indicadors d'activitat del sector de la construcció.

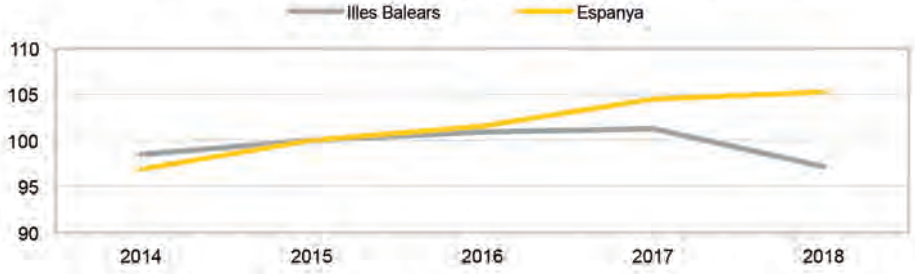
De manera agregada, el nombre de pedreres a les Illes Balears durant el 2018 és de 90, de les quals quasi el 80 % són a Mallorca; el 12 %, a Menorca, i la resta, a Eivissa i Formentera. (Vegeu el quadre IA-3.9.)

Gràfic I-3.1. Evolució del VAB de la indústria, pes i llocs de feina en la indústria sobre el total de les Illes Balears (2014-2018)

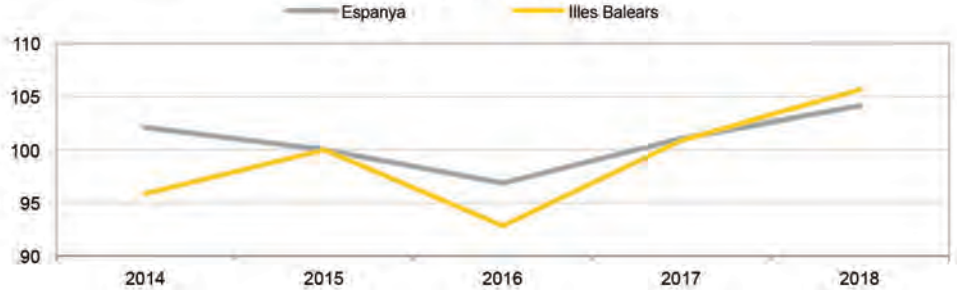
Font: Comptabilitat Regional d'Espanya, INE. Tresoreria General de la Seguretat Social

Gràfic I-3.2. Índex de producció industrial (IPI) a les Illes Balears i Espanya (base 2015) (2014-2018)

Font: INE

Gràfic I-3.3. Evolució de l'índex de preus industrials (IPRI) a Espanya i a les Illes Balears (Base 2015) (2014-2018)

Font: INE

Quadre I-3.1. Nombre d'empreses industrials (CNAE 09) a les Illes Balears (2017-2018)				
	2017	2018	Dif. 18-17	% de var. 18/17
Total sector industrial	**4.580**	**4.877**	**297**	**6,5%**
B. Indústries extractives	57	61	4	7,0%
C. Indústria manufacturera	4.067	4.381	314	7,7%
D. Subministrament d'energia elèctrica, gas, vapor i aire condicionat	236	213	-23	-9,7%
E. Subministrament d'aigua, activitats de sanejament, gestió de residus i descontaminació	220	222	2	0,9%

Font: INE

Quadre I-3.2. Ocupació assalariada i per compte propi (RETA) a les Illes Balears (2014-2018) (mitjana anual)												
		B. Ind. extractiva		C. Ind. manufacturera		D. Subm. d'energia		E. Subm. d'aigua, resid.		Total indústria		
		R. General	RETA	R. General	RETA	R. General	RETA	R. General	RETA	R. General	RETA	% RETA
Valors absoluts	2014	284,17	46,17	14.278,17	5.207,17	1.092,42	27,25	3.757,33	96,00	19.412,08	5.376,58	21,69%
	2015	293,33	47,58	15.110,33	5.345,25	1.055,75	28,25	3.815,25	92,58	20.274,67	5.513,67	21,38%
	2016	302,92	46,25	15.976,50	5.401,00	974,25	27,75	3.951,92	93,17	21.205,58	5.568,17	20,80%
	2017	316,50	46,67	16.711,50	5.468,75	909,50	26,50	4.124,92	91,33	22.062,42	5.633,25	20,34%
	2018	**321,83**	**47,67**	**17.200,92**	**5.521,75**	**875,58**	**25,83**	**4.321,17**	**95,67**	**22.719,50**	**5.690,92**	**20,03%**
% de variació anual	2014	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
	2015	3,23%	3,07%	5,83%	2,65%	-3,36%	3,67%	1,54%	-3,56%	4,44%	2,55%	-1,43%
	2016	3,27%	-2,80%	5,73%	1,04%	-7,72%	-1,77%	3,58%	0,63%	4,59%	0,99%	-2,73%
	2017	4,48%	0,90%	4,60%	1,25%	-6,65%	-4,50%	4,38%	-1,97%	4,04%	1,17%	-2,20%
	2018	**1,69%**	**2,14%**	**2,93%**	**0,97%**	**-3,73%**	**-2,52%**	**4,76%**	**4,74%**	**2,98%**	**1,02%**	**-1,52%**

Font: IBESTAT a partir de dades de la Tresoreria General de la Seguretat Social

Quadre I-3.3. Resultats d'explotació per agrupació i sector d'activitat a les Illes Balears (2016)						
		Total sector industrial	B. Indústries extractives	C. Indústria manufacturera	D. Subministrament d'energia elèctrica, gas, vapor i aire condicionat	E. Subministrament d'aigua, activitats de sanejament, gestió de residus i descontaminació
Ingressos d'explotació	**Ingressos d'explotació**	**4.304.256,8**	**42.151,6**	**1.770.909,2**	**1.868.573,9**	**622.622,1**
	Volum de negocis	4.160.283,2	40.510,2	1.732.970,3	1.835.044,6	551.758,1
	Altres ingressos d'explotació	143.973,5	1.641,4	37.938,9	33.529,3	70.864,0
Despeses d'explotació	**Despeses d'explotació**	**3.922.044,2**	**39.671,9**	**1.689.900,0**	**1.652.250,4**	**540.221,9**
	Aprovisionaments	2.445.520,6	11.359,8	960.533,5	1.273.292,8	200.334,4
	Despeses de personal	648.890,6	10.772,6	394.228,3	74.587,0	169.302,7
	Altres despeses d'explotació	577.344,7	12.896,8	277.188,0	177.170,1	110.089,8
	Amortització de l'immobilitzat	267.172,2	3.450,2	57.635,0	128.182,9	77.904,1
	Deterioració i resultat per alienacions de l'immobilitzat	-920,3	-822,2	-986,1	-1.577,1	2.465,0
	Altres resultats excepcionals	-21.882,5	2.189,0	469,0	594,7	-25.135,2
	Inversions en actius materials	**189.132,9**	**1.977,0**	**46.306,1**	**104.316,7**	**36.533,2**
	Adquisició d'immobilitzat material	199.714,9	2.258,8	56.120,5	104.502,8	36.832,8
	Vendes d'immobilitzat material	10.582,1	281,8	9.814,5	186,1	299,7

Font: Enquesta estructural d'empreses (sector indústria). IBESTAT a partir de dades de l'INE

Quadre I-3.4. Personal ocupat per agrupació i sector d'activitat a les Illes Balears (2015-2016)				
	2015	2016	Dif. 16/15	% de var. 16/15
Total sector industrial	**22.405**	**23.463**	**1.058**	**4,72**
B. Indústries extractives	343	378	35	10,20
C. Indústria manufacturera	17.183	17.935	752	4,38
D. Subministrament d'energia elèctrica, gas, vapor i aire condicionat	878	911	33	3,76
E. Subministrament d'aigua, activitats de sanejament, gestió de residus i descontaminació	4.002	4.239	237	5,92

Font: Enquesta estructural d'empreses (sector indústria). IBESTAT a partir de dades de l'INE

Quadre I-3.5. Productivitat aparent del treball, EBE per ocupat i cost laboral unitari a les Illes Balears (milers d'euros) (2016)				
	Productivitat aparent del treball	EBE per ocupat	Cost laboral unitari	Quota d'excedents (q) (%)
Total sector industrial	**56,05**	**28,52**	**27,66**	**50,66**
B. Indústries extractives	51,29	22,92	28,50	44,43
C. Indústria manufacturera	30,93	8,90	21,98	28,94
D. Subministrament d'energia elèctrica, gas, vapor i aire condicionat	524,48	391,35	81,87	84,39
E. Subministrament d'aigua, activitats de sanejament, gestió de residus i descontaminació	62,06	34,02	39,94	35,65

Font: Enquesta estructural d'empreses (sector indústria). IBESTAT a partir de dades de l'INE

Quadre I-3.6. Estructura de la facturació de l'energia elèctrica a les Balears per illes (KW/h) (2017-2018)			
	2018	2017	Var. (%)
Illes Balears	**5.507.670.021,70**	**5.412.650.778,50**	**1,76%**
Mallorca	4.133.895.421,20	4.070.727.834,20	1,55%
Menorca	464.084.701,90	459.252.853,60	1,05%
Eivissa	851.176.530,90	826.170.905,20	3,03%
Formentera	58.513.367,70	56.499.185,40	3,56%

Font: IBESTAT a partir de dades de GESA

Quadre I-3.7. Producció i demanda elèctrica a les Balears per illes (MW/h) (2017-2018)			
	Producció	Demanda	Diferència
Mallorca	4.642.781,50	4.569.279,70	73.501,80
Menorca	485.997,10	486.085,30	-88,20
Eivissa	895.528,60	922.142,00	-26.613,40
Formentera	16.091,80	62.892,50	-46.800,70

Font: IBESTAT a partir de dades de Red Eléctrica de España

Quadre I-3.8. Facturació de l'energia elèctrica (kWh) (GESA) de les activitats del sector de la indústria a les Illes Balears (2017-2018)			
	2017	2018	% de var. 18/17
Total	**192.671.716**	**188.786.581**	**-2,0**
Extracció i aglomeració de carbó	75.623	76.141	0,7
Extracció de petroli i gas	286.644	282.562	-1,4
Combustible nuclear i altres energies	260.745	269.243	3,3
Coqueries	2.527	2.631	4,1
Producció i distribució d'energia elèctrica	3.928.542	2.023.577	-48,5
Fabricació i distribució de gas	3.290	3.335	1,4
Mines i pedreres (no energètiques)	6.972.408	7.138.447	2,4
Siderúrgia i fosa	7.306.508	7.473.201	2,3
Metal·lúrgia no fèrria	36.067	39.110	8,4
Indústria del vidre	2.506.647	2.504.422	-0,1
Ciments, calços i guixos	40.050.827	37.999.757	-5,1
Altres materials de construcció	8.992.287	10.211.472	13,6
Química i petroquímica	4.573.642	4.445.246	-2,8
Màquines i transformacions metàl·liques	2.570.947	2.608.091	1,4
Construcció i reparació naval	2.938.692	3.708.235	26,2
Construcció d'automòbils i bicicletes	14.115.700	13.628.536	-3,5
Construcció d'altres mitjans de transport	0	1.532	-
Alimentació, begudes i tabac	70.546.509	69.630.354	-1,3
Indústria tèxtil, confecció de cuiro i calçat	8.919.528	8.401.933	-5,8
Indústria de fusta, suro (no fabricació de mobles)	556.442	826.240	48,5
Pastes papereres, paper, cartó	1.160.641	1.319.922	13,7
Arts gràfiques i edició	6.736.632	6.549.595	-2,8
Indústria del cautxú, plàstic i altres indústries	10.130.869	9.643.001	-4,8

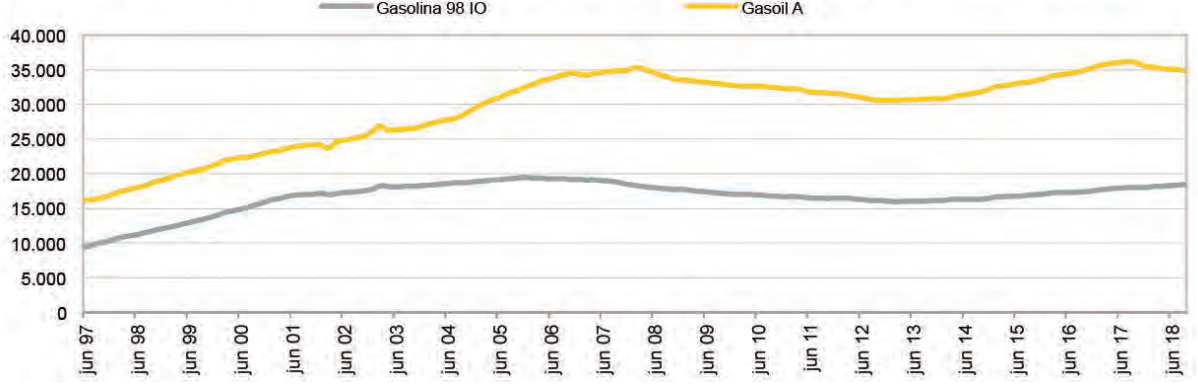
Font: IBESTAT a partir de dades de GESA

Notes: Les dades de facturació elèctrica es refereixen a estimacions de consum real. Això provoca que alguns registres puguin tenir valors negatius una vegada fets els ajusts.

Quadre I–3.9. Consum de productes petrolífers a les Balears (1998–2008–2018)									
	Gasolina 97 IO	Gasolina 95 IO	Gasolina 98 IO	% bio en gasolines	Gasoil A	Gasoil B	Gasoil C	% bio en gasoils	Fueloil BIA
1998	135.991	134.399	28.778	–	215.400	44.318	90.696	–	64.780
2008	0	216.361	23.784	–	416.487	74.859	462.827	2,66%	286.857
2018	0	219.122	14.166	4,66%	421.066	52.279	136.011	8,05%	122.511

Font: CORES

Gràfic I-3.4. Taxa interanual centrada del principal consum de productes petrolífers (tones) a les Illes Balears (1997-2018)

Font: CORES

4. Construcció

Resum

El sector de la construcció ha continuat actiu i el 2018 no s'ha aturat de créixer. El seu producte interior brut (PIB) ha augmentat un 8,7 %, superior al de l'any anterior i, a més, ha estat més elevat que en la resta de sectors productius.

La majoria dels indicadors del sector han seguit registrant elevats nivells d'activitat, emmarcats sempre en els llindars de terra i sostre que la crisi va establir, i han continuat creixent respecte a l'any anterior. Així ha estat quant als materials de construcció (com el consum de ciment i altres materials), que s'utilitzen en la primera fase de l'activitat, i quant al mercat laboral (hi ha hagut 52.193 persones afiliades a la Seguretat Social; per tant, s'han superat les xifres del 2017 en un 7,1 %).

També ha millorat la inversió pública, que ha arribat als 405,5 milions d'euros. Així, el 2018 ha augmentat un 10,6%. Ha acumulat pujades per quart any seguit, tot i que continua a la coa en comparació amb la resta de comunitats autònomes.

Així mateix, la majoria dels indicadors de la construcció privada, activitat present o avançada, com els habitatges acabats, les obres visades, els habitatges visats o la ràtio d'habitatge visat per obra, han registrat els nivells assolits abans de la crisi. El 2018, s'ha moderat el nombre d'habitatges iniciats respecte a l'any anterior, un impacte que afectarà el nivell d'activitat en els propers 12-24 mesos.

El model d'activitat s'ha seguit centrant en l'habitatge unifamiliar i en la reforma, amb uns primers repunts pel que fa a l'habitatge plurifamiliar.

4.1. Introducció

El 2018, l'activitat de la construcció s'ha consolidat i ha registrat un nivell (mesurat en termes de producte interior brut) més elevat que el 2017.

En aquest sentit, la majoria dels seus indicadors han mostrat alts nivells d'activitat, emmarcats sempre en els llindars que la crisi va establir i que estam acostumats a tenir com a terra i sostre. La majoria dels indicadors que mesuren l'activitat del sector en el mateix any (com la producció de ciment, l'aprovisionament net de ciment, les entrades de materials de construcció, la població ocupada i aturada o la construcció pública) han augmentat respecte al 2017. A més, altres indicadors que mesuren l'activitat futura (com les obres i els habitatges visats, els habitatges col·lectius per obra o la superfície visada) també han tingut un comportament més bo, amb avanços en comparació amb el 2017. Per tot això, el sector està en un nivell de precrisi, amb indicadors similars al 2008-2009.

S'ha crescut gràcies a l'impuls de les reformes, que han continuat sent un gran pilar per al sector; al dinamisme de l'habitatge residencial (tant dels habitatges unifamiliars com a l'estirada dels plurifamiliars, que han entrat amb més pes), i a les obres en el sector turístic. Un any més la presència de construcció pública ha estat escassa.

Per illes, les variables fan preveure que el millor comportament s'ha produït a Mallorca (reforma) i a les Pitiüses (habitatge residencial), mentre que a Menorca l'activitat ha estat més moderada.

Cal destacar que el 2018 l'indicador global d'activitat (IGA), que mesura l'evolució del sector segons el comportament de les vendes de ciment i de la mà d'obra ocupada, ha decrescut a una taxa del 3,2 %, que reflecteix el primer descens des de la crisi. Aquest índex mesura l'evolució futura del sector, ja que, atesa la naturalesa de les dues variables que l'integren, l'IGA tendeix a donar més

importància a l'evolució de l'activitat futura del sector que a l'activitat feta i únicament mesura variables físiques i no monetàries, a diferència del PIB i del VAB. (Vegeu el gràfic I-4.1.)

La Comptabilitat Regional d'Espanya (CRE) ha publicat, en una primera estimació, que el 2018 el producte interior brut (PIB) a preus constants del sector de la construcció ha avançat un 8,7 % a les Balears, el creixement més elevat respecte a la resta de sectors, com ara la indústria, i ha duplicat la taxa del conjunt de la comunitat (3,5 %). En termes absoluts, el sector ha generat 1.985,1 milions d'euros, de manera que s'aproxima a les xifres del 2010 (2.196,9 milions d'euros), tot i que el seu pes respecte a l'estructura de les Balears ha estat menor i s'ha situat en un 6,3 % sobre el PIB total, encara dos punts percentuals menys que fa 6 anys, quan el percentatge era un 8 %.

En aquest sentit, les xifres del valor afegit brut (VAB) que ha aportat l'EUROSTAT han seguit la mateixa tendència. Tot i disposar només de dades actualitzades del 2017, s'ha manifestat la recuperació de la producció del sector a nivells del 2011. El 2017, s'ha estimat un VAB de 1.826,9 milions d'euros, un 9,4 % més que l'any anterior i el doble del creixement del conjunt balear (que ha estat del 4,4 %). En pes relatiu, la construcció ha generat el 6,6 % del VAB balear total, un percentatge similar al pes del sector mesurat en PIB.

El comportament per illes —xifres que només publica l'EUROSTAT, encara que amb dos anys de retard (xifres oficials del 2016)— indica que Mallorca ha concentrat el 70 % de la producció del sector, ja que ha generat 1.274,1 milions d'euros a l'any, la qual cosa ha suposat un creixement del 9,4 % respecte a l'any anterior. Les Pitiüses s'han situat en segon lloc, amb un VAB de 271,9 milions d'euros, un 9,5 % més que l'any anterior. Finalment, Menorca, en tercera posició, amb 123,8 milions d'euros, ha registrat un augment del 5,6 % respecte a l'any anterior.

Una altra manera d'aproximar-se al comportament del sector és amb l'anàlisi de l'evolució que han experimentat els indicadors d'activitat dels factors que intervenen d'una manera més destacada en la producció. A continuació, es comenten de forma detallada els diferents indicadors d'activitat.

4.2. Factors de producció

4.2.1. Materials de construcció

Històricament, l'evolució dels materials de construcció, ja sigui el ciment o altres materials, com la fusta, el vidre o l'acer, han reflectit amb raonable precisió la variació del nivell de l'activitat de la construcció. Es presenten les dades relatives al ciment (producció i consum aparent), així com les dades relatives a les entrades i les sortides dels cinc ports de les Balears, tant de ciment com d'altres materials de construcció. Com que es desconeixen les vendes de ciment, aquestes s'assimilen al consum aparent i, per tant, fan que l'estoc de ciment quedi a zero.

Ciment

El ciment constitueix una de les variables explicatives de l'activitat present de construcció més important, ja que és un material que s'utilitza en la primera fase i reflecteix els moviments del sector. El 2018, la producció, l'aprovisionament i el consum de ciment han augmentat respecte a l'any anterior.

Un dels canvis metodològics del 2018 és que CEMEX, empresa que proporcionava les xifres de producció de ciment, ha deixat de treballar a partir de l'octubre de 2018. Per a aquest any complet, s'han obtingut les xifres directament de la font, tot i que es planteja un interrogant sobre com s'aconseguirà aquest indicador a partir del 2019.

Després de la severa correcció del sector a causa de la crisi —els efectes més durs es varen patir entre el 2009 i el 2013—, la producció interior de ciment s'ha anat recuperant. L'única fàbrica de producció de ciment de la nostra comunitat va passar per moments crítics i va necessitar reajustar la fabricació, fins que l'octubre del 2018 ha tancat definitivament el forn. A partir d'ara, el més probable és que les entrades de ciment es facin des de Tarragona. El 2018, s'han fabricat 317,6 milers de tones, enfront dels

312,2 milers de tones del 2017, fet que ha suposat un 1,7 % més que l'any anterior. No obstant això, aquesta producció encara està allunyada dels nivells assolits durant l'esclat constructor anterior a la crisi: ara es produeix un 40 % del que es va fabricar el 2004 (780,7 milers de tones) i un 57 % del que es va fabricar el 2008 (547,3 milers de tones). (Vegeu el quadre I-4.1.)

Una altra variable que cal considerar és l'aprovisionament exterior de ciment, que es calcula amb les xifres que facilita l'Autoritat Portuària de Balears. Es tracta de la quantitat de ciment que prové de l'exterior per via marítima un cop descomptades les sortides. El 2018, l'aprovisionament net de les Balears ha augmentat un 8,4 % i ha arribat als 138,2 milers de tones. En resum, ha entrat més ciment del que ha sortit; per tant, no hi ha hagut prou producció pròpia per satisfer la demanda interna. Les previsions per al 2019 és que continuï aquesta tendència, perquè, en quedar desmantellada la fàbrica de ciment a Lloseta, pràcticament tota la demanda entrarà pels ports.

Per ports, Palma ha concentrat la major part del tràfic, amb el 59 % del total balear. El 2018, ha mogut, entre entrades i sortides, 203,6 milers de tones, fet que la situa en primera posició. Tot i això, només ha tingut un aprovisionament net de 9,4 milers de tones, perquè gairebé la mateixa quantitat d'entrada de ciment ha tornat a sortir. Això sí, l'aprovisionament ha augmentat un 139,1 % respecte a l'any anterior. En segon lloc hi ha hagut els ports de les Pitiüses, amb el 32 % del tràfic de ciment de Balears (111,9 milers de tones). No obstant això, el seu aprovisionament net ha estat molt superior a la resta de ports, ja que ha arribat fins a les 101.600 tones. El moviment a la resta de ports ha estat més limitat. A Alcúdia, que ha concentrat el 2 % del tràfic total, hi ha hagut un volum de ciment de 6,0 milers de tones, dels quals 2,3 han quedat com a aprovisionament net (això ha suposat un 8,8 % menys que l'any anterior). A Menorca, s'han mogut 24,9 milers de tones, un 9,3 % més que el 2017; aquesta quantitat és la totalitat del saldo net d'aprovisionament de l'exterior (un augment d'un 9,3% respecte a l'any anterior).

El consum aparent de ciment, que inclou el saldo net d'aprovisionament exterior dels diferents ports i la producció interior, ha crescut un 3,7 % en relació amb el 2017. S'han consumit 455.700 tones de ciment, la meitat del que es va consumir durant els anys de precrisi, com el 2004, en què es varen utilitzar 1.106,6 milers de tones de ciment, o el 2007, en què es va arribar a 1.183,1 milers de tones.

Quant a les vendes de ciment, no se n'ha pogut obtenir el volum. Habitualment, mitjançant Oficemen s'obtenien les vendes de ciment gris (no blanc) de la zona agregada de Llevant i s'extrapolaven a les Balears. A partir del 2017, es varen deixar de publicar. En aquesta memòria s'ha suposat que les vendes de ciment són semblants a les de consum de ciment. Aquesta hipòtesi es basa en el fet que no hi ha estoc de ciment.

La resta de materials de construcció

El 2018, les entrades de materials de construcció, exclòs el ciment, a través dels ports han arribat a un total de 531,1 milers de tones, la qual cosa suposa un 1,6 % més que el 2017 i el doble respecte al 2010 (247,2 milers de tones).

Per illes, el gros de les entrades s'ha focalitzat a Mallorca: set de cada deu materials de construcció han entrat pels ports de Palma i Alcúdia. Entre tots dos han arribat als 363,9 milers de tones, una xifra semblant a la del 2017 (364,3 milers de tones). Els ports menorquins han rebut 20,9 milers de tones, que han representat el 4,0 % del total de les entrades; per tant, han decrescut un 2,1 % respecte a l'any anterior. Els ports de les Pitiüses han absorbit 146,2 milers de tones, fet que suposa un 27,5 % del total i un augment del 6,8 %. (Vegeu el quadre I-4.2.)

4.2.2. Ocupació

L'anàlisi del mercat laboral del sector és confús, ja que, depenent de la font que s'utilitzi, o bé la Seguretat Social o bé l'Enquesta de població activa (EPA), les conclusions són oposades. En aquest sentit, les xifres de la Seguretat Social reflecteixen un mercat labo-

ral més dinàmic que el 2017, en línia amb la sòlida activitat del sector, mentre que l'EPA indica un retrocés.

Com s'ha comentat, si es tenen en compte les dades que facilita la Seguretat Social, els afiliats en el sector han augmentat un 7,1 % fins a arribar, de mitjana, a 52.193 treballadors (enfront dels 48.719 treballadors del 2017). D'aquests, set de cada deu han estat contractes per compte d'altri (36.739 afiliacions), fet que implica un creixement del 7,1% respecte al 2017. La resta han estat autònoms: s'han afiliat 15.386 persones i també han augmentat respecte a l'any anterior (un 5,5 % més). El nivell d'ocupació del 2018 ha estat similar al del 2009.

No obstant això, no reflecteixen el mateix les dades de l'EPA, segons la Classificació Nacional d'Activitats Econòmiques CNAE-09 de l'INE, ja que, segons les seves dades, s'observa un descens del 5,4 % de la població ocupada. El 2018, hi ha hagut 48.900 treballadors ocupats, enfront dels 51.700 treballadors del 2017. A escala nacional, el comportament no ha estat el mateix, ja que la població ocupada ha millorat, amb un 8,3% respecte al 2017 i un registre de 1.221,8 mil ocupats (enfront dels 1.128,3 mil ocupats del 2017).

L'anàlisi és coincident pel que fa a la població aturada, amb unes xifres que milloren respecte al 2017. Segons l'INEM, les xifres de l'atur han tingut un bon comportament. El 2018, s'han registrat 5.138 aturats, un 9,7 % menys que l'any anterior (5.690 aturats), una tercera part dels registrats el 2010 (17.725 aturats). Això ha suposat que el 10,6 % de la població aturada hagi estat del sector de la construcció. En aquest sentit, les xifres de l'EPA són similars, ja que han identificat 4.900 aturats, un 20,6 % menys que el 2017 (6.175 aturats). (Vegeu el quadre I-4.3. i el gràfic I-4.2.)

4.3. La producció

En aquest apartat s'analitza el comportament dels dos components bàsics de l'activitat del sector: la inversió pública i l'edificació privada.

4.3.1. Inversió pública

El 2018, la inversió pública, analitzada a partir de les dades de Seopan (Associació d'Empreses Constructores i Concessionàries d'Infraestructures), ha continuat augmentant (10,6 %) i acumulant pujades per quart any seguit. L'obra pública d'aquest any ha arribat als 405,5 milions d'euros, la millor xifra des del 2014, de manera que s'ha triplicat respecte al 2012, *annus horribilis* pel fet de registrar una inversió mínima de 126,3 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-4.4.)

Tanmateix, les Balears continuen a la coa en comparació amb la resta de comunitats autònomes. Només quatre comunitats estan per sota: Cantàbria (265,59 milions d'euros), La Rioja (266,34 milions d'euros), Astúries (310,10 milions d'euros) i Castella-la Manxa (338,76 milions d'euros).

En aquest sentit, la inversió balear (en termes absoluts) estaria al nivell de la navarresa (454,11 milions d'euros) o l'extremenya (483,63 milions d'euros). No obstant això, les posicions difereixen si es mesuren en termes de població. A les Balears, la inversió pública per habitant seria de 345 euros per persona (i això sense considerar la població turística flotant, que arriba fins al milió quatre-centes mil persones en temporada alta i reduiria encara més aquesta ràtio), mentre que la navarresa gairebé es duplicaria (703 euros per habitant) i l'extremenya invertiria 100 euros més (453 euros per habitant) que la balear.

En el conjunt d'Espanya, s'ha licitat obra pública per un valor de 16.666,33 milions d'euros; Andalusia (2.484,69 milions d'euros), Madrid (2.219,33 milions d'euros) i Catalunya (2.196,14 milions d'euros) són les tres més importants. De fet, aquestes tres han licitat el 41 % del total nacional.

Si es repassa l'evolució de la licitació pública balear dels darrers anys, destaca que entre els anys 2011 i 2014 ha estat paralitzada. Entre aquests quatre anys, només s'han licitat 660 milions d'euros, el mateix que en tot l'any 2006 (626 milions d'euros) o en tot el 2007 (632 milions d'euros). De fet, si es mira més enrere, entre 2002 i 2008 la licitació mitjana anual estava al voltant dels 700

milions d'euros. No obstant això, després de l'esclat de la bombolla, molts d'ajuntaments han quedat immersos en una situació de fallida, i els municipis estan endeutats i amb uns pressuposts paupèrrims que no han pogut (ni poden) destinar a inversions productives als seus propis municipis.

Així, tot i que la inversió pública ha augmentat un 10,6 % més que el 2017, ha quedat en un segon pla i ha deixat de ser una font d'activitat tan important com la privada. Mentre l'endeutament dels ens territorials no es redueixi considerablement i superi el hàndicap de les previsibles pujades de tipus d'interès, s'espera que a curt termini la construcció pública sigui similar a la del 2018.

Les variables que s'estudien en aquest apartat es desagreguen, d'una banda, segons la tipologia: edificació (residencial i equipament social) i enginyeria civil (carreteres, ferrocarrils, ponts, preses, ports, aeroports...), i, de l'altra, segons l'origen del finançament: Estat i ens territorials (que també inclouen l'Administració autonòmica i la local).

La construcció en edificació ha augmentat un 9,4 %, i l'obra civil, un 11,4 %. L'edificació ha arribat als 153,7 milions d'euros, mentre que l'obra civil ha arribat als 251,9 milions d'euros. (Vegeu el gràfic I-4.3.)

Amb referència a l'origen d'aquestes inversions públiques, el 2018 gairebé no hi ha hagut canvis: els principals finançadors han continuat sent els ens territorials. A partir del 2009, han estat els que han finançat la major part de l'obra pública, excepte el 2015, en què només en varen finançar el 31,4 %. El 2018, el percentatge d'obres finançades per l'Administració central s'ha aproximat al 28% del total; el 72 % correspon als ens territorials.

4.3.2. Inversió privada

La majoria d'indicadors de construcció privada, com els habitatges acabats, les obres visades, els habitatges visats o la ràtio d'habitatge visat per obra, han registrat els nivells assolits durant el període 2009-2010. Es tracta d'un model d'activitat que continua centrat en l'habitatge unifamiliar i en la reforma. No obstant això, s'observen els primers signes de moderació a partir del nombre d'habitatges iniciats.

L'habitatge s'entén iniciat quan es tramita la sol·licitud de qualificació o declaració provisional per a l'obra, ja que és el primer pas per començar la construcció. Publicat pel Ministeri de Foment, és un bon indicador avançat de construcció, perquè mesura els habitatges que es construiran en 18-24 mesos, el temps habitual que hi ha entre que es demana la qualificació provisional, es construeix l'obra i s'atorga la qualificació definitiva.

Tanmateix, hi continua havent un desfasament important en aquesta estadística. El Ministeri encara no disposa de dades del 2018 sobre habitatges iniciats; per tant, s'ha agafat el 2017 com a darrer any complet.

Així doncs, el 2017 s'han alentit les sol·licituds de qualificació provisional d'habitatge: tot i que s'han iniciat 1.791 habitatges, el doble dels que es varen iniciar en plena crisi, s'han reduït un 7,8 % respecte al 2016. Analitzant aquesta dada en perspectiva, si bé és cert que el 2017 es va duplicar el nombre d'habitatges iniciats el 2014 —896 habitatges, la xifra més baixa de la sèrie començada el 1991—, s'està lluny d'assolir les xifres de fa deu anys. De fet, si s'observen les del període del 2012 al 2015, es veu que no se n'iniciaven més de 2.000 a l'any. Les xifres del 2017 segueixen el mateix camí. (Vegeu el quadre I-4.5. i el gràfic I-4.4.)

No obstant això, les previsions per al 2018 apunten que seran millors. En tancar aquest informe, el Ministeri ha publicat les dades del primer trimestre del 2018 (797 habitatges): en aquests tres mesos, els habitatges iniciats s'han duplicat respecte al mateix període de l'any anterior (411 habitatges). Si continua aquest dinamisme, es podria tancar l'any amb més de 2.000 habitatges iniciats, de manera que s'estaria en nivells del 2011 i es milloraria respecte a l'any anterior.

Els habitatges acabats, que es vinculen amb la qualificació o declaració definitiva de l'habitatge que publica el Ministeri de Foment, són un indicador de la inèrcia constructora d'aquest any i d'anys anteriors. El 2017 i el

2018 semblava que l'habitatge acabat repuntava i que arribava a les xifres més altes des del 2010, encara que, això sí, sense assolir-ne el llindar (5.562 habitatges).

El 2017, es varen acabar un 70,4 % d'habitatges més que l'any passat, fins a arribar als 1.743, fet que el converteix en un any molt actiu. El 2018, es varen acabar 1.699 habitatges, un 2,5 % menys que el 2017, la qual cosa significa que bona part de l'habitatge iniciat el 2016 i el 2017 ja s'està acabant i que la quantitat d'habitatge iniciat no està augmentant en la mateixa magnitud que l'habitatge acabat. Tot i això, el 2018 també ha estat un bon any per a la construcció d'habitatges.

És important destacar la inexistent activitat de la construcció d'habitatges de protecció oficial. Contrasta amb el període 2008-2010, en què l'activitat residencial pública va constituir un reforç anticíclic important per al sector que va ajudar a esmorteir, encara que amb poca consistència, el descens de la construcció residencial privada. Representaven un 35 % dels habitatges iniciats. El 2016 varen ser el 5 %, i el 2017 i el 2018 encara pitjor, perquè el 2017 no es va iniciar ni acabar cap habitatge i el 2018 només se n'han iniciat dos. (Vegeu el gràfic I-4.5.)

Un altre indicador que s'ha de tenir en compte és la ràtio entre habitatge iniciat i acabat, que sintetitza l'impuls d'activitat del sector de la construcció residencial. La ràtio del 2017, en què va ser d'1,03, va empitjorar respecte al 2016, en què va ser d'un 2,04 (una de les més elevades des del 2010, en què va ser de 0,52). A mesura que la demanda cau, és habitual observar que les obres iniciades s'alenteixen o es fracciona la construcció o, directament, s'ajorna l'inici de les obres. En aquest cas, l'impuls de la producció es redueix i la ràtio és inferior a 1. No obstant això, durant els anys d'activitat expansiva, la ràtio sobrepassa la unitat. És a dir, el nombre d'habitatges iniciats supera els que s'han acabat. En el nostre cas, el 2017, per cada habitatge que s'acabava, se n'iniciava un altre. Encara que no es disposa de dades completes del 2018, sembla que les primeres xifres trimestrals indiquen que la ràtio millorarà respecte al 2017.

Quant als indicadors avançats d'activitat relatius a projectes visats, variables que facilita el Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears, i d'acord amb una anàlisi retrospectiva del comportament de les obres (exclosos els expedients per elaborar estudis, valoracions, informes urbanístics, peritatges i altres de similars) i dels habitatges visats, la conducta recent més similar es trobaria en l'any 2008, en què les obres (exclosos els expedients) i els habitatges visats han continuat augmentant, en aquest cas, un 3,7 % i un 33,4 % respectivament, per sobre del que es va visar el 2017. Les reformes (tant d'habitatges com d'obres) han continuat sent un dels pilars fonamentals de l'activitat visada, així com les obres en el sector turístic i els nous habitatges unifamiliars, encara que es veuen els primers indicis de millora en l'habitatge nou col·lectiu, que ha augmentat respecte al 2017.

A les Balears, s'han visat 5.525 obres, enfront de les 5.327 obres de l'any anterior; és a dir, són prop d'un miler més de les que es varen visar fa 10 anys, ja que el 2009 se'n varen visar 4.769. Aquestes quantitats s'acosten als nivells de la precrisi del 2008, quan el més habitual era visar unes 5.500 obres a l'any.

Per illes, només a les Pitiüses s'han continuat desaccelerant les obres visades, i s'han convertit, a més, en les illes que menys obra, en termes absoluts, han visat. A Mallorca, les obres visades han evolucionat positivament: s'han visat 4.311 obres, que suposen un 5,8% més que l'any anterior. Han abastat el 78% de l'activitat. La segueix Menorca, on a més les obres visades augmenten lleugerament: 645 obres visades, davant les 626 del 2017, és a dir, un creixement d'un 3,0 %. I, finalment, a les Pitiüses s'han visat 569 obres, un 9,0 % menys que l'any anterior; per tant, és l'illa on s'ha registrat menys obra visada. (Vegeu el quadre I-4.6.)

Per nombre d'habitatges, el 2018 s'han visat 3.405 habitatges, 852 més que l'any anterior (en què se'n varen visar 2.553). Un altre símptoma més de recuperació dels darrers anys en l'àmbit de l'habitatge residencial, tot i que no arriba amb la força d'altres anys. S'ha mantingut per sota de les xifres del 2008, pe-

ríode expansiu de precrisi en què es visaven unes 5.500 habitatges a l'any. Per illes, la que ha tingut el millor comportament ha estat Mallorca, amb un augment del 38,3 % (2.656 habitatges visats). La segueixen les Pitiüses, amb un augment del 22,2 % (588 habitatges), i Menorca, amb un augment del 6,6 % (161 habitatges visats). (Vegeu el quadre I-4.7.)

Quant a la grandària mitjana de les promocions, habitatges col·lectius per obra, la ràtio mesurada com a habitatges per obra (inclosa tant la nova com de reforma) ha continuat sent inferior a 1. El 2018, la ràtio ha estat de 0,62, un percentatge molt baix tot i créixer un 28,6 % respecte al 2017 (0,48 és una de les ràtios més baixes de tota la sèrie). Es podria assimilar a la situació del 2008-2009, quan la ràtio va ser de 0,95 i de 0,51 respectivament. El 2007 (abans de la crisi), era de 2,37 habitatges per obra i augmentava. La grandària mitjana de les obres reflectia que la grandària mitjana de l'edificació residencial era mínima. Cal destacar com és de semblant aquesta situació a la que es va analitzar el 2009.

Els resultats per illes reflecteixen una recuperació de l'habitatge residencial a diferents ritmes. A Mallorca, tot i que la ràtio es continua situant per sota d'1 (concretament ha estat de 0,62 habitatges per obra), ha augmentat un 30,7 % respecte al 2017. Aquesta ràtio ha continuat reflectint el pes escàs que ha tingut l'habitatge col·lectiu en l'activitat constructora, encara que amb els primers avisos que guanyarà pes en un futur. A Menorca, la ràtio ha estat encara menor (0,25) i ha experimentat un creixement moderat del 3,5 % respecte al 2017. És l'illa on menys obra residencial plurifamilar es preveu construir en els propers anys. Les Pitiüses han estat les illes que millor s'han comportat, no tan sols perquè han crescut a un ritme del 34,3 % respecte a l'any anterior, sinó perquè la ràtio supera la unitat (1,03); per tant, són les úniques de l'arxipèlag que han aconseguit una activitat d'habitatge residencial per obra més dinàmica. (Vegeu el quadre I-4.8.)

Sol ser habitual que en èpoques recessives se substitueixin les obres noves per reformes o ampliacions o bé que el comportament de les reformes sigui menys negatiu que el de les obres noves; això és el que va passar el 2017. El 2018, s'ha moderat amb l'impuls de l'habitatge nou. Si durant el 2017 es varen visar 2.963 obres per reformar, una de les xifres més elevades de la sèrie (mil més de les que es visaren el 2009), el 2018 aquesta xifra s'ha moderat amb un discret 1,3 % (2.924 reformes); tot i així, continua sent una xifra molt elevada. (Vegeu el quadre I-4.9.)

En pes, el 2018, el 52,9 % de les obres visades corresponen a reformes, gairebé tres punts percentuals menys que el 2017 (55,6%). Així i tot, estan deu punts per sobre de l'estructura aconseguida el 2004 (43,5 %) o el 2010 (44,9 %), anys de dinamisme en habitatge residencial. De fet, entre el 2002 i el 2008, els visats per ampliació i reforma perderen pes, com a conseqüència de l'increment de les obres visades de nova construcció. Només a partir del 2008, any en què es va iniciar la crisi derivada de les hipoteques d'alt risc (*subprime*), es començaren a demandar de nou les reformes, i d'aquí el seu pes.

Per illes, les més perjudicades per l'obra nova visada han estat les més beneficiades per les reformes. A Mallorca, les obres d'ampliació i de reforma, amb 2.215 visats, han decrescut un moderat 0,8 % i han registrat un pes del 51,4 %. A Menorca, amb 435 reformes, s'ha crescut un 1,6 % i s'ha assolit el percentatge més elevat (67,4 %). A les Pitiüses, que han estat les illes que més bé s'han comportat pel que fa a nous habitatges visats, les reformes s'han reduït un 9,0 % (569 reformes), un 48,2 % del total.

La distribució per tipus d'edificació de la superfície visada pel Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears aporta una descripció aproximada dels segments de la demanda privada del sector. El 2018, s'han visat una mica més d'1,99 milions de metres quadrats, la mateixa quantitat que el 2017 (1,98 milions de metres quadrats). (Vegeu el quadre IA-4.1.)

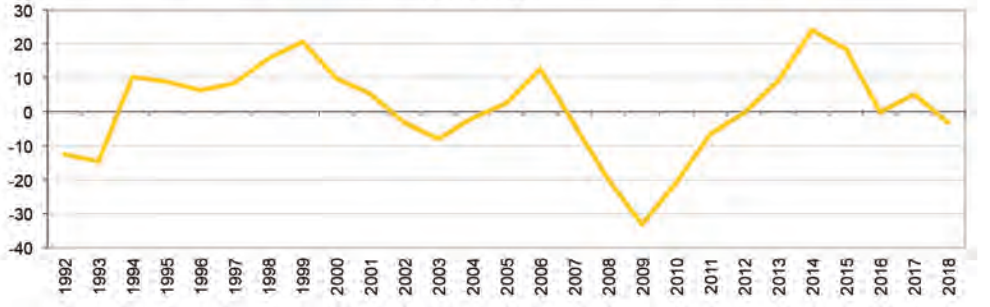
A diferència d'anys passats, la distribució entre el sector residencial i el no residencial ha beneficiat més els primers. El 2018, la superfície dels edificis residencials representa el 62,5 % del total visat, enfront del 54,9% de l'any 2017. Aquest augment del 14,0 %

en la superfície residencial és normal, ja que s'ha vist com el 2018 s'ha reprès l'activitat en aquest segment. Tot i així, ha quedat lluny dels nivells del 2007, quan el pes de la superfície dels projectes visats en edificis residencials representava el 83,1 % del total visat.

El 2018, s'han visat 1,2 milions de metres per a edificis i habitatges residencials, de manera que s'ha convertit en el primer gran segment demandat, amb un pes del 62,5 %. La distribució per illes ha seguit el mateix patró, a diferència de l'any anterior: els pesos de la superfície en edificis s'ha situat entre el 62 % i el 65 % a totes les illes. Però sí que han variat els comportaments, ja que han crescut a Mallorca: 20,9%, i han decrescut a Menorca i Pitiüses: –6,7 % i –5,4 % respectivament.

Quant a la resta de tipologies, la superfície dels projectes turístics i d'espectacles s'ha mantingut en segon lloc, amb 520.100 metres (26,2%). En tercer lloc, destaca la superfície de les oficines i comerços, amb 72.900 metres (3,7%). En aquests dos segments, la superfície visada ha estat menor a la que es va visar un any abans.

Gràfic I-4.1. Percentatge de variació de l'indicador global d'activitat en el sector de la construcció (1992-2018)

Font: Elaboració pròpia

Quadre I-4.1. Consum aparent de ciment (tones) (2017-2018)

	2017	2018	% de var 18/17
Producció interior (1)	**312.197**	**317.605**	**1,7%**
Port de Palma			
Entrades	107.475	106.496	-0,9%
Sortides	131.494	97.110	-26,1%
Net	-24.019	9.386	139,1%
Port d'Alcúdia			
Entrades	25.932	4.139	-84,0%
Sortides	153	1.863	1117,6%
Net	25.779	2.276	-8,8%
Menorca			
Entrades	22.789	24.897	9,3%
Sortides	0	0	0,0%
Net	22.789	24.897	9,3%
Pitiüses			
Entrades	108.704	106.735	-1,8%
Sortides	5.835	5.126	-12,2%
Net	102.869	101.609	-1,2%
Proveïment net exterior (2)	**127.418**	**138.168**	**8,4%**
Consum aparent a les Balears	439.615	455.773	3,7%
Vendes (3)	439.615	455.773	3,7%
Variació aparent d'estocs	0	0	–

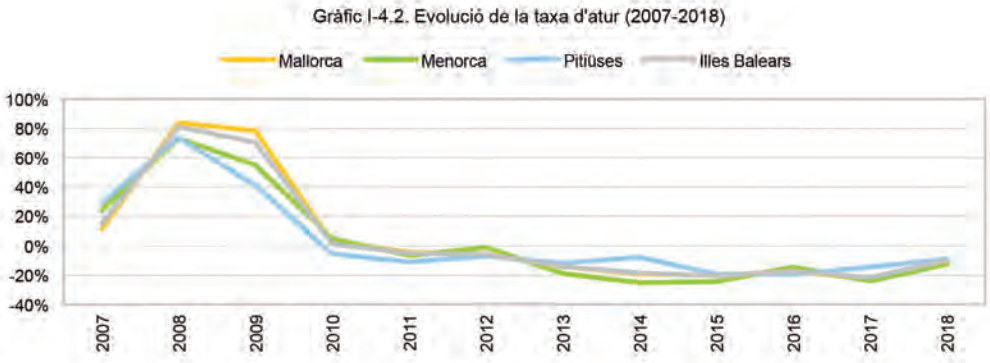
Font: CEMEX, Autoritat Portuària de Balears, Servei de Ports i elaboració pròpia
(1) La producció interior de les Balears procedeix de la font oficial CEMEX.
(2) L'aprovisionament net exterior procedeix de l'Autoritat Portuària de Balears.
(3) S'estima que les vendes de ciment són les mateixes que el consum aparent de ciment.

Quadre I-4.2. Entrades materials de construcció (tones) (exclòs el ciment) (2017-2018)			
	2017	2018	%18/17
Palma	304.868	323.183	6,01 %
Alcúdia	59.458	40.760	-31,45 %
Menorca	21.445	20.996	-2,09 %
Pitiüses	136.957	146.225	6,77 %
Illes Balears	**522.728**	**531.164**	**1,61 %**

Font: Autoritat Portuària de Balears, Servei de Ports i elaboració pròpia

Quadre I-4.3. Atur registrat a les Balears per illes (2006-2018)					
	Mallorca	Menorca	Pitiüses	Illes Balears	Variació interanual
2006	3.789	380	763	4.933	-5,7%
2007	4.215	471	985	5.671	15,0%
2008	7.754	815	1.710	10.279	81,3%
2009 (*)	13.829	1.261	2.410	17.500	70,3%
2010	14.125	1.322	2.279	17.726	1,3%
2011	13.536	1.235	2.031	16.801	-5,2%
2012	12.738	1.220	1.885	15.843	-5,7%
2013	10.926	987	1.664	13.577	-14,3%
2014	8.799	738	1.533	11.070	-18,5%
2015	7.027	557	1.235	8.818	-20,3%
2016	5.814	475	994	7.284	-17,4%
2017	4.480	360	850	5.690	-21,9%
2018	4.050	314	774	5.138	-9,7%
Variació 18/17	**-9,6%**	**-12,8%**	**-8,9%**	**-9,7%**	

Font: INEM i Observatori del Treball de les Illes Balears
(*) L'entrada en vigor el 2019 de la nova Classificació nacional d'activitats econòmiques (CNAE-09) representa un canvi metodològic.

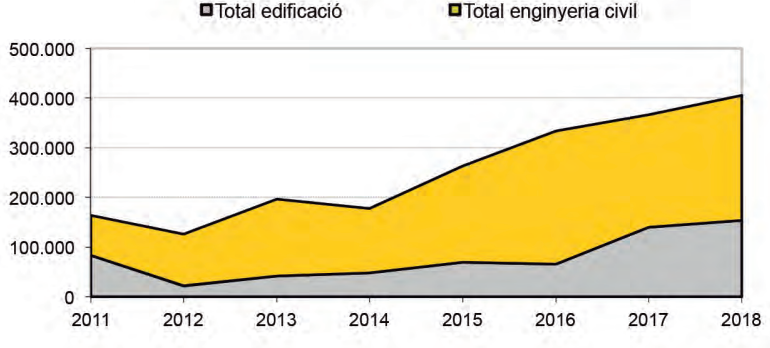

Font: INEM i Observatori del Treball de les Illes Balears

Quadre I-4.4. Licitació oficial (milers d'euros) (2011-2018)						
	Total edificació	Total enginyeria civil	Total	Administració de l'Estat	Administració d'ens territorials	Total
2011	83.862	80.090	163.952	51.446	112.506	163.952
2012	22.405	103.886	126.291	23.128	103.163	126.291
2013	41.900	154.775	196.675	31.955	164.720	196.675
2014	47.770	130.206	177.976	47.321	130.655	177.976
2015	70.191	193.028	263.219	180.622	82.597	263.219
2016	66.132	267.685	333.817	156.754	177.063	333.817
2017	140.500	226.050	366.550	110.180	256.370	366.550
2018	153.660	251.900	405.550	113.420	292.140	405.550
Variació 18/17	**9,4%**	**11,4%**	**10,6%**	**2,9%**	**14,0%**	**10,6%**

Font: SEOPAN

Gràfic I-4.3. Licitació oficial en milers d'euros (2011-2018)

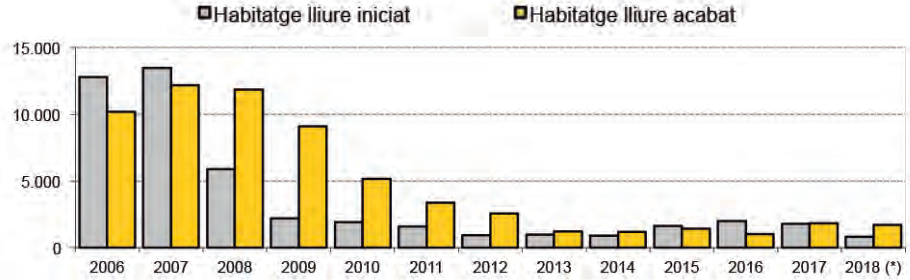

Font: SEOPAN

Quadre I-4.5. Habitatges començats i habitatges acabats (2011-2018)									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018 (*)	% de variació (**)
Total començats	**2.108**	**1.052**	**989**	**896**	**1.636**	**2.091**	**1.791**	**799**	**-15,0%**
Habitatges protegits	528	118	0	0	0	114	0	2	-100,0%
% d'habitatges protegits	25,0%	11,2%	0,0%	0,0%	0,0%	5,5%	0,0%	–	–
Habitatges lliures	1.580	934	989	896	1.636	1.977	1.791	797 (*)	13,4%
% d'habitatges lliures	75,0%	88,8%	100,0%	100,0%	100,0%	94,5%	100,0%	–	–
% de var. sobre l'any anterior	-27,4%	-50,1%	-6,0%	-9,4%	82,6%	27,8%	-9,41 %	–	–
Total acabats	**3.652**	**2.628**	**1.394**	**1.218**	**1.426**	**1.023**	**1.743**	**1.699**	**-53,5%**
Habitatges protegits	288	69	168	32	0	14	0	0	-100,0%
% d'habitatges protegits	7,9%	2,6%	12,1%	2,6%	0,0%	1,4%	0,0%	0,0%	–
Habitatges lliures	3.364	2.559	1.226	1.186	1.426	1.009	1.743	1.699	-49,5%
% d'habitatges lliures	92,1%	97,4%	87,9%	97,4%	100,0%	98,6%	100,0%	100,0%	–
% de var. sobre l'any anterior	-34,3%	-28,0%	-47,0%	-12,6%	17,1%	-28,3%	70,4%	-2,5%	–
Hab. començats-hab. acabats	**0,58**	**0,40**	**0,71**	**0,74**	**1,15**	**2,04**	**1,03**	**–**	**1,50%**

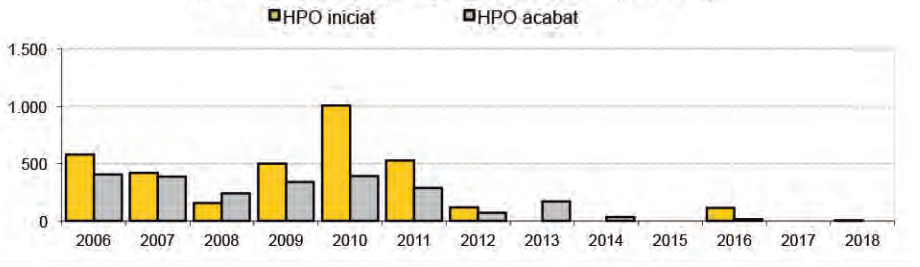
Font: Direcció General d'Habitatge, Ministeri de Foment, Ministeri d'Habitatge i elaboració pròpia
(*) Les dades d'habitatges lliures començats corresponen al 1r trimestre.
(**) Percentatge de variació 17/11 (començats) percentatge de variació 18/11 (acabats).

Gràfic I-4.4. Habitatges lliures a les Illes Balears (2006-2018)

Font: Direcció General d'Habitatge, Ministeri de Foment, Ministeri d'Habitatge i elaboració pròpia
(*) Les dades d'habitatges iniciats corresponen al 1r trimestre.

Gràfic I-4.5. Habitatges protegits a les Illes Balears (2006-2018)

Font: Direcció General d'Habitatge, Ministeri de Foment, Ministeri d'Habitatge i elaboració pròpia

Quadre I-4.6. Projectes visats pel COAIB a les Balears per illes (2017-2018)

		2017	2018	% de var. 18/17
Obres visades	Mallorca	4.076	4.311	5,8%
	Menorca	626	645	3,0%
	Pitiüses	625	569	-9,0%
	Illes Balears	**5.327**	**5.525**	**3,7%**
Habitatges visats	Mallorca	1.921	2.656	38,3%
	Menorca	151	161	6,6%
	Pitiüses	481	588	22,2%
	Illes Balears	**2.553**	**3.405**	**33,4%**

Font: COAIB
Nota: N'estan exclosos els expedients d'informes, valoracions, urbanisme, peritatges i similars.

Quadre I-4.7. Projectes visats pel COAIB a les Balears per illes (2017-2018)

		2017	2018	% de variació
Mallorca	Obres	4.076	4.311	5,77
	Habitatges	1.921	2.656	38,26
Menorca	Obres	626	645	3,04
	Habitatges	151	161	6,62
Pitiüses	Obres	625	569	-8,96
	Habitatges	481	588	22,25
Illes Balears	**Obres**	**5.327**	**5.525**	**3,72**
	Habitatges	**2.553**	**3.405**	**33,37**

Font: COAIB

Quadre I-4.8. % Projectes visats pel COAIB: relació habitatge/obra (2017-2018)			
	2017	2018	% de var. 18/17
Mallorca	0,47	0,62	30,7%
Menorca	0,24	0,25	3,5%
Pitiüses	0,77	1,03	34,3%
Illes Balears	**0,48**	**0,62**	**28,6%**

Font: COAIB i elaboració propia

Quadre I-4.9. Ampliacions i reformes (2017-2018)				
		2017	2018	% de var. 18/17
Mallorca	Ampliacions i reformes d'habitatges	1.823	1.857	1,9%
	Indústria i turisme de rehabilitació	409	358	-12,5%
	Total reformes	2.232	2.215	-0,8%
	Total obres visades	4.076	4.311	5,8%
	% d'ampliacions i reformes sobre el total	54,8%	51,4%	-6,2%
Menorca	Ampliacions i reformes d'habitatges	353	358	1,4%
	Indústria i turisme de rehabilitació	75	77	2,7%
	Total reformes	428	435	1,6%
	Total obres visades	626	645	3,0%
	% d'ampliacions i reformes sobre el total	68,4%	67,4%	-1,4%
Pitiüses	Ampliacions i reformes d'habitatges	235	221	-6,0%
	Indústria i turisme de rehabilitació	68	53	-22,1%
	Total reformes	303	274	-9,6%
	Total obres visades	625	569	-9,0%
	% d'ampliacions i reformes sobre el total	48,5%	48,2%	-0,7%
Illes Balears	Ampliacions i reformes d'habitatges	2.411	2.436	1,0%
	Indústria i turisme de rehabilitació	552	488	-11,6%
	Total reformes	2.963	2.924	-1,3%
	Total obres visades	5.327	5.525	3,7%
	% d'ampliacions i reformes sobre el total	55,6%	52,9%	-4,9%

Font: COAIB

5. El sector de serveis

Resum

A partir d'operacions estadístiques publicades per l'INE, l'IBESTAT i l'EUROSTAT, en aquest apartat s'analitza sintèticament l'evolució recent del sector terciari a les Illes Balears parant esment en el comportament de les principals magnituds sectorials. Una de les primeres conclusions que se'n pot extreure és que, en comparació amb els anys precedents, es produeix un cert alentiment en el ritme de creixement, si bé, com veurem més endavant, encara hi ha grans fortaleses en altres magnituds.

També s'hi tracta l'evolució del pes del sector respecte al conjunt de l'economia i les diferències en l'àmbit insular. Aquestes diferències, en termes de volum de producció, són molt evidents —gairebé 13,0 punts percentuals— si es compara la presència dels serveis en l'economia pitiüsa amb la de Menorca.

El gruix de l'apartat es dedica a examinar els principals resultats de l'Enquesta estructural d'empreses dels anys 2015 i 2016. S'adverteix que, a causa dels canvis metodològics continus, moltes variables no són comparables interanualment. En línies generals, s'observa un augment del nombre d'empreses, del volum de facturació, del volum de producció i, finalment, de la quantitat d'ocupats. Això no obstant, en el darrer any amb dades disponibles, el sector registra una disminució de la taxa d'inversió i encara arrossega certs desequilibris, com ara una major taxa femenina d'ocupació parcial.

5.1. Introducció

Totes les fonts estadístiques consultades per elaborar aquest apartat han estat publicades per l'Institut Nacional d'Estadística (INE). Són les següents: la Comptabilitat Regional d'Espanya, els indicadors d'activitat del sector serveis i l'Enquesta estructural d'empreses del sector de serveis de mercat. Això no obstant, s'ha de tenir en compte que l'Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT) duu a terme una explotació ampliada, específica per a les Illes Balears, tant dels indicadors com de l'enquesta, que també s'ha seguit i s'ha incorporat en aquest apartat. Així mateix, tot i presentar els mateixos resultats que la Comptabilitat Regional de l'INE, també s'han utilitzat els comptes econòmics regionals que publica l'EUROSTAT, atès que desagrega les dades en el nivell NUTS 3, de manera que mostra aquesta informació per a Mallorca, Menorca i les Pitiüses.

5.2. l'evolució i el pes dels serveis en l'economia de les Illes

El sector de serveis és el més important de l'economia de les Illes Balears en volum de producció i d'ocupació. Especialment a partir de l'any 2014, manifesta una gran fortalesa i un fort ritme de creixement, amb taxes que els anys 2015 i 2016 superen el 5,0 %. D'acord amb les dades de la Comptabilitat Regional d'Espanya publicades per l'INE, en el període comprès entre el 2014 i el 2018 el pes dels serveis de mercat en el conjunt de l'economia de l'arxipèlag no ha sofert gaires variacions i s'ha mantingut invariablement unes dècimes per sobre del 70,0 %. En canvi, si es considera el pes de tot el sector, és a dir, tant els serveis de mercat com els de no mercat,[1] el percentatge supera el 85,0 %.

El 2018, el valor afegit brut (VAB) del sector de serveis de mercat —sense considerar, per tant, les seccions O a Q de la CNAE— decau i registra una taxa de variació interanual del

[1] Aquests serveis inclouen administracions públiques i defensa, seguretat social obligatòria, educació, activitats sanitàries i serveis socials, i si bé en part són proveïts per empreses privades, es poden considerar serveis de no mercat, majoritàriament de provisió pública.

2,8 %, 1,4 punts percentuals (p. p.) inferior al registre del 2017 (4,2 %), el valor més baix dels darrers cinc anys. També, per segon any consecutiu, la taxa del sector queda per sota de la del VAB de tota l'economia, situació que no es produïa d'ençà dels anys 2008 i 2009. Si s'analitza amb més detall el comportament de les distintes activitats englobades en el sector, s'observa que la frenada del 2018 és atribuïble, fonamentalment, a l'alentiment de les activitats de comerç, transport i hostaleria —grups G, H i I de la CNAE—, les quals tanquen el 2018 amb un avanç discret del 2,2 %, 3,0 p. p. per sota del registre de l'any anterior. D'altra banda, s'ha de considerar rellevant que la producció de serveis de les administracions públiques, sanitat i educació guanya en el darrer any 1,7 p. p., i que la taxa de variació se situa en un 4,3 %, àmpliament per sobre de la dels serveis de mercat. (Vegeu el gràfic I-5.1.)

Precisament el grup d'administracions públiques, sanitat i educació, juntament amb els grups d'activitats professionals (5,8 %) i d'activitats financeres (4,6 %), són els que registren la variació del VAB més elevada durant el darrer any, mentre que el d'activitats artístiques i recreatives és l'únic que tanca el 2018 en negatiu (–0,9 %). (Vegeu el gràfic I-5.2.)

D'altra banda, segons la informació dels indicadors d'activitat del sector de serveis (IASS), en concret de l'índex de volum de negoci, el 2018 la facturació de les empreses de serveis de mercat no financers a les Balears avança un 4,9 %, percentatge sensiblement inferior al valor de l'any precedent (5,6 %) i molt allunyat de la forta pujada del 2016 (9,4 %). Les activitats professionals (10,2 %), el transport i l'emmagatzematge (8,5 %) i el comerç (5,4 %) són els sectors amb més dinamisme, mentre que l'hostaleria (3,1 %) i les activitats administratives i els serveis auxiliars (1,8 %) tenen pujades més contingudes. (Vegeu el gràfic IA-5.1.)

5.3. el pes del sector de serveis en l'àmbit insular [2]

D'ençà de mitjans del segle passat, l'economia de totes les illes de l'arxipèlag balear experimenta una terciarització progressiva que s'intensifica durant els anys posteriors a la gran recessió. Així, d'acord amb les dades de l'EUROSTAT, en el període cronològic 2009-2017 l'aportació del sector de serveis en el total de l'activitat productiva —sense considerar els serveis vinculats al sector públic— augmenta més de 6,0 p. p., i passa de representar un 64,2 % del valor afegit brut l'any 2009 a un 70,4 % el 2017. Aquest valor situa l'arxipèlag lleugerament per sobre de la segona comunitat autònoma més terciaritzada, la Comunitat de Madrid (69,0 %), i 15,5 p. p. per sobre de la mitjana del conjunt de l'Estat.

Per tant, l'expansió del sector de serveis és una tendència que es reprodueix a totes les illes, si bé s'observen algunes diferències remarcables que convé comentar. Seguint la Comptabilitat Regional desagregada per illes i sectors econòmics que publica l'EUROSTAT, el 2016 —el darrer any amb dades disponibles a escala insular— les Pitiüses presenten el major pes del sector de serveis, amb gairebé el 71,0 % del seu valor afegit brut, seguides de Mallorca, on els serveis són quasi el 66,0 % de tota l'activitat productiva. Finalment, a Menorca els serveis tenen un pes inferior —si bé també s'ha accelerat en els darrers anys— i representen el 58,0% de l'economia de l'illa. (Vegeu el quadre I-5.1.)

5.4. Les principals magnituds del sector: l'enquesta estructural d'empreses de l'any 2017 [3]

A més de descriure algunes de les magnituds principals en els apartats anteriors, una

[2] Per redactar aquest apartat, se segueix l'estadística de comptes econòmics regionals que publica anualment l'EUROSTAT. Si bé les dades són coincidents amb les de la Comptabilitat Regional d'Espanya que publica l'INE, l'estadística de l'EUROSTAT té com a principal característica la desagregació a escala provincial i/o insular. Està actualitzada fins al 2017 per a l'àmbit de l'arxipèlag i fins al 2016 per a l'àmbit insular.

[3] L'INE elabora anualment aquesta estadística per als sectors de la indústria, el comerç i els serveis. L'IBESTAT fa una explotació ampliada de l'Enquesta estructural d'empreses que publica l'INE, si bé no consta la data d'actualització en el calendari de publicacions. En el moment de redactar aquest apartat, l'INE ha publicat les dades definitives del 2017, mentre que el darrer any amb dades disponibles publicades per l'IBESTAT correspon al 2016.

anàlisi més acurada de l'Enquesta estructural d'empreses de l'any 2017 permet una visió més precisa de la realitat del sector de serveis.[4]

D'acord amb les dades d'aquesta operació estadística referides a les activitats de serveis, el volum de negoci del sector experimenta un fort avanç durant el 2017, en concret un 11,5 % en termes interanuals. Per branques, cal destacar les pujades de les activitats immobiliàries, el transport i l'emmagatzematge i la venda i la reparació de vehicles de motor; totes s'apropen a taxes interanuals del 20,0 %. Per contra, la informació i les comunicacions i l'hostaleria són les branques amb increments més moderats, d'un 4,2 % i d'un 7,2 % respectivament.

També s'observa un augment significatiu de les magnituds relatives a la remuneració del treball i al valor dels actius materials. Així, els sous i els salaris s'han incrementat un 8,5 %, i l'import de les inversions en actius materials ha augmentat gairebé un 8,0 %. Finalment, el personal ocupat registra l'increment més moderat, amb una taxa de variació interanual del 4,4 %. (Vegeu el quadre IA-5.1.)

5.5. L'enquesta estructural d'empreses de l'any 2016: principals macromagnituds[5]

El 2016, en el sector de serveis de mercat hi ha 59.424 empreses. Aquesta dada representa un augment significatiu respecte al 2015 (51.442). El volum de facturació de les empreses arriba a 32.862 milions d'euros, considerablement per sobre dels 27.840 milions de l'any anterior. En termes de VAB, el sector genera una renda total de 9.920 milions d'euros en el conjunt de l'arxipèlag, quantitat que el 2015 va ser de 8.820 milions. (Vegeu el quadre I-5.2.)

Quant a l'anàlisi per grup d'activitat, s'observa que la principal branca del sector és el comerç, tant pel que fa al nombre d'empreses —representa gairebé el 30,0 % del total— com al volum de negoci —factura un poc més del 41,0 %. En canvi, l'hostaleria esdevé la principal activitat en les magnituds relatives a la remuneració d'assalariats, el valor de la producció, els consums intermedis, el volum d'ocupació, el valor afegit brut i, finalment, l'excedent brut d'explotació. En pràcticament totes aquestes variables representa més d'una tercera part del total del sector.

5.6. Principals coeficients

Seguint la mateixa operació estadística i considerant tot el sector, el valor afegit generat en relació amb el valor de la producció —dit d'una altra manera, la seva capacitat de generació de rendes— disminueix 0,9 p. p. respecte a l'any anterior i queda en un 55,6%. El comerç és l'activitat que té una taxa de valor afegit més alta (61,0 %), seguit de prop per les activitats professionals, científiques i tècniques (60,9%). Per contra, l'activitat de transport i emmagatzematge té la taxa de valor afegit més baixa (47,7 %) perquè registra, en comparació amb la resta d'activitats, una taxa de consums intermedis més elevada (52,3 %). Així mateix, cal destacar la caiguda de més de 12,0 p. p. de les activitats immobiliàries (57,6 %). (Vegeu el quadre I-5.3.)

El 2016, la mitjana de treballadors de les empreses de serveis de mercat a les Balears és de 4 treballadors, un menys que el 2015. Per sectors, no s'observen diferències respecte a les dades de l'any anterior; l'hostaleria té una mitjana de 8 treballadors per empresa i, a l'altre extrem, les activitats immobiliàries en tenen 1.

Altrament, la taxa de despeses de personal —relació entre les despeses de personal i el valor afegit brut— es redueix significativament i queda, en el conjunt del sector, en un 57,0 %. Per sectors, s'observen diferències notables, ja que, per exemple, la proporció més alta correspon a les activitats de transport i emmagatzematge (64,3 %), mentre que la més baixa, amb gairebé 40,0 p. p. de diferència, correspon a les immobiliàries

[4] Comprèn el conjunt de serveis de mercat, inclòs el comerç, si bé s'exclouen les branques amb presència majoritària de serveis de no mercat (seccions O, P i Q de la CNAE), les activitats financeres i d'assegurances (secció K) i les activitats de les llars.
[5] Per a l'any de referència 2016, l'INE va introduir diversos canvis metodològics; per aquest motiu, els resultats no són estrictament comparables als dels anys anteriors.

(26,0 %). El salari mitjà registra una lleugera davallada i se situa en els 21,4 mil euros, encara que s'observen diferències notòries segons les activitats. Així, el salari mitjà de les relatives a la informació i les comunicacions (32,1 mil euros) és molt superior a les administratives i serveis auxiliars (18,9 mil euros).

La productivitat, calculada com el quocient entre el valor afegit i el nombre mitjà d'ocupats, és de 39.000 euros, xifra que queda per sobre de la del 2015 (37.600). A més, el cost laboral unitari s'apropa als 22.300 euros, també lleugerament per sobre del cost de l'any anterior. Les activitats d'informació i de comunicacions són les que presenten la major productivitat i també el cost laboral unitari més elevat, en ambdós casos molt per sobre de la mitjana del sector.

Amb els resultats del 2016, la proporció de persones assalariades sobre el conjunt de persones ocupades —taxa de salarització— es redueix en relació amb el 2015 i queda en el 81,2 %. També la taxa femenina d'assalariades disminueix i se situa en un 36,6 %.

5.7. Principals resultats d'explotació

Els ingressos d'explotació de les empreses arriben a 33.815 milions d'euros, quantitat que representa un increment important quant als ingressos del 2015 (28.620). Les despeses d'explotació també augmenten i el volum total és de gairebé 30.260 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-5.4. i IA-5.2.)

En canvi, les inversions en actius materials retrocedeixen de manera important, amb un import de 1.192 milions d'euros, un poc més d'una cinquena part inferior a l'import del 2015. Així doncs, la taxa d'inversió davalla de forma notable i queda, en el conjunt del sector terciari, en un 12,0 %. Són significatives les diferències entre les activitats que registren un baix esforç inversor, com ara el comerç (6,7 %) o les professionals, científiques i tècniques (2,8 %), i les que estan per sobre de la taxa mitjana d'inversió, com la informació i les comunicacions (16,2 %) i l'hostaleria (14,7 %).

5.8. L'ocupació

El 2016, el total de persones ocupades en el sector terciari, estimades en mitjana anual, és de 254.113, xifra considerablement més elevada que la del 2015 (234.825). L'hostaleria (33,6 %) i el comerç (29,1 %) registren gairebé el 63,0 % dels ocupats. (Vegeu el quadre I-5.5.)

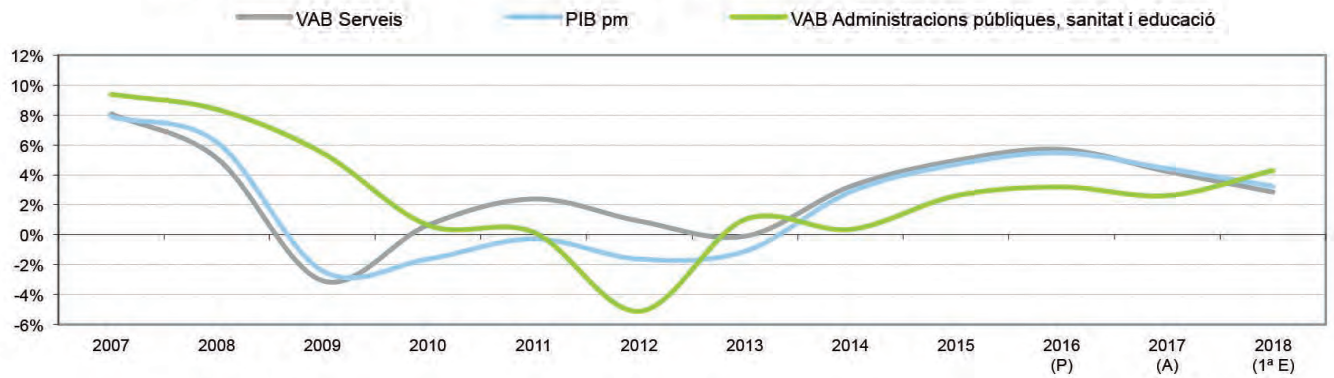
Del total de personal ocupat, un 81,2 % és personal remunerat. L'hostaleria en té la ràtio més elevada, amb pràcticament el 90,0 % del personal remunerat, mentre que les activitats immobiliàries (54,5 %) i les professionals, científiques i tècniques (60,5 %) són les que registren els valors més baixos.

En l'estructura ocupacional remunerada a jornada completa del conjunt del sector s'observa una diferència de gairebé 9,0 p. p. entre la taxa masculina (54,4 %) i la femenina (45,6 %). Aquesta disparitat s'accentua en activitats amb més presència de personal masculí, com el transport i l'emmagatzematge, en què representen el 76,7 % dels remunerats, i la informació i les comunicacions, amb el 72,3 %. En canvi, es registra una majoria de personal femení en les activitats immobiliàries (64,0 %) i en les professionals, científiques i tècniques (59,9 %).

En qualsevol cas, convé remarcar el fet que la taxa de personal remunerat a jornada parcial té més presència femenina, ja que representa les dues terceres parts (66,0 %) del personal a jornada parcial de tot el sector terciari.

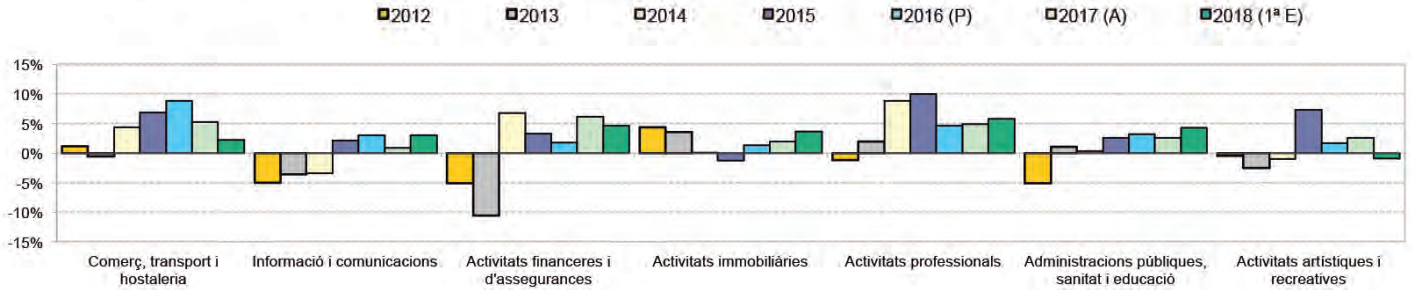
Finalment, al 2016 el personal remunerat equivalent a jornada completa és de 185.375 i el nombre total d'hores treballades durant l'exercici —variable que apareix per primer cop a l'enquesta del 2016— és de 340 milions.

Gràfic I-5.1. Evolució del VAB del sector de serveis a les Illes Balears (% var. interanual) (2007-2018)

Font: INE

Gràfic I-5.2. Evolució del VAB dels serveis a les Illes Balears per grup d'activitat (% de var. interanual) (2012-2018)

Font: INE

Quadre I-5.1. Pes del sector de serveis de mercat a les Balears per illes (2009-2017)				
	Illes Balears	Mallorca	Menorca	Pitiüses
2009	64,2%	60,1%	50,5%	62,7%
2010	65,7%	61,4%	51,1%	64,9%
2011	67,5%	63,0%	52,9%	66,9%
2012	69,2%	64,6%	55,2%	68,5%
2013	69,9%	65,4%	56,3%	69,1%
2014	70,2%	65,7%	57,2%	69,9%
2015	70,4%	65,6%	57,4%	70,3%
2016	70,5%	65,9%	57,9%	70,8%
2017	70,4%	–	–	–
Diferència (p. p.) 2016/09	**6,3**	**5,8**	**7,4**	**8,1**

Font: EUROSTAT
Nota: No s'inclouen les seccions R-S de la CNAE a escala insular, ja que només es disposa de dades per al total de l'arxipèlag.

Quadre I-5.2. Principals macromagnituds dels serveis privats per sector d'activitat a les Illes Balears (2015-2016)										
		Comerç	Transport i emmagatzematge	Hostaleria	Informació i comunicacions	Activitats immobiliàries	Activitats professionals, científiques i tècniques	Activitats administratives i serveis auxiliars	(S excepte 96) Altres serveis	Total
2015	Nombre d'empreses	16.213	4.045	9.651	1.332	4.854	9.027	5.649	671	**51.442**
	Nombre d'establiments	19.441	4.472	10.864	1.407	5.042	9.340	6.608	687	**57.862**
	Volum de negoci (milers d'euros)	12.193.653	2.269.073	5.545.510	919.939	698.996	1.301.330	4.868.480	43.271	**27.840.253**
	Valor de producció (milers d'euros)	3.618.522	1.918.739	5.568.428	769.154	638.959	1.186.850	1.880.185	29.036	**15.609.873**
	VAB a preus de mercat (milers d'euros)	2.220.580	940.580	2.900.145	412.753	446.472	804.878	1.075.310	19.970	**8.820.687**
	Despeses de personal (milers d'euros)	1.348.560	641.182	1.827.350	238.410	98.446	398.848	642.157	10.456	**5.205.409**
	Consums intermedis (milers d'euros)	1.397.942	978.158	2.668.284	356.402	192.486	381.972	804.875	9.067	**6.789.186**
	Excedent brut d'explotació (milers d'euros)	790.906	486.575	974.205	147.809	317.286	430.591	431.460	9.236	**3.588.067**
	Població ocupada mitjana	68.582	20.302	80.160	5.989	7.126	19.922	31.170	1.188	**234.438**
	Població ocupada a 30/09	72.292	22.583	99.397	6.035	7.341	20.615	33.364	1.189	**262.816**
2016	Nombre d'empreses	17.748	4.372	11.154	1.649	6.494	10.420	6.735	852	**59.424**
	Nombre d'establiments	19.884	4.607	11.662	1.637	6.316	10.296	7.036	810	**62.249**
	Volum de negoci (milers d'euros)	13.517.291	2.401.106	6.524.782	973.017	851.597	1.366.926	7.169.588	57.423	**32.861.731**
	Valor de producció (milers d'euros)	4.046.258	2.114.187	6.554.844	788.280	880.106	1.209.092	2.202.044	38.822	**17.833.632**
	VAB a preus de mercat (milers d'euros)	2.467.661	1.009.350	3.511.950	424.563	507.231	736.155	1.237.744	26.187	**9.920.840**
	Despeses de personal (milers d'euros)	1.441.895	649.307	2.062.200	216.051	131.790	404.545	741.072	13.229	**5.660.089**
	Consums intermedis (milers d'euros)	1.578.597	1.104.837	3.042.894	363.717	372.874	472.938	964.300	12.635	**7.912.792**
	Excedent brut d'explotació (milers d'euros)	925.552	536.052	1.331.601	194.527	331.482	346.384	502.720	11.639	**4.179.956**
	Població ocupada mitjana	73.869	20.717	85.442	6.662	8.742	21.677	35.644	1.360	**254.113**
	Població ocupada a 30/09	74.335	22.619	107.783	6.629	9.036	21.310	37.809	1.334	**280.856**

Font: IBESTAT, a partir de dades de l'INE
Nota: A causa del canvi metodològic, no són estrictament comparables les dades del 2016 amb les d'anys anteriors.

Quadre I-5.3. Principals indicadors dels serveis privats per sector d'activitat a les Illes Balears (2015-2016)										
		Comerç	Transport i emmagatzematge	Hostaleria	Informació i comunicacions	Activitats immobiliàries	Activitats professionals, científiques i tècniques	Activitats administratives i serveis auxiliars	(Excepte 94 i 96) Altres serveis*	Total
2015	Ocupats per empresa	4	5	8	4	1	2	6	2	**5**
	Ocupats per establiment	4	5	7	4	1	2	5	2	**4**
	Productivitat (euros)	32.300	46.100	36.200	68.900	62.200	40.300	34.400	16.800	**37.600**
	Salari mitjà	19.500	30.100	20.300	39.800	20.300	25.700	18.900	14.600	**21.600**
	Cost laboral unitari (euros)	19.600	31.400	22.800	39.800	13.700	20.000	20.600	8.800	**22.200**
	Taxa de valor afegit (%)	61,37	49,02	52,08	53,66	69,87	67,82	57,19	68,77	**56,51**
	Taxa de despeses de personal (%)	60,73	68,17	63,01	57,76	22,05	49,55	59,72	52,36	**59,01**
	Taxa d'assalariats (%)	78,96	82,76	87,32	82,46	55,7	61,56	84,47	48,05	**80,62**
	Taxa d'assalariats a 30/09 (%)	79,49	84,95	89,93	82,46	56,69	63,07	85,48	45,37	**82,66**
	Taxa d'estabilitat laboral a 30/09 (%)	63,21	65,86	59,78	74,19	46,81	54,45	56,83	40,98	**60,34**
	Taxa femenina d'assalariats a 30/09 (%)	40,48	20,77	46,38	24,84	35,18	38,66	44,58	12,49	**40,76**
2016	Ocupats per empresa	4	5	8	4	1	2	5	2	**4**
	Ocupats per establiment	4	4	7	4	1	2	5	2	**4**
	Productivitat (euros)	33.400	48.700	41.100	63.700	58.000	34.000	34.700	19.300	**39.000**
	Salari mitjà	19.400	29.700	20.800	32.100	23.300	24.100	18.900	16.500	**21.400**
	Cost laboral unitari (euros)	19.500	31.300	24.100	32.400	15.100	18.700	20.800	9.700	**22.300**
	Taxa de valor afegit (%)	60,99	47,74	53,58	53,86	57,63	60,88	56,21	67,45	**55,63**
	Taxa de despeses de personal (%)	58,43	64,33	58,72	50,89	25,98	54,95	59,87	50,52	**57,05**
	Taxa d'assalariats (%)	78,77	82,06	89,84	80,09	54,48	60,55	85,43	46,76	**81,17**
	Taxa d'assalariats a 30/09 (%)	78,28	75,16	71,22	80,49	52,71	61,59	80,53	47,65	**73,44**
	Taxa d'estabilitat laboral a 30/09 (%)	–	–	–	–	–	–	–	–	**–**
	Taxa femenina d'assalariats a 30/09 (%)	39,71	18,94	36,23	24,84	35,79	38,47	43,94	12,71	**36,57**

Font: IBESTAT, a partir de dades de l'INE

(*) A causa del canvi metodològic, no són estrictament comparables les dades del 2016 amb les d'anys anteriors.

Quadre I-5.4. Principals resultats d'explotació dels serveis privats per sector d'activitat a les Illes Balears (2015-2016) (milers d'euros)						
	2015			2016		
	Ingressos d'explotació	Despeses d'explotació	Inversions en actius materials	Ingressos d'explotació	Despeses d'explotació	Inversions en actius materials
Comerç	12.413.061	11.779.424	179.546	13.761.589	12.945.390	165.145
Transport i emmagatzematge	2.412.608	2.126.778	170.275	2.586.546	2.300.649	141.917
Hostaleria	5.685.140	5.068.067	479.726	6.720.047	5.701.422	516.919
Informació i comunicacions	992.157	898.241	61.418	1.043.227	919.260	68.587
Activitats immobiliàries	720.016	540.822	442.393	941.651	295.389	181.113
Activitats professionals, científiques i tècniques	1.351.297	1.011.627	48.004	1.367.589	1.088.171	20.831
Activitats administratives i serveis auxiliars	5.003.187	4.801.569	135.292	7.337.059	6.963.091	97.249
(Excepte 94 i 96) Altres serveis*	43.507	35.841	257	57.680	46.307	867
Total	**28.620.973**	**26.262.369**	**1.516.912**	**33.815.388**	**30.259.678**	**1.192.627**

Font: IBESTAT, a partir de dades de l'INE
(*) A causa del canvi metodològic, no són estrictament comparables les dades del 2016 amb les d'anys anteriors.

Quadre I-5.5. Personal ocupat als serveis privats per sector d'activitat a les Illes Balears (2015-2016)										
		Comerç	Transport i emmagatzematge	Hostaleria	Informació i comunicacions	Activitats immobiliàries	Activitats professionals, científiques i tècniques	Activitats administratives i serveis auxiliars	(Excepte 94 i 96) Altres serveis*	Total
2015	Personal ocupat mitjà	68.706	20.391	80.189	5.990	7.177	19.948	31.237	1.188	**234.825**
	Personal ocupat a 30/09	72.292	22.583	99.397	6.035	7.341	20.615	33.364	1.189	**262.816**
	Personal ocupat mitjà remunerat	54.253	16.876	70.023	4.939	3.997	12.280	26.387	571	**189.327**
	Personal ocupat remunerat a 30/09	57.463	19.185	89.393	4.976	4.162	13.003	28.521	539	**217.242**
	Personal fix a 30/09	45.694	14.872	59.422	4.477	3.437	11.225	18.961	487	**158.574**
	Personal fix a 30/09, homes	22.349	11.135	29.074	3.136	1.284	4.303	9.039	347	**80.666**
	Personal fix a 30/09, dones	23.345	3.737	30.348	1.341	2.153	6.921	9.922	140	**77.907**
	Personal eventual a 30/09	11.769	4.313	29.971	499	725	1.778	9.560	52	**58.668**
	Personal eventual a 30/09, homes	5.853	3.360	14.215	341	295	729	4.609	44	**29.445**
	Personal eventual a 30/09, dones	5.917	953	15.757	158	430	1.049	4.951	8	**29.223**
	Personal ocupat mitjà no remunerat	14.454	3.515	10.165	1.051	3.180	7.667	4.850	617	**45.498**
	Personal no renumerat a 30/09	14.829	3.398	10.004	1.058	3.180	7.613	4.844	649	**45.574**
	Personal no renumerat a 30/09, homes	8.589	2.943	5.896	836	2.481	4.566	4.076	639	**30.027**
	Personal no renumerat a 30/09, dones	6.239	455	4.108	222	698	3.047	767	11	**15.547**
2016	Personal ocupat mitjà	73.869	20.717	85.442	6.662	8.742	21.677	35.644	1.360	**254.113**
	Personal ocupat a 30/09	74.335	22.619	107.783	6.629	9.036	21.310	37.809	1.334	**280.856**
	Personal ocupat mitjà remunerat	58.188	17.001	76.764	5.336	4.763	13.125	30.449	636	**206.261**
	Personal ocupat remunerat a 30/09	58.656	18.939	99.098	5.302	5.057	12.766	32.615	610	**233.044**
	Personal ocupat mitjà no remunerat	15.681	3.717	8.677	1.327	3.979	8.552	5.195	724	**47.852**
	Personal no renumerat a 30/09	15.679	3.680	8.685	1.327	3.979	8.544	5.194	724	**47.812**
	Personal remunerat total a jornada completa	45.536	14.103	62.769	4.819	3.490	10.268	21.942	523	**163.451**
	Personal remunerat homes a jornada completa	24.875	10.819	32.455	3.483	1.255	4.116	11.591	388	**88.982**
	Personal remunerat dones a jornada completa	20.662	3.285	30.314	1.337	2.235	6.152	10.351	135	**74.470**
	Personal remunerat total a jornada parcial	12.652	2.897	13.996	516	1.273	2.857	8.507	112	**42.810**
	Personal remunerat homes a jornada parcial	3.792	1.899	5.254	206	274	811	2.246	78	**14.560**
	Personal remunerat dones a jornada parcial	8.860	999	8.741	310	999	2.046	6.261	34	**28.250**
	Personal remunerat equivalent a jornada completa	52.623	15.481	69.644	5.121	4.105	11.752	26.078	571	**185.375**
	Hores treballades del personal remunerat	95.897	27.805	131.366	9.052	7.373	20.955	46.539	1.047	**340.033**

Font: IBESTAT, a partir de dades de l'INE
Nota: Nombre de persones i milers d'hores
(*) A causa del canvi metodològic, no són estrictament comparables les dades del 2015 amb les d'anys anteriors.

6. Turisme

Resum

Espanya ha registrat 82,8 milions de turistes internacionals, la qual cosa implica un creixement de l'1,1 %. Les Balears n'han registrat 13,8 milions, que representen el 17 % del total, i han crescut menys, un 0,5 %. Catalunya s'estanca amb un creixement nul, però continua liderant el rànquing de comunitats autònomes per nombre de turistes estrangers, amb 19,1 milions i un pes sobre el total del 23 %, seguida de les Illes Balears, que aquest any superen Canàries, que cau als 13,7 milions de turistes, amb un decreixement del –3,3 % i un pes del 17 %. Andalusia i la Comunitat Valenciana, amb un pes respectiu del 14 % i de l'11 %, presenten creixements positius respecte al 2017, amb un 1,5 % i un 3,2 %. El creixement valencià és el més alt d'aquestes comunitats autònomes, les quals són les principals competidores de les Balears en el segment de «sol i platja».

El 2018, el total d'estades a les Illes Balears ha superat la quantitat de 112 milions, amb un decreixement del –4,4%. De les estades, 70,6 milions (63 %) s'han fet en allotjaments amb reglamentació turística d'hotels, apartaments turístics, turisme rural i acampaments turístics, amb un decreixement del –0,4 %, i 41,5 milions (37 %) s'han fet en allotjaments no subjectes a aquesta reglamentació turística, amb un decreixement del –10,5 %.

El 2018, l'estada mitjana a les Illes Balears ha superat els 6,8 dies, una reducció d'un –5,9 %. L'estada mitjana en allotjaments amb reglamentació turística d'hotels, apartaments, turisme rural i acampaments ha estat de 5,8 dies, amb un decreixement d'un –1,5 %, i en allotjaments no subjectes a aquesta reglamentació turística ha estat de 9,4 dies, amb un decreixement d'un –13 %.

El total de turistes a les Illes Balears ha superat els 16,5 milions, amb un creixement de l'1,6 %, dels quals 12,2 milions s'han allotjat en establiments amb reglamentació turística d'hotels, apartaments, turisme rural i acampaments (73 %), amb un creixement de l'1,1 %; 4,4 milions (27 %) han estat en allotjaments no subjectes a aquesta reglamentació turística, amb un creixement del 2,8 %.

La despesa total ha superat els 16,3 mil milions d'euros, corresponent el 72,6 % a Mallorca, el 18,8 % a les Pitiüses i el 8,6 % a Menorca. La despesa per persona ha estat de 987 euros. Mallorca està en la franja superior, amb 995 euros, i les Pitiüses, a la inferior, amb 964 euros. Menorca se situa en els 968 euros. La despesa per persona i dia ha estat de 146 euros. Les Pitiüses estan en la franja superior, amb 160 euros, i Menorca, a la inferior, amb 130 euros. Mallorca se situa en els 145 euros. La temporada mitjana-baixa només representa el 13,7% del total de la despesa, i per illes només Mallorca supera aquest percentatge, amb un 16,4%, ja que a les Pitiüses és del 7,7% i a Menorca és del 4,5%.

Quant a l'augment de la tarifa mitjana diària, a les Balears ha estat del –5,1%, només superada per la caiguda de tarifes al País Basc, amb un –6%. Les Balears continuen estant per sobre de la mitjana de la resta de comunitats autònomes, amb un 11,3%, la més alta de l'Estat, i per sobre de Catalunya i Canàries, amb un 11,1% cada una.

Pel que fa als hotels, l'evolució en el període 2008-2018 del percentatge de planta oberta a les Balears i Mallorca empitjora en –1,9 punts i –3,2 punts respectivament; en canvi, en el cas de Menorca millora en 0,9 punts, i en el de les Pitiüses, en 1,2 punts. El 2018, Mallorca és la que té el percentatge més alt, amb un 56,9 %, amb una millora respecte al 2017 de 0,7 punts, seguida de Menorca, amb un 50,4 %, amb una caiguda en relació amb el 2017 de –0,1 punts. Les Pitiüses presenten el percentatge més baix, amb un 48,4 %, i una millora respecte al 2017 de 0,6 punts.

La mitjana anual de l'ocupació total ha arribat als 103.157 treballadors, fet que suposa un augment del 2,59 % en relació amb l'any anterior. D'aquests ocupats, 90.628 són assalariats, amb un creixement del 3 %, i 12.528 autònoms, amb una baixada del –0,6 %. Quant a l'estacionalitat dels ocupats, la ràtio entre el mes de menys ocupació i el de més ocupació en el conjunt del sector de la restauració i l'hostalatge és del 30 %; a la restauració, del 42 %, i a l'hostalatge, del 19 %.

6.1 Introducció

Aquest apartat segueix els mateixos criteris metodològics que es varen definir a l'edició de l'any anterior.[1]

Cal recordar els aspectes següents:

a) Les dades procedents de l'IBESTAT s'han descarregat el 2 d'abril de 2019, per la qual cosa les que es refereixen a l'any 2017 ja estan revisades i actualitzades i són definitives, i les del 2018 encara són provisionals i seran definitives a l'edició de la memòria del CES del 2019.

b) L'estacionalitat s'ha continuat analitzant considerant la seqüencia temporal següent: temporada mitjana-alta, de maig a octubre, i temporada mitjana-baixa, de novembre a abril.

c) Les dades no disponibles a 2 d'abril de 2019 s'han continuat indicant amb el signe (..).

d) Els països estan codificats segons la classificació de l'INE; en els països nòrdics, s'hi inclou Dinamarca, Finlàndia, Noruega i Suècia.

e) Les dades que s'han tret del Directori d'empreses de l'INE (DIRCE) estan referides a 1 de gener de cada any.

f) L'assignació de l'activitat empresarial a cada illa s'ha fet seguint el criteri de la domiciliació del compte de cotització principal a la Seguretat Social.

g) Finalment, i en funció de la informació disponible, que bàsicament procedeix de l'IBESTAT, l'estructura de l'apartat segueix la que ja es va definir a la memòria del 2017.

6.2. L'evolució de les Balears en relació amb les comunitats autònomes competidores en el segment de sol i platja en turisme internacional

Aquest apartat tracta de l'evolució del nombre de turistes internacionals en relació amb les temporades dels anys 2017 i 2018 i amb les comunitats autònomes que l'informe sobre la competitivitat del sector turístic del CES ha definit com a principals comunitats autònomes competidores de les Balears,[2] que són Catalunya, Canàries, Andalusia i Comunitat Valenciana. Aquestes dades s'han obtingut a partir de l'Enquesta de moviments turístics en frontera (FRONTUR) per als turistes estrangers.

Pel que fa al turisme internacional, Espanya ha registrat 82,8 milions de turistes, amb un creixement de l'1,1 %. Les Balears, amb 13,8 milions, representen el 17 % d'aquest total i creixen menys, un 0,5 %. Catalunya s'estanca amb un creixement nul, però continua liderant el rànquing de comunitats autònomes (CA) per nombre de turistes estrangers, amb 19,1 milions i un pes sobre el total del 23 %, seguida de les Illes Balears, que aquest any superen Canàries, que cau als 13,7 milions de turistes, amb un decreixement del –3,3% i un pes del 17 %. Andalusia i la Comunitat Valenciana, amb un pes del 14 % i de l'11% respectivament, presenten augments positius respecte al 2017, amb un 1,5 % i un 3,2 %. El creixement valencià és el més alt d'aquestes comunitats autònomes. (Vegeu el quadre I-6.1.)

Quant als diferencials de creixement respecte a la mitjana espanyola, destaca el creixement més gran de la resta de CA, amb 4,7 p. p. Catalunya i la Comunitat Valenciana són les que perden més punts percentuals (–3,6 p. p.). Les Illes Balears presenten un creixement diferencial negatiu de –0,6 p. p. (Vegeu el gràfic I-6.1.)

En canvi, en termes de desestacionalització (millores en punts percentuals del pes de la temporada mitjana-baixa), totes les comunitats autònomes tenen més bons comportaments. La que té el millor comportament és la Comunitat Valenciana, amb +1,8 punts. Les Balears són les que presenten el percentatge més baix de turistes en temporada mitjana-baixa, amb un 14 % i una millora de l'estacionalitat de 0,7 punts (una dècima per sota de la mitjana en el conjunt de CA).

[1] Vegeu: *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2017*, apartat «El turisme», pàg. 155-156.
[2] Vegeu: *Informe sobre la competitivitat del sector turístic de les Illes Balears*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, novembre de 2005.

Canàries té el percentatge més alt del turisme total internacional en temporada baixa, amb un 53 %, i la mateixa millora estacional que les Balears. (Vegeu el gràfic I-6.2.)

6.3. Anàlisi sintètica dels principals indicadors de demanda: estades totals, estada mitjana i turistes [3]

6.3.1. Estades

El 2018, el total d'estades a les Illes Balears ha superat la quantitat de 112 milions, amb un decreixement del –4,4 %. D'aquestes estades, 70,6 milions (63 %) s'han fet en allotjament amb reglamentació turística d'hotels, apartaments turístics, turisme rural i acampaments turístics, amb un decreixement del –0,4 %, i 41,5 milions (37 %) s'han fet en allotjaments no subjectes a aquesta reglamentació turística, amb un decreixement del –10,5 %. (Vegeu el quadre I-6.2.)

Mallorca acull el 73 % del total d'estades. Amb 82,1 milions, presenta el decreixement insular més gran: –4,8 % (0,4 punts per sota de la mitjana regional). D'aquestes estades, 52,3 milions (64 %) s'han fet en allotjaments amb reglamentació turística d'hotels, apartaments turístics i turisme rural, amb un decreixement del –0,3 % (0,1 punts per sobre de la mitjana regional), i 29,8 milions (36 %) s'han fet en allotjaments no subjectes a aquesta reglamentació turística, amb un decreixement del –11,7 % (1,2 punts per sota de la mitjana regional). (Vegeu el gràfic I-6.3.)

Menorca assumeix, amb 10,7 milions, el 10% del total d'estades balears, amb un decreixement interanual del –2,5 % (1,9 punts per sobre de la mitjana regional). D'aquest nombre, 6,1 milions (57 %) tenen lloc en allotjaments reglats, amb un decreixement del –2,8 % respecte al 2017 (2,4 punts per sota de la mitjana regional). Els altres 4,6 milions d'estades (43 %) han estat en allotjaments no reglats, amb un decreixement del –2,2 % (8,3 punts per sobre de la mitjana regional).

Les Pitiüses, amb 19,2 milions d'estades i el 17 % del total balear, ha experimentat una caiguda del –3,7 % respecte al 2017. D'aquesta quantitat, 11,8 milions (61 %) són estades reglades en hotels, apartaments i turisme rural, amb un creixement d'un 0,7% (1,1 punts per sobre de la mitjana balear), mentre que els altres 7,5 milions (39 %) d'estades en allotjaments sense aquesta reglamentació turística cauen un –9,8 % (0,7 punts per sobre d'aquesta mateixa mitjana).

6.3.2. Estada mitjana

El 2018, l'estada mitjana a les Illes Balears ha superat els 6,8 dies, amb una reducció del –5,9 %. L'estada mitjana en allotjaments amb reglamentació turística d'hotels, apartaments, turisme rural i acampaments ha estat de 5,8 dies, amb un decreixement d'un –1,5%, i en allotjaments no subjectes a aquesta reglamentació turística ha estat de 9,4 dies, amb un decreixement d'un –13 %.

L'estada mitjana a Mallorca ha estat de 6,9 dies (0,1 dies per sobre de la mitjana regional), amb una reducció del –7,3 % (1,5 p. p. per sota del creixement regional). L'estada mitjana en allotjaments amb reglamentació turística d'hotels, apartaments i turisme rural ha estat de 5,9 dies, amb un decreixement del –2,6 % (1,1 p. p. per sota del creixement regional), i de 9,5 dies en allotjaments no subjectes a aquesta reglamentació turística, amb un decreixement del –15 % (–2,1 p. p. respecte al creixement regional). (Vegeu el gràfic I-6.4.)

L'estada mitjana a Menorca ha estat de 7,5 dies (0,7 dies per sobre de la mitjana regional), amb una reducció d'un –1 % (4,9 punts per sobre del creixement regional). L'estada mitjana en allotjaments amb reglamentació turística d'hotels, apartaments i turisme rural ha estat de 6,3 dies, amb un creixement d'un 0,8 % (2,3 p. p. per sobre del creixement regional), i de 10,1 dies en allotjaments no subjectes a aquesta reglamentació turística, amb un decreixement d'un –5 % (8 p. p. per sobre del creixement regional).

L'estada mitjana a les Pitiüses ha estat de 6 dies (0,8 dies per sota de la mitjana regional), amb una reducció del –2,5 %. L'estada

[3] Es pot consultar aquest conjunt de variables desagregades de manera molt més detallada en els apartats següents.

mitjana en allotjaments amb reglamentació turística d'hotels, apartaments i turisme rural ha estat de 5 dies, amb un creixement del 2,1 % (3,6 p. p. per sobre del creixement regional), i de 8,6 dies en allotjaments no subjectes a aquesta reglamentació turística, amb un decreixement del –9,2 % (3,8 p. p. per sobre del creixement regional).

6.3.3. Turistes

El 2018, el total de turistes a les Illes Balears ha superat els 16,5 milions, amb un creixement de l'1,6 %, dels quals 12,2 milions s'han allotjat en establiments amb reglamentació turística d'hotels, apartaments, turisme rural i acampaments (73 %), amb un creixement de l'1,1 %, i 4,4 milions (27 %) s'han allotjat en establiments no subjectes a aquesta reglamentació turística, amb un creixement del 2,8 %.

Mallorca ha acollit el 72 % del total de turistes, 11,9 milions. Presenta el creixement insular més gran, amb un 2,7 % (1,2 punts per sobre de la mitjana regional). D'aquests turistes, 8,8 milions s'han allotjat en establiments amb reglamentació turística d'hotels, apartaments i turisme rural (74 %), amb un creixement del 2,3 % (1,2 punts per sobre del creixement regional), i el 26 % s'ha allotjat en establiments no subjectes a aquesta reglamentació turística, amb un creixement del 3,9 % (1,1 punts per sobre del creixement regional). (Vegeu el gràfic I-6.5.)

Menorca ha acollit el 9 % del total de turistes, 1,4 milions. Presenta un decreixement d'un –1,6 % (–3,2 punts per sota de la mitjana regional). D'aquests turistes, 982 mil s'han allotjat en establiments amb reglamentació turística d'hotels, apartaments i turisme rural (68 %), amb un decreixement d'un –3,6% (4,7 punts per sota del creixement regional), i el 32 % s'ha allotjat en establiments no subjectes a aquesta reglamentació turística, amb un creixement del 2,9 % (0,1 punts per sobre del creixement regional mitjà).

Les Pitiüses, que han acollit el 19 % del total de turistes, 3,2 milions, presenten un decreixement d'un –1,2 % (–2,8 punts per sota de la mitjana regional). D'aquests turistes, 2,3 milions s'han allotjat en establiments amb reglamentació turística d'hotels, apartaments i turisme rural (73 %), amb un decreixement d'un –1,4 % (–2,5 punts per sota del creixement regional). El 20 % de turistes s'han allotjat en establiments no subjectes a aquesta reglamentació turística, amb un decreixement del –0,7 % (3,5 punts per sota del creixement regional).

6.4. La demanda turística total a les Balears

6.4.1. Estades, estada mitjana i turistes per país de residència i estacionalitat

6.4.1.1. Estades a les Balears per nacionalitat i estacionalitat

Les estades d'espanyols representen, amb 16,9 milions, el 15 % del total, mentre que les estades d'estrangers representen el 85% restant, amb 95,1 milions. D'aquestes darreres, les estades d'alemanys, amb 33,1 milions, representen el 30 %; les dels britànics, amb 24,8 milions, el 22 %, i les estades d'altres nacionalitats, amb 37,2 milions, el 33 % restant. El pes de les estades en temporada mitjana-baixa millora lleugerament en 0,9 p. p., ja que passa del 14,9 % del total el 2017 al 15,8 % el 2018. (Vegeu el quadre I-6.3.)

Per creixement diferencial respecte a la mitjana regional, destaca el creixement de les estades d'espanyols, amb 10,8 p. p. per sobre del creixement regional, i les estades dels britànics, amb 0,3 p. p. per sobre; en canvi, els alemanys presenten creixements diferencials negatius de –7,9 punts. La resta del món presenta un creixement diferencial positiu de 3,2 punts. (Vegeu el gràfic I-6.6.)

En relació amb la millora de l'estacionalitat de les estades, continua destacant, seguint la tendència positiva de l'any passat, l'increment diferencial respecte a la mitjana regional en punts percentuals del pes dels alemanys en la temporada mitjana-baixa (novembre-abril), amb una millora de 2,2 punts. A diferència de l'any passat, també milloren les estades dels britànics i de la resta del món, amb 0,8 punts, mentre que els

espanyols perden 1,6 punts. (Vegeu el gràfic I-6.7.)

Estades per illes, nacionalitat i estacionalitat

Mallorca

Els 82,1 milions d'estades de Mallorca es distribueixen en 9 milions d'estades dels espanyols, amb un creixement de l'11,1 %, i els 73,1 milions d'estades dels estrangers, amb una caiguda del –6,5 %. (Vegeu el quadre I-6.4.)

Amb referència al creixement regional, Mallorca decreix –0,4 punts, tot i l'augment de les estades dels espanyols (4,7 punts), ja que les estades d'estrangers decreixen –0,4 punts per sota de la mitjana regional. (Vegeu el gràfic I-6.8.)

Mallorca millora l'estacionalitat respecte a la mitjana regional en 1,6 punts (és el millor comportament regional), gràcies a la millora de les estades dels estrangers (1,5 punts), mentre que les estades dels espanyols només augmenten un 0,1. (Vegeu el gràfic I-6.9.)

Menorca

Menorca ha acumulat 10,7 milions d'estades, de les quals 3,7 milions han estat d'espanyols, amb un creixement del 6,5 %, i 7 milions d'estrangers, amb una caiguda del –6,7 %.

Aquesta illa presenta el millor comportament regional, amb un creixement d'un 1,9 % per sobre de la mitjana regional, ja que presenta la menor caiguda regional, amb un –2,5 %, principalment pel millor comportament diferencial de les estades dels espanyols (0,2 punts per sobre de la mitjana balear), mentre que la taxa de creixement de les estades d'estrangers ha estat de –0,6 punts per sota de la mitjana regional.

Menorca empitjora en termes d'estacionalitat (–1 punt), amb una pèrdua de –4 punts pel que fa a estades d'espanyols i de –0,2 punts quant a les estades d'estrangers.

Pitiüses

Els 19,2 milions d'estades a les Pitiüses es distribueixen en 4,3 milions d'estades d'espanyols, amb una caiguda del –2,5 %, i en 14,9 milions d'estades d'estrangers, amb una caiguda del –4 %.

En relació amb el creixement regional, Eivissa i Formentera creixen 0,7 punts, ja que, tot i un major augment de les estades d'estrangers (2,1 punts), les estades d'espanyols decreixen –8,9 punts per sota de la mitjana regional.

Les Pitiüses empitjoren l'estacionalitat en –0,9 punts, ja que les estades d'espanyols empitjoren en –3,5 punts i les dels estrangers també ho fan però amb menys intensitat (–0,2 punts).

6.4.1.2. Estada mitjana a les Balears per nacionalitat i estacionalitat

L'estada mitjana baixa de 7,2 dies el 2017 a 6,8 dies el 2018. També baixa 0,5 dies en temporada mitjana-alta (6,8 dies), i també baixa en temporada mitjana-baixa, ja que passa de 6,6 dies el 2017 a 6,3 dies el 2018. (Vegeu el quadre I-6.5.)

L'estada mitjana dels espanyols és de 6,2 dies (0,6 dies menys que la mitjana regional); en canvi, l'estada mitjana dels estrangers és superior (0,1 dies): els alemanys, 7,1 dies; els britànics, 6,7 dies, i la resta del món, 6,8 dies.

L'any 2018, per creixement diferencial respecte a la mitjana regional, destaquen els espanyols amb 4,9 p. p., i els britànics, amb 3 p. p.; mentre que els alemanys presenten creixements diferencials negatius de –3,5 punts i la resta del món de només –0,2 punts.

En relació amb la millora de l'estada mitjana per temporada mitjana-baixa, destaca el creixement diferencial respecte a la mitjana regional en punts percentuals de la resta del món amb 6,3 punts; en canvi, la resta creix per sota, amb els britànics amb –5,5 punts, els espanyols amb –1,3 punts i els alemanys amb –0,8 punts.

Estada mitjana per illes, nacionalitat i estacionalitat

Mallorca

Els espanyols fan una estada mitjana de 5,9 dies (0,3 dies menys que la mitjana regional), i els estrangers, de 7 dies (0,1 dies més que la mitjana regional).

L'any 2018, per creixement diferencial respecte a la mitjana regional, destaquen les estades dels espanyols amb 0,8 p. p. per sobre, mentre que les dels estrangers presenten creixements diferencials negatius de –1,4 punts. (Vegeu el gràfic I-6.10.)

En relació amb la millora de l'estada mitjana per temporada mitjana-baixa, les estades de totes les nacionalitats milloren respecte a la mitjana balear, tant les dels espanyols com les dels estrangers, amb 9,6 i 1,1 p. p. respectivament. (Vegeu el gràfic I-6.11.)

Menorca

Els espanyols fan una estada mitjana de 6,9 dies (0,1 dies més que la mitjana regional), i els estrangers la fan de 7,8 dies (1 dia més que la mitjana regional.

L'any 2018, per creixement diferencial respecte a la mitjana regional, destaquen les estades dels estrangers amb 6,2 p. p., mentre que les dels espanyols presenten creixements diferencials negatius de –0,1 punts. Quant a la millora de l'estada mitjana per temporada mitjana-baixa, els estrangers la fan amb 5,2 punts per sobre de la mitjana regional; en canvi, els espanyols la fan per sota de la mitjana, amb –8,2 p. p..

Pitiüses

Els espanyols fan una estada mitjana de 6,2 dies (que coincideix amb la mitjana regional), i els estrangers, de 5,9 dies (1 dia menys que la mitjana regional).

L'any 2018, per creixement diferencial respecte a la mitjana regional, destaquen les estades dels estrangers, amb 3,9 p. p. per sobre; en canvi, les dels espanyols presenten creixements diferencials negatius de –1,1 punts.

Quant a la millora de l'estada mitjana per temporada mitjana-baixa, les estades dels espanyols estan –18 punts per sota de la mitjana regional, i les dels estrangers estan –11 p. p. per sota de la mitjana.

6.4.1.3. Turistes a les Balears per nacionalitat i estacionalitat

Els espanyols representen el 17 % del total de turistes, amb 2,7 milions. Els estrangers, amb 13,8 milions, representen el 83 % restant, dels quals els alemanys, amb 4,7 milions, representen el 28 %; els britànics, amb 3,7 milions, el 22 %, i la resta de nacionalitats, amb 5,5 milions, el 33 % restant. El pes dels turistes en temporada mitjana-baixa millora en 0,6 p. p.: del 16,3 % del total el 2017 al 16,9 % el 2018.

Per creixement diferencial respecte a la mitjana regional, destaquen els espanyols i la resta del món amb 5,9 i 3,6 p. p. respectivament, mentre que els alemanys i els britànics ho fan per sota, amb –4,8 i –2,9 p. p. respectivament.

En relació amb la millora de l'estacionalitat, cal remarcar l'increment diferencial dels turistes de la resta del món respecte a la mitjana regional pel que fa a la temporada mitjana-baixa (novembre-abril), amb una millora de 6,3 punts. Per contra, en el cas dels alemanys, espanyols i britànics, els comportaments són negatius: –0,8, –1,3 i –5,5 p. p. respectivament.

Turistes per illes, nacionalitat i estacionalitat

Mallorca

El nombre de turistes espanyols ha estat d'1,5 milions, i el d'estrangers, 10,4 milions. (Vegeu el quadre I-6.6.)

Per creixement diferencial respecte a la mitjana regional, destaca el creixement dels espanyols, amb 3,9 p. p.; en canvi, el creixe-

ment dels estrangers només ha estat d'1,1 punts. (Vegeu el gràfic I-6.12.)

En relació amb la millora de l'estacionalitat, Mallorca ha experimentat una millora de 0,6 punts pel que fa a la temporada mitjana-baixa (novembre-abril), que és la mateixa millora que presenten els estrangers, mentre que els espanyols empitjoren en –1,6 punts. (Vegeu el gràfic I-6.13.)

Menorca

El nombre d'espanyols ha estat de 0,5 milions; en canvi, els estrangers han sumat prop de 0,9 milions.

Per creixement diferencial respecte a la mitjana regional, cal remarcar el creixement per sota de la mitjana dels estrangers, amb –6,8 p. p., mentre que els espanyols ho fan per sobre, amb 0,3 punts.

Quant a la millora de l'estacionalitat, Menorca està per sota de la mitjana regional pel que fa a la temporada mitjana-baixa (novembre-abril), amb –0,4 punts, amb una caiguda dels espanyols de –2,2 punts i dels estrangers de –0,2 punts.

Pitiüses

El nombre d'espanyols ha estat de 0,7 milions, mentre que els estrangers han superat els 2,5 milions.

Per creixement diferencial respecte a la mitjana regional, destaca el creixement per sota de la mitjana dels espanyols, amb –7,9 p. p., i dels estrangers, amb –1,9 punts.

En relació amb la millora de l'estacionalitat, Eivissa i Formentera estan per sobre de la mitjana regional pel que fa a la temporada mitjana-baixa (novembre-abril), amb una millora d'1,1 punts; amb una millora superior dels espanyols, amb 2,3 punts, a la dels estrangers, amb 0,8 punts.

6.4.2. Turistes per país de residència, tipus d'allotjament i estacionalitat

6.4.2.1. Turistes a les Balears per nacionalitat, tipus d'allotjament i estacionalitat

El total de turistes a les Illes Balears ha estat de 16,6 milions. Cal destacar l'augment de turistes en temporada mitjana-baixa, amb el 5,7 %; en temporada mitjana-alta, l'augment ha estat del 0,8 %.

Els espanyols representen el 17 % del total de turistes, amb 2,7 milions, mentre els estrangers, amb 13,8 milions de turistes, representen el 83 % restant, dels quals els alemanys, amb 4,7 milions, representen el 28 %; els britànics, amb 3,7 milions, representen el 22 %; els nòrdics, amb prop d'un milió, representen el 6 %; els francesos, amb més de 700 mil turistes, representen el 4 %, i la resta de nacionalitats, amb 3 milions, representen el 18 % restant. (Vegeu el quadre IA-6.1.)

Per creixements diferencials, destaquen els francesos, amb 21,2 punts, i la resta del món, amb 4,5 punts. La resta de nacionalitats tenen creixements diferencials negatius: els nòrdics, –5,5 punts; els alemanys, –4,8 punts; els britànics, –2,9 punts, i els italians, –1,3 punts. (Vegeu el gràfic I-6.14.)

Quant a l'estacionalitat, l'única que empitjora és la dels turistes de la resta del món, amb –1,7 punts; en canvi, la resta de nacionalitats millora: els francesos, 2,9 punts; els italians, 1,7 punts; els britànics, 1,6 punts; els alemanys, 1,3 punts, i els nòrdics, 0,8 punts. (Vegeu el gràfic I-6.15.)

Per creixement diferencial respecte a la mitjana regional, destaca el fort augment dels estrangers en allotjaments que no tenen la reglamentació turística d'hotels, apartaments, turisme rural i acampaments, amb 11,3 p. p.; per contra, cauen –1,6 punts els allotjaments que tenen la reglamentació turística d'hotels, apartaments, turisme rural i acampaments. (Vegeu el gràfic I-6.16.)

Durant la temporada mitjana-baixa, és superior la millora de la quantitat d'estrangers en allotjaments no de mercat, amb 3,1 punts,

que la que es produeix en els allotjaments que tenen la reglamentació turística d'hotels, apartaments, turisme rural i acampaments, amb 0,7 p. p. (Vegeu el gràfic I-6.17.)

Turistes per illes, per nacionalitat, tipus d'allotjament i estacionalitat

Mallorca

El 2018, el total de turistes a Mallorca ha estat d'11,9 milions, un augment d'un 2,7%. Cal destacar l'increment dels turistes en temporada mitjana-baixa, amb un 11,1 %, enfront de l'increment en temporada mitjana-alta, amb un 5,8 %.

S'han allotjat en establiments amb reglamentació 9,7 milions de turistes. De manera més concreta, s'han allotjat en hotels 8 milions, el 67 % del total a l'illa, amb una pèrdua de 4 punts respecte a l'any anterior i un creixement del 3,9 %; en allotjaments de lloguer, 1,4 milions, el 12 % del total, amb una pèrdua de 3 punts respecte a l'any anterior i un decreixement del –24,7 %, i en altres allotjaments de mercat, 355 mil turistes, el 3 % del total, amb 1 punt de guany respecte a l'any anterior i un creixement del 75,5 %. En total, representen el 82 % (2 punts menys que el 2017), amb un creixement nul. (Vegeu el quadre IA-6.2.)

El 18 % restant (2 punts més que el 2017) s'ha allotjat en establiments no subjectes a la reglamentació turística (creixement del 16,9%). Es tracta de 2,2 milions de turistes, dels quals 1,4 milions (creixement del 10,1 %) s'han allotjat en establiments de no mercat (el 12 % del total, amb un punt més respecte a l'any anterior), i 758 mil, en habitatges de propietat (el 6 % del total, amb 1 punt més respecte a l'any anterior), amb una variació del 32,3 %.

Respecte al creixement de la mitjana regional, destaca el millor comportament dels allotjaments de no mercat a Mallorca, amb 7,3 punts per sobre, mentre que els allotjaments de mercat només han millorat 0,1 punts. (Vegeu el gràfic I-6.18.)

Amb referència a la millora de l'estacionalitat en temporada mitjana-baixa, el millor comportament s'ha produït en els allotjaments de no mercat, amb 0,7 punts per sobre, ja que els allotjaments de mercat empitjoren, amb –0,2 punts. (Vegeu el gràfic I-6.19.)

Menorca

El total de turistes a Menorca ha estat d'1,4 milions; per tant, el 2018 ha decrescut un –1,6 %. Cal fer ressaltar el decreixement del nombre de turistes en temporada mitjana-baixa, amb un –5,9 %, i en temporada mitjana-alta, amb un –1,2 %.

S'han allotjat en establiments amb reglamentació turística 1,2 milions de turistes. De manera més concreta, s'han allotjat en hotels 829 mil turistes, el 58 % del total a l'illa, amb un guany d'1 punt respecte a l'any anterior i un decreixement del –0,6 %; en allotjaments de lloguer, 295 mil turistes, el 21% del total, amb un guany d'1 punt respecte a l'any anterior i un creixement del 2%, i en altres allotjaments de mercat, 45 mil turistes, el 3% del total, amb 1 punt menys respecte a l'any anterior i un decreixement del –27%. En total, representen el 81% (a l'igual que el 2017), amb un decreixement d'un –1,4 %.

El 19% restant (com el 2017) s'ha allotjat en establiments no subjectes a la reglamentació turística (decreixement del –2,7%). Es tracta de 271 mil turistes, dels quals 169 mil (creixement de l'1,2 %) s'han allotjat en altres establiments de no mercat (el 12 % del total, un punt més respecte a l'any anterior), i 103 mil, en habitatges de propietat (el 7 % del total, 1 punt menys respecte a l'any anterior), amb una variació del –8,5 %.

Respecte al creixement de la mitjana regional, destaca a Menorca el pitjor comportament dels allotjaments de no mercat, amb –12,3 punts, mentre que el comportament dels allotjaments de mercat ha estat d'un –1,2 punts.

En termes de millora de l'estacionalitat en temporada mitjana-baixa, el millor comportament és el dels allotjaments de no mercat, amb 0,5 punts per sobre, ja que els allotjaments de mercat empitjoren, amb –0,5 punts.

Pitiüses

El total de turistes a Eivissa i Formentera ha estat de 3,2 milions; per tant, el 2018 ha decrescut un –1,2 %. Cal remarcar l'augment de turistes en temporada mitjana-baixa, amb el 9,3 %, mentre que en temporada mitjana-alta han caigut un –2,4 %.

S'han allotjat en establiments amb reglamentació turística 2,5 milions de turistes. De manera més concreta, s'han allotjat en hotels 1,9 milions, el 62 % del total a l'illa, amb una pèrdua de 3 punts respecte a l'any anterior i un decreixement del –5,9 %; en allotjaments de lloguer, 507 mil, el 16 % del total, amb un guany de 5 punts respecte a l'any anterior i un creixement del 40 %, i en altres allotjaments de mercat, 45 mil turistes, l'1 % del total, amb 1 punt menys respecte a l'any anterior i un decreixement del –35 %. En total, representen el 79 % (a l'igual que el 2017), amb un decreixement del –0,2 %.

El 21 % restant (com el 2017) s'ha allotjat en establiments no subjectes a la reglamentació turística (decreixement del –5 %). Es tracta de 658 mil turistes, dels quals 472 mil (decreixement del –12,4 %) s'han allotjat en altres establiments de no mercat (el 15 % del total, amb 2 punts menys respecte a l'any anterior), i 186 mil, en habitatges de propietat (el 6 % del total, amb 1 punt més respecte a l'any anterior), amb una variació del 20,8 %.

Respecte al creixement de la mitjana regional, destaca el pitjor comportament dels allotjaments de no mercat, amb –14,7 punts, mentre que els allotjaments de mercat creixen igual que la mitjana regional.

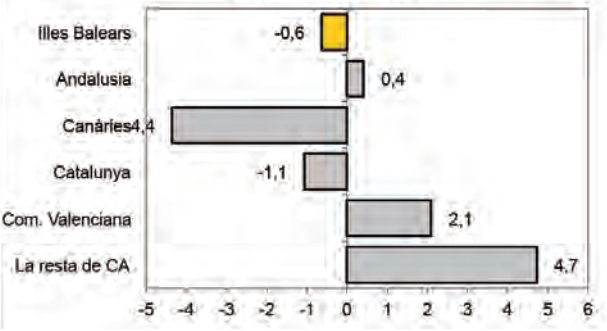
En termes de millora de l'estacionalitat en temporada mitjana-baixa, el millor comportament és el dels allotjaments de no mercat, amb 2,2 punts per sobre, i també el dels allotjaments de mercat, amb 1,1 punts.

Quadre I-6.1. Turistes de les Illes Balears en relació amb les comunitats autònomes d'Espanya competidores en turisme internacional (2017-2018)

	2017								2018								% de variació 2018/2017		
	Total		Temporada mitjana-alta			Temporada mitjana-baixa			Total		Temporada mitjana-alta			Temporada mitjana-baixa			Total	Temporada mitjana-alta	Temporada mitjana-baixa
	Total turistes	% sobre el total	Total turistes	% sobre Espanya	% sobre CA	Total turistes	% sobre Espanya	% sobre CA	Total turistes	% sobre el total	Total turistes	% sobre Espanya	% sobre CA	Total turistes	% sobre Espanya	% sobre CA			
Espanya	**81.868.522**	**100%**	**53.473.007**	**100%**	**65%**	**28.395.515**	**100%**	**35%**	**82.769.619**	**100%**	**53.366.484**	**100%**	**64%**	**29.403.135**	**100%**	**36%**	**1,1**	**-0,2**	**3,5**
Illes Balears	13.792.296	17%	11.921.781	22%	86%	1.870.515	7%	14%	13.856.476	17%	11.880.972	22%	86%	1.975.504	7%	14%	0,5	-0,3	5,6
Andalusia	11.518.262	14%	7.566.328	14%	66%	3.951.934	14%	34%	11.692.437	14%	7.583.793	14%	65%	4.108.644	14%	35%	1,5	0,2	4,0
Canàries	14.214.221	17%	6.801.583	13%	48%	7.412.638	26%	52%	13.751.587	17%	6.484.183	12%	47%	7.267.404	25%	53%	-3,3	-4,7	-2,0
Catalunya	19.118.420	23%	12.568.760	24%	66%	6.549.660	23%	34%	19.125.121	23%	12.450.583	23%	65%	6.674.538	23%	35%	0,0	-0,9	1,9
Com. Valenciana	8.925.960	11%	5.964.463	11%	67%	2.961.497	10%	33%	9.211.163	11%	5.991.713	11%	65%	3.219.450	11%	35%	3,2	0,5	8,7
La resta de CA	14.299.363	17%	8.650.092	16%	60%	5.649.271	20%	40%	15.132.831	18%	8.975.238	17%	59%	6.157.593	21%	41%	5,8	3,8	9,0

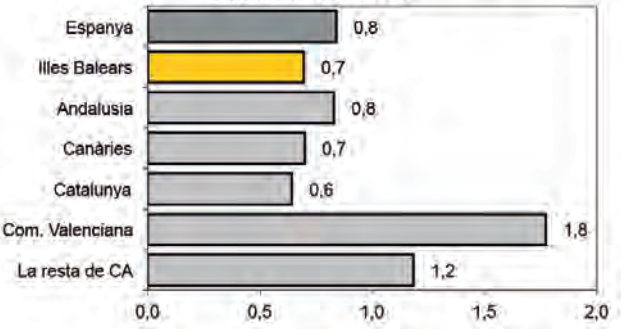
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT

Gràfic I-6.1. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement dels turistes respecte a Espanya per CA competidores (2017-2018)

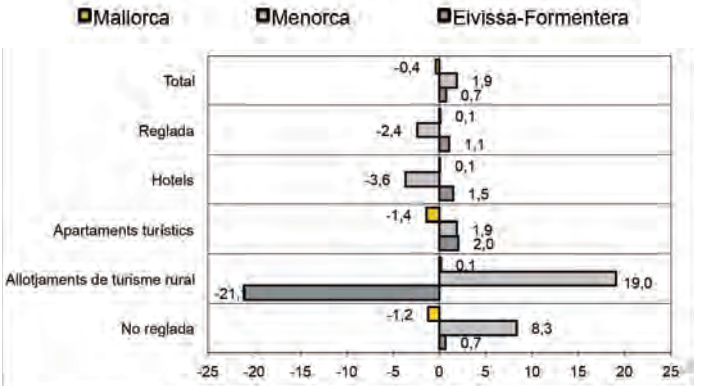
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT

Gràfic I-6.2. Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana-baixa sobre el total per CA competidores (2017-2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT

Gràfic I-6.3. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les estades respecte a les Illes Balears (2017-2018)

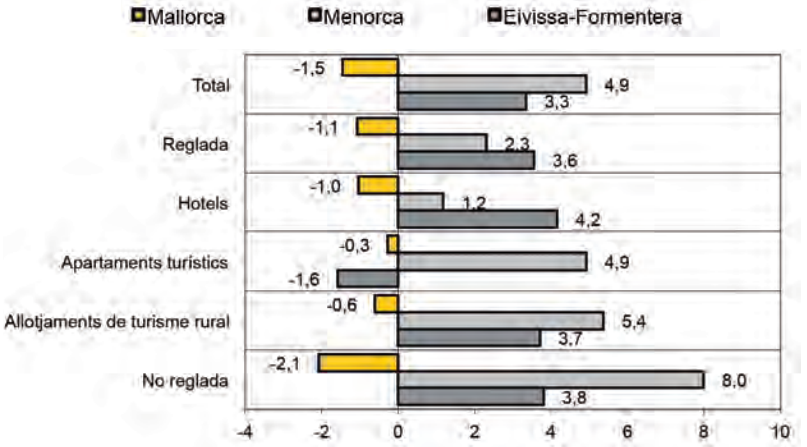

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT
(*) Mesos de maig a octubre, dades no desagregades per illes.

Quadre I-6.2. Turistes, estades i estada mitjana amb destinació principal a les Balears per illes i tipus d'allotjaments (2017-2018)																
	2017							2018							% de variació 2018/2017		
	Turistes			Estades				Turistes			Estades						
	Total	% per illa	% sobre el total de les IB	Total	% per illa	% sobre el total de les IB	Estada mitjana	Total	% per illa	% sobre el total de les IB	Total	% per illa	% sobre el total de les IB	Estada mitjana	Turistes	Estades	Estada mitjana
Illes Balears	**16.341.033**	**100%**	**100%**	**117.270.091**	**100%**	**100%**	**7,18**	**16.595.702**	**100%**	**100%**	**112.103.791**	**100%**	**100%**	**6,8**	**1,6**	**-4,4**	**-5,9**
Reglada	12.038.185	73,7%	100%	70.922.965	60%	99%	5,9	12.171.136	73%	100%	70.626.637	63%	99%	5,8	1,1	-0,4	-1,5
Grup 1	11.994.806	73,4%	100%	70.433.279	60%	100%	5,9	12.125.180	73%	100%	70.158.863	63%	100%	5,8	1,1	-0,4	-1,5
Hotels	10.165.059	62,2%	100%	59.375.940	51%	100%	5,8	10.318.103	62%	100%	59.373.498	53%	100%	5,8	1,5	0,0	-1,5
Apartaments turístics	1.559.556	9,5%	100%	9.999.601	9%	100%	6,4	1.469.575	9%	100%	9.562.159	9%	100%	6,5	-5,8	-4,4	1,5
Allotjaments de turisme rural	270.191	1,7%	100%	1.057.738	1%	100%	3,9	337.502	2%	100%	1.223.206	1%	100%	3,6	24,9	15,6	-7,4
Grup 2	43.379	0,3%	..	244.843	0%	..	5,6	45.956	0%	..	233.887	0%	..	5,1	5,9	-4,5	-9,8
Acampaments turístics (*)	43.379	0,3%	..	244.843	0%	..	5,6	45.956	0%	..	233.887	0%	..	5,1	5,9	-4,5	-9,8
No reglada	4.302.848	26,3%	100%	46.347.126	40%	100%	10,8	4.424.566	27%	100%	41.477.154	37%	100%	9,4	2,8	-10,5	-13,0
Mallorca	**11.637.677**	**100%**	**71%**	**86.267.845**	**100%**	**74%**	**7,4**	**11.954.469**	**100%**	**72%**	**82.119.319**	**100%**	**73%**	**6,9**	**2,7**	**-4,8**	**-7,3**
Reglada	8.613.277	74%	72%	52.428.937	61%	74%	6,1	8.812.590	74%	72%	52.255.916	64%	74%	5,9	2,3	-0,3	-2,6
Grup 1	8.613.277	74%	72%	52.428.937	61%	74%	6,1	8.812.590	74%	73%	52.255.916	64%	74%	5,9	2,3	-0,3	-2,6
Hotels	7.538.195	65%	74%	45.614.559	53%	77%	6,1	7.737.691	65%	75%	45.640.706	56%	77%	5,9	2,6	0,1	-2,5
Apartaments turístics	850.747	7%	55%	5.924.441	7%	59%	7,0	792.447	7%	54%	5.584.727	7%	58%	7,0	-6,9	-5,7	1,2
Allotjaments de turisme rural	224.335	2%	83%	889.937	1%	84%	4,0	282.452	2%	84%	1.030.483	1%	84%	3,6	25,9	15,8	-8,0
Grup 2	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Acampaments turístics (*)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
No reglada	3.024.400	26%	70%	33.838.908	39%	73%	11,2	3.141.879	26%	71%	29.863.403	36%	72%	9,5	3,9	-11,7	-15,0
Menorca	**1.464.328**	**100%**	**9%**	**11.035.357**	**100%**	**9%**	**7,5**	**1.440.865**	**100%**	**9%**	**10.754.423**	**100%**	**10%**	**7,5**	**-1,6**	**-2,5**	**-1,0**
Reglada	1.018.866	70%	8%	6.318.492	57%	9%	6,2	982.278	68%	8%	6.140.597	57%	9%	6,3	-3,6	-2,8	0,8
Grup 1	1.018.866	70%	8%	6.318.492	57%	9%	6,2	982.278	68%	8%	6.140.597	57%	9%	6,3	-3,6	-2,8	0,8
Hotels	733.905	50%	7%	4.543.178	41%	8%	6,2	709.404	49%	7%	4.377.813	41%	7%	6,2	-3,3	-3,6	-0,3
Apartaments turístics	259.445	18%	17%	1.690.336	15%	17%	6,5	237.787	17%	16%	1.648.327	15%	17%	6,9	-8,3	-2,5	6,4
Allotjaments de turisme rural	25.516	2%	9%	84.978	1%	8%	3,3	35.087	2%	10%	114.457	1%	9%	3,3	37,5	34,7	-2,1
Grup 2	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Acampaments turístics (*)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
No reglada	445.462	30%	10%	4.716.865	43%	10%	10,6	458.587	32%	10%	4.613.826	43%	11%	10,1	2,9	-2,2	-5,0
Eivissa-Formentera	**3.239.027**	**100%**	**20%**	**19.966.889**	**100%**	**17%**	**6,2**	**3.200.368**	**100%**	**19%**	**19.230.045**	**100%**	**17%**	**6,0**	**-1,2**	**-3,7**	**-2,5**
Reglada	2.362.664	73%	20%	11.685.848	59%	16%	4,9	2.330.313	73%	19%	11.762.350	61%	17%	5,0	-1,4	0,7	2,1
Grup 1	2.362.664	73%	20%	11.685.848	59%	17%	4,9	2.330.313	73%	19%	11.762.350	61%	17%	5,0	-1,4	0,7	2,1
Hotels	1.892.959	58%	19%	9.218.203	46%	16%	4,9	1.871.008	58%	18%	9.354.980	49%	16%	5,0	-1,2	1,5	2,7
Apartaments turístics	449.364	14%	29%	2.384.823	12%	24%	5,3	439.341	14%	30%	2.329.105	12%	24%	5,3	-2,2	-2,3	-0,1
Allotjaments de turisme rural	20.341	1%	8%	82.822	0%	8%	4,1	19.964	1%	6%	78.265	0%	6%	3,9	-1,9	-5,5	-3,7
Grup 2	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Acampaments turístics (*)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
No reglada	876.363	27%	20%	8.281.041	41%	18%	9,4	870.055	27%	20%	7.467.695	39%	18%	8,6	-0,7	-9,8	-9,2

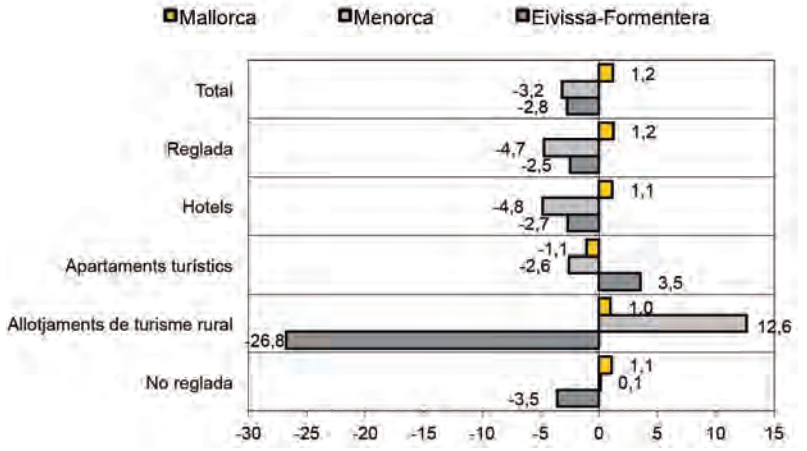
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT
(*) Mesos de maig a octubre, dades no desagregades per illes.

Gràfic I-6.4. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la estada mitjana respecte a les Illes Balears (2017-2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT
(*) Mesos de maig a octubre, dades no desagregades per illes.

Gràfic I-6.5. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels turistes respecte a les Illes Balears (2017-2018)

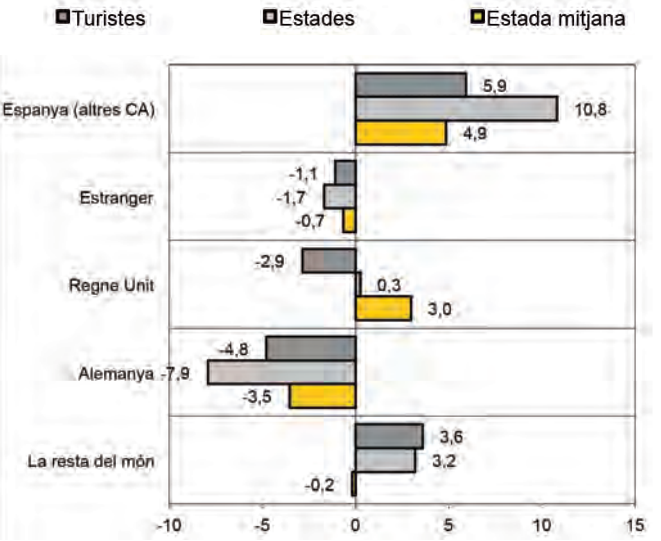

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT
(*) Mesos de maig a octubre, dades no desagregades per illes.

Quadre I-6.3. Turistes, estades i estada mitjana amb destinació principal a les Illes Balears per país de residència (2017-2018)															
	2017						2018						% de variació 2018/2017		
	Total	% sobre el total	Temporada mitjana-alta	% temp. mitjana-alta	Temporada mitjana-baixa	% temp. mitjana-baixa	Total	% sobre el total	Temporada mitjana-alta	% temp. mitjana-alta	Temporada mitjana-baixa	% temp. mitjana-baixa	Total	Temporada mitjana-alta	Temporada mitjana-baixa
Turistes	**16.341.033**	**100%**	**13.682.284**	**100%**	**2.658.749**	**100%**	**16.595.702**	**100%**	**13.786.318**	**100%**	**2.809.384**	**100%**	**1,6**	**0,8**	**5,7**
Espanya (altres CA)	2.548.736	16%	1.760.503	13%	788.233	30%	2.739.228	17%	1.905.347	14%	833.881	30%	7,5	8,2	5,8
Estranger	13.792.296	84%	11.921.781	87%	1.870.515	70%	13.856.476	83%	11.880.972	86%	1.975.504	70%	0,5	-0,3	5,6
Regne Unit	3.748.206	23%	3.431.097	25%	317.109	12%	3.699.554	22%	3.328.514	24%	371.040	13%	-1,3	-3,0	17,0
Alemanya	4.828.684	30%	3.909.893	29%	918.791	35%	4.672.756	28%	3.724.142	27%	948.614	34%	-3,2	-4,8	3,2
La resta del món	5.215.406	32%	4.580.791	33%	634.615	24%	5.484.166	33%	4.828.316	35%	655.850	23%	5,2	5,4	3,3
Estades	**117.270.091**	**100%**	**99.784.995**	**100%**	**17.485.096**	**100%**	**112.103.791**	**100%**	**94.345.993**	**100%**	**17.757.798**	**100%**	**-4,4**	**-5,5**	**1,6**
Espanya (altres CA)	15.969.819	14%	11.641.735	12%	4.328.084	25%	16.990.324	15%	12.650.261	13%	4.340.063	24%	6,4	8,7	0,3
Estranger	101.300.272	86%	88.143.260	88%	13.157.012	75%	95.113.464	85%	81.695.732	87%	13.417.732	76%	-6,1	-7,3	2,0
Regne Unit	25.878.088	22%	23.911.069	24%	1.967.019	11%	24.803.768	22%	22.718.835	24%	2.084.933	12%	-4,2	-5,0	6,0
Alemanya	37.735.370	32%	30.847.334	31%	6.888.036	39%	33.077.957	30%	26.297.598	28%	6.780.359	38%	-12,3	-14,7	-1,6
La resta del món	37.686.812	32%	33.384.856	33%	4.301.956	25%	37.231.737	33%	32.679.298	35%	4.552.439	26%	-1,2	-2,1	5,8
Estada mitjana	**7,2**	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	**-6,2**	**-3,9**
Espanya (altres CA)	6,3	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	0,4	-5,2
Estranger	7,3	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	-7,0	-3,4
Regne Unit	6,9	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	-2,1	-9,4
Alemanya	7,8	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	-10,5	-4,7
La resta del món	7,2	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	-7,1	2,4

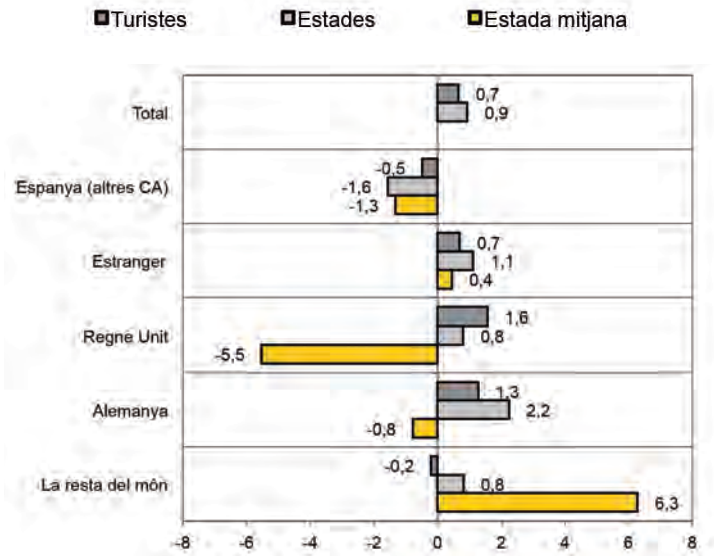
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT
Nota: No s'ha pogut obtenir el còmput d'Itàlia per falta d'algunes dades, de manera que aquest país s'ha afegit a "La resta del món".

Gràfic I-6.6. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement dels turistes, estades i estada mitjana respecte al total per país de residència (2017-2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT
Nota: No s'ha pogut obtenir el còmput d'Itàlia per falta d'algunes dades, de manera que aquest país s'ha afegit a "La resta del món".

Gràfic I-6.7. Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes i estades, i del creixement de l'estada mitjana de la temporada mitjana-baixa a les Illes Balears per país de residència (2017-2018)

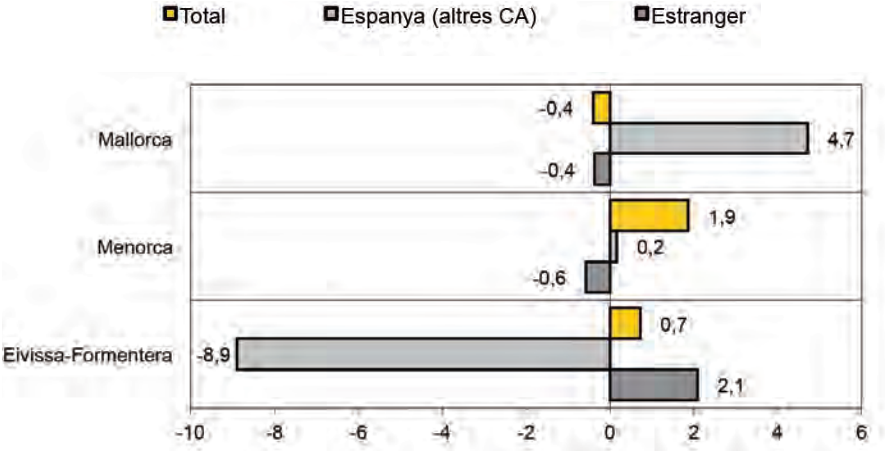

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT
Nota: No s'ha pogut obtenir el còmput d'Itàlia per falta d'algunes dades, de manera que aquest país s'ha afegit a "La resta del món".

Quadre I-6.4. Estades dels turistes amb destinació principal a les Balears per illes i país de residència (2017-2018)									
	2017			2018			% de variació 2018/2017		
	Total	Temporada mitjana-alta	Temporada mitjana-baixa	Total	Temporada mitjana-alta	Temporada mitjana-baixa	Total	Temporada mitjana-alta	Temporada mitjana-baixa
Illes Balears	**117.270.091**	**99.784.995**	**17.485.096**	**112.103.791**	**94.345.993**	**17.757.798**	**-4,4**	**-5,5**	**1,6**
Espanya (altres CA)	15.969.819	11.641.735	4.328.084	16.990.324	12.650.261	4.340.063	6,4	8,7	0,3
Estranger	101.300.272	88.143.260	13.157.012	95.113.464	81.695.732	13.417.732	-6,1	-7,3	2,0
Mallorca	86.267.845	71.882.824	14.385.021	82.119.319	67.077.139	15.042.180	-4,8	-6,7	4,6
Espanya (altres CA)	8.142.241	5.539.412	2.602.829	9.046.010	6.149.101	2.896.909	11,1	11,0	11,3
Estranger	78.125.604	66.343.411	11.782.193	73.073.310	60.928.039	12.145.271	-6,5	-8,2	3,1
Menorca	11.035.357	10.198.610	836.747	10.754.423	10.050.881	703.542	-2,5	-1,4	-15,9
Espanya (altres CA)	3.452.448	2.812.845	639.603	3.678.454	3.145.904	532.550	6,5	11,8	-16,7
Estranger	7.582.910	7.385.765	197.145	7.075.966	6.904.974	170.992	-6,7	-6,5	-13,3
Eivissa-Formentera	19.966.889	17.703.561	2.263.328	19.230.045	17.217.972	2.012.073	-3,7	-2,7	-11,1
Espanya (altres CA)	4.375.131	3.289.478	1.085.653	4.265.857	3.355.254	910.603	-2,5	2,0	-16,1
Estranger	15.591.757	14.414.082	1.177.675	14.964.187	13.862.717	1.101.470	-4,0	-3,8	-6,5

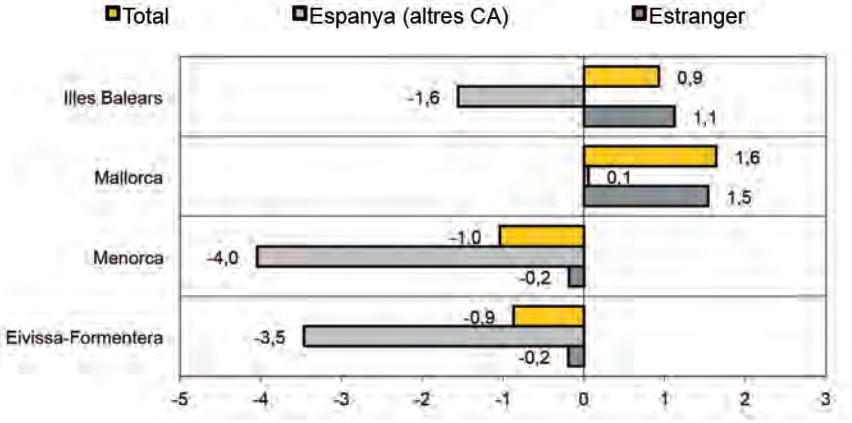
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de EGATUR de l'IBESTAT

Gràfic I-6.8. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les estades respecte a les Illes Balears (2017-2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de EGATUR de l'IBESTAT

Gràfic I-6.9. Diferències en punts percentuals de l'increment del pes de les estades de la temporada mitjana-baixa sobre el total per illes (2017-2018)

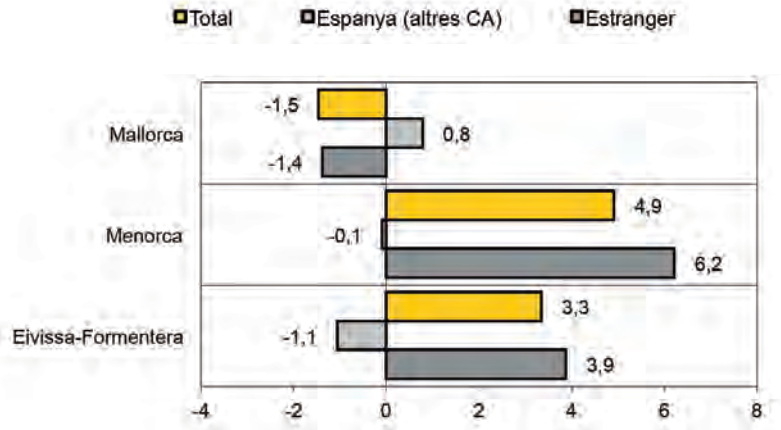

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de EGATUR de l'IBESTAT

Quadre I-6.5. Estades mitjanes dels turistes amb destinació principal a les Balears per illes i país de residència (2017-2018)									
	2017			2018			% de variació 2018/2017		
	Total	Temporada mitjana-alta	Temporada mitjana-baixa	Total	Temporada mitjana-alta	Temporada mitjana-baixa	Total	Temporada mitjana-alta	Temporada mitjana-baixa
Illes Balears	**7,2**	**7,3**	**6,6**	**6,8**	**6,8**	**6,3**	**-5,9**	**-6,2**	**-3,9**
Espanya (altres CA)	6,3	6,6	5,5	6,2	6,6	5,2	-1,0	0,4	-5,2
Estranger	7,3	7,4	7,0	6,9	6,9	6,8	-6,5	-7,0	-3,4
Mallorca	7,4	7,6	6,6	6,9	7,0	6,5	-7,3	-8,5	-1,1
Espanya (altres CA)	6,0	6,6	5,0	5,9	6,4	5,2	-0,2	-2,9	4,4
Estranger	7,6	7,7	7,1	7,0	7,0	6,9	-7,9	-8,9	-2,3
Menorca	7,5	7,6	6,6	7,5	7,6	5,9	-1,0	-0,3	-10,6
Espanya (altres CA)	7,0	7,2	6,2	6,9	7,2	5,4	-1,1	1,0	-13,4
Estranger	7,8	7,8	8,1	7,8	7,8	8,3	-0,3	-0,4	1,7
Eivissa-Formentera	6,2	6,1	6,6	6,0	6,1	5,4	-2,5	-0,3	-18,7
Espanya (altres CA)	6,4	6,3	6,6	6,2	6,7	5,1	-2,1	5,7	-23,2
Estranger	6,1	6,1	6,6	5,9	6,0	5,7	-2,7	-1,7	-14,4

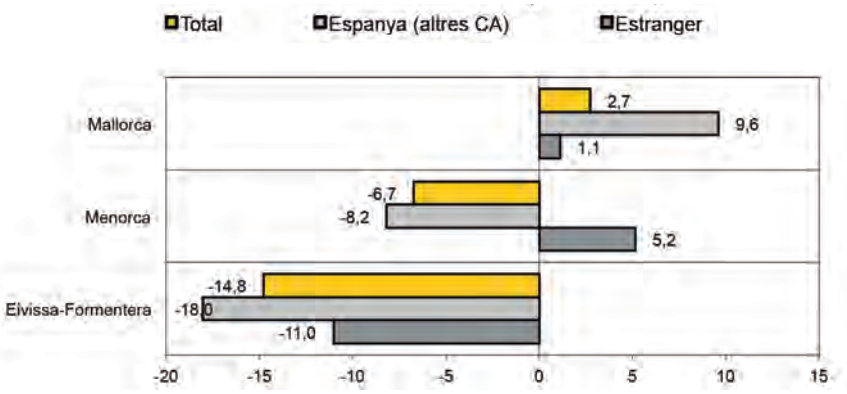
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT

Gràfic I-6.10. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les estades mitjanes dels turistes respecte a les Illes Balears (2017-2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT

Gràfic I-6.11. Diferències en punts percentuals de l'increment del pes de les taxes de creixement de les estades mitjanes dels turistes de la temporada mitjana-baixa sobre el total del les Illes Balears (2017-2018)

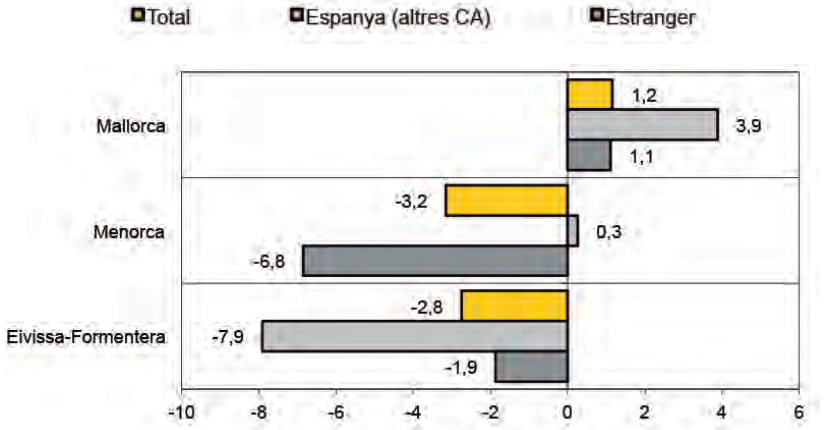

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT

Quadre I-6.6. Turistes amb destinació principal a les Balears per illes i país de residència (2017-2018)									
	2017			2018			% de variació 2018/2017		
	Total	Temporada mitjana-alta	Temporada mitjana-baixa	Total	Temporada mitjana-alta	Temporada mitjana-baixa	Total	Temporada mitjana-alta	Temporada mitjana-baixa
Illes Balears	**16.341.033**	**13.682.284**	**2.658.749**	**16.595.702**	**13.786.318**	**2.809.384**	**1,6**	**0,8**	**5,7**
Espanya (altres CA)	2.548.736	1.760.503	788.233	2.739.228	1.905.347	833.881	7,5	8,2	5,8
Estranger	13.792.296	11.921.781	1.870.515	13.856.476	11.880.972	1.975.504	0,5	-0,3	5,6
Mallorca	11.637.677	9.447.929	2.189.748	11.954.469	9.638.271	2.316.198	2,7	2,0	5,8
Espanya (altres CA)	1.366.593	845.377	521.216	1.521.761	966.111	555.650	11,4	14,3	6,6
Estranger	10.271.082	8.602.552	1.668.530	10.432.710	8.672.163	1.760.547	1,6	0,8	5,5
Menorca	1.464.328	1.337.031	127.297	1.440.865	1.321.117	119.748	-1,6	-1,2	-5,9
Espanya (altres CA)	495.436	392.418	103.018	533.760	434.714	99.046	7,7	10,8	-3,9
Estranger	968.890	944.611	24.279	907.104	886.403	20.701	-6,4	-6,2	-14,7
Eivissa-Formentera	3.239.027	2.897.325	341.702	3.200.368	2.826.929	373.439	-1,2	-2,4	9,3
Espanya (altres CA)	686.704	522.708	163.996	683.707	504.524	179.183	-0,4	-3,5	9,3
Estranger	2.552.323	2.374.617	177.706	2.516.661	2.322.406	194.255	-1,4	-2,2	9,3

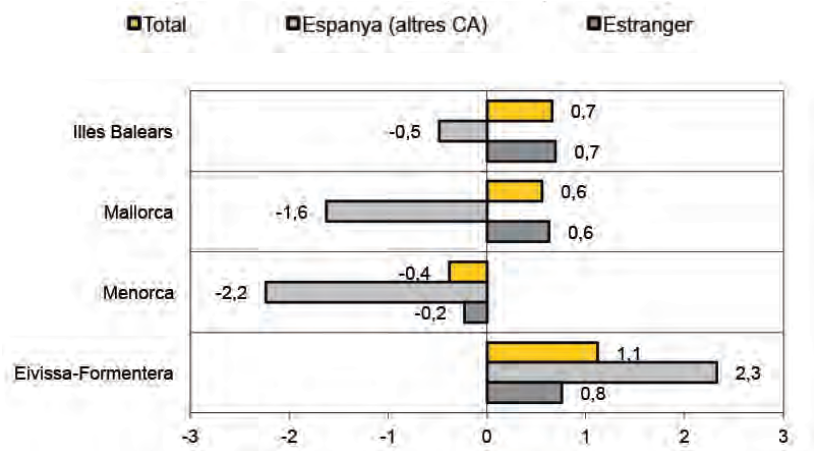
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT

Gràfic I-6.12. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels turistes respecte a les Illes Balears (2017-2018)

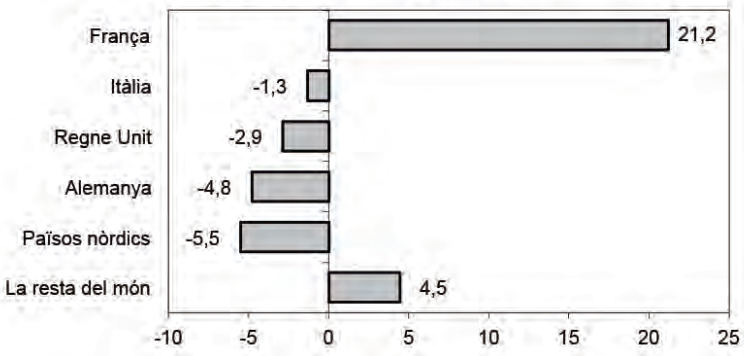
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT

Gràfic I-6.13. Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana-baixa sobre el total per illes (2017-2018)

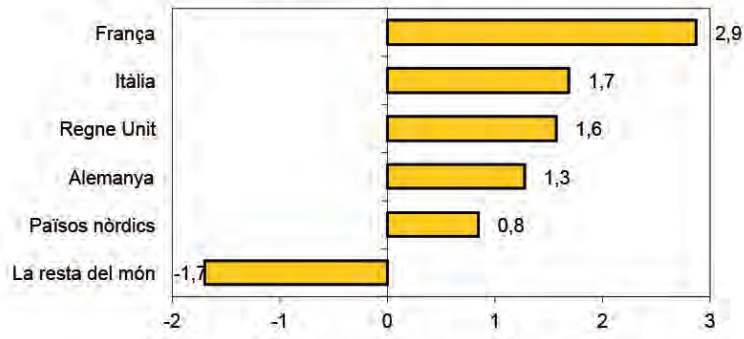
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT

Gràfic I-6.14, Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement dels turistes estrangers respecte al total de les Illes Balears per país de residència (2017-2018)

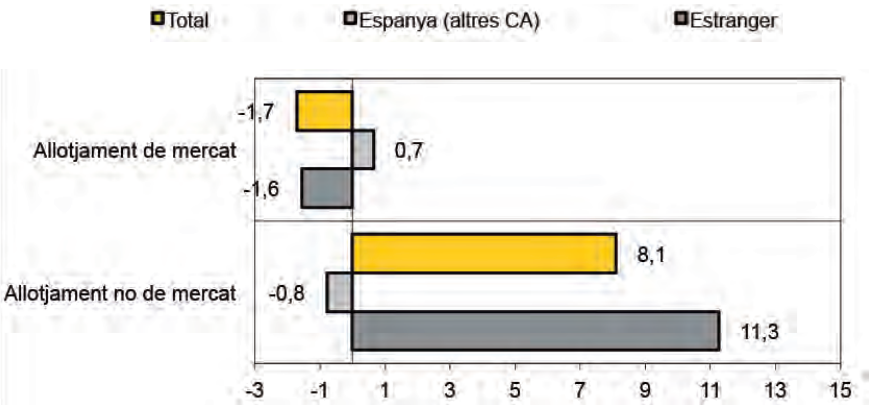
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT

Gràfic I-6.15. Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes estrangers de la temporada mitjana-baixa sobre el total per país de residència (2017-2018)

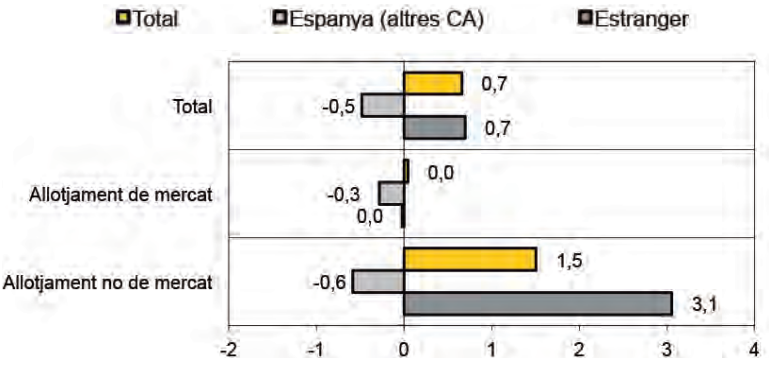
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT

Gràfic I-6.16. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement dels turistes respecte a les Illes Balears per país de residència i tipus d'alotjament (2017-2018)

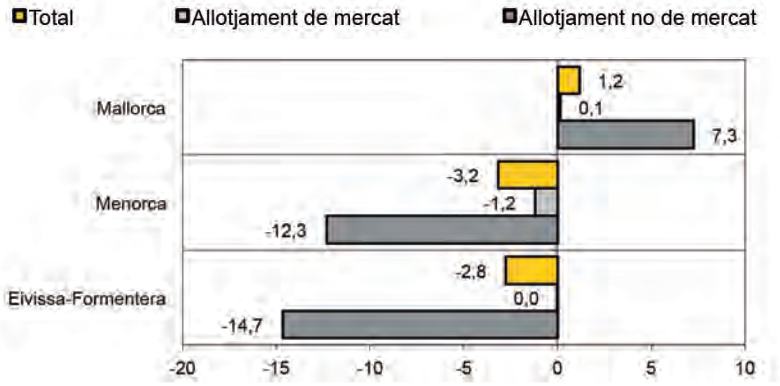
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT

Gràfic I-6.17, Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana-baixa sobre el total per país de residència i tipus d'alotjament (2017-2018)

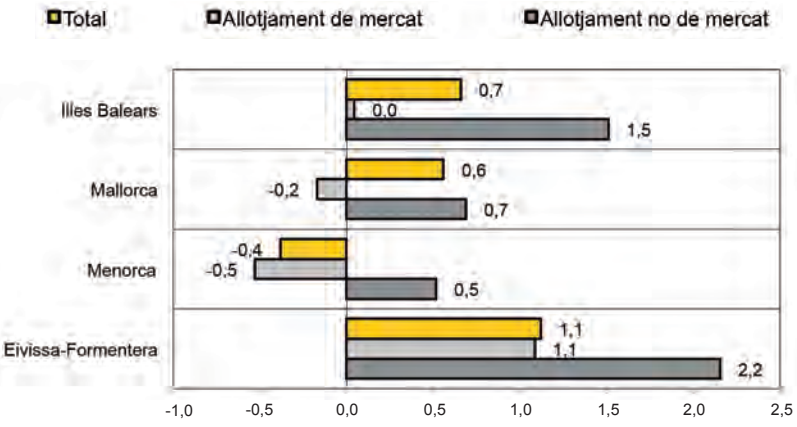
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT

Gràfic I-6.18. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels turistes respecte a les Illes Balears per tipus d'allotjament (2017-2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT

Gràfic I-6.19. Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana-baixa sobre el total per illes i tipus d'allotjament (2017-2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT

6.4.3. Turistes per motiu principal del viatge i estacionalitat

6.4.3.1. Turistes per motiu principal del viatge a les Balears i estacionalitat

Del total de 16,6 milions de turistes, 15,1 milions (90 %) han viatjat a les Balears per oci/vacances (3 punts menys que l'any anterior); 618 mil (4 %), per treball/negocis (1 punt més que l'any anterior), i més d'un milió (7 %), per altres motivacions (3 punts més que l'any anterior). (Vegeu el quadre IA-6.3.)

En relació amb l'estacionalitat, destaca l'augment del motiu oci/vacances en temporada mitjana-baixa, amb una millora de 0,8 punts; en canvi, empitjora el nombre dels qui han viatjat per altres motivacions (–15 punts) i dels qui han vingut per treball/negocis (–2,5 punts). (Vegeu el gràfic I-6.20.)

6.4.3.2. Turistes per motiu principal de viatge, per illes i estacionalitat

Mallorca

Del total d'11,9 milions de turistes, 10,5 milions (88 %) han viatjat a les Balears per oci/vacances (3 punts menys que l'any anterior); 471 mil (4 %), per treball/negocis (1 punt més que l'any anterior), i un milió (8 %), per altres motivacions (3 punts més que l'any anterior).

En relació amb el creixement regional, destaca a Mallorca l'augment de la resta de motius (6,6 punts per sobre) i oci/vacances (0,1 punts per sobre); en canvi, la motivació de treball/negocis decau –0,5 punts. (Vegeu el gràfic I-6.21.)

Quant a l'estacionalitat, destaca a Mallorca l'augment de la motivació oci/vacances en temporada mitjana-baixa, amb una millora d'1 punt, mentre que empitjora el nombre de turistes que venen per altres motivacions (–15,7 punts) i el nombre dels qui venen per treball/negocis (–3,4 punts).

Menorca

Del total d'1,4 milions de turistes, el 96 % ha viatjat per oci/vacances (a l'igual que l'any anterior); 17 mil (1 %), per treball/negocis (a l'igual que l'any anterior), i 40 mil (3 %), per altres motivacions (a l'igual que l'any anterior).

En relació amb el creixement regional, destaca l'augment de la motivació per oci/vacances (0,4 punts per sobre); per contra, la resta de motius cau –64,3 punts, i treball/negocis, –36,2 punts.

Quant a l'estacionalitat, empitjoren totes les motivacions: oci/vacances, amb –0,1 punts; altres motivacions, amb –5,4 punts, i treball/negocis, amb –4,4 punts.

Pitiüses

Del total de 3,2 milions de turistes, 3 milions (95 %) han viatjat per oci/vacances (1 punt menys que l'any anterior); 130 mil (4 %), per treball/negocis (1 punt més que l'any anterior), i 38 mil (1 %), per altres motivacions (a l'igual que l'any anterior).

En relació amb el creixement regional, destaca l'augment de la motivació per treball/negocis (9,3 punts per sobre), mentre que la resta de motius cau –41,1 punts, i oci/vacances, –0,7 punts.

Quant a l'estacionalitat, milloren totes les motivacions: oci/vacances, 0,7 punts; altres motivacions, 7,8 punts, i treball/negocis, 1,5 punts.

6.4.4. Turistes per forma d'organitzar el viatge

6.4.4.1. Turistes per forma d'organitzar el viatge a les Balears, nacionalitat i estacionalitat

Del total de 16,3 milions de turistes, 6,3 milions (38 %) han organitzat el seu viatge amb paquet turístic, 2 punts menys que l'any anterior, i la resta, 10,3 milions (62 %), ha organitzat el seu viatge sense paquet turístic, 2 punts més que l'any anterior. (Vegeu el quadre IA-6.4.)

Per nacionalitats, els espanyols només representen el 5,5 % del total de turistes que

han organitzat el seu viatge amb paquet turístic, amb un creixement respecte a la mitjana regional de 13,4 punts, i representen més del 23,2 % del total de turistes que l'han organitzat sense paquet turístic, amb un decreixement de –1,7 punts respecte a la mitjana regional. (Vegeu el quadre IA-6.5. i el gràfic I-6.22.)

En relació amb l'estacionalitat, destaca a les Balears l'augment del segment que ha organitzat l'estada sense paquet turístic en temporada mitjana-baixa, amb una millora de 0,5 punts, mentre que els qui han fet l'estada amb paquet turístic mantenen la participació. Per nacionalitats, cal remarcar el decreixement de –5,8 punts per sota de la mitjana regional en temporada mitjana-baixa dels espanyols amb paquet turístic. Pel que fa als estrangers sense paquet turístic, hi ha hagut un creixement diferencial en temporada mitjana-baixa de 0,6 punts. (Vegeu el gràfic I-6.23. i I-6.24.)

6.4.4.2. Turistes per forma d'organitzar el viatge, per illes i estacionalitat

Mallorca

Del total d'11,9 milions de turistes, 4,7 milions (40 %) ha organitzat el viatge amb paquet turístic, 5 punts menys que l'any anterior, i la resta, 7,2 milions (60 %), ha organitzat el seu viatge sense paquet turístic, 5 punts més respecte a l'any anterior.

Per creixements respecte a la mitjana regional, a Mallorca, amb 6,2 punts per sobre, hi ha hagut més dinamisme de turistes que han vingut sense paquet turístic, mentre que els viatges organitzats amb paquet turístic decreixen 4 punts. (Vegeu el gràfic I-6.25.)

En relació amb l'estacionalitat, a Mallorca hi ha hagut un augment del segment que ha organitzat l'estada amb paquet turístic en temporada mitjana-baixa, amb una millora de 0,4 punts; en canvi, els qui l'han organitzada sense paquet turístic decauen –0,6 punts.

Menorca

Del total d'1,4 milions de turistes, 611 mil (42%) han organitzat el viatge amb paquet turístic, 2 punts menys que l'any anterior, i la resta, 829 mil (58 %), ha organitzat el viatge sense paquet turístic, 2 punts més respecte a l'any anterior.

Per creixements respecte a la mitjana regional, a Menorca, amb 1,1 punts per sobre, hi ha hagut més dinamisme de la venda de paquets turístics, mentre que els viatges organitzats sense paquet turístic decreixen –5,8 punts.

En relació amb l'estacionalitat, hi ha hagut un empitjorament dels dos segments en temporada mitjana-baixa: de –0,7 punts pel que fa als qui han organitzat el viatge sense paquet turístic i de –0,2 punts pel que fa als qui l'han organitzat amb paquet turístic.

Pitiüses

Del total de 3,2 milions de turistes, 934 mil (29 %) han organitzat el viatge amb paquet turístic, 5 punts més que l'any anterior, i la resta, 2,3 milions (71 %), ha organitzat el viatge sense paquet turístic, 5 punts menys respecte a l'any anterior.

Per creixements respecte a la mitjana regional, a les Pitiüses, amb 25,9 punts per sobre, és on hi ha hagut més dinamisme de la venda de viatges organitzats amb paquets turístics; en canvi, els viatges organitzats sense paquet turístic decreixen –14,2 punts.

En relació amb l'estacionalitat, a les Pitiüses hi ha hagut un augment del segment que ha organitzat l'estada sense paquet turístic en temporada mitjana-baixa, amb una millora de 2,4 punts, mentre que els qui l'han organitzada amb paquet turístic empitjoren –0,5 punts.

6.4.5. Estades, estada mitjana i turistes en hotels per país de residència, per illes i estacionalitat

6.4.5.1. Estades a les Balears per nacionalitat i estacionalitat

El total d'estades als hotels ha estat de 59,4 milions, amb un creixement nul d'1,4. Els espanyols representen el 8 % del total d'esta-

des, amb 4,9 milions i un decreixement del –3,8 %. Destaquen, amb un creixement del 33,2 %, les estades dels residents a Galícia, Astúries i Cantàbria, i, amb un 20 %, les estades dels residents al País Basc, Navarra, La Rioja i Aragó. En canvi, les estades dels residents a les Illes Balears han caigut un –24,6 %.

Els estrangers, amb 54,4 milions d'estades i un creixement del 0,4 %, són el 92 % restant. Els alemanys, amb 19,6 milions, representen el 33 %, amb un decreixement del –9,8 %. Els britànics, amb 15,5 milions, representen el 26 %, amb un creixement del 7,8 %, i la resta de nacionalitats, amb 19,3 milions, aporten el 41 % restant. Per creixement de les estades, destaquen els augments dels africans (110,2 %), noruecs (34,6 %), irlandesos (34,4 %), grecs (32,5 %) i la resta d'americans (31,5 %). Amb taxes negatives destaquen els luxemburguesos (–15 %), suïssos (–11,8 %) i holandesos (–11,2 %). (Vegeu el quadre IA-6.6.)

Quant a l'estacionalitat, el global de les estades en temporada mitjana-baixa augmenta 0,2 punts. Destaca la millora dels alemanys, amb 1,2 punts, i dels britànics, amb 0,4 punts. (Vegeu el gràfic I-6.26. i el quadre IA-6.7.)

Estades per illes, nacionalitat i estacionalitat

Mallorca

El total d'estades als hotels ha estat de 45,6 milions (el 77 % del total regional), amb un creixement del 0,1 %. Els espanyols representen el 6 % del total d'estades a l'illa, amb 2,9 milions i un decreixement del –9%. Destaca, amb un 68,4 %, el creixement dels residents a Galícia, Astúries i Cantàbria, i amb un –38 % el decreixement dels residents a les Illes Balears. Els estrangers, amb 42,7 milions d'estades (el 79 % del total regional), representen el 94 % restant a l'illa, amb un creixement del 0,7 %. Respecte a aquestes estades, els alemanys, amb 18 milions, representen el 39 % de l'illa, amb un decreixement del –9,6 %; els britànics, amb 9,9 milions, representen el 22 % de l'illa, amb un creixement del 13,1 %, i de la resta de nacionalitats sobresurten els francesos, amb 2,1 milions (el 5 % de l'illa) i un creixement del 37,8 %.

Per creixement diferencial de les estades respecte a la mitjana regional i per grans grups de nacionalitats, destaca l'augment dels britànics, amb 5,3 punts, i per taxes negatives, els residents a Espanya (altres CA), amb –5,2 punts. (Vegeu el gràfic I-6.27.)

Quant a l'estacionalitat de les estades, l'indicador global millora 0,3 punts, i per nacionalitats, cal remarcar la millora dels residents a Espanya (altres CA), en 2,2 punts, mentre que la resta del món l'empitjora en –0,2 punts. (Vegeu el gràfic I-6.28. i el quadre IA-6.8.)

Menorca

El total d'estades als hotels ha estat de 4,4 milions (el 7 % del total regional), amb un decreixement del –3,6 %. Els espanyols representen el 24 % del total d'estades a l'illa, amb més d'un milió i un creixement del 27,5%. D'aquestes estades, destaca el creixement del 91,1 % dels residents a Andalusia, Múrcia, Canàries, Ceuta i Melilla, i la dels residents a les Illes Balears amb un 83,5 %, i el decreixement dels castellanolleonesos, dels castellanomanxecs i dels extremenys, amb una taxa negativa del –6,1 %. Els estrangers, amb 3,3 milions d'estades (el 6 % del total regional), representen el 76 % restant a l'illa, amb un decreixement del –10,4 %. D'aquestes estades, els britànics, amb 1,6 milions, representen el 37 % de l'illa, amb un decreixement del –20,8 %, i els italians i els alemanys, amb prop de 430 mil estades, representen cada un el 10 % de l'illa, amb creixements diferents d'un 23,7 % i d'un –7,1% respectivament. De la resta de nacionalitats, destaquen els francesos, amb 212 mil estades (el 5 % de l'illa) i un decreixement del –26,2 %.

Per creixement diferencial de les estades respecte a la mitjana regional i per grans grups de nacionalitats, sobresurt el creixement dels residents a Espanya (altres CA),

amb 31,3 punts, i el decreixement dels britànics, amb –28,6 punts.

Pitiüses

El total d'estades als hotels ha estat de 9,3 milions (el 16 % del total regional), amb un creixement de l'1,5 %. Els espanyols representen l'11 % del total d'estades a l'illa, amb un milió d'estades i un decreixement d'un –11,5 %. D'aquestes estades, destaca la caiguda dels residents a Galícia, Astúries i Cantàbria, amb un –25,7 %; els residents a les Illes Balears també presenten una caiguda del –5,2 %. Per contra, augmenten els residents al País Basc, Navarra, La Rioja i Aragó, amb un 21,9 %. Els estrangers, amb 8,3 milions d'estades (el 15 % del total regional), representen el 89 % restant a l'illa, amb un creixement del 3,3 %. D'aquestes estades, els britànics, amb 3,9 milions, representen el 42 % de l'illa, amb un creixement de l'11,1 %; els alemanys, amb 1,2 milions d'estades, representen el 13 % de l'illa, amb un decreixement del –13,6 %. De la resta de nacionalitats, sobresurten els italians, amb 899 mil estades (el 10 % de l'illa) i un decreixement del –7,9 %.

Per creixement diferencial de les estades respecte a la mitjana regional i per grans grups de nacionalitats, destaca el creixement dels britànics, amb 3,3 punts, i per taxes negatives, els espanyols, amb –7,7 punts i els alemanys, amb –3,8 punts.

6.4.5.2. Estada mitjana a les Balears, per nacionalitat i temporada

L'estada mitjana als hotels de les Balears es manté entorn dels 5,75 dies, una dada semblant a la del 2017 (5,84 dies), amb una disminució d'un –1,5. Els espanyols fan una estada mitjana de 3,67 dies, inferior a la del 2017 (3,84 dies), amb una disminució del –4,4 %, mentre que els estrangers la fan per sobre, entorn dels 6,1 dies, tant el 2017 (6,07 dies) com el 2018 (6,15 dies i una disminució d'un –1,3 %). Els alemanys fan una estada de 6,5 dies, amb una disminució del –2,6 %, i els britànics, de 6,18 dies, amb un augment del 2,7 %.

Quant al global de l'estacionalitat, es dona una lleugera disminució de –0,1 punts, i per nacionalitats, es nota un lleuger decreixement diferencial de –0,1 i de –0,2 punts per part dels espanyols i dels britànics, mentre que es registra una variació positiva de 0,3 punts per part dels alemanys.

Estada mitjana per illes i nacionalitat

Mallorca

L'estada mitjana als hotels de Mallorca és de 5,9 dies (el 2017 va ser de 6,05 dies), amb una disminució del –2,5 %. Els espanyols han fet una estada mitjana de 3,53 dies (el 2017 va ser de 3,94 dies), amb una caiguda del –10,3 %. Els estrangers han fet una estada de 6,18 dies (el 2017 va ser de 6,31 dies), amb una disminució del –2 %. Els alemanys han fet una estada de 6,47 dies, amb una disminució del –3,1 %, i els britànics, de 6,28, amb una millora del 3,9 %.

Per creixement diferencial, l'any 2018, respecte a la mitjana regional, s'ha produït una millora dels britànics, amb 1,1 p. p. (Vegeu el gràfic I-6.29.)

Es manté pràcticament igual l'indicador global de l'estacionalitat de l'estada mitjana. En relació amb les nacionalitats, cal subratllar que els alemanys milloren en 0,3 punts, el mateix valor amb el qual empitjoren els britànics respecte a la mitjana regional.

Menorca

L'estada mitjana als hotels de Menorca es manté entorn dels 6,2 dies tant el 2018 (6,17 dies) com el 2017 (6,19 dies), amb una disminució del –0,3 %. Els espanyols han fet una estada mitjana de 4,5 dies (2017 va ser de 4,27), amb una millora del 5,5 %, mentre que els estrangers l'han feta per sobre tant el 2017 (6,87 dies) com el 2018 (6,98 dies), amb una millora de l'1,6 %, amb els alemanys amb 8,26 dies i una millora del 6,8 %, i els britànics amb 7,26 dies i un augment del 3,9 %.

Per creixement diferencial l'any 2018 respecte a la mitjana regional, destaca una millora

global d'1,2 punts, i quant a nacionalitats, la millora dels espanyols i dels alemanys, amb 9,8 i 9,6 punts respectivament.

Pitiüses

L'estada mitjana als hotels de les Pitiüses es manté entorn dels 5 dies tant el 2017 (4,87 dies) com el 2018 (5 dies), amb una millora del 2,7 %. Els espanyols han fet una estada mitjana entorn dels 3,4 dies tant el 2017 (3,37 dies) com el 2018 (3,41 dies), amb una millora de l'1,2 %, mentre que els estrangers l'han feta per sobre tant el 2017 (5,2 dies) com el 2018 (5,3 dies), amb un augment del 2 %, amb els alemanys amb 6,49 dies i una millora de l'1,1 %, i els britànics amb 5,62 dies i una millora de l'1,5 %.

Per creixement diferencial l'any 2018 respecte a la mitjana regional, cal remarcar la millora global de 4,2 punts (la més important a escala regional), i quant a nacionalitats, es dona una millora dels espanyols, de la resta del món i dels alemanys, amb 5,6, 4,8 i 3,8 punts respectivament, i un empitjorament dels britànics amb –1 punt.

6.4.5.3. Turistes a les Balears i per nacionalitat

El total de turistes als hotels arriba a 10,3 milions, amb un creixement de l'1,5 %. Els espanyols representen el 13 % del total de turistes, amb 1,4 milions i un creixement del 0,6 %. D'aquests turistes, destaca l'augment dels residents a Galícia, Astúries i Cantàbria, amb un 26,6 %, i al País Basc, Navarra, La Rioja i Aragó, amb un 21,4 %. Per contra, disminueixen els residents a les Illes Balears, amb un –9 %. Els estrangers, amb 8,9 milions, representen el 87 % restant i presenten un creixement de l'1,6 %. D'aquests, els alemanys, amb 3 milions, representen el 29%, i els britànics, amb 2,5 milions, el 24 %.

Per creixement diferencial per sobre del 30% respecte a la mitjana regional, sobresurt l'augment dels finlandesos (30,2 %), dels irlandesos (30,1 %) i dels procedents de països africans (36,2 %). Amb taxes negatives, destaquen els luxemburguesos (–14,1 %) i els alemanys, amb una taxa del –7,4 % i una pèrdua de 239.976 turistes alemanys.

L'estacionalitat global dels turistes millora en 0,5 punts. Per nacionalitats, destaca la millora dels espanyols en 1 punt, i dels alemanys i britànics, en 0,8 punts cadascun.

Turistes per illes i nacionalitat

Mallorca

El total de turistes als hotels de Mallorca ha estat de 7,7 milions, amb un creixement del 2,6 %. Els espanyols representen l'11 % del total de turistes a l'illa, amb 823 mil i un creixement de l'1,4 %. D'aquests turistes, destaca l'augment dels residents a les Illes Balears, amb un 11 %. Els estrangers, amb 6,9 milions, representen el 89 % restant i presenten un creixement del 2,8 %. D'aquests, els alemanys, amb 2,8 milions, representen el 36 %, i els britànics, amb 1,6 milions, el 20 %.

Per creixement diferencial per sobre del 40% respecte a la mitjana regional, sobresurt l'augment dels turistes procedents dels països africans (43,7%), dels irlandesos (42,7%) i dels francesos (40,9%). Amb taxes negatives, destaquen els portuguesos (–23,8%), luxemburguesos (–15,9%), txecs (–10,4%), suïssos (–8,1%) i alemanys (–6,7%). Hi ha hagut una pèrdua de 201.227 turistes alemanys.

Per creixement diferencial respecte a la mitjana regional i per grans grups de nacionalitats, destaca el creixement dels britànics i de la resta del món, amb 3,8 i 3,1 punts respectivament, mentre que l'augment dels espanyols i dels alemanys és menor, amb 0,8 i 0,6 punts respectivament. (Vegeu el gràfic I-6.30.)

En relació amb la millora dels turistes per temporada mitjana-baixa, cal destacar els espanyols, britànics i alemanys, amb 1,3, 1 i 0,5 punts respectivament.

Menorca

El total de turistes als hotels de Menorca ha

estat de 709 mil, amb un decreixement del –3,3 %. Els espanyols representen el 33 % del total de turistes a l'illa, amb 231 mil i un creixement del 20,9 %. D'aquests, destaca l'augment dels residents a les Illes Balears, amb un 47,6 %; dels residents a Galícia, Astúries i Cantàbria, amb un 30,5 %, i dels residents a Madrid, amb un 17,3 %, i la caiguda dels catalans i valencians, amb un –0,5%. Els estrangers, amb 479 mil, representen el 67 % restant i presenten un decreixement d'un –11,9 %. D'aquests turistes, els britànics, amb 223 mil, representen el 31 % i decreixen un –23,7 %; els italians, amb 65 mil, representen el 9 % i creixen el 15,5 %, i els alemanys, amb 52 mil, representen el 7 % i decreixen un –13,1 %.

Per creixement diferencial respecte a la mitjana regional, cal remarcar l'augment dels grecs (344,5 %) i portuguesos (66,4 %). Amb taxes negatives, destaquen els danesos i els belgues, amb un –34,2 % en ambdós casos.

Per creixement diferencial respecte a la mitjana regional i per grans grups de nacionalitats, destaca l'augment dels espanyols, amb 20,3 punts, i la caiguda dels britànics, amb –28,7 punts.

Pitiüses

El total de turistes als hotels de les Pitiüses ha estat d'1,9 milions, amb un decreixement d'un –1,2 %. Els espanyols representen el 22% del total de turistes a l'illa, amb 299 mil i un decreixement del –12,6 %. D'aquests, destaca el creixement dels residents al País Basc, Navarra, La Rioja i Aragó, amb un 34,5 %, i el decreixement dels castellans i extremenys, amb un –30,8 %. Els estrangers, amb 1,6 milions, representen el 84 % restant i presenten un creixement de l'1,4 %. D'aquests turistes, els britànics, amb 706 mil, representen el 38 % i creixen un 9,5 %; els italians, amb 194 mil, representen el 10 % i decreixen un –3,3 %, i els alemanys, amb 182 mil, representen el 10 % i decreixen un –14,5 %.

Per creixement diferencial respecte a la mitjana regional, hi ha un augment dels polonesos i noruecs, amb un 44,8 % i un 38,6% respectivament. Amb taxes negatives, destaquen els suecs, grecs i alemanys, amb un –42,2 %, un –15,3 % i un –14,5 % respectivament.

Per creixement diferencial respecte a la mitjana regional i per grans grups de nacionalitats, destaca l'augment dels britànics (4,5 punts). Els espanyols, la resta del món i els alemanys presenten un creixement diferencial negatiu respecte a la mitjana regional de –13,2, –9,7 i –7,1 punts respectivament.

6.4.6. Passatgers en creuers i companyes aèries de baix cost

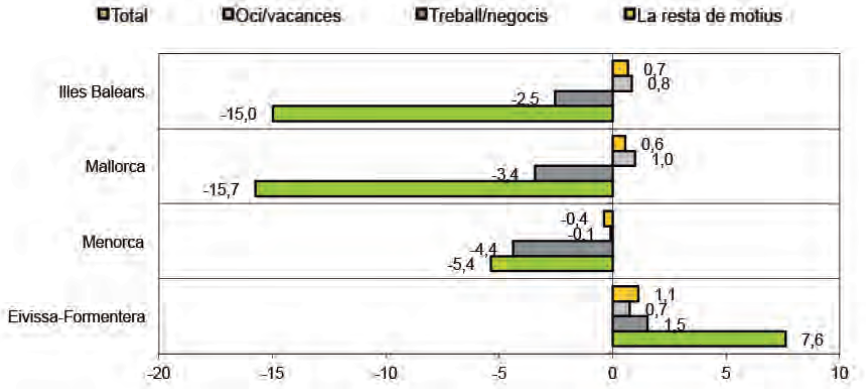
6.4.6.1. Passatgers en creuers

El total de passatgers en creuers ha estat d'1,6 milions, amb un creixement del 13 %. La distribució ha estat del 76 % al port de Palma, amb un creixement del 27,9 %; del 17 % al port d'Eivissa, amb un decreixement del –19,5 %, i del 6 % al port de Maó, amb un decreixement del –12,8 %. Al port d'Alcúdia només hi ha hagut 2.137 passatgers. En temporada mitjana-baixa, destaquen els augments del port de Palma, amb un 24,6%, i del d'Eivissa, amb un 22,7 %. (Vegeu el quadre I-6.7.)

6.4.6.2. Passatgers en companyes aèries de baix cost

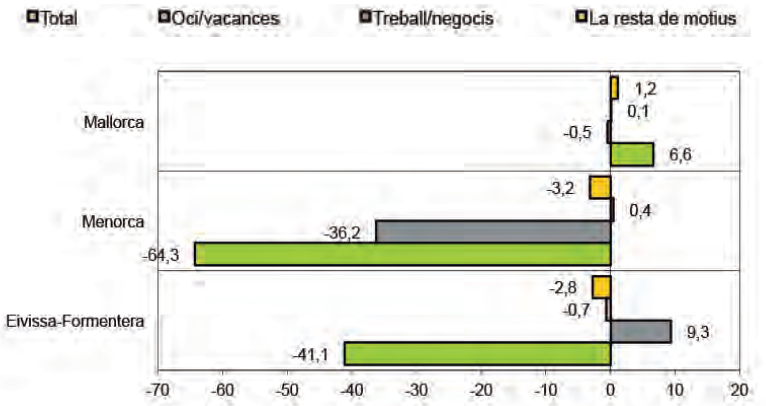
Les Balears, amb 8,1 milions de passatgers en companyies de baix cost i un creixement del 14,9 % (el màxim per comunitat autònoma), representa el 16,6 % del total de l'Estat i és la segona comunitat autònoma en volum de trànsit, només superada per Catalunya, amb 13,2 milions. (Vegeu el quadre I-6.8.).

Gràfic I-6.20. Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana-baixa sobre el total per illa i motiu principal del viatge (2017-2018)

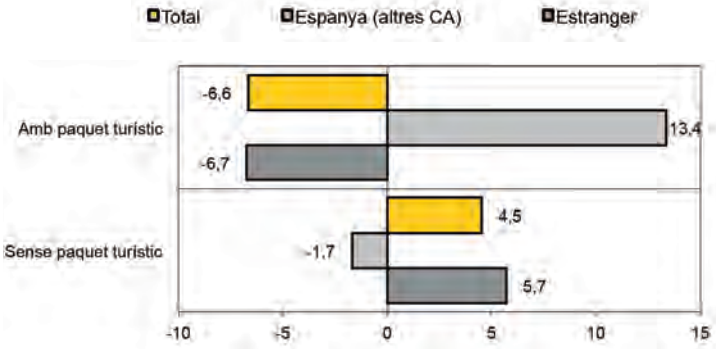
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT

Gràfic I-6.21. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels turistes respecte a Illes Balears per motiu principal del viatge (2017-2018)

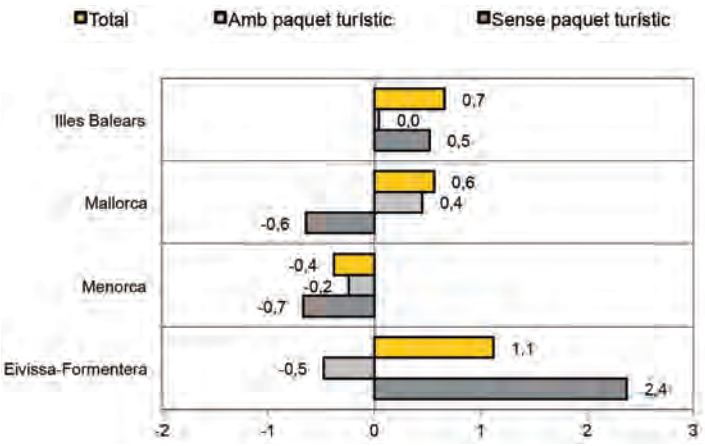
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT

Gràfic I-6.22. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement dels turistes respecte a les Illes Balears per país de residència i forma d'organització del viatge (2017-2018)

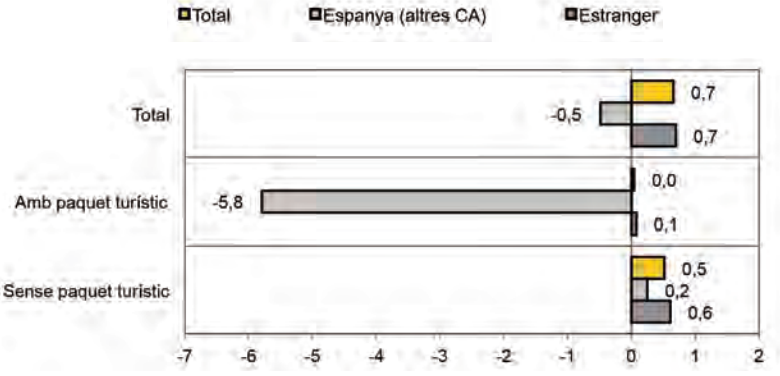
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT

Gràfic I-6.23. Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana-baixa sobre el total per illes i forma d'organització del viatge (2017-2018)

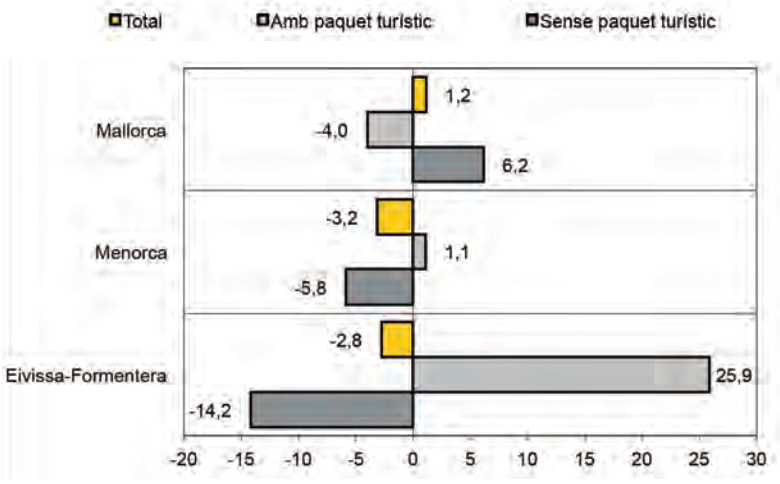
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT

Gràfic I-6.24. Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana-baixa sobre el total per país de residència i forma d'organització del viatge (2017-2018)

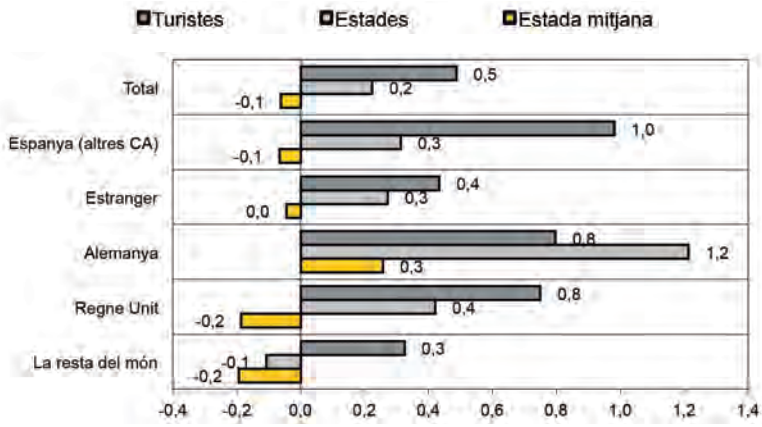
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT

Gràfic I-6.25. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels turistes respecte a les Illes Balears per forma d'organització del viatge (2017-2018)

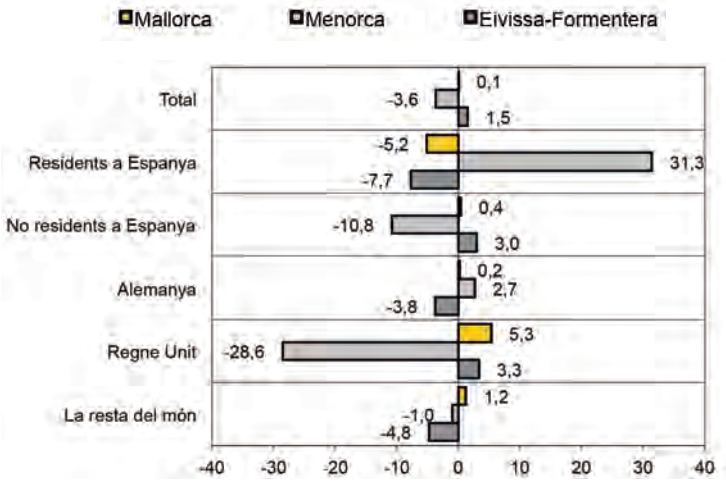
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT

Gràfic I-6.26. Diferències en punts percentuals de l'increment en hotels de les Illes Balears del pes dels turistes i estades, i creixement de l'estada mitjana de la temporada mitjana-baixa per país de residència (2017-2018)

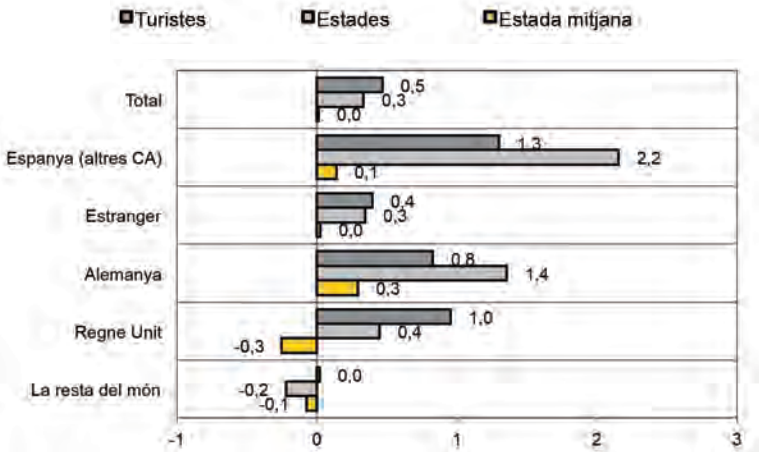
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT

Gràfic I-6.27. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les estades en hotels respecte a les Illes Balears per país de residència (2017-2018)

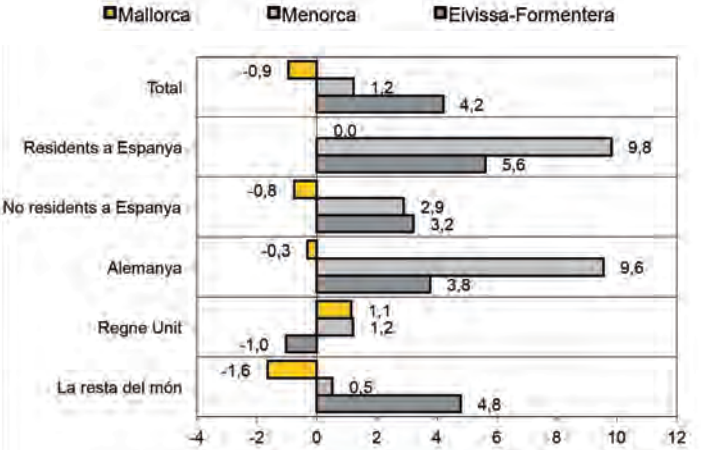
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'IBESTAT

Gràfic I-6.28. Diferències en punts percentuals de l'increment en hotels de Mallorca del pes dels turistes i estades, i creixement de l'estada mitjana de la temporada mitjana-baixa per país de residència (2017-2018)

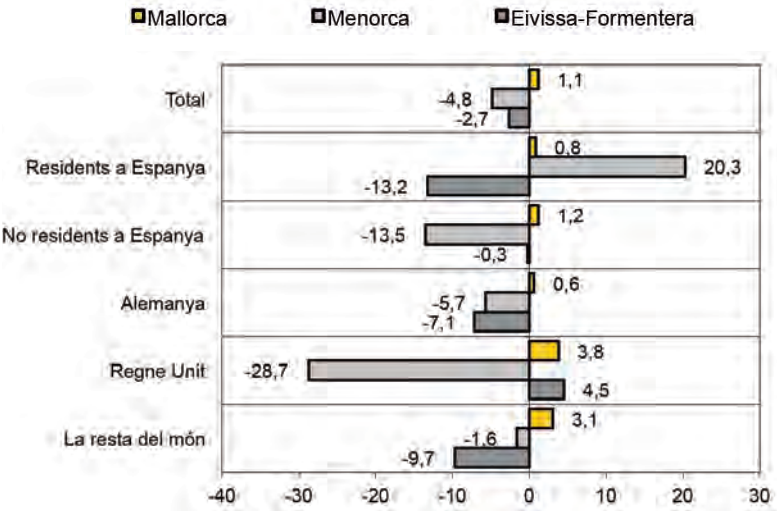
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT

Gràfic I-6.29. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la estada mitjana en hotels respecte a les Illes Balears per país de residència (2017-2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de FRONTUR de l'IBESTAT

Gràfic I-6.30. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels turistes en hotels respecte a les Illes Balears per país de residència (2017-2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'IBESTAT

Quadre I-6.7. Trànsit marítim de passatgers de creuers en trànsit a les Illes Balears per port (2017-2018)															
	2017						2018						% de variació 2018/2017		
	Total	% sobre el total	Temporada mitjana-alta	% temp. mitjana-alta	Temporada mitjana-baixa	% temp. mitjana-baixa	Total	% sobre el total	Temporada mitjana-alta	% temp. mitjana-alta	Temporada mitjana-baixa	% temp. mitjana-baixa	Total	Temporada mitjana-alta	Temporada mitjana-baixa
Total	**1.386.659**	**100%**	**1.158.369**	**100%**	**228.290**	**100%**	**1.566.903**	**100%**	**1.285.625**	**100%**	**281.278**	**100%**	**13,0**	**11,0**	**23,2**
Palma	931.463	67%	733.661	63%	197.802	87%	1.191.217	76%	944.722	73%	246.495	88%	27,9	28,8	24,6
Alcúdia	1.391	0%	1.391	0%	0	0%	2.137	0%	2.137	0%	0	0%	53,6	53,6	..
Maó	114.956	8%	100.745	9%	14.211	6%	100.273	6%	85.460	7%	14.813	5%	-12,8	-15,2	4,2
Eivissa	338.849	24%	322.572	28%	16.277	7%	272.690	17%	252.720	20%	19.970	7%	-19,5	-21,7	22,7
La Savina	0	0%	0	0%	0	0%	586	0%	586	0%	0	0%	..	..	..

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Autoritat Portuària de les Illes Balears de l'IBESTAT

Quadre I-6.8. Entrada de passatgers amb companyies aèries tradicionals i de baix cost per comunitat autònoma de destinació (2017-2018)									
	Total companyes aèries			Companyies aèries tradicionals			Companyies aèries de baix cost		
	2017	2018	% de variació	2017	2018	% de variació	2017	2018	% de variació
Total	**87.596.878**	**91.255.881**	**4,2**	**41.772.250**	**42.216.376**	**1,1**	**45.824.628**	**49.039.505**	**7,0**
Madrid	19.285.198	20.992.060	8,9	14.099.262	15.441.122	9,5	5.185.936	5.550.938	7,0
Catalunya	18.675.337	19.836.839	6,2	6.426.669	6.670.386	3,8	12.248.668	13.166.453	7,5
Canàries	14.402.985	13.953.141	-3,1	8.260.722	7.825.893	-5,3	6.142.263	6.127.248	-0,2
Illes Balears	**14.144.842**	**14.271.800**	**0,9**	**7.057.658**	**6.128.493**	**-13,2**	**7.087.184**	**8.143.307**	**14,9**
Andalusia	9.894.144	10.351.569	4,6	3.159.823	3.157.701	-0,1	6.734.321	7.193.868	6,8
C. Valenciana	8.569.396	9.046.772	5,6	1.854.022	2.017.538	8,8	6.715.374	7.029.234	4,7
La resta de CA	2.624.976	2.803.700	6,8	914.094	975.243	6,7	1.710.882	1.828.457	6,9

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Instituto de Turismo de España

6.5. Despesa turística total

6.5.1. Per illes i temporada

La despesa total ha superat els 16,3 mil milions d'euros: el 72,6 % a Mallorca, el 18,8% a les Pitiüses i el 8,6 % a Menorca. La despesa per persona ha estat de 987 euros. A Mallorca ha estat de 995 euros; a Menorca, de 968 euros, i a les Pitiüses, de 964 euros. La despesa per persona i dia ha estat de 146 euros. A les Pitiüses, ha estat de 160 euros; a Mallorca, de 145 euros, i a Menorca, de 130 euros. (Vegeu el quadre I-6.9.)

La temporada mitjana-baixa només representa el 13,7 % del total de la despesa. Per illes, només Mallorca supera aquest percentatge, amb un 16,4 %, ja que a les Pitiüses és del 7,7 %, i a Menorca, del 4,5 %.

Pel que fa a les taxes de creixement, la despesa total ha augmentat un 2,1 %; la despesa per persona, un 0,5 %, i la despesa per persona i dia, un 6,8 %. Per illes, Mallorca creix per sobre de la mitjana regional quant a despesa total (0,7 punts) i despesa per persona i dia (1,2 punts); en canvi, la despesa per persona decreix –0,5 punts. Menorca creix per sobre respecte a tots els conceptes, tot i que destaca l'augment de la despesa per persona (5,4 punts). Les Pitiüses decreixen quant a tots els conceptes; destaca el decreixement de la despesa per persona i dia, amb un diferencial de –4,3 punts. (Vegeu el gràfic I-6.31.)

Durant la temporada mitjana-baixa, hi ha hagut un bon comportament a Mallorca de la despesa total (1,1 punts) i per persona (3,2 punts), però ha caigut la despesa per persona i dia (–2,4 punts). Menorca només millora en despesa per persona i dia (1,5 punts). Les Pitiüses només milloren en despesa per persona i dia (3,6 punts) i empitjoren sobretot en despesa per persona (–9,3 punts). (Vegeu el gràfic I-6.32.)

6.5.2. Per país de residència i per illes

6.5.2.1. Illes Balears

La despesa dels estrangers, amb 14.830 milions d'euros, representa el 91 % del total, i la dels espanyols, amb 1.544 milions, el 9%. Per nacionalitats, destaquen els alemanys, amb 4.770 milions, i els britànics, amb 3.682 milions. La despesa per persona dels espanyols és de 564 euros, i la dels estrangers, de 1.070 euros. Destaca per sobre la despesa dels turistes procedents de la resta del món, amb 1.432 euros, i la dels nòrdics, amb 1.209 euros. La despesa per persona i dia dels espanyols és de 91 euros, i la dels estrangers, de 156 euros. Destaquen per sobre els 212 euros dels turistes procedents de la resta del món. (Vegeu el quadre IA-6.9.)

En termes de creixement diferencial regional, el comportament de la despesa global dels espanyols ha estat millor (5,3 punts), però s'ha comportat pitjor en termes de despesa per persona (–0,6 punts) i en despesa per persona i dia (–5,8 punts). En el cas dels estrangers, hi ha hagut un millor comportament diferencial en termes de despesa per persona i dia (1,4 punts) i despesa per persona (0,6 punts). Per nacionalitats dels estrangers, destaca el creixement dels francesos (22,2 punts) i dels italians en despesa per persona (5,8 punts). En despesa per persona i dia, també destaquen els italians (4,6 punts). En termes negatius, cal remarcar la caiguda dels alemanys en despesa total (–5,8 punts), la de la resta del món en despesa per persona (–3,9 punts) i la dels nòrdics per persona i dia (–4,8 punts). (Vegeu els gràfics I-6.33. i I-6.34.)

6.5.2.2. Mallorca

La despesa dels estrangers, amb 11.095 milions, representa el 93 % del total, i la dels espanyols, amb 800 milions, el 7 %. Per nacionalitats, destaquen els alemanys, amb 4.404 milions d'euros, i els britànics, amb 2.311 milions d'euros. La despesa per persona dels espanyols és de 526 euros, i la dels estrangers, de 1.063 euros. Destaca per sobre la despesa dels turistes procedents de la resta del món, amb 1.166 euros. La despesa per persona i dia dels espanyols és de 88 euros, i la dels estrangers, de 152 euros. Destaquen per sobre els 163 euros dels turistes procedents de la resta del món. (Vegeu el quadre IA-6.10.)

6.5.2.3. Menorca

La despesa dels estrangers, amb 1.051 milions, representa el 75 % del total, i la dels espanyols, amb 344 milions, el 25 %. Per nacionalitats, cal remarcar els britànics, amb 563 milions d'euros; en canvi, els alemanys no passen dels 100 milions (93 milions). La despesa per persona dels espanyols és de 645 euros, i la dels estrangers, de 1.158 euros. Destaca per sobre la despesa dels alemanys, amb 1.207 euros. La despesa per persona i dia dels espanyols és de 93 euros, i la dels estrangers, de 149 euros. Destaquen per sobre els 158 euros dels turistes procedents de la resta del món.

6.5.2.4. Pitiüses

La despesa dels estrangers, amb 2.684 milions, representa el 87 % del total, i la dels espanyols, amb 400 milions, el 13 %. Per nacionalitats, cal remarcar els britànics, amb 808 milions d'euros, mentre que la despesa dels alemanys és de 274 milions. La despesa per persona dels espanyols és de 585 euros, i la dels estrangers, de 1.066 euros. Destaca per sobre la despesa dels turistes procedents de la resta del món, amb 1.145 euros. La despesa per persona i dia dels espanyols és de 94 euros, i la dels estrangers, de 179 euros. Destaquen per sobre els 204 euros dels turistes procedents de la resta del món.

6.5.3. Per partida de despesa i per illes

La despesa no inclosa dins el paquet turístic, amb 11.298 milions, representa el 69 % del total, amb un creixement 5,6 %. La partida més expansiva ha estat la de despesa en allotjament, amb un 8 %, i la més contractiva ha estat la resta de la despesa, amb una caiguda del –4,8 %. (Vegeu el quadre IA-6.11.)

A Mallorca, aquesta despesa ha estat de 8.035 milions del total, i contribueix amb un 68 % al total de la despesa, amb un creixement també del 5,6 %. La partida més expansiva ha estat la de la despesa en transport, amb un 13,1 %, i la més contractiva ha estat la resta de la despesa, amb una caiguda del –4,7 %.

A Menorca, aquesta despesa ha estat de 886 milions del total, i contribueix amb un 64% al total de la despesa, amb un creixement també del 4,3 %. La partida més expansiva ha estat la de la despesa en allotjament, amb un 10,1 %, i la més contractiva ha estat la de transport, amb una caiguda del –5 %.

A les Pitiüses, aquesta despesa ha estat de 2.377 milions del total, i contribueix amb un 77 % al total de la despesa, amb un decreixement del –7,5 %. La partida més contractiva ha estat la de la despesa en activitats, amb una caiguda del –12,3 %.

6.5.4. Per tipus d'allotjament i per illes

La despesa en allotjaments de mercat, amb 14.443 milions, representa el 88 % del total, amb un creixement del 2 %. La partida més expansiva ha estat la dels hotels, amb un 4,3 % (1,1 punts per sobre de la despesa en allotjaments de no mercat), mentre que la despesa en altres allotjaments de mercat ha caigut un –5,3 %. (Vegeu el quadre IA-6.12.)

A Mallorca, aquesta despesa ha estat de 10.469 milions del total, i contribueix també amb un 88 % al total de la despesa, amb un creixement també del 2 %. La partida més expansiva ha estat la dels hotels, amb un 7% (1,9 punts per sota de la despesa en allotjaments de no mercat), mentre que la despesa en altres allotjaments de mercat ha caigut un –13,8 %.

A Menorca, aquesta despesa ha estat de 1.246 milions del total, i contribueix amb un 89 % al total de la despesa, amb un creixement del 4,6 %. La partida més expansiva ha estat la dels altres allotjaments de mercat, amb un 6,8 % (6,1 punts per sobre de la despesa en allotjaments de no mercat).

A les Pitiüses, aquesta despesa ha estat 2.728 milions del total, i contribueix també amb un 88 % al total de la despesa, amb un creixement també del 0,6 %. La partida més expansiva ha estat la dels altres allotjaments de mercat, amb un 21,7 % (35,7 punts per sobre de la despesa en allotjaments de no mercat).

6.5.5. Per forma d'organització del viatge i per illes

La despesa sense paquet turístic ha estat de 9.553 milions del total regional, amb un pes del 58 % i un creixement del 4,2 %; en canvi, la despesa amb paquet turístic ha caigut un –0,7 %. (Vegeu el quadre IA-6.13.)

A Mallorca, la despesa sense paquet turístic ha estat de 6.696 milions del total insular, amb un pes del 56 % i un creixement del 9,4%, mentre que la despesa amb paquet turístic ha caigut un –4,7 %.

A Menorca, la despesa sense paquet turístic ha estat de 718 milions del total insular, amb un pes del 51 % i un creixement del 4,6 %; en canvi, la despesa amb paquet turístic ha augmentat un 3,8 %.

A les Pitiüses, la despesa sense paquet turístic ha estat de 2.139 milions del total insular, amb un pes del 69 % i un decreixement del –9,3 %, mentre que la despesa amb paquet turístic ha augmentat un 23,3 %.

6.5.6. Despesa del turisme internacional per comunitats autònomes

Catalunya, amb 20.606 milions, i Canàries, amb 17.118 milions, presenten una despesa total superior a les Balears (14.826 milions). A Madrid, Canàries, Catalunya, Astúries, Andalusia i Galícia la despesa mitjana per persona ha estat superior que a les Balears. A Madrid, Catalunya i País Basc la despesa mitjana diària per persona i dia ha estat superior que a les Balears. (Vegeu el quadre I-6.10.)

Per taxes de creixement diferencials, destaquen Extremadura i Navarra, amb 43,4 i 34,2 punts respectivament. (Vegeu el gràfic I-6.35.)

Les Balears aporten el 16,5 % del total de la despesa turística de l'Estat i presenten uns percentatges superiors Catalunya (22,9 %) i Canàries (19,1 %). (Vegeu el gràfic I-6.36.)

6.6. Preus i rendibilitat del sector hoteler

6.6.1. Evolució 2008-2018 a les Balears i per illes

L'any 2009, la tarifa mitjana diària va ser negativa a les Balears i a cada illa. A Menorca, va caure un –12,8 %; en canvi, a Mallorca va caure un –2,9 %, i a les Pitiüses, un –1,8%. La caiguda de la mitjana balear va ser del –4%. A partir de 2009 només es varen tornar a registrar resultats negatius el 2010 a Mallorca (–0,6 %) i Menorca (–2,7 %). La recuperació a partir del 2011 es va generalitzar a totes les illes, amb taxes de creixement màximes a Mallorca el 2017 (11,8 %); a Menorca el 2013, amb un (16,2 %), i a les Pitiüses el 2015 (30,1 %). (Vegeu el quadre IA-6.14. i els gràfics IA-6.1., IA-6.2., IA-6.3. i IA-6.4.)
La rendibilitat mesurada pels ingressos per habitació va ser negativa l'any 2009 a les Balears i a cada illa. Destaca la caiguda de Menorca, amb un –18,7 %, mentre que a Mallorca va caure un –8,7 %, i a les Pitiüses, un –9,8 %. La caiguda de la mitjana balear va ser del –10,2 %. A partir del 2009, ja no es tornen a donar resultats negatius, excepte a Menorca el 2015 (–1,6 %). La recuperació a partir del 2010, fora de l'excepcionalitat de Menorca, es va generalitzar a totes les illes amb taxes de creixement màximes a Mallorca el 2011 i 2017 (ambdós amb un 11,1 %); a Menorca, el 2016, amb un 18,9 %, i a les Pitiüses, el 2015, amb un 31,1 %. (Vegeu el gràfic I-6.37. i IA-6.5. IA-6.6. IA-6.7. i IA-6.8.)

6.6.2. Evolució 2016-2018 a les Balears, per illes i per temporades

El 2018, Menorca és l'illa que té un millor comportament quant a tarifa mitjana diària i ingressos per habitació, ja que respecte a la mitjana regional està 8,4 punts i 2,7 punts per sobre respectivament; en canvi, Menorca està en una situació pitjor, –11,4 punts i –9,5 punts, i les Pitiüses, 6,6 punts i –6,8 punts, fenomen que es reprodueix a Menorca en la temporada mitjana-alta. La situació canvia en la temporada mitjana-baixa quant a ingressos per habitació disponible, ja que Me-

norca presenta el pitjor comportament, amb –11,1 punts, i les Pitiüses, el millor, amb 9,7 punts. (Vegeu el quadre I-6.11. i els gràfics I-6.38., I-6.39. i I-6.40.)

6.6.3. Evolució 2016-2017 per comunitats autònomes

La tarifa mitjana diària a les Balears ha estat d'un –5,1 %, només superada per la caiguda de tarifes al País Basc, amb un –6 %. Les Balears continuen estant per sobre de la mitjana de la resta de comunitats autònomes, amb un 11,3 %, la més alta de l'Estat, i per sobre de Catalunya i Canàries, amb un 11,1% cada una. (Vegeu el quadre I-6.12. i el gràfic I-6.41.)

6.6.4. Evolució 2008-2017 de l'índex de preus de l'oferta turística

Quant a l'evolució de l'índex de preus per hotels, per apartaments i per allotjaments de turisme rural al llarg del període 2008-2018, es pot observar com el creixement acumulatiu més elevat s'ha donat als apartaments, amb un 34,5 %, seguits dels hotels, amb un 26,7 %, i dels allotjaments de turisme rural, amb un 10,4 %. (Vegeu el quadre IA-6.15 i els gràfics I-6.42 i de l'IA-6.9 a l'IA-6.11.)

En relació amb el 2017, cal destacar la variació negativa de preus en temporada mitjana-baixa per part dels hotels d'1 i 5 estrelles d'or, amb un –4,2 % i un –2,8 %. (Vegeu el quadre IA-6.16.)

6.7. Oferta

En aquest apartat s'estudia l'oferta d'allotjament, el grau d'ocupació, el tot inclòs i l'oferta complementària.

6.7.1. Establiments

El 2018, hi havia 2.847 establiments turístics a les Balears, un 2,3 % més que l'any anterior. Per illes, Mallorca en té 1.789; Eivissa, 550; Menorca, 389, i Formentera, 119. Eivissa presenta una variació positiva respecte a l'any passat d'un 1,3 %; en el cas de Formentera, és nul·la. A Mallorca i Menorca, el nombre d'establiments turístics ha crescut en el darrer any un 2,4 % i un 3,7 %, respectivament. (Vegeu el quadre IA-6.17.)

Segons el tipus d'establiment, hi ha 822 hotels i 803 apartaments turístics, la suma dels quals representa més de la meitat del nombre total d'establiments el 2018. Les variacions positives més significatives respecte al 2017 es troben als hotels, que passen de 761 a 822 allotjaments (8 %), i en el turisme d'interior, que passa de 187 a 201 (7,5%). Per contra, hi ha una notable reducció de l'oferta d'establiments a les ciutats de vacances (–12,5 %, de 8 a 7 establiments) i als hotels residència (–9,5 %, de 21 a 19).

6.7.2. Places

Pel que fa a la quantitat de places turístiques, el 2018 n'hi ha hagut a les Illes Balears un total de 441.284 (un 2,1 % més que el 2017), les quals s'han repartit de la manera següent: 301.000 a Mallorca (un 2,1 % més que el 2017), 80.135 a Eivissa (un 3,3 % més que l'any anterior), 52.205 a Menorca (un 0,6% més que el 2017) i 7.944 a Formentera (un –0,3 % respecte a l'any anterior). (Vegeu el quadre IA-6.18.)

Segons la tipologia d'allotjaments, la classificació queda de la manera següent: 225.367 places d'hotel (el 72 % a Mallorca), 100.242 d'hotel apartament (el 81 % a Mallorca) i 77.606 d'apartaments turístics (el 43,6 % a Mallorca). La resta de places es reparteixen entre les altres categories, cap de les quals no supera les 10.000 places. La variació proporcional més significativa respecte al 2017 és en el turisme interior, que passa de 2.766 a 2.896 places, la qual cosa representa un augment del 5,1 %. Per contra, la variació negativa més important es dona a ciutat de vacances, amb una pèrdua de 322 places (–6,5 %); totes es perden a Eivissa, que passa de 2.953 a 2.631 places. Menorca manté les 816 places, i Formentera, les 1.193.

6.7.3. Grau d'ocupació

Els resultats d'ocupació de la planta ober-

ta es classifiquen en establiments hotelers, apartaments turístics i establiments de turisme rural.

Quant als hotels, l'evolució en el període 2008-2018 del percentatge de planta oberta al total de les Balears i a Mallorca empitjora –1,9 punts i –3,2 punts; en canvi, en el cas de Menorca millora 0,9 punts, i en el de les Pitiüses, 1,2 punts. El 2018, Mallorca és la que té el percentatge més alt, amb un 56,9%, i una millora respecte al 2017 de 0,7 punts, seguida de Menorca, amb un 50,4 % i una caiguda respecte al 2017 de –0,1 punts. Les Pitiüses tenen el percentatge més baix, amb un 48,4 % i una millora respecte al 2017 de 0,6 punts. (Vegeu el quadre IA-6.19. i els gràfics I-6.43., I-6.44., I-6.45. i I-6.46.)

En relació amb els hotels, l'evolució en el període 2008-2018 del percentatge del grau d'ocupació per places millora a les Balears 6,5 punts. Per illes, Mallorca millora 5,8 punts; Menorca, 3,1 punts, i les Pitiüses, 11,9 punts. Les Pitiüses tenen, el 2018, el percentatge més alt, amb un 79,2 %, seguides de Mallorca, amb un 77,1 %, i Menorca, amb un 70,7 %.

Amb referència als hotels, l'evolució en el període 2008-2018 del percentatge de places ocupades sobre places existents millora en el total de les Balears 2,1 punts. Per illes, Mallorca millora 0,9 punts; Menorca, 3 punts, i les Pitiüses, 6,5 punts. Mallorca és la que té, el 2018, el percentatge més alt, amb un 43,8% amb un empitjorament respecte al 2017 de –0,6 punts, seguida de les Pitiüses, amb un 38,3 % i una millora respecte al 2017 d'1 punt, i Menorca, amb un 35,6 % i una caiguda respecte al 2017 de –1,8 punts. Pel que fa als apartaments turístics, es pot consultar l'evolució del grau d'ocupació per aquests conceptes només en el període 2008-2013.

Quant als apartaments de turisme rural, l'evolució en el període 2008-2018 del percentatge de planta oberta empitjora en el total de les Balears –5,4 punts, i també a la resta d'illes, ja que Mallorca empitjora –4,9 punts; Menorca, –2,7 punts, i les Pitiüses, –14,9 punts. Mallorca és la que té, el 2018, el percentatge més alt, amb un 63,1 %, i una caiguda respecte al 2017 de –2,9 punts, seguida de Menorca, amb un 62 % i una millora respecte al 2017 de 3,7 punts, i les Pitiüses, amb un 54,1 % i una millora respecte al 2017 de 2,5 punts.

En relació amb els apartaments de turisme rural, l'evolució en el període 2008-2018 del percentatge del grau d'ocupació per places millora a les Balears 1 punt. Per illes, Mallorca empitjora –0,80 punts; Menorca millora 11,2 punts, i les Pitiüses milloren 15,3 punts. Les Pitiüses són les que tenen, el 2018, el percentatge més alt, amb un 53 % i una caiguda respecte al 2017 de –6,3 punts, seguides de Menorca, amb un 52,7 % i una caiguda respecte al 2017 de –3,6 punts, i Mallorca, amb un 47,9 % i una millora de 0,5 punts.

Quant als apartaments de turisme rural, l'evolució en el període 2008-2018 del percentatge de places ocupades sobre places existents empitjora en el total de Balears i a Mallorca –1,8 punts i –2,8 punts respectivament. Millora en el cas de Menorca, 5,8 punts, i en el de les Pitiüses, 2,7 punts. Menorca és la que té, el 2018, el percentatge més alt, amb un 32,7 % i una caiguda respecte al 2017 de –0,1 punt, seguida de Mallorca, amb un 30,3 % i una disminució respecte al 2017 de –1 punt, i les Pitiüses, amb un 28,7 % i una caiguda respecte al 2017 de –1,9 punts.

6.7.4. Pensió completa

D'acord amb l'anul·lació per part del Tribunal Superior de Justícia del títol II del Decret 20/2015, que desenvolupa la Llei del turisme, ja no hi ha establerta l'obligació dels establiments hotelers de comunicar a la Direcció General de Turisme si ofereixen pensió completa, per la qual cosa les dades disponibles actualitzades tenen uns efectes limitats. En aquest sentit, s'ha preferit declinar difondre-les a partir d'aquesta Memòria.

6.7.5. Oferta complementària

Les dades de l'oferta complementària que ha recollit l'anuari de l'Observatori de Turisme fan referència a l'oferta de restaurants i bars cafeteria. El 2017, hi havia en total 12.971 establiments i 831.857 places, amb una mit-

jana de 64 places per establiment. Per tipus de negoci, els bars cafeteria sumen un total de 7.458 establiments, i els restaurants, 5.513. Però si es considera el total de places, els restaurants tenen 447.738 places, davant les 384.119 de bars cafeteria. Això indica una ràtio de places per establiment als restaurants de 81,2, molt superior a la de bars cafeteria, que és de 51,5 places per establiment. (Vegeu el quadre IA-6.20.)

En el cas dels bars cafeteria, la variació del nombre d'establiments d'aquest tipus presenta taxes negatives a totes les illes, excepte a Menorca, on augmentaren un 1,6%. Formentera presenta la disminució més gran, un 2,6 %. Pel que fa al nombre de places, però, totes les illes presenten variacions positives: un 2,8 % a Mallorca, un 1,5 % a Menorca, un 0,3 % a Eivissa i un 2,8 % a Formentera. (Vegeu el quadre IA-6.21.)

Els restaurants tenen millors índexs de variació respecte al 2016 pel que fa als establiments, amb una taxa mitjana del 2 %. Eivissa presenta l'augment més baix, amb un 0,3 %, davant el 2,6 % a Mallorca. Menorca i Formentera estan al voltant de l'1,5%. El nombre de places augmentà el 2017 un 3,3% a les Balears, amb taxes positives a Mallorca (4,7 %), Menorca (4,1 %) i Formentera (0,9%). A Eivissa caigueren un 0,9 %. (Vegeu el quadre IA-6.22.)

En relació amb l'oferta d'altres productes, podem destacar el turisme nàutic i el golf. Pel que fa al turisme nàutic, les Balears disposen de 20.488 amarradors repartits en 69 ports esportius de diferents competències (estatals, autonòmiques i concessions privades). Mallorca aglutina el 71,9 % de l'oferta nàutica, amb 47 ports i 14.663 amarradors, dels quals el 73 % són amarradors de fins a 12 metres de longitud. Menorca té un total de 10 ports i 2.530 amarradors, dels quals un 84,7 % són de menys de 12 metres. Eivissa disposa de 9 ports i 2.935 amarradors, amb el 70,6 % d'amarradors de fins a 12 metres. Finalment, Formentera té 3 ports, amb un total de 360 amarradors, i és l'única illa que té la majoria dels amarradors de més de 12 metres (67 %). (Vegeu el quadre IA-6.23.)

Quant al turisme de golf, destaca el gran nombre de camps a Mallorca, amb un total de 24. Aquests sumen 396 forats i 1.563 pars. Eivissa en té dos, amb 27 forats i 107 pars. Menorca té un sol camp de 18 forats i 69 pars. (Vegeu el quadre IA-6.24.)

6.8. Empreses i locals turístics

Aquest apartat analitza el nombre d'empreses i locals dedicats a l'activitat turística segons subactivitat econòmica, nivell d'ocupació i per illes.

6.8.1. Per activitat econòmica

El 2018, a les Balears hi havia un total de 18.154 empreses actives en el sector turístic i 21.556 locals. La variació respecte al 2017 ha estat del 3,6 % més en el nombre d'empreses i del 4,2 % en el nombre de locals.

El gruix tant d'empreses com de locals es concentra en serveis de menjar i begudes, amb 8.274 empreses (46 % del total) i 9.462 locals (44 %). Així i tot, el subsector que més ha augmentat respecte al 2017 és el de serveis d'allotjament, amb un 9,2 % d'empreses i un 9,5 % de locals. Per contra, el que ha crescut menys ha estat el de serveis de menjar i begudes, amb un 2,1 % d'empreses i un 2,4 % de locals. (Vegeu el quadre IA-6.25 i els gràfics I-6.47., I-6.48. i I-6.49.)

6.8.2. Per activitat econòmica i estrats d'assalariats

El gruix empresarial en el sector turístic es concentra en empreses de 5 o menys assalariats (87 % del total). El nombre d'empreses cau a mesura que acumulen un major nombre d'assalariats. Aquesta tendència es repeteix en tots els subsectors. Pel que fa als locals turístics, es repeteix el mateix esquema: la immensa majoria (88 %) tenen 5 o menys empleats. Les taxes més elevades de variació respecte al 2017 es troben en empreses de 10 a 19 assalariats (12 punts), i en relació amb els locals, el creixement diferencial més gran es dona en la forquilla dels 500 als 999 assalariats (45,8 punts). (Vegeu el quadre IA-6.26. i els gràfics I-6.50., I-6.51. i I-6.52.)

6.8.3. Per activitat econòmica i per illes

Si se centra l'atenció en l'activitat econòmica per illes, es pot observar una composició sectorial molt similar pel que fa al nombre d'empreses: les empreses del sector de serveis representen de mitjana un 78 % del total de companyies a les Balears, amb un màxim del 83 % a Formentera i un mínim del 74 % a Menorca.

Les empreses del sector turístic són el 27% del total a les Balears. Aquesta dada és del 27% a Mallorca, del 26% a Menorca, del 32% a Eivissa i del 44% a Formentera. Entre les empreses turístiques, dominen les que proveeixen serveis de menjar i begudes (15 % a les Balears i a Mallorca, 15 % a Menorca, 17 % a Eivissa i 22 % a Formentera). (Vegeu el quadre IA-6.27. i els gràfics I-6.53., I-6. 54., I-6.55., I-6.56. i I-6.57.)

6.9. Ocupacions i contractacions laborals en el sector turístic

6.9.1. Ocupacions en hostaleria i restauració

La mitjana anual de l'ocupació total ha arribat als 103.157 treballadors, fet que suposa un augment del 2,59 % respecte a l'any anterior. D'aquests ocupats, 90.628 són assalariats, amb un creixement del 3 %, i 12.528 autònoms, amb una baixada del –0,6 %.

La restauració ha acumulat una mitjana anual de 52.569 ocupats, amb un creixement de l'1,6 % respecte al 2017. Els altres 50.588 ocupats han estat del subsector de l'hostalatge, que ha augmentat un 3,6 %.

La distribució entre assalariats i autònoms també presenta diferències significatives. Pel que fa a la restauració, 11.131 són autònoms (21,2 %), mentre que en l'hostalatge només ho són 1.398 (2,8 %).

Quant a l'estacionalitat dels ocupats, la ràtio entre el mes d'ocupació més baix i el de més ocupació se situa en el conjunt del sector de restauració i hostalatge en un 30 %; en restauració, un 42 %, i en hostalatge, un 19 %. (Vegeu el quadre IA-6.28.)

6.9.2. Vint ocupacions més contractades en el sector turístic

L'any 2018, les quatre ocupacions més contractades en el sector turístic són, per ordre: els cambrers (84.302), el personal de neteja (27.093), els ajudants de cuina (21.264) i els cuiners (17.070). Per variacions respecte a l'any anterior, el grup en què hi ha hagut més contractacions ha estat el de peons, amb un creixement del 629,5 %. Els grups en què s'ha reduït més el total de contractes han estat els d'altres ocupacions elementals (–23%). (Vegeu el quadre IA-6.29.)

6.9.3. Contractacions turístiques per activitat econòmica

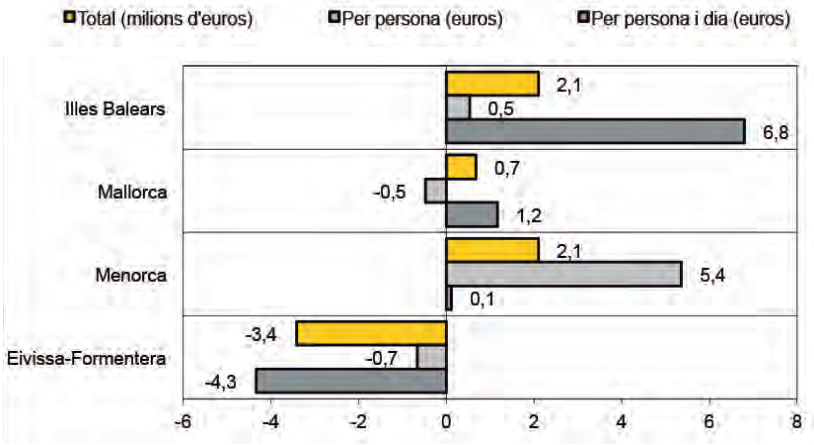
Les activitats descrites per la CNAE-09 relacionades amb el sector turístic són: serveis d'allotjament, agències de viatges i serveis de menjars i begudes. el 2018, en el conjunt de les Balears, l'ocupació més elevada ha estat en l'activitat de serveis de menjars i begudes, amb un total de 106.059 contractes i un decrement del –1 % respecte a l'any anterior. En segon lloc, hi ha els serveis d'allotjament, amb 83.506 contractes, que baixen un –6,6 % amb referència al 2017. En tercer lloc, hi ha les agències de viatges, que ocupen 9.617 treballadors, un total que ha caigut un –22,7 %.

Per illes, totes segueixen el mateix patró que el global balear, tot i que hi ha diferències en les taxes de variació dels contractes respecte a l'any 2017. A Mallorca, els contractes per serveis d'allotjament han disminuït un –6%, mentre que les agències de viatges han patit una davallada del –25,6 %. En canvi, a Menorca i les Pitiüses els contractes en agències de viatges, lluny de presentar taxes negatives, indiquen increments del 50,6 i del 4,5 % respectivament. A Menorca i les Pitiüses, la taxa més baixa es troba en els serveis d'allotjament, amb un decrement del –8,7 % i –7,8 % respectivament. (Vegeu el quadre IA-6.30.)

Quadre I-6.9. Despesa dels turistes amb destinació principal a les Balears per illes (2017-2018)										
		2017			2018			% de variació 2018/2017		
		Total	Temporada mitjana-alta	Temporada mitjana-baixa	Total	Temporada mitjana-alta	Temporada mitjana-baixa	Total	Temporada mitjana-alta	Temporada mitjana-baixa
Illes Balears	Total (milions d'euros)	16.037	13.947	2.090	16.374	14.124	2.251	2,1	1,3	7,7
	Per persona (euros)	981	1.019	786	987	1.024	801	0,5	0,5	1,9
	Per persona i dia (euros)	**137**	**140**	**120**	**146**	**150**	**127**	**6,8**	**7,1**	**6,0**
Mallorca	Total (milions d'euros)	11.574	9.801	1.773	11.896	9.946	1.949	2,8	1,5	10,0
	Per persona (euros)	995	1.037	810	995	1.032	842	0,1	-0,5	4,0
	Per persona i dia (euros)	**134**	**136**	**123**	**145**	**148**	**130**	**8,0**	**8,7**	**5,2**
Menorca	Total (milions d'euros)	1.339	1.269	69	1.395	1.331	63	4,2	4,9	-8,2
	Per persona (euros)	914	949	543	968	1.008	530	5,9	6,1	-2,4
	Per persona i dia (euros)	**121**	**124**	**83**	**130**	**132**	**90**	**6,9**	**6,4**	**9,2**
Eivissa-Formentera	Total (milions d'euros)	3.125	2.876	248	3.084	2.846	238	-1,3	-1,1	-4,3
	Per persona (euros)	965	993	727	964	1.007	637	-0,1	1,4	-12,4
	Per persona i dia (euros)	**157**	**162**	**110**	**160**	**165**	**118**	**2,5**	**1,7**	**7,7**

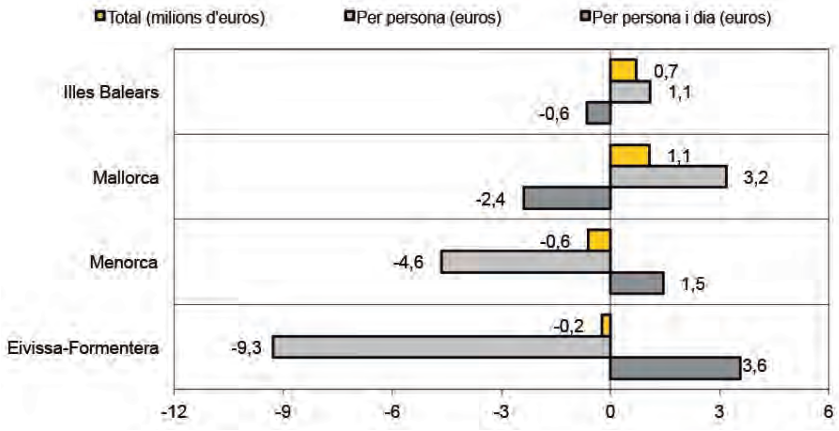
Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'EGATUR de l'IBESTAT

Gràfic I-6.31. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la despesa turística respecte a les Illes Balears (2017-2018)

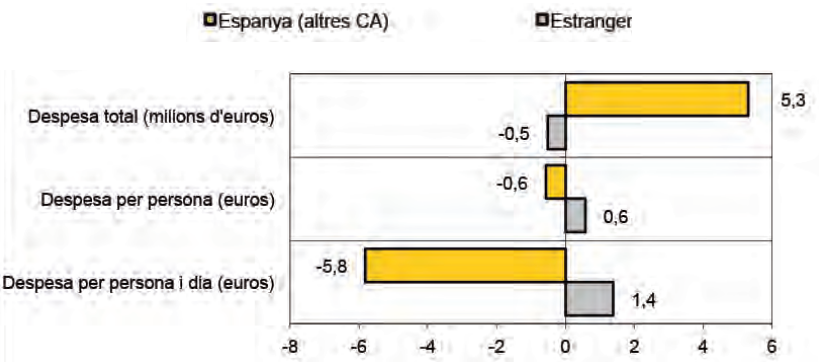
Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'EGATUR de l'IBESTAT

Gràfic I-6.32. Diferències en punts percentuals de l'increment del pes de la despesa turística de la temporada mitjana-baixa sobre el total per illes (2017-2018)

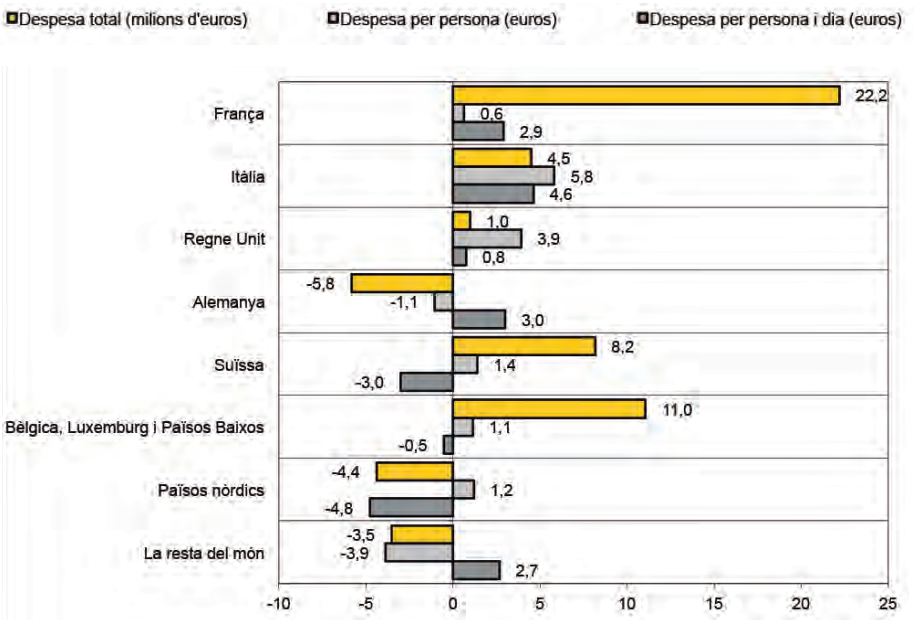
Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'EGATUR de l'IBESTAT

Gràfic I-6.33. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de la despesa de turistes respecte al total per origen de residència (2017-2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'EGATUR de l'IBESTAT

Gràfic I-6.34. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de la despesa de turistes respecte al total per país de residència (2017-2018)

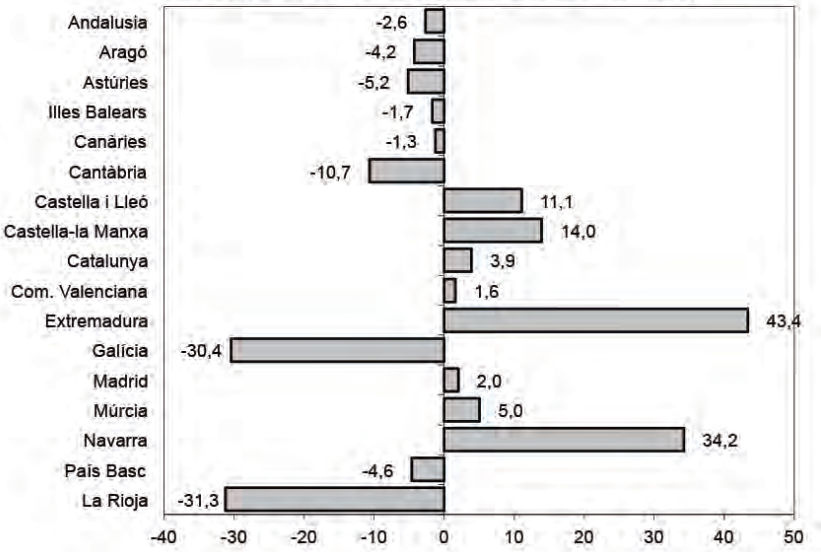

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'EGATUR de l'IBESTAT

Quadre I-6.10. Despesa dels turistes internacionals per comunitat autònoma de destinació principal (2017-2018)									
	Despesa total (milions d'euros)			Despesa mitjana per persona (euros)			Despesa mitjana diària per persona (euros)		
	2017	2018	% de variació	2017	2018	% de variació	2017	2018	% de variació
Espanya	**87.004**	**89.856**	**3,3**	**1.063**	**1.086**	**2,2**	**137**	**146**	**6,6**
Andalusia	12.673	12.754	0,6	1.100	1.091	-0,8	115	121	5,2
Aragó	416	412	-0,9	714	679	-4,9	95	99	4,2
Astúries	310	305	-1,9	1.115	1.075	-3,6	100	103	3,0
Illes Balears	**14.600**	**14.826**	**1,6**	**1.059**	**1.070**	**1,0**	**144**	**156**	**8,3**
Canàries	16.784	17.118	2,0	1.181	1.245	5,4	138	146	5,8
Cantàbria	326	301	-7,4	882	790	-10,4	108	103	-4,6
Castella i Lleó	769	880	14,4	569	529	-7,0	101	109	7,9
Castella-la Manxa	220	258	17,2	994	811	-18,4	92	94	2,2
Catalunya	19.224	20.606	7,2	1.006	1.078	7,2	169	185	9,5
Com. Valenciana	8.529	8.945	4,9	956	971	1,6	96	98	2,1
Extremadura	114	167	46,7	423	455	7,6	107	111	3,7
Galícia	1.210	882	-27,1	1.037	1.091	5,2	105	109	3,8
Madrid	8.855	9.323	5,3	1.322	1.309	-1,0	219	243	11,0
Múrcia	1.027	1.112	8,3	1.007	1.054	4,7	84	87	3,6
Navarra	187	257	37,5	623	681	9,3	118	115	-2,5
País Basc	1.654	1.632	-1,3	870	802	-7,8	183	166	-9,3
La Rioja	102	73	-28,0	778	648	-16,7	99	103	4,0

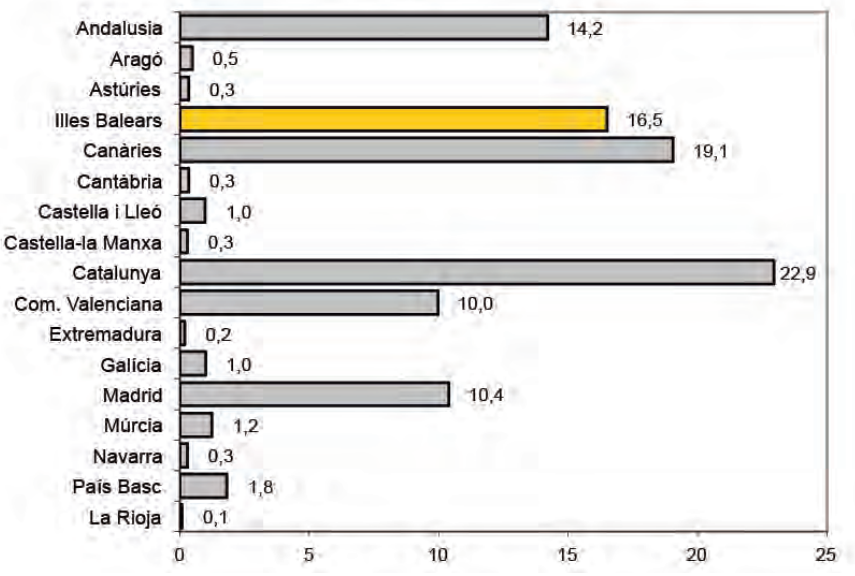
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Gràfic I-6.35. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de la despesa turística respecte a Espanya per comunitats autònomes (2017-2018)

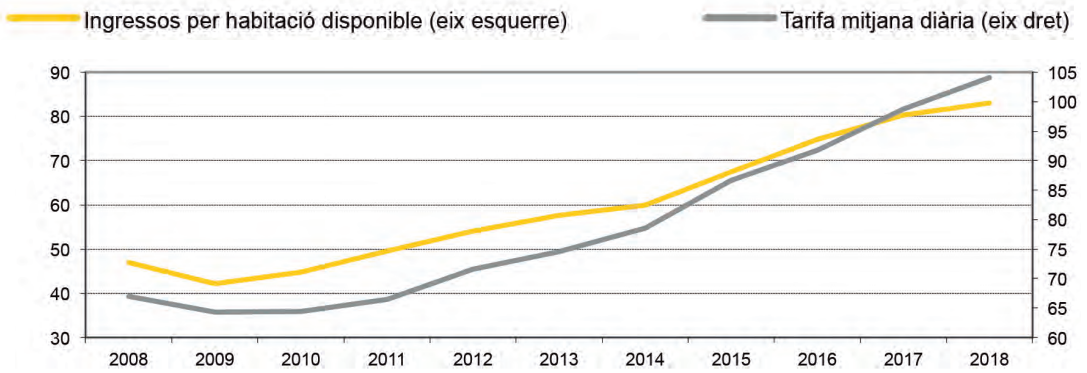
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Gràfic I-6.36. Percentatge de despesa total dels turistes internacionals per comunitat autònoma de destinació principal (2018) (Base 100 = Espanya)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Gràfic I-6.37. Evolució de la rendibilitat (euros) del sector hoteler a les Illes Balears (2008-2018)

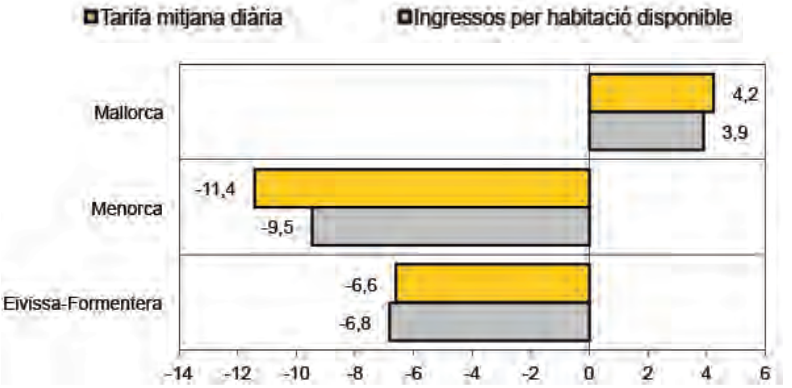
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i de l'IBESTAT

Quadre I-6.11. Tarifa mitjana diària i ingressos per habitacions del sector hoteler a les Illes Balears per temporada (euros) (2017-2018)

		2017			2018			% de variació 2018/2017		
		Total	Temporada mitjana-alta	Temporada mitjana-baixa	Total	Temporada mitjana-alta	Temporada mitjana-baixa	Total	Temporada mitjana-alta	Temporada mitjana-baixa
Illes Balears	Tarifa mitjana diària	**91,8**	**103,1**	**74,1**	**98,6**	**108,1**	**79,1**	**7,4**	**4,9**	**6,7**
	Ingressos per habitació disponible	**74,8**	**89,6**	**47,5**	**80,5**	**92,4**	**48,4**	**7,6**	**3,1**	**1,9**
Mallorca	Tarifa mitjana diària	82,4	95,2	75,3	92,0	99,1	80,5	11,7	4,1	6,9
	Ingressos per habitació disponible	67,8	82,6	49,2	75,6	85,5	49,9	11,5	3,6	1,4
Menorca	Tarifa mitjana diària	94,4	100,2	47,5	90,6	111,8	55,9	-4,0	11,6	17,8
	Ingressos per habitació disponible	75,4	90,5	26,4	74,0	96,9	22,9	-1,9	7,1	-13,2
Eivissa-Formentera	Tarifa mitjana diària	125,6	131,2	77,8	126,6	136,8	75,8	0,8	4,2	-2,6
	Ingressos per habitació disponible	100,9	112,6	41,5	101,7	113,8	46,3	0,8	1,1	11,7

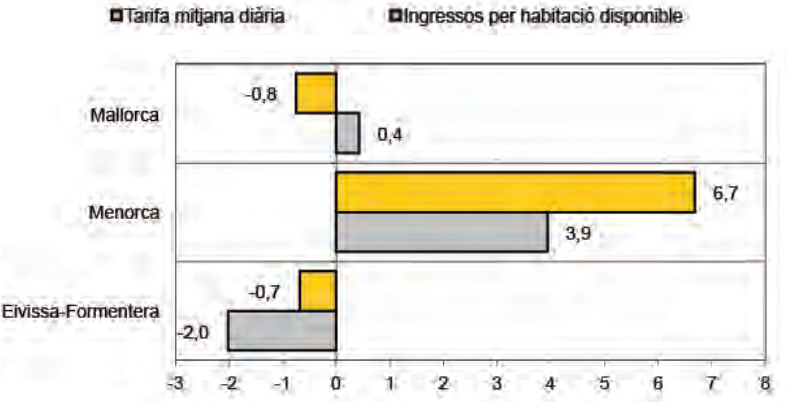
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i de l'IBESTAT

Gràfic I-6.38. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la rendibilitat del turisme respecte a les Illes Balears (2017-2018)

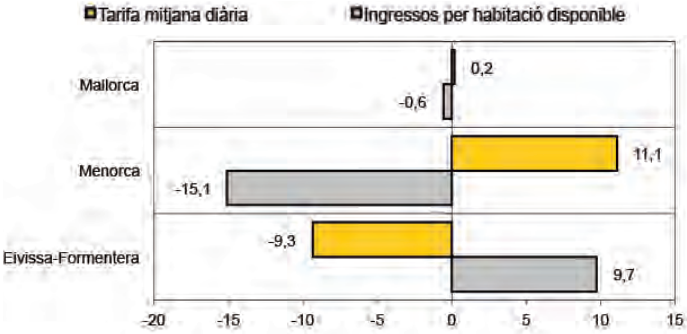
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i de l'IBESTAT

Gràfic I-6.39. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la rendibilitat del turisme respecte a les Illes Balears en temporada mitjana-alta (2017-2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i de l'IBESTAT

Gràfic I-6.40. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la rendibilitat del turisme respecte a les Illes Balears en temporada mitjana-baixa (2017-2018)

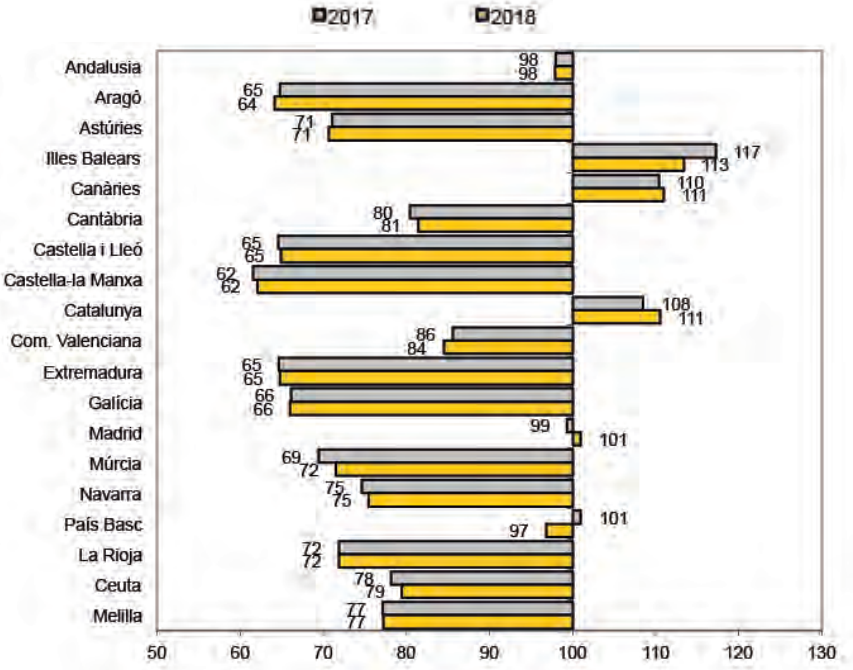
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i de l'IBESTAT

Quadre I-6.12. Tarifa mitjana diària del sector hoteler per comunitats autònomes (euros) (2017-2018)

	2017	2018	% variació
Espanya	**88,8**	**87,1**	**-1,9**
Andalusia	87,0	85,2	-2,0
Aragó	57,5	55,8	-2,9
Astúries	63,1	61,5	-2,5
Illes Balears	**104,1**	**98,7**	**-5,1**
Canàries	98,0	96,6	-1,4
Cantàbria	71,4	70,9	-0,7
Castella i Lleó	57,4	56,6	-1,4
Castella-la Manxa	54,7	54,1	-1,1
Catalunya	96,3	96,3	0,0
Com. Valenciana	76,0	73,6	-3,2
Extremadura	57,4	56,4	-1,7
Galícia	58,8	57,5	-2,2
Madrid	88,2	87,9	-0,4
Múrcia	61,6	62,3	1,0
Navarra	66,3	65,7	-0,8
País Basc	89,7	84,3	-6,0
La Rioja	63,8	62,6	-2,0
Ceuta	69,4	69,2	-0,3
Melilla	68,5	67,2	-1,9

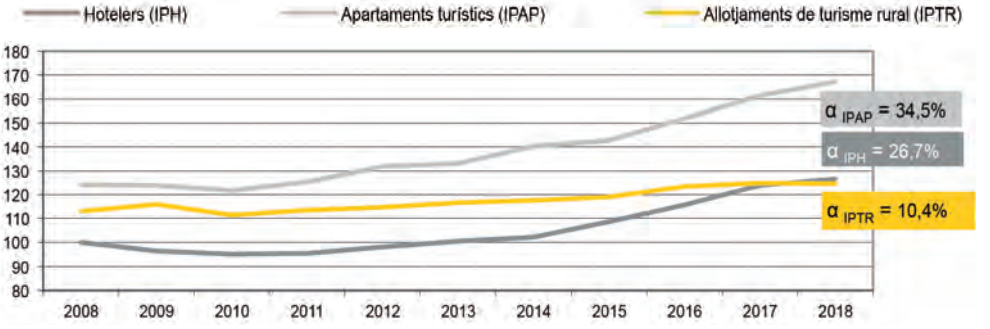
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Gràfic I-6.41. Tarifa mitjana diària del sector hoteler per comunitats autònomes (euros) (2017-2018) (Base Espanya = 100)

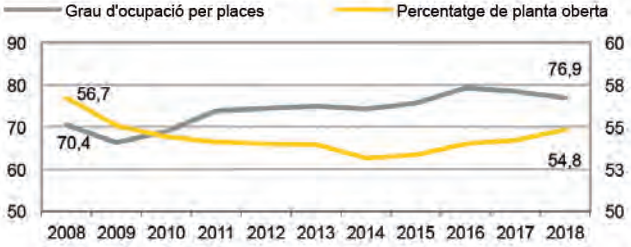
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Gràfic I-6.42. Evolució de l'index de preus de l'oferta turística a les Illes Balears (2008-2018)

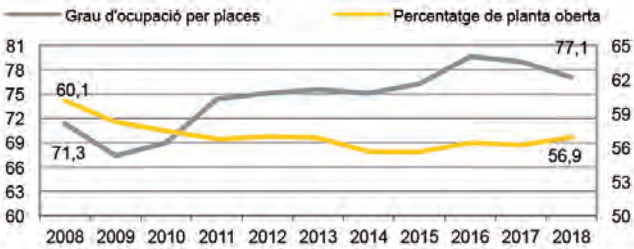
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i de l'IBESTAT

Gràfic I-6.43. Percentatge de planta oberta i grau d'ocupació de l'oferta hotelera a les Illes Balears (2008-2018)

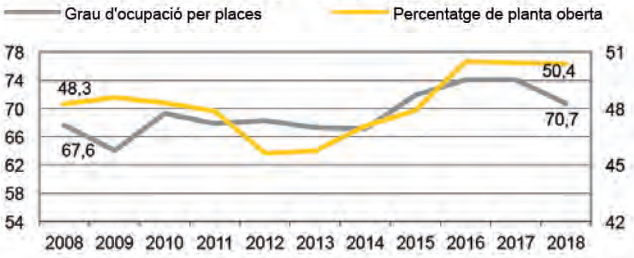
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i l'IBESTAT

Gràfic I-6.44. Percentatge de planta oberta i grau d'ocupació de l'oferta hotelera a Mallorca (2008-2018)

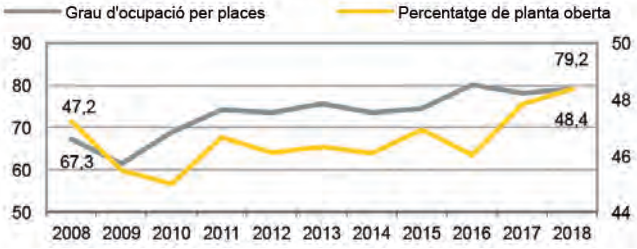
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i l'IBESTAT

Gràfic I-6.45. Percentatge de planta oberta i grau d'ocupació de l'oferta hotelera a Menorca (2008-2018)

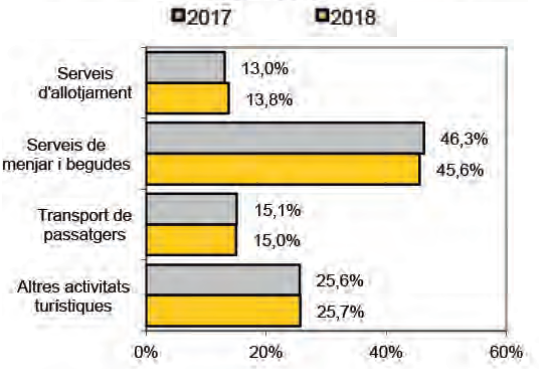
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i l'IBESTAT

Gràfic I-6.46. Percentatge de planta oberta i grau d'ocupació de l'oferta hotelera a Eivissa-Formentera (2008-2018)

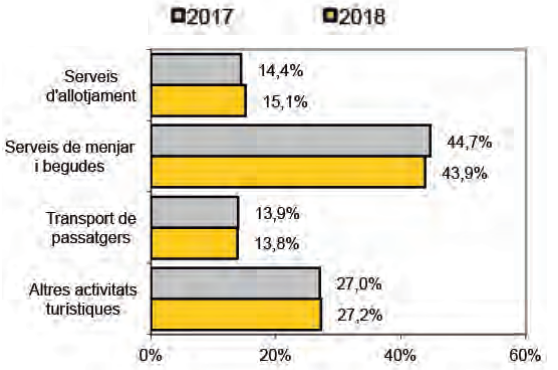
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i l'IBESTAT

Gràfic I-6.47. Percentatge d'empreses actives en el sector turístic a les Illes Balears per activitat econòmica (2017-2018)

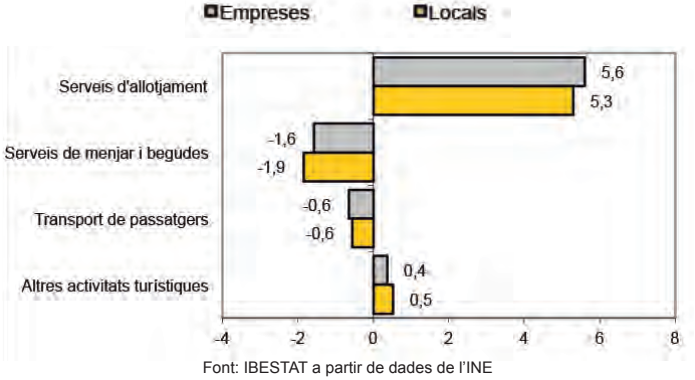
Font: IBESTAT a partir de dades de l'INE

Gràfic I-6.48. Percentatge de locals actius en el sector turístic a les Illes Balears per activitat econòmica (2017-2018)

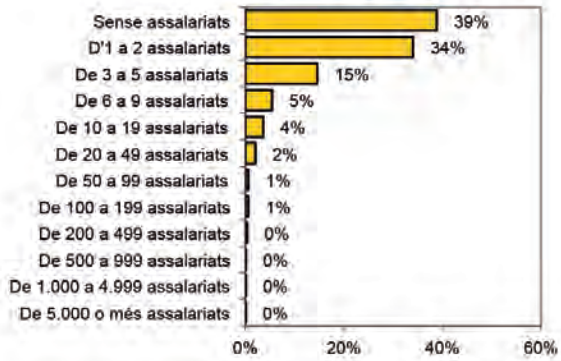
Font: IBESTAT a partir de dades de l'INE

Gràfic I-6.49. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de les empreses i locals actius en el sector turístic a les Illes Balears respecte al total per activitat econòmica (2017-2018)

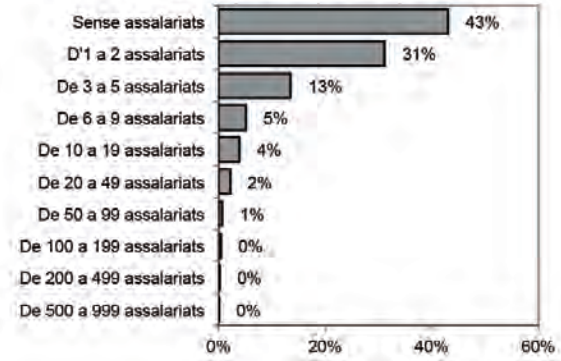
Font: IBESTAT a partir de dades de l'INE

Gràfic I-6.50. Empreses actives en el sector turístic a les Illes Balears per estrat d'assalariats (2018)

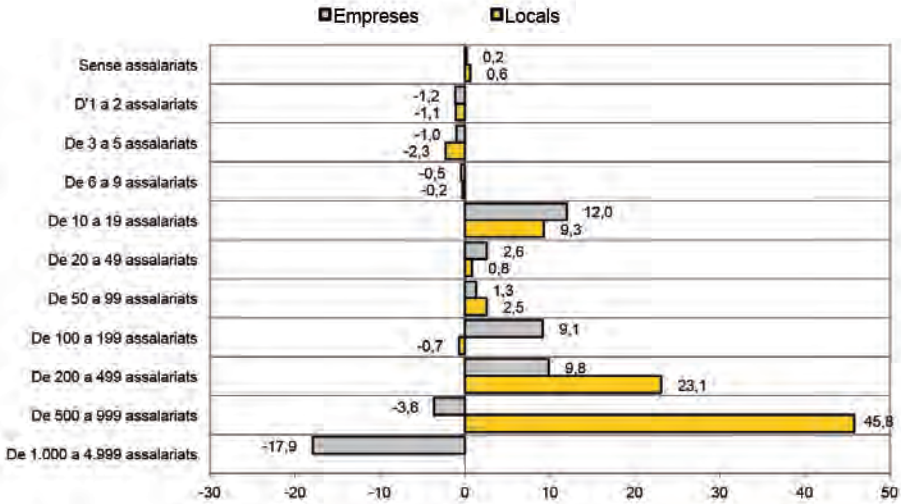
Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT) a partir de dades de l'INE

Gràfic I-6.51. Locals actius en el sector turístic a les Illes Balears per estrat d'assalariats (2018)

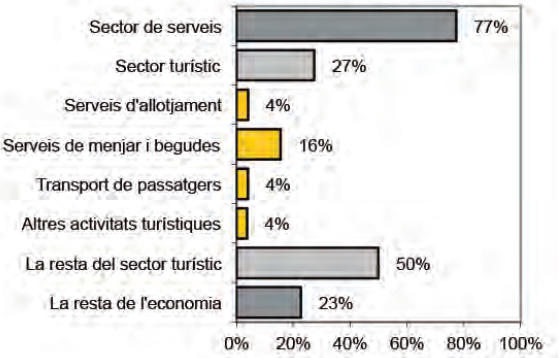
Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT) a partir de dades de l'INE

Gràfic I-6.52. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de les empreses i dels locals actius en el sector turístic a les Illes Balears respecte al total per estrats d'assalariats (2017-2018)

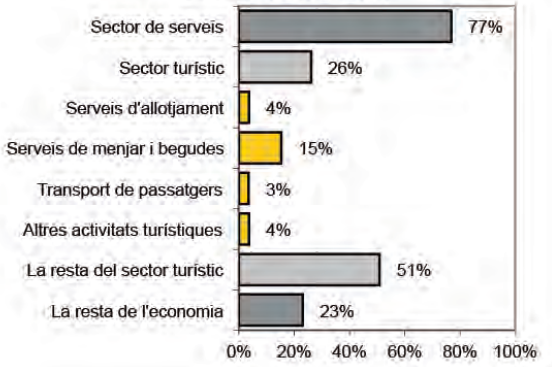
Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT) a partir de dades de l'INE

Gràfic I-6.53. Empreses d'alta en la Seguretat Social a les Illes Balears per sector d'activitat (2018)

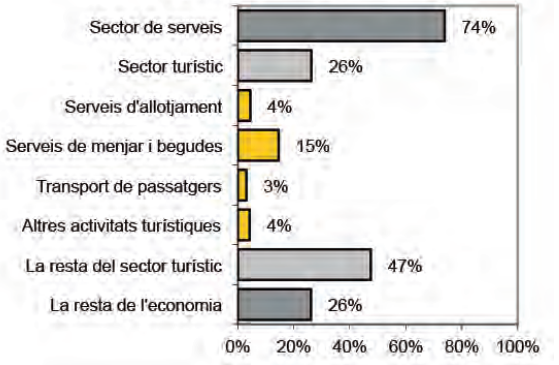
Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT) a partir de dades de la Seguretat Social

Gràfic I-6.54. Empreses d'alta en la Seguretat Social a Mallorca per sector d'activitat (2018)

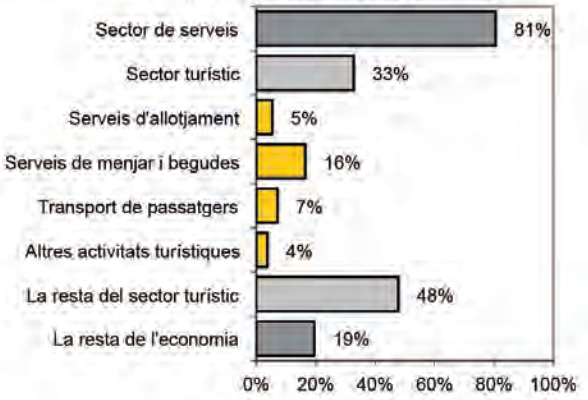
Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT) a partir de dades de la Seguretat Social

Gràfic I-6.55. Empreses d'alta en la Seguretat Social a Menorca per sector d'activitat (2018)

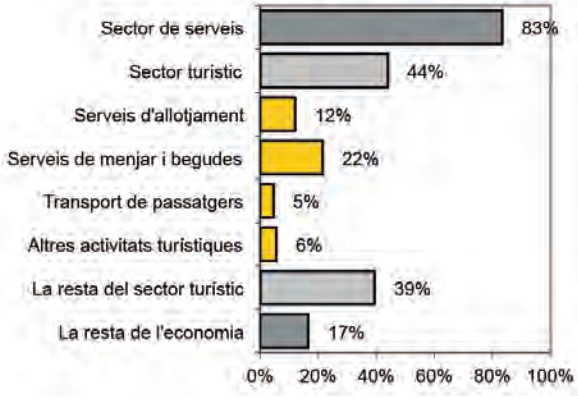
Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT) a partir de dades de la Seguretat Social

Gràfic I-6.56. Empreses d'alta en la Seguretat Social a Eivissa per sector d'activitat (2018)

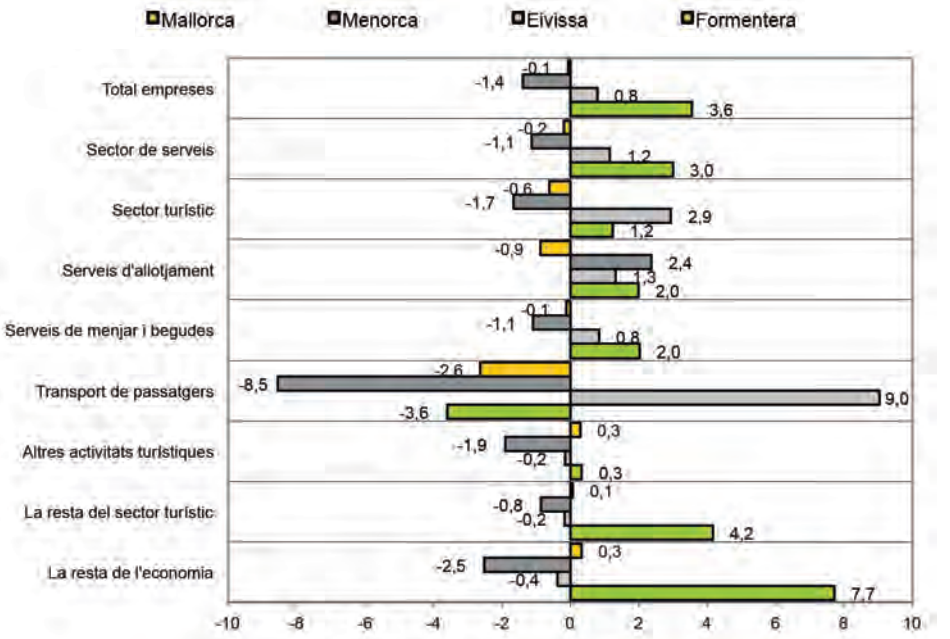
Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT) a partir de dades de la Seguretat Social

Gràfic I-6.57. Empreses d'alta en la Seguretat Social a Formentera per sector d'activitat (2018)

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT) a partir de dades de la Seguretat Social

Gràfic I-6.58. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les empreses d'alta en la Seguretat Social respecte a les Illes Balears per sector d'activitat (2017-2018)

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT) a partir de dades de la Seguretat Social

7. Comerç

Resum

A partir de l'Enquesta estructural d'empreses, en aquest apartat s'examinen els principals indicadors i magnituds del sector del comerç. Així mateix, s'analitzen els resultats d'explotació de les empreses i la realitat ocupacional del sector.

Una primera aproximació als resultats del 2016 mostra increments notables, entorn d'un 10,0 % interanual, en variables essencials, com ara el nombre d'empreses, el volum de negoci i el valor afegit.

Alguns dels principals indicadors, com per exemple la millora de la productivitat, confirmen la bona marxa del sector. Tot i així, s'estanca la capacitat de generar rendes —minva la taxa de valor afegit— i s'observa una disminució del pes de les rendes del treball en el VAB.

Altrament, en l'àmbit ocupacional, es mantenen pràcticament en el nivell de l'any anterior la proporció de persones assalariades sobre el conjunt de persones ocupades i la taxa femenina d'assalariades.

Finalment, s'incrementa el total de persones ocupades en el sector. Quant a la distribució del personal ocupat segons el tipus de jornada, és més elevada la presència masculina en la jornada completa i, per contra, predomina la femenina en la jornada parcial.

7.1. Introducció

La principal font estadística consultada per redactar aquest apartat és l'Enquesta estructural d'empreses, publicada per l'INE, que integra en un únic qüestionari els sectors de la indústria, els serveis i el comerç, però mantenint la possibilitat de l'anàlisi sectorial. En el cas del sector del comerç, l'estadística actual substitueix l'anterior enquesta anual de comerç. Tal com hem indicat en l'apartat I.5 relatiu al sector de serveis, l'Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT) anualment fa una explotació ampliada de l'Enquesta estructural de l'INE, encara que, malgrat que aquest ja ha publicat les dades definitives de l'any 2017, els darrers resultats corresponen a l'any 2016.

7.2. Principals macromagnituds

Tenint en compte els resultats definitius de l'Enquesta estructural de l'any 2017 que publica l'INE, de la qual només es disposa d'un conjunt limitat de magnituds d'escala autonòmica, el volum de negoci del sector augmenta una dècima part, ja que passa de 13.517 milions d'euros el 2016 a 14.864 milions d'euros el 2017. També registren pujades prou significatives els imports relatius a sous i salaris (un 13,4 % interanual) i les inversions en actius materials (gairebé un 40,0%). És, amb molta diferència, el sector que fa un esforç inversor més gran de totes les activitats de serveis (7,9 %).

D'altra banda, d'acord amb les darreres dades publicades per l'IBESTAT,[1] el 2016 el sector comercial consta de 17.748 empreses, dada que queda per sobre de la del 2015, amb 16.213 empreses. La facturació de les empreses manté el mateix ritme de creixement que l'any anterior i registra també una pujada de gairebé l'11,0 %. Com s'ha comentat en el paràgraf anterior, arriba als 13.517 milions. El sector genera en el conjunt de l'arxipèlag una renda total (VAB) de

[1] A causa de la incorporació de canvis metodològics, les dades del 2016 no són estrictament comparables amb les dels anys anteriors.

2.467 milions d'euros, també aproximadament un 11,0 % més que el 2015. (Vegeu el quadre I-7.1.)

L'activitat principal és el comerç al detall. Considerant les variables relatives al nombre d'empreses i d'establiments i de persones ocupades, representa entre un 62,0% i un 65,0 % de tot el sector. També concentra la meitat del volum de negoci i quasi el 56,0 % del VAB. La segona activitat, el comerç a l'engròs, amb poc més d'una quarta part de les empreses i de les persones ocupades, concentra gairebé el 40,0 % de la facturació i el 36,0 % del VAB del sector.

La capacitat de generar rendes del sector (el valor afegit generat en relació amb el valor de la producció) cau gairebé mig punt percentual respecte a l'any precedent i queda en un 61,0 %. El comerç al detall té la taxa de valor afegit més alta (64,0 %), mentre que, a l'altre extrem, la venda de vehicles de motor registra la més baixa, amb un 47,0 %.

Quant a la distribució del VAB entre els seus components —remuneració dels assalariats i excedent brut d'explotació—, una primera aproximació a l'evolució del pes de les rendes del capital permet observar un augment de gairebé 2,0 punts percentuals (p. p.) en el conjunt del sector (37,5 %). Destaca l'avanç de 3,0 p. p. i 2,7 p. p. en les activitats de venda de vehicles de motor i de comerç a l'engròs respectivament.

7.3. Principals coeficients

El 2016, la mitjana de treballadors de les empreses de comerç a les Illes és de 4 treballadors, el mateix nombre que el 2015, amb una productivitat de 33.400 euros (3,4 % interanual) i un cost laboral unitari de 19.500 euros (–0,5 %). La taxa de despeses de personal (relació entre les despeses de personal i el valor afegit brut) disminueix de forma considerable en el conjunt del sector (–2,0 p. p.) i representa el 58,4 % del valor afegit brut. S'ha de destacar especialment la davallada d'aquesta taxa en les activitats de comerç a l'engròs (–4,0 p. p.).

El salari mitjà del sector registra una baixada d'un 0,5 % i queda en 19.400 euros. Això no obstant, convé parar esment en les diferències que es produeixen segons l'activitat, ja que, per exemple, el comerç a l'engròs presenta un salari mitjà (22.700 euros) molt superior al del comerç al detall (17.400 euros). (Vegeu el quadre I-7.2.)

El 2016, la taxa de salarització (la proporció de persones assalariades sobre el conjunt de persones ocupades) es manté pràcticament en el mateix nivell (78,8 %) que la de l'any anterior en totes les activitats del sector. Tot i així, s'ha d'assenyalar la diferència de més de 7,0 p. p. entre el comerç a l'engròs, que presenta la taxa més elevada (83,8 %), i el comerç al detall (76,7 %).

A més, la taxa femenina d'assalariades en el conjunt del sector (39,7 %) tampoc no registra canvis significatius respecte al 2015, si bé s'ha d'observar que en les activitats de comerç al detall aquesta taxa està lleugerament per sobre del 50,0 %, mentre que en les activitats relatives a la venda de vehicles de motor el percentatge és inferior al 13,0 %.

7.4. Principals resultats d'explotació

El 2016, els ingressos d'explotació de les empreses dedicades al comerç arriben a 13.761 milions d'euros i suposen un increment interanual de gairebé un 11,0 %. Tot i l'avanç significatiu, la pujada és sensiblement inferior a la que es registra en el conjunt del sector de serveis. D'altra banda, les despeses d'explotació també pugen (9,9 %) i el volum total se situa en 12.945 milions d'euros. (Vegeu els quadres I-7.3. i IA-7.1.)

Per contra, les inversions en actius materials registren una davallada important, un –8,0 % interanual, amb un import de 165,1 milions d'euros. També en aquest capítol s'observen diferències remarcables segons les activitats, atès que les de vendes de vehicles de motor redueixen l'esforç inversor en més de la meitat (–53,1 %) respecte al 2015 i, en canvi, les de comerç al detall l'incrementen un 7,2 %.

Finalment, les activitats amb més marge d'explotació són les relatives al comerç a

l'engròs (6,7 %), per davant del comerç al detall (6,5 %), i ambdues per sobre de la mitjana del conjunt del sector (6,3 %).

7.5. L'ocupació

El 2016, el total de persones ocupades (fixes o eventuals) en el sector del comerç, expressat en mitjana anual, és de 73.869, xifra sensiblement superior a la de l'any anterior (68.706). El comerç al detall (62,6 %) i el comerç a l'engròs (28,0 %) concentren conjuntament més del 90,0 % dels ocupats del sector. (Vegeu el quadre I-7.4.)

Del total de persones ocupades en el sector, gairebé un 79,0 %, és a dir, 58.188 persones, correspon a personal remunerat. El comerç a l'engròs presenta la ràtio més elevada, amb el 83,8 %, mentre que la més baixa correspon a la venda de vehicles de motor (77,6 %). Del conjunt del personal remunerat, un 78,3 % ho és a jornada completa, i la resta (21,7 %), a jornada parcial. Finalment, si es considera l'ocupació del sector equivalent a jornada completa, el personal remunerat és de 52.623 i el total d'hores treballades arriba als 95,9 milions.

En l'estructura ocupacional remunerada a jornada completa del conjunt del sector s'observa una diferència de més de 9,0 p. p. entre la taxa masculina (54,6 %) i la femenina (45,4 %). Aquest desequilibri s'amplia o es redueix segons el grup d'activitats. Així, el comerç al detall registra una forta presència femenina i arriba al 62,0 % del personal remunerat, mentre que en les activitats de venda de vehicles de motor aquesta presència és lleugerament inferior al 14,0 %.

En contraposició, la distribució del personal remunerat a jornada parcial evidencia el predomini de la presència femenina, que arriba al 70,0 % en el conjunt del sector i, en les activitats de comerç al detall, sobrepassa el 75,0 % del total de persones ocupades a jornada parcial.

Quadre I-7.1. Principals macromagnituds del sector del comerç a les Illes Balears segons l'activitat (2015-2016)

		Venda de vehicles de motor	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
2015	Nombre d'empreses	1.551	4.110	10.552	**16.213**
	Nombre d'establiments	1.687	4.629	13.125	**19.441**
	Quantitat de negoci (milers d'euros)	1.296.938	4.615.309	6.281.406	**12.193.653**
	Valor de producció (milers d'euros)	389.998	1.216.265	2.012.259	**3.618.522**
	VAB a preus de mercat (milers d'euros)	201.204	738.511	1.280.865	**2.220.580**
	Despeses de personal (milers d'euros)	135.827	450.786	761.948	**1.348.560**
	Consums intermedis (milers d'euros)	188.794	477.754	731.394	**1.397.942**
	Excedent brut d'explotació (milers d'euros)	60.751	265.895	464.261	**790.906**
	Població ocupada mitjana	6.924	18.502	43.281	**68.706**
	Població ocupada a 30/09	7.236	19.601	45.455	**72.292**
2016	Nombre d'empreses	1.869	4.530	11.348	**17.748**
	Nombre d'establiments	1.989	4.880	13.015	**19.884**
	Quantitat de negoci (milers d'euros)	1.432.175	5.281.479	6.803.637	**13.517.291**
	Valor de producció (milers d'euros)	478.365	1.435.026	2.132.867	**4.046.258**
	VAB a preus de mercat (milers d'euros)	224.856	878.820	1.363.986	**2.467.661**
	Despeses de personal (milers d'euros)	147.616	500.969	793.311	**1.441.895**
	Consums intermedis (milers d'euros)	253.509	556.207	768.881	**1.578.597**
	Excedent brut d'explotació (milers d'euros)	74.613	340.356	510.582	**925.552**
	Població ocupada mitjana	6.917	20.686	46.266	**73.869**
	Població ocupada a 30/09	6.866	21.030	46.440	**74.335**

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT) a partir de dades de l'INE
Dades no monetàries: nombre d'empreses, establiments, persones. Dades monetàries: milers d'euros.
Nota: A causa del canvi metodològic, no són estrictament comparables les dades del 2016 amb les d'anys anteriors.

Quadre I-7.2. Principals coeficients del sector del comerç a les Illes Balears segons l'activitat (2015-2016)					
		Venda de vehicles de motor	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
2015	Ocupats per empresa	4	5	4	**4**
	Ocupats per establiment	4	4	3	**4**
	Productivitat (euros)	29.100	39.900	29.600	**32.300**
	Salari mitjà	19.500	22.800	17.900	**19.500**
	Cost laboral unitari (euros)	19.600	24.400	17.600	**19.600**
	Taxa de valor afegit (%)	51,59	60,72	63,65	**61,37**
	Taxa de despeses de personal (%)	67,51	61,04	59,49	**60,73**
	Taxa d'assalariats (%)	78,40	84,43	76,71	**78,96**
	Taxa d'assalariats a 30/09 (%)	78,78	84,41	77,48	**79,49**
	Taxa d'estabilitat laboral a 30/09 (%)	65,00	65,66	61,87	**63,21**
	Taxa femenina d'assalariats a 30/09 (%)	11,34	24,34	52,08	**40,48**
2016	Ocupats per empresa	4	5	4	**4**
	Ocupats per establiment	3	4	4	**4**
	Productivitat (euros)	32.500	42.500	29.500	**33.400**
	Salari mitjà	21.300	22.700	17.400	**19.400**
	Cost laboral unitari (euros)	21.300	24.200	17.100	**19.500**
	Taxa de valor afegit (%)	47,01	61,24	63,95	**60,99**
	Taxa de despeses de personal (%)	65,65	57,00	58,16	**58,43**
	Taxa d'assalariats (%)	77,60	83,80	76,70	**78,77**
	Taxa d'assalariats a 30/09 (%)	78,19	82,43	76,41	**78,28**
	Taxa femenina d'assalariats a 30/09 (%)	12,72	25,23	50,26	**39,71**

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT) a partir de dades de l'INE
Nota: Ocupats: nombre de persones / Productivitat, salari i cost laboral: euros / Taxes: percentatge.
Nota: A causa del canvi metodològic, no són estrictament comparables les dades del 2016 amb les d'anys anteriors.

Quadre I-7.3. Principals resultats d'explotació del sector del comerç a les Illes Balears segons l'activitat (milers d'euros) (2015-2016)					
		Venda de vehicles de motor	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
2015	Ingressos d'explotació	1.337.264,60	4.673.964,90	6.401.831,80	**12.413.061,30**
	Despeses d'explotació	1.292.473,30	4.448.635,00	6.038.315,60	**11.779.423,90**
	Inversions en actius materials	27.515,00	73.522,50	78.508,60	**179.546,00**
2016	Ingressos d'explotació	1.475.108,70	5.359.156,40	6.927.324,10	**13.761.589,20**
	Despeses d'explotació	1.416.707,90	5.024.694,20	6.503.987,70	**12.945.389,80**
	Inversions en actius materials	12.913,40	68.039,30	84.192,40	**165.145,10**

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT) a partir de dades de l'INE
Nota: A causa del canvi metodològic, no són estrictament comparables les dades del 2016 amb les d'anys anteriors.

Quadre I-7.4. Dades d'ocupació del sector del comerç segons el tipus d'activitat a les Illes Balears (2015-2016)					
		Venda de vehicles de motor	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
2015	Personal ocupat mitjà	6.924	18.502	43.281	**68.706**
	Personal ocupat a 30/09	7.236	19.601	45.455	**72.292**
	Personal ocupat mitjà remunerat	5.428	15.621	33.203	**54.253**
	Personal ocupat remunerat a 30/09	5.700	16.546	35.217	**57.463**
	Personal fix a 30/09	4.703	12.869	28.122	**45.694**
	Personal fix a 30/09, homes	4.000	9.023	9.325	**22.349**
	Personal fix a 30/09, dones	703	3.846	18.796	**23.345**
	Personal eventual a 30/09	997	3.677	7.096	**11.769**
	Personal eventual a 30/09 homes	880	2.752	2.221	**5.853**
	Personal eventual a 30/09 dones	117	925	4.875	**5.917**
	Personal ocupat mitjà no remunerat	1.496	2.880	10.078	**14.454**
	Personal no renumerat a 30/09	1.536	3.055	10.238	**14.829**
	Personal no renumerat a 30/09 homes	1.403	2.545	4.641	**8.589**
	Personal no renumerat a 30/09 dones	133	510	5.597	**6.239**
2016	Personal ocupat mitjà	6.917	20.686	46.266	**73.869**
	Personal ocupat a 30/09	6.866	21.030	46.440	**74.335**
	Personal ocupat mitjà remunerat	5.368	17.335	35.485	**58.188**
	Personal ocupat remunerat a 30/09	5.316	17.679	35.661	**58.656**
	Personal ocupat mitjà no remunerat	1.549	3.350	10.781	**15.681**
	Personal no renumerat a 30/09	1.549	3.350	10.779	**15.679**
	Personal remunerat a jornada completa	4.585	15.271	25.681	**45.536**
	Personal remunerat a jornada completa homes	3.953	11.162	9.760	**24.875**
	Personal remunerat a jornada completa dones	631	4.109	15.921	**20.662**
	Personal remunerat a jornada parcial	783	2.065	9.804	**12.652**
	Personal remunerat a jornada parcial homes	541	868	2.383	**3.792**
	Personal remunerat a jornada parcial dones	242	1.196	7.421	**8.860**
	Personal remunerat equivalent a jornada completa	4.926	16.466	31.231	**52.623**
	Hores treballades del personal remunerat	8.994	30.199	56.704	**95.897**

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT) a partir de dades de l'INE
Nota: Nombre de persones i milers d'hores.
Nota: A causa del canvi metodològic, no són estrictament comparables les dades del 2016 amb les d'anys anteriors..

8. Transports

Resum

El sector del transport està format per un total de 4.372 empreses i hi fan feina 22.619 persones. La majoria d'aquestes empreses són molt petites, amb menys de dos treballadors, i la seva activitat principal és el transport per carretera. La productivitat del sector és de 48.000 euros per treballador, i el salari mitjà arriba als 29.700 euros anuals, tot i que aquestes xifres amaguen força diferències entre els subsectors. La qualitat de l'ocupació en el sector està marcada per una estabilitat laboral per sota de la mitjana espanyola i per una baixa participació femenina.

Les principals característiques de les infraestructures del transport marítim són, en primer lloc, una gestió per part del Ministeri de Foment dels principals ports i una gestió autonòmica dels ports més petits i, en segon lloc, el fet que hi ha dues empreses dominants a les rutes marítimes. Pel que fa a les infraestructures del transport aeri, l'aeroport de Palma és el tercer aeroport espanyol quant a capacitat de gestió de vols per hora i un dels principals aeroports quant a capacitat d'absorció de passatgers (més de 13.000 passatgers per hora).

L'accés principal a les tres illes majors és la via aèria. El nombre de passatgers ha passat dels 28.150.828 de l'any 2008 als 40.615.088 l'any 2018. Aquest creixement es deu principalment a l'augment del nombre de vols internacionals.

Les mercaderies entren principalment per via marítima. S'observa un increment del volum de mercaderies transportades en general, però amb una reducció de les càrregues a granel líquides. El transport marítim de passatgers ha crescut de forma considerable tant a les rutes comercials com als creuers turístics, amb taxes de creixement superiors al 15% en els dos darrers anys.

El nombre de vehicles ha augmentat de forma proporcional al creixement poblacional, llevat dels ciclomotors, que ha crescut a taxes superiors. La penetració de turismes menys contaminants és molt baixa, fins i tot pel que fa a vehicles nous, ja que només representen un 5% de les matriculacions del darrer any. Quant a la intensitat en l'ús de les carreteres, la mitjana diària de vehicles en circulació és de 10.000 a Menorca i Eivissa i de 12.600 a Mallorca, mentre que la circulació de vehicles de gran tonatge se situa entre el 4% del total a Eivissa i entre el 7,5% i el 8% a Menorca i Mallorca. Finalment, s'observa un increment de l'ús del transport públic urbà a Palma i del transport públic interurbà a Mallorca.

8.1. Introducció

Aquest capítol està dividit en tres parts. A la primera part, s'analitzen les principals macromagnituds del sector: l'estructura i la dimensió de les empreses, les principals característiques de l'ocupació en el sector, i el valor afegit que genera aquesta activitat; a la segona part del capítol, s'examinen les diferents infraestructures de transport, i a la tercera part, la informació disponible sobre l'ús d'aquesta infraestructura.

S'ha de fer èmfasi sempre en la darrera dada anual disponible, que varia segons el concepte de què es tracti. La principal font de dades utilitzada per elaborar aquest capítol és la que proporciona l'IBESTAT, amb les dades del sector del transport a les Illes Balears. Aquesta informació es complementa amb altres bases de dades que s'esmenten al peu de les taules i els gràfics.

8.2. Macromagnituds i descripció del sector de transport

En aquest apartat s'estudia l'evolució de les principals macromagnituds del sector del transport i l'emmagatzematge segons la producció, l'ocupació i l'estructura de les empreses, per a la qual cosa es fa servir la informació proporcionada per l'enquesta estructural d'empreses dels anys 2015-2016.

8.2.1. Producció

El sector del transport a les Illes Balears, mesurat com el valor afegit brut respecte al PIB balear, té un pes aproximat del 3,5 %, una xifra similar a la del conjunt del sector en l'economia espanyola, en què té un pes aproximat del 4 %.[1]

El valor de la producció del sector consta de dos components principals: el consum intermedi i el valor afegit brut. En altres paraules,

[1] Alguns canvis que s'observen respecte a la informació disponible a altres anuaris són conseqüència dels canvis metodològics introduïts en l'Enquesta estructural d'empreses respecte a l'Enquesta anual de serveis.

el valor de la producció en un sector és la suma d'aportacions necessàries (matèries primeres, serveis i subministraments, etc.) en el procés de producció, exclosos els actius fixos (maquinària, edificis) i el valor generat pels productors per dur a terme una activitat concreta en una àrea econòmica determinada. La producció del sector es divideix aproximadament a parts iguals entre els consums intermedis i el valor afegit brut tant el 2015 com el 2016. Si s'analitzen els subsectors, s'observa que el transport per carretera, el sector aeri i les activitats d'emmagatzematge i auxiliars aporten un 90 % de la producció total del sector. (Vegeu els quadres I-8.1. i I-8.2.)

8.2.2. Ocupació del sector: nivells, productivitat i qualitat

A final del 2016, el sector del transport ocupa aproximadament 22.600 persones, la qual cosa representa aproximadament un 11 % del total ocupat en el sector de serveis. S'observen notables diferències de pes entre els diferents subsectors. En primer lloc, el subsector del transport terrestre i per canonada representa aproximadament el 55 % dels ocupats de tot el sector; si hi afegim l'ocupació del subsector dedicat a l'emmagatzematge i les activitats, entre tots dos subsectors representen el 80 % del total d'ocupació del sector. (Vegeu el quadre I-8.3.)

El 2016, la productivitat mitjana del sector del transport i l'emmagatzematge, entesa com el quocient del valor afegit brut en relació amb el nivell d'ocupació, és de 48.000 euros anuals, mentre que els sous mitjans són de 29.700 euros anuals. Es tracta de valors que estan per sobre de la mitjana de tot el sector de serveis. Aquesta mitjana, però, amaga una gran diferència entre els diferents subsectors. Si es desglossen els salaris i la productivitat (en milers d'euros) pels diferents subsectors i es comparen amb el conjunt del sector de serveis, hi ha un primer grup d'activitats format pel transport terrestre i per canonada i per les activitats postals i de correus que es caracteritza per la productivitat i els salaris baixos; un segon grup d'activitats, format pel transport marítim i l'emmagatzematge i activitats annexes, en què la productivitat és molt elevada i els sous són lleugerament superiors a la mitjana del sector de serveis, i, finalment, el transport aeri es caracteritza pels sous i la productivitat alts. (Vegeu els quadres I-8.4. i I-8.5.)

Pel que fa al cost unitari real (CLUr), és a dir, el quocient entre els sous i la productivitat, com a indicador parcial de la competitivitat d'un determinat sector, la majoria de subsectors estan al voltant de la mitjana del sector del transport i de tot el conjunt del sector de serveis. A més, cal remarcar que el sector del transport marítim mostra un CLUr molt baix, cosa que indica una gran competitivitat; en canvi, si es prenen en consideració els valors d'aquest indicador, el sector de les activitats postals i de correus mostra un nivell molt poc competitiu. (Vegeu el quadre I-8.6.)

Amb referència a alguns aspectes qualitatius de l'ocupació, es pot analitzar el nivell d'estabilitat laboral i el paper de la dona en el sector del transport. El nivell d'estabilitat laboral, entesa com el percentatge de treballadors amb contracte de durada indefinida en relació amb el total de treballadors remunerats, és del 65 %, xifra lleugerament superior a la de tot el sector de serveis. Per subsectors, els sectors del transport per carretera i marítim tenen taxes per sota de la mitjana dels serveis; en canvi, els altres subsectors mostren una taxa d'estabilitat molt superior, en què destaca el transport aeri, amb taxes que s'aproximen al 90 %. (Vegeu el quadre I-8.7.)

Cal subratllar la baixa participació de les dones en el sector del transport i l'emmagatzematge: l'any 2016, només un 23 % del personal remunerat en el sector del transport eren dones, molt per sota del 45 % del sector de serveis. Aquest percentatge es redueix fins a l'11 % en el sector del transport terrestre i per canonada. En altres sectors, com el transport aeri o l'emmagatzematge, les xifres es troben en la mitjana del sector de serveis.

8.2.3. Estructura i dimensió de les empreses del sector de l'emmagatzematge i el transport terrestre

El nombre total d'empreses que participen en el sector de l'emmagatzematge i el transport terrestre a les Illes Balears s'acosta a les

4.400, un 10,5 % del total d'empreses dedicades al sector de serveis. La gran majoria de les empreses, un 85 %, estan concentrades en el subsector del transport terrestre i per canonada. El segon subsector en nombre d'empreses és l'emmagatzematge, amb un 10 % de les empreses del sector, mentre que el 5 % restant es reparteix entre els altres tres subsectors. (Vegeu el quadre I-8.8.)

Les principals partides del compte de resultats de les empreses del sector mostren que, tot i el gran nombre d'empreses del sector del transport per carretera, aquestes generen poc més del 30 % del volum de negoci, mentre que altres subsectors com l'aeri, amb menys empreses, generen el mateix volum de negoci. (Vegeu el gràfic I-8.1.)

Quant a les despeses d'explotació, el 2016 les principals partides són els aprovisionaments (32 % de les despeses totals), les despeses de personal (28,22 %) i altres despeses d'explotació (34 % aproximadament).[2] Les despeses de personal suposen la principal partida de despesa a la majoria de subsectors, ja que s'hi dedica més d'un terç de les despeses d'explotació o inclús més de la meitat de les despeses totals en el cas de les activitats postals (53,3 %). En canvi, els subsectors del transport marítim (11,71 %) i de l'aeri (14,59 %) mostren un pes de la despesa en personal clarament inferior. No hi ha grans diferències percentuals per subsectors en relació amb els aprovisionaments, que suposen un mínim d'un 25 % en el sector de les activitats postals, i un màxim d'un 35 % en el sector del transport per carretera. També cal destacar que la partida d'altres despeses d'explotació representa un 50 % aproximadament en els subsectors del transport marítim i aeri, en què s'inclouen les despeses corrents, repetitives o habituals de l'activitat de l'empresa, excepte les derivades de l'activitat bàsica, per exemple, lloguers, subministraments, etc. (Vegeu el quadre I-8.9.)

Finalment, el sector del transport i l'emmagatzematge té una mitjana de cinc ocupats per empresa, amb una gran diferència entre subsectors. Hi ha una distribució en què la gran majoria d'empreses no tenen treballadors a càrrec de l'empresa o en tenen entre un i dos (un total de 3.759 empreses, que representen un 85 % de les empreses totals). El subsector del transport terrestre i per canonada és l'únic sector en què la mitjana d'ocupats per empresa està per sota de la mitjana del sector (tres ocupats per empresa). En els subsectors del transport marítim, activitats postals i emmagatzematge, el nombre d'ocupats per empresa oscil·la entre els set treballadors i els catorze, mentre que en el transport aeri la mitjana és de 180 ocupats per empresa. (Vegeu el quadre I-8.10.)

8.3. Capital i infraestructures del transport a les Illes Balears

En aquest apartat s'analitza el capital i les infraestructures del sector del transport de les Illes Balears, que se separa en funció dels diferents modes de transport.

8.3.1. Infraestructura del transport per carretera: xarxa viària de les Illes Balears

El 2017, a les Illes Balears hi havia un total de 2.297 kilòmetres de carreteres adequades al trànsit de vehicles; d'aquests kilòmetres, 190,6 corresponien a carreteres d'alta capacitat (93,5 km d'autovies i 97,1 km de carreteres amb més d'un carril).

A Mallorca hi ha 205 carreteres, que sumen un total de 1.578,28 kilòmetres. La majoria d'aquestes carreteres són convencionals (201) i sumen un total de 1.484 kilòmetres. A Menorca hi ha 34 carreteres, que sumen un total de 188.31 kilòmetres. D'aquestes 34 carreteres, 12 connecten els principals nuclis de població i la població amb els ports i l'aeroport (carreteres primàries i primàries secundàries) i sumen un total de 127,3 kilòmetres. La resta de carreteres es reparteixen entre secundàries (12 carreteres amb un total d'uns 50 km) i camins (5 que cobreixen

[2] En aquesta partida s'hi inclou un ventall de despeses, com el pagament de tributs o els serveis exteriors (per exemple, pagament de lloguers, subministraments, despeses en recerca, etc.). Aquesta partida recull també els treballs fets per altres empreses, és a dir, l'import dels treballs que, tot i que formen part del procés de producció propi, són fets per altres empreses.

10 km). A Eivissa la xarxa de carreteres està formada per 10 carreteres principals, 9 carreteres catalogades com a principals complementàries i 6 carreteres secundàries. Finalment, a Formentera la xarxa de carreteres està formada per 3 carreteres, que sumen un total de 36 kilòmetres.

8.3.1.1. El parc mòbil de les empreses de transport terrestre de mercaderies

El 2017, hi havia 1.568 empreses amb autorització per al transport públic de mercaderies a les Illes Balears, amb un total de 6.405 camions amb una capacitat de càrrega de 62.844 tones, i 802 empreses amb autorització per al transport privat de mercaderies, amb un total de 1.788 camions i una capacitat de 13.568 tones de càrrega. L'evolució de les empreses, els camions i la càrrega mostra una lleugera recuperació en les llicències d'àmbit públic; en canvi, s'observa un decaïment en relació amb les empreses que disposen de llicències d'àmbit privat. (Vegeu el quadre IA-8.1.)

A les Illes Balears, la mitjana de vehicles de transport públic de mercaderies per empresa és de poc més que quatre vehicles per empresa, xifra superior a la mitjana espanyola (de poc més de tres vehicles per empresa, amb una mitjana de 3,34 de llicències per empresa el 2017). Quant a la càrrega per vehicle, a les Illes Balears un vehicle té una capacitat mitjana de 10 tones, mentre que la capacitat mitjana d'un vehicle de l'Estat espanyol puja a les 14 tones (14,64 de mitjana el 2017). En resum, les empreses de transport terrestre de mercaderies tenen una flota lleugerament més gran que la mitjana de l'empresa espanyola, però de dimensions més reduïdes.

8.3.1.2. Les empreses de transport terrestre de passatgers

Pel que fa als dos principals usos del transport públic de passatgers per carretera, és a dir, el taxi (autotaxi i gran turisme) i l'autobús de transport urbà, la ràtio de vehicles per empresa de taxis està lleugerament per sobre d'una llicència per empresa; per tant, es tracta d'una estructura empresarial d'autoocupació. En canvi, quan s'analitza el transport d'autobusos, hi ha unes cent empreses amb llicències privades i una flota entorn dels 20 autobusos per empresa. Aquesta xifra ha fluctuat en els darrers anys, ja que s'ha passat dels 22 autobusos per llicència el 2009, al mínim d'uns 17 autobusos per llicència el 2014 i al voltant dels 21 autobusos per empresa el 2017, darrer any del qual es tenen dades. (Vegeu el quadre IA-8.2.)

8.3.2. Infraestructura del transport marítim

A les Illes Balears, els ports són de titularitat púbica, però cal separar els ports que gestiona el Ministeri de Foment per mitjà de l'Autoritat Portuària de Balears dels que gestiona la comunitat autònoma per mitjà de Ports de les Illes Balears. Els primers són els principals ports tant en dimensions com en volum de tràfic de mercaderies i de persones. N'hi ha dos a Mallorca (port de Palma i port d'Alcúdia), un a Menorca (port de Maó) i dos a les Pitiüses (port d'Eivissa i port de la Savina a Formentera). Els ports que gestiona el Govern de les Illes Balears són de dimensions més reduïdes, la majoria són de tipus recreatiu i no estan destinats al transport de persones o mercaderies, llevat del port de Ciutadella a Menorca i el de Sant Antoni a Eivissa.[3]

Les dues principals navilieres que actuen a les Illes Balears són Baleària i el Grupo Armas Trasmediterránea (grup que ha sorgit de la compra per part de la naviliera Armas de Trasmediterránea a Acciona).[4] Aquests dos operadors connecten tant les Balears amb la Península com les diferents illes (rutes interinsulars). És rellevant destacar que hi ha una tercera companyia dedicada principalment a la càrrega general de mercaderies (càrregues a granel sòlides i líquides,

[3] Al port de Cala Rajada hi ha hagut certa activitat de trànsit de passatgers, que s'ha reduït en els darrers anys. Segons dades de l'IBESTAT, a partir del 2014 i fins a l'any 2017 no s'hi ha registrat activitat.
[4] L'informe anual d'ANAVE (Asociación de Navieros Españoles) descriu les principals característiques de les empreses navilieres espanyoles. El document en format PDF es pot consultar a la pàgina web següent: *https://www.anave.es/images/informes/empresas_navieras/anave_empresas_navieras.pdf.*

maquinària, etc.), Transportes Marítimos Alcudia, que actua principalment des del port d'Alcúdia.

La flota de Baleària i d'Armas Trasmediterránea està composta per vaixells de diferents dimensions, de manera que es pot adaptar a les diferents rutes que ha d'atendre.

Baleària connecta les Illes amb la Península (Barcelona, València i Dénia) en temporada alta amb una freqüència diària o fins i tot major, com la ruta València-Palma, que té dues sortides diàries; en canvi, la ruta València-Eivissa té una freqüència de sis sortides setmanals. Quant a les rutes interinsulars, la freqüència entre Mallorca i Menorca és de tres vegades al dia (ruta Alcúdia-Ciutadella), mentre que és diària entre Mallorca i Eivissa.

Trasmediterránea connecta les Illes amb la Península (Barcelona i València). Tot i que les freqüències són semblants, s'ha de destacar que la freqüència que ofereix Trasmediterránea a la ruta Barcelona-Palma triplica la que ofereix Baleària, mentre que és Baleària la que ofereix més freqüència a la ruta Palma-València que no Trasmediterránea. A diferència de Baleària, Trasmediterránea connecta València amb Maó (una sortida setmanal). Finalment, quant a les rutes interinsulars, la connexió amb Menorca es fa tant amb Ciutadella (amb menys freqüència) com amb Maó, i la connexió amb Eivissa és diària (igual que Baleària). Ambdues companyies redueixen lleugerament l'oferta en temporada baixa. Cal remarcar que, en relació amb l'any anterior, la freqüència agregada dels operadors ha augmentat lleugerament.

La flota que destina Trasmediterránea al transport de passatgers i mercaderies a les Balears es compon de deu ferris, dels quals dos són de gran capacitat i dos són vaixells d'alta velocitat. La flota de Baleària es compon de vuit ferris, dels quals tres són de gran capacitat (Ferry+) i tres són ferris ràpids (a part dels vaixells específics que s'encarreguen de la ruta Eivissa-Formentera).

8.3.3. Infraestructura del transport aeri

AENA proporciona informació sobre dos aspectes referents a la capacitat dels aeroports de les Balears. El primer és la capacitat del camp de vol, és a dir, el nombre d'avions per hora que l'aeroport té la capacitat de gestionar; el segon es refereix a la capacitat de les terminals, és a dir, el nombre de passatgers per hora que les terminals poden atendre.

La capacitat del camp de vol dels tres principals aeroports de l'arxipèlag ha augmentat lleugerament. L'aeroport de Palma ha incrementat la seva capacitat un 10 % en els darrers anys: el 2010 era capaç de gestionar 60 aeronaus per hora; des del 2017 pot gestionar 66 avions per hora, és a dir, més d'un avió per minut. Els altres dos aeroports de les Illes Balears gestionats per AENA tenen aproximadament un terç de la capacitat de l'aeroport de Palma. La capacitat de l'aeroport d'Eivissa ha augmentat de 26 aeronaus per hora el 2016 a 28 aeronaus per hora el 2017; en canvi, la capacitat de l'aeroport de Menorca és de 22 aeronaus per hora i, per tant, es manté constant des del 2012.

En comparació amb la resta de l'Estat espanyol, del total d'aeroports gestionats per AENA, l'aeroport de Palma està en tercera posició, per darrere dels aeroports de Madrid i Barcelona, amb una capacitat de 100 i 72 avions per hora respectivament, de forma similar a Tenerife (amb dos aeroports i una capacitat agregada de 63 aeronaus per hora), i per davant d'altres aeroports de gran afluència turística com els de Màlaga, Gran Canària o Alacant. Pel que fa als altres dos aeroports, Eivissa se situa en desena posició, amb una capacitat similar als de Sevilla o Fuerteventura, i Menorca en la catorzena posició, amb una capacitat similar als de Santiago o Bilbao.

Quant a la capacitat de les terminals dels tres aeroports de les Illes Balears, s'ha observat un cert increment en els darrers anys als aeroports de Palma i Eivissa. El 2017, la capacitat de l'aeroport de Palma era de 13.350 passatgers per hora, mentre que la capacitat de les terminals dels aeroports de les illes menors era aproximadament un terç de la de l'aeroport de Palma (4.700 a Eivissa i 3.400 a Menorca).

8.4. Ús del transport a les Illes Balears

Com és obvi, la insularitat de les Illes Balears marca quin és l'ús dels mitjans de transport. Les quatre illes es comuniquen amb l'exterior per mitjans de transport aeris i marítims. El trànsit de persones és sobretot per via aèria (llevat de Formentera, que només té la via marítima com a forma d'accés i sortida, en connexió amb Eivissa), mentre que el transport de mercaderies és sobretot per via marítima. A més a més, el fet que totes quatre illes siguin una destinació turística internacional amb un acusat component estacional condiciona els modes i els usos de la infraestructura de transport balear. En primer lloc, com es veurà més avall, una bona part de les connexions per via aèria són internacionals (en el cas del transport per via marítima, les connexions internacionals són els creuers, i les connexions regulars per via marítima són poc importants); en segon lloc, l'ús de les infraestructures de transport és molt més intens els mesos de temporada turística alta, és a dir, des de l'abril o el maig fins a l'octubre, amb uns màxims molt pronunciats els mesos de juliol i agost.

Tot seguit, l'anàlisi de l'ús del transport a les Illes Balears es dividirà en quatre apartats. En el primer s'hi tractarà del transport de passatgers i de mercaderies per via aèria; en el segon apartat, del transport de passatgers i de mercaderies per via marítima, amb un tractament separat del transport de passatgers als creuers turístics; en el tercer apartat, del transport públic per carretera, tren i metro, i en el quart apartat, de la intensitat d'ús de les carreteres.

8.4.1. El transport per via aèria

8.4.1.1. Transport de passatgers

A tots tres aeroports de les Illes Balears continua l'increment anual del nombre de passatgers que es produeix d'ençà de l'estancament que es va produir els anys 2010 i 2012. El nombre total d'entrades i sortides de passatgers ha estat de 40,6 milions el 2018, un 3,3% per sobre de l'any 2017, més d'un 40% superior a les xifres globals de passatgers dels anys 2009 i 2010.

L'any 2018, el nombre de passatgers en vols d'entrada i sortida dels aeroports de les Illes ha estat de 29 milions a Palma, 8 milions a Eivissa i 3,4 milions a Menorca. Comparat amb l'any 2017, de tots tres aeroports, l'únic sense un augment del total de passatgers és l'aeroport de Menorca. A tots tres aeroports, l'augment de passatgers provinents de vols espanyols és substancial (gairebé un 10 % d'un any per l'altre), mentre que hi ha un estancament a Eivissa i Menorca de passatgers provinents de vols internacionals, i una pujada lleu (2 %) a l'aeroport de Mallorca. De totes maneres, la majoria de passatgers continuen provenint de vols internacionals: a l'aeroport de Palma, un 75 % dels passatgers; a Menorca, un 60 %, i a Eivissa, un 50%. Són proporcions similars a les que s'han produït en els darrers deu anys. (Vegeu el gràfic I-8.2. i el quadre IA-8.3.)

Com que en els darrers deu anys els vols d'origen o destinació a un aeroport internacional han augmentat any rere any, i, en canvi, els vols d'origen o destinació a un aeroport espanyol han disminuït de manera molt forta entre els anys 2010 i 2013 (més d'un 20% acumulat respecte al 2009), s'esdevé que, malgrat l'increment substancial de vols espanyols, la proporció d'aquests sobre el total encara és inferior a la de l'any 2009.

Quadre I-8.1. Transport i emmagatzematge (2015-2016)

	2015	2016
Producció	1.918.738,6	2.114.187,0
Consums intermedis	978.158,4	1.104.836,7
VAB a preus de mercat	940.580,1	1.009.350,3

Font: Enquesta estructural d'empreses, IBESTAT

Nota: A causa del canvi metodològic, no són estrictamentcomparables les dades del 2016 amb les de l'any anterior.

Quadre I-8.2. Evolució de la producció del sector del transport i l'emmagatzematge a les Illes Balears (2010-2016)							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Transport terrestre i per canonada	638.846	625.978	658.384	770.089	799.321	606.326	640.387
Transport marítim i per vies de navegació interior	200.323	146.401	153.133	167.721	127.037	178.922	174.247
Transport aeri	980.642	1.049.373	951.327	660.290	620.459	603.043	720.747
Emmagatzematge i activitats annexes	959.226	961.882	910.356	973.110	932.098	478.720	533.815
Activitats postals i de correus	59.748	81.664	63.443	51.232	68.188	51.727	44.991

Font: Enquesta anual de serveis fins al 2014. Enquesta estructural d'empreses a partir del 2015. IBESTAT

Nota: A causa del canvi metodològic, no són estrictament comparables les dades del 2016 amb les del 2015 ni amb les dels anys anteriors.

Quadre I-8.3. Persones ocupades a les Illes Balears (2010-2016)							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Transport terrestre i per canonada	12.277	11.358	11.120	12.454	11.905	11.309	12.424
Transport marítim i per vies de navegació interior	835	815	897	816	892	988	774
Transport aeri	3.311	2.532	2.132	1.575	1.845	2.149	1.990
Emmagatzematge i activitats annexes	8.117	7.821	6.532	7.221	7.365	6.574	5.924
Activitats postals i de correus	1.904	1.881	1.872	1.730	1.568	1.563	1.507
Total sector del transport i l'emmagatzematge	**26.444**	**24.408**	**22.552**	**23.795**	**23.575**	**22.583**	**22.619**

Font: Enquesta anual de serveis fins al 2014. Enquesta estructural d'empreses a partir del 2015. IBESTAT

Nota: A causa del canvi metodològic, no són estrictament comparables les dades del 2016 amb les del 2015 ni amb les dels anys anteriors.

Quadre I-8.4. Productivitat a les Illes Balears (en milers d'euros) (2010-2016)							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Serveis	**33,0**	**33,7**	**33,7**	**35,8**	**36,7**	**39,7**	**41,4**
Transport i emmagatzematge	**48,3**	**52,3**	**52,3**	**54,9**	**54,0**	**46,1**	**48,7**
Transport terrestre i per canonada	28,1	30,9	28,7	31,6	36,2	38,8	35,5
Transport marítim i per vies de navegació interior	118,1	88,3	82,2	98,0	80,1	89,0	132,5
Transport aeri	59,8	79,5	67,8	85,3	63,7	55,4	81,6
Emmagatzematge i activitats annexes	74,9	77,7	93,9	92,9	85,7	55,8	63,3
Activitats postals i de correus	16,9	25,0	18,7	16,5	19,8	21,6	19,7

Font: Enquesta anual de serveis fins al 2014. Enquesta estructural d'empreses a partir del 2015. IBESTAT

Nota: A causa del canvi metodològic, no són estrictament comparables les dades del 2016 amb les del 2015 ni amb les dels anys anteriors.

Quadre I-8.5. Salari mitjà (en milers d'euros) a les Illes Balears (2010-2016)							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Serveis	**21,2**	**21,6**	**21,0**	**21,6**	**21,4**	**22,4**	**22,2**
Transport i emmagatzematge	**28,6**	**28,4**	**28,8**	**27,8**	**28,7**	**30,1**	**29,7**
Transport terrestre i per canonada	23,2	24,5	23,7	23,2	22,9	25,1	24,1
Transport marítim i per vies de navegació interior	26,7	25,3	24,9	26,1	23,1	22,3	24,5
Transport aeri	40,7	50,5	45,1	42,3	51,8	46,7	44,4
Emmagatzematge i activitats annexes	31,0	28,8	32,0	31,5	30,7	33,6	35,5
Activitats postals i de correus	20,6	13,8	19,9	21,4	23,2	22,3	21,8

Font: Enquesta anual de serveis fins añ 2014. Enquesta estructural d'empreses a partir del 2015. IBESTAT

Nota: A causa del canvi metodològic, no són estrictament comparables les dades del 2016 amb les del 2015 ni amb les dels anys anteriors.

Quadre I-8.6. Cost laboral unitari real: cost laboral unitari-productivitat a les Illes Balears (2010-2016)							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Serveis	0,65	0,66	0,65	0,61	0,60	0,58	0,57
Transport i emmagatzematge	**0,65**	**0,59**	**0,59**	**0,53**	**0,57**	**0,68**	**0,64**
Transport terrestre i per canonada	0,74	0,69	0,70	0,66	0,58	0,58	0,62
Transport marítim i per vies de navegació interior	0,26	0,35	0,35	0,30	0,33	0,29	0,21
Transport aeri	0,90	0,80	0,83	0,62	1,01	1,08	0,70
Emmagatzematge i activitats annexes	0,53	0,47	0,46	0,42	0,44	0,71	0,69
Activitats postals i de correus	1,48	0,67	1,26	1,48	1,38	1,23	1,30

Font: Enquesta anual de serveis fins al 2014. Enquesta estructural d'empreses a partir del 2015. IBESTAT

Nota: A causa del canvi metodològic, no són estrictament comparables les dades del 2016 amb les del 2015 ni amb les dels anys anteriors.

Quadre I-8.7. Taxa d'estabilitat laboral (%) a les Illes Balears (2009-2015)							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Serveis	**56,32**	**55,18**	**56,38**	**59,53**	**58,68**	**58,27**	**59,25**
Transport i emmagatzematge	**50,40**	**52,93**	**53,61**	**64,17**	**61,28**	**64,23**	**65,86**
Transport terrestre i per canonada	46,47	50,33	50,24	53,23	50,90	55,48	55,45
Transport marítim i per vies de navegació interior	48,77	50,61	43,85	56,53	53,50	57,88	62,93
Transport aeri	53,34	53,50	56,86	82,05	80,42	83,38	88,69
Emmagatzematge i activitats annexes	58,03	58,73	59,89	74,42	72,59	72,07	73,76
Activitats postals i de correus	44,09	44,94	47,75	76,67	75,12	74,87	78,36

Font: Enquesta anual de serveis fins al 2014. Enquesta estructural d'empreses 2015. IBESTAT

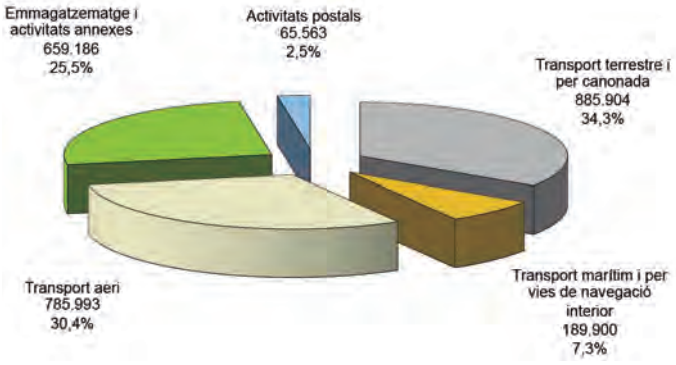
Nota: A causa del canvi metodològic, no són estrictament comparables les dades del 2015 amb les dels anys anteriors. No es disposa d'aquesta informació de l'any 2016.

Quadre I-8.8. Empreses i establiments a les Illes Balears (2010-2016)								
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Transport terrestre i per canonada	Empreses	3.885	3.700	3.635	3.531	3.395	3.430	3.707
	Establiments	3.975	3.758	3.700	3.586	3.462	3.523	3.681
Transport marítim	Empreses	65	66	67	71	69	77	83
	Establiments	81	82	94	94	95	110	103
Transport aeri	Empreses	11	10	8	8	8	7	11
	Establiments	27	22	20	19	20	19	25
Emmagatzematge	Empreses	357	288	412	395	389	415	395
	Establiments	480	400	498	494	522	558	500
Activitats postals	Empreses	60	77	118	143	107	115	177
	Establiments	206	223	250	273	239	261	298
Total	**Empreses**	**4.378**	**4.141**	**4.240**	**4.147**	**3.969**	**4.045**	**4.372**
	Establiments	**4.769**	**4.486**	**4.562**	**4.466**	**4.338**	**4.472**	**4.607**

Font: Enquesta anual de serveis fins al 2014. Enquesta estructural d'empreses 2015 i 2016. IBESTAT

Nota: A causa del canvi metodològic, no són estrictament comparables les dades del 2016 amb les dels anys anteriors.

Gràfic I-8.1. Distribució d'ingressos per subsector (2016)

Font: Enquesta estructural d'empreses, IBESTAT

Quadre I-8.9. Distribució de les principals partides de despesa a les Illes Balears (2016)						
	Transport i emmagatzematge	Transport terrestre i per canonada	Transport marítim i per vies de navegació interior	Transport aeri	Emmagatzematge i activitats annexes	Activitats postals
Aprovisionaments	**31,98%**	35,21%	28,16%	32,36%	29,65%	25,44%
Despeses de personal	**28,22%**	35,71%	11,71%	14,59%	36,88%	53,27%
Altres despeses d'explotació	**33,88%**	22,23%	49,88%	51,48%	24,02%	18,79%
Amortització	**6,91%**	9,98%	12,01%	1,59%	9,25%	2,55%
Deteriorament i resultat per alienacions de l'immobilitzat	**-0,99%**	-2,70%	-2,32%	-0,01%	-0,11%	-0,11%
Altres resultats excepcionals	**-0,01%**	-0,43%	0,56%	0,00%	0,31%	0,06%

Font: Enquesta estructural d'empreses, IBESTAT

Quadre I-8.10. Distribució d'empreses per estrat d'assalariats a les Illes Balears (2018)						
	Transport terrestre i per canonada	Transport marítim i per vies de navegació interior	Transport aeri	Emmagatzematge i activitats annexes	Activitats postals	Total
Sense assalariats	1.677	18	5	160	165	**2.025**
D'1 a 2 assalariats	1.548	53	1	105	27	**1.734**
De 3 a 5 assalariats	227	23	2	68	13	**333**
De 6 a 9 assalariats	108	8	0	40	6	**162**
De 10 a 19 assalariats	54	5	0	29	4	**92**
De 20 a 49 assalariats	32	4	1	13	4	**54**
De 50 a 99 assalariats	7	1	1	6	1	**16**
De 100 a 199 assalariats	4	0	2	3	0	**9**
De 200 a 499 assalariats	3	0	1	4	0	**8**
De 500 a 999 assalariats	1	0	0	0	0	**1**
De 1.000 a 4.999 assalariats	0	0	1	0	0	**1**

Font: Directori central d'empreses, INE

8.4.1.2. Transport de mercaderies

Els trets següents caracteritzen l'evolució del transport de mercaderies per via aèria. Primer de tot, hi ha una gran reducció del total de mercaderies transportades si es compara l'any 2009 amb l'any 2017; aquesta reducció es produeix any rere any a tots tres aeroports. En segon lloc, el transport de mercaderies en connexions internacionals és irrellevant als aeroports d'Eivissa i Menorca, i és poc important a l'aeroport de Palma (al voltant d'un 10 % en kilograms del total transportat). Finalment, el transport de mercaderies per via aèria, en termes de pes, és molt inferior al transport per via marítima. Malauradament, no es disposa d'informació sobre el valor del producte transportat per via aèria en activitats concretes de la societat balear per poder-ne ponderar la importància real en el funcionament de la societat balear.

8.4.2. El transport per via marítima

8.4.2.1. Transport de passatgers

A Mallorca, Eivissa i Menorca, el transport de passatgers per via marítima és força inferior al transport per via aèria. Amb diferència, el nombre més gran de passatgers és a la connexió entre les illes Pitiüses. En els darrers deu anys hi ha hagut un creixement molt substancial del flux de passatgers en comparació amb el 2009, al voltant del 75 %. En el darrer any, l'única illa que ha vist un augment substancial del nombre de passatgers és Mallorca, amb un notable increment del 17%. (Vegeu el gràfic I-8.3. i el quadre IA-8.4.)

8.4.2.2. Passatgers de creuers turístics

Les darreres dades disponibles sobre el nombre de passatgers de creuers turístics als ports de les Illes Balears(2017) presenten xifres agregades similars a les dels anys 2015 i 2016. El creixement d'aquests dos anys ha estat del 8 % en total, és a dir, d'un 4 % anual. Així doncs, es consolida una activitat econòmica gairebé inexistent a les Illes Balears fa vint anys, activitat que va mostrar un creixement continuat fins al 2011, va patir una forta sotragada el 2012 (any en què es va reduir gairebé un 25 % el nombre de passatgers) i va recuperar el creixement a partir de l'any següent.

El port de Palma rep aproximadament el 75% del nombre total de passatgers de creuers de les Illes Balears. D'ençà del 2015, s'ha produït una lleugera reducció del nombre de passatgers en aquest port.

Els altres dos ports que reben una quantitat apreciable de creuers any rere any són els d'Eivissa i Maó. En aquests dos ports, al contrari del que s'acaba d'indicar del port de Palma, el creixement del nombre de passatgers ha estat substancial. El port d'Eivissa va passar de tenir 193.000 passatgers l'any 2015 a tenir-ne gairebé 340.000 l'any 2017 (un creixement molt considerable del 75 %), mentre que al port de Maó el nombre de passatgers l'any 2015 era de 59.000, i el 2017 va ser de 115.000 (és a dir, gairebé es va doblar el nombre de passatgers).

8.4.2.3. Transport de mercaderies

La gran majoria de mercaderies arriben a les Illes Balears a través del ports. Les entrades de càrregues a granel líquides i sòlides no han assolit el 2017, darrer any del qual es disposa d'informació, els màxims dels anys 2009 i 2010, malgrat la —poc acusada— tendència a l'alça dels darrers anys. En canvi, el transport de càrrega general, que es va mantenir estable del 2009 al 2011, ha continuat el fort creixement iniciat el 2012, i a partir d'aleshores ha augmentat any rere any, gairebé el 6 % en relació amb la xifra del 2016. (Vegeu el gràfic I-8.4. i el quadre IA-8.5.)

Per ports, el que té més activitat és el de Palma, que representa aproximadament un 65 % del total d'arribades de mercaderies a les Illes Balears. Els ports d'Alcúdia i d'Eivissa també mantenen el creixement d'activitat dels darrers anys; en canvi, l'activitat del port de Maó continua molt per sota dels nivells d'activitat de començament de segle.

8.4.3. Ús de les carreteres

En aquest apartat s'examinen les dades disponibles sobre transport per carretera. Primer de tot, es comenta quin és el parc automobilístic de les Illes Balears; seguidament, l'ús de les carreteres a les Illes Balears, començant per la intensitat del trànsit a les carreteres balears; després, el nivell de sinistralitat a les carreteres, i, finalment, els indicadors disponibles d'ús del transport públic a Palma.

8.4.3.1. Parc automobilístic de les Illes Balears

Els nombre d'automòbils ha augmentat en els darrers anys de manera proporcional al creixement de la població resident a les Illes Balears. Així, si el 2010 el nombre total de turismes era de 650.541, el 2018 ha estat de 722.973, un increment al voltant del 10 %. Si de cas, crida l'atenció que el creixement de motocicletes ha estat proporcionalment molt més gran: de 99.000 el 2010 a 142.300 el 2018. La distribució de vehicles per illes correspon aproximadament al pes demogràfic de cada illa, i l'única amb una quantitat similar de vehicles el 2010 i el 2018 és Menorca. (Vegeu el quadre I-8.11.)

La penetració a les Balears de turismes menys contaminants que els usuals que fan servir benzina o dièsel com a combustible (és a dir, vehicles híbrids, elèctrics, de gas natural, etc.) és molt baixa a hores d'ara, i els turismes de nova matriculació continuen sent en gran manera vehicles que fan servir benzina o dièsel. Així, l'any 2018 s'han matriculat 53.000 nous turismes de benzina o dièsel, mentre que només 2.900 (és a dir, al voltant d'un 5 % del total) han estat vehicles híbrids (la majoria), elèctrics, de gas liquat o de gas natural. (Vegeu el gràfic I-8.5.)

8.4.3.2. Intensitat d'ús de les carreteres

En aquest apartat, s'analitza, en primer lloc, la intensitat mitjana diària (IMD): el nombre de vehicles que circulen en una determinada secció d'una carretera durant un any dividit per 365 dies. En segon lloc, es comenta la composició dels vehicles en circulació, és a dir, quina proporció de vehicles en circulació és de gran tonatge.[5]

Per poder avaluar el nombre i la composició de vehicles en circulació, s'instal·len un seguit d'estacions de control a les principals carreteres de les Balears. Aquestes estacions de control compten els vehicles que circulen en una determinada secció de la carretera on estan instal·lades. El conjunt d'estacions ha anat variant en els darrers anys, tant pel que fa al nombre com al tipus. El 2018, Menorca disposava de 16 estacions de control, que cobrien un total de 120 kilòmetres de xarxa viària; l'illa d'Eivissa disposava de 54 estacions, que cobrien un total de 192 kilòmetres de xarxa viària, i a Mallorca hi havia 230 repetidors instal·lats, que cobrien un total de 1.750 kilòmetres de xarxa viària.

Per fer-se una idea del que signifiquen les xifres d'intensitat d'ús a les Illes Balears que s'exposaran tot seguit, es poden prendre com a referència les d'altres indrets, a partir de les dades proporcionades per l'IDESCAT i la Consejería de Transportes, Viviendas e Infraestructuras de la Comunitat de Madrid: el 2017, la IMD a Madrid va ser d'uns 8.500 vehicles diaris, amb un 7,5 % de vehicles pesants, mentre que a la província de Barcelona aquesta xifra va pujar fins als 9.000, amb un percentatge de vehicles pesants del 7 %.[6]

A Mallorca, el 2017 els registres de les estacions que cobreixen 1.750 kilòmetres de carretera mostren que, de mitjana, circulen aproximadament 12.400 vehicles diaris, amb a prop d'un 7 % de vehicles pesants. En altres paraules, l'any 2017 es varen registrar un total de 7.900 milions de vehicles en to-

[5] La informació facilitada pels consells insulars és de caràcter agregat, anual. Per aquesta raó, no es poden proporcionar alguns indicadors d'interès, com ara la intensitat de circulació en les hores punta del dia, o sigui, el nivell d'intensitat màxima de vehicles en circulació en una determinada secció al llarg del dia. Una altra dada d'interès que tampoc no es pot donar és la variació mensual de la intensitat de circulació de vehicles, rellevant si es té en compte que l'activitat econòmica de les Illes Balears és més intensa durant l'estiu.

[6] S'ha de tenir present que el conjunt d'infraestructures en aquestes ciutats és molt diferent; per exemple, a les vies principals de Madrid la IMD puja fins als 22.000 vehicles diaris. No obstant això, la comparació ajuda a tenir una idea de la intensitat mitjana diària que hi ha a la regió.

tal, dels quals uns 575 milions eren vehicles pesants. L'evolució del període 2009-2017 mostra un IMD estable durant el període 2009-2013, o fins i tot amb un cert decreixement en el bienni 2011-2012, que es pot explicar com una conseqüència de la crisi econòmica d'aquells anys. A partir del 2013 s'observa un creixement interanual de la IMD per sobre del 5 %. L'increment de circulació dels vehicles pesants mostra un patró similar, però han guanyat pes en el total al llarg de la darrera dècada: d'un 6 % del total deu anys enrere a un 7,3 % en el darrer any disponible. (Vegeu el quadre I-8.12.)

Com a darrer exercici, s'analitza la IMD i el percentatge de vehicles pesants ordenats per trams en funció del grau d'intensitat a Mallorca, és a dir, en comptes d'analitzar la mitjana, es compara tota la distribució. Pel que fa a la IMD per trams, més d'un 50 % dels trams de carretera mesurats tenen una IMD entre 5.000 i 10.000 vehicles diaris. En relació amb els vehicles pesants, hi ha una relació creixent entre els trams amb més intensitat i el percentatge de pesants, en altres paraules, els vehicles pesants circulen proporcionalment més en els trams amb més IMD. (Vegeu el quadre IA-8.6. i el gràfic IA-8.1.)

A Menorca, els registres d'intensitat de circulació de vehicles són inferiors als de Mallorca i el 2017 estan per sobre dels 10.000 vehicles diaris, amb un percentatge de vehicles pesants al voltant del 7,4 %. Això suposa que l'any 2017 varen circular més de 400 milions de vehicles en els 120 kilòmetres de carretera on es disposa d'estacions de control; d'aquest nombre de vehicles, poc més de 30 milions eren vehicles pesants. L'evolució de la darrera dècada mostra també una influència de la caiguda de l'activitat econòmica durant els anys 2009-2012, però hi ha increments sostinguts d'intensitat mitjana diària en els darrers anys.

A Menorca, la IMD és superior a 10.000 vehicles diaris a la principal carretera de l'illa, la que connecta Maó amb Ciutadella, però també destaquen les carreteres al voltant de Maó i les que connecten Maó amb Sant Climent i Sant Lluís. Si s'analitza la distribució, es comprova que la meitat de les carreteres tenen una intensitat de més de 10.000 vehicles diaris. Finalment, a Eivissa els registres d'intensitat de vehicles en circulació són similars als de Menorca, és a dir, poc més de 10.000 vehicles diaris circulen per les carreteres d'Eivissa, però amb un pes percentual dels vehicles pesants molt inferior, ja que no arriba al 4 %. L'evolució dels darrers tres anys (a Eivissa només es disposa d'informació del darrer trienni) mostra un increment lleuger de la IMD.

S'ha de tenir present, però, que les estacions de control d'Eivissa cobreixen gairebé 70 kilòmetres de carretera més que les de Menorca. Hi ha constància que a Eivissa varen circular almenys 700 milions de vehicles, dels quals poc més de 30 milions eren vehicles pesants, o sigui que a Eivissa la circulació agregada de vehicles totals és més gran que a Menorca, mentre que el nombre total de vehicles pesants és similar.

Si es compara tant l'IMD com el percentatge de vehicles pesants per trams a Menorca i a Eivissa durant l'any 2018, es pot veure que Eivissa té una IMD més gran en el tram de carretera de més intensitat (entre 15.000 i 25.000 i més de 25.000 vehicles hora); en canvi, a Menorca la intensitat més gran es troba principalment en el tram entre 10.000 i 15000 vehicle diaris. (Vegeu el quadre IA-8.7. i el gràfic IA-8.2.)

Finalment, a Formentera l'any 2017 s'han mesurat per primer cop les IMD, però no hi ha informació sobre quants dels vehicles en circulació són pesants. Només s'han mesurat les IMD durant els mesos d'estiu, la qual cosa provoca que la intensitat d'ús mesurada sigui superior a la mitjana anual. De fet, la IMD de Formentera és d'un poc més d'11.000 vehicles diaris. Si s'observa la intensitat per trams, dels 36 kilòmetres de carreteres de Formentera, n'hi ha 11 que tenen una IMD superior als 15.000 vehicles diaris.

8.4.3.3. Sinistralitat a les carreteres

Un augment del nombre de vehicles en circulació pot provocar, malauradament, un augment del nombre d'accidents de trànsit. Efectivament, segons l'evolució entre el

2010 i el 2017, darrer any del qual es disposa de dades del nombre d'accidents i de persones afectades pels accidents (és a dir, morts causades per accident, ferits que van haver de ser hospitalitzats i persones afectades de manera lleu), l'augment d'accidents i d'afectats va ser del 60 % i del 70 % respectivament. Per ventura gràcies a les millores de les mesures de seguretat dels vehicles, el creixement proporcional del nombre de morts i de ferits hospitalitzats va ser menor (8 % i 36 % respectivament) que el d'accidents. Si es comparen les dades dels dos darrers anys disponibles, 2016 i 2017, es fa difícil saber si l'evolució dels darrers anys és positiva o negativa: s'hi veu una caiguda del nombre d'accidents i d'afectats, però no va acompanyat d'una reducció del nombre de morts ni de persones que han de menester ser hospitalitzades com a conseqüència de l'accident de trànsit en què es veuen implicades. (Vegeu el quadre I-8.13.)

8.4.3.4. Transport públic interurbà a Mallorca

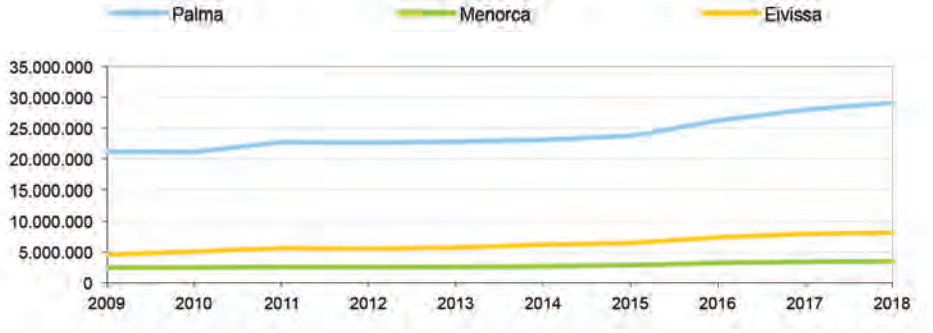
L'any 2017, el transport públic interurbà va tenir un total de 14.634.000 usuaris, un 7 % més que l'any 2016. L'ús del tren i dels autobusos va créixer en tots dos casos de manera similar, i la proporció entre tots dos mitjans de transport es va mantenir (una tercera part dels usuaris va fer servir el tren com a mitjà de transport, i la resta, l'autobús). (Vegeu el quadre I-8.14.)

Com en anys anteriors, al llarg de tot l'any 2017 l'ús del tren com a mitjà de transport es va mantenir molt estable (al voltant dels 400.000 usuaris mensuals); en canvi, l'ús de l'autobús de línia va variar molt mensualment, i va presentar una estacionalitat molt similar a la de l'arribada de passatgers amb avió a Mallorca, amb un nivell d'usuaris molt baix en la temporada baixa (uns 200.000 usuaris els mesos de desembre i gener) i una punta d'ús els mesos de juliol i agost del voltant d'1.300.000 usuaris.

8.4.3.5. El transport públic a Palma

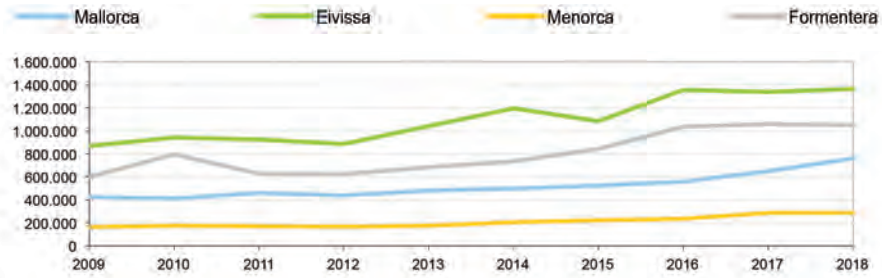
El 2018, ha crescut lleugerament el nombre d'usuaris d'autobús respecte a l'any anterior (2,3 %), i de manera més substancial en el cas del metro (21 %). En qualsevol cas, l'autobús continua sent el principal mitjà de transport públic a Palma. (Vegeu el quadre I-8.15.)

Gràfic I-8.2. Nombre total de passatgers per via aèria a les Balearrs per illes (2009-2018)

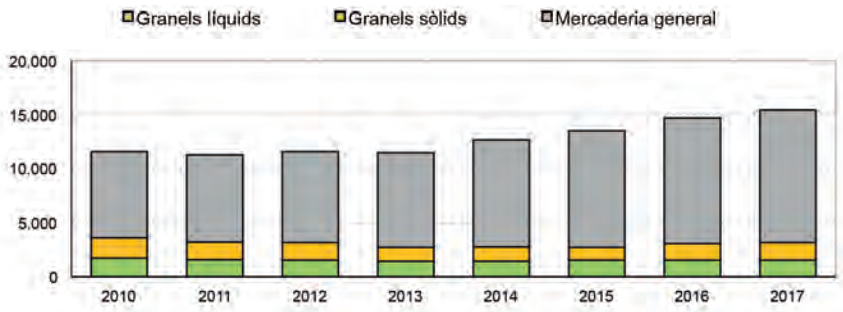
Font: AENA

Gràfic I-8.3. Nombre total de passatgers per via marítima a les Balearrs per illes (2009-2018)

Font: IBESTAT

Gràfic I-8.4. Mercaderies (en milers de tones) als ports de Palma, Alcúdia, Maó, Eivissa i la Savina (2009-2017)

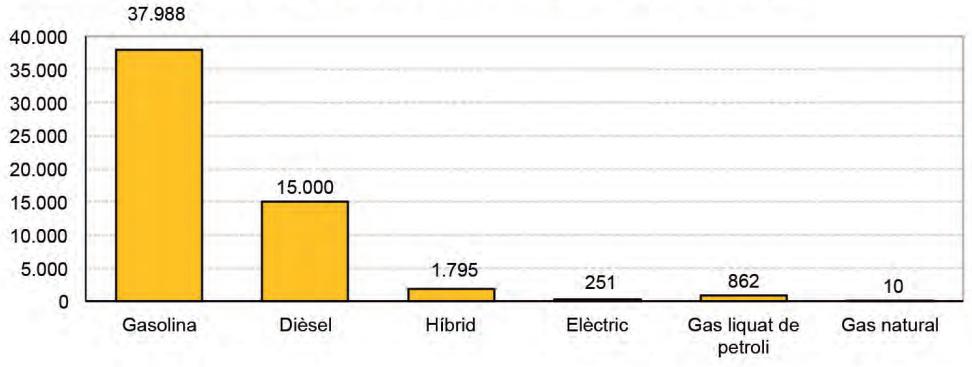
Font: Memòria del 2016 de l'Autoritat Portuària Balear

Quadre I-8.11. Parc automobilístic de les Illes Balears (2010 i 2018)					
		Turismes	Motocicletes	Autobusos	Camions i furgonetes
Mallorca	2010	516.641	70.603	1.694	94.549
	2018	570.949	99.487	1.990	102.276
Eivissa	2010	76.702	16.034	337	21.943
	2018	91.458	25.925	440	26.486
Menorca	2010	52.043	8.770	208	12.605
	2018	53.383	11.875	269	12.667
Formentera	2010	5.084	3.548	44	2.177
	2018	7.109	4.975	34	2.840
Totals*	**2010**	**650.541**	**98.968**	**2.283**	**131.295**
	2018	**722.973**	**142.277**	**2.733**	**144.291**

Font: IBESTAT

(*) No es comptabilitzen els registres que no tenen ben especificat el municipi de referència i, per tant, queden com a sense especificació de territori.

Gràfic I-8.5. Tipus de propulsió dels turismes matriculats a les Illes Balears (2018)

Font: IBESTAT

Quadre I-8.12. Intensitats mitjanes diàries (IMD), percentatge de pesants i volum total de vehicles a les Balears per illes (2009-2018)

		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Mallorca	IMD	9.945,75	10.143,11	10.110,73	9.884,24	10.092,87	10.415,86	11.091,34	11.792,49	12.457,59	–
	Pesants (%)	6,22	6,37	6,07	6,00	6,12	6,57	7,01	7,23	7,28	–
	Mobilitat anual (milions)	6.365,19	6.491,51	6.470,78	6.325,83	6.459,35	6.666,06	7.270,62	7.567,77	7.910,50	–
Menorca*	IMD	9.472,54	9.121,65	8.945,85	8.940,11	7.558,46	8.939,69	9.323,97	9.859,32	10.150,55	9.247,45
	Pesants (%)	6,85	6,07	7,11	6,73	5,31	6,65	7,34	8,00	7,39	7,44
	Mobilitat anual (milions)	406,53	391,47	383,93	383,68	324,38	383,66	400,15	423,13	435,63	407,37
Eivissa	IMD	–	–	–	–	–	–	–	10.146,36	10.320,17	10.363,74
	Pesants (%)	–	–	–	–	–	–	–	3,75	3,67	3,62
	Mobilitat anual (milions)	–	–	–	–	–	–	–	708,46	720,60	723,64

Font: Consell de Mallroca, de Menorca i d'Eivissa i Formentera

(*) El 2018, hi hagué obres en un dels trams Maó-Ciutadella (Me-01) i no es registren activitats. El 2013, una de les estacions no diposa de dades (Me-12) i no hi ha registres de pesants en tres de les estacions. Per la falta d'informació sobre la longitud del tram i la poca incidència en la intensitat, s'ha exclòs de l'anàlisi el camí d'en Kane.

Quadre I-8.13. Sinistralitat a les carreteres de les Illes Balears (2010, 2016-2017)				
	Nombre d'accidents amb víctimes	Nombre de persones que varen morir en accidents de trànsit	Nombre de persones hospitalitzades	Nombre total de víctimes
2010	2.240	63	286	3.176
2016	3.821	60	344	5.336
2017	**3.783**	**68**	**389**	**5.085**

Font: Observatori del Transport i la Logística a Espanya

Quadre I-8.14. Viatgers al transport públic interurbà a Mallorca (2015-2017)			
	Total	Tren	Autobusos de línia
2015	12.216.661	3.513.249	8.703.412
2016	13.638.439	4.320.697	9.317.742
2017	**14.634.059**	**4.660.285**	**9.973.774**

Font: Consorci de Transports de Mallorca

Quadre I-8.15. Viatgers al transport públic a Palma (en milers) (2012-2018)			
	Total	Autobús	Metro
2012	38.681	37.924	757
2013	38.079	37.304	775
2014	38.823	38.093	730
2015	39.888	39.153	735
2016	41.067	40.316	751
2017	41.437	40.666	772
2018	**42.565**	**41.631**	**934**

Font: Institut Nacional d'Estadística

9. Institucions financeres

Resum

Durant els darrers dotze mesos, s'han incrementat els riscs macroeconòmics que afecten el sistema financer. L'alentiment de l'economia global i una incertesa geopolítica més gran podrien afectar durant els pròxims mesos les primes de risc que influeixen en el cost de finançament. De fet, els indicadors financers segueixen marcats pels efectes de la crisi, que es tradueixen en una caiguda del crèdit, despalanquejament, nivells baixos d'estalvi i continuació del procés de reestructuració d'entitats amb presència a les illes. No obstant això, el creixement continuat de l'economia balear i la reducció del deute han permès millorar la situació patrimonial i disminuir les taxes d'impagaments dels agents econòmics de les nostres illes

Quant al crèdit concedit per institucions financeres a les Illes Balears, s'observa una continuació del creixement negatiu del crèdit, ja que el volum de crèdit total el 2018 ha estat de 29.045 milions d'euros, un –3,2 % inferior en relació amb el 2017. El volum de crèdit per titular es va situar en 61.315 euros, amb una caiguda del –5,94 % respecte a l'any anterior. El decreixement del crèdit s'emmarca en un procés de despalanquejament que, amb el creixement de l'economia a les Balears, ha col·locat la ràtio de crèdit sobre el PIB en un 92,23 % l'any 2018. És a dir, a les Balears el volum de deute amb entitats financeres és inferior al volum de producció de total de l'economia balear, fet que no s'observava des dels anys d'expansió anteriors a la crisi, quan va augmentar exponencialment el volum de deute. El volum de crèdit a llarg termini de les empreses no financeres a les Balears ha continuat disminuint el 2018. La mitjana del cost de finançament ha estat d'un 4,38 %, tot i que hi ha una elevada variabilitat entre empreses. En relació amb la distribució del crèdit per grandària d'empresa, les dades no han variat respecte a les de la memòria anterior. La major part del crèdit a empreses està concentrat en empreses petites i mitjanes (56 %); les grans n'aglutinen el 44 %. Per branca d'activitat, el sector de l'hostaleria és el que té un major percentatge del crèdit concedit a empreses no financeres (37,0 %), seguit del sector de la construcció i de les immobiliàries (30,1 %).

El nombre d'hipoteques concedides a les Balears el 2018 s'ha estancat en 14.576, amb una reducció del –0,75 % en relació amb el 2017. No obstant això, s'observa un increment del volum d'hipoteques del 16,4 %, a conseqüència del creixement del volum mitjà de la hipoteca concedida a les Balears, que ha augmentat dels 195.196 euros el 2017 als 228.867 euros el 2018. Aquestes dades apunten a un increment dels preus de l'habitatge a les Balears, superior al de la resta del territori espanyol, on el volum mitjà és de 142,938 euros (creixement de l'1,01 %) i on s'ha incrementat més el nombre d'hipoteques concedides (11,5%). El nombre d'execucions hipotecàries, com a indicador de la capacitat de pagament de les hipoteques, ha seguit la senda decreixent dels darrers anys, fins a situar-se en 387 execucions el 2018, un nivell 24,85% inferior al del 2017. Pel que fa al finançament de les administracions públiques, no han experimentat grans variacions: el 73,92% prové del crèdit amb el Fons de Liquiditat Autonòmic (FLA), mentre que el crèdit d'institucions financeres representa el 13,12 % del deute total.

Amb referència a la capacitat d'estalvi a les Balears, el 2018 el volum de dipòsits en termes de PIB ha estat del 81,38 %, amb una reducció de 50 punts bàsics en relació amb el 2017. Aquesta dada podria indicar un element de debilitat vinculat a baixes taxes d'estalvi (al territori espanyol la mitjana és del 102,3 %), que podria compensar en part l'increment de fortalesa derivada del despalanquejament.

9.1 Introducció

A continuació, s'estudien els principals indicadors relacionats amb el vessant financer de l'economia de les Illes Balears. Una bona part dels indicadors fan referència a institucions financeres, ja que les Illes tenen una economia altament bancaritzada (és a dir, les entitats de dipòsit acumulen bona part dels actius del sistema financer), a l'igual que succeeix a Espanya i a la resta del continent europeu.

9.2. Institucions financeres a les Illes Balears

9.2.1. Evolució del crèdit d'institucions financeres

El gràfic 1A mostra el volum del crèdit total a les Illes Balears durant els darrers anys. S'hi diferencien els tipus de prestataris i s'hi compara l'evolució amb la de la resta d'Espanya, a fi d'entendre la situació del finançament actual a les Balears en relació amb els darrers anys i també en relació amb la resta de províncies espanyoles. Concretament, en el gràfic s'hi presenta l'evolució del crèdit total a administracions publiques, llars i empreses no financeres durant el període 1997-2018, per illes i a Espanya. S'hi observa que el crèdit a les Balears ha seguit la tendència negativa dels darrers anys, amb un volum total de 29.045 milions d'euros, una xifra similar a de l'any 2005. (Vegeu el gràfic I-9.1a. i el quadre IA-9.1.)

En aquesta tendència decreixent, la caiguda del 2018 ha estat superior a la del 2017.

Concretament, el 2018 la taxa de creixement ha estat del –4,9 %, mentre que a final de 2017 la taxa va ser del –3,2 %. No obstant això, aquests indicadors segueixen la tendència de l'evolució del crèdit a la resta d'Espanya, on la taxa de creixement ha caigut del –2,5 % el 2017 al –4,5 % el 2018. (Vegeu el gràfic I-9.1b.)

Segons l'Informe d'estabilitat financera del Banc d'Espanya, aquesta acceleració de la caiguda és deguda principalment a la venda d'actius dubtosos per part d'algunes entitats de dipòsit i al fet que el creixement positiu observat en el crèdit nou no és prou elevat per compensar les amortitzacions que es produeixen. Pel que fa al pes del volum de crèdit a les Illes en relació amb el total estatal, es manté relativament estable en el 2,39% a final de 2018.

Dividint l'import total del crèdit per la informació del nombre de titulars de crèdits vius, podem obtenir una estimació de quin ha estat l'import mitjà del finançament per individu. En el gràfic 1C, s'hi pot veure que l'import mitjà del crèdit a les Balears ha passat del 98,95 % de l'import a la resta d'Espanya a final de 2017 (65.189 euros per titular) al 95,91 % a final de 2018 (61.315 euros per titular). Cal remarcar que l'import mitjà va ser superior a les Balears fins a l'any 2016 i que va assolir un valor màxim l'any 2011 del 111,05 % (85.331 euros per titular) de l'import mitjà a Espanya (76.318 euros). (Vegeu el gràfic I-9.1c.)

La continuada senda decreixent del volum de crèdit a les Balears, unida a les taxes de creixement positives de la seva economia, han permès reduir el volum de crèdit per sota del seu producte interior brut, la qual cosa ha enfortit la situació patrimonial dels agents econòmics balears. En concret, el total de crèdit a les Illes l'any 2018 ha representat un 92,23 %; l'any 2017, el 100,39 %. Si s'observa la sèrie dels darrers anys, es constata que la reducció ha estat de 80,65 punts percentuals en relació amb els nivells del 2011. (Vegeu el gràfic I-9.2.)

El despalanquejament que s'ha produït a l'economia de les Balears ha seguit una tendència més accelerada que a la resta d'Espanya: entre 2011-2018, la reducció de la ràtio de crèdit a PIB a les Balears ha estat de 80,65 punts percentuals en comparació amb els 67,33 punts de la resta d'Espanya. Aquesta evolució s'explica pel menor creixement del crèdit i, sobretot, pel major creixement del PIB en relació amb el conjunt estatal (creixement acumulat del 12,43% en termes reals, amb referència al 9,27 % a Espanya). No obstant això, la reducció de la ràtio de palanquejament ha estat inferior a les Balears, amb una reducció de 8,16 punts percentuals en comparació amb els 8,55 punts de la resta d'Espanya.

9.2.1.1. Crèdit a empreses no financeres

Utilitzant informació de la base de dades del Sistema d'Anàlisi de Balanços Ibèrics (SABI), obtenim que el volum de crèdit a llarg termini de les empreses no financeres ubicades a les Balears va representar el 44,69 % del volum de crèdit de les Illes Balears l'any 2017. En termes de creixement interanual, hi ha una caiguda del crèdit a empreses de l'1,1 % del 2016 al 2017, en línia amb la caiguda observada en empreses no financeres de la resta de l'Estat (–2,18 %, segons dades del Banc d'Espanya).

En el gràfic 3 s'hi presenta com es distribueix el cost d'endeutament de les empreses no financeres ubicades a les Illes Balears l'any 2017, utilitzant com a indicador la ràtio de les despeses financeres entre el deute total a llarg termini. El 2017 la distribució s'ha mantingut relativament estable en comparació amb el 2016, tot i que hi ha més concentració d'empreses que es financen a taxes inferiors al 4 %. Aquesta reducció del cost d'endeutament de les empreses de les Illes es podria explicar per la reducció dels tipus d'interès per operacions noves concedides a empreses no financeres, si a les Balears segueix la tendència de la resta d'empreses espanyoles de menys d'un milió d'euros, que de mitjana es finançaren a unes taxes[1] al voltant del 3 % el 2017. Si es reprodueix la tendència estatal, es pot esperar que el 2018 el cost

[1] Font: Banc d'Espanya, Informe d'estabilitat financera, primavera del 2019.

de finançament de les empreses de les Balears s'hagi reduït encara més, ja que el cost de finançament de les empreses espanyoles ha seguit decreixent al llarg del 2018. (Vegeu el gràfic I-9.3. i el quadre IA-9.2.)

Tot i que la distribució està concentrada en valors inferiors al 5 %, també hi ha empreses que presenten costs de finançament del deute iguals o superiors al 15. La mitjana del cost de finançament va ser del 4,38 % el 2017 (16 punts bàsics inferiors que el 2016), i el valor mitjà va ser de 6,07 % (15 punts bàsics inferiors que el 2016). La moda, que és el valor més freqüent al qual es financen les empreses, estaria entorn del 3,2 %, la qual cosa és consistent amb la dada del Banc d'Espanya que el 2017 situa el tipus TAE del finançament a crèdits vius de menys de 250 mil euros per empreses no financeres en un 2,93 %. El 2018 aquest tipus s'ha reduït fins al 2,67 %, així que podríem esperar una reducció equivalent també a les empreses de les Illes Balears.

Amb referència a la distribució de l'endeutament de les empreses no financeres domiciliades a les Balears l'any 2017, per dimensió de les empreses,[2] la distribució pràcticament no ha variat en relació amb l'any anterior. Així, el percentatge de deute concentrat en les grans empreses que tenen seu a les Illes Balears va ser del 44 %. El crèdit a petita i mitjana empresa va ser el 56 % del total de crèdit el 2017, que es va distribuir en un 24% a empreses mitjanes, un 20 % a empreses considerades petites i un 12 % a microempreses.

Per branques d'activitat, el turisme va continuar sent l'activitat que aglutina un major percentatge del crèdit a empreses no financeres, amb un 42,0 % del crèdit total el 2017, amb una disminució d'1,2 punts percentuals en relació amb el 2016. A continuació, hi ha els crèdits a empreses relacionades amb activitats de construcció i promoció immobiliària, que varen representar el 2017 un 29,2% del total. Aquestes dues activitats econòmiques representen gairebé les tres quartes parts del crèdit a empreses no financeres de les Illes, amb un percentatge acumulat del 71,2 % el 2017. Més allunyades d'aquests percentatges hi ha les empreses dedicades al comerç majorista i minorista, professionals o científiques i administratives i serveis auxiliars, que acumulen un 6,5 %, un 4,2 % i un 3,9 % del crèdit concedit a empreses no financeres. A causa de l'especialització de les empreses balears en activitats de l'àmbit dels serveis, el crèdit a la indústria representa un 3,5 % del total, i el crèdit a empreses relacionades amb activitats agrícoles i ramaderes ascendeix a l'1,4 % del total. Si es comparen els anys 2017 i 2016, es comprova que la composició del crèdit a empreses per activitats econòmiques s'ha mantingut relativament constant. (Vegeu el gràfic I-9.4. i el quadre IA-9.3.)

Si s'analitzen els riscs del crèdit de les empreses segons la informació de les ràtios de cobrament dubtós del Banc d Espanya (crèdit de cobrament dubtós del total del crèdit) calculats per cada sector, s'observa que les activitats econòmiques que tenen més nivell de risc són precisament les de la construcció (13,68 %), les activitats immobiliàries (9,61%) i les d'hostaleria (7,85 %), totes per sobre de la mitjana de la ràtio de cobrament dubtós d'empreses financeres, que va ascendir al 68,0 %. Per tant, més d'un 70 % del crèdit a les Balears està concentrat en les activitats que tenen més risc d'impagament. Aquestes elevades ràtios tenen part d'explicació en la persistència dels efectes de la crisi econòmica (especialment en la construcció i el sector immobiliari), que va fer augmentar el volum d'impagament de les empreses d'aquests sectors. No obstant això, podríem concloure que els riscs s'han reduït relativament en relació amb l'any 2017, moment en què les ràtios de cobrament dubtós varen ascendir a un 24,11 % en la construcció, un 18,08 % en les activitats immobiliàries i un 10,70 % en l'hostaleria. La baixada més accentuada es va produir en el sector de la construcció i en l'immobiliari, a causa principalment de la venda per part de determinades entitats bancàries de carteres d'actius relacionades amb

[2] La definició de *dimensió* segueix la recomanació de la Comissió 2003/361/CE de 6.5.03 (DOCE L 124 de 20.5.03). Es considera que una empresa és de dimensió gran si el seu balanç general anual no excedeix els 43 milions d'euros; de dimensió mitjana si el balanç està entre els 10 i el 43 milions d'euros, de dimensió petita si està entre els 2 i els 10 milions d'euros, i són microempreses les que tenen un balanç inferior als 2 milions d euros.

aquestes activitats, segons la informació del Banc d'Espanya.

9.2.1.2. Finançament de les famílies

L'anàlisi del finançament a les famílies a les Balears se centra en la informació disponible relacionada amb el crèdit hipotecari, concretament amb el nombre d'hipoteques constituïdes durant els darrers anys, així com amb el nombre d'execucions hipotecàries, quantitats obtingudes a partir de la informació proporcionada per l'INE. (Vegeu el quadre I-9.1.)

El nombre d'hipoteques concedides a les Illes Balears ens pot servir per conèixer l'evolució del finançament a les llars, i per analitzar si s'ha produït una reactivació del crèdit de les entitats financeres a les famílies des de la crisi financera i en quin grau. A les Balears, el nombre d'hipoteques concedides ha estat de 14.576 l'any 2018, dada que representa un creixement negatiu de –0,7 % en relació amb les que es varen concedir el 2017. En termes del volum total concedit, són 3.335,96 milions d'euros, un 16,40 % més que l'any 2017, la qual cosa implica una continuació del creixement observat el 2016 del 16,6 %. El creixement del volum total compensa l'estancament en el nombre d'hipoteques concedides, i això és degut a l'augment de l'import mitjà per hipoteca, que ha passat de 195.196 euros l'any 2017 a 228.867 euros el 2018, és a dir, un creixement del 17,25 %. Aquestes xifres indiquen que les entitats estan concedint hipoteques de més import, possiblement per l'increment dels preus de l'habitatge durant els darrers anys a les Balears. El nombre d'hipoteques es manté relativament estable, però el preu que paguen els nous acreditats és superior al preu que s'ha pagat durant els darrers anys. De fet, ja supera el volum mitjà de 184,519 euros de quan va esclatar la crisi l'any 2008.

Pel que fa a l'evolució de les hipoteques a Espanya, hi ha més dinamisme en el nombre d'hipoteques que a les Balears, ja que ha experimentat un creixement de l'11,49 % el 2018. No obstant això, el creixement del volum total de les hipoteques ha pujat al 12,67 %, que, tot i que és un creixement elevat, és menor que el de les Balears, com a conseqüència del creixement modest de l'1,06 % de l'import mitjà per hipoteca. En conseqüència, l'import mitjà per hipoteca a les Illes representa un 160,12 % de l'import a Espanya, fet que és indicatiu d'uns nivells més elevats del preu de l'habitatge a les Illes Balears que en el conjunt d'Espanya. Per tant, el creixement del volum de crèdit hipotecari en el conjunt d'Espanya i a les Balears indica més dinamisme en la concessió de finançament a les famílies per accedir a l'habitatge. No obstant això, les causes que expliquen el creixement són diferents: mentre que a les Illes el nombre de famílies que ha accedit a finançament hipotecari el 2018 ha estat semblant al del 2017, els preus que han hagut de pagar han crescut més que a la resta d'Espanya, on el creixement del volum s'explica principalment per l'augment del nombre de famílies que accedeixen a una hipoteca.

Per últim, l'evolució del nombre d'execucions hipotecàries pot ser un indicador de la capacitat de pagament de les hipoteques per part de les llars. Segons els anys disponibles, es constata que el nombre d'execucions s'ha reduït de forma continuada al llarg dels darrers anys fins a situar-se en 387 execucions el 2018, cosa que suposa un creixement negatiu del –24,85 % en relació amb el 2017. Amb aquestes dades, podem interpretar que la raó per la qual disminueix el nombre d'execucions és la millora de la capacitat de pagament de les llars de les Balears, que es podria explicar per la relativa millora en l'evolució de l'economia i l'accés al finançament.

9.2.1.3. Institucions financeres al finançament de les administracions públiques

Les dades publicades pel Banc d'Espanya en relació amb el volum de deute de les administracions públiques per comunitats autònomes, segons el Protocol de dèficit excessiu (PDE), mostren que el deute de les administracions de les Balears va arribar fins als 8.706 milions d'euros el desembre del 2017, cosa que representa un 2,97 % del total del deute autonòmic a Espanya. Pel que fa a les dades de l'any 2017, el volum de deute a les Balears es va reduir en un 1,08 %, que

contrasta amb el creixement de l'1,74 % a la resta de comunitats autònomes. Per tant, la contenció més gran del deute autonòmic a les Balears s'ha traduït en una reducció de l'import total, mentre que la resta d'Espanya ha seguit obtenint taxes de creixement positives. En termes de PIB, el deute de les administracions públiques a les Balears va assolir el nivell màxim del 30,9 % el juny del 2015, i ha evolucionat fins al 27,6% de la producció anual a les Illes el desembre del 2018. Tot i la reducció del deute, les Balears estan encara en la cinquena posició en la llista de comunitats més endeutades en termes de PIB, per darrere de la Comunitat Valenciana (41,8%), Castella-la Manxa (35,2%), Catalunya (33,9%) i Múrcia (29,3 %). Per contra, les comunitats amb les administracions menys endeutades en termes de PIB són el País Basc (13,6 % %), Madrid (14,6 %) i les Canàries (14,8 %). Quant al total de les comunitats autònomes, l'endeutament en termes de PIB a les Balears és 3,3 punts percentuals superior comparat amb el total de les comunitats autònomes (24,3 %). No obstant això, aquest diferencial ha anat disminuint des que va assolir el seu nivell màxim el juny del 2014, en què va arribar a ser de 7,1 punts percentuals.

Amb referència a la composició segons el tipus de finançament, el 73,94 % del deute de les administracions públiques de les Balears prové del crèdit amb el Fons de Liquiditat Autonòmic (FLA). Aquest Fons va ser creat l'any 2012 amb l'objectiu que les comunitats autònomes poguessin demanar una línia de crèdit a l'Estat per poder satisfer les seves obligacions de deute. Aquest percentatge és 12,83 punts percentuals superior al pes del FLA a la resta de comunitats autònomes, fet que mostra més dependència de les Illes Balears del finançament directe de l'Estat, tot i que s'ha reduït en comparació amb el 2017, en què va ser de 16,53 punts percentuals. En relació amb el 2017, aquesta dependència s'ha mantingut relativament estable, amb un creixement negatiu de –0,28 punts percentuals, mentre que a la resta de comunitats ha augmentat en 3,44 punts percentuals. (Vegeu el gràfic I-9.5. i el quadre IA-9.4.)

Per ordre d'importància relativa, la segona font de finançament del deute de les administracions publiques de les Illes Balears són els préstecs a llarg termini concedits per entitats de dipòsit espanyoles, amb una pes del 13,12 % del deute total de la comunitat autònoma. Els préstecs a curt termini tenen una importància més marginal, el 0,43 % del deute total. En termes comparatius, el percentatge és semblant al que resulta de la suma dels préstecs de totes les comunitats autònomes sobre el seu deute total (11,43 %), encara que en aquest cas els préstecs d'entitats representen la tercera font de finançament. La següent font de finançament per ordre d'importància són els valors representatius del deute, que constitueixen el 7,47 % del deute total de les administracions de les Balears, això és, aproximadament, la meitat del que representa en el total de les comunitats (14,66 %). La resta de fonts de finançament del deute tenen una importància inferior al 3% del total. Cal destacar que el finançament d'entitats financeres no espanyoles arriba al 7,97 % del deute de totes les comunitats autònomes espanyoles; a les Balears, aquest percentatge es redueix al 3,42 %.

9.2.2. Estalvi a les Illes Balears: evolució dels dipòsits

En aquest punt s'analitza l'evolució del volum de dipòsits que la suma del sector privat (famílies i empreses) i les administracions públiques tenen a les institucions financeres que operen a les Illes Balears. A final de l'any 2018, el volum de dipòsits de les entitats de les Illes va ascendir als 25.628 milions d'euros, cosa que representa un 2,83 % més que el 2017. En comparació amb el conjunt de l'Estat, els dipòsits a les Balears representaven un 2,07 % del volum total el desembre del 2018, un percentatge semblant al que es va registrar dotze mesos enrere (2,06 %).

En termes del PIB balear, el volum de dipòsits va arribar al 81,38 %, una reducció de 50 punts bàsics en relació amb l'any anterior. Pel que fa al total d'Espanya, el volum de dipòsits és inferior, ja que la ràtio de dipòsits sobre el PIB espanyol ascendeix al 102,3 % del PIB.[3] Per tant, el nivell d'estalvi a les Balears en forma de dipòsits bancaris en relació amb el volum de l'economia és inferior al

[3] Nota: En la memòria anterior hi havia una errada, ja que es va presentar la ràtio inversa, és a dir, PIB sobre dipòsits.

del conjunt de l'Estat. En aquest sentit, tot i que hi ha senyals de més fortalesa patrimonial a les llars i les empreses de les Balears motivats pel procés continu de despalanquejament, també hi ha factors de debilitat vinculats a les baixes taxes d'estalvi, que són baixes en tot l'àmbit estatal, i a les Illes en particular.

Encara que no es disposa de dades de dades concretes de les Balears, cal esmentar la importància de la banca electrònica en la captació de dipòsits. Quant al total nacional, els dipòsits captats mitjançant banca electrònica han constituït un 3,01 % dels dipòsits totals captats el desembre del 2018, amb un creixement del 0,23 % en relació amb l'any 2017. No obstant això, l'evolució ha presentat una tendència positiva constant, però amb un creixement moderat. Així, el 2003 (primer any del qual es disposa de dades), la banca electrònica representava l'1,75 % dels dipòsits captats, percentatge que ha anat creixent fins al 3,01 % del desembre del 2018. Es comprova que la importància relativa de la banca electrònica en la captació d'estalvis és encara relativament reduïda en el conjunt de l'Estat. Per tant, es pot deduir que aquesta forma d'estalvi també té poca importància a les Illes Balears.

9.2.3. Xarxa d'oficines de les entitats de dipòsit a les Illes Balears

El gràfic 6 mostra l'evolució del nombre d'oficines a les Illes Balears des de l'any 1989 fins al 2018. A l'inici del període, es constata que es produeix una expansió en el nombre d'oficines, a causa principalment de la desregularització que permetia que les caixes d'estalvi obrissin oficines fora dels seus territoris d'origen. En conseqüència, el nombre d'oficines de les entitats de dipòsit ubicades a les Balears augmentà de les 858 a les 1.254 el 2008. Aquesta evolució és paral·lela al del conjunt de l'Estat espanyol, on es passa de 33.757 oficines el 1988 a 45.662 el 2008. Amb l'esclat de la crisi bancària, el nombre d'oficines a les Balears, i en el conjunt d'Espanya, ha presentat entre els anys 2008 i 2018 un creixement negatiu acumulat del –39,31 % (creixement mitjà anual del –3,93 %) a les Balears i del 42,70 % (–4,27% mitjà anual) en total a l'Estat, això situa el nombre d'oficines el 2018 en 761 a les Balears i en 26.166 a Espanya. Per tant, el nivell d'oficines en ambdós casos és inferior al que hi havia abans de la desregularització de final dels anys vuitanta. Durant els dotze mesos anteriors al desembre del 2018, es varen tancar 60 oficines a les Illes, i això suposa un creixement negatiu del –7,31 % en relació amb el 2017, que inclús es superior al creixement mitjà anual del període 2008-2018. (Vegeu el gràfic I-9.6 i el quadre IA-9.5.)

Per tant, el procés de reestructuració bancària, iniciat durant la crisi i que ha implicat el tancament d'oficines arreu del territori i la desaparició d'entitats financeres, encara no ha acabat. En aquest aspecte, podem esperar que durant l'any 2019 es produeixin nous tancaments deguts a processos de reestructuració que s'han produït durant els darrers mesos i que afecten directament entitats que operen a les Balears (Santander, Popular i BMN-Bankia), així com possibles fusions i reestructuracions que es puguin produir amb l'objectiu de millorar l'eficiència de les entitats bancàries. Els altres dos factors que podrien explicar el tancament d'oficines són la caiguda en la demanda de serveis bancaris durant la crisi, que s'ha reflectit en una disminució del crèdit en tots els sectors i, en menor mesura, la substitució de la prestació de serveis des de l'oficina tradicional per la banca electrònica. L'impacte limitat fins ara de la banca electrònica es pot deduir per les estadístiques presentades a l'apartat 2.2, en què es dona compte de la importància relativament petita de la banca electrònica, almenys pel que fa a la captació de dipòsits.

D'altra banda, la presència d'oficines es pot considerar un indicador de benestar d'una societat, ja que el nombre i la densitat d'oficines són importants a l'hora de proveir de serveis financers bàsics i garantir la inclusió financera dels habitants d'una regió. Un nombre més gran d'oficines en un territori disminueix el potencial risc d'exclusió financera dels seus habitants, és a dir, la impossibilitat d'accedir a serveis financers en el cas en què no hi hagi alternatives a l'oferta bancària proveïda a l'oficina. En aquest sentit, a les Balears hi ha 0,67 oficines per cada mil habitants a final de 2018. L'any 2017, amb

0,74 oficines per cada mil habitants, es va produir una caiguda del 8,36 % en el valor d'aquesta ràtio, per la caiguda d'oficines i l'augment de població. Aquesta ràtio és molt inferior a la d'1,20 oficines per cada mil habitants de l'any 2008. No obstant això, la densitat d'oficines per habitant és superior a les Balears que en el conjunt d'Espanya, on el nombre d'oficines per cada mil habitants és de 0,50 a final de 2018 (0,59 el 2017).

9.3. Altres institucions financeres i fonts de finançament alternatives

A continuació, s'estudien les possibles fonts de finançament alternatives que no s'han analitzat en l'apartat anterior.

9.3.1. Societats de garantia reciproca: ISBA

Les societats de garantia reciproca són institucions financeres que tenen per finalitat concedir avals a petites i mitjanes empreses amb l'objectiu de facilitar l'accés al crèdit i millorar les condicions de finançament.

La societat de garantia recíproca que presta serveis a les Balears, l'ISBA, ha incrementat l'import dels avals formalitzats fins als 50.11 milions d'euros el 2018, fet que representa un creixement del 23,55 % en relació amb el 2017, quan l'import va ser de 40,6 milions d'euros. El 2018 el risc total avalat per l'ISBA ha ascendit als 172,7 milions d'euros, enfront dels 164 del 2017, la qual cosa suposa una taxa de creixement del 5,30 %. El 2018 el volum d'operacions sol·licitades ha pujat fins als 81.2 milions d'euros, i se n'han aprovades un 71,61 %, mentre que el 2017 es varen sol·licitar operacions per un volum de 63.54 milions d'euros i se'n varen aprovar un 77,86 %.

9.3.2. Ampliacions de capital

En els apartats anteriors, s'han analitzat diferents formes de finançament basades en instruments de crèdit i deute. No obstant això, les ampliacions de capital són una altra font de finançament essencial de les empreses que, a més, suposen una eina per millorar-ne i reforçar-ne la solvència.

El nombre de societats mercantils que ampliaren capital a les Balears ha ascendit a 1.002 l'any 2018, 52 empreses més que les que es varen registrar l'any 2017 (creixement de 5,47 %). El nombre d'empreses balears que han ampliat capital el 2018 representen el 3,21 % del total nacional. (Vegeu el gràfic I-9.7a. i el quadre IA-9.6.)

De la comparació de l'evolució del nombre d'empreses que amplien capital a les Balears i a Espanya, es dedueix una tendència negativa més pronunciada en el cas espanyol. En el període 2011-2018, el creixement mitjà anual del nombre d'empreses que amplien capital a les Balears és del –0,52 %, mentre que en el conjunt d'Espanya és del –2,58 %. Pel que fa al volum de les ampliacions de capital, hi ha un repunt a les Balears des de l'any 2016. En concret, l'any 2018 el volum de capital emès ha estat de 1.070 milions d'euros, amb una taxa de creixement del 31,1 % el 2017 i del 33,8 % el 2016. A Espanya, no s'observa un canvi de tendència en els darrers anys, i la sèrie segueix una tendència negativa, amb l'excepció del repunt de l'any 2016. En concret, el capital ampliat el 2018 ha ascendit a 26.422 milions d'euros, amb una taxa de creixement negativa de –30,55 % el 2018. Pel que fa al volum mitjà per ampliació, a les Balears ha pujat a 0,86 milions d'euros el 2018, fet que suposa un creixement del 39,83 % en relació amb el volum mitjà d'ampliació de capital del 2017. El volum mitjà a les Balears és inferior al volum mitjà de les ampliacions en el conjunt del país, on han ascendit a 1,23 milions d'euros l'any 2018, amb un creixement del 17,41 % en relació amb l'any anterior. (Vegeu el gràfic I-9.7b.)

9.3.2.1. Cotització a borsa i mercat alternatiu borsari (MAB)

Les empreses ubicades a les Illes Balears no utilitzen, en general, el finançament mitjançant el mercat borsari. De fet, com s'assenyalava en la memòria anterior, només hi ha dues empreses que cotitzen en mercats que tenen seu a les Balears. Per una banda,

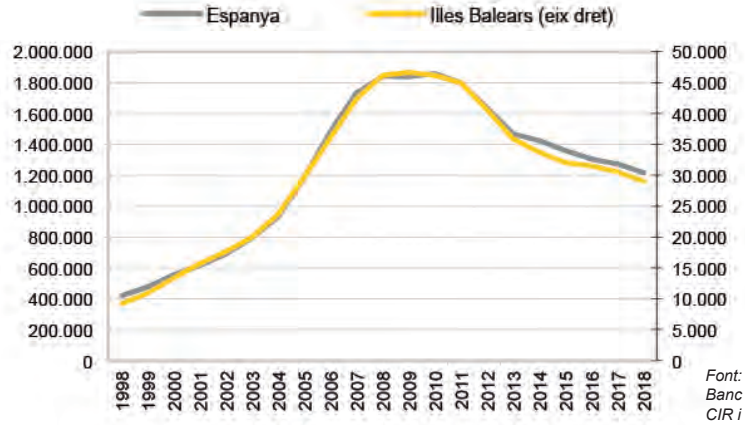
hi ha una empresa hotelera que cotitza en borsa; per l'altra, hi ha una empresa tecnològica que ha debutat en el mercat alternatiu borsari a principi de 2018.

9.3.3. D'altres

Les societats de capital risc són un altra forma de finançament de les empreses, tot i que no han arribat a ser una alternativa a les Balears perquè no s'han desenvolupat.

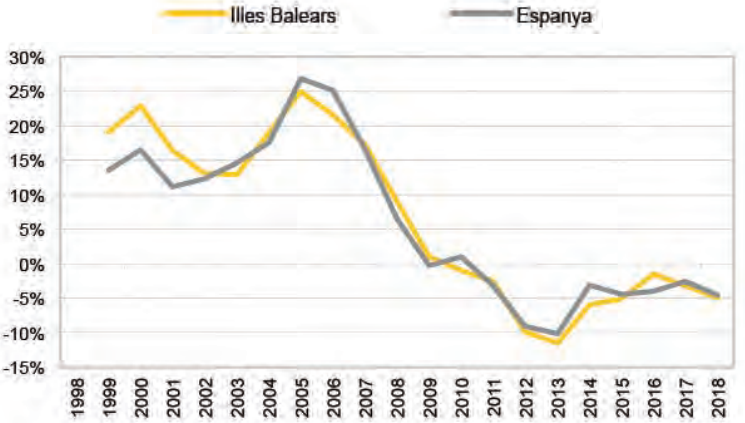
Una altra font de finançament més recent que adquireix importància a altres països és el que es denomina *crowdfunding* o micromecenatge. Aquest finançament col·laboratiu es basa en la cerca de mecenes que fan petites aportacions de doblers fins que s'aconsegueix la quantitat suficient per finançar un projecte. No obstant això, la seva importància al nostre país és encara limitada: un informe d'Universo Crowdfunding i de la Universitat Complutense calcula en 101,65 milions[4] la recaptació d'euros a tot Espanya mitjançant aquest procediment durant tot l'any 2017, amb un creixement del 38,92 % en relació amb el 2016. Per tant, la importància que té a les Balears és encara reduïda.

Gràfic I-9.1a. Volum de crèdit (milions d'euros) (1998-2018)

Font: Boletín Estadístico del Banc d'Espanya, memòria del CIR i elaboració pròpia

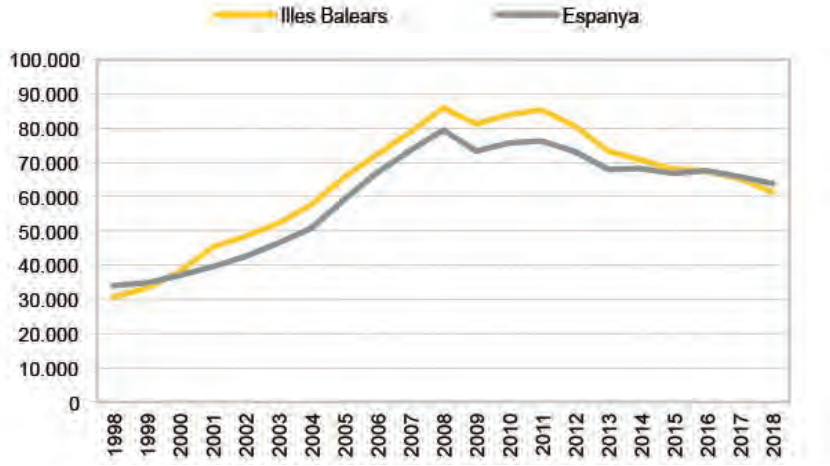
Gràfic I-9.1b. Taxa de creixement del crèdit (1998-2018)

Font: Boletín Estadístico del Banc d'Espanya, memòria del CIR i elaboració pròpia

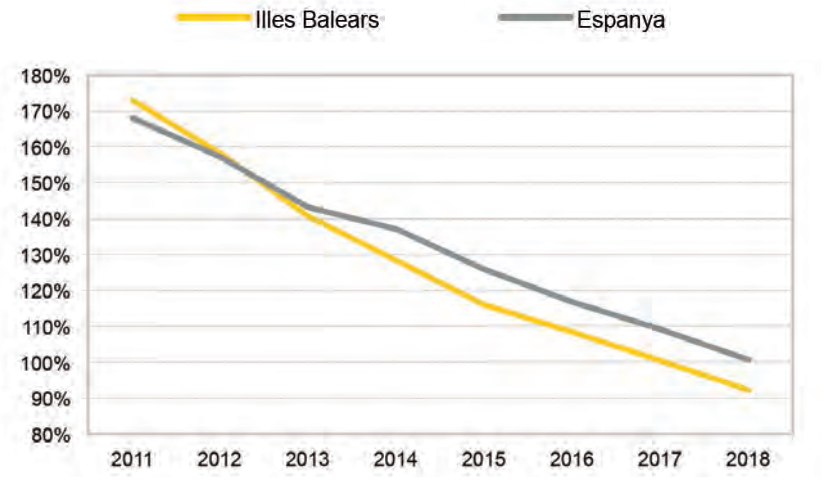
[4] No obstant això, l'informe no inclou plataformes que operen en el mercat secundari i que no requereixen autorització de la CNMV per operar. Segons l'informe, si es tingués en compte la quantia recaptada per aquestes plataformes, la xifra podria arribar a multiplicar-se per tres.

Gràfic I-9.1c. Import mitjà per titular (euros) (1998-2018)

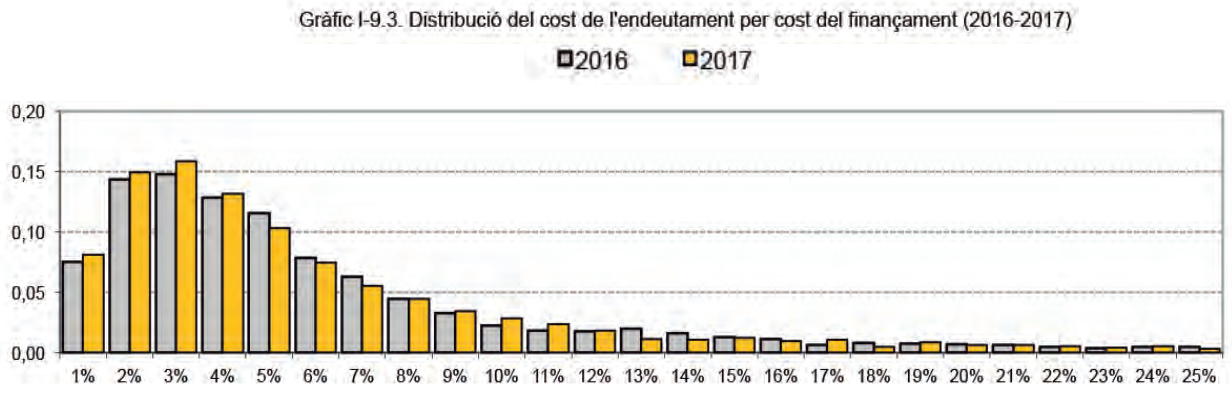
Font: Boletín Estadístico del Banc d'Espanya, memòria del CIR i elaboració pròpia

Gràfic I-9.2. Crèdit total en relació amb el PIB (2011-2018)

Font: Boletín Estadístico del Banc d'Espanya, INE i elaboració pròpia

Gràfic I-9.3. Distribució del cost de l'endeutament per cost del finançament (2016-2017)

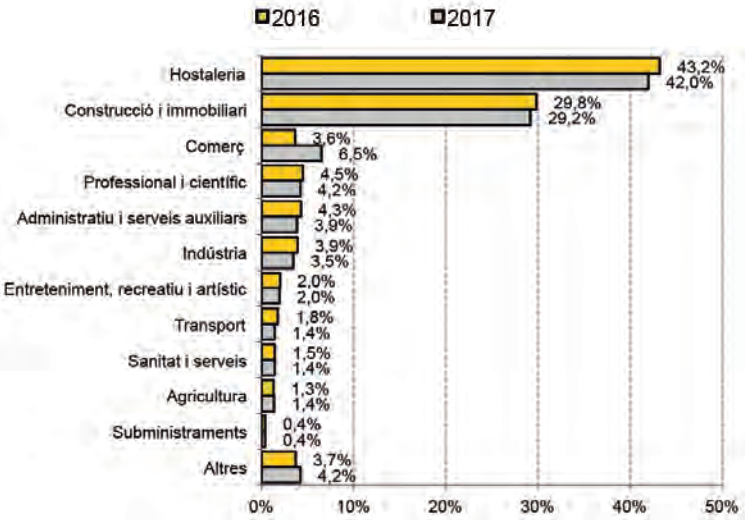
Font: SABI i elaboració pròpia

Quadre I-9.1. Hipoteques a famílies (2008-2018)

	Illes Balears				Espanya			
	Nombre d'hipoteques	Volum de les hipoteques (milers d'euros)	Import mitjà (€)	Nombre d'execucions hipotecàries	Nombre d'hipoteques	Volum de les hipoteques (milers d'euros)	Import mitjà (€)	Nombre d'execucions hipotecàries
2008	33.955	6.265.359	184.519	–	1.283.374	206.027.990	160.536	–
2009	30.178	4.238.247	140.442	–	1.082.587	149.290.543	137.902	–
2010	27.153	3.906.068	143.854	–	960.948	122.490.463	127.468	–
2011	19.325	2.420.050	125.229	–	651.759	77.957.706	119.611	–
2012	14.963	1.795.346	119.986	–	456.765	51.743.707	113.283	–
2013	10.207	1.365.968	133.827	–	326.978	37.484.012	114.638	–
2014	9.786	1.489.345	152.191	1.941	315.535	41.097.804	130.248	70.422
2015	12.748	2.181.378	171.115	1.328	371.981	48.936.163	131.556	60.032
2016	13.907	2.459.346	176.842	753	400.873	53.610.362	133.734	41.288
2017	14.686	2.866.644	195.196	515	429.082	60.691.568	141.445	27.171
2018	**14.576**	**3.335.965**	**228,867**	**387**	**478.403**	**68.382.147**	**142.938**	**25.903**

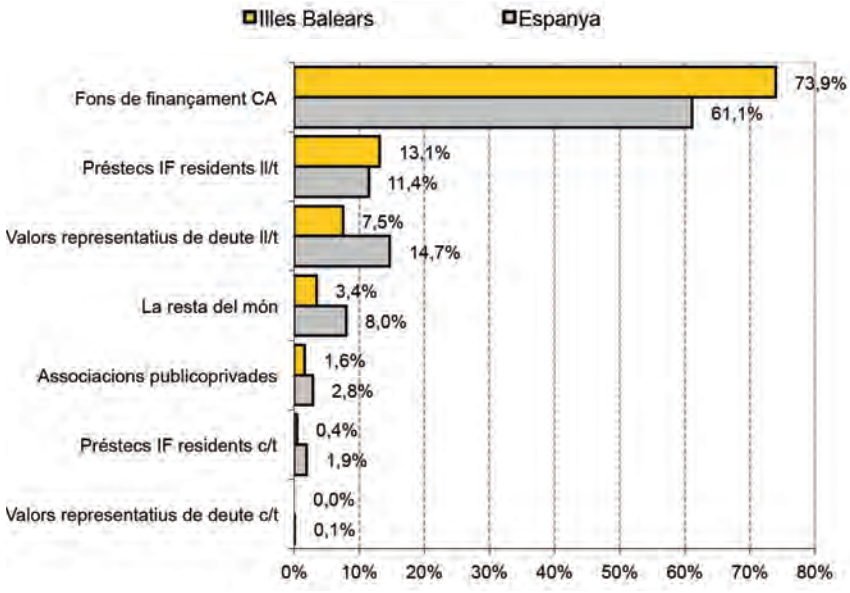
Font: INE i elaboració pròpia

Gràfic I-9.4. Distribució de l'endeutament per sector econòmic (2016-2017)

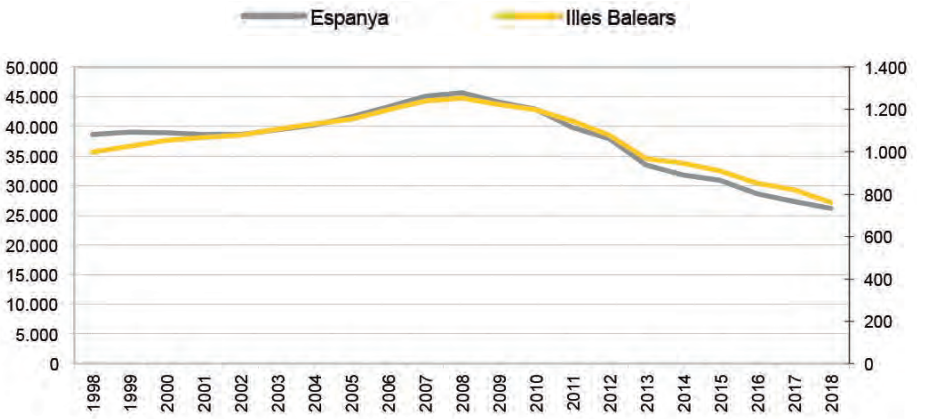
Font: SABI i elaboració pròpia

Gràfic I-9.5. Composició del deute segons el PDE (desembre de 2018)

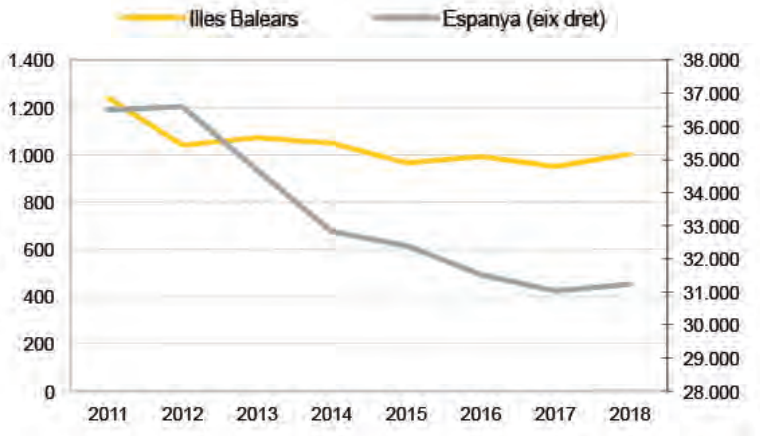
Font: Boletín Estadistico del Banc d'Espanya i elaboració pròpia

Gràfic I-9.6. Evolució del nombre d'oficines (1998-2018)

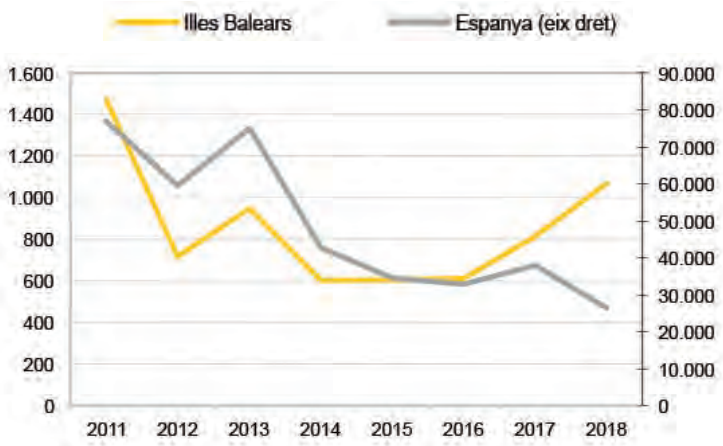
Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia

Gràfic I-9.7a. Nombre d'empreses que amplien capital (2011-2018)

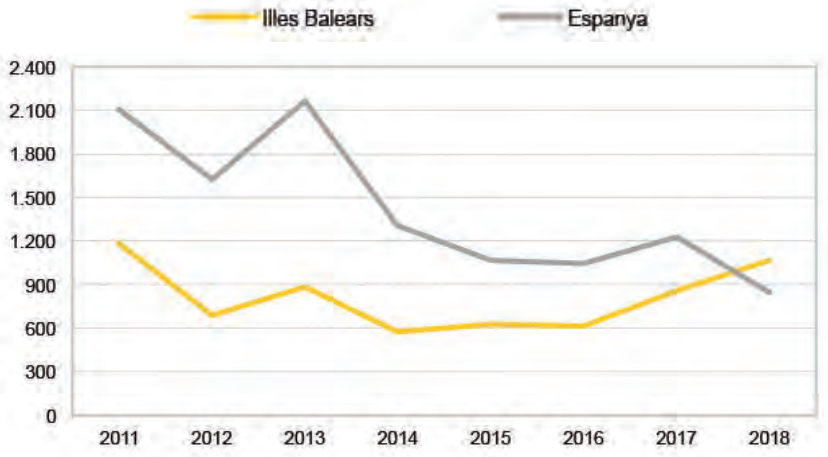
Font: INE i elaboració pròpia

Gràfic I-9.7b. Volum d'ampliacions de capital (milions d'euros) (2011-2018)

Font: INE i elaboració pròpia

Gràfic I-9.7c. Volum mitjà d'ampliació de capital (milers d'euros) (2011-2018)

Font: INE i elaboració pròpia

10. Administracions públiques i càrrega fiscal

Resum

El 2018, la despesa pública de l'Administració de la Comunitat Autònoma puja un 7,3% respecte al 2017 i gairebé arriba als 5.009 milions d'euros. A més, l'import del deute de la Comunitat Autònoma al final de l'exercici és de 8.706 milions d'euros, lleugerament per sota de la xifra de l'any anterior.

Els pressupostos consolidats dels consells insulars augmenten un 12,7 % i sumen 652,7 milions d'euros. D'aquests, 459 milions corresponen al Consell de Mallorca, 93,1 milions al Consell de Menorca i 100,6 milions al Consell d'Eivissa. Els ingressos dels pressupostos dels ajuntaments de les Balears s'aproximen als 1.325 milions d'euros, mentre que les despeses han estat 1.314 milions d'euros.

L'Administració autonòmica representa un 47,0 % de la càrrega fiscal de tot l'arxipèlag; l'Administració estatal, un 41,4 %, i la local, l'11,5 % restant. La càrrega fiscal per habitant és de 7.851,5 euros, per sobre de la mitjana estatal. Les Balears són una altra vegada la tercera comunitat amb més càrrega fiscal per capita, després del País Basc i de Madrid.

Les Illes Balears continuen sent la primera comunitat autònoma en pressió fiscal (calculada dividint la càrrega fiscal entre el PIB per capita), amb un 29,3 %, per sobre de la mitjana estatal, que és d'un 23,5%. Per primer any, les Balears són la comunitat autònoma de règim comúque suporta més imposició indirecta.

La despesa pública —estimada des del punt de vista pressupostari de les institucions— s'ha elevat a 14.602,3 euros per habitant. En relació amb el PIB per capita, representa un 54,6%, mig punt més que l'exercici del 2017, la qual cosa significa que els habitants de les Balears suporten una despesa pública equivalent a 200 dies de la seva riquesa anual o, expressat en altres termes, els ciutadans balears de mitjana destinen el seu esforç a generar rendes per contribuir a l'interès comú de la societat fins al 18 de juliol, i només a partir de llavors «treballen» —en termes col·loquials— per a si mateixos.

10.1. Introducció

En aquest apartat s'analitzen els pressuposts generals de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, els pressuposts dels consells insulars, els dels ajuntaments, la recaptació tributària que ha obtingut la Delegació Especial d'Hisenda a les Illes Balears i la càrrega fiscal a les Balears per illes i per municipis.

10.2. La comunitat autònoma

En aquest subapartat s'hi analitzen els pressuposts de l'Administració general i els dels ens de dret públic i de les societats públiques.

10.2.1. El pressupost de l'Administració General

A continuació, s'estudien els capítols dels ingressos i l'evolució de les despeses.

10.2.1.1. Els ingressos

El pressupost general d'ingressos no financers per a l'any 2018 de l'Administració general de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears (en el qual queden incloses les entitats autònomes) és de 4.027,8 milions d'euros i presenta un augment de 451,9 milions d'euros respecte als que es varen aprovar per a l'exercici de l'any anterior. (Vegeu el quadre I-10.1.)

Tots els apartats presenten variacions positives respecte al 2017. Les operacions corrents augmentaren un 12,9 %, bàsicament gràcies al gran increment recaptatori dels imposts indirectes (20,8 %).

Fent l'anàlisi per capítols, es pot observar que els que corresponen a les operacions corrents són els més importants pel que fa al pes relatiu sobre el total del pressupost, ja que representen en conjunt el 77,0 % dels ingressos prevists.

10.2.1.2. Les despeses

S'observa en l'evolució del període 2001-2018 del pressupost global de despesa de la CAIB, que inclou la despesa no financera i la financera, que en aquests divuit anys ha passat dels 950,5 milions d'euros (el 5,3 % del PIB) als 5.008,8 milions d'euros (el 15,9 % del PIB). (Vegeu el gràfic I-10.1. i el quadre IA-11.1.)

Els crèdits corresponents a l'estat de despeses dels pressuposts de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears del 2018 es presenten en tres nivells que corresponen a les classificacions econòmica, funcional per programes i orgànica. El conjunt de les despeses arriba als 5.008,9 milions d'euros, amb un creixement del 7,3 % respecte al 2017. (Vegeu el quadre I-10.2.)

En la classificació econòmica hi ha els crèdits agrupats d'acord amb la seva naturalesa econòmica i s'hi distingeix entre operacions corrents (capítols I, II, III i IV) i operacions de capital (capítols VI, VII, VIII i IX). A la vegada, els crèdits destinats a operacions corrents es desglossen en despeses de funcionament (despeses de personal i compra de béns corrents i serveis), en despeses financeres i en transferències corrents. Les operacions de capital distingeixen entre les inversions reals (inversions directes efectuades per l'Administració mateixa), les transferències de capital i les variacions d'actius i de passius financers.

El conjunt de les operacions corrents ha augmentat un 5,1 %, cosa que suposa 173 milions d'euros més respecte al 2017 i 2,16 punts percentuals per sota de la variació global del pressupost. Quant al pes relatiu sobre el total, les operacions corrents passen del 72,0 % el 2017 al 70,6 % en el pressupost del 2018, això suposa un descens d'1,44 punts.

Pel que fa a les operacions de capital, han crescut un 15,5 %, fet que suposa una variació de 74 milions d'euros sobre la xifra del 2017. Quant al pes relatiu en relació amb el total, les operacions de capital passen del 10,2 % el 2017 a l'11,0 % en el pressupost del 2018, és a dir, un increment de 0,8 punts percentuals.

10.2.1.3. Les inversions

Les dotacions previstes en el capítol VI de l'estat de despeses, a més de les classificacions a què hem fet referència en els apartats anteriors, estan agrupades i classificades per criteris de territorialització segons l'àmbit insular en el qual es du a terme la despesa, d'acord amb el que estableix l'article 35 del Decret legislatiu 1/2005, de 24 de juny, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei de finances de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears.

La territorialització recollida en aquest pressupost es correspon, per raons tant d'homogeneïtat com de les operacions pressupostàries mateixes, amb els codis que s'han utilitzat en pressuposts anteriors. La territorialització de la inversió és un aspecte problemàtic en qualsevol pressupost. El criteri que s'ha seguit per territorialitzar el capítol VI és el d'aplicar el codi territorial corresponent a l'àmbit insular on es produeix la inversió. S'ha de fer ressaltar que una territorialització amb aquest criteri només permet territorialitzar la inversió efectuada en matèria d'infraestructures, i fins i tot així és discutible que es pugui assegurar que la rendibilitat de la inversió repercuteix exclusivament sobre el territori al qual s'ha imputat.

D'altra banda, el criteri de territorialització usat, aplicat a altres tipus d'inversions diferents de les de dotació d'infraestructura, pot conduir a lectures errònies de les dades; malgrat que la despesa efectuada es faci en un lloc determinat, això no implica que els efectes es manifestin només en aquest lloc. Aquest fet justifica, en part, l'existència d'un codi 00 «indeterminat», ja sigui perquè a priori és impossible determinar físicament el lloc on es produirà la inversió, ja sigui perquè, fins i tot sabent-ho, la territorialització conduiria a desvirtuar totalment les dades territorialitzades.

Amb aquestes prevencions i tenint en compte aquestes consideracions, és com s'han de llegir les dades de la territorialització. Es desprèn que, del total d'inversions reals a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, el 25,5 % es fa a Mallorca sense tenir present Palma, atès que és l'illa més gran i la que

té més nombre d'habitants i, per tant, la que té més activitat social i econòmica de l'arxipèlag. A la capital de les Illes, Palma, s'hi destina un 11,5 %; a Eivissa, un 24,2 %; a Menorca, un 5,7 %, i a Formentera, un 0,5%. El 32,6 % és inversió no territorialitzada. (Vegeu el quadre I-10.3.)

10.2.1.4. Els pressuposts dels béns de dret públic i de les societats públiques

Els pressuposts dels béns de dret públic, formats, d'una banda, per un seguit d'empreses públiques no societàries (Radiotelevisió de les Illes Balears, Institut Balear del Turisme, Institut Balear de l'Aigua i de Qualitat Ambiental, Institut Balear de Conservació de la Natura, Institut Balear de l'Habitatge, Serveis Ferroviaris de Mallorca, Institut d'Innovació Empresarial de les Illes Balears, Institut Balear d'Infraestructures i Serveis Educatius i Culturals, Institut d'Estratègia Turística de les Illes Balears, Fons de Garantia Agrària i Pesquera de les Illes Balears, Ports de les Illes Balears, Agència de Cooperació Internacional de les Illes Balears, Espais de Natura Balear i Institut Balear de Joventut) i, de l'altra, per dos consorcis (Centre Balears Europa i Transports de Mallorca), així com els de les societats públiques (empreses públiques de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears en forma de societat anònima), s'inclouen en els pressuposts de la conselleria del Govern de les Illes Balears de la qual depenguin. Per això, es considera interessant analitzar els pressuposts d'aquestes institucions.

De manera agregada, el pressupost d'aquestes institucions per a l'exercici del 2018 arriba a un total de 767 milions d'euros, dels quals 554 milions d'euros corresponen a entitats públiques empresarials,117 a consorcis, 90 a fundacions i 5 a societats mercantils públiques. (Vegeu el quadre I-10.4.)

10.2.2. El deute acumulat

Les dades del Banc d'Espanya, referides al quart trimestre de l'any, mostren que el deute acumulat de les Illes Balears durant el 2018 ha estat de 8.706 milions d'euros, 96 milions menys que l'any anterior. És la primera reducció des de l'any 2010. (Vegeu el quadre I-10.5.)

10.3. Consells insulars

10.3.1. Anàlisi pressupostària

El pressupost agregat dels tres consells insulars per a l'exercici del 2018, tant en ingressos com en despeses, s'ha presentat anivellat, amb un espectacular creixement interanual del 12,7 %. Es tracta en valors absoluts de 652,7 milions d'euros; per tant, és el més alt de la sèrie històrica i supera per primera vegada després de la crisi els valors a què es va arribar al principi d'aquesta dècada.

Des del punt de vista interanual, pel que fa als ingressos, destaca l'increment de les operacions de capital, amb una taxa interanual del 27,7 %, per l'augment de l'endeutament del Consell Insular de Mallorca i l'alienació d'inversions. En el cas dels consells d'Eivissa i de Menorca, el creixement se centra en les transferències de capital per executar i mantenir infraestructures. En ambdós casos presenten taxes de creixement superiors al 20,0%. (Vegeu els quadres I-10.6. i IA-10.2.)

En valors absoluts, els ingressos per operacions de capital estan lleugerament per sota del 15,0 % del total dels ingressos dels consells insulars, tan sols 130 dels més de 650 milions pressupostats per a tot l'exercici del 2018. Resulta poc significativa l'anàlisi de les taxes de creixement per capítols, ja que el 2017 no es varen pressupostar ingressos per alienació d'actius en el capítol 6 i la previsió d'ingressos per nou endeutament era pràcticament testimonial, enfront de la consignació de 12,7 milions d'euros per al 2018. En canvi, la previsió d'ingressos del capítol 7 sí que presenta una taxa de variació significativa de l'11,3 %, atès el caràcter recurrent dels fons finalistes transferits d'altres administracions per al finançament del fons de compensació interinsular o les inversions estatutàries en infraestructures, si no convenis amb l'Administració de l'Estat per al finançament d'inversions com el de carreteres.

Els ingressos corrents superen els 532 milions d'euros, i presenten una taxa de creixement del 9,5 %, amb pujades en la previsió d'ingressos per imposts directes (9,7 %) i indirectes (4,9 %), i un creixement significatiu de les taxes i altres ingressos que provenen de la prestació dels serveis del 39,1 %, tot i que aquest creixement no és generalitzat, ja que és el Consell de Mallorca el que duplica la seva previsió d'ingressos per aquest concepte, mentre que els consells de Menorca i Eivissa presenten taxes negatives interanuals.

No obstant això, i si bé el creixement en termes relatius de la taxa interanual és relativament discret (8,6 %), en valors absoluts l'augment més gran dels ingressos corrents es produeix en les transferències corrents d'altres administracions (fonamentalment de l'Administració autonòmica i del fons complementari de finançament de l'Estat), per mantenir les competències transferides i les institucions insulars mateixes. Aquests ingressos per transferències corrents suposen la principal font de finançament operatiu dels consells, ja que es tracta de recursos incondicionats que arriben al 70,0 % del total dels seus ingressos i a més del 85,0 % de les despeses corrents.

Pel que fa a la despesa, amb una taxa interanual de creixement global també del 12,7 %, la desagregació de les despeses corrents no està tan descompensada, amb una taxa interanual de creixement del 14,6% que es presenta positiva en tots els capítols. A més, encara que els capítols 3 i 5 (despeses financeres i fons de contingència i imprevistos) augmenten espectacularment (+93,5 % i +161,5 %), en valors absoluts són escassament representatius en el conjunt de les despeses corrents. En canvi, l'evolució de les despeses en els capítols 1 i 2 (personal i compra de béns i serveis) concentra la major part de la pujada interanual en valors absoluts, però amb taxes de variació més moderades, tot i que també significatives especialment en les despeses de personal, el creixement de les quals supera les taxes autoritzades de creixement dels salaris, per la qual cosa cal interpretar aquest sobreaugment de la despesa com un indicador d'un increment net de plantilles.

Quant al capítol 4 de despeses consolidades, que reflecteix la consignació de les ajudes a tercers, especialment les ajudes a famílies, entre les quals destaquen les ajudes socials, la taxa de variació interanual supera el 15,0% i se situa en els 86,5 milions d'euros.

Pel que fa a les despeses en operacions de capital, en conjunt tenen una taxa de creixement del 8,1 %. Destaquen les despeses no financeres per a inversions indirectes en infraestructures finançades per mitjà de les transferències de capital (+47,5 %) i les inversions reals directes dels consells (+9,5), mentre que les operacions de capital que reflecteixen la despesa financera dels fons destinats a amortitzar l'endeutament consignats en el capítol 9 es redueixen a la meitat (–52,9 %).

Això repercuteix en el fet que l'any 2018 la previsió d'ingressos en el capítol 9 (nou endeutament) superi la previsió de despesa en el mateix capítol 9 (per a l'amortització de l'endeutament acumulat), amb la qual cosa per primera vegada en els darrers anys es genera endeutament net. Encara que la quantia no sigui significativa en el total del pressupost, representa un canvi de tendència rellevant, l'evolució de la qual caldrà observar en els propers exercicis. Com a conseqüència d'això, també desapareix l'estalvi en despesa financera, i la despesa en el capítol 3 per pagar els interessos del deute torna a créixer, després d'anys de minoracions successives.

El capítol de despesa amb més creixement en termes relatius (+161,5 %) és el capítol 5, que reflecteix la previsió per al fons de contingència i imprevists, la finalitat del qual és satisfer el pagament de resolucions judicials sense consignació específica o despeses urgents no previstes, incloses les derivades de situacions d'emergència per fenòmens climàtics catastròfics, si bé en valors absoluts ni la consignació ni l'increment són significatius en el context global de la despesa.

En l'anàlisi comparativa dels pressuposts consolidats de cada institució insular, el creixement d'ingressos i despeses del Consell de Mallorca està per sobre de la mitjana, amb un augment del 14,2 %. Els consells de

Menorca i Eivissa, tot i que també presenten taxes de variació positives, estan per sota de la mitjana, amb un increment del 9,9 % el de Menorca i del 8,5 % el d'Eivissa, aquest darrer en un esglaó inferior, com l'any anterior. En valors absoluts, el creixement del pressupost del Consell Insular de Mallorca supera els 50 milions d'euros, de manera que duplica el de l'any anterior i acumula ja dos anys d'increments significatius. El creixement interanual està entorn dels 8 milions d'euros tant en el cas del Consell de Menorca com en el d'Eivissa.

En relació amb la despesa, l'estructura està marcadament diferenciada entre la despesa corrent i la despesa en operacions de capital, ja que aquest en el cas del Consell de Mallorca tot just arriba a un terç de la despesa corrent, mentre que en els consells de Menorca i Eivissa la despesa pressupostada per a operacions de capital es situa a l'entorn del 50 % de la despesa corrent, (fins al 65% en el cas de Menorca), en una proporció de 2 a 1 en el total de la despesa.

El 2018, en relació amb l'exercici precedent, les taxes de creixement de la despesa corrent del Consell de Mallorca (16,4 %) pràcticament dupliquen les dels altres dos consells insulars, amb un 8,4 % a Menorca i un poc superior en el cas d'Eivissa, ja que s'acosta a l'11,0 %. En canvi, la taxa de creixement de la despesa de capital, tot i que en valors absoluts menors, a Menorca i Eivissa, on arriba prop del 50 % de la despesa corrent, és indicativa d'una major vocació inversora, especialment en el cas de Menorca, en què el creixement interanual ha estat superior al 12,0 %, mentre que en el cas d'Eivissa ha estat d'un discret 3,7 %.

Quant als ingressos, també s'aprecien diferències significatives en les variacions en valors absoluts, amb taxes de creixement superiors al 20,0 % dels ingressos per operacions de capital en els tres consells insulars, que en el cas del de Mallorca arriba fins al 30,1 %. Per contra, el creixement dels ingressos corrents és més moderat, especialment en els casos de Menorca i Eivissa, amb taxes lleugerament superiors al 5,0 %, mentre que el Consell de Mallorca duplica aquesta taxa interanual i arriba a una variació de l'11,2 %.

10.3.2. Compte financer

El pressupost agregat dels consells insulars per al 2018 supera per primera vegada el 2,0% —representa l'1,9 % del producte interior brut a preus de mercat de les Illes Balears (font: Institut Nacional d'Estadística: Comptabilitat regional, 1a estimació)—, concretament un 2,16 %, mentre que el conjunt de les administracions insulars representava, pressupostàriament, l'1,9 % del PIB balear el 2017 (avanç de l'INE), i l'1,8 % el 2016.

La previsió d'ingressos no financers (ingressos corrents més ingressos no financers de capital) ha crescut fins a superar els 639,3 milions d'euros, la qual cosa representa un increment del 10,6 % en relació amb l'exercici anterior. En l'apartat de despeses, el conjunt de les despeses corrents més les inversions, tant directes (capítol 6) com indirectes (capítol 7), ha estat de 641 milions d'euros, és a dir, un augment absolut de 97 milions d'euros (17,8 %) en relació amb l'exercici precedent.

La previsió de fons destinats a la variació d'actius i passius financers en conjunt s'ha reduït 12,1 milions d'euros (la meitat que el 2017), als quals cal afegir la càrrega financera ordinària del capítol 3 de despeses (3,9 milions d'euros), de manera que la càrrega financera real suportada en l'exercici del 2018 seria de 16 milions d'euros (26,8 el 2017) i representaria el 2,4 % (dos punts menys que el 2017) del total del pressupost de despeses i el 3,1 % dels ingressos corrents.

L'estalvi per operacions corrents (ingressos corrents menys despeses corrents) ha estat de 54,2 milions d'euros, enfront dels 68,5 del 2017. El dèficit per operacions no financeres de capital (ingressos no financers de capital menys inversions directes i indirectes per la via de la transferència de capital) ha estat de 55,6 milions d'euros, un poc per sobre dels 50,4 milions d'euros de l'exercici anterior, de manera que es consolida la tendència a la caiguda dels ingressos de capital i el desplaçament de pressupost corrent per finançar inversions.

La despesa pressupostada per operacions no financeres de capital (inversions totals)

ha estat de 171 milions d'euros (enfront dels 145 milions d'euros de l'exercici anterior). Malgrat tot, es manté en una quarta part del total de pressupost de despeses i representa un 0,56 % sobre el PIB de les Balears en l'exercici del 2018 (dada de l'INE: Comptabilitat regional).

En termes de capacitat o necessitat de finançament (despeses d'inversió menys estalvi corrent), el pressupost agregat dels ens insulars del 2018 registra una necessitat de finançament de 116,8 milions d'euros (40,3 més que el 2017) i representa un 0,2 % del PIB del 2018.

Aquests 116.8 milions d'euros no s'han finançat íntegrament amb ingressos procedents d'altres administracions (transferències de capital) com en anys anteriors, de manera que ha calgut acudir a fonts alienes de finançament (deute), amb què s'ha cobert un 10,0 % d'aquesta necessitat de finançament.

Com ja s'ha comentat, en l'exercici del 2018 hi ha hagut endeutament net, tot i que la xifra en valors absoluts no és significativa (1,4 milions d'euros), de manera que s'ha trencat la línia dels exercicis anteriors, en què no hi hagué endeutament brut. A això cal afegir-hi que el 2018 només s'han destinat 11 milions d'euros a cancel·lar deute d'exercicis anteriors (per sota de la meitat que el 2017), cosa que representa un 1,7 % de l'import total dels pressupostos, una quinzena part del que s'ha destinat a inversions.

La ràtio d'estalvi net (estalvi corrent menys endeutament net / despeses no financeres de capital) es redueix fins a un 0,24. Per tant, també es trenca la línia ascendent propiciada per l'absència d'endeutament d'exercicis anteriors, en els quals es duplicava i se superava el mig punt, tot plegat en el context de les limitacions introduïdes per la normativa estatal per controlar el dèficit de les administracions públiques.

10.4. Ajuntaments

10.4.1. Anàlisi pressupostària

El 2018, els ajuntaments de les Illes Balears presenten uns pressuposts que en conjunt estan equilibrats, tot i que no tots estan anivellats. Hi ha diferències no significatives entre els ingressos i les despeses (que en conjunt són 10 milions d'euros, menys de l'1,0% del total del pressupost), i respecten en tots els casos el principi del no dèficit inicial. (Vegeu els quadres I-10.7. i I-10.8.)

L'import total dels ingressos del 2018 ha estat de 1.324 milions d'euros, amb una taxa molt baixa de creixement dels pressuposts municipals en relació amb l'exercici anterior, ja que l'increment del 0,8 % és insuficient per cobrir la variació de l'IPC, que, a desembre de 2017, és de l'1,6 % a les Balears.

El pressupost agregat dels municipis del 2018 presenta en conjunt un superàvit inicial no financer de 58,7 milions d'euros, enfront dels 70,8 milions d'euros del 2017, mentre que el saldo sense càrrega financera per interessos supera ja els 77,7 milions d'euros, lleugerament per sota dels 88,5 de l'any anterior.

Quant als ajuntaments més rellevants, com no podia ser d'altra manera, s'observa clarament com els municipis de Palma i Calvià són els que disposen de més pressupost per a despeses. Així, acumulen més de la meitat del pressupost de tots els ajuntaments de Mallorca, i gairebé el 40 % dels municipis de la comunitat, si bé cal remarcar que Calvià no ha aprovat un nou pressupost per al 2018, ja que ha funcionat amb el pressupost prorrogat, i d'aquí que disminueixi en valors absoluts en relació amb el 2017.

L'Ajuntament de Palma, amb un pressupost de 425 milions el 2018, presenta un increment de despeses interanual de l'1,1 %, un poc per sota de la mitjana del conjunt dels municipis de les Balears; en canvi, en el cas de Calvià la variació és negativa per la pròrroga pressupostària i se situa en el –4,3%.

10.4.2. Compte financer

Els ajuntaments de les Balears han gestionat en conjunt un pressupost per a l'exercici del 2018 de 1.325 milions d'euros, equiva-

lent al 4,39 % del PIB balear (segons la 1a estimació feta per l'INE), gairebé la mateixa proporció que el 2017, quan el conjunt de la despesa municipal va representar el 4,37 %.

Els ingressos no financers (ingressos corrents més ingressos de capital no financers) han estat de 1.309,4 milions d'euros, amb un increment de 16,5 milions d'euros, que representa un creixement de l'1,28 % en relació amb el 2017, mentre que les despeses no financeres (despeses corrents més despeses per operacions de capital no financeres) han estat de 1.250,7 milions d'euros, 28,6 més que el 2017 (2,34 % d'increment). El total de la despesa financera per variació d'actius i passius financers s'ha pressupostat en 63,7 milions d'euros (83,7 el 2017 i 77,9 el 2016), la qual cosa representa una lleugera disminució després dels increments dels anys anteriors tant en la variació de passius financers (amortització de deute), la variació anual dels quals és del –13,7 %, com en la variació d'actius financers per la concessió de bestretes i préstecs, que queden reduïts a una quantia merament testimonial, ja que han minvat més del 80 %.

L'estalvi en operacions corrents (diferència entre els ingressos i les despeses corrents) ha estat de 153,4 milions d'euros (196,4 milions el 2017). En canvi, el dèficit per operacions de capital no financeres s'ha reduït en 31 milions d'euros, fins a 94,6 milions d'euros, molt per sota de l'estalvi en operacions corrents.

Com en exercicis precedents, el pressupost del 2018 presenta una situació de dèficit de caixa no financer (l'estalvi financer corrent, 153,4 milions d'euros, supera folgadament, com en l'exercici anterior, el dèficit de les operacions de capital no financeres: 94,6 milions d'euros), que queda en 58,8 milions d'euros, superàvit del qual caldria deduir la variació neta de les operacions financeres, que ha estat de –48,2 milions d'euros.

La despesa en operacions no financeres de capital ha estat de 134 milions d'euros, acumula una disminució de 33 milions d'euros en els darrers dos exercicis i se situa lleugerament per sota del mig punt percentual del PIB balear.

Pel que fa a la necessitat de finançament, el conjunt de les corporacions municipals registren un romanent de finançament (estalvi corrent menys despeses no financeres de capital) de 20 milions d'euros, que representen menys d'una dècima de punt del PIB balear del 2018.

L'increment de l'endeutament brut (emissió de deute o subscripció creditícia bruta) en el conjunt dels ajuntaments s'ha reduït en un cinquanta per cent en relació amb el 2017; en valors absoluts, suposa una quantia merament testimonial en el context dels ingressos de 4 milions d'euros, xifra insuficient per atendre els 61,5 milions d'euros que es varen destinar a amortitzar deute d'exercicis anteriors, de manera que l'endeutament municipal presenta un important grau de sanejament financer, amb saldo anual net d'endeutament negatiu superior als 60 milions d'euros.

La ràtio d'estalvi net (estalvi corrent menys endeutament net / despeses no financeres de capital) augmenta fins al 160,0 %, i manté a l'alça, per sobre del 100 %, la tendència d'exercicis anteriors.

La càrrega financera del deute públic municipal balear (anualitat per amortització més interessos) en els pressuposts del 2018 ha estat en el conjunt dels ajuntaments de 80,1 milions d'euros —un poc per sota dels 89 milions del 2017—, la qual cosa és conseqüència directa de la disminució del deute net i dels baixos tipus vigents.

10.4.3. Ajuntament de Palma

El pressupost consolidat de l'Ajuntament de Palma i els seus organismes autònoms per a l'exercici del 2018 ha estat de 425 milions d'euros, anivellat i equilibrat tant en ingressos com en despeses. D'aquest import, 418 milions corresponen a la corporació mateixa, i la resta, als organismes municipals que conformen el perímetre de la consolidació i a transferències internes per un import de 37 milions d'euros, que són objecte d'eliminació en el procés per evitar duplicitats. (Vegeu el quadre IA-10.3.)

La variació és inferior a l'IPC (l'1,18 %, enfront de l'1,6 % d'increment de l'índex general a les Balears). Per tant, perd el ritme de creixement de l'exercici anterior (quan l'augment del 5,8 % es va situar molt per sobre del creixement dels preus), que apuntava a un creixement real en termes de poder adquisitiu que no es produeix el 2018.

Com en exercicis anteriors, l'augment pressupostari es dona tant en els organismes autònoms com en el pressupost de la corporació. Si es consolidassin, a més, les empreses públiques, el pressupost seria de 593,4 milions d'ingressos, però en aquest cas els estats pressupostaris no serien comparables, per la qual cosa, a l'efecte metodològic, i malgrat la seva rellevància, es prescindeix del sector privat municipal.

En l'estat de despeses, a més del creixement de les transferències de capital (52,0 %), que és poc representatiu en valors absoluts en relació amb el total del pressupost, destaca l'increment (195,3 %) de la dotació al fons de contingències i imprevists per atendre resolucions judicials contràries i emergències que no tenen cabuda en la consignació pressupostària d'altres capítols, així com les transferències de capital el creixement de les quals compensa la disminució d'aquest capítol en l'exercici anterior. En canvi, disminueix en un 85,8 % la consignació per concedir bestretes i préstecs al personal i a altres institucions.

Pel que fa a l'endeutament, la consignació per amortitzar el deute accelera la tendència decreixent d'exercicis anteriors en la mesura que el saldo viu del deute públic de Palma continua el procés de sanejament, per la qual cosa és contradictori que, en un entorn estable de tipus d'interès baixos, la dotació del capítol 3 per pagar interessos augmenti gairebé un 15,0 % i es trenqui la tendència decreixent d'exercicis anteriors. Per això, es pot pensar que aquest creixement dels interessos pot estar motivat per la previsió de sentències desfavorables que apunta el creixement de la dotació al fons de contingències i imprevists, sentències que acumularien al pagament de les indemnitzacions fortes despeses d'interessos a causa de la dilació en el temps.

Quant als ingressos, cal remarcar la disminució de la previsió d'ingressos patrimonials (–61,8 %) que indica que el creixement de l'exercici anterior (+172,6 % el 2017/2016) va ser en realitat una qüestió merament conjuntural, ja que, en valors absoluts, els ingressos tornen a xifres del 2016 (entorn dels 5 milions i mig d'euros), mentre que és en les transferències de capital per finançar inversions i en els imposts indirectes en què es produeix la variació relativa més important (+35,8 % i 18,1 % respectivament), si bé en valors absoluts la variació més important es produeix en l'increment d'ingressos per taxes i preus públics (+6 milions d'euros, un 6,4 % d'increment). El 2018, l'endeutament nou és de 20 milions d'euros, amb un creixement interanual proper al 10,0 %; però es manté en xifres molt inferiors a l'amortització de deute acumulat (29,5 milions d'euros), per la qual cosa l'endeutament net el 2018 continua sent negatiu, en la línia de sanejament ja indicada.

El superàvit no financer previst inicialment ha estat de 20 milions d'euros, un poc per sota del 5,0 % del pressupost consolidat, davant els 7,9 milions d'euros de l'exercici precedent. Malgrat això, es manté en valors positius com a conseqüència de l'alentiment progressiu del procés de sanejament financer.

10.4.4. Ajuntament de Calvià

Per a l'exercici del 2018, la corporació municipal de Calvià ha optat per funcionar amb el pressupost prorrogat del 2017, del qual anul·la partides finalistes de l'exercici prorrogat tant en ingressos com en despeses, de manera que el quadre comparatiu dels exercicis 2017 i 2018 aporta una disminució en el total d'ingressos i despeses de 4 milions d'euros. Com en l'exercici anterior, el portal de transparència de la corporació no ofereix informació dels estats d'ingressos i despeses en un format convencional, per a la qual cosa remet a les dades estadístiques de l'Oficina Virtual per a la Coordinació Financera amb les Entitats Locals del Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques, les dades de la qual difereixen un poc de les del portal de transparència. Així, als efectes metodològics

i comparatius, s'han consignat les que apareixen a l'Oficina Virtual, que són homogènies amb la resta d'ens del sector públic local de les Balears. (Vegeu el quadre IA-10.4.)

El pressupost prorrogat inicial, en xifres consolidades de la corporació i els seus organismes autònoms (un cop més l'empresa Calvià 2000 queda fora del perímetre de consolidació), ha estat de 86,8 milions d'euros, que representen una disminució del 4,4 % en relació amb el 2017.

Pel que fa a les xifres per capítols, poc es pot dir en termes de variació, si bé, en valors absoluts, en el conjunt dels ingressos destaca la previsió d'ingressos per imposts directes, que representen tres cinquenes parts de la totalitat dels ingressos. Destaquen entre aquests ingressos els que corresponen a l'impost sobre béns immobles, simptomàtic dels alts valors cadastrals del municipi, especialment dels immobles situats a la primera línia de les zones costaneres, una característica dels municipis turístics.

També en el context dels ingressos és significativa l'absència de previsió d'ingressos per variació de passius financers, ja que, com en l'exercici anterior, no es va recórrer a l'endeutament per finançar la despesa. La disminució d'ingressos més rellevant, a més de produir-se en els ingressos patrimonials, es concentra en les transferències corrents i de capital, que suposen finançament condicionat finalista de l'exercici del 2017 sense continuïtat el 2018.

En l'estat de despeses, es conserva la previsió per a despeses de personal, pagament d'interessos (tot i continuar reduint el deute d'exercicis anteriors en 4 milions d'euros, la mateixa xifra que es va destinar el 2017 a aquesta finalitat, i mantenint el ritme de sanejament financer) i transferències corrents, de manera que és en els capítols de compra de béns corrents i serveis, amb una disminució d'1,5 milions d'euros, i especialment en el dels fons destinats a inversions reals, amb una disminució de 2,5 milions d'euros, en què es plasma l'efecte en la pròrroga pressupostària de l'absència d'aquest finançament condicionat de caràcter finalista a projectes concrets del 2017 sense continuïtat el 2018.

10.4.5. Anàlisi de la despesa local segons la destinació

Davant l'anàlisi econòmica de la despesa dels apartats anteriors, el pressupost consolidat de totes les entitats locals, en què s'inclouen tant els consells insulars com els ajuntaments i els seus organismes autònoms, reflectit en els pressuposts per programes de despeses, permet una anàlisi des de la perspectiva social. (Vegeu el quadre I-10.9.)

Durant el 2018, les entitats locals han gastat una mitjana de 1.657,87 euros per habitant, dels quals un poc més de 1.100 euros per habitant i any s'han destinat a despesa social. Concretament, 559,58 euros s'han destinat a serveis públics bàsics; 305,50 euros, a protecció i promoció social, i 243,71 euros, a serveis públics de caràcter preferent.

Aquests imports per habitant i any es mantenen lleugerament per sobre dels dos terços de la despesa total, amb un creixement de dos punts i mig percentuals en relació amb l'exercici precedent. Això és un reflex fidel de la vocació social de l'actuació de les entitats locals de les Balears.

Pel que fa al conjunt de la despesa, l'increment en valors absoluts en relació amb el 2017 ha estat de 39 milions d'euros, fins a arribar als 1.871,6 milions d'euros. Aquest increment s'ha repartit d'una forma poc homogènia, ja que, mentre que el còmput total de la despesa s'ha incrementat un 2,1 %, l'estalvi en la despesa destinada a amortitzar el deute públic (–26,5 %) i als serveis públics bàsics (1,2 %) ha pogut traslladar-se a altres despeses socials, especialment serveis socials i promoció social, als quals s'ha destinat la major partida del creixement, amb 29 milions d'euros. En canvi, les despeses en cultura, esport, indústria i energia i els serveis de caràcter general presenten creixements superiors als 10 milions d'euros.

El creixement de la despesa —en taxes de creixement relatives, que oscil·len segons la importància absoluta de cada destinació— destaca en la banda negativa, a més del deute públic, que es redueix més d'una quarta part, i la disminució del 42,5 % en les des-

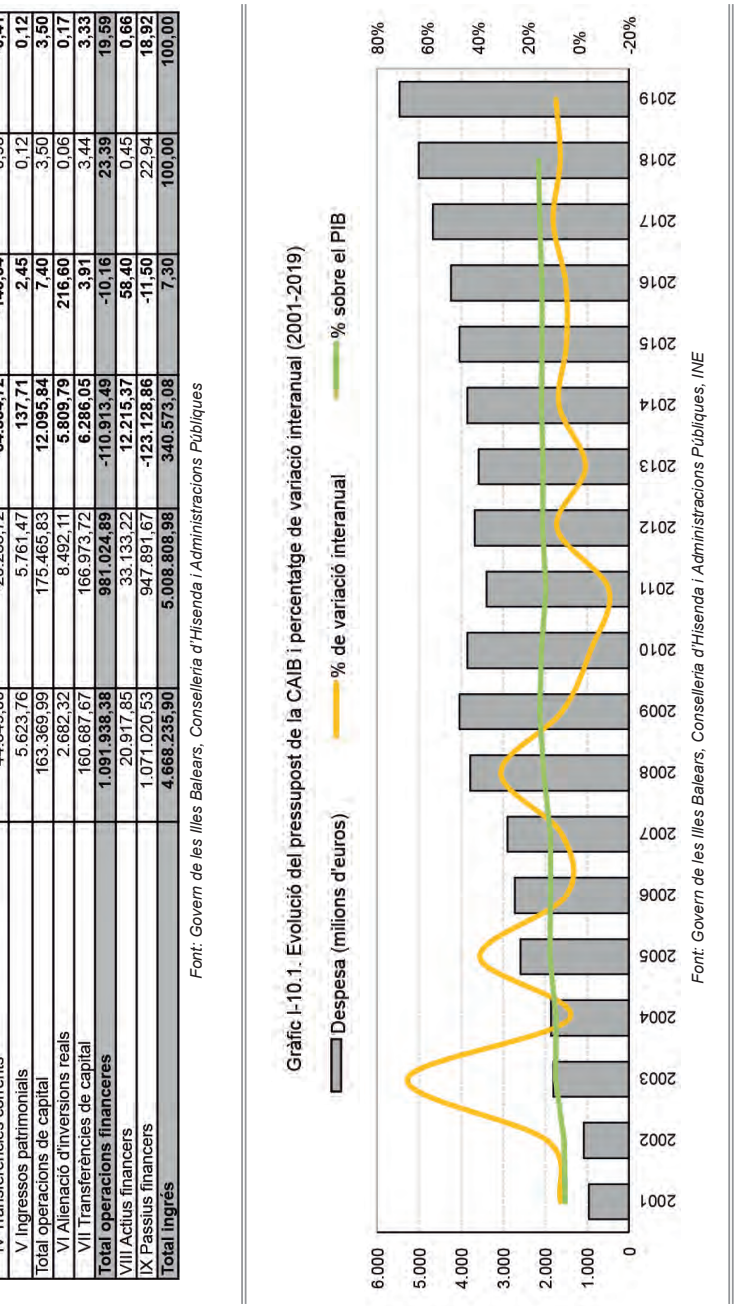
peses per a altres prestacions a favor dels empleats, l'anomenada acció social destinada als empleats públics. En canvi, les actuacions de caràcter econòmic en indústria i energia (283,9 %), recerca, desenvolupament i innovació (71,8 %) i altres actuacions de caràcter econòmic (75,4 %) són les que presenten un creixement relatiu més gran en relació amb la dotació de l'exercici anterior.

Quadre I-10.1. Distribució econòmica del pressupost consolidat per capítols d'ingressos de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears (2017-2018)

	Import (milers d'euros)		Variació		Valor relatiu	
	2017	2018	2018-2017	(%) 2018-17	2017	2018
Total ingrés no financer	**3.576.297,52**	**4.027.784,09**	**451.486,57**	**12,62**	**76,61**	**80,41**
Total operacions corrents	3.412.927,53	3.852.318,26	**439.390,73**	**12,87**	73,11	**76,91**
I Imposts directes	1.129.439,29	1.189.028,02	**59.588,73**	**5,28**	24,19	**23,74**
II Imposts indirectes	2.144.859,43	2.590.128,40	**445.268,97**	**20,76**	45,95	**51,71**
III Taxes, prestació de serveis i altres ingressos	88.456,05	87.686,09	**-769,96**	**-0,87**	1,89	**1,75**
IV Transferències corrents	44.549,00	-20.285,72	**-64.834,72**	**-145,54**	0,95	**-0,41**
V Ingressos patrimonials	5.623,76	5.761,47	**137,71**	**2,45**	0,12	**0,12**
Total operacions de capital	163.369,99	175.465,83	**12.095,84**	**7,40**	3,50	**3,50**
VI Alienació d'inversions reals	2.682,32	8.492,11	**5.809,79**	**216,60**	0,06	**0,17**
VII Transferències de capital	160.687,67	166.973,72	**6.286,05**	**3,91**	3,44	**3,33**
Total operacions financeres	**1.091.938,38**	**981.024,89**	**-110.913,49**	**-10,16**	**23,39**	**19,59**
VIII Actius financers	20.917,85	33.133,22	**12.215,37**	**58,40**	0,45	**0,66**
IX Passius financers	1.071.020,53	947.891,67	**-123.128,86**	**-11,50**	22,94	**18,92**
Total ingrés	**4.668.235,90**	**5.008.808,98**	**340.573,08**	**7,30**	**100,00**	**100,00**

Font: Govern de les Illes Balears, Conselleria d'Hisenda i Administracions Públiques

Gràfic I-10.1. Evolució del pressupost de la CAIB i percentatge de variació interanual (2001-2019)

Font: Govern de les Illes Balears, Conselleria d'Hisenda i Administracions Públiques, INE

Quadre I-10.2. Distribució econòmica del pressupost consolidat per capítols de despesa de la Comunitat a Autòmoma de les Illes Balears (2017-2018)						
	Import (milers d'euros)		Variació		Valor relatiu	
	2017	2018	2017-2018	(%) 2017/18	2017	2018
Total operacions corrents	3.363.006,49	3.535.821,12	172.814,63	5,14	72,04	70,59
I Despeses de personal	1.459.211,22	1.548.554,10	89.342,87	6,12	31,26	30,92
II Compra de béns corrents i serveis	594.596,42	644.928,25	50.331,83	8,46	12,74	12,88
III Despeses financeres	130.799,25	114.446,81	-16.352,44	-12,50	2,80	2,28
IV Transferències corrents	1.140.003,16	1.207.459,24	67.456,08	5,92	24,42	24,11
V Fons de contingències	38.396,44	20.432,72	-17.963,72	-46,78	0,82	0,41
Total operacions de capital	476.637,08	550.722,61	74.085,53	15,54	10,21	11,00
VI Inversions reals	171.638,73	180.155,02	8.516,29	4,96	3,68	3,60
VII Transferències de capital	304.998,35	370.567,59	65.569,24	21,50	6,53	7,40
Total despesa no financera	**3.839.643,57**	**4.086.543,73**	**246.900,16**	**6,43**	**82,25**	**81,59**
VIII Actius financers	20.674,30	50.074,01	29.399,72	142,20	0,44	1,00
IX Passius financers	807.918,03	872.191,36	64.273,33	7,96	17,31	17,41
Total operacions financeres	**828.592,32**	**922.265,37**	**93.673,05**	**11,31**	**17,75**	**18,41**
Total despesa	**4.668.235,89**	**5.008.809,10**	**340.573,21**	**7,30**	**100,00**	**100,00**

Font: Govern de les Illes Balears, Conselleria d'Hisenda i Admisnistracions Públiques

Quadre I-10.3. Territorialització de la inversió a les Illes Balears (2015-2018)												
	Import (milers d'euros)				Variació				Valor relatiu			
	2015	2016	2017	2018	2015/2018	2017/2018	(%) 15/18	(%) 17/18	2015	2016	2017	2018
00 Indeterminat	30.958,85	39.197,41	44.478,20	48.118,26	17.159,41	3.640,07	55%	8%	25,9%	31,5%	30,7%	32,6%
10 Mallorca (sense Palma)	30.058,47	30.974,03	38.629,90	37.647,85	7.589,38	-982,05	25%	-3%	25,1%	24,9%	26,6%	25,5%
11 Palma	16.408,84	14.908,75	17.580,62	16.977,81	568,97	-602,81	3%	-3%	13,7%	12,0%	12,1%	11,5%
20 Menorca	8.342,60	7.602,14	9.323,71	8.357,52	14,92	-966,19	0%	-10%	7,0%	6,1%	6,4%	5,7%
30 Eivissa	33.091,57	31.541,96	33.778,14	35.628,53	2.536,95	1.850,38	8%	5%	27,7%	25,3%	23,3%	24,2%
40 Formentera	685,78	343,08	1.283,17	795,06	109,28	-488,11	16%	-38%	0,6%	0,3%	0,9%	0,5%
Total inversió	**119.546,11**	**124.567,36**	**145.073,73**	**147.525,02**	**27.978,91**	**2.451,29**	**23%**	**2%**	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Font: Govern de les Illes Balears, Conselleria d'Hisenda i Administracions Públiques

Quadre I-10.4. Distribució econòmica del pressupost dels ens públics i societats públiques a les Illes Balears per capítols (2018)											
		Entitats públiques empresarials		Fundacions		Consorcis		Societats mercantils públiques		Total agregat	
		Milers d'euros	Valor relatiu (%)	Milers d'euros	Valor relatiu (%)	Milers d'euros	Valor relatiu (%)	Milers d'euros	Valor relatiu (%)	Milers d'euros	Valor relatiu (%)
Ingressos	III Taxes, preus públics i altres	103.568,55	18,70%	25.739,06	28,50%	32.110,81	27,34%	0,00	0,00%	161.418,42	21,06%
	IV Transferències corrents	128.213,91	23,14%	48.585,92	53,79%	17.009,48	14,48%	4.365,05	50,89%	198.174,35	25,85%
	V Ingressos patrimonials	4.457,77	0,80%	782,70	0,87%	799,69	0,68%	0,00	0,00%	6.040,16	0,79%
	VI Alienació d'inversions	2.952,80	0,53%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	2.952,80	0,39%
	VII Transferències de capital	249.404,80	45,02%	13.768,02	15,24%	32.139,41	27,36%	425,00	4,95%	295.737,23	38,58%
	VIII Actius financers	28.162,85	5,08%	1.450,58	1,61%	35.390,76	30,13%	77,93	0,91%	65.082,12	8,49%
	IX Passius financers	37.228,57	6,72%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	37.228,57	4,86%
	Total ingressos	**553.989,24**	**100,00%**	**90.326,28**	**100,00%**	**117.450,15**	**100,00%**	**4.867,98**	**56,75%**	**766.633,65**	**100,00%**
Despeses	I Despeses de personal	73.683,79	13,30%	52.633,48	58,27%	4.947,09	4,21%	3.435,40	40,05%	134.699,76	17,57%
	II Despeses corrents	90.023,97	16,25%	21.062,21	23,32%	41.439,01	35,28%	1.007,58	11,75%	153.532,76	20,03%
	III Despeses financeres	23.981,45	4,33%	225,53	0,25%	2.383,46	2,03%	0,00	0,00%	26.590,44	3,47%
	IV Transferències corrents	13.939,20	2,52%	2.363,40	2,62%	23,00	0,02%	0,00	0,00%	16.325,60	2,13%
	VI Inversions reals	122.872,97	22,18%	835,88	0,93%	36.220,78	30,84%	425,00	4,95%	160.354,63	20,92%
	VII Transferències de capital	128.678,48	23,23%	10.729,41	11,88%	16.545,00	14,09%	0,00	0,00%	155.952,89	20,34%
	VIII Variació actius financers	1.212,00	0,22%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	0,00	0,00%	1.212,00	0,16%
	IX Passius financers	99.597,39	17,98%	2.476,38	2,74%	15.891,82	13,53%	0,00	0,00%	117.965,58	15,39%
	Total despeses	**553.989,24**	**100,00%**	**90.326,28**	**100,00%**	**117.450,15**	**100,00%**	**4.867,98**	**56,75%**	**766.633,65**	**100,00%**

Font: Govern de les Illes Balears, Conselleria d'Hisenda i Administracions Públiques

Quadre I-10.5. Evolució del deute de les comunitats autònomes (PDE) (milions d'euros) (2010-2018)									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Andalusia	12.562	14.793	21.064	24.441	29.373	31.645	33.325	34.260	35.409
Aragó	2.901	3.403	4.607	5.369	6.010	6.930	7.486	7.959	8.251
Astúries	1.701	2.155	2.675	3052	3.479	3876	4.094	4.244	4.351
Balears (Illes)	**4.458**	**4.774**	**6.130**	**6.884**	**7.798**	**8.330**	**8.572**	**8.802**	**8.706**
Canàries (Illes)	3.298	3.718	4.687	5.281	6.034	6.669	6.939	7.044	6.808
Cantàbria	992	1.293	2.032	2178	2.428	2677	2.890	3.033	3.171
Castella-la Manxa	6.110	6.886	10.190	11.343	12.858	13.426	14.055	14.430	14.714
Castella i Lleó	4.630	5.804	7.933	8.527	9.359	10.557	11.316	11.870	12.360
Catalunya	35.616	44.095	52.355	58.179	64.466	72.675	75.118	77740	78732
Extremadura	1.747	2.021	2.436	2630	3.092	3576	4.059	4.401	4.622
Galícia	6.189	7.079	8.324	9.212	9.961	10.375	10.854	11.210	11.342
La Rioja	726	900	1.045	1143	1.296	1436	1.487	1.570	1.591
Madrid	14.323	16.255	20.906	22.863	25.414	28.686	30.418	32.783	33.270
Múrcia	2.107	2.806	4.628	5543	6.838	7601	8.305	8.795	9.232
Navarra	1.691	2.446	2.847	3136	3.197	3322	3.461	3.628	3.445
País Basc	5.070	5.591	7.259	8280	8.915	9.486	9.958	10.149	10.041
Com. Valenciana	20.119	21.860	30.065	32.459	37.422	42.003	44.663	46.187	47.084
Total	**124.239**	**145.879**	**189.183**	**210.520**	**237.941**	**263.269**	**277.001**	**288.105**	**293.128**

Font: Banc d'Espanya

Quadre I-10.6. Pressuposts consolidats dels consells insulars (en euros) (2017-2018)										
		Consell Insular de Mallorca			Consell Insular de Menorca			Consell Insular d'Eivissa		
		2017	2018	% de var. 18/17	2017	2018	% de var. 18/17	2017	2018	% de var. 17/18
Ingressos	Operacions corrents	338.458.647,97	376.609.257,71	11,27%	64.818.780,69	68.083.636,44	5,04%	74.674.678,30	78.735.277,63	5,44%
	I Imposts directes	12.534.527,05	14.036.060,27	11,98%	1.066.591,92	1.155.078,02	8,30%	2.022.620,00	1.950.000,00	-3,59%
	II Imposts indirectes	14.664.921,41	15.638.386,34	6,64%	1.707.053,82	1.668.480,89	-2,26%	2.765.570,00	2.765.570,00	0,00%
	III Taxes i altres ingressos	9.546.024,02	19.012.520,94	99,17%	2.867.625,00	2.604.530,35	-9,17%	7.713.394,76	6.387.154,07	-17,19%
	IV Transferències corrents	298.056.181,53	324.796.928,27	8,97%	58.934.658,27	62.490.802,50	6,03%	61.613.793,46	67.439.793,56	9,46%
	V Ingressos patrimonials	3.656.993,96	3.125.361,89	-14,54%	242.851,68	164.744,68	-32,16%	559.300,08	192.760,00	-65,54%
	Operacions de capital	63.312.793,32	82.390.901,79	30,13%	19.913.659,55	25.041.370,74	25,75%	18.019.211,74	21.869.227,08	21,37%
	VI Alienació d'inversions reals	0,00	4.319.584,00	n.c.	0,00	0,00	0,00%	0,00	0,00	0,00%
	VII Transferències de capital	63.071.793,32	65.335.317,79	3,59%	19.638.659,55	24.766.370,74	26,11%	17.469.211,74	21.419.227,08	22,61%
	VIII Variació d'actius financers	241.000,00	236.000,00	-2,07%	275.000,00	275.000,00	0,00%	250.000,00	250.000,00	0,00%
	IX Variació de passius financers	0,00	12.500.000,00	n.c.	0,00	0,00	0,00%	300.000,00	200.000,00	-33,33%
	Total	**401.771.441,29**	**459.000.159,50**	**14,24%**	**84.732.440,24**	**93.125.007,18**	**9,90%**	**92.693.890,04**	**100.604.504,71**	**8,53%**
Despeses	Operacions corrents	295.121.786,07	343.681.252,88	16,45%	51.985.717,10	56.362.028,48	8,42%	62.346.749,75	69.144.886,60	10,90%
	I Remuneració de personal	122.036.344,70	135.451.122,67	10,99%	20.380.986,80	21.769.131,12	6,81%	28.467.695,69	28.970.090,24	1,76%
	II Compra de béns i serveis	128.627.278,04	152.357.333,46	18,45%	11.577.588,12	13.454.195,33	16,21%	20.419.667,77	24.238.983,59	18,70%
	III Interessos	1.329.279,18	3.093.113,58	132,69%	613.290,63	706.910,13	15,27%	58.000,00	71.933,78	24,02%
	IV Transferències corrents	42.928.884,15	50.779.683,17	18,29%	18.913.851,55	20.131.791,90	6,44%	13.111.009,36	15.573.693,24	18,78%
	V Fons de contingència i imprevists	200.000,00	2.000.000,00	900,00%	500.000,00	300.000,00	-40,00%	290.376,93	290.185,75	-0,07%
	Operacions de capital	106.649.655,22	115.318.906,62	8,13%	32.746.723,14	36.762.978,70	12,26%	30.347.140,29	31.459.618,11	3,67%
	VI Inversions reals	69.540.722,65	76.252.657,33	9,65%	19.970.703,80	24.221.002,53	21,28%	21.903.438,72	21.515.294,65	-1,77%
	VII Transferències de capital	18.879.853,33	32.637.749,29	72,87%	7.152.649,06	7.726.765,53	8,03%	7.507.998,25	9.108.620,34	21,32%
	VIII Variació d'actius financers	241.000,00	236.000,00	-2,07%	275.000,00	275.000,00	0,00%	250.000,00	250.000,00	0,00%
	IX Variació de passius financers	17.988.079,24	6.192.500,00	-65,57%	5.348.370,28	4.540.210,64	-15,11%	685.703,32	585.703,12	-15%
	Total	**401.771.441,29**	**459.000.159,50**	**14,24%**	**84.732.440,24**	**93.125.007,18**	**9,90%**	**92.693.890,04**	**100.604.504,71**	**8,53%**

Font: Elaboració pròpia segons dades del Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques

Quadre I-10.7. Distribució econòmica dels pressuposts inicials dels ajuntaments de les Illes Balears (euros) (2017-2018)				
		2017	2018	% de var. 17/18
Ingressos	Operacions corrents	1.268.631.075,85	1.270.254.055,56	0,13%
	I Imposts directes	582.584.238,27	591.703.835,13	1,57%
	II Imposts indirectes	40.527.868,72	47.378.267,09	16,90%
	III Taxes i altres ingressos	322.010.286,83	309.789.043,17	-3,80%
	IV Transferències corrents	281.199.969,89	290.316.255,26	3,24%
	V Ingressos patrimonials	42.308.712,14	31.066.654,91	-26,57%
	Operacions de capital	44.853.439,18	54.722.228,83	22,00%
	VI Alienació d'inversions reals	1.126.892,20	1.109.329,40	-1,56%
	VII Transferències de capital	23.120.434,98	38.074.859,17	64,68%
	VIII Variació d'actius financers	12.074.091,00	11.451.760,26	-5,15%
	IX Variació de passius financers	8.532.021,00	4.086.280,00	-52,11%
	Total	**1.313.484.515,03**	**1.324.976.284,39**	**0,87%**
Despeses	Operacions corrents	1.072.186.212,26	1.116.921.863,43	4,17%
	I Remuneració de personal	453.812.917,15	470.779.884,11	3,74%
	II Béns corrents i serveis	464.282.283,35	476.486.922,37	2,63%
	III Interessos	17.715.980,12	18.586.857,93	4,92%
	IV Transferències corrents	130.523.561,95	136.977.914,46	4,94%
	V Fons de contingència i imprevists	5.851.469,69	14.090.284,56	140,80%
	Operacions de capital	233.600.595,53	197.520.196,60	-15,45%
	VI Inversions reals	132.565.473,18	118.113.661,47	-10,90%
	VII Transferències de capital	17.348.849,70	15.683.855,15	-9,60%
	VIII Variació d'actius financers	12.404.091,00	2.177.181,00	-82,45%
	IX Variació de passius financers	71.282.181,65	61.545.498,98	-13,66%
	Total	**1.305.786.807,79**	**1.314.442.060,03**	**0,66%**

Font: Elaboració pròpia segons dades del Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques

Quadre I-10.8. Pressuposts inicials de despeses dels ajuntaments de les Illes Balears (euros) (2017-0218)			
	2017	2018	% var. 18/17
Alcúdia	29.540.590,11	33.275.082,51	12,64%
Calvià	90.825.628,49	86.837.185,49	-4,39%
Inca	27.858.917,61	27.665.552,58	-0,69%
Llucmajor	38.597.000,01	40.039.300,01	3,74%
Manacor	33.560.031,16	35.553.441,11	5,94%
Marratxí	29.050.000,00	29.050.000,00	0,00%
Palma	420.109.740,68	425.075.244,66	1,18%
Pollença	21.960.907,12	21.970.712,84	0,04%
Santanyí	20.900.000,00	21.600.000,00	3,35%
Sóller	16.955.636,92	16.687.441,72	-1,58%
La resta	279.248.818,32	271.197.280,89	-2,88%
Mallorca	**1.008.607.270,42**	**1.008.951.241,81**	**0,03%**
Ciutadella	32.488.882,32	34.417.106,67	5,94%
Maó	34.497.600,00	36.651.900,00	6,24%
La resta	47.692.609,54	53.721.300,50	12,64%
Menorca	**114.679.091,86**	**124.790.307,17**	**8,82%**
Eivissa	57.824.547,00	58.622.541,00	1,38%
Santa Eulària des Riu	37.623.300,00	38.734.900,00	2,95%
Sant Josep	30.182.847,16	33.645.343,41	11,47%
La resta	56.869.751,35	60.231.951,00	5,91%
Eivissa-Formentera	**182.500.445,51**	**191.234.735,41**	**4,79%**
Total	**1.305.786.807,79**	**1.324.976.284,39**	**1,47%**

Font: Elaboració pròpia segons dades del Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques

Quadre I-10.9. Anàlisi social de la despesa de les entitats locals de les Balears per programes (2017-2018)								
		Total consolidat entitats locals		% de variació absoluta 2018-2017	% de variació relativa 2018/2017	2018		
		2017	2018			Repartiment de l'increment	Repartiment de la despesa (%)	Despesa per habitant
0	**Deute públic**	**111.600**	**82.022**	**-29.578**	**-26,50%**	**-75,91%**	**4,38%**	**72,66 €**
01	Deute públic	111.600	82.022	-29.578	-26,50%	-75,91%	4,38%	72,66 €
1	**Serveis públics bàsics**	**639.505**	**631.708**	**-7.797**	**-1,22%**	**-20,01%**	**33,75%**	**559,58 €**
13	Seguretat i mobilitat ciutadana	206.277	208.526	2.249	1,09%	5,77%	11,14%	184,72 €
15	Habitatge i urbanisme	129.373	121.055	-8.318	-6,43%	-21,35%	6,47%	107,23 €
16	Benestar comunitari	246.706	239.314	-7.392	-3,00%	-18,97%	12,79%	211,99 €
17	Medi ambient	57.149	62.812	5.664	9,91%	14,54%	3,36%	55,64 €
2	**Actuacions de protecció i promoció social**	**321.337**	**344.883**	**23.546**	**7,33%**	**60,43%**	**18,43%**	**305,50 €**
21	Pensions	3.271	3.090	-181	-5,53%	-0,46%	0,17%	2,74 €
22	Altres prestacions econòmiques a favor d'empleats	5.776	3.319	-2.457	-42,54%	-6,31%	0,18%	2,94 €
23	Serveis Socials i promoció social	291.979	321.009	29.031	9,94%	74,51%	17,15%	284,36 €
24	Foment de l'ocupació	20.311	17.464	-2.846	-14,01%	-7,31%	0,93%	15,47 €
3	**Producció de béns públics de caràcter preferent**	**246.918**	**275.129**	**28.211**	**11,43%**	**72,41%**	**14,70%**	**243,71 €**
31	Sanitat	14.321	14.923	602	4,21%	1,55%	0,80%	13,22 €
32	Educació	63.176	66.599	3.423	5,42%	8,78%	3,56%	58,99 €
33	Cultura	99.210	112.954	13.744	13,85%	35,27%	6,04%	100,06 €
34	Esport	70.211	80.653	10.442	14,87%	26,80%	4,31%	71,44 €
4	**Actuacions de caràcter econòmic**	**234.412**	**241.198**	**6.786**	**2,89%**	**17,42%**	**12,89%**	**213,66 €**
41	Agricultura, ramaderia i pesca	9.043	9.482	438	4,85%	1,13%	0,51%	8,40 €
42	Indústria i energia	3.745	14.378	10.632	283,90%	27,29%	0,77%	12,74 €
43	Comerç, turisme i petites i mitjanes empreses	41.051	38.691	-2.360	-5,75%	-6,06%	2,07%	34,27 €
44	Transport públic	32.157	32.808	652	2,03%	1,67%	1,75%	29,06 €
45	Infraestructures	143.537	137.317	-6.220	-4,33%	-15,96%	7,34%	121,64 €
46	Recerca, desenvolupament i innovació	1.048	1.801	753	71,85%	1,93%	0,10%	1,60 €
49	Altres actuacions de caràcter econòmic	3.832	6.722	2.890	75,43%	7,42%	0,36%	5,95 €
9	**Actuacions de caràcter general**	**278.834**	**296.627**	**17.793**	**6,38%**	**45,67%**	**15,85%**	**262,76 €**
91	Òrgans de govern	42.323	38.917	-3.406	-8,05%	-8,74%	2,08%	34,47 €
92	Serveis de caràcter general	175.845	193.512	17.667	10,05%	45,34%	10,34%	171,42 €
93	Administració financera i tributària	57.021	61.217	4.196	7,36%	10,77%	3,27%	54,23 €
94	Transferències a altres administracions públiques	3.644	2.981	-663	-18,21%	-1,70%	0,16%	2,64 €
Total		**1.832.605**	**1.871.567**	**38.962**	**2,13%**	**100,00%**	**100,00%**	**1.657,87 €**

La dada consolidada de les entitats locals de les Balears correspon a l'agregat dels consells insulars, els ajuntaments, les mancomunitats i les entitats menors, excepte les transferències internes entre si.

Font: Elaboració pròpia segons dades del Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques i l'IBESTAT

10.5. Administració de l'Estat

El 2018, la recaptació tributària obtinguda per la Delegació Especial d'Hisenda a les Illes Balears ha estat de 4.552,7 milions d'euros (un 15,0 % del PIB balear del 2018), amb un creixement de l'11,1 % per sobre del que es va recaptar el 2017, la qual cosa representa 10 punts percentuals per sobre de la variació dels preus (IPC-2017: 1,6 %) i quintuplica un any més el creixement del 2,04 % en la recaptació a escala nacional pels mateixos conceptes. (Vegeu el quadre I-10.10.)

Pel que fa als imposts directes, la recaptació duplica un any més la dels imposts indirectes, fet que indica la seva capacitat potencial de creixement. El creixement de recaptació a les Balears pel conjunt dels imposts directes ha estat del 12,89 % (més de 5 punts percentuals per sobre de la mitjana nacional). Destaca la recaptació per l'IRPF, que supera per primera vegada els dos mil milions d'euros, amb una espectacular taxa de creixement del 15,3 %, de manera que acumula un augment de gairebé el 30,0 % en els darrers dos anys, mentre que la recaptació per l'impost de societats creix la meitat (7,6 %), augment que, si bé és més moderat, supera àmpliament la taxa de creixement del 2017 (4,2 %) i es manté en les taxes de creixement del conjunt dels imposts directes en l'àmbit nacional.

Aquestes taxes de variació confirmen el desplaçament progressiu als salaris i als beneficis de les empreses de la recuperació econòmica balear, molt per davant de l'evolució a escala nacional, tot i partir de nivells més alts. Aquesta tesi, a més de les dades en valors absoluts de les quantitats recaptades, es corrobora pel fet que l'evolució del PIB balear el 2018 ha presentat una taxa de creixement interanual del 3,8 % (992 € per capita), per la qual cosa en termes relatius els coeficients de creixement de la imposició directa reflecteixen augments de les bases imposables que multipliquen per cinc aquest creixement del PIB en l'IRPF i el dupliquen en l'impost sobre societats, dades que encara són més significatives.

Per contra, la recaptació pels imposts indirectes presenta un balanç interanual més moderat que el 2017, encara que el seu creixement del 7,89 % es manté lleugerament per sobre de la mitjana nacional (7,7 %). Destaca l'augment de la recaptació per l'IVA del 8,68 %, que és cinc vegades i mitja el creixement dels preus el 2018, per la qual cosa, a tipus impositius constants, s'ha d'interpretar com una arrencada del consum, en coherència amb una renda disponible més elevada, com indica l'evolució de la recaptació de l'IRPF.

Quant als ingressos per taxes, recàrrecs, sancions, etc. (capítol III), es mantenen les xifres en valors absoluts, amb un balanç recaptatori un poc per sota de l'IPC a les Balears i un creixement negatiu a escala nacional, fet que confirma el seu caràcter d'ingressos cada vegada més residuals.

10.6. La càrrega fiscal a les Illes Balears[1]

La càrrega fiscal per a l'exercici del 2018 a

[1] Nota metodològica
En aquest apartat es consideren les definicions conceptuals següents:
Càrrega fiscal: Conjunt dels tributs establerts en els capítols I, II i III dels pressuposts consolidats de les administracions públiques.
Pressió fiscal: Quocient entre la càrrega fiscal per habitant i el PIB per capita (a preus de mercat, preus corrents, 1a estimació de l'INE).
Metodologia d'imputació per comunitats autònomes:
– Per a les administracions locals, les quanties consignades en els capítols 1, 2 i 3 d'ingressos dels pressuposts de les corporacions locals, dades consolidades.
– Per a les administracions autonòmiques, les quanties consignades en els capítols 1, 2 i 3 d'ingressos dels seus pressuposts consolidats, un cop reclassificades les dades de la liquidació definitiva de la recaptació del 2016, que inicialment, en la tramitació legislativa, es presenten de manera provisional en el capítol 4 d'ingressos, a l'espera de determinar-les com a imposts directes o indirectes.
– Per a l'Administració de l'Estat, la recaptació provisional del 2018 per imposts directes s'assigna per comunitats autònomes de règim comú i Canàries, un cop deduïdes les quanties ja consignades en els pressuposts de les administracions autonòmiques i locals, d'acord amb la meritació de la quota autonòmica sobre el total recaptat per l'IRPF.
La recaptació provisional del 2018 de l'AEAT per imposts indirectes s'assigna per comunitats autònomes de règim comú un cop deduïdes les quanties ja consignades en els pressuposts de les administracions autonòmiques i locals, segons el criteri de meritació resultant d'aplicar la darrera dada de l'índex de consum (INE) fixat a l'efecte de repartiment de l'IVA en el Consell General de Política Fiscal i Financera.
Per a les administracions amb règims especials, s'assigna a cada comunitat la recaptació per imposts directes i indirectes de les delegacions al territori corresponent.
La recaptació per taxes i altres ingressos s'assigna a les comunitats autònomes quan és obtinguda per les delegacions de l'AEAT del seu territori i es prorrateja la dels serveis centrals amb el mateix criteri.
La càrrega fiscal per habitant i per municipis s'obté afegint a la càrrega fiscal de l'administració local la que correspon als altres tres nivells administratius (insular, autonòmic i estatal) prorratejada.

les Balears ha augmentat gairebé mil milions, de manera que supera folgadament i per primera vegada els vuit mil milions i assoleix els 8.864 milions d'euros, la qual cosa representa una taxa del 29,33 %, gairebé el 30'0 % del PIB balear, i s'aproxima a les xifres relatives de principi de la crisi.

En valors absoluts, l'increment en relació amb l'exercici anterior ha estat de 979,58 milions d'euros, és a dir, un creixement interanual del 12,4 %, que està molt per sobre de l'increment de la resta de les variables, en un entorn de creixement poblacional de l'1,16 % i un augment del PIB de l'1,8 %.

Això indica que, en un entorn de millora palpable de l'economia en general, el creixement del sector públic concentra un protagonisme molt per sobre d'una redistribució equitativa amb l'ampliació de la carta de serveis públics, però això haurà de ser a costa d'una minva de la renda disponible dels consumidors.

Quant a la distribució d'aquesta càrrega tributària creixent a les Balears, es constata un desplaçament de la tributació cap als imposts indirectes sobre el consum, que ja superen la meitat de la càrrega tributària total, amb un augment interanual de 700 milions d'euros, per la qual cosa es produeix una disminució de la posició relativa de la imposició directa sobre les rendes i el patrimoni dels ciutadans de gairebé dos punts percentuals, i de mig punt percentual en la càrrega tributària per les taxes i altres ingressos adreçats a gravar l'ús privatiu del patrimoni i els serveis públics, tot i que en valors absoluts la imposició directa creix en 280 milions d'euros, i les taxes i altres ingressos es mantenen entorn dels 500 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-10.11.)

Aquesta tendència de creixement de la imposició indirecta que correspon als tributs associats al consum ja és característica de la tributació a les Balears i s'interpreta com un efecte de la seva especialització econòmica en el sector turístic, que tendeix a distorsionar les dades de consum d'una població de fet molt superior a la població de dret empadronada, de manera que els índexs de consum per capita se situen en la franja més àmplia del territori nacional.

En l'àmbit nacional, s'observa que en el repartiment de la càrrega tributària la imposició directa representa més de la meitat de la càrrega fiscal total, 10 punts percentuals per sobre de la imposició indirecta, alhora que les taxes i altres ingressos es mantenen entorn del 6 %, com ha passat en els exercicis anteriors.

Des del punt de vista conceptual, cal recordar allò que es va indicar en la memòria del 2017 en relació amb la distribució «qualitativa» de la càrrega fiscal entre imposts directes, indirectes i taxes: «[…] els primers (directes) graven la riquesa mitjançant l'obtenció de rendes o bé per la possessió i el gaudi del patrimoni, amb caràcter progressiu en el cas de les persones físiques, però a tipus fixos que varien en funció de la grandària en el cas de les persones jurídiques. En el cas de la càrrega fiscal indirecta, es grava el consum, amb caràcter general a través de l'IVA i amb tributs especials en el cas de certs productes (combustibles, alcohol, tabac, etc.), entre els quals comencen a tenir rellevància nous tributs autonòmics vinculats en major o menor mesura al medi ambient. En el cas de les taxes i altres ingressos, es tracta de tributs vinculats a l'ús dels béns o serveis públics a títol personal pels ciutadans. Amb el seu cobrament es busca la contraprestació que permeti repercutir-li el cost, inclòs el cost financer de l'ajornament del pagament dels deutes tributaris».

Per primer any, les Balears són la comunitat autònoma de règim comú que suporta més imposició indirecta, seguida d'Extremadura, Múrcia i Castella-la Manxa, mentre que Madrid i Navarra són, un any més, les comunitats que presenten una taxa més elevada d'imposició directa, ja que ambdues superen el 60,0 % de la càrrega fiscal total. En tots dos casos, la concentració de patrimonis i les rendes objecte de tributació estan marcades per una tributació més favorable, especialment pel que fa als imposts de successions i donacions i de patrimoni.

Amb referència a Ceuta i Melilla, la tributació es concentra en els imposts indirectes al consum, amb taxes relatives en el conjunt de la càrrega fiscal molt per sobre de la mitjana, a causa de l'especialització de la seva

economia en el comerç internacional per la seva situació de frontera amb el Marroc: per contra, tant la pressió fiscal com la càrrega fiscal per habitant es mantenen en taxes molt inferiors a les de la resta de les comunitats autònomes. (Vegeu el gràfic I-10.2.)

Quant a la territorialització de la distribució de la càrrega fiscal per administracions, i amb dades interanuals que ja no estan afectades pels canvis metodològics en la comptabilitat pública que es varen assenyalar en l'exercici anterior, s'observa un desplaçament notable de la càrrega fiscal cap a l'Administració autonòmica, que, amb un creixement interanual de cinc punts percentuals, ja supera l'estatal com a primer origen d'aquesta càrrega fiscal, si bé aquesta variació s'ha produït en un entorn d'inestabilitat en la política pressupostària en l'àmbit estatal, per la qual cosa caldrà esperar a veure si es consolida aquesta tendència en el futur. (Vegeu el quadre I-10.12.)

A escala interterritorial, pel que fa a les dades de corresponsabilitat fiscal entre administracions, es torna a produir l'anomalia de les dades de la comunitat autònoma Navarra (cosa que també va passar el 2017), ja que resulta negativa la recaptació estatal en termes comptables, en el context del seu característic règim de concert econòmic, en què preval el caràcter autonòmic de la hisenda foral.

També són dades no comparables les del País Basc per les seves tradicionals peculiaritats en la tributació, ja que la recaptació, també concertada, està a càrrec de les diputacions forals, que són administracions locals i no autonòmiques, i la tributació estatal és merament testimonial.

Per la seva banda, Canàries té el seu règim especial de tributació al consum, que recapten els *cabildos*.

A Ceuta i Melilla, com que són ciutats autònomes, preval el seu caràcter d'administracions locals, fet que provoca la inexistència de càrrega fiscal autonòmica i la concentració de la tributació a l'àrea local.

Pel que fa a les comunitats de règim comú, les Balears estan al capdavant quant a la importància relativa de la tributació autonòmica, de manera que consoliden la tendència ja indicada el 2017, una tendència la lectura de la qual, en termes sociopolítics, en el futur hauria de ser objecte de reflexió.

Quant a valors absoluts per habitant, la càrrega fiscal a les Balears és de 7.851,47 euros per habitant i any, que són gairebé 800 euros més que l'any anterior, representen un augment de l'11,1 % i s'acosten als 8.500 euros per habitant i any del pic anterior a la crisi. (Vegeu el quadre I-10.13.)

En relació amb el conjunt de les comunitats autònomes, un any més els ciutadans de les Illes Balears són els tercers que suporten una càrrega fiscal més alta, darrere Madrid i el País Basc, amb les reserves per la distorsió de dades que, en el cas de la primera, té el seu caràcter de capital de l'Estat, cosa que implica la domiciliació de les grans empreses i la centralització administrativa.

En valors absoluts, i superant ja els 8.000 euros per habitant i any, el 2018 la càrrega fiscal més alta correspon al País Basc, amb 8.690,43 euros (un 9,2 % més que l'any anterior), seguida de Madrid, amb 8.390,38 euros (un creixement interanual del 6,8 %). En tercer lloc, amb 7.851,47 euros per habitant i any (curiosament la mateixa quantitat que Madrid en l'exercici anterior), hi ha les Balears, amb una taxa de creixement interanual de l'11,1 %, seguida de Catalunya, amb 7.231,88 euros, més de 1.000 euros per habitant i any per sobre de la mitjana en ambdós casos.

A la franja inferior, un any més hi ha Ceuta i Melilla, seguides de Canàries, que tenen una càrrega fiscal de 4.050,06 euros per habitant i any, un poc més de la meitat que la de les Balears.

També amb un diferencial superior als 1.000 euros en la càrrega fiscal per habitant i any hi ha els extremenys, andalusos, murcians, manxecs i navarresos, per aquest ordre.

Però aquestes dades són realment significatives quan es comparen amb el PIB per capita, és a dir, quan es calcula la pressió fiscal per habitant i any que resulta del quocient entre càrrega fiscal i pressió fiscal. (Vegeu el gràfic I-10.3.)

És a les Balears on els habitants suporten la major pressió fiscal de totes les comunitats autònomes. El 2018, la pressió fiscal ha estat d'un 29,3 % (5 punts per sobre de la mitjana, un més que en l'exercici anterior), seguida d'Astúries, País Basc i Cantàbria, mentre que un any més a l'extrem oposat (a més de les ciutats autònomes) són precisament dues comunitats autònomes amb règims tributaris especials les que tenen taxes més baixes de pressió fiscal per habitant i any: els habitants de Navarra suporten 8,5 punts percentuals menys de pressió fiscal que la mitjana, en el cas de Canàries són 4,3 punts menys.

És significatiu que els habitants de les Balears suportin una pressió fiscal del 29,3 %, i els de Canàries, del 19,1 %, tenint en compte que es tracta de dues comunitats autònomes insulars.

En l'àmbit autonòmic balear, el 2018 la pressió fiscal per municipis ha tingut variacions menys extremes que en l'exercici anterior, especialment en el cas de Capdepera, que, si bé es manté en el tram superior al 30,0%, es redueix en set punts, fet que ratifica el caràcter extraordinari de les dades del 2017, com ja es va comentar. (Vegeu els quadres I-10.14. i I-10.15.)

En el tram superior de pressió fiscal per habitant i any, el 2018 i en la línia d'anys anteriors, hi ha els municipis costaners, que tenen una economia vinculada al turisme i uns valors cadastrals més elevats. En el tram inferior hi ha els municipis d'interior, amb una economia més vinculada al sector agrari.

Amb taxes de pressió fiscal superiors al trenta per cent, a més d'Escorca, amb gairebé un quaranta per cent de pressió fiscal (presenta una càrrega fiscal de 10.663,99 euros per habitant, a causa de la recaptació extraordinària de taxes i altres ingressos en relació amb una població de tan sols 211 habitants), destaquen Deià (35,29 %) i Andratx (33,0%), seguits de Sant Llorenç des Cardassar i Valldemossa a Mallorca, i des Mercadal i es Migjorn Gran a Menorca. A Eivissa i Formentera tots els municipis tenen taxes molt homogènies en relació amb la mitjana, en una forquilla entre el 29,0 % i el 29,7 %.

En canvi, a la franja inferior, entre el 27,0 % i el 28,0 % de taxes de pressió fiscal, a Mallorca hi ha els municipis d'interior Algaida, Costitx, Llubí, Maria de la Salut, Petra, Porreres, Sineu i Vilafranca de Bonany. Cap municipi de Menorca ni d'Eivissa està a la franja inferior al vint-i-nou per cent.

10.7. La despesa pública a les Balears per polítiques de despesa[2]

Des del punt de vista pressupostari inicial del conjunt del sector públic, el 2018 la despesa pública estimada ha estat de 14.602,34 euros per habitant, amb una taxa interanual de creixement del 8,6 %. (Vegeu el quadre I-10.16.)

En relació amb el PIB per capita de les Balears, això representa un 54,5 %, (mig punt més que en l'exercici anterior), la qual cosa, en termes col·loquials, significaria que els habitants de les Balears suporten una despesa pública equivalent a 200 dies de la seva riquesa anual (més de 6 mesos i mig), o el que és el mateix: fins al 18 de juliol (com a mitjana) els ciutadans de les Balears destinen el seu esforç a generar rendes per contribuir a l'interès comú de la societat, i només a partir de llavors «treballen» per a si mateixos.

Lògicament, es tracta d'una mitjana, objecte d'una gran dispersió segons la riquesa i l'edat de cada un. A més, quan es generalitza el verb «treballar», en realitat es preveuen, no tan sols les rendes del treball, sinó també la resta de les rendes, especialment les que deriven del capital (lloguers, dividends, etc.). Tampoc no seria rigorós dir que «treballen» per a l'Administració, com si aquesta fos un «ens» aliè, ja que l'Administració no deixa de ser l'organització de la societat, de la qual tots

[2] Nota metodològica
L'estimació de la despesa pública a les Balears, per polítiques de despesa, no s'obté pel procediment tradicional d'estimació de magnituds mitjançant procediments estadístics, sinó mitjançant la consolidació del pressupost de despesa per funcions i programes dels ens locals i autonòmics, amb un nivell absolut de certesa en la seva territorialització. Atès que la despesa de l'Estat no es territorialitza, un cop consolidada tota la despesa del sector estat (inclosa la Seguretat Social i els organismes autònoms i empreses públiques) i eliminades les transferències de l'Estat als dos nivells administratius, autonòmic i local, s'obté la despesa neta per habitant i s'extrapola a les Balears segons la seva població, la qual cosa permet obtenir la despesa pública total suportada per habitant.

els ciutadans es beneficien com a destinataris d'aquesta despesa en forma de serveis (sanitat, educació, seguretat, infraestructures, etc.), de tal manera que aquesta riquesa generada de forma no homogènia ni pel que fa al quantia ni al temps (no tothom percep la mateixa renda i, a més, aquesta renda generada es concentra significativament en l'etapa de vida laboral) es redistribueix, també de forma no homogènia, d'acord amb les necessitats, i retorna als ciutadans com a serveis i prestacions en allò que constitueix l'acció social de la despesa pública.

Quant a les polítiques de despesa pública, la principal partida és la de protecció i promoció social, amb gairebé un terç de la despesa (33,6 %), en la qual destaquen les pensions com a destinació principal.

En aquest sentit, cal remarcar el creixement en més de 500 euros en relació amb el 2017. Els 3.510,79 euros que suporta cada ciutadà de les Balears de la despesa en pensions no vol dir que es destini als pensionistes de les Illes, atès el desequilibri actual entre les cotitzacions i les prestacions de la Seguretat Social a les Balears, amb un balanç de «sostenibilitat» de cobertures enfront de la insuficiència de la major part dels territoris de la resta de l'Estat.

La segona partida de la despesa pública per habitant, gairebé una quarta part del total (23,2 %), dos punts menys que l'any anterior, es destina a cobrir el deute públic, que majoritàriament correspon al deute estatal, que es redueix en 163,27 euros i es queda en 2.417,73 euros. La quarta part restant, destinada a pagar el deute de les administracions locals de les Balears (ajuntaments, consells insulars i Administració autonòmica), creix 26,26 euros per habitant i any, i s'acosta cada vegada més als mil euros (976,38 €) per l'endeutament més gran de l'Administració autonòmica; en canvi, l'Administració local el continua reduint de manera significativa. La tercera partida en importància correspon a la despesa en la producció de béns públics de caràcter permanent, que, com l'any anterior, és d'un 18,5 %.

En aquest context, la despesa sanitària és la subpartida principal, amb 1.504,66 euros per habitant i any; despesa que es produeix en l'àmbit local, ja que es tracta d'una competència transferida a les comunitats autònomes.

Una cosa semblant passa amb la despesa en educació, a la qual es destina el 6,5 % de la despesa pública total. En aquest cas, la despesa estatal és encara més residual i es destina principalment a pagar beques (55,26 € dels 942,88 € totals per habitant i any), per la qual cosa aquí també es produeix un equilibri entre la despesa suportada i la contraprestació rebuda a les Balears.

A la cobertura dels serveis públics bàsics, s'hi destinen 1.180,50 euros per habitant, un 8,1 %. D'aquest import, la meitat es destina a seguretat i mobilitat ciutadana, i, de la meitat restant, 140,77 euros es destinen a habitatge i urbanisme, 233,33 euros a programes relacionats amb el medi ambient i 214,01 euros a actuacions relatives al benestar comunitari, que són els serveis urbans bàsics (aigua, clavegueram, residus, neteja, enllumenat públic, cementeris, etc.), la qual cosa explica l'absència de despesa estatal en aquests programes.

Quant a la despesa en actuacions de caràcter econòmic (7,7 %), el principal component és la despesa en infraestructures (249,37 €), seguida de la despesa en R+D+I, que presenta una espectacular taxa de creixement del 32,26 %, supera els 200 euros per habitant i any (210,94 €) i eleva la seva participació de l'1,1 % de la despesa a l'1,4 %. Tot i que continuen sent taxes de despesa molt baixes en relació amb els estàndards internacionals, cal reconèixer que a escala local s'ha produït un esperançador canvi de tendència, ja que aquest creixement es basa en la despesa de les institucions autonòmica i local, que dupliquen els fons destinats a aquesta finalitat, mentre que l'augment en el sector agrícola, inclosa la ramaderia i la pesca, amb 198,02 euros per habitant, procedeix de la despesa estatal, que se sol finançar en una part significativa pels fons europeus de la política agrària comuna (PAC), la qual cosa no deixa de ser una reversió, almenys parcial, de l'aportació al pressupost de la Unió Europea, que es reflecteix com a transferències a altres institucions públiques.

Pel que fa al caire interadministratiu, es manté la correlació de les despeses segons el repartiment competencial. Així, mentre que la despesa en infraestructures es distribueix de manera força equilibrada entre l'Administració de l'Estat i les administracions pròpies (locals i autonòmica), aquestes són preponderants en la despesa en transport públic i el sector de serveis (especialment turisme i comerç); en canvi, la despesa en R+D+I, tot i el creixement en el darrer exercici, es manté com la gran assignatura pendent de la despesa local davant l'estatal.

El sosteniment de les administracions en els tres esglaons, balear, estatal i europeu, és el darrer dels grups de programes. En l'exercici del 2018, està lleugerament per sota del 9 % de la despesa pública total a les Balears, la qual cosa en valors absoluts representa 1.306,15 euros per habitant i any. D'aquests, 289,10 euros (12 més que el 2017) es destinen, per mitjà de l'Estat, al pressupost de la Unió Europea via transferència entre administracions, de manera que el cost mitjà suportat pel ciutadà balear per les actuacions de caràcter general de l'Administració nacional en termes estrictes es redueix al 6,9 % de la despesa pública suportada (es manté la proporció de despesa de funcionament de les administracions 40/60, és a dir que el ciutadà suporta un 50 % més de despesa per mantenir l'Administració estatal que l'Administració més propera, la local i autonòmica).

A escala local, l'anàlisi de les polítiques de despesa del sector públic propi del territori de les Illes Balears permet observar l'assignació competencial que diferencia l'Administració autonòmica i la local en el desenvolupament del servei públic.

Pel que fa a valors absoluts, la despesa de l'Administració local representa un poc més d'una quarta part de la despesa total, encara que la diferència principal prové de l'estructura de finançament, ja que l'Administració autonòmica manté coeficients d'endeutament molt alts. Les despeses del deute consumeixen el 22 % de la despesa autonòmica; en canvi, no arriben al 4,5 % de la despesa de les administracions locals, la qual cosa és una conseqüència directa de les polítiques de contenció de la despesa local propiciades per l'Estat, que han limitat la seva capacitat d'endeutament fins a nivells merament testimonials. (Vegeu el quadre I-10.17.)

Quant a la resta de les polítiques de despesa, l'Administració local (ajuntaments i consells insulars) presenta un balanç més equilibrat, en què són preponderants les actuacions de protecció i promoció social (especialment en despesa en serveis socials) i de serveis públics bàsics de caràcter general propers al ciutadà (fems, transport urbà, sanejament, policia de proximitat, etc.). Per contra, la despesa de l'Administració autonòmica està més enfocada a la prestació de serveis públics considerats de caràcter preferent, especialment en matèria de sanitat i educació, als quals destina més de la meitat del seu pressupost, o a actuacions de caràcter econòmic d'interès supramunicipal, especialment en matèria de medi ambient.

Amb referència a les actuacions de caràcter econòmic, aquesta especialització competencial es plasma en diferències significatives, ja que la despesa en infraestructures (especialment pel fet de concórrer les competències transferides als consells insulars en aquesta matèria amb les dels ajuntaments) representa més de la meitat de la seva despesa en aquest grup de programes. En el cas de l'Administració autonòmica, la despesa es basa en el transport públic (metro i tren), que consumeix gairebé la meitat de la despesa, seguida de la despesa en agricultura, ramaderia i pesca, i les despeses en R+D+I.

Un any més, per a l'Administració autonòmica la càrrega de l'estructura administrativa representa menys del 5 %, davant el 15% de la despesa per a l'Administració local. Aquesta diferència estructural està causada, com en anys anteriors, per l'economia d'escala que representa el fet que l'Administració autonòmica és única, mentre que l'Administració local la conformen 3 consells insulars, 68 ajuntaments i 5 mancomunitats, que han de suportar unes càrregues d'estructura fixes mínimes, la qual cosa implica més despesa en termes relatius.

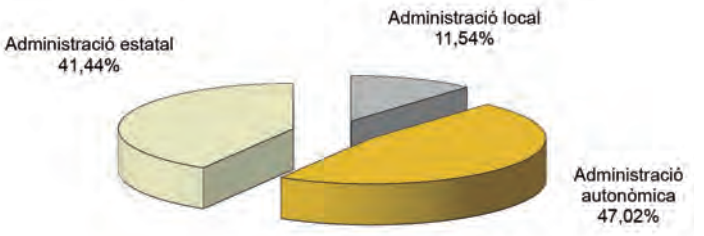
Quadre I-10.10. Ingressos de la Delegació Especial d'Hisenda de les Illes Balears (milers d'euros) (2017-2018)				
	Illes Balears			Espanya
	2017	2018	% de var.18/17	% de var.18/17
Capítol I: Imposts directes	1.788.348	2.061.461	15,27%	7,60%
Imposts sobre la renda de persones físiques	721.767	776.940	7,64%	7,30%
Imposts sobre societats	184.275	203.218	10,28%	10,96%
La resta del capítol I	2.694.390	3.041.619	12,89%	7,64%
Capítol II: Imposts indirectes	1.250.565	1.359.073	8,68%	10,30%
Imposts sobre el valor afegit	18.403	18.654	1,36%	1,10%
Imposts especials	710	833	17,32%	-1,10%
Tràfic exterior	86.214	84.376	-2,13%	1,92%
La resta del capítol II	1.355.892	1.462.936	7,89%	7,72%
Capítol III: Taxes i altres ingressos	47.526	48.153	1,32%	-0,27%
Total ingressos tributaris	**4.097.808**	**4.552.708**	**11,10%**	**2,04%**

Font: Informe mensual de recaudación tributaria, 2018, Agència Tributària

Quadre I-10.11. Distribució de la càrrega tributària per tipus de tribut per comunitats autònomes (2018)					
	Població	Imposts directes	Imposts indirectes	Taxes i altres ingressos	Total
Andalusia	8.384.408	45,01%	47,59%	7,39%	100,00%
Aragó	1.308.728	51,37%	43,72%	4,91%	100,00%
Astúries	1.028.244	51,93%	42,29%	5,78%	100,00%
Illes Balears	**1.128.908**	**43,47%**	**50,86%**	**5,67%**	**100,00%**
Illes Canàries	2.127.685	52,02%	40,22%	7,75%	100,00%
Cantàbria	580.229	48,43%	44,73%	6,84%	100,00%
Castella i Lleó	2.409.164	47,39%	46,56%	6,06%	100,00%
Castella-la Manxa	2.026.807	43,80%	48,65%	7,55%	100,00%
Catalunya	7.600.065	54,44%	39,21%	6,34%	100,00%
Com. Valenciana	4.963.703	48,39%	45,86%	5,75%	100,00%
Extremadura	1.072.863	43,98%	48,70%	7,32%	100,00%
Galícia	2.701.743	48,46%	46,28%	5,25%	100,00%
Madrid	6.578.079	61,26%	35,26%	3,47%	100,00%
Múrcia	1.478.509	45,92%	48,25%	5,83%	100,00%
Navarra	647.554	66,00%	26,49%	7,51%	100,00%
País Basc	2.199.088	51,74%	42,99%	5,28%	100,00%
La Rioja	315.675	50,42%	43,31%	6,27%	100,00%
Ceuta	85.144	22,31%	68,30%	9,39%	100,00%
Melilla	86.384	27,72%	58,19%	14,09%	100,00%
Total Nacional	**46.722.980**	**51,79%**	**42,44%**	**5,77%**	**100,00%**

Font: Elaboració pròpia amb dades de l'INE, el MINHAP, el MINHAFP, l'AEAT i l'IBAE

Gràfic I-10.2. Càrrega fiscal per administracions a les Illes Balears (2018)

Font: Elaboració pròpia sobre dades de l'INE, el MINHAP, el MINHAFP i l'AEAT

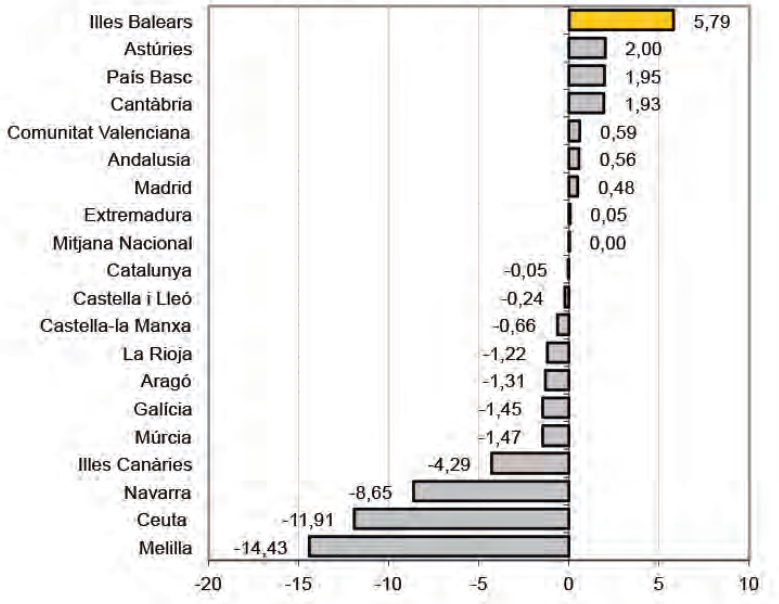
Quadre I-10.12. Distribució de la càrrega fiscal per administracions i per CA (2018)				
	Adm. local	Adm. autonòmica	Adm. estatal	Total
Andalusia	14,21%	43,00%	42,78%	100,00%
Aragó	11,49%	43,96%	44,55%	100,00%
Astúries	9,65%	43,38%	46,97%	100,00%
Illes Balears	**11,54%**	**47,02%**	**41,44%**	**100,00%**
Illes Canàries	30,51%	37,47%	32,02%	100,00%
Cantàbria	10,95%	43,75%	45,29%	100,00%
Castella i Lleó	11,87%	42,86%	45,27%	100,00%
Castella-la Manxa	14,06%	42,49%	43,45%	100,00%
Catalunya	12,64%	41,57%	45,79%	100,00%
Com. Valenciana	12,08%	44,51%	43,41%	100,00%
Extremadura	12,93%	44,97%	42,10%	100,00%
Galícia	10,57%	42,62%	46,81%	100,00%
Madrid	9,48%	40,18%	50,34%	100,00%
Múrcia	12,63%	44,53%	42,84%	100,00%
Navarra	10,72%	120,47%	-31,19%	100,00%
País Basc	83,40%	0,57%	16,04%	100,00%
La Rioja	11,63%	42,47%	45,91%	100,00%
Ceuta	77,42%	0,00%	22,58%	100,00%
Melilla	75,55%	0,00%	24,45%	100,00%
Mitjana nacional	**17,29%**	**40,28%**	**42,43%**	**100,00%**

Font: Elaboració pròpia sobre dades del MINHAP, el MINHAFP i l'AEAT

Quadre I-10.13. Càrrega fiscal per habitant i per comunitats autònomes (exercici 2018)						
	PIB per capita	Càrrega fiscal per habitant				Pressió fiscal: CF/PIB
		Adm. local	Adm. autonòmica	Adm. estatal	Total	
Illes Balears	**26.764,00**	**906,01 €**	**3.692,09 €**	**3.253,37 €**	**7.851,47 €**	**29,34%**
Astúries	23.087,00	568,89 €	2.558,77 €	2.770,39 €	5.898,05 €	25,55%
País Basc	34.079,00	7.247,68 €	49,22 €	1.393,53 €	8.690,43 €	25,50%
Cantàbria	23.817,00	664,76 €	2.654,98 €	2.748,62 €	6.068,36 €	25,48%
Comunitat Valenciana	22.659,00	660,71 €	2.434,70 €	2.374,77 €	5.470,19 €	24,14%
Andalusia	19.132,00	655,70 €	1.983,69 €	1.973,45 €	4.612,84 €	24,11%
Madrid	34.916,00	795,33 €	3.371,42 €	4.223,64 €	8.390,38 €	24,03%
Extremadura	18.174,00	554,72 €	1.928,46 €	1.805,61 €	4.288,79 €	23,60%
Mitjana nacional	**25.854,00**	**1.052,94 €**	**2.452,66 €**	**2.583,18 €**	**6.088,79 €**	**23,55%**
Catalunya	30.769,00	914,05 €	3.006,48 €	3.311,36 €	7.231,88 €	23,50%
Castella i Lleó	24.397,00	674,94 €	2.437,87 €	2.574,82 €	5.687,62 €	23,31%
Castella-la Manxa	20.645,00	664,27 €	2.007,52 €	2.052,90 €	4.724,70 €	22,89%
La Rioja	26.833,00	696,63 €	2.544,69 €	2.750,92 €	5.992,24 €	22,33%
Aragó	28.640,00	731,85 €	2.800,34 €	2.837,93 €	6.370,13 €	22,24%
Galícia	23.294,00	544,12 €	2.193,64 €	2.409,18 €	5.146,94 €	22,10%
Múrcia	21.134,00	589,25 €	2.077,71 €	1.998,60 €	4.665,57 €	22,08%
Illes Canàries	21.031,00	1.235,82 €	1.517,58 €	1.296,66 €	4.050,06 €	19,26%
Navarra	31.809,00	508,20 €	5.709,43 €	-1.478,33 €	4.739,30 €	14,90%
Ceuta	20.032,00	1.805,26 €	0,00 €	526,46 €	2.331,72 €	11,64%
Melilla	18.482,00	1.273,55 €	0,00 €	412,14 €	1.685,69 €	9,12%

Font: Elaboració pròpia sobre dades de l'INE, el MINHAP, el MINHAFP i l'AEAT

Gràfic I-10.3. Pressió fiscal per CA: diferència respecte a la mitjana nacional en punts percentuals (2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE, el MINHAP, el MINHAFP, l'AEAT i l'IBESTAT

Quadre I-10.14. Càrrega fiscal per habitant (euros) a les Balears per illes (2018)

	Càrrega fiscal per habitant				Pressió fiscal per habitant
	Imposts directes	Imposts indirectes	Taxes i altres ingressos	Total	
Mitjana de Mallorca	3.407,78	3.996,40	425,90	**7.830,08**	29,26%
Mitjana de Menorca	3.487,95	3.969,31	449,59	**7.906,85**	29,54%
Mitjana d'Eivissa	3.391,71	3.992,07	471,62	**7.855,40**	29,35%
Formentera	3.376,02	3.964,24	623,21	**7.963,47**	29,75%

Font: Elaboració pròpia. Dades en euros per habitant i any

Quadre I-10.15. Càrrega fiscal per habitant (euros) a les Balears per illes i municipis (2018)					
	Càrrega fiscal per habitant				Pressió fiscal per habitant
	Imposts directes	Imposts indirectes	Taxes i altres ingressos	Total	
Mitjana de Mallorca	**3.407,78**	**3.996,40**	**425,90**	**7.830,08**	**29,26%**
Alaró	3.232,49	3.987,91	306,33	7.526,74	28,12%
Alcúdia	3.790,94	3.968,99	537,78	8.297,72	31,00%
Algaida	3.227,76	3.968,87	284,43	7.481,06	27,95%
Andratx	4.074,54	4.087,62	680,49	8.842,66	33,04%
Ariany	3.227,72	4.108,69	347,28	7.683,69	28,71%
Artà	3.493,28	4.010,18	636,46	8.139,92	30,41%
Banyalbufar	3.653,42	4.072,58	769,92	8.495,92	31,74%
Binissalem	3.187,95	3.981,37	329,25	7.498,58	28,02%
Búger	3.724,39	3.994,00	400,27	8.118,66	30,33%
Bunyola	3.264,93	4.005,35	365,16	7.635,43	28,53%
Calvià	3.936,21	3.999,48	338,37	8.274,06	30,91%
Campanet	3.188,38	3.981,94	402,63	7.572,95	28,30%
Campos	3.324,32	4.000,34	524,67	7.849,33	29,33%
Capdepera	3.649,31	4.007,78	876,78	8.533,86	31,89%
Consell	3.170,22	3.963,78	442,57	7.576,57	28,31%
Costitx	3.186,33	3.971,14	208,70	7.366,16	27,52%
Deià	4.478,85	4.048,08	917,96	9.444,89	35,29%
Escorca	4.791,85	4.022,43	1.849,72	10.663,99	39,84%
Esporles	3.236,87	3.971,23	373,19	7.581,29	28,33%
Estellencs	3.503,40	4.001,62	510,09	8.015,12	29,95%
Felanitx	3.373,69	3.974,34	432,72	7.780,76	29,07%
Fornalutx	3.454,04	3.988,69	608,74	8.051,47	30,08%
Inca	3.208,30	3.958,02	447,94	7.614,26	28,45%
Lloret de Vistalegre	3.211,26	3.997,90	330,53	7.539,69	28,17%
Lloseta	3.291,06	3.972,65	414,03	7.677,73	28,69%
Llubí	3.268,94	3.962,46	232,44	7.463,84	27,89%
Llucmajor	3.417,16	3.991,47	464,90	7.873,53	29,42%
Manacor	3.279,12	3.956,68	340,77	7.576,56	28,31%
Mancor de la Vall	3.239,46	3.961,79	344,75	7.546,00	28,19%
Maria de la Salut	3.190,97	3.962,98	294,95	7.448,90	27,83%
Marratxí	3.277,01	3.962,20	333,63	7.572,84	28,29%
Montuïri	3.259,55	4.010,88	348,84	7.619,27	28,47%
Muro	3.557,55	3.982,19	684,59	8.224,33	30,73%
Palma	3.346,72	4.010,73	405,14	7.762,59	29,00%
Petra	3.151,16	3.976,09	259,57	7.386,82	27,60%
Pollença	3.527,55	3.988,37	598,84	8.114,76	30,32%
Porreres	3.198,42	3.988,96	207,60	7.394,98	27,63%
sa Pobla	3.245,07	3.963,59	456,55	7.665,21	28,64%
Puigpunyent	3.523,55	4.055,22	435,16	8.013,93	29,94%
Sencelles	3.222,20	4.028,07	388,39	7.638,66	28,54%
Sant Joan	3.191,94	3.977,71	348,28	7.517,93	28,09%
Sant Llorenç des Cardassar	3.911,73	4.028,88	658,98	8.599,59	32,13%
Santa Eugènia	3.229,45	3.987,22	385,39	7.602,06	28,40%
Santa Margalida	3.426,50	3.961,34	491,91	7.879,75	29,44%
Santa Maria del Camí	3.189,16	3.971,09	436,17	7.596,42	28,38%
Santanyí	3.789,21	4.021,90	566,31	8.377,41	31,30%
Selva	3.235,93	4.014,11	292,09	7.542,14	28,18%
ses Salines	3.496,08	3.982,07	500,11	7.978,26	29,81%
Sineu	3.216,57	3.967,46	274,70	7.458,73	27,87%
Sóller	3.448,22	3.974,18	431,17	7.853,56	29,34%
Son Servera	3.616,91	3.969,88	509,71	8.096,50	30,25%
Valldemossa	3.637,38	4.054,14	895,22	8.586,73	32,08%
Vilafranca de Bonany	3.106,48	3.970,83	279,01	7.356,32	27,49%
Mitjana de Menorca	**3.487,95**	**3.969,31**	**449,59**	**7.906,85**	**29,54%**
Alaior	3.432,88	3.968,13	383,57	7.784,57	29,09%
Ciutadella de Menorca	3.397,42	3.967,20	514,62	7.879,24	29,44%
Ferreries	3.366,83	3.964,90	291,95	7.623,68	28,48%
Maó	3.507,04	3.957,73	408,40	7.873,17	29,42%
es Mercadal	3.940,08	3.983,61	571,87	8.495,55	31,74%
Sant Lluís	3.657,49	4.016,99	528,80	8.203,28	30,65%
es Castell	3.421,14	3.965,30	344,50	7.730,94	28,89%
es Migjorn Gran	3.723,14	4.010,60	634,34	8.368,07	31,27%
Mitjana d'Eivissa	**3.391,71**	**3.992,07**	**471,62**	**7.855,40**	**29,35%**
Eivissa	3.424,63	3.976,79	509,73	7.911,16	29,56%
Sant Antoni de Portmany	3.392,48	3.979,81	403,77	7.776,07	29,05%
Sant Josep de sa Talaia	3.370,03	4.013,05	490,87	7.873,95	29,42%
Sant Joan de Labritja	3.367,81	3.985,09	435,94	7.788,83	29,10%
Santa Eulària des Riu	3.366,08	4.007,53	459,68	7.833,29	29,27%
Formentera	**3.376,02**	**3.964,24**	**623,21**	**7.963,47**	**29,75%**

Font: Elaboració pròpia. Dades en euros per habitant i any

Quadre I-10.16. Anàlisi de la despesa pública per polítiques de la despesa a les Illes Balears per funció/programa (2018)						
	Total consolidat CAIB-EL (milers d'euros)	Despesa de l'Estat prorratejada per a les Balears (milers d'euros)	Despesa local i autonòmica per habitant (euros)	Despesa estatal per habitant (euros)	Despesa total per habitant (euros)	Repartiment de la despesa pública per habitant
Total	**6.489.990**	**9.994.713**	**5.748,91**	**8.853,43**	**14.602,34**	**100,0%**
Deute públic	1.102.241	2.729.394	976,38	2.417,73	3.394,11	23,2%
Deute públic	1.102.241	2.729.394	976,38	2.417,73	3.394,11	23,2%
Serveis públics bàsics	847.879	484.797	751,06	429,44	1.180,50	8,1%
Seguretat i mobilitat ciutadana	219.353	449.395	194,31	398,08	592,38	4,1%
Habitatge i urbanisme	147.286	11.628	130,47	10,30	140,77	1,0%
Benestar comunitari	241.603	0	214,01	0,00	214,01	1,5%
Medi ambient	239.636	23.775	212,27	21,06	233,33	1,6%
Actuacions de protecció i promoció social	644.635	4.894.395	571,03	4.335,51	4.906,54	33,6%
Pensions	36.201	3.927.163	32,07	3.478,73	3.510,79	24,0%
Altres prestacions econòmiques a favor d'empleats	13.172	347.648	11,67	307,95	319,62	2,2%
Serveis socials i promoció social	478.576	481.473	423,93	426,49	850,42	5,8%
Foment de l'ocupació	116.686	138.112	103,36	122,34	225,70	1,5%
Producció de béns públics de caràcter preferent	2.856.468	185.835	2.530,29	164,62	2.694,91	18,5%
Sanitat	1.595.853	102.766	1.413,63	91,03	1.504,66	10,3%
Educació	1.002.039	62.383	887,62	55,26	942,88	6,5%
Cultura	148.866	16.215	131,87	14,36	146,23	1,0%
Esport	109.710	4.472	97,18	3,96	101,14	0,7%
Actuacions de caràcter econòmic	571.669	692.863	506,39	613,75	1.120,14	7,7%
Agricultura, ramaderia i pesca	66.098	157.443	58,55	139,46	198,02	1,4%
Indústria i energia	30.140	139.385	26,70	123,47	150,17	1,0%
Comerç, turisme i petites i mitjanes empreses	87.744	21.654	77,72	19,18	96,91	0,7%
Transport públic	166.128	51.918	147,16	45,99	193,15	1,3%
Infraestructures	144.848	136.671	128,31	121,06	249,37	1,7%
Investigació, desenvolupament i innovació	67.791	170.342	60,05	150,89	210,94	1,4%
Altres actuacions de caràcter econòmic	8.919	15.451	7,90	13,69	21,59	0,1%
Actuacions de caràcter general	467.098	1.007.429	413,76	892,39	1.306,15	8,9%
Òrgans de govern	58.524	16.465	51,84	14,59	66,43	0,5%
Serveis de caràcter general	308.062	634.005	272,89	561,61	834,49	5,7%
Administració financera i tributària	97.531	33.573	86,39	29,74	116,13	0,8%
Transferències a altres administracions públiques	2.981	323.385	2,64	286,46	289,10	2,0%

Font: Elaboració pròpia

Quadre I-10.17. Anàlisi de la despesa classificada a les Illes Balears per polítiques de la despesa i programa (2018)					
	Total consolidat de l'Administració autonòmica (milers d'euros)	Total consolidat de les entitats locals (milers d'euros)	Total consolidat AA-EL (milers d'euros)	Repartiment de la despesa (%)	Despesa per habitant (euros)
Total	**4.618.423**	**1.871.567**	**6.489.990**	**100,00%**	**5.748,91**
Deute públic	1.020.219	82.022	1.102.241	16,98%	976,38
Deute públic	1.020.219	82.022	1.102.241	16,98%	976,38
Serveis públics bàsics	216.171	631.708	847.879	13,06%	751,06
Seguretat i mobilitat ciutadana	10.827	208.526	219.353	3,38%	194,31
Habitatge i urbanisme	26.231	121.055	147.286	2,27%	130,47
Benestar comunitari	2.289	239.314	241.603	3,72%	214,01
Medi ambient	176.824	62.812	239.636	3,69%	212,27
Actuacions de protecció i promoció social	299.752	344.883	644.635	9,93%	571,03
Pensions	33.111	3.090	36.201	0,56%	32,07
Altres prestacions econòmiques a favor d'empleats	9.853	3.319	13.172	0,20%	11,67
Serveis socials i promoció social	157.567	321.009	478.576	7,37%	423,93
Foment de l'ocupació	99.221	17.464	116.686	1,80%	103,36
Producció de béns públics de caràcter preferent	2.581.339	275.129	2.856.468	44,01%	2.530,29
Sanitat	1.580.930	14.923	1.595.853	24,59%	1.413,63
Educació	935.440	66.599	1.002.039	15,44%	887,62
Cultura	35.912	112.954	148.866	2,29%	131,87
Esport	29.056	80.653	109.710	1,69%	97,18
Actuacions de caràcter econòmic	330.471	241.198	571.669	8,81%	506,39
Agricultura, ramaderia i pesca	56.617	9.482	66.098	1,02%	58,55
Indústria i energia	15.763	14.378	30.140	0,46%	26,70
Comerç, turisme i petites i mitjanes empreses	49.053	38.691	87.744	1,35%	77,72
Transport públic	133.320	32.808	166.128	2,56%	147,16
Infraestructures	7.532	137.317	144.848	2,23%	128,31
Investigació, desenvolupament i innovació	65.990	1.801	67.791	1,04%	60,05
Altres actuacions de caràcter econòmic	2.197	6.722	8.919	0,14%	7,90
Actuacions de caràcter general	170.471	296.627	467.098	7,20%	413,76
Òrgans de govern	19.607	38.917	58.524	0,90%	51,84
Serveis de caràcter general	114.550	193.512	308.062	4,75%	272,89
Administració financera i tributària	36.314	61.217	97.531	1,50%	86,39
Transferències a altres administracions públiques	0	2.981	2.981	0,05%	2,64

Font: Elaboració pròpia

11. Medi ambient

Resum

Com ja s'esmenta en la introducció, la informació que enguany es facilita en alguns apartats no és la mateixa que la que consta en la memòria de l'any anterior, raó per la qual, en alguns casos, no serà comparable. Dit això, es fa un resum de les dades que s'inclouen en aquesta Memòria.

En l'apartat de meteorologia destaca l'episodi de pluges de final d'any, amb les inundacions de Sant Llorenç, en què moriren tretze persones. També es fa menció que, en períodes de deu anys, la tendència de les precipitacions és a baixar i, en canvi, la de les temperatures mitjanes és al contrari, fet que és més palès si es representen períodes de temps més llargs, la qual cosa és de gran importància en una comunitat com la nostra, que viu, bàsicament, del turisme. Com a novetat, s'ha inclòs en la Memòria una dada de gran importància: l'indicador de sequera meteorològica.

Pel que fa a la qualitat de l'aire, moltes dades de la qual arriben amb un any de retard, cal remarcar l'acceleració de les concentracions dels gasos acidificadors i dels precursors de l'ozó experimentada des del 2014, que en el darrer any del qual tenim registres (2017) s'ha accentuat. Enguany no es disposa de dades sobre el renou.

En l'apartat de l'aigua es comenta la inclusió d'una nova variable: l'índex de sequera hidrològica, que ens dona una idea més precisa de la situació dels aqüífers que no la simple enumeració de les reserves hídriques. Juntament amb l'índex de sequera meteorològica, també ens ofereix una idea de la idoneïtat de la gestió de l'aigua. Quant als incendis, es registra una disminució tant del nombre de sinistres com de la superfície afectada en relació amb l'any anterior. A més, enguany s'inclouen dades de l'aprofitament forestal, així com l'estat d'afectació de la *Xylella*, respecte a la qual, malgrat que no es tenen dades específiques del 2018, es pot assegurar que augmenta. L'apartat de biodiversitat conté dades sobre la superfície de la xarxa Natura 2000, si bé no s'ha pogut disposar d'informació sobre espècies, com el recompte de ferrerets o la nidificació del voltor negre.

Amb referència a la neteja del litoral, els plàstics segueixen sent els residus més nombrosos tant a la mar com a la costa. Aquesta darrera dada la coneixem per la inclusió dels resultats del Projecte de manteniment i neteja d'espais de rellevància ambiental de les Illes Balears per persones en risc d'exclusió social, dades que no constaven en la memòria de l'any anterior. Pel que fa a la qualitat de les aigües de bany, no hi ha canvis destacables respecte al 2017, però sí que hi ha dades sobre abocaments i emissaris, que en la memòria anterior tampoc no hi eren.

Quant a l'energia, se segueix constatant la poca incidència de les energies renovables sobre el total; la fracció d'aquestes energies que prové dels residus segueix sent majoritària.

En relació amb el territori, només es disposa de dades de Mallorca, en general diferents de les de la memòria anterior, raó per la qual és molt difícil establir comparatives. S'anima les administracions corresponents a millorar aquest aspecte de cara a memòries posteriors.

Finalment, cal destacar de l'apartat de residus la inclusió de dades sobre Formentera, i també sobre residus perillosos, dels quals no hi havia informació en la memòria anterior. Pel que fa als valors, en tots els casos s'observa una línia ascendent coincident amb la recuperació econòmica.

11.0. Introducció

La confecció del capítol de medi ambient de la Memòria s'ha topat, com en l'edició de l'any anterior, amb la impossibilitat d'accedir a totes les dades mediambientals del 2018. En altres casos, la informació és diferent de la que es va facilitar el 2017, la qual cosa perjudica l'homogeneïtat de les dades i, en conseqüència, dificulta la comparació de la informació facilitada en les edicions successives.

La part negativa del capítol és que no hi ha informació en matèries com biodiversitat, caça, depuració d'aigües o construccions en sòl rústic de la majoria de les illes (del 2018 només es disposa de dades de Mallorca). En altres casos, i per raons que es desconeixen, només s'ha pogut accedir a dades de dos anys enrere (2017). L'explicació facilitada és que es tracta d'una situació estructural i no conjuntural, raó per la qual s'han inclòs les dades esmentades.

La part positiva és que hi ha noves dades, com l'anomalia relativa mensual respecte al valor de precipitació normal, l'indicador de sequera meteorològica, l'índex de sequera hidrològica, l'aprofitament dels recursos forestals, la superfície protegida, els abocaments al medi marí i els residus perillosos, que no és poc. Totes aquestes incorporacions tenen valor sempre que tinguin continuïtat en el temps.

Per finalitzar, s'anima en general els diferents estaments i organismes en poder de dades mediambientals a col·laborar en l'elaboració d'aquest capítol, probablement un dels més importants per la diversitat de camps que el componen i per la influència directa que té en el principal motor econòmic de les Illes Balears: el turisme.

11.1. Meteorologia

11.1.1. La precipitació

En l'evolució mensual de les precipitacions

durant el 2018 cal destacar l'elevada pluviositat de Menorca, molt per sobre de les dades mitjanes, així com també d'Eivissa en molts de mesos. Però sens dubte cal remarcar l'episodi de pluja del 9 d'octubre, quan una tempesta molt estàtica va deixar 230 L/m2 a Sant Llorenç des Cardassar, 150 dels quals caigueren en menys de dues hores i deixaren tretze víctimes mortals. Es tracta de l'episodi d'inundacions més greu registrat a Espanya en els darrers 25 anys. (Vegeu els quadres I-11.1. i IA-11.1. i el gràfic I-11.1.)

Pel que fa a les precipitacions anuals, en general, s'hi observa que es manté la tendència a la baixa a Mallorca i Menorca, mentre que a Eivissa es manté estable. En una comparativa amb els valors mitjans del període 1981-2010, a l'aeroport de Palma la precipitació ha estat un 9,78 % superior; al de Menorca, un 48,66 % superior, i al d'Eivissa, un 25,78 % també superior. Cal destacar per abundants les pluges registrades a totes les illes el mes d'octubre: a l'aeroport de Mallorca han estat un 96,9 % superiors a la mitjana, mentre que en el mateix període a l'aeroport de Menorca ho varen ser un 91,2 %, i al d'Eivissa, un 106,9 %. (Vegeu els quadres I-11.2. i IA-11.2. i el gràfic I-11.2.)

Enguany s'introdueixen dues variables noves pel que fa a la precipitació: l'anomalia relativa mensual respecte al valor de precipitació normal i l'indicador de sequera meteorològica. En l'evolució de l'anomalia relativa mensual en tant per cent en el decurs del 2018 es constata un comportament més plujós a Menorca durant l'estiu. De totes maneres, atès que és una anomalia relativa, cal destacar que, per exemple a Menorca, és quantitativament més important l'augment del 94,3 % del mes d'octubre (149,2 L/m^2, quan la mitjana és del 76,8 %) que el 360,7% del mes de juliol (12,9 L/m^2, quan la mitjana és del 2,8 %). (Vegeu el gràfic I-11.3.)

L'índex de sequera meteorològica fa referència a la disminució de les precipitacions en una regió concreta respecte al valor mitjà d'aquesta regió i durant un temps determinat. D'entre tots els índexs, el que s'utilitza aquí és l'índex de precipitació estàndard (IPE) —SPI en anglès: *standardized precipitation index*. Aquest índex suposa que la precipitació es distribueix segons una distribució normal i que, per tant, es pot avaluar la desviació de les precipitacions d'un any en concret respecte a la mitjana de la sèrie temporal. Aquells valors de l'IPE inferiors a 0 són considerats com a períodes de sequera, segons el criteri següent: entre 0 i –0,84 la sequera és lleu; entre –0,84 i –1,28 és moderada; entre –1,28 i –1,65 és severa, i si el valor és inferior a –1,65, té la consideració d'extrema. (Vegeu el gràfic I-11.4.)

L'evolució interanual de l'indicador de sequera meteorològica (índex de precipitació estandarditzat) als tres aeroports es representa en el gràfic esmentat. Per saber com influeixen aquestes dades en els recursos hidrològics, cal consultar l'índex de sequera hidrològica de l'apartat de recursos hídrics.

11.1.2. La temperatura

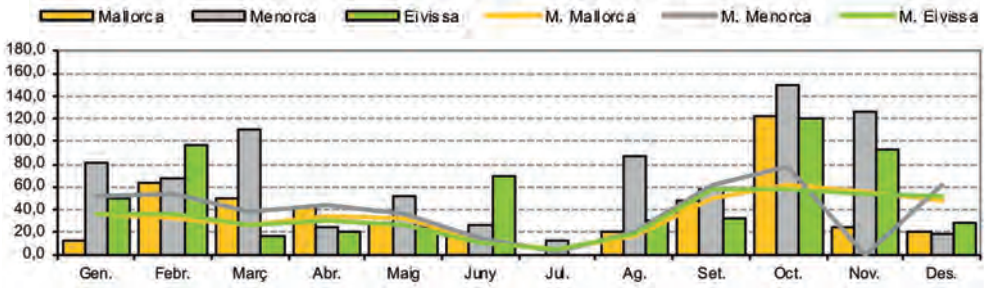
La temperatura mitjana mensual a principi de l'any es presenta amb temperatures per sobre de les normals, però cal destacar el mes de febrer, per sota dels valors mitjans; en aquest mes cap observatori ha registrat temperatures mitjanes per sobre dels 10ºC. L'estiu s'ha perllongat al mes de setembre, amb temperatures també per sobre de les normals, la qual cosa ha contribuït que l'AEMET manifestàs, a principi del 2019, que l'estiu s'allarga a l'inici i també al final, fet compatible amb la teoria del canvi climàtic. (Vegeu els quadres I-11.3. i IA-11.3. i el gràfic I-11.5.)

Pel que fa a l'evolució de la temperatura mitjana anual dels darrers onze, mesurada en graus centígrads, s'observa que la tendència a l'alça es veu temperada a Mallorca i Eivissa i es manté a Menorca. En una comparativa amb la mitjana anual del període 1981-2010, la temperatura a l'aeroport de Palma va ser 0,2ºC inferior; al de Menorca, 0,5ºC superior, i al d'Eivissa, 0,2ºC inferior. (Vegeu els quadres I-11.4. i IA-11.4. i el gràfic I-11.6.)

Quadre I-11.1. Precipitació mensual (L/m²) (2018)			
	Aeroport de Palma	Aeroport de Maó	Aeroport d'Eivissa
Gener	13,3	81,0	49,9
Febrer	64,3	66,9	96,0
Març	49,2	109,9	16,6
Abril	41,5	23,9	20,7
Maig	27,6	52,8	24,3
Juny	19,5	26,3	7,0
Juliol	0,0	12,9	0,0
Agost	20,3	86,2	30,9
Setembre	48,5	57,4	31,9
Octubre	122,1	149,2	120,0
Novembre	24,9	127,1	92,5
Desembre	20,0	18,1	27,8

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'AEMET

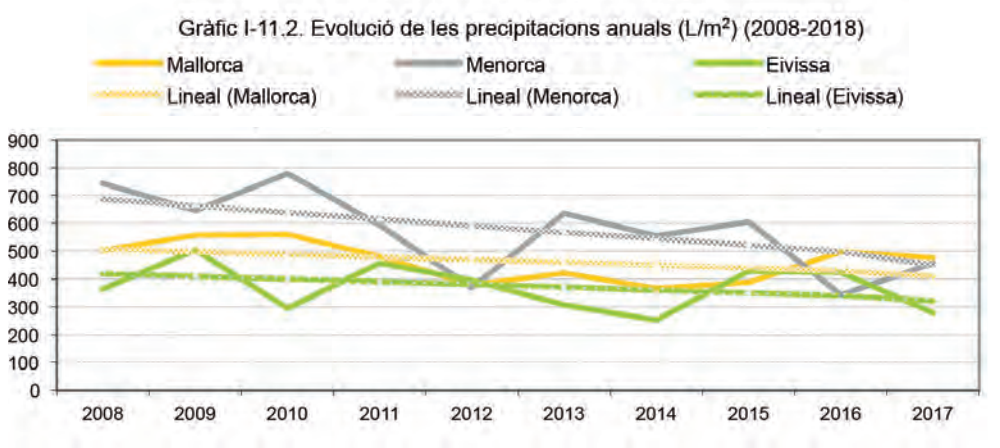
Gràfic I-11.1. Precipitació mensual (L/m²) (2018)

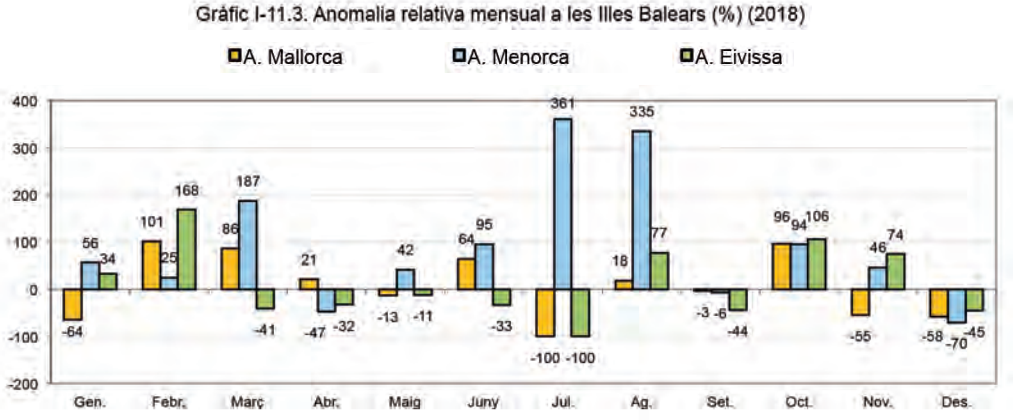
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'AEMET

Quadre I-11.2. Evolució de les precipitacions anuals a les Balears (L/m²) (2008-2018)			
	Aeroport de Palma	Aeroport de Maó	Aeroport d'Eivissa
2008	502,0	743,0	363,0
2009	557,0	647,0	505,0
2010	559,6	780,5	295,6
2011	480,9	592,9	456,4
2012	377,9	368,0	395,5
2013	422,0	635,4	307,6
2014	365,3	554,4	252,1
2015	388,7	606,0	428,2
2016	497,0	341,5	424,3
2017	476,7	457,8	278,7
2018	**451,2**	**811,7**	**517,4**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'AEMET

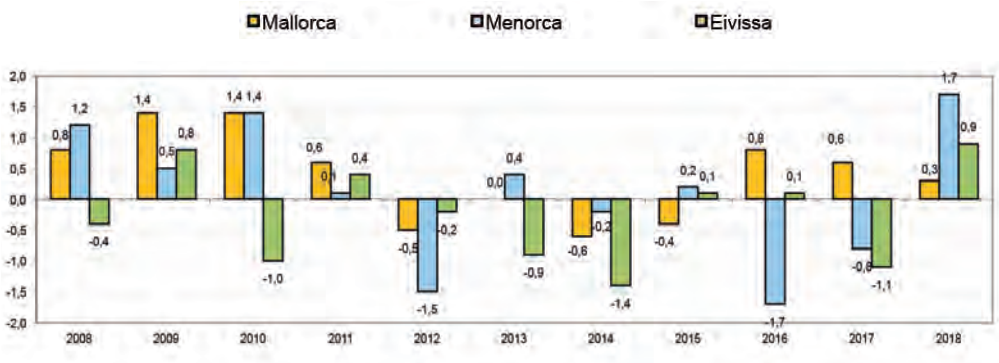

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'AEMET

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'AEMET

Gràfic I-11.4. Evolució interanual de l'SPI a les Illes Balears (%) (2008-2018)

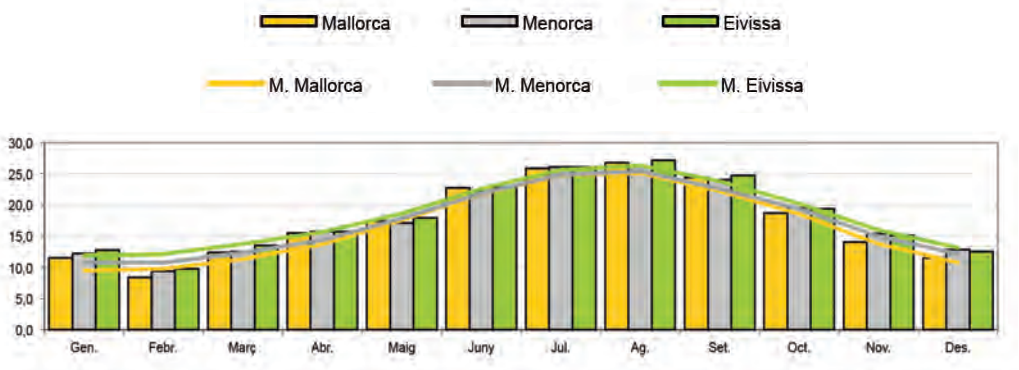

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'AEMET

Quadre I-11.3.Temperatura mitjana mensual (ºC) 2018			
	Aeroport de Palma	Aeroport de Maó	Aeroport d'Eivissa
Gener	11,6	12,2	12,7
Febrer	8,4	9,4	9,8
Març	12,3	12,5	13,5
Abril	15,5	15,7	15,7
Maig	17,4	17,1	17,9
Juny	22,7	22,1	22,8
Juliol	25,9	26,1	26,1
Agost	26,8	26,1	27,2
Setembre	24,4	24,0	24,7
Octubre	18,7	19,5	19,4
Novembre	14,0	15,4	15,1
Desembre	11,6	12,8	12,5

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'AEMET

Gràfic I-11.5. Temperatura mitjana mensual (ºC) (2018)

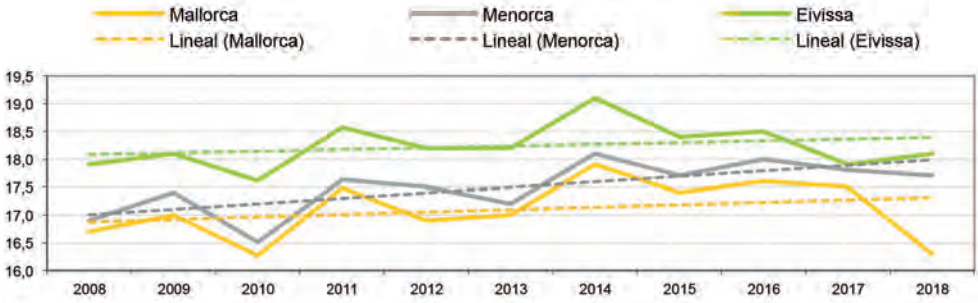
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'AEMET

Quadre I-11.4. Evolució de la temperatura mitjana a les Balears (ºC) (2008-2018)

	Aeroport de Palma	Aeroport de Maó	Aeroport d'Eivissa
2008	16,7	16,9	17,9
2009	17,0	17,4	18,1
2010	16,3	16,5	17,6
2011	17,5	17,6	18,6
2012	16,9	17,5	18,2
2013	17,0	17,2	18,2
2014	17,9	18,1	19,1
2015	17,4	17,7	18,4
2016	17,6	18,0	18,5
2017	17,5	17,8	17,9
2018	**16,3**	**17,7**	**18,1**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'AEMET

Gràfic I-11.6. Evolució de la temperatura mitjana anual (ºC) (2008-2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'AEMET

11.2. L'aire

El 2018, la xarxa balear de vigilància i control de la qualitat de l'aire ha constat de set estacions de la Conselleria, onze de GESA-ENDESA a l'entorn de les centrals tèrmiques, una de TIRME a l'Hospital Joan March de Mallorca i una de CEMEX a la fàbrica de ciment de Lloseta.

Com ja va passar l'any anterior, la majoria de dades arriben amb un any de retard, raó per la qual a totes les seqüències només s'arriba al 2017.

Respecte a l'evolució anual de les principals emissions d'àcids acidificadors (SO_X, NO_X, NH_3) i dels precursors de l'ozó (NO_X, COV_{NM}, CH_4, CO) —les dades de les quals es donen en tones, i el tant per cent representa el percentatge de variació del 2017 respecte al 2016— es pot concloure que la tendència és la mateixa que a la memòria anterior: a l'alça en tots els valors (destaquen el òxids de sofre i de nitrogen) i a la baixa en el metà. (Vegeu el quadre I-11.5.)

En l'evolució dels gasos acidificadors en el període 2007-2017 destaca el repunt ja esmentat en les quantitats de SO_X i NO_X, que anaren a la baixa amb la crisi econòmica, marcaren un mínim el 2014 i iniciaren un augment coincidint amb la recuperació. El 2017 assoliren nivells superiors als que hi havia abans de la crisi. Si es mantingués la tendència, el 2018 es podrien duplicar els valors del 2007 pel que fa als òxids de nitrogen. L'amoníac té un comportament més moderat. (Vegeu el gràfic I-11.7. i el quadre IA-11.5.)

Quant als gasos precursors de l'ozó destaca l'augment dels òxids de nitrogen, ja esmentat, i també el descens de COV_{NM} (composts orgànics volàtils diferents del metà), formats principalment per hidrocarburs als quals s'han afegit grups orgànics com alcohols, aldehids, cetones i d'altres. (Vegeu el gràfic I-11.8. i el quadre IA-11.6.)

L'evolució de les emissions dels principals gasos amb efecte d'hivernacle (GEH) es presenta en quilotones de CO_2 equivalent per poder comparar l'efecte dels diferents gasos en una mateixa escala. (Vegeu el quadre I-11.6.)

Es pot comprovar en la variació de l'interval 2001-2017 com el CO_2 és l'emissió que marca la tendència, amb menys incidència dels derivats fluorats o del metà que en els anys anteriors o en els primers de la crisi econòmica. Tot i això, el gasos d'efecte hivernacle no arriben als valors de deu anys enrere. (Vegeu el gràfic I-11.9. i el quadre IA-11.7.)

Pel que fa al CO_2 per sectors d'activitat, es pot veure com el processat de l'energia és, a l'igual que en anys anteriors, el factor més determinant, seguit a distància per la indústria i l'ús de productes; el tractament i l'eli-

minació de residus, i l'agricultura. (Vegeu el gràfic I-11.10. i el quadre IA-11.8.)

11.3. L'aigua

11.3.1. Reserves hídriques

En l'evolució per illes de les reserves hídriques ponderades (%), en el decurs del 2017, cal indicar que els percentatges estan fets sobre les reserves del total de cada illa. (Vegeu el quadre I-11.7. i el gràfic I-11.11.)

Després de la baixada dels recursos durant l'estiu, coincidint amb la punta de la temporada turística, els dos darrers mesos hi va haver un repunt per l'augment de les pluges de final d'any (vegeu l'apartat de meteorologia).

Pel que fa a l'evolució interanual, malgrat el repunt experimentat en els darrers mesos, es produeix una baixada de les reserves, que és més pronunciada a Menorca i, sobretot, a Eivissa. (Vegeu el quadre I-11.8. i el gràfic I-11.12.)

En percentatge, la variació interanual és d'un –0,4 % a Mallorca, un –5,46 % a Menorca, un –19,53 % a Eivissa i un –4,18 % a Formentera. Es fa palès com en bona part de l'any el balanç hídric respecte a l'any anterior és negatiu a totes les illes, si se n'exceptuen els darrers mesos de l'any, per una pluviositat per sobre de la mitjana els mesos de novembre i desembre. Aquest efecte és més notori a Eivissa. (Vegeu el gràfic I-11.13.)

11.3.2. L'aigua dessalada

El volum d'aigua dessalada en el conjunt de les Illes Balears ha estat de 16.423.545 m^3, la qual cosa suposa un descens del 25,57% en relació amb l'any anterior i la consolidació de la tendència a la baixa. Per illes mentre que a Mallorca i Eivissa es produeix un descens d'acord amb la tònica general de la comunitat, a Formentera augmenta el volum dessalat; en canvi, el 2007 va ser Eivissa la que, sortint de la tònica general, va augmentar el volum d'aigua dessalada. (Vegeu el quadre I-11.9. i el gràfic I-11.14.)

Per illes, Mallorca ha dessalat el 48 % del total de les Illes Balears (60 % el 2017), Eivissa un altre 48 % (37 % el 2017) i Formentera el 4 % restant (3 % el 2017). (Vegeu el gràfic I-11.15. i el quadre IA-11.9.)

Després de la baixada del 2008, el volum dessalat es va mantenir més o menys constant, coincidint amb la crisi econòmica, fins al repunt del 2016, any en què es va recuperar en gran manera el nombre de turistes. La baixada dels dos darrers anys, tot i mantenir-se o fins i tot augmentar el nombre de turistes, coincideix amb un descens de la temperatura mitjana anual i una major pluviometria (vegeu l'apartat de meteorologia). Pel que fa a Eivissa, es manté la tendència a l'alça independentment dels factors esmentats, més palesos a Mallorca. (Vegeu el gràfic I-11.16. i el quadre IA-11.10.)

11.3.3. L'índex de sequera hidrològica

Aquest índex fa referència a la disminució de la disponibilitat d'aigua potable (superficial i subterrània) en un sistema de gestió determinat i durant un període de temps indeterminat que pot impedir satisfer les demandes d'aigua del sistema d'explotació. La sequera hidrològica sol posar-se de manifest a continuació de la sequera meteorològica, si bé el retard entre aquestes dues dependrà de la hidrogeologia de la zona i de la gestió que es faci dels recursos hídrics.

Els escenaris i l'estat de l'índex de sequera hidrològica es presenten per colors segons el criteri següent: El color verd indica que la situació dels aqüífers és estable i bona; el groc significa que els recursos comencen a minvar i que és necessari començar a prendre algunes mesures de gestió; el taronja representa que els recursos comencen a ser escassos i, en conseqüència, que és necessari prendre més mesures de gestió i començar les restriccions de consum d'aigua, i el vermell expressa que la situació és greu, i que, per tant, s'han de preveure mesures de restricció de consum d'aigua i s'han de prohibir certs usos del recurs. (Vegeu el quadre I-11.10.)

La notació IeUD fa referència a l'índex de sequera resultant per a cada unitat de demanda, entenent com a unitat de demanda el conjunt de masses d'aigua subterrània agrupades segons les característiques hidrogeològiques i climàtiques que formen una unitat diferenciada.

Menorca i Eivissa formen una única unitat de demanda (UD), però a Mallorca, on n'hi ha set, es fa referència a la unitat Palma-Alcúdia, que és on està situat l'aeroport de Son Sant Joan. D'aquesta manera es pot comprovar com l'índex de sequera meteorològica afecta l'índex de sequera hidrològica. També es farà esment de l'índex a Formentera, malgrat que no se n'indiquin dades meteorològiques. Es pot constatar que són les UD de Menorca, Eivissa i Formentera les que han estat més mesos en situació de prealerta. (Vegeu el quadre I-11.11. i el gràfic I-11.17.)

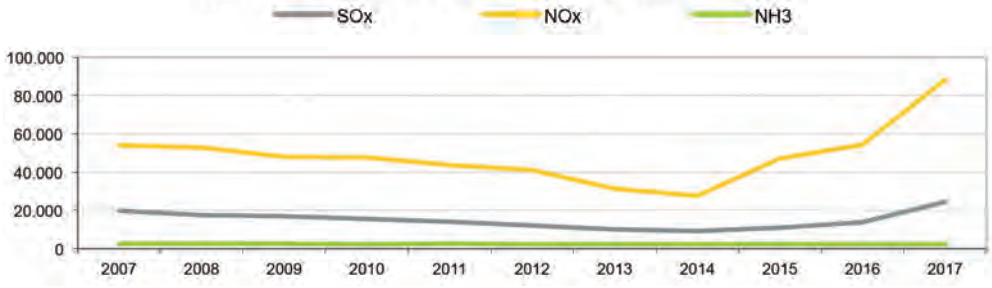
Les dades que s'examinen corresponen als índexs de sequera hidrològica des del gener del 2008 fins al desembre del 2018, a fi de tenir una idea de l'evolució interanual. Les fluctuacions més grans observades a les illes menors són degudes a la mida més petita de la unitat de demanda, la qual cosa es tradueix en una major sensibilitat als canvis en funció de les precipitacions. (Vegeu els gràfics I-11.18. i I-11.19.)

Quadre I-11.5. Evolució anual de les principals emissions d'acidificadors i precursors de l'ozó (tones) (2007-2017)

	SO_x	NO_x	COV_{NM}	CH_4	CO	NH_3
2007	19.953	54.083	26.697	25.004	29.340	2.669
2008	17.602	52.856	26.843	25.347	26.686	2.546
2009	16.941	48.015	26.421	26.133	25.558	2.558
2010	15.591	47.722	24.264	26.259	25.975	2.334
2011	14.014	43.628	26.595	26.496	27.793	2.491
2012	11.969	41.081	26.274	26.166	23.953	2.453
2013	9.964	31.418	23.540	24.854	27.113	2.428
2014	9.215	27.504	11.272	21.466	23.822	2.371
2015	10.857	47.083	9.312	20.278	21.788	2.217
2016	13.767	54.199	9.671	19.861	23.649	2.208
2017	24.501	88.285	11.805	19.435	28.633	2.478
% var 17/16	**77,97**	**62,89**	**22,07**	**-2,14**	**21,07**	**12,23**

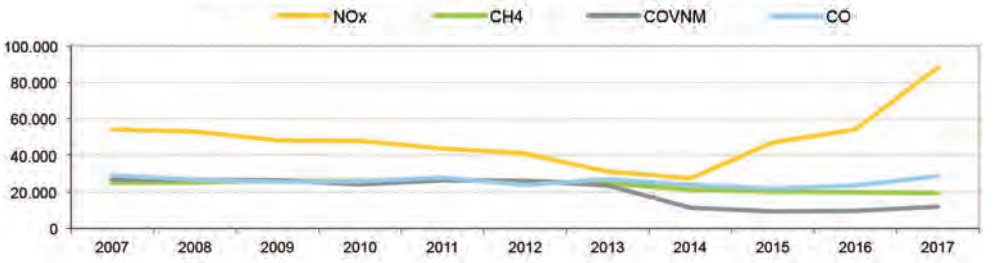
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic de la Conselleria de Territori, Energia i Mobilitat

Gràfic I-11.7. Evolució dels gasos acidificadors (tones) (2007-2017)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic de la Conselleria de Territori, Energia i Mobilitat i del Ministeri de Medi Ambient

Gràfic I-11.8. Evolució dels gasos precursors de l'ozó (tones) (2007-2017)

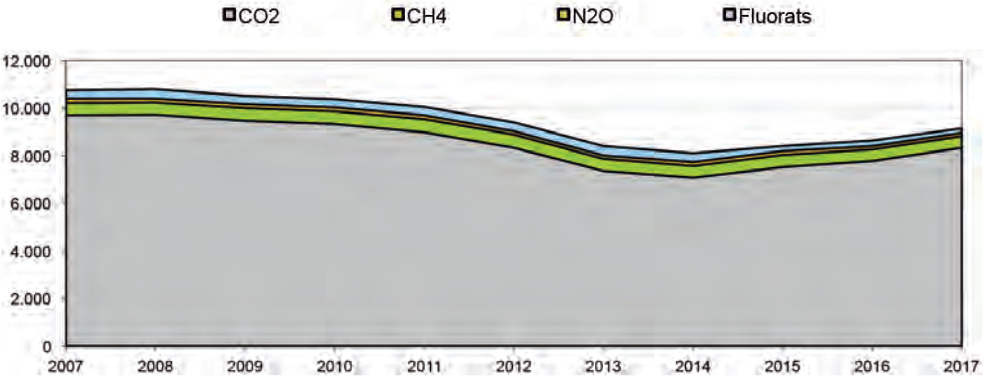
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic de la Conselleria de Territori, Energia i Mobilitat i del Ministeri de Medi Ambient

Quadre I-11.6. Emissions de gasos d'efecte hivernacle a les Balears (kt de CO^2 equivalent) per tipus de compost (2012-2017)

	CO_2	CH_4	N_2O	Fluorats	Total
2012	8.336,96	538,62	157,77	369,42	9.402,77
2013	7.349,26	506,20	151,35	378,21	8.385,01
2014	7.063,85	491,63	161,07	376,74	8.093,30
2015	7.511,40	511,71	154,53	221,14	8.398,78
2016	7.768,61	480,67	155,92	220,05	8.625,24
2017	8.323,29	478,20	161,14	183,52	9.146,14
% var. 17/16	**7,14**	**-0,51**	**3,35**	**-16,60**	**6,04**

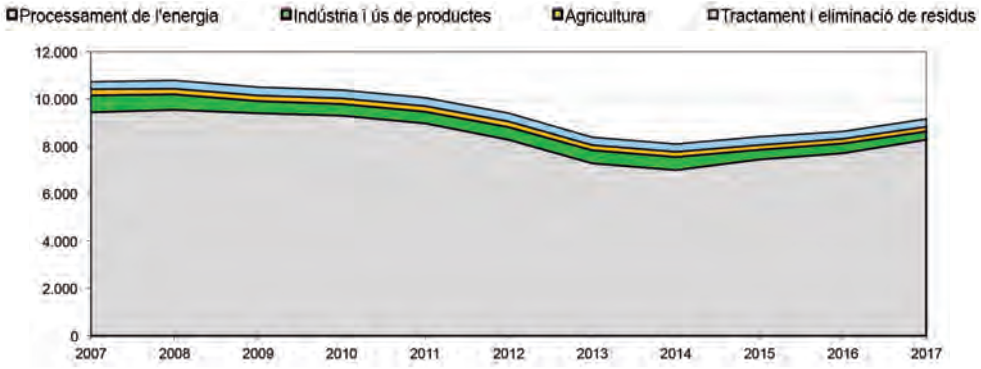
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic de la Conselleria de Territori, Energia i Mobilitat

Gràfic I-11.9. Evolució de les emissions de gasos d'efecte hivernacle (CO_2 eq kt) (2007-2017)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic de la Conselleria de Territori, Energia i Mobilitat

Gràfic I-11.10. Emissions de CO_2 eq a les Illes Balears per sector d'activitat (kt) (2007-2017)

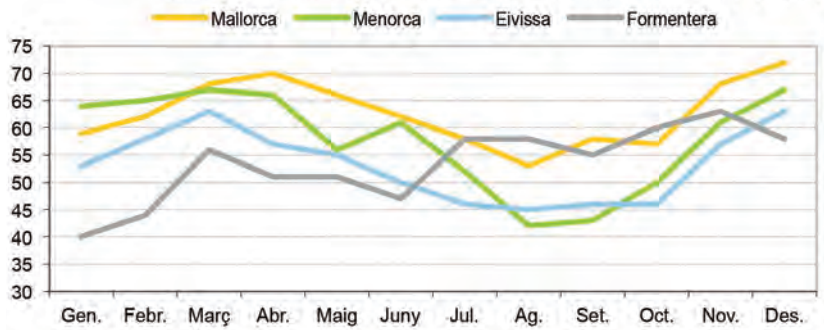
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic de la Conselleria de Territori, Energia i Mobilitat

Quadre I-11.7. Evolució mensual de les reserves hídriques (%) (2018)

	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
Gen.	59	64	53	40
Febr.	62	65	58	44
Març	68	67	63	56
Abr.	70	66	57	51
Maig	66	56	55	51
Juny	62	61	50	47
Jul.	58	52	46	58
Ag.	53	42	45	58
Set.	58	43	46	55
Oct.	57	50	46	60
Nov.	68	61	57	63
Des.	72	67	63	58

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Recursos Hídrics de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

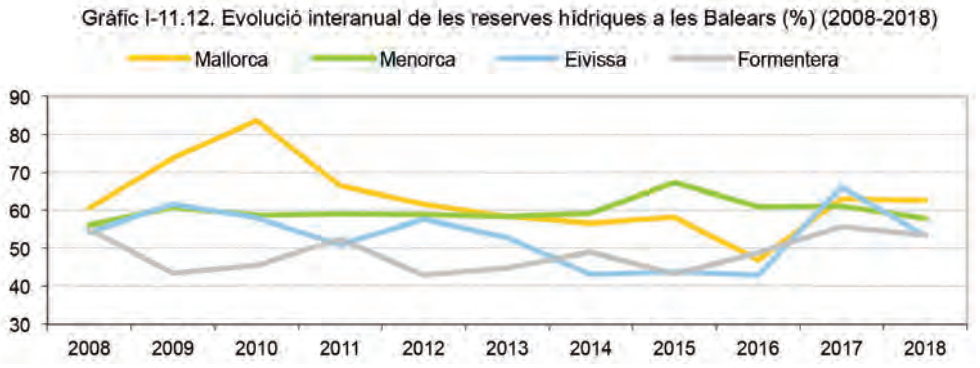
Gràfic I-11.11. Evolució mensual de les reserves hídriques per illes (%) (2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Recursos Hídrics de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

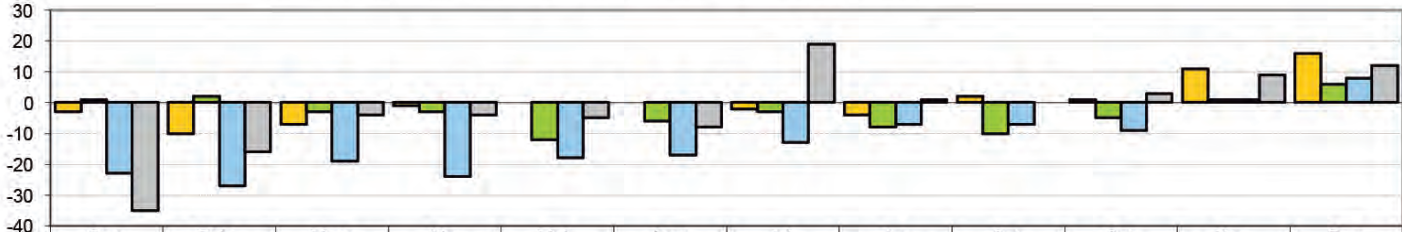
Quadre I-11.8. Evolució anual de les reserves hídriques a les Balears (%) (2008-2018)				
	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
2008	60,58	56,00	54,25	55,00
2009	73,75	60,83	61,58	43,50
2010	83,66	58,75	57,91	45,50
2011	66,50	59,00	50,91	52,50
2012	61,58	58,83	57,66	42,83
2013	58,33	58,41	52,83	44,75
2014	56,67	59,25	43,16	49,00
2015	58,08	67,33	43,75	43,25
2016	46,92	61,00	42,83	48,75
2017	63,00	61,17	66,17	55,75
2018	**62,75**	**57,83**	**53,25**	**53,42**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Recursos Hídrics de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Recursos Hídrics de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Gràfic I-11.13. Variació interanual per mesos a les Illes Balears (%) (2017-2018)

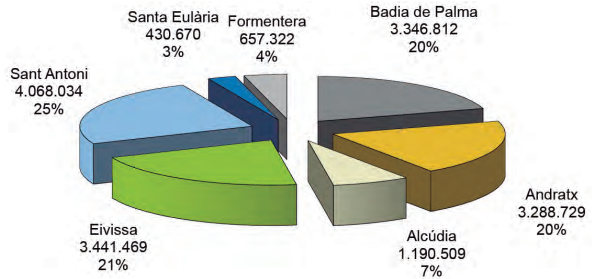
	Gen.	Febr.	Març	Abr.	Maig	Juny	Jul.	Ag.	Set.	Oct.	Nov.	Des.
Mallorca	-3	-10	-7	-1	0	0	-2	-4	2	1	11	16
Menorca	1	2	-3	-3	-12	-6	-3	-8	-10	-5	1	6
Eivissa	-23	-27	-19	-24	-18	-17	-13	-7	-7	-9	1	8
Formentera	-35	-16	-4	-4	-5	-8	19	1	0	3	9	12

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Recursos Hídrics de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Quadre I-11.9. Aigua dessalada per illes (2017-2018)			
	2017 (m^3)	2018 (m^3)	% de variació
Mallorca	13.412.409	7.826.050	-41,65
Menorca	0	0	0
Eivissa	8.058.838	7.940.173	-1,47
Formentera	630.058	657.322	4,33

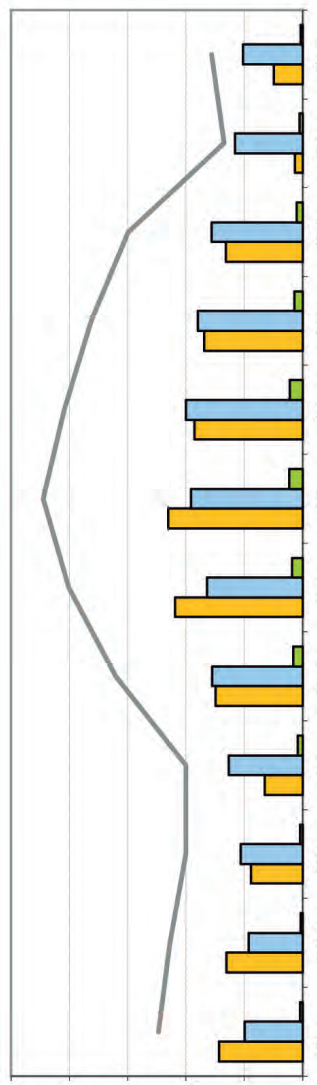
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Recursos Hídrics de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Gràfic I-11.14. Aigua dessalada sobre el total de les Illes Balears (%) (2018)

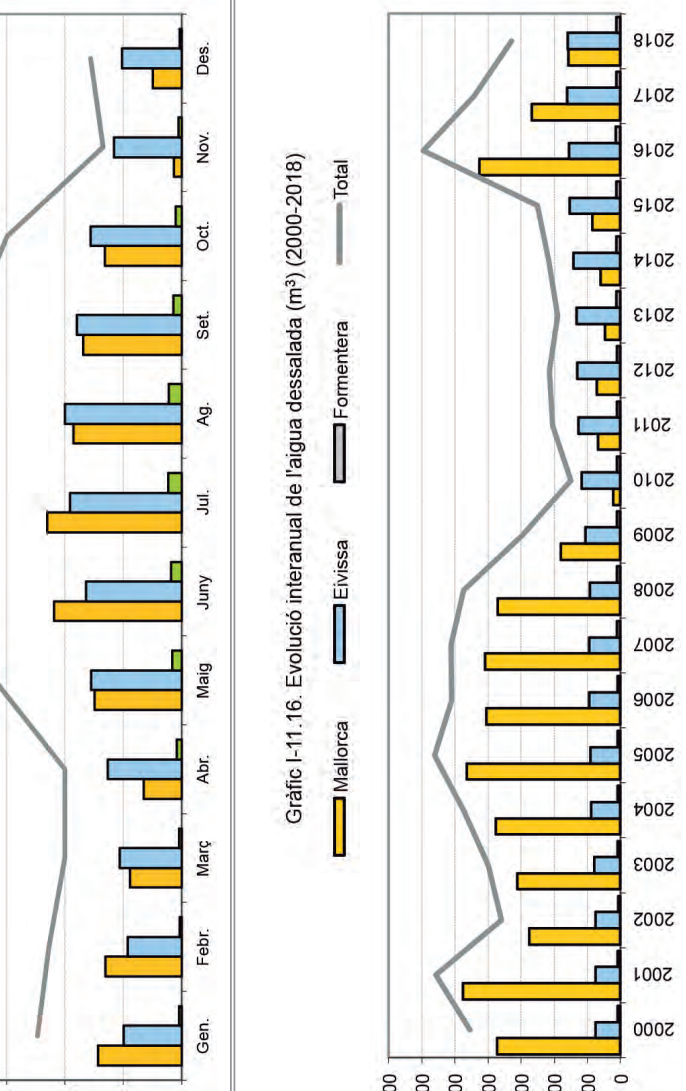
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Recursos Hídrics de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Gràfic I-11.15. Evolució mensual de l'aigua dessalada (m^3) a les Illes Balears per illes (2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Recursos Hídrics de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Gràfic I-11.16. Evolució interanual de l'aigua dessalada (m^3) (2000-2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Recursos Hídrics de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

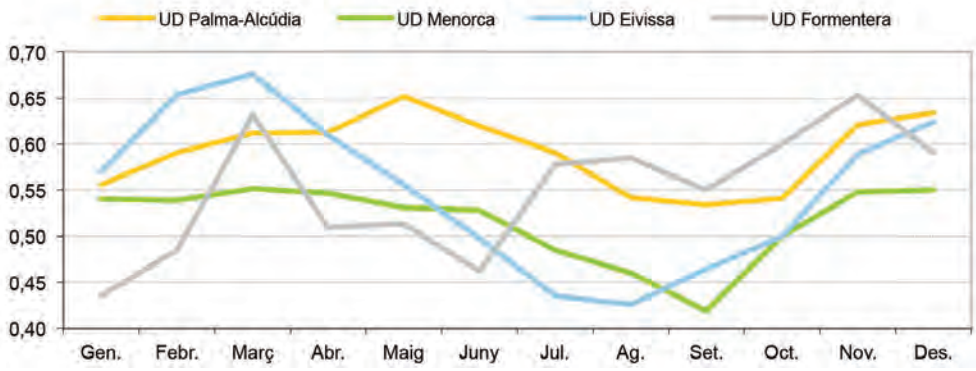
Quadre I-11.10. Estat de l'índex de sequera hidrològica		
Color	Valor de l'índex (IeUD)	Estat
Verd	≥0,50	Situació estable o de normalitat
Groc	0,50 > IeUD ≥ 0,30	Situació de prealerta
Taronja	0,30 > IeUD ≥0,15	Situació d'alerta
Vermell	IeUD <0,15	Situació d'emergència

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Recursos Hídrics de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Quadre I-11.11. Índex de sequera hidrològica a les Illes Balears per illes (2018)				
	UD Palma-Alcúdia	UD Menorca	UD Eivissa	UD Formentera
Gen.	0,556	0,540	0,570	0,435
Febr.	0,591	0,539	0,654	0,485
Març	0,612	0,552	0,676	0,632
Abr.	0,613	0,547	0,610	0,510
Maig	0,652	0,531	0,556	0,513
Juny	0,620	0,528	0,498	0,462
Jul.	0,591	0,485	0,435	0,578
Ag.	0,542	0,460	0,426	0,585
Set.	0,534	0,419	0,464	0,550
Oct.	0,541	0,500	0,500	0,600
Nov.	0,621	0,548	0,589	0,653
Des.	0,634	0,550	0,624	0,591

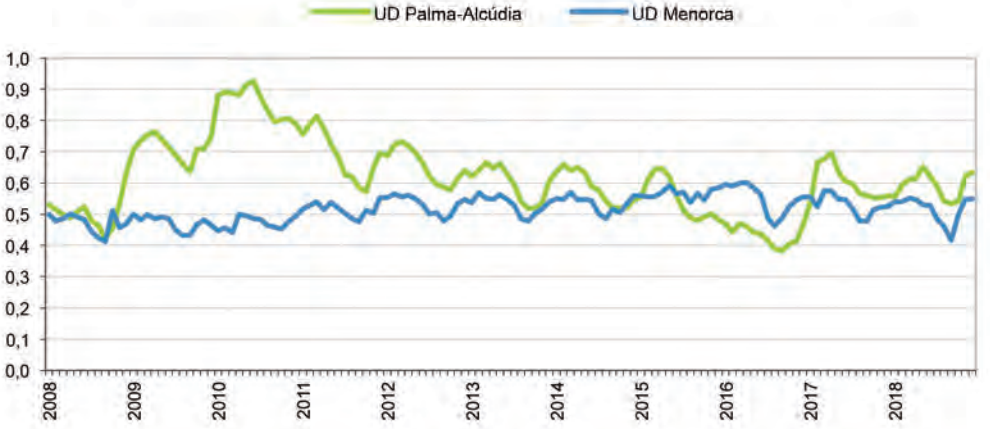
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Recursos Hídrics de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Gràfic I-11.17. Índex de sequera hidrològica a les Illes Balears per illes (2018)

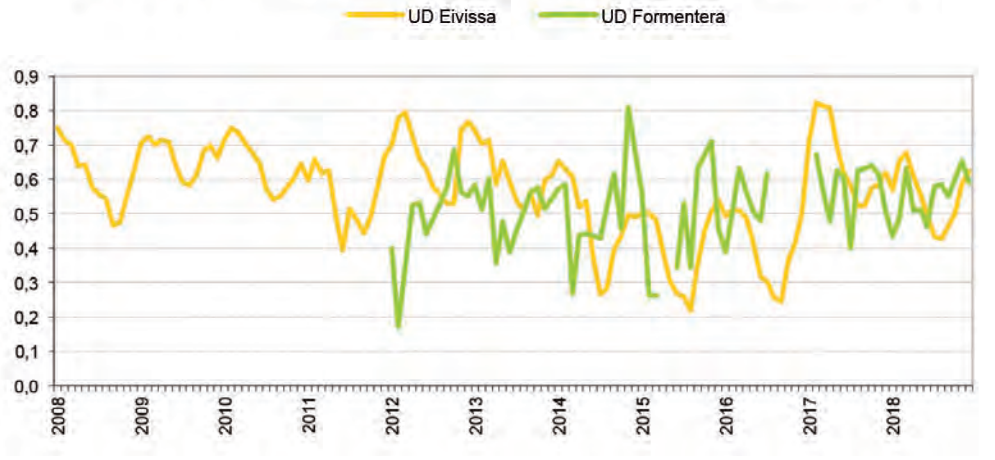
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Recursos Hídrics de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Gràfic I-11.18. Evolució interanual de l'índex sequera hidrològica a Mallorca i Menorca (2008-2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Recursos Hídrics de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Gràfic I-11.19. Evolució interanual de l'índex sequera hidrològica a Eivissa i Formentera (2008-2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Recursos Hídrics de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

11.4. Medi terrestre

11.4.1. Els incendis

Durant el 2018, s'han registrat a Mallorca un total de 72 sinistres relacionats amb incendis forestals, dels quals 69 (96 %) han estat conats, això és, amb una superfície cremada inferior a una hectàrea; els altres tres (4%) han estat incendis. Per illes, la distribució dels sinistres és la següent: Mallorca, 46 (64 %); Menorca, 5 (7 %); Eivissa, 20 (28%) i Formentera, 1 (1 %). (Vegeu els gràfics I-11.20. i I-11.21.)

La superfície cremada, que va ser de 27,3 hectàrees (el 16,3 % de la superfície cremada l'any anterior), s'ha distribuït per illes de la manera següent: Mallorca, 26,1 ha (96 %); Menorca, 0,1 ha (0 %); Eivissa, 1,1 ha (4 %) i Formentera, 0 ha (0 %). (Vegeu els gràfics I-11.22. i I-11.23. i el quadre IA-11.11.)

Quant a la causalitat, s'observa un descens dels incendis intencionats (23 el 2017) i un augment de les causes naturals (8 el 2017). Els altres conceptes tenen valors semblants. (Vegeu el gràfic I-11.24.)

11.4.2. Aprofitament dels recursos forestals

En aquest apartat es comenta l'aprofitament que es fa dels boscs de les Balears en relació amb autoritzacions de tala, nombre d'arbres tallats, metres cúbics de fusta i esteris de llenya. Aquestes són dades que no figuraven en la memòria del 2017 perquè no estaven disponibles en el moment de l'edició. En comparació amb el 2017, el nombre d'autoritzacions ha augmentat un 4,1 %; el nombre d'arbres, un 11,3 %; els metres cúbics de fusta, un 22,4 %, i els esteris de llenya, un 23,3 %. També destaca l'augment d'arbres tallats el 2013 i el 2014, coincidint amb un repunt de la superfície cremada.(Vegeu els quadres I-11.12. , I-11.13. i IA-11.12. i els gràfics I-11.25. i I-11.26.)

11.4.3. La xilel·la

La *Xylella fastidiosa* es va detectar per primera vegada a les Illes Balears el 6 d'octubre de 2016 en una mostra de cirerer durant una inspecció en un centre de jardineria de Porto Cristo. Des d'aleshores i en vista de les dades, es pot deduir que des del maig de 2017 fins a final del 2018 s'han detectat 620 positius nous: 337 a Mallorca (un 242,4% més), 118 a Menorca (un 561,9 % més) i 165 a Eivissa (un 279,7 % més). A Formentera continua sense detectar-s'hi cap positiu. (Vegeu el gràfic I-11.27.)

Per illes, la comparativa entre les mostres rebudes i els positius detectats fins a final del 2018. En total són 839 positius d'un total de 7.262 mostres rebudes (11,6 %). Percentualment, el repartiment de positius sobre les mostres rebudes per illes és el següent: el 12,7 % a Mallorca, el 12,6 % a Menorca i el 10,3 % a Eivissa. (Vegeu el gràfic I-11.28.)

Per espècies, la més afectada en el conjunt de les Balears és l'ullastre, amb 338 positius, seguit de l'ametler, amb 198, i l'olivera, amb 144. Per illes, l'espècie més afectada a Mallorca és l'ametler, amb 183 positius, seguit de l'ullastre, amb 123. A Menorca el més afectat és l'ullastre, amb 113 positius, seguit de l'olivera, amb 13. A Eivissa l'ullastre també és el més afectat, amb 102 positius, seguit de l'olivera, amb 93. (Vegeu el gràfic I-11.29.)

Pel que fa a les actuacions duites a terme, una és l'eliminació de positius i d'exemplars vegetals que mostren símptomes de tenir xilel·la. A final de l'any 2018, els positius eliminats han estat 723. (Vegeu el quadre I-11.14.)

Finalment, cal esmentar que el 15 de febrer de 2018 es va publicar en el BOIB núm. 21 la Resolució del conseller de Medi Ambient, Agricultura i Pesca per la qual es prorroguen les mesures fitosanitàries cautelars adoptades contra la plaga de *Xylella fastidiosa* a les Balears.

11.5. Biodiversitat

11.5.1. Catàleg balear d'espècies protegides

El Catàleg balear conviu, a les Illes Balears,

amb el que va aprovar l'Estat espanyol el 2011 mitjançant el Reial decret 139/2011, el qual també es revisa periòdicament.

En una actualització feta a 11 de gener de 2019, es va elaborar una llista en què s'inclouen totes les espècies catalogades presents a la fauna balear (excloses les de presència dubtosa o totalment excepcional), tant si estan catalogades per l'Estat com per la comunitat autònoma. Aquesta llista inclou 432 tàxons, davant els 414 del 2017: 323 espècies són en el Catàleg espanyol, les mateixes que el 2017, i 109 són en el Catàleg balear, en què el 2017 n'hi havia 91. (Vegeu el quadre I-11.15.)

Cal comentar, com l'any passat, que s'ha de tenir en compte que hi ha 16 espècies duplicades (9 de flora i 7 de fauna), i que el *llistat* es refereix al Listado de Especies Silvestres en Régimen de Protección Especial.

11.5.2. Superfície protegida

Quant a la superfície natural protegida, enguany podem aportar dades de la Xarxa Natura 2000, tant pel que fa al medi terrestre com al marí. Cal indicar que hi ha sovint superfícies amb unes quantes figures de protecció, per aquest motiu la suma de les parts no coincideix amb el total. Fet aquest aclariment, la superfície en hectàrees de la Xarxa Natura 2000 de gestió autonòmica, segons dades del Servei de Planificació al Medi Natural, és de 230.060,7. (Vegeu el quadre I-11.16.)

Pel que fa a les superfícies oficials segregades per llocs d'importància comunitària (LIC) i zones d'especial protecció per a les aus (ZEPA) de gestió autonòmica per illes, les dades són, per el conjunt del arxipèlag, les que s'indiquen a continuació: 201,7 milers d'hectàrees de LIC i 150,4 milers de ZEPA. (Vegeu el quadre I-11.17. i el gràfic I-11.30.)

Finalment, en relació amb el càlcul total de la Xarxa Natura 2000 tant terrestre com marina per illes de gestió estatal i autonòmica (tenint en compte que la superfície terrestre és de gestió íntegrament autonòmica), les dades són les següents: 124,4 milers d'ha de superfície terrestre i 773,6 milers de superfície marina. (Vegeu el quadre I-11.18.)

11.6. Medi marí

11.6.1. Neteja del litoral

El 2018, han treballat 26 embarcacions de neteja de platges (tipus Virot) i 4 de semilitoral: 14 a Mallorca, 7 a Menorca, 7 a Eivissa i 2 a Formentera, amb una jornada efectiva de dilluns a diumenge, de 8.00 hores a 15.00 hores.

Entre el 30 de juny i el 30 de setembre, s'han recollit un total de 58.089,6 kg de residus. El 2018, s'han pogut allargar les jornades de treball efectiu, del 17 de maig al 30 de setembre, la qual cosa s'ha traduït en la recollida d'un 31 % més de quilos de residus que la temporada anterior. A Mallorca, els municipis on s'han recollit més residus han estat el de Manacor, amb 3.886,20 kg, seguit de Santanyí, amb 3.417,43 kg. Pel que fa a Menorca, el municipi on se n'han recollit més ha estat Maó, amb 4.115,70 kg (el que va recollir més residus de les Illes Balears), seguit de Ciutadella, amb 3.817,35 kg. A Eivissa, el municipi que ha recollit més residus ha estat el de Sant Antoni, amb 1,751,00 kg, seguit d'Eivissa, amb 1.386,35 kg. (Vegeu el quadre I-11.19. i el gràfic I-11.31.)

Per tipus de residu, com en anys anteriors, els plàstics continuen sent els residus majoritaris recollits a les nostres illes (44,70 % del total). (Vegeu el quadre I-11.20. i el gràfic I-11.32.)

Pel que fa a l'evolució interanual des del 2004, any en què es va iniciar aquest servei, cal tenir en compte que no tots els anys s'ha dedicat el mateix temps a la neteja del litoral, ni tampoc no hi ha hagut el mateix nombre de vaixells. El màxim a la línia d'Eivissa correspon a l'enfonsament del *Don Pedro*. La baixada generalitzada que es produeix a partir del 2011 es deu al fet que des d'aleshores només han treballat embarcacions de platja. El 2017 i el 2018 hi ha barques de platja i semilitoral.

11.6.2. Projecte de manteniment i neteja d'espais de rellevància ambiental de les Illes Balears per persones en risc d'exclusió social

Aquest projecte va ser un dels triats per la Comissió del Turisme Sostenible de les Illes Balears per ser finançat amb l'impost del turisme sostenible, l'objectiu del qual és controlar el deteriorament de les platges, les cales, els hàbitats litorals, les espècies que els ocupen i les alteracions, mitjançant feines de neteja, manteniment i millora de llocs situats en espais de rellevància ambiental. El projecte dona feina a un total de 40 persones en risc d'exclusió social repartits en 10 equips de 4 persones cada un: 5 a Mallorca, 4 a Eivissa i Formentera i 1 a Menorca. (Vegeu el gràfic I-11.33. i el quadre IA-11.13.)

El total de dades recollides, considerant totes les illes i totes les tipologies de residus, és de 32.491 quilos. (Vegeu el quadre I-11.21.)

Cal indicar que a Mallorca s'inclouen els ajuntaments d'Alcúdia, Artà, Capdepera, Felanitx, Manacor, Muro, Pollença, Sant Llorenç, Santa Margalida, Santanyí, Son Servera, Andratx, Banyalbufar, Calvià, Campos, Deià, Escorca, Estellencs, Llucmajor, ses Salines i Valldemossa. A Menorca hi ha els ajuntaments d'Alaior, Ciutadella, es Mercadal, es Migjorn Gran, Ferreries i Maó. A Eivissa hi ha els de Sant Antoni, Santa Eulària, Sant Joan i Sant Josep. Qualsevol ajuntament no inclòs en els anteriors apareix a la columna «Altres».

Per illes, més de la meitat correspon a Mallorca (52,0 %), gairebé el 30,0 % a Eivissa, un 11,0 % a Formentera i un 7,0 % a Menorca. (Vegeu el gràfic I-11.34.)

A Mallorca, el municipi on s'han recollit més residus és Campos, amb 5.955,2 kg, seguit de ses Salines, amb 2.315,2 kg, i Muro, amb 1.233,89 kg. A Menorca, el municipi on se n'han recollit més ha estat es Mercadal, amb 897,1 kg, seguit de Maó, amb 592,2 kg. A Eivissa, la quantitat més grossa correspon a Sant Josep de sa Talaia, amb 5.406,4 kg, seguit de Santa Eulària des Riu, amb 2.754,5 kg.

Per tipologia de residu destaquen els plàstics, amb un 22,0 %, i la fusta, amb un 14,0%. (Vegeu el gràfic I-11.35.)

11.6.3. Qualitat de les aigües de bany

Al final de la temporada estiuenca, s'avaluen i es qualifiquen les aigües de bany. La qualitat es classifica com a excel·lent, suficient o insuficient, segons els criteris ja esmentats en la memòria del 2017 (UFC: unitats formadores de colònia; NMP: nombre més probable): (Vegeu el quadre I-11.22.)

Al litoral balear hi ha censades 157 zones de bany repartides en 32 municipis (84 a Mallorca, 29 a Menorca, 38 a Eivissa i 6 a Formentera), amb un total de 193 punts de mostreig (115 a Mallorca, 30 a Menorca, 41 a Eivissa i 7 a Formentera), dels quals un 80,0 % son excel·lents, un 15,0 % bons, un 4,0 % suficients i el 1,0 % restant insuficient. (Vegeu el quadre I-11.23. i el gràfic I-11.36.)

Per illes s'observa que la qualitat de les aigües de bany a Mallorca és excel·lent en un 80,0 %, a Menorca en un 76,0 %, dos punts més a Eivissa (78,0 %) i un 100 % a Formentera. En l'evolució interanual es veu un estancament a les aigües excel·lents després del descens del període 2013-2017. (Vegeu els quadres I-11.24. i IA-11.14. i el gràfic I-11.37.)

11.6.4. Els abocaments

Una dada important a l'hora d'avaluar la salut del medi marí és saber els abocaments que es fan a la mar, així com el nombre de conduccions d'abocament existents. En el present apartat analitzam ambdues dades.

En el decurs del 2018, s'han presentat 8 sol·licituds d'abocaments: 7 a Mallorca i 1 a Eivissa, de les quals se n'han autoritzat 2, un a Alcúdia (aigües freàtiques als Barcarès) i l'altre a Santanyí (emissari EDAR a Cala d'Or). Pel que fa al nombre de conduccions d'abocament de la IDEIB (Infraestructura de Dades Espacials de les Illes Balears) el

2018, cal esmentar que n'hi ha un total de 102. (Vegeu els gràfics I-11.38 i I-11.39.)

Quant a les noves conduccions d'abocaments, se'n comptabilitzen un total de 12. Els conceptes són els següents: 6 corresponen a estacions depuradores d'aigües residuals (2 d'autoritzades i 4 en tramitació); 4 a instal·lacions dessaladores d'aigua de la mar, totes autoritzades; 1 també d'autoritzada a l'Aquàrium de Palma, i 1 en tramitació al Port de Cabrera.

11.6.5. Decret sobre la posidònia

En el BOIB núm. 93, de 28 de juliol de 2018, es va publicar el Decret 25/2018, de 27 de juliol, sobre la conservació de la *Posidonia oceanica* a les Illes Balears, que té per objecte garantir la conservació de la posidònia i les comunitats biològiques de les quals forma part, mitjançant la regulació dels usos i les activitats que puguin afectar l'espècie i l'hàbitat, i la promoció d'accions que contribueixin de manera activa al manteniment i la consecució del seu estat favorable de conservació. Aquest Decret s'aplica en l'àmbit terrestre i marí que és competència de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears. El Decret consta d'un preàmbul, tretze articles, cinc disposicions addicionals, quatre disposicions transitòries, dues disposicions finals i tres annexos.

El Decret prohibeix dur a terme sobre la posidònia la pesca d'arrossegament, les extraccions d'àrids, l'abocament de materials dragats i el fondeig incontrolat. Així mateix, s'inclouen en aquest règim les instal·lacions d'aqüicultura noves, els emissaris submarins nous i obres noves en aquells casos en què la tramitació ambiental corresponent determini que puguin tenir efectes negatius sobre la posidònia.

També s'hi regula l'ús que s'ha de fer de les restes de posidònia. Es prohibeix la retirada, la possessió, el transport i l'ús de restes de posidònia morta a les platges naturals sense serveis, a excepció de les pràctiques destinades a usos tradicionals i amb mètodes manuals. En canvi, es pot autoritzar a les platges naturals amb serveis amb determinació del mètode i les zones d'extracció d'acord amb les característiques ambientals i geomorfològiques del lloc. Respecte a les platges urbanes, i per raons socioeconòmiques, es permet la retirada de posidònia seguint el manual de bones pràctiques que recull el mateix Decret.

D'altra banda, es crea, amb caràcter d'òrgan col·legiat, el Comitè Posidònia, un comitè assessor permanent amb representació de les administracions i els sectors interessats.

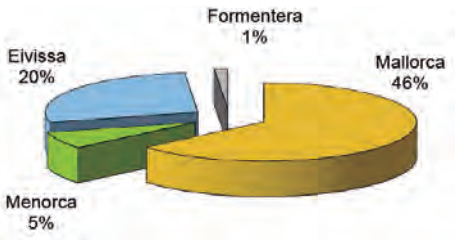
El Decret estableix que la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca ha de cartografiar les prades de posidònia que hi ha en l'àmbit de les Illes Balears, d'acord amb la millor informació tècnica i científica disponible, mitjançant una ordre del conseller. Mentrestant, la referència cartogràfica a disposició és la que recull l'annex 3 del Decret, i l'annex 1 cataloga les praderies de posidònia d'alt valor, i regula i estableix les zones. Les delimitacions cartogràfiques i la catalogació d'aquestes seran incorporades en sistemes d'informació accessibles als navegants i al públic en general, i en les cartes nàutiques.

El règim sancionador s'estableix per mitjà de la Llei per a la conservació dels espais de rellevància ambiental (LECO) i per la Llei 42/2007, de patrimoni natural i de la biodiversitat. En el primer cas, les sancions poden ser de 100 euros a 450.000 euros, mentre que la normativa estatal estableix multes de 100 a 2 milions d'euros.

D'altra banda, el Decret també preveu la creació del Fons Posidònia, que es nodrirà de les aportacions que faci la Comunitat Autònoma, altres administracions, empreses, associacions, etc., i de les mesures compensatòries d'actuacions que afectin l'hàbitat i l'espècie.

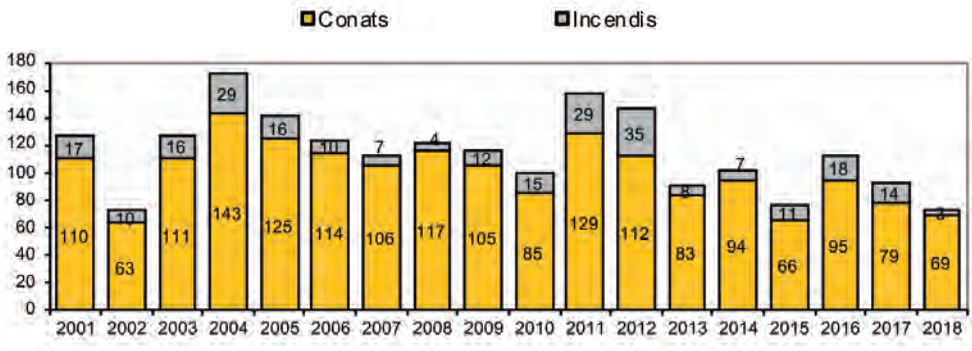
També s'estableix la continuació de la tasca informativa i de conscienciació, a més de l'elaboració d'un pla de seguiment de l'estat general de les praderies.

Gràfic I-11.20. Nombre de sinistres (2018)

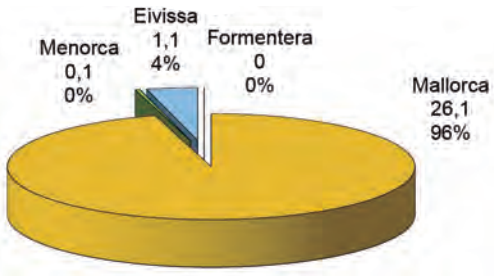
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversita de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Gràfic I-11.21. Evolució interanual del nombre de sinistres (2001-2018)

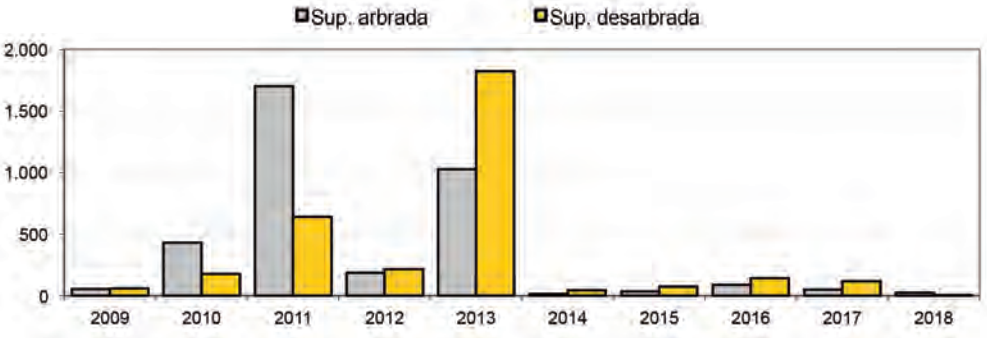
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Gràfic I-11.22. Superfície cremada (ha) a les Illes Balears (2018)

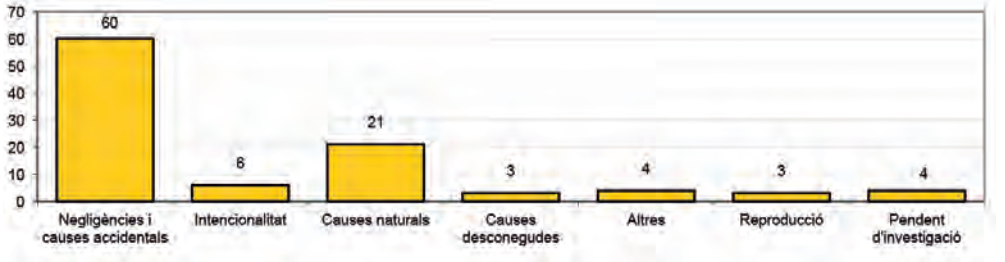
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Gràfic I-11.23. Evolució interanual de la superfície cremada (2009-2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Gràfic I-11.24.Causes dels sinistres (2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Quadre I-11.12. Aprofitament forestal a les Illes Balears per espècies (2018)

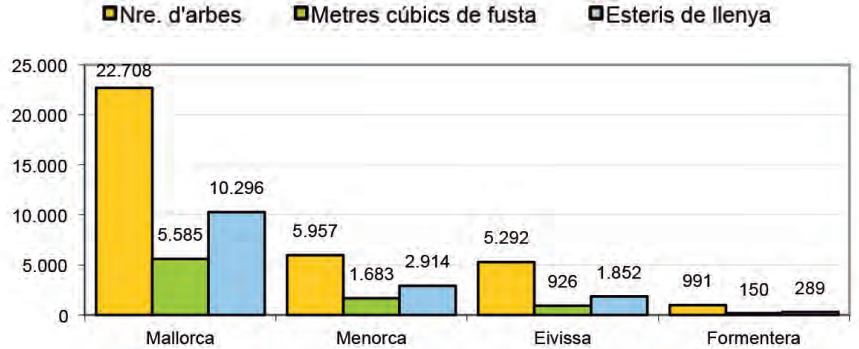
	Nre. d'autoritzacions	Nre. d'arbres	Metres cúbics de fusta	Esteris de llenya
Pi	666	24.657	6.658,54	13.316,98
Alzina	84	3.800	713,22	890,52
Ullastre	124	6.013	945,72	1.109,33
Altres	7	478	25,81	34,27
Total	**881**	**34.948**	**8.343,29**	**15.351,10**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Quadre I-11.13. Aprofitament forestal a les Illes Balears per illes (2018)								
	Nre. d'autoritzacions	%	Nre. d'arbres	%	Metres cúbics de fusta	%	Esteris de llenya	%
Mallorca	523	1	22.708	18	5.584,82	23	10.296,26	24
Menorca	105	59	5.957	32	1.682,50	87	2.914,29	103
Eivissa	202	-4	5.292	-20	926,26	-19	1.851,83	-19
Formentera	51	0	991	2009	149,71	-33	288,72	-35
Illes Balears	**881**	**4**	**34.948**	**11**	**8.343,29**	**22**	**15.351,10**	**23**

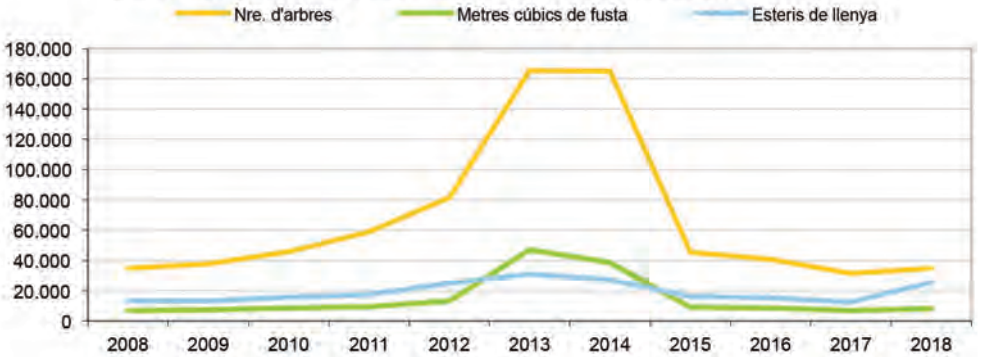
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Gràfic I-11.25. Aprofitament forestal a les Illes Balears per illes (2018)

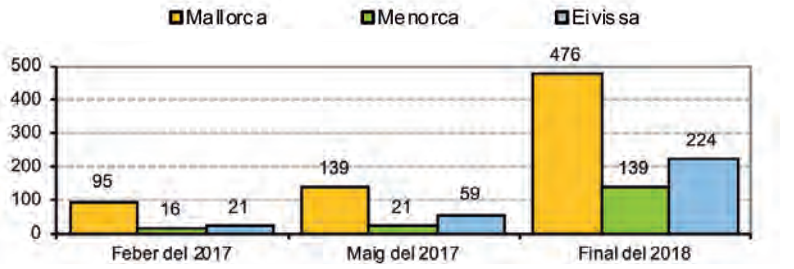
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Gràfic I-11.26. Evolució interanual de l'aprofitament forestal a les Balears (2008-2018)

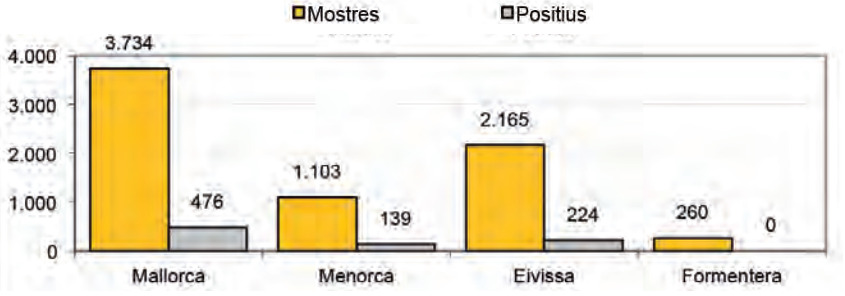
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pescav

Gràfic I-11.27. Evolució dels positius de *Xylella fastidiosa* a les Balears per illes (2017-2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Agricultura i Ramaderia de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Gràfic I-11.28. Comparatives de les mostres rebudes i els positius de *Xylella fastidiosa* a les Balears per illes (2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Agricultura i Ramaderia de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Gràfic I-11.29. Ubicació de mostres positives a les Balears a final del 2018

Font: Direcció General d'Agricultura i Ramaderia de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Quadre I-11.14. Accions fetes respecte a la *Xylella fastidiosa* a les Balears per illes (2018)

	Positius	Positius eliminats	Total eliminats
Mallorca	476	418	9.068
Menorca	224	184	419
Eivissa	139	121	225
Formentera	0	0	1
Illes Balears	**839**	**723**	**9.713**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Agricultura i Ramaderia de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Quadre I-11.15. Espècies catalogades (2017-2018)								
	Cat. espanyol 2017		Cat. balear 2017		Cat. espanyol 2018		Cat. balear 2018	
	Fa	Fl	Fa	Fl	Fa	Fl	Fa	Fl
En perill d'extinció	11	4	2	15	12	4	2	15
Vulnerable	26	8	4	11	25	8	5	11
Interès especial	0	0	4	6	0	0	4	6
Llistat	232	18	0	0	252	22	0	0
Especial protecció	0	0	7	50	0	0	7	59
Extingides	0	0	0	0	0	0	0	0

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Agricultura i Ramaderia de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Nota: En les variables «Fa» fa referència a fauna i «Fl» a flora.

Quadre I-11.16. Xarxa Natura 2000 (hectàrees) amb gestió autonòmica a les Balears per illes (2018)			
	Sup. terrestre	Sup. marina	Total
Mallorca	83.448,25	65.496,09	148.944,34
Menorca	27.319,36	13.644,04	40.963,40
Pitiüses	13.650,95	26.501,98	40.152,93
Illes Balears	**124.418,56**	**105.642,11**	**230.060,67**

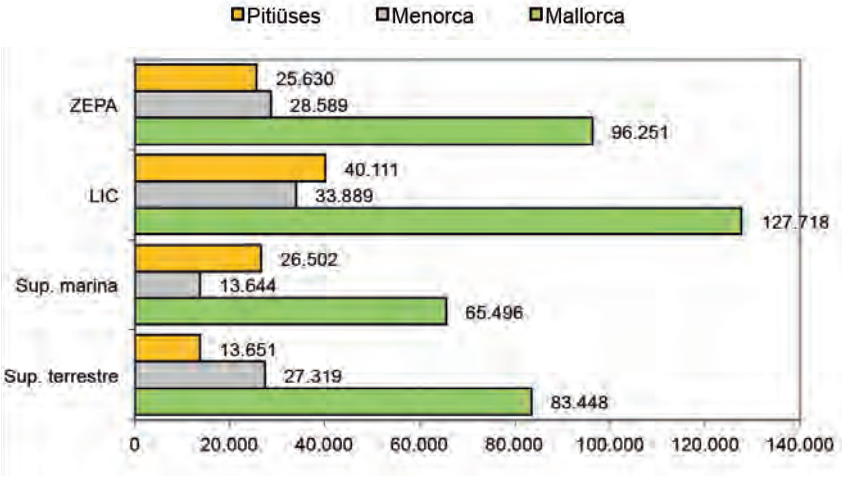
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Nota: A la superfície marina no hi figura la que correspon al cap Martinet

Quadre I-11.17. Resum LIC i ZEPA amb gestió autonòmica a les Balears per illes (ha) (2018)		
	LIC	ZEPA
Mallorca	127.718,40	96.250,80
Menorca	33.888,54	28.588,63
Pitiüses	40.110,50	25.629,88
Illes Balears	**201.717,44**	**150.469,31**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Gràfic I-11.30. Superfície Xarxa Natura 2000 (hectàrees) amb gestió autonòmica a les Balears per illes (2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

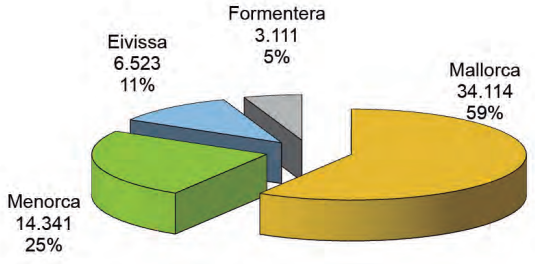
Quadre I-11.18. Superfície total Xarxa Natura 2000 amb gestió estatal i autonòmica a les Balears per illes (ha) (2018)			
	Sup. terrestre	Sup. marina	TOTAL
Mallorca	83.448,25	219.433,61	302.881,86
Menorca	27.319,36	191.650,49	218.969,85
Pitiüses	13.650,95	133.245,65	146.896,60
Illes Balears	**124.418,56**	**773.613,11**	**898.031,67**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Quadre I-11.19. Neteja de litoral (kg) (2017-2018)			
	2017	2018	% de variació
Mallorca	23.713,05	34.113,62	46,86
Menorca	9.544,23	14.341,20	50,26
Eivissa	9.137,08	6.523,33	-28,61
Formentera	1.868,73	3.111,43	66,50
Illes Balears	**44.263,09**	**58.089,57**	**31,24**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Gràfic I-11.31. Neteja de litoral per illes (2018)

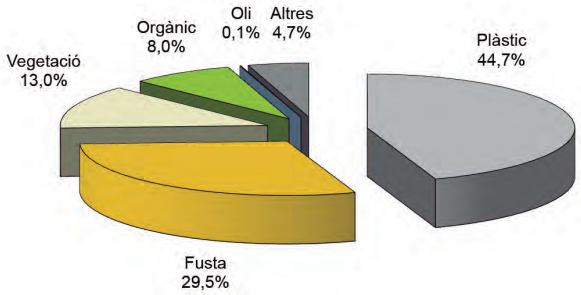

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Agència Balear de l'Aigua i Qualitat Ambiental de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Quadre I-11.20. Recollida de residus a les Illes Balears per tipus de residus (kg) (2018)							
	Fusta	Orgànic	Plàstics	Oli	Vegetació	Altres	Total
Maig	1.068,15	182,78	1.306,71	–	509	91,43	3.158,18
Juny	4.786,19	1.081,17	5.449,53	0,68	1.472	738,72	13.528,50
Juliol	4.128,70	1.841,72	6.473,11	4,72	1.958	711,37	15.117,16
Agost	3.912,54	943,99	6.291,50	7,05	1.444,99	759,03	13.359,11
Setembre	2.831,23	897,08	6.712,39	26,04	1.847,06	612,84	12.926,63
Total	**16.726,82**	**4.946,74**	**26.233,24**	**38,49**	**7.230,89**	**2.913,38**	**58.089,57**
%	29,54	7,99	44,7	0,06	13,01	4,7	100

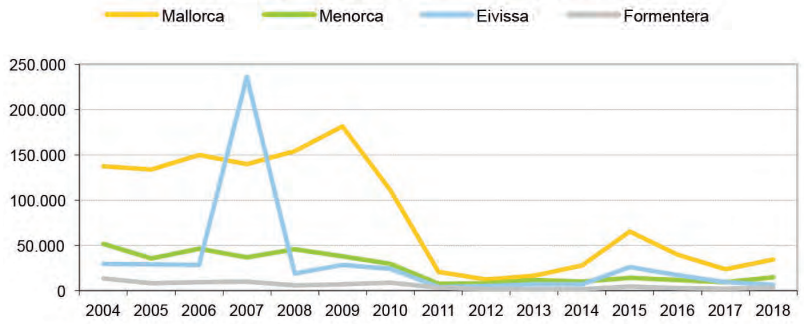
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Agència Balear de l'Aigua i Qualitat Ambiental de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Gràfic I-11.32. Tipus de residu (2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Agència Balear de l'Aigua i Qualitat Ambiental de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Gràfic I-11.33. Neteja de litoral interanual (kg) (2004-2018)

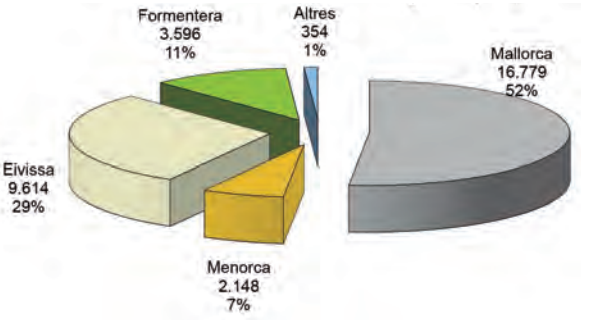
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Agència Balear de l'Aigua i Qualitat Ambiental de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Quadre I-11.21. Recollida de residus a les Balears per illes i tipus de residu (kg) (2018)

	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera	Altres*	Total
Fusta	1.830,37	586,10	1.695,10	378,80	0,50	4.491,17
Teixits	369,12	131,20	189,00	303,70	4,30	997,32
Vidre	913,19	209,25	1.232,40	916,60	157,62	3.429,05
Envasos	3.212,84	234,30	297,10	167,70	67,72	3.979,63
Paper	190,75	67,00	25,40	130,70	0,23	414,06
Metalls	910,65	215,40	1.241,80	449,20	42,33	2.832,74
Plàstic	3.766,70	602,70	2.099,00	653,10	42,33	7.163,82
Altres	5.585,71	102,00	2.834,50	596,20	65,39	9.183,73
Total	**16.779,46**	**2.147,95**	**9.614,30**	**3.596,00**	**353,78**	**32.491,49**

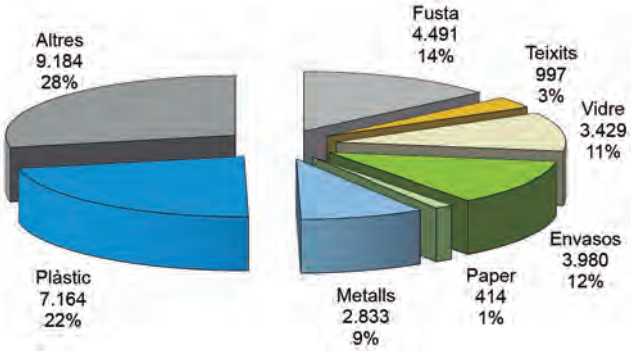
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Gràfic I-11.34. Recollida de residus a les Balears per illes (2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Gràfic I-11.35. Recollida de residus a les Balears per tipus de residu (2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Quadre I-11.22. Criteris de qualificació de les aigües de bany

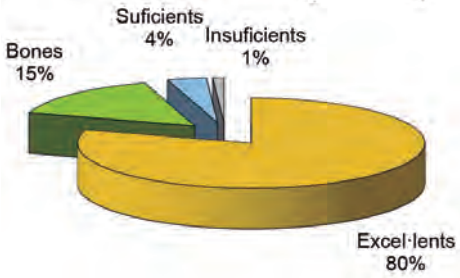
		Qualitat		
		Suficient	Bona	Excel·lent
Paràmetres (en UFC o NMP/100	Enterococs intestinals	185	200	100
	Escherichia coli	500	500	250

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Salut Pública i Participació de la Conselleria de Salut

Quadre I-11.23. Qualificació de les aigües de bany (2017-2018)			
	2017	2018	% de variació
Excel·lents	153	154	0,74
Bones	32	30	-6,25
Suficients	6	7	16,67
Insuficients	2	2	0,00

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Salut Pública i Participació de la Conselleria de Salut

Gràfic I-11.36. Qualificació de les aigües de bany (2018)

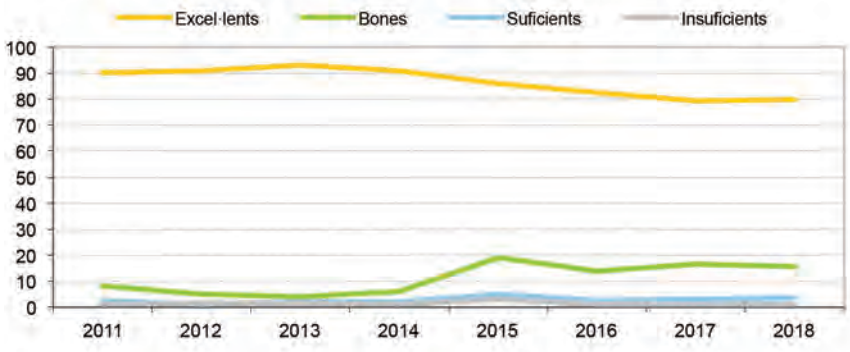

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Salut Pública i Participació de la Conselleria de Salut

Quadre I-11.24. Qualificació de les aigües de bany per illes (2018)				
	Excel·lents	Bones	Suficients	Insuficients
Mallorca	92 (80%)	19 (16%)	3 (3%)	1 (1%)
Menorca	23 (76%)	5 (17%)	2 (3%)	0
Eivissa	32 (78%)	6 (15%)	2 (2%)	1 (2%)
Formentera	7 (100%)	0	0	0

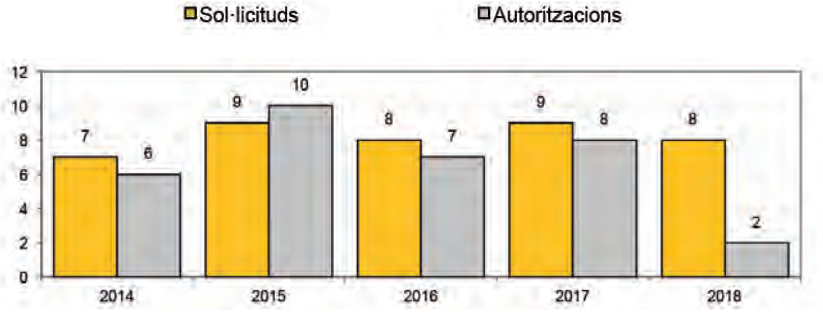
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Salut Pública i Participació de la Conselleria de Salut

Gràfic I-11.37. Evolució de la qualitat de les aigües de bany (%) (2011-2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Salut Pública i Participació de la Conselleria de Salut

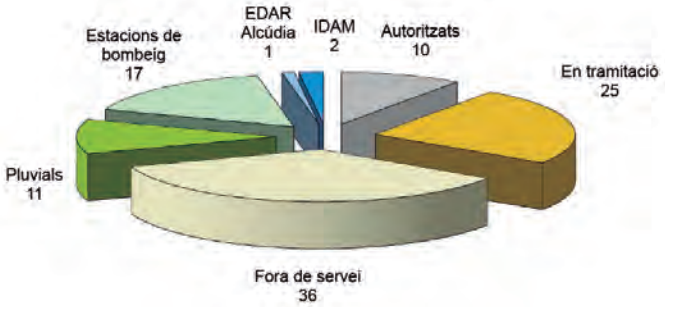
Gràfic I-11.38. Evolució dels abocaments a les Illes Balears (2014-2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Servei de Costes i Litoral de la Direcció General d'Ordenació del Territori de la Conselleria de Territori, Energia i Mobilitat

Nota: Les autoritzacions anuals poden correspondre a sol·licituds d'anys anteriors, per la qual cosa es pot donar la paradoxa (2015) que hi hagi més autoritzacions que no sol·licituds

Gràfic I-11.39. Inventari de les conduccions d'abocament a les Balears (2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Servei de Costes i Litoral de la Direcció General d'Ordenació del Territori de la Conselleria de Territori, Energia i Mobilitat

Nota: EDAR correspon a estació depuradora d'aigües residuals i IDAM a instal·lació dessaladora d'aigua de la mar.

11.7. L'energia

Com ja va passar a la Memòria del CES de 2017, les dades energètiques del 2018 no estan disponibles en el moment de redactar el present apartat, per la qual cosa les dades arriben fins al 2017.

Tenint en compte aquest fet, la comparativa 2016-2017 del consum energètic a les Illes Balears presenta les dades en tep (tona equivalent de petroli: 10.000.000 kcal). També s'ha de tenir en compte que a partir del 2007 no es considera la producció de les instal·lacions d'energia solar i eòlica per separat. El consum brut de 2017 s'incrementa un 6,0 % interanual. Destaquen, per conceptes, les pujades de carbons i cocs de petroli (11,0%) i de gas natural i gas canalitzat (9,0). D'altra banda, es significativa la baixada de la biomassa (–43,0 %). (Vegeu el quadre I-11.25. i el gràfic I-11.40.)

Cal esmentar la importància de les energies renovables en el còmput total dels recursos utilitzats, així com la distribució percentual dels seus conceptes. No es comptabilitza l'electricitat importada. Emperò s'observa un augment dels combustibles d'origen fòssil mentre es manté pràcticament invariable l'aportació d'energies renovables, amb un 4,0 % sobre el total (4,5 % el 2016). L'aportació d'energia solar i eòlica representa el 0,36% del total (0,39 % el 2016). (Vegeu el gràfic I-11.41.)

Si observam la variació interanual 2007-2017 del consum energètic a les Illes Balears es pot veure que després del descens produït a causa de la crisi econòmica, el consum energètic es recupera sense arribar als valors de deu anys enrere. Com en anys anteriors, es manté la importància dels combustibles fòssils en el total de la sèrie, sempre molt propers al consum total. Tots dos valors se separen una mica a partir del 2011 amb l'aparició de l'electricitat importada. (Vegeu el gràfic I-11.42. i el quadre IA-11.15.)

En relació amb la producció mensual bruta a les Illes Balears, en el cas de Mallorca, apareixen sumades les aportacions de les centrals d'Alcúdia, Son Reus i Cas Tresorer. Les unitats són en MWh. En el conjunt de les Illes Balears, l'augment interanual va ser d'un 6 %, mentre que a les unitats Mallorca-Menorca va ser d'un 6,55 %, i a les d'Eivissa-Formentera, un 3,89 %. (Vegeu el gràfic I-11.43.)

Pel que fa a la comparativa mensual/anual s'observa que l'augment mensual més gran va ser el mes de gener, en què les unitats de Mallorca-Menorca produïren un 23,76 % més que en el mateix període de l'any anterior; a les unitats d'Eivissa i Formentera l'augment va ser d'un 15,20 %. (Vegeu el gràfic I-11.44.)

Amb referència a les energies renovables, les 7.697 tep de biomassa (13.395 el 2016) es reparteixen en 1.010 de fusta (13,12 %), 1.568 de llenya (20,37 %) i 5.118 de residus agrícoles (66,49 %), tenint en compte que només el 25 % de les podes incloses en aquest darrer concepte tenen aprofitament energètic. (Vegeu el gràfic I-11.45.)

Es pot comprovar en la variació interanual com les renovables provenen majoritàriament de residus; aquesta dependència és més accentuada a partir del 2011. Cal tenir en compte que el Pla d'Acció Nacional d'Energies Renovables 2011-2020 considera el 50 % dels RSU incinerats com a energia renovable. (Vegeu el gràfic I-11.46.)

Quant al consum final d'energia elèctrica per illes, d'un total de 5.520.249 MWh (un 3,43% més que el 2016), per illes Mallorca en representa el 75,69 %; Menorca, el 8,32%; Eivissa, el 14,97 %, i Formentera, l'1,02% restant. La indústria segueix la tendència descendent que ja va tenir l'any anterior; en canvi, els apartats corresponents al consum residencial i de comerç i serveis, que són els conceptes que més influeixen en el còmput total, experimenten un repunt en el consum. (Vegeu el quadre I-11.26. i els gràfics I-11.47. i I-11.48.)

Per acabar l'apartat d'energia d'aquest capítol, cal indicar que durant el 2018 ha sortit a exposició pública l'Avantprojecte de llei de canvi climàtic i transició energètica. La llei s'ha aprovat el febrer del 2019, contingut que s'inclourà en la propera memòria.

11.8. El territori

En la mateixa línia de la memòria de l'any anterior, la demanda d'informació sobre urbanisme en sòl rústic no ha tingut l'èxit desitjat, i només es poden oferir dades de Mallorca. Tot i això, la informació facilitada de Mallorca tampoc no és tan exhaustiva com la de l'any anterior, la qual cosa impedeix donar xifres que estiguin més homogeneïtzades amb la memòria del 2017.

Pel que fa a la zona de servitud de protecció de litoral, el 2018 s'han registrat a Mallorca 183 autoritzacions d'obres, un 4,57 % més que el 2017; en canvi, les declaracions responsables han estat 156, un 21,21 % menys que el 2017. (Vegeu el gràfic I-11.49.)

Pel que fa al nombre de llicències per implantar l'ús d'habitatges en sòl rústic, durant el 2018 a Mallorca han expedit 474 expedients favorables, un 75,6 % més que el 2017. Si se observa l'evolució experimentada des del 2008 s'evidencia la baixada en temps de crisi per tornar a valors fins i tot superiors als que hi havia abans de la crisi econòmica. A més sembla que se confirma que la pressió sobre el sòl rústic augmenta en temps de bonança econòmica. (Vegeu el gràfic I-11.50.)

Amb referència als expedients d'interessos generals, excloses les dotacions de serveis, a Mallorca se n'han sol·licitat 48, un 29,7 % més que l'any anterior, i se n'han resolt 33, dels quals 18 han estat favorables. (Vegeu el gràfic I-11.51.)

Finalment, en matèria de disciplina urbanística, a Mallorca, el 2018, s'han fet 612 inspeccions (un 13,4 menys que l'any anterior), s'han incoat 248 expedients (un 23 % menys que el 2017), s'han dictat 217 sancions (un 107 % més que l'any anterior) i s'han executat 92 ordres de demolició, la qual cosa suposa un 27,8 % més que el 2017. (Vegeu el quadre I-11.27. i el gràfic I-11.52.)

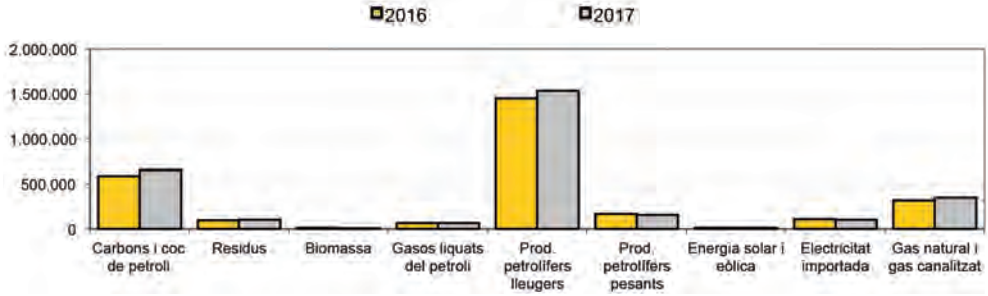
A més, pel que fa a les autoritzacions d'obres en zones de servitud de protecció (ZSP), relatives a habitatges, reformes i canvis que no representin augment de volum, el 2018 s'han registrat 31 expedients (10 menys que el 2017): 12 a Mallorca, 9 a Menorca i 10 a Eivissa. Cal remarcar que, com s'indica en el web del GOIB, «la realització d'obres, instal·lacions i activitats en la zona de servitud de protecció o en la zona de servitud de protecció i de servitud de trànsit del domini públic maritimoterrestre establertes per la Llei 22/1988, de costes, modificada per la Llei 2/2013, de 29 de maig, en sòl classificat com sòl rústic, necessita l'autorització prèvia de la CAIB, excepció feta dels casos en què és suficient la presentació de declaració responsable». (Vegeu el gràfic I-11.53.)

Quadre I-11.25. Consum energètic a les Illes Balears per concepte (tep) (2016-2017)

	2016	2017	% Variació
Carbons i coc de petroli	590.574	654.387	11
Residus	98.557	101.783	3
Biomassa	13.395	7.697	-43
Gasos liquats del petroli	65.462	68.581	5
Prod. petrolífers lleugers	1.450.402	1.535.099	6
Prod. petrolífers pesants	167.970	155.201	-8
Energia solar i eòlica	10.575	10.655	1
Electricitat importada	107.553	101.437	-6
Gas natural i gas canalitzat	319.772	347.936	9
Consum brut	**2.824.260**	**2.982.776**	**6**

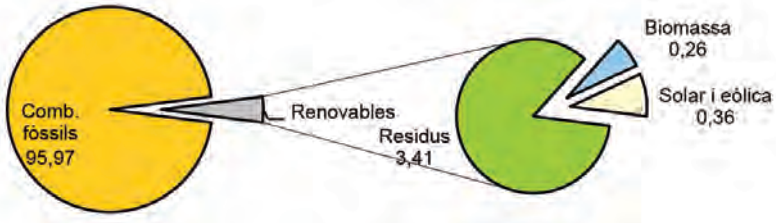
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic de la Conselleria de Territori, Energia i Mobilitat

Gràfic I-11.40. Consum energètic a les Illes Balears (tep) (2016-2017)

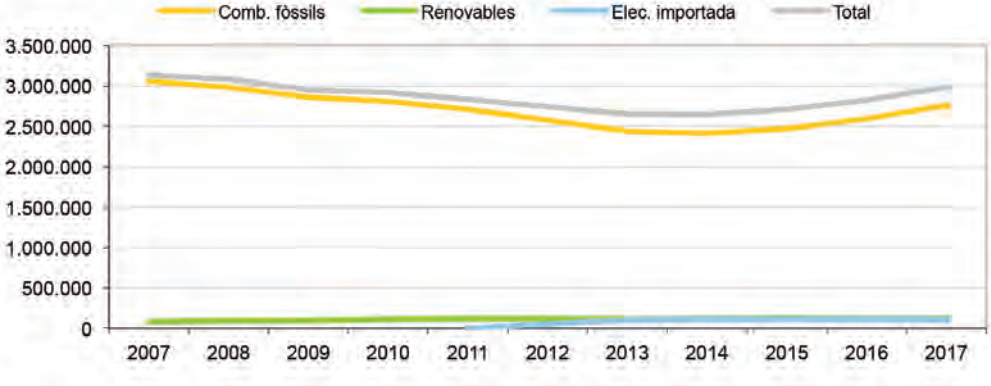
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic de la Conselleria de Territori, Energia i Mobilitat

Gràfic I-11.41. Distribució del consum energètic a les Illes Balears (2017)

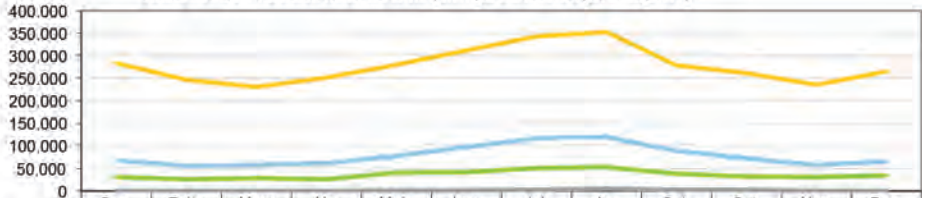
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic de la Conselleria de Territori, Energia i Mobilitat

Gràfic I-11.42. Variació interanual del consum energètic (tep) (2007-2017)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic de la Conselleria de Territori, Energia i Mobilitat
Nota: La variable d'electricitat importada no es comptabilitza fins el 2011.

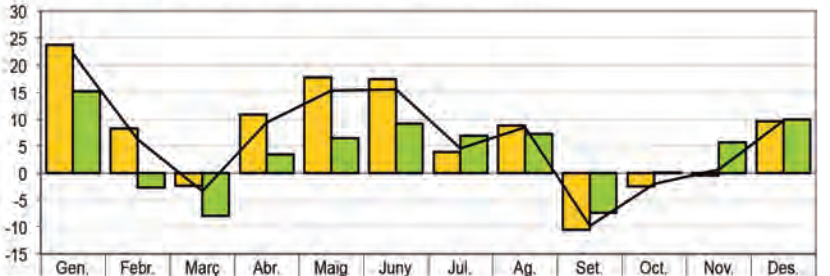
Gràfic I-11.43. Producció mensual bruta (MWh) a les Balears per illes (2017)

	Gen.	Febr.	Març	Abr.	Maig	Juny	Jul.	Ag.	Set.	Oct.	Nov.	Des.
Mallorca	283.656	246.753	229.607	251.009	280.074	312.089	342.209	352.260	278.320	261.593	235.617	264.488
Menorca	31.222	26.029	28.419	26.485	40.589	42.342	50.454	52.924	38.282	31.787	30.522	34.863
Eivissa	68.425	56.129	57.819	61.751	77.225	96.249	116.833	119.439	88.234	72.452	58.088	65.396
Formentera	257	470	583	6	1.667	1.739	3.169	5.159	2.623	2.247	181	9

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic de la Conselleria de Territori, Energia i Mobilitat

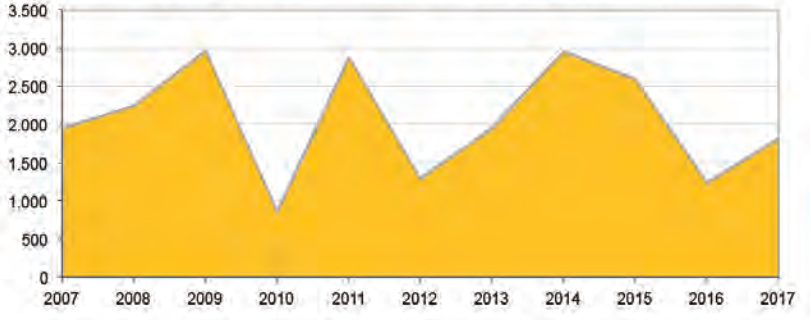
Gràfic I-11.44. Variació interval a les Illes Balears (%) (2016-2017)

	Gen.	Febr.	Març	Abr.	Maig	Juny	Jul.	Ag.	Set.	Oct.	Nov.	Des.
Mallorca-Menorca	23,76	8,32	-2,3	10,85	17,73	17,48	3,93	8,86	-10,5	-2,49	-0,39	9,61
Eivissa-Formentera	15,2	-2,69	-7,88	3,47	6,46	9,2	6,94	7,3	-7,33	0,09	5,66	9,98
Illes Balears	22,14	6,25	-3,38	9,43	15,32	15,58	4,62	8,49	-9,81	-1,98	0,65	9,68

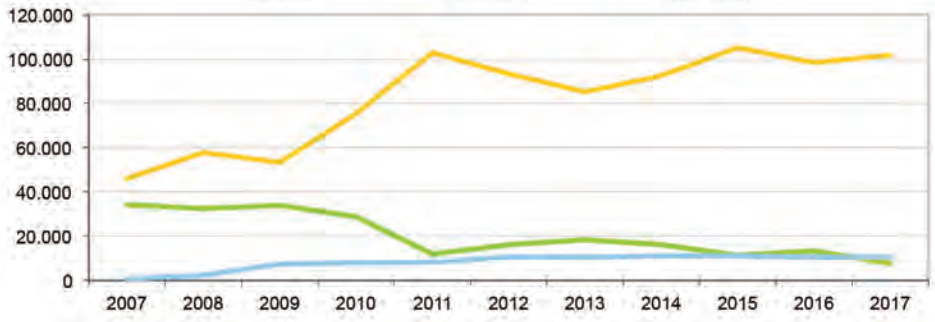
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic de la Conselleria de Territori, Energia i Mobilitat

Gràfic I-11.45. Energia solar, col·lectors tèrmics, a les Illes Balears (m^2) (2007-2017)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic de la Conselleria de Territori, Energia i Mobilitat

Gràfic I-11.46. Evolució de les energies renovables (tep) (2007-2017)

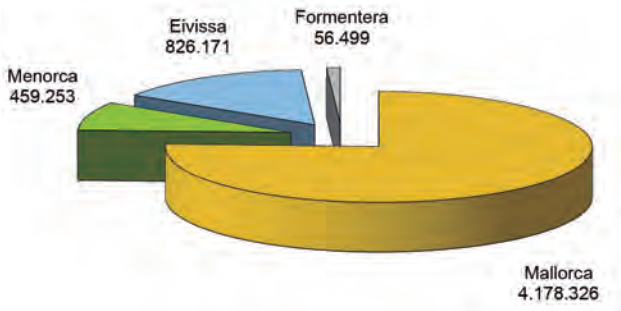
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic de la Conselleria de Territori, Energia i Mobilitat

Quadre I-11.26. Consum final d'energia elèctrica (MWH) per illes i sectors (2017)

	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera	Total	%
Indústria	172.349	26.214	16.772	1.285	**216.620**	-3,12
Transport	1.773	0	0	0	**1.773**	0,06
Sector primari	68.561	8.422	14.775	2.250	**94.008**	3,01
Residencial	1.789.298	203.635	371.956	24.920	**2.389.809**	6,87
Comerç i serveis	1.697.911	171.281	336.159	21.228	**2.226.579**	3,25
Administració	448.433	49.700	86.509	6.597	**591.239**	-5,84

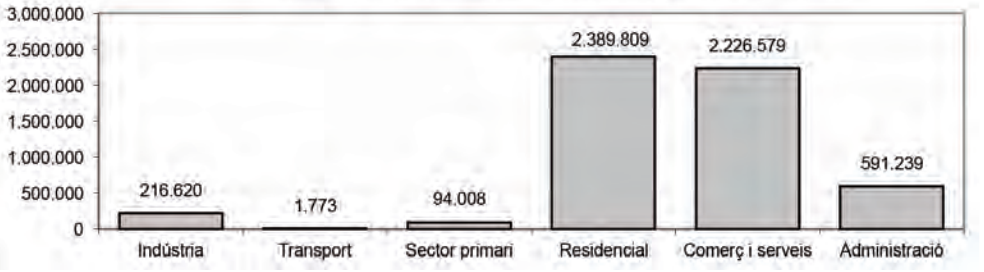
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'ENDESA, SA; Vall de Sóller, SA, i Sampol Energia, SA

Gràfic I-11.47. Consum final d'energia elèctrica per illes (MWh) (2018)

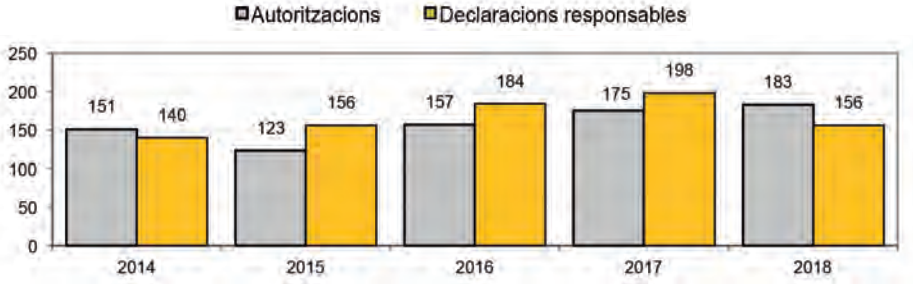
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'ENDESA, SA; Vall de Sóller, SA, i Sampol Energia, SA

Gràfic I-11.48. Consum final d'energia elèctrica per sectors (MWh) (2017)

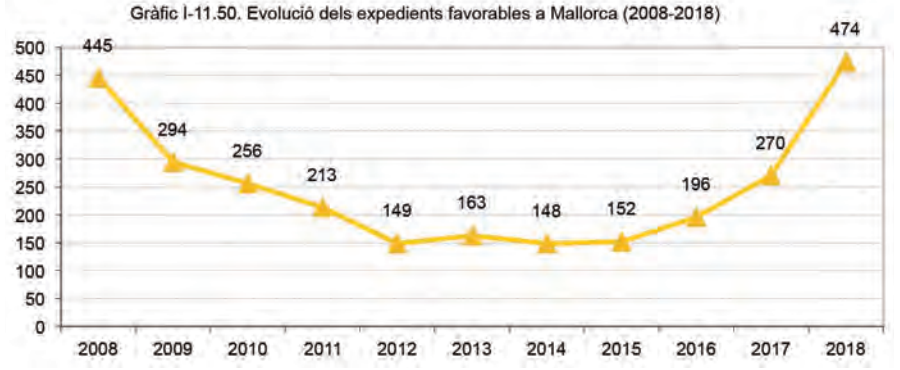
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades d'ENDESA, SA; Vall de Sóller, SA, i Sampol Energia, SA

Gràfic I-11.49. Evolució de les autoritzacions i les decalaracions responsables (2014-2018)

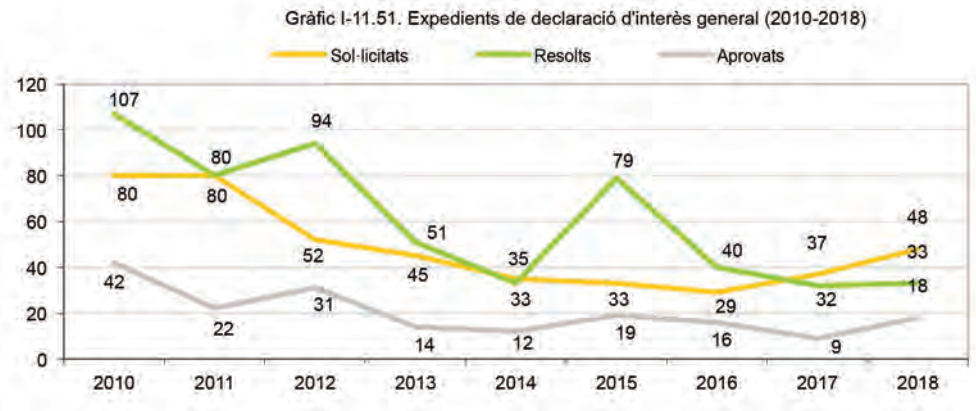

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament de Territori i Infraestructures del Consell de Mallorca

Gràfic I-11.50. Evolució dels expedients favorables a Mallorca (2008-2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament de Territori i Infraestructures del Consell de Mallorca

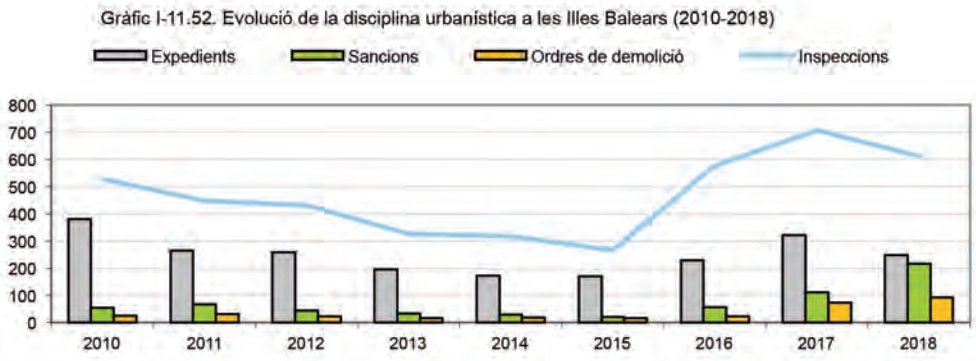

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament de Territori i Infraestructures del Consell de Mallorca

Quadre I-11.27. Evolució dels expedients de disciplina urbanística a les Illes Balears (2010-2018)

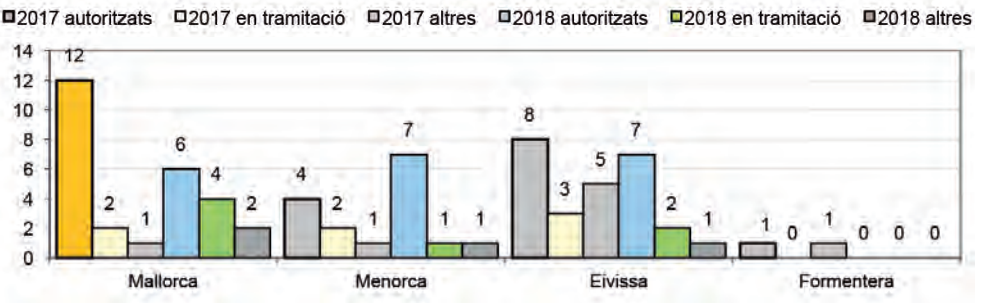
	Inspeccions	Expedients	Sancions	Ordres de demolició
2010	527	380	54	24
2011	447	264	67	30
2012	431	258	44	23
2013	326	194	33	16
2014	318	172	28	18
2015	265	169	21	16
2016	575	229	56	22
2017	707	322	110	72
2018	**612**	**248**	**217**	**92**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament de Territori i Infraestructures del Consell de Mallorca

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament de Territori i Infraestructures del Consell de Mallorca

Gràfic I-11.53. Autoritzacions d'obres en ZSP a les Illes Balears per illes (2017-2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Servei de Costes i Litoral de la Direcció General d'Ordenació del Territori de la Conselleria de Territori, Energia i Mobilitat

11.9. Residus

11.9.1. Mallorca

El 2018, la recollida de residus a Mallorca, segons els mateixos conceptes expressats en la memòria del 2017. Com l'any anterior, el creixement percentual de la recollida selectiva és superior al de rebuig, tot i que, en xifres absolutes, l'augment de la recollida selectiva ha estat de 7.669 tones, mentre que el de rebuig ha estat de 15.853. El 2018, la recollida selectiva ha representat el 16,04 % sobre el total, mentre que el 2017 va representar el 15,43 %; així, es manté la tendència a l'alça que ja es va produir l'any anterior. (Vegeu el quadre I-11.28.)

En l'evolució mensual de la recollida de residus del 2017 i 2018 s'evidencia que es a la temporada estival quan es dona l'augment de la quantitat recollida tant selectiva com de rebuig. Quant a la variació interanual de la recollida de residus a Mallorca es constata la tendència, ja detectada en els dos anys precedents, d'una major acceleració, en termes relatius, en la fracció de recollida selectiva que en la de rebuig. (Vegeu els gràfics I-11.54. i I-11.55. i el quadre IA-11.16.)

En relació amb la recollida selectiva els percentatges sobre el total de residus tampoc no varien gaire, ja que són el 2,90 % d'envasos (2,67 % el 2017), 4,28 % de vidre (4,12 % el 2017), 4,99 % de paper (4,81 % el 2017) i 3,88 % de FORM, és a dir, la fracció orgànica dels residus municipals (3,46 % el 2017). (Vegeu el gràfic I-11.56.)

L'evolució mensual de recollida selectiva s'observa que si bé els valors són, en general, superiors als del 2017, l'evolució mensual es repeteix amb màxims, en tots els casos, el mes d'agost. Respecte a l'evolució interanual es pot veure que l'evolució és ascendent, en consonància amb els darrers anys. Dels quatre conceptes, destaca l'augment més elevat de la recollida de FORM. (Vegeu els gràfics I-11.57. i I-11.58. i el quadre IA-11.17.)

11.9.2. Menorca

Pel que fa a les dades de recollida de residus a Menorca durant el 2018, cal esmentar que en la recollida de paper i cartó s'hi inclouen 683,66 tones (12,49 % del total de paper i cartó) de la recollida comercial. Les 3.225,27 tones de vidre inclouen també 200,08 tones de recollida comercial. (Vegeu el quadre I-11.29.)

Cal remarcar que, si el 2017 la recollida selectiva va representar el 19,76 % del total, el 2018 el percentatge ha estat de 20,37 %. L'augment que s'observa tant en recollida selectiva com en residus domèstics mescla el 2018 respecte a l'any anterior es pot explicar per l'augment d'activitat del sector turístic en el mateix període.

En la variació mensual de recollida de residus del 2018 es pot observar el típic aug-

ment estiuenc en la recollida de residus, que pràcticament triplica la quantitat de l'hivern. Com l'any anterior, l'augment estiuenc es nota més en el rebuig que en la recollida selectiva. L'afirmació es veu reforçada pel fet que, si el gener la recollida selectiva representa un 20,77 % del total, el mes d'agost és del 19,07 %. (Vegeu el gràfic I-11.59.)

Sobre el total de residus, els percentatges són els següents: el paper i el cartó, el 9,20%; el vidre, el 5,42 %; els envasos de plàstic, brics i llaunes, el 3,87 %; els aparells elèctrics i electrònics (RAEE), l'1,33 %; el plàstic agrícola, el 0,52 %, i l'oli vegetal, el 0,06 %. (Vegeu el gràfic I-11.60.)

Quant a l'evolució mensual de la recollida selectiva a Menorca el 2018, com a les altres illes, les línies marquen un màxim estiuenc el mes d'agost a les fraccions de paper, envasos i vidre; a l'estiu, les tres fraccions com a mínim es dupliquen respecte a l'hivern. I respecte a l'evolució interanual de recollida selectiva, s'observa un cert repunt arribant, considerant les tres fraccions, als 11.000 tones, un 5,6 % més que en l'any anterior. (Vegeu els gràfics I-11.61. i I-11.62. i el quadre IA-11.18.)

11.9.3. Eivissa

Respecte a la recollida de residus a Eivissa, la recollida selectiva ha representat el 15,7% del total, mentre que el 2017 va ser el 14,16 %; per tant, es consolida la tendència a l'alça. Cal esmentar que a les dades de la taula no hi figuren els residus abocats de voluminosos (1.438, 69 t), runes (533,65 t), jardineria i poda (5.259,13 t), sanitaris grup II (261,68 t) i animals (111,24), que, respecte a l'any anterior, representen unes variacions de +12,60 %, +0,08 %, +21,36 %, –2,45 % i –6,35 % respectivament. (Vegeu el quadre I-11.30.)

Pel que fa a la variació mensual de recollida de residus en tones, segregats per recollida selectiva i rebuig, a més de constatar el màxim estiuenc, com a la resta d'illes, s'observa com el rebuig s'ha mantingut quasi tot l'any per sota dels valors del 2017, mentre que la recollida selectiva es manté lleugerament per sobre durant tots els mesos de l'any. Quant a la variació interanual s'observa l'estancament dels residus en massa (RM), després d'uns anys de pujada coincidint amb la recuperació econòmica. La recollida selectiva, en canvi, segueix la tendència a l'alça. (Vegeu els gràfics I-11.63. i I-11.64. i el quadre IA-11.19.)

Tocant a la recollida selectiva s'evidencia que si bé les quantitats recollides el 2018 són superiors a les del 2017, els percentatges es mantenen pràcticament invariables. Si els percentatges es fan sobre el total de residus, els envasos representen el 3,47 % (2,70 % el 2017); el vidre, el 5,96 % (5,59% el 2017), i el paper, el 6,27 % (5,87 % el 2017). És més visible l'augment de la recollida selectiva. (Vegeu el gràfic I-11.65.)

L'evolució mensual de la recollida selectiva té el màxim anual el mes d'agost com en anys anteriors. Pel que fa a l'evolució interanual es pot observar l'augment més gran en la recollida d'envasos, si bé el vidre i el paper mantenen la tendència a l'alça. (Vegeu els gràfics I-11.66. i I-11.67. i el quadre IA-11.20.)

11.9.4. Formentera

Les dades de recollida de residus a Formentera durant el 2018 són dades d'entrades a la Planta de Transferència de Formentera, a les quals cal afegir 927,48 tones de voluminosos, que no s'hi han inclòs en un intent d'homogeneïtzar les dades amb les altres illes. (Vegeu el quadre I-11.31.)

El 2017, la recollida selectiva va representar el 26,61 % del total, mentre que el 2018 el percentatge ha estat del 33,89 %. Si bé s'observen augments en les quantitats de tots els conceptes de recollida selectiva, l'increment en el total està motivat, sobretot, per l'augment de la fracció orgànica.

Tocant a la variació mensual de la recollida de residus cal destacar uns trets que diferencien Formentera de la resta de les illes. Per una banda, la fracció de recollida selectiva és significativament superior a la de les altres illes, si bé té una evolució semblant al

llarg de l'any. Per altra banda, també té un comportament diferent, ja que a l'estiu la fracció de recollida selectiva augmenta respecte a l'hivern. Així, si el mes de gener la recollida selectiva representa un 22,28 % sobre el total, el mes de juliol és un 39,10 %. (Vegeu el gràfic I-11.68.)

Quant als percentatges de la recollida selectiva son els següents: el paper i cartó, el 9,86 %; el vidre, el 10,09 %; els envasos de plàstic, brics i llaunes, el 5,88 %; els aparells elèctrics i electrònics (RAEE), el 2,63 %, i la fracció orgànica, el 5,44 %. (Vegeu el gràfic I-11.69.)

Respecte a l'evolució mensual de la recollida selectiva s'observa, com a les altres illes, que les línies marquen un màxim estiuenc el mes d'agost, exceptuant la fracció de RAEE, la qual no depèn de forma tan clara de la influència del turisme com les altres. En canvi, pel que fa a les altres fraccions, la influència de la pressió turística es fa més palesa, la qual cosa podem comprovar fent els percentatges del mes d'agost respecte al gener. D'aquesta manera, la recollida de paper és a l'agost un 507,91 % superior al mes de gener, i la d'envasos, un 525,95 %. La de vidre, si agafam com a referència el mes de febrer, és d'un 1.013,25 %; d'orgànica, ni tan sols n'hi ha a l'hivern. Pel que fa a l'evolució interanual, la sèrie no és tan llarga com a les altres illes pel fet que no es disposa de dades anteriors fiables. (Vegeu els gràfics I-11.70. i I-11.71. i el quadre IA-11.21.)

11.9.5. Residus perillosos

En aquest apartat es recullen les dades dels residus considerats perillosos. Aquesta competència és del Govern, no dels consells; per aquest motiu, no s'ha disposat de dades segregades per illes.

Com en altres variables d'aquest capítol, les darreres dades corresponen al 2017, últim exercici del qual es tenen xifres. Les dades s'expressen en quilograms. El tant per cent representa la variació de cada concepte respecte al 2016. (Vegeu el quadre I-11.32.)

Quant a la variació interanual, la línia recta és la de tendència, i indica que, malgrat l'augment dels dos darrers anys, des del 2010 l'evolució és descendent. (Vegeu el gràfic I-11.72. i el quadre IA-11.22.)

11.9.6. Projecte de llei de residus i sòls contaminants de les Illes Balears

El juny del 2018, el Consell de Govern ha aprovat el primer Projecte de llei de residus i sòls contaminats, que remet al Parlament. Aquest Projecte de llei s'estructura en nou títols, sis disposicions addicionals, sis disposicions transitòries, una disposició derogatòria i dues disposicions finals. En total, conté vuitanta articles i sis annexos. L'objecte d'aquesta normativa és l'ordenació del règim de prevenció en la producció i la gestió dels residus i la regulació dels sòls contaminats en l'àmbit territorial de les Illes Balears, en el marc de la legislació bàsica estatal i de la legislació comunitària.

S'hi estableixen els objectius següents:

a) Reduir un 10 % abans del 2020 i un 20 % abans del 2030 la generació de residus respecte a l'any 2010, d'acord amb els kilograms per habitant i any calculat segons l'índex de pressió humana (IPH).

b) Abans del 2020, augmentar, com a mínim fins a un 50 % del pes i per a cada fracció, la preparació per a la reutilització i el reciclatge, conjuntament, de materials com paper, metalls, vidre, plàstic i bioresidus, com a mínim dels residus domèstics i comercials. Aquest percentatge haurà de ser d'un 65 % l'any 2030.

c) Abans del 2030, reciclar com a mínim un 75 % dels residus d'envasos, entenent com a tal la valorització material dels generats.

d) Abans del 2020, augmentar, almenys fins a un 70 % del pes, la preparació per a la reutilització, el reciclatge i la valorització dels residus no perillosos de la construcció i la demolició, amb exclusió del material en estat natural definit en la categoria 17 05 04 de la llista europea de residus. Aquest percentatge haurà de ser del 80 % el 2030.

e) Abans del 2025, assolir l'objectiu del 3 % de preparació per a la reutilització del total de residus domèstics gestionats, i el 2030, el 5 %. Aquests percentatges s'hauran d'aconseguir igualment i separadament per als residus comercials i per als residus industrials, sense tenir en compte la fracció orgànica dels residus domèstics ni la poda.

f) Reduir fins al 50 % el malbaratament alimentari per a l'any 2030 en relació amb el 2020.

g) Pel que fa als residus d'aparells elèctrics i electrònics, complir els objectius mínims anuals de recollida separada fixats per l'Estat per als residus d'aparells elèctrics i electrònics domèstics i per als residus d'aparells elèctrics i electrònics professionals.

h) En relació amb els vehicles fora d'ús, establir uns percentatges de preparació per a la reutilització i la comercialització de peces i components que suposin, almenys, un 10 % del pes total dels vehicles tractats l'any 2020. Per al 2030, aquest percentatge haurà d'augmentar fins al 20 %.

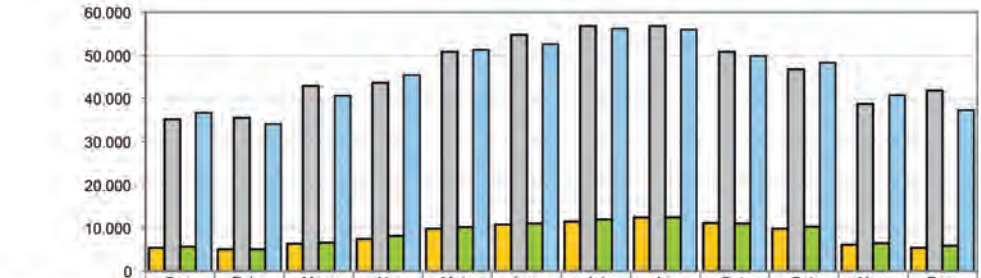
i) Abans de l'any 2030, establir un percentatge màxim del 10 % en l'eliminació de residus mitjançant dipòsit en abocador.

Quadre I-11.28. Recollida de residus a Mallorca (tones) per fracció (2017-2018)

	2017	2018	%
Total recollida selectiva	**97.266**	**104.935**	**7,88**
Envasos	17.218	18.997	10,33
Vidre	26.648	27.966	4,95
Paper	31.041	32.623	5,1
Fracció orgànica recollida municipal (FORM)	22.359	25.350	13,38
Rebuig	**533.250**	**549.103**	**2,97**
Total	**630.515**	**654.038**	**3,73**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció Insular de Residus del Departament de Medi Ambient del Consell de Mallorca

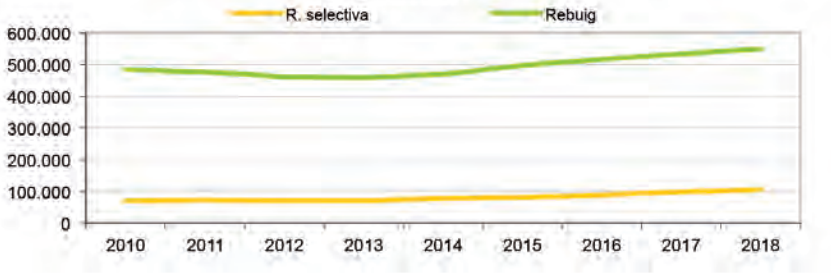
Gràfic I-11.54. Evolució mensual de la recollida de residus a Mallorca (tones) (2017-2018)

	Gen.	Febr.	Març	Abr.	Maig	Juny	Jul.	Ag.	Set.	Oct.	Nov.	Des.
R. selectiva 2017	5.444	5.083	6.412	7.482	9.837	10.787	11.485	12.485	11.096	9.782	6.185	5.454
Rebuig 2017	35.206	35.551	42.985	43.635	50.800	54.811	56.838	56.840	50.834	46.717	38.754	41.840
R. selectiva 2018	5.706	5.087	6.594	8.145	10.230	11.009	11.953	12.472	11.080	10.359	6.502	5.899
Rebuig 2018	36.728	34.058	40.700	45.406	51.243	52.551	56.229	56.007	49.865	48.247	40.781	37.288

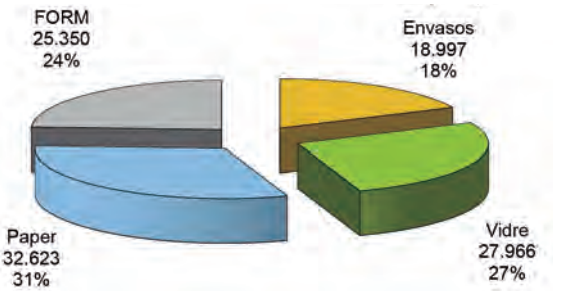
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció Insular de Residus del Departament de Medi Ambient del Consell de Mallorca.

Gràfic I-11.55. Evolució interanual de la recollida de residus a Mallorca (tones) (2010-2018)

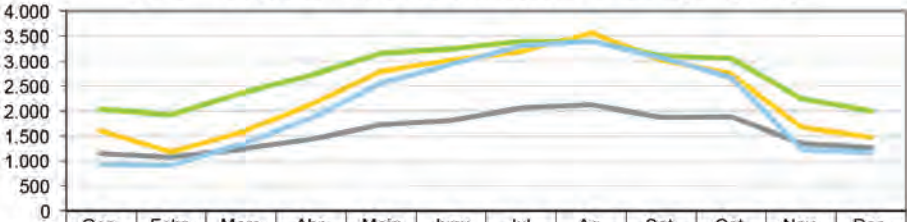
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció Insular de Residus del Departament de Medi Ambient del Consell de Mallorca

Gràfic I-11.56. Recollida selectiva a Mallorca (2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció Insular de Residus del Departament de Medi Ambient del Consell de Mallorca

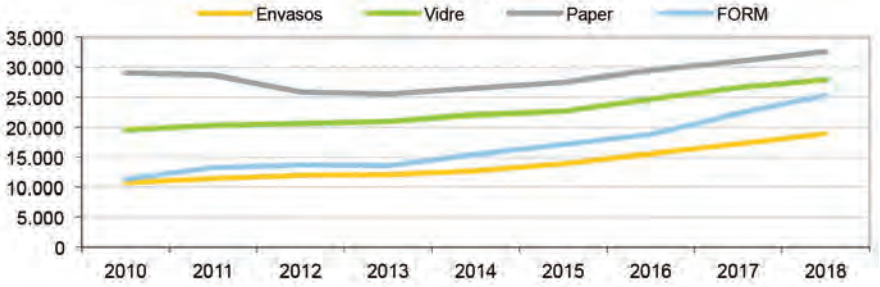
Gràfic I-11.57. Evolució mensual de la recollida selectiva a Mallorca (tones) (2018)

	Gen.	Febr.	Març	Abr.	Maig	Juny	Jul.	Ag.	Set.	Oct.	Nov.	Des.
Envasos	1.156	1.077	1.231	1.435	1.726	1.814	2.063	2.116	1.875	1.890	1.350	1.261
Vidre	1.594	1.176	1.567	2.130	2.793	3.021	3.197	3.571	3.024	2.743	1.672	1.477
Paper	2.033	1.924	2.359	2.718	3.151	3.239	3.390	3.391	3.110	3.059	2.248	2.001
FORM	924	909	1.336	1.861	2.559	2.936	3.302	3.393	3.071	2.666	1.232	1.160

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció Insular de Residus del Departament de Medi Ambient del Consell de Mallorca

Gràfic I-11.58. Evolució interanual de la recollida selectiva a Mallorca (tones) (2010-2018)

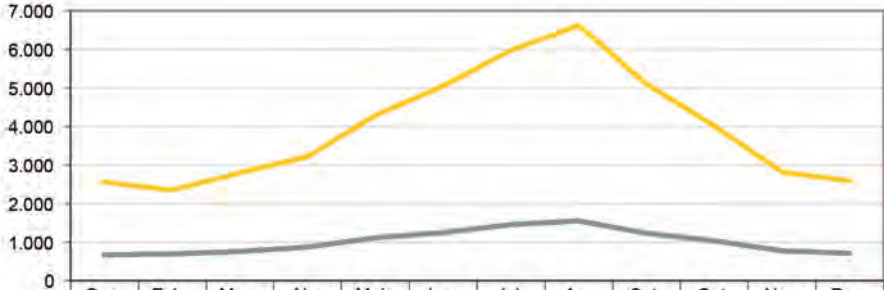
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció Insular de Residus del Departament de Medi Ambient del Consell de Mallorca

Quadre I-11.29. Recollida de residus a Menorca (tones) per fracció (2017-2018)

	2017	2018	%
Total recollida selecta	**11.623,19**	**12.141,00**	**4,45**
Paper i cartó	5.264,88	5.475,76	4,01
Envasos de plàstic, brics i llaunes	2.057,56	2.304,52	12
Vidre	3.101,75	3.225,27	3,98
Plàstic agrícola	346,38	307,18	-11,32
Oli vegetal	38,46	36,6	-4,84
Aparells elèctrics i electrònics	814,16	791,67	-2,76
Residus domèstics mescla	**47.197,75**	**47.355,62**	**0,33**
TOTAL	**58.820,94**	**59.496,62**	**1,15**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Consorci de Residus Sòlids Urbans del Consell Insular de Menorca

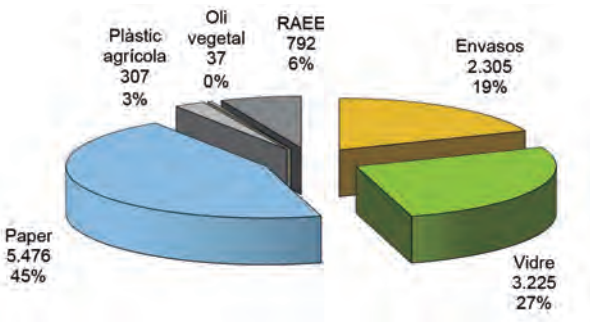
Gràfic I-11.59. Variació mensual de la recollida de residus a Menorca (tones) (2018)

	Gen.	Febr.	Març	Abr.	Maig	Juny	Jul.	Ag.	Set.	Oct.	Nov.	Des.
R. selectiva	668	697	753	864	1.113	1.246	1.459	1.558	1.232	1.037	769	708
Rebuig	2.548	2.341	2.798	3.220	4.291	5.051	5.979	6.614	5.100	4.017	2.815	2.582

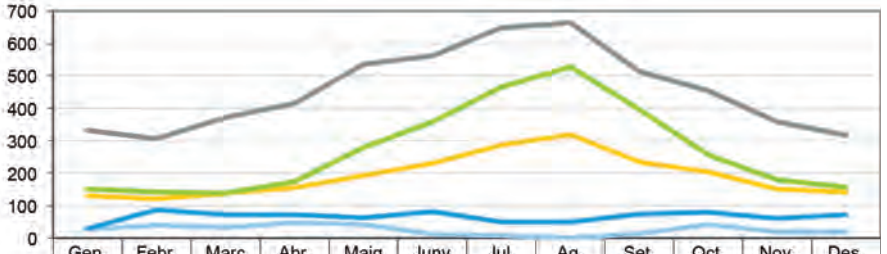
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Consorci de Residus Sòlids Urbans del Consell Insular de Menorca

Gràfic I-11.60. Recollida selectiva a Menorca (2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Consorci de Residus Sòlids Urbans del Consell Insular de Menorca

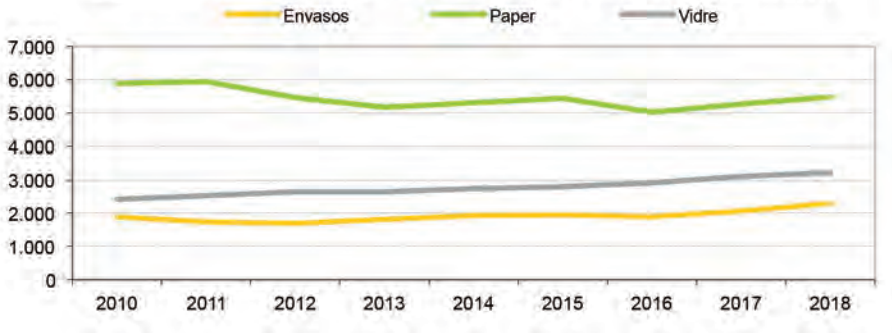
Gràfic I-11.61. Evolució mensual de la recollida selectiva a Menorca (tones) (2018)

	Gen.	Febr.	Març	Abr.	Maig	Juny	Jul.	Ag.	Set.	Oct.	Nov.	Des.
Paper	331,40	306,22	371,54	414,78	534,46	562,52	647,52	663,20	512,92	455,00	359,28	316,92
Envasos	131,40	120,50	138,60	154,38	192,38	230,86	287,58	318,82	234,34	203,86	150,76	141,04
Vidre	150,52	141,10	138,50	174,10	279,88	358,56	465,80	527,56	396,06	257,38	179,06	156,75
P. agrícola	26,64	41,08	32,48	48,20	42,80	12,10	8,66	0,00	14,62	41,56	18,84	20,12
RAEE	28,04	88,21	71,88	72,65	63,25	82,33	49,71	48,91	73,99	79,06	60,75	72,88

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Consorci de Residus Sòlids Urbans del Consell Insular de Menorca

Gràfic I-11.62. Evolució interanual de la recollida selectiva a Menorca (tones) (2010-2018)

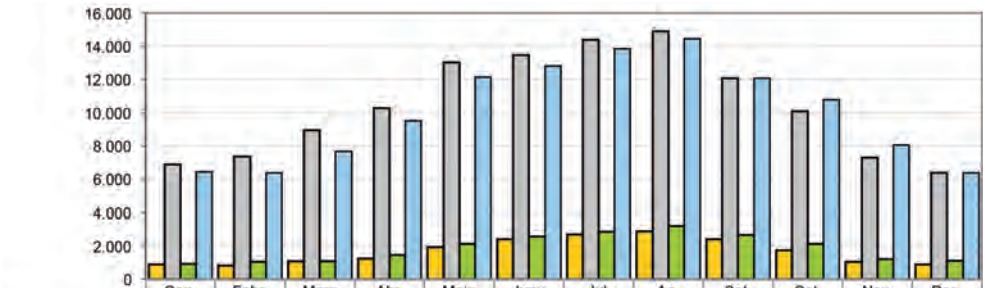

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Consorci de Residus Sòlids Urbans del Consell Insular de Menorca

Quadre I-11.30. Recollida de residus a Evissa (tones) per fracció (2017-2018)			
	2017	2018	%
Total recollida selectiva	**20.086,41**	**22.424,67**	**11,64**
Envasos	3.830,15	4.961,14	29,53
Vidre	7.925,12	8.509,14	7,37
Paper	8.331,14	8.954,39	7,48
Residus en massa (RM)	**121.760,08**	**120.389,25**	**-1,13**
Total	**141.846,49**	**142.813,92**	**0,68**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament de Medi Ambient, Habitatge i Medi Rural i Marí del Consell d'Eivissa

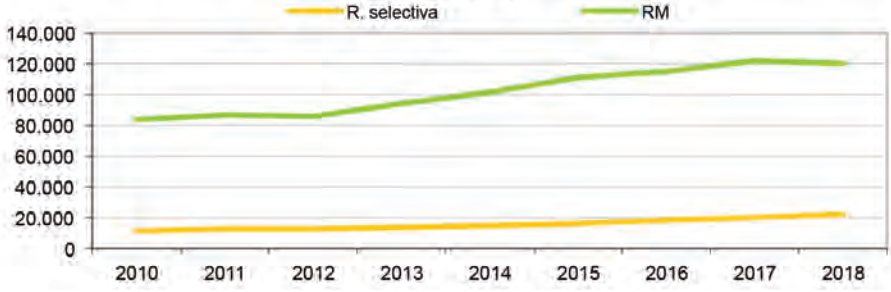
Gràfic I-11.63. Evolució mensual de la recollida de residus a Eivissa (tones) (2017-2018)

	Gen.	Febr.	Març	Abr.	Maig	Juny	Jul.	Ag.	Set.	Oct.	Nov.	Des.
R. selectiva 2017	894	829	1.069	1.252	1.938	2.423	2.691	2.903	2.400	1.747	1.052	890
Rebuig 2017	6.892	7.352	8.952	10.261	13.026	13.462	14.376	14.886	12.093	10.075	7.307	6.375
R. selectiva 2018	939	1.055	1.094	1.449	2.114	2.576	2.855	3.206	2.656	2.131	1.223	1.118
Rebuig 2018	6.437	6.385	7.671	9.502	12.134	12.817	13.852	14.462	12.093	10.771	8.039	6.390

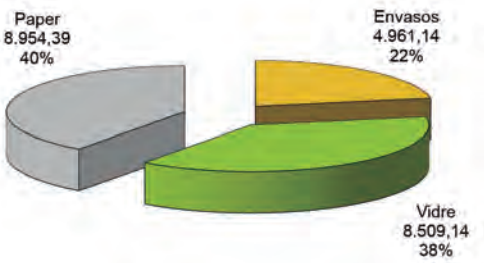
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament de Medi Ambient, Habitatge i Medi Rural i Marí del Consell d'Eivissa

Gràfic I-11.64. Evolució interanual de la recollida de residus a Eivissa (tones) (2010-2018)

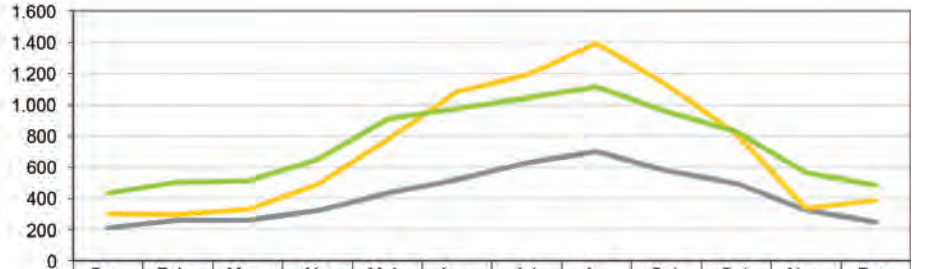
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament de Medi Ambient, Habitatge i Medi Rural i Marí del Consell d'Eivissa

Gràfic I-11.65. Recollida selectiva a Eivissa (2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament de Medi Ambient, Habitatge i Medi Rural i Marí del Consell d'Eivissa

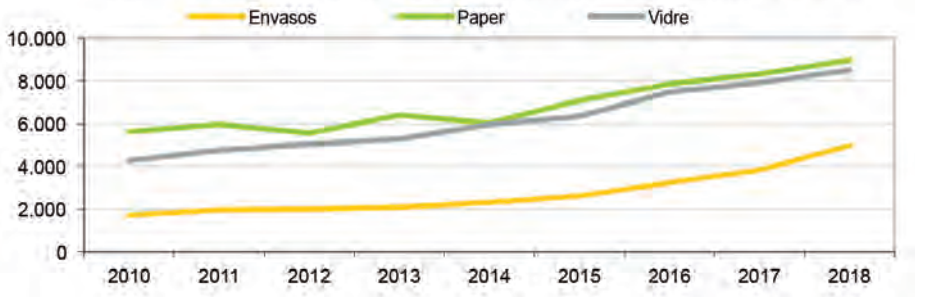
Gràfic I-11.66. Variació mensual de la recollida selectiva a Eivissa (tones) (2018)

	Gen.	Febr.	Març	Abr.	Maig	Juny	Jul.	Ag.	Set.	Oct.	Nov.	Des.
Envasos	208,7	259,1	259,3	317,9	432,7	520,6	625,3	697,3	576,1	493,6	323,4	247,0
Vidre	298,8	295,1	327,7	486,0	775,6	1082,5	1191,0	1392,5	1124,7	811,2	335,6	388,5
Paper	431,3	500,9	512,4	644,7	905,3	973,3	1043,4	1115,7	955,3	825,8	563,5	482,8

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament de Medi Ambient, Habitatge i Medi Rural i Marí del Consell d'Eivissa

Gràfic I-11.67. Evolució interanual de la recollida selectiva a Eivissa (tones) (2010-2018)

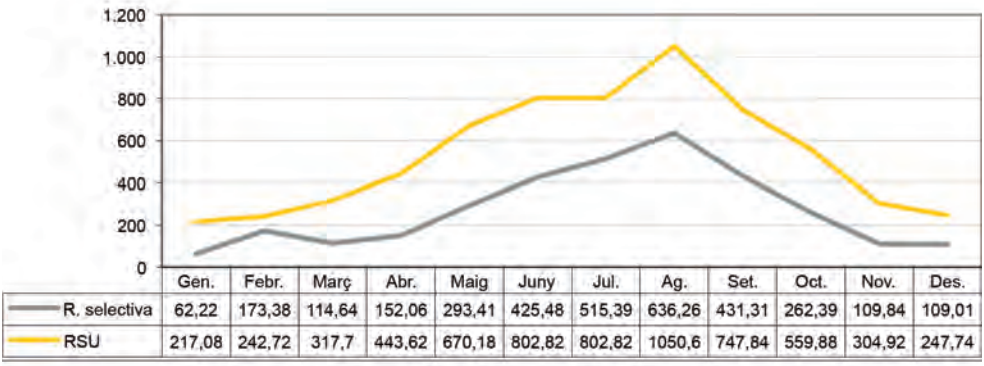

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament de Medi Ambient, Habitatge i Medi Rural i Marí del Consell d'Eivissa

Quadre I-11.31. Recollida de residus (tones) a Formentera per tipus de residu (2017-2018)			
	2017	2018	%
Total recollida selectiva	**2.593,67**	**3.285,44**	**26,67**
Paper i cartó	890,73	955,35	7,25
Envasos	465,06	569,79	22,52
Vidre	928,78	977,78	5,28
Orgànica	100,13	527,39	426,71
Aparells elèctrics i electrònics	208,97	255,13	22,09
RSU	7.151,14	6.407,92	-10,39
Total	**9.744,81**	**9.693,36**	**-0,53**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Consell Insular de Formentera

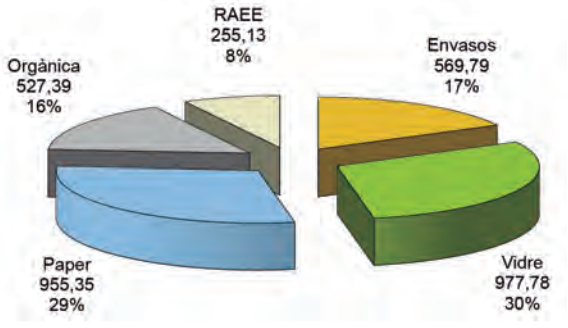
Gràfic I-11.68. Evolució mensual de la recollida de residus a Formentera (tones) (2018)

	Gen.	Febr.	Març	Abr.	Maig	Juny	Jul.	Ag.	Set.	Oct.	Nov.	Des.
R. selectiva	62,22	173,38	114,64	152,06	293,41	425,48	515,39	636,26	431,31	262,39	109,84	109,01
RSU	217,08	242,72	317,7	443,62	670,18	802,82	802,82	1050,6	747,84	559,88	304,92	247,74

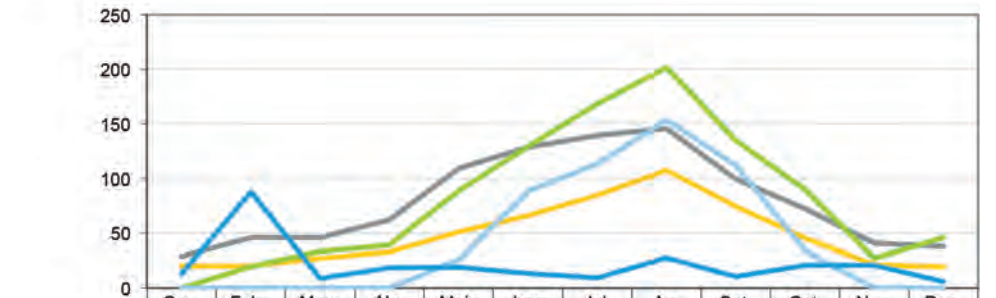
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Consell Insular de Formentera

Gràfic I-11.69. Recollida selectiva a Formentera (2018)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Consell Insular de Formentera

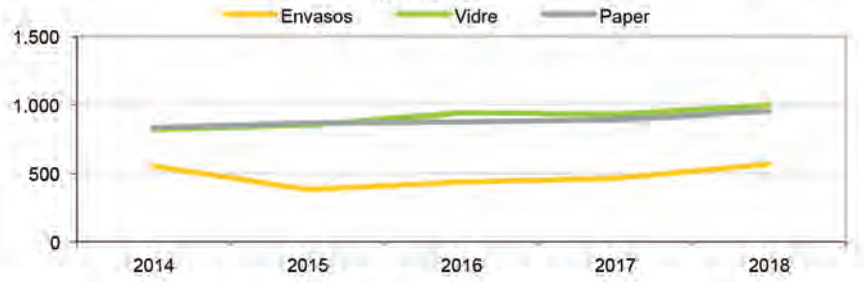
Gràfic I-11.70. Evolució mensual de la recollida selectiva a Formentera (tones) (2018)

	Gen.	Febr.	Març	Abr.	Maig	Juny	Jul.	Ag.	Set.	Oct.	Nov.	Des.
Paper	28,68	45,88	45,76	61,86	109,12	128,62	139,42	145,67	99,46	72,22	40,84	37,82
Envasos	20,42	20,18	26,94	32,88	51,06	65,98	84,57	107,4	74,18	45,56	21,26	19,36
Vidre	0	19,92	33,12	38,84	88,54	129,2	168,52	201,84	135,04	89,68	27,14	45,94
Orgànica	0	0	0	0	25,85	88,12	113,48	153,87	112,27	33,8	0	0
RAEE	13,12	87,4	8,82	18,48	18,89	13,56	9,4	27,48	10,36	21,13	20,6	5,89

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Consell Insular de Formentera

Gràfic I-11.71. Evolució interanual de la recollida selectiva a Formentera (tones) (2014-2018)

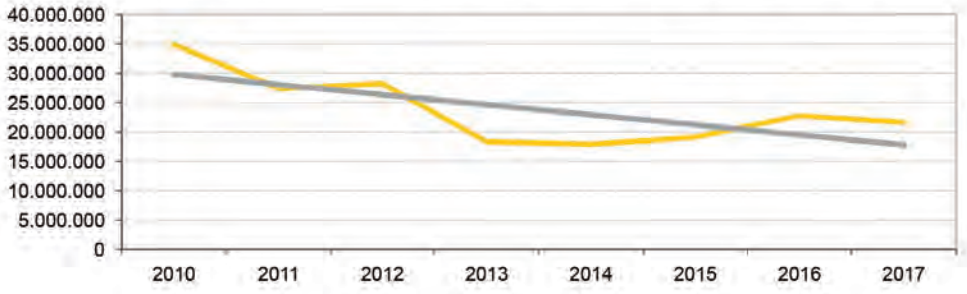

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Consell Insular de Formentera

Quadre I-11.32. Residus perillosos (kg) a les Illes Balears per tipus de residu (2016-2017)			
	2016	2017	%
Olis	2.789.444	3.245.327	16,34
Oli de sentina	326.749	269.661	-17,47
Tòner	61.808	63.376	2,54
Medicaments	67.508	70.293	4,13
Fluorescents	111.905	124.342	11,11
Bateries	4.051.707	1.591.738	-60,71
Piles i acumuladors	42.572	68.989	62,05
Sanitaris	1.103.853	995.444	-9,82
Llots	201.316	110.802	-44,96
Fotogràfics	82.755	67.697	-18,2
Pintures i tints	479.675	641.862	33,81
Residus de laboratori	394.435	2.442.966	519,36
Filtres d'oli	166.053	129.640	-21,93
Residus d'automoció	365.475	144.113	-60,57
Productes clorats	102.290	150.606	47,23
Equips amb components perillosos	1.016.168	2.402.837	136,46
Envasos contaminats	3.333.060	558.408	-83,25
Residus d'hidrocarburs	2.044.483	2.429.072	18,81
Terres contaminades	1.893.533	1.209.701	-36,11
RAEE	2.481.853	3.304.509	33,15
Dissolvents	159.820	75.537	-52,74
Diversos	1.396.457	1.489.573	6,67
Total	22.672.919	21.586.493	-4,79

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Consell Insular de Formentera

Gràfic I-11.72. Evolució interanual dels residus perillosos a les Illes Balears (2010-2017)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Educació Ambiental, Qualitat Ambiental i Residus de la Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca

Requadre I.3.

El sistema de comptes de capital natural per a les Illes Balears

Aniol Esteban,
director de la Fundació Marilles

Introducció

Les illes de l'arxipèlag balear, per motius evidents, estan intrínsecament vinculades al medi marí. El mar i la costa, no tan sols són un pilar de la cultura i la identitat balear, sinó que també són la base de la seva indústria principal, el turisme, i, en conseqüència, de la seva prosperitat econòmica. És tan obvi, que descriure els serveis i els beneficis que el medi marí aporta a la nostra economia i societat pot semblar superflu. El valor del mar i la costa balear és incommensurable i no es pot reemplaçar per res.

Tot i això, la forma de fer economia avui en dia sovint ignora aquest valor. Es produeix la paradoxa que, per una banda, tothom està d'acord que té un valor incalculable, però a la vegada el seu valor a la pràctica és zero en bona part de les decisions polítiques i empresarials.

Per aquest motiu, identificar, mesurar, avaluar i publicar el valor social i econòmic que el medi natural aporta a la nostra societat ajuda a millorar la presa de decisions i a corregir aquesta paradoxa, més encara en un context de grans reptes climàtics i ambientals. Com a fundació que treballa per a la conservació de la mar balear, Marilles ha iniciat el procés de crear uns comptes de capital natural marí. Aquest apartat descriu el raonament, la metodologia i la feina feta fins ara. És un projecte a mitjà termini, i esperem que l'estructura i l'aprenentatge d'aquest procés pugui servir per incorporar-hi altres béns naturals (boscs, conreus, etc.).

Formes de descriure el valor del medi natural en termes econòmics

El valor econòmic del medi natural es pot descriure de diverses formes. No totes mesuren, descriuen o avaluen el mateix, i això sovint pot crear confusió i també la falsa percepció que s'està intentant posar un «preu» a la natura o «mercantilitzar-la». Un estudi de Deloitte sobre el valor econòmic de la gran barrera de corall d'Austràlia[1] explica tres formes de descriure el medi natural en termes econòmics, que es presenten a continuació perquè ajuden a definir el context en el qual es volen aplicar els comptes de capital natural marí a les Balears.

Contribució a l'economia

Quina és la contribució anual que el medi marí fa a l'economia d'una regió en termes de valor afegit (PIB) i llocs de feina? L'estudi de Deloitte conclou que la gran barrera de corall genera 6.400 milions de dòlars anuals en valor afegit i més de 64.000 llocs de feina per a l'economia d'Austràlia. Aquests llocs estan associats a activitats relacionades amb el turisme vinculat a la gran barrera de corall, però també a sectors com la pesca, el lleure i la recerca. Aquesta informació ara mateix no existeix a les Balears. Hi ha algunes dades d'alguns sectors, però no n'hi ha una imatge completa.

Càlcul del valor del medi marí com a bé econòmic, social i icònic

Una altra forma d'avaluar el mar balear és calcular-ne el valor com a bé econòmic, social i icònic. Aquesta xifra reflecteix els aspectes més amplis de per què la societat valora el mar balear, la qual cosa no es pot sumar a la contribució anual econòmica perquè són coses diferents. El mateix estudi de Deloitte calcula aquest valor en 56.000 milions de dòlars, quantitat composta pel valor que donen a la barrera els qui l'han visitada durant unes vacances; els qui mai no l'han visitada però li assignen un valor, i els qui hi viuen i en gaudeixen regularment.

Calcular el valor que genera com a capital natural

Per últim, es pot avaluar el mar balear com a capital natural que proveeix d'una sèrie de

[1] Deloitte Access Economics (2017) «At what price? The economic value of the Great Barrier Reef». *https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/au/Documents/Economics/deloitte-au-economics-great-barrier-reef-230617.pdf.*

serveis. Un capital que, si s'erosiona, redueix la capacitat que té de continuar proveint la població d'aquests serveis, però si es manté o es millora, la pot incrementar. És aquesta la base dels comptes naturals que proposam en aquest informe i que hem començat a dissenyar per a les Illes Balears.

Avaluació econòmica ambiental no és equivalent a posar-hi un preu

Avaluar en termes econòmics —siguin monetaris o no— els beneficis que el medi natural aporta a la nostra societat pot crear reaccions negatives, escèptiques o preocupants. La majoria estan motivades pel fet que molta gent equipara aquest exercici descriptiu a una mercantilització de la natura. Per això, és molt important posar èmfasi en aquest aspecte, i recordar i deixar ben clar que l'objectiu que persegueix aquest tipus d'exercici no és crear mercats per a béns i serveis ecosistèmics, sinó tenir informació de més qualitat perquè puguin prendre millors decisions tant l'Administració pública, que disposarà de més dades i de més elements per prioritzar inversions i recursos públics, com el sector privat, que podrà invertir en la conservació d'elements naturals que són essencials per a l'èxit de la seva activitat econòmica i que fins ara pot haver ignorat.

El mar balear i la seva costa és un bé públic, i no estaria ben protegit si tot aquest recurs entràs en un sistema de mercat. De fet, molts dels problemes que pateix el nostre medi marí són fruit de les imperfeccions del sistema de mercat actual. Però aquest no és el tema de què tractam. Volem avaluar econòmicament el medi marí balear en relació amb la contribució que aporta al nostre benestar, com l'aire, o els aliments; és part del nostre suport vital i el seu valor és incalculable.

Comptes de capital natural: què són? Per a què serveixen?

Una guia sobre els comptes de capital natural

El comitè del capital natural del Regne Unit va elaborar el 2017 un document de treball pràctic[2] per posar en valor el capital natural a l'hora de prendre decisions sobre el medi natural. La guia (Natural Capital Accounts Workbook) s'adreça a personal d'administracions, comunitats, empreses, etc. interessats a protegir i millorar el seu medi natural. Tractant-se d'una metodologia relativament nova, es considera que és un document viu que evoluciona amb el temps i que s'actualitza amb regularitat per incorporar-hi noves recomanacions i més informació.

La metodologia i els conceptes d'aquesta guia són els que prenem com a referència per construir els comptes naturals de les Balears i, per tant, per elaborar aquest apartat.

Què entenem per 'capital natural'?

Per capital natural entenem tots els elements de la natura que directament o indirectament generen valor per a les persones, com ara ecosistemes, espècies, aigua, terra, minerals, aire o oceans, a més de tots els processos naturals i les funcions que s'hi associen. Capital natural és un terme ampli que inclou components biològics i fisicoquímics del medi natural. La combinació d'aquests elements fa possible la vida i genera un flux de serveis i beneficis per a la nostra societat. Sovint, el trajecte que va des dels béns fins als serveis o productes que ens beneficien és complex i difícil d'identificar.

El capital natural es pot interpretar com una combinació de béns o actius (assets, en anglès) que tenen la capacitat de generar productes i serveis. De fet, el capital natural es pot considerar com la font principal de totes les altres formes de capital: fabricat, humà, social o financer.

En resum, el capital natural és l'estoc de recursos dels quals depèn la nostra societat. Per tant, cal garantir la conservació d'aquests béns perquè puguin continuar generant un flux de beneficis. La salut, la prosperitat i el benestar de les nostres societats són interdependents de l'estat del capital natural i, conseqüentment, s'han de conservar i s'han de saber gestionar. (Vegeu el quadre IR-3.1.)

El perquè d'uns comptes de capital natural

Els comptes de capital natural ens permeten

[2] *http://valuing-nature.net/news/natural-capital-committee-publication-how-do-it-natural-capital-workbook.*

tenir una perspectiva sobre l'estat i l'evolució del nostre capital natural, i saber si la millora o el deteriorament d'aquest capital afecta la capacitat que té de continuar proveint de serveis en el futur.

Aquesta informació permetrà que les institucions públiques i privades prenguin les decisions correctes i identifiquin prioritats d'inversió, millorin la gestió i inverteixin en la conservació. Tot això obre les portes a la possibilitat de crear un programa per conservar aquest capital a mitjà i llarg termini, un programa a 25 anys com s'ha elaborat en altres països.

No s'ha d'oblidar que en general el béns naturals s'han de gestionar per poder obtenir-ne productes i serveis. Per exemple, la producció pesquera depèn dels hàbitats marins; de la qualitat de les aigües, i dels corrents i dels factors físics que garanteixen el cicle vital de moltes espècies, entre altres factors.

Però, a més, l'esforç dels pescadors (capital humà), les embarcacions i les xarxes (capital físic) i tots els serveis i la infraestructura són necessaris per fer arribar el peix als punts de venda i al consum final. La relació entre els béns naturals i els serveis i els productes que poden generar és complexa i en molts de casos no és lineal o proporcional. Si es canvia l'estructura d'un ecosistema, es poden provocar canvis irreversibles i es pot impedir que recuperin el seu estat inicial.

Quina àrea de referència cal prendre? Amb quins actors cal comptar?

Quan s'apliquen uns comptes de capital natural és important definir l'àrea i el domini al qual fan referència, com per exemple l'àmbit geogràfic on hi ha el capital natural que es vol avaluar, però també fins a on arriben els beneficis i els serveis que se'n deriven, i també l'àmbit institucional, que són els ens públics i/o privats responsables o interessats a protegir el capital natural.

Establir uns comptes de capital natural requerirà la participació de múltiples actors, sobretot la dels qui tenen una relació directa o indirecta amb el capital natural. Alguns tindran un impacte positiu, d'altres de negatius i d'altres efectuaran inversions importants en relació amb el seu manteniment.

On volem arribar?

En última instància volem obtenir dos tipus d'informació i ser capaços de fer-ne el seguiment:

Balanç de capital natural: revelarà el valor dels actius de capital natural i els passius (costs) associats per mantenir aquests béns.

Canvis en el valor dels béns de capital natural: informen del canvi (guany o pèrdua) del valor dels béns durant un període comptable determinat.

Aquests resultats es basen en quatre pilars d'informació que descriuen l'extensió i l'estat del capital natural; el flux de serveis i productes que generen, i les formes que tenim de protegir-los i millorar-los.

1. Registre de béns de capital natural
2. Fluxos de serveis
3. Fluxos monetaris
4. Inversió en manteniment

Registre de béns de capital natural: És un inventari que conté informació sobre l'extensió i l'estat dels béns de capital naturals específics (per exemple, els hàbitats) que componen les unitats comptables (per exemple, els tipus d'hàbitats marins, com fons d'arena, fang, roca, praderies de posidònia). Les mètriques clau de cada hàbitat n'inclouen l'extensió (àrea) i la condició segons la qualitat i la configuració espacial.

És molt improbable tenir tota aquesta informació des del principi, però això no ha de suposar un impediment. La informació es pot afegir en el registre a mesura que es genera. El registre de béns sovint incorpora capes d'informació de sistemes d'informació geogràfica (SIG).

En elaborar el registre de béns és important avaluar els possibles riscs sobre el capital natural, és a dir, la probabilitat de canvis en la capacitat que té de generar un flux de productes i serveis, i l'impacte d'aquests canvis. Per exemple, si es preveu que la terbolesa de les aigües marines augmentarà per un motiu o l'altre, això afectarà l'extensió de pra-

deries de posidònia i la capacitat que tenen d'aportar múltiples beneficis, o viceversa si es preveu una millora de la qualitat i la transparència de l'aigua.

Compte de flux físic: El compte de flux físic registrarà el flux previst de béns i serveis proporcionats per les unitats comptables (els diferents tipus d'hàbitats marins) identificats en el registre de béns. Normalment, aquests fluxos es mesuren en termes anuals en mètriques de quantitat física (per exemple, producció pesquera, tones de diòxid de carboni, nombre de visitants).

Compte de flux monetari: El compte monetari mesurarà el valor del flux previst de béns i serveis que es capturen en el compte físic. Aquests valors d'actius inclouen tant els valors «privats» que repercuteixen en empreses com tots els altres valors que repercuteixen en la resta de la societat. Tots dos s'han de mesurar per capturar el valor total del capital natural.

Per als valors privats, sovint hi ha un mercat, i es poden obtenir mirant els preus d'aquest mercat. Però molts dels costs i beneficis socials i ambientals no tenen un valor de mercat i s'hauran d'estimar utilitzant un rang de mètodes d'avaluació econòmica, com per exemple inferint valors del comportament de les persones, preguntant directament per les seves preferències o a partir de funcions de producció.

Compte de cost de manteniment: Aquest pas consisteix a compilar els costs (passius) de mantenir els béns de capital naturals. Això requerirà obtenir la informació necessària de dades de gestió pública, però també del sector privat. Les activitats rellevants inclouran mesures de protecció i conservació del medi marí, tant de regeneració d'hàbitats com de despesa dirigida a minimitzar impactes (per exemple, la infraestructura de depuració d'aigües). Pot ser útil separar els costs de manteniment del capital natural i els costs associats a l'obtenció de serveis i productes d'un ecosistema concret, per exemple, algunes activitats de gestió per millorar una espècie comercial pesquera concreta, mentre que altres activitats poden tenir múltiples beneficis (l'establiment, la gestió i la millora d'àrees marines protegides que contribueixen al lleure, la biodiversitat i la millora d'espècies de poblacions de peixos d'interès comercial, etc.).

Establint uns comptes de capital natural marí a les Balears

Posar en marxa uns comptes de capital natural marí a les Balears és un projecte a mitjà i llarg termini que requerirà constància i la participació de molts d'actors, sobretot pel que fa a la generació d'informació i de dades que integren l'estructura de comptes.

A mitjan 2019, s'han posat en marxa els estudis i les iniciatives següents:

1. Avaluació econòmica de tres actius naturals (posidònia, pesca, platges)

2. Disseny de l'estructura de comptes de capital natural

3. Consolidació de la cartografia existent d'hàbitats marins

1. Avaluació econòmica de tres actius naturals

Aquest estudi, elaborat pel Departament d'Economia Aplicada de la UIB,[3] té per objectiu principal il·lustrar quin tipus d'informació s'integrarà en el sistema de comptes naturals. Els tres actius objecte d'estudi són:

1) Recursos pesquers: Són els que envolten l'arxipèlag balear i que conformen la subàrea geogràfica de gestió independent GSA05 establerta per la Comissió General de Pesca per al Mediterrani (General Fisheries Commission for the Mediterranean, GFCM), que pertany a la FAO. (Vegeu el quadre IR-3.2.)

2) Praderies de posidònia: Ocupen 65.000 hectàrees al voltant del litoral balear,[4] principalment entre 0 i 50 metres de fondària o més als llocs amb bona visibilitat. (Vegeu el quadre IR-3.3.)

[3] Bujosa, A.; Riera, A. (2018). *Valoración económica de tres activos representativos del ecosistema marino de Baleares*. Palma. [Document inèdit.]
[4] Font: Decret 25/2018 de 27 de juliol, sobre la conservació de la Posidonia oceanica a les Illes Balears.

3) Platges i cales: Tenen una extensió d'uns 115 kilòmetres de la franja costanera balear amb una amplada que oscil·la entre els 3 i els 250 metres, i cobreixen una superfície aproximada de 486 hectàrees amb una composició variada d'arena, roca i còdols. (Vegeu el quadre IR-3.4.)

Aquest tres actius s'han triat perquè sabem que n'hi ha dades i perquè són relativament fàcils d'avaluar econòmicament gràcies al fet que hi ha preus de mercat i/o estudis previs d'avaluació econòmica. El resum de resultats mostra el flux de serveis ambientals que emanen per any, prenent com a referència l'any 2017.

2. Disseny de l'estructura de comptes de capital natural

Des de l'inici del projecte, s'ha establert un conveni de treball amb la consultoria britànica EFTEC (Economics for the Environment Consultancy Ltd), que té una gran experiència i una llarga trajectòria en aquest àmbit. EFTEC ha format part de l'equip d'autors de guies pràctiques sobre l'aplicació de comptes de capital natural tant al Regne Unit com en l'àmbit europeu, i ha ajudat a desenvolupar comptes de capital natural a diferents parts del món i a diferents escales (països o àmbit local o d'empresa).

L'interès i la motivació d'EFTEC en aquest projecte, més enllà de proveir de serveis econòmics, rauen a ajudar a desenvolupar un referent de model de comptes de capital natural marí, ja que fins ara el medi marí ha estat el més oblidat en aquest tipus d'exercicis.

EFTEC, a part de tutelar tot el projecte, ha dissenyat una plantilla de comptes de capital natural per incorporar tota la informació referent als quatre pilars d'informació base: registre de béns, compte de flux físic, compte de flux monetari i compte de cost de manteniment. El paquet també inclou pestanyes descriptives de tota la informació, i pestanyes amb informació de suport dels diferents actius i de l'anàlisi emprada.

El compte de flux monetari ha convertit el valor dels fluxos anuals dels tres actius calculats fins ara (pesca, posidònia, platges) en valor de l'estoc. És a dir, en lloc d'una xifra sobre el valor anual dels serveis que s'obtenen de cada actiu, es calcula el valor de l'estoc avui dia en termes de tots els serveis de què pot proveir en els propers 60 anys i amb una taxa de descompte d'un 3,5%. La taula 5 mostra els resultats. (Vegeu el quadre IR-3.5.)

3. Consolidació de la cartografia existent d'hàbitats marins

La primera passa que s'ha fet per elaborar un registre de béns i actius naturals ha estat encarregar una recopilació de la cartografia existent a les Illes Balears sobre els hàbitats dels fons marins i els hàbitats terrestres costaners per calcular-ne la superfície i fer una valoració del seu estat de conservació segons els estudis disponibles.

Tot i que allò ideal seria tenir aquesta informació dels prop de 30.000 kilòmetres quadrats que formen el mar balear, definit com l'àrea marina que queda dins la isòbata de 1.000 metres al voltant del promontori balear, a la pràctica hi ha molts de buits d'informació i ara mateix no és possible cobrir-ne tota l'extensió. Per això, per a l'àmbit marí s'han prioritzat les zones de plataforma continental (0-200 m) de menys a més fondària, i per a l'àmbit terrestre s'ha agafat la delimitació de la zona maritimoterrestre de la Demarcació de Costes.

Els quadres 6 i 7 il·lustren el tipus d'informació que s'obtindrà com a resultat d'aquest estudi. (Vegeu els quadres IR-3.6. i IR-3.7.)

Reflexions finals

Identificar, mesurar, avaluar i publicar el valor social i econòmic que el medi natural aporta a la nostra societat ajuda a millorar la presa de decisions i, en conseqüència, a protegir els recursos naturals, que són la base del nostre sistema econòmic i social. Aquest és el raonament que fonamenta la decisió de la Fundació Marilles d'impulsar l'establiment d'uns comptes de capital natural marí de les Balears. Un projecte a mitjà i llarg termini que requerirà la participació de múltiples actors per fer-lo realitat. L'estructura i la metodologia desenvolupades durant aquest procés i

l'aprenentatge adquirit poden ser una oportunitat per establir uns comptes de capital natural de les Balears que, a més de l'àmbit marí, incorporin també el medi terrestre.

Quadre IR-3.1. Relacions entre els béns naturals, els serveis de què proveeixen i els beneficis que n'obté la societat

Béns de capital natural	Serveis proveïts pels bens	Beneficis que n'obté la societat
• Espècies • Comunitats • Ecosistemes • Paisatges • Sòl • Aigua • Aire	• Polinització • Biomassa • Absorció de carboni • Prevenció d'erosió • Purificació de l'aigua	• Aliments • Energia • Aigua neta • Aire net • Lleure • Protecció contra perills naturals • Conservació d'espècies

Font: elaboració pròpia

Quadre IR-3.2. Valor de les captures pesqueres balears segons el preu de mercat (2017)

Recursos pesquers	Pess (Kg)	Import total (€)
Total peix	2.304.730	10.884.402
Total mol·luscs	362.545	2.666.954
Total crustacis	343.255	6.943.454
Total	**3.010.530**	**20.494.810**

Font: Govern de les Illes Balears

Quadre IR-3.3. Valor de tres serveis ambientals proveïts de posidònia

Posidònia: serveis ambientals	Valor econòmic per hectàrea (€)	Valor agregat (€)
Millora de qualitat de les aigües	50	3.271.342
Protecció de la costa	192	12.464.400
Millora de la productivitat biològica	85	5.545.670
Valor total de l'actiu		**21.281.412**

Font: elaboració pròpia

Quadre IR-3.4. Valor dels serveis de lleure de l'actiu de platges i costes (ús directe no consumible)

Platges i costes: valor econòmic per turista i km (€)	Nre. de turistes	Valor/km (€)
0,1	10.388.827	514.959

Font: elaboració pròpia

Quadre IR-3.5. Resum amb el valor del flux i de l'estoc d'alguns serveis ambientals il·lustratius de la mar balear

Unitat comptable segons el benefici del capital natural	Indicador (*)	Valor del flux dels serveis anual (2017/18) (€)	Valor de l'estoc (valor actual net 60 anys) (€)
Recursos pesquers	Valor de les captures	20.491.395	537.458.090
Qualitat de l'aigua	Despesa en neteja d'aigua	3.271.450	85.905.15
Protecció costanera	Despesa evitada en protecció de la costa	12.464.400	326.922.235
Captació de carboni	Valor del carboni captat	2.200.640	209.499.828

Font: elaboració pròpia

(*) Molts d'aquests valors són incomplets o parcials. Són estimacions molt conservadores.

Quadre IR-3.6. Taula il·lustrativa a partir de la base de dades del Shape de cartografia

Codi LPHME	Hàbitat	Km^2	%
30104	Fons rocosos dominats per algues esciàfiles i hemiesciòfiles. Fàcies de precoral·ligen	0,4	0,0
0301A	Fons rocosos amb algues fotòfiles	15,4	0,6
0301B	Algues fotòfiles sobre bloc	1,5	0,1
0301C	Algues fotòfiles sobre pedra amb *Posidonia oceanica*	2,1	0,1
30201	Coral·ligen i roca circalitoral dominada per algues	45,1	1,7
3020104	Coral·ligen de plataforma dominat per algues o invertebrats	295,3	11,1

Font: elaboració pròpia

Quadre IR-3.7. Taula il·lustrativa a partir de la base de dades del Shape d'estat de conservació

Codi LPHME	Hàbitat	Km^2	Estat de conservació
30405	Detrític costaner amb enclavaments de maërl	30,8	Desconeguda
30405	Detrític costaner amb enclavaments de maërl	12,0	Favorable
30405	Detrític costaner amb enclavaments de maërl	12,0	Desfavorable-dolenta
0304D	*Posidonia oceanica* sobre pedra amb arena	0,3	Favorable
0304E	Arenes fines amb *Cymodocea nodosa*	2,0	Desconeguda
30504	*Zostera noltii*	0,0	Desconeguda
30509	*Cymodocea nodosa*	1,7	Desconeguda
30511	*Cymodocea nodosa* i *Zostera noltii*	0,0	Desconeguda
30512	*Posidonia oceanica*	39,4	favorable

Font: elaboració pròpia

12. Societat del coneixement i de la informació

Resum

L'any 2017 es va aconseguir el valor màxim tant en la despesa en R+D com en el nombre de persones dedicades a activitats d'R+D a les Illes Balears. La situació actual del sistema de ciència, tecnologia i innovació de les Illes Balears és, des del punt de vista dels indicadors, la més alta que s'ha comptabilitzat. Aquest estat és conseqüència de la continuïtat de la política en ciència, tecnologia i innovació des de l'any 2000.

Durant l'any 2018, s'ha posat en marxa el nou Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació de les Illes Balears per al període 2018-2022, que, com a novetat, per continuar els corrents europeus, estableix com un dels objectius guiar les activitats d'R+D i d'innovació vers els reptes de la societat de les Illes Balears per aconseguir que el coneixement que s'hi produeix sigui en més quantitat i de més qualitat.

Pel que fa a la societat de la informació, l'equipament TIC que destaca a les llars és el telèfon mòbil, l'accés a Internet i la banda ampla. El correu electrònic deixa de ser el servei més utilitzat, i la cerca d'informació sobre béns i serveis encapçala la llista.

Durant el 2018, ha augmentat el nombre de persones que ha contactat amb els serveis públics a través d'Internet. Es continua desplegant el govern digital mitjançant l'ús de la interoperabilitat, que has permès, per exemple, fer intercanvis electrònics d'assentaments registrals entre administracions. Els procediments pels quals s'han fet més consultes a través de la Plataforma d'Interoperabilitat de les Illes Balears (PINBAL) han estat tots els que estan relacionats amb l'escolarització, la validació de la inexistència d'antecedents penals en educació, i el reconeixement del grau de dependència i el dret a les prestacions del sistema.

12.1. Introducció

L'any 2018, s'ha posat en marxa el nou Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació de les Illes Balears 2018-2022 amb la missió d'atreure i de retenir talent per consolidar una base científica sòlida amb potencial de transferència de resultats que aporti competitivitat a la indústria i que finalment es tradueixi en benestar social. Però, per aconseguir-ho, cal reforçar les estructures administratives de gestió de la recerca mitjançant el desenvolupament d'un nou marc legislatiu amb una nova llei de la ciència i la tecnologia per a les Illes Balears.

Aquest Pla planteja una continuïtat de la política en ciència, tecnologia i innovació del Govern de les Illes Balears que s'ha desenvolupat des de l'any 2000. La situació actual del sistema de ciència, tecnologia i innovació de les Illes Balears és, des del punt de vista dels indicadors, la més alta que s'ha comptabilitzat. L'enquesta de l'INE[1] de l'any 2017 dona el valor màxim tant en la despesa en R+D (Recerca i Desenvolupament Tecnològic) com en el nombre de persones dedicades a activitats d'R+D.

Els resultats de les activitats d'R+D obtinguts han experimentat un creixement durant els darrers cinc anys. Ha augmentat l'aportació relativa al conjunt de la producció científica espanyola, i aquest creixement a les Illes Balears ha estat superior al que s'ha registrat en el conjunt de la producció científica espanyola.

L'Institut de Física Interdisciplinària i Sistemes Complexos (IFISC) ha estat acreditat com a unitat d'excel·lència María de Maeztu per l'Agència Estatal d'Investigació del Ministeri de Ciència, Innovació i Universitats. La Fundació Institut d'Investigació Sanitària Illes Balears (IdISBa) també ha aconseguit l'acreditació com a institut d'investigació sanitària de l'Institut de Salut Carlos III, certificació que permetrà accedir a altres fonts de finançament, la possibilitat de captar més

[1] Estadística sobre activitats d'I+D, Institut Nacional d'Estadística (INE).

professionals i indirectament millorar la qualitat de l'atenció sanitària a les Illes Balears.

L'anàlisi del sistema de ciència, tecnologia i innovació de les Illes Balears també ha confirmat el dèficit històric tant de la quantitat de personal dedicat a la investigació com del nombre d'investigadors en relació amb la mitjana estatal. Des de l'any 2003, els esforços han estat dirigits a incrementar tant el personal com el nombre d'investigadors, i s'ha aconseguit que la plantilla d'investigadors augmenti considerablement, concretament un 172%. Malgrat tot, els investigadors de les Illes Balears continuen representant només un 2,7 per 1.000 habitants de la població activa de les Illes Balears, mentre que la mitjana nacional se situa en 5,84. Per tant, el nou Pla incideix en l'esforç iniciat amb les polítiques de gestió de l'R+D per continuar consolidant la base científica de les Illes Balears sense perdre de vista la necessitat d'incorporar personal investigador al sector productiu.

L'augment del personal investigador és fonamental per aconseguir un sistema de ciència, tecnologia i innovació madur; per això, és imprescindible dotar d'estabilitat el personal investigador amb la creació d'estructures que permetin contractar personal científic amb més talent, amb projecció internacional i d'excel·lència. Al mateix temps, també és necessària la construcció d'infraestructures adequades per albergar aquest personal perquè pugui competir internacionalment en recerca d'excel·lència.

L'anàlisi del sistema també detecta la urgència d'augmentar el nombre d'empreses de les Illes Balears que duguin a terme activitats d'R+D i d'innovació, tant tecnològica i com no tecnològica, de forma sistemàtica, la qual cosa comportarà un major i millor aprofitament dels resultats d'R+D aconseguits pels organismes públics de recerca. La inclusió de personal investigador a les empreses basades en el coneixement també ajudarà a augmentar el personal dedicat a la investigació i el nombre d'investigadors.

Tot això passa, ineludiblement, per un increment de la cooperació entre tots els agents del sistema de ciència, tecnologia i innovació de les Illes Balears. Una major intensitat d'aquestes interrelacions permetrà fomentar una veritable cultura de la innovació i possibilitarà més sinergies entre el sector públic i el productiu.

Les Illes Balears han de fer un esforç addicional per fomentar la participació empresarial. La majoria de les empreses exigeixen al Govern de les Illes Balears un paper més actiu en la promoció de la innovació, i demanen augment i continuïtat dels ajuts disponibles per a emprenedors i empreses innovadores. En els darrers anys, s'han recuperat i s'han introduït nous instruments de suport a la innovació a les empreses. A més, el paper dels clústers basats en el coneixement de les Illes Balears proporcionen una interrelació molt forta entre les empreses, els centres de recerca i l'Administració, i són una peça clau de la política regional. Aquesta interrelació afavoreix la diversificació econòmica perquè les activitats basades en coneixement adquireixin molta més importància en l'economia de les Illes Balears.

12.2. Anàlisi del sistema de ciència, tecnologia i innovació de les Illes Balears

La despesa en R+D executada pels centres d'investigació a les Illes Balears l'any 2017 va ser de 113.144 milers d'euros, segons les dades provisionals publicades per l'INE el 28 de novembre de 2018. Aquest valor ha superat en 3.142 milers d'euros el valor màxim a què es va arribar abans de la crisi econòmica. Tot i això, l'esforç en R+D, que es quantifica com la despesa en R+D respecte al producte interior brut (PIB), no ha acabat d'assolir els valors que tenia abans de la crisi, i les Illes Balears continuen estant a la coa de les comunitats autònomes. (Vegeu el gràfic I-12.1.)

Les comunitats autònomes que més despesa varen executar l'any 2017 varen ser Madrid i Catalunya, que representen el 26,3% i el 23,3% respectivament del total de la despesa d'Espanya. A les Illes Balears aquest valor es va situar en un 0,81, però ha estat la comunitat autònoma que més ha crescut respecte a l'any 2016 pel que fa a la despesa en R+D. (Vegeu el quadre I-12.1. i el gràfic I-12.2.)

La despesa en R+D que feren les empreses durant el 2017 ha augmentat considerablement en comparació amb el anys anteriors, i han aconseguit el seu màxim, amb 29.133 milers d'euros; però l'estructura del sistema de ciència, tecnologia i innovació encara manté el desequilibri anterior, tot i que és la comunitat autònoma on s'ha produït el creixement més gran, amb un increment del 52,5% respecte a l'any 2016. El pes del sector empresarial de les Illes Balears és encara molt feble si es compara amb la mitjana d'Espanya, on aquest sector representa el 55,14% sobre la despesa total en R+D. (Vegeu el gràfic I-12.3.)

La Universitat de les Illes Balears, com ja és habitual, és el sector més intens en investigació, amb una despesa de 48.733 milers d'euros l'any 2017, i supera el valor màxim obtingut durant l'any 2010. La despesa de l'Administració ha augmentat lleugerament des de l'any 2014, però encara està lluny del màxim que va aconseguir el 2010. Observant aquesta tendència, es pot veure que en quatre anys la despesa efectuada per l'Administració ha baixat 17.129 milers d'euros, i per contra en altres quatre anys només ha pogut recuperar 5.246 milers d'euros. (Vegeu el gràfic I-12.4.)

Com s'ha dit abans, els recursos humans dedicats a la recerca són el factor limitant per la competitivitat del sistema de ciència, tecnologia i innovació de les Illes Balears. Si s'observen els recursos humans dedicats a R+D, l'any 2017 hi va haver 2.203,7 persones (en EDP),[2] amb una taxa de creixement respecte al 2016 del 9,9%. D'aquest col·lectiu, 1.666,2 són investigadors, que representen un 1,25% de l'Estat i amb una taxa de creixement respecte al 2016 d'un 8,3%. Aquestes taxes de variació del personal en R+D i d'investigadors són de les més altes d'Espanya, el creixement de les quals se situa en el 4,8% i en el 5,2% respectivament l'any 2017. (Vegeu els quadres I-12.2. i IA-12.1.)

La Universitat de les Illes Balears és la que té el nombre més gran d'investigadors (el 70,1% del total), seguida de l'Administració pública (el 20,6%) i del teixit empresarial (el 9,3%). Els sectors més afectats per la crisi econòmica varen ser l'Administració i el sector empresarial, en els quals la baixada va ser significativa. Els centres de recerca de l'Administració pública han sofert les restriccions i han hagut de limitar la contractació i la incorporació de personal en R+D, i les empreses s'han vist obligades a retallar les plantilles des de l'any 2010. La nota positiva és que, a partir de l'any 2015, es començaren a veure signes de recuperació. (Vegeu el gràfic I-12.5.)

A les Illes Balears, per cada 1.000 persones ocupades hi ha 4,2 persones en activitats d'R+D i 3,2 investigadors, mentre que a Espanya aquestes ràtios són quasi bé el doble i arriben a un 11,5 i un 7,1 respectivament. La despesa en R+D que és capaç d'efectuar per investigador se situa a les Illes Balears en 67.904 euros, i en el conjunt del territori nacional en 105.497 euros. Totes aquestes magnituds ajuden a relativitzar els recursos humans emprats a les Illes Balears, que es col·loquen, malgrat els importants creixements observats respecte als anys anteriors, per sota de la mitjana nacional.

Si s'analitza la presència de les dones en el sistema, suposen el 46,7% del total d'investigadors a les Illes Balears el 2017 (778,3 investigadores), percentatge que descendeix fins al 38,8% de mitjana a Espanya. Per sectors, a les Illes Balears, el 69,3% de les dones investigadores estan a la Universitat de les Illes Balears. La presència de les dones investigadores a les empreses és molt baixa, només un 5,8%. En canvi, en l'àmbit estatal, les proporcions canvien, un 50,4% estan a les universitats i un 30% estan en el sector empresarial. (Vegeu el gràfic I-12.6.)

Les darreres dades disponibles sobre innovació corresponen a l'any 2016 i ja varen ser analitzades i tractades a la Memòria del CES del 2017. El setembre del 2019, l'INE publicarà els resultats de l'enquesta d'innovació corresponents a l'any 2017.

12.3. Els resultats de la política de ciència, tecnologia i innovació

El Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació de

[2] EDP: Equivalent a dedicació plena.

les Illes Balears per al període 2018-2022 va ser aprovat pel Consell de Govern el 29 de març de 2019 i té com a funció planificar la gestió del foment de la recerca, del desenvolupament tecnològic i de la innovació a les Illes Balears, i aconseguir que, cada vegada més, el coneixement que s'hi produeix sigui en més quantitat i de més qualitat.

Una altra missió del Pla és dirigir i focalitzar la producció de coneixement vers les necessitats i problemàtiques socioambientals de les Illes Balears. Com a novetat, per continuar els corrents europeus amb les estratègies sorgides del Programa Marc H2020, i que tot sembla indicar que tindran continuïtat en el nou programa Horizon Europe, s'han incorporat en el Pla els reptes que la societat balear necessita per poder contribuir com a regió a la comunitat europea. Per aquest motiu, un dels objectius és incentivar les activitats de ciència, tecnologia i innovació vers els següents reptes de la societat de les Illes Balears:

1. Salut, canvi demogràfic i benestar.
2. Bioeconomia i economia circular: activitat agrària i pesquera productiva, sostenible i de qualitat; sostenibilitat dels recursos naturals.
3. Energia sostenible, eficient i neta.
4. Transport intel·ligent, sostenible i integrat.
5. Accions per al canvi global: eficiència en la utilització de recursos i matèries primeres.
6. Societat canviant, innovadora i segura.
7. Economia, societat i cultura digital.

El Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació de les Illes Balears s'estructura en cinc línies d'actuació:

- Promoció del talent
- Excel·lència investigadora
- Impuls de la competitivitat
- Mesures d'acompanyament
- Reptes de la societat

La línia d'actuació «Reptes de la societat» pretén ser una línia transversal a la qual les altres línies d'actuació han d'enfocar.

12.3.1. Promoció del talent

Els recursos humans són la base per a la creació, l'absorció i la transformació del coneixement, tant en el sistema públic d'R+D+I com en el sector privat. Des de l'any 2003, la plantilla d'investigadors ha augmentat considerablement, però és necessari continuar insistint tant en la formació de personal d'R+D+I com en la incorporació de personal d'R+D+I en el sector públic i sobretot en el privat. Les mesures que s'han duit a terme són les següents:

Ajuts per a la formació de personal investigador

Des de l'any 2000 anualment es concedeixen ajuts per formar personal investigador en centres o unitats de recerca i desenvolupament tecnològic, i des de l'any 2016 també en empreses de les Illes Balears. L'any 2018 s'han concedit un total de 13 ajuts, cinc dels quals els han obtinguts dones.

La principal entitat beneficiària dels ajuts ha estat la Universitat de les Illes Balears, amb set ajuts, seguida pel Consell Superior d'Investigacions científiques (CSIC) amb tres ajuts, i la Fundació Institut d'Investigació Sanitària de les Illes Balears (IDISBA), el Centre Oceanogràfic de Balears (IEO) i l'empresa Lipopharma Therapeutics, SL, amb un ajut cada una.

Mobilitat

Es tracta d'una mesura complementària als ajuts per a la formació de personal investigador per tal que les persones beneficiàries tinguin la possibilitat de fer estades breus en centres de recerca de fora de les Illes Balears per ampliar la seva formació científica. L'any 2018 s'han concedit 12 ajuts amb un pressupost de 46.809.71 euros.

Els països dels centres de destinació han estat Dinamarca, Estats Units, Regne Unit, Alemanya, Itàlia, Països Baixos i Portugal.

Incorporació de personal investigador doctor

La incorporació de personal investigador qualificat en el sistema de ciència, tecnologia i innovació de les Illes Balears és una mesura per reforçar la capacitat de recerca dels grups d'R+D i afavorir la competitivitat del grup. L'any 2018, s'ha publicat una nova convocatòria per la qual s'oferien deu contractes postdoctorals de dos anys de durada per incorporar personal investigador en centres o unitats de recerca i desenvolupament tecnològic, públics o privats, de les Illes Balears. (Vegeu el quadre I-12.3.)

Incorporació de personal tècnic de suport a la recerca

La incorporació de personal tècnic qualificat en el sistema de ciència i tecnologia també és una mesura de foment de la recerca científica i tecnològica que permet enfortir la capacitat de recerca de les unitats d'R+D i afavorir la competitivitat del grup.

L'any 2018, s'han ofert deu ajuts amb una durada de tres anys. Han obtingut ajuts vuit grups de recerca de la UIB; el CSIC (IMEDEA) n'ha obtingut un, i el Centre Oceanogràfic de Balears, un altre. El pressupost total dels ajuts és de 600.000 euros.

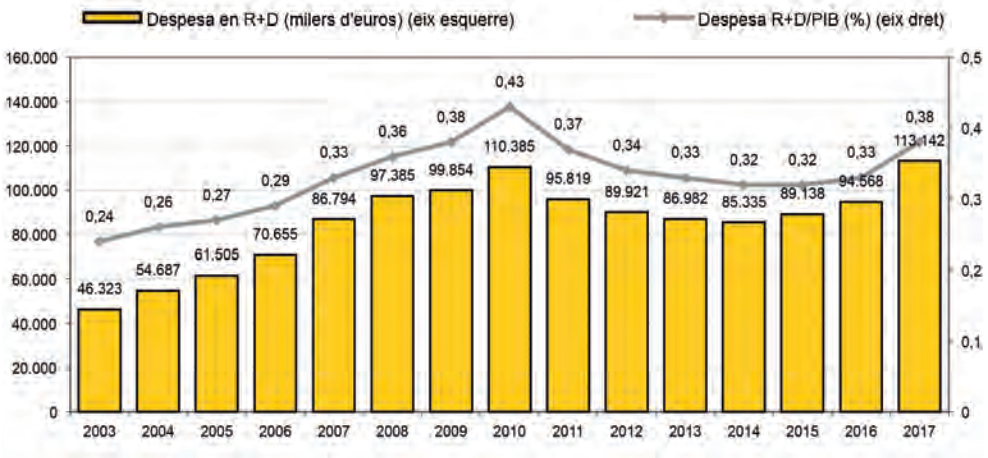
Creació i impuls de l'Institut per a la Recerca de les Illes Balears (IRIB)

La creació de l'IRIB possibilitarà una gestió més eficaç de les contractacions de personal investigador adscrit als centres d'investigació de les Illes Balears, i també ajudarà a prioritzar els reptes de la societat per al desenvolupament socioeconòmic de les Illes Balears.

L'any 2016, la Comissió d'Impuls del Turisme Sostenible va aprovar finançar amb l'impost del turisme sostenible el projecte «Creació de l'Institut de Recerca de les Illes Balears (IRIB)» amb un pressupost de 60.000 euros, que s'havia d'executar en tres anys.

La creació de l'IRIB depèn de l'aprovació de la nova llei de la ciència, la qual actualitzarà el marc legislatiu dins l'àmbit de la ciència, tecnologia i la innovació a les Illes Balears. L'estat actual d'aquest projecte és arribar a un consens polític sobre el text de la nova llei; durant la propera legislatura, es podrà iniciar la tramitació parlamentària de la normativa.

Gràfic I-12.1. Evolució de la despesa en R+D a les Illes Balears (milers d'euros) i sobre el PIB (2003-2017)

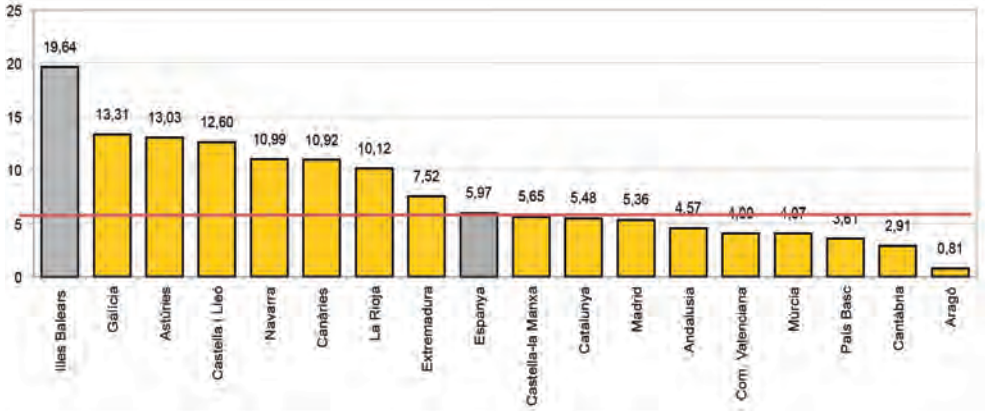

Font: Dades de l'INE (2018) i elaboració pròpia

Quadre I-12.1. Despesa en R+D per comunitats autònomes (2017)				
	Total (milers d'euros)	Despesa en R+D sobre el PIB (%)	Repartiment de despesa (%)	Taxa de variació 2017/2016 (%)
Andalusia	1.421.997	0,92	10,10	4,60
Aragó	312.636	0,87	2,20	0,80
Astúries	182.371	0,80	1,30	13,00
Illes Balears	**113.142**	**0,38**	**0,80**	**19,60**
Canàries	220.264	0,50	1,60	10,90
Cantàbria	109.005	0,83	0,80	2,90
Castella i Lleó	683.055	1,20	4,90	12,60
Castella-la Manxa	228.433	0,57	1,60	5,60
Catalunya	3.273.410	1,47	23,30	5,50
Comunitat Valenciana	1.080.464	0,99	7,70	4,10
Extremadura	114.014	0,62	0,80	7,50
Galícia	570.946	0,94	4,10	13,30
Madrid	3.692.625	1,68	26,30	5,40
Múrcia	280.089	0,92	2,00	4,10
Navarra	342.525	1,73	2,40	11,00
País Basc	1.349.881	1,88	9,60	3,60
La Rioja	74.150	0,91	0,50	10,10
Espanya	**14.051.633**	**1,20**	**100,00**	**6,00**

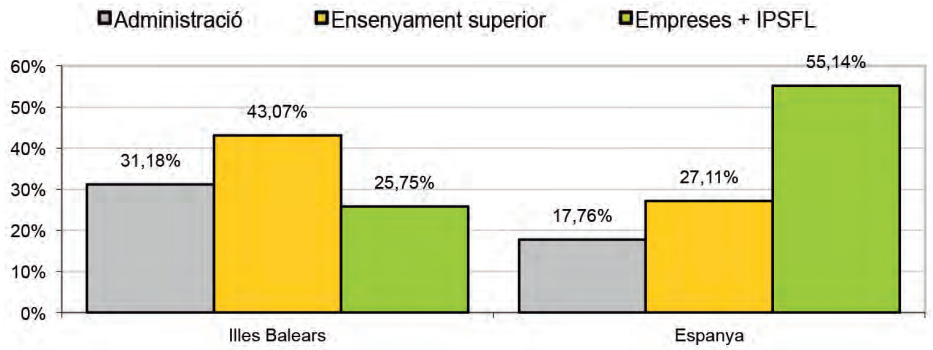
Font: Dades de l'INE (2018) i elaboració pròpia

Gràfic I-12.2. Taxa de variació de la despesa en R+D per CA (%) (2016-2017)

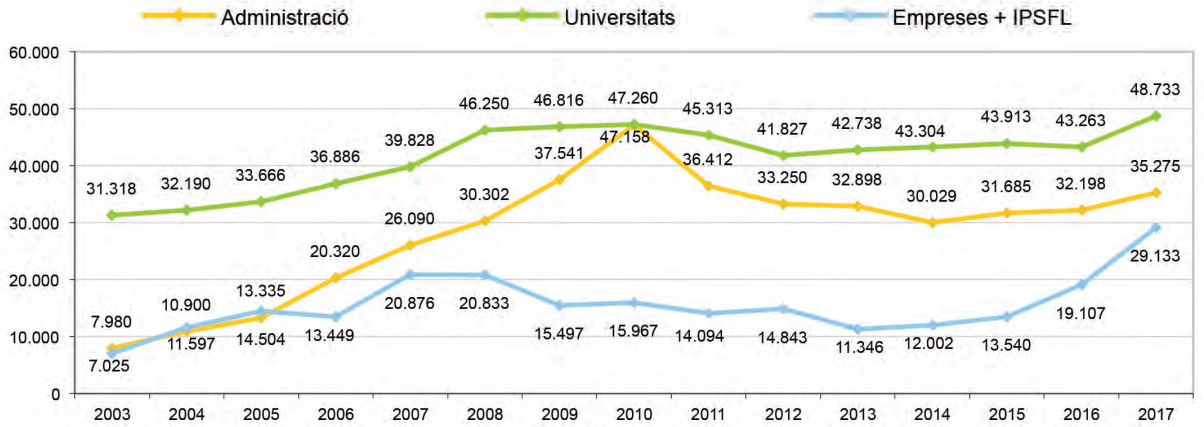
Font: Dades de l'INE (2018) i elaboració pròpia

Gràfic I-12.3. Distribució de la despesa en R+D a les Illes Balears i Espanya (2017)

Font: Dades de l'INE (2018) i elaboració pròpia

Gràfic I-12.4. Evolució de la despesa en R+D a les Illes Balears (2003-2017)

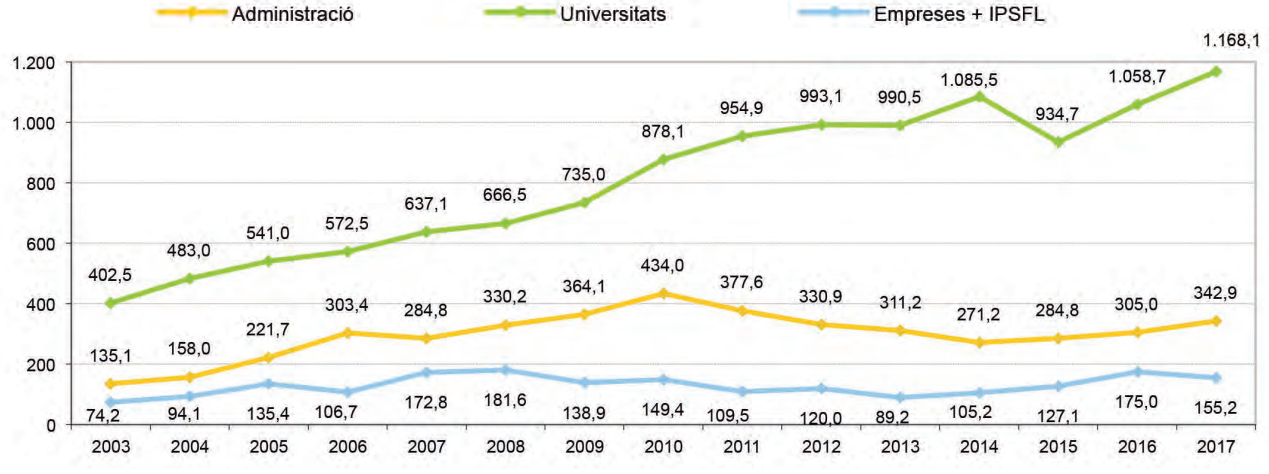

Font: Dades de l'INE (2018) i elaboració pròpia

Quadre I-12.2. Recursos humans en R+D a les Illes Balears i Espanya (2017)		
	Illes Balears	Espanya
Personal d'R+D (en EDP)	2.203,7	215.713,1
Personal R+D (% sobre el total estatal)	1,02%	100%
Personal R+D/1.000 de població activa	3,59	9,49
Investigadors (en EDP)	1.666,2	133.194,5
Investigadors (% sobre el total estatal)	1,25%	100%
Investigadors / 1.000 de població activa	2,71	5,86

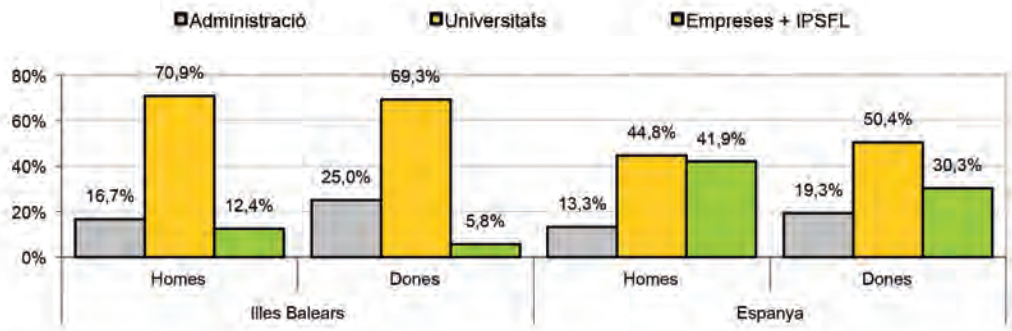
Font: Dades de l'INE (2018) i elaboració pròpia

Gràfic I-12.5. Investigadors a les Illes Balears (EDP) (2003-2017)

Font: Dades de l'INE (2018) i elaboració pròpia

Gràfic I-12.6. Distribució sectorial dels investigadors a les Illes Balears i Espanya (2017)

Font: Dades de l'INE (2018) i elaboració pròpia

Quadre I-12.3. Contractes postdoctorals a les Illes Balears (2018)

Programes	Total	Entitats beneficiàries
Margalida Comas (per a joves investigadors)	1	Consell Superior d'Investigacions Científiques (IMEDEA)
	2	Universitat de les Illes Balears (UIB)
	1	Centre Oceanogràfic de Balears (IEO)
Vicenç Mut (per a investigadors amb experiència)	1	Universitat de les Illes Balears (UIB)
	1	Consell Superior d' Investigacions Científiques (IMEDEA)
	1	Consell Superior d'Investigacions Científiques (IFISC)
	1	Fundació Institut d'Investigació Sanitària de les Illes Balears (IDISBA)
	1	Centre Oceanogràfic de Balears (IEO)
Felip Bauçà (per a empreses privades d'R+D)	1	Lipopharma Therapeutics,SL

Font: Elaboració pròpia

12.3.2. Excel·lència investigadora

L'especialització creixent dels grups de recerca i el caràcter multidisciplinari dels projectes d'investigació científica i tecnològica que desenvolupen fa que sigui necessària la cooperació entre els diversos agents del sistema de ciència, tecnologia i innovació, i l'accés tant a infraestructures com a equipament cientificotècnic. Les mesures que s'han aplicat són les següents:

Projectes de recerca científica i tecnològica

El novembre del 2018, s'ha publicat una convocatòria per donar suport a projectes de recerca científica i tecnològica desenvolupats en centres públics de recerca i en privats sense ànim de lucre de les Illes Balears.

L'objectiu principal és promoure la generació de coneixement científic i tecnològic, així com una recerca de qualitat, evidenciada tant per la internacionalització de les activitats i la publicació dels resultats, com per la contribució a resoldre els problemes socials, econòmics i tecnològics de la societat de les Illes Balears. Aquesta convocatòria s'emmarca en el Pla Anual d'Impuls del Turisme Sostenible, amb un pressupost per a cinc anys d'1.500.000 euros. La subvenció màxima que s'atorgarà a cada projecte serà de 120.000. S'han presentat 88 sol·licituds.

Accions especials

Aquest tipus d'ajuts es varen començar a concedir l'any 2001, en el marc del I Pla de Recerca i Desenvolupament Tecnològic de les Illes Balears (2001-2004). Des de llavors, les accions especials d'R+D+I han millorat les oportunitats dels grups d'investigació de les Illes Balears i els han permès relacionar-se amb diversos agents del sistema regional, nacional o internacional mitjançant l'establiment de xarxes, la formulació de projectes conjunts i l'organització de reunions de caràcter científic. Les accions especials han constituït també un mitjà de finançament de diferents actuacions puntuals d'especial interès i rellevància, amb les quals s'han complementat i finançat els projectes d'investigació i s'ha contribuït a reforçar l'equipament científic de la comunitat investigadora.

La darrera convocatòria publicada cobreix el període 2017-2019 amb un pressupost d'1.155.000 euros. La Universitat de les Illes Balears és l'entitat que rep més ajuts, amb un 74,7% del total. (Vegeu el gràfic I-12.7.)

Xarxa d'Estacions de Recerca

La Xarxa d'Estacions de Recerca de les Illes Balears té els següents objectius principals:

- Donar suport logístic als investigadors de les Illes Balears i també de fora de les Illes per fer recerques *in situ* per tal que s'hi executin projectes d'investigació.
- Executar tasques de seguiment científic (monitoratge) de manera sostinguda.
- Oferir un espai per dur a terme formació especialitzada per a postgraduats.

Actualment, estan en marxa dues estacions: l'Estació de Recerca Jaume Ferrer Hernández, situada a la península de la Mola (Maó), a dia d'avui ja consolidada i amb un nivell d'activitat elevat, amb tres persones que hi treballen, i l'Estació de Recerca de Can Marroig, situada a la finca Can Marroig (Formentera), que està en procés d'expansió.

S'ha aconseguit finançament del Fons de l'Impuls del Turisme Sostenible en la convocatòria de 2017: un pressupost de 815.461 euros que s'ha d'executar en quatre anys. L'objectiu consisteix a consolidar la Xarxa d'Estacions d'Investigació amb la creació i l'equipament de les noves seus: arxipèlag de Cabrera (reconstrucció i adequació de les infraestructures existents), cap de ses Salines i Eivissa.

Infraestructures cientificotècniques al ParcBit

L'any 2018, s'ha acabat de construir el Complex d'R+D, situat al ParcBit, i durant el 2019 se n'ha d'adequar l'equipament perquè pugui entrar en funcionament durant l'any 2020.

Aquest edifici estarà ocupat per grups d'investigació competitius amb capacitat de relació amb els altres agents del sistema, especialment el sector productiu, amb la finalitat de dur a terme projectes de recerca d'excel·lència i millorar, així, la transferència

del coneixement i la tecnologia a les Illes Balears.

12.3.3. Impuls de la competitivitat

Les activitats en R+D resulten fonamentals per al desenvolupament econòmic d'una regió. La competitivitat de les empreses i l'ocupació que poden generar depenen en gran manera de les activitats en R+D i de la qualitat i l'excel·lència científica que tinguin. L'objectiu d'aquesta línia és aconseguir que les empreses de les Illes Balears incrementin la competitivitat mitjançant la generació i la incorporació de coneixements, tecnologies i innovacions. Les mesures que s'han fet són les següents:

Creació i suport a les empreses de base tecnològica

L'any 2018, s'ha publicat per tercer any consecutiu una convocatòria d'ajuts per a pimes i agrupacions sense ànim de lucre que facin activitats de recerca, desenvolupament tecnològic o innovació per dur a terme accions en matèria de transferència del coneixement i activitats innovadores. (Vegeu el quadre I-12.4.)

Accions de suport als clústers

L'any 2017, es va publicar una convocatòria per concedir subvencions dirigides a agrupacions empresarials innovadores i clústers del coneixement de les Illes Balears per fomentar i impulsar la transferència del coneixement i la innovació en el sector productiu i empresarial amb un pressupost de 300.000 euros per a l'any 2018.

L'any 2018, s'ha publicat una convocatòria finançada pel Fons d'Impuls del Turisme Sostenible amb un pressupost de 480.000 euros per al 2018, 2019 i 2020.

12.3.4. Mesures d'acompanyament

Aquest programa té com a objectiu fer arribar a tota la societat la importància del coneixement científic i tecnològic. En aquesta línia d'actuació es defineixen dos programes: un que es destina a crear confiança a l'empresa i un altre que s'adreça a la societat civil. Les mesures que s'han aplicat són les següents:

Activitats de divulgació de la ciència, la tecnologia i la innovació

La Nit Europea dels Investigadors és un projecte europeu de divulgació científica que promou la Comissió Europea dins les accions Marie Sktodowska-Curie del programa Horitzó 2020. Té lloc des de 2005, cada 28 de setembre, a més de 250 ciutats europees simultàniament.

L'objectiu és apropar la ciència i la investigació a la ciutadania per mitjà d'un contacte directe amb els experts d'aquest àmbit. Així doncs, centenars de laboratoris, centres d'investigació, universitats i empreses de tot Europa obren les portes per tal que els ciutadans coneguin de més a prop la feina dels científics, els beneficis que aporten a la societat i la repercussió que tenen sobre la vida quotidiana.

A les Illes Balears la iniciativa és organitzada per la Direcció d'Innovació i Recerca amb la implicació del Centre Balears Europa, la Fundació Institut d'Investigació Sanitària Illes Balears (IdiSBa), el Centre Oceanogràfic Costaner (IEO), el Sistema d'Observació i Predicció Costaner de les Illes Balears (SOCIB), el Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC), la Universitat de les Illes Balears, l'Institut Mediterrani d'Estudis Avançats (IMEDEA) i l'Institut de Física Interdisciplinària i Sistemes Complexos (IFSIC).

Entre les activitats que es fan hi ha jornades de portes obertes, exposicions, xerrades divulgatives, cites ràpides amb científics, etc.

Una altra activitat és el Dia Internacional de les Dones i les Nines en la Ciència, l'11 de febrer, proclamat per l'Assemblea General de les Nacions Unides per tal de promoure la participació plena i en condicions d'igualtat de les dones i les nines en l'educació, la capacitació, l'ocupació i els processos d'adopció de decisions en la ciència, i eliminar tota mena de discriminació. Es va celebrar per primera vegada l'any 2016. El Govern de les Illes Balears, a través de la Direcció General d'Innovació i Recerca, participa en la

plataforma 11FBalears. Es tracta d'una acció col·laborativa per posar en valor el paper de la dona en la ciència i la tecnologia, i està formada per dones de diferents entitats i institucions científiques de les Illes Balears. Cada 11 de febrer s'organitzen activitats per donar visibilitat a l'activitat científica liderada per dones.

Llei de la ciència

En aquests moments és vigent la Llei 7/1997, de 20 de novembre, de la recerca i el desenvolupament tecnològic. Els canvis substancials que s'han produït en aquestes dues darreres dècades en l'àmbit de l'R+D+I, tant a les Illes Balears com en l'àmbit internacional, juntament amb els reptes i l'estratègia plantejats per als pròxims anys, fan imprescindible una nova ordenació del sistema de ciència, tecnologia i innovació que, a més, faci visible i reconegui la labor de la comunitat científica de les Illes Balears.

La nova llei pretén dotar l'activitat científica d'una estructura de governança i de gestió que, per una banda, en reconegui el veritable valor, i, per l'altra, garanteixi una adequada implementació de les polítiques públiques.

Durant l'any 2018, s'ha elaborat l'Avantprojecte de la llei i en la propera legislatura s'iniciarà la tramitació parlamentària de la normativa.

12.4. La Societat de la Informació a les Illes Balears

L'Observatori Balear de la Societat de la Informació de la Fundació Bit analitza la implantació de la societat de la informació a les Illes Balears segons tres dimensions: la ciutadania, l'empresa i l'administració electrònica.

12.4.1. Ciutadania

A partir de l'Enquesta sobre equipament i ús de les tecnologies de la informació i la comunicació a les llars 2018, que publicà l'Institut Nacional d'Estadística el novembre del 2018, s'analitzen els indicadors sobre l'equipament i l'ús de les TIC entre la ciutadania balear.

De l'equipament a les llars, destaca el telèfon mòbil, amb un 98,0%; l'accés a Internet, que se situa en el 90,8%, i la banda ampla, que arriba al 90,6%. Val a dir que durant els darrers cinc anys no hi ha hagut una progressió lineal en relació amb l'equipament a les llars, però en l'accés a Internet i a la banda ampla, les Illes Balears se situen més de 4 punts percentuals per sobre de la mitjana estatal, amb 9 de cada 10 llars connectades. (Vegeu el gràfic I-12.8.)

Respecte a les distintes formes de connexió a Internet de banda ampla, el 34% disposa d'ADSL i el 62,6% de xarxa de fil o fibra òptica; altrament, el 88,8% disposa de connexió mòbil de banda ampla a través de dispositiu de mà i el 12,9% per mòdem USB o targeta. Pel que fa al tipus de connexió de banda ampla, el 34% disposa d'ADSL, el 62,6% de xarxa de fil o fibra òptica i el 88% disposa de connexió mòbil de banda ampla a través de dispositiu de mà.

Quant a l'ús que en fa la ciutadania, 9 de cada 10 persones s'han connectat a Internet durant l'any 2018, i el 63,5% hi ha fet compres. El correu electrònic ja no és el servei més utilitzat, sinó que la recerca d'informació sobre béns i serveis ocupa el primer lloc i relega el correu electrònic al segon. El segueixen el consum de vídeos, la participació en xarxes socials i la recerca d'informació sobre temes de salut. (Vegeu el gràfic I-12.9.)

Durant el 2018, destaquen els següents productes i serveis comprats per Internet, en aquest ordre: allotjament de vacances; serveis per a viatges; material esportiu i roba; béns per a la llar; entrades per a espectacles, i llibres i revistes. (Vegeu el gràfic I-12.10.)

En relació amb l'equipament i l'ús de les TIC que fan els menors d'entre 10 i 15 anys, no hi ha una progressió lineal ni en l'ús que fan d'Internet ni en la disposició de telèfon mòbil durant la darrera dècada. Respecte al període anterior, disminueix la xifra de menors que han utilitzat Internet, alhora que augmenta la disposició de telèfon mòbil, i pel que fa a la mitjana estatal, el 92,8% ha utilitzat Internet, mentre que 7 de cada 10 disposen de telèfon mòbil. Si més no, fa 10 anys, la xifra de menors amb telèfon mòbil estava 1 punt per sobre de la dada actual.

12.4.2. Empreses

A partir de l'Enquesta sobre ús de TIC i comerç electrònic a les empreses 2017-2018 de l'INE, s'analitzen els indicadors sobre la implantació i l'ús de les TIC a les empreses i microempreses de les Illes Balears.

Empreses de deu o més treballadors

La connexió a Internet arriba pràcticament a la totalitat de les empreses grans, el 98,8%, xifra lleugerament superior a la mitjana estatal. La forma de connexió predominant continua sent la banda ampla fixa, amb un 96,6%, amb referència sobretot al DSL, amb un 68,2%, i la xarxa de fil i fibra òptica, amb un 60,5%. (Vegeu el gràfic I-12.11.)

De les empreses amb connexió a Internet, el 71,7% té web, sis punts per sota de la mitjana estatal. Quant als serveis disponibles en el web, predominen l'avís legal i els vincles a les xarxes socials corporatives. S'estanca l'ús de mitjans socials, com les xarxes socials i els blogs, i es passa del 53% durant el període anterior al 50,8% en aquest període. Pel que fa a l'anàlisi de dades massives (big data), les empreses de les Illes Balears, amb un 9,5%, se situen dos punts per sota de la mitjana. (Vegeu el gràfic I-12.12.)

Respecte als tràmits administratius, 9 de cada 10 empreses han interactuat amb l'Administració pública a través d'Internet; el motiu de fer-ho ha estat obtenir informació (83,1%), aconseguir impresos i formularis (81,2%), retornar impresos emplenats (74%), declarar imposts (73%) i pagar contribucions (57,8%).

Empreses de menys de deu treballadors

Pel que fa a les empreses de menys de deu treballadors, les Illes Balears estan per sobre de la mitjana estatal respecte als indicadors referents a espai web, sistemes de seguretat interns i també interacció amb l'Administració pública a través d'Internet. En canvi, se situen per sota de la mitjana les empreses que disposen d'ordinador, que tenen connexió a Internet o que utilitzen mitjans socials. En relació amb el període anterior, augmenta l'ús de l'Administració electrònica, que arriba al 76,7% d'empreses que l'han utilitzada durant el darrer any, i augmenta, també, el nombre d'empreses que disposen d'espai web, amb un 34,5%. (Vegeu el gràfic I-12.13.)

12.4.3. Administració electrònica

L'any 2018, ha augmentat el nombre de persones que ha interactuat, per motius particulars, amb les administracions o els serveis públics a través d'Internet (60%), sobretot per obtenir informació de pàgines web de l'administració (53,4%), però també per descarregar formularis (40%) i enviar-los (34,1%).

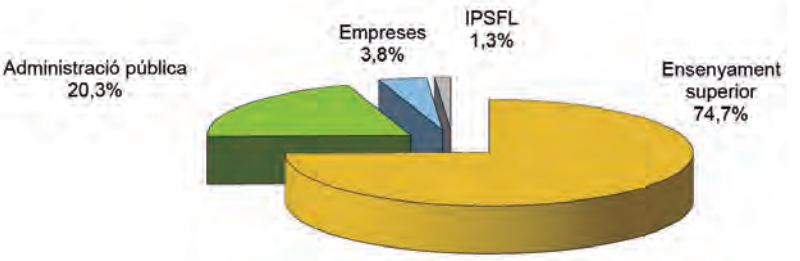
La Seu Electrònica del Govern de les Illes Balears, la gestió de la qual recau en la Direcció General de Desenvolupament Tecnològic, ofereix accés als tràmits electrònics disponibles i informació. La Seu Electrònica disposa de 888 serveis dirigits a persones, 835 a empreses i 361 a administracions.

L'Oficina Tècnica d'Administració Electrònica (OTAE), de la Fundació Bit, dona suport a les administracions en la implantació de l'Administració electrònica a les Illes Balears. El seu objectiu és impulsar i desplegar el Govern digital mitjançant l'ús de la interoperabilitat, amb la integració de l'aplicació de registre del Govern de les Illes Balears (REGWEB) i el Sistema d'Interconnexió de Registres (SIR), que permet fer intercanvis electrònics d'assentaments registrals entre administracions. Així, durant el 2018, des de la integració del REGWEB en aquesta plataforma, s'han rebut 9.494 registres destinats al Govern de les Illes Balears que la ciutadania ha registrat a altres administracions integrades al SIR, i s'han enviat a altres administracions 964 assentaments registrals que s'han registrat al Govern de les Illes Balears.

D'altra banda, mitjançant PINBAL, la Plataforma d'Interoperabilitat de les Illes Balears, les administracions poden intercanviar informació amb la finalitat que els ciutadans no hagin d'aportar documentació de la qual ja disposa l'Administració. Durant el 2018, els procediments pels quals s'han fet més consultes per PINBAL han estat tots els que estan relacionats amb l'escolarització, amb un

total de 43.846, seguits dels de validació de la inexistència d'antecedents penals a educació, amb 22.108 consultes, i dels del reconeixement del grau de dependència i el dret a les prestacions del sistema, amb 20.407. Les entitats, per tant, amb més consultes fetes als serveis d'interoperabilitat han estat, per aquest ordre, el Govern de les Illes Balears, el FOGAIBA (Fons de Garantia Agrària i Pesquera de les Illes Balears) i l'IMAS (Institut Mallorquí d'Afers Socials).

Gràfic I-12.7. Accions especials concedides a las Illes Balears (2017-2019)

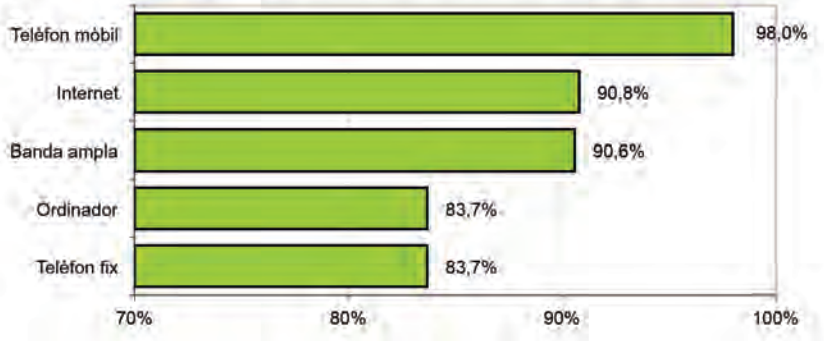
Font: Elaboració pròpia

Quadre I-12.4. Ajuts per a pimes i agrupacions sense ànim de lucre a les Illes Balears (2016-2018)

	Pressupost (€)	Anys d'execucció	Sol·licituds	Concedits
Convocatòria 2016	800.000	2017	81	20
Convocatòria 2017	800.000	2018	58	27
Convocatòria 2018	2.750.000	2019-2020	45	–

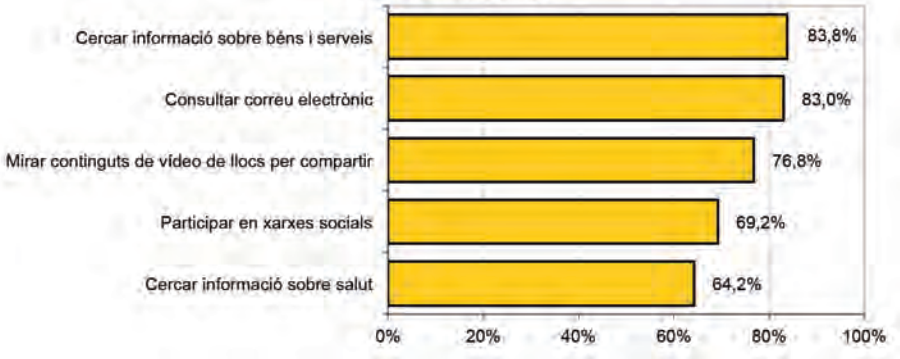
Font: Elaboració pròpia

Gràfic I-12.8. Percentatge d'equipament TIC a les llars de les Illes Balears (2018)

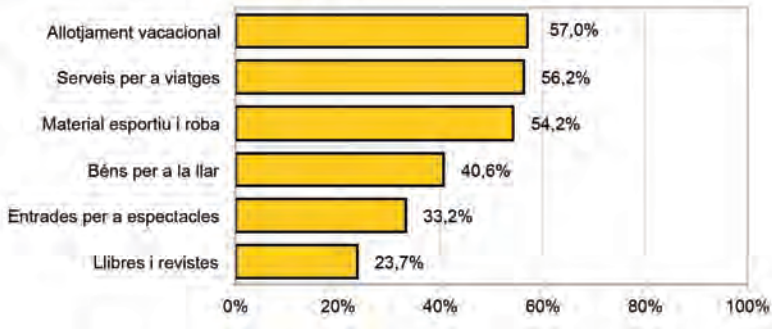
Font: Enquesta sobre equipament i ús de tecnologies de la informació i la comunicació a les llars, INE, 2018

Gràfic I-12.9. Principals usos d'internet per part dels ciutadans per motius particulars a les Illes Balears (2018)

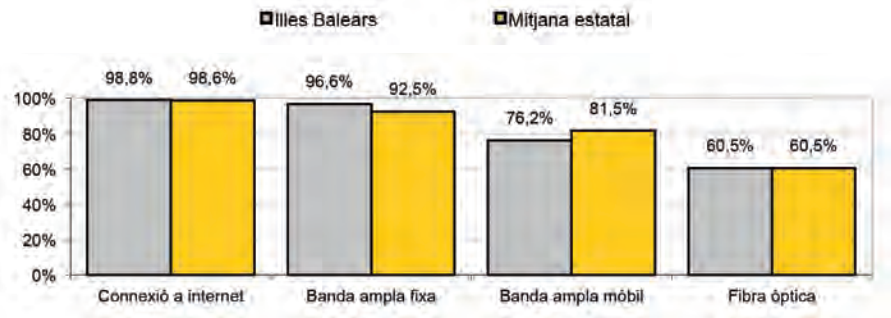
Font: Enquesta sobre equipament i ús de tecnologies de la informació i la comunicació a les llars, INE, 2018

Gràfic I-12.10. Principals béns i serveis comprats pels ciutadans per motius particulars a les Illes Balears (2018)

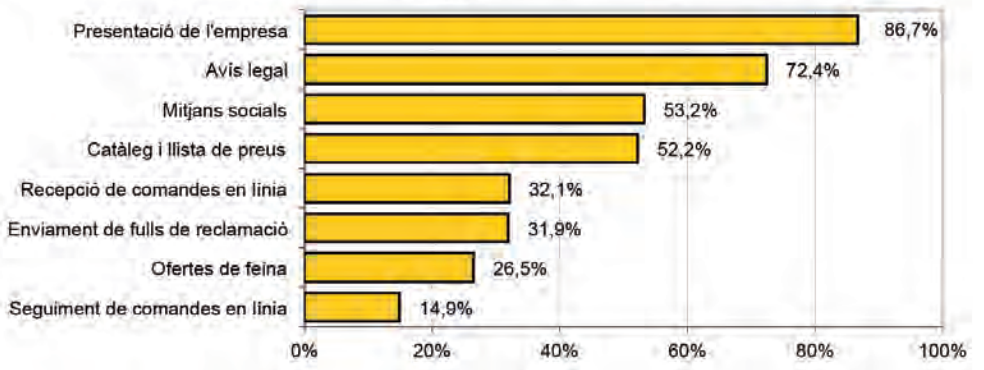
Font: Enquesta sobre equipament i ús de tecnologies de la informació i la comunicació a les llars, INE, 2018

Gràfic I-12.11. Connexió a internet a les empreses de deu i més treballadors a les Illes Balears (2018)

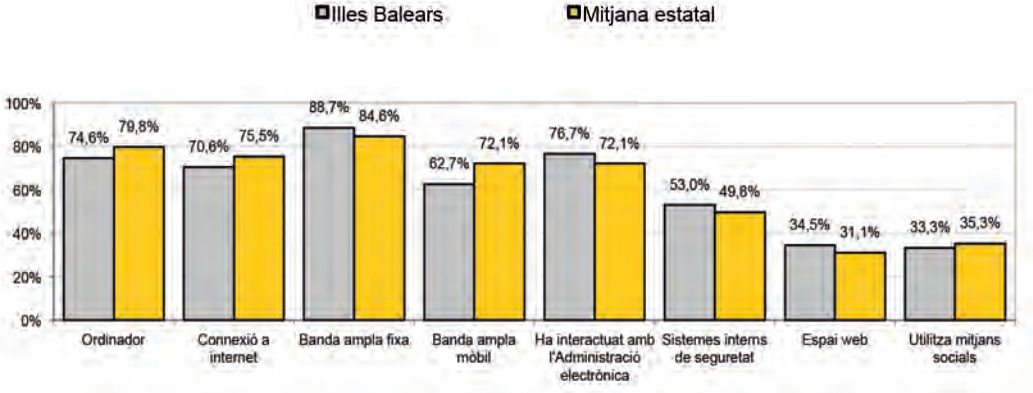
Font: Enquesta sobre ús de TIC i comerç electrònic a les empreses, INE, 2017/18

Gràfic I-12.12. Serveis disponibles als webs de les empreses de deu i més treballadors a les Illes Balears (2018)

Font: Enquesta sobre ús de TIC i comerç electrònic a les empreses, INE, 2017/18

Gràfic I-12.13. Resum d'indicadors TIC a les empreses de menys de deu treballadors a les Illes Balears (2018)

Font: Enquesta sobre ús de TIC i comerç electrònic a les empreses, INE, 2017/18

Requadre I.4.

En què consisteix la transformació digital?

Carlos Juiz,
catedràtic d'Arquitectura i Tecnologia de Computadors (UIB)

Introducció

Les tecnologies de la informació i de les comunicacions (TIC) són actius indispensables per disposar d'una economia competitiva que permeti afrontar el futur amb garanties d'èxit en una societat immersa en un món globalitzat. [2] La capacitat de digitalització ha provocat que apareguin noves fonts productives i ha permès que millori la qualitat de vida en molts d'aspectes. No obstant això, la digitalització de les activitats pot no ser transformadora.

La transformació digital no tracta de tecnologia, sinó del canvi que implica en les organitzacions i les empreses. Tampoc no és un tema evitable o optatiu per a aquestes empreses, ja que és una qüestió que els negocis han d'afrontar, amb els dubtes de quan i com. [1] De fet, la transformació digital tracta d'estratègia empresarial i de models de negoci nous. Per tant, la transformació digital de les empreses i les organitzacions requereix una visió holística de l'estratègia de negoci. [3]

La transformació digital també s'entén com l'última evolució de les organitzacions. Aquestes organitzacions varen començar informatitzant-se, és a dir, aconseguint informació i connectivitat per mitjà de les TIC. Posteriorment, es varen digitalitzar; varen automatitzar els processos de negoci, i, finalment, s'han transformat en organitzacions digitals en què bàsicament els productes i el model de negoci són digitals (o molt dependents de les TIC).

Aleshores, la transformació digital és una matèria obligatòria per a les organitzacions per la disrupció del model tradicional de relacions en el mercat, i també per nous entrants amb capacitats digitals superiors i nous models de negoci basats en noves tecnologies, o fins i tot per la desaparició de les fronteres de la competència. [1]

En aquest resumit text, s'aborda el concepte de transformació digital i les seves característiques, les quals impliquen que s'hagi d'anar més enllà de fer digital allò que era analògic o de digitalitzar els processos.

Les forces de transformació digital

A l'igual que l'adopció massiva dels ordinadors personals i la disponibilitat de les xarxes locals d'ordinadors, internet i la web, la telefonia mòbil i el GPS, entre d'altres, han estat, en el passat recent, no tan sols tecnologies, sinó forces que han transformat globalment l'economia i la societat. Tenim en l'actualitat noves tecnologies que es basen en les que s'han esmentat i que esdevenen noves forces que transformen i transformaran digitalment l'economia i la societat. Aquestes noves tecnologies, o normalment una combinació d'aquestes i el seus múltiples i innovadors usos, tenen la capacitat de transformar les indústries, el potencial de canviar els negocis tradicionals, de modelar noves organitzacions i de relacionar les persones de forma diferent. [2]

A gran trets, les TIC, com reflecteix l'acrònim, depenen de la capacitat de computació i de la rapidesa de connectivitat. Però les TIC que ara transformen l'economia i la societat no són directament aquesta computació i aquesta connectivitat, sinó l'aplicació d'aquestes a una sèrie de tecnologies i el seus usos, que, combinats amb altres de ja existents o tots sols, transformen no tan sols les organitzacions i els processos operatius, sinó també els productes, les persones i les seves relacions, sovint d'una forma disruptiva. [2]

Les forces de transformació digital ara mateix es concentren en tecnologies d'intel·ligència artificial (IA), la robòtica, la internet de les coses (IoT), amb el suport de la connectivitat futura del 5G i potser la cadena de blocs (*blockchain*), entre d'altres. Però totes es fonamenten en un desplegament previ de la telefonia mòbil intel·ligent amb aplicacions socials en internet. Totes aquestes forces

tecnològiques produeixen una nova revolució industrial basada en serveis digitals que transformen els negocis i la societat.

Les noves forces digitals, a poc a poc, superen els sistemes d'informació tradicionals empresarials pel que fa a capacitat, escalabilitat, adaptabilitat, usabilitat, etc., encara que algunes no estan totalment consolidades en els mercats. De fet, ens trobam en el moment incipient d'algunes d'aquestes noves TIC i els seus usos, i molts de factors externs globals poden alterar el desenvolupament i el transvasament d'aquestes tecnologies a l'economia i la societat. [2]

La transformació digital en l'economia i la societat

Hi ha un reconeixement generalitzat del fet que el paper de les TIC a les empreses està canviant ràpidament i que passaran de ser un motor d'eficiència marginal a ser un motor capdavanter d'innovació fonamental.

La transformació digital és el motor disruptiu a gran escala i en múltiples aspectes del negoci, ja que proporciona oportunitats sense precedents per crear i capturar valor, alhora que representa una font important de riscs. L'impacte de l'expansió d'internet, el desenvolupament de la computació en el núvol, els avenços en l'anàlisi massiva de dades *(big data)*, les aplicacions d'ús en la telefonia mòbil i les xarxes socials, estan popularitzant diverses formes del que s'anomena «economia col·laborativa», però també provoquen la disrupció del mercat laboral tradicional (robotització, model productiu, noves professions, nous productes, escletxa digital, peons digitals, etc.) i de les relacions personals i professionals.

Dominis estratègics de la transformació digital

La transformació digital canvia cinc dominis que afecten l'estratègia, el model de negoci i el model operatiu empresarial: la comunicació amb els clients, la relació amb la competència, l'ús de les dades, les formes d'innovació i la creació de valor. [3]

- Gràcies a les TIC, les organitzacions i les empreses s'han comunicat amb els seus clients de forma unidireccional, però la transformació digital consisteix a mantenir la comunicació bidireccional, és a dir, entre les organitzacions i els usuaris, una comunicació en què els clients influencien sobre els productes i inspiren el màrqueting, entre altres efectes.
- Tradicionalment, els competidors són rivals en un mercat, però la transformació digital pot fer que companyies que estan fora del mercat tradicional esdevinguin nous actors o bé que rivals en un mercat puguin cooperar junts en un altre.
- Possiblement, el canvi més significatiu que les tecnologies digitals produeixen en els negocis és com analitzar la immensa quantitat de dades que es poden aconseguir sobre qualsevol activitat relacionada directament o indirectament amb l'empresa.
- La transformació digital també canvia la forma d'innovar, no tan sols és més senzill fer prototips, sinó organitzar la innovació amb la participació d'actors externs.
- Finalment, el valor per al client ja no es defineix totalment en la indústria, sinó que són els clients els qui proposen les necessitats i els valors, que canvien molt sovint.

Llavors, les forces de transformació digital són noves tecnologies que potencialment remodelen l'estratègia, els models de negoci i l'operatiu de les empreses en aquests cinc dominis.

Els clients digitals

Encara avui, moltes organitzacions veuen els clients com a actors passius d'un mercat de masses que es conquista amb economies d'escala de producció i consum, i amb comunicació unidireccional, de l'empresa al client.

No obstant això, aquest model tradicional és superat per les xarxes dinàmiques de clients, que interaccionen amb l'empresa i entre si a través de diversos canals d'internet, sobretot a través de les xarxes socials i els cercadors, la qual cosa influeix, no tan sols en les vendes, sinó també en la reputació de la marca.

La transformació digital de l'empresa ha de replantejar-se el paper del client, i interaccionar directament amb ell, ja que passa de ser un actor passiu en el mercat, a fins i tot ser partícip del procés d'innovació. [2]

«Coopetència»: Competir i cooperar

Les diferència clara entre competidors i col·laboradors d'un negoci s'està fent difusa gràcies a les noves tecnologies. D'una banda, s'està produint la desintermediació digital, és a dir que antics col·laboradors/subministradors d'una empresa poden servir directament als clients, i, de l'altra, es produeix el contrari, apareixen nous models de negoci en què s'ha de col·laborar amb competidors davant noves amenaces d'actors de fora de la indústria tradicional.

Però potser la transformació més gran de l'empresa ha estat canviar el model de negoci basat únicament en la diferenciació del producte per negocis basats en plataformes digitals en què es faciliten les interaccions amb clients i altres negocis per crear més valor. [1]

Big, big, big... data

Tradicionalment, les dades de l'empresa eren generades internament recollint indicadors des dels seus sistemes d'informació o externament per mitjà d'enquestes de màrqueting o de qualitat del servei. Aquestes accions implicaven un gran cost per a l'empresa i només les gestionava internament l'empresa. Ara mateix, les dades de què pot disposar una organització poden venir d'interaccions digitals directes o indirectes amb clients i usuaris (a través de xarxes socials com a intermediàries), que es generen contínuament i no tenen per què ser estructurades (poden ser imatges, vídeos, posicionaments, etc.).

Les xarxes socials, els mòbils i darrerament els sensors d'IoT són només algunes de les principals fonts de dades que han de ser analitzades amb intel·ligència artificial (IA). Les dades que formen aquestes dades massives (big data) són un actiu que produeixen valor i no tan sols una eina per optimitzar processos. Les dades transformades en informació i aquesta informació en coneixement, que aporti valor, són el que les forces de transformació digital (IA, IoT...) han d'impulsar per aconseguir un canvi disruptiu cap a nous models de negoci.

L'empresa ambidextra: innovació oberta i àgil

Afortunadament, sembla que la síndrome NIH (*not invented here*) ha estat superada per moltes organitzacions. [5] No obstant això, els mètodes d'innovació continuen basats en sistemes interns, potser no tancats del tot, sinó que a vegades són concursos interns d'idees o, per exemple, hackatons, però sempre amb temors sobre la innovació oberta.

També els clústers d'empreses tracten de rompre aquesta barrera a la innovació amb treball en xarxa (*networking*). Això és necessari, però, desgraciadament, tal vegada és insuficient. Així, la transformació digital de les empreses hauria de basar-se en la innovació oberta [6], que consisteix en un conjunt de tècniques de col·laboració en internet que van des de plataformes que són un mercat d'oferta i demanda de la innovació (*marketplaces*), que poden incloure o no funcions de micromecenatge (*crowfunding*), fins a col·laboració oberta (*crowsourcing*) o treball col·laboratiu (*coworking*), entre d'altres. Les noves empreses basades en tecnologies digitals han demostrat que es pot innovar amb l'aprenentatge continu, l'associació amb altres organitzacions i sobretot amb l'experimentació ràpida (prototipus) i àgil, fins i tot amb la participació dels usuaris i clients. Aquestes tècniques àgils, encara que acurades, d'innovació permeten construir productes digitals desenvolupats iterativament, i reduir costs i riscs. [9]

Tanmateix, les empreses han de ser ambidextres. D'una banda, han de ser innovadores (exploració) i, de l'altra, han de conservar la seva operativa excel·lent mantenint la qualitat (explotació). [7] La transformació digital converteix en rutina i cultura l'exploració àgil, oberta i connectada amb els clients en una explotació dels serveis que millora contínuament amb la mateixa rutina.

Noves proposicions de valor

En l'era digital, les propostes de valor de les empreses canvien més ràpidament pel fet que són els clients els qui fan nous requeriments. Per tant, només optimitzar el model actual de negoci pot no ser suficient, perquè les forces digitals poden incorporar nous actors en un mercat tradicional. En un negoci centrat en el client, les empreses han d'aprendre contínuament, han d'evolucionar en la seva activitat i han d'avaluar sovint el valor que lliuren.

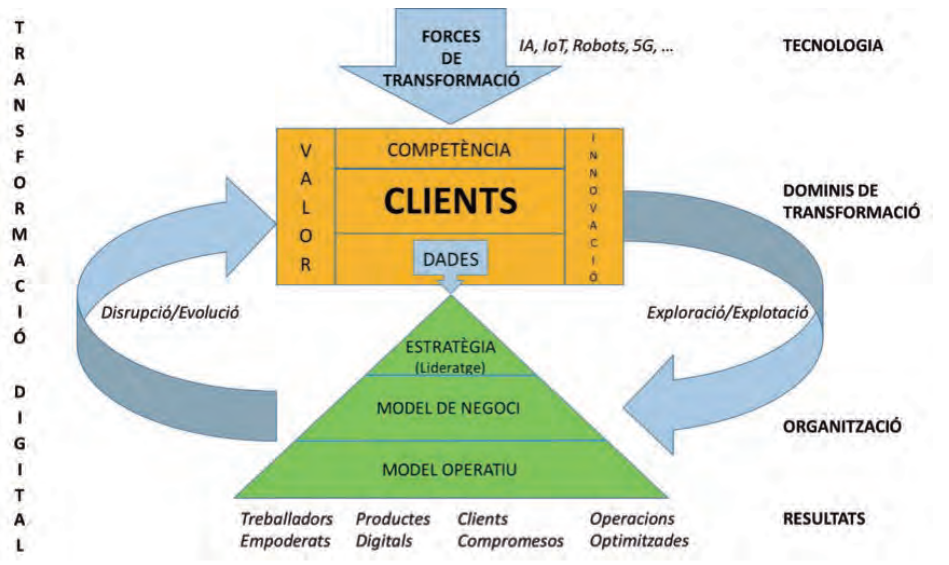
Disrupció i model de negoci

La disrupció d'un negoci es produeix quan s'enfronta a un repte que ofereix més valor al client en un model en el qual la indústria existent no pot competir [3]. Això, en l'era digital, significa una proposta de valor diferent per al client: preu, semipagament (*freemium*), accés, simplicitat, personalització, agregació comercial, integració/desagregació de productes, socialització..., i una xarxa diferent de valors en el mercat: segmentació de clients, canals, socis, marca, models de benefici i cost, actius (físics, propietat intel·lectual, dades, processos...). [8]

La disrupció pot ser originada per la tecnologia mateixa, llavors en aquest cas les forces digitals del moment (IA, IoT, robòtica, etc.) propicien el canvi mitjançant la innovació. Però altres vegades és el client el qui indueix la disrupció o bé l'ecosistema productiu i de mercat, la *coopetència* que hem esmentat abans. En conseqüència, els dominis (clients, competència, innovació) són els que produeixen potencialment la disrupció, o almenys l'evolució de l'empresa per produir valor, des de la innovació (la resta dels dominis de transformació) a través d'una organització ambidextra que explora i explota a la vegada. (Vegeu la figura 1.)

Encara que hi ha models de negocis que són un ecosistema en si mateixos (per exemple, Amazon), la majoria de models de negoci es transformen cap a models basats en les dades i disposen d'un millor coneixement dels seus clients, o cap a models que operen

Fig. 1. La transformació digital de les organitzacions: tecnologia, dominis, organització i resultats

en una xarxa coordinada (de coopetència) d'empreses i clients que arriba a ser una plataforma que esdevé un ecosistema. [1]

En qualsevol cas, els resultats que s'esperen de la transformació digital no són estàtics, sinó que dinàmicament s'optimitzen i produeixen organitzacions en què els empleats s'han empoderat en grups autoorganitzats i àgils. Els productes que ofereixen aporten més valor gràcies a les forces digitals o bé són totalment digitals. Els clients no són passius, sinó que formen part del valor del producte i de la marca.

En la figura 1 s'hi descriu la relació entre les forces digitals que potencialment transformen l'empresa mitjançant un cicle continu d'innovació que es basa en les dades i en les relacions amb la competència, però sobretot en els clients del mercat (que són el centre de la transformació) i la generació de noves fonts de valor per disrupció o evolució.

Governança i lideratge digital

Amb una visió convincent dels gestors i una agenda digital per implementar, [2] tota l'empresa pot adreçar-se cap a la transformació digital de l'organització. Però desafortunadament hi pot haver altres gestors que no entenguin la visió i intentin ignorar-la. Alguns departaments de l'empresa es poden moure massa lentament, mentre que d'altres poden introduir-hi riscs (reguladors, de seguretat i organitzatius [2]) i poden moure's abans de pensar realment en les conseqüències. Altres unitats organitzatives poden malgastar recursos amb esforços duplicats, no coordinats o incompatibles. [4]

Llavors es necessita una governança digital que ajudi a dirigir les activitats digitals de la companyia en la direcció adequada. Això converteix l'energia diversa dels empleats de tota l'organització en un motor empoderat que impulsa la transformació digital, però de forma coordinada. [4]

La majoria de les empreses tenen un govern sobre els actius clàssics de finançament i els recursos humans. Però les empreses varien en la mesura que canvien altres aspectes del seu negoci, com ara la governabilitat de la marca o la governança de les TIC per aplicar efectivament els recursos tecnològics, entre d'altres.

Noves demandes de capacitats digitals i nous riscs derivats d'internet han fet que la governança digital sigui fonamental en totes les empreses. Per exemple, els mitjans de comunicació social redueixen el control d'una empresa sobre el seu nivell global de marca. Fins i tot quan les empreses troben noves formes de treballar amb els clients a través de canals mòbils i socials, també estan prestant una atenció especial a la seva reputació en línia. Addicionalment, les noves tecnologies també poden tenir confidencialitat no desitjada i conseqüències reguladores. [2] Qualsevol d'aquestes noves infraccions per l'ús de les dades digitals pot fer que les empreses siguin responsables de pèrdua de reputació i rebin penalitzacions o sancions normatives.

A més, la governança digital inclou una agenda per a la capacitació digital de tota l'organització i el canvi cultural que implica la transformació digital. Els líders de l'organització l'han de proveir d'estructures noves per compartir les noves capacitats digitals de l'empresa, per exemple, el nou rol dels caps de gestió d'informació (CIO) com a caps de gestió digital (CDO), però també per liderar alhora l'exploració innovadora i el control regulador i de marca. [4]

Conclusions

La transformació digital té més de transformació organitzativa que no tecnològica. En realitat, és el resultat del fet que cada un de nosaltres duguem un dispositiu digital a la butxaca i de la comunicació multidireccional per internet en el dispositiu. Aquesta intercomunicació com a clients i usuaris amb les organitzacions i entre aquestes mateixes, com a actors actius dels mercats, provoca que la digitalització dels processos en les empreses no sigui suficient.

Els clients no tan sols participen en la generació de valor activament, sinó que també són part de la reputació de la marca i del producte, entre altres activitats que abans depenien totalment de l'empresa. Per tant, la transformació digital és considerar com generar valor per a aquests nous clients a

partir de l'anàlisi de les dades que s'obtenen des de l'exterior, de noves relacions de cooperació amb altres actors i de noves formes d'innovació. Però, els clients, encara que són importants, són només la meitat de l'esforç en la transformació, ja que sense empleats amb capacitats digitals i capacitats per autoorganitzar-se difícilment s'assoliran els resultats d'aquest procés continu de transformació, que, tanmateix, necessita un lideratge decidit per part de les organitzacions i les empreses.

Referències

[1] WEILL, P.; WOERNER, S.L. What's your digital business model? Six questions to help you build the next-generation enterprise. Harvard Business Review Press, 2018.

[2] JUIZ, C. et al. « Forces de transformació digital», capítol 6. A: Estudi sobre la prospectiva econòmica, social i mediambiental de les societats de les Illes Balears a l'Horitzó 2030 (H2030), pàg. 215-252, 2019.

[3] ROGERS, D. L. The digital transformation playbook. Rethink your business in the digital age. Columbia Business School Publishing, 2016.

[4] WESTERMAN, G.; BONNET, D.; MCAFEE, A. Leading Digital. Turning Technology into Business Transformation. Harvard Business Review Press, 2014.

[5] PIEZUNKA, H.; DAHLANDER, L. «Distant search, narrow attention: how crowding alters organizations' filtering of suggestions in crowdsourcing». Academy of Management Journal. Vol. 58, pàg. 856–880, 2014.

[6] CHESBROUGH, H. Open Innovation: The new imperative for creating and profiting from technology. Boston: Harvard Business School Press, 2003.

[7] TUSHMAN, M.; W. SMITH. «Organizational Technology: Technological Change, Ambidextrous Organizations and Organizational Evolution», capítol 17. A: Blackwell Companion to Organizations. Ed. J.A.C. Baum, pàg. 386–414. Boston: Blackwell Publishers, 2002.

[8] CHRISTENSEN, C. M. The Clayton M. Christensen reader: Selected articles from the world's foremost authority on disruptive innovation, 2016.

[9] LALOUX, F. Reinventing Organisations: A Guide to Creating Organisations Inspired by the Next Stage of Human Consciousness. Brussel·les: Nelson Parker, 2014.

13. Economia social i solidària

Resum

El pes de l'economia social a les Balears és baix i no ha variat gaire respecte als anys anteriors, si bé és un model que satisfà necessitats socials i és proper a les persones. Aproximadament un 2 % de les empreses pertanyen a l'economia social.

L'economia social ofereix una ocupació més estable, atès que el pes dels treballadors indefinits de les cooperatives més les societats laborals és del 74 %, per sobre dels indefinits del total de l'economia (67 %).

Les Balears ocupen les darreres posicions respecte a Espanya pel que fa al nombre de cooperatives i societats laborals. La proporció de treballadors en el sector de serveis és superior al 80 %, com en la totalitat de l'economia balear. Els menors de 40 anys representen el 42 %. El 2018, les cooperatives i les societats laborals ocupen 2.426 persones (0,5 % de la població ocupada). A Eivissa, gairebé una quarta part de les cooperatives són d'habitatge, a fi d'encaminar el problema residencial. Dels altres tipus d'entitats que formen part de l'economia social, n'hi ha 1.103, en què destaca l'agricultura ecològica (907).

13.1. Introducció

Avui dia, un dels reptes socials és el de redefinir la idea de riquesa i de progrés en un entorn de benestar. Aquesta idea s'ha desenvolupat en l'Enquesta social europea, i és en aquest context que cal analitzar i sistematitzar el sector de l'economia social i solidària, a fi de fer-lo visible i de facilitar-ne informació als distints actors perquè evolucioni.

L'economia social actua en el mercat tant en l'economia formal com en la informal, cosa que fa difícil analitzar-ne l'impacte en el territori. A més, s'ha d'avaluar en termes econòmics i de satisfacció de necessitats dels subjectes individuals i socials, i, també, s'ha d'avaluar l'eficiència de les seves accions en una socioeconomia solidària que contribueixi que l'economia i la societat siguin plurals i democràtiques.

La bateria d'indicadors per fer l'anàlisi esmentada hauria d'incloure indicadors d'agregació per comparar l'economia social amb la resta d'activitats econòmiques. Així, hi hauria d'haver indicadors bàsics de les empreses; indicadors relacionats amb el pes sobre el PIB, amb la generació de capital social, de riquesa i de benestar; indicadors relacionats amb el paper de l'Estat en l'economia social, i, finalment, indicadors relacionats amb l'anàlisi interna del sector mateix.

L'economia social demostra que és un model econòmic sostenible, que genera cohesió econòmica i social pel fet d'haver-hi empreses en les quals preval la persona. Però, a més, competeix amb èxit en el mercat. Social Economy Europe, que és la veu de 2,8 milions d'empreses i organitzacions d'economia social, proposà un pla d'acció per al futur d'Europa de cara a les eleccions europees de maig del 2019 per potenciar el sector.

D'altra banda, el 2018, el Centre Internacional d'Investigació i Informació sobre l'Economia Pública, Social i Cooperativa (CIRIEC) dugué a terme una activitat intensa en matèria d'investigacions, publicacions i congressos. Destaca l'*Informe sobre bones pràctiques de*

polítiques públiques relatives a l'economia social europea, elaborat per encàrrec del Comitè Econòmic i Social Europeu (CESE). Aquest informe és la segona part de l'estudi *Recents Evolutions of the Social Economy in the European Union*, del Comitè Econòmic i Social Europeu, de juny del 2017, que posà de manifest el pes quantitatiu i qualitatiu de l'economia social, que ocupa més de 13,6 milions de persones remunerades.

Segons l'informe *Empresas relevantes de la economía social 2018*, de la Confederació Empresarial Espanyola de l'Economia Social (CEPES), l'economia social espanyola consta de més de 40.000 empreses i entitats, la facturació de les quals representa el 10 % del PIB, i genera 2.192.400 llocs de feina directes i indirectes. L'estudi demostra que les empreses d'economia social actuen amb èxit en tots els sectors econòmics, amb empreses de totes les mides, des de microempreses i pimes fins a grans grups empresarials; també hi ha marques de gran prestigi, si bé no sempre se les identifica com a pertanyents a l'economia social. Són empreses que no es deslocalitzen; tenen un fort compromís amb el territori on desenvolupen la seva activitat, i, a més, generen ocupació estable, de qualitat i inclusiva. A les Illes Balears s'aprovà la Llei 4/2019, de 31 de gener, de microcooperatives, que té com a objectiu promoure aquest model d'empresa de l'economia social.

Cal esmentar que l'apartat «Dades fiscals de les cooperatives i les societats laborals» no s'ha completat, ja que el Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social no ha actualitzat les dades estadístiques. Així, la darrera informació disponible correspon al 2015 i figura en la memòria del CES del 2017.

13.2. Metodologia

La classificació del sector de l'economia social que se segueix aquí està basat en el Sistema Europeu de Comptes (SEC) 2010, de l'EUROSTAT.

A) Productors de mercat (empreses que actuen en els mercats amb competència)

A.1) Societats no financeres S.11

- Cooperatives (de treballadors, agroalimentàries, de consumidors, d'educació, de transport, d'habitatge, de salut, socials, etc.)
- Societats laborals
- Societats agràries de transformació (SAT)
- Confraries de pescadors
- Centres especials d'ocupació (CEE)
- Empreses d'inserció
- Altres productors de mercat privats (iniciatives d'RSC, d'agricultura ecològica i ONCE)

A.2) Institucions financeres S.12

- Cooperatives de crèdit
- Companyies de mútues d'assegurances
- Institucions sense fi de lucre de serveis d'economia social

B) Productors no de mercat

- (Institucions sense fi de lucre al servei de les llars S15)
- Associacions d'acció social (iniciatives de comerç just i d'inserció sociolaboral)
- Fundacions socials
- Altres institucions humanitàries sense finalitats lucratives (Creu Roja)
- Xarxes socials

En aquesta diagnosi de l'economia social només s'hi tractarà l'apartat A.1, atès que és l'objecte del Pla director d'economia social de les Illes Balears.

13.3. Dades de l'economia social a les Illes Balears

De conformitat amb les dades que ofereix l'IBESTAT del Directori d'empreses (DIRCE)

i les altres fonts que es detallen en el quadre, en els tres darrers anys el percentatge d'empreses de l'economia social respecte al nombre total d'empreses de les Illes Balears és aproximadament del 2 %. En els darrers vuit anys el nombre de cooperatives s'ha incrementat més d'una quarta part, si bé disminueix un 12 % el nombre de societats laborals. (Vegeu el quadre I-13.1.)

Per calcular el pes de l'economia social, a més de les cooperatives i les societats laborals, s'analitzen altres tipus d'entitats, les quals s'especifiquen a continuació. (Vegeu el quadre I-13.2.)

El 2018, hi ha 136 Societats Agràries de Transformació (SAT), com el 2017. Són societats civils que tenen una finalitat economicosocial per produir, transformar i comercialitzar productes agrícoles, ramaders i forestals; per fer millores en el medi rural, i per promoure i desenvolupar el sector agrari.

En els tres darrers anys es manté en 16 el nombre de confraries de pescadors representades per la Federació Balear de Confraries de Pescadors, que té com un dels seus objectius principals la sostenibilitat de l'activitat pesquera. Segons els Serveis de Millora Agrària i Pesquera (SEMILLA), el 2017 les confraries de pescadors disposen de 260 embarcacions, de les quals 166 corresponen a Mallorca, 34 a Menorca, 43 a les Pitiüses i 17 a Formentera.

Pel que fa als centres especials d'ocupació (CEO), tenen distinta personalitat jurídica. El 2018, n'hi ha 38 entre associacions, societats limitades i societats anònimes.

Les empreses d'inserció tenen com a finalitat la integració sociolaboral de persones en situació o risc d'exclusió social. El 2018, a les Illes Balears, hi ha 6 empreses d'inserció, el 2017 eren 4, i el 2016, 2. En aquests anys el nombre de treballadors ha estat de 109, 45 i 37 respectivament, per la qual cosa l'increment ha estat notable. Algunes d'aquestes empreses són Deixalles Serveis Ambientals, SL, i Triamdetot, promogudes per la Fundació Deixalles; TIV Menorca, SLU, promoguda per Càritas Diocesana de Menorca, i Eines per Inserció, que és una empresa d'activitat tèxtil, de recollida, valorització i comercialització de roba de segona mà, promoguda per Càritas Mallorca.

Pel que fa a la responsabilitat social corporativa (RSC), del grup dels altres productors de mercat privats, cal destacar Eticentre i Forètica. Eticentre és una associació sense ànim de lucre que treballa per incorporar criteris ètics en el món dels negocis. Està dirigida especialment a les petites i mitjanes empreses i el 2018 consta de 19 associats. Forètica té diverses empreses adherides amb el certificat SGE 21, que és la primera norma europea que permet certificar un sistema de gestió ètica i socialment responsable. A més, CAEB, PIME i Cambra de Comerç, entre d'altres, apliquen mesures d'RSC.

D'altra banda, el 2016 es va constituir el Consell de Responsabilitat Social Corporativa de les Illes Balears, per promocionar i fomentar la participació, la col·laboració i la coordinació entre organitzacions i associacions del sector, agents socials i econòmics i l'Administració pública.

Un any més, el nombre d'operadors inscrits en el Consell Balear de Producció Agrària Ecològica ha augmentat. Hi havia 800 operadors d'agricultura ecològica el 2016, 840 el 2017 i 907 el 2018 (669 a Mallorca, 108 a Menorca, 117 a Eivissa i 13 a Formentera). El 2018, un 66,8 % són productors i un 33,2% són elaboradors.

Així mateix, a les Balears, el 2017, l'ONCE ha ocupat 775 treballadors, i les vendes s'han incrementat un 3 %. Ha formalitzat un total de 27 contractes indefinits a persones amb discapacitat i ha atès 146 estudiants cecs.

També cal fer esment de la Xarxa d'Economia Alternativa i Solidària de les Illes Balears (REAS Balears) com a associació sense ànim de lucre de l'economia solidària. Constituïda el 1998, actualment té 13 socis. La seva missió és potenciar una economia social i solidària més justa i sostenible, treballant en els àmbits econòmic, social, ambiental i cultural. Pertany a REAS Red de Redes, d'àmbit estatal.

El 2018, les cooperatives i les societats laborals a les Illes Balears han ocupat 2.426 persones, un 0,5 % de la població ocupada.

13.4. Comparativa entre Espanya i les Illes Balears de les cooperatives i les societats laborals

En la *Base de dades de l'economia social. Característiques dels treballadors en situació d'alta a la Seguretat Social*, del Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social, s'analitzen les dades de les cooperatives i les societats laborals del 2018 per comunitats autònomes. Les Illes Balears estan a la coa respecte a Espanya en el nombre de cooperatives i societats laborals (limitades i anònimes) i en el nombre de treballadors, en ambdós casos les primeres posicions corresponen a Andalusia, País Basc, Catalunya i Comunitat Valenciana. El nombre de treballadors de cooperatives i societats laborals a Espanya s'ha incrementat un 1,7 %, fins a arribar als 376.326 treballadors. (Vegeu els gràfics I-13.1. i I-13.2. i els quadres IA-13.1. i IA-13.2.)

A les Balears, com passa en el total de l'economia, el grup de treballadors de l'economia social més nombrós és el del sector de serveis, amb un 91,3 %, seguit del de la indústria (4,8 %), la construcció (2,4 %) i l'agricultura (1,6 %). (Vegeu els gràfics IA-13.1. i els quadre IA-13.3.)

El 2018, a Espanya, un 54,2 % dels treballadors de cooperatives més societats laborals són homes i un 45,8 % són dones, i a les Balears la proporció és d'un 53,1 % i un 47,0 % respectivament. És a dir, les dones ocupades en economia social a les Balears estan 1,2 punts percentuals per sobre del percentatge d'Espanya. Respecte al total dels ocupats a les Balears, la proporció és d'un 53,5% d'homes i d'un 46,5 % de dones.

A Espanya, la major part dels ocupats en l'economia social tenen de 40 a 54 anys, i a les Balears (41,6 %), també. La proporció d'ocupats en l'economia social de 55 anys i més, amb un 16,5 %, és superior a la d'Espanya (14,3 %). Els ocupats de l'economia social de 25 a 39 anys a les Balears representen el 36,1 %, i si es tenen en compte els menors de 40 anys, són el 42,0 %. El 2018, els ocupats estrangers a les Balears (7,9 %) en l'economia social estan per sota de la mitjana espanyola (10,8 %).

A les Balears, els treballadors indefinits de l'economia social (75,3 %) estan per sobre de la mitjana Espanyola (74,4 %). Els treballadors indefinits sobre el total de l'economia a les Balears representen el 67,2 %; per tant, l'economia social ofereix ocupació de més qualitat. Els treballadors a temps complet de l'economia social a Espanya són un 80,0 %, mentre que a les Balears són un 77,9 %.

A les Balears les societats de l'economia social més nombroses són les que tenen de 26 a 50 treballadors (27,1 %), seguides de les que en tenen de 0 a 5 i d'11 a 25 (15,2 %) i després de les que en tenen de 51 a 100 (14,7 %). En canvi, a Espanya les societats més nombroses de l'economia social són les que tenen més de 250 treballadors (33,5 %). El 2018, a les Balears, en l'economia social, el 39,5 % són treballadors de més de 5 anys d'antiguitat i el 25,8 % té una antiguitat de fins a 6 mesos.

Pel que fa a les cooperatives per tipus, el 2018 a Espanya ocupen les primeres posicions el comerç i l'hostaleria; seguides de la indústria; l'educació i la sanitat; el sector primari, i les activitats professionals, administratives i administració pública. En canvi, a les Illes Balears el primer lloc l'ocupen les cooperatives de l'educació i la sanitat, el segon és per al comerç i l'hostaleria, el tercer és per al transport i les comunicacions, i el quart és, amb el mateix percentatge, per a les activitats artístiques i altres serveis i per a les activitats professionals, administratives i administració pública. (Vegeu el gràfic I-13.3 i el quadre IA-13.4.)

A Espanya, l'evolució dels treballadors a les cooperatives per tipus d'activitat mostra que les cooperatives de comerç i hostaleria són les que tenen més treballadors, seguides de les d'indústria, les d'educació i sanitat i les d'agricultura. (Vegeu els gràfics IA-13.2. i el quadre IA-13.5.)

A les Balears, des del tercer trimestre del 2010, el sector de cooperatives que té més treballadors és el d'educació i sanitat, que el 2018 experimenta un creixement interanual de mitjana del 2,3 %. Després hi ha el sector del comerç i l'hostaleria, que a partir de la crisi cau significativament però manté la segona posició. A continuació hi ha el transport i

comunicacions, i les activitats financeres. La indústria i la construcció mostren una caiguda per l'efecte de la crisi. En general, el nombre de treballadors de les cooperatives per tipus d'activitat es manté. (Vegeu els gràfics I-13.4. i IA-13.3. i el quadre IA-13.6.)

A les Balears, el sector de les societats laborals més nombrós és el del comerç i l'hostaleria, que el 2018 representa el 36 %. Després hi ha el sector de les activitats professionals, administratives i administració pública, amb un 20 %. Segueixen la construcció i la indústria. A Espanya, el sector de serveis també és el més nombrós, seguit de la indústria i la construcció. Per nombre de treballadors, les societats laborals de comerç i hostaleria a les Illes Balears ocupen el 33 % dels treballadors; quant a Espanya, aquest sector ocupa el 23 % dels treballadors de les societats laborals. En segon lloc, a les Balears, els treballadors de les societats laborals estan ocupats en la construcció, que a Espanya representa el 13 %. En canvi, a Espanya el sector que ocupa més treballadors de les societats laborals és la indústria. (Vegeu els gràfics I-13.5. i els quadres IA-13.7. i IA-13.8.)

13.5. Les cooperatives

13.5.1. Evolució de les cooperatives a les Illes Balears (Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social)

A les Balears, durant el 2018, hi ha hagut una mitjana de 1.853 treballadors en cooperatives; a Espanya ha estat de 313.351, la qual cosa representa un 0,4 % i un 1,7 % respectivament en relació amb el total de treballadors. A Espanya, la variació interanual del 2018 respecte al 2017 ha estat del 3,4 %, i a les Illes Balears, del 2,7 %.

El nombre de treballadors de cooperatives a les Illes Balears des del 1999 fins al 2018 s'ha incrementat en un 0,8 %. El màxim de treballadors de la sèrie es dona el tercer trimestre del 2008, amb 2.774, i a partir d'aquí cau el nombre de treballadors en una tercera part. A les Balears, un 71 % correspon al règim general, i un 29 %, a autònoms, proporció similar a la del conjunt d'Espanya. La diferència entre el règim general i els autònoms a les Balears era molt major des del 1999 fins al 2014, atès que a partir d'aquest any s'acurça. Durant la crisi, el nombre d'autònoms s'ha mantingut, fins i tot, hi ha hagut una tendència creixent; en canvi, el nombre de treballadors del règim general ha disminuït. El nombre de treballadors del règim general de les cooperatives mostra una certa estacionalitat (devers el 4 %); en canvi, els autònoms són més estables.

El 2018, el nombre de treballadors per cooperativa a les Illes Balears és similar al del principi de la sèrie (11); en canvi, a Espanya ha augmentat gairebé un 50 %, fins a assolir els 16,2. El 2018, a les Balears, hi ha hagut 11,0 treballadors per cooperativa, quan el nombre de treballadors per empreses totals a les Illes ha estat de 5,1. El màxim del període és de 14,2 treballadors per cooperativa, que es produí en el tercer trimestre del 2006. En tot el període, el nivell de treballadors per cooperativa a les Illes Balears és inferior al d'Espanya. (Vegeu el quadre IA-13.9.)

13.5.2. Evolució de les cooperatives donades d'alta

A les Balears, el nombre de cooperatives noves ha disminuït del 2000 al 2018 aproximadament la meitat, i ha passat de 13 cooperatives donades d'alta a l'inici del període a 6 el 2018. Les Illes Balears, juntament amb Canàries (5 cooperatives donades d'alta), són les que menys cooperatives han donat d'alta a Espanya el 2017; a continuació, hi ha La Rioja, amb 10; Astúries, amb 13, i Cantàbria, amb 15. Segons dades del Registre de Cooperatives i Societats Laborals de les Illes Balears, el nombre de socis registrats a les cooperatives de nova creació ha estat de 73 el 1996 i de 28 el 2018.

13.5.3. Cooperatives per illes (Registre de Cooperatives i Societats Laborals de les Illes Balears)

Segons les dades del 2018 del Registre de

Cooperatives i Societats Laborals de la Direcció General de Treball, Economia Social i Salut Laboral, de 274 cooperatives, les de treball associat són les més nombroses a les Illes —llevat de Formentera—, i representen el 63,5 % del total de les Balears; en segon lloc, les cooperatives més nombroses a les Illes Balears són les agràries, amb un 16,1 %. Ocupen la tercera posició les cooperatives d'habitatge (6,6 %), seguides de les d'iniciativa social (6,2 %). A continuació, hi ha les cooperatives de serveis i les de consum. Les de transports només representen un 0,7 %. Les d'explotació comunitària de la terra i les integrals[1] suposen un 0,4 % cadascuna. El 2018, no hi ha cooperatives de crèdit. (Vegeu els gràfics I-13.6, I-13.7.I-13.8 i I-13.9 i el quadre IA-13.10.)

A Mallorca, el 2018, hi ha un total de 217 cooperatives, de les quals un 67,7 % són de treball associat, seguides de les agràries (14,7 %), les d'iniciativa social (5,5 %), les d'habitatge (4,6 %), les de serveis (4,1 %), les de consum (1,8 %), les de transports (0,9 %) i les de la terra (0,5 %).

A Menorca, el 2018, d'un total de 26 cooperatives, un 38,5 % són de treball associat, un 26,9 % són agràries (atesa la importància del sector agrícola a l'illa); un 19,2 % són d'iniciativa social; un 7,7 % són de serveis, i a les d'habitatge i consum els correspon un 3,8 % a cadascuna.

A Eivissa, el 2018, d'un total de 30 cooperatives, un 56,7 % corresponen a les de treball associat. Les segones són les d'habitatge, que representen un 23,3 %, quan a les Balears només representen un 4,6 %, cosa que mostra la importància de l'habitatge a l'illa. A continuació, un 13,3 % són cooperatives agràries, i les integrals i de serveis representen un 3,3 % cadascuna. A Formentera, el 2018, només hi ha una cooperativa, i és agrària, com l'any anterior.

13.5.4. Mapa de les cooperatives a les Illes Balears (Registre de Cooperatives i de Societats Laborals de les Illes Balears)

El mes de desembre del 2018, Mallorca és l'illa amb més cooperatives. A Palma és on són més nombroses (101), seguida de Marratxí, amb 22; Manacor, amb 11, i Calvià, amb 9. Després hi ha 5 cooperatives a Consell i Porreres. A Menorca i a Eivissa hi ha 26 i 30 cooperatives respectivament, i Formentera en té una. A Menorca destaca Ciutadella amb 7, seguida des Mercadal i Maó, amb 5 cadascuna, i d'Alaior, amb 4. A Eivissa, la capital en té 17; en segon lloc, hi ha Sant Antoni de Portmany, amb 5, i Santa Eulària des Riu, amb 4. (Vegeu el gràfic I-13.10.)

13.6. Les societats laborals a les Illes Balears

13.6.1. Evolució de les societats laborals a les Illes Balears (Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social)

En vint anys, el nombre de treballadors totals de les societats laborals a les Illes Balears s'ha incrementat en una quarta part, i ha passat de 526 treballadors en el primer trimestre de 1999 a 658 en el mateix període del 2018, si bé el màxim de treballadors es dona el segon trimestre del 2003 (1.260 treballadors).

A partir de la crisi, cau el nombre d'ocupats i augmenta substancialment la proporció de treballadors de les societats limitades. La mitjana d'aquesta sèrie del 1999 al 2018 és de 901 ocupats. En el primer trimestre del 2018, un 92 % dels treballadors corresponen a societats limitades, i un 8 %, a societats anònimes, quan en els dos primers anys de la sèrie hi havia més treballadors de societats anònimes que no de societats limitades. El 2018, el nombre de treballadors per societat laboral a les Illes Balears està en una mitjana de 6,6, per sota del 2017 (7,1). La mitjana d'Espanya està en 7,1. A les Balears, en el primer trimestre del 2018, hi ha 7,5 treballadors per societat laboral, i és en el darrer trimestre de l'any quan només n'hi ha 5,7. A les Balears, la mitjana de la sèrie és de 5,9 treballadors per societat laboral; el màxim va ser de 7,5 a principi del 2018. (Vegeu els gràfics IA-13.4. i IA-13.5.)

[1] La cooperativa integral és un projecte d'autogestió en xarxa que pretén ajuntar progressivament tots els elements bàsics d'una economia, com producció, consum, finançament i moneda pròpia, i integrar tots els sectors d'activitat necessaris per viure al marge del sistema capitalista.

13.6.2. Evolució de les societats laborals donades d'alta

El nombre de societats laborals donades d'alta a les Illes Balears (2 el 2016, 1 el 2017 i 2 el 2018) en relació amb la resta de comunitats autònomes és el més baix d'Espanya, on el nombre de societats laborals donades d'alta el 2016 va ser de 417 i va caure fins a 331 el 2017, però el 2018 torna a incrementar-se fins a 347. (Vegeu els gràfic I-13.11 i IA-13.6 i el quadre IA-13.11.)

Quadre I-13.1. Nombre d'empreses per condició jurídica de l'economia social a les Illes Balears (2010-2018)

	Societats cooperatives (DG Treball, ES i Salut Laboral)	Societats laborals anònimes i limitades (DG Treball, ES i Salut Laboral)	Altres tipus (*)	Total economia social	Total empreses a les Illes Balears (DIRCE)	% de les empreses de l'economia social sobre el total d'empreses de les Illes (**)
2010	214	545	–	–	89.562	–
2011	221	546	–	–	87.461	–
2012	223	546	–	–	85.372	–
2013	234	546	–	–	85.044	–
2014	244	544	–	–	84.270	–
2015	260	535	–	–	87.111	–
2016	263	520	987	1.770	89.341	1,98 %
2017	273	508	1.035	1.816	93.067	1,95 %
2018	**274**	**482**	**1.103**	**1.859**	**96.638**	**1,92 %**

Font: Directori d'empreses (DIRCE), IBESTAT; Direcció General de Treball, Economia Social i Salut Laboral, i elaboració pròpia

(*) Incloses les entitats detallades a la taula 2. (**) El càlcul del percentatge és una aproximació.

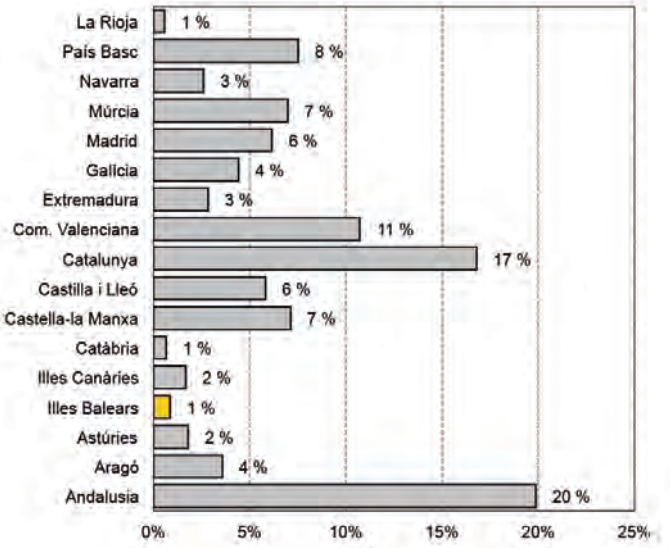
Quadre I-13.2. Nombre d'altres tipus d'entitats de l'economia social (2017-2018)

	2017	2018
Societats agràries de transformació (1)	136	136
Confraries de pescadors (2)	16	16
Centres especials d'ocupació (3)	39	38
Empreses d'inserció (3)	2	4
Altres productors de mercat privats	841	908
Iniciatives RSC (*)	–	–
Agricultura ecològica (4)	840	907
ONCE (5)	1	1
Total	**1.035**	**1.103**

Fonts: (1) Direcció General d'Agricultura i Ramaderia. (2) Federació Balear de Confraries de Pescadors. (3) Dire. Gral. de Treball, Economia Social i Salut Laboral. (4) Consell Balear de la Producció Agrària Ecològica. (5) ONCE

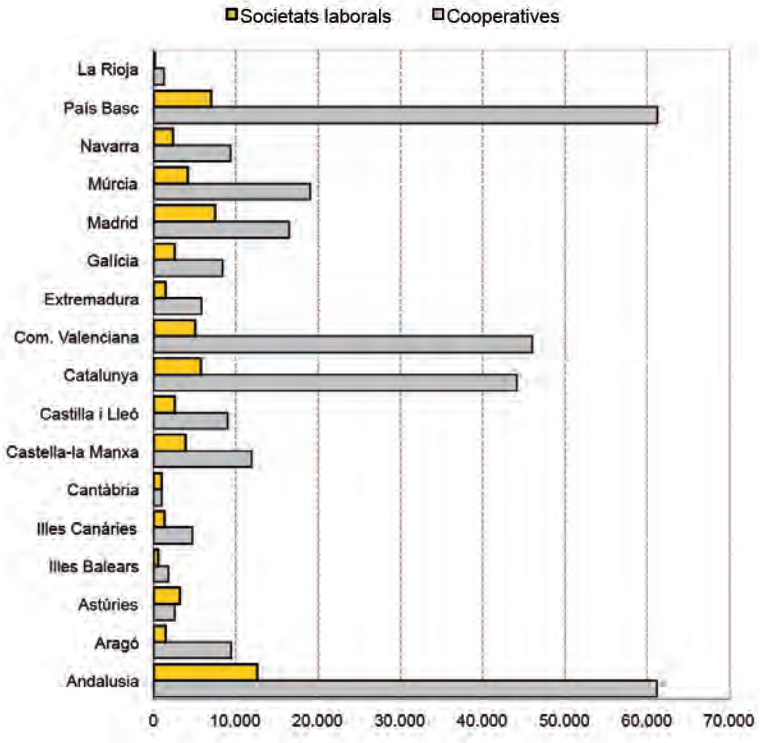
** No hi ha un registre de les iniciatives d'RSC, però en un estudi de la Dir. Gral. de Treball, Economia Social i Salut Laboral del 2010 es computaren 101 empreses. D'altra banda, Eticentre té 20 empreses que en són sòcies i Forètica en té 5 amb certificació SGE 21.A. més, CAEB, PIME i Cambra de Comerç de Mallorca, entre d'altres, apliquen mesures d'RSC.*

Gràfic I-13.1. Distribució del nombre de cooperatives i societats laborals per comunitats autònomes (mitjana 2018)

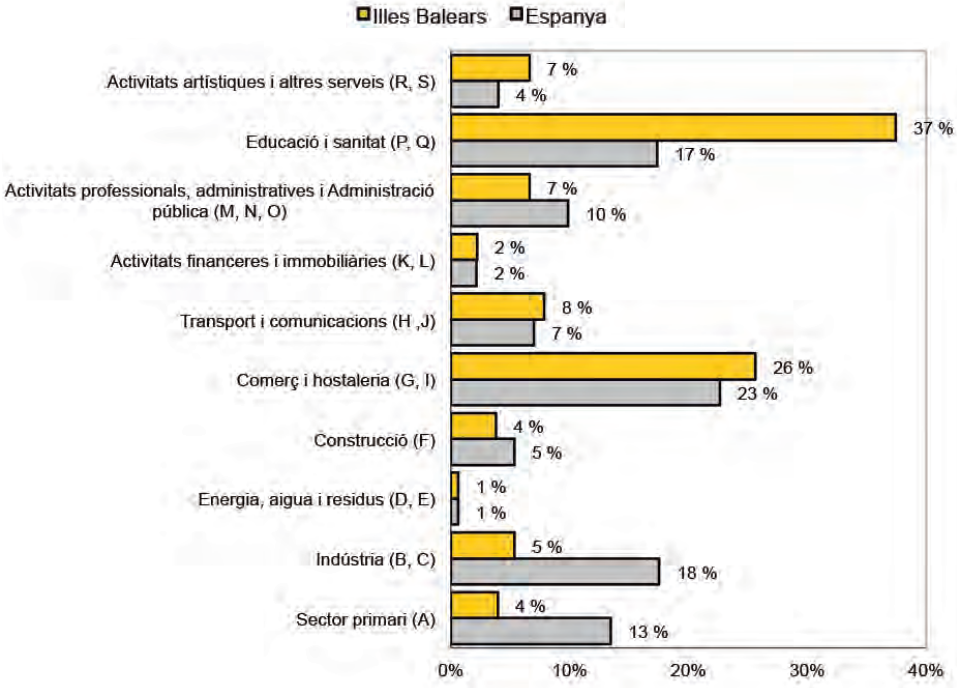
Font: Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social, Economia Social

Gràfic I-13.2. Nombre de treballadors de cooperatives i societats laborals per comunitats autònomes (2018)

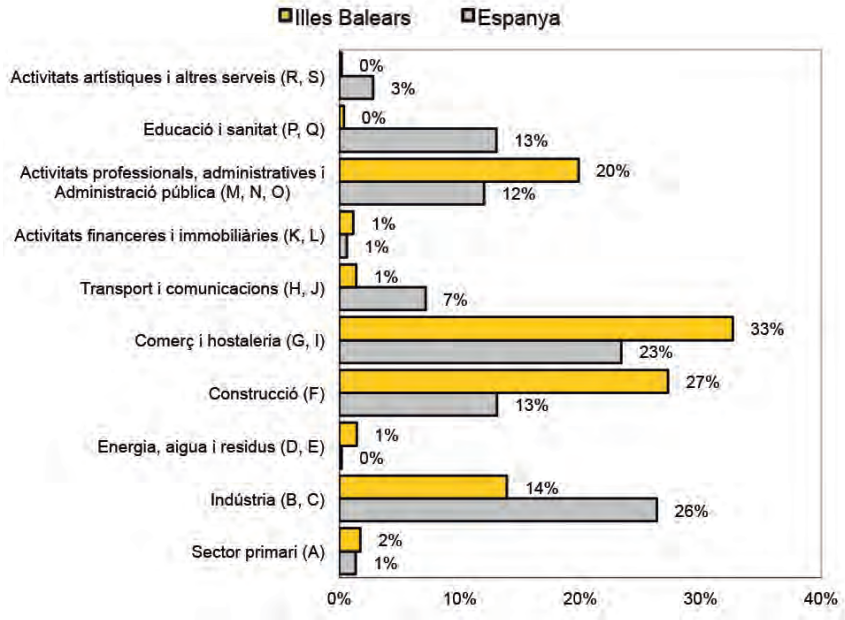
Font: Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social, Economia Social

Gràfic I-13.3. Cooperatives per tipus d'activitat a Espanya i a les Illes Balears (mitjana 2018)

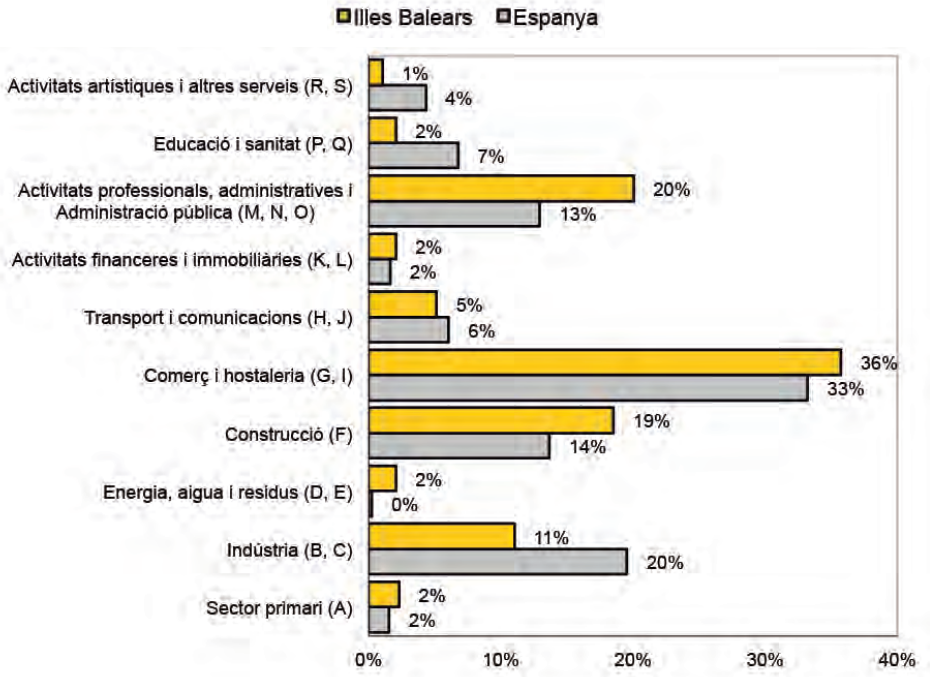
Font: Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social, Economia Social

Gràfic I-13.4. Nombre de treballadors de les societats laborals per tipus d'activitat a Espanya i Illes Balears (Mitjana 2018)

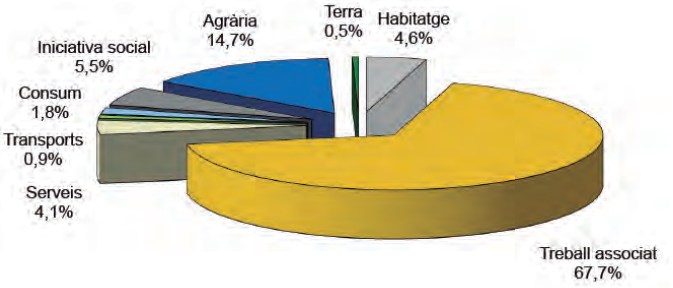
Font: Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social, Economia Social

Gràfic I-13.5. Societats laborals per tipus d'activitat a Espanya i a les Illes Balears (Mitjana 2018)

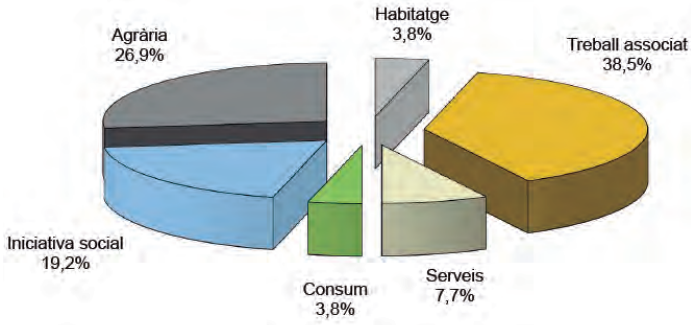
Font: Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social, Economia Social

Gràfic I-13.6. Cooperatives a Mallorca per tipus (2018)

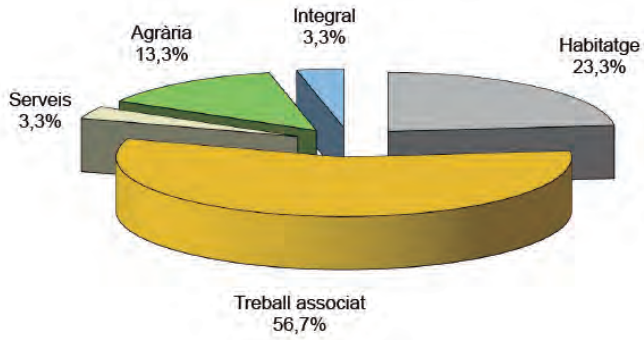
Font: Direcció General de Treball, Economia Social i Salut Laboral

Gràfic I-13.7. Cooperatives a Menorca per tipus (2018)

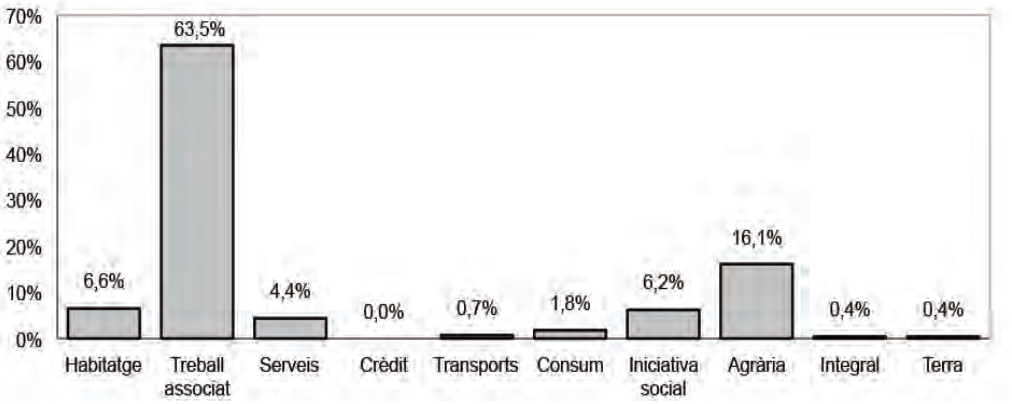
Font: Direcció General de Treball, Economia Social i Salut Laboral

Gràfic I-13.8. Cooperatives a Eivissa per tipus (2018)

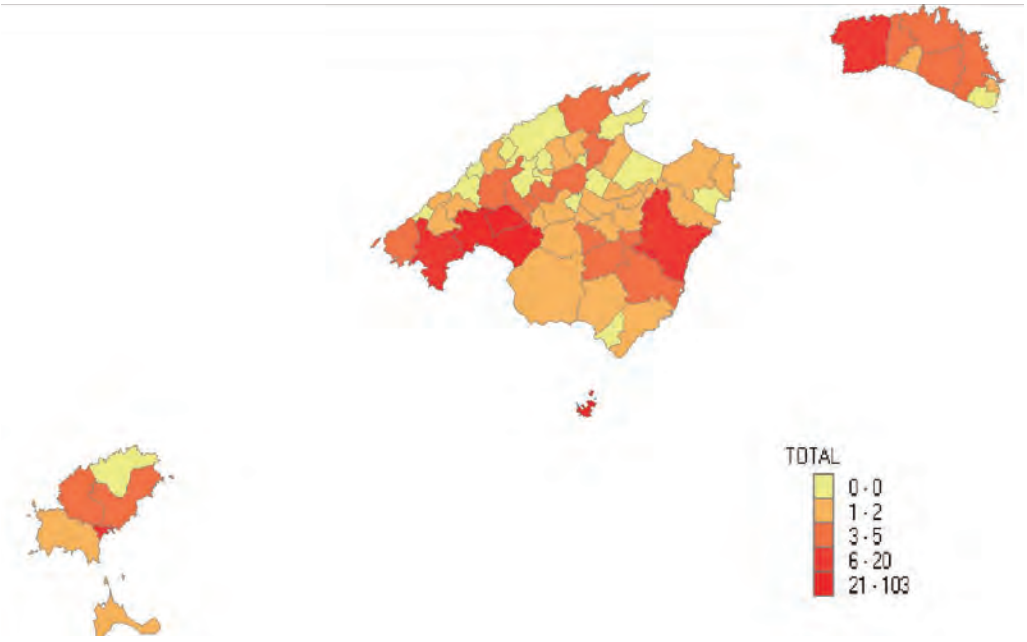
Font: Direcció General de Treball, Economia Social i Salut Laboral

Gràfic I-13.9. Cooperatives a les Illes Balears per tipus (2018)

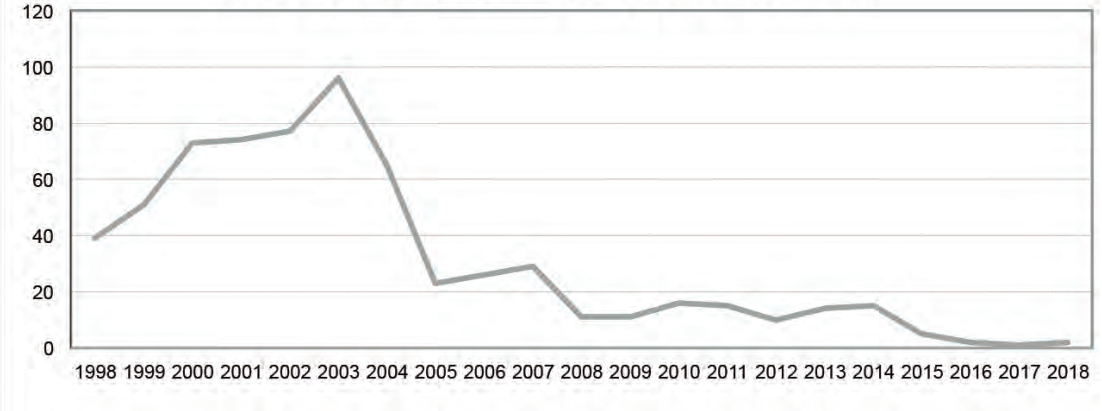
Font: Direcció General de Treball, Economia Social i Salut Laboral

Gràfic I-13.10. Mapa de les cooperatives a les Illes Balears per municipis (31 de desembre de 2018)

Font: Direcció General de Treball, Economia Social i Salut Laboral. Registre de Cooperatives

Gràfic I-13.11
. Evolució de les societats laborals donades d'alta a les Illes Balears (1998-2018)

Font: Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social

CAPÍTOL II

MERCAT DE TREBALL I POLÍTIQUES D'OCUPACIÓ

II. Mercat de treball i polítiques d'ocupació

Resum

El comportament de l'activitat, l'ocupació i l'atur durant l'any 2018, a més de tot el que està relacionat amb les polítiques d'ocupació, formació i orientació laboral, es recull en aquest segon capítol, el qual comença examinant el panorama general del mercat de treball amb una anàlisi de les dades d'afiliació a la Seguretat Social. El nombre d'afiliats segueix creixent per sisè any consecutiu, encara que ha tingut una petita desacceleració en comparació amb l'any anterior. Si el 2017 va tenir un creixement del 5,5 %, l'any 2018 l'augment és d'un 3,4 %, amb un total de 496.712 afiliats.

Aquesta «desacceleració» s'observa principalment en el nombre d'afiliats en el règim general, ja que l'avanç interanual del 2018 (3,9 %) és 2,8 punts percentuals inferior al de l'any anterior. El règim d'autònoms es manté en nivells semblants als de l'any anterior (2,2 %).

Totes les illes atenuen els creixements observats el 2017, especialment Formentera i Mallorca, que passen del 7,3% al 4,4 % i del 5,6 % al 3,3 % respectivament. Menorca redueix 2,1 punts percentuals el creixement del 2017, i la taxa de variació del 2018 queda en un 2,3 %, la més baixa de totes les illes. Finalment, Eivissa no registra una reducció tan dràstica (1,5 punts percentuals), amb una taxa de variació del 2018 en un 4,1 %.

Totes les branques d'activitat augmenten l'afiliació. Destaca el fort augment en el sector de la construcció, amb una taxa interanual d'un 7,1 %. El serveis creixen un 3 %, la indústria augmenta un 2,6 % i, finalment, el sector primari presenta un lleu avanç del 0,7 %.

Per tipus de contracte, és rellevant el fort creixement dels indefinits fixos discontinus, amb un 10,6 %. Igualment, és remarcable la davallada dels contractes temporals (–2,1%).

Les Balears continuen sent la comunitat autònoma amb el pes més gran de població estrangera sobre el total de treballadors d'alta a la Seguretat Social. El 2018, la població afiliada estrangera registra una mitjana anual de 92.953 treballadors, la qual cosa representa un 18,7 % del conjunt de treballadors d'alta a la Seguretat Social.

D'acord amb l'Enquesta de població activa (EPA), el creixement de l'ocupació és de 22.675 efectius en relació amb el 2017, un 4,2 % en termes relatius. Així, el 2018 esdevé el tercer any consecutiu en què es registra un màxim d'ocupats de la sèrie històrica. També les hores efectives treballades presenten un creixement molt intens (6,0 %). Pel que fa a la població assalariada, els contractes temporals a les Balears representen un 28,4 %, 1,6 punts percentuals per sobre de la mitjana espanyola. Quant a les dones, la taxa de temporalitat és inferior a la dels homes. Per sectors d'activitat, la taxa de temporalitat més elevada, un any més, la presenta la construcció, amb un 43,4 %.

L'atur registrat ha tancat l'exercici de 2018 amb una mitjana anual de 48.641 persones aturades. Per primera vegada la xifra d'atur se situa per sota de la del 2008 i encadena sis anys consecutius de descensos interanuals. Les Balears són la comunitat autònoma amb el percentatge més baix d'aturats de llarga durada sobre el total d'atur registrat (26,9 %).

La taxa d'ocupació del joves menors de 30 anys a les Balears és la més elevada del conjunt del país, amb un 50,0% de joves ocupats, gairebé 10,0 punts percentuals per sobre de la mitjana estatal.

Quant a l'índex de qualitat del treball, la posició de les Illes Balears ha millorat bastant respecte al 2015. Durant el 2016, les Balears ocupen la tercera posició en els quatre possibles escenaris. En relació amb el 2015, es mantenen en l'escenari base, i escalen tres posicions en l'escenari tradicional, quatre posicions en l'intermedi i dues en l'innovador.

Les polítiques actives d'ocupació (PAO) inclouen un conjunt de programes i actuacions adreçades a facilitar l'accés al mercat de treball de les persones en atur mitjançant accions de millora de l'ocupabilitat i d'intermediació entre oferta i demanda d'ocupació, que s'agrupen en cinc tipus de programes o actuacions: intermediació laboral, orientació laboral, formació professional per a l'ocupació, foment i creació d'ocupació, suport a l'emprenedoria i al desenvolupament local.

El volum de persones beneficiàries de les PAO durant el 2017 fou 421.331. El volum més gran és a la intermediació laboral, seguida per l'orientació laboral. El 94,9% de persones que s'han beneficiat de les PAO ho han fet en algun d'aquests dos programes. La formació professional per a l'ocupació (FPO) ha beneficiat el 3,5% del total de participants en les PAO. Amb menys de l'1% del total de participants, hi ha les mesures de foment i creació d'ocupació i les de suport a l'emprenedoria i al desenvolupament local. La comparativa amb l'any anterior (2016) mostra un increment en xifres absolutes i també percentuals de la intermediació laboral en detriment de l'orientació laboral. La participació en l'FPO manté la tendència a la baixa observada a partir del 2010. D'altra banda, destaca l'increment de participants en accions de suport a l'emprenedoria i al desenvolupament local.

L'FPO és una actuació especialment rellevant i estratègica a les Balears, per l'elevat percentatge de població amb baix nivell educatiu en tots els grups d'edat. Per tant, seria desitjable un increment del volum d'accions i de participants. Pel que fa a les característiques de l'FPO, destaca l'increment de les formacions lligades a certificats de professionalitat; així com l'augment de la participació en les diverses modalitats de formació dual, en les formacions en competències transversals en TIC i en les beques d'èxit. En canvi, s'ha produït una disminució considerable de participants en programes específics per a col·lectius vulnerables i també en les accions formatives per a treballadors ocupats.

El Programa de Garantia Juvenil, que suposa un compromís dels estats membres de la UE perquè tots els joves menors de 25 anys (30 anys en el cas espanyol) rebin una bona oferta d'ocupació, educació, formació com a aprenents o període de pràctiques en un termini de quatre mesos després de quedar en atur o acabar l'educació formal, ha permès un increment de les actuacions adreçades a la població jove. No obstant això, les informacions disponibles mostren una baixa cobertura formativa de la població juvenil.

Per tal de poder valorar l'adequació de l'oferta formativa a les característiques del mercat de treball i de la societat de les Balears, les memòries sobre l'FPO haurien d'incorporar una anàlisi més detallada sobre el sexe i el nivell educatiu de les persones participants, i també sobre la inserció laboral i la relació que té amb les formacions cursades. La quantitat i la qualitat de les dades desagregades per sexe han sofert un retrocés respecte a les memòries de l'any anterior, tot i les obligacions establertes per la Llei 11/2016, de 28 de juliol, d'igualtat de dones i homes.

Quant a les dades i les característiques bàsiques de les relacions laborals, se n'analitza el marc normatiu amb els principals canvis introduïts i les noves formes de treball; la negociació col·lectiva a les Balears reiterant el tractament de les noves tecnologies en els convenis col·lectius, i, finalment, la conflictivitat laboral i la resolució de conflictes de caire judicial i extrajudicial.

La seguretat i la prevenció de riscs laborals s'analitzen en el darrer apartat del capítol. Destaca com a fet rellevant que el 2018 torna a augmentar el nombre d'accidents (2,6 % interanual), amb diferències notables en funció de l'illa. Si bé enguany es registra un lleu descens de l'índex d'incidència —el primer després de cinc anys—, el de les Illes Balears continua sent el més alt de totes les comunitats autònomes per la incidència més gran dels accidents lleus.

1. PANORAMA GENERAL DEL MERCAT DE TREBALL

En aquest apartat s'analitza l'ocupació de l'any 2018 d'acord amb la informació que s'ha pogut extreure de l'estadística d'afiliació a la Seguretat Social (TGSS) i de l'enquesta de població activa (INE-EPA).[1]
En aquest apartat també s'hi inclouen els resultats obtinguts de la revisió dels indicadors de l'índex de qualitat del treball (IQT) de l'any 2016, índex que de forma periòdica actualitza l'Observatori del Treball de les Illes Balears a partir de la metodologia de la revisió editada l'any 2009.[2]

1.1. Els indicadors laborals de l'estratègia 2020

Les Illes Balears mostren uns millors resultats en els indicadors laborals de l'estratègia 2020 de caire quantitatiu que Espanya, tant en taxa d'ocupació de la població entre 20 i 64 anys, com en la taxa d'ocupació femenina i en la taxa d'atur. Fins i tot presenten una taxa d'ocupació femenina per sobre de la Unió Europea dels 28 i pràcticament han assolit l'objectiu del 2020. En canvi, les Illes Balears estan per sota de la mitjana espanyola i de la Unió Europea en els indicadors relacionats amb la formació, com ara l'abandonament escolar prematur o el percentatge de joves amb estudis superiors. (Vegeu el quadre II-1.)

1.2. Anàlisi de les dades d'afiliació a la seguretat social

El 2018 es tanca amb una mitjana de 496.712 treballadors d'alta a la Seguretat Social. Es tracta del sisè any consecutiu en què hi ha un increment de l'ocupació; a més, és el valor més alt de tota la sèrie històrica estudiada (des del 1996). Respecte al 2017, l'afiliació s'ha incrementat en 16.241 persones, que en termes relatius suposa un creixement del 3,4 %. Així, l'any 2018 esdevé el segon any en què, de mitjana, s'han superat les xifres d'ocupació d'abans de la crisi. En concret, ja hi ha 44.468 (9,8 %) més llocs de feina que el 2008. Les Balears, juntament amb Madrid i Canàries, són la regió amb més ocupació respecte al nivell precrisi. (Vegeu el quadre II-2.)

Durant els anys de crisi econòmica, les hores treballades varen caure més intensament que el nombre d'ocupats. Això suposa que les hores treballades es repartien entre els treballadors, de manera que el nombre mitjà d'hores que feia cada treballador es reduïa. Una vegada immersos en la recuperació, a partir del 2014, tant el nombre total d'afiliats al règim general com el nombre d'hores comencen a pujar. Així, segons les dades de l'IBESTAT, l'afiliació equivalent a temps complet creix el 2018 un 4,9 % respecte a l'any anterior i acumula 5 anys de creixement més intens que el nombre total de treballadors del règim general. Per tant, a més d'haver-hi més persones treballant, augmenten les hores treballades. (Vegeu el quadre II-3.)

El 2018, les dones afiliades a la TGSS han estat 230.429, que representen el 46,4 % del conjunt d'afiliació. El 2007, només suposaven el 43,1 % del total d'afiliats. Aquest increment s'explica perquè des del 2007 l'afiliació femenina s'ha incrementat en un 17,3%, mentre que la masculina només el 2018 ha superat l'afiliació del 2007, concretament un 2,7 %. Respecte a les xifres del 2017, ha augmentat l'afiliació en ambdós sexes (3,4 %).

El pes més gran de dones ocupades es va donar durant els anys més difícils de la crisi econòmica. Així, durant el 2013 i 2014, les dones assoliren el 47,1 % del total de l'ocupació, el percentatge més gran de la sèrie històrica. En el conjunt d'Espanya, les dones ocupades representen el 46,2 % del total dels ocupats durant el 2018, valor similar al de les Balears (46,4 %). Històricament, les dones tenien més pes sobre el total de la població ocupada a les Illes, si bé la incor-

[1] Sobre les diferències metodològiques d'aquestes dues fonts estadístiques, vegeu: *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2001*, pàg. 372 i 373.
[2] Estudi elaborat l'any 2008 i publicat el 2009 a proposta de la Comissió de Treball de la Memòria del CES 2007 i aprovat per la Comissió Permanent. S'hi actualitza el primer estudi del CES sobre els IQT (*La qualitat del treball: una proposta d'indicador*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears i SOIB, 2004).

poració de les dones en el mercat de treball s'ha anat incrementant arreu del territori, de manera que s'ha anat retallant el diferencial. (Vegeu el quadre II-4.)

Per sectors econòmics, el 2018 el sector de serveis aglutina la major part de l'afiliació (409.263 afiliats, el 82,4 %); el segueix la construcció, amb 52.193 treballadors (10,5%); la indústria, amb 28.410 efectius (5,7 %), i, finalment, l'agricultura, amb 6.772 persones (1,4 %). Respecte al 2017, i per tercer any consecutiu, tots els sectors guanyen afiliació en termes interanuals. El conjunt d'afiliats, com s'ha dit, augmenta un 3,4 % el 2018. Més en detall, el sector que mostra un major creixement és el de la construcció (7,1%), seguit dels serveis (3,0 %), la indústria (2,6 %) i l'agricultura, que guanya 48 afiliats (0,7 %). (Vegeu el quadre II-5.)

L'economia de les Illes Balears és des de fa molts d'anys una economia fortament terciaritzada, i aquesta característica no ha fet més que pronunciar-se si es fa cas de l'evolució, en què es veu com el sector de serveis assoleix el 2018 el 82,4 % del total dels ocupats de les Illes, en detriment del sector de la indústria i, sobretot, del de la construcció. Aquest moviment de l'afiliació entre els diferents sectors es fa palès si es comparen els pesos del 2018 amb els de l'any 2007. En aquests onze anys s'observa que la capacitat d'ocupació de la indústria ha disminuït 1,4 punts percentuals (p. p.) el pes dels afiliats, a l'igual que la construcció, que perd 5,3 p. p. Aquests treballadors s'han incorporat als serveis, que ha augmentat el pes dels seus afiliats en 6,9 p. p. En el conjunt d'Espanya es repeteix la tendència de transvasament de treballadors cap al sector de serveis, si bé aquest aglutina el 75,6 % dels treballadors, lluny del pes que tenen a les Illes Balears.

En el sector de serveis, les activitats més dinàmiques pel que fa al grup de treballadors assalariats —és a dir, les que més han crescut en termes relatius— són programació, consultoria i altres activitats relacionades amb la informàtica (18,2 %), transport aeri (13,6 %) i activitats cinematogràfiques, de vídeo i de televisió, enregistrament de so i edició musical (13,2 %). Per contra, s'ha de dir que les activitats relacionades amb la programació i l'emissió de ràdio i televisió perden un 9,1 %, amb 31 assalariats menys, les activitats d'edició un 3,2 %, així com altres activitats professionals, científiques i tècniques (–3,1 %), entre d'altres. (Vegeu el quadre IIA-1.)

Per règims, el 78,3 % dels afiliats d'alta a les Balears el 2018 estan en el règim general, mentre que en el d'autònoms aquest percentatge és del 18,5 %. La resta de treballadors (3,2 %) es classifiquen en els règims especials. En termes interanuals, tots els règims incrementen els afiliats, excepte el règim especial de la llar, que amb aquest ja fa cinc anys consecutius que té descensos (–4,7%). El règim general és el que experimenta l'augment més alt (3,9 %), seguit del del mar (3,0%), el d'autònoms (2,2%) i l'agrari (0,3%). (Vegeu el quadre II-6.)

La importància dels autònoms en el teixit productiu balear és molt rellevant, i més si es té en compte que també hi ha assalariats dependents de treballadors autònoms. El 2018, un total de 37.199 assalariats feien feina per a un autònom. El 2018, el nombre mitjà d'assalariats dependents de treballadors per compte propi és un 2,7 % superior al del 2017 i encadena vuit anys consecutius en positiu. Així les coses, si es considera el nombre de treballadors autònoms més els assalariats que tenen a càrrec, el pes que representen sobre el total de l'ocupació puja a un 25,7 %.[3]

Quant al tipus de contracte, del conjunt de treballadors amb informació sobre la tipologia del seu contracte (366.505 persones), 237.774 estan d'alta amb un contracte indefinit i representen el 64,9 % del total. Alhora, els afiliats amb un contracte temporal sumen 128.731 treballadors (35,1 %). En termes interanuals, augmenten significativament els afiliats amb un contracte indefinit (7,7 %), mentre que cauen els afiliats amb un contracte temporal (–2,1 %). Si es comparen les dades del 2018 amb els resultats del 2007, abans de l'inici de la crisi, es fa palès el fort increment de l'afiliació amb contracte indefinit (33.978 persones més, un 16,7 % en termes relatius). En canvi, els afiliats amb

[3] Vegeu la publicació *Evolució i perfil del treball autònom,* 4T, 2018, de l'Observatori del Treball de les Illes Balears.

un contracte temporal s'han reduït en 4.971 treballadors, un –3,7 %.

Pel que fa als treballadors fixos discontinus, hi ha hagut 57.028 altes a la Seguretat Social, de mitjana, durant el 2018, la xifra més alta de la sèrie històrica. De fet, el nombre de treballadors fixos discontinus no ha deixat de créixer malgrat els anys de recessió econòmica. Aquesta figura contractual té un marcat component estacional; així, augmenten els fixos discontinus durant la temporada turística, a partir del mes d'abril i allargada fins al final del mes de setembre; el mes d'agost s'assoleix la punta (90.294 afiliacions). (Vegeu el quadre II-7.)

La distribució de l'afiliació per illes es reparteix entre Mallorca, que concentra el 79,8 % dels afiliats; Menorca, amb el 6,4 %, i les Pitiüses, el 13,5 % restant. En comparació amb l'afiliació del 2017, totes les illes mostren increments per sobre del 2 %. De nou, les Pitiüses són les que registren un creixement més intens (4,1 %), seguides per Mallorca (3,3 %) i per Menorca (2,3 %). El dinamisme de les Pitiüses té més rellevància si es comparen les dades amb l'any 2007. En aquests onze anys el nombre d'afiliats de les Pitiüses s'ha incrementat en un 36,2 %. Alhora, l'augment experimentat per Mallorca s'ha produït en una proporció menor (6,3 %), i en el cas de Menorca l'ocupació encara està per sota de la del 2007, concretament un 4,1 %. (Vegeu el quadre II-8.)

Les dades provisionals (del dia 1 de gener de 2019) de l'estadística del padró continu mostren com les Illes Balears tornen a ser la comunitat autònoma amb el percentatge més alt de població de nacionalitat estrangera sobre el total de població (17,8 %); després hi ha Catalunya (15,1 %), Múrcia (14,1%) i la Comunitat Valenciana (14,0 %). Les Illes Balears estan 7,1 p. p. per sobre de la mitjana estatal, en què el pes dels estrangers és del 10,7 %.

Segons dades del 2018 de la Tresoreria General de la Seguretat Social, la població ocupada estrangera ha registrat d'alta 92.953 treballadors, cosa que representa el 18,7 % del conjunt de treballadors d'alta a la Seguretat Social, dels quals el 10,1 % són persones de la Unió Europea i el 8,7 % són no comunitaris. Les Balears continuen sent la comunitat autònoma amb el major pes de població estrangera sobre el total de treballadors d'alta a la Seguretat Social. Respecte al 2017, tots els col·lectius han incrementat el nombre d'afiliacions: un 7,4 % són treballadors de la UE, i un 9,3 % no són de la UE; mentre que els espanyols augmenten un 2,3%. Les dades d'afiliació dels estrangers del 2018 estan un 15,2 % per sobre de les del 2007, després de quatre anys consecutius d'increments interanuals per sobre del 7,0 %. La marxa de treballadors no comunitaris cap a altres destinacions amb més oportunitats durant els pitjors anys de la crisi econòmica va fer variar els pesos dels treballadors estrangers; d'ençà del 2013, han tingut més presència els treballadors comunitaris. (Vegeu el quadre II-9. i el gràfic IIA-1.).

Pel que fa a la nacionalitat, en el grup de països de la Unió Europea, els que aporten més mà d'obra al mercat laboral balear són, en primer lloc, Itàlia (que aporta el 21,5 % dels treballadors de la Unió Europea i el 11,6 % del total d'afiliats estrangers), seguida d'Alemanya (20,4 % i 11,0 % respectivament). En tercer lloc, hi ha Romania (el 13,5 % i 7,2% respectivament), i en el quart, el Regne Unit (el 12,9 % i el 6,9 % respectivament). Del total de treballadors comunitaris, el 67,2 % cotitza en el règim general i el 29,0 % és autònom; el 3,8 % restant cotitza en la resta de règims. (Vegeu el quadre IIA-2.)

D'altra banda, la majoria de treballadors estrangers afiliats no comunitaris provenen del Marroc (el 18,3 % dels treballadors no comunitaris i el 8,5 % del total d'afiliats estrangers), seguits a distància dels que provenen de l'Equador (el 8,1 % i el 3,8 % respectivament) i l'Argentina (el 7,8 % i el 3,6 % respectivament). En aquest col·lectiu també són majoria els que cotitzen en el règim general (75,8%). En canvi, els autònoms tenen menys presència entre els no comunitaris (13,5%), si bé depèn molt de la nacionalitat, atès que en el cas dels xinesos el percentatge d'autònoms assoleix el 44,4 %. També és significatiu el pes d'estrangers extracomunitaris d'alta en el règim de la llar (7,7 %); en aquest cas, els que provenen del Paraguai o de Bolívia són el 29,6 % i el 28,0 % del total respectivament. (Vegeu el quadre IIA-3.)

Finalment, i pel que fa a l'activitat econòmica, els treballadors estrangers es concentren sobretot en l'activitat hotelera (36,5 %), seguit del sector de la construcció (14,0 %) i el comerç (10,5 %). També tenen un presència destacable en el sistema especial de llar (6,7%). (Vegeu el quadre IIA-4.)

1.3. Anàlisi de l'ocupació segons l'enquesta de població activa: resum de les dades generals

L'Enquesta de població activa (EPA) estima 560.175 persones ocupades a les Illes Balears de mitjana el 2018. Suposa un augment de 22.675 efectius ocupats respecte al 2017, que en termes relatius equival a un increment del 4,2 %. Es tracta d'un increment més intens que amb les dades de Tresoreria, si bé les diferències metodològiques entre ambdues fonts són importants. El 2018 esdevé el tercer any consecutiu en què es registra un màxim d'ocupats de la sèrie històrica i, per tant, per sobre del nivell d'ocupació d'abans de la crisi. (Vegeu el quadre II-10.)

Com s'ha explicat, un dels efectes que la recessió va provocar en l'ocupació va ser un descens de les hores treballades més intens que el nombre de persones ocupades. Segons les dades de l'EPA, a partir de l'any 2012, acompanyant la recuperació, tant les hores com les persones ocupades deixen enrere les xifres negatives i comencen a créixer. L'any 2018, el nombre d'hores efectives treballades pel total d'ocupats ha crescut un 6,0 % i en el cas dels assalariats un 6,2%, fet que posa de manifest el dinamisme de l'ocupació a les Balears el darrer any. (Vegeu el gràfic II-1.)

Per sectors d'activitat, l'increment en el nombre de persones ocupades es concentra en el sector dels serveis, que guanya 22.000 llocs de feina, la qual cosa equival a un creixement del 5,0 % en termes relatius. El sector agrari registra un increment del 4,4%. En canvi, segons l'Enquesta de població activa, cau l'ocupació en el sector industrial, que perd 900 efectius, fet que en termes relatius suposa un descens del –2,1 %. El sector de la construcció també cau en termes d'ocupació; comptabilitza 2.900 persones menys que el 2017, que suposen un 5,5 % menys d'ocupats. (Vegeu el quadre II-11.)

Pel que fa al sexe, el col·lectiu femení encapçala el creixement de l'ocupació a les Balears el 2018. D'aquesta manera, el nombre de dones ocupades ha augmentat en 14.600 respecte al 2017, cosa que en termes relatius equival a un increment del 5,9 %, mentre que els homes han mostrat un creixement més discret (8.000 efectius més, un 2,7 %). En termes de tendència, el 2018, l'ocupació femenina es troba un 21,7 % per sobre de la xifra del 2007; en canvi, l'ocupació masculina acaba d'assolir els valors previs a la crisi i està, a dia d'avui, un 1,3 % per sobre de la xifra d'ocupació del 2007.

El 2018, la distribució de l'ocupació per sexe i sector a les Illes Balears és la següent: els homes es concentren en un 72,8 % en el sector de serveis, un 14,5 % en la construcció, seguit de la indústria i l'agricultura amb un 10,1 % i 2,5 % respectivament. Quant a les dones, la concentració en el sector de serveis és més accentuada, i suposa el 93,7% del total de dones ocupades. El segueix la indústria amb un 3,8 %. Com s'ha comentat, s'intensifica la terciarització de l'economia de les Balears, fet que es fa palès si es comparen els pesos del 2018 amb els de l'any 2007, quan els serveis representaven el 72,5 % del total d'ocupats, exactament 10 p. p. menys que el 2018 (82,5 %). En canvi, la construcció aglutinava el 15,8 % dels ocupats, quan el 2018 només concentra el 8,7 %.

L'any 2018, i sempre segons l'EPA, a les Balears hi ha 126.200 persones estrangeres ocupades, cosa que suposa un 22,5 % del total de l'ocupació de les Balears, molt per sobre de la mitjana nacional (11,4 %). De fet, les Balears són la comunitat autònoma amb el percentatge més elevat d'estrangers sobre el total d'ocupats. Respecte al 2017, augmenten més els treballadors estrangers (10,9 %) que els de nacionalitat espanyola (2,4 %). Des d'una perspectiva temporal més àmplia, respecte al 2007, tant els estrangers (10,4 %) com els nacionals (9,8 %) presenten xifres d'ocupació per sobre de l'etapa de precrisi.

Per grups d'edat, i respecte al 2017, augmenta sobretot l'ocupació entre els menors de 25 anys (18,6 %), seguit del grup de 45 i més anys (4,2 %) i, finalment, pel grup entre 25 i 44 anys (2,7 %). El grup més castigat per la crisi fou el més jove (menors de 25 anys), que encara el 2018 mostra una xifra d'ocupats un 32,3 % per sota de la de l'any 2007. El grup d'edat de 25 a 44 anys tampoc no ha assolit les xifres d'ocupació prèvies a la crisi (–1,9%). En canvi, els majors de 44 anys, segurament també per un efecte demogràfic d'envelliment de la població, presenten el 2018 un nivell d'ocupació un 45,0 % per sobre de la xifra del 2007.

D'altra banda, la població assalariada amb contracte indefinit ha tingut el 2018 una evolució millor (21.200 persones, un 6,9 %) que els assalariats amb contracte temporal (3.500 ocupats més que el 2017, un 2,8 %).

D'acord amb les dades de l'EPA, el 2018 s'han comptabilitzat a les Illes Balears 72.900 persones aturades de mitjana, 3.400 menys que el 2017, la qual cosa equival a un descens del –4,5 %. Es tracta del sisè any consecutiu en què es produeix una caiguda de l'atur, si bé encara no s'han assolit els valors previs a la crisi.

Per sexe, i sempre segons l'EPA, els homes continuen sent majoria a les llistes d'atur per onzè any consecutiu, concretament el 56,2 % del total, fet que, d'altra banda, no s'esdevé segons les dades de l'atur registrat en el SOIB. Respecte al 2017, les dones experimenten un major descens interanual (–9,0%) que el col·lectiu masculí (–0,8 %).

1.3.1. Anàlisi comparada de les taxes d'activitat, d'ocupació i d'atur de les Balears i d'altres comunitats autònomes

Les Illes Balears encapçalen, un any més, el rànquing per comunitats autònomes de la taxa d'activitat. El 2018, les Illes Balears mostren un taxa d'activitat del 64,4 % de la població de 16 anys i més. Superen amb escreix la mitjana nacional (58,7 %). En termes interanuals, la taxa de les Illes ha guanyat 0,3 punts, mentre que el conjunt d'Espanya es manté (–0,1 p. p.). Si es comparen els resultats del 2018 amb els del 2007, les Balears ja se situen exactament en el mateix valor d'ara fa onze anys, i en el conjunt d'Espanya estan encara 0,6 p. p. per sota. (Vegeu el quadre II-12.)

Si s'analitza la taxa d'activitat segons el nivell de formació assolit per les persones que formen part de la població activa, s'evidencia que la seva taxa d'activitat és més alta com més alt és el nivell de formació que tenen, i que aquesta circumstància es produeix tant en el cas de les dones com en el d'homes. Cal remarcar el fet que els homes presenten taxes d'activitat molt superiors a les de les dones en els nivells formatius baixos, diferències que gairebé desapareixen en els nivells educatius alts. (Vegeu els gràfics IIA-2., IIA-3. i IIA-4.)

El 2018, la taxa d'activitat masculina cau lleugerament respecte al 2017 (– 0,3 p.p.), mentre que la taxa d'activitat femenina experimenta un increment de gairebé un punt percentual. Així, la taxa d'activitat femenina és del 59,1 % i es consolida com la més alta del conjunt de comunitats autònomes, 6 punts per sobre de la mitjana estatal (53,1%). Malgrat la tendència positiva de més incorporació de la dona en el mercat laboral i el consegüent escurçament de distància respecte a la masculina, la taxa d'activitat masculina (69,9 % l'any 2018) encara està significativament per sobre de la femenina. El grup d'edat que ha experimentat un major augment de la taxa d'activitat respecte al 2017 ha estat el de les persones entre 20 i 24 anys, amb un increment de 8,2 punts. En canvi, el grup de més edat, els majors de 55 anys, experimenta un descens de 2,1 punts en el col·lectiu masculí, gairebé els mateixos punts que puja en el col·lectiu femení. (Vegeu el quadre II-13.)

Pel que fa a la taxa d'ocupació[4], del conjunt de comunitats autònomes, només set registren taxes per sobre del 50 %; la taxa balear assoleix el 57,0 % de la població de 16 i més anys el 2018. Amb aquest resultat, és la comunitat amb la taxa d'ocupació més alta, 7,3 p. p. per sobre de la taxa del conjunt

[4] La taxa d'ocupació és la relació entre el nombre total d'ocupats i la població de 16 i més anys.

nacional (49,7 %) i 14,7 p. p. per sobre d'Extremadura, que és la comunitat autònoma amb la taxa més baixa (42,2 %). En termes interanuals, tant la taxa de les Balears com la d'Espanya augmenten. De fet, ho fan pràcticament en els mateixos termes (0,9 p. p. i 1,0 p. p. respectivament). A més llarg termini, si es comparen amb les xifres de l'any 2006 (l'any amb el valor més alt de la sèrie), les taxes encara no arriben als valors màxims, tot i que s'hi van acostant. La diferència entre el 2018 i el 2006 a les Balears és de –3,3 punts per sota, mentre que a Espanya és de –4,0 p. p. (Vegeu el quadre II-14.)

Per sexe, creix sobretot la taxa d'ocupació femenina, que escala 1,7 punts fins a assolir el 52,6 % el 2018. Les Balears també són la regió amb la taxa més alta d'ocupació femenina, molt per sobre de la mitjana nacional (44,0 %). La taxa d'ocupació masculina es manté respecte al 2017 i es queda en el 61,5%, també la més alta de totes les comunitats autònomes. L'increment de la taxa entre el col·lectiu femení afecta especialment el grup d'edat comprès entre els 20 i 24 anys (12,1 punts més) i en el de majors de 54 anys (3,1 p. p. més).

Pel que fa a la taxa d'ocupació dels joves menors de 30 anys, amb un 50,0 % les Illes Balears són la comunitat autònoma amb la taxa més alta pel fet d'haver augmentat 4 p. p. respecte al 2017. Es troba a gairebé 10 punts per sobre de la mitjana espanyola, que és del 40,5 %. (Vegeu el quadre II-15.)

Juntament amb la taxa d'ocupació juvenil, s'ha d'analitzar la taxa d'abandonament escolar prematur,[5] un indicador educatiu que provoca una mancança en les habilitats dels joves a l'hora d'enfrontar-se a una feina. En relació amb aquest indicador, les Balears obtenen uns resultats desfavorables. Segons dades del 2018, la taxa de les Illes Balears és del 24,4 %, la més alta del conjunt de comunitats autònomes i molt per sobre de la mitjana nacional (17,9 %). Tanmateix, la xifra del 2018 és la més baixa de la sèrie històrica, si bé difícilment les Illes Balears assoliran el 2020 l'objectiu de l'estratègia europea, que és del 15,0 %. Per sexe, les dones registren una taxa del 21,7 % i els homes del 27,0 %. (Vegeu el quadre II-16.)

D'altra banda, segons les dades de l'Enquesta de població activa, el 2018 la taxa d'atur[6] de les Illes Balears és de l'11,5 % de la població activa. Es tracta de la setena taxa d'atur més baixa per comunitats autònomes; el País Basc (10,0 %) és la regió amb la taxa més baixa. En comparació, la taxa del conjunt d'Espanya és del 15,3 %, 3,8 p. p. per sobre de les Balears. Respecte al 2017, la taxa balear cau gairebé un punt, i encadena sis anys consecutius de baixades. La taxa espanyola, per la seva banda, disminueix gairebé 2 p. p. En el tercer trimestre del 2018, la taxa de les Balears ha estat del 7,2 %, la més baixa des del 2007. (Vegeu el quadre II-17.)

El 2018, la taxa d'atur femenina ha estat del 10,9 % a les Illes Balears, per sota de la masculina (12,0 %). Aquest fet no és el primer any que passa, també es va produir l'any 2014. Com ja s'ha comentat en punts anteriors, de manera habitual l'atur incideix més en les dones que no els homes, situació que es va capgirar durant la crisi, pel gran increment de l'atur entre els homes ocupats, principalment en la construcció. Tanmateix, en el cas de l'atur registrat, les dones tornen a ser majoria a les llistes de l'atur el 2018, fet que no s'observa a les dades de l'EPA. Aquesta circumstància no es dona a la resta de territoris, on la taxa d'atur masculina és inferior a la femenina, llevat del País Basc, on també el 2018 les dones tenen una taxa d'atur inferior a la dels homes. De fet, el 2018, la taxa d'atur femenina de les Balears és la segona més baixa de totes les comunitats autònomes, només per darrere del País Basc (9,8 %) i 6,1 p. p. per sota de la del conjunt d'Espanya (17,0 %). (Vegeu el gràfic IIA-5.)

Per grups d'edat, el 2018 els més joves presenten la taxa d'atur més elevada, concretament el 26,9 %. La taxa d'atur juvenil va arribar al 45,2 % el 2013 a les Illes Balears i al 55,5 % en el conjunt d'Espanya. El 2018, les Illes Balears són la quarta comunitat autònoma amb la taxa d'atur juvenil

[5] Taxa d'abandonament escolar prematur: representa la població de 18 a 24 anys que no ha completat el nivell d'educació secundària de segona etapa i no segueix cap tipus d'educació o de formació.
[6] La taxa d'atur és la relació entre el nombre d'aturats i la població activa.

més baixa; La Rioja és la regió amb la taxa més baixa (25,5%). D'altra banda, el grup d'edat entre 25 i 54 anys mostra una taxa d'atur del 10,7 % el 2018, i se situa en una posició intermèdia en la comparació entre les diferents comunitats autònomes. Finalment, la taxa d'atur del grup de persones majors de 55 anys és la més baixa dels tres grups d'edat (8,2 %), la tercera més baixa en el rànquing per comunitats autònomes i amb un descens significatiu respecte a la taxa del 2014 (19,7%).

Finalment, s'han de tenir present, en el cas d'una comunitat com la balear, les diferències que es produeixen en la taxa d'atur segons l'època de l'any. En els mesos centrals de l'estiu, la taxa d'atur (el 7,2 % en el tercer trimestre) es redueix respecte als trimestres de menys activitat turística (en més de 10 punts, 17,4 % en el primer trimestre de l'any); per tant, es pot afirmar que la taxa d'atur en el mercat laboral de les Illes Balears fluctua d'acord amb l'estacionalitat de l'activitat econòmica principal: el turisme. (Vegeu el gràfic IIA-6.)

1.3.2. L'índex de qualitat del treball (IQT)

L'any 2004, el Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, amb el suport de la Conselleria de Treball i Formació del Govern de les Illes Balears i amb l'assessorament de la Universitat de Barcelona, va presentar l'estudi *La qualitat del treball. Una proposta d'indicador.*[7] Aquesta publicació pretén analitzar la situació del mercat de treball a partir d'un concepte multidimensional que implica considerar aspectes com les característiques del lloc de feina, el perfil del treballador en relació amb la feina que fa, l'avaluació subjectiva que el treballador fa de la seva feina o les característiques de l'entorn laboral. L'estudi es va elaborar seguint la metodologia proposada per la Comissió Europea per construir un indicador sintètic que permetés valorar la posició de totes les regions europees pel que fa a la qualitat del treball.

Així mateix, l'estudi va seguir el criteri d'incloure només els indicadors que de manera homogènia i a partir de les estadístiques oficials es publiquen amb informació suficient, fiable, comparable i periòdica per al conjunt de totes les comunitats autònomes. D'aquesta manera, s'avançà un índex sintètic de qualitat del mercat laboral a les Balears i a la resta de comunitats autònomes referit als anys 1995 i 2001. Posteriorment, en les successives memòries anuals del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, en el capítol referent al mercat laboral, es varen anar presentant les estimacions actualitzades d'aquest índex.

Transcorreguts cinc anys des de l'aprovació del Dictamen núm. 9/2003 del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, es va decidir revisar els criteris que s'havien definit per estimar l'índex sintètic i adaptar-los al nou context del mercat de treball de les Illes Balears. La revisió, editada l'any 2009,[8] es justifica per les intenses transformacions demogràfiques, socials i laborals que s'observen a les Illes Balears i a Espanya des del 2003, i adquireixen rellevància especialment per la incidència de la crisi econòmica internacional, que ha provocat canvis significatius en la posició relativa de les Balears respecte a la resta de comunitats autònomes en aquest aspecte. (Vegeu el quadre II-18.)

L'índex de qualitat del treball (IQT) es calcula a partir d'una bateria d'indicadors (39) que pretenen mesurar vuit dimensions de l'estat laboral de totes les comunitats autònomes, atès que la base d'aquest estudi és l'anàlisi comparativa. L'objectiu és disposar d'una valoració més àmplia de la situació del mercat de treball. Cal recordar que els indicadors laborals estàndards se centren a valorar les regions amb uns nivells d'ocupació més alts i més baixos d'atur, i amb un nivell de renda i benestar més elevat. L'elaboració de l'IQT ha de permetre ampliar aquesta vi-

[7] PARELLADA, M.; GARCIA, G. *La qualitat del treball. Una proposta d'indicador.* Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, SOIB, 2004. El CES va emetre el Dictamen 9/2003 sobre aquesta matèria.
[8] *La qualitat del treball. Una proposta d'indicador*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears i SOIB, 2004. Estudi elaborat l'any 2008 i publicat el 2009 a proposta de la Comissió de Treball de la Memòria del CES 2007 i aprovat per la Comissió Permanent, en què es du a terme l'actualització del primer estudi del CES sobre l'IQT. Vegeu: PARELLADA, M.; PUIGRÒS, A.; RIBAS, M. *Indicadors de qualitat del treball*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, 2008.

sió parcial considerant de manera conjunta altres característiques del mercat de treball que poden ser especialment rellevants, com ara la sinistralitat laboral, la conflictivitat o la no-discriminació per raons de sexe o edat, entre d'altres.

A partir d'aquesta bateria d'indicadors, s'analitzen conceptes com ara flexibilització, temporalitat, desigualtat de gènere, exclusió de col·lectius específics, riscs laborals, condicions de vida, etc.

La construcció d'un índex agregat té com a punt fonamental les ponderacions que es donen a cada grup. Per això, s'ha optat per presentar diversos escenaris, que varen ser debatuts i consensuats amb els integrants de la Comissió de Treball del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears. Els escenaris establerts a partir de la diferent estructura de ponderacions atorgada a cada una de les vuit dimensions definides són els següents. (Vegeu el quadre II-19.):

- Base. Totes les dimensions tenen el mateix pes en la construcció de l'indicador.
- Tradicional. El bloc sobre accés i participació en el mercat de treball i el de salaris i productivitat tenen més ponderació en la construcció de l'índex agregat.
- Intermedi. En aquest cas es dona més ponderació a les dimensions sobre qualificació; habilitats i aprenentatge; accés i participació en el mercat de treball; igualtat de gènere, i salaris i productivitat.
- Innovador. Es tracta de l'escenari oen què s'atorga més importància a la dimensió d'igualtat de gènere i a la de qualificació, habilitats i aprenentatge.

D'aquesta manera, una vegada obtingut el rànquing de comunitats autònomes en cadascuna de les dimensions que aquí s'han considerat, s'han aplicat les ponderacions que s'ha assenyalat per tal d'obtenir una nova ordenació de les regions, que corresponen, finalment, a l'ordre segons la mesura de qualitat del treball definida.

Es presenten els resultats dels IQT des del 2006 fins al 2016 en els quatre escenaris definits, actualitzacions que anualment ha duit a terme l'Observatori del Treball de les Illes Balears (OTIB), adscrit a la Direcció General d'Ocupació i Economia, de la Conselleria de Treball, Comerç i Indústria. (Vegeu el quadre II-20.)

La primera conclusió que es pot extreure a partir dels resultats del 2016 és la notable millora de la posició de les Illes Balears respecte als resultats del 2015. Així, durant el 2016 les Balears ocupen la tercera posició en els quatre possibles escenaris. En relació amb el 2015, es mantenen en l'escenari base, i escalen tres posicions en l'escenari tradicional, quatres posicions en l'escenari intermedi i dues en l'escenari innovador. Respecte al període 2010-13, anys en els quals les Illes Balears estaven en la posició més endarrerida, s'ha produït una millora significativa en tots els escenaris possibles. Fins i tot, s'han assolit gairebé els resultats del 2001, any en què les Balears estan entre la segona o tercera millor posició relativa del conjunt de regions espanyoles.

L'anàlisi que es fa amb les dades de l'índex de qualitat del treball (IQT) permet oferir algunes conclusions rellevants que estan en la línia de poder identificar els punts forts de la regió i també els aspectes respecte als quals les Balears mostren una situació més feble. És interessant analitzar en relació amb quines dimensions i quins indicadors les Illes Balears han millorat els resultats del 2016 amb referència al 2015, així com també quins han estat els indicadors que han patit un descens en el rànquing per comunitats autònomes. (Vegeu els quadres IIA-5. a IIA-12.)

Així, les dimensions en què les Illes Balears han perdut posicions relatives respecte a la resta de comunitats autònomes són:

- El 2016, perden una posició relativa en la dimensió 1 (condicions del lloc de treball), en què les Balears passen de la vuitena posició el 2015 a la novena el 2016.[9]

[9] En l'actualització dels indicadors, així com ja va passar el 2011, s'han hagut d'ometre dos indicadors de la dimensió 1: grau de satisfacció en el lloc de treball i nivell d'estrès en el lloc de treball, ambdós fruit de l'Enquesta de qualitat de vida en el treball del Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social, atès que per motius pressupostaris es va deixar d'elaborar a partir del 2011.

- Així, perden una posició en l'indicador de taxa de temporalitat (de l'onzena a la dotzena). A més, les Illes Balears continuen ocupant la darrera posició del rànquing per comunitats autònomes el 2016 en els ítems de l'índex d'incidència dels accidents laborals o el pes de treballadors indefinits discontinus. En canvi, recuperen posicions en aquesta dimensió en la taxa de parcialitat involuntària (s'assoleix la primera posició el 2016, quan el 2015 estaven en la quarta) i mantenen la primera posició en les jornades perdudes en accidents laborals i la segona en l'índex de rotació.

- El 2016, les Illes Balears perden la primera posició relativa del rànquing per comunitats autònomes en la dimensió 2 (relacions laborals) que havien assolit el 2015, i se situen en la segona, després que el 2013 baixassin fins a la setzena. Així, les Illes el 2016 passen de la primera a la segona posició en les jornades perdudes en vagues i de la quarta a la vuitena en la cobertura de convenis col·lectius. El 2013, les Balears ocuparen el catorzè lloc pel que fa a les jornades perdudes en vagues i el dotzè en la cobertura dels convenis col·lectius.

- Com en el període 2008-2012, les Balears continuen en les darreres posicions en la dimensió 3 (qualificació, habilitats i aprenentatge). El 2016, com el 2015, ocupen la penúltima posició, si bé molts d'anys s'ha situat en la darrera. Les variables explicatives es troben en el manteniment del major percentatge de joves d'entre 18 i 24 anys que han abandonat l'ensenyament de manera prematura, el segon menor percentatge d'ocupats que segueixen algun tipus de formació, i la segona més baixa proporció d'ocupats amb estudis superiors. En canvi, es guanyen algunes posicions relatives en l'índex de desajustament (es passa de l'onzena a la vuitena).

D'altra banda, les Balears han millorat posicions relatives o s'han mantingut en una bona posició en les cinc dimensions restants:

- Han assolit la segona posició en la dimensió 4 (accés i participació en el mercat de treball), quan el 2015 ocupaven la sisena. Han escalat, per tant, quatre posicions relatives. Això es deu sobretot al fet de ser la comunitat autònoma amb la taxa d'ocupació més gran de la població entre 30 i 54 anys, i de mantenir la segona posició en la taxa d'activitat. També han millorat en els altres dos indicadors pel fet d'haver passat de la cinquena a la tercera posició en la taxa d'atur de les persones d'entre 30 i 54 anys, i de la darrera a la tretzena en el pes dels aturats que no han treballat abans.

- Les Illes Balears encapçalen novament la dimensió 5 (igualtat de gènere) el 2016, quan el 2015 ocupaven la tercera posició. Les Balears remunten respecte al 2015 en indicadors com ara la ràtio de parcialitat involuntària (es passa del dotzè al tercer millor lloc), la ràtio d'aturats que no han treballat amb anterioritat (es passa del tretzè al primer) i la ràtio de la taxa d'atur (es passa del tercer al segon). En canvi, les Balears empitjoren en altres indicadors, com ara la ràtio d'ocupats en llocs de direcció (segregació vertical), en la qual les Illes Balears passen de la quarta posició l'any 2015 a la dotzena el 2016, i també la ràtio d'atur de llarga durada, en què es passa de la novena posició del rànquing a la desena.

- Les Illes Balears escalen cinc llocs relatius en la dimensió 7 (salaris i productivitat) i passen del tretzè lloc el 2015 al vuitè el 2016. En aquesta dimensió,[10] han arribat a estar en la penúltima posició el 2009 i en la quinzena el 2012. Les variables explicatives d'aquesta millora són l'augment salarial pactat (es passa de la tretzena a la tercera posició), i el PIB per ocupat (guanya una posició i se situa en l'onzena). En canvi, les Illes Balears perden dues posicions en l'indicador de remuneració salarial (se situen en el tretzè lloc).

- La comunitat autònoma també guanya una posició relativa en la dimensió 8 (be-

[10] Pel que fa als indicadors d'alta tecnologia, a partir del 2013 l'INE tan sols publica informació sobre ocupats en sectors d'alta tecnologia i sectors de les comunitats autònomes d'Andalusia, Catalunya, Comunitat Valenciana, Madrid i el País Basc, i engloba la resta en l'epígraf «Resto», per la qual cosa el 2016 no s'ha pogut actualitzar aquest indicador.

nestar i protecció social). En aquest cas es passa de la tercera posició el 2015 a la segona el 2016. Es millora en el percentatge de persones que es troben per sota del llindar de la pobresa, ja que es passa de l'onzena posició a la setena. Es manté la primera posició en la ràtio de dependència (aturats + inactius sobre el total d'ocupats) i en la taxa de cobertura de prestacions per atur. També es manté el setè lloc del rànquing en el PIB per capita.

- Finalment, les Illes Balears mantenen el primer lloc del rànquing en la dimensió 6 (cohesió social i mercat de treball). Així i tot, hi ha hagut algunes petites variacions en uns quants indicadors: pas de la cinquena posició a la sisena en la taxa d'atur juvenil i de la primera a la segona en la taxa d'ocupació juvenil (menors de 30 anys). Tanmateix, continuen amb la menor taxa d'atur de la població estrangera i la major taxa d'ocupació de les persones majors de 55 anys, la qual cosa implica que sigui la comunitat autònoma més ben posicionada.

Quadre II-1. Indicadors de l'estratègia 2020

	UE-28				ESPANYA				ILLES BALEARS			
	2016	2017	2018	Objectiu 2020	2016	2017	2018	Objectiu 2020	2016	2017	2018	Objectiu 2020
Percentatge de joves entre 18 i 24 anys amb abandonament escolar prematur	10,7%	10,6%	10,6%	10,0%	19,0%	18,3%	17,9%	15,0%	26,8%	26,5%	24,4%	15,0%
Percentatge de joves (30-34 anys) amb estudis superiors	39,2%	39,9%	40,7%	40,0%	40,1%	41,2%	42,4%	44,0%	32,8%	39,2%	34,9%	44,0%
Taxa d'ocupació entre 20 i 64 anys	71,0%	72,1%	73,1%	75,0%	63,9%	65,5%	67,0%	74,0%	71,4%	71,3%	72,5%	74,0%
Taxa d'ocupació femenina (20-64 anys)	65,3%	66,4%	67,4%		58,1%	59,6%	61,0%	68,5%	67,2%	66,1%	68,4%	68,5%
Total de població que viu en llars amb baixa intensitat de feina (milions)	39,130	35,348	–	–	5,188	4,446	–	–	–	–	–	–
Inversió en R+D (assolir una inversió del 3% a la UE i del 2% a Espanya)	2,0%	2,1%	–	3,0%	1,2%	1,2%	–	2,0%	0,3%	–	–	–
Altres indicadors:												
Taxa d'atur	8,6%	7,6%	6,9%	–	19,6%	17,2%	15,3%	–	13,9%	12,4%	11,5%	–
Percentatge de població adulta (25-64 anys) que participa en educació i formació	10,8%	10,9%	11,1%	–	9,4%	9,9%	10,5%	–	8,7%	8,5%	10,0%	–

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'EUROSTAT, l'INE i l'IBESTAT

Quadre II-2. Treballadors en alta laboral a les Illes Balears per sexe (2011-2018)								
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Total	**405.113**	**395.784**	**397.861**	**410.635**	**432.487**	**455.257**	**480.471**	**496.712**
Homes	217.903	210.632	210.350	217.352	230.473	243.004	257.513	266.283
Dones	187.209	185.150	187.510	193.282	202.014	212.253	222.958	230.429

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social

Quadre II-3. Afiliacions al règim general de la Seguretat Social en equivalència a				
	Nombre d'afiliacions al règim general	% var. interanual	Afiliacions en EJC	% var. interanual
2012	301.062	-2,9	272.609	-2,5
2013	300.674	-0,1	268.941	-1,3
2014	310.777	3,4	278.380	3,5
2015	330.097	6,2	296.829	6,6
2016	350.775	6,3	318.882	7,4
2017	374.371	6,7	343.382	7,7
2018	**389.084**	**3,9**	**360.334**	**4,9**

Font: IBESTAT, a partir de les dades de la TGSS
EJC: Equivalència a jornada completa. Mitjana anual dels quatre trimestres.

Quadre II-4. Evolució del pes de la població ocupada femenina sobre el total de població ocupada a les Illes Balears i Espanya (2011-2018)		
	Illes Balears	Espanya
2011	46,2%	45,3%
2012	46,8%	46,0%
2013	47,1%	46,3%
2014	47,1%	46,3%
2015	46,7%	46,2%
2016	46,6%	46,2%
2017	46,4%	46,2%
2018	46,4%	46,2%

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social

Quadre II-5. Creixement de l'ocupació per sectors d'activitat a les Illes Balears (2017-2018)				
	2017	2018	Var. abs.	Var. (%)
Total	**480.387**	**496.638**	**16.251**	**3,4**
Agricultura	6.724	6.772	48	0,7
Indústria	27.696	28.410	715	2,6
Construcció	48.719	52.193	3.474	7,1
Serveis	397.249	409.263	12.014	3,0

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social

Quadre II-6. Treballadors en alta laboral segons el règim a les Illes Balears (2011-2018)									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	% var. 18/17
Total	**405.112**	**395.784**	**397.861**	**410.635**	**432.487**	**455.257**	**480.471**	**496.712**	**3,38**
Règim general	309.998	301.062	300.674	310.777	330.097	350.775	374.371	389.084	3,93
RE autònoms	80.536	79.638	80.567	83.243	85.932	88.043	89.949	91.923	2,19
RE treballadors de la llar	9.834	10.462	12.156	12.084	11.790	11.582	11.123	10.599	-4,72
RE agrari	2.833	2.707	2.508	2.482	2.492	2.598	2.613	2.620	0,27
RE treballadors de la mar	1.912	1.915	1.956	2.048	2.177	2.259	2.413	2.486	3,00

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social

Quadre II-7. Evolució de les afiliacions per tipus de contracte a les Illes Balears (2017-2018)															
	Indefinits fixos discontinus (1)			Altres indefinits			Total d'indefinits			Temporals			Total d'afiliats (2)		
	2017	2018	% variació	2017	2018	% variació	2017	2018	% variació	2017	2018	% variació	2017	2018	% variació
Gener	13.707	14.753	7,63	164.150	174.707	6,43	177.857	189.460	6,52	93.554	98.348	5,12	392.830	410.935	4,61
Febrer	22.444	24.401	8,72	165.522	176.371	6,55	187.966	200.772	6,81	99.950	102.481	2,53	410.174	427.638	4,26
Març	37.753	45.118	19,51	166.638	178.487	7,11	204.391	223.605	9,40	110.817	113.074	2,04	439.558	463.888	5,54
Abril	63.347	70.333	11,03	168.166	178.722	6,28	231.513	249.055	7,58	134.141	129.248	-3,65	493.869	508.723	3,01
Maig	77.401	86.341	11,55	168.251	179.594	6,74	245.652	265.935	8,26	157.562	152.839	-3,00	534.931	552.639	3,31
Juny	78.185	88.730	13,49	168.472	180.831	7,34	246.657	269.561	9,29	171.773	168.580	-1,86	551.766	574.026	4,03
Juliol	80.886	90.179	11,49	169.588	181.240	6,87	250.474	271.419	8,36	177.315	170.840	-3,65	561.090	577.247	2,88
Agost	81.805	90.294	10,38	169.980	181.651	6,87	251.785	271.945	8,01	166.633	159.275	-4,42	550.839	565.313	2,63
Setembre	81.391	89.424	9,87	171.305	183.481	7,11	252.696	272.905	8,00	156.012	150.416	-3,59	541.441	558.188	3,09
Octubre	48.790	50.342	3,18	171.648	183.491	6,90	220.438	233.833	6,08	112.054	106.566	-4,90	461.682	469.914	1,78
Novembre	18.627	19.171	2,92	173.049	184.860	6,83	191.676	204.031	6,45	100.638	97.749	-2,87	417.213	428.990	2,82
Desembre	14.445	15.253	5,59	173.987	185.508	6,62	188.432	200.761	6,54	97.841	95.358	-2,54	410.257	423.045	3,12
Mitjana anual	**51.565**	**57.028**	**10,59**	**169.230**	**180.745**	**6,80**	**220.795**	**237.774**	**7,69**	**131.524**	**128.731**	**-2,12**	**480.471**	**496.712**	**3,38**

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social

(1) Afiliacions a 01 règim general, 0613 règim agrari i 081 règim de la mar. El total d'afiliats contractats inclou la categoria «no consta». El sumatori d'indefinits i temporals no es correspon amb el total.

(2) El total d'afiliats fa referència a tots els règims i no es correspon al d'afilitats amb contracte de treball.

Quadre II-8. Treballadors afiliats a les Illes Balears per illes (2017-2018)				
	2017	2018	Variació interanual	
			Absoluta	Relativa (%)
Total	**480.457**	**496.699**	**16.243**	**3,38**
Mallorca	383.559	396.345	12.786	3,33
Menorca	31.198	31.926	729	2,34
Eivissa	60.038	62.498	2.459	4,10
Formentera	4.203	4.389	186	4,42
Altres províncies	1.459	1.542	84	5,74

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social

Quadre II-9. Total d'afiliats estrangers a la Seguretat Social a les Illes Balears (2018)					
	Unió Europea	No UE	Total	% UE	% no UE
Gener	34.874	30.903	65.777	53,0	47,0
Febrer	37.034	32.989	70.023	52,9	47,1
Març	42.970	37.874	80.844	53,2	46,8
Abril	51.093	44.291	95.384	53,6	46,4
Maig	60.409	50.487	110.896	54,5	45,5
Juny	64.388	53.533	117.921	54,6	45,4
Juliol	65.084	53.572	118.656	54,9	45,1
Agost	62.986	52.478	115.464	54,6	45,4
Setembre	60.844	51.821	112.665	54,0	46,0
Octubre	44.398	39.273	83.671	53,1	46,9
Novembre	38.172	34.767	72.939	52,3	47,7
Desembre	37.225	33.965	71.190	52,3	47,7
Mitjana 2018	**49.956**	**42.996**	**92.953**	**53,7**	**46,3**

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social

Quadre II-10. Evolució de l'ocupació a les Illes Balears (2007-2018)					
	Població ocupada	Variació		% var. hores efectives treballades	
		Absoluta	Relativa	Total d'ocupats	Assalariats
2007	509.700	14.900	3,0	3,0	4,4
2008	513.500	3.800	0,7	0,3	-1,3
2009	484.300	-29.200	-5,7	-8,8	-5,8
2010	478.400	-5.900	-1,2	-1,0	-2,3
2011	465.100	-13.300	-2,8	-4,4	-6,7
2012	471.800	6.700	1,4	0,5	-0,3
2013	475.800	4.000	0,8	2,9	3,6
2014	482.900	7.100	1,5	1,4	1,7
2015	509.600	26.700	5,5	3,2	3,1
2016	530.600	21.000	4,1	2,8	5,7
2017	537.500	6.900	1,3	0,6	1,4
2018	**560.175**	**22.675**	**4,2**	**6,0**	**6,2**

Font: Enquesta de població activa, INE

Gràfic II-1. Estructura del mercat de treball a les Illes Balears (mitjanes anuals 2018) (variació interanual)

Font: Enquesta de població activa, INE

Quadre II-11. Evolució de la població ocupada (milers) per sectors d'activitat a les Illes Balears per trimestres (2011-2018)

	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis	Total
1r trimestre de 2011	5,9	36,5	45,3	343,0	430,7
2n trimestre de 2011	7,6	35,0	42,7	395,6	480,9
3r trimestre de 2011	8,2	35,5	44,4	422,7	510,8
4t trimestre de 2011	7,7	34,0	44,9	351,3	437,9
1r trimestre de 2012	6,6	35,6	47,4	338,6	428,2
2n trimestre de 2012	4,3	32,7	48,7	403,3	489,0
3r trimestre de 2012	4,1	34,3	46,3	429,2	513,9
4t trimestre de 2012	4,8	32,4	36,3	382,7	456,3
1r trimestre de 2013	3,7	25,5	36,7	363,6	429,5
2n trimestre de 2013	5,5	25,9	38,8	426,5	496,7
3r trimestre de 2013	5,6	25,6	35,3	455,9	522,4
4t trimestre de 2013	5,4	29,0	37,2	383,2	454,8
1r trimestre de 2014	6,5	26,6	38,5	346,9	418,5
2n trimestre de 2014	6,0	28,7	41,2	425,9	501,8
3r trimestre de 2014	5,1	34,7	41,6	451,3	532,7
4t trimestre de 2014	4,3	37,5	42,2	394,4	478,5
1r trimestre de 2015	5,9	36,1	48,1	365,7	455,9
2n trimestre de 2015	5,3	37,2	46,9	436,3	525,8
3r trimestre de 2015	5,7	40,3	41,7	467,6	555,3
4t trimestre de 2015	4,3	37,7	43,1	416,4	501,5
1r trimestre de 2016	5,9	36,8	47,2	401,2	491,1
2n trimestre de 2016	4,3	35,4	49,1	458,4	547,1
3r trimestre de 2016	3,8	35,8	51,0	481,9	572,5
4t trimestre de 2016	3,8	33,6	52,9	421,3	511,6
1r trimestre de 2017	3,6	36,2	55,1	394,6	489,5
2n trimestre de 2017	4,3	41,1	54,6	454,6	554,5
3r trimestre de 2017	4,6	40,7	48,1	492,4	585,8
4t trimestre de 2017	5,4	46,4	49,0	419,5	520,3
1r trimestre de 2018	9,4	43,9	48,9	386,6	488,7
2n trimestre de 2018	9,6	42,6	48,8	473,1	574,2
3r trimestre de 2018	9,0	38,2	45,3	529,2	621,7
4t trimestre de 2018	7,4	36,2	52,4	460,1	556,1

Font: Enquesta de població activa, INE

Quadre II-12. Taxa d'activitat per comunitats autònomes (2017-2018)

	2017					2018				
	1r trimestre	2n trimestre	3r trimestre	4t trimestre	Mitjana	1r trimestre	2n trimestre	3r trimestre	4t trimestre	Mitjana
Espanya	**58,8**	**58,8**	**58,9**	**58,8**	**58,8**	**58,5**	**58,8**	**58,7**	**58,6**	**58,7**
Andalusia	57,7	57,4	57,3	56,9	57,4	57,1	57,1	56,8	56,6	56,9
Aragó	58,8	58,8	58,3	58,5	58,6	58,1	58,7	58,8	59,1	58,7
Astúries	50,8	51,2	50,8	50,7	50,9	51,0	50,8	51,1	50,3	50,8
Illes Balears	**61,8**	**65,7**	**67,4**	**61,6**	**64,1**	**60,8**	**66,1**	**67,9**	**62,9**	**64,4**
Illes Canàries	60,2	60,3	60,0	60,9	60,3	60,0	59,8	60,8	61,0	60,4
Cantàbria	55,6	55,9	55,8	55,9	55,8	54,7	55,2	55,1	54,3	54,8
Castella i Lleó	54,5	55,1	55,0	54,4	54,8	54,2	54,6	54,9	54,5	54,5
Castella-la Manxa	59,2	58,8	58,1	59,5	58,9	58,6	58,8	58,7	59,1	58,8
Catalunya	61,8	61,6	61,9	61,7	61,7	61,0	61,3	61,2	61,7	61,3
Com. Valenciana	59,0	58,8	59,3	59,3	59,1	58,4	58,9	58,8	58,1	58,5
Extremadura	54,7	55,3	54,3	54,8	54,8	55,1	55,5	55,3	55,3	55,3
Galícia	53,3	53,3	53,6	53,0	53,3	53,0	53,6	53,6	53,0	53,3
Madrid	62,7	62,6	62,9	63,3	62,9	63,3	62,8	62,5	62,9	62,9
Múrcia	59,5	59,6	59,7	59,3	59,5	58,9	59,5	59,3	59,6	59,3
Navarra	58,7	59,6	59,3	58,9	59,1	58,4	59,5	59,1	59,3	59,1
País Basc	55,9	56,0	56,3	56,3	56,2	56,2	56,7	55,8	56,4	56,3
La Rioja	59,5	58,8	58,6	58,9	59,0	58,3	59,4	59,6	59,3	59,2
Ceuta	57,6	53,5	55,1	57,0	55,8	59,1	61,7	59,1	55,4	58,8
Melilla	57,9	60,3	60,0	60,7	59,7	60,9	63,9	64,5	62,0	62,8

Font: Enquesta de població activa, INE

Quadre II-13. Taxa d'activitat, d'ocupació i d'atur per sexes i per grups d'edat a les Illes Balears (2017-2018)

	Activitat			Ocupació			Atur		
	2017	2018	Var. 18/17 (abs.)	2017	2018	Var. 18/17 (abs.)	2017	2018	Var. 18/17 (abs.)
Ambdós sexes	**64,1**	**64,4**	**0,3**	**56,1**	**57,0**	**0,9**	**12,4**	**11,5**	**-0,9**
16-19 anys	23,7	21,4	-2,4	13,8	12,2	-1,5	42,0	42,7	0,7
20-24 anys	56,3	64,5	8,2	41,0	49,7	8,7	27,2	22,9	-4,3
25-54 anys	87,5	87,5	0,0	78,1	78,2	0,1	10,8	10,7	-0,1
55 i més anys	30,2	30,4	0,2	26,4	27,9	1,4	12,4	8,2	-4,2
Homes	**70,2**	**69,9**	**-0,3**	**61,5**	**61,5**	**0,0**	**12,4**	**12,0**	**-0,4**
16-19 anys	26,7	24,9	-1,7	13,4	14,6	1,3	49,9	41,4	-8,4
20-24 anys	60,9	70,8	9,8	45,8	51,2	5,4	24,8	27,6	2,8
25-54 anys	92,5	92,4	-0,1	82,8	82,6	-0,2	10,4	10,6	0,2
55 i més anys	36,3	34,3	-2,1	31,4	31,0	-0,5	13,5	9,7	-3,9
Dones	**58,1**	**59,1**	**0,9**	**50,9**	**52,6**	**1,7**	**12,5**	**10,9**	**-1,6**
16-19 anys	20,6	17,5	-3,1	14,2	9,7	-4,5	31,2	44,6	13,4
20-24 anys	51,6	58,0	6,5	36,1	48,2	12,1	30,0	17,0	-13,0
25-54 anys	82,4	82,5	0,1	73,2	73,6	0,4	11,2	10,8	-0,5
55 i més anys	24,7	26,9	2,2	22,0	25,1	3,1	10,9	6,6	-4,3

Font: Enquesta de població activa, INE

Quadre II-14. Taxes d'ocupació per comunitats autònomes (2017-2018)										
	2017					2018				
	1r trimestre	2n trimestre	3r trimestre	4t trimestre	Mitjana	1r trimestre	2n trimestre	3r trimestre	4t trimestre	Mitjana
Espanya	**47,8**	**48,7**	**49,3**	**49,1**	**48,7**	**48,7**	**49,8**	**50,2**	**50,1**	**49,7**
Andalusia	42,2	42,9	42,8	43,0	42,7	43,0	43,9	43,8	44,6	43,8
Aragó	50,9	52,1	52,2	51,8	51,8	51,4	52,8	53,0	52,6	52,4
Astúries	43,6	44,5	44,2	43,3	43,9	43,3	44,2	44,2	43,8	43,9
Illes Balears	**51,4**	**58,1**	**61,1**	**53,8**	**56,1**	**50,2**	**58,7**	**63,1**	**56,0**	**57,0**
Illes Canàries	44,7	45,6	46,9	47,5	46,2	47,7	47,8	48,8	48,8	48,3
Cantàbria	47,8	48,0	48,7	48,3	48,2	47,9	48,8	50,1	49,0	49,0
Castella i Lleó	46,3	47,2	47,9	46,9	47,1	46,6	48,1	48,7	48,4	47,9
Castella-la Manxa	45,9	45,7	47,3	47,8	46,7	46,5	47,5	48,9	49,5	48,1
Catalunya	52,3	53,4	54,1	53,9	53,5	53,5	54,3	54,7	54,4	54,2
Comunitat Valenciana	47,4	47,8	48,9	49,4	48,4	48,4	49,7	49,8	49,8	49,4
Extremadura	38,7	41,0	40,9	41,0	40,4	40,8	42,3	43,3	42,5	42,2
Galícia	44,0	44,8	45,8	45,2	45,0	45,0	46,1	47,0	46,6	46,2
Madrid	53,8	54,5	55,1	54,6	54,5	54,8	55,3	55,1	55,7	55,2
Múrcia	48,0	49,2	48,9	49,1	48,8	48,0	49,8	49,6	50,1	49,4
Navarra	52,7	53,3	53,1	53,2	53,1	52,3	53,6	53,4	53,4	53,2
País Basc	49,3	49,8	49,8	50,4	49,8	50,2	51,0	50,5	51,0	50,7
La Rioja	51,9	52,4	51,2	52,1	51,9	51,9	53,1	53,9	53,2	53,0
Ceuta	44,2	44,0	42,8	42,1	43,3	40,5	43,5	40,9	42,1	41,7
Melilla	40,9	42,0	44,3	45,8	43,3	44,3	46,0	49,0	47,2	46,6

Font: Enquesta de població activa, INE

Quadre II-15. Taxa d'ocupació dels joves menors de 30 anys per comunitats autònomes (2018)			
	Ocupats < 30 anys	Població < 30 anys	Taxa d'ocupació
Espanya	**2.662.287**	**6.574.911**	**40,5**
Andalusia	423.246	1.279.149	33,1
Aragó	76.551	172.555	44,4
Astúries	34.450	110.391	31,2
Illes Balears	**88.982**	**178.099**	**50,0**
Illes Canàries	127.572	338.062	37,7
Cantàbria	25.073	70.183	35,7
Castella i Lleó	118.051	293.050	40,3
Castella-la Manxa	114.312	300.320	38,1
Catalunya	512.401	1.071.464	47,8
Com. Valenciana	278.124	689.056	40,4
Extremadura	51.151	160.333	31,9
Galícia	121.085	318.518	38,0
Madrid	421.649	934.273	45,1
Múrcia	90.737	232.428	39,0
Navarra	40.099	90.796	44,2
País Basc	113.618	264.358	43,0
La Rioja	17.636	41.150	42,9
Ceuta	3.779	14.943	25,3
Melilla	3.771	15.783	23,9

Font: Enquesta de població activa, INE

Quadre II-16. Població d'entre 18 i 24 anys que no ha completat el nivell d'educació secundària, per comunitats autònomes (2018)			
	Total	Homes	Dones
UE 28	**10,6**	**12,2**	**8,9**
Espanya	**17,9**	**21,7**	**14,0**
Andalusia	21,9	26,0	17,6
Aragó	15,8	18,1	13,2
Astúries	12,6	14,8	10,3
Illes Balears	**24,4**	**27,0**	**21,7**
Illes Canàries	20,9	23,9	18,1
Cantàbria	9,8	8,9	10,7
Castella i Lleó	13,9	18,1	9,6
Castella-la Manxa	20,5	24,8	15,5
Catalunya	17,0	21,5	12,5
Comunitat Valenciana	20,2	24,2	16,1
Extremadura	20,9	27,7	13,9
Galícia	14,3	17,0	11,4
Madrid	14,4	17,8	11,0
Múrcia	24,1	30,8	16,7
Navarra	11,4	12,4	10,3
País Basc	6,9	9,4	4,5
La Rioja	17,1	18,2	16,1

Font: Las cifras de la educación en España, Ministeri d'Educació i Cultura

Quadre II-17. Taxes d'atur per comunitats autònomes (2017-2018)										
	2017					2018				
	1r trimestre	2n trimestre	3r trimestre	4t trimestre	Mitjana	1r trimestre	2n trimestre	3r trimestre	4t trimestre	Mitjana
Espanya	**18,8**	**17,2**	**16,4**	**16,6**	**17,2**	**16,7**	**15,3**	**14,6**	**14,5**	**15,3**
Andalusia	26,9	25,2	25,4	24,4	25,5	24,7	23,1	22,9	21,3	23,0
Aragó	13,3	11,4	10,5	11,4	11,7	11,6	10,0	9,9	11,1	10,6
Astúries	14,2	13,0	13,0	14,6	13,7	15,0	13,1	13,5	12,9	13,6
Illes Balears	**16,8**	**11,5**	**9,3**	**12,6**	**12,4**	**17,4**	**11,2**	**7,2**	**10,9**	**11,5**
Illes Canàries	25,7	24,3	21,9	22,0	23,5	20,6	20,1	19,6	20,0	20,1
Cantàbria	14,1	14,0	12,7	13,5	13,6	12,5	11,6	9,0	9,7	10,7
Castella i Lleó	15,1	14,5	13,0	13,7	14,1	13,9	12,0	11,3	11,2	12,1
Castella-la Manxa	22,5	22,2	18,6	19,7	20,8	20,7	19,1	16,7	16,2	18,2
Catalunya	15,3	13,2	12,5	12,6	13,4	12,2	11,4	10,6	11,8	11,5
Comunitat Valenciana	19,8	18,7	17,5	16,8	18,2	17,1	15,6	15,3	14,3	15,6
Extremadura	29,2	25,8	24,8	25,1	26,2	25,9	23,9	21,7	23,1	23,6
Galícia	17,4	16,1	14,5	14,7	15,7	15,1	14,0	12,2	12,0	13,3
Madrid	14,2	13,0	12,4	13,8	13,3	13,4	12,1	11,9	11,5	12,2
Múrcia	19,3	17,5	18,1	17,2	18,0	18,6	16,3	16,3	15,8	16,8
Navarra	10,3	10,6	10,5	9,6	10,2	10,5	9,9	9,7	10,0	10,0
País Basc	11,9	11,2	11,6	10,6	11,3	10,8	10,1	9,4	9,6	10,0
La Rioja	12,9	10,9	12,6	11,5	12,0	11,0	10,7	9,6	10,3	10,4
Ceuta	23,3	17,8	22,4	26,0	22,5	31,4	29,5	30,8	24,0	29,0
Melilla	29,5	30,2	26,2	24,6	27,6	27,2	28,0	24,0	23,9	25,8

Font: Enquesta de població activa, INE

Quadre II-18. Dimensions i indicadors de qualitat del treball	
Dimensions	Indicadors
1. Condicions del lloc de feina	a) Grau de satisfacció en el lloc de feina
	b) Index d'incidència dels accidents de treball
	c) Jornades perdudes en accidents laborals
	d) Nivell d'estrès en el lloc de feina
	e) Taxa de parcialitat involuntària
	f) Taxa de temporalitat
	g) Percentatge d'ocupació indefinida discontinua
	h) Index de rotació
2. Relacions laborals	a) Jornades perdudes en vagues
	b) Cobertura dels convenis col·lectius
3. Qualificació, habilitats i aprenentatge	a) Ocupats amb estudis superiors
	b) Index de desajustament
	c) Ocupats que segueixen algun tipus de formació
	d) Persones que han abandonat l'ensenyament prematurament (18-24 anys)
4. Accés i participació en el mercat laboral	a) Aturats que no han fet feina abans
	b) Taxa d'activitat
	c) Taxa d'ocupació de la població de 30-54 anys
	d) Taxa d'atur de la població de 30-54 anys
5. Igualtat de gènere	a) Desigualtat salarial
	b) Ràtio de parcialitat involuntària
	c) Ràtio de taxes d'ocupació
	d) Ràtio de taxes d'atur
	e) Ràtio d'aturats que no han fet feina abans
	f) Ràtio de taxa de temporalitat
	g) Ràtio d'atur de llarga durada
	h) Index de Duncan (ràtio de segregació sectorial)
	i) Ràtio d'ocupació en grup de directius
6. Cohesió social i mercat laboral	a) Taxa d'atur població estrangera
	b) Taxa d'atur de menors de 30 anys
	c) Taxa d'ocupació de menors de 30 anys
	d) Taxa d'ocupació de > 55 anys
	e) Ocupats amb discapacitat sobre el total d'ocupats (*)
7. Salaris i productivitat	a) Remuneració salarial
	b) PIB per ocupat
	c) Ocupats en sectors d'alta tecnologia
	d) Augment salarial pactat
8. Benestar i Protecció Social	a) PIB per capita
	b) Ràtio de dependència
	c) Taxa neta de cobertura de les prestacions per atur
	e) Percentatge de persones situades per sota del llindar de pobresa

Font: Parellada, M.; Puiggròs, A.; Ribas, M. Indicadors de qualitat del treball 2006, Consell Econòmic i Social
(*) Dada no disponible i no computada per elaborar l'IQT.

Quadre II-19. Ponderacions establertes en els diversos escenaris. IQT (2006)				
Dimensió	Base	Tradicional	Intermedi	Innovador
1. Condicions del lloc de feina	12,5	10	10	10
2. Relacions laborals	12,5	10	10	10
3. Qualificació, habilitats i aprenentatge	12,5	10	15	20
4. Accés i participació en el mercat laboral	12,5	20	15	10
5. Igualtat de gènere	12,5	10	15	20
6. Cohesió social i mercat laboral	12,5	10	10	10
7. Salaris i productivitat	12,5	20	15	10
8. Benestar i protecció social	12,5	10	10	10

Font: Parellada, M.; Puiggròs, A.; Ribas, M.Indicadors de qualitat del treball 2006, Consell Econòmic i Social

Quadre II-20. Rànquing d'IQT de les comunitats autònomes segons les ponderacions establertes (2006-2016)

	Base										
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Andalusia	17	17	15	17	17	14	15	16	14	14	15
Aragó	5	3	2	3	2	4	4	8	6	5	8
Astúries	14	9	9	11	11	9	10	9	9	10	10
Illes Balears	**3**	**4**	**4**	**5**	**7**	**5**	**7**	**7**	**5**	**3**	**3**
Canàries	11	11	11	13	10	13	13	13	13	11	12
Cantàbria	13	8	8	9	6	7	6	6	8	6	5
Castella-la Manxa	10	15	17	16	15	15	16	15	15	16	14
Castella i Lleó	15	13	14	10	14	10	12	11	10	9	11
Catalunya	2	2	5	2	4	2	2	2	3	2	2
Com. Valenciana	8	14	6	12	9	11	11	10	12	13	9
Extremadura	16	16	16	15	16	17	17	17	17	15	17
Galícia	9	12	10	7	12	12	9	12	11	12	13
Madrid	1	1	1	1	3	1	1	1	1	1	1
Múrcia	12	10	13	14	13	16	14	14	16	17	16
Navarra	4	5	3	4	1	3	3	3	2	7	7
País Basc	6	7	7	6	8	6	5	4	4	4	6
La Rioja	7	6	12	8	5	8	8	5	7	8	4

	Tradicional										
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Andalusia	17	17	15	17	16	14	16	15	13	14	14
Aragó	5	2	3	3	2	4	4	8	5	5	8
Astúries	13	9	11	11	10	10	10	10	8	10	10
Illes Balears	**4**	**5**	**5**	**6**	**8**	**6**	**7**	**7**	**6**	**6**	**3**
Canàries	14	14	13	13	12	13	14	13	14	13	13
Cantàbria	12	8	8	10	7	8	6	6	9	7	7
Castella-la Manxa	10	15	17	15	15	16	15	16	16	17	15
Castella i Lleó	15	10	14	9	14	9	11	11	10	9	11
Catalunya	2	3	4	2	5	2	5	4	3	2	2
Com. Valenciana	8	13	7	12	9	11	12	9	11	12	9
Extremadura	16	16	16	16	17	17	17	17	17	16	17
Galícia	9	11	10	7	11	12	9	12	12	11	12
Madrid	1	1	1	1	3	1	1	1	1	1	1
Múrcia	11	12	12	14	13	15	13	14	15	15	16
Navarra	3	4	2	4	1	3	3	2	2	4	6
País Basc	6	6	6	5	6	5	2	3	4	3	5
La Rioja	7	7	9	8	4	7	8	5	7	8	4

	Intermedi										
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Andalusia	17	17	15	17	16	14	15	15	14	14	14
Aragó	5	3	3	3	2	4	5	8	6	5	8
Astúries	12	10	10	10	10	9	10	9	8	9	9
Illes Balears	**3**	**5**	**5**	**6**	**8**	**6**	**7**	**7**	**5**	**7**	**3**
Canàries	14	13	12	13	11	13	13	13	13	12	13
Cantàbria	11	8	9	9	7	8	6	6	9	6	5
Castella-la Manxa	13	16	17	15	15	16	16	16	15	16	15
Castella i Lleó	15	11	14	11	14	10	12	12	11	11	11
Catalunya	2	2	4	2	4	2	3	2	3	2	2
Com. Valenciana	8	14	7	12	9	12	11	10	12	13	10
Extremadura	16	15	16	16	17	17	17	17	17	17	17
Galícia	9	9	8	7	12	11	9	11	10	10	12
Madrid	1	1	1	1	3	1	1	1	1	1	1
Múrcia	10	12	13	14	13	15	14	14	16	15	16
Navarra	4	4	2	4	1	3	2	4	2	4	7
País Basc	7	6	6	5	6	5	4	3	4	3	6
La Rioja	6	7	11	8	5	7	8	5	7	8	4

	Innovador										
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Andalusia	17	17	15	17	17	14	15	15	14	14	14
Aragó	5	3	2	3	2	3	4	8	6	6	7
Astúries	14	10	8	11	11	9	10	9	7	10	9
Illes Balears	**3**	**4**	**5**	**5**	**7**	**5**	**7**	**7**	**5**	**5**	**3**
Canàries	11	11	11	13	9	13	13	13	13	12	13
Cantàbria	12	7	10	9	6	6	5	6	8	3	4
Castella-la Manxa	10	16	17	16	15	15	16	16	15	15	15
Castella i Lleó	15	12	14	10	14	10	11	10	11	9	11
Catalunya	2	2	3	2	5	2	2	2	2	2	2
Com. Valenciana	8	14	6	12	10	12	12	11	12	13	10
Extremadura	16	15	16	15	16	17	17	17	17	17	17
Galícia	9	9	9	6	12	11	9	12	10	11	12
Madrid	1	1	1	1	3	1	1	1	1	1	1
Múrcia	13	13	13	14	13	16	14	14	16	16	16
Navarra	4	5	4	4	1	4	3	4	3	7	8
País Basc	6	8	7	7	8	7	6	3	4	4	6
La Rioja	7	6	12	8	4	8	8	5	9	8	5

Font: Parellada, M.; Puiggròs, A.; Ribas, M. Indicadors de qualitat del treball 2006, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears
Nota: La regió amb els resultats més bons ocupa el primer lloc en el rànquing, mentre que la darrera regió (la que obté els pitjors resultats) té el valor 17.

2. ANÀLISI DEL MERCAT DE TREBALL DE LES ILLES BALEARS

A continuació, a partir de l'Enquesta de població activa (EPA), s'analitza detalladament l'ocupació en funció de cada situació laboral; l'estacionalitat; la temporalitat; les persones ocupades i assalariades per jornada, per gènere i per sector d'activitat; l'atur registrat, i els fluxos d'entrada i de sortida del mercat de treball de les Illes Balears.

2.1. L'ocupació per situacions laborals

Segons les dades de l'Enquesta de població activa, del total de 560.100 treballadors ocupats l'any 2018, 456.800 han estat assalariats, xifra que representa el 81,6 % del total de persones ocupades a les Balears. Respecte al 2017, augmenta el nombre de treballadors assalariats un 5,7 %, mentre que cau el nombre de treballadors per compte propi (–2,1 %) per segon any consecutiu. (Vegeu el quadre II-21.)

En el col·lectiu de treballadors assalariats, els del sector públic experimenten un augment en relació amb el 2017 de 6.100 efectius, un 9,3 %; mentre que els assalariats del sector privat ho fan en 18.600 treballadors, que en termes relatius equivalen a un creixement del 5,1 %.

A més, entre els treballadors ocupats per compte propi, el nombre dels que treballen dins la categoria d'ocupadors ha estat de 34.500 persones, la qual cosa significa un descens del 9,4 % respecte a l'any 2017. En canvi, en la categoria dels empresaris sense assalariats, que són 66.400, és a dir, el 64,4% del total de treballadors per compte propi, es produeix un augment del 3,9 % en relació amb l'any anterior.

2.2. L'estacionalitat

L'estacionalitat és un fet indiscutible que forma part del model de creixement de la nostra economia i que s'esdevé de forma més accentuada a les illes menors, on la temporada turística té una durada més curta que a Mallorca. Els efectes laborals de l'estacionalitat són prou coneguts: més dificultat per sumar períodes de cotització, amb els efectes induïts conseqüents sobre els nivells de protecció social, entre d'altres.

Així doncs, el mes de juliol del 2018 hi ha un 36,5 % més de treballadors d'alta a la Seguretat Social que el mes de desembre a les Illes Balears, fet que no es produeix en el conjunt d'Espanya, on l'afiliació del desembre superava la del juliol. Hi ha diferències per illes. Les Pitiüses presenten històricament el nivell més elevat d'estacionalitat: Formentera (177,7 %) i Eivissa (85,7 %), després hi ha Menorca (45,8 %) i Mallorca (28,4 %). (Vegeu el quadre II-22.)

2.3. La temporalitat

Pel que fa a la temporalitat, el 28,4 % del total d'assalariats de les Balears del 2018 ha tingut un contracte temporal, percentatge que representa un descens de gairebé un punt en relació amb la taxa del 2017. Tanmateix, les Illes Balears estan 1,6 punts per sobre de la mitjana estatal de temporalitat i són la setena comunitat autònoma amb la taxa més elevada. Madrid (19,8 %) i Catalunya (21,9%) són les comunitats autònomes amb les taxes de temporalitat més baixes. A més, la taxa de temporalitat de les Balears és més elevada en el segon trimestre de l'any i sobretot en el tercer, que corresponen als trimestres de més activitat turística. (Vegeu el quadre II-23. i el gràfic IIA-7.)

Per seccions econòmiques, les que presenten més temporalitat són la construcció, amb un 43,4 % del total d'assalariats amb contracte temporal; l'Administració pública, educació i activitats sanitàries (31,7 %), i l'agricultura (31,0 %). En canvi, les branques de la indústria són les que presenten un índex de temporalitat més baix. D'altra banda, els treballadors estrangers presenten un taxa de temporalitat significativament superior a la dels treballadors de nacionalitat espanyola, amb un 35,6 % i un 26,5 % respectivament. Finalment, pel que fa al tipus de sector (públic o privat), s'observa com el 2018 el sector públic presenta taxa de temporalitat més

elevada, amb un 32,1 % respecte al sector privat, que és del 27,7 %, fet que no es produïa en tota la sèrie històrica (des del 2006). (Vegeu el quadre II-24.)

El 2018, les dones de les Balears, amb un 27,6 % d'assalariades amb contracte temporal sobre el total d'assalariades, mostren una taxa de temporalitat inferior a la dels homes (29,2 %), fet que es dona en tota la sèrie històrica estadística (2006-2018), tret dels anys 2006 i 2011. Aquesta circumstància no s'esdevé en el conjunt d'Espanya, on les dones tenen en tota la sèrie històrica una taxa de temporalitat superior a la dels homes. Cal remarcar que durant l'any 2018 la taxa de temporalitat femenina ha pujat 0,6 punts, mentre que la masculina ha caigut 2,2 p. p. (Vegeu el quadre II-25.)

Per tipus de jornada, la taxa de temporalitat en la jornada parcial és 17,4 punts superior a la dels treballadors a jornada completa, diferència que s'ha accentuat respecte a l'any 2017. L'any 2013, aquesta diferència va assolir els 25,7 punts. Pel que fa al 2017, cau 1,1 punts la taxa de temporalitat dels treballadors a jornada completa, mentre que puja 2,3 punts la dels que treballen a jornada parcial. (Vegeu el quadre II-26.)

Quant als grups d'edat, els més joves són els que tenen les taxes més altes. Així, el grup de treballadors entre 16 i 24 anys presenta la taxa més elevada (73,0 %), com es reflecteix en el gràfic corresponent. En el cas de les persones de mitjana edat, la taxa es va reduint, i continua perdent pes també per en el col·lectiu de més grans de 55 anys, que són els que presenten una taxa de temporalitat més baixa (12,0 %). (Vegeu el gràfic IIA-8.)

2.4. Els ocupats i els assalariats per tipus de jornada, per gènere i per sector econòmic

L'any 2018, el nombre de persones ocupades a jornada completa a les Illes Balears és de 492.531, mentre que a jornada parcial són 67.615. La taxa de parcialitat és, per tant, del 12,1 %. En el cas dels assalariats aquesta taxa és del 12,7 %. Es produeix una caiguda per tercer any consecutiu de la taxa de parcialitat, 0,6 punts respecte al 2017. De fet, el nombre de treballadors a jornada completa encadena sis anys consecutius d'augments interanuals, mentre que els que treballen a jornada parcial n'encadenen tres de descensos. Respecte al 2012, els ocupats a jornada completa han augmentat un 22,1 %. En canvi, els ocupats a jornada parcial han caigut un 1,3 % en aquest mateix període. (Vegeu el quadre II-27.)

Per sexe, del total de 67.615 treballadors a jornada parcial, 50.729 són dones (75,0 %). És a dir, 3 de cada 4 ocupats a jornada parcial de les Balears és una dona. Per comparació, en el conjunt d'Espanya el pes de les dones sobre el total d'ocupats a temps parcial és del 74,5 %. Dit d'una altra manera, la taxa de parcialitat femenina assoleix el 19,5 % a les Balears, mentre que la masculina és del 5,6 %. La diferència que hi ha entre ambdues taxes és considerable i es manté en el temps, ja que d'ençà del 2007 ha oscil·lat entre els 11 p. p. i els 16 p. p., la qual cosa implica que les dones han de patir les conseqüències d'aquesta contractació, que tindrà efectes tant en la seva trajectòria professional com en les futures prestacions que percebin, entre d'altres.

A més, si es compara el pes dels assalariats sobre el total d'ocupats, s'observa com el 2018 les dones mostren una taxa de salarització més alta (85,4 %) que els homes (78,2%). Aquest fet es repeteix en tota la sèrie històrica estudiada. Tanmateix, respecte al 2017, les dones no assalariades pugen un 8,1 % en termes relatius, mentre que els homes cauen un 6,9 %. Fàcilment es pot comprovar la presència minoritària de les dones en l'activitat empresarial,[11] un 14,0 % del total de les dones ocupades a la nostra comunitat autònoma i un 21,5 % en el cas dels homes.

Per sector d'activitat econòmica, les dones ocupades es concentren en un 93,7 % en el sector dels serveis. Aquest percentatge assoleix el 94,1 % si només es tenen en compte les assalariades. En canvi, quant al col·lectiu masculí, els serveis aglutinen el

[11] Es compten les categories següents: empleadors, empresaris sense assalariats o membres de cooperativa.

72,8 % dels ocupats i el 73,4 % dels assalariats. La major terciarització de l'economia de les Balears suposa un increment del pes dels treballadors en el sector dels serveis, que experimenten increments respecte al 2017, tant entre els homes (3,7 %) com, sobretot, entre les dones (6,2 %). (Vegeu el quadre II-28.)

En canvi, la presència femenina en la resta d'activitats econòmiques és més aviat residual. Així, en el sector de la construcció, els homes representen el 89,1 % dels total d'ocupats. En el sector industrial, el percentatge d'homes ocupats és notablement superior al de dones en qualsevol dels règims (el 75,6 % dels ocupats i el 73,7 % en el cas dels assalariats). Finalment, el sector agrari i pesquer, que aglutina l'1,6 % del total d'ocupats, també és majoritàriament masculí, atès que un 84,4 % dels ocupats són homes.

2.5. L'atur i les demandes d'ocupació

L'any 2018 es tanca amb una mitjana de 86.075 demandants d'ocupació registrats a les oficines del SOIB. Suposa un descens del 2,3 % respecte a la xifra del 2017. Del total de demandants, el 58,0 % correspon als denominats DENO;[12] el 38,1 % ja tenen una ocupació (fixos discontinus i d'altres), i la resta (3,9 %) són persones amb una disposició limitada (per exemple, estudiants) o bé que demanen una ocupació específica. En relació amb el 2017, es donen situacions diferents. Així, el col·lectiu de demandants no ocupats o DENOS experimenta un descens del –5,3 % en termes interanuals. En canvi, augmenten els demandants ocupats, tant el grup de fixos discontinus (3,0 %), com el d'altres ocupats (0,6 %). (Vegeu el quadre II-29.)

Si ens centram en les xifres d'atur registrat, l'any 2018 les Illes Balears tanquen amb una mitjana anual de 48.641 persones aturades. Per primera vegada la xifra d'atur està per sota de la xifra del 2008 i encadena sis anys consecutius de descensos interanuals. El 2012, es va assolir el màxim històric d'atur registrat, amb una mitjana anual de 87.544 persones. Les Illes Balears es caracteritzen per ser la comunitat autònoma on la caiguda de l'atur ha estat més intensa. De fet, és l'única comunitat autònoma amb una xifra d'atur registrat inferior al 2008 perquè en el conjunt d'Espanya encara es troba un 29,1% per sobre.

Amb més detall es pot comentar que, respecte al 2017, l'atur es redueix en 2.850 persones, la qual cosa en termes relatius suposa un descens del –5,5 %. Per illes, Mallorca concentra el pes de l'atur més elevat (80,1%), seguida d'Eivissa (12,0 %), Menorca (7,4 %) i Formentera (0,5 %). El 2018, continuen els descensos interanuals a totes les illes, si bé de forma més intensa a Menorca (–7,8 %), seguida d'Eivissa (–5,4 %), Mallorca (–5,3 %) i Formentera (–3,6 %). Així doncs, aquesta tendència de fons de reduccions importants de l'atur ja fa bastants anys que es produeix i es continua estenent a totes les illes, si bé de forma més moderada que els anys passats, amb descensos en molts casos de dos dígits.

Per sexe, els homes han experimentat un descens interanual del –7,1 % de l'atur registrat, per sobre del descens del col·lectiu femení (–4,3 %). El 2018, les dones representen el 55,8 % del total de l'atur registrat. Les dones havien estat majoria a les llistes d'atur fins al 2008, ja que l'arribada de la recessió econòmica —amb un gran impacte en la construcció, que és un sector predominantment masculí— va provocar grans increments d'atur entre els homes. Així, entre el 2008 i el 2013, ambdós inclosos, el col·lectiu masculí aturat supera el femení. A partir del 2014, una vegada que s'entra en un període de reactivació, de nou tornen a ser les dones les qui proporcionalment resulten més afectades per les situacions d'atur. El 2018, els homes presenten una xifra d'atur d'un 14,4% per sota de la del 2008, mentre que les dones aturades encara estan un 14,6 % per sobre. (Vegeu el quadre II-30.)

Per grups d'edat, el major pes dels aturats correspon al grup majoritari —el de 25 a 54 anys—, que representa el 65,6 %; el segueix

[12] Segons la terminologia del Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social, entre els demandants no ocupats s'hi inclouen les categories d'aturats registrats i altres no ocupats (demandants d'una jornada inferior a vint hores, demandants estudiants, demandants de serveis previs a l'ocupació). Els altres no ocupats són les persones demandants de feina que es considerarien aturades en l'EPA.

el grup de majors de 55 anys (22,7 %) i el de joves (11,7 %). En termes interanuals, cau l'atur en cada un dels grups i de forma més intensa entre els de 25 a 54 anys (–6,5%); després hi ha el grup de majors de 55 anys (–4,1%), i, finalment, el de menors de 25 anys (–2,9 %). El 2018, els majors de 55 anys continuen amb xifres d'atur molt superiors a les del 2008, concretament un 67,4 % per sobre. En canvi, el col·lectiu més jove ja ha recuperat amb escreix les xifres anteriors a la crisi, i el 2018 els menors de 25 anys se situen un 22,6 % per sota de la xifra d'atur del 2008.

El 2018, l'atur de llarga durada representa el 26,9 % del total d'atur registrat, 12,5 p. p. per sobre del valor del 2008 (14,4 %). Les Balears continuen com la comunitat autònoma amb el percentatge més baix d'aturats de llarga durada sobre el total d'atur registrat, molt per sota de la mitjana nacional (41,5 %). El 2018 és el quart any en què aquest indicador es redueix interanualment (–2,6 p. p.). A més, el ritme de reducció de l'atur de llarga durada és més intens que el del conjunt d'atur registrat, que ha estat del –13,9 % i del –5,5 % respectivament. (Vegeu el quadre II-31.)

Pel que fa al perfil de les persones en situació d'atur de llarga durada, és majoritàriament femení (el 62,1 % del total d'aturats de llarga durada són dones). A més, respecte al 2016, el descens ha estat més intens entre el col·lectiu masculí (–17,4 %) que entre el femení (–10,9%) per cinquè any consecutiu. S'ha de recalcar que es tracta de descensos molt importants, per sobre de la caiguda del total d'atur registrat.

Per grups d'edat, el fet més significatiu és que el 2018 el 69,5 % del total dels aturats de llarga durada és major de 45 anys, la qual cosa demostra les dificultats de reinserció d'aquest col·lectiu, atès que els aturats de més edat són un dels grups que presenten més problemes d'ocupabilitat. En relació amb l'any anterior, tots els grups d'edat han experimentat un descens; el més accentuat ha estat el del grup entre 25 i 44 anys (–16,5%), seguit pel grup de més edat, majors de 45 anys (–12,9 %). Segons el nivell d'estudis, el 49,2 % dels aturats de llarga durada no tenen estudis o només han fet els estudis primaris, cosa que també en dificulta l'ocupabilitat. Finalment, segons el sector econòmic, veim com hi ha una forta concentració d'aquestes persones en el sector de serveis (76,0 %). (Vegeu el quadre II-32.)

El gràfic IIA-9 compara l'evolució de l'atur segons les dues fonts disponibles, els registres del SOIB i l'Enquesta de població activa. Segons l'EPA, l'any 2018 el nombre d'aturats cau un 4,5 % respecte al 2017, descens interanual similar al que apunten els registres del SOIB del –5,5 %. Hi ha diferències metodològiques importants entre ambdues fonts, entre d'altres, que l'EPA incorpora a la xifra d'aturats les persones que cerquen feina activament i també els desanimats (que fa temps que no tenen feina i que, com que no tenen dret a prestació, no es registren a les oficines com a demandants d'ocupació). (Vegeu el gràfic IIA-9.)

Finalment, cal comentar que les Illes Balears es caracteritzen per ser la comunitat autònoma amb el percentatge més alt d'estrangers sobre el total d'atur registrat. El 2018, suposen el 21,1 % del total de persones en situació d'atur. En comparació, en el conjunt d'Espanya representen el 12,0 %. En nombres absoluts, el total d'estrangers desocupats el 2018 és de 10.263, un 1,1 % menys que el 2017. Encadenen vuit anys consecutius de descensos i estan per sota de la xifra del 2008, concretament un –20,3 %. D'aquests, el 41,8 % són ciutadans de la Unió Europea, i el 58,2 % restant són extracomunitaris. En termes interanuals, cauen els estrangers no comunitaris (–2,3 %) i pugen els de la UE-28 (0,5 %). Els aturats de nacionalitat espanyola, per la seva banda, experimenten el descens interanual més gran (–6,6 %). A diferència dels estrangers, els aturats espanyols encara estan per sobre de les xifres del 2008, concretament un 5,9 %.

2.6. La contractació

L'any 2018, es registraren 529.341 nous contractes a les Illes Balears. Per segon any consecutiu se supera el mig milió de contractes, tot i que la xifra del 2018 està un 1,3% per sota de la del 2017. Ara bé, el 17,3 % dels

nous contractes registrats han estat indefinits (3 punts per sobre del 2017) i el 82,7% restant han estat temporals. D'aquesta manera, la contractació indefinida ha crescut un 19,0 %, mentre que la de caire temporal ha experimentat un descens del 4,7 %.

Per tipus de jornada, s'han registrat 337.178 nous contractes a temps complet (63,7 % del total); 152.169 a jornada parcial (28,7 % del total) i 39.304 fixos discontinus (7,4 % del total). En relació amb el 2017, augmenten significativament els contractes fixos discontinus (23,9 %), mentre que cauen els contractes a temps complet (–1,1 %) i sobretot els de jornada parcial (–6,9 %). En comparació amb les xifres del 2005, la contractació ha experimentat un augment molt destacable (31,9 %). Ara bé, mentre que els contractes a jornada completa han crescut un 11,2 % en aquest període, els de jornada parcial s'han disparat (79,7 %) i els discontinus s'han triplicat (231,9 %).

De manera més detallada es pot dir que, en la contractació indefinida a temps complet, experimenten un notable increment els ordinaris (17,4 %) i els convertits no bonificats (17,5 %). En canvi, cauen les conversions bonificades (–6,7 %). En el grup de contractes temporals, només pugen els contractes d'interinitat (2,1 %), i cauen la resta, sobretot els eventuals a temps complet (–4,8 %), així com el conjunt de temporals a temps parcial (–8,7 %). A més, baixen els contractes formatius (–18,6 %) respecte al 2017, a causa del descens dels contractes de pràctiques, atès que pugen els de formació. (Vegeu el quadre II-33.)

Amb referència a la durada dels contractes, del total de contractes temporals registrats a les Balears el 2018 un 15,0 % és un contracte per a 1 o 2 dies; si s'hi sumen els contractes de durada inferior als 16 dies, el percentatge s'eleva fins al 21,6 %. És a dir, gairebé 1 de cada 5 contractes temporals registrats a les Balears tenen una durada inferior als 16 dies. Aquest percentatge el 2008 era del 13,6 %. Ara bé, el 2018 més de la meitat de la contractació temporal (50,1 %) té una durada superior als tres mesos o indeterminada, fet que no es produïa des del 2008. (Vegeu el quadre II-34.)

D'altra banda, i en relació amb la curta durada dels contractes registrats, l'índex de rotació (equació entre el nombre de contractes temporals i el nombre de persones contractades amb contracte temporal) ha experimentat el 2018 un descens després de cinc anys consecutius de pujades. L'índex ha estat d'1,96 contractes per persona contractada, tot i que el 2009 era d'1,66. A més, la durada mitjana dels contractes també ha mostrat una millora, ja que ha estat de 80,6 dies de mitjana el 2018, de manera que s'encadenen tres anys consecutius d'augments. (Vegeu el gràfic II-2.)

Per sexe, el 2018 les dones han signat 240.554 contractes (el 45,4 % sobre el total de contractació), i els homes, un total de 288.787 (el 54,6 % restant). En termes interanuals, tant la contractació femenina com la masculina han experimentat descensos lleugers, un –1,4 % en el cas dels homes i un –1,2 % en el de les dones. No hi ha diferències en el pes de la contractació indefinida sobre el total de contractes registrats: un 17,2 % en el cas dels homes i un 17,4 % en el cas de les dones.

Quant a les deu ocupacions amb més contractes registrats el 2018, el primer fet que cal destacar és la superioritat de les ocupacions que s'engloben en els serveis, especialment en el cas de les dones, ja que totes pertanyen a aquest sector. En el cas dels homes, tot i ser majoria les dels serveis, també hi ha ocupacions incloses en la resta de sectors econòmics. (Vegeu el quadre II-35.)

Les dones concentren el 64,4 % del total de la contractació registrada durant el 2018 en deu ocupacions, concretament 154.927 contractes. Les tres ocupacions més contractades mostren un pes superior al 10 % del total de la contractació, de manera que en conjunt suposen el 45,6 % del total. És a dir, aquestes tres ocupacions agrupen pràcticament la meitat dels contractes signats durant el 2018. Són les següents: cambreres (19,0% de la contractació femenina), personal de neteja (15,1 %) i venedores en botigues i magatzems (11,5 %). D'aquestes deu ocupacions, cinc corresponen a feines de mitjana qualificació (grups 4-8 de la CNO-11), tres a feines no qualificades (grup 9) i les dues restants a feines d'alta qualificació (grups 1-3).

En el cas dels homes, les deu ocupacions més contractades representen el 51,7 % del total dels contractes. Hi ha, per tant, una menor concentració dels contractes en poques ocupacions que en el cas de les dones. Tanmateix, les tres ocupacions amb més contractació sumen el 28,7 %, i són: cambrers (15,4 %), paletes (7,8 %) i peons de la construcció (5,4 %), les mateixes que l'any anterior. Per nivell de qualificació, cinc responen a ocupacions de mitjana qualificació (grups 4-8), quatre ocupacions no qualificades (grup 9) i la resta són en el grup d'alta qualificació (1 a 3).

Finalment, el 2018 s'han registrat un total de 150.363 contractes a treballadors estrangers a les Illes Balears, la qual cosa suposa el 28,4 % del total de nous contractes registrats. En comparació, en el conjunt d'Espanya el pes dels contractes a treballadors estrangers sobre el total és del 18,1 %. Del total de contractes a persones estrangeres registrats a les Balears el 2018, el 54,1 % ha correspost a treballadors de fora de la UE, i la resta, el 45,9 %, a treballadors europeus. En termes interanuals, els contractes a persones estrangeres creix un 5,0 %, mentre que cauen els contractes a treballadors de nacionalitat espanyola (–3,7 %), fet que explica l'increment del pes de contractes a treballadors estrangers del 26,7 % del 2017 al 28,4 % del 2018. (Vegeu el quadre II-36.)

2.7. Salaris i cost laboral

Segons les dades de l'Enquesta trimestral del cost laboral publicada per l'INE, el cost salarial total mitjà per treballador a les Illes Balears és de 1.865 euros el 2018, un 2,8 % per sota de la mitjana nacional (1.919,4 €). Habitualment, les retribucions a les Balears estan per sota de la mitjana nacional, fet que es pot atribuir a l'especialització en activitats del sector dels serveis que requereixen una qualificació baixa o mitjana, la qual limita les retribucions que es perceben. Respecte al 2017, s'observa com la reactivació econòmica s'ha traslladat als salaris i ja creixen en la majoria de comunitats autònomes (12 regions). Així, la mitjana nacional puja lleugerament (1,0 %), mentre que a les Balears s'assoleix l'increment més intens (3,4 %). Aquest augment retalla les diferències amb la mitjana nacional, si bé encara està 23,4 punts per sota de Madrid, que és la comunitat amb els salaris més alts respecte a la mitjana (120,1 %). Ara bé, durant els dos darrers anys les Illes Balears han mostrat l'augment més elevat, de manera que han triplicat la mitjana estatal, com a conseqüència dels increments salarials que s'han pactat en convenis amb molta repercussió a les Illes, com el del comerç o el de l'hostaleria. (Vegeu el quadre II-37.)

L'any 2017, l'IBESTAT comença a elaborar l'índex de costs laborals de les Illes Balears (ICLIB) amb la finalitat d'obtenir un indicador de l'evolució del cost laboral en què no intervinguin els possibles canvis en la composició del mercat laboral. En aquest sentit, l'ICLIB es construeix com un índex encadenat de Laspeyres a partir de la informació proporcionada per l'Enquesta trimestral de costs laborals. Així s'omple un buit d'informació salarial que hi havia fins ara, ja que la composició del mercat laboral segons el tipus de jornada o la branca d'activitat pot afectar artificialment l'evolució agregada dels salaris. A més, la Direcció General d'Ocupació i Economia corregeix l'ICLIB dels efectes estacionals i de calendari.

El gràfic mostra l'evolució dels costs laborals i l'índex de preus de consum al llarg del període 2011-2018. La pèrdua de poder adquisitiu per part dels treballadors és molt clara fins al 2013 (–5,9 %), i en especial el 2012 (un –3,4 % només en un any), quan es registren caigudes de l'ICLIB mentre l'IPC augmenta a un ritme superior al 2 % interanual. Únicament el 2014 i el 2016 les taxes de variació de l'ICLIB-D estan per sobre de les de l'IPC a tots els trimestres de l'any, circumstància que es torna a produir el 2018. El 2018 hi ha increments significatius, per exemple, en el tercer trimestre l'ICLIB corregit d'efectes estacionals i de calendari puja un 3,6 %, el més alt de tota la sèrie històrica (2009-2018). (Vegeu el gràfic II-3.)

Quadre II-21. Treballadors ocupats per situació laboral a les Illes Balears (2015-2018)								
	2015	%	2016	%	2017	%	2018	%
Total de treballadors	**509,6**	**100,0**	**530,6**	**100,0**	**537,5**	**100,0**	**560,1**	**100,0**
Treballadors per compte propi: total	**104,8**	**20,6**	**106,6**	**20,1**	**105,4**	**19,6**	**103,1**	**18,4**
Treballadors per compte propi: ocupador	32,9	31,4	35,2	33,0	38,1	36,2	34,5	33,5
Treballador per compte propi: empresari sense assalariats o treballadors independents	68,9	65,7	68,4	64,1	63,9	60,7	66,4	64,4
Treballadors per compte propi: membre de cooperativa	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Treballadors per compte propi: ajuda familiar	2,9	2,7	2,6	2,4	3,3	3,2	2,2	2,1
Total assalariats	**404,8**	**79,4**	**424,0**	**79,9**	**432,2**	**80,4**	**456,8**	**81,6**
Assalariats del sector públic	63,9	15,8	67,6	15,9	65,6	15,2	71,7	15,7
Assalariats del sector privat	340,9	84,2	356,4	84,1	366,6	84,8	385,1	84,3
Una altra situació	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,1

Font: Enquesta de població activa, INE

** Situació professional actual i percentatge respecte a la mitjana anual.*

Quadre II-22. Índex d'estacionalitat a les Illes Balears per illa (2018)			
	Treb. juliol	Treb. des.	% var. jul.-des.
Illes Balears	**577.247**	**423.045**	**36,5**
Mallorca	446.245	347.480	28,4
Menorca	39.247	26.917	45,8
Eivissa	83.124	44.754	85,7
Formentera	6.864	2.472	177,7
Espanya	**18.812.915**	**18.914.563**	**-0,5**

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social

Quadre II-23. Assalariats (milers) per tipus de contracte i comunitat autònoma (2017-2018)												
	2017						2018					
	Total		Indefinit		Temporal		Total		Indefinit		Temporal	
	Val. absolut*	%	Val. absolut*	%	Val. absolut*	%	Val. absolut*	%	Val. absolut*	%	Val. absolut*	%
Total	**15.715,1**	**100,0**	**11.524,2**	**73,3**	**4.190,9**	**26,7**	**16.234,2**	**100,0**	**11.882,3**	**73,2**	**4.351,9**	**26,8**
Andalusia	2.420,9	100,0	1.553,5	64,2	867,4	35,8	2.511,7	100,0	1.612,2	64,2	899,5	35,8
Aragó	470,4	100,0	351,7	74,8	118,7	25,2	480,3	100,0	357,5	74,4	122,8	25,6
Astúries	318,5	100,0	237,8	74,7	80,8	25,4	315,7	100,0	237,1	75,1	78,6	24,9
Illes Balears	**432,2**	**100,0**	**305,8**	**70,9**	**126,5**	**29,3**	**456,8**	**100,0**	**326,9**	**71,6**	**129,9**	**28,4**
Illes Canàries	729,3	100,0	498,3	68,3	231,0	31,7	778,2	100,0	532,3	68,4	245,9	31,6
Cantàbria	198,1	100,0	149,7	75,6	48,5	24,5	199,4	100,0	149,0	74,7	50,4	25,3
Castella-la Manxa	627,4	100,0	451,5	72,0	175,9	25,3	651,1	100,0	465,5	71,5	185,6	28,5
Castella Lleó	777,3	100,0	580,9	74,8	196,4	28,0	795,6	100,0	594,8	74,8	200,8	25,2
Catalunya	2.747,4	100,0	2.154,7	78,4	592,7	21,6	2.834,1	100,0	2.213,8	78,1	620,2	21,9
Com. Valenciana	1.653,3	100,0	1.164,6	70,5	488,7	29,6	1.687,9	100,0	1.202,1	71,2	485,8	28,8
Extremadura	291,5	100,0	188,0	64,5	103,6	35,5	299,9	100,0	193,5	64,5	106,4	35,5
Galícia	827,3	100,0	604,0	73,0	223,3	27,0	862,4	100,0	633,3	73,4	229,0	26,6
Madrid	2.569,2	100,0	2.082,9	81,1	486,3	18,9	2.659,7	100,0	2.132,4	80,2	527,3	19,8
Múrcia	489,7	100,0	318,6	65,1	171,1	34,9	506,7	100,0	339,1	66,9	167,6	33,1
Navarra	235,6	100,0	181,4	77,0	54,2	23,0	240,9	100,0	183,0	76,0	57,9	24,0
País Basc	772,7	100,0	583,6	75,5	189,1	24,5	790,9	100,0	586,4	74,2	204,4	25,8
La Rioja	107,0	100,0	80,7	75,5	26,3	24,6	115,4	100,0	86,5	75,0	28,8	25,0

Font: Enquesta de població activa, INE

Quadre II-24. Taxes de temporalitat per seccions d'activitat, nacionalitat i tipus de sector a les Illes Balears (2016-2018)				
		2016	2017	2018
Total		**28,1**	**29,3**	**28,4**
Seccions d'activitat	Agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca	28,9	45,8	31,0
	Indústria alimentació, tèxtil, cuir, fusta i paper	13,4	10,5	18,5
	Indústria extractiva, química, farmacèutica, cautxú i plàstiques, subministrament d'energia, aigua i residus	23,8	18,8	15,3
	Construcció de maquinària, equip elèctric i material de transport; instal·lació i reparació industrial	25,9	29,7	24,8
	Construcció	54,8	55,2	43,4
	Comerç a l'engròs i al detall, reparació d'automòbils, hostaleria	29,2	29,9	26,4
	Transport i emmagatzematge, informació i comunicacions	26,6	23,3	28,0
	Intermediació financera, assegurances, activitats immobiliàries, serveis professionals, científics i altres	16,2	23,0	23,1
	Administració pública, educació i activitats sanitàries	24,7	27,8	31,7
	Altres serveis	27,6	23,5	30,1
Nacionalitat	Espanyola o doble	25,6	28,0	26,5
	Estrangera	39,1	34,4	35,6
Tipus de sector	Sector públic	24,1	27,2	32,1
	Sector privat	28,9	29,6	27,7

Font: Enquesta de població activa, INE

Quadre II-25. Taxes de temporalitat dels assalariats a les Illes Balears per sexe (2012-2018)			
	Total	Home	Dona
2012	24,1	24,5	23,7
2013	25,1	25,3	24,8
2014	25,9	28,4	23,4
2015	26,5	29,7	23,1
2016	28,1	30,4	25,7
2017	29,3	31,4	27,0
2018	**28,4**	**29,2**	**27,6**

Font: Enquesta de població activa, INE

Quadre II-26. Taxes de temporalitat dels assalariats a les Illes Balears per tipus de jornada (2012-2018)			
	Total	Jornada completa	Jornada parcial
2012	24,1	21,3	40,5
2013	25,1	21,3	47,0
2014	25,9	23,0	42,2
2015	26,5	25,0	34,6
2016	28,1	26,7	37,2
2017	29,3	27,3	41,4
2018	**28,4**	**26,2**	**43,7**

Font: Enquesta de població activa, INE

Quadre II-27. Ocupats i assalariats a les Illes Balears per tipus de jornada i per sexe (2011-2018)												
	Ocupats				Assalariats				No assalariats			
	Jornada completa		Jornada parcial		Jornada completa		Jornada parcial		Jornada completa		Jornada parcial	
	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones
2011	235.176	170.853	16.699	42.344	181.848	146.098	13.385	36.805	53.328	24.755	3.314	5.539
2012	238.191	165.149	19.012	49.496	180.137	139.896	12.605	42.917	58.054	25.253	6.407	6.579
2013	236.644	173.825	21.362	43.987	176.774	149.856	17.023	38.594	59.870	23.969	4.339	5.393
2014	238.686	176.139	18.262	49.793	180.682	148.266	13.748	44.736	58.004	27.873	4.514	5.057
2015	253.245	184.442	18.986	52.933	191.679	149.276	16.022	47.821	61.566	35.166	2.964	5.112
2016	263.776	198.159	21.741	46.912	203.434	162.382	17.622	40.541	60.342	35.777	4.119	6.371
2017	271.713	197.612	19.953	48.272	204.556	167.773	17.046	42.820	67.157	29.839	2.907	5.452
2018	**282.792**	**209.739**	**16.886**	**50.729**	**221.587**	**177.224**	**12.855**	**45.089**	**61.205**	**32.515**	**4.031**	**5.640**

Font: Enquesta de població activa, INE

Quadre II-28. Ocupats i assalariats a les Illes Balears per sectors econòmics i sexe (2017-2018)								
	Ocupats				Assalariats			
	Homes		Dones		Homes		Dones	
	2018 (milers)	% var. 18/17	2018 (milers)	% var. 18/17	2018 (milers)	% var. 18/17	2018 (milers)	% var. 18/17
Total	**299,7**	**2,7**	**260,5**	**5,9**	**234,4**	**5,8**	**222,3**	**5,6**
Agricultura	7,5	82,9	1,4	250,0	6,2	129,6	0,1	-
Indústria	30,4	1,0	9,8	-10,9	23,6	7,3	8,4	-1,2
Construcció	43,5	-7,4	5,3	12,8	32,7	-5,8	4,7	20,5
Serveis	218,3	3,7	244,0	6,2	172,0	6,0	209,2	5,5

Font: Enquesta de població activa, INE

Quadre II-29. Evolució dels demandants d'ocupació segons el col·lectiu (2012-2018)							
	Total	Ocupats		Disp. limitada / Demanen ocup. espec.	Demandants de feina sense ocupació		
		Fixos discontinus	Altres		Total	Altres no ocupats	Atur registrat
2012	128.908	24.390	10.146	4.751	89.621	2.077	87.544
2013	123.095	24.500	9.947	4.649	83.999	1.718	82.282
2014	113.663	24.073	8.384	4.134	77.073	1.668	75.405
2015	105.406	24.252	8.449	3.957	68.748	1.645	67.103
2016	95.549	23.846	8.296	3.629	59.778	1.462	58.316
2017	88.098	23.945	8.080	3.405	52.668	1.177	51.491
2018	**86.075**	**24.654**	**8.131**	**3.390**	**49.900**	**1.258**	**48.641**

Font: SOIB

Quadre II-30. Evolució de l'atur registrat a les Illes Balears per sexe (2006-2018)			
	Total	Homes	Dones
2006	36.134	16.009	20.125
2007	37.243	16.887	20.356
2008	49.111	25.428	23.684
2009	74.378	40.605	33.773
2010	82.882	44.540	38.342
2011	83.263	44.277	38.986
2012	87.544	45.728	41.816
2013	82.282	42.320	39.961
2014	75.405	37.529	37.876
2015	67.103	31.857	35.247
2016	58.316	27.015	31.302
2017	51.491	23.151	28.340
2018	**48.641**	**21.506**	**27.135**

Font: SOIB

Quadre II-31. Atur de llarga durada per comunitats autònomes (2018)			
	Atur	Atur de llarga durada	%
Espanya	**3.279.079**	**1.361.769**	**41,5**
Andalusia	809.843	326.056	40,3
Aragó	65.914	24.378	37,0
Astúries	73.546	34.000	46,2
Illes Balears	**48.641**	**13.081**	**26,9**
Illes Canàries	210.249	91.968	43,7
Cantàbria	36.953	14.243	38,5
Castella-la Manxa	176.224	74.073	42,0
Castella i Lleó	149.963	63.164	42,1
Catalunya	392.992	154.210	39,2
Comunitat Valenciana	375.974	161.986	43,1
Extremadura	104.581	40.017	38,3
Galícia	174.651	81.373	46,6
Madrid	360.194	145.269	40,3
Múrcia	104.359	43.456	41,6
Navarra	33.829	12.434	36,8
País Basc	123.517	64.375	52,1
La Rioja	16.276	6.134	37,7
Ceuta	11.846	6.806	57,5
Melilla	9.528	4.747	49,8

Font: INEM

Quadre II-32. Perfil dels aturats de llarga durada a les Illes Balears (2012-2018)								
		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Total d'aturats de llarga durada		**27.975**	**29.512**	**27.309**	**23.505**	**19.522**	**15.703**	**13.585**
Sexe	Homes	13.754	14.309	12.819	10.310	8.134	6.240	5.154
	Dones	14.221	15.203	14.490	13.196	11.388	9.463	8.431
Edat	Menors de 25 anys	2.751	2.406	1.973	1.661	1.216	819	766
	De 25 a 45 anys	11.415	11.488	9.444	7.191	5.538	4.047	3.378
	Més de 45 anys	13.809	15.617	15.892	14.653	12.769	10.837	9.441
Nivell d'estudis	Sense estudis	237	244	221	194	167	137	119
	Estudis primaris	13.516	13.638	12.598	11.047	9.477	7.640	6.559
	Estudis secundaris	12.200	13.156	12.244	10.416	8.417	6.784	5.888
	Estudis superiors	2.022	2.474	2.247	1.848	1.461	1.141	1.019
Sector d'activitat	Agricultura	333	360	447	479	402	299	218
	Indústria	1.767	1.837	1.671	1.398	1.172	919	743
	Construcció	5.561	5.335	4.508	3.317	2.551	1.852	1.445
	Serveis	18.888	20.488	19.202	16.924	14.211	11.683	10.321
	Sense ocupació anterior	1.426	1.492	1.481	1.387	1.187	950	858
Illa	Mallorca	24.158	25.511	23.581	20.392	17.005	13.673	11.825
	Menorca	1.724	1.850	1.679	1.373	1.124	917	789
	Eivissa-Formentera	2.093	2.151	2.049	1.741	1.393	1.113	971

Font: SOIB

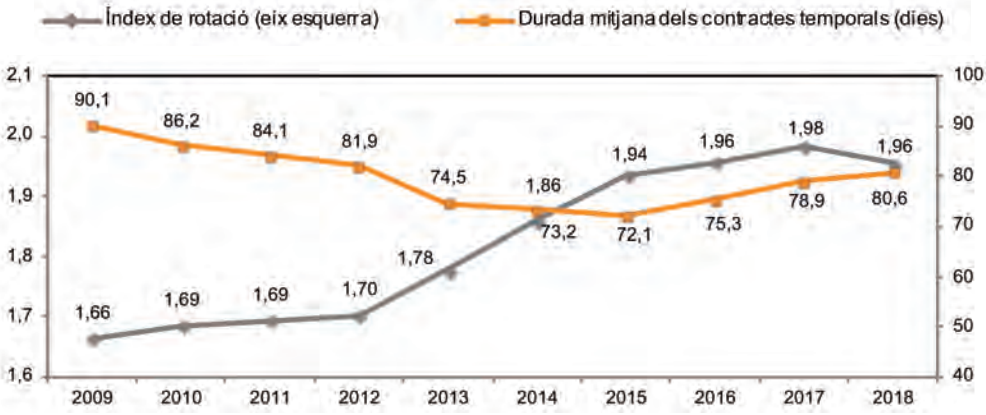
Quadre II-33. Contractes registrats a les Illes Balears per modalitat de contractació (2012-2018)									
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Var. 18/17	Var. (%)
Total de contractació	**325.207**	**345.421**	**389.751**	**447.887**	**495.810**	**536.519**	**529.341**	**-7.178**	**-1,3**
Contractes indefinits	**43.392**	**37.535**	**46.409**	**52.641**	**64.266**	**76.859**	**91.480**	**14.621**	**19,0**
A temps complet	18.579	14.010	18.022	21.345	26.561	31.890	37.280	5.390	16,9
Ordinaris	12.095	7.869	11.323	12.578	15.219	17.104	20.088	2.984	17,4
Conversió bonificat	66	75	69	85	109	194	181	-13	-6,7
Discapacitats (ordinaris i conversions)	101	94	125	147	178	199	201	2	1,0
Inicials bonificats	687	515	326	365	542	670	692	22	3,3
Conversió no bonificat	5.630	5.457	6.179	8.170	10.513	13.723	16.118	2.395	17,5
A temps parcial	13.129	9.677	10.398	10.593	11.830	13.236	14.896	1.660	12,5
Fix discontinu	11.684	13.848	17.989	20.703	25.875	31.733	39.304	7.571	23,9
Contractes de durada determinada	**279.491**	**305.067**	**339.196**	**390.585**	**428.709**	**456.124**	**434.774**	**-21.350**	**-4,7**
A temps complet	171.758	183.842	206.030	243.495	275.996	306.233	297.769	-8.464	-2,8
Obra i servei	58.084	61.557	70.905	85.956	92.221	103.116	103.054	-62	-0,1
Eventual per circumstàncies de la producció	96.476	105.290	116.550	137.338	163.814	183.867	175.035	-8.832	-4,8
Interinitat	16.654	16.632	18.193	19.833	19.528	18.774	19.160	386	2,1
Discapacitats	231	193	220	232	258	303	275	-28	-9,2
Altres	313	170	162	136	175	173	245	72	41,6
A temps parcial	107.733	121.225	133.166	147.090	152.713	149.891	137.005	-12.886	-8,6
Temps parcial	106.979	120.819	132.646	146.582	152.109	149.204	136.217	-12.987	-8,7
Jubilació parcial	566	266	371	364	455	503	575	72	14,3
Relleu	188	140	149	144	149	184	213	29	15,8
Contractes formatius	**1.304**	**1.556**	**2.592**	**3.227**	**1.808**	**2.945**	**2.397**	**-548**	**-18,6**
Formació	887	1.023	1.848	2.280	791	878	1.012	134	15,3
Pràctiques a temps complet	277	333	515	671	784	1773	1.117	-656	-37,0
Pràctiques a temps parcial	140	200	229	276	233	294	268	-26	-8,8
Altres contractes	**1.020**	**1.263**	**1.554**	**1.434**	**1.027**	**591**	**690**	**99**	**16,8**

Font: SOIB

Quadre II-34. Contractació de durada determinada registrada a les Illes Balears per durada del contracte (2009 2018), en percentatges								
	1-2 dies	3-15 dies	16-30 dies	2-3 mesos	3-6 mesos	7-12 mesos	> 12 mesos	Indeterminats
2009	9,3	7,2	8,8	26,0	15,5	3,5	0,7	29,0
2010	9,2	7,7	9,3	26,1	15,9	3,4	0,6	27,9
2011	9,6	8,0	9,1	26,2	17,0	3,5	0,5	26,2
2012	10,8	8,0	9,0	25,0	15,8	3,7	0,5	27,2
2013	13,5	7,9	8,7	24,1	15,9	3,5	0,3	26,1
2014	14,7	8,0	8,0	23,4	15,5	3,4	0,3	26,7
2015	14,7	7,9	7,9	22,7	15,3	3,5	0,3	27,8
2016	14,8	7,4	7,4	22,9	16,6	3,5	0,3	27,0
2017	15,4	6,6	6,7	22,4	17,9	4,2	0,4	26,5
2018	**15,0**	**6,6**	**6,3**	**22,0**	**17,5**	**4,3**	**0,4**	**27,9**

Font: SOIB

Gràfic II-2. Índex de rotació: nombre de contractes temporals dividit per persones contractades amb contracte temporal (2009-2018)

Font: SOIB

Quadre II-35. Les deu ocupacions més contractades a les Illes Balears per sexe (2018)				
		Absoluts	%	Acumulat
Dones	**Total de contractació de dones**	**240.554**	**100,0**	–
	Total de les deu ocupacions	**154.927**	**64,4**	–
	Cambreres assalariades	45.624	19,0	19,0
	Personal de neteja d'oficines, hotels i altres establiments similars	36.294	15,1	34,1
	Venedores de botigues i magatzems	27.733	11,5	45,6
	Empleades administratives amb tasques d'atenció al públic (ncaa)	9.280	3,9	49,4
	Ajudants de cuina	9.114	3,8	53,2
	Monitores d'activitats recreatives i d'entreteniment	8.579	3,6	56,8
	Cuineres assalariades	5.380	2,2	59,0
	Empleades d'agències de viatges	4.338	1,8	60,8
	Coreògrafes i ballarines	4.325	1,8	62,6
	Empleades domèstiques	4.260	1,8	64,4
Homes	**Total de contractació d'homes**	**288.787**	**100,0**	–
	Total de les vint ocupacions	**149.260**	**51,7**	–
	Cambrers assalariats	44.574	15,4	15,4
	Paletes	22.584	7,8	23,3
	Peons de la construcció d'edificis	15.585	5,4	28,7
	Ajudants de cuina	13.250	4,6	33,2
	Cuiners assalariats	12.441	4,3	37,5
	Peons de les indústries manufactureres	10.166	3,5	41,1
	Venedors de botigues i magatzems	8.976	3,1	44,2
	Personal de neteja d'oficines, hotels i altres establiments similars	7.866	2,7	46,9
	Compositors, músics i cantants	7.816	2,7	49,6
	Conductors assalariats d'automòbils, taxis i furgonetes	6.002	2,1	51,7

Font: SOIB

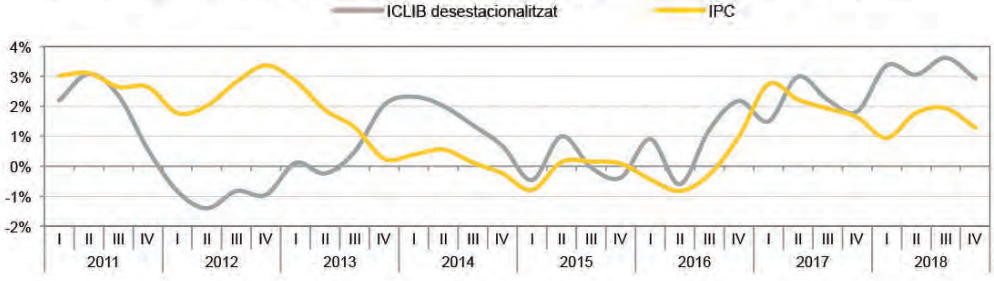
Quadre II-36. Nombre de contractes registrats a treballadors estrangers a les Illes Balears i a Espanya per zones de procedència (2018)				
	Illes Balears		Espanya	
	Absoluts	%	Absoluts	%
Total	**150.363**	**100,0**	**4.041.876**	**100,0**
Unió Europea	68.971	45,9	1.357.403	33,6
No UE	81.392	54,1	2.684.473	66,4

Font: SOIB

Quadre II-37. Cost salarial total per treballador i comunitat autònoma (2017-2018)			
	Mitjana 2017	Mitjana 2018	% variació
Total	**1.900,10**	**1.919,42**	**1,02**
Andalusia	1.686,72	1.670,50	-0,96
Aragó	1.801,22	1.818,28	0,95
Astúries	1.950,94	1.950,37	-0,03
Illes Balears	**1.804,34**	**1.864,97**	**3,36**
Illes Canàries	1.595,97	1.624,41	1,78
Cantàbria	1.805,05	1.836,92	1,77
Castella-la Manxa	1.702,14	1.717,84	0,92
Castella i Lleó	1.697,21	1.677,59	-1,16
Catalunya	2.011,37	2.050,91	1,97
Com. Valenciana	1.709,77	1.706,66	-0,18
Extremadura	1.535,96	1.553,80	1,16
Galícia	1.687,42	1.703,09	0,93
Madrid	2.271,98	2.313,28	1,82
Múrcia	1.688,29	1.683,59	-0,28
Navarra	2.046,16	2.082,18	1,76
País Basc	2.205,58	2.258,33	2,39
La Rioja	1.756,71	1.731,01	-1,46

Font: Enquesta trimestral del cost laboral, INE

Gràfic II-3. Variació interanual de l'ICLIB desestacionalitzat i de l'IPC a les Illes Balears per trimestres (2011-2018)

Font: Enquesta trimestral del cost laboral, INE

3. POLÍTIQUES ACTIVES D'OCUPACIÓ

Les polítiques actives d'ocupació (PAO) inclouen un conjunt de programes i actuacions adreçades a facilitar l'accés al mercat de treball de les persones en atur mitjançant accions de millora de l'ocupabilitat i d'intermediació entre l'oferta i la demanda d'ocupació. A les Illes Balears s'emmarquen en diferents plans autonòmics: Pla d'Ocupació de Qualitat de les Illes Balears 2017-2020, Pla d'Autoocupació i Foment de l'Emprenedoria de les Illes Balears 2017-2020 i Pla Integral de Formació Professional 2018-2021.

Aquest capítol utilitza com a principals fonts d'informació els informes sobre polítiques actives d'ocupació i sobre avaluació de la formació professional per a l'ocupació referits al 2017,[13] els més actualitzats en el moment de redactar-lo.

D'acord amb la classificació utilitzada pel SOIB, es diferencien cinc tipus de programes o actuacions: intermediació laboral, orientació laboral, formació professional per a l'ocupació, foment i creació d'ocupació, i suport a l'emprenedoria i al desenvolupament local. Pel que fa a les persones beneficiàries de les PAO durant el 2017,[14] s'observa una disminució en més de 9.000 participants en relació amb l'any anterior (2016). Aquesta disminució s'ha de contextualitzar en l'increment exponencial que es va produir el 2016, en què les persones participants foren més de cinc vegades més que l'any 2010 (any més proper al 2016 del qual hi ha memòria de les PAO). (Vegeu el quadre II-38.)

La distribució per tipus de programes mostra que quasi la meitat del total (208.205) va participar en accions d'intermediació laboral. L'orientació laboral va beneficiar 191.769 subjectes (45,5 % del total), mentre que la formació professional per a l'ocupació va afavorir 14.669 persones (3,5 % del total). Varen participar en l'acció de suport a l'emprenedoria i al desenvolupament local 3.967 persones (0,9 % del total), i 2.721 (0,6 % del total) en accions de foment i creació de l'ocupació.

L'anàlisi evolutiva de la participació per programes o actuacions del 2010 al 2017 mostra una claríssima tendència a l'alça, tant en xifres absolutes com percentuals, de la participació en intermediació laboral, i a la baixa en la formació professional per a l'ocupació. La participació en orientació laboral s'incrementa en xifres absolutes i percentuals entre el 2010 i el 2016, però disminueix el 2017. Els participants en programes de suport a l'emprenedoria i al desenvolupament local augmenten en xifres absolutes en comparació amb els dos anys anteriors considerats, i també en xifres percentuals en relació amb el 2016. També s'incrementa el nombre de beneficiaris de mesures de creació d'ocupació entre el 2016 i el 2017, si bé no s'arriba encara a les xifres del 2010.

El pressupost per a polítiques actives d'ocupació s'ha incrementat any rere any, de manera que s'ha arribat a duplicar en els darrers 5 anys. Aquest fet, juntament amb la disminució del nombre de persones aturades registrades, ha comportat un important increment de la despesa de les PAO per persona en aquesta situació. (Vegeu el quadre II-39.)

3.1. Intermediació laboral

La intermediació laboral lliga les ofertes i les demandes de feina. D'acord amb el Pla d'Ocupació de Qualitat i tal com s'indica en la memòria sobre polítiques actives del 2017, el SOIB està transformant l'àrea d'intermediació en el que denominen un espai SOIB Empreses. L'objectiu és especialitzar-se en les necessitats de les empreses de les Balears i incrementar el nombre d'aquestes empreses usuàries dels serveis. També es destaca el valor que té per a les persones demandants participar en un procés d'intermediació, ja que pressuposa una valoració positiva del seu currículum en relació amb els requisits de l'oferta de feina.

[13] Són els següents: POU, LI.; CAPARRÓS, F. s. d., P*olítiques actives d'ocupació a les Illes Balears 2017*, SOIB, Conselleria de Treball, Comerç i Indústria, i POU, LI.; BALLESTER, M.; CAPARRÓS, F, sd, I*nforme d'avaluació de la formació professional per a l'ocupació de les Illes Balears. Any 2017*, SOIB, Conselleria de Treball, Comerç i Indústria. Recuperats de: *https://soib.es/avaluacions-i-resultats-clau/*.
[14] Hi ha persones que es beneficien de diverses actuacions, però les estadístiques actuals no permeten diferenciar-les de les beneficiàries d'una sola actuació.

L'any 2017 (dades fins al 31 d'octubre), s'ha atès i s'ha valorat la idoneïtat en relació amb alguna oferta registrada en el SOIB de 24.404 persones demandants d'ocupació. D'aquestes, n'han estat preseleccionades 11.763, que han estat derivades a les empreses per completar la selecció. Fins al 31 d'octubre de 2017, les persones demandants d'ocupació ateses pel Servei d'Intermediació que han estat contractades són 12.547 en empreses privades i 831 en programes d'ocupació de les administracions públiques o en llocs de feina subvencionats. (Vegeu el quadre II-40.)

Si observam l'evolució d'aquestes xifres des del 2014, la diferència més rellevant és l'augment de l'ocupació subvencionada i/o en programes d'ocupació de les administracions públiques.

El nombre de casos en els quals el SOIB no ha pogut identificar persones demandants adequades a les ofertes de feina i ha emès un certificat d'insuficiència, el qual permet a les empreses dur treballadors extracomunitaris, és reduït, però augmenta any rere any: 56 l'any 2014 i 110 l'any 2017. Les ocupacions més freqüents són les mateixes que l'any anterior: àmbit de la cultura (cantants, músics, acròbates), l'ensenyament (professorat d'idiomes), la sanitat (metges), la informàtica (analistes, enginyers informàtics) i la nàutica (tècnics de manteniment naval i patrons d'embarcacions).

Durant 2017, les col·locacions gestionades pel SOIB (inclou totes les situacions associades a demanda i oferta de feina) ha estat 171.715. L'evolució de les dades des del 2014 (116.689) reflecteix un increment continuat en tots i cada un dels anys considerats.

La intermediació laboral en el marc de la xarxa Eures (la principal xarxa de la UE que facilita la lliure circulació de treballadors i treballadores dels països de la UE, Suïssa, Islàndia, Liechtenstein i Noruega) es du a terme mitjançant un ampli ventall d'accions. Aquestes inclouen, entre d'altres, l'atenció individualitzada a treballadors i empreses; la informació a través de portals específics i xarxes socials; jornades tècniques, i beques de mobilitat. Durant el 2017, han fet un total de 1.571 actuacions, menys que l'any anterior (2.020). Aquesta disminució és deguda principalment a la minva en el nombre d'atencions individuals a persones treballadores d'altres països de la xarxa Eures, que ha passat de 600 a 300.

El programa d'adquisició d'experiència laboral per a joves inscrits en el SOIB de 18 a 25 anys amb titulació universitària o de formació professional i sense experiència professional, que inclou una beca mensual de de 426 euros, no ha tingut cap persona beneficiària, tal com ja va ocórrer els anys 2015 i 2016.

3.2. Orientació laboral

El Servei d'Orientació Laboral ofereix diagnòstics i itineraris individualitzats i és la via per accedir a les altres polítiques actives d'ocupació. Es desenvolupa principalment a les oficines d'ocupació del SOIB. De manera complementària, es finança el desenvolupament per part d'entitats col·laboradores de programes i actuacions especialitzats adreçats a les persones demandants d'ocupació que tenen més dificultats d'inserció.

Les dades sobre les actuacions en matèria d'orientació laboral fetes durant 2017 des de les oficines del SOIB són encara incomplertes, ja que arriben fins al 31 d'octubre. No obstant això, si les comparam amb les del 2016, observam un increment en les actuacions corresponents a disseny d'itineraris personalitzats per a l'ocupació (7.670 enfront de 7.423), accions d'assessorament per a l'ocupació (24.066 enfront de 18.821), acompanyament en l'itinerari (4.457 enfront de 3.887) i accions específiques per a joves aturats de llarga durada inscrits en el Programa de Garantia Juvenil (3.549 enfront de 2.128). Altres actuacions s'han fet en menor grau que durant l'any anterior (diagnòstic d'ocupabilitat, informació i motivació per a l'autoocupació, Eures: suport per a la recerca de feina a l'estranger i informació professional). Destaca la minva en el nombre d'accions d'informació professional (103.667 enfront de 146.367). S'ha de tenir present que les dades corresponents a novembre i desembre del 2017 poden implicar canvis rellevants en aquestes xifres. (Vegeu el quadre II-41.)

El SOIB també finança dos programes adreçats als col·lectius amb més dificultats d'inserció: els itineraris integrals d'inserció i la renda mínima d'inserció (RMI). Són gestionats per entitats especialitzades (principalment del tercer sector) i proporcionen un suport individualitzat més ampli que el de les oficines d'ocupació. Entre l'1 de gener i el 31 d'octubre de 2017, s'han fet 3.012 actuacions corresponents a itineraris integrals d'inserció, i 1.376, a l'RMI. Aquestes xifres són inferiors a les del 2016 (4.385 i 1.733 accions respectivament), però es podria arribar a les xifres del 2017 o superiors en afegir-hi les dades de novembre i desembre del 2017.

Pel que fa al perfil de les persones ateses, considerant globalment les que s'atenen a les oficines del SOIB i les que participen en els programes de les entitats especialitzades, predominen les dones (55,6 % del total de participants), les persones majors de 45 anys (37,8 % de participants d'aquest grup d'edat davant el 32,1 % de joves fins a 30 anys i el 30,2 % de població entre 30 i 44 anys), les que estan en l'atur des de fa 6 mesos o menys (67,4 %), les que no tenen accés a prestació per atur (64,0 %) i les que tenen estudis bàsics (68,5 %).

Les accions d'orientació també s'han duit a terme en el marc del Programa de Garantia Juvenil, que suposa un compromís dels estats membre de la UE pel qual tots els joves menors de 25 anys han de rebre una bona oferta d'ocupació, educació, formació com a aprenents o període de pràctiques en un termini de quatre mesos després de quedar en atur o d'acabar l'educació formal.[15] L'operativitat del Programa és especialment complexa pel que fa als requisits d'elegibilitat i d'inscripció, motius pels quals una part important dels esforços s'han centrat a facilitar la inscripció en el Sistema Nacional de Garantia Juvenil a les Illes Balears, primera passa per poder beneficiar-se del Programa. El nombre de persones joves inscrites ha passat de 216 l'any 2014 a 10.336 (juliol 2017) i a desembre de 2017, 20.413 joves havien sol·licitat la inscripció. Les persones inscrites es beneficien d'un/a orientador/a laboral de referència i un itinerari individualitzat d'inserció.

En l'àmbit de l'orientació laboral, també cal destacar els Punts d'Orientació Acadèmica i Professional (POAP), serveis d'orientació mixtos entre el SOIB i la Direcció General de Formació Professional adreçats a persones demandants d'ocupació i de formació que faciliten una informació que inclou les diverses opcions en el marc del Sistema Integrat de Qualificacions i Formació Professional. Hi ha sis punts distribuïts, quatre a Mallorca (dos a Palma, un a Marratxí i un a sa Pobla), un a Menorca (Maó) i un altre a Eivissa ciutat. Els POAP atenen les persones usuàries de manera presencial, telefònica i electrònica, i també organitzen activitats en centres educatius. El nombre de consultes ateses el 2017 han estat 8.313, la qual cosa representa una evolució molt positiva des de l'any en què s'obriren: el 2015, 1.230 actuacions, i el 2016, 5.224 actuacions.

3.3. Formació professional per a l'ocupació

A partir del mes de gener del 2016, la formació per a l'ocupació es desenvolupa en el marc de l'Estratègia balear de formació professional per a l'ocupació,[16] amb els objectius següents: «Impulsar l'adquisició i la millora de les competències professionals, afavorir l'aprenentatge continu durant tota la vida per a evitar l'obsolescència professional i millorar l'ocupabilitat dels demandants d'ocupació a través de la qualificació professional basada en certificats de professionalitat que faciliten el reconeixement de competències professionals dins el marc del Sistema Nacional de les Qualificacions. Es vol crear una col·laboració positiva entre la formació professional impartida des de l'àmbit educatiu i la formació professional a l'àmbit laboral alhora que es promou el retorn al sistema educatiu reglat de les persones amb manco qualificacions com a mecanisme de millora del capital humà».

[15] Consell de la Unió Europea 2013, *Recomendación del Consejo de 22 de abril de 2013 sobre el establecimiento de la Garantía Juvenil* (2013/C 120/01). Diari Oficial de la Unió Europea, 26.4.2013. C120/1-C120/6.
[16] Govern de les Illes Balears, 2017, *Diagnosi de l'economia balear i objectius estratègics. Pacte per la competitivitat, l'ocupació de qualitat i el progrés social. www.caib.es/govern/rest/arxiu/2923617.*

Aquesta actuació es caracteritza per integrar la formació professional reglada i l'ocupacional, d'acord amb un model de formació de qualitat en el qual participen de forma coordinada «tots els recursos de la xarxa pública educativa i laboral de les Illes Balears» (instituts d'educació secundària que imparteixen FP, centres educatius per a persones adultes, centres de formació professional de l'administració laboral, centres integrats de formació professional i centres de referència nacionals) i que és mixt públic i privat, amb predomini de l'oferta pública. L'oferta privada es vehicula mitjançant la participació dels centres col·laboradors degudament acreditats i registrats com a tals.

El catàleg de certificats de professionalitat és d'abast estatal i l'any 2016 incloïa un total de 583 especialitats formatives (certificats de professionalitat), organitzades en 26 famílies professionals. La taxa de cobertura a les Balears (percentatge de certificats de professionalitat que es poden impartir en relació amb el total existent) és del 56,3 %, amb un fort increment des del 2011 (taxa de cobertura del 21,5 %).

A les Balears es poden impartir tots els certificats de professionalitat corresponents a les famílies professionals d'administració i gestió (14), agrària (45), comerç i màrqueting (19), electricitat i electrònica (31), imatge personal (14), marítimopesquera (29), sanitat (3) i serveis socioculturals i a la comunitat (24). També hi ha una cobertura elevada en les famílies professionals d'imatge i so; hoteleria i turisme, i informàtica i comunicacions (es poden cursar més del 80,0 % dels certificats de professionalitat), i en les de transport i manteniment de vehicles i edificació i obra civil (s'ofereixen entre el 70,0 % i el 80,0 % dels certificats de professionalitat). La taxa de cobertura és inferior a la mitjana en la resta de famílies professionals: activitats físiques i esportives; seguretat i medi ambient; energia i aigua; fusta, moble i suro; instal·lació i manteniment; arts gràfiques; indústries alimentàries; fabricació mecànica; tèxtil, confecció i pell; arts i artesania; indústries extractives; química, i vidre i ceràmica. No hi ha cap centre acreditat per impartir certificats professionals de les quatre darreres.

L'any 2017, s'han expedit un total de 2.225 certificats de professionalitat, xifra inferior a la de l'any anterior i que manté la tendència decreixent que es va iniciar l'any 2015, després que el 2014 es duplicàs el nombre de certificats expedits en relació amb l'any anterior (3.160 enfront de 1.578). En canvi, s'observa un increment continuat de les acreditacions parcials acumulables, que han estat 162 l'any 2017.

Pel que fa a les famílies professionals, les que el 2017 han generat l'expedició d'un nombre més elevat de certificats de professionalitat són les següents: hoteleria i turisme (23,4 % del total), serveis socioculturals i a la comunitat (20,7 %), administració i gestió (11,9 %) i agrària (6,5 %). La resta presenten valors inferiors al 5,0 % del total.

Els programes i les accions formatives s'adrecen de forma quasi exclusiva a la població en atur; la participació en les accions formatives per a treballadors ocupats és molt residual. Tal com es pot observar en el quadre II-42, el 99,9 % de participants ho fan en aquells programes, mentre que la participació en les accions formatives per a persones ocupades representa el 0,1 % del total.

3.3.1. Programes i accions de formació adreçats a persones desocupades

Tal com s'observa en el quadre II-42, el programes i les accions de formació adreçats a persones desocupades són els següents: accions formatives per a treballadors preferentment desocupats, programes específics per a col·lectius vulnerables, formació en competències transversals, formació dual, programes mixtos d'ocupació i de formació i beques d'èxit. (Vegeu el quadre II-42.)

Accions formatives adreçades a persones desocupades

Aquestes accions formatives estan definides a la Llei 30/2015, de 9 de setembre, per la qual es regula el sistema de formació professional per a l'ocupació en l'àmbit laboral, com un tipus d'accions que tenen com a objecte oferir a les persones desocupades

una formació adequada a les necessitats formatives individuals i del mercat laboral que els permeti millorar l'ocupabilitat. Són les accions que arriben a un volum més elevat de població: quasi 2 de cada 3 persones que es beneficien d'accions de formació ho fan en aquesta modalitat.

Durant el 2017, les accions formatives per a persones desocupades gestionades pel SOIB han estat 579, amb una durada mitjana de 124 hores, un total de 7.620 participants i una taxa abandonament del 14,9 %. La majoria de participants són dones (55,0 %) i, per grups d'edat, els de 35 anys o més són majoria, amb un 48,6 % del total, seguits pel grup de menors de 25 anys, que són el 28,1 %. El grup entre 25 i 34 anys representa el 23,28% de participants.

El 86,7 % de participants han cursat formacions corresponents a certificats de professionalitat, i només el 13,3 % de participants han fet altres formacions, xifres idèntiques a les del 2016.

La participació més elevada es produeix en la família professional de serveis socioculturals i a la comunitat, amb un 24,2 % del total de participants a les accions formatives per a persones desocupades. En segon lloc, hi ha la família professional d'hoteleria i turisme, amb un 21,0 % del total. La segueixen administració i Gestió (9,9 %), informàtica i comunicacions (6,6 %), formació complementària (6,3 %) i agrària (5,3 %). Amb valors entre el 3,0 % i el 5,0 % hi ha les famílies professionals de comerç i màrqueting, transport i manteniment de vehicles i imatge personal. Amb valors inferiors al 3,0 %, hi ha la resta de famílies professionals (sanitat, electricitat i electrònica, imatge i so, maritimopesquera, energia i aigua, fabricació mecànica, instal·lació i manteniment, activitats físiques i esportives, seguretat i medi ambient, edificació i obra civil, i arts gràfiques).

El 18,0 % de participants han fet pràctiques no laborals, percentatge que ha disminuït en els darrers anys (el 2016 varen ser el 28 %). Per sexe, el 51,9 % són dones i el 48,1 % són homes. La família professional en què es fan més pràctiques no laborals és la d'hoteleria i turisme (32,8 %); després hi ha serveis socioculturals i a la comunitat (12,0 %), i administració i gestió (10,0 %). En la resta de famílies professionals, el percentatge de pràctiques no laborals és inferior al 10,0 % de participants.

La taxa d'abandonament per col·locació (TAC) ha estat del 6,4 %, mentre que la taxa d'abandonament per altres causes (TAAC) ha estat del 9,9 %. Aquestes taxes són les més elevades des del 2012 (primer any de la sèrie), amb l'excepció de la TAAC del 2012, que va ser de l'11,0 %.

Per sexe, la TAC és lleugerament superior en les dones (7,1 % enfront de 5,53 % en els homes), i la TAAC ho és en els homes (10,2% enfront del 9,6 % de les dones). La comparativa per grups d'edat mostra que el grup de 25 a 29 anys combina la TAC inferior amb la TAAC superior (1,5 % i 11,8 % respectivament). La TAC més elevada es produeix en els grups de 30-34 i 35-44 (superiors al 8,0 %). Amb una TAAC superior al 10,0 %, a més del grup de 25-29 anys, hi ha el de 16-19 anys i el de 35-44 anys.

D'altra banda, cal ressenyar que l'abandonament més elevat, tant per col·locació com per altres causes, és en les accions formatives que no estan vinculades a certificats de professionalitat (TAC del 20,4 % i TAAC del 26,5 %), mentre que en aquests certificats és molt inferior (TAC del 2,7 % i TAAC del 5,5 %).

Per famílies professionals, les taxes d'abandonament més elevades són, amb diferència, les que es produeixen en la formació complementària (TAC del 18,9 % i TAAC del 31,8 %). També s'observen taxes superiors al 10,0 % per col·locació en l'especialitat de serveis a la comunitat (12,6 %). Aquesta mateixa especialitat, així com les d'instal·lació i manteniment, informàtica i comunicacions, i accions físiques i esportives, tenen una TAAC entre el 12,0 % i el 14,5 %.

La taxa d'èxit formatiu és el percentatge de persones que titulen, que el 2017 ha estat d'un 94,3 %, lleugerament per sota dels anys anteriors.

La taxa de cobertura, que posa en relació el nombre de persones aturades amb el de les que participen en accions formatives i que es

calcula a partir de la mitjana anual de persones aturades a les Balears d'acord amb l'Enquesta de població activa (EPA), és del 9,7%, la més elevada de la sèrie, que s'inicia el 2012, i un punt per sobre de la del 2016. Tal com podem observar en el quadre 6, la taxa de cobertura més elevada es produeix en la població més jove i en les dones, tot seguint la mateixa tendència observada l'any anterior. Augmenta lleugerament la cobertura en dones i homes i en tots els grups d'edat entre 20 i 44 anys. Disminueix més de 5 punts la taxa de cobertura de la població de 16 a 19 anys, i 0,6 punts la del grup de 55 o més anys. (Vegeu el quadre II-43.)

Quant a la inserció laboral, les dades que es registren són molt aproximades, ja que fan referència al nombre d'alumnes que formalitzen un contracte de treball durant els 6 mesos següents d'haver acabat amb avaluació positiva de l'acció formativa, amb independència de la durada del contracte, de la relació amb la formació feta o altres informacions rellevants. La taxa d'inserció laboral és del 55,3 % pel que fa a accions no conduents a certificats de professionalitat, i del 60,2 % per que fa a les que sí que hi condueixen. En ambdós casos són les taxes més elevades de la sèrie iniciada el 2012.

Programes específics per a col·lectius vulnerables

Els programes adreçats a col·lectius vulnerables es basen en els certificats de professionalitat, però es caracteritzen per una flexibilitat més elevada que permet que persones amb dificultats participin en altres programes adreçats de forma més genèrica a la població desocupada i els puguin aprofitar.

Durant el 2017, s'han fet un total de 67 accions formatives, amb una durada mitjana de 130 hores i amb un total de 734 participants, xifra aquesta molt inferior a la d'anys anteriors.

També cal assenyalar que la pràctica totalitat d'accions formatives adreçades a col·lectius vulnerables es desenvolupa en el marc dels certificats de professionalitat (98,5 %), amb una clara tendència a l'alça des del primer any de la sèrie (2012), en què representava el 77,5 %.

Les persones participants en aquest programa fan pràctiques no laborals en quasi la meitat dels casos (48,0 %), molt per sobre del percentatge de participants de l'any anterior (32,0 %), però per sota del percentatge del 2015 (58,0 %). Del total de persones que fan aquestes pràctiques, el 55,9 % són dones i el 44,2 % són homes. Les famílies professionals en les quals es fan amb més freqüència pràctiques laborals són administració i gestió (29,8 %); serveis socioculturals i a la comunitat (20,8 %); hoteleria i turisme (12,9 %), i comerç i màrqueting (10,9 %). La resta presenten valors inferiors al 10,0 %.

La taxa d'abandonament de la formació per motiu de col·locació (TAC) fou del 2,45 %, i la que es va produir per altres causes (TAAC), del 4,09 %. L'anàlisi evolutiva mostra una tendència a la disminució de la TAC entre el 2012 i el 2014 (passa de 4,5 a 0,9 %), que després augmenta any rere anys fins a arribar al 2,45 % (2017). En la TAAC s'observa una tendència similar entre el 2012 i el 2014 i entre el 2014 i el 2016, però amb un canvi de tendència a la baixa el 2017. En tota la sèrie la TAAC és superior a la TAC.

Per sexe, la TAC és superior en les dones (7,1 % enfront del 5,5 % en els homes) i la TAAC és lleugerament inferior (9,6 % enfront del 10,2 % en els homes). Per grups d'edat, les taxes més elevades d'abandonament per col·locació es produeixen en els grups de 30-34 anys i de 35-44 anys (al voltant del 8,0%), mentre que la TAAC superior correspon al grup de 25-29 (11,8 %).

Per especialitats formatives, és molt baixa la taxa d'abandonament en formacions vinculades a certificats de professionalitat (TAC del 2,7 % i TAAC del 5,5 %) en comparació amb la de les altres formacions (TAC del 20,4 % i TAAC del 26,5 %).

A més de baixes taxes d'abandonament, les accions formatives per a col·lectius vulnerables presenten taxes elevades d'èxit de l'alumnat que acaba la formació. L'any 2017 és el que presenta millors resultats de la sèrie, amb un 96,4 % de taxa d'èxit formatiu. Aquesta taxa ha augmentat progressivament des del 2012, any en què fou del 86,8 %.

Per sexe, observam que la taxa d'èxit dels homes és lleugerament superior a la de les dones (96,8 % en els homes i 96 % en les dones). Per grups d'edat, la taxa d'èxit inferior és en els més joves (86,4 % en el grup de 16-19 anys), tot i que es produeix un increment progressiu amb l'edat (amb l'excepció d'una petita disminució en el grup de 35-44 anys) fins a arribar al 100 % en la població de 55 o més anys.

Per tipus d'accions, la taxa d'èxit és del 100% en les que no estan vinculades a certificats de professionalitat i del 96,3 % en les que estan vinculades a d'aquests certificats.

La taxa d'inserció laboral per compte aliè en formació de certificats de professionalitat és el tant per cent de participants que han obtingut una avaluació positiva i que signen un contracte laboral durant els sis mesos posteriors a l'acabament de l'acció formativa (només es té en compte el primer contracte registrat). L'any 2017 fou del 63,2 %, tot i que es produeix una tendència a l'alça des del 2013 (taxa del 28,7 %). La taxa d'inserció és més elevada en els homes que en les dones, 67,2 % i 60,2 % respectivament.

Formació en competències transversals: idiomes i TIC

L'oferta formativa del SOIB en idiomes i TIC s'inicia l'any 2016, per tal de contribuir a la millora de l'ocupabilitat de les persones a l'atur.

Els idiomes que s'imparteixen són anglès, alemany, italià i rus. S'ofereixen cursos d'atenció al públic i de gestió comercial en els quatre idiomes. En el cas de l'alemany, s'ofereixen també cursos més generals de nivell 2 i 3, i, en el de l'anglès, hi ha una oferta formativa elaborada d'acord amb el Marc Comú Europeu de Referència per a les Llengües (MCERL). Del total de 1.156 persones participants en els 70 cursos impartits l'any 2017, tres de cada quatre (75,5 %) ho ha fet en accions formatives d'anglès corresponents al MCERL; una de cada cinc (20,0 %) ha cursat alemany de nivell 2 o 3, i un 4,5 % s'ha inscrit en els cursos d'atenció al públic en anglès i alemany. Per sexe, el 70,0 % de participants són dones.

La mitjana d'alumnes que ha obtingut una avaluació positiva ha estat del 42,0 %, amb una oscil·lació entre el 47,0 % i el 46,0 % (atenció al públic en italià, nivells A2 i B1 d'anglès), i el 32,0 % de l'alemany de nivell 3.

La comparativa amb les dades del 2016 mostra una lleugera disminució del total de participants, que es pot atribuir al fet que no es varen impartir cursos d'atenció al públic i gestió comercial en anglès ni en alemany. Per sexe, s'observa un increment percentual de la participació de les dones (70,0 %, enfront del 64,5 % l'any 2016), així com un descens en el percentatge d'avaluacions positives (42,0 %, enfront del 61,0 % l'any 2016).

La formació en TIC s'ha desenvolupat mitjançant 30 cursos de les especialitats següents: eines web 2.0; confecció i publicació de pàgines web; operacions auxiliars i manteniment sistemes microinformàtics, i desenvolupament d'aplicacions amb tecnologies web. Hi han participat 419 persones, el 66,8% de les quals han estat homes. La major diferència en la participació per sexe s'ha produït en la formació referent a operacions auxiliars i manteniment de sistemes informàtics, en què només el 17,2 % de participants han estat dones. El percentatge d'avaluació positiva és del 77,0 % i oscil·la entre el 55,0% del curs sobre eines web 2.0 i el 95,0 % del d'operacions auxiliars i manteniment de sistemes informàtics.

La comparativa amb l'any anterior mostra un increment de cursos (30 enfront de 28) i, molt especialment, de participants (419 enfront de 286). Es manté estable la participació relativa de dones i homes, i disminueix el tant per cent dels qui obtenen una avaluació positiva (77,0 % enfront del 85,0 %).

Programes de formació dual

Es tracta de programes basats en certificats de professionalitat que tenen com a característica comuna fer una part de la formació en empreses i amb un contracte laboral. N'hi ha de dos tipus. El que té més tradició és el de programes mixtos de formació i ocupació, que desenvolupen les administracions locals. Es tracta d'un programa que té el seu origen en el de les escoles taller i cases d'oficis, pioner en les polítiques actives d'ocupa-

ció espanyoles, que es va iniciar l'any 1985. Recentment s'hi ha afegit el programa de formació dual amb empreses i entitats sense ànim de lucre.

El primer, el que es fa amb administracions públiques, diferencia dos grups de possibles participants en funció de l'edat: joves menors de 30 anys i població de 30 anys o més. Aquesta diferenciació en les accions permet aprofitar els fons del programa de garantia juvenil per a la població menor de 30 anys, en el qual han participat 509 persones durant el 2017. Aquesta xifra suposa una evolució molt positiva en relació amb anys anteriors. Així, per exemple, és més del doble de participants que el 2016. Quasi tres de cada quatre participants són menors de 30 anys (72,0%). Per sexe, les dones són majoria en el grup de més grans (60,6 % enfront del 39,4 % d'homes), mentre que en el grup de més joves s'hi esdevé la situació inversa (45,4 % dones i 54,6 % homes).

El programa adreçat a empreses i entitats sense ànim de lucre es va iniciar el 2015, amb una convocatòria pilot d'ajuts per a grups vulnerables que s'ha consolidat i ha passat a formar part del panorama de convocatòries anuals de formació del SOIB. Més recentment (2017), s'enceta una nova línia d'FP dual en sectors estratègics adreçats a població jove desocupada. El nombre total de participants (2017) ha estat de 394, dels quals 260 pertanyen a la línia per a grups vulnerables i 134 a la de sectors estratègics (67,0 % homes i 33,0 % dones).

Així mateix, el SOIB ha autoritzat la formació associada a 560 contractes de formació i aprenentatge, xifra molt per sobre de la del 2016, any en el qual es varen autoritzar 326 contractes.

Beques d'èxit

És un programa de beques per a joves entre 18 i 29 anys sense el títol de graduat en ESO (GESO), demandants d'ocupació i inscrits en el Sistema Nacional de Garantia Juvenil. Ofereixen incentius econòmics als joves que retornen al sistema educatiu reglat per tal d'obtenir el títol de GESO, en forma de beca de 568 euros per cada àmbit de coneixement aprovat. L'any 2017, el nombre de participants ha estat de 554, superior al del 2016 (450), any d'inici del programa.

3.3.2. Accions formatives adreçades a treballadors ocupats

L'any 2017 hi han participat 14 persones, la qual cosa suposa una fortíssima disminució en relació amb el 2016 (266 participants) i també amb els anys anteriors (247 l'any 2014 i 406 l'any 2015). I és que la formació per a treballadors ocupats s'imparteix principalment per mitjà de la Fundació Estatal per a la Formació per a l'Ocupació (FUNDAE), en el marc de la qual l'any 2017 s'han format a les Balears un total de 100.093 persones (52,3 % homes i 47,7 % dones) pertanyents a 10.207 empreses. La durada mitjana de la formació ha estat de 14,5 hores.

3.3.3. Avaluació de competències clau i acreditació de l'experiència laboral

L'avaluació de competències clau (català, castellà, matemàtiques, anglès) es fa per facilitar l'accés als certificats de professionalitat de nivell 2 i 3 de persones que no tenen els requisits de titulació exigits o bé com a reconeixement de d'aquestes competències en el marc de les actuacions dels centres d'educació per a persones adultes (CEPA).

D'acord amb les dades corresponents al 2017 (encara incompletes), durant aquest any hi ha hagut 47 avaluacions positives de competències clau, distribuïdes de la forma següent: 12 de català, 11 de castellà, 13 de matemàtiques i 11 d'anglès.

L'Institut de les Qualificacions Professionals de les Illes Balears (IQPIB) s'encarrega d'acreditar l'experiència laboral d'acord amb la regulació establerta en el Reial decret 12224/2009, de 17 de juliol, de reconeixement de les competències professionals adquirides per l'experiència laboral. S'avaluen les competències professionals i, si escau, s'acrediten d'acord amb els certificats de professionalitat, que, alhora, poden facilitar l'obtenció d'un títol en el sistema educatiu

reglat. Les dades del 2016 indiquen que 565 persones s'han beneficiat d'aquest programa i que els han estat acreditades un total de 2.180 unitats de competència.

L'evolució del programa d'ençà que es va començar a aplicar l'any 2009 és irregular tant pel que fa al nombre de persones com d'unitats de competència acreditades, tal com s'observa en el quadre II-44. Pel que fa als darrers anys, s'observa que, després del fort increment que es va produir l'any 2014 en relació amb el 2013, s'ha produït un descens progressiu en el nombre d'unitats de competència acreditades. També s'ha produït una disminució del nombre de persones beneficiàries, encara que la tendència a la baixa no és tan clara. (Vegeu el quadre II-44.)

3.4. Mesures directes de foment i creació d'ocupació

Consisteixen a subvencionar la contractació de diversos grups o col·lectius que es considera que tenen especial dificultats per ser contractats. Hi ha cinc programes: SOIB Visibles; SOIB Joves Qualificats; bonificacions i suport a la contractació de persones discapacitades, i bonificacions i suport a la contractació de col·lectius prioritaris.[17]

SOIB Visibles finança els costs salarials totals, inclosa la cotització empresarial a la Seguretat Social, derivats de la contractació per part d'entitats locals i d'organismes dependents d'aquestes entitats de persones desocupades majors de 35 anys en situació d'atur de llarga durada. Amb aquest programa es pretén millorar l'ocupabilitat de les persones participants mitjançant l'adquisició d'experiència professional en activitats d'utilitat pública o d'interès social (preferentment en els àmbits de serveis relacionats amb la vida diària, medi ambient i promoció de la cultura) i una orientació laboral que doni suport a la reinserció d'aquestes persones en haver acabat el programa.

Des del seu inici l'any 2015, s'ha produït un augment de participants, que l'any 2017 ha estat de 587 (546 el 2015).

El programa SOIB Joves Qualificats consisteix en el fet que les administracions locals de Balears i del sector públic instrumental de la CAIB contractin (finançament de les despeses salarials i de la Seguretat Social) joves menors de 30 anys amb estudis superiors de formació professional o universitaris i inscrits en el Sistema Nacional de Garantia Juvenil per exercir professions relacionades amb els estudis cursats. D'ençà que es va implantar aquest programa, s'han generat 1.020 contractacions, 350 de les quals s'iniciaren l'any 2016, i 670, l'any 2017.

Els programes de bonificacions i suport a la contractació de persones amb discapacitat es vehiculen per mitjà del mercat de treball protegit (centres especials d'ocupació i unitats de suport) i també del mercat ordinari. Durant el 2017, s'han beneficiat dels ajuts en el mercat de treball protegit 1.369 persones amb discapacitat física, psíquica i/o sensorial (56,8 % homes i 43,2 % dones), en 35 centres especials d'ocupació i 14 unitats de suport. Pel que fa a la incorporació en el mercat de treball ordinari, durant el 2016 s'han subvencionat un total de 105 contractes indefinits (83 a temps complet i 22 a temps parcial).

Els programes de bonificacions i suport a la contractació de col·lectius prioritaris subvencionen la contractació per part d'empreses privades de joves, majors de 45 anys, persones aturades de llarga durada i persones en situació d'exclusió social. Es poden utilitzar diversos tipus de contractació en funció del col·lectiu (de pràctiques per a la població jove, de formació i aprenentatge en les situacions d'exclusió i indefinits per a la resta), i les empreses contractants han de ser privades amb ànim de lucre o sense. Durant el 2017, es varen fer 9 contractacions, totes corresponents a persones en atur de llarga durada o majors de 45 anys. Aquestes xifres contrasten amb les dels anys anteriors, amb un volum més elevat de contractació total (126 l'any 2016, i 114 l'any 2015) i també per a cada un dels col·lectius.

[17] L'any 2018, s'ha fet la primera convocatòria del programa SOIB Dona, que promou polítiques d'ocupació per a dones víctimes de violència masclista, però no es disposa de dades d'aquest any. Recuperat de *https://soib.es/wp-content/uploads/2019/04/Resultats-2018-2019-SOIB-DONA.pdf.pdf*.

3.5. Suport a l'emprenedoria i el teixit empresarial

Es tracta d'actuacions en les quals, a més del SOIB, hi participen l'Institut d'Innovació Empresarial (IDI) i la Direcció General de Treball, Economia Social i Salut Laboral, també pertanyents a la Conselleria de Treball, Indústria i Comerç.

Les persones demandants d'ocupació interessades en emprenedoria que són detectades pel SOIB per mitjà d'accions de motivació i informació bàsica sobre autoocupació (45 l'any 2017) poden obtenir un suport especialitzat lligat als diferents moments i les tasques del procés: idea de negoci, pla d'empresa, subvencions, millora de competències, processos d'internacionalització o d'altres que sol·licitin les persones interessades.

També es fan convocatòries de subvencions i es desenvolupa la Xarxa d'Agents d'Ocupació i Desenvolupament Local.

L'Oficina de l'Emprenedor i l'Empresa de l'Institut d'Innovació Empresarial (IDI), principal servei d'informació empresarial de la CAIB, ha assessorat en matèria d'emprenedoria 279 persones durant el 2017, xifra que es manté molt estable des del 2015, primer any en què es va oferir.

L'IDI també desenvolupa el programa «Impuls a les capacitats emprenedores» (ICAPE), que consisteix a organitzar jornades formatives per fomentar l'emprenedoria i l'autoocupació en el sistema educatiu i la formació professional per a l'ocupació. El nombre de participants l'any 2017 ha estat de 3.366, xifra per sobre dels anys anteriors (3.004 participants els anys 2014 i 2016, i 2.041 l'any 2015).

El foment de l'ocupació autònoma mitjançant subvenció a persones desocupades ha beneficiat 247 persones durant el 2017, mentre que 21 han rebut una subvenció per incorporar-se en alguna cooperativa o societat laboral de les Balears. En ambdós casos, el nombre de subvencions és més elevat que els anys anteriors, ja que la quantitat de subvencions per al foment de l'ocupació autònoma ha estat de 221 (2016), 106 (2015) i 104 (2014), i el d'incorporació en cooperatives, de 17 (2016), 9 (2015) i 6 (2014).

La Xarxa d'Agents d'Ocupació i Desenvolupament Local, que havia estat interrompuda el 2010, ha estat subvencionada durant el 2017 i ha disposat d'un total de 54 agents en diverses entitats locals (municipis, mancomunitats de municipis i consells insulars) de les Balears que han col·laborat en el desenvolupament local amb polítiques actives d'ocupació. També formen part d'aquesta Xarxa 22 agents finançats per les entitats locals mateixes, la qual cosa ha comportat una taxa de cobertura territorial superior al 90 % de municipis de les Illes.

Quadre II-38. Comparativa de les polítiques actives d'ocupació per programes a les Illes Balears (2010-2017)						
	2010	%	2016	%	2017	%
Total	**84.952**	**100**	**430.470**	**100**	421.331	100
Intermediació laboral	22.510	26,5	194.288	45,1	208.205	49,4
Orientació laboral	26.867	31,6	216.290	50,2	191.769	45,5
Formació professional per a l'ocupació	31.486	37,1	16.764	3,9	14.669	3,5
Foment i creació d'ocupació (2016, 2017) / Mesures directes creació ocupació (2010)	3.094	3,6	2.338	0,5	2.721	0,6
Suport a l'emprenedoria i el desenvolupament local (2016, 2017) / Suport a la iniciativa empresarial (2010)	892	1,1	790	0,2	3.967	0,9
Foment igualtat oportunitats	103	0,1	–	–	–	

Font: Elaboració pròpia a partir del SOIB (Informe d'avaluació de la formació professional per a l'ocupació de les Illes Balears 2016 i Polítiques actives d'ocupació a les Illes Balears 2017) i de Observatori del Treball de les Illes Balears (Polítiques actives d'ocupació 2010)

Quadre II-39. Evolució dels pressuposts de les PAO i despesa a les Illes Balears per persona aturada registrada (2014-12018)					
	2014	2015	2016	2017	2018
Pressupost de les PAO	42.417.462	48.401.377	58.099.588	83.901.869	96.022.342
Despesa en PAO per aturat registrat en el SOIB	562,53	721,3	996,29	1.629,45	2.117,59

Font: Elaboració pròpia a partir de Polítiques actives d'Ocupació a les Illes Balears 2017

Quadre II-40. Evolució de la participació en les principals accions d'intermediació laboral a les Illes Balears (2014-2017)				
	2014	2015	2016	2017 (fins al 31/10)
Total	**48.092**	**53.911**	**51.630**	**49.545**
Atenció i valoració de la idoneïtat en relació amb alguna oferta registrada en el SOIB	25.769	27.855	25.836	24.404
Ofertes preseleccionades derivades a empreses per completar la selecció	10.472	11.976	12.615	11.763
Persones demandants d'ocupació ateses pel Servei d'Intermediació que han estat contractades en empreses privades	11.832	13.778	12.246	12.547
Persones demandants d'ocupació ateses pel Servei d'Intermediació que han estat contractades en programes d'ocupació de les administracions públiques o en llocs de feina subvencionats	19	302	933	831

Font: Elaboració pròpia a partir de Polítiques actives d'ocupació a les Illes Balears 2017

(1) La major part de la discrepància entre la xifra global de participació del 2017 i la que figura en el quadre 1 deriven probablement del fet que en el quadre 1 s'inclouen totes les col·locacions en les quals ha intervingut el SOIB, que són 171.715.

Quadre II-41. Principals accions d'orientació laboral a les Illes Balears (2016-2017)		
	2016	2017 (fins al 31/10)
Total	**193.307**	**155.373**
Oficines del SOIB	**187.189**	**150.985**
Diagnòstic d'ocupabilitat	7.953	7.283
Itineraris personalitzats per a l'ocupació	7.423	7.670
Assessorament per a l'ocupació	18.821	24.066
Acompanyament en l'itinerari	3.887	4.457
Informació professional	146.367	103.667
Informació i motivació per a l'autoocupació	354	45
Eures	256	248
Orientació integral de joves inscrits en el Programa de Garantia Juvenil	2.128	3.549
Entitats especialitzades en col·lectius vulnerables	**6.118**	**4.388**
Itineraris integrals d'inserció per a l'ocupació	4.385	3.012
Orientació laboral i acompanyament a la inserció de les persones beneficiàries de la renda mínima d'inserció	1.733	1.376

Font: Elaboració pròpia a partir de Polítiques actives d'ocupació a les Illes Balears 2017

Quadre II-42. Principals programes i accions de formació professional per a l'ocupació a les Illes Balears (2016-2017)				
	2016		2017	
	Total	%	Total	%
Total	**13.037**	**100**	**12.582**	**100**
Programes i accions de formació per a persones desocupades	12.771	98,0	12.568	99,9
Accions formatives per a treballadors preferentment desocupats (1)	8.687 (2)	66,6	8.242	65,5
Programes específics per a col·lectius vulnerables	1.407	10,8	734	5,8
Formació en competències transversals: idiomes	1.180	9,1	1.156	9,2
Formació en competències transversals: informàtica	286	2,2	419	3,3
Formació dual (col·lectius vulnerables i sectors estratègics)	209	1,6	394	3,1
Formació dual (autorització de formació associada a contractes de formació i aprenentatge)	326	2,5	560	4,5
Programes mixts de formació i ocupació	226	1,7	509	4,0
Beques d'èxit (garantia juvenil)	450	3,5	554	4,4
Accions formatives per a treballadors ocupats (4)	266	2,0	14	0,1

Font: Polítiques actives d'ocupació a les Illes Balears 2016, Polítiques actives d'ocupació a les Illes Balears 2017, Informe anual de formació professional per a l'ocupació 2017. Elaboració pròpia

(1) Un 30% de les places poden ser per a persones ocupades en cas que hi quedin vacants.

(2) En alguns apartats de les memòries, aquesta quantitat es desglossa en dues: 8.437 en accions formatives per a desocupats i 250 en accions no finançades però autoritzades pel SOIB.

(3) D'aquests, 7.620 participants en l'FPO gestionda pel SOIB i 622 en formació autoritzada pel SOIB però no finançada per aquest.

Quadre II-43. Taxa de cobertura de les accions formatives adreçades a persones desocupades a les Illes Balears per sexe i edat (2016-2017)		
	2016	2017
Dones	10,10%	11,70%
Homes	7,50%	8%
16-19	27,30%	21,70%
20-24	10,80%	11,70%
25-29	7,30%	8,10%
30-34	6,60%	7,80%
35-44	8,50%	9%
45-54	8,70%	8,70%
> =55	3,80%	3,20%
Global	**8,70%**	**9,70%**

Font: Informe d'avaluació de la formació profesional per a l'ocupació de les Illes Balears 2016, SOIB. Elaboració pròpia

Quadre II-44. Evolució de les persones i de les unitats de competència acreditas per l'IQPIB a les Illes Balears (2009-2016)							
	2009	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Persones	32	141	525	151	671	545	565
Unitats de competència	200	622	2.047	559	2.667	2.477	2.180

Font: Elaboració pròpia a partir de Polítiques actives d'Ocupació a les Illes Balears 2017

4. LES RELACIONS LABORALS A LES ILLES BALEARS

4.1. Marc normatiu de les relacions laborals

La funció de regulació de les condicions de treball que impliquen els convenis col·lectius a la CAIB, com a tot el territori nacional, es desenvolupa en un marc normatiu ordenat per la Unió Europea i pel legislador estatal.

Des de l'any 2017, la política social comunitària està presidida pel Pilar Europeu de Drets Socials (PIEDS), un instrument no coercitiu aprovat pel Consell d'Ocupació, Política Social, Sanitat i Consumidors en la sessió del 23 d'octubre de 2017. La finalitat del PIEDS és impulsar la política social comunitària amb alternatives viables a les polítiques d'austeritat activades després de la crisi econòmica. La Recomanació (UE) 2017/761, de la Comissió, sobre el PIEDS, dissenya diversos eixos —igualtat d'oportunitats i d'accés al mercat laboral, condicions de treball justes, i protecció i inclusió social— i recalca el paper de la negociació col·lectiva en els ordenaments interns amb vista a possibilitar la flexibilitat necessària perquè les empreses puguin adaptar-se amb rapidesa als canvis que pateix el context econòmic.

En aquest sentit, la normativa comunitària estrella en l'àmbit de la política social és la directiva. Atès que hi ha una proscripció d'adoptar directives en matèria de sindicació i remuneracions, les que tenen un paper més incisiu a l'hora de delimitar el radi d'acció de la negociació col·lectiva en els ordenaments interns tracten de condicions laborals. És paradigmàtica la Directiva 2003/88/CE, del Parlament Europeu i del Consell, relativa a determinats aspectes de l'ordenació del temps de feina, ja que posa en relleu la capacitat intrínseca dels convenis col·lectius per regular al detall tots els aspectes essencials de les condicions de treball vitals per a l'empresa.

Com aquesta Directiva, n'hi ha moltes en matèria de política social que també contenen importants al·lusions a la funció reguladora de la negociació col·lectiva. Així, per exemple, en matèria d'igualtat entre sexes, la Directiva 2006/54/CE anima els estats a fomentar normes de treball flexibles amb l'objectiu de facilitar la conciliació de la vida laboral i familiar, i fa una crida als interlocutors socials perquè incloguin normes antidiscriminatòries en els convenis col·lectius que negocien. S'estableixen previsions similars en el camp de la durada del contracte de treball; el temps de feina en activitats especials; el comitè d'empresa europeu, o els drets d'informació i consulta en empreses i grups de dimensió comunitària. A més, el 2018, s'ha aprovat la Directiva (UE) 2018/957 del Parlament Europeu i del Consell, de 28 de juny de 2018, per la qual es modifica la Directiva 96/71/CE, sobre el desplaçament del treballador en el marc d'una prestació de serveis.

A més de la política social, la política d'ocupació és un altre àmbit material d'exercici de les competències comunitàries amb rellevància des del punt de vista de la dinàmica dels convenis col·lectius. Segons consta en el web de la Comissió Europea,[18] l'Estratègia Europea d'Ocupació, de 1997, té la finalitat de crear ocupació de qualitat a la Unió Europea. Actualment, forma part de l'estratègia de creixement Europa 2020, i s'executa mitjançant el denominat Semestre Europeu, procediment previst per coordinar anualment les polítiques econòmiques i d'ocupació de la Unió Europea i dels estats membres.

La UE aposta en aquest terreny per una normativa més admonitòria que no vinculant, formalitzada per mitjà d'orientacions per a les polítiques d'ocupació dels estats membres, les quals, a més, constitueixen la primera de les quatre fases que estructuren el Semestre Europeu per marcar les prioritats i els objectius comuns en la matèria. En aquest sentit, la Decisió (UE) 2018/1215, del Consell, de 16 de juliol de 2018, relativa a les orientacions per a les polítiques d'ocupació dels estats membres, formula les següents quatre grans pautes: impulsar la demanda de mà d'obra; augmentar l'oferta de treball i millorar l'accés a la feina, les qualificacions i les competències; millorar el bon funcionament dels mercats laborals i l'eficàcia del diàleg social, i promoure la igualtat d'oportunitats per a to-

[18] *http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=101&langId=es*

thom, fomentar la integració social i combatre la pobresa. Aquesta Decisió remarca que les seves orientacions estan dirigides als estats membres i a la UE mateixa, però matisa que s'ha d'aplicar en estreta col·laboració, entre altres agents, amb els interlocutors socials dels estats membres.

Així, l'orientació referida a impulsar la demanda de mà d'obra expressa que els estats membres han de promoure uns mecanismes de fixació de salaris transparents i previsibles que permetin ser adaptats en funció de la productivitat i que generin salaris justs capaços de proporcionar nivells de vida dignes; tot plegat s'ha de fer amb «respecte a l'autonomia dels interlocutors socials». En la mateixa línia, l'orientació consistent a augmentar l'oferta de treball i millorar l'accés a la feina fa una crida als interlocutors socials a col·laborar amb els estats membres per «promoure la productivitat i l'ocupabilitat mitjançant una oferta adequada de coneixements, capacitats i competències pertinents al llarg de la vida laboral que responguin a les necessitats actuals i futures del mercat de treball».

La funció del conveni col·lectiu com a mecanisme d'organització i de regulació d'àmplies parcel·les del camp de les relacions laborals també és recalcada per la Unió Europea per mitjà d'altres instruments normatius de caràcter coercitiu, directament aplicables en tots els seus termes sense necessitat de transposició als ordenaments interns.

És el cas del Reglament (UE) 2016/679, del Parlament Europeu i del Consell, de 27 d'abril de 2016, relatiu a la protecció de les persones físiques pel que fa al tractament de dades personals, i pel qual es deroga la Directiva 95/46/CE, o el Reglament General de Protecció de Dades (RGPD), que va entrar en vigor el maig del 2016 amb un període de transitori de dos anys, motiu pel qual va començar a ser directament aplicable en el nostre ordenament el 25 de maig de 2018.

L'objectiu de l'RGPD és garantir un nivell equivalent de protecció de les persones físiques i la lliure circulació de dades personals a la Unió Europea. Entre altres previsions, a l'article 9.1 de l'RGPD s'estableix una prohibició genèrica de tractament de les dades que el Reglament mateix considera «especials» —origen ètnic o racial, opinions polítiques, conviccions religioses o filosòfiques, afiliació sindical, dades genètiques, dades biomètriques, dades relatives a la salut o dades relatives a la vida sexual o l'orientació sexual de les persones físiques—; no obstant això, a l'article 9.2 *b)* es possibilita fer una excepció de la prohibició, entre altres casos, quan el tractament d'aquestes dades sigui necessari «per complir obligacions i per exercir els drets específics del responsable del tractament o de l'interessat, en l'àmbit del dret laboral i de la seguretat i la protecció social, si ho autoritza el dret de la Unió dels estats membres o un conveni col·lectiu conforme al dret dels estats membres que estableixi garanties adequades del respecte als drets fonamentals i dels interessos de l'interessat».

Pel que fa al nostre ordenament, el text que serveix de marc a l'exercici del dret a negociar col·lectivament les condicions laborals és el Reial decret legislatiu 2/2015, de 23 d'octubre, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei de l'Estatut dels treballadors (ET). Durant l'any 2018, la Llei de l'Estatut dels treballadors va ser objecte de diverses modificacions, introduïdes per la Llei 6/2018, de 3 de juliol, de pressuposts generals de l'Estat per a l'any 2018 (LPG-18); per la Llei orgànica 3/2018, de 5 de desembre, de protecció de dades personals i garantia dels drets digitals (LOPDP), i pel Reial decret llei 28/2018, de 28 de desembre, per a la revaloració de les pensions públiques i altres mesures urgents en matèria social, laboral i d'ocupació (RDLRPP).

L'LPG-18 va donar una nova redacció a l'article 48.7 de l'ET, referent a la suspensió del contracte per naixement de fill, adopció, guarda amb fins d'adopció o acolliment (disposició final 38.1 de l'LPG-18), i va introduir també un nou apartat 2 a la disposició addicional 19 de l'ET, referent al règim d'indemnitzacions en supòsits de jornada reduïda (disposició final 38.2 de l'LPG-18). L'LOPDP va modificar la Llei de l'Estatut dels treballadors per introduir un nou article 20 bis a l'ET, referent als drets dels treballadors a la intimitat en relació amb l'entorn digital i a la desconnexió.

L'RDLRPP, finalment, va modificar aquest text legal en diversos sentits: *a)* Derogació de l'apartat 2 de la disposició addicional segona de l'ET, sobre contractes de formació i aprenentatge —disposició derogatòria única 2 *c)* de l'RDLRPP—; *b)* Modificació de la disposició addicional setena de l'ET, referent a la jubilació forçosa establerta per conveni col·lectiu —disposició final primera de l'RDLRPP—; *c)* Derogació de l'apartat 1 de la disposició transitòria segona de l'ET, sobre contractes de formació i aprenentatge —disposició derogatòria única 2 *c)* de l'RDLRPP—, i *d)* Derogació de la disposició transitòria novena de l'ET, referent a normes transitòries aplicables a la jubilació forçosa establerta per conveni col·lectiu —disposició derogatòria única 2 *c)* de l'RDLRPP.

Dels tres títols que estructuren la Llei de l'Estatut dels treballadors, el primer es dedica a la relació individual de treball i el darrer al règim jurídic quant al dret a la negociació col·lectiva. En aquestes condicions, interessa manifestar que la flexibilitat interna suggerida des de diverses instàncies com a fórmula perquè les nostres empreses siguin competitives i puguin crear ocupació estable, o de qualitat, només pot materialitzar-se en la pràctica de les relacions laborals de la CAIB si els convenis col·lectius tracten detalladament del règim jurídic de les condicions laborals, així com de l'organització mateixa de la feina a l'empresa.

Aquesta necessitat és ben present en la Llei de l'Estatut dels treballadors, que, per una part, inclou en el títol primer les oportunes obertures d'espais normatius a la funció reguladora dels convenis col·lectius (especialment pel que fa a la classificació professional; la contractació de durada determinada, a temps parcial i fixa discontínua; els drets de promoció i formació a la feina; el temps de feina i la prestació salarial...) i les crides conseqüents als negociadors perquè no es descuidin totes aquestes matèries i es preocupin perquè es tractin en els convenis col·lectius; per una altra part, proporciona en el títol tercer regles sobre l'estructura i la dinàmica de la negociació col·lectiva.

4.2. Noves formes de treball. El compliment de la legislació laboral i l'actuació inspectora a la CAIB

4.2.1. Noves formes de treball a la CAIB

D'acord amb les estadístiques anuals de les Illes Balears que elabora l'Observatori del Treball de les Illes Balears,[19] mentre que el 2017 hi va haver 89.949 persones afiliades al règim especial de treballadors autònoms (RETA), el 2018 han estat 91.923, és a dir, 2,2 punts d'augment percentual. En la memòria corresponent a l'any 2017 ja es va posar de manifest que la importància del treball autònom en el teixit productiu de les nostres illes és evident, que està guanyat pes i que conviu amb la forma de treball prototípica en les economies de capitalisme avançat, que és el treball subordinat o per compte d'altri. També s'hi explicava que la figura del treball autònom queda associada a la problemàtica de la fugida del dret del treball per escapar de la legislació laboral i aplicar en lloc seu la legislació comuna dels contractes, amb tot el que això implica des de la perspectiva de poder eludir indegudament pagaments laborals i pagaments al sistema públic de la Seguretat Social, i, així mateix, obtenir beneficis provinents de règims tributaris més favorables.

El treball autònom és una realitat a la CAIB que a un nivell més general també està connectat amb l'auge que experimenten models actuals d'activitat econòmica que s'han anomenat economia col·laborativa, basats en formes d'ocupació caracteritzades per treballar a través de plataformes virtuals, pròpies de les societats d'economia de TIC. Dispositius digitals com tauletes i telèfons intel·ligents fan possible connectar el prestador d'un servei —per exemple, el lloguer de vehicles amb conductor o el repartiment de menjar ràpid— amb l'usuari d'aquest servei per canalitzar el desenvolupament de l'activitat empresarial, de manera que es nega en bona part dels casos el caràcter de treballador subordinat al subjecte persona física encarregada de fer l'activitat que constitueix la prestació del servei que ofereix la plataforma

[19] Disponibles a *http://www.caib.es/sites/observatorideltreball/ca/illes_balears-23555/*.

a l'usuari. El marc jurídic per a aquesta prestació de serveis torna a ser, així, el contracte civil o mercantil, no un contracte de feina, i l'alta consegüent del treballador en el RETA.

El Parlament Europeu és sensible als problemes associats a l'economia col·laborativa en el terreny de les relacions laborals. D'això ja se'n va donar compte en la memòria de l'any 2017. Durant el 2018, tant el Parlament com la Comissió Europea s'han mantingut atents a aquest fenomen econòmic amb publicacions referents als camps associats a la tributació (Parlament Europeu),[20] i al desenvolupament i l'expansió d'aquesta nova forma d'economia al territori comunitari (Comissió).[21] No obstant això, poca cosa ha canviat amb relació a les pràctiques d'economia col·laborativa a la CAIB, de manera que continuen sent vàlides les reflexions incloses en la memòria de l'any 2017.

4.2.2. Compliment de la legislació laboral i actuació inspectora a la CAIB

El 2018, el Govern espanyol ha posat en marxa el Pla Director per un Treball Digne,[22] amb l'objectiu explícit de «recuperar drets laborals i millorar la qualitat de l'ocupació», de manera que funciona com a «eina, des de les competències de la Inspecció de Treball i Seguretat Social (ITSS), per afrontar els problemes més greus del nostre mercat laboral en l'actual etapa de sortida de la darrera crisi econòmica».

A les Illes Balears es reedita des del 2015 el Pla de Lluita contra la Precarietat Laboral, que l'any 2018 ha comptat amb 32 inspectors i subinspectors repartits per totes les illes, amb l'encàrrec de fer 1.300 inspeccions programades en matèria de temporalitat i parcialitat, les quals s'han sumat a les 2.327 actuacions de la programació ordinària de la ITSS a les Illes Balears. D'ençà que es va activar el 2015 arran del compromís polític assumit després de les eleccions al Parlament balear del 24 de maig de 2015,[23] entre aquest any i el 2018 més de 16.200 treballadors de les Balears han vist millorades les seves condicions de feina com a conseqüència de la transformació dels seus contractes temporals en contractes indefinits i/o amb l'ampliació de les seves jornades laborals. Segons recull el document *Resultats. Pla de Lluita contra la Precarietat en el Treball. Illes Balears, 2.018*,[24] a les actuacions duites a terme en execució d'aquest Pla durant la campanya del 2018, cal sumar-hi les que va planificar directament el Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social incloses en el Pla Director per un Treball Digne, que va detectar importants nínxols de frau en la contractació temporal i a temps parcial a la CAIB.

En un altre document que ha elaborat la Conselleria de Treball, Comerç i Indústria de la CAIB[25] s'informa que l'any 2018 la ITSS ha inspeccionat 16.424 empreses, i que això ha implicat un increment significatiu de l'import de les sancions corresponents, per sobre dels tres milions d'euros, xifra que representa un augment del 10,9 % respecte a l'any anterior.

Durant aquest mateix any, la ITSS ha revisat 20.318 contractes temporals, dels quals 8.444, més d'un 40,0 %, han estat transformats en contractes per temps indefinit; així mateix, s'ha ampliat la jornada contractada en un total de 860 contractes formalitzats a temps parcial. En matèria de prevenció de riscs laborals, la ITSS va estendre un total de 612 actes d'infracció, quantitat molt similar a la de l'any 2017; mentre que els requeriments a empreses en aquest àmbit preventiu mantenen la tendència creixent, ja que han augmentat un 18,8 % respecte a l'any anterior. El 2018 també s'han fet 2.152 requeriments a empreses en matèria de frau

[20] The collaborativa economy and taxation, European Parliamentary Research Service, february 2018- PE 614.718.
[21] European Commission, Flash Eurobarometer 467, Report, The use of the collaborative economy, Fieldwork, april 2018 (publication october 2018).
[22] Resolució de 27 de juliol de 2018, de la Subsecretaria del Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social, per la qual es publica l'Acord del Consell de Ministres de 27 de juliol de 2018, pel qual s'aprova el Pla Director per un Treball Digne 2018-2019-2020 (BOE 28.07.2018).
[23] Vegeu l'Acord de governabilitat per a les Illes Balears (#AcordspelCanvi: un Govern al servei de la gent), la línea primera del qual (Un nou temps per a la gent: primer, el rescat de la ciutadania) planteja la creació de polítiques transversals per a la creació de feina estable i digna en horaris i en remuneracions.
[24] Document elaborat conjuntament entre el Govern d'Espanya i la Conselleria de Treball, Comerç i Indústria del GOIB.
[25] *Inspecció de Treball i de la Seguretat Social. Planificació autonòmica. Resultats 2018. Planificació 2019.*

en la contractació temporal. Finalment, s'han registrat 426 actes d'infracció en matèria laboral, de les quals més de la meitat (257) corresponen a incompliments empresarials relacionats amb el temps de feina (descansos setmanals, hores extraordinàries...).

4.3. Descripció de l'estat de la negociació col·lectiva a la CAIB

La descripció de l'estat de la negociació col·lectiva a la CAIB es farà proporcionant una foto fixa dels convenis i altres acords col·lectius derivats publicats en el *Butlletí Oficial de les Illes Balears* (BOIB) el 2018. A continuació, s'agafarà el referent del IV Acord per a l'ocupació i la negociació col·lectiva, d'aquest any 2018,[26] per comprovar fins a quin punt les indicacions de l'Acord, que tenen naturalesa exclusivament obligacional, no normativa (apartat 2 de l'acta de forma del IV Acord), han començat a ser assumides pels negociadors dels convenis col·lectius de la nostra comunitat en els processos que hagin iniciat aquest any. Un darrer apartat es dedica a examinar el tractament que fan els nostres convenis col·lectius de les noves tecnologies. S'intentarà extreure pautes relatives a assumptes actuals, com la problemàtica de la racionalització dels horaris, el teletreball o el dret a la desconnexió digital.

4.3.1. Dades quantitatives dels convenis col·lectius de la CAIB durant el 2018

El 2018, s'han publicat 28 convenis col·lectius en el BOIB, enfront dels 19 que es varen publicar el 2017. D'aquests convenis, sis són sectorials (neteja d'edificis i locals, sector de la reforma juvenil i protecció de menors, tintoreries i bugaderies, transport regular de viatgers per carretera, exhibició cinematogràfica i lloguer de vehicles sense conductor); el 2017 varen ser tres.

El 2018, també s'ha publicat un conveni col·lectiu d'un grup d'empreses (UTE Dornier, SA; API Movilidad; Roig Obres, Serveis i Medi Ambient, SA); el 2017 no n'hi hagué cap. Dels convenis publicats, onze són d'àmbit empresarial (Calvià 2000, Limpiezas Urbanas de Mallorca, Casino Mallorca, Mantenimiento y Montajes Industriales, Rey Sol, Son Vida Golf, Emaya/Aigües, Aquicultura Balear, Emaya/Qualitat Urbana, Salvament Aquàtic de les Illes Balears i Assemblea Autonòmica de la Creu Roja a les Balears), mentre que el 2017 varen ser quinze.

Interessa deixar apuntat que un d'aquests convenis d'àmbit empresarial ha estat signat amb la preferència aplicativa que l'article 84.2 de l'ET reconeix als convenis d'aquest àmbit davant els sectorials. De la llista completa de convenis col·lectius, n'hi ha un que pertany a un organisme públic, la Universitat de les Illes Balears (personal laboral docent i investigador de la UIB) i quatre més a altres organismes del sector públic instrumental de la CAIB (Fundació Pilar i Joan Miró, Fundació Foment del Turisme de Menorca, Fundació Es Baluard i Fundació d'Atenció i Suport a la Dependència i de Promoció de l'Autonomia Personal de les Illes Balears).

Com a novetat respecte a anys anteriors, el 2018 s'han negociat convenis col·lectius d'àmbit funcional de centre de treball (Aqualia Illes Balears, Casino d'Eivissa, Aqualand El Arenal, FCC Maó, Alaior i es Castell). L'any 2018, també s'ha negociat un conveni col·lectiu per al personal laboral d'una entitat local (personal laboral de l'Ajuntament de Petra).

A més d'aquests convenis col·lectius, el resultat de la negociació col·lectiva a la CAIB durant el 2018 s'ha traduït, així mateix, en una sèrie de pràctiques negocials clàssiques, pel fet d'estar arrelades en el dia a dia de la negociació col·lectiva. A més d'actes genèriques tant de comissions paritàries (Calinet; transport regular de viatgers per carretera; hostaleria, amb tres actes publicades el 2018), com de comissions negociadores de convenis col·lectius (Limpiezas Candor, Extern Balears, Top Clean Baleares, Calinet i hostaleria), aquestes pràctiques inclouen actes de constitució de comissions paritàries (personal laboral de l'Ajuntament d'Alcúdia,

[26] BOE de 18 de juliol de 2018.

lloguer de vehicles sense conductor, establiments sanitaris, hospitalització, consulta i assistència de les Illes Balears); actualitzacions salarials de convenis en vigor (comerç, construcció, Limpiezas Sayago, Top Clean Baleares); una adequació interanual del calendari laboral (construcció); modificacions puntuals del text de convenis col·lectius en vigor (personal laboral Ajuntament de Ciutadella, EMT Palma); acords d'adhesió a altres convenis col·lectius (de l'Institut d'Innovació Empresarial al conveni col·lectiu del personal laboral de l'Administració de la CAIB), i modificacions de pactes col·lectius (modificació per part de l'Ajuntament de Palma del Pacte d'acció sindical).

També s'ha de remarcar un altre tipus de pràctiques més noves que consisteixen en pactes expressos sobre pròrroga de vigència del conveni col·lectiu una vegada que aquest ha estat denunciat, està en fase d'ultraactivitat i té pròxim l'acabament definitiu de la vigència. El 2018, com s'ha dit, s'ha publicat en el BOIB una acta d'aquestes característiques en la qual es prorroga de forma expressa la vigència d'un conveni col·lectiu en fase d'ultraactivitat (Limpiezas Sayago).

4.3.2. Les pautes del IV Acord per a l'ocupació i la negociació col·lectiva en els convenis col·lectius de la CAIB durant el 2018

El IV Acord per a l'ocupació i la negociació col·lectiva, la vigència del qual és de tres anys (2018, 2019 i 2020), s'ha subscrit entre les organitzacions sindicals i empresarials més representatives en el panorama estatal. El primer que manifesten els negociadors és la voluntat expressa de prorrogar allò que estableix el III Acord per a l'ocupació i la negociació col·lectiva 2015-2017, «salvo en aquellos contenidos que se opongan a lo suscrito en el IV Acuerdo y hasta la finalización de este último», és a dir, fins a l'any 2020.

Per tant, queden prorrogats en aquests termes tots els continguts del capítol II del III Acord (sobre l'impuls de l'ocupació de qualitat i amb drets) referits a l'estabilitat de l'ocupació i les modalitats de contractació; la contractació de joves; la formació i la qualificació professional; els processos de reestructuració; els drets d'informació i consulta; la igualtat de tracte i oportunitats, i la seguretat i la salut en el treball. També queda prorrogat el capítol IV (sobre instruments de flexibilitat negociada i condicions de treball), pel que fa a la classificació professional i la mobilitat funcional; l'ordenació del temps de treball; la inaplicació de determinades condicions de treball en els convenis col·lectius; el teletreball, i la incapacitat temporal i l'absentisme. Queda, així mateix, parcialment prorrogat el capítol V (sobre la negociació col·lectiva), pel que fa als continguts referits a les comissions paritàries i la resolució autònoma de conflictes.

El tractament que fan els convenis col·lectius de les Illes Balears de moltes de les matèries recollides en el III Acord (modalitats de contractació, formació i qualificació professional, classificació professional, salaris, temps de treball...) es pot consultar en memòries d'anys anteriors, per exemple, la corresponent a l'any 2017. Per aquest motiu, l'anàlisi convencional se cenyeix en aquesta MEMÒRIA als continguts no prorrogats del III Acord perquè tenen regulació expressa en el IV Acord. Aquests continguts són essencialment dos: la dinàmica dels increments salarials, i la problemàtica de la renovació i l'actualització dels convenis col·lectius.

Pel que fa als increments salarials, el punt tres de l'Acord indica que aquests han d'incloure durant cada un dels anys de vigència de l'Acord una part fixa, de prop d'un 2,0 %, i una altra part variable, de l'1,0 %, «ligada a los conceptos que en cada convenio se determinen, como la evolución de la productividad, resultados, absentismo injustificado y otros, en base a indicadores cuantificados, medibles y conocidos por ambas partes». El punt quatre de l'Acord estableix que el creixement gradual del salari mínim de conveni, que preveu 14.000 euros anuals durant la vigència de l'Acord, «deberá enmarcarse en los propios convenios colectivos existentes, vinculándose a su renovación». A més, en el punt cinc s'estableix que els convenis col·lectius «podrán establecer mecanismos de revisión salarial, teniendo en cuenta los indicadores que en cada caso estimen aplicables los negociadores».

Tots els convenis col·lectius de la CAIB publicats el 2018 tracten de la revisió salarial, però de diferents formes. Hi ha vuit dels 28 convenis col·lectius, tots d'àmbit empresarial, que estan en línia amb les indicacions de l'Acord i preveuen increments interanuals que es mantenen entre l'1,0 % i el 2,0 % establert. Altres vuit convenis, quatre d'àmbit empresarial i quatre d'àmbit sectorial, incorporen directament taules salarials completes i quantificades ex ante per a cada un dels anys de vigència del conveni col·lectiu, en alguna ocasió amb l'explicitació de quin és l'increment anual aplicable, que en general s'ajusta a les indicacions de l'Acord.

La majoria dels convenis col·lectius dels organismes del sector públic instrumental es remeten a la Llei general pressupostària per plasmar aquests increments. Així mateix, hi ha cinc convenis col·lectius, tres dels quals són d'àmbit empresarial, que sembla que no s'ajusten als màxims que suggereix l'Acord. De tots aquests convenis col·lectius, a més a més, només un explicita els factors, com recomanen els negociadors de l'Acord, que s'han de prendre en consideració a l'hora de calcular l'increment interanual aplicable (el conveni col·lectiu de l'empresa Mantenimiento y Montajes Industriales al·ludeix, en aquest sentit, a l'índex de freqüència general d'accidents anual i l'índex de gravetat d'accidents anual).

Quant a la dinàmica de la renovació i l'actualització dels convenis col·lectius, el punt sis de l'Acord incideix en la necessitat d'articular «reglas sobre vigencia, ultraactividad y procedimiento negociador», i subratlla que durant la fase d'ultraactivitat del conveni col·lectiu aquest n'ha de conservar la vigència (l'article 86.3.4 de l'ET limita la vigència a un any, llevat que hi hagi un pacte en contra) segons una sèrie de premisses: respecte a l'autonomia de la voluntat de les unitats de negociació i tendència a la continuïtat d'aquestes, amb prevalença de la bona fe negociadora i la propiciació de la innovació dels continguts dels convenis col·lectius, i amb el teló de fons de recórrer als sistemes de resolució extrajudicial per dirimir, en l'àmbit estatal o en l'autonòmic, tots els conflictes inherents a les situacions de bloqueig de les converses.

La majoria de convenis col·lectius de la CAIB publicats el 2018 (onze d'àmbit empresarial i un d'àmbit sectorial) s'ajusten a les indicacions de l'Acord quant al fet d'establir una clàusula expressa sobre ultraactivitat indefinida, d'acord amb la qual el conveni col·lectiu denunciat es manté en vigor fins que no s'estableix un nou conveni col·lectiu.

Hi ha cinc convenis col·lectius (tres d'àmbit empresarial i dos d'àmbit sectorial) del total de 28 que o bé confirmen expressament que s'aplica la regulació legal (termini màxim d'un any d'ultraactivitat), o bé deixen de regular aquest aspecte i, per tant, confirmen implícitament l'aplicació d'aquesta regulació legal, que té naturalesa supletòria en el cas de convenis col·lectius.

Hi ha dos convenis col·lectius, d'àmbit empresarial, que estableixen durades del temps d'ultraactivitat que oscil·len entre divuit mesos i dos anys. Altres dos convenis més d'àmbit empresarial incorporen previsions concretes en matèria de vigència després de la denúncia del conveni col·lectiu, la qual cosa ha afectat el règim aplicable als increments salarials interanuals.

Finalment, hi ha set convenis col·lectius que estableixen obligacions d'actuació de les parts un cop que el conveni col·lectiu ha estat denunciat; en general, consisteixen en la necessitat de constituir en un termini determinat la comissió negociadora del conveni col·lectiu substitutori del conveni denunciat.

4.3.3. El tractament de les noves tecnologies en els convenis col·lectius de la caib durant el 2018

En el *Documento de reflexión sobre la dimensión social de Europa*, la Comissió Europea hi indica que «la vida laboral se está transformando radicalmente por el efecto combinado del progreso tecnológico, de la globalización y de la expansión del sector servicios. De hecho, sectores enteros de la economía están siendo reconfigurados mediante la economía colaborativa y las plataformas en línea. La mano de obra debe hacer frente a un ritmo de cambio acelerado para adquirir nuevas competencias, ajustar-

se a nuevos modelos de negocios o adaptarse a las cambiantes preferencias de los consumidores. Para algunos, estos cambios representan oportunidades sin precedentes y formas de trabajo más flexibles gracias a la utilización de herramientas digitales, así como a la creciente importancia de los horarios flexibles y del teletrabajo. Para otros, son una fuente de inseguridad».[27]

L'Acord marc europeu sobre teletreball, que varen signar els interlocutors socials europeus el juliol de 2002, va marcar el punt de partida del tractament d'aquest assumpte en els ordenaments nacionals. En la nostra legislació, va fer falta esperar fins a la reforma de l'any 2012 per tenir una regulació legal expressa d'aquesta forma de treball (article 13 de l'ET). En aquestes condicions, la pràctica de la negociació col·lectiva a la CAIB durant el 2018 posa en relleu que el teletreball està lluny de ser un contingut habitual dels convenis col·lectius. Mentre que el 2017 només un dels dinou convenis negociats incloïa un règim específicament aplicable al teletreball, basat en la petició del treballador que ha d'autoritzar l'empresa, cap dels convenis col·lectius negociats durant el 2018 inclou continguts d'aquestes característiques.

De manera semblant a allò que passa amb el teletreball, noves formes de feina que avui són possibles gràcies a les noves tecnologies, caracteritzades, per exemple, per la comunicació en xarxa, per una connectivitat fiable i ininterrompuda o per la inexistència d'un lloc habitual de feina, incideixen de manera important en els aspectes de la relació laboral referits a lloc, temps i contingut de la prestació laboral.

Una dada que cal destacar sobre aquest tema és que la majoria dels convenis col·lectius negociats durant el 2018 (20 de 28, quatre dels quals són sectorials) ignoren aquesta problemàtica de les formes tecnològiques de feina. Hi ha quatre convenis col·lectius del total de 28 que relacionen aquest assumpte amb la problemàtica de la formació professional o amb el règim disciplinari aplicable a l'empresa.

La primera línia d'actuació es troba en dos d'aquests convenis col·lectius, que es refereixen, per exemple, al fet que l'empresa ha d'elaborar un pla de formació que, entre altres necessitats, respongui a l'adequació a les innovacions tecnològiques i estableixi com un dels objectius la potenciació de l'ús de les tecnologies de la informació. La segona línia és present en altres dos convenis col·lectius, i es basa en el fet que l'empresa facilita als treballadors codis d'utilització de mitjans tecnològics que els impedeixen utilitzar aquests mitjans en benefici propi o particular i dur a terme pràctiques de presentisme, com consultes del telèfon mòbil en hores de feina. També s'hi inclou la tipificació de la infracció.

Finalment, en relació directa amb tot aquest fenomen, es descobreix el paper que pot exercir el conveni col·lectiu com a instrument per aconseguir una racionalització dels horaris que faciliti conciliar la vida personal amb la vida laboral, a la manera del paper que té assignat en l'ordenament francès per fer efectiu el dret dels treballadors a la desconnexió digital (*Loi nº 2016/1088, relative au travail*).

A l'Estat espanyol, l'any 2018 ha marcat un punt d'inflexió en aquest aspecte amb l'aprovació de la Llei orgànica 3/2018, de protecció de dades personals i garantia dels drets digitals (LOPDP), que ha implicat que s'afegís un nou article (20 bis) a l'ET, de conformitat amb el qual «Els treballadors tenen dret a la intimitat en l'ús dels dispositius digitals que posi a la seva disposició l'ocupador, a la desconnexió digital i a la intimitat davant de l'ús de dispositius de videovigilància i geolocalització en els termes que estableix la legislació vigent en matèria de protecció de dades personals i garantia dels drets digitals». L'apartat 1 de l'article 88 de l'LOPDP estableix aquest dret a la desconnexió digital «[…] a fi de garantir, fora del temps de treball establert legalment o convencionalment, el respecte del seu temps de descans, permisos i vacances, així com de la seva intimitat personal i familiar». L'apartat 2 del mateix article confia expressament l'establiment de regles per organitzar les modalitats d'exercici

[27] *https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-social-dimension-europe_es.pdf*

d'aquest dret i per fomentar la conciliació de l'activitat laboral i la vida personal i familiar.

En aquest sentit, l'article 91 de l'LOPDP preveu que «Els convenis col·lectius poden establir garanties addicionals dels drets i llibertats relacionats amb el tractament de les dades personals dels treballadors i la salvaguarda de drets digitals en l'àmbit laboral». Tanmateix, cap dels convenis col·lectius negociats a les Illes Balears el 2018 inclou previsions d'aquesta naturalesa dirigides a conformar el règim jurídic del dret legal dels treballadors a la desconnexió digital.

4.4. La conflictivitat laboral i la solució de conflictes

Es pot analitzar l'estat de la conflicitivitat laboral a la CAIB durant el 2018 distingint entre la judicial i l'extrajudicial.

4.4.1. La conflictivitat judicial

D'acord amb la informació que ha subministrat el Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social,[28] el total d'assumptes judicials de caire laboral resolts a les Balears durant el 2018 ha estat de 6.454 (6.342 el 2017). D'aquests assumptes, n'hi ha hagut 30 de col·lectius (26 el 2017) i 4.832 d'individuals (4.794 el 2017), dels quals 1.954 corresponen a processos referents a acomiadaments i 2.878 a altres reclamacions derivades del contracte de treball. Pel que fa a la seguretat social, hi ha hagut 1.592 assumptes judicials (1522 el 2017).

Així mateix, segons la informació que consta en el Centre de Documentació Judicial del Consell General del Poder Judicial (CENDOJ),[29] el 2018, la Sala Social del Tribunal Superior de Justícia de Balears ha dictat un total de 550 sentències (554 el 2017). D'acord amb els descriptors que utilitza el CENDOJ, al voltant del 60,0 % dels processos han tractat de qüestions sobre la relació laboral individual; entorn del 35,0 % han estat plets sobre la seguretat social, i el 5,0% restant han estat assumptes referents a la relació laboral col·lectiva (plets sobre impugnació de convenis col·lectius, pèrdua de vigència de convenis col·lectius, vagues i conflictes col·lectius) i a altres qüestions processals (incidents d'execució, conciliació i/o reclamació prèvia i admissibilitat del recurs de súplica).

Amb referència a la relació laboral individual, al voltant d'un 42,0 % d'aquestes sentències han tingut per objecte la resolució de reclamacions de quantitat; un 18,0 % han estat sentències sobre la resolució d'expedients d'acomiadaments objectius i d'acomiadaments col·lectius; un 9,0 % han estat sentències dictades en judicis per acomiadaments i altres sancions disciplinàries; un 8,0 % per extincions de contractes temporals, i un 7,0% han estat sobre tutela de drets fonamentals i altres drets laborals. En percentatges molt més reduïts, la Sala Social del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears també ha dictat sentències referides a altres resolucions contractuals, antiguitat i triennis, tutela de drets fonamentals, vacances, assetjament laboral, excedències, mobilitat geogràfica, modificació substancial de condicions laborals, classificació professional, mobilitat geogràfica, descentralització productiva, FOGASA, salaris de tramitació i infraccions i sancions administratives.

Quant als processos en matèria de seguretat social, la temàtica estrella és la protecció per incapacitat permanent, amb gairebé el 41,0 % de les sentències. Aproximadament un 9,0 % han estat sentències per assumptes referits a la protecció per desocupació; un 8,0 % han estat sentències dictades en processos genèrics sobre accidents laborals i/o malalties professionals, i un 7,0 % han fet referència a la protecció per incapacitat temporal. La protecció per invalidesa i per jubilació ha estat l'objecte de prop del 9,0 % de les sentències, i el mateix percentatge ha correspost a sentències sobre assumptes referits a discapacitat, subsidi per desocupació i altres drets en matèria de seguretat social.

La resta de sentències concerneixen en percentatges molt inferiors a aspectes com el

[28] MEYSS, *Estadística de asuntos judiciales sociales,* gener-desembre de 2018, *http://www.empleo.gob.es/estadisticas/ajs/welcome.htm*
[29] *http://www.poderjudicial.es/search/indexAN.jsp?org=ap-tsj#.*

recàrrec de les prestacions de la seguretat social, millores voluntàries de l'acció protectora del sistema públic de la seguretat social, maternitat, determinació de contingència, altes mèdiques, gran invalidesa, complements per mínims i protecció per fills a càrrec.

4.4.2. La conflictivitat extrajudicial

Per obtenir una visió tan ajustada a la realitat com sigui possible, s'examinarà l'estat de la conflictivitat laboral extrajudicial a la CAIB d'acord amb dos criteris: d'una banda, atenent la fenomenologia que envolta els assumptes resolts pel TAMIB, òrgan que el 2005 va substituir el Servei de Mediació de l'Estat (SMAC) a les Illes Balears i que actualment constitueix la seu de la comissió paritària de diferents convenis col·lectius sectorials de la CAIB; d'altra banda, exposant les característiques de la conflictivitat que es manifesta amb el recurs a vagues per part dels representants dels treballadors.

a) L'activitat del TAMIB

Pel que fa a l'activitat desenvolupada pel TAMIB,[30] els 12.148 expedients individuals tramitats el 2017 han augmentat a 13.699 el 2018, mentre que els 65 expedients col·lectius del 2017 han baixat a 59. El 2018 no s'ha duit a terme cap arbitratge (el 2017 se'n varen fer dos). De tots aquests expedients, 8.646 han tractat d'extincions contractuals (7.505 el 2017) i 3.411 de reclamacions de quantitat (3.076 el 2017).

En matèria d'extinció contractual, el 2018, el 95,0 % dels expedients s'han referit a reclamacions per acomiadaments; el 2,0 %, a acabament del contracte laboral fix discontinu; un altre 2,0 %, a extincions per causes objectives, i l'1,0 % restant, a extincions per voluntat del treballador basades en incompliments empresarials. A més, el 2018, 250 reclamacions de quantitat han estat de més 5.000 euros cada una; 2.246, d'entre 1.000 euros i 5.000 euros, i 907, de fins a 1.000 euros. En relació amb els conflictes col·lectius, dels 59 expedients gestionats en el TAMIB, 17 han correspost a conflictes en els quals s'havia anunciat l'exercici del dret de vaga.

b) Dinàmica de les vagues

D'acord amb la informació que ha subministrat el Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social,[31] el 2018 s'han plantejat 12 vagues en l'àmbit territorial de la CAIB. Les jornades no treballades han estat 2.305. Els centres de treball convocats han estat 22, i els centres de treball que s'hi han implicat, 19. Els participants en totes aquestes vagues han estat 1.659 treballadors: 596 del sector industrial, 20 del sector de la construcció i 1.043 del sector de serveis.

[30] Memòria del TAMIB 2018: *http://www.tamib.es*
[31] *http://www.mitramiss.gob.es/estadisticas/Hue/welcome.htm*

5. LA SEGURETAT I LA PREVENCIÓ DE RISCS LABORALS

Durant el 2018, a les Illes Balears s'han registrat 20.622 accidents en jornada laboral, amb baixa, segons es desprèn de les dades provisionals de la Direcció General de Treball, Economia Social i Salut Laboral. Es tracta del sisè any consecutiu en què augmenta el nombre d'accidents, en aquest cas amb un increment del 2,6 % respecte a les dades del 2017. (Vegeu el quadre II-45.)

Ara bé, l'índex d'incidència del 2018 és de 4.932,5 incidències per cada 100.000 treballadors amb les contingències cobertes a les Illes Balears, segons les dades del Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social. Aquesta dada representa un descens del 0,7 % respecte al 2017, per primera vegada després de cinc anys d'augments.

La major part dels accidents registrats a les Illes Balears el 2018 són de caràcter lleu (99,5 %), un 0,5 % són greus i els mortals representen el 0,01 % (3 accidents). En termes absoluts i respecte al 2017, com s'ha dit, els accidents han pujat, tant en el cas dels lleus com en el dels greus, un 2,6 % els primers i un 5,3 % els segons. En canvi, disminueixen de forma significativa els accidents mortals, que passen d'11 a 3.

Pel que fa a la distribució per sectors, el de serveis és el que, de manera habitual, presenta més accidents, en part perquè és el que concentra el major nombre de treballadors de les Illes. Així, el 2018 el major nombre de sinistres es concentra en els serveis (14.421 accidents, el 69,9 %), a continuació hi ha la construcció (3.990 sinistres, el 19,3 %), la indústria (1.810 accidents, el 8,8 %) i, finalment, l'agricultura (401 accidents, l'1,9 %). Aquesta distribució canvia quan s'analitza l'índex d'incidència, que posa en relació els accidents amb la plantilla mitjana activa. Així, segons aquest indicador, els sectors amb els índexs més elevats són, de manera habitual a les Illes, el de la construcció (10.860,4) i la indústria (7.966,5). Els segueixen l'agricultura (6.423,2) i els serveis (4.253,8). En termes interanuals, l'índex només augmenta a l'agricultura (11,1 %), mentre que disminueix a la construcció (–3,7 %), als serveis (–1,2 %) i a la indústria (–0,9 %). (Vegeu el quadre II-46.)

Una vegada més les Illes Balears presenten l'índex d'incidència més alt de totes les comunitats autònomes, molt per sobre del conjunt d'Espanya (3.325,9). Pel que fa a la gravetat dels accidents, el diferencial amb Espanya ve donat pel nombre d'accidents lleus, ja que les Illes són la comunitat autònoma amb l'índex més alt (4.908,2 incidències), molt per sobre de la mitjana nacional (3.297,6). En canvi, en el cas dels accidents greus, les Illes presenten un índex per sota de l'espanyol (23,8 i 25,1 respectivament), i pel que fa als accidents mortals, les Balears són la segona regió amb l'índex més baix (2,0), per sota del resultat d'Espanya (3,2). En termes interanuals, l'índex d'incidència disminueix un –0,7 % a les Balears i supera la reducció del conjunt nacional (–0,2 %). Set comunitats autònomes presenten descensos de la sinistralitat laboral en el darrer any, sobretot al País Basc (–5,7 %) i Canàries (–2,7%). Les deu comunitats restants mostren, en canvi, un increment de l'índex d'incidència, i de forma més accentuada a Navarra (5,3 %) i Castella i Lleó (2,2 %). (Vegeu el quadre II-47.)

Per illes, els accidents es distribueixen segons l'ocupació: Mallorca en concentra el pes més elevat (78,9 %), seguida d'Eivissa (14,1 %), Menorca (6,2 %) i Formentera (0,4%). En termes interanuals, els accidents s'incrementen sobretot a Menorca (10,1 %), seguida de Mallorca (3,0 %). En canvi, cauen a les Pitiüses: Eivissa (–0,6 %) i Formentera (–18,2 %). Quant a l'índex d'incidència, una vegada més Eivissa és l'illa que presenta l'índex més alt (6.042,8), seguida de Menorca (5.591,5), Mallorca (5.169,6) i Formentera (2.741,4). (Vegeu el quadre II-48.)

Quadre II-45. Accidents en jornada laboral amb baixa a les Illes Balears segons el grau de lesió (2008-2018)													
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Dif. 18-17	% var. 18/17
Total	**24.185**	**18.037**	**16.435**	**15.351**	**12.727**	**13.362**	**14.779**	**16.329**	**18.428**	**20.098**	**20.622**	**524**	**2,6**
Lleus	24.004	17.909	16.324	15.271	12.639	13.284	14.699	16.225	18.330	19.992	20.519	527	2,6
Greus	165	120	100	74	85	74	78	95	93	95	100	5	5,3
Mortals	16	8	11	6	3	4	2	9	5	11	3	-8	-72,7

Font: OTIB, a partir de dades de la Direcció General de Treball, Economia Social i Salut Laboral

Quadre II-46. Accidents en jornada laboral amb baixa a les Illes Balears per sector econòmic i gravetat (2017-2018)										
	2017				2018				Dif 18-17	% var. 18/17
	Lleus	Greus	Mortals	Total	Lleus	Greus	Mortals	Total		
Total	**19.992**	**95**	**11**	**20.098**	**20.519**	**100**	**3**	**20.622**	**524**	**2,6**
Agricultura	345	3	0	348	398	3	0	401	53	15,2
Indústria	1.762	10	1	1.773	1.804	5	1	1.810	37	2,1
Construcció	3.810	31	4	3.845	3.950	38	2	3.990	145	3,8
Serveis	14.075	51	6	14.132	14.367	54	0	14.421	289	2,0

Font: OTIB, a partir de dades de la Direcció General de Treball, Economia Social i Salut Laboral

Quadre II-47. Índex d'incidència dels accidents en jornada laboral amb baixa per comunitat autònoma (2015-2018)				
	2015	2016	2017	2018
Espanya	**3.252,0**	**3.302,0**	**3.333,8**	**3.325,9**
Andalusia	3.654,9	3.724,4	3.797,2	3.773,0
Aragó	3.001,6	3.118,2	3.202,1	3.252,5
Astúries	3.729,8	3.484,6	3.380,7	3.387,7
Illes Balears	**4.571,1**	**4.829,3**	**4.966,7**	**4.932,5**
Illes Canàries	3.608,7	3.653,6	3.586,0	3.490,1
Cantàbria	2.980,6	2.997,3	2.995,0	3.030,8
Castella-la Manxa	3.896,4	4.103,8	4.092,6	4.032,9
Castella i Lleó	3.085,6	3.225,0	3.280,2	3.351,1
Catalunya	3.192,5	3.197,5	3.134,5	3.139,0
Com. Valenciana	2.907,0	2.974,1	3.076,7	3.124,9
Extremadura	3.577,5	3.573,6	3.721,9	3.775,9
Galícia	3.269,4	3.189,8	3.398,9	3.374,4
Madrid	2.688,1	2.734,6	2.707,2	2.722,1
Múrcia	3.413,8	3.438,5	3.535,4	3.466,7
Navarra	3.185,3	3.402,9	3.512,9	3.700,4
País Basc	3.409,1	3.438,0	3.505,6	3.304,4
La Rioja	3.404,7	3.532,7	3.646,3	3.580,8
Ceuta	3.988,8	3.326,2	3.237,3	2.710,1
Melilla	2.809,2	3.346,9	3.174,3	3.452,2

Font: OTIB, a partir de dades de la DG de Treball, Economia Social i Salut Laboral

Quadre II-48. Accidents en jornada laboral amb baixa a les Illes Balears per illa (2008-2018)					
	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera	Illes Balears
2008	19.676	1.652	2.620	90	**24.185**
2009	14.579	1.238	2.075	59	**18.037**
2010	13.199	1.061	2.017	68	**16.435**
2011	12.250	946	1.993	76	**15.351**
2012	10.025	800	1.714	61	**12.727**
2013	10.354	815	1.889	58	**13.362**
2014	11.560	833	2.223	68	**14.779**
2015	12.855	943	2.376	87	**16.329**
2016	14.537	1.083	2.645	100	**18.428**
2017	15.793	1.168	2.930	110	**20.098**
2018	16.261	1.286	2.913	90	**20.622**
Var. 18/17	468	118	-17	-20	**524**
% variació	3,0	10,1	-0,6	-18,2	**2,6**

Font: OTIB, a partir de dades de la Direcció General de Treball, Economia Social i Salut Laboral

CAPÍTOL III

QUALITAT DE VIDA I ESTAT DEL BENESTAR

1. La població de les Illes Balears

Resum

Les darreres dades disponibles de població, el Padró de l'1 de gener de 2019 (dades provisionals), indiquen que a les Balears hi ha 1.148.947 habitants. Aquesta xifra implica un augment de 20.039 persones respecte a la població padronal de l'1 de gener de 2018. El creixement percentual és de l'1,8 %, moderat si es compara amb els creixements del 3 % i del 4 % registrats durant el primer i bona part del segon quinquenni de començament de segle, però prou significatiu i molt superior a la mitjana estatal (0,6 %) i el més gran en termes relatius de l'Estat espanyol. El creixement demogràfic relatiu de les Balears triplica el creixement mitjà estatal, malgrat que en termes absoluts ocupa la cinquena posició entre les comunitats autònomes, després de Madrid, la Comunitat Valenciana, Andalusia i Canàries.

Després d'uns quants anys en què els indicadors macroeconòmics assenyalen el final de la crisi, des d'un punt de vista demogràfic es palesa d'ençà del 2015 una certa recuperació, que en gran manera és conseqüència d'un nou flux immigratori de població procedent de l'estranger que, malgrat tot, no arriba al volum assolit durant el paroxisme migratori de principi de segle, amb importants repercussions estructurals demogràfiques i sociològiques que han donat lloc a una societat plural i multicultural. L'anàlisi de les darreres dades padronals mostra una certa acceleració en el creixement poblacional de l'arxipèlag. Així, si el 2017 parlàvem d'un increment demogràfic del 0,79 % respecte a l'any anterior, l'anàlisi de les dades padronals definitives del Padró de 2018, que indiquen que la població balear és d'1.128.908 habitants, mostra un increment de 12.909 persones; en termes relatius, l'1,16 %.

Un altre fet que s'ha constatat és que el pes estructural de la població amb nacionalitat estrangera s'ha reduït a les Balears per tres causes principals: els canvis en la gestió del padró, que obliguen a confirmar la residència i han fet disminuir la xifra d'estrangers empadronats; els importants processos de nacionalització, i uns balanços migratoris molt menys potents.

Segons les dades definitives del Padró de 2018, la població nascuda a l'estranger suposava un 22,22 % de la població de l'arxipèlag, amb 250.890 persones. Un volum cada cop més proper a la població nascuda a altres comunitats autònomes (poc menys de 254.000). El fet que la població nascuda a les Balears sigui només un 56 % del total demostra la potència estructural dels fluxos migratoris al llarg de la seva història, fluxos que en són, també en l'actualitat, la principal causa de creixement demogràfic. Aquests valors relatius són superats en molts de casos quan s'analitzen les dades de cada illa i, particularment, les d'alguns municipis.

Tot i que la dinàmica actual continua sent positiva, es preveu una tendència decreixent en el saldo vegetatiu, cosa que s'explica per la disminució de la xifra de dones en edat fèrtil, la tendència a la baixa de la taxa de fecunditat i un previsible augment de la taxa de mortalitat per l'envelliment estructural de la població. No obstant això, segons les darreres projeccions de població de l'INE actualitzades el novembre de 2018, el saldo vegetatiu manté durant tot el període de projecció calculat (fins al 2032) el signe positiu. Si a això s'hi afegeix un balanç migratori total positiu, es preveu un creixement moderat de la població en els tres quinquennis següents en un marc general d'envelliment demogràfic. Però el balanç migratori és la variable més difícil d'avaluar, atès que depèn de la tipologia principal dels immigrants i de l'evolució de l'economia insular.

En aquest sentit, cal apuntar que els balanços migratoris són, actualment, superiors als prevists, i que l'evolució futura dependrà bastant de la conjuntura econòmica global, que presenta amenaces prou serioses a curt i mitjà termini (Brexit, preu del petroli, contracció de la demanda, guerra aranzelària entre els EUA i la Xina, desacceleració de l'economia alemanya…). Aquestes amenaces, atesa la sensibilitat de l'economia balear a les oscil·lacions de l'economia dels països de l'entorn, podrien causar noves fases de contracció econòmica amb un descens del fluxos migratoris.

A la població resident a les Balears, s'hi ha d'afegir un importantíssim volum estacional de població suportada. La càrrega demogràfica que suporta el territori mesurada a partir de l'índex de pressió humana mereix una especial reflexió per la pressió que implica sobre els recursos naturals, els serveis, els equipaments i les estructures disponibles, que repercuteixen en la qualitat turística i en el confort i la qualitat de vida dels residents mateixos. Ha arribat un moment en què és del tot necessari plantejar-se nous escenaris de futur i intentar resoldre els reptes: crear una societat solidària i cohesionada en el marc d'un medi ambient sostenible. Aquest canvi de paradigma, aquesta nova visió de societat, és la que defensa l'Organització de les Nacions Unides amb els seus 17 objectius per al desenvolupament sostenible: *https://www.un.org/sustainabledevelopment/es/takeaction/.*

En aquest context s'inclouen els primers esforços per estimar quina podria ser la càrrega demogràfica diària a les Balears en un horitzó de 15 anys si la situació es mantingués com l'actual. En aquesta primera aproximació, no es tenen en compte els canvis que demogràficament o econòmicament es puguin produir en el futur, però la lectura de les dades comporta un toc d'atenció respecte a la necessitat de fixar uns límits perquè el creixement balear sigui sostenible.

1.1. Dinàmica de la població

La dades relatives a la població de les Balears que s'exposen en aquest apartat són les del Padró municipal i les de les Xifres de població, ambdues publicades per l'INE i per l'IBESTAT. El Padró municipal d'habitants és el registre administratiu en què consten els veïns d'un municipi. Les dades es registren d'acord amb la normativa padronal i són difoses per l'INE amb data 1 de gener de cada any amb el detall municipal. Les Xifres de població és una operació estadística que s'enquadra en el marc legislatiu europeu regit pel Reglament 1260/2013 del Parlament Europeu i del Consell sobre estadístiques demogràfiques europees, que és el referent de les xifres de població davant tots els organismes internacionals i que s'empra per calcular les projeccions de població. Les dades es publiquen amb referència a 1 de gener i 1 de juliol de cada any, es calculen a partir dels censos i s'actualitzen de manera coherent amb les dades relatives al moviment natural de població d'àmbit provincial, autonòmic i nacional. El punt de partida de les xifres actuals de població és el Cens del 2011.

Segons les darreres dades del Padró d'habitants publicades per l'INE (dades definitives a 1 de gener de 2018), la població balear consta d'1.128.908 persones. Respecte a les dades de l'any 2017, la xifra suposa un increment de l'1,16 %; en total, la població resident ha augmentat en 12.909 persones. D'altra banda, l'anàlisi comparativa respecte a les dades de l'any 2017 mostra una acceleració en el ritme de creixement de 0,37 punts percentuals. (Vegeu el quadre III-1.1.)

De manera semblant, les Xifres de població calculades a 1 de gener de 2018 que ha publicat l'INE indiquen un increment poblacional anual de les Balears d'un 1,6 %. Així mateix, l'any 2018[1] l'INE ha publicat les projeccions de població 2018-2033 i 2018-2067.[2] D'acord amb aquestes estimacions, en els propers cinc anys la població de les Balears mantindrà el seu ritme actual de creixement amb variacions de dècimes. Es preveu aquesta situació fruit d'un escenari en què el creixement vegetatiu i el saldo migratori es mantenen relativament constants en els cinc anys següents.

En el panorama autonòmic, la comparació de les dades padronals assenyala un increment poblacional en tretze dels territoris autonòmics, una situació que contrasta amb la de l'any 2017, en què només hi hagué cinc comunitats que presentaren dades anuals a l'alça.

El creixement poblacional anual s'observa tant entre la població de nacionalitat espanyola com sobretot entre la població estrangera, en la qual destaquen les nacionalitats d'Amèrica del Sud i d'Àfrica. Pel que fa a la zona de naixement, el nombre de persones residents nascudes a l'estranger s'ha incrementat en un any en 8.189 persones. Quant a la població nascuda a les Balears i la població nascuda a altres comunitats, les variacions absolutes han estat de 2.881 i 1.832 residents respectivament.

De moment, aquesta evolució anual en el nombre de residents no comporta grans variacions en l'estructura demogràfica de la nostra comunitat. Pel que fa a la nacionalitat i al lloc de naixement, les distribucions percentuals es mantenen relativament estables en comparació amb l'any 2017. Així, el 2018, la proporció de persones residents nascudes fora de les Balears és del 44,7 %, enfront del 44 % de l'any 2017. A més, la població nascuda fora es distribuiria paritàriament entre la població nascuda a altres comunitats autònomes i la nascuda a l'estranger, la qual, a pesar del darrer increment observat, manté un pes més baix en la distribució en relació amb l'any 2012. Així, si es comparen les dades de població de les revisions padronals del 2012 i les del 2018, es comprova que la població nascuda a les Balears i la nascuda a una altra comunitat autònoma ha augmentat en aquests quinze anys, mentre que la nascuda a l'estranger és menor. (Vegeu els gràfics III-1.1. i III-1.2.)

El 2001, els saldos migratoris foren més favorables a la població procedent d'altres co-

[1] Dada del 10 d'octubre de 2018, actualitzada el 5 de novembre de 2018.
[2] Les projeccions de població proporcionen una simulació de les persones que residiran a Espanya segons l'evolució demogràfica més recent i a partir de les estimacions de l'any en curs. L'INE proporciona la informació cada dos anys, amb un horitzó de 50 anys.

munitats autònomes, però després els fluxos immigratoris procedents de l'estranger esdevingueren molt més intensos, de manera que els saldos entre ambdós col·lectius es diferenciaren notablement: els saldos dels procedents d'altres comunitats autònomes es reduïren i, fins i tot, presentaren valors negatius en els anys de bonança econòmica, i els saldos dels efectius procedents de l'estranger augmentaren progressivament fins que esclatà la crisi econòmica. (Vegeu el gràfic III-1.3. i el quadre IIIA-1.1.)

A partir del 2009, disminuïren els contingents estrangers, mentre que els procedents d'altres comunitats autònomes es mantingueren més o menys constants. El 2014, sembla que una altra vegada el flux procedent de l'estranger es recupera i es manté en els tres anys següents encara que amb uns valors inferiors als adquirits en el període de més intensitat. Les dades relacionades amb l'emigració cap a l'estranger en els anys de la crisi s'han vist compensades amb la immigració. En realitat, durant els anys de crisi, més que una sortida d'efectius des de la comunitat autònoma, s'ha produït una menor entrada de fluxos immigratoris procedents de l'estranger.

La població amb nacionalitat estrangera va assolir el pes més alt l'any 2010, amb una proporció sobre el total de població del 21,9%. L'any 2018, la proporció és del 17,1 %. Aquest descens, tal com ja es va apuntar en la memòria del 2017, té diverses explicacions, com ara les millores en la gestió de la qualitat del padró, els processos de nacionalització i, evidentment, la migració des de les Illes, ja siguin moviments de retorn o a altres indrets. Quant al país de nacionalitat, cinc de cada deu estrangers residents a les Balears tenen una nacionalitat que pertany a algun dels països que constitueixen la UE-28. El 2018, els col·lectius amb nacionalitat estrangera més nombrosos eren els marroquins, seguits pels alemanys i els italians. (Vegeu el gràfic III-1.4.)

La piràmide de la població presenta una estructura que palesa la tendència cap a l'envelliment, malgrat que aquesta s'hagi vist afavorida per uns fluxos migratoris que han retardat la inversió de la piràmide amb l'aportació d'efectius de població més jove que han contribuït a l'increment de la natalitat. Aquesta situació ha incidit en l'edat mitjana de la població, que l'any 2018 és la més baixa de l'estat (41,06 anys). (Vegeu el gràfic III-1.5. i el quadre IIIA-1.2.)

Pel que fa a la distribució de la població per sexe, l'índex de masculinitat del 0,99 indica una població en què hi ha més dones que no homes. Segons les dades padronals a 1 de gener de 2018, en nombres absoluts hi ha 567.105 dones i 561.803 homes. Per grups d'edat, l'indicador reflecteix més esperança de vida en el cas de les dones; així, la ràtio de masculinitat presenta valors superiors a l'1 únicament en els grups d'edat quinquennals compresos entre els 0 i els 24 anys; en canvi, a la resta de grups d'edat, l'índex mostra més proporció de dones, especialment a partir dels 75 anys, amb un valor del 0,90. En el grup d'edat més avançada, és a dir, el de 85 anys i més, l'índex de masculinitat té un valor del 0,48.

1.2. Els components de la dinàmica demogràfica

1.2.1. La natalitat i la fecunditat

Segons les taxes de natalitat del 2017 calculades per l'INE, les Balears són la sisena comunitat autònoma amb la taxa de natalitat més elevada, un 8,88 %, després de Múrcia, Madrid, Catalunya, Navarra i Andalusia. Baixa dos llocs en la classificació respecte a l'exercici anterior, i està només un poc per sobre de la mitjana estatal, que és del 8,41%, i molt per sota dels registres de les ciutats autònomes de Melilla i Ceuta (15,82% i 12,29 % respectivament).

A les Balears hi hagué 10.288 naixements, 328 menys que l'any anterior. Aquesta xifra de naixements és la més baixa d'aquest segle, després de la registrada l'any 2001, i podria suposar l'inici a les Balears d'un cicle descendent, després d'uns anys de relativa estabilitat. En qualsevol cas, està lluny dels màxims registrats durant el segon quinquenni del primer decenni del segle XXI. Pel que fa al conjunt de l'Estat, es registraren 393.181

naixements, aproximadament 17.400 menys que l'any anterior.

Aquesta línia decreixent de la natalitat és prou significativa si s'hi aplica una certa perspectiva cronològica i es comparen les dades actuals amb el màxim històric assolit l'any 2008 a les Balears. Així, el 2017 nasqueren a les Illes 2.425 infants menys, mentre que aquesta diferència fou realment espectacular en el conjunt estatal, en què la xifra de naixements s'ha reduït en més de 126.000 més, ja que s'ha passat de xifres properes als 520.000 naixements el 2008 als poc més de 393.000 el 2017. Aquest decrement es confirma amb les dades provisionals de l'INE que comparen els resultats del primer semestre del 2017 i del 2018 i que posen en relleu que la xifra de naixements en el conjunt de l'Estat espanyol baixa prop del 6 %.

Si es mantenen les actuals circumstàncies socioeconòmiques, aquesta tendència continuarà i s'aguditzarà en els anys propers, i implicarà, com ja s'ha dit, que devers el 2025 s'arribi a xifres de creixement vegetatiu negatiu. Així, a les Balears, després d'uns quants anys (2013-2016) en què la xifra de naixements s'estabilitzà entorn dels 10.500 naixements, sembla que el 2017 comença un procés decreixent, amb xifres inferiors als 10.300 nadons i amb unes dades provisionals comparatives del primer semestre ofertes per l'INE que apuntarien a un descens del 2,4 %, fet que podria indicar que la xifra total superàs per poc els 9.500 naixements. En qualsevol cas, aquestes xifres són encara palesament superiors als mínims de naixements que es registraren a mitjan anys noranta del segle passat, amb 7.686 naixements l'any 1994 i 7.693 l'any 1995, però inferiors als progressius màxims assolits durant el primer decenni del segle XXI, en bona part fruit de l'aportació extraordinària d'un contingent molt nombrós de dones immigrants en edat fecunda que se sumaren a la natalitat de les dones nascudes a l'arxipèlag. (Vegeu el gràfic III-1.6.)

Les condicions actuals són ben distintes a les que hi havia aleshores, ja que cada vegada són menys nombrosos els contingents autòctons que arriben a l'edat de maternitat. A més, els fluxos massius de dones immigrants de principi de segle XXI cessaren com a conseqüència de la crisi econòmica, que també provocà significatius moviments de retorn.

A banda de la reducció general del nombre de dones en edat fèrtil, també hem de considerar que el model reproductiu d'avui dia ha comportat uns canvis negatius per a la fecunditat: retard en l'edat de tenir el primer fill i descens en el nombre mitjà de fills per dona, principalment. En aquest sentit, destaca l'estudi de la Universitat Autònoma de Barcelona titulat *La infecunditat a Espanya: tic-tac, tic-tac, tic-tac!!!*, del 2016, que conclou que 1 de cada 4 dones nascudes el 1975 no tindria mai fills. També cal esmentar que, segons l'EUROSTAT, el 2016, el 6,6 % de les dones espanyoles tingueren el primer fill amb 40 anys o més.

L'edat mitjana de maternitat ha augmentat considerablement en els darrers anys als països de l'entorn europeu. Les espanyoles són les dones que més retarden la primera maternitat, després de les italianes, i les que més es torben a repetir la maternitat. Cal dir que, no tan sols les prestacions econòmiques a Espanya són molt inferiors a les d'altres països d'Europa (alguns estudis situen Espanya només per davant de Grècia i Portugal), sinó que les diferències principals es basarien en molts de casos en les ajudes públiques per tenir cura dels infants i en unes polítiques reals de conciliació laboral i familiar, que també ofereixen les empreses sense problemes, com en alguns països nòrdics, que són, en aquest sentit, un model que s'hauria d'importar.

En definitiva, com posen en relleu els experts, la situació seria resultat de la conjunció de les mancances de l'estat del benestar, els canvis sociològics i un paper difús dels homes en l'atenció dels fills.

Les dades de l'INE, tant de les Illes Balears com de l'Estat espanyol, mostren clarament aquest fenomen. A final dels anys noranta, l'edat mitjana de maternitat superà els 30 anys, i a final de la primera dècada del segle XXI (un poc abans en el cas de la mitjana espanyola), superà els 31 anys aproximadament. Aquesta tendència progressiva es confirma amb les dades del 2017, en què

l'edat mitjana de maternitat arriba als 32,08 anys en el conjunt de l'Estat (el 2016 se superà per primer cop la mitjana de 32 anys) i als 31,68 anys en el cas de les Balears. (Vegeu el quadre III-1.2.)

Pel que fa al naixement del primer fill, l'evolució experimentada a l'Estat espanyol ens mostra un ajornament palès d'aquest esdeveniment demogràfic: a prop dels 25 anys a mitjan anys setanta fins a més dels 29 anys en el segle XXI. Supera els 30 anys el 2011 en el conjunt de l'Estat i el 2014 a les Balears. El 2017, l'edat mitjana de maternitat a l'Estat és de 30,90 anys, i a les Balears, de 30,29 anys. Des d'un punt de vista demogràfic, el retard de la maternitat repercuteix en una pèrdua de la fecunditat de la dona.

Una xifra molt significativa quan s'analitzen els naixements en el si d'una societat és el nombre de fills per dona. Aquest valor ens informa de la fecunditat total mitjana que tindrà una dona al llarg de la seva vida reproductiva, mentre no canviïn els comportaments de fecunditat registrats. Les dades de l'INE mostren una tendència decreixent del nombre de fills per dona, que assoleix els mínims a final de la dècada dels noranta. De llavors ençà, es produeix un repunt feble que arriba a un màxim relatiu entorn del 2008, en què s'inicia en plena crisi financera, econòmica i laboral un nou descens de la taxa de fecunditat total i es produeix un altre fet significatiu: el nombre de fills per dona, que fins aleshores havia estat més elevat a les Balears que a l'Estat espanyol, inverteix la proporció i l'arxipèlag presenta unes taxes menors.

Aquests descens dura un quinquenni, i el 2013, tant el conjunt de l'Estat com les Balears presenten un repunt lleuger en la taxa de fecunditat total que, tanmateix, només arriba als valors registrats a principi dels anys noranta, pel que fa a l'Estat espanyol, i a final d'aquesta dècada, pel que fa a les Balears. En qualsevol cas, són baixíssims. El nombre mitjà de fills per dona a les Balears és d'1,22 el 2017 i d'1,31 a l'Estat espanyol. Val a dir que les Balears són la sisena comunitat amb una taxa més baixa de fills per dona de tot l'Estat, de les més baixes, no tan sols d'Europa, sinó també de tot el món, després d'Astúries, Canàries, Galícia, Castella i Lleó i Cantàbria. Múrcia, la comunitat autònoma amb el valor superior de l'Estat, arriba a 1,55 fills per dona, i només la ciutat autònoma de Melilla supera la taxa de reemplaçament, amb 2,31 fills per dona. (Vegeu el quadre III-1.3.)

Des de començament dels anys vuitanta, els valors de fecunditat se situen per sota de l'índex de reemplaçament (2,1 fills per dona, d'acord amb els càlculs establerts per als països desenvolupats). Aquest xifra és la mínima que garanteix la supervivència a llarg termini d'una societat. D'ençà dels anys setanta, el descens de les taxes de fecunditat total ha estat un fet demogràfic molt característic de l'Estat espanyol; s'ha passat d'ocupar unes posicions capdavanteres a situar-se en els intervals de fecunditat més baixos entre els països europeus. Així, les taxes del nostre arxipèlag i de l'Estat espanyol estan per sota de la mitjana europea. Les dades de l'Estat espanyol, segons l'EUROSTAT, són, juntament amb les d'Itàlia, les més baixes d'Europa el 2016.

Un element molt rellevant que cal tenir en compte a l'hora d'analitzar la natalitat actual a les Balears és la importància de l'aportació de les dones estrangeres al total de naixements. Aquesta aportació ha contribuït, no tan sols a incrementar el volum de la població resident, sinó també a rejovenir relativament la piràmide estructural i a perllongar el creixement vegetatiu positiu.

El volum de l'aportació de les mares estrangeres ha estat durant les dues darreres dècades molt significatiu i ho continua sent, ja que ha arribat als 2.962 naixements el 2017, de manera que s'acosta al 29 % dels naixements totals. L'aportació de les mares estrangeres presenta en els darrers quatre anys una tendència creixent, tot i que encara no ha assolit els valors dels màxims registrats a final de la primera dècada de segle; és probable que aquesta tendència continuï a curt i mitjà termini. Aquesta xifra és conseqüència dels fluxos massius d'immigració experimentats des de mitjan anys noranta i durant bona part de la primera dècada del segle XXI. Sobretot eren migracions de tipus econòmic, amb aportació d'efectius joves i fèrtils, i, en alguns casos, amb una cultura

molt més pronatalista que no la de la societat receptora.

Es pot apreciar aquest comportament pronatalista si es comparen les dades de la nacionalitat de les mares per ordre del naixement, ja que s'observa que hi ha un important pes percentual de les dones estrangeres a mesura que s'incrementa la xifra total de fills. Segons les dades que publica l'IBESTAT sobre el nombre de fills de mare espanyola i de mare estrangera, hi ha un índex superior en el cas de les estrangeres: el 2002, les dones estrangeres assolien la taxa de reemplaçament (2,1); en canvi, les dones espanyoles a les Illes Balears només arribaven a l'1,35. De totes maneres, la tendència ha estat el descens en l'indicador, tant en un col·lectiu com en l'altre: el 2017, les dones espanyoles presenten una mitjana de només 1,17 fills, mentre que les de nacionalitat estrangera han baixat fins als 1,44 fills, factor que, com s'ha vist, contribuirà que a curt termini les taxes de creixement vegetatiu de les Balears presentin valors negatius.

L'evolució recent dels naixements de mares estrangeres ens permet copsar la importància de l'aportació que han fet a aquest fenomen demogràfic a les Balears. De només 512 naixements de mares estrangeres l'any 1996, s'ha passat als 1.000 el 2000, 2.000 el 2003, 3.000 el 2006 i un poc més de 4.000 el 2008, any en què s'assolí el màxim de naixements de l'arxipèlag empès pel màxim d'aportació de fills de dones estrangeres, que gairebé suposaren un terç dels naixements. De llavors ençà, aquesta xifra s'ha reduït, però es manté propera als 3.000 efectius, una xifra evidentment importantíssima i que percentualment està entre el 25 % i el 30 % de naixements en els darrers exercicis. (Vegeu el quadre III-1.4.)

Pel que fa a les mares estrangeres, s'han produït modificacions substancials quant a la nacionalitat. Si a mitjans de la darrera dècada del segle passat el protagonisme de les dones estrangeres que tenien fills a les Balears era per a les dones europees (gairebé el 70 % l'any 1996), actualment aquest protagonisme es distribueix entre tres contingents importants, per aquest ordre: Europa, Àfrica i Amèrica.

Una variable que s'analitza habitualment quan s'estudia la natalitat és la situació civil de la mare. L'augment dels fills de mares no casades ha estat gairebé exponencial. Així, mentre que el 1975 només el 2,89 % dels naixements a les Balears eren extramatrimonials; l'any 2000 aquest percentatge era superior al 25 %, i el 2017 s'acosta al 50 % (49,63 %): 5.106 dels 10.288 totals. Aquesta dada és un element fonamental per avaluar la importància que la institució matrimonial té entre el sector més jove de la població, que, en molts de casos, no estableix el vincle matrimonial ni quan es proposa tenir descendència. (Vegeu el gràfic III-1.7.)

Un altre aspecte que voldríem destacar, tot i el poc pes que té sobre el conjunt de parts, són els parts múltiples, molts dels quals són fruit de tractaments de fertilitat. Cal destacar que l'increment d'aquests parts ha estat important sobretot des de final dels anys noranta, però que actualment han patit un descens lleuger, en part perquè els tractaments de fertilitat són molt efectius i tenen el risc de ser embarassos múltiples. L'any 2017, hi hagué a tot l'Estat espanyol 386.133 parts, 377.906 de senzills, 8.134 de dobles, 91 de triples i 2 de quàdruples o més. Segons dades de l'INE, a les Balears hi hagué 10.107 parts, dels quals 9.886 foren senzills, 219 foren dobles i 2 foren triples. Els parts múltiples representen, com en exercicis anteriors, poc més del 2 % dels parts registrats tant a les Balears com en el conjunt de l'Estat espanyol.

1.2.1.1. Interrupcions voluntàries de l'embaràs

En la memòria del CES del 2010, es comentà l'entrada en vigor de la Llei orgànica 2/2010, de 3 de març, de salut sexual i reproductiva i de la interrupció voluntària de l'embaràs, que fou una de les promeses electorals del PSOE durant les eleccions generals del 2008, i que continua vigent, tot i algunes modificacions introduïdes pel PP, gràcies a la majoria electoral aconseguida posteriorment.

Aquesta Llei donava forma a una reivindicació social majoritària i aportava un marc jurídic estable i segur a l'avortament lliure, que,

tanmateix, es practicava sota alguns supòsits abans legals.

Des d'un punt de vista demogràfic, les interrupcions voluntàries de l'embaràs (IVE) suposen una pèrdua del potencial de fecunditat de la població. Les xifres d'IVE, que ja havien experimentat un important creixement en els primers quinquennis del segle XXI, presenten els seus màxims en els dos exercicis posteriors a l'entrada en vigor de la Llei orgànica 2/2010, amb taxes superiors al 12 per mil dones. Concretament, el 2011 es practicaren 118.611 IVE a l'Estat espanyol, unes 2.800 més que el màxim anterior, registrat el 2008. Això no obstant, a partir del 2013 hi ha un descens significatiu de la taxa i dels valors absoluts, amb un petit repunt, possiblement conjuntural, en el darrer exercici comptabilitzat.

Les darreres dades publicades, corresponents al 2017, indiquen que a l'Estat espanyol hi hagué 94.123 IVE, una taxa de 10,51 per mil dones. Això suposa un increment de prop de mil interrupcions voluntàries de l'embaràs respecte al 2016. (Vegeu el quadre III-1.5.)

Aquest descens és conseqüència de la important davallada de la taxa d'IVE entre els grups de població més joves. Entre el grup de dones de 19 anys i menys i el de 20-24 anys hi ha unes taxes de descens properes als 4 i als 3 punts respectivament entre el 2009 (any de la darrera memòria de l'etapa anterior del CES-Illes Balears) i les darreres dades disponibles del 2017, de manera que es passa del 12,74 al 8,84 per mil dones i del 20,08 al 17,42 per mil dones. La baixada de les taxes s'ha mantingut en el grup d'edat més jove, però en tota la resta de grups quinquennals les taxes d'IVE del 2017 assenyalen un petit repunt, que ha estat especialment significatiu en el grup de 20 a 24 anys, amb un 0,7 per mil dones d'increment respecte a les dades del 2016.

En aquest mateix període, es produeix un importantíssim creixement dels centres notificadors d'IVE a l'Estat espanyol: 141 el 2009 i 212 el 2017, cosa que suposa un espectacular increment proper al 55 %. En aquest sentit, gràcies al marc jurídic de la Llei orgànica, s'ha aconseguit que, com a mínim, hi hagi un centre on es practiquin IVE a totes les comunitats autònomes, tot i que encara n'hi ha que no disposen de centres públics que ofereixin aquest servei, com Extremadura, Aragó, Castella-la Manxa i Múrcia. El 2016, a les Balears hi havia set centres públics i tres de privats.

La Llei orgànica 2/2010 ha significat un increment de les IVE practicades en centres públics. El 2009, només el 2 % de les IVE de l'Estat es practicaven en centres públics; mentre que el 2017 s'ha multiplicat per sis aquesta xifra, fins a arribar a un 12,39 %. Aquest canvi es podria considerar un avanç de la sanitat pública en el sentit d'incorporar les IVE com una prestació sanitària més en la seva cartera de serveis malgrat que encara hi hagi algunes comunitats de l'Estat que no ofereixen aquesta prestació a cap centre públic. Aquest fet, així com la facilitat i l'agilitat en l'atenció que reben les pacients, implica que una gran majoria d'IVE es produeixin en centres privats, de tipus majoritàriament extrahospitalaris.

A les Balears aquest avanç ha estat espectacular. Si el 2009 poc més del 4 % de les IVE es practicaven en centres públics, el 2017 prop del 56,5 % s'han fet en centres de titularitat pública, un percentatge molt destacat i superior a la mitjana, cosa que mostra un compromís significatiu del Govern de les Illes Balears a l'hora de prestar serveis sanitaris públics. Així, 1.818 IVE s'han fet en centres públics, davant les 1.403 que s'han fet en centres privats. Cal destacar també que, mentre que gairebé totes les IVE públiques es practiquen en centres hospitalaris (amb una millor cartera de serveis i recursos disponibles), aquesta relació s'inverteix quan s'analitzen les IVE en centres privats, de les quals només cinc s'han fet en hospitals.

Les taxes d'IVE a les Balears són les més elevades de l'Estat espanyol. El 2017, la taxa estatal ha estat de 10,51 per mil dones entre els 15 i els 44 anys i la taxa balear ha estat del 13,94 per mil dones, de manera que ha superat les taxes de Madrid, Catalunya, Astúries, Canàries i Múrcia (presentades de més a menys taxa), també per sobre de la mitjana. En els darrers anys, les dades d'IVE a les Balears han fluctuat entre els 12,26

casos per mil dones del 2014 i el màxim de 15 casos per mil dones del 2011, amb una mitjana del 13,48 per mil dones. Els quatre darrers exercicis han tingut una certa tendència a l'increment, fins a situar-se molt a prop dels 14 avortaments voluntaris per mil dones entre els 15 i els 44 anys. De 3.075 interrupcions l'any 2016 s'ha passat a 3.221 el 2017. (Vegeu el gràfic III-1.8. i el quadre IIIA-1.3.)

El 2017, el principal motiu per interrompre l'embaràs a les Balears, com a la resta de l'Estat, ha estat la sol·licitud de la dona, que superà el 95 % de les IVE practicades (3.073). La resta de causes codificades, ordenades de major a menor nombre, han estat: risc de greus anomalies en el fetus (59), anomalies fetals incompatibles amb la vida o malaltia greu i incurable (47) i greu risc per a la salut o la vida de l'embarassada (42).

El 2017, les interrupcions a les Balears s'han fet majoritàriament al principi de l'embaràs. Més del 78,4 % s'han fet a les 8 setmanes o menys de gestació, i més del 96,7 %, dins el termini lliure de les 14 setmanes.

Tot i que l'avortament és un procés evitable i certament important per a les dones, entorn d'un terç dels avortaments (31,23 %) practicats a les Balears el 2017 s'ha fet a dones que ja s'havien sotmès anteriorment a aquest procés.

Els avortaments en dones menors de 15 anys tenen una certa tendència a la baixa. A l'Estat n'hi ha hagut 345 casos, mentre que el 2016 la xifra fou de 406. A les Balears, els 9 casos del 2017 són gairebé la meitat de casos del 2016 (17 casos) i mostren un valor molt similar al que es va registrar el 2015 (8 casos). En el tram d'edat de 15 a 19 es va arribar a unes xifres de 9.410 interrupcions el 2017 en el conjunt de l'Estat espanyol i de 276 a les Balears; en el cas de les Illes també suposa una tendència decreixent. Els intervals d'edat en què és més comú l'avortament són els 20-25 anys, els 25-29 anys i els 30-34 anys, amb un màxim, si bé no gaire destacable, en l'interval central. Aquests grups d'edat presenten per a l'Estat uns valors entre 19.551 IVE i 20.381 IVE, mentre que a les Illes han estat un poc superiors als que es varen registrar el 2016: 626, 738 i 717 casos respectivament.

1.2.2. La nupcialitat

L'estudi dels matrimonis entre cònjuges de distint sexe a les Illes Balears reflecteix els canvis que s'han produït en el matrimoni com a institució. D'una banda, una part cada vegada més gran de la població considera innecessari el fet de casar-se per viure en parella i, fins i tot, per tenir fills; de l'altra, entre els qui decideixen casar-se, la tendència creixent és formalitzar un matrimoni civil en comptes de celebrar una cerimònia religiosa.

Si s'analitza la situació des de mitjan anys setanta del segle passat, es comprova que les xifres totals de matrimonis han baixat lentament i, atès el context d'un important increment demogràfic, que les taxes de nupcialitat presenten un descens molt palès. No obstant això, des del 2012, a les Balears hi ha hagut un increment lleuger i progressiu en la xifra anual d'aquests matrimonis, la qual cosa ha fet que les xifres s'elevin fins a les que es registraven a l'inici dels anys noranta del segle XX, però amb unes taxes significativament menors.

El 2017, hi hagué 4.570 matrimonis entre cònjuges de distint sexe, una xifra molt similar a la de l'exercici anterior, amb una taxa propera al 4 % habitants. En l'àmbit estatal, el descens en la xifra general de matrimonis ha estat del 5,8 %, mentre que la taxa de matrimonialitat balear es manté gairebé estable respecte al 2016, en què se celebraren 4.593 matrimonis, amb una taxa de nupcialitat del 4,01 %.

L'any 1975, a les Balears hi havia una taxa superior al 8,4 %. Amb gairebé un punt per sobre de la mitjana, era una de les comunitats autònomes amb una taxa de nupcialitat més elevada. De llavors ençà, en un context global de descens dels matrimonis i de les taxes de nupcialitat, les Balears passaren a l'extrem contrari, i a començament del segle XXI les taxes balears estan entre les més baixes de l'Estat. La decisió de no formalitzar legalment les unions de convivència en parella ha implicat que les taxes hagin

baixat de manera significativa. Així, d'acord amb dades de l'INE, l'any 2005 la taxa de nupcialitat de les Illes va ser la sisena més baixa de l'Estat, que era del 4,51 % i que reflectia la tendència general del descens de la taxa en el conjunt nacional. Curiosament, les darreres dades anuals mostren una altra vegada que les Balears són la comunitat amb la taxa més elevada de l'Estat, a causa d'un descens més accelerat de les taxes estatals i d'altres comunitats autònomes. També és així el 2017, ja que les Balears són l'única comunitat autònoma amb una nupcialitat global per sobre del 4 %. (Vegeu el quadre III-1.6.)

La distribució al llarg de l'any de la celebració d'enllaços matrimonials presenta un model bastant estable, amb dos períodes màxims, un a final de primavera i principi d'estiu (maig, juny i juliol) i l'altre a final d'estiu i principi de tardor (setembre i octubre), i amb uns mínims durant l'hivern (gener i febrer, principalment). Aquesta distribució tan irregular al llarg de l'any de la celebració de cerimònies matrimonials està motivada per les condicions ambientals i climàtiques (hores d'insolació, temperatures més elevades, menys risc de precipitació...), i, fins i tot, per la coincidència del període de vacances anuals i per la voluntat, en determinats casos, d'acumular les vacances laborals amb els permisos de matrimoni.

Un dels canvis més intensos i significatius que ha experimentat la nupcialitat a les Balears és el rapidíssim descens de la proporció de matrimonis catòlics. Si el 2000 els matrimonis catòlics eren majoritaris, amb el 66% de total; el 2005 era l'opció menys triada, amb només el 45 %. Posteriorment, el descens ha estat rapidíssim. L'any 2010 gairebé només una quarta part dels matrimonis celebrats eren catòlics (27 %), i el 2017 només arriben al 15,24 %. La relació no tan sols s'ha invertit, sinó que les diferències s'han fet més grans. Per tant, avui dia les persones que es casen ho fan principalment en cerimònies civils o altres modalitats, en una proporció que s'acosta a les 9 de cada 10. (Vegeu el gràfic III-1.9. i el quadre IIIA-1.4.)

Aquesta tendència té dos motius. D'una banda, hi ha una dinàmica interna caracteritzada per l'increment de la laïcitat i l'abandonament de determinats ritus de la religió catòlica; de l'altra, la forta immigració multicultural ha fet que augmentin els col·lectius de residents d'altres religions, que, evidentment, no segueixen els ritus matrimonials catòlics.

La tercera característica de la matrimonialitat que cal considerar és el retard en l'edat a l'hora de contreure matrimoni. Aquest fet té múltiples causes: la precarització laboral, tant des d'un punt de vista de l'estabilitat econòmica com de les retribucions percebudes; l'increment del període de formació; la dificultat de trobar un habitatge a l'abast de la renda disponible, situació especialment greu a les Balears, on hi ha el diferencial més gran de l'Estat entre renda mitjana i preu del metre quadrat d'habitatge per la forta demanda especulativa internacional de segones residències, i també els nous rols socials, en què el compromís matrimonial té un encaix complicat, entre d'altres.

Aquest increment significatiu de l'edat a l'hora de casar-se per primera vegada no tan sols és progressiu, sinó que també s'ha accelerat des de la dècada dels noranta i, particularment, a partir de l'inici del segle XXI. L'any 1976, a les Illes, l'edat mitjana de matrimoni era de 27 anys en el cas dels homes i de 24 anys en el cas de les dones. L'any 1990, l'edat de matrimoni havia augmentat un any en el cas de les dones i 0,6 anys en el cas dels homes. L'any 2000, l'edat dels homes supera els 30 anys i la de les dones s'acosta als 28 anys. A partir d'aquí s'accelera el retard matrimonial, i l'any 2010 l'edat mitjana del primer matrimoni s'endarrereix gairebé 4 anys (33,9 anys els homes i 31,5 les dones). Finalment, les dades del 2017 situen l'edat mitjana del primer matrimoni dels homes per sobre dels 36 anys i ja s'acosta als 34 anys en el cas de les dones (33,89); en ambdós casos estan per sobre de les mitjanes estatals. És a dir, en aquest interval, l'edat del matrimoni s'ha retardat lleugerament per sobre dels 9 anys en el cas dels homes i s'acosta als 10 anys en el cas de les dones. Un endarreriment amb evidents conseqüències pel que fa a la natalitat i la fecunditat total. (Vegeu el gràfic III-1.10. i el quadre IIIA-1.5.)

Actualment, l'edat mitjana dels contraents de les Illes en el primer matrimoni és superior a la de l'Estat, en una tendència clara iniciada en els primers anys del segle XXI. Com ja es va indicar en memòries anteriors, aquest fenomen s'explica en gran manera per l'alt cost de vida a les Balears, a més d'uns salaris mitjans relativament baixos, una activitat econòmica molt estacionalitzada i l'elevat cost del preu de l'habitatge. En qualsevol cas, no es pot perdre de vista que s'analitza l'edat a l'hora de contreure matrimoni i no l'edat en què es comença a cohabitar amb la parella, un fenomen cada vegada més comú i acceptat per la societat. En alguns casos, és una fase prèvia al matrimoni i, en altres, esdevé una manera de cohabitació permanent.

Una altra característica que cal destacar dels matrimonis entre cònjuges de distint sexe és que hi ha diferències quant a l'edat dels contraents segons el sexe. Els homes generalment es casen amb dones entre 2 i 3 anys més joves de mitjana. Aquest bretxa per sexe s'ha mantingut relativament constant al llarg de la sèrie estudiada, tant en el conjunt de l'Estat com a les Balears.

Pel que fa a la nacionalitat dels contraents, l'augment de persones de nacionalitat estrangera que es casen a les Balears ha estat molt significatiu durant les darreres dècades i, particularment, d'ençà de l'inici del mil·lenni. El 2017, s'han celebrat 4.570 matrimonis entre cònjuges de diferent sexe, dels quals poc més del 72,5 % eren parelles de contraents amb nacionalitat espanyola; el 21,27 % eren parelles en què un dels membres tenia nacionalitat estrangera i, finalment, poc més del 6 % eren parelles en què tots dos contraents eren estrangers. (Vegeu el quadre III-1.7.)

Aquesta situació contrasta amb la que es registrava a mitjan anys vuitanta, en què gairebé el 93,5 % dels matrimonis se celebraven entre parelles de nacionalitat espanyola, xifra que baixà lleugerament, però per sobre del 90 %, a mitjan anys noranta. El motiu fou el *boom* migratori internacional que es produí a començament del mil·lenni, que propicià un augment espectacular de matrimonis de nacionalitat mixta (són més freqüents els enllaços en què l'home és qui té nacionalitat espanyola) o entre residents estrangers, fins a superar el 30 % dels matrimonis registrats.

Amb tot, la profunda crisi econòmica, amb el retorn conseqüent d'una quantitat important d'immigrants estrangers i els processos d'adquisició de la nacionalitat espanyola per part d'alguns immigrants, ha implicat que les darreres dades indiquin un cert descens dels matrimonis en què algun dels membres sigui estranger, fins a arribar el 2016 al voltant d'1 de cada 4 matrimonis celebrats a les Balears. Cal dir que, mentre que la xifra de matrimonis heterosexuals ha baixat el 2017 respecte a l'exercici anterior, la tendència pel que fa als matrimonis heterosexuals en què algun o els dos membres són de nacionalitat estrangera és inversa, ja que han presentat uns valors ascendents. Així, el percentatge de matrimonis en què algun dels membres és estranger és el 27,5 %, reflex també d'una recuperació dels fluxos immigratoris de naturalesa econòmica.

L'anàlisi de la procedència geogràfica dels estrangers casats a les Balears evidencia la nova realitat estructural de la societat derivada dels potents fluxos internacionals. Si durant els anys vuitanta i noranta els homes espanyols residents a les Balears es casaven principalment amb europees (fins a superar el 80 % dels enllaços), aquesta proporció es modificà a mesura que arribaren dones d'altres nacionalitats. En més del 50 % dels matrimonis d'homes espanyols amb dones estrangeres, aquestes procedeixen d'Amèrica del Sud. Els moviments de retorn i l'adquisició de la nacionalitat espanyola d'algunes immigrants ha modificat també la situació i ha reduït el pes d'aquests enllaços. El 2017, dels 547 matrimonis en què la dona era estrangera i l'home espanyol, 238 han estat amb dones europees (43,5 %); 223 amb dones d'Amèrica del Sud (un poc menys del 41%), amb un important creixement proper al 30 % respecte al 2016, i la resta tenien altres procedències, com els 23 matrimonis amb dones africanes (un poc més del 4 %) o els 16 matrimonis amb dones asiàtiques.

Els matrimonis entre dones espanyoles i homes estrangers, a banda de ser menys nombrosos (425 casos, el 2017), sempre han

estat més heterogenis quant a procedències. Es detecten les mateixes tendències generals: un descens percentual dels matrimonis amb homes estrangers europeus; en canvi, guanyen pes els homes del continent sud-americà i africà. Així, el 2017 gairebé 4 de cada 10 (prop del 47 %, si hi afegim els homes d'Amèrica Central) dels matrimonis de dones espanyoles i estrangers s'han celebrat amb homes d'Amèrica del Sud, mentre que la xifra de matrimonis amb homes de nacionalitat europea ha suposat gairebé un terç dels casos (31 %). Pel que fa a altres continents, destaca el pes que assoleixen els matrimonis amb persones provinents d'Àfrica (16,5 %).

1.2.2.1. Divorcis, separacions i nul·litats

Un cop analitzats els trets principals de l'establiment dels lligams matrimonials, cal atendre una aspecte socialment molt significatiu i de signe contrari: les dissolucions matrimonials.

La sèrie històrica mostra un creixement important de les dissolucions des de l'aprovació de la primera llei de divorci de l'actual període constitucional (Llei 30/1981) fins a l'aprovació de la reforma de la legislació de 2005 (Llei 15/2005) que facilità la tramitació dels divorcis. Per tant, és lògic que l'any 2006, el primer en què s'aplica la reforma de la Llei, les dissolucions arribin al seu màxim, amb 145.919 a l'Estat espanyol i 3.949 a les Balears. A partir d'aquest moment, s'inicia un descens progressiu fins que a partir del 2013 la xifra de dissolucions s'estabilitza entorn dels poc més de 100.000 casos en el conjunt de l'Estat i els 2.500 casos a les Illes. És un descens proper al 45 % en el primer cas i al 30 % a les Balears. (Vegeu el quadre III-1.8.)

Això no obstant, el 2017 hi ha hagut, respecte a l'any anterior, un petit increment conjuntural de l'1 % de les dissolucions pel que fa al conjunt de l'Estat espanyol (1.047 més) i del 6 % pel que fa a les Balears (155 casos més).

És evident que també les dissolucions reflecteixen una crisi en la institució del matrimoni, substituïda en molts de casos per models de convivència sense regular que, tanmateix, també pateixen les mateixes circumstàncies d'inestabilitat actual de les relacions de parella, però que no es reflecteixen estadísticament. És lògic que, si hi ha menys matrimonis, també es produeixin menys dissolucions.

Les Balears ocupen la quarta posició entre les comunitats autònomes per taxes de dissolució matrimonial del 2017 (2,34 dissolucions per 1.000 habitants), després de les comunitats autònomes de Canàries (2,46 %), Catalunya (2,45 %) i Comunitat Valenciana (2,40 %). No hem considerat la ciutat autònoma de Ceuta, que, amb un 2,54 %, assoleix el màxim estadístic estatal. Totes aquestes comunitats han superat la mitjana estatal, que és de 2,2 dissolucions per 1.000 habitants. En canvi, els mínims s'han assolit a Castella i Lleó (1,67 %), Extremadura (1,80%), Aragó (1,82 %) i Euskadi (1,85 %).

La Llei 15/2005, de 8 de juliol, per la qual es modifiquen el Codi civil i la Llei d'enjudiciament civil en matèria de separació divorci, té una incidència molt directa en la modalitat de dissolució matrimonial. Així, abans de la reforma, els casos de divorci només representaven entorn del 40 % de les dissolucions, mentre que les separacions eren majoritàries. A partir del 2005, s'inverteix la situació, i els divorcis constitueixen, a partir de 2013 i de manera molt estable fins a les darreres dades disponibles del 2017, entorn del 95 % de les dissolucions totals.

Més del 77 % dels divorcis i prop del 84 % de les separacions que s'han registrat a l'Estat espanyol el 2017 han estat de mutu acord. Això és important per reduir el termini dels procés, ja que en cas d'acord entre les parts pot acabar en uns tres mesos; en canvi, si és contenciós, es pot perllongar fins als deu mesos. Cal esmentar que un percentatge important de ruptures es produeixen després de llargues convivències. Així, prop del 53 % de les separacions i exactament el 32,84 % dels divorcis s'esdevenen després de vint anys de matrimoni.

Finalment, les nul·litats són el tipus de dissolució matrimonial, per la seva naturalesa, menys freqüent i només suposen un poc més d'1 de cada 1.000 dissolucions. Sembla que la simplificació introduïda l'any 2015 pel

papa Francesc en el procés de nul·litat eclesiàstica no ha tingut repercussió estadística. El 2017 tan sols s'han declarat 100 nul·litats a tot l'Estat espanyol, mentre que a les Illes Balears no se n'ha declarat cap.

1.2.2.2. Matrimonis entre cònjuges del mateix sexe

La Llei 13/2005, d'1 de juliol, modificà el Codi civil a fi d'estendre el dret de casar-se a qualsevol parella independentment del gènere dels membres.

La sèrie estadística de les Balears ja consta de les dades de dotze exercicis complets d'aplicació d'aquesta legislació. Després de l'entrada en vigor de la Llei, moltes parelles exerciren un dret que havien esperat durant molt de temps. Amb 148 enllaços constituïts per cònjuges del mateix sexe el 2006 i 129 el 2007, semblava que la tendència apuntava a un descens progressiu, amb només 92 enllaços el 2008, com es comentà fa uns quants anys. La realitat, però, ha estat força distinta, i posteriorment, entre el 2009 i el 2014, els enllaços han presentat una distribució mitjana de 120 a l'any. Així mateix, des del 2015 s'aprecia una tendència clarament alcista que ha comportat que el 2016 s'arribi a un rècord de la sèrie, que, no tan sols iguala, sinó que supera clarament el 2017, amb un total de 180 enllaços entre membres del mateix sexe. (Vegeu el quadre III-1.9.)

La causa d'aquest increment es troba en analitzar la distribució dels matrimonis de cònjuges del mateix sexe. Així, els matrimonis masculins arriben als màxims a l'inici de la sèrie i, de llavors ençà, es produeix una certa dinàmica decreixent fins a arribar als mínims del 2012 i del 2014, tot i que el 2015, el 2016 i sobretot el 2017 tornen a tenir uns valors destacables. Contràriament, els matrimonis entre persones de sexe femení tenen una marcada tendència alcista. Després del mínim assolit el 2008, en què només se celebraren 36 enllaços entre dones, la tendència no ha deixat de créixer fins a arribar, no tan sols a igualar el nombre de matrimonis homosexuals masculins, sinó també a superar-los el 2016. Aquesta tendència es confirma el 2017, en què les unions entre dones supera encara de manera més clara els enllaços celebrats entre homes (96 i 84 respectivament).

Pel que fa a la situació per illes, el 2017 només a les Pitiüses la xifra d'unions entre cònjuges masculins supera la d'unions entre dones, una situació inversa a la de Mallorca i Menorca. Hauríem de destacar el cas de Menorca, en què les unions entre cònjuges femenines varen ser el 79 % de les unions entre contraents del mateix sexe. Una hipòtesi que podem plantejar és que, a mesura que es treballa per fer visible la diversitat sexual i de convivència, són més les dones que han decidit formalitzar una situació que fins fa unes quantes dècades s'havia de viure en la intimitat i s'havia d'amagar de la resta de la societat. Les polítiques de gènere, instaurades i promogudes des de l'Administració, i els moviments en defensa de la igualtat de gènere i de reconeixement de la llibertat i les distintes opcions sexuals, cada vegada més actius en la nostra societat, han ajudat que l'homosexualitat femenina no sigui un tema tabú. En aquest sentit, l'increment de matrimonis de cònjuges femenines seria una prova fefaent d'una apertura social més gran a les Balears.

1.2.3. La mortalitat

D'acord amb les dades de l'IBESTAT, el 2017 es produïren 8.353 defuncions de residents a les Balears, 414 més que el 2016 (4.286 homes i 4.067 dones). Els grups de malalties més freqüents com a causa de mort foren les relacionades amb l'aparell circulatori (2.391) i els tumors (2.306), que provocaren a les Illes un poc més del 56 % de les defuncions. Les malalties de l'aparell respiratori (841), que són la tercera causa de mort a les Balears, varen produir el 10 % de les defuncions el 2016.

Les taxes estandarditzades de defunció publicades per l'INE situen les Balears, amb un 8,55 %, lleugerament per sobre de les del conjunt de l'Estat espanyol (8,42 %). Les taxes estandarditzades ens permeten comparar la situació de la mortalitat amb altres àrees, amb independència de l'estructura per edat i sexe. Les dades de l'INE del 2017

reflecteixen una situació més favorable per a la nostra comunitat autònoma pel que fa l'aparell respiratori i una millora pel que fa a les malalties circulatòries com a causa de mort, que queden per sota de les taxes estatals, quan generalment les superaven. Contràriament, les taxes estandarditzades de defunció per tumors han augmentat un 0,16 ‰ respecte a l'exercici del 2016 i superen la taxa estatal en un 0,08 %. (Vegeu el quadre III-1.10.)

El gran pes que suposen les defuncions ocorregudes en edats avançades afecten tant les taxes brutes de mortalitat com les taxes estandarditzades, la qual cosa no fa possible avaluar la incidència de les defuncions en edats joves. Per mesurar i avaluar les defuncions prematures i teòricament evitables, s'utilitza l'indicador dels anys potencials de vida perduts (APVP). Segons es desprèn dels resultats publicats per l'IBESTAT, les causes externes són la primera causa de mort entre els 16 i els 40 anys. Això fa que les causes del grup de traumatismes i altres malalties externes esdevinguin el tercer grup de malalties que acumula més defuncions teòricament evitables, després dels tumors, que sobretot a partir del quinquenni 35-29 guanyen un protagonisme progressiu i especial, i les malalties de l'aparell circulatori, amb una incidència menor i més tardana en l'edat. La taxa estandarditzada dels APVP del 2017 a les Balears és molt similar a la mitjana estatal. No obstant això, les taxes corresponents a les causes externes de defunció presentaren uns valors especialment elevats. Destaca, sobretot, la taxa autonòmica més gran entre les dones i una taxa prou significativa entre els homes. (Vegeu els quadres III-1.11. i IIIA-1.6.)

L'estudi de l'evolució recent de les defuncions permet constatar una tendència clara: les defuncions de residents de nacionalitat espanyola baixen lleugerament en freqüència relativa, atès que s'han incrementat de manera significativa les defuncions de residents estrangers amb una nacionalitat de la UE-15. Aquest col·lectiu correspon a una immigració cronològica anterior a la d'altres corrents més recents i té dos trets demogràfics rellevants: en primer lloc, presenta una estructura demogràfica més envellida que la d'altres col·lectius immigrants i, en segon lloc, malgrat la recent intensitat dels fluxos immigratoris d'altres països, té un nombre d'efectius molt superior al d'altres grups.

D'altra banda, la resta de col·lectius d'estrangers tenen una estructura d'edat més jove i, en conseqüència, menys probabilitats de defunció. L'escassa incidència de les defuncions en nacionalitats distintes de la UE-15 no permet extreure conclusions del perfil. Els difunts estrangers de nacionalitats de la UE-15 presenten unes característiques similars a les dels espanyols: els problemes de salut que causen defuncions tenen uns índexs de freqüència més elevats entre les malalties del sistema circulatori i els tumors.

A les Balears, el creixement vegetatiu (balanç entre els naixements i les defuncions) és, en nombres absoluts, positiu. Però no succeeix el mateix a la resta de l'Estat. El creixement vegetatiu negatiu del conjunt de l'Estat espanyol el 2017 (–0,66 %) és resultat del fet que a 11 de les 17 comunitats autònomes ja es registren més defuncions que no naixements.

La taxa de les Balears (1,67 %) és la tercera més alta de les comunitats autònomes, després de les de Múrcia i Madrid (2,42 % i 2,07 % respectivament), però suposen un cert descens i són comparables a les de final de la dècada dels anys noranta del segle passat.

Les taxes vegetatives positives de l'arxipèlag balear deriven d'una baixa mortalitat (7,21 %) i d'una natalitat que manté unes taxes que s'acosten al 9 % (8,88 %), segons dades de l'INE del 2017. Les dades mitjanes estatals són del 9,07 % i del 8,41 % respectivament.

Sigui com vulgui, les taxes balears també apunten a una certa tendència descendent, de la mateixa manera que succeeix a altres comunitats autònomes i al conjunt de l'Estat espanyol. Si atenem les projeccions de població plantejades, aquest cicle es perllonga a les Balears fins a l'any 2025, quan, per primer cop, s'obtenen saldos negatius a causa d'un descens de la natalitat i d'un augment de les defuncions com a conseqüència d'una població envellida. (Vegeu el gràfic III-1.11. i el quadre IIIA-1.7.)

Una altra característica de la mortalitat a les Illes és que es produeix una certa sobremortalitat masculina i que la relació d'homes i de dones que han mort es manté en un valores superiors a 1. Aquest indicador arriba a valors superiors a 2 en el grup de edat d'entre 20 i 60 anys, en bona part per la mortalitat causada pels accidents de trànsit i el consum de drogues —que són factors que afecten especialment el gènere masculí— i per una incidència més primerenca en aquest grup de les malalties del sistema circulatori, entre d'altres.

Fent un petit incís, cal dir que, pel que fa al grup de població menor de 40 anys, els supòsits que es manegen a l'hora d'elaborar projeccions de població plantegen com a hipòtesi que es produirà una millora en les taxes de defunció masculina com a resultat de l'aplicació de polítiques legals i socials, com el carnet per punts o les campanyes sobre el consum de drogues. Així mateix, els analistes demogràfics preveuen que la sobremortalitat masculina per defuncions produïdes per certs tipus de càncer o per malalties del sistema circulatori en el futur es reduiran, la qual cosa es fonamenta en la idea que algunes d'aquestes defuncions, com el càncer de pulmó, són degudes als mals hàbits de les persones i, per tant, potencialment evitables.

Contràriament, s'estableix com a hipòtesi que la mortalitat de les dones augmentarà com a conseqüència de l'adopció d'algun dels hàbits classificats tradicionalment de «masculins» (augment de les dones que fumen, augment de situacions d'estrès...), que s'hauran de traduir, necessàriament, en un nombre més gran de defuncions femenines i, per tant, en un possible apropament de l'índex d'esperança de vida d'ambdós sexes.

Pel que fa als majors de 65 anys, com a conseqüència de les millores sanitàries, dels hàbits de vida més saludables i d'una major participació en el si de la societat, continua augmentant l'esperança de vida, tot i que ho fa lentament, atès que ja s'ha arribat a un sostre bastant alt, cada vegada més proper a la longevitat biològica de l'espècie humana. La xifra de defuncions es concentra especialment en les edats superiors, amb un progressiu desplaçament cap a les més altes. Així, mentre que l'any 1986 el 44 % de les defuncions s'esdevenien en el grup d'entre 60 i 79 anys, el 2008 aquestes defuncions suposaren el 32 % de les defuncions registrades, i el 2017, el 29,38 %, cosa que és un indicador més del retard mitjà de les defuncions, ja que aquest percentatge s'acumula en l'interval superior. Simultàniament, en el mateix període augmentà el nombre de persones mortes de 80 anys i més: el 37 % el 1986; el 54 % el 2008, i el 58,5 % el 2017. És a dir, prop de 6 de cada 10 defuncions corresponen a majors de 80 anys i prop del 88 % es registren entre persones de més de 60 anys. (Vegeu el quadre III-1.12.)

Els grans avenços que s'han produït en la medicina i en matèria preventiva han fet que avui dia les taxes de mortalitat infantil tinguin valors molt baixos i siguin difícils de millorar, i que, a més, les condicions de salut de la població major siguin més bones. Tots dos extrems de la piràmide de la població: menys mortalitat infantil i més nombre d'efectius en les edats superiors fan que l'esperança de vida augmenti any rere any. (Vegeu el quadre IIIA-1.8. i el gràfic III-1.12.)

Pel que fa als sexes, s'ha d'esmentar que l'esperança mitjana de vida en el naixement presenta una tendència a créixer moderadament. D'acord amb les dades calculades per l'IBESTAT per al 2016 a les Balears, està en 80,6 anys en el cas dels homes i en 85,4 anys en el cas de les dones. Així mateix, les dades calculades per a les Illes Balears per l'INE per al 2017 són molt similars: 80,36 anys en el cas dels homes i 85,44 anys en el cas de les dones. Per tant, és evident que hi ha una diferència important en les probabilitats de supervivència fins a edats avançades segons el sexe que afavoreixen les dones, explicable tant per factors biològics com socials. Aquest fet demogràfic es reflecteix en el sobreenvelliment de la població femenina en els grups d'edat més avançada.

Si tenim en compte que en edats avançades el moviment migratori és escàs i que la mortalitat tendeix a concentrar-se en edats cada cop més elevades, la conseqüència real és que la piràmide de població s'eixampla en el vèrtex, és a dir, experimenta un procés d'envelliment de la població que no és

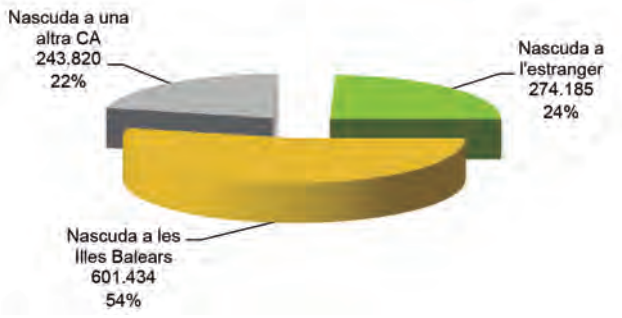
compensat per les aportacions a la base de la piràmide. De fet, entre les hipòtesis més utilitzades en les projeccions de població s'hi inclou fixar un quocient de millora en els primers trams d'edat i en les d'edats adultes amb un augment progressiu de la mortalitat en les edats superiors.

Quadre III-1.1. Població segons comunitat autònoma de residència (2012-2018)

	Rev. del padró 2012	Rev. del padró 2017	Rev. del padró 2018	Variació absoluta 2018-2017	Variació relativa 2018/2017	Variació absoluta 2018- 2012	Variació relativa (%) 2018/2012
Espanya	**47.265.321**	**46.572.132**	**46.722.980**	**150.848**	**0,32%**	**-542.341**	**-1,15%**
Andalusia	8.449.985	8.379.820	8.384.408	4.588	0,05%	-65.577	-0,78%
Aragó	1.349.467	1.308.750	1.308.728	-22	0,00%	-40.739	-3,02%
Astúries	1.077.360	1.034.960	1.028.244	-6.716	-0,65%	-49.116	-4,56%
Illes Balears	**1.119.439**	**1.115.999**	**1.128.908**	**12.909**	**1,16%**	**9.469**	**0,85%**
C. Valenciana	5.129.266	4.941.509	4.963.703	22.194	0,45%	-165.563	-3,23%
Illes Canàries	2.118.344	2.108.121	2.127.685	19.564	0,93%	9.341	0,44%
Cantàbria	593.861	580.295	580.229	-66	-0,01%	-13.632	-2,30%
Castella i Lleó	2.546.078	2.425.801	2.409.164	-16.637	-0,69%	-136.914	-5,38%
Castella-la Manxa	2.121.888	2.031.479	2.026.807	-4.672	-0,23%	-95.081	-4,48%
Catalunya	7.570.908	7.555.830	7.600.065	44.235	0,59%	29.157	0,39%
Extremadura	1.108.130	1.079.920	1.072.863	-7.057	-0,65%	-35.267	-3,18%
Galícia	2.781.498	2.708.339	2.701.743	-6.596	-0,24%	-79.755	-2,87%
Madrid	6.498.560	6.507.184	6.578.079	70.895	1,09%	79.519	1,22%
Múrcia	1.474.449	1.470.273	1.478.509	8.236	0,56%	4.060	0,28%
Navarra	644.566	643.234	647.554	4.320	0,67%	2.988	0,46%
País Basc	2.193.093	2.194.158	2.199.088	4.930	0,22%	5.995	0,27%
La Rioja	323.609	315.381	315.675	294	0,09%	-7.934	-2,45%
Ceuta	84.018	84.959	85.144	185	0,22%	1.126	1,34%
Melilla	80.802	86.120	86.384	264	0,31%	5.582	6,91%

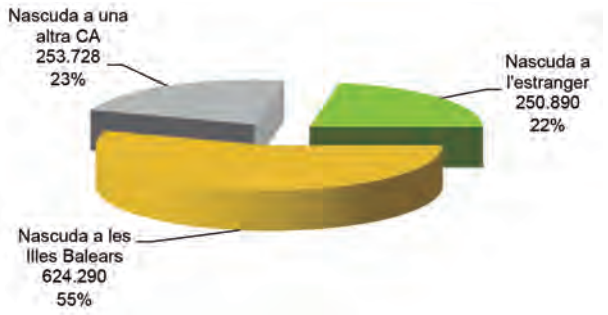
Font: Revisions del padró municipal d'habitants, INE

Gràfic III-1.1. Població segons el lloc de naixement. Revisió del padró 2012

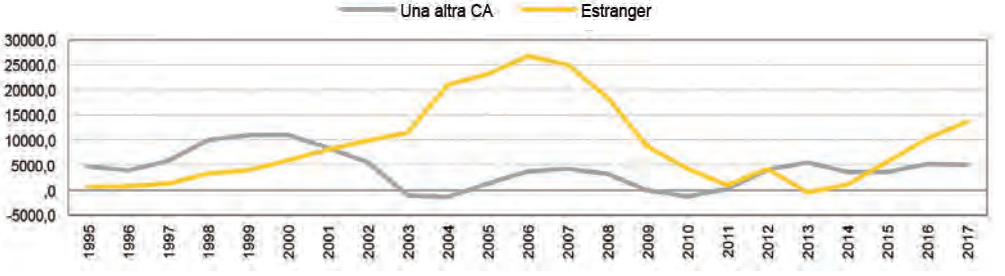
Font: Institut d'Estadísitica de les Illes

Gràfic III-1.2. Població segons el lloc de naixement. Revisió del padró 2018

Font: Institut d'Estadísitica de les Illes

Gràfic III-1.3. Evolució del balanç migratori a les Illes Balears (1995-2017)

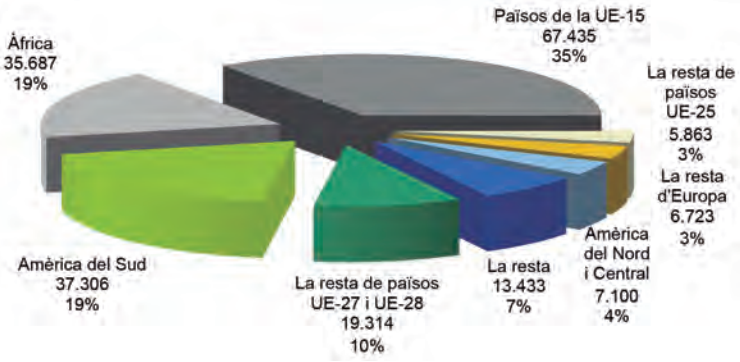

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT)

Notes: Les sèries anuals s'han homogeneïtzat pel que fa a la situació per països del darrer any disponible.

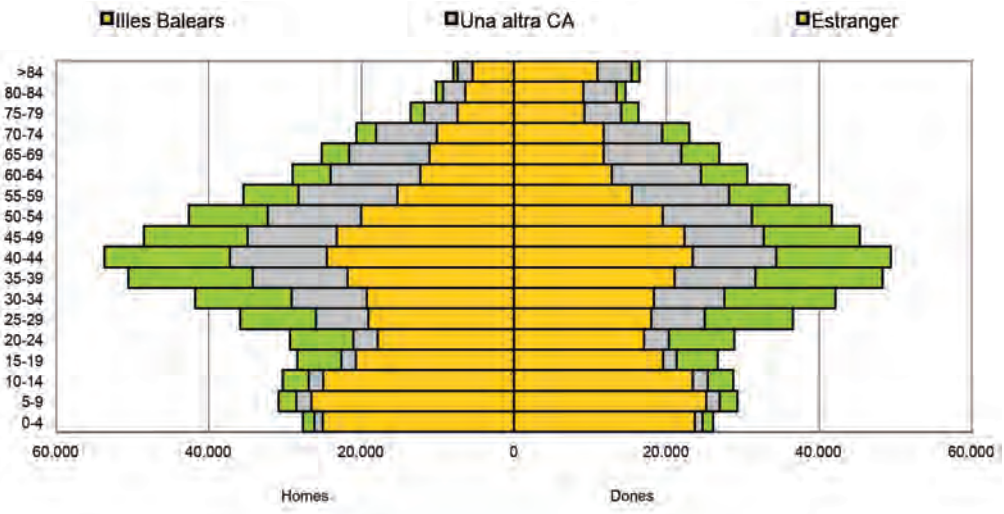
Antics territoris de sobirania espanyola es comptabilitzen amb nascuts a l'estranger. Des de l'any 2006, Turquia es comptabilitza amb la resta de països europeus.

Gràfic III-1.4. Distribució de la població estrangera segons la nacionalitat. Revisió padró de l'1 de gener de 2018

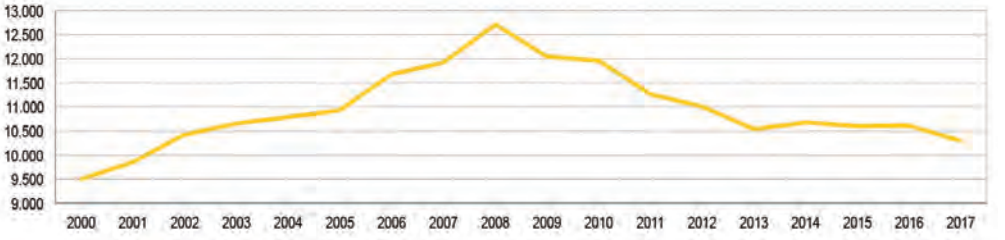
Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears

Gràfic III-1.5. Piràmide segons el lloc de naixement. Revisió del padró de l'1 de gener de 2018

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears

Gràfic III-1.6. Evolució dels naixements a les Illes Balears (2000-2017)

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT)

Quadre III-1.2. Edat mitjana de maternitat a Espanya i a les Illes Balears (1980-2017)		
	Espanya	Illes Balears
1980	28,2	27,62
1985	28,45	28,11
1990	28,86	28,47
1995	29,96	29,73
2000	30,72	30,26
2005	30,92	30,41
2010	31,20	30,78
2015	31,90	31,62
2016	32,00	31,55
2017	**32,08**	**31,68**

Font: Indicadorsdemogràfics bàsics, INE

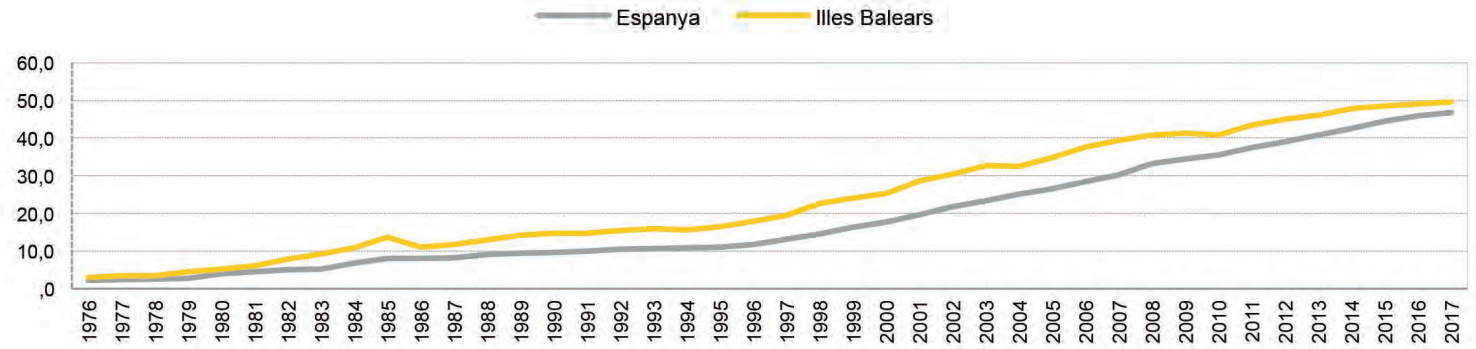
Quadre III-1.3. Evolució del nombre mitjà de fills per dona a Espanya i a les Illes Balears (1980-2017)		
	Espanya	Illes Balears
1980	2,21	2,19
1985	1,64	1,83
1990	1,36	1,62
1995	1,16	1,25
2000	1,21	1,37
2005	1,33	1,35
2010	1,37	1,35
2015	1,33	1,24
2016	1,34	1,26
2017	**1,31**	**1,22**

Font: Indicadorsdemogràfics bàsics, INE

Quadre III-1.4. Evolució dels naixements a les Illes Balears per principals àrees de nacionalitat de la mare, per aportació al total de natalitat (2007-2017)														
	Total	Espanya	% Espanya / total	Estrangera	% Estranger / gtotal	Europa	% Europa / total	% Europa / estrangers	Àfrica	% Àfrica / total	% Àfrica / estrangers	América del Sud	% América del Sud / total	% América del Sud / estrangers
2007	11.918	8.553	71,77	3.365	28,23	1.013	8,50	30,10	944	7,92	28,05	1.196	10,04	35,54
2008	12.713	8.676	68,25	4.037	31,75	1.180	9,28	29,23	1.228	9,66	30,42	1.350	10,62	33,44
2009	12.044	8.104	67,29	3.940	32,71	1.104	9,17	28,02	1.324	10,99	33,60	1.213	10,07	30,79
2010	11.967	8.254	68,97	3.713	31,03	1.088	9,09	29,30	1.347	11,26	36,28	962	8,04	25,91
2011	11.265	7.991	70,94	3.274	29,06	985	8,74	30,09	1.132	10,05	34,58	832	7,39	25,41
2012	11.002	7.775	70,67	3.227	29,33	1.065	9,68	33,00	1.118	10,16	34,65	730	6,64	22,62
2013	10.532	7.505	71,26	3.027	28,74	1.007	9,56	33,27	1.074	10,20	35,48	650	6,17	21,47
2014	10.673	7.902	74,04	2.771	25,96	929	8,70	33,53	973	9,12	35,11	582	5,45	21,00
2015	10.597	7.784	73,45	2.813	26,55	1.040	9,81	36,97	964	9,10	34,27	550	5,19	19,55
2016	10.616	7.671	72,26	2.945	27,74	1.123	10,58	38,13	1.009	9,50	34,26	545	5,13	18,51
2017	10.288	7.326	71,21	2.962	28,79	1.072	10,42	36,19	1.013	9,85	34,20	528	5,13	17,83

Font: Naixements (sèries), Institut d'Estadística de les Illes Balears

Gràfic III-1.7. Percentatge de nascuts de mare no casada d'Espanya i de les Illes Balears (1976-2017)

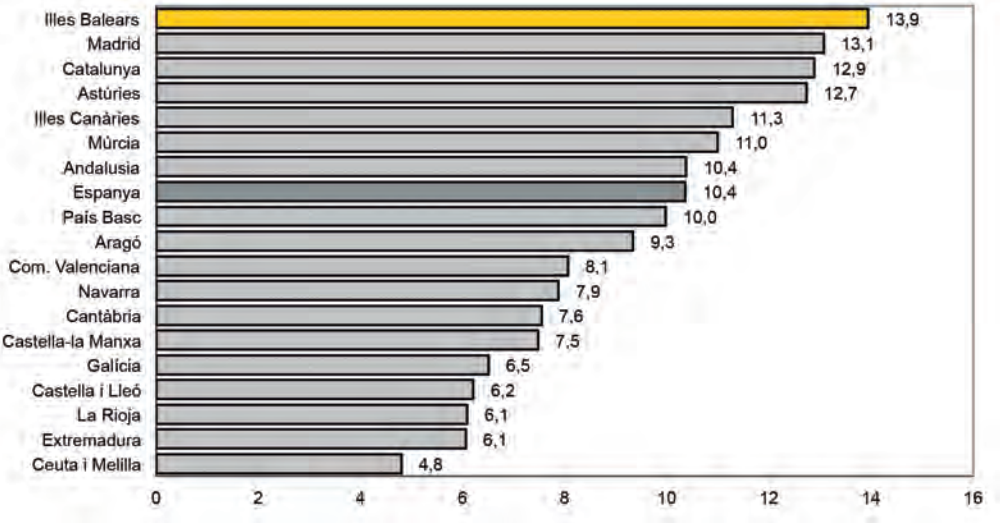

Font: Institut Nacional d'Estadística, Indicadors demogràfics bàsics.

Quadre III-1.5. Evolució de les taxes d'interrupció voluntària de l'embaràs per residència de la mare a les Illes Balears i Espanya. 2011-2017							
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Espanya	12,5	12,1	11,7	10,5	10,4	10,4	10,5
Illes Balears	15,0	13,0	13,1	12,3	13,0	13,3	13,9

Font: Ministeri de Sanitat i Política Social

Gràfic III-1.8. Taxa d'interrupció voluntària de l'embaràs per CA de residència (2017)

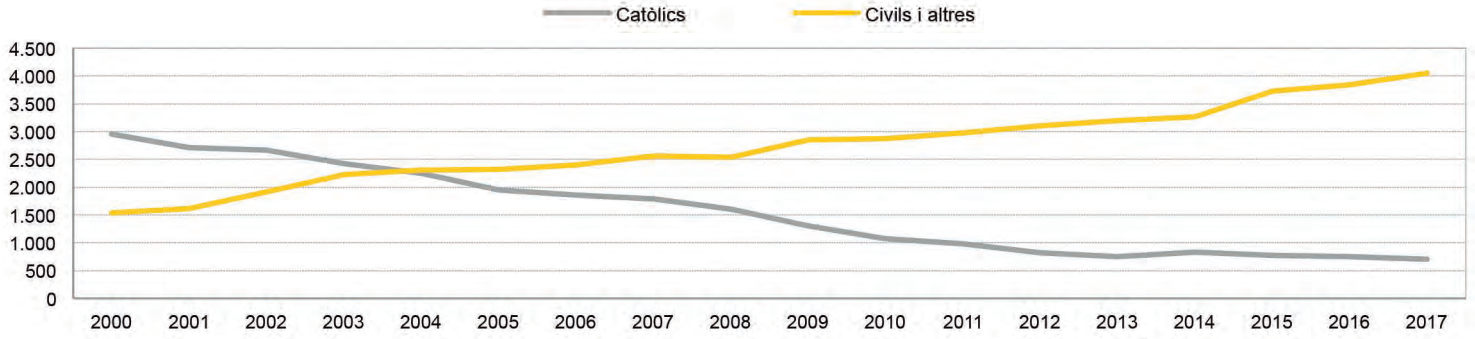

Font: Interrupció voluntària de l'embaràs, Ministeri de Sanitat i Política Social

Quadre III-1.6. Evolució de les taxes de nupcialitat en matrimonis entre cònjuges de diferent sexe per comunitat autònoma (1975-2017)						
	1975	1985	1995	2005	2015	2017
Espanya	**7,60**	**5,17**	**5,01**	**4,76**	**3,59**	**3,68**
Andalusia	7,05	5,84	5,34	5,41	3,57	3,63
Aragó	6,92	4,85	4,55	4,50	3,25	3,26
Astúries	7,60	5,25	4,16	4,65	3,39	3,53
Illes Balears	**8,42**	**5,88**	**5,38**	**4,51**	**4,10**	**4,10**
Illes Canàries	7,71	5,95	5,17	3,63	3,26	3,50
Cantàbria	7,70	4,97	4,26	5,18	3,69	3,65
Castella i Lleó	5,87	4,14	4,09	3,96	3,01	3,16
Castella-la Manxa	5,48	5,53	4,98	4,75	3,45	3,51
Catalunya	8,36	5,10	5,22	4,67	3,73	3,94
Com.Valenciana	8,08	4,79	5,40	5,24	3,66	3,78
Extremadura	5,29	5,74	4,72	4,29	3,19	3,28
Galícia	6,93	4,65	4,28	4,03	3,39	3,44
Madrid	9,29	5,17	5,27	4,84	4,00	3,98
Múrcia	7,28	5,93	5,45	5,00	3,35	3,54
Navarra	7,63	4,67	4,97	4,57	4,19	3,64
País Basc	8,71	4,40	4,58	4,54	3,41	3,51
La Rioja	7,17	5,09	4,42	4,70	3,45	3,36

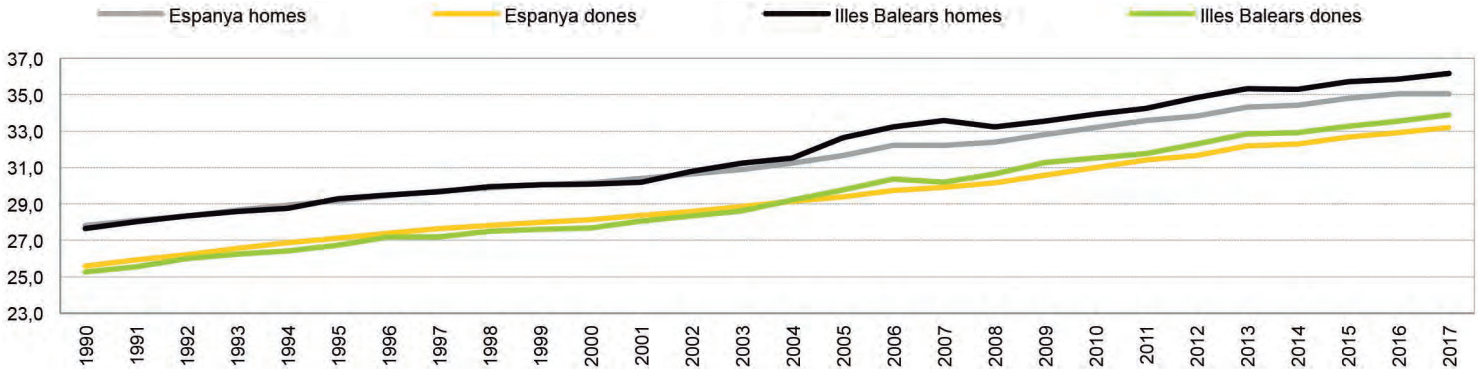
Font: Indicadors demogràfics bàsics, INE

Gràfic III-1.9. Evolució dels matrimonis entre cònjuges de diferent sexe segons la forma de celebració (2000-2017)

Font: Matrimonis, Institut d'Estadística de les Illes Balears

Gràfic III-1.10. Evolució de l'edat mitjana al primer matrimoni a Espanya i a les Illes Balears per sexe (1990-2017)

Font: Matrimonis, Institut d'Estadística de les Illes Balears

Quadre III-1.7. Matrimonis amb cònjuges de diferent sexe segons composició de les nacionalitats dels contraents a les Illes Balears (1986-2017)							
	1986	1991	1996	2001	2006	2011	2017
Total	**4.164**	**4.410**	**4.152**	**4.329**	**4.260**	**3.950**	**4.570**
Ambdós espanyols	3.892	4.035	3.749	3.647	2.990	2.712	3.315
Espòs espanyol i esposa estrangera	156	198	186	331	568	512	547
Esposa espanyola i espòs estranger	77	124	154	198	337	403	425
Ambdós estrangers	39	53	63	153	365	323	283

Font: Matrimonis (Sèries), INE

Quadre III-1.8. Dissolucions del matrimoni a Espanya i les Illes Balears (2007-2017)								
	Espanya				Illes Balears			
	Total	Nul·litat	Separació	Divorci	Total	Nul·litat	Separació	Divorci
2007	137.510	150	11.583	125.777	3.774	10	273	3.491
2008	118.939	142	8.761	110.036	3.087	3	198	2.886
2009	106.166	127	7.680	98.359	2.784	4	184	2.596
2010	110.321	140	7.248	102.933	2.853	2	162	2.689
2011	110.651	132	6.915	103.604	2.907	1	136	2.770
2012	110.764	133	6.369	104.262	2.851	0	151	2.699
2013	100.437	110	4.900	95.427	2.500	3	107	2.389
2014	105.893	113	5.034	100.746	2.510	2	117	2.391
2015	101.357	144	4.652	96.562	2.503	2	78	2.423
2016	101.294	117	4.353	96.824	2.539	2	154	2.383
2017	**102.341**	**100**	**4.280**	**97.960**	**2.694**	**0**	**146**	**2.548**

Font: Estadística de nul·litats, separacions i divorcis, INE

Quadre III-1.9. Matrimonis entre cònjuges del mateix sexe a les Illes Balears (2007-2017)								
	Illes Balears		Mallorca		Menorca		Eivissa i Formentera	
	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones
2007	87	42	73	36	2	2	12	4
2008	56	36	43	25	5	4	8	7
2009	86	38	72	25	1	4	13	9
2010	71	42	56	36	5	2	10	4
2011	82	43	61	37	5	0	16	6
2012	56	50	44	40	2	4	10	6
2013	75	54	55	41	4	7	16	6
2014	63	60	50	49	3	3	10	8
2015	72	66	59	55	1	8	12	3
2016	78	80	64	66	2	4	12	10
2017	**84**	**96**	**70**	**73**	**4**	**15**	**10**	**8**

Font: Matrimonis (Sèries), INE

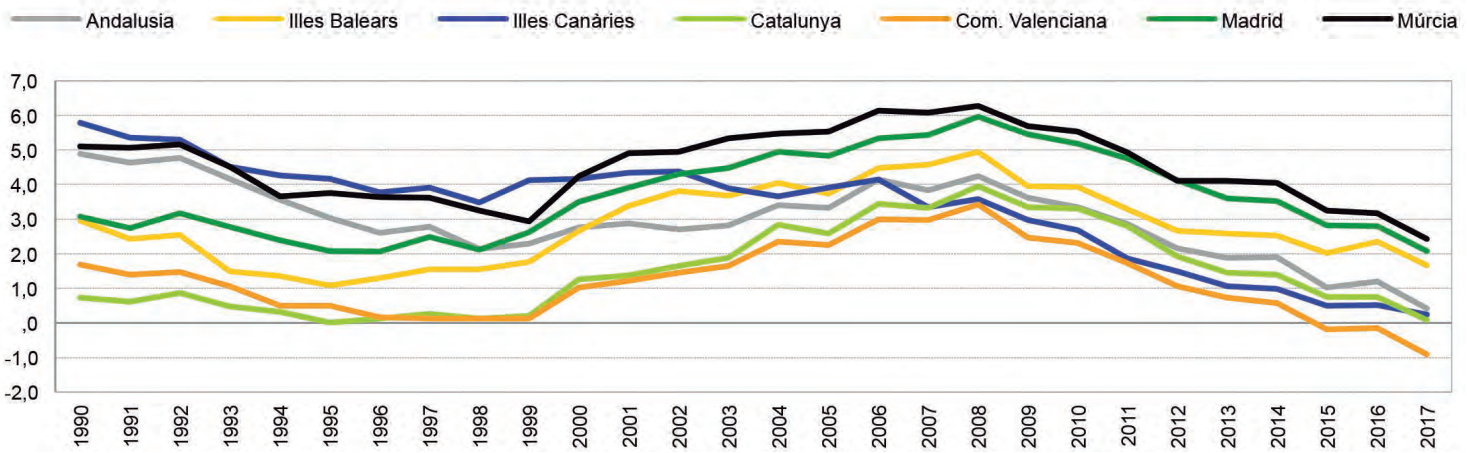
Quadre III-1.10. Evolució de les taxes estandarditzades de defunció a Espanya i a les Illes Balears (2001, 2008, 2017)						
	2001		2008		2017	
	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears
Total	**8,53**	**8,73**	**7,47**	**7,4**	**8,42**	**8,55**
Malalties del sistema circulatori	2,92	2,97	2,31	2,37	2,36	2,33
Tumors	2,35	2,38	2,12	2,1	2,39	2,47
Malalties del sistema respiratori	0,88	0,86	0,83	0,68	1,00	0,88

Font: Defuncions segons causa de mort, INE

Quadre III-1.11. Taxes estandarditzades d'APVP i defuncions per causes externes a Espanya i les Illes Balears (2017)						
	Total		Homes		Dones	
	Taxa estan-darditzada d'APVP (per 100.000)	Nombre mitjà d'APVP	Taxa estan-darditzada d'APVP (per 100.000)	Nre. mitjà d'APVP	Taxa estan-darditzada d'APVP (per 100.000)	Nombre mitjà d'APVP
Illes Balears	659,01	29,29	928,81	30,08	383,43	27,48
Espanya	563,64	26,32	875,03	28,04	274,53	23,44

Font: Defuncions segons causa de mort, INE

Gràfic III-1.11. Taxes de creixement vegetatiu per 1.000 (1990-2017)

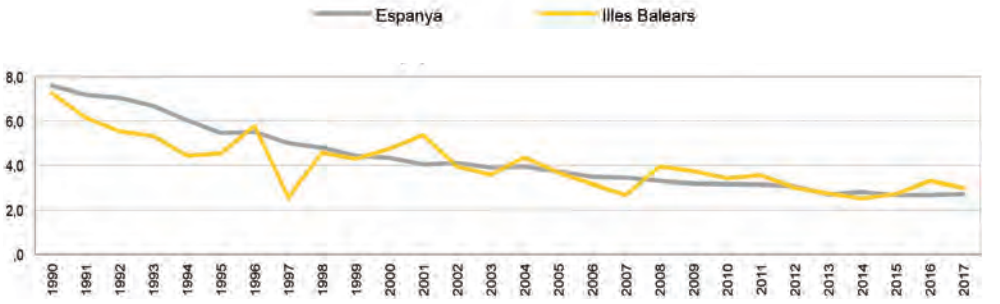

Font: Indicadors demogràfics, INE

Quadre III-1.12. Defuncions a les Illes Balears segons els grups d'edat i el sexe (2017)				
	Total	Homes	Dones	Sobremortalitat dels homes
Total	**8.353**	**4.286**	**4.067**	**1,05**
<1 any	31	17	14	1,21
01-04 anys	8	3	5	0,60
05-09 anys	2	1	1	1,00
10-14 anys	5	3	2	1,50
15-19 anys	3	3	0	-
20-24 anys	19	15	4	3,75
25-29 anys	23	18	5	3,60
30-34 anys	27	16	11	1,45
35-39 anys	56	37	19	1,95
40-44 anys	101	69	32	2,16
45-49 anys	148	105	43	2,44
50-54 anys	252	176	76	2,32
55-59 anys	338	229	109	2,10
60-64 anys	426	273	153	1,78
65-69 anys	538	372	166	2,24
70-74 anys	682	457	225	2,03
75-79 anys	808	487	321	1,52
80-84 anys	1.406	731	675	1,08
85 i més anys	3.480	1.274	2.206	0,58

Font: Defuncions 2017, INE

Gràfic III-1.12. Evolució de la taxa de mortalitat infantil a Espanya i a les Illes Balears (1990-2017)

Font: Indicadors demogràfics, INE
(*) Defuncions de menors d'un any per 1.000 nascuts vius.

1.2.4. La immigració

Un component demogràfic de gran importància en l'estructura de la població balear són els residents nascuts fora de les Illes. Aquest ha estat un procés continuat en el temps d'ençà que s'inicià el desenvolupament turístic, quan es produïren els primers corrents immigratoris amb una finalitat residencial permanent. En aquest període, la particularitat era que la immigració estrangera venia a viure a les Illes atreta per les condicions climàtiques i la bellesa de l'entorn natural, mentre que els procedents d'altres autonomies s'hi traslladaven per treballar en el sector de serveis o de la construcció.

A final dels anys noranta i durant els primers anys del segle XXI, s'inicià un altre corrent immigratori protagonitzat per població estrangera que, a l'igual que la població d'altres comunitats, es traslladava a les Balears per motius laborals i econòmics. Així, en l'actualitat, el perfil immigratori presenta una combinació de dues finalitats: la residencial, pròpia de persones amb un nivell adquisitiu mitjà alt, i la socioeconòmica, que, a més, implica una diversificació del perfil demogràfic, especialment pel que fa al país d'origen de la població immigrada. (Vegeu el gràfic III-1.13.)

A partir de la crisi econòmica que esclatà a final del primer decenni d'aquest segle, la intensitat immigratòria minvà notablement, tot i que el creixement migratori continua sent el component fonamental del creixement de la població insular. Així, segons la revisió del Padró del 2018, la població resident a les Illes Balears nascuda fora de la comunitat autònoma representa el 44,7 % de la població total, i arriba en el cas d'Eivissa i Formentera al 59,5 % i al 64,9 % respectivament. (Vegeu el quadre III-1.13.)

Quant als moviments de població, les dades més recents (2017) mostren la recuperació dels moviments immigratoris de població estrangera, de manera que el nombre d'immigrants d'origen estranger supera el de l'any 2016; en canvi, en el cas de la immigració nacional, les xifres es mantenen constants, per bé que continuen sent superiors. En el primer cas, i sempre segons l'estadística de variacions residencials (excloses les migracions interiors), el nombre de moviments és de 23.287, i en el segon, de 25.022.

En relació amb les emigracions, la comparació anual no presenta variacions gaire significatives; en total, s'han comptabilitzat 19.900 moviments migratoris amb destinació a una altra comunitat autònoma i 9.565 amb destinació a l'estranger.

L'anàlisi de la sèrie 2002-2017 revela la importància de la immigració estrangera en el període 2003-2007, l'impacte que va tenir la crisi econòmica i la progressiva recuperació de la immigració estrangera a partir de l'any 2014, que, tot i així, encara no ha assolit la intensitat dels anys 2004, 2005, 2006 i 2007. Les dades palesen que la immigració estrangera és la més sensible als canvis de cicle econòmic. Quant a la resta de moviments migratoris, el més destacable és el manteniment del nombre de moviments migratoris entre la Península i les Illes, i el comportament de l'emigració cap a l'estranger, que, tot i que presenta fluctuacions en els darrers anys, es manté en nivells més elevats que en el període del 2002 al 2006. Pel que fa al balanç migratori, aquest és clarament favorable a partir del 2011. (Vegeu el gràfic III-1.14. i el quadre IIIA-1.9.)

L'arribada continuada de població immigrant tant d'origen estranger com peninsular fa que la influència de les migracions en la composició de la població balear sigui innegable, com ho indica el fet que gairebé la meitat de la població no hagi nascut a les Balears, que de cada 10 residents 1,7 tingui nacionalitat estrangera o que quasi el 30 % dels naixements siguin de mare estrangera. A més, però, la immigració ha incidit de manera significativa en l'estructura per edats de la població de les Illes, ja que ha augmentat sobretot el volum de la població en edats compreses entre els 20 i els 60 anys, tal com es pot observar en la piràmide de la població balear.

El resultat és un alentiment en el procés d'envelliment de la població i un índex d'envelliment relativament baix si es compara amb la resta de comunitats autònomes. D'acord amb els indicadors demogràfics publicats per l'INE i calculats a partir de les xifres de po-

blació, les Illes Balears presenten l'any 2017 (dades definitives) un índex d'envelliment del 96,00, mentre que en el conjunt de l'Estat aquest és del 118,26.

Si l'anàlisi pren en consideració la variable nacionalitat, els països que generen més moviment migratori són els més freqüents en el padró. Així, a les Illes destaquen els procedents de Marroc, Alemanya, Itàlia, Regne Unit, Colòmbia, Romania o Argentina, sense oblidar altres països que presenten creixements de població importants, com França, Xina o Equador. (Vegeu el gràfic III-1.15. i el quadre IIIA-1.10.)

La importància del fenomen migratori fa que l'INE mantingui en la projecció de població per als anys 2033 i 2068 (publicada a final del 2018) la hipòtesi de treball de la contribució positiva dels moviments migratoris en el creixement de la població, encara que amb una evolució a la baixa en el nombre de contingents de la immigració estrangera i un cert estancament en la immigració espanyola.

1.3. La població de les illes balears: Horitzó 2030

Quina i com serà la població de les Balears a final de la dècada següent? Per esbrinar-ho, cal recórrer a les projeccions de població, que són simulacions de la població que residirà a Espanya en els pròxims anys. Les estimacions es fan segons les dades de l'1 de gener de l'any en curs i es calculen amb un horitzó de 50 anys. El càlcul pren en consideració l'evolució demogràfica més recent al territori i simula els efectes que pot tenir sobre una població futura que manté l'estructura i les tendències demogràfiques presents. La informació és proporcionada per l'INE cada dos anys amb desagregació territorial per comunitats autònomes. La darrera actualització publicada per l'INE arriba fins a als anys 2032/33 i 2067/68.

Segons la darrera simulació, i en cas que es mantinguin les tendències demogràfiques recents, la població de les Illes experimentarà entre el 2018 i el 2033 un creixement acumulat absolut de 253.556,33 habitants i un creixement relatiu del 22 %. Pel que fa a les variacions anuals, la simulació preveu evolucions de signe positiu, amb un alentiment progressiu de la taxa de creixement, que passarà de l'1,6 % el 2019 al 0,9 % el 2033. (Vegeu el quadre III-1.14.)

La simulació preveu la següent evolució dels components demogràfics a les Balears (Vegeu el quadre III-1.15.):

- L'increment del nombre de naixements, encara que no gaire significatiu, fet que comporta un estancament de la taxa bruta de naixements que passaria del 8,78% actual al 8,3 % el 2032. S'estima que el 2032 naixeran 11.731 nadons, enfront dels 10.270 estimats per a l'any 2018, i que l'indicador conjuntural de fecunditat (ICF), o nombre mitjà de fills per dona en edat fèrtil, passarà d'1,22 a 1,25.
- L'augment feble del nombre de defuncions (de 8.541 a 10.577), que sobretot a causa de l'envelliment de la població suposarà que el nombre de nascuts per a cada 1.000 defuncions passi de l'1,2 a l'1,1.
- Un creixement vegetatiu de signe positiu que, això no obstant, si es mantenen les actuals tendències demogràfiques, passarà de l'1,46 per mil el 2018 al 0,81 per mil el 2032. (Vegeu el gràfic III-1.16. i el quadre IIIA-1.11.)
- Un descens de la taxa bruta d'immigració estrangera que, tot i així, continuarà nodrint la població balear amb unes taxes que evolucionaran del 20 % al 13 %, i un total de 23.227 i 17.981 immigrants respectivament.
- Un alentiment de la taxa bruta d'emigració cap a l'exterior, del 7,6 % al 6,1 %.
- Un descens de la taxa bruta de la immigració interautonòmica.
- Un descens del nombre d'emigracions amb destinació a la resta d'Espanya.

A més d'aquesta evolució cap a l'envelliment de l'estructura demogràfica i cap a un creixement de la població alimentat per uns fluxos migratoris progressivament més febles, no es poden obviar els efectes que produeix en

el territori la càrrega demogràfica que realment experimenten les Balears a causa del model productiu centrat en el turisme.

Així, en un arxipèlag en què el turisme és un dels eixos bàsics de l'activitat econòmica, és necessari mesurar fins a quin punt les infraestructures, els serveis, els equipaments i el medi ambient poden suportar la pressió humana a la qual estan sotmesos.

L'Institut Balear d'Estadística publica amb aquesta finalitat i amb una periodicitat mensual l'indicador de pressió humana (IPH), que té com a objectiu estimar la càrrega demogràfica que suporten les Illes diàriament. Per tant, no tan sols es té en compte la població resident, sinó també les persones que hi són temporalment (llevat dels creueristes i dels qui arriben amb embarcacions privades).

Segons les dades de l'IPH del 2018 publicades per l'IBESTAT (dades provisionals), les Illes Balears han arribat a un màxim diari de 2.039.552 persones. Aquest màxim es va observar el mes d'agost de l'any 2018 i suposa una diferència del 79 % respecte al valor mínim observat el 23 de desembre de 2018, en què fou d'1.134.866 persones. En termes acumulats, el mes d'agost, mes de màxima pressió humana, les Balears han suportat de mitjana mensual 1.975.209 persones. (Vegeu el quadre III-1.16.)

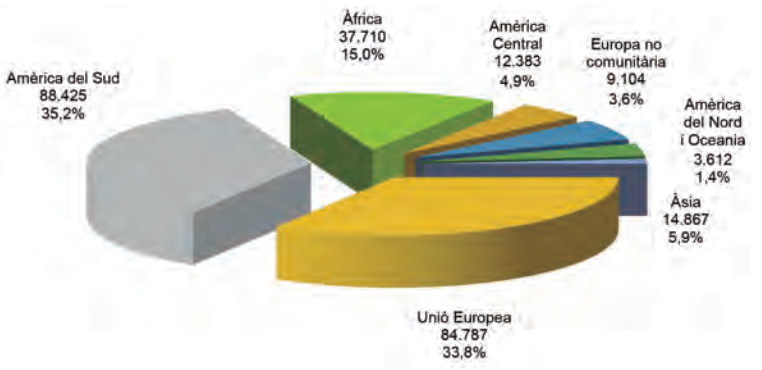
A partir de les dades publicades per l'IBESTAT, Andreu Sansó, catedràtic d'Economia Aplicada, va elaborar el treball titulat *Projeccions de la càrrega demogràfica diària de les Illes Balears per a diferents horitzons temporals*, que fou presentat a les jornades sobre sostenibilitat que va organitzar la Direcció General d'Innovació i Recerca de la Vicepresidència i Conselleria d'Innovació, Recerca i Turisme del Govern de les Illes Balears, en la ponència «Tendències subjacents a l'indicador de pressió humana. Podem continuar creixent sense modular el creixement?».

http://blog.fundaciobit.org/jornades-de-debat-per-a-iniciar-un-reflexio-estrategica-en-el-marc-de-la-recerca-i-la-innovacio-per-a-la-sostenibilitat-la-necessitat-dun-pacte/documentacio-i-videos-jornades-la-necessitat-dun-pacte/

Amb la hipòtesi que es mantenen els valors observats per l'IBESTAT entre el 1997 i el 2015, el treball elabora unes projeccions que indiquen que en l'horitzó 2030 el dia de màxima càrrega demogràfica pot suposar duplicar la població resident. A més, les càrregues demogràfiques mínimes són sempre superiors a la població resident, cosa que podria implicar l'extensió de l'ús turístic a tot l'any. En aquest sentit, resulta molt significatiu que el dia de l'any 2030 amb menys càrrega demogràfica es podria superar en més de 200.000 persones la població estimada resident. D'altra banda, s'estima que el 2030 la càrrega demogràfica mitjana podria suposar unes 600.000 persones més que la població resident estimada en les projeccions de l'INE.

Amb l'objectiu de fer visibles els efectes d'aquesta projecció demogràfica, s'inclouen en el treball esmentat altres indicadors, com la densitat de població calculada. Així, considerant la càrrega demogràfica màxima estimada, s'arribaria a les 499 persones/km2 a Mallorca, o a una quantitat impressionant: 723 persones per quilòmetre quadrat a les Pitiüses. Tenint en compte la càrrega demogràfica mitjana, aquestes xifres serien de 369 persones/ km^2 a Mallorca i de 452 persones/km^2 a les Pitiüses.

Gràfic III-1.13. Població nascuda a l'estranger. Illes Balears, revisió del padró 1/01/2018

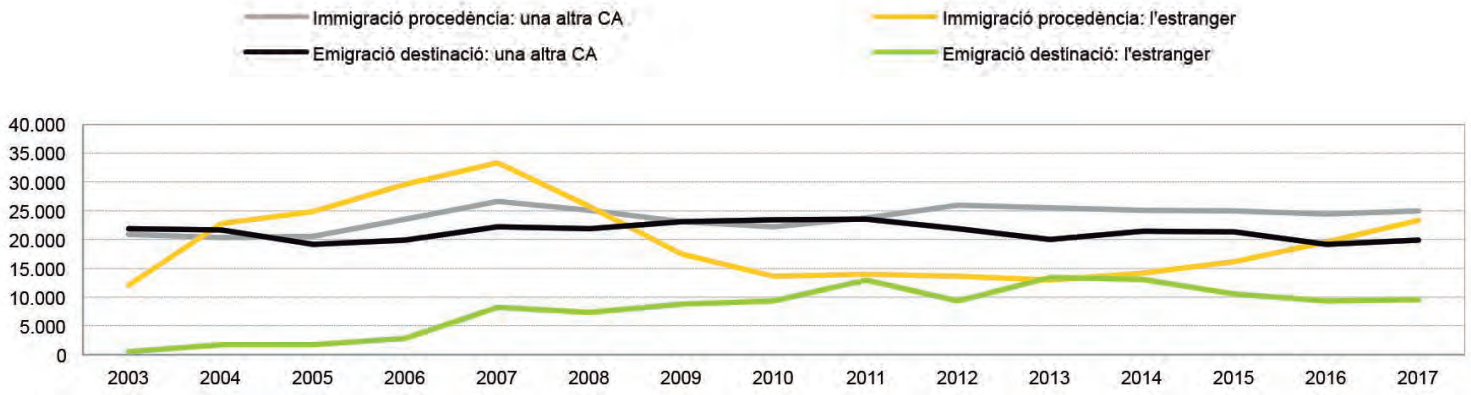
Font: Revisió del padró municipal d'habitants de l'1 de gener de 2018, Institut d'Estadística de les Illes Balears

Quadre III-1.13. Indicadors de població de les Balears per illes segons la revisió del padró de l'1 de gener de 2018

		Illes Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
Percentatge de població de menys de 16 anys		16,33	16,58	15,82	15,40	13,35
Percentatge de població de 16-64 anys		68,18	67,47	67,62	72,35	74,49
Percentatge de població de 65 i més anys		15,49	15,95	16,56	12,26	12,16
Població estrangera / pobl. de l'illa (%)		17,08	16,49	10,92	23,52	29,98
Pobl. nascuda fora de la CA / Pobl. de l'illa (%)		44,70	42,56	39,26	59,46	64,95
Relació d'homes per cada dona		0,99	0,98	0,99	1,04	1,11
Index de creixement 2017/2016 (%)		1,16	1,31	0,82	0,56	-0,52
Index de creixement de la població espanyola (%)		0,75	0,77	0,83	0,56	1,33
Index de creixement de la població estrangera (%)		3,17	4,19	0,79	0,56	-4,59
Index de creixement de la població nascuda a les Balears (%)		0,46	0,47	0,20	0,72	0,33
Index de creixement de la població nascuda en una altra CA (%)		0,73	0,84	1,56	-0,15	1,45
Index de creixement de la població nascuda a l'estranger (%)		3,37	4,09	2,15	1,15	-3,08
Edat mitjana	Total	41,06	41,18	41,93	39,82	40,32
	Homes	40,14	40,14	41,21	39,47	40,13
	Dones	41,97	42,20	42,64	40,18	40,52
Index d'envelliment (pobl. de 65 i més / pobl. <16 anys)		0,95	0,96	1,05	0,8	0,91
Index de dependència* (pobl. <16 + pobl. >64) / pobl. de 16 a 64		0,47	0,48	0,48	0,38	0,34
Index de recanvi (pobl. de 60 a 64 / pobl. de 20 a 24)		1,02	1,02	1,09	1,03	0,86

Font: Indicadors demogràfics (revisions anuals del padró municipal d'habitants), INE

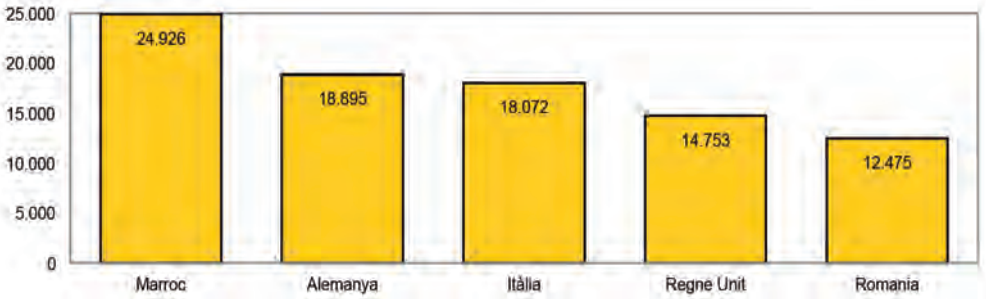
Gràfic III-1.14. Evolució dels moviments migratoris de les Illes Balears per procedència. Illes Balears (2003-2017)

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT)

Notes: Les sèries anuals s'han homogeneïtzat pel que fa a la situació per països del darrer any disponible.
Antics territoris de sobirania espanyola es comptabilitzen amb nascuts a l'estranger.
Des de l'any 2006, Turquia es comptabilitza amb la resta de països europeus.

Gràfic III-1.15. Població estrangera per país de nacionalitat més freqüent a les Illes Balears. Revisió del padró de l'1 de gener de 2018

Font: Revisió del padró de l'1 de gener de 2018, Institut d'Estadística de les Illes Balears

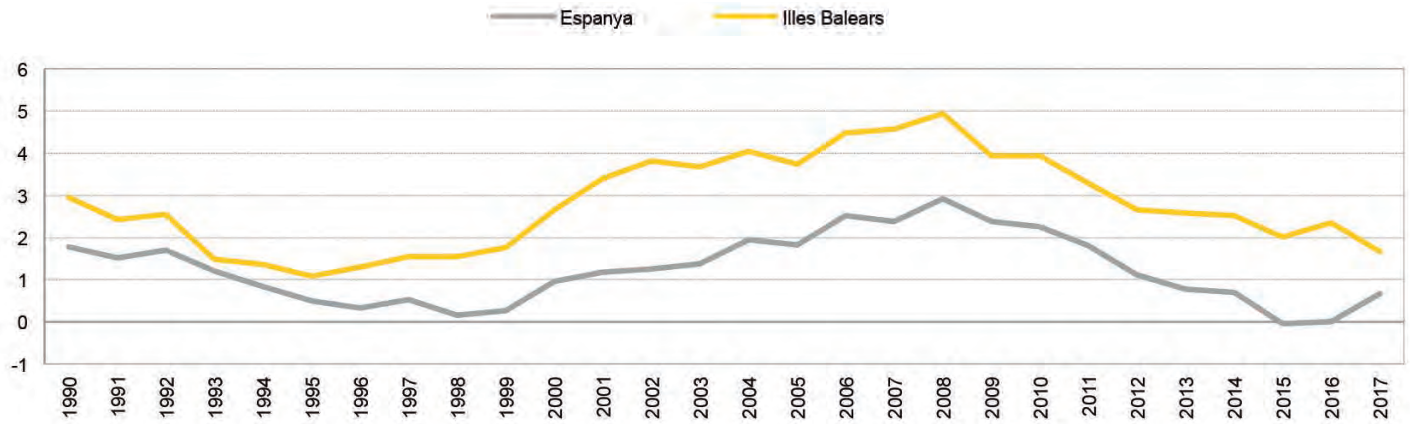
Quadre III-1.14. Projecció de població resident a les Illes Balears l'1 de gener per sexes (2018-2033)						
	Valors absoluts			Variacions anuals relatives		
	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones
2018	1.166.603	583.269	583.334	–	–	–
2019	1.185.764	592.412	593.352	1,6%	1,6%	1,7%
2020	1.205.439	601.718	603.721	1,7%	1,6%	1,7%
2021	1.225.310	611.049	614.260	1,6%	1,6%	1,7%
2022	1.244.927	620.197	624.730	1,6%	1,5%	1,7%
2023	1.264.147	629.103	635.044	1,5%	1,4%	1,7%
2024	1.282.767	637.677	645.090	1,5%	1,4%	1,6%
2025	1.300.789	645.925	654.864	1,4%	1,3%	1,5%
2026	1.318.112	653.811	664.301	1,3%	1,2%	1,4%
2027	1.334.759	661.352	673.407	1,3%	1,2%	1,4%
2028	1.350.699	668.537	682.162	1,2%	1,1%	1,3%
2029	1.365.986	675.397	690.590	1,1%	1,0%	1,2%
2030	1.380.599	681.923	698.675	1,1%	1,0%	1,2%
2031	1.394.492	688.100	706.393	1,0%	0,9%	1,1%
2032	1.407.660	693.918	713.742	0,9%	0,8%	1,0%
2033	1.420.160	699.407	720.752	0,9%	0,8%	1,0%

Font: Projeccions de la població 2018-2033, INE

Quadre III-1.15. Projeccions de la població a les Illes Balears (2018-2032)							
	Població	Naixements	Defuncions	Immigracions procedents de l'estranger	Emigracions amb destinació a l'estranger	Immigracions procedents de la resta d'Espanya	Emigracions amb destinació a la resta d'Espanya
2018	1.166.603	10.270	8.541	23.227	8.924	17.049	13.920
2019	1.185.764	10.334	8.668	24.797	9.766	17.033	14.055
2020	1.205.439	10.413	8.797	25.701	10.290	17.041	14.198
2021	1.225.310	10.503	8.923	25.937	10.624	17.068	14.344
2022	1.244.927	10.598	9.051	25.809	10.754	17.111	14.491
2023	1.264.147	10.696	9.180	25.336	10.761	17.168	14.638
2024	1.282.767	10.796	9.311	24.772	10.688	17.237	14.783
2025	1.300.789	10.899	9.446	23.955	10.474	17.317	14.928
2026	1.318.112	11.004	9.587	23.094	10.198	17.406	15.071
2027	1.334.759	11.112	9.732	22.188	9.915	17.502	15.214
2028	1.350.699	11.226	9.884	21.326	9.627	17.600	15.355
2029	1.365.986	11.344	10.046	20.443	9.332	17.697	15.493
2030	1.380.599	11.468	10.214	19.514	9.034	17.788	15.629
2031	1.394.492	11.597	10.391	18.701	8.848	17.867	15.758
2032	1.407.660	11.731	10.577	17.981	8.683	17.930	15.882

Font: Projeccions de la població, INE

Gràfic III-1.16. Evolució de les taxes del balanç vegetatiu d'Espanya i de les Illes Balears (1990-2017)

Font: Institut Nacional de Estadística

Quadre III-1.16. Projeccions de l'índex de pressió humana (IPH) a les Balears per illes (fins al 2030)					
		2015	2020	2025	2030
Illes Balears	Màxima	2.010.520	2.168.401	2.325.548	2.482.833
	Mitjana	1.437.640	1.555.377	1.648.350	1.743.163
	Mínima	1.093.246	1.139.287	1.194.584	1.247.536
Mallorca	Màxima	1.425.063	1.542.404	1.652.985	1.763.556
	Mitjana	1.085.691	1.174.896	1.243.406	1.313.314
	Mínima	857.036	894.539	935.839	975.212
Menorca	Màxima	216.687	230.521	242.141	253.761
	Mitjana	126.212	134.576	140.298	146.223
	Mínima	91.263	93.462	97.051	100.558
Eivissa i Formentera	Màxima	370.951	400.376	436.190	472.003
	Mitjana	225.737	249.377	269.468	289.765
	Mínima	140.157	151.579	162.265	172.586

Font: Projeccions IPH. Illes Balears, Andreu Sansó

2. Benestar econòmic, distribució de la renda i pobresa

Resum

En aquest apartat s'analitza el nivell de benestar econòmic de les llars balears amb les darreres dades disponibles, corresponents als primers anys de recuperació econòmica. Els resultats plantegen un important increment de la capacitat adquisitiva mitjana de les llars balears enfront del conjunt espanyol, amb uns ingressos per individu equivalent clarament superiors als de les llars espanyoles, mentre que la distribució no mostra una tendència definida.

Concretament, els ingressos mitjans estan un 15,4% per sobre de la mitjana espanyola, i situen les llars balears en un bloc de regions —juntament amb Navarra, Madrid, Catalunya i el País Basc— clarament distanciat per sobre de la resta. És especialment remarcable el salt en la millora de les dades d'ençà el 2015, un fet que sí que sembla estable en les dades de l'Enquesta de condicions de vida. Quant a la distribució de les rendes, els indicadors de desigualtat de les Balears assenyalen resultats erràtics, i el 2016 els valors de l'índex de Gini són superiors als del conjunt espanyol (0,378 i 0,341 respectivament). Malgrat això, des d'una perspectiva europea, els valors de desigualtat de les Balears i Espanya continuen entre els més elevats dels països integrants de la Unió Europea.

Quant als indicadors de pobresa, a les Balears es detecta un percentatge més baix de risc de pobresa que a Espanya. Així, la taxa de risc de pobresa de les Balears se situa en un 20,8%, mentre que en el conjunt espanyol és d'un 21,6%. En termes absoluts, aquesta taxa suposa que l'any 2017 a les Balears hi havia 232.127 persones en risc de pobresa. Com els indicadors de desigualtat, la taxa de pobresa continua assolint uns valors dels més alts entre els països europeus.

2.1. Introducció[1]

Des de la memòria de l'any 2002, el CES analitza els trets bàsics del benestar econòmic a les Illes Balears mitjançant l'estudi de les microdades de diferents fonts estadístiques elaborades per l'Institut Nacional d'Estadística (INE). Fins a la memòria del 2006, ho va fer amb les dades de l'Enquesta contínua de pressupostos familiars, i d'ençà de la memòria del 2007, amb les de l'Enquesta de condicions de vida.

La memòria del 2018 pretén consolidar aquesta línia d'estudi continuant l'anàlisi del nivell i les disparitats en els recursos monetaris entre els ciutadans de les Balears. En concret, aquesta memòria vol oferir una visió temporal de la seva evolució i comparar els indicadors de benestar al llarg de la crisi econòmica fins a l'actual recuperació econòmica.

Com ja s'ha comentat abans, la base de dades utilitzada és l'Enquesta de condicions de vida (d'ara endavant, l'ECV) que elabora l'INE.[2] L'ECV està dissenyada per oferir informació harmonitzada sobre condicions de vida i exclusió social en el context dels països de la Unió Europea. En l'àmbit espanyol, el seu nivell de desagregació territorial màxim és la comunitat autònoma. L'ECV es duu a terme a Espanya des de l'any 2004, i la darrera onada disponible és la de l'any 2018. En aquesta memòria s'ha utilitzat especialment la informació corresponent a l'any 2018, si bé algunes dimensions, com ara la desigualtat i altres explotacions, no estaven disponibles encara en el moment de tancar aquest apartat, per la qual cosa s'ha utilitzat la informació de l'onada del 2017. Val a dir que la informació d'ingressos de l'ECV es refereix sempre a l'any anterior, raó per la qual a la resta del document quan es parli de l'Enquesta de condicions de vida 2018 cal remetre's a l'any 2017.

[1] Es pot consultar en l'annex estadístic d'aquest apartat (quadres IIIA-2.1. i IIIA-2.2.) les dades de desigualtat i de pobresa corresponents a l'any 2016.

[2] Per a una exposició extensa de l'ECV i del seu paper per analitzar les condicions de vida en el conjunt de la Unió Europea, es pot consultar: ATKINSON, A.B.; MARLIER, E. (ed.). (2010). *Income and living conditions in Europe*. EUROSTAT, Statistical Books. També es pot consultar: *http://www.ine.es/prensa/ np526.pdf*, pàg. 9-11.

En línia amb memòries anteriors, la metodologia aplicada és la convencional en la literatura. Així, la informació d'ingressos de cada llar es refereix als ingressos monetaris nets i s'ha homogeneïtzat dividint-los pel nombre de membres, d'acord amb l'escala de l'OCDE, la qual reflecteix l'existència d'economies d'escala.[3] Per això, d'ara endavant el concepte d'ingressos d'una llar s'utilitzarà com a sinònim dels ingressos totals per individu equivalent. D'altra banda, en tots els càlculs s'ha incorporat el pes poblacional de cada llar.

La resta de l'apartat sobre el benestar econòmic dels ciutadans balears s'ha estructurat de la manera següent: a l'apartat 2.2 es compara el nivell d'ingressos mitjans de les llars de les diferents comunitats autònomes i de la UE-28, així com la seva distribució relativa; l'apartat 2.3 es dedica a l'anàlisi de la pobresa relativa.[4]

2.2. El nivell i la distribució de rendes

El primer indicador de benestar econòmic fa referència al nivell mitjà d'ingressos per llar en el decurs dels darrers deu anys. (Vegeu el quadre III-2.1.)

La darrera Enquesta de condicions de vida, corresponent al 2018, estima que les llars balears tingueren el 2017 uns ingressos mitjans nets per unitat de consum de 19.554 euros, força per sobre de la mitjana espanyola (16.937 euros). En termes relatius, els ingressos mitjans de les llars balears eren un 15,4% superiors als del conjunt espanyol. Per tant, en comparació amb la resta de comunitats autònomes, les llars Balears se situen en un bloc de territoris —juntament amb el País Basc, Madrid, Navarra i Catalunya— amb ingressos clarament destacats respecte a la resta de regions i per sobre de la mitjana nacional.

Des d'un punt de vista temporal, el valor del 2017 corrobora el salt quantitatiu de la renda mitjana de les llars balears observat en l'ECV des del 2015. Així, atès que els ingressos del conjunt espanyol han evolucionat de manera més moderada, el valor mitjà balear no ha deixat de guanyar gradualment pes relatiu, especialment amb el salt del 2015, quan se situà un 13% per sobre de la mitjana estatal; en el darrer any ha arribat al 15,4%. Aquest salt és de tal magnitud que les dades nominals del 2017 superen les de l'inici de la crisi (17.548 euros l'any 2008), si bé en termes reals encara estan lleugerament per sota. Així, sembla que la reactivació econòmica i laboral iniciada el 2015 es traslladà en el fort increment dels ingressos mitjans. (Vegeu el quadre III-2.2.)

Quant als ingressos abans d'imposts directes, aquests palesen la major capacitat de riquesa de l'economia balear, amb uns ingressos de 22.505 euros, un 14,9% per sobre de la mitjana nacional. Una vegada computats aquests imposts directes i sense incorporar les transferències socials altres que les pensions, la renda es redueix un 23,3% fins als 17.259 euros, en aquest cas un 14,0% per sobre de la mitjana nacional. D'aquesta manera, s'observa l'efecte limitador esperat per sobre de la mitjana provocat pels imposts directes, mentre que l'efecte positiu de les transferències socials, per l'efecte contrari, és inferior al de la mitjana nacional. En qualsevol cas, l'evolució d'aquests efectes està lligada a la conjuntura econòmica i no tant al valor absolut de partida.

A banda de la capacitat adquisitiva mitjana, l'ECV ofereix informació per conèixer si aquesta —una vegada establertes les decisions de despesa— es tradueix en una capacitat folgada per poder estalviar i afrontar incerteses. Malgrat els ingressos per sobre de la mitjana nacional, la capacitat de maniobra no difereix significativament dels valors del conjunt espanyol, fet que podria indicar un nivell relatiu d'endeutament més gran.

Una vegada comprovat que el nivell d'ingressos mitjans de les llars balears és superior al de la mitjana de les llars espanyoles, l'anàlisi del benestar econòmic requereix comparar-ne la distribució entre la població. En coherència amb memòries anteriors, l'indicador de referència per analitzar la desigualtat re-

[3] En concret, els adults (14 anys i més) altres que el sustentador principal de la llar computen per 0,5 unitats, mentre que aquest darrer computa la unitat. Per la seva banda, cadascun dels membres menors de 14 anys computen per 0,3 unitats.
[4] En l'elecció dels indicadors de desigualtat de rendes i de pobresa, s'ha seguit l'informe de síntesi del 2002 de la Comissió Europea.

lativa de recursos és l'índex de Gini.[5] (Vegeu el gràfic III-2.1.)

L'índex de Gini de les llars balears amb la mostra de l'ECV-2017 pren un valor de 0,378, que és superior al que s'obté per al conjunt espanyol (0,341). Això indica, per tant, un major nivell de desigualtat entre les llars balears de l'ECV que entre les del conjunt espanyol. La utilització d'un altre indicador, l'Atkinson (0,5), ofereix una imatge similar (0,118 versus 0,096). Val a dir que aquests valors s'han d'interpretar amb cautela, atès l'augment mitjà d'ingressos, per la qual cosa aquest valor podria estar relacionat amb la grandària de la mostra de l'ECV i no tant amb una tendència de fons.

Això no obstant, l'indicador d'Atkinson[6] (2) mostra per a les Illes Balears un valor significativament inferior que per al conjunt espanyol (0,422 enfront d'un 0,618). Aquest fet, també constatat en anteriors onades de l'ECV, assenyala que la distribució en la coa baixa és més igualitària a les Balears que en el cas espanyol.

Si l'enfocament de comparació s'amplia al nivell dels països de la Unió Europea, s'observa que, si bé el nivell de desigualtat de rendes per a l'any 2016 és similar a l'espanyol, aquest darrer se situa entre els més alts als països integrants de la Unió Europea. En concret, l'índex de Gini de l'any 2016 situaria les Balears entre els països amb més desigualtat, un fet estructural que s'ha observat també en memòries anteriors i amb independència de la posició de l'economia balear en el cicle econòmic. Si s'utilitza l'indicador que compara les rendes acumulades per al 20% de les llars més riques i el 20% de les llars més pobres, aleshores la situació apuntaria en el mateix sentit, ja que les Illes se situarien entre els territoris amb més desigualtat. En concret, les llars balears més riques acumularien 7,1 vegades més renda que les més pobres, quan aquest valor per al conjunt dels països integrants de l'euro és de 5,0. A més, no cal oblidar que aquests valors, que s'han d'interpretar amb cautela, com s'ha indicat abans, són superiors als valors previs a la crisi (5,2 l'any 2008). (Vegeu el quadre III-2.3.)

Tot plegat, cal esperar els valors desagregats de l'onada de l'ECV-2018 per poder analitzar si la recuperació econòmica realment es tradueix en una millora dels indicadors, tant del nivell d'ingressos com dels indicadors de desigualtat. Les memòries futures hauran d'analitzar quin paper ha pogut tenir en aquest canvi de tendència la creació d'ocupació, i així esbrinar la plausibilitat que es mantingui amb vista al futur.

2.3. La pobresa relativa a les Illes Balears[7]

L'apartat anterior sobre distribució de rendes s'ha dedicat a analitzar el conjunt de la població tenint en compte les llars amb més i menys recursos. En aquest sentit, els indicadors utilitzats són sensibles, en major o menor mesura, segons l'aversió a la desigualtat implícita en cada indicador, a la situació de totes les llars. En canvi, aquest apartat es dedica a analitzar un grup més específic de població: les llars amb menys recursos. L'objectiu és determinar el percentatge (taxa) de llars amb un nivell de recursos per sota d'un determinat llindar, que està en relació amb el que es pot considerar el nivell de vida estès entre la població d'un territori, de manera que les llars per sota d'aquest llindar són considerades en risc de pobresa.

Com és obvi, l'establiment d'un llindar monetari concret és una tasca difícil, possiblement arbitrària, i esdevé encara més complicada quan en l'anàlisi s'inclouen realitats socioeconòmiques diferents com les representades per les distintes comunitats autònomes. Per tot això, la metodologia adoptada en aquest apartat és l'estàndard en aquests tipus d'es-

[5] L'índex de Gini pren valors entre zero i la unitat. El valor zero correspondria a una distribució perfectament igualitària. És a dir que, per exemple, un 10% de població amb manco recursos tingués un 10% dels ingressos. El valor unitari indicaria que tots els recursos estarien en possessió d'una sola llar: la més rica. D'aquesta manera, com més baix és l'índex, menor és la desigualtat relativa, i a la inversa.
[6] Els valors entre parèntesis de l'indicador d'Atkinson es refereixen al paràmetre d'aversió a la desigualtat, de tal manera que, com més gran és el paràmetre, més es penalitzen les situacions extremes en les dues coes de la distribució. En ambdós casos, com més gran (petit) és el valor dels indicadors, més desigual (igual) és la distribució dels ingressos.
[7] Vegeu: EUROSTAT. *Income, Poverty and Social Exclusion*. Brussel·les, 2000.

tudis,[8] és a dir, s'ha aplicat el concepte de pobresa relativa i no el de pobresa absoluta.[9]

D'aquesta manera, s'han considerat llars en risc de pobresa les que disposen d'ingressos inferiors a un 60% dels ingressos de la mediana de les llars del seu territori de residència.[10] En aquest sentit, cal fer notar que el que es calcula és el percentatge de llars o persones de cada comunitat autònoma que té uns recursos inferiors a una determinada quantitat. Atès que s'analitza la pobresa relativa, el nombre llindar de referència és diferent a cada comunitat autònoma, i és més elevada als territoris més rics i a l'inrevés. En el cas de les dades de pobresa, s'ha utilitzat la informació de l'ECV-2017 i, per tant, les dades d'ingressos del 2016. (Vegeu el quadre III-2.4.)

Així, mentre que aquest llindar se situa en els 8.400 euros a les Illes Balears, en el cas del conjunt espanyol correspon als 8.522 euros. Com és obvi, per tant, la taxa de llars en risc de pobresa s'ha de calcular amb els valors de cada territori; en cas contrari, si s'aplicàs el mateix valor per a totes les comunitats autònomes (per exemple, el llindar del conjunt espanyol), la taxa seria inferior a les comunitats riques i major a les pobres. Com que allò que es calcula és el percentatge de llars a la coa inferior, per analitzar les llars amb més pocs recursos s'acompanyen els resultats amb un indicador més restrictiu, que és el percentatge de llars amb ingressos per sota d'un 40% dels ingressos de la mediana, que és el que s'anomena en la bibliografia «la població en risc de pobresa extrema».

De les dades de pobresa cal destacar cinc fets:

1. El percentatge de llars en risc de pobresa és menor a les Balears que en el conjunt espanyol (un 20,8% enfront d'un 21,6% respectivament).

2. Malgrat presentar un valor inferior a la mitjana espanyola, les dades del 2017 situen les Balears entre les comunitats amb una major taxa de risc de pobresa.

3. En comparació amb el valor de la mostra de l'ECV dels darrers anys, el percentatge de llars en risc de pobresa s'ha reduït substancialment des d'un 25,9% del 2014, malgrat que el valor del 2017 estigui per sobre del 18,8% del 2016.

4. Quan la referència de renda és un 40% de la mediana de llars, la taxa de risc de pobresa extrema se situa a les llars balears en un 11,4%, per sobre del valor nacional (10,5%), amb un augment substancial respecte al 2016.

5. Des d'una perspectiva europea, el percentatge de llars en risc de pobresa de les Illes se situa entre els territoris amb un valor més elevat. Tanmateix, cal ser prudents amb les dades de l'ECV, ja que en els darrers anys mostra una important variabilitat, fet que convida a ser cautelosos amb la interpretació de les dades i esperar properes onades per confirmar les tendències de fons.

[8] Vegeu: *INE. Estudio descriptivo de la pobreza en España. Resultados basados en la Encuesta de Condiciones de Vida 2004.*
[9] Entre els avantatges del concepte de pobresa relativa hi ha el fet que es té en compte que el cost d'accés a alguns béns i serveis és diferent en una societat rica que en una de pobra. A més, l'enfocament de pobresa relativa engloba la pobresa absoluta.
[10] Cal observar que la utilització de la mediana en lloc de la mitjana implica que únicament s'observaran reduccions en el nivell de pobresa si efectivament s'ha produït una redistribució de recursos a favor de la població pobra.

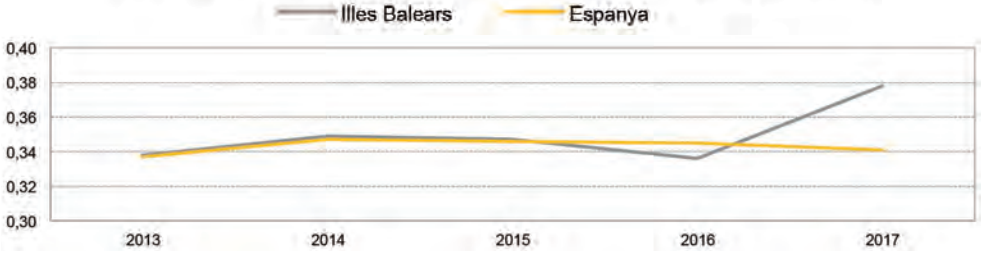
Quadre III-2.1. Evolució dels ingressos a les Illes Balears (2014-2018)*					
	2014	2015	2016	2017	2018
Ingressos per unitat de consum, escala OCDE-ECV (€)	15.729	15.894	17.894	18.312	19.554
Ingressos, escala OCDE-ECV (valor 100 nacional)	102,10	103,15	112,95	111,73	115,45
Ingressos per persona-ECV (valor 100 nacional)	102,59	103,92	114,14	114,37	116,01

Font: IBESTAT
(*) Els ingressos corresponen a l'any anterior a l'entrevista.

Quadre III-2.2. Indicadors de desigualtat de rendes per comunitats autònomes (2017)*											
	Ingressos nets per unitat de consum	Ingressos nets per unitat de consum (base 100 nacional)	Ingressos nets sense transferències socials (inclou supervivència i jubilació) per unitat de consum	Ingressos nets sense transferències socials (inclou supervivència i jubilació) per unitat de consum (base 100 nacional)	Ingressos bruts per unitat de consum	Ingressos bruts (base 100 nacional)	Percentatge de persones sense capacitat per pagar imprevists	Percentatge de persones amb alguna dificultat per arribar a final de mes**	Índex de Gini	Índex d'Atkinson (0,5)	Índex d'Atkinson (2)
Galícia	15.880	96,89	14.681	97,00	18.785	95,91	21,56	42,9	0,308	0,087	0,782
Astúries	17.547	107,06	16.117	106,49	20.767	106,03	34,51	45,8	0,314	0,091	0,325
Cantàbria	16.199	98,83	15.456	102,12	19.037	97,20	12,49	52,8	0,297	0,072	0,324
País Basc	21.198	129,33	19.887	131,40	25.742	131,43	17,09	33,2	0,296	0,080	0,585
Navarra	20.022	122,16	18.298	120,90	23.881	121,93	18,55	24,9	0,265	0,069	0,858
La Rioja	17.801	108,60	16.747	110,66	21.364	109,08	23,52	29,8	0,283	0,068	0,271
Aragó	17.756	108,33	16.935	111,90	21.290	108,70	18,50	31,7	0,288	0,072	0,656
Madrid	19.314	117,84	18.290	120,85	23.558	120,28	34,04	47,1	0,351	0,113	0,552
Castella i Lleó	16.300	99,45	15.366	101,53	19.354	98,82	23,94	39,0	0,285	0,070	0,016
Castella-la Manxa	13.604	83,00	12.211	80,68	15.928	81,32	38,58	55,9	0,332	0,091	0,396
Extremadura	12.006	73,25	10.475	69,21	13.948	71,22	50,75	62,0	0,335	0,094	0,331
Catalunya	18.957	115,66	17.743	117,24	23.120	118,04	31,87	49,7	0,318	0,089	0,540
Comunitat Valenciana	14.365	87,64	13.088	86,47	17.054	87,07	49,44	63,4	0,332	0,095	0,479
Illes Balears	**18.312**	**111,73**	**17.259**	**114,03**	**22.505**	**114,91**	**36,80**	**51,8**	**0,378**	**0,118**	**0,422**
Andalusia	13.709	83,64	12.148	80,26	15.886	81,11	48,33	68,7	0,355	0,110	0,761
Múrcia	13.324	81,29	12.118	80,07	15.575	79,52	42,02	69,7	0,314	0,086	0,427
Illes Canàries	13.161	80,30	11.845	78,27	15.497	79,12	51,05	61,4	0,338	0,103	0,585
Espanya	**16.390**	**100**	**15.135**	**100**	**19.586**	**100**	**36,6**	**53,3**	**0,341**	**0,096**	**0,618**

Font: IBESTAT
(*) Els ingressos corresponen a l'any anterior a l'entrevista.
(**) Percentatge de persones amb molta dificultat, amb dificultat i amb certa dificultat.

Gràfic III-2.1. Evolució de l'índex de Gini a les Illes Balears i a Espanya (2013-2017)

Font: Enquesta de condicions de vida, IBESTAT

Quadre III-2.3. Índexs de desigualtat i risc de pobresa a la Unió Europea (2017)

	Índex de desigualtat de Gini	S80/S20	Taxa de risc de pobresa
Bulgària	0,402	8,2	23,4
Illes Balears	**0,378**	**7,1**	**21,3**
Lituània	0,376	7,3	22,9
Letònia	0,345	6,3	22,1
Espanya	**0,341**	**6,6**	**21,6**
Portugal	0,335	5,7	18,3
Grècia	0,334	6,1	20,2
Romania	0,331	6,5	23,6
Regne Unit	0,331	5,4	17,0
Itàlia	0,327	5,9	20,3
Estònia	0,316	5,4	21,0
Luxemburg	0,309	5,0	18,7
Xipre	0,308	4,6	15,7
Irlanda	0,306	4,6	15,6
EU (zona euro)	**0,304**	**5,0**	**17,0**
Croàcia	0,299	5,0	20,0
França	0,293	4,4	13,3
Polònia	0,292	4,6	15,0
Alemanya	0,291	4,5	16,1
Malta	0,282	4,2	16,7
Hongria	0,281	4,3	13,4
Suècia	0,280	4,3	15,8
Àustria	0,279	4,3	14,4
Dinamarca	0,276	4,1	12,4
Holanda	0,271	4,0	13,2
Bèlgica	0,260	3,8	15,9
Finlàndia	0,253	3,5	11,5
Rep. Txeca	0,245	3,4	9,1
Eslovènia	0,237	3,4	13,3
Eslovàquia	0,232	3,5	12,4

Font: Elaboració pròpia i IBESTAT

Quadre III-2.4. Taxa de risc de pobresa per comunitats autònomes (2017)				
	Llindar de risc de pobresa (euros)	Taxa de risc de pobresa	Taxa de llars en risc de pobresa extrema	Taxa de risc de pobresa o exclusió social (Estratègia Europa 2020)
La Rioja	9.475	16,4	5,0	20,1
Illes Balears	**8.400**	**20,8**	**11,4**	**24,3**
Comunitat de Madrid	10.376	23,2	10,3	26,0
Castella-la Manxa	6.958	19,5	13,3	26,5
Múrcia	7.200	18,3	12,1	25,2
Andalusia	6.872	21,4	13,7	30,3
Illes Canàries	6.969	22,9	17,3	35,2
Cantàbria	8.399	17,0	4,7	20,4
Espanya	**8.522**	**21,6**	**10,5**	**26,6**
Aragó	9.504	17,0	3,8	19,4
Catalunya	10.097	20,0	6,8	23,8
País Basc	11.538	17,5	4,1	21,3
Castella i Lleó	9.005	19,6	5,4	22,4
Comunitat Valenciana	7.856	22,9	14,5	29,2
Navarra	11.424	17,3	4,7	21,1
Extremadura	5.786	16,5	15,5	24,5
Galícia	8.854	19,8	10,4	23,6
Astúries	9.419	16,6	7,7	20,4

Font: IBESTAT
Nota: En aquest apartat es calculen les taxes de risc de pobresa a partir del llindar d'ingressos per persona de cada comunitat autònoma.

Requadre III.1.

Els indicadors de progrés social i de qualitat de vida

Joan Matamalas González,
cap d'estudis del CES

Introducció

Actualment, s'accepta àmpliament, si bé sense arribar a la concordança absoluta, que el *creixement econòmic* no equival, ni comporta necessàriament, el *desenvolupament humà*. Per aquest fet, els indicadors de caràcter estrictament econòmic que informen, per exemple, de l'augment de la renda o de la producció de béns i serveis finals d'una economia —el PIB, posem per cas— resulten insuficients per informar sobre el desenvolupament humà o, per introduir un altre concepte que haurem d'explicar més endavant, el *progrés social*.

No debades, a l'anomenat *Informe Stiglitz* (Stiglitz et al., 2013), els autors adverteixen de la distància que hi ha entre, per una part, el mesurament de les grans variables socioeconòmiques com el creixement, la inflació o l'ocupació i, per l'altra, la percepció que tenen les persones d'aquestes realitats. Entre altres raons que explicarien aquest fet, els autors afirmen que és probable que les estadístiques habituals no reflecteixin fenòmens que tenen un impacte creixent sobre el benestar dels ciutadans, com ara els relacionats amb el medi ambient, la desigualtat social o la sostenibilitat.

Així doncs, partint d'aquestes premisses, els interrogants decisius en el context actual serien els següents: podem afirmar que les nostres vides, les dels ciutadans de les Illes Balears, han millorat en els darrers anys? O potser l'economia ha crescut a costa del medi ambient, de la nostra salut i de la nostra qualitat de vida?

«Desenvolupament humà» i «progrés social»: una breu aproximació al marc teòric

El concepte de *desenvolupament humà* va ser definit pel Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD) l'any 1990, data en què es va fer el Primer Informe de Desenvolupament Humà, en què l'economista Mahbub Ul Haq formulà els trets singulars del concepte: els éssers humans són els fins del desenvolupament, i no simples mitjans per a altres fins; les capacitats humanes són la referència fonamental del desenvolupament; finalment, el benestar no significa exclusivament la disponibilitat de béns i serveis, sinó que preveu, entre altres aspectes, el gaudi d'una vida llarga i saludable; l'adquisició de coneixements, i l'accés als recursos necessaris per portar una vida digna i disposar de llibertat política, econòmica i social.

Així mateix, el *progrés social* s'ha d'entendre com la capacitat d'una societat per satisfer les necessitats humanes bàsiques dels seus ciutadans, establint els elements que permeten als ciutadans i a les comunitats millorar i sostenir la qualitat de les seves vides, i crear les condicions perquè tots els individus puguin desenvolupar plenament el seu potencial (Porter et al., 2017). El concepte de progrés social, com hem vist, és contigu al de desenvolupament humà, i ambdós expressen una determinada noció de *qualitat de vida*, atès que inclouen la satisfacció de les necessitats bàsiques de menjar i disposar d'aigua potable, de protecció i seguretat, d'un entorn mediambiental saludable i d'un marc d'oportunitats que procuri el desenvolupament social i individual.

Una nova manera de concebre el progrés social, una nova manera de mesurar-lo

Malgrat l'argumentació precedent, convé no desatendre els entrebancs que dificulten —també en el nostre àmbit més immediat, les Illes Balears— l'establiment de sistemes de mesurament centrats en el benestar de la població. D'entre tots, és especialment rellevant la desproporció que hi ha entre, d'una banda, la profusió d'estadístiques turístiques o relacionades amb la producció dels sectors econòmics i l'evolució del negoci de les empreses, i, de l'altra, el dèficit d'altres es-

tadístiques de caràcter social o relacionades amb els impactes de l'activitat econòmica en la gestió del territori, en la sostenibilitat dels recursos naturals, en la cultura i l'educació, etc. L'escassa disponibilitat i, a vegades, la discutible qualitat d'aquestes dades, per damunt de tot les relatives a aspectes mediambientals, fan que no s'acompleixin els estàndards propis d'una societat avançada, compromesa amb la cohesió social i el desenvolupament sostenible.

Així doncs, establir noves mesures del progrés social exigeix prèviament reconsiderar el concepte mateix de progrés, superar els enfocaments basats exclusivament en la producció econòmica i, finalment, assumir que el creixement econòmic no és un fi en si mateix sinó una eina per obtenir el benestar (Larrea, 2018).

La mesura del progrés social

El qüestionament de la mètrica centrada únicament en variables econòmiques —l'evolució del PIB, el ritme de l'activitat econòmica, el volum de facturació dels sectors econòmics o altres variables basades en els ingressos econòmics— com a criteris preferents per mesurar el desenvolupament de la societat, té ja una dilatada tradició i, com a alternativa, disposa també d'una extensa nòmina d'indicadors que ens permeten una aproximació al coneixement del progrés social amb més rigor i justesa que els que acabam d'esmentar.

De fet, d'ençà de la gran recessió s'han multiplicat les iniciatives d'organismes internacionals, d'organitzacions no lucratives i d'institucions acadèmiques —a vegades en col·laboració— que suposen, per una part, una major atenció analítica sobre qüestions com ara la qualitat de vida o el desenvolupament humà i, per altra part, una preocupació per l'escala espacial a partir de la constatació que la configuració social i econòmica d'un país pot presentar grans disparitats regionals, com és el cas d'Espanya, com exposarem a continuació.

Una de les qüestions metodològiques que està sempre present en els debats sobre les propostes alternatives de mesura del benestar és si resulta més convenient utilitzar una única mesura —un indicador sintètic— o un conjunt d'indicadors presentats com un sistema o com un quadre de comandament. No és aquesta l'única qüestió que roman oberta en el debat. Una altra no menys recurrent és la relativa a la inclusió o no de variables econòmiques, el PIB sobretot, en la mesura del benestar. Així doncs, a partir de diferents postulats teòrics i metodològics s'ha anat configurant en els darrers anys una extensa nòmina d'índexs, indicadors i mesures de benestar que incideixen en una o més dimensions de la vida de les persones: la mesura de benestar econòmic, la petjada ecològica, la felicitat nacional bruta, l'índex de desenvolupament humà, l'índex de felicitat del planeta, l'índex multidimensional de pobresa, l'índex de millor vida, l'índex de progrés social, l'índex de qualitat de vida, etc.

En aquest context en el qual conflueixen diverses alternatives, moltes de les quals complementàries, per mesurar el benestar, la qualitat de vida o el progrés des d'una perspectiva integral i sistèmica, ens podem formular la pregunta següent: quins són els indicadors més adequats per mesurar l'avanç de la societat de les Illes Balears?

No trobarem la resposta en les línies que hi ha a continuació, però sí que deixarem constància d'algunes iniciatives a les quals hem al·ludit abans. Els criteris que hem seguit a l'hora de seleccionar les iniciatives que presentam són el seu caràcter multidimensional (es tracta, en realitat, de sistemes d'indicadors o quadres de comandament) i la disponibilitat de les dades a escala regional, de manera que permeten, en el cas de l'Estat espanyol, la comparació amb altres comunitats autònomes i, en funció del marc geogràfic que abraça l'estudi, amb la resta de regions europees i amb regions de països d'altres continents. Els tres índexs d'àmbit regional seleccionats són l'índex per a una vida millor, l'índex de desenvolupament humà i l'índex europeu de progrés social. Així mateix, consideram raonable, atès el *veïnatge* institucional, incloure la contribució que duu a terme el Consell Econòmic i Social d'Aragó amb la publicació anual d'un indicador de qualitat de vida de les comunitats autònomes.

S'ha de dir, en qualsevol cas, que la periodicitat de publicació dels índexs (per exemple, cada tres anys l'índex regional de progrés social, o cada dos anys l'índex de l'OCDE) no és la més idònia ni tampoc algunes de les dades que utilitzen són les més actuals. Aquest fet, juntament amb la necessitat de perfilar millor els indicadors i les variables estadístiques a partir de les realitats regionals pròpies, hauria d'actuar com un revulsiu per als organismes estadístics oficials a l'hora d'engegar projectes similars.[1]

Com és la vida a la vostra regió?[2]

La iniciativa How's life in your region?, emmarcada en el projecte *Better Life Index-Regional Well-Being Index* de l'OCDE, compara el benestar de les regions de l'OCDE segons onze dimensions (amb un o dos indicadors per dimensió) que mesuren l'habitatge, els ingressos, l'ocupació, la comunitat, l'educació, el medi ambient, el compromís cívic, la salut, la satisfacció davant la vida, la seguretat i el balanç entre la vida i el treball; així com dues dimensions transversals, la sostenibilitat i les desigualtats a cada regió. S'assigna a cada tema una puntuació en una escala de 0 a 10, d'acord amb un o més indicadors. Una puntuació més alta indica un millor rendiment en un tema en relació amb les altres regions.

L'índex no és ben bé un indicador compost de benestar, sinó que presenta la informació de manera que els usuaris puguin considerar la importància relativa de cada tema i aportar les seves pròpies avaluacions personals. L'índex de benestar regional assenyala que les regions poden, sincrònicament, progressar relativament bé en alguns aspectes i relativament no tan bé en d'altres. (Vegeu el gràfic IIIR-1.1.)

Amb aquesta eina, segons declara l'OCDE, s'intenta contrastar les polítiques públiques amb la vida i els problemes reals de la gent i, a la vegada, es pretén orientar la formulació de polítiques per millorar la qualitat de vida.

Índex de desenvolupament humà (IDH)[3]

L'índex de desenvolupament humà (IDH) —en anglès, SHDI - Subnational Human Development Index— que presentam aquí és una traducció de l'IDH oficial del Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD) a escala regional, les dades del qual s'allotgen en el web del Global Data Lab (GDL), organisme dependent de la Radboud University (Països Baixos). L'índex és una mitjana dels valors regionals de tres dimensions: educació, salut i nivell de vida (*income*). En la seva versió oficial definida a escala nacional, aquestes dimensions es mesuren amb les variables següents:

- Educació: mesurada amb les variables edats mitjanes d'escolarització d'adults majors de 25 anys i anys d'escolarització d'infants de 6 anys (aquesta variable recull la informació relativa als anys que s'espera que un individu romangui escolaritzat al llarg de la seva vida).
- Salut: es mesura amb l'esperança de vida en néixer.
- Ingressos o nivell de vida: es mesura a partir de les dades del producte interior brut (PIB) per capita.

La sèrie temporal de l'índex per a Espanya i altres països comprèn el període 1990-2017 i la darrera actualització de les dades és del març del 2019. Per a la majoria de regions de la Unió Europea, les dades s'han extret del web de l'Eurostat.[4] Les dades de l'Eurostat dels anys mitjans d'escolarització estaven disponibles per al període 2000-2017, els anys prevists d'escolarització entre 2013-2016, el PIB en euros PPP del 2004–2016 i l'esperança de vida en néixer entre els anys

[1] A les Illes Balears s'han fet aportacions que comparteixen el mateix nucli de preocupacions que les dels estudis que veurem a continuació i que representen dos antecedents oportuns que cal esmentar. El fet que no s'hagin considerat en aquest treball s'explica, en un cas (Navinés *et al*., 2015), per la limitació del nombre de dimensions considerades en l'anàlisi —circumscrites a la renda, el treball i l'educació—, i, en l'altre cas (Col·lectiu Alternatives, [2019]), perquè es tracta només d'una proposta teòrica.
[2] *https://www.oecdregionalwellbeing.org/*
[3] *https://globaldatalab.org/shdi/*
[4] *https://ec.europa.eu/eurostat/data/database*

1990-2016 (Smits i Permanyer, 2019). (Vegeu el gràfic IIIR-1.2.)

Els valors dels índexs se situen entre 0 i 1: 0 és la qualificació més baixa i 1 la més alta. La base de dades que nodreix l'IDH de les regions també proporciona dades regionals sobre els índexs de dimensió utilitzats per construir l'IDH, que igualment són indicadors importants de desenvolupament.

Quant a l'índex de desenvolupament humà de les Illes Balears, un dels fets més remarcables és el contrast entre els resultats de les diferents dimensions que comprèn. En les dimensions de salut i d'ingressos, es mantenen aproximadament en el nivell de la mitjana del conjunt de l'Estat. En la dimensió d'educació, en canvi, la mala posició de l'arxipèlag és patent. De fet, la posició de les Balears en el rànquing autonòmic de l'IDH, per sota de la mitjana de l'Estat, és atribuïble fonamentalment als mals resultats en les variables de la dimensió educativa. (Vegeu els gràfics del IIIR-1.3. al IIIR-1.5.)

Índex regional europeu de progrés social (RSPI)[5]

És un índex publicat el 2016 i sorgit de la col·laboració entre la Direcció General de Política Regional i Urbana (DG Regio) de la Comissió Europea, l'SPI Foundation i l'Orkestra-Instituto Vasco de Competitividad. Es tracta del primer índex de progrés social aplicat a l'àmbit regional. Si bé no té en compte les dades més actuals d'algunes variables, la Comissió Europea té intenció de publicar-lo cada 3 anys. Això no obstant, a hores d'ara s'elabora un projecte pilot amb la participació de 10 regions europees —entre les quals hi ha Catalunya—, l'objectiu del qual és provar empíricament com es pot fer servir l'índex per donar informació i millorar la presa de decisions en relació amb les polítiques de cohesió. Al mateix temps, un altre objectiu del pilot és trobar maneres d'enllaçar l'RSPI amb els objectius de desenvolupament sostenible de l'ONU (ODS) per tal de cobrir estadísticament diversos aspectes socials.[6] Per aquest motiu, es preveu que l'actualització establerta per a l'any 2019 es faci el 2020.

Originalment, l'índex de progrés social (SPI - *Social Progress Index*), desenvolupat per l'organització Social Progress Imperative Foundation, neix amb el propòsit d'oferir una eina que complementi altres indicadors de benestar preexistents (com, per exemple, el PIB per capita o l'IDH mateix), aporti una nova visió de la relació entre renda i progrés social i avaluï l'efectivitat amb la qual l'èxit econòmic d'un país o d'una regió es transforma en progrés social.

L'índex combina tres dimensions: necessitats humanes bàsiques, fonaments del benestar i oportunitats. Cada dimensió està conformada per quatre components que, a la vegada, inclouen entre tres i set indicadors o variables de resultats concrets (Annoni et al., 2016).

La virtualitat d'aquesta xarxa organitzada d'indicadors, de components i de dimensions de l'RSPI de les regions europees és que permet analitzar, amb un important nivell de concreció, en quins aspectes presenta un major o menor grau de progrés una regió determinada. Aquest fet facilita la detecció de problemàtiques socials sobre les quals actuar amb més prioritat.

L'RSPI permet, finalment, una anàlisi comparativa entre el total de regions analitzades i també entre regions amb un nivell de renda per capita similar. Això possibilita veure com regions similars en termes de capacitat adquisitiva aconsegueixen nivells de progrés diferents, i identificar quins indicadors, components o dimensions marquen la diferència entre aquestes regions.

El quadre de comandament corresponent a les Illes Balears,[7] per exemple, és una mostra del que acabam de dir. D'una banda, observam que les Illes ocupen, en termes de PIB, la posició 109 de les 272 regions europees i, d'altra banda, la posició 174 en el rànquing de progrés social. Així mateix, mitjançant els codis de color es poden identificar, en comparació amb altres regions de

[5] *https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/maps/social_progress*
[6] *https://eu-spi.eu/*
[7] *https://ec.europa.eu/regional_policy/data/spi/dist/img/ES53.jpg.*

PIB similar, en quins àmbits les Illes mostren un major progrés o, per contra, mostren endarreriment respecte a aquelles regions. A més, tant per a les dimensions com per als components, l'índex assigna una posició relativa de cada regió en el rànquing total. Si bé la comparació interregional es pot fer fins i tot a escala de variable concreta, aquí representam sumàriament la posició de l'arxipèlag en cada una de les tres dimensions en què s'estructura l'RSPI i que hem esmentat abans. (Vegeu els gràfics del IIIR-1.6. al IIIR-1.9.)

L'indicador de qualitat de vida del CES d'Aragó[8]

En un article sobre indicadors de progrés social i de qualitat de vida, tot i el seu caràcter sintètic, és obligat parar esment en la valuosa contribució del Consejo Económico y Social de Aragón amb la publicació *Indicador de calidad de vida del CESA*.

D'ençà del 2015, el CES aragonès cada any fa una avaluació global, mitjançant un únic indicador, del benestar i del progrés de la comunitat autònoma, comparant els resultats amb els de la resta de comunitats autònomes de l'Estat. Aquest indicador de qualitat de vida s'estructura en tres blocs de nou dimensions: de caire econòmic (2), de salut i educació (2) i d'entorn (5). Per calcular l'indicador, es tenen en compte 81 variables específiques —de caràcter objectiu i subjectiu— i, a més de l'indicador global, es presenten els indicadors parcials corresponents a les nou dimensions (Blasco de las Heras, 2015).

D'acord amb la declaració mateixa del CES d'Aragó, el propòsit de construir l'indicador és disposar d'una dada que sintetitzi el concepte de qualitat de vida, que en permeti veure l'evolució i que complementi i serveixi per contextualitzar altres informacions o estudis.

Conclusions

Quant a les dades i a la posició concreta de les Illes Balears en els diferents sistemes que hem presentat, el més significatiu és el missatge central que en podem extreure: els nostres resultats en termes de benestar social no són tan bons com ho són, aparentment, en termes econòmics. Podríem dir, en termes col·loquials, que alguna cosa «no acaba de funcionar».

En general, els indicadors corresponents a les Illes Balears que hem examinat informen de progressos consolidats en alguns aspectes rellevants per a la vida de les persones. Tanmateix, també informen de problemes que es manifesten amb un alt grau de cronificació: accés a l'habitatge, resultats educatius, baixa confiança en les institucions, etc. Es tracta, per tant, de fenòmens socials de caràcter estructural que esdevenen la matèria primera en la qual haurien d'intervenir de forma preferent tant la producció estadística com les polítiques públiques.

Altrament, les dificultats per afrontar l'època de canvi i de transformacions que vivim, en què el coneixement, la innovació i la tecnologia tenen un paper preponderant, planteja dos desafiaments relacionats amb el diàleg: el diàleg entre les persones i els agents econòmics i socials, ja que no és factible parlar de progrés sense reconèixer l'existència de «l'altre», i el diàleg amb el planeta, assumint que aquest és finit i que això comporta límits que resulten inconciliables amb la idea de «creixement incessant». Per tant, pensam que és el moment d'explorar nous conceptes i noves narratives començant per reconsiderar el concepte de progrés social per situar les persones en el centre del debat i l'acció política.

Bibliografia

Annoni, P.; Dijkstra, L.; Hellman, T. 2016. The EU Regional SPI: A Measure of *Social Progress in the EU Regions. https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/information/maps/methodological_note_eu_spi_2016.pdf*.

[8] *https://www.aragon.es/-/indicador-de-calidad-de-vida-iqvcesa-*

Blasco de las Heras, Natividad (coord.). 2015. *Indicador de calidad de vida del Consejo Económico y Social de Aragón. https://www.aragon.es/documents/20127/674325/Indicador_calidad_vida_Ed_Integra.pdf/f391e61b-da3f-486d-0363-934d7bb55211.*

Larrea, José Luis. 2018. *Desafíos a la competitividad desde el bienestar y la cohesión social*. Ed. Instituto Vasco de Competitividad. *https://www.orkestra.deusto.es/images/investigacion/publicaciones/cuadernos/Desafios-a-la-competitividad.pdf.*

Murray Mas, Ivan, *et al.* 2019. *Eines per a una estratègia cap a la sostenibilitat.* Ed. Col·lectiu Alternatives. *https://fundacionsdardermascaro.cat/sites/fundacionsdardermascaro.cat/IMG/pdf/llibre_col_alternatives.pdf.*

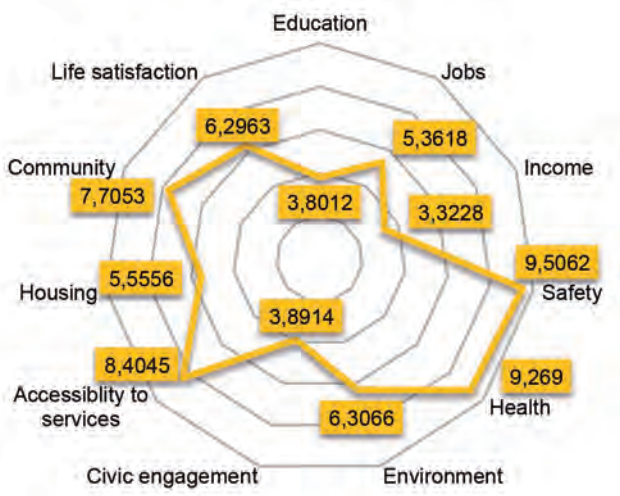
Navinés Badal, Ferran; Puiggròs Rebassa, Antònia; Ribas Mas, Maria del Mar. 2015. *Crisi econòmica, mercat de treball i benestar social. El cas de les Illes Balears.* Ateneu Pere Mascaró. *https://ateneuperemascaro.org/sites/ateneuperemascaro.org/IMG/pdf/crisieconomicaib_lq_vweb-2.pdf.*

Porter, Michael E.; Stern, Scott; Green, Michael. 2017. *Social Progress Index. https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/mx/Documents/about-deloitte/2017/Social-Progress-Index-2017.pdf.*

Smits, Jeroen; Permanyer, Iñaki. 2019. «The Subnational Human Development Database». *Nature: international journal of science. https://www.nature.com/articles/sdata201938.*

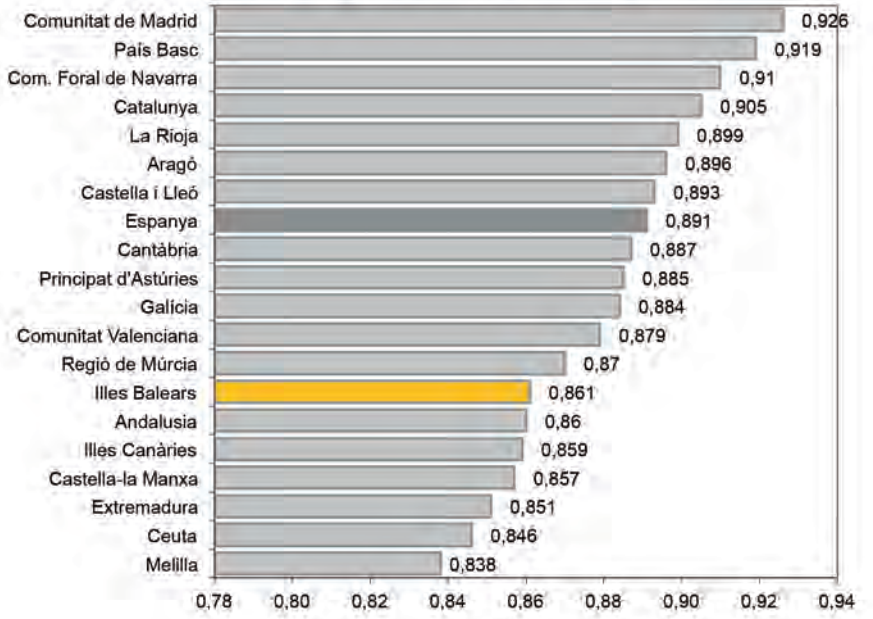
Stiglitz, Joseph; Sen, Amartya; Fitoussi, Jean-Paul. 2013. *Informe de la Comisión sobre la medición del desarrollo económico y del progreso social. https://www.fundacionhenrydunant.org/images/stories/biblioteca/Politicas-Publicas/Commission Stiglitz_ES.pdf.*

Gràfic IIIR-1.1. How's life in your region? (OCDE)
Balearic Islands (Spain)

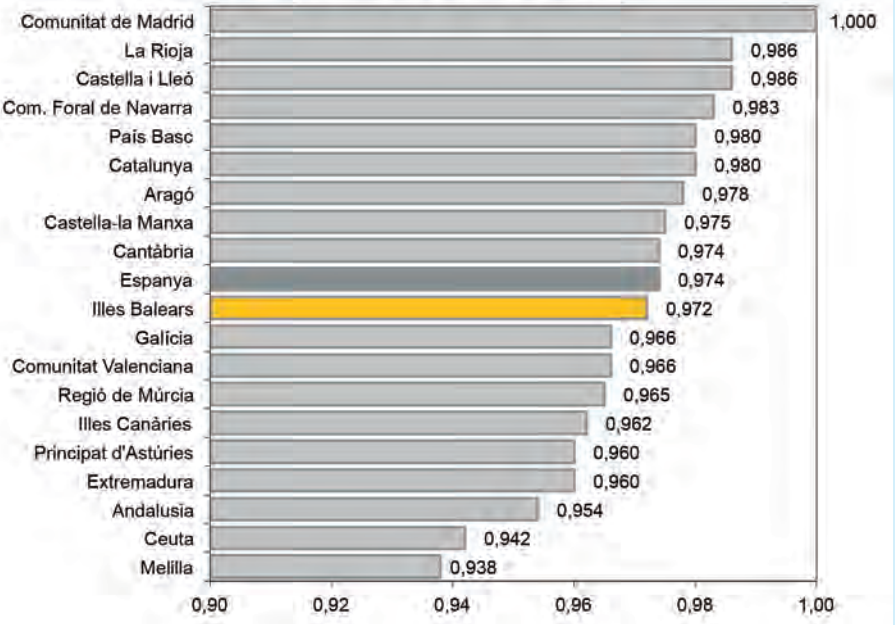
Font: OCDE

Gràfic IIIR-1.2. Índex regional de desenvolupament humà per CA (2017)

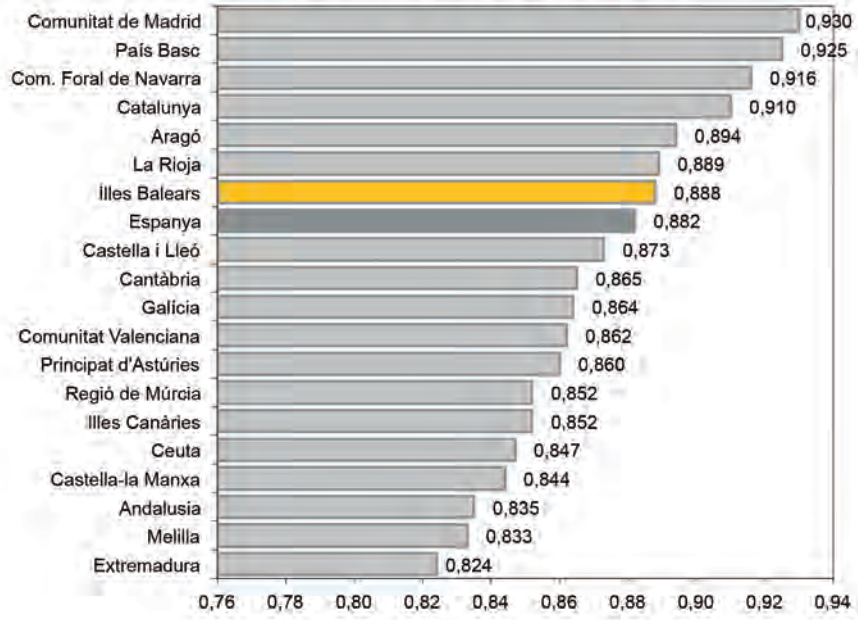
Font: Global Data Lab. Radboud University

Gràfic IIIR-1.3. Dimensió "salut" de l'IDH per CA (2017)

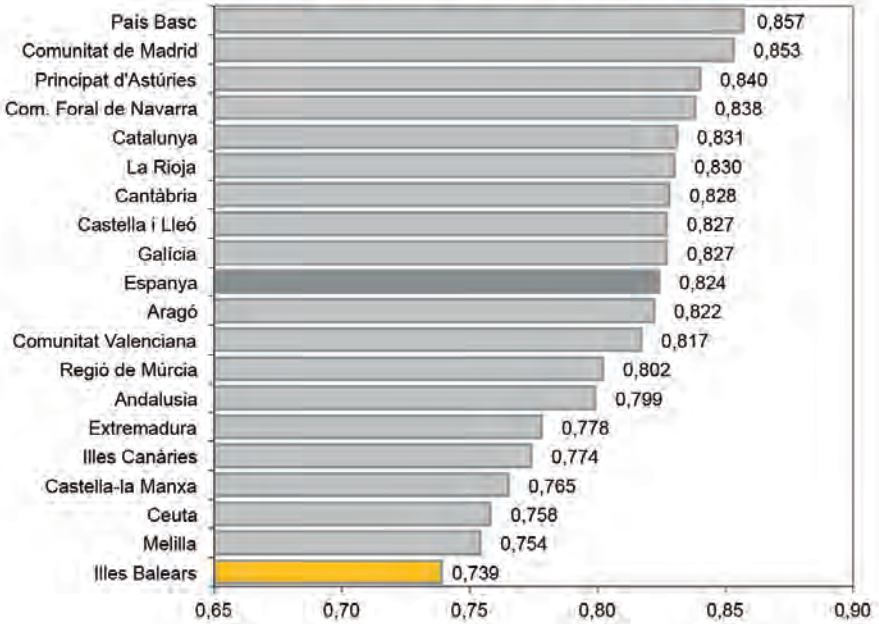
Font: Global Data Lab. Radboud University

Gràfic IIIR-1.4. Dimensió "ingressos" de l'IDH per CA (2017)

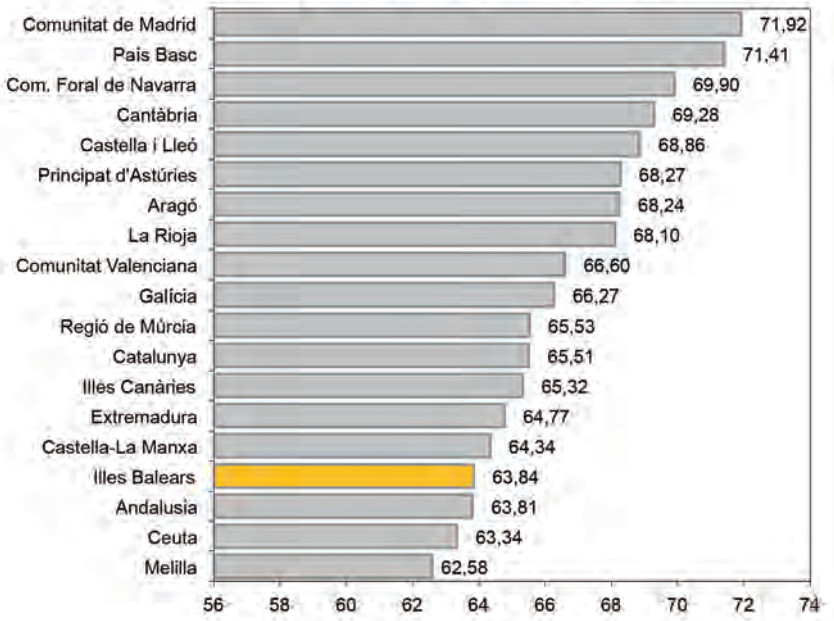
Font: Global Data Lab. Radboud University

Gràfic IIIR-1.5. Dimensió "educació" de l'IDH per CA (2017)

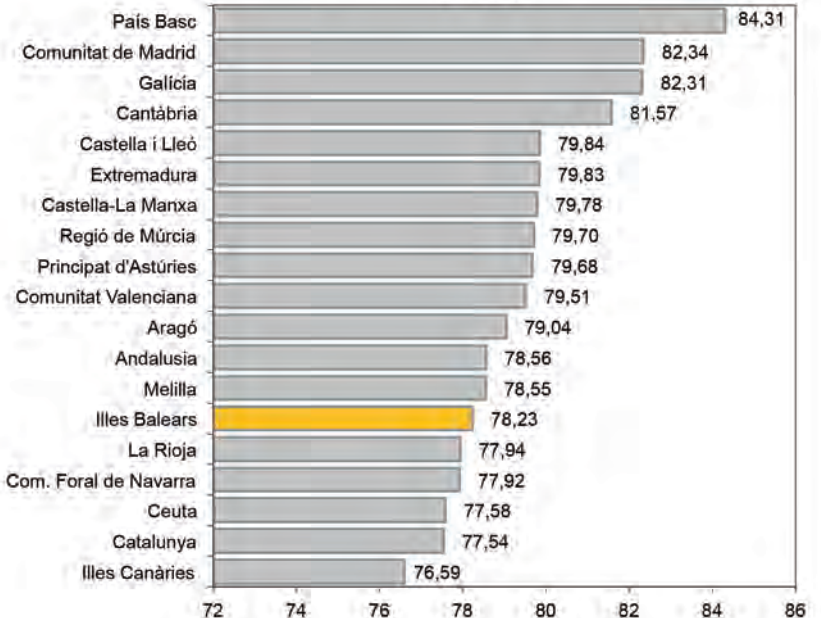
Font: Global Data Lab. Radboud University

Gràfic IIIR-1.6. Índex regional europeu de progrés social per CA (2016)

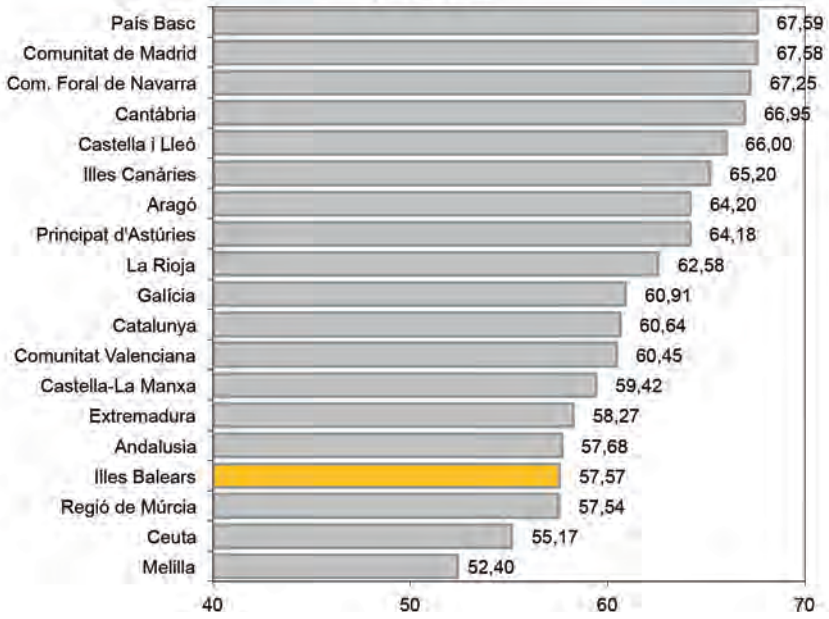
Font: Comissió Europea

Gràfic IIIR-1.7. Índex regional europeu de necessitats humanes bàsiques (RSPI) per CA (2016)

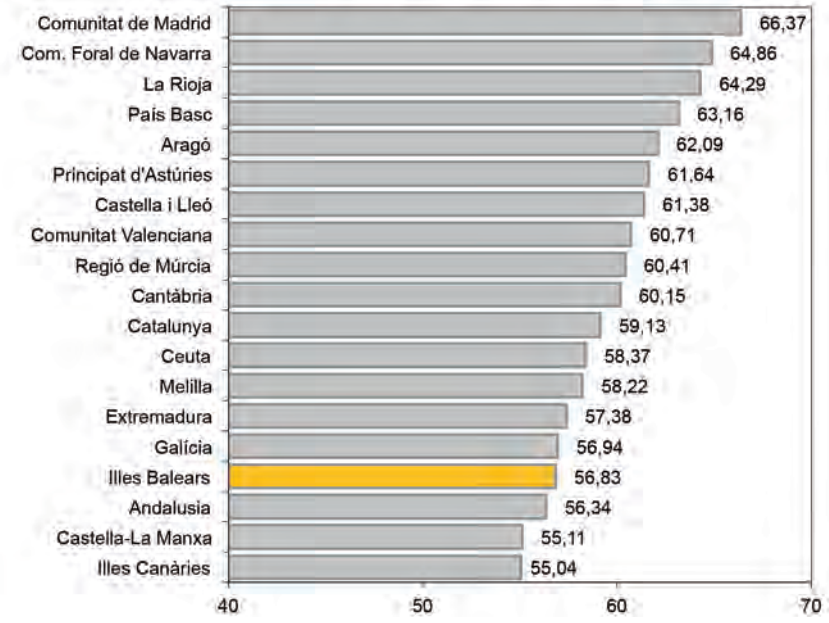
Font: Comissió Europea

Gràfic IIIR-1.8. Índex regional europeu de fonaments del benestar (RSPI) per CA (2016)

Font: Comissió Europea

Gràfic IIIR-1.9. Índex regional europeu d'oportunitats (RSPI) per CA (2016)

Font: Comissió Europea

3. Seguretat Social

Resum

La recaptació provisional de cotitzacions socials a desembre de 2018 ha estat de 2.366.559.909 euros, i la despesa generada per les entitats gestores de la Seguretat Social a les Illes Balears (INSS i ISM) ha estat de 2.455.222.368,65 euros.

A les Illes Balears, el 2018 hi ha hagut una mitjana mensual de 501.946 treballadors d'alta en qualque règim del sistema. La mitjana anual de pensions ha estat de 188.849,33, i la de pensionistes, 167.819,17, la qual cosa indica una ràtio de nombre de treballadors per pensió i de treballadors per pensionistes de 2,66 i 2,99 respectivament.

A escala nacional, la mitjana mensual ha estat de 18.787.377,47 treballadors d'alta; la de pensions, 9.622.518,58, i la de pensionistes, 8.741.677,67. Així, la ràtio de treballadors per pensió és d'1,95 i la de treballadors per pensionistes és de 2,15.

La contribució de les prestacions de la Seguretat Social a la millora de la qualitat de vida dels ciutadans es pot valorar si es té en compte que el pressupost executat per l'INSS en prestacions ha estat de 2.415.417.068,68 euros, que representen el 7,67 % del PIB de les Illes Balears (la primera estimació del 2018 de l'INE per a la CAIB és de 31.490.768 milers d'euros).

Cal remarcar que des del 2008 els percentatges de creixement interanual a les Balears del nombre de pensions, dels imports de les nòmines mensuals i de les pensions mitjanes són superiors als percentatges de creixement interanual a escala nacional.

Les cotitzacions socials han estat de 2.165.895.354,40 euros (règim general), 283.295.105,56 (règim d'autònoms), 2.467,22 (règim especial agrari,), 11.193.015,00 (règim de la mar), 13.145,16 (mineria del carbó), 16.995,29 (empleats de la llar),1.405.731,47 (accidents laborals i malalties professionals i 183.436.419,01 (aturats i bonificacions per foment de l'ocupació).

El 2018, les pensions contributives de la Seguretat Social a les Balears gestionades per les entitats gestores han sumat un import de 2.229.139.267 euros, dels quals 209.576.214 euros s'han destinat a pensions d'incapacitat permanent, 1.648.210.754 euros a pensions de jubilació, 344.131.870 euros a pensions de viduïtat, 26.369.017 euros a pensions d'orfandat i 851.411 euros a pensions a favor de familiars.

A més, s'han de comptabilitzar 572.005.130 euros per a subsidis i altres prestacions: 37.400.797,09 euros per a incapacitat temporal; 1.055.053,67 euros per a recàrrecs; 532.202.827,17 euros per a maternitat i paternitat i per a risc per embaràs i lactància, i 1.346.452,16 euros per a prestacions i lliuraments únics.

Les prestacions per atur han sumat un total de 481.664.276 euros, amb una disminució de l'1,1 % respecte al 2017.

3.1. Introducció

El model de Seguretat Social establert en la Constitució espanyola en els principis rectors de la política social i econòmica és mixt, contributiu i assistencial, com s'infereix de l'article 41, que assenyala que «Els poders públics mantindran un règim públic de Seguretat Social per a tots els ciutadans que garanteixi l'assistència i les prestacions socials suficients davant situacions de necessitat, especialment en cas de falta de feina. L'assistència i les prestacions complementàries seran lliures».

La Seguretat Social també s'esmenta en l'article 25.2 i en l'article 129.1, sobre la competència exclusiva de l'Estat en la legislació bàsica i el règim econòmic de la Seguretat Social sense perjudici de l'execució dels seus serveis per part de les comunitats autònomes. Sense emprar exactament el terme, la Constitució també s'hi refereix en l'article 39, sobre la protecció econòmica de la família; en l'article 43, sobre la protecció de la salut; en l'article 49, sobre el tractament i la rehabilitació de persones amb discapacitat, i en l'article 50, sobre la suficiència econòmica dels ciutadans durant la tercera edat mitjançant pensions adequades i periòdicament actualitzades.

D'acord amb el model constitucional i els principis i les finalitats establerts en l'article 2 de la Llei general de la Seguretat Social, aquesta es configura com el nucli fonamental del sistema de protecció social pública del nostre estat social i democràtic de dret, i es fonamenta en els principis d'universalitat, unitat, solidaritat i igualtat. L'Estat garanteix a les persones incloses en el camp d'aplicació que compleixen els requisits exigits, així com als familiars o assimilats a càrrec seu, la protecció adequada davant les contingències i en les situacions que preveu la Llei.

Per tant, hi ha un nivell bàsic de protecció integral i universalitzada finançat amb imposts que comprèn l'assistència farmacèutica, la protecció familiar, els serveis socials i, en determinats casos, el subsidi per desocupa-

ció, a què accedeixen tots els ciutadans en idèntiques condicions amb independència que hagin contribuït o no al sistema de la Seguretat Social.

Aquest nivell de protecció es completa, d'una banda, amb el sistema de prestacions econòmiques, en el qual s'integra la modalitat contributiva, que ofereix rendes de substitució dels salaris en actiu (proporcionalitat entre salari, cotització i prestació), i, de l'altra, amb la modalitat no contributiva, dirigida a compensar les necessitats bàsiques a favor d'aquells ciutadans que estan en situació de necessitat i no tenen accés a la contributiva.

A aquests dos nivells de caràcter públic i obligatori, cal afegir-hi un tercer nivell complementari de caràcter lliure constituït fonamentalment per les entitats de previsió social i els plans i fons de pensions.

Com a sistema de prestació públic i obligatori basat en un repartiment, requereix, primer, una fase prèvia d'obtenció dels recursos, fonamentalment les quotes de la Seguretat Social, que es recapten mitjançant la Tresoreria General de la Seguretat Social en període voluntari o en via executiva i que conformen el pressupost d'ingressos de la Seguretat Social, i, després, el desplegament de l'acció protectora finalista, que s'articula a través d'entitats gestores —Institut Nacional de la Seguretat Social (INSS) i Institut Social de la Marina (ISM)— i que inclou, a més de l'assistència sanitària que no és objecte de desenvolupament en aquest capítol i que presta el Servei Públic de Salut, les prestacions econòmiques que es descriuran més endavant.

El sistema de Seguretat Social es caracteritza per ser dinàmic i per tenir capacitat d'adaptació contínua a l'evolució social i econòmica. Es basa en l'equitat (proporcionalitat referencial entre les prestacions i l'esforç contributiu dels beneficiaris); en la solidaritat interpersonal i intrageneracional, i en la garantia de la suficiència, sempre que ho permetin les disponibilitats financeres, una suficiència o adequació no aïllades sinó referides al sistema de pensions globalment. Els reptes demogràfics (natalitat, envelliment de la població, augment de l'esperança de vida), abordats des del punt de vista del manteniment del principi de la suficiència de les prestacions, com a renda social de substitució que caracteritza les prestacions contributives, fan necessari dotar el sistema de fórmules de finançament per consolidar la protecció i assegurar-ne la sostenibilitat.

Aquest dinamisme que s'ha posat en relleu al llarg de la història i la utilització d'instruments tan efectius de concertació com el Pacte de Toledo formen part de les seves senyes d'identitat, juntament amb la solidaritat, la capacitat redistributiva i la contribució a la cohesió social.

Els darrers anys mostren un intens procés d'adaptació de la Seguretat Social a l'aparició de les noves tecnologies i a l'auge dels serveis telemàtics, cosa que es reflecteix en l'intens desenvolupament del web i de la seu electrònica i la constant incorporació i optimització de serveis per Internet, especialment la plataforma La teva Seguretat Social, mitjançant la qual, amb certificat digital, DNI electrònic o Cl@ve permanent (usuari i contrasenyes concertades), es pot accedir de manera senzilla i amigable al simulador de jubilació o sol·licitar qualsevol prestació de la Seguretat Social, prestacions que es tramiten de forma automàtica, per la qual cosa en nombrosos casos la resolució és instantània.

El 2018, a les Illes Balears hi ha hagut una mitjana mensual de 501.946 treballadors d'alta en algun règim del sistema. La mitjana anual de pensions ha estat de 188.849,33, i la de pensionistes, 167.819,17, la qual cosa indica una ràtio de nombre de treballadors per pensió i de treballadors per pensionistes de 2,66 i de 2,99 respectivament.

A escala nacional, la mitjana mensual ha estat de 18.787.377,47 treballadors d'alta; la de pensions, 9.622.518,58, i la de pensionistes, 8.741.677,67. La ràtio de treballadors per pensió ha estat d'1,95 i la de treballadors per pensionistes ha estat de 2,15.

La contribució de les prestacions de la Seguretat Social a la millora de la qualitat de vida dels ciutadans es pot valorar si es té en compte que el pressupost executat per l'INSS en prestacions ha estat de 2.415.417.068,68 euros, que representen el 7,67 % del PIB de les Illes Balears (la primera estimació del

2018 de l'INE per a la CAIB és de 31.490.768 milers d'euros).

El 2018, les pensions contributives de la Seguretat Social a les Balears gestionades per les entitats gestores han sumat un import de 2.229.139.267 euros, dels quals 209.576.214 euros s'han destinat a pensions d'incapacitat permanent, 1.648.210.754 euros a pensions de jubilació, 344.131.870 euros a pensions de viduïtat, 26.369.017 euros a pensions d'orfandat i 851.411 euros a pensions a favor de familiars.

A més, s'han de comptabilitzar 91.324.398 euros per a subsidis i altres prestacions: 35.720.065 euros per a incapacitat temporal; 1.055.054 euros per a recàrrecs; 53.202.827 euros per a maternitat i paternitat i per a risc per embaràs i lactància, i 1.346.452 euros per a prestacions i lliuraments únics.

3.2. Els ingressos per la recaptació de quotes de la Seguretat Social

La gestió recaptadora de la Seguretat Social la du a terme la Tresoreria General de la Seguretat Social, com a caixa única del sistema pel que fa a la recaptació tant voluntària com executiva, sota la direcció, la vigilància i la tutela de l'Estat. El 2018, la recaptació provisional de cotitzacions socials ha estat de 2.366.559.909 euros.

3.3. La despesa en prestacions de la Seguretat Social

Pel que fa a les prestacions de la Seguretat Social, les prestacions familiars econòmiques, el subsidi per maternitat i els complements de mínims corresponen al nivell bàsic assistencial, no contributiu; ofereixen rendes de compensació de necessitats bàsiques segons uns límits d'ingressos i es financen a través d'imposts. Les pensions de jubilació i d'incapacitat permanent, els subsidis per incapacitat temporal, maternitat, paternitat i riscs, i les prestacions per mort i supervivència corresponen al nivell contributiu o professional i ofereixen rendes de substitució dels salaris en actiu.

Aquest apartat estudia les dades relatives a les prestacions econòmiques del sistema de la Seguretat Social que reconeix l'Institut Nacional de la Seguretat Social; les prestacions per atur reconegudes pel Servei Públic d'Ocupació Estatal (SEPE); les prestacions del règim especial de treballadors de la mar, que gestiona l'Institut Social de la Marina, i les prestacions per incapacitat temporal gestionades per les mútues col·laboradores amb la Seguretat Social (MCSS). La informació que es facilita inclou múltiples segmentacions i comparacions.

L'any 2018, l'import de les prestacions de la Seguretat Social reconegudes per les entitats gestores de la Seguretat Social (INSS i ISM) ha estat de 336.075 milers de euros.

El total de les prestacions de l'INSS ha estat de 2.415.417.068,68 euros, la qual cosa representa un increment del 5,14 % respecte al 2017. (Vegeu els quadres IIIA-3.1. i IIIA-3.2.)

El pagament de prestacions de l'ISM el 2018 ha estat de 39.440.335,59 euros. (Vegeu el quadre IIIA-3.3.)

Les prestacions per atur han sumat un total de 536 milions d'euros, amb una disminució de l'1,1 % en relació amb el 2017.

3.3.1. La despesa en pensions contributives

El 2018, les pensions contributives de la Seguretat Social a les Balears gestionades per les entitats gestores han sumat 2.191.437.894,88 euros, dels quals 207.764.211,81 euros han estat per a pensions d'incapacitat permanent, 1.621.991.147,39 euros per a pensions de jubilació, 334.930.648,43 euros per a pensions de viduïtat, 25.950.173,16 euros per a pensions d'orfandat i 801.714,09 euros per a pensions a favor de familiars, als quals cal afegir 106.103.851,35 euros en complements a mínims i altres complements de les pensions, la qual cosa fa un total de 2.297.541.746,23 euros. (Vegeu el quadre IIIA-3.4.)

En relació amb el 2017, la despesa en pensions de l'INSS a les Illes Balears ha suposat un increment del 5,12 %. (Vegeu el quadre IIIA-3.5.)

L'import de les pensions contributives del règim especial dels treballadors de la mar gestionades per l'ISM, d'acord amb la Llei 47/2015, de 21 de octubre, reguladora de la protecció social de les persones treballadores del sector maritimopesquer, ha estat de 37.592.191,11 euros, als quals cal afegir 1.242.464,37 euros en concepte de complements a mínims, la qual cosa fa un total de 38.834.655,48 euros.

L'1 de desembre de 2018 hi ha a les Illes Balears 190.906 pensions en vigor, amb un import global de 170.195.437,68 euros i un import de la pensió mitjana de 891,51 euros. (Vegeu el quadre IIIA-3.6.)

Per calcular l'import de la pensió mitjana, s'ha tingut en compte l'import total de la nòmina mensual i el nombre de pensions en vigor en el període analitzat. Se n'han exclòs els imports abonats en primers pagaments (que incorporen endarreriments), les pagues extraordinàries, altres pagaments únics d'endarreriments de revaloració, etc.

D'acord amb les dades del 31 de desembre de 2018, a les Balears hi ha 190.748 pensions contributives, 2.796 pensions més que en el mateix període de l'any anterior, amb una taxa de l'1,49 % de creixement interanual. El nombre de pensions de les Illes Balears representa l'1,96 % del total de les pensions en vigor a l'Estat espanyol el 31 de desembre (9.696.272 pensions).

L'import de la nòmina mensual ha estat de 173.716.318 euros, amb un creixement interanual del 5,22 %, i la pensió mitjana ha estat de 889,87 euros, un 3,75 % més que el 31 desembre de 2017, en què va ser de 857,73 euros.

Cal remarcar que des del 2008 els percentatges de creixement interanual a les Balears del nombre de pensions, dels imports de les nòmines mensuals i de les pensions mitjanes són superiors als percentatges de creixement interanual a escala nacional. (Vegeu els quadres IIIA-3.7., IIIA-3.8. i IIIA-3.9.)

Quant a la projecció anual de les dades mensuals, s'ha de tenir en compte que, com és sabut, les pensions s'abonen en 14 pagues (una per cada mes de l'any i 2 pagues extraordinàries amb les mensualitats de juny i novembre), excepte les derivades de contingències professionals, ja que les pagues extraordinàries estan prorratejades en les dotze mensualitats ordinàries.

En el creixement dels imports hi influeix, a més de les revaloracions de les pensions, l'efecte de substituir les pensions que es donen de baixa, que normalment són més antigues i de quantia més baixa, per pensions noves que es donen d'alta, que generalment són de quantia més elevada. En aquest sentit, és important remarcar que el valor mitjà de les 12.098 pensions noves reconegudes a les Illes Balears el 2018 és de 993,71 euros mensuals. (Vegeu el quadre IIIA-3.10.)

L'import mitjà mensual de les 799 pensions reconegudes el desembre de 2018 a les Illes Balears ha estat de 1.119,28 euros, un 3,2 % per sobre de la mitjana de l'import de les pensions en vigor el desembre de 2017, en què era de 1.084,26 euros. La pensió mitjana de jubilació reconeguda el desembre de 2018 és de 1.280,74 euros, un 5,2 % més que el mateix mes de l'any anterior. (Vegeu el quadre IIIA-3.11.)

3.3.1.1. Anàlisi comparativa de les pensions contributives per comunitats autònomes, províncies, illes i municipis de les Balears

La quantia de les prestacions de la modalitat contributiva manté una relació de proporcionalitat amb les cotitzacions —bases de cotització i, si escau, períodes cotitzats. Per aquest motiu, les diferències en les cotitzacions durant els períodes de la vida laboral que s'hagin de tenir en consideració per reconèixer la prestació suposen diferències en la quantia de la prestació reconeguda. Els contexts socioeconòmics en generar factors de treball i factors salarials directament vinculats als imports per cotitzar són d'aquesta manera particularment rellevants.

S'arriba a la mateixa conclusió si el que es pretén analitzar és la quantia mitjana de la pensió d'un col·lectiu determinat i fer comparacions amb la d'altres àmbits territorials: el conjunt d'historials de cotitzacions que s'hagin tingut en compte per reconèixer les pensions determinarà que les diferències en les aportacions contributives efectuades en relació amb altres àmbits originin diferències en el valor mitjà de les pensions que siguin objecte de comparació.

Des d'aquest punt de vista, es constata que la pensió mitjana del conjunt de les pensions en vigor l'1 de desembre de 2018 a les Illes Balears (889,87 euros) està, com succeeix amb les pensions mitjanes de 10 comunitats autònomes i les de 37 províncies a més de Melilla, per sota de la pensió mitjana del conjunt nacional (960,98 euros). En efecte, de les 17 comunitats autònomes i dues ciutats amb estatut d'autonomia (Ceuta i Melilla), 7 comunitats autònomes, a més de Ceuta, i només 13 províncies, la majoria de les quals són del nord de la Península, tenen un import mitjà superior a la pensió mitjana nacional. Per ordre, són: el País Basc, Astúries, Madrid, Navarra, Aragó, Cantàbria, Catalunya i Ceuta. (Vegeu els quadres IIIA-3.12. i IIIA-3.13.)

S'observa que la pensió mitjana de les Illes Balears és superior a la de 24 províncies, és a dir, se situa clarament en una posició intermèdia en el conjunt nacional i més alta que la pensió mitjana de 7 comunitats autònomes: Castella-la Manxa, Comunitat Valenciana, Illes Canàries, Andalusia, Múrcia, Galícia i Extremadura.

Comparant els valors de la pensió mitjana de cadascun dels tipus de pensió, en el cas de les pensions d'incapacitat permanent (874,41 euros) i jubilació (1.019,02 euros), les Illes Balears ocupen el catorzè i el dotzè lloc respectivament, amb 23 províncies amb pensions mitjanes de jubilació inferiors a les de les Illes Balears. Pel que fa a les pensions mitjanes de viduïtat, 615,40 euros l'1 desembre (680,96 euros a escala nacional), hi ha 37 províncies amb pensions de viduïtat superiors a les de les Illes Balears

Per illes, Mallorca, amb un import mitjà de pensió de 928,98 euros (875,59 euros el 2017), representa el 80,13 % del total de les pensions. Menorca, amb una quantia mitjana de 910,35 euros (855,62 euros el 2017), representa el 7,85 %. Eivissa, amb un import mitjà de 877,70 euros (825,59 euros el 2017), representa el 9,55 %, i Formentera, amb una quantia mitjana de 752,80 (709,9 euros el 2017), el 0,56 %. No es disposa d'informació per adscriure l'1,91 % restant, perquè es tracta de pensions que s'abonen a l'estranger. (Vegeu el quadre IIIA-3.14.)

Per municipis de Mallorca, Palma és el municipi on es percep la major part de l'import global mensual de les pensions contributives, amb el 41,02 %. En un segon escaló hi ha Llucmajor i Manacor, amb percentatges del 3,73 % i del 3,72 % respectivament. En un tercer nivell hi ha Calvià i Marratxí, amb el 3,65 i el 3,50 % respectivament.

A Menorca són destacables els municipis de Maó i Ciutadella, amb uns percentatges del 2,78 % i del 2,33 % respectivament.

Pel que fa a les Pitiüses, cal esmentar el municipi d'Eivissa, amb el 3,87 % de l'import total mensual de les pensions contributives.

Si es relaciona l'import total de les pensions amb el nombre total de pensions, es pot parlar de certes diferències en la pensió mitjana entre municipis de l'àrea metropolitana de Palma i del litoral i els municipis de l'interior. En el cas de Mallorca, Marratxí (1.067,34 euros), Bunyola (1.057,76 euros), Esporles (1.004,19 euros), Valldemossa (992,7 euros), Palma (986,98 euros), Puigpunyent (970 euros) i Mancor de la Vall (950,17 euros) són dels 15 municipis amb pensions per sobre de la mitjana. (Vegeu els quadres IIIA-3.15. i IIIA-3.16.)

En el cas de Menorca, els valors mitjans més elevats de l'illa es troben a Maó (952,98 euros), Sant Lluís (939,11 euros) i es Castell (938,38 euros), municipis que estan situats a la zona del llevant de Menorca. A les Pitiüses, l'import mitjà més alt correspon a les pensions del municipi d'Eivissa, amb una mitjana de pensió de 940,90 euros.

3.3.1.2. Anàlisi de les pensions contributives segons la classe, el sexe, el grup d'edat, el règim i els trams de quantia

El desembre de 2018, del total de pensions, 190.906 per classe, gènere i grup d'edat, el 53,81 % correspon a dones —un total de 102.722 pensions—, mentre que el 46,19% restant correspon a homes —un total de 88.184. (Vegeu el quadre IIIA-3.17.)

El nombre de pensionistes és òbviament inferior al de pensions, ja que alguns pensionistes perceben més d'una pensió. La mitjana de pensions per pensionista és de l'1,25%. Per això, el nombre de pensionistes el 31 de desembre de 2018 és de 169.707, 21.199 menys que el nombre de pensions: 85.002 pensionistes són dones (50,09 %) i 84.705 són homes (49,91 %). (Vegeu el quadre IIIA-3.18.)

Quan s'ha especificat «pensionistes» en les xifres de persones físiques, s'ha eliminat el doble còmput que es produiria en els casos de titulars de diverses pensions. Es computa el pensionista únicament segons les característiques de la pensió principal.

Els components de la nòmina de les pensions

És important destacar que les 190.748 pensions de la nòmina de desembre de 2018 han implicat 169.740.279,26 euros, dels quals 132.424.894,25 euros corresponen a la part contributiva pròpiament dita, que és l'import de les pensions inicials; 28.690.146,88 euros pertanyen a la revaloració de les pensions; 7.637.180,28 euros equivalen als complements a mínims, i 988.057,85 euros pertoquen a altres complements, com maternitat. A més, els increments interanuals en aquest mes indicat han estat d'un 5,29 % en l'import de la nòmina respecte al mes de desembre de l'any anterior, d'un 3,75 % en la pensió mitjana i d'un 1,49 % en el nombre de pensions.

La pensió de jubilació contributiva

Per obtenir la pensió de jubilació, cal tenir l'edat establerta, cessar totalment o parcialment l'activitat laboral o professional i acreditar el període de cotització fixat.

El 2018, per a la jubilació ordinària calia tenir 65 anys i 36 anys i 6 mesos o més de cotització, o 65 anys i 6 mesos amb menys període de cotització. Per calcular la base reguladora, es computen 21 anys i el 100 % de percentatge aplicable s'aconsegueix amb 35,5 anys cotitzats.

A més de la jubilació ordinària, hi ha nombroses i diverses modalitats de jubilació: la parcial, la flexible (amb la possibilitat de compatibilitzar-la, una vegada causada la pensió de jubilació, amb un contracte a temps parcial amb una reducció de jornada entre el 25% i el 50% amb la minoració consegüent de la pensió) i l'anticipada (als 65 o anys, fins i tot als 60 o menys anys: discapacitats amb un grau igual o major del 65 %, normes transitòries, treballs de naturalesa penosa, mineria, ferroviaris, etc.). En els casos de jubilació anticipada, s'apliquen una sèrie de coeficients reductors que varien depenent dels períodes cotitzats i de si la causa de la jubilació anticipada deriva de disposició de cessament no imputable al treballador o de si és baixa voluntària.

També hi ha la jubilació activa, que ofereix la possibilitat de compatibilitzar el cobrament del 50 % de l'import de la pensió de jubilació amb un treball per compte propi o aliè. S'exigeix que s'hagi complert l'edat ordinària de jubilació i que el percentatge aplicable a la base reguladora sigui el 100 %. Quant a la jubilació activa plena, s'inclou en el règim d'autònoms amb els mateixos requisits que l'activa si s'acredita tenir contractat almenys un treballador per compte d'altri.

La prolongació voluntària de la vida laboral quan s'accedeix a la pensió amb una edat superior a l'edat que resulti d'aplicació sempre que en aquesta data s'hagi complert un període mínim de cotització de 15 anys pot donar lloc a un percentatge addicional per cada any cotitzat, que a partir de 37 anys cotitzats és el 4%; entre 25 i 37 anys, el 2,75%, i fins a 25 anys, el 2%; en aquest cas, es pot superar el límit de les pensions públiques, que el 2018 ha estat de 2.614,96 euros mensuals, però no es pot superar la quantia del màxim de cotització vigent en cada moment (3.803,70 euros).

La pensió més important del sistema contributiu de les Illes Balears és la de jubilació, que representa el 73,76 % de les despeses, seguida de la de viduïtat i la d'incapacitat permanent, que representen el 16,13 % i el 8,82 % respectivament.

El desembre de 2018, les pensions contributives mitjanes de jubilació més elevades han correspost a la mineria del carbó, amb 64 persones i un import mitjà de 1.688,72 euros, i als 1.420 treballadors del règim de la mar, que reben un import mitjà de 1.341,93 euros. La mitjana de les 83.587 pensions contributives del règim general és de 1.166,92 euros; la de les 32.892 pensions del règim especial de treballadors autònoms (RETA), 699.38 euros; la dels 919 treballadors del règim d'accidents de treball, 1.090,39 euros, i la de les 77 pensions de malalties professionals, 1.150,31 euros. (Vegeu el quadre IIIA-3.19.)

Per trams de quantia, els més nombrosos són els trams que van dels 600,01 euros als 650 euros, amb 15.682 pensions en vigor; el tram dels 650,01 euros als 735,89 euros, amb 13.321 pensions, i el tram dels 800,01 euros als 900 euros, amb 10.414 pensions. (Vegeu el quadre IIIA-3.20.)

Les pensions de jubilació en vigor el desembre de 2018 eren 123.144, amb una pensió mitjana de 1020,81 euros. La pensió mitjana de les 52.413 dones que en perceben és de 800,86 euros i la dels 70.731 homes és de 1.183,79 euros. El nombre de pensionistes per jubilació en aquesta data és de 120.837.

Com s'ha indicat abans, la pensió mitjana de jubilació de les 564 reconegudes el desembre de 2018 ha estat de 1.280,74 euros, mentre que el desembre de 2017 va ser de 1.217,05 euros, i el desembre de 2016, de 1.023,95 euros.

La quantia de la pensió mitjana està associada fonamentalment als requisits de cotització i d'edat en el moment del fet causant. Hi ha modalitats de jubilació amb coeficients reductors aplicats a la pensió respecte al temps que falti al treballador per complir l'edat legal de jubilació que li sigui d'aplicació, com és el cas de la jubilació anticipada.

Entre les noves modalitats de jubilació en les quals es compatibilitza el salari i la pensió, és convenient remarcar que l'1 de desembre de 2018 hi ha un total de 1.625 jubilacions actives o flexibles: 128 jubilacions flexibles, 1.115 jubilacions actives al 50 % i 382 jubilacions actives plenes al 100 %. (Vegeu el quadre IIIA-3.21.)

L'any 2018, el tram més nombrós de quantia de les pensions de jubilació és el del grup d'edat que va dels 65 als 74 anys, que concentra un total de 64.795 pensions, un 52,62% del total de pensions de jubilació, de les quals 26.857 les perceben dones i 37.938 homes.

Les pensions de viduïtat

La pensió de viduïtat és una pensió derivada del causant mort, per la qual cosa és compatible amb qualssevol rendes de treball del vidu, la pensió de jubilació i la incapacitat permanent de la vídua o del vidu (també amb les prestacions de desocupació o d'incapacitat temporal).

La quantia de la pensió de viduïtat, establerta en un 52 % de la base reguladora a partir de l'1 d'agost de 2018 en el cas de pensionistes amb 65 anys o més que no percebin una altra pensió pública, va passar a ser un 56% (que serà el 60% el 2019). En els casos de càrregues familiars en què els ingressos del pensionista no superin una determinada quantia i la pensió de viduïtat sigui la principal font d'ingressos, la quantia de la pensió és equivalent al 70 % de la base reguladora.

El desembre de 2018, hi ha un total de 44.453 pensions corresponents a 25.990 pensionistes, de les quals 24.625 són dones i 1.365 són homes, és a dir, hi ha 18.463 pensionistes de viduïtat, les pensions dels quals concorren amb la percepció d'alguna altra pensió de jubilació o d'incapacitat permanent.

El 2018, l'INSS ha abonat 334.930.648,43 euros en concepte de pensió contributiva i 32.434.075,24 euros en concepte de complements a mínims d'aquestes pensions, 13.363.425,13 euros (3,77 %) més que l'any anterior.

Els 27.377.931,56 euros abonats per les 44.488 pensions en la nòmina de desem-

bre corresponen a 15.612.747,66 euros a l'import inicial (57,06%), 9.277.807,89 euros (33,88%) a l'import de revaloració, 2.268.747,44 euros (8,28 %) a complements de mínims i 218.628,57 euros a altres complements. Com a conseqüència d'això, s'ha produït un increment del 4,63 % en l'import interanual de la nòmina, del 4,26 % en la pensió mitjana i del 0,35 % en el nombre de les pensions. (Vegeu el quadre IIIA-3.22.)

La mitjana de les pensions de viduïtat percebudes per les pensionistes ha estat de 631,48 euros i la de les percebudes per homes ha estat de 583,91 euros.

El 31 de desembre de 2018, hi ha 10.428 pensions de viduïtat complementades a mínims, és a dir, el 23,46 % de les pensions de viduïtat a les Balears, un 6,38 % menys que a l'Estat (29,84 %). Aquestes pensions mínimes es distribueixen de la manera següent: 6.840 (21,80 %) corresponen al règim general; 3.132 (28,46 %), al RETA (40,14 % a escala nacional); 152 (22,93 %), al règim de la mar, i la resta, a altres règims. (Vegeu els quadres IIIA-3.23., IIIA-3.24. i IIIA-3.25.)

De les 10.428 pensions de viduïtat complementades a mínims, gairebé el 90 % corresponen a pensions amb complements de mínims el titular de les quals té 65 anys o més o una discapacitat igual o major al 65 %. En el segon semestre del 2018 tenien fixada una quantia de la pensió mínima de 657,60 euros mensuals. (Vegeu el quadre IIIA-3.26.)

La pensió mitjana també és clarament superior en el cas de les dones (629,57 euros), davant els 482,75 euros de pensió de viduïtat mitjana prevista per als homes.

Durant el 2018, la primera pensió de viduïtat en vigor és del sexe femení, en el tram d'edat que va dels 20 als 24 anys, amb dues pensions reconegudes. En el tram d'edat que va dels 25 als 29 anys, hi ha 11 pensions reconegudes per al sexe femení. Les primeres pensions per als homes es troben en el tram que va dels 30 als 34 anys, amb un total d'una pensió reconeguda. Més significatiu és la distribució per sexes en els trams dels 80 als 84 anys, en què es concentren 7.259 pensions de viduïtat percebudes per dones i 568 per homes. En el tram de 85 anys o més hi ha 11.252 pensions de viduïtat percebudes per dones i 1.014 per homes. (Vegeu el quadre IIIA-3.27.)

Una altra prestació derivada de la mort i la supervivència és l'auxili per defunció, que consisteix en una quantitat a tant alçat de 46,50 euros que s'abona a qui hagi satisfet les despeses de sepeli. El 2018 s'han abonat 114.222,15 euros per aquest concepte.

Les pensions d'incapacitat permanent

Pel que fa a la incapacitat permanent, el 2018 l'import de la despesa ha estat de 211.269.921,54 euros (un 0,02 % més que l'any anterior, en què va ser de 211.225.319,97 euros). Aquesta quantitat s'ha distribuït en 207.764211.81 euros a la part contributiva i 3.505.709,73 a complements a mínims. Representa en conjunt el 9,19 % de la despesa total en pensions.

El desembre de 2018, la despesa de les 17.083 pensions en vigor ha estat de 14.940.181,16 euros, amb una quantia mitjana mensual de la pensió de 874,56 euros, superior a la de desembre de 2017 (854,73 euros). Per règims, l'import mitjà de les 13.255 pensions del règim general ha estat de 892,07 euros; el de les 1.915 pensions del règim d'autònoms, 652,57 euros, i el de les 1.545 pensions causades per accidents laborals, 1.012,36 euros. (Vegeu el quadre IIIA-3.28.)

El nombre de pensions d'incapacitat permanent en vigor el 31 de desembre de 2018 es distribueix entre les 9.969 pensions percebudes per homes, amb un import mitjà de 919,91 euros, i les 7.114 pensions percebudes per dones, amb un import mitjà de 811,02. Pel que fa a les 17.395 pensions en vigor el 31 de desembre de 2017, es distribuïren en 7.232 pensions percebudes per dones, amb un import mitjà de 787,70 euros, i en 10.163 pensions percebudes per homes, amb un import mitjà de 902,43 euros.

Per trams de quantia, un total de 1.456 pensions d'aquesta classe tenen reconeguts imports que van dels 600,00 euros als 650,00 euros, mentre que un total de 2.049 pensions tenen reconeguts imports que van dels 650,01 euros als 735,89 euros. El per-

centatge més alt de pensions reconegudes es troba en aquest tram.

A continuació, es desglossen les pensions d'incapacitat permanent (IP) per graus:

- IP total: el treballador està inhabilitat per fer les tasques fonamentals de la seva professió o bé totes, però es pot dedicar a una altra de diferent. Percep un 55 % de la base reguladora.
- IP total del 75 % de la base reguladora per als majors de 55 anys.

  IP absoluta: el treballador està inhabilitat per a qualsevol professió o ofici. Percep el 100 % de la base reguladora.
- Gran invalidesa: situació d'IP en la qual es necessita l'assistència d'una altra persona per als actes més essencials de la vida.

Les pensions d'invalidesa del SOVI (en castellà, Seguro Obligatorio de Vejez e Invalidez) no es classifiquen segons aquests graus.

L'1 de desembre de 2018, les 17.120 pensions d'IP es desglossaven en: 461 pensions d'IP en grau de gran invalidesa, 2,69 % del total, amb un import mitjà de 1.833,18 euros; 5.616 d'IP absoluta, 32,80 % amb una pensió mitjana de 1.088,17 euros; 11.043 pensions d'IP total per a la professió habitual, amb un import mitjà de 725,67 euros. (Vegeu el quadre IIIA-3.29.)

Des de novembre de 1997, les pensions d'incapacitat permanent es denominen pensions de jubilació procedent d'incapacitat quan els beneficiaris compleixen l'edat de 65 anys. Si bé aquest fet no modifica el règim de la prestació, sí que suposa un canvi en el tractament estadístic, atès que passen a tractar-se amb la resta de pensions de jubilació. El més rellevant és que en els trams d'edat de 55 a 59 anys (amb 4.326 pensions i 4.320 pensionistes) i de 60 a 64 anys (amb 5.528 pensions i 5.511 pensionistes) es concentren el 58 % d'aquestes pensions.

Pensions d'orfandat

Quant a l'orfandat, com a regla general la quantia de la pensió és del 20 % de la base reguladora presa per calcular la viduïtat. El desembre de 2018, a les Illes Balears hi ha en vigor 6.144 pensions d'orfandat. A aquest concepte s'hi ha destinat un import mensual total de 2.116,604,11 euros, amb una quantia mitjana de la pensió de 344.50 euros, la qual cosa ha suposat un increment interanual de la pensió mitjana del 2,91 %. Per grups d'edat, el que va de 20 a 24 anys és el que aglutina el nombre més elevat de pensions d'orfandat en vigor per a tots dos sexes Per trams de quantia, el 48,79 % del total de pensions d'orfandat en vigor es concentra en imports que van dels 150,01 euros als 250,00 euros, seguit pel tram de quantia que comprèn les pensions d'orfandat reconegudes de 250,01 euros a 300,00 euros (498 pensions). (Vegeu el quadre IIIA-3.30.)

Pensions a favor de familiars

El desembre de 2018, hi ha 128 pensions a favor de familiars, 3 menys que l'any 2017, amb un import total mensual de 70.565,04 euros, cosa que ha suposat un import mitjà mensual de la pensió de 551.29 euros. El nombre de pensions d'aquest tipus en vigor durant l'any 2018 és notablement superior en el cas de les dones, amb 102 pensions, davant les 26 que hi ha reconegudes per als homes. Per trams de quantia, en el 41,40% dels casos s'ha concedit un import per aquest tipus de pensions que va dels 450,01 als 500,00 euros.

3.3.2. Anàlisi dels subsidis i altres prestacions i una referència especial a les derivades d'accidents laborals i malalties professionals

En aquest apartat es comenten les dades d'activitat referides als subsidis principals, que són prestacions de pagament periòdic i de durada temporal; indemnitzacions, que són prestacions econòmiques abonables d'una sola vegada, i altres prestacions, com la protecció familiar de caràcter econòmic, de les quals cal destacar que, el 2018, l'INSS ha abonat per incapacitat temporal 37.400.797,09 euros; per maternitat, paternitat i riscs, 53.202.827,17 euros, i per prestacions familiars, 24.850.447,23 euros.

En relació amb el règim de treballadors de la mar, el 2018 l'ISM ha abonat un total de 605.680,11 euros en concepte de subsidis per incapacitat temporal i altres prestacions.

3.3.2.1. Les prestacions de maternitat i paternitat

La maternitat, que des del 1995 està configurada com una contingència específica amb la finalitat de tenir cura del menor i potenciar la relació d'afectivitat mare/fill en aquests primers moments, dona lloc a la percepció d'un subsidi que el 2018 té una durada de fins a 16 setmanes (un fill) o, en el cas de part múltiple, 2 setmanes més a partir del segon fill, igual que en el cas de fill amb discapacitat.

El 2018, s'han reconegut 7.165 prestacions de maternitat: 7.052 han estat percebudes per la mare i 103 pel pare. Això representa un 2,93 % més que el 2017, en què hi hagué 6.961 prestacions, 6.851 percebudes per la mare i 110 pel pare. L'INSS ha abonat subsidis de maternitat per un import de 42.000.166 euros, la qual cosa ha suposat un augment del 5,4 % en relació amb el 2017. (Vegeu el quadre IIIA-3.31.)

Durant el 2018, l'INSS també ha abonat 8.785,70 euros corresponents a subsidis de maternitat no contributiva, és a dir, a les treballadores per compte d'altri o per compte propi que, en cas de part, compleixen tots els requisits establerts per accedir al subsidi de maternitat excepte el període mínim de cotització.

La prestació de paternitat, creada mitjançant la Llei orgànica 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes, l'abona directament l'INSS. D'acord amb el que preveu la Llei 9/2009, de 6 d'octubre, s'abonava des de l'1 de gener de 2017 durant un període ininterromput de quatre setmanes, que ha passat a 5 setmanes des del 5 de juliol de 2018 en aplicació de la Llei 6/2018, de 3 de juliol, de pressuposts generals de l'Estat, ampliables en el casos de part, adopció, guarda o acolliments múltiples en dos dies més per cada fill a partir del segon. (Vegeu el quadre IIIA-3.32.)

Com s'ha esmentat en la introducció, quan les prestacions de maternitat i paternitat se sol·liciten electrònicament a través de la plataforma La teva Seguretat Social, els tràmits es fan de manera automatitzada i instantània, per a la qual cosa els sol·licitants han de tenir abans del naixement o l'adopció del fill el nom d'usuari i la contrasenya de la Cl@ve Permanent (o bé han de disposar de DNI electrònic o certificat digital).

3.3.2.2. Les prestacions familiars

Les prestacions econòmiques de protecció a la família que es reconeixen als qui residexen en territori espanyol i compleixen els requisits establerts consisteixen en una assignació econòmica de pagament periòdic per cada fill menor de 18 anys o major d'aquesta edat afectat per una discapacitat en grau igual o superior al 65 %, en unes prestacions de pagament únic per naixement o adopció en casos de famílies nombroses monoparentals i en casos de mares amb discapacitat i també en una prestació per part o adopció múltiples.

Hi ha també una prestació no econòmica contributiva que consisteix a considerar com a període de cotització efectiva els supòsits d'excedència per tenir cura de fills o menors en règim d'acolliment o de guarda amb finalitats d'adopció o per tenir cura d'altres familiars.

Les prestacions familiars abonades per l'INSS es refereixen a les prestacions econòmiques per fill o menor a càrrec en règim d'acolliment familiar permanent o guarda amb finalitats d'adopció. Els 24.850.447,23 euros abonats per l'INSS el 2018 corresponen 5.296.259,52 euros per fill o menor acollit, 18.408.747,06 euros per fill o menor acollit amb discapacitat, 657.607,05 euros de prestació a tant alçat per naixement o adopció fill (185 LGSS) i 487.833,60 euros per part o adopció múltiple.

El mes de desembre de 2018, hi ha 2.861 beneficiaris que han percebut assignacions mensuals per un total de 1.330.599,30 euros per a 2.908 fills a càrrec causants de la prestació i de 18 anys o més amb un grau

de discapacitat igual o superior al 65 %, 1.723 per un import de 654.912,30 euros i 1.185 fills amb un grau de minusvalidesa igual o superior al 75 % per un import global de 675.687,00 euros. (Vegeu el quadre IIIA-3.33.)

Quant a l'assignació econòmica per fill o menor a càrrec sense discapacitat, o amb una discapacitat igual o superior al 33 %, hi ha un abonament semestral de la nòmina de desembre de 2018 de 3.841.930,36 euros corresponents a 18.556 causants menors de 18 anys sense discapacitat per un import de 2.622.620,86 euros, i un abonament per 2.551 causants menors de 18 anys amb una discapacitat igual o superior al 33 % per un import global de 1.219.309,50 euros. Per tant, aquestes prestacions familiars arriben a un total de 21.107 causants i les perceben un total d'11.872 beneficiaris que tenen a càrrec seu els menors que causen aquesta prestació.

Pel que fa a les prestacions de pagament únic, el 2018 s'han reconegut 486 prestacions familiars a famílies nombroses, un 3,95% menys en relació amb les 506 del 2017; 84 prestacions a famílies monoparentals, un 11,58% menys respecte a les 95 reconegudes el 2017, i també dues prestacions familiars amb mare discapacitada enfront d'una que es va reconèixer el 2017. L'import abonat per aquestes prestacions ha estat de 657.607,05 euros.

3.3.2.3. Les prestacions per risc per embaràs

La Llei 39/1999, de 5 de novembre, per promoure la conciliació de la vida familiar i laboral de les persones treballadores, d'acord amb el que preveu la Llei 31/1995, de 8 de novembre, de prevenció de riscs laborals, va implantar dins l'acció protectora de la Seguretat Social la prestació per risc durant l'embaràs.

Aquest subsidi va ser modificat a partir del 24 de març de 2007 mitjançant la Llei orgànica 3//2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes, tant pel que fa a la quantia com a la seva naturalesa, ja que va passar a ser considerada com una contingència professional.

El 2018, a les mútues col·laboradores amb la Seguretat Social s'han iniciat una mitjana mensual de 228,83 processos, amb 528 processos en vigor al final del 2018 i una durada mitjana dels processos acabats en el període de 82,97 dies. En el cas de l'INSS, les prestacions han significat 7.805,05 euros. (Vegeu el quadre IIIA-3.34.)

Les prestacions per risc durant la lactància natural varen ser creades mitjançant la Llei orgànica 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes. Es tracta d'una prestació del 100 % de la base reguladora de la incapacitat temporal per contingències professionals, que es percep des de l'inici de la suspensió fins que el fill compleix nou mesos o es produeix la incorporació al lloc de feina habitual o a un altre de compatible amb la situació.

3.3.2.4. Prestacions per tenir cura de menors afectats per càncer o una altra malaltia greu

El 2018, les prestacions per tenir cura de menors afectats per càncer o malaltia greu, incorporades en el sistema de la Seguretat Social el 2011 mitjançant la Llei 39/2010, de 22 de desembre, de pressuposts generals de l'Estat, han suposat per al conjunt d'entitats que gestionen la prestació 126 processos iniciats, 170 processos en vigor al final del període considerat i amb una durada mitjana dels processos acabats en el període de 421,37 dies. Els processos corresponen a les mútues col·laboradores amb la Seguretat Social, amb una despesa mitjana per procés acabat en el període de 19.409,11 euros. (Vegeu els quadres IIIA-3.35. i IIIA-3.36.)

3.3.2.5. Prestacions per cessament d'activitat

La prestació per cessament d'activitat, que actualment està regulada en el títol V de la Llei general de la Seguretat Social (Reial decret legislatiu 8/2015, de 30 d'octubre, pel

qual s'aprova el text refós de la Llei general de la Seguretat Social) i està gestionada per les mútues col·laboradores amb la Seguretat Social, abasta els treballadors autònoms compresos en el RETA que tenen coberta la protecció per contingències professionals (inclosos els del sistema especial de treballadors agraris per compte propi) i els treballadors per compte propi del règim especial de treballadors de la mar. El 2018, a les Balears s'han comptabilitzat 11 prestacions resoltes per motius econòmics, tècnics, productius o organitzatius (1.341 a escala nacional), 1 per violència de gènere i 5 per motius específics del col·lectiu (370 a escala nacional). (Vegeu el quadre IIIA-3.37.)

3.3.2.6. Les prestacions derivades d'accidents laborals i malalties professionals

El 2018, hi ha 3.287 pensions contributives d'accidents de treball i 250 de malalties professionals, amb unes pensions mitjanes de 956,59 euros i 975,98 euros respectivament.

El desembre de 2018, hi ha, en el conjunt del sistema de la Seguretat Social, 354.455 treballadors protegits per contingències professionals i 1.652 processos d'incapacitat temporal vigents, amb una durada mitjana dels processos amb alta de 30,97 dies. (Vegeu el quadre IIIA-3.38.)

Quant a la participació de les mútues col·laboradores amb la Seguretat Social, el 2018, amb un total de 349.277 treballadors protegits, registren 25.566 processos, amb una durada mitjana de 37,09 dies i un total de 787.438 dies de baixa. (Vegeu el quadre IIIA-3.39.)

En relació amb els treballadors amb incapacitat temporal per contingències professionals concertada amb l'INSS, hi ha hagut 6.711 dies de baixa corresponents a 77 processos. (Vegeu el quadre IIIA-3.40.)

Quant a malalties professionals, el 2018 se n'han comunicat 382 informes, 178 dels quals amb baixa (88 dones i 90 homes) i 204 sense baixa (117 dones i 87 homes). Hi ha hagut 332 informes comunicats (86,9 %) que corresponien al grup de malalties professionals causades per agents físics. (Vegeu el quadre IIIA-3.41.)

El 2018, hi ha hagut 130 informes que s'han tancat com a malaltia professional (MP), dels quals 57 han correspost a dones i 73 a homes.

Per sectors, l'hostaleria és el que acumula més nombre de processos tancats, amb 51 processos, 35 corresponents a dones —13 de les quals en el tram de 40 a 49 anys i 12 en el tram de 50 a 59 anys— i 16 a homes.

Des del 15 de desembre de 2015 i en relació amb les patologies que provenen de l'exposició laboral al risc d'amiant que deriven en malalties oncològiques (grup 6 de les MP) o amb malalties respiratòries derivades de l'exposició a pols d'aquesta substància (grup 4 de les MP), es manté en vigor un conveni de col·laboració entre l'INSS i la Comunitat Autònoma per dur a terme actuacions conjuntes destinades a avaluar, amb criteris facultatius homogenis, la pèrdua funcional i l'etiologia o la contingència professional que presenten el treballador afectat, de manera que es pugui valorar una possible situació d'incapacitat temporal i/o permanent i, si escau, del grau corresponent d'incapacitat amb tots els antecedents i els elements de judici necessaris.

Durant el 2018, ni el Grup de Treball ni la Comissió de Seguiment del Conveni no han detectat cap malaltia professional d'aquesta naturalesa a les Balears.

3.3.3. La despesa per incapacitat temporal

La incapacitat temporal (IT) es reconeix quan, per malaltia comuna o professional, per períodes d'observació o per accident laboral o no laboral, el treballador està imposibilitat temporalment per treballar i necessita assistència sanitària de la Seguretat Social.

Les mútues col·laboradores de la Seguretat Social, l'INSS i l'ISM pel que fa al règim especial de treballadors de la mar són les entitats que fonamentalment gestionen i controlen aquesta prestació econòmica.

L'import anual de la incapacitat temporal que ha abonat l'INSS el 2018 ha estat de 37.400.797,09 euros.

En relació amb els treballadors amb la incapacitat temporal de contingències comunes concertada amb l'INSS, hi ha hagut 931.279 dies de baixa corresponents a 23.870 processos.

A més, el 2018 l'ISM ha abonat un total de 605.680,11 euros per les prestacions d'incapacitat temporal que ha gestionat aquesta entitat.

Durant el període 2017-2020, està en vigor un conveni de col·laboració entre l'actualment denominat Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social, l'INSS i la Comunitat Autònoma de les Illes Balears a través de la Conselleria de Sanitat i Consum (de la qual depèn l'IB-Salut), per millorar la gestió i el control de la incapacitat temporal derivada de contingències comunes amb la finalitat d'aconseguir els objectius de racionalització de la despesa amb mesures com la informatització i la transmissió telemàtica dels informes a l'INSS —matèria en la qual la nostra comunitat és capdavantera a l'Estat—, l'emissió d'informes mèdics sobre la incapacitat temporal tenint en compte durades estàndard i temps òptims dels processos, l'accés per part del personal mèdic de l'INSS als historials clínics, etc.

3.3.4. Les mútues col·laboradores amb la Seguretat Social

Quant a les contingències professionals, les mútues col·laboradores amb la Seguretat Social cobreixen els riscs durant l'embaràs o la lactància natural, la incapacitat temporal i la incapacitat permanent, i la mort i la supervivència derivades d'accident de treball o malaltia professional, a més de la incapacitat temporal per contingències comunes quan se n'ha concertat la protecció.

No es disposa d'informació de l'import que han abonat el 2018 les mútues col·laboradores en relació amb la incapacitat temporal a les Illes Balears, encara que se'n preveu un increment respecte al 2017. Les úniques dades disponibles corresponen al 2017, any en què s'abonaren 139.530.642,39 euros.

Respecte a les contingències comunes, el 2018 les mútues col·laboradores amb la Seguretat Social han gestionat 119.154 processos, amb un total de 4.135.074 dies en situació d'incapacitat temporal, dels quals 3.619.520 dies corresponen a 112.973 processos de treballadors per compte aliè i 515.554 dies a 6.181 processos de treballadors per compte propi o autònoms.

El juliol de 2018, es va produir el rècord de treballadors del règim general amb les contingències comunes protegides per les mútues col·laboradores, 410.289 treballadors, que corresponien a 53.776 codis de compte de cotització. (Vegeu el quadre IIIA-3.42.)

3.3.5. Les prestacions de protecció per l'atur

El desembre de 2018, 79.217 beneficiaris constaven d'alta en les diferents modalitats de prestacions per atur (52.051 contributives, 25.964 assistencials i 1.202 de renda activa d'inserció). Això representa una disminució global del 1,94 % en relació amb els beneficiaris en la mateixa data de l'any 2017. (Vegeu els quadres IIIA-3.43. i IIIA-3.44.)

A la nòmina mensual de prestacions per desocupació de desembre de 2018 s'han abonat 67.613.971 euros, que representen un augment del 7,27 % respecte als 63.031.758 euros abonats al 2017. El 2018, la mitjana mensual de beneficiaris ha estat de 44.179 persones, que en relació amb la mitjana mensual de 45.575 del 2017 suposa una disminució interanual del 3,07 %. L'import mensual mitjà per beneficiari de la prestació per desocupació el mes de desembre de 2018 ha estat de 1.230,78 euros, un 10,58 % més que l'any anterior.

A més de l'import de la nòmina del mes de desembre, el SEPE ha abonat en concepte de cotitzacions a la Seguretat Social derivades de la nòmina 29.884.56 euros. Per tant, el total de la despesa el mes de desembre de 2018 ha estat de 97.498.532 euros.

La informació sobre els beneficiaris es desglossa per sexes, trams d'edat i tipus: prestació de desocupació de nivell contributiu (PDC); subsidi per desocupació (SD), que correspon al nivell assistencial; renda activa d'inserció (RAI), que constitueix una renda econòmica vinculada a fer accions en matèria de polítiques actives d'ocupació que no comportin retribucions salarials, i ajuda econòmica del Programa d'Activació per a l'Ocupació (PAO), dirigida a aturats de llarga durada que han esgotat qualsevol altra prestació. (Vegeu els quadres de l'IIIA-3.45. al IIIA-3.48.)

També s'inclouen les dades dels 17.755 beneficiaris estrangers d'aquestes prestacions: 9.689 dones i 8.066 homes, i la taxa de cobertura del total de beneficiaris del mes de desembre de 2018. (Vegeu els quadres IIIA-3.49. i IIIA-3.50.)

4. Salut, qualitat de vida i serveis sanitaris

Resum

Aquest informe descriu, a partir de fonts administratives i considerant els àmbits públic i privat, el perfil del sistema sanitari de les Illes Balears, i proporciona una informació exhaustiva dels seus elements primordials, com ara els recursos físics i humans, els paràmetres relatius a l'estat de salut de la població i, finalment, la informació sobre la satisfacció i l'opinió dels usuaris, que, al cap i a la fi, és el factor clau a l'hora de valorar la legitimitat mateixa del sistema.

Altrament, s'ha de posar en relleu que una part dels indicadors que s'inclouen en aquest apartat —modalitat de cobertura sanitària, despesa sanitària pública, resultats del baròmetre sanitari…— es comparen amb la resta de comunitats autònomes, de manera que és possible apreciar les diferències entre els sistemes sanitaris i també els efectes de les diferents polítiques autonòmiques.

Així doncs, amb els continguts que s'exposen a continuació es proporciona una eina que permet, d'una banda, divulgar la informació bàsica del sistema sanitari de les Illes i, de l'altra, ajudar els investigadors que elaboren anàlisis comparatives de polítiques sanitàries.

4.1. Introducció

Salut i qualitat de vida són termes que mantenen una estreta relació. L'estat de salut d'un país, comunitat o regió, juntament amb altres variables de caràcter socioeconòmic, ajuda a determinar el nivell de desenvolupament i de qualitat de vida dels seus habitants. Els serveis sanitaris són el conjunt d'elements i recursos, tant públics com privats, que permeten gaudir d'un bon nivell de salut i, per tant, de bona qualitat de vida.

A continuació, s'exposen, de forma descriptiva, unes taules i uns indicadors per conèixer certes característiques sobre el nivell de salut de la població de les Illes Balears, així com el gruix del seus serveis sanitaris estructurats, entre atenció primària i atenció especialitzada.

A l'hora de redactar el capítol s'ha mantingut el criteri de l'edició anterior de donar especial rellevància als principals elements que configuren el sistema sanitari de les Illes Balears, en què cohabiten amb una relació de complementarietat sector públic i privat. La Illes Balears són la comunitat, juntament amb Madrid i Catalunya, on es mantenen nivells més elevats de desenvolupen de la sanitat de titularitat privada de l'Estat espanyol. El doble assegurament o doble cobertura és un fet característic del sistema. Cal dir que majoritàriament la informació sobre recursos disponibles i l'activitat es refereix a atenció especialitzada, ja que estan més reglats i desenvolupats, oficialment, els sistemes d'informació sanitària corresponents a aquest segment d'activitat.

Un fet característic del sistema sanitari de les Illes Balears és l'alt nivell d'innovació i de tecnologia de la xarxa assistencial balear. Disposa d'una taxa de 37 equips per milió d'habitants, una de les més altes del país (Espanya: 29,89 per milió d'habitants).

Cal destacar també la informació reflectida sobre els recursos humans tant de la xarxa pública com de la privada, la vinculació que tenen i l'evolució al llarg del període 2010-2017.

Des del vessant de la casuística atesa a la nostra comunitat, hi ha ordenats els quinze grups més freqüents als hospitals públics. Per tal de completar adequadament la incidència i la prevalença, caldria poder disposar d'informació sobre els centres de titularitat privada.

Juntament amb la informació sobre activitat i recursos assistencials, es complementa el capítol amb activitat relacionada amb salut pública i activitat investigadora. Aquesta darrera manté uns alts nivells de desenvolupament.

Per acabar, a fi de millorar la informació disponible sobre l'estat de la situació, es recomana desenvolupar i incorporar informació sobre activitat i despesa concertada amb el sector privat, activitat i despesa efectuada a conseqüència de l'atenció a persones estrangeres, tant comunitàries com extracomunitàries, així com, entre d'altres, informació sobre pressuposts d'ingressos i despeses liquidats del sector públic.

4.2. Recursos

4.2.1. Recursos estructurals: centres, serveis i establiments

És competència de la Conselleria de Salut atorgar les autoritzacions sanitàries, tant de funcionament com de modificació, als centres, serveis i establiments sanitaris de les Illes Balears.

Segons el Reial decret 1277/2003, de 10 d'octubre, pel qual s'estableixen les bases generals sobre autorització de centres, serveis i establiments sanitaris, es considera:

Centre sanitari: Conjunt organitzat de mitjans tècnics i instal·lacions en què professionals capacitats, per la seva titulació oficial o habilitació professional, realitzen bàsicament activitats sanitàries per tal de millorar la salut de les persones. Els centres sanitaris poden estar integrats per un o diversos serveis sanitaris, que constitueixen la seva oferta assistencial.

Servei sanitari: Unitat assistencial, amb organització diferenciada, dotada dels recursos tècnics i professionals capacitats, per la seva titulació oficial o habilitació professional, per realitzar activitats sanitàries específiques. Pot estar integrat en una organització l'activitat principal pot no ser sanitària.

Establiment sanitari: Conjunt organitzat de mitjans tècnics i instal·lacions en què professionals capacitats, per la seva titulació oficial o habilitació professional, realitzen bàsicament activitats sanitàries de dispensació de medicaments o d'adaptació individual de productes sanitaris.

Biobanc: Establiment públic o privat, sense ànim de lucre, que acull una o diverses col·leccions de mostres biològiques d'origen humà amb fins d'investigació biomèdica organitzades com una unitat tècnica amb criteris de qualitat, ordre i destí, amb independència que albergui mostres amb altres finalitats.

Segons les dades del Registre de Centres, Serveis i Establiments Sanitaris de les Illes Balears, replicats en el Registre Nacional de Centres, a hores d'ara hi ha 3.507 recursos sanitaris autoritzats. (Vegeu el quadre III-4.1.)

4.2.2. Centres hospitalaris

Les Balears disposen de 25 hospitals, dels quals 11 (44 %) són de dependència pública, i 14 (56 %), de titularitat privada. (Vegeu el quadre III-4.2.)

El nombre d'hospitals públics no s'ha modificat en els darrers anys. L'IBSALUT gestiona actualment 10 hospitals (40 %): set d'aguts, dos de mitjana i llarga estada i un de psiquiàtric. El Consell d'Eivissa té al seu càrrec un hospital residència que està, al mateix temps, en el catàleg de residències per a gent gran i en el catàleg d'hospitals i que gestiona 5 llits d'activitat sanitària, mentre que la mútua d'accidents de treball gestiona una clínica de 40 llits.

El nombre d'hospitals de la xarxa privada ha augmentat, ja que ha passat d'11 a 14 (+27 %) en els darrers 5 anys. Gestionen 1.386 llits i atenen bàsicament pacients aguts.

Els 13 hospitals privats suposen el 35 % de l'oferta de llits de les Balears.

Per illes podem observar que Mallorca concentra 18 hospitals, 12 dels quals són a la capital; Eivissa té 3 hospitals autoritzats, la mateixa xifra que Menorca, i Formentera té 1 hospital públic.

4.2.3. Alta tecnologia i finalitat assistencial

Avui dia hi ha 3.851 llits hospitalaris als 25 centres amb internament autoritzats i 123 sales d'operacions. La finalitat assistencial dels hospitals públics és bàsicament d'atenció general, amb 2.046 llits, al quals cal afegir 206 llits en centres de mitja i llarga estada a Mallorca; l'Hospital Residència Assistida Cas Serres a Eivissa, amb 5 llits, i l'Hospital Psiquiàtric, amb 168. La finalitat assistencial dels centres privats és també de tipus general o medicoquirúrgica, ja que bona part del seu pressupost assistencial es dedica a aquesta activitat.

La dotació d'alta tecnologia dels hospitals de les Illes Balears és de 291 equips, dels quals 189 (65 %) pertanyen al sistema públic i 102 (35 %) a la xarxa privada. Es pot observar que hi ha 23 equips de TAC (47 % públics) i 21 de ressonàncies magnètiques (33 % públiques), la qual cosa dona una taxa global (públic i privat) de 37 per milió d'habitants, una de les més altes del país (Espanya: 29,89 per milió d'habitants). (Vegeu els quadres III-4.3. i IIIA-4.1.)

4.2.4. Llits instal·lats

Tot i que la tendència general és la disminució del recurs llit i l'increment de l'activitat especialitzada ambulatòria, a les Balears durant el període 2010-2017 hi ha hagut un increment de llits tant instal·lats com en funcionament amb més intensitat a la xarxa privada. La disminució de llits a la xarxa pública durant l'any 2017 s'ha produït perquè a l'Hospital Cas Serres s'han comptat exclusivament els llits destinats a l'activitat sanitària (5) i no els destinats a l'ús residencial.

Per contra, les incubadores en funcionament s'han reduït en els dos àmbits assistencials en consonància amb la disminució de la natalitat, i ha augmentat el nombre de sales d'operacions.

El 5,4 % dels llits instal·lats es destinen a mitjana i llarga estada. Aquest és un recurs cada vegada més demanat per una societat que envelleix i que requereix un altre tipus de cures. La majoria d'aquests llits són del sistema públic. Curiosament, no hi ha llocs d'hospital de dia geriàtric als centres públics. (Vegeu el gràfic III-4.1. i el quadre IIIA-4.2.)

4.2.5. Professionals

Als centres de salut d'atenció primària hi treballen 1.688 professionals sanitaris (personal mèdic i d'infermeria i altres professionals). No es disposa d'informació sobre l'ocupació que es genera a la resta de centres i establiments sanitaris sense internament.

Tanmateix, el sistema d'atenció especialitzada proporciona ocupació a 16.961 professionals, dels quals 12.093 (70 %) formen part del sistema públic. En el sistema privat d'atenció especialitzada hi treballen 4.868 professionals (30 % del total). Com es pot observar en el gràfic III-17, en el període 2010-2017 el nombre de professionals del sistema públic s'ha incrementat un 6 %, mentre que el privat ho ha fet en un 29 %. Cal remarcar que els models de vinculació dels metges especialistes són molt diferents en els dos àmbits assistencials; en el sistema privat el 74 % dels especialistes no estan vinculats a l'hospital (són metges col·laboradors), mentre que aquesta figura és pràcticament inexistent als hospitals públics. (Vegeu els gràfics III-4.2. i III-4.3. i el quadre IIIA-4.3.)

Per primera vegada s'incorporen en aquest informe els quadres de l'evolució dels diferents tipus de professionals durant el període 2010-2017, tant en nombre com en taxes per 1.000 habitants, i a més l'evolució del personal vinculat a les diferents especialitats mediques. (Vegeu el gràfic III-4.4. i els quadres IIIA-4.4. i IIIA-4.5.)

Entre els professionals sanitaris, cal distingir el personal vinculat (personal amb estatut

de pertinença o amb relació contractual amb els centres), el personal col·laborador i els metges interns residents. El personal sanitari vinculat a les Illes Balears durant l'any 2017 ha estat de 15.651 professionals, del quals 12.057 pertanyen a la xarxa pública i 3.594 a la xarxa privada. D'altra banda, el personal col·laborador està representat per 1.310 professionals amb algun tipus de presència als centres; aquests fan la seva activitat majoritàriament en el sector privat (97 %).

4.2.6. Activitat

Les principals dades d'activitat d'atenció especialitzada del 2017, tant de l'àmbit públic com del privat, vénen classificades per àrees: hospitalització, assistència quirúrgica, assistència obstètrica, consultes, activitat diagnòstica, urgències i altres activitats especialitzades. (Vegeu el quadre III-4.4.)

Pel que fa a l'activitat d'atenció primària, destaca l'increment de les visites urgents d'infermeria, amb un 62 % més el 2018 respecte al 2011, i amb un 14 % les visites mèdiques. També hi ha hagut una quasi recuperació de les visites de metge de família respecte al 2011. Aquestes circumstàncies s'expliquen, en part, per l'augment de targetes sanitàries individuals i probablement per la implantació del programa de pacients crònics complexos i avançats. (Vegeu els quadres III-4.5. i IIIA-4.6. i el gràfic IIIA-4.1.)

4.2.7. Modalitat cobertura sanitària

L'Enquesta Europea de Salut a Espanya (EESE) s'adreça al conjunt de persones de 15 anys i més residents en habitatges familiars de tot el territori nacional i es publica cada cinc anys, per aquest motiu la darrera enquesta publicada és de l'any 2014. A Espanya, l'EESE del 2014 ha estat feta per l'Institut Nacional d'Estadística (INE), amb la col·laboració del Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat (MSSSI), que estableixen la necessitat de disposar de dades fiables sobre l'estat de salut; la utilització i l'accés als serveis sanitaris, i els determinants de la salut dels països de la Unió Europea (UE). D'aquesta enquesta se'n desprèn que a les Balears el 71 % de la població disposa exclusivament de cobertura sanitària pública; prop de l'1 % disposa exclusivament de cobertura privada, i el 26 % de totes dues. Tot i que és la comunitat, amb Madrid, amb un percentatge més alt de persones que tenen doble cobertura, a hores d'ara no hi ha un registre autonòmic per conèixer el nombre, la penetració per illes i l'evolució dels ciutadans de les Balears que tenen assegurances d'assistència sanitària privada. (Vegeu el gràfic III-4.5. i el quadre IIIA-4.7.)

4.2.8. Pressupost i despesa sanitària

A les Balears, durant els darrers anys, els pressuposts inicials per habitant destinats a sanitat havien ocupat les darreres posicions entre les comunitats autònomes, juntament amb Andalusia, Madrid i la Comunitat Valenciana. No obstant això, en aquest darrer any (2019) hi ha hagut un augment del pressupost, amb la qual cosa s'ha situat a la posició novena de les disset comunitats autònomes. (Vegeu el gràfic III-4.6. i el quadre IIIA-4.8.)

En interpretar les dades, és important tenir en compte que un 7,3 % de la despesa sanitària pública d'Espanya no es recull territorialitzada en l'estadística.

Així, la despesa sanitària pública consolidada del sector va ser de 63.494.000 euros, que representen el 5 % del PIB. La despesa per capita mitjana va ser de 1.370 euros per habitant. (Vegeu el quadre III-4.6.)

En relació amb la població, el 2017 les comunitats amb més despesa sanitària pública varen ser el País Basc (1.710 euros per habitant), el Principat d'Astúries (1.625 euros per habitant) i Extremadura (1.585 euros per habitant).

Les comunitats amb menys despesa sanitària pública varen ser Andalusia (1.153 euros per habitant), la Comunitat de Madrid (1.254 euros per habitant), les Illes Canàries (1.334 euros per habitant) i les Illes Balears (1.353 euros per habitant).

Pel que fa a la despesa hospitalària per habitant a les Illes Balears, al 2017 i a l'àmbit

públic arriba a 778,2 euros, gairebé un 4,0 % més que l'any precedent, mentre que a l'àmbit privat la despesa és de 273,2 euros (4,9 %). (Vegeu el gràfic III-4.7. i el quadre IIIA-4.9.)

4.3. Esperança de vida

L'esperança de vida a una determinada edat és el nombre d'anys que s'espera que visqui una persona a partir d'aquesta edat.

A les Illes Balears, l'esperança de vida en néixer dels homes és de 80,4 anys i de les dones 85,4 anys. L'esperança de vida en néixer de les dones és més alta que la dels homes des de principi del segle XX.

L'esperança de vida dels homes als 65-69 anys és de 19,2 anys, mentre la de les dones és de 22,7 anys. L'esperança de vida de les dones és més alta que la dels homes a tots els grups d'edat, i la diferència es fa més petita a mesura que augmenta l'edat.

4.4. Mortalitat

4.4.1. Mortalitat general

La taxa bruta de mortalitat és la relació entre el nombre de defuncions d'un any determinat i la població mitjana del mateix any. Expressa el nombre de defuncions per habitants. La taxa bruta de mortalitat a les Illes Balears l'any 2017 va ser de 720 casos per 100.000 habitants. Per illes, 760 a Mallorca, 620 a Menorca i 550 a Eivissa-Formentera.

La taxa de mortalitat ajustada per edat és una taxa fictícia que es calcula per poder comparar la mortalitat de poblacions amb distinta estructura d'edat. S'utilitza una població de referència estandarditzada. Les taxes ajustades a la població mundial estàndard foren: 280 a Illes Balears, 290 a Mallorca, 230 a Menorca i 270 a Eivissa-Formentera.

4.4.2. Mortalitat per malalties no transmissibles

A les Illes Balears, les causes més freqüents de mort són les malalties del sistema circulatori en dones i els tumors en homes. En ambdós sexes, el tumor més freqüent com a causa de mort és el de pulmó i les malalties del sistema circulatori més freqüents són les cerebrovasculars.

4.4.3. Mortalitat per causes externes

La mortalitat més freqüent per causes externes és el suïcidi, amb una taxa de 12 casos per 100.000 homes i de 6 casos per 100.000 dones. En segon i tercer lloc hi ha els ofegaments i les caigudes accidentals respectivament. Els accidents de trànsit ocupen el quart lloc. Hi ha una tendència a la disminució de la mortalitat per accidents de trànsit. L'any 2017 hi va haver 68 víctimes mortals en 3.783 accidents. El 75 % dels morts es varen produir en accidents en vies interurbanes.

Pel que fa a la mortalitat per accidents laborals, l'any 2017, a les Illes Balears, es varen produir 11 accidents laborals mortals.

4.4.4. Mortalitat per malalties transmissibles

Les malalties transmissibles que causen la mortalitat més alta són la SIDA i la grip/pneumònia. La mortalitat per aquestes causes ha disminuït en el decurs dels anys.

La mortalitat per la SIDA ha passat de 34 casos el 2000 (25 homes i 8 dones) a 22 casos el 2017 (18 homes i 4 dones).

Pel que fa a la mortalitat per grip/pneumònia, s'ha de tenir en compte que afecta persones amb més risc de morir i que segurament està infranotificada pel fet que la causa de mort que consta en els pacients pluripatològics pot ser una altra, encara que el desencadenant de la mort sigui la grip. L'any 2011, moriren 189 persones per grip/pneumònia (92 homes i 97 dones). L'any 2017, en moriren 168 (86 homes i 82 dones).

Quadre III-4.1. Centres, serveis i establiments sanitaris de les Illes Balears (2019)									
		Tipus de centre, servei, establiment	Autoritzats 15/07/2019	Per illes				Per titularitat	
				Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera	Públic	Privat
Biobancs	B.1	Biobancs de tumors	1	1	0	0	0	1	
	B.2	Altres biobancs	2	2	0	0	0	2	
Centres amb internament (hospitals)	C.1.1	Hospitals generals	19	13	3	2	1	7	12
	C.1.2	Hospitals especialitzats	1	0	0	1	0	1	
	C.1.3	Hospitals de mitja i llarga estada	4	4	0	0	0	2	2
	C.1.4	Hospitals de salut mental i tractament de toxicomanies	1	1	0	0	0	1	
Centres ambulatoris	C.2.1	Consultes mèdiques	265	193	26	46	0		265
	C.2.2	Consultes d'altres professionals sanitaris	295	236	30	27	2		295
	C.2.3.1	Centres de salut	54	42	5	6	1	54	
	C.2.3.2	Unitats bàsiques de salut	98	83	6	9	0	98	
	C.2.4	Centres polivalents	258	199	16	41	2		258
	C.2.5.1	Clíniques dentals	482	389	31	59	3		482
	C.2.5.10	Centres de reconeixements	77	61	8	7	1		77
	C.2.5.2	Centres de reproducció humana assistida	7	4	1	2	0		7
	C.2.5.3	Centres d'interrupció voluntària de l'embaràs	3	3	0	0	0		3
	C.2.5.5	Centres de diàlisi	5	5	0	0	0		5
	C.2.5.6.1	Centres de diagnòstic per la imatge	15	13	1	1	0		15
	C.2.5.6.2	Laboratori d'anàlisis clíniques	34	28	4	2	0		34
	C.2.5.7	Unitats mòbils d'assistència sanitària	19	18	0	0	1		19
	C.2.5.8	Centres de transfusió	3	1	1	1	0	3	
	C.2.5.9	Bancs de teixits	1	1	0	0	0	1	
	C.2.5.90.1	Mútues d'accidents de treball i malalties professionals de la Seguretat Social (MATMPSS)	22	15	4	3	0	22	
	C.2.5.90.2	Centres especialitzats en medicina estètica	27	24	0	3	0		27
	C.2.5.90.3	Centres especialitzats en fisioteràpia i rehabilitació	39	26	3	9	1		39
	C.2.5.90.4	Altres centres especialitzats	203	161	21	19	2		203
	C.2.90.1	Proveïdors d'assistència sanitària domiciliària	211	161	21	28	1		211
	C.2.90.2	Altres proveïdors d'assistència sanitària	9	7	1	1	0		9
Serveis sanitaris en una organització no sanitària	C.3.1	Serveis sanitaris a empreses de prevenció de riscs laborals	93	74	12	7	0	4	89
	C.3.2	Serveis sanitaris en centres sociosanitaris	19	17	0	2	0	4	15
	C.3.3	Serveis sanitaris en centres ludicoesportius i balnearis	2	2	0	0	0		2
	C.3.4	Serveis sanitaris en centres penitenciaris	4	2	1	1	0	4	
	C.3.5	Serveis sanitaris en centres d'atenció a drogodependències/addiccions	16	11	2	3	0	14	2
	C.3.6	Serveis sanitaris a empreses	1	1	0	0	0		1
	C.3.7	Altres serveis sanitaris integrats en una organització no sanitària	49	45	1	3	0		49
Establiments	E.3	Òptiques	178	145	18	14	1		178
	E.4	Ortopèdies	23	17	4	2	0		23
	E.5	Establiments d'audioprótesis	73	57	10	5	1		73
AMB	AMB	Ambulàncies	452	332	47	66	7	175	277
FAR	FAR	Farmàcies	442	356	40	42	4		442
TOTAL			**3.507**	**2.750**	**317**	**412**	**28**	**393**	**3.114**

Font: Registre de Centres, Serveis i Establiments Sanitaris de les Illes Balears i Registre Nacional 2019

Quadre III-4.2. Hospitals a les Illes Balears (2019)

			Dependència patrimonial							
			Seguretat Social	Comunitat Autònoma	Consell	Mútues d'accidents de treball i malalties professionals	Privats	Total hospitals	Total llits hospitalaris	% de llits instal·lats
Dependència funcional	IB-Salut	Sistema Nacional de Salut						7	2.046	53,1
		Comunitat Autònoma						3	374	9,7
		Consell						1	5	0,1
	Privats	Mútues d'accidents de treball i malalties professionals						1	40	1,0
		Privats						13	1.386	36,0
		Total hospitals	4	4	3	1	13	25		
		Llits hospitalaris	1.727	425	273	40	1.386		3.851	
		% llits instal·lats	44,8	11,0	7,1	1,0	36,0			100

Font: Elaboració pròpia a partir del Catàleg N Hospitals 2019 i del Registre de Centres, Serveis i Establiments Sanitaris de les Illes Balears 2019

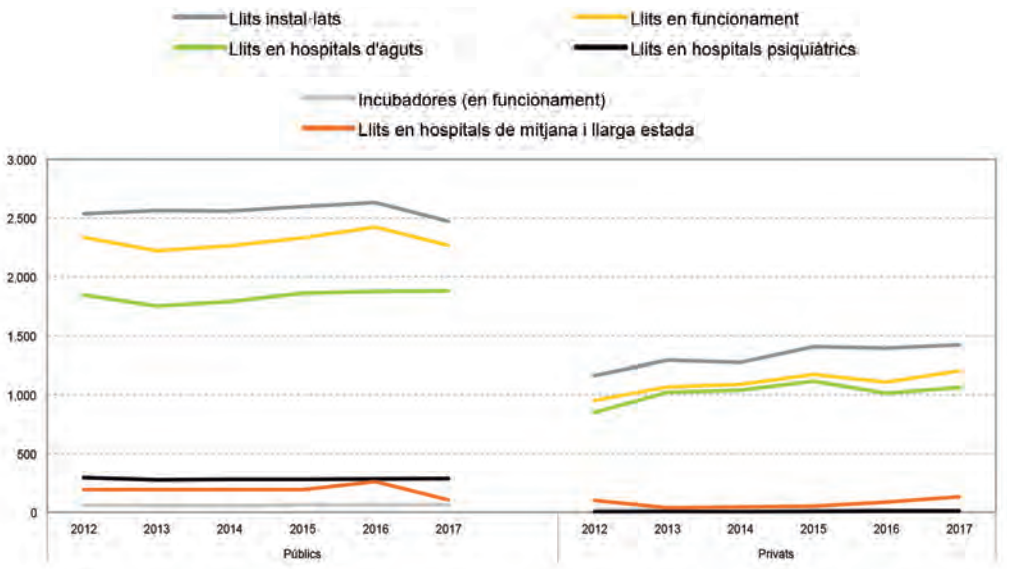
Quadre III-4.3. Dotació dels equips d'alta tecnologia dels hospitals de les Illes Balears per finalitat assistencial i dependència (2019)

	Total	Públics	Privats
Llits instal·lats	**3.851**	**2.425**	**1.426**
Sales d'operacions	**123**	**69**	**54**
Alta tecnologia	**291**	**189**	**102**
TAC	23	11	12
RM	21	7	14
GAM	6	4	2
HEM	8	3	5
ASD	8	3	5
LIT	4	1	3
ALI	4	3	1
SPECT	1	0	1
PET	2	1	1
MAMOS	21	10	11
DO	12	4	8
DIAL	181	142	39

Font: Elaboració pròpia a partir del Catàleg N Hospitals 2019

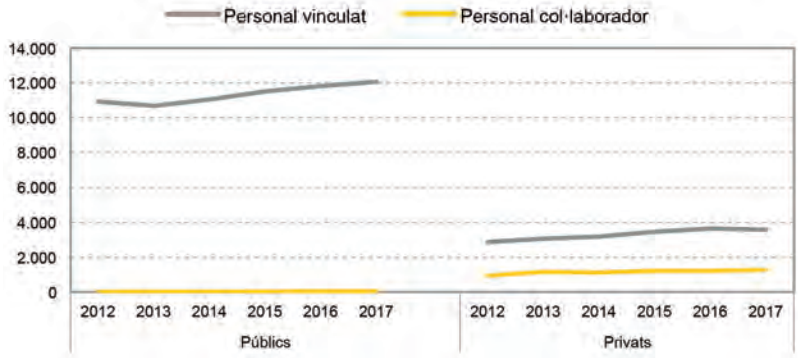
TAC (tomografia axial computeritzada)
RM (ressonància magnètica)
GAM (càmera gamma)
HEM (sala d'hemodinàmica)
ASD (angiografia per sostracció digital)
LIT (litotrícia extracorpòria per ones de xoc)
ALI (accelerador de partícules)
SPECT (tomografia per emissió de fotons)
PET (tomografia per emissió de positrons)
MAMOS (mamògraf)
DO (densitòmetres ossis)
DIAL (equips d'hemodiàlisi).

Gràfic III-4.1. Evolució dels llits instal·lats als hospitals de les Illes Balears per titularitat del centre (2012-2017)

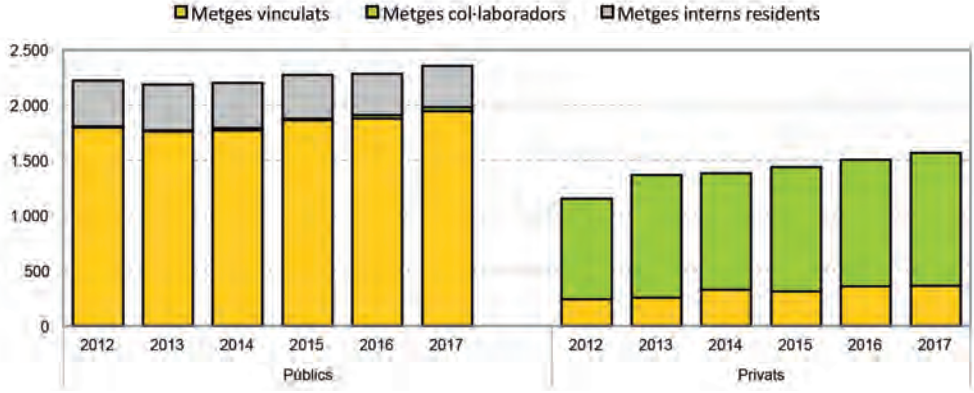
Font: Elaboració pròpia a partir del Sistema d'Informació d'Atenció Especialitzada (SIAE) 2017

Gràfic III-4.2. Evolució del personal total en el sistema sanitari de les Illes Balears (2012-2017)

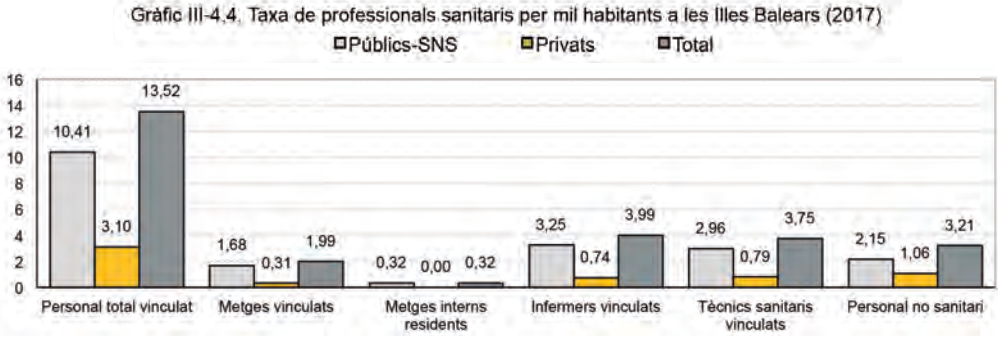
Font: Elaboració pròpia a partir del Sistema d'Informació d'Atenció Especialitzada (SIAE) 2017

Gràfic III-4.3. Evolució dels metges en el sistema sanitari de les Illes Balears (2012-2017)

Font: Elaboració pròpia a partir del Sistema d'Informació d'Atenció Especialitzada (SIAE) 2017

Gràfic III-4.4. Taxa de professionals sanitaris per mil habitants a les Illes Balears (2017)

Font: Sistema d'Informació d'Atenció Especialitzada (SIAE)

Quadre III-4.4. Principals dades d'activitat en els sistemes públic i privat d'atenció especialitzada a les Illes Balears per àrees (2017)

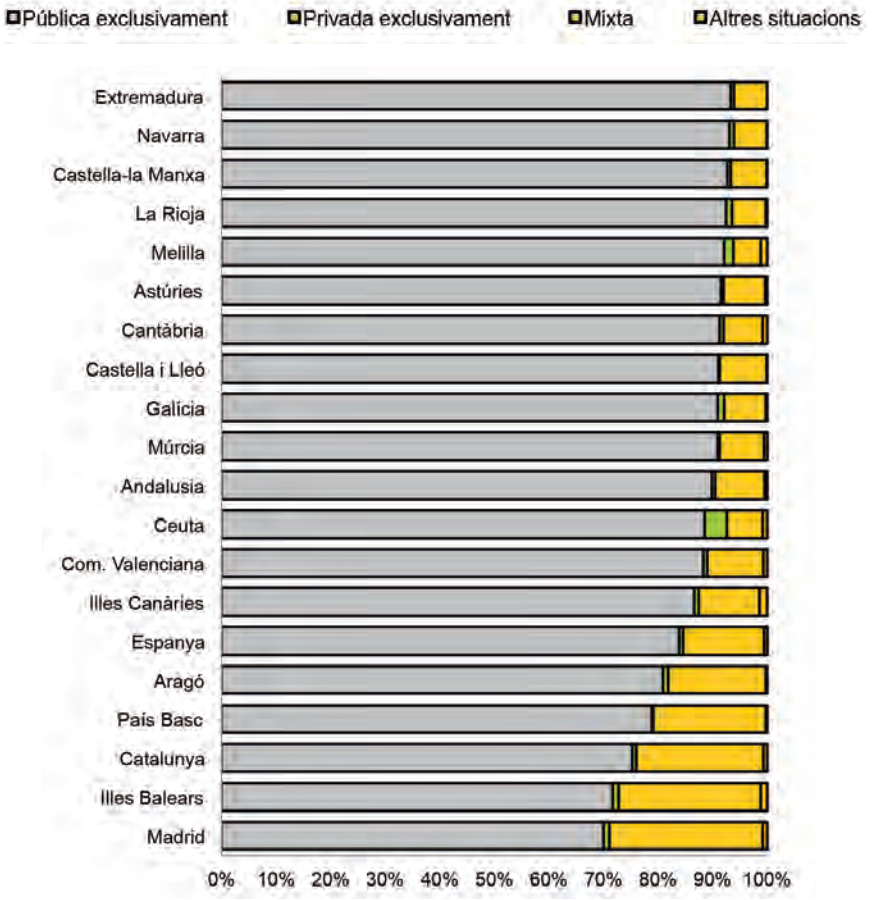
		Públics-SNS	Privats	Total	% públic
Hospitalització	Llits en funcionament	2.268	1.204	3.472	65,3
	Altes	90.121	67.914	158.035	57,0
	Estades	650.520	351.611	1.002.131	64,9
	Altes per 1.000 hab.	77,84	58,66	137	57,0
	Estades per 1.000 hab.	561,84	303,68	866	64,9
	Estada mitjana	7,22	5,18	12	58,2
	Index d'ocupació	78,58	80,01	159	49,5
	Index de rotació	39,74	56,41	96	41,3
	Mortalitat (% d'altes per defunció)	4,24	1,34	5,58	76,0
A. quirúrgica	Intervencions amb ingrés	30.025	25.823	55.848	53,8
	Intervencions CMA	23.800	19.175	42.975	55,4
	La resta d'intervencions	17.586	21.609	39.195	44,9
	Total intervencions	71.411	66.607	138.018	51,7
	Freqüentació: total intervencions per 1.000 hab.	61,68	57,53	119	51,7
	Taxa d'ambulatorització: % intervencions CMA	44,22	42,61	87	50,9
A. obstètrica	Parts via vaginal	5.987	2.004	7.991	74,9
	Cesàries	1.452	915	2.367	61,3
	Total parts	7.439	2.919	10.358	71,8
	Nascuts vius	7.601	2.619	10.220	74,4
	Taxa de cesàries	19,52	31,35	51	38,4
	Index de fecunditat per 1.000 hab.	26,79	9,23	36	74,4
Consultes	Primeres consultes	486.728	478.310	965.038	50,4
	Consultes totals	1.594.486	1.257.136	2.851.622	55,9
	Freqüentació: nombre de consultes per 1.000 hab.	1.377,13	1.085,76	2.463	55,9
	Percentatge de primeres / totals	30,53	38,05	69	44,5
Activitat diagnòstica	Angiografia digital	1.034	1319	2.353	43,9
	Gammagrafia	6.302	3.000	9.302	67,7
	Mamografia	24.401	28.747	53.148	45,9
	PET	2.494	659	3.153	79,1
	Ressonància magnètica	48.804	64.600	113.404	43,0
	SPECT	989	376	1.365	72,5
	TAC	79.324	49.145	128.469	61,7
	Biòpsies	83.261	20.222	103.483	80,5
	Necròpsies	251	2	253	99,2
	Colonoscòpies	11.736	10.848	22.584	52,0
	Broncoscòpies	1.628	250	1.878	86,7
	ERCP	464	81	545	85,1
	Angiografia digital per 1.000 hab.	0,89	1,14	2	43,8
	Gammagrafia per 1.000 hab.	5,44	2,59	8	67,7
	Mamografia per 1.000 hab.	21,07	24,83	46	45,9
	PET per 1.000 hab.	2,15	0,57	3	79,0
	Ressonància magnètica per 1.000 hab.	42,15	55,79	98	43,0
	SPECT per 1.000 hab.	0,85	0,32	1	72,6
	TAC per 1.000 hab.	68,51	42,45	111	61,7
	Colonoscòpies per 1.000 hab.	10,14	9,37	20	52,0
	Broncoscòpies per 1.000 hab.	1,41	0,22	2	86,5
	ERCP per 1.000 hab.	0,40	0,07	0,47	85,1
Urgències	Altes	442.780	348.571	791.351	56,0
	Ingressos	58.205	34.200	92.405	63,0
	Trasllats	2.610	1.588	4.198	62,2
	Defuncions	418	207	625	66,9
	Total urgències ateses	504.013	384.566	888.579	56,7
	Percentatge d'urgències ingressades	11,55	8,89	20	56,5
	Pressió d'urgències	65,45	51,87	117	55,8
	Freqüentació per 1.000 hab.	435,31	332,14	767	56,7
Altres	Total sessions HD	106.593	16.779	123.372	86,4
	Visites en hospitalització a domicili	13.784	325	14.109	97,7
	Estudis d'hemodinàmica	3.558	2.330	5.888	60,4
	Tractaments de radiologia intervencionista	5.215	1225	6.440	81,0
	Sessions en accelerador lineal	31.077	428	31.505	98,6
	Altres sessions de radioteràpia	192	0	192	100,0
	Sessions de fisioteràpia	901.066	645.672	1.546.738	58,3
	Sessions d'hemodiàlisi	45.050	14.162	59.212	76,1
	Sessions de diàlisi peritoneal	16.326	0	16.326	100,0

Font: Sistema d'Informació d'Atenció Especialitzada (SIAE)

Quadre III-4.5. Activitat total d'atenció primària IB-Salut (2011-2018)									
		Atenció primària							
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Medicina de família	Consultes	3.858.830	3.596.147	3.563.614	3.625.058	3.671.677	3.771.468	3.776.817	3.827.802
	Centre	3.827.534	3.563.273	3.530.395	3.592.212	3.637.316	3.737.825	3.742.500	3.791.146
	Domicili	31.296	32.874	33.219	32.846	34.361	33.643	34.317	36.656
	Freqüentació	4,38	4,07	4,04	4,06	4,06	4,11	4	4
	Cons./MF/dia	30,30	28,99	28,94	29,39	29,58	29,95	29,31	29,16
	Cons./MF/dom./dia	0,25	0,27	0,27	0,27	0,28	0,27	0,28	0,27
Pediatria	Centre	696.384	662.723	658.646	655.296	657.752	665.514	647.356	651.033
	Domicili	196	201	309	159	356	167	72	77
	Freqüentació	5	4	4	4	4	4	4	4
	Cons./ped./dia	22	21	21	21	21	21	21	21
Infermeria	Centre	2.496.461	2.444.945	2.469.537	2.532.775	2.555.198	2.720.298	2.760.754	2.779.914
	Domicili	116.797	117.775	121.243	119.415	118.435	120.780	130.590	136.533
	Freqüentació	3	2	3	3	3	3	3	3
	Cons./inf./dia	18	19	19	20	19	19	18	18
	Cons./inf./dom./dia	1	1	1	1	1	1	1	1
		Punt d'atenció continuada (PAC) / Servei d'urgència d'atenció primària (SUAP)							
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Metges	Consultes	552.314	549.082	591.473	614.344	658.832	667.361	634.151	631.827
	Centre	544.815	540.091	580.689	600.198	640.308	646.257	612.581	610.046
	Domicili	7.499	8.991	10.784	14.146	18.524	21.104	21.570	21.781
Infermeria	Consultes	251.886	303.557	378.991	396.198	401.040	402.144	414.282	408.995
	Centre	244.752	294.641	368.846	383.801	386.663	385.689	394.816	389.168
	Domicili	7.134	8.916	10.145	12.397	14.377	16.455	19.466	19.827

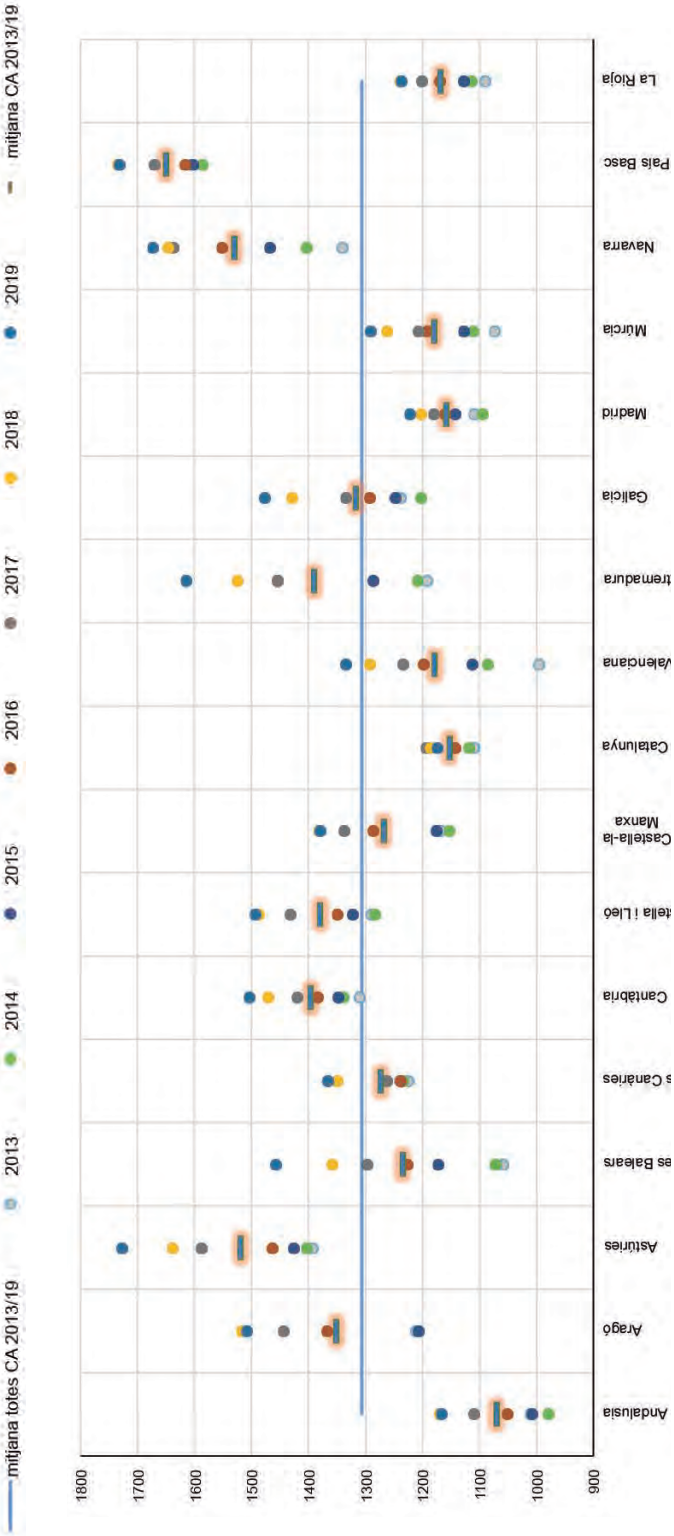
Font: IB-Salut

Gràfic III-4.5. Modalitat de la cobertura sanitària (exclusiva) de la població de 15 anys i més per sexes i comunitats autònomes (2014)

Font: Enquesta Europea de Salut a Espanya (EESE) 2014

Gràfic III-4.6. Pressupostos inicials per comunitats autònomes (euros per habitant) (2013-2019)

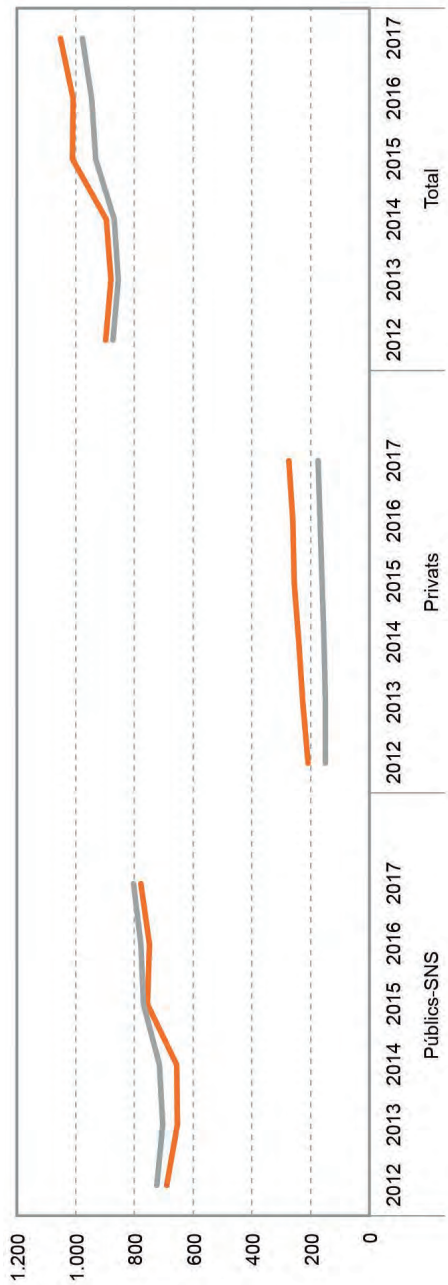

Font: Pressupostos inicials per habitant destinats a sanitat MS.
Nota: dades de població corresponents a les xifres de població publicades per l'Institut Nacional d'Estadística.

Quadre III-4.6. Despesa sanitària pública consolidada segons la comunitat autònoma (2017)			
	Milions d'euros	Percentatge sobre el PIB	Euros per habitants
Andalusia	9.692	6,2%	1.153
Aragó	2.047	5,6%	1.556
Astúries	1.681	7,3%	1.625
Illes Balears	1.557	5,1%	1.353
Canàries	2.875	6,5%	1.334
Cantàbria	850	6,4%	1.462
Castella i Lleó	3.687	6,5%	1.514
Castella-la Manxa	2.783	6,9%	1.363
Catalunya	10.330	4,6%	1.388
Com. Valenciana	6.804	6,3%	1.379
Extremadura	1.708	9,1%	1.585
Galícia	3.910	6,5%	1.443
Madrid	8.121	3,7%	1.254
Múrcia	2.269	7,5%	1.540
Navarra	1.030	5,2%	1.608
País Basc	3.706	5,2%	1.710
La Rioja	444	5,4%	1.420
Espanya	63.494	5,5%	1.370

Font: Estadística de Despesa Sanitària Pública (EGSP)

Gràfic III-4.7. Despesa hospitalària per habitant (en euros) a Espanya i a les Balears per titularitat del centre (2012-2017)

Font: Sistema d'Informació d'Atenció Especialitzada (SIAE)

4.4.5. Mortalitat per causes relacionades amb el tabac i l'alcohol

La mortalitat associada al consum de tabac fa referència a les morts causades per malalties relacionades amb el consum de tabac. Aquestes malalties són: tumors malignes (llavi, boca, faringe, esòfag, estómac, colorrectal, fetge, vies biliars, pàncrees, laringe, tràquea, bronquis, pulmó, coll d'úter, ovari, bufeta, ronyó, leucèmia mieloide), malalties cardiovasculars (cardiopatia isquèmica, vasculars cerebrals, vasculars perifèriques) i malalties respiratòries (malaltia pulmonar obstructiva crònica —MPOC—, altres malalties respiratòries). Les causes més freqüents de mort atribuïbles al tabac són els tumors malignes amb una freqüència del 46,1 % (50,5 % en homes i 39,6 % en dones). La segona causa són les malalties cardiovasculars, amb una freqüència del 37 % (31,9 % en homes i 44,6 % en dones).

Segons l'OMS, les causes de mort relacionades amb el consum d'alcohol són: càncer d'esòfag, càncer de laringe, hepatopatia i cirrosi hepàtica i causes externes (traumatismes). L'any 2017, la taxa de mortalitat relacionada amb el consum alcohol fou de 29 per 100.000 en homes i de 12 per 100.000 en dones.

4.5. Morbiditat

4.5.1. Altes hospitalàries per grans grups diagnòstics

Es mostren els 15 grups més freqüents dels diagnòstics hospitalaris atesos als hospitals públics de les Illes Balears en el període 2011-2018, el nombre total d'altes generades i el percentatge d'aquestes sobre el total. En general, l'evolució de les dades és estable en la distribució dels grups excepte l'any 2018, amb la davallada de casuística de l'aparell circulatori. A més, l'increment de patologia respiratòria és constant cada any. (Vegeu el quadre III-4.7.)

4.5.2. Malalties de declaració obligatòria

Les malalties de declaració obligatòria són malalties fonamentalment infeccioses, sotmeses a vigilància, les quals els professionals sanitaris han de comunicar a l'autoritat sanitària. En els darrers anys hi ha hagut un augment de les malalties de transmissió sexual, amb més freqüència la infecció gonocòccica i la sífilis. La infecció gonocòccica ha passat de tenir una taxa de 13,5 per 100.000 habitants el 2012 a una taxa de 43,5 per 100.000 habitants el 2017. La sífilis ha passat d'una taxa de 6,6 per 100.000 habitants el 2010 a una taxa de 18,5 per 100.000 habitants el 2017.

4.5.3. Incidència de càncer

Les dades de la incidència de càncer provenen del Registre de Càncer de Mallorca. El càncer més freqüent en dones és el de mama, seguit del de còlon. El càncer més freqüent en els homes és el de pròstata, seguit del de pulmó i el de còlon.

4.5.4. Víctimes d'accidents de trànsit

Segons la Direcció General de Trànsit, a les Illes Balears, el 2017 hi va haver 5.017 ferits en accidents de trànsit. Un 7,8 % varen ser hospitalitzats i el 92 % no va necessitar hospitalització. La taxa de víctimes totals (morts i ferits) per mil accidents fou de 1.344.

4.5.5. Víctimes d'accidents de treball

El sector en el qual es produeixen més accidents laborals continua sent el de la construcció. Segons el Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social, a les Illes Balears, l'any 2017 es varen produir 19.972 accidents laborals, dels quals el 99 % foren lleus. Pel que fa als accidents greus i molt greus, el nombre es manté estable respecte a l'any anterior.

4.6. Estat de salut

4.6.1. Percepció subjectiva de la salut

La percepció subjectiva de la salut fa referèn-

cia a la idea que la persona té sobre el seu estat de salut, del qual és molt bon indicador.

En l'Enquesta nacional de salut (ENS) del 2017, el 81,9 % de la població balear considera que el seu estat de salut és bo o molt bo. Les dones perceben el seu estat de salut pitjor que els homes. Així, el 77,9 % de les dones consideren el seu estat de salut bo o molt bo, mentre que els homes ho consideren en un 85,9 %.

Pel que fa a la percepció de malaltia, el 56,5% de la població adulta pensa que té algun problema crònic de salut. Aquesta percepció és superior en les dones, amb un 62,2%, que en els homes, amb un 50,7%.

Això ens indica que les dones tenen pitjor percepció subjectiva de la seva salut que els homes.

4.6.2. Limitació de l'activitat

La limitació de l'activitat fa referència a la percepció subjectiva de limitació detectada per mitjà de les enquestes de salut.

Segons l'ENS del 2017, a les Illes Balears hi hagué un 15,9 % de persones que varen declarar limitació per fer les activitats de la vida quotidiana en els darrers 6 mesos. Declararen limitació un 13,6 % d'homes i un 17,3 % de dones.

A partir dels 65 anys, algun grau de dificultat per fer les activitats de la vida quotidiana afecta l'11,8 % de la població; en el cas dels homes, un 8 %, menys que en el cas de les dones, un 14,9 %.

Pel que fa al dolor, un 45,1 % de la població més gran de 15 anys manifesta algun grau de dolor durant les darreres quatre setmanes. En el 7 % dels casos aquest dolor és limitant. El dolor afecta el 38,3 % dels homes i és limitant en un 4,9 % dels casos. En el cas de les dones, el dolor afecta el 51,9 % i és limitant en un 9,2 % dels casos.

Això ens indica que les dones viuen amb més limitació de l'activitat que els homes.

4.7. Salut maternoinfantil

4.7.1. Mortalitat infantil

La taxa de mortalitat infantil és un indicador clau per a l'OMS quan es vol tractar d'identificar les condiciones socioeconòmiques d'una població. També pot donar una idea de la política de planificació familiar, les condicions de salut mediambientals i, en general, el desenvolupament socioeconòmic d'una societat. A les Balears, l'any 2017 aquesta taxa va ser de 3,01/1.000 nascuts vius (3,21 homes i 2,80 dones). Aquests valors s'han mantingut estables en els darrers anys i han estat similars als del conjunt d'Espanya. Tot i que darrerament es descriu una tendència ascendent, cal tenir en compte que la quantitat de casos és molt petita i que un nombre reduït pot provocar aquest efecte. Són taxes que es troben en l'interval corresponent al de països desenvolupats. (Vegeu el gràfic III-4.8. i el quadre IIIA-4.10.)

Juntament amb la mortalitat infantil, són rellevants les dades sobre naixements. La taxa de natalitat (nombre de naixements per 1.000 habitants per any) a les Illes Balears ha disminuït al llarg d'aquests anys. L'any 2010, la taxa era d'11, mentre que l'any 2017 ha estat de 8,80, tot i que s'ha mantingut per sobre de la taxa d'Espanya al llarg de tot el període. (Vegeu el quadre III-4.8.)

4.7.2. Naixements segons l'edat de la mare

Per complementar aquesta informació, s'ha recollit el percentatge de nascuts vius de mares menors de 20 anys, que ha disminuït durant el període 2010-2016. L'any 2010, aquest percentatge va ser d'un 2,42 % del total de nascuts; en canvi, l'any 2016 va ser d'un 1,89 %. Cal destacar que aquest indicador s'ha mantingut a les Illes Balears per sota de la mitjana estatal durant tot el període. (Vegeu el quadre III-4.9.)

Pel que fa a la mitjana d'edat de les mares quan tenen el primer fill, a les Illes Balears, l'any 2017 ha estat de 31,68 anys, mentre que a la resta de l'Estat aquesta edat ha es-

tat de 32,08 anys. Una conseqüència descrita a la bibliografia d'aquest ascens en l'edat de maternitat és l'augment de naixements d'infants de baix pes, en relació amb l'augment d'embarassos múltiples i fecundació *in vitro* en aquestes edats.

4.7.3. Naixements segons el pes del nounat

Amb referència als nounats a terme amb pes per sota dels 2.500 grams, les Illes Balears han mantingut una tendència per sota de la mitjana estatal, excepte el darrer any del qual tenim resultats, en què se situen per sobre. (Vegeu els quadres III-4.10. i III-4.11.)

4.7.4. Interrupció voluntària de l'embaràs

L'any 2017, s'ha incrementat el nombre d'interrupcions voluntàries de l'embaràs respecte a l'any anterior. En els darrers quatre anys, es veu que hi ha una tendència a l'augment. El grup d'edat amb més casos és el de 25 a 29 anys. La taxa dels 14 a 44 anys és de 13,9 per mil dones. La taxa més alta és manté en la de l'any 2011, amb 15 casos per cada mil dones.

4.8. Hàbits i estils de vida relacionats amb la salut

4.8.1. Consum de tabac

El tabaquisme és la principal causa de mort evitable, ja que és un factor de risc de malalties del sistema circulatori i de tumors malignes.

Les dades sobre el consum de tabac s'obtenen de les enquestes de salut. L'ENS del 2017 ens indica que la prevalença del consum de tabac és del 30,8 % en homes i del 24,2 % en dones. Aquestes dades apunten un augment de 2 punts percentuals des de l'any 2011, tant en homes com en dones.

La majoria de persones que fumen diàriament consumeixen més de 10 cigarretes, en el cas dels homes, un 59,4 %, i en el de les dones, un 51,9 %. El percentatge de dones que fuma més de 20 cigarretes és superior al dels homes.

Pel que fa als grups d'edat, la prevalença més alta (36 %) és la del grup d'edat de 30 a 44 anys, seguit del de 45 a 59 anys, amb una prevalença 28,6 %. En aquest darrer grup, la prevalença en homes (27,1 %) és inferior que la prevalença en dones (30,2 %).

4.8.2. Consum d'alcohol

En l'ENS del 2017, un 23,8 % dels homes i un 26,2 % de les dones declararen no haver consumit mai alcohol. Un 16,7 % va declarar consumir alcohol diàriament, un 22,8 % dels homes i un 10,7 % de les dones. La mitjana d'alcohol consumit diàriament és de 14 grams. Aquest consum augmenta els caps de setmana (de divendres a diumenge) tant en homes com en dones.

El consum intensiu d'alcohol almenys una vegada al mes es produeix en el 3,25 % de la població, més en homes que en dones.

La prevalença del consum d'alcohol en el darrer any és de 89,3 %, i la prevalença d'estats d'embriaguesa en el darrer any és de 20,6 %

Pel que fa al consum d'altres drogues, el cànnabis és la droga més consumida a totes les edats, amb una prevalença del 48,3 % entre els 15 i els 64 anys d'edat.

4.8.3. Sobrepès i obesitat

Es considera sobrepès un índex de massa corporal entre 25 i 29 kg/m^2. Les dades de l'ENS del 2017 indiquen que a les Illes Balears el sobrepès afecta un 31,1 % de la població adulta (més gran de 17 anys). Es considera obesitat un índex de massa corporal igual o superior a 30 kg/m^2. Les dades de l'ENS del 2017 indiquen que a les Illes Balears l'obesitat afecta un 15,5 % de la població adulta. Tant el sobrepès com l'obesitat són més freqüents en homes que en dones.

El segon estudi de la prevalença de l'obesitat infantil i juvenil a les Illes Balears (EPOIB-II)

s'ha duit a terme el curs 2016-2017 entre els alumnes de primer i sisè d'educació primària i els de quart d'educació secundària obligatòria matriculats en centres educatius públics, concertats i privats de les Illes Balears. Aquest estudi ha utilitzat com a valors de referència les taules de l'Organització Mundial de la Salut (OMS, 2015) i ha considerat sobrepès un IMC >+1SD i ≤+2SD i obesitat un IMC >+2SD. S'ha detectat una prevalença d'obesitat infantil del 10,4 %. Quan s'ha calculat la prevalença de l'obesitat juntament amb el sobrepès s'han obtingut dades superiors en els homes que en les dones.

4.8.4. Consum de fruites i verdures

L'ENS del 2017 indica que a les Illes Balears el 49,4 % de la població consumeix fruita fresca diàriament i el 50,7 % consumeix diàriament verdures i hortalisses. El consum diari de fruites i verdures és superior en dones que en homes. L'1,3 % de la població no ha consumit mai fruita. El 0,7 % de la població no ha consumit mai verdures. El percentatge de dones que no ha consumit mai fruita és superior al d'homes. El percentatge d'homes que no ha consumit mai verdures és superior al de dones.

4.8.5. Activitat física en el temps lliure

Segons l'ENS del 2017, el 60,4 % de la població no fa activitat física en el temps lliure. Quant al nivell d'activitat física, el percentatge de dones que fan activitat de nivell moderat és superior al d'homes, mentre que el percentatge d'homes que fa activitat de nivell alt és superior al de dones. El percentatge de població infantil (d'1 a 14 anys) que passa el temps lliure davant una pantalla una hora o més al dia és de 95,2 % en cap de setmana i de 92,5 % de dilluns a divendres. Aquest percentatge és superior en homes que en dones.

4.9. Altres

4.9.1. Formació, recerca i innovació a l'àmbit sanitari

El 22 de març de 2018, s'ha signat el conveni de col·laboració entre el Govern de les Illes Balears, el Servei de Salut i la Universitat de les Illes Balears per a la participació de les institucions sanitàries en la recerca i la docència dels ensenyaments relacionats amb les ciències de la salut. Aquest conveni estableix un acord de col·laboració per a l'ús conjunt dels serveis públics sanitaris de caràcter assistencial de les Illes Balears per a la docència de grau i postgrau i la formació continuada dels ensenyaments universitaris per obtenir títols oficials que habiliten per exercir les professions sanitàries. A més, aquest conveni reconeix la categoria d'hospital universitari a l'Hospital de Son Llàtzer, que es converteix, així, en el segon hospital amb aquesta categoria a les Illes Balears.

D'altra banda, el 22 de febrer de 2018, s'ha subscrit un conveni entre l'Institut de Salut Carlos III i la Comunitat Autònoma de les Illes Balears per fomentar la investigació en cures en el Sistema Nacional de Salut mitjançant l'organització d'activitats dirigides a garantir la presència d'investigació en cures de salut en les polítiques nacionals i regionals sobre planificació i gestió de la investigació i promoure l'activitat investigadora i innovadora dels professionals.

Quant a la formació sanitària especialitzada, l'any 2018 ha continuat l'augment progressiu de l'oferta de places a les Illes Balears, que ha arribat a 152 (un 10 % superior a l'oferta de l'any 2017). Cal destacar que en aquesta oferta s'hi han incorporat per primera vegada a les Balears especialistes en formació en cirurgia cardíaca i en cirurgia plàstica, estètica i reparadora. (Vegeu el gràfic III-4.9.)

Pel que fa a la formació continuada, l'any 2018 s'ha aprovat el Decret 29/2018, de 14 de setembre, pel qual es regulen la Comissió de Formació Continuada de les Professions Sanitàries de les Illes Balears, el procediment d'acreditació i les activitats de col·laboració i avaluació que duen a terme experts avaluadors, així com les indemnitzacions que se'n deriven. Aquest decret té com a objectiu millorar la representativitat i la participació dels col·lectius professionals sanitaris en la Comissió de Formació Continuada de les Professions Sanitàries de les Illes Balears, i el funcionament i la transparència

del procediment d'acreditació d'activitats de formació sanitària continuada i de selecció i indemnització dels experts avaluadors.

En relació amb l'acreditació d'activitats formatives, el 2018 s'han tramitat 2.167 sol·licituds, un 19% més que l'any anterior, de les quals s'han acreditat un 89, %, un 7,7% menys que el 2017. (Vegeu el quadre III-4.12.)

En matèria de recerca sanitària, l'Institut d'Investigació Sanitària de les Illes Balears (IDISBA) ha sol·licitat l'acreditació com a institut d'investigació sanitària a l'Institut de Salut Carlos III el mes de març de 2018, i s'ha sotmès a les auditories corresponents els dies 16, 17 i 18 de novembre. El 31 de desembre de 2018 encara no ha estat comunicada la resolució del procediment.

Organitzativament, l'organigrama de l'IDISBA s'ha reforçat mitjançant la constitució del Consell Social i Empresarial el 24 de setembre de 2018, com a òrgan encarregat d'assessorar el patronat de l'entitat i fomentar la participació de la societat civil en el disseny de les seves estratègies.

Quant als resultats de l'activitat científica de l'IDISBA, el 2018 ha continuat la tendència positiva en els indicadors de resultats, especialment pel que fa a la qualitat de la producció científica, com es reflecteix en l'augment del factor d'impacte acumulat, de quasi 2.000 punts, i de l'índex d'impacte mitjà, que entre el 2014, en què es va crear, i el 2018 ha experimentat un creixement proper al 30%.(Vegeu el quadre III-4.13.)

Durant el 2018, s'han consolidat els programes propis de dinamització de la recerca en salut de l'IDISBA, que inclouen programes de captació i estabilització del talent investigador (Programa de pràctiques d'estiu Garcia-Palmer, Programa d'incorporació de Junior Leaders RADIX, Programa d'incorporació d'investigadors postdoctorals FOLIUM) i de promoció de la ciència excel·lent (Programa de projectes col·laboratius intramurals SYNERGIA, Programa de projectes pilots PRIMUS). Entre els efectes derivats d'aquestes accions cal destacar l'increment significatiu de la plantilla de l'IDISBA, que ha augmentat un 63,5 % d'ençà que es va crear.

Pel que fa al Comitè Ètic d'Investigació de les Illes Balears (CEI-IB), s'ha acreditat com a comitè d'ètica de la investigació amb medicaments (CEIm) mitjançant la Resolució de 10 de gener de 2018, en compliment del Reial decret 1090/2015, de 4 de desembre, pel qual es regulen els assaigs clínics amb medicaments, els Comitès d'Ètica de la Investigació amb Medicaments i el Registre Espanyol d'Estudis Clínics. Aquesta acreditació certifica el CEI-IB com a avaluador d'estudis clínics amb medicaments d'ús humà, en resposta a la demostració del compliment dels requisits establerts en el RD 1090/2015. Entre les modificacions introduïdes en el CEI-IB per assegurar el compliment d'aquests criteris, destaca la incorporació en la composició d'un representant dels pacients, amb la finalitat d'incorporar la visió d'aquests en els dictàmens emesos.

A més, el CEI-IB ha avaluat 234 protocols el 2018, un creixement de més del 200 % respecte a l'any anterior. El CEI-IB també ha estat el CEIm de referència de quatre assaigs clínics. (Vegeu el gràfic III-4.10.)

4.9.2. Baròmetre sanitari

Conèixer el grau de satisfacció dels ciutadans respecte als serveis sanitaris públics és una eina molt important que permet avaluar la qualitat del sistema sanitari. Per una banda, aquesta informació ajuda a identificar àrees de millora i, per l'altra, fa possible que els decisors en matèria de política sanitària rebin els inputs generats de la relació dels usuaris i ciutadans amb els serveis sanitaris.

Per fer una aproximació a les expectatives i experiències de les persones que utilitzen el sistema sanitari, es proposa utilitzar alguns dels indicadors del Baròmetre sanitari, que és un estudi d'opinió que fa anualment el Ministeri de Sanitat, Serveis Social i Igualtat des de l'any 1993. Això permet, a més d'obtenir la informació de l'indicador, poder observar-ne l'evolució al llarg del temps. L'estudi ofereix informació desagregada i significativa de les Balears, cosa que fa possible comparar-ne els resultats amb els de la resta de comunitats autònomes i amb l'Estat. De totes les qüestions plantejades en l'enquesta, s'han seleccionat les que han sem-

blat més rellevants per analitzar la percepció que els usuaris i ciutadans tenen del sistema sanitari. (Vegeu el gràfic III-4.11. i el quadre IIIA-4.11.)

Pel que fa a la primera pregunta seleccionada, que mostra l'opinió dels usuaris sobre el funcionament del sistema sanitari basat en la pregunta: «De les afirmacions següents, quina expressa millor la seva opinió sobre el funcionament del sistema sanitari al nostre país?», s'observa un comportament similar a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears i a l'SNS. La majoria de les persones enquestades, al voltant del 70 %, en té una opinió bona, i aquest percentatge és encara més alt a la CAIB. Cal destacar l'efecte que ha tingut la transferència de competències a la CAIB en aquesta pregunta, ja que la disminució del percentatge de valoració positiva l'any 2003 ha quedat neutralitzada en els anys posteriors.

Un altre punt rellevant va ser la baixada de la bona valoració que es va produir en els anys 2012-2014, tant a les Balears com al conjunt de l'Estat en general, i l'augment de la valoració negativa en el període que coincideix amb la crisi i en relació amb les retallades que varen afectar la sanitat pública.

Pel que fa a les respostes que consideren que el sistema sanitari necessita canvis fonamentals o fins i tot refer-lo de nou, el percentatge d'aquesta resposta a les Balears ha passat aproximadament del 48 % l'any 1995 al 26 % l'any 2108. Al principi del període els resultats eren pitjors a la CAIB respecte a l'SNS, però aquesta tendència s'ha invertit al final del període i la valoració del conjunt de l'SNS està més de quatre punts per sobre de la que s'obté a les Balears.

Cal destacar que l'apartat d'aquesta pregunta que incideix sobre si es «necessita canvis fonamentals», començà durant els primers anys amb uns percentatges al voltant del 30% i, a poc a poc, ha disminuït fins a un 21,7%. Així i tot, els anys 2014 i 2015, aquest percentatge va augmentar i va tornar a xifres del 30 %. Finalment, l'apartat d'aquesta pregunta que correspon a la resposta: «està tan malament que necessita refer-lo» es manté constant per sota del 10 % pràcticament cada any.

També s'ha seleccionat una pregunta que valora l'atenció rebuda a atenció primària. Durant els deu darrers anys més del 85 % dels usuaris consideren que l'atenció rebuda ha estat molt bona. Destaca que la majoria dels anys aquest percentatge és més alt a les Balears que a la resta d'Espanya. (Vegeu el gràfic III-4.12. i el quadre IIIA-4.12.)

Pel que fa a les urgències, la valoració de l'atenció rebuda també obté una qualificació molt bona per part del 80 % de les persones enquestades i, en la majoria d'anys, aquest percentatge és superior en comparació amb la mitjana del país. (Vegeu el gràfic III-4.13. i el quadre IIIA-4.13.)

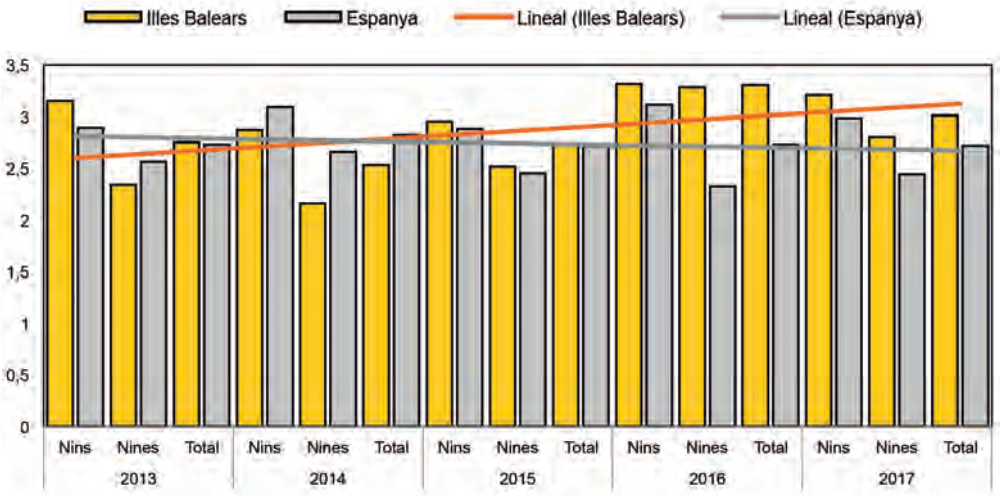
L'opinió del tracte rebut en atenció hospitalària també ha estat molt bona i segueix la mateixa tendència de les respostes a les altres preguntes. (Vegeu el gràfic III-4.14. i el quadre IIIA-4.14.)

Finalment, pel que fa a la percepció que tenen els usuaris sobre el comportament de la llista d'espera, es pot veure com a l'evolució del període 2000-2018 es va produir un empitjorament de la percepció coincidint amb el període de la crisi, que s'ha recuperat però sense arribar als percentatges anteriors. La percepció a les Illes Balears fluctua al voltant de la mitjana estatal. (Vegeu el gràfic III-4.15. i el quadre IIIA-4.15.)

Quadre III-4.7. Grans grups diagnòstics dels hospitals públics CAIB (2013-2018)												
	2013		2014		2015		2016*		2017		2018	
	Nombre	% de casos	Nombre	% de casos	Nombre	% de casos	Nombre	% de casos	Nombre	% de casos	Nombre	% de casos
Aparell respiratori	9.269	11,89%	10.201	12,89%	10.582	13,22%	7.630	11,42%	11.061	13,11%	11.666	13,67%
Aparell digestiu	8.338	10,70%	8.341	10,54%	8.388	10,48%	7.173	10,74%	8.349	9,90%	8.880	10,40%
Sistema musculoesquelètic	8.631	11,07%	8.283	10,46%	8.350	10,43%	7.218	10,81%	8.154	9,67%	8.769	10,27%
Embaràs, part i puerperi	9.129	11,71%	8.993	11,36%	8.960	11,19%	6.782	10,15%	8.112	9,62%	8.708	10,20%
Aparell circulatori	9.222	11,83%	9.493	11,99%	9.634	12,03%	7.392	11,07%	9.313	11,04%	8.532	10,00%
Ronyó i vies urinàries	4.839	6,21%	4.886	6,17%	5.415	6,76%	4.504	6,74%	5.659	6,71%	6.203	7,27%
Sistema nerviós	4.579	5,87%	4.640	5,86%	4.569	5,71%	3.446	5,16%	4.723	5,60%	4.965	5,82%
Sistema hepatobiliar i pancreàtic	4.158	5,33%	3.882	4,90%	3.955	4,94%	2.750	4,12%	3.579	4,24%	3.872	4,54%
Oïda, nas, boca i faringe	2.878	3,69%	2.828	3,57%	3.015	3,77%	2.589	3,88%	2.925	3,47%	3.551	4,16%
Pell, teixit subcutani i mama	1.993	2,56%	2.172	2,74%	2.194	2,74%	1.939	2,90%	2.266	2,69%	2.323	2,72%
Trastorns mentals	2.208	2,83%	2.284	2,89%	2.187	2,73%	1.724	2,58%	2.114	2,51%	2.214	2,59%
Malalties infeccioses i parasitàries	1.807	2,32%	1.809	2,29%	1.840	2,30%	1.504	2,25%	1.838	2,18%	2.164	2,54%
Endocrí, nutrició i metabolisme	1.535	1,97%	1.602	2,02%	1.583	1,98%	1.078	1,61%	1.540	1,83%	1.497	1,75%
Aparell reproductor femení	1.745	2,24%	1.715	2,17%	1.535	1,92%	1.198	1,79%	1.439	1,71%	1.468	1,72%
Patologia perinatal	1.638	2,10%	1.791	2,26%	1.588	1,98%	1.141	1,71%	1.378	1,63%	1.321	1,55%

Font: IB-Salut
(*) Sense dades del conjunt mínim bàsic de dades (CMBD) de l'Hospital de Son Llàtzer.

Gràfic III-4.8. Taxa de mortalitat infantil per 1.000 naixements vius (2013-2017)

Font: INE
*Nota: (a) / b) * 1.000, en què a) nombre de morts abans de complir l'any d'edat, durant un any, i b) nombre de nascuts vius durant aquest any.*

Quadre III-4.8. Taxa de natalitat de 1.000 nascuts vius a les Illes Balears i a Espanya (2010-2017)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Illes Balears	11,00	10,28	9,96	9,46	9,53	9,38	9,29	8,80
Espanya	10,42	10,07	9,69	9,11	9,20	9,02	8,80	8,41

Font: Ministeri de Sanitat, Consum i Benestar Social. INCLASNS. http://inclasns.msssi.es

Quadre III-4.9. Percentatge de nascuts de mares menors de 20 anys a les Illes Balears i a Espanya (2010-2016)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Illes Balears	2,42	2,09	2,05	1,97	1,75	1,46	1,89
Espanya	2,41	2,21	2,14	2,10	2,01	1,98	1,96

Font: Ministeri de Sanitat, Consum i Benestar Social. INCLASNS. http://inclasns.msssi.es

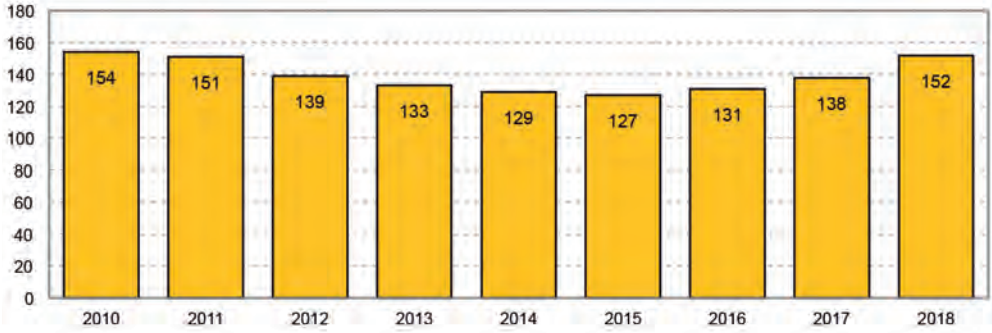
Quadre III-4.10. Percentatge de nounats a terme amb baix pes < 2.500 grams a les Illes Balears i a Espanya (2010-2016)							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Illes Balears	3,11	3,69	3,36	3,12	3,56	3,54	4,19
Espanya	3,83	3,84	3,84	3,89	3,87	4,05	3,96

Font: Ministeri de Sanitat, Consum i Benestar Social. INCLASNS. http://inclasns.msssi.es

Quadre III-4.11. Naixements a les Illes Balears i a Espanya segons el pes en néixer (2014-2017)								
	2014		2015		2016		2017	
	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears
Menys de 1.000 g	1.175	31	1.086	26	1.096	43	1.080	29
De 1.000 a 1.499 g	2.731	67	2.712	65	2.694	61	2.507	50
De 1.500 a 1.999 g	6.586	163	6.239	164	5.998	168	5.766	132
De 2.000 a 2.499 g	22.989	586	23.157	583	22.210	503	21.449	560
De 2.500 a 2.999 g	86.117	2.228	84.426	2.140	82.580	2.128	79.268	2.060
De 3.000 a 3.499 g	166.639	4.329	163.525	4.351	161.264	4.294	154.065	4.162
De 3.500 a 3.999 g	96.866	2.601	95.475	2.607	94.453	2.705	90.411	2.630
De 4.000 i més g	22.850	657	22.169	647	21.577	694	20.390	655
No consta	21.642	11	21.501	14	18.711	20	18.245	10
Total	**427.595**	**10.673**	**420.290**	**10.597**	**410.583**	**10.616**	**393.181**	**10.288**

Font: Institut Nacional d'Estadística

Gràfic III-4.9. Evolució de l'oferta de places de formació sanitària especialitzada a les Illes Balears (2010-2018)

Font: Direcció General de Recerca en Salut, Formació i Acreditació. Govern de les Illes Balears

Quadre III-4.12. Acreditació d'activitats de formació continuada per part de la Comissió de Formació Continuada de les Professions Sanitàries de les Illes Balears (2015-2018)

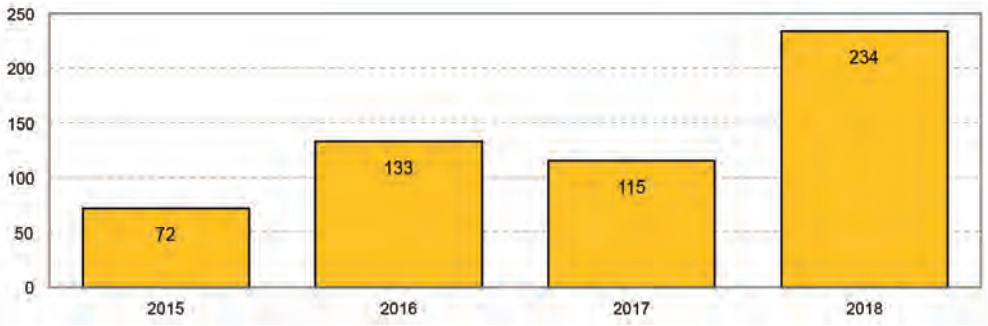
	2015	2016	2017	2018
Nre. de sol·licituds	5.535	3.268	1.821	2.167
% d'acreditacions	99	93	96,9	89,2

Font: Direcció General de Recerca en Salut, Formació i Acreditació. Govern de les Illes Balears

Quadre III-4.13. Evolució dels resultats d'indicadors de producció científica a l'Institut d'Investigació Sanitària de les Illes Balears (IdISBa) des que es va crear el 2014 (2014-2018)						
Activitats IdISBa		2014	2015	2016	2017	2018
Recursos humans	Nre. d'investigadors	512	595	596	681	764
	Nre. de grups d'investigació	45	53	53	53	54
	Personal propi	74	66	78	108	121
Projectes competitius	Nre. de projectes propis concedits	0	0	0	4	4
	Nre. de projectes nacionals públics concedits	26	28	25	34	30
	Nre. de projectes nacionals privats concedits	3	4	3	8	6
	Nre. de projectes internacionals totals concedits	4	1	1	4	3
Estudis clínics	Nre. d'estudis clínics iniciats	100	75	89	81	78
	Nre. d'estudis clínics actius	-	488	573	466	466
Publicacions*	Nre. de publicacions totals	385	412	414	432	424
	Nre. de publicacions indexades amb factor d'impacte	346	368	397	414	396
	% de publicacions en Q1	53	50	52	52	51
	% de publicacions en D1	23	20	20	22	19
	Factor d'impacte acumulat	1.280	1.417	1.697	1.829	1.886
	Índex d'impacte mitjà	3,7	3,85	4,27	4,42	4,76
Activitats de transferència	Patents	0	2	3	0	1

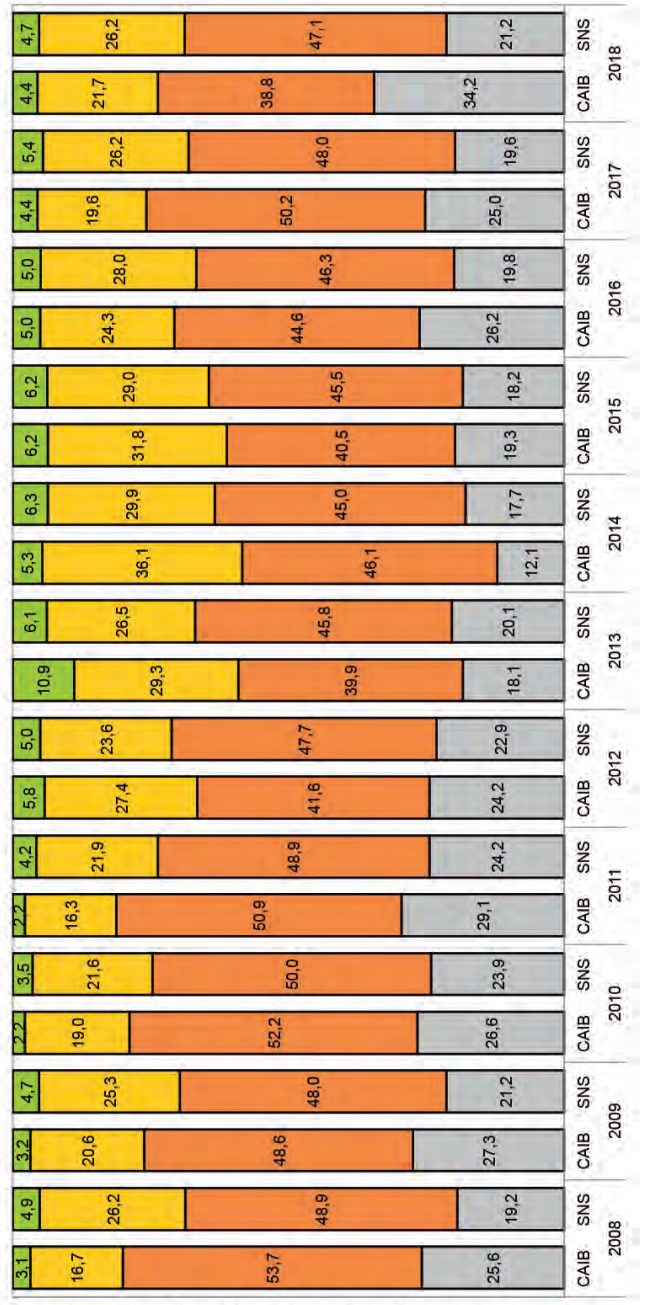
Font: Direcció General de Recerca en Salut, Formació i Acreditació. Govern de les Illes Balears

Gràfic III-4.10. Evolució del nombre de protocols avaluats per part del Comitè d'Ètica de la Investigació de les Illes Balears (CEI-IB) (2015-2018)

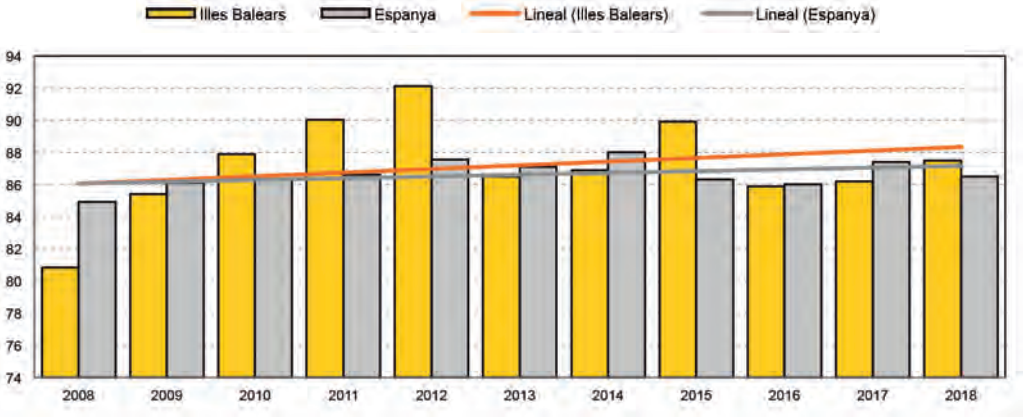
Font: Direcció General de Recerca en Salut, Formació i Acreditació. Govern de les Illes Balears

Gràfic III-4.11. De les afirmacions següents, quina expressa millor la seva opinió sobre el funcionament del sistema sanitari al nostre país (2008-2018). Comparativa CAIB i Sistema Nacional de Salut

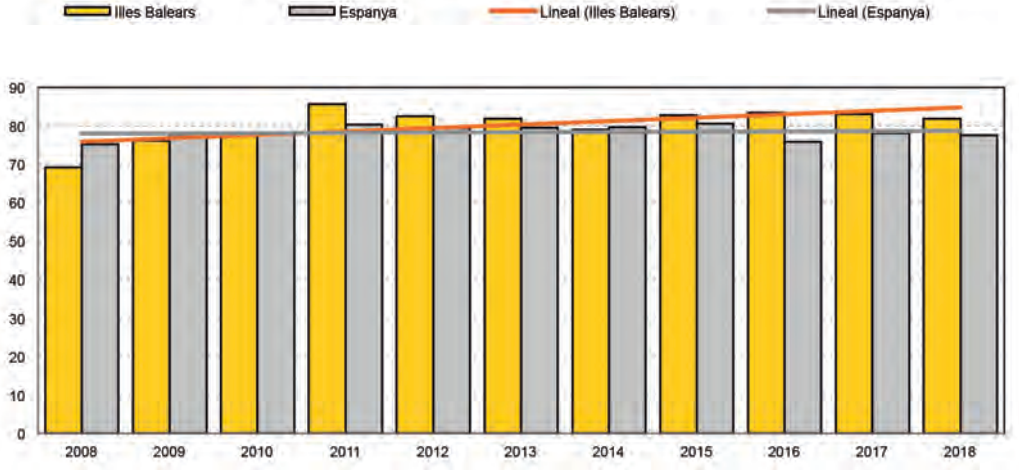
Font: Ministeri de Sanitat, Consum i Benestar Social

Gràfic III-4.12. Percentatge d'enquestats que considera que ha rebut una atenció bona o molt bona en atenció primària (2008-2018)

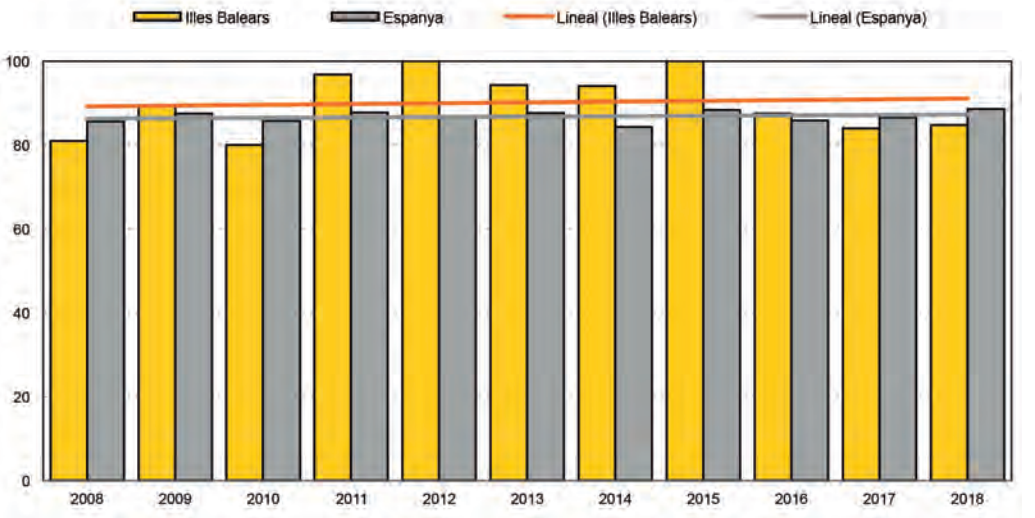
Font: Ministeri de Sanitat, Consum i Benestar Social

Gràfic III-4.13. Percentatge d'enquestats que considera que ha rebut una atenció bona o molt bona en la darrera urgència (2008-2018)

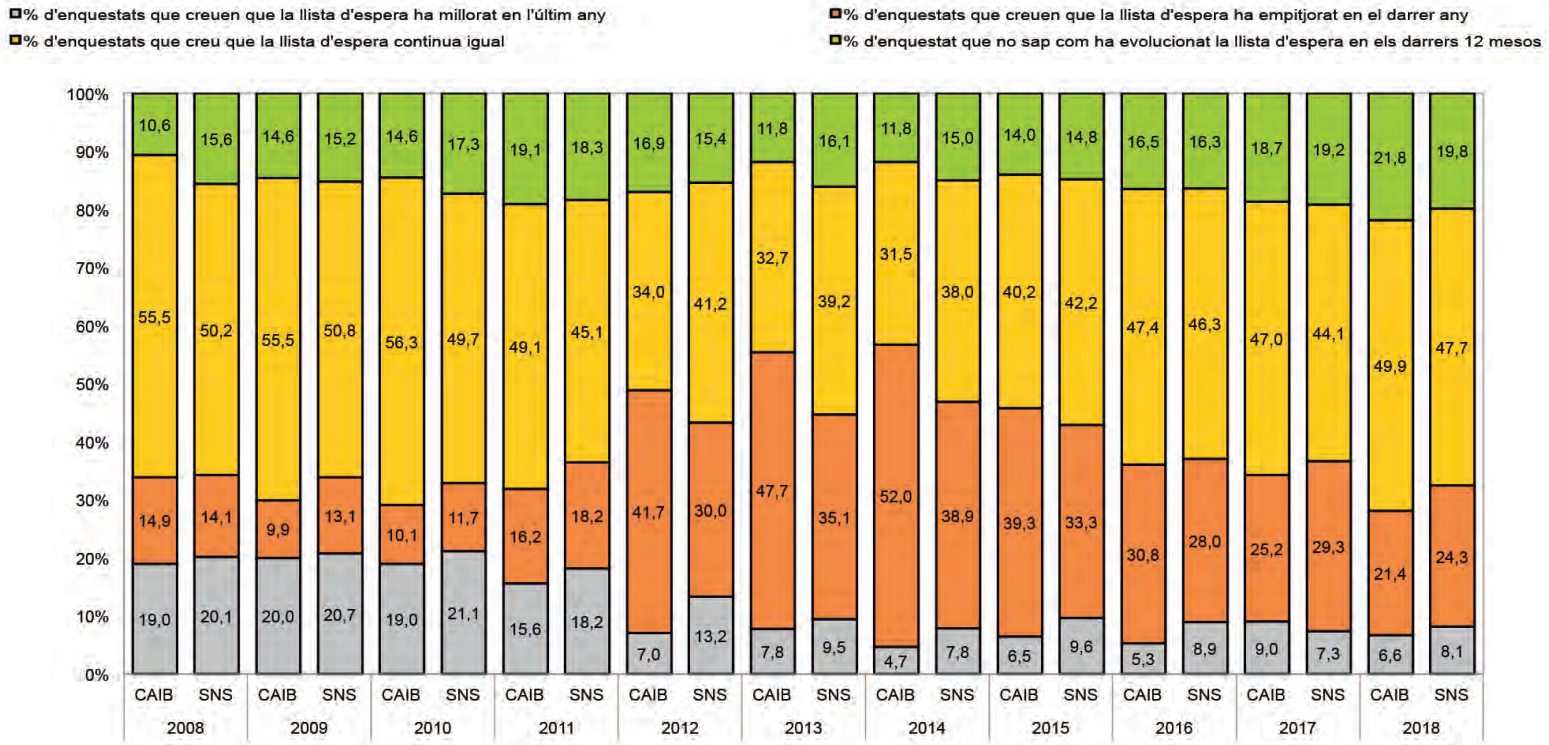
Font: Ministeri de Sanitat, Consum i Benestar Social

Gràfic III-4.14. Percentatge d'enquestats que considera que ha rebut una atenció bona o molt bona en hospitalització (2008-2018)

Font: Ministeri de Sanitat, Consum i Benestar Social

Gràfic III-4.15. Percepció de la situació de les llistes d'espera (2008-2018). Comparativa CAIB i Sistema Nacional de Salut

Font: Ministeri de Sanitat, Consum i Benestar Social

5. Educació

Resum

A la primera secció de l'apartat es presenten dades del sistema educatiu no universitari de les Illes Balears. L'anàlisi dels indicadors educatius mostra algunes diferències entre la realitat autonòmica i l'estatal, tant pel que fa al model d'escolarització i el nivell de graduació de la població escolar, com en relació amb el nivell formatiu de la població jove i adulta. Aquesta disparitat és destacable quan s'analitzen aspectes com la repetició de curs, la presència d'alumnes estrangers, l'abandonament, la matrícula als estudis postobligatoris o els resultats obtinguts. Quant als alumnes que abandonen els estudis, les Balears continuen ocupant un lloc desfavorable. A més, al baix nivell de continuïtat dels estudis postobligatoris s'hi suma el nivell de graduació també baix. El percentatge de graduats en estudis de secundària postobligatòria, tot i que mostra una evolució favorable en els darrers deu anys, continua sent inferior al percentatge estatal.

A la segona secció es presenten dades referides als estudis universitaris a les Illes Balears. L'anàlisi d'aquestes dades permet resseguir alguns dels fets més destacats dels darrers cursos i copsar les grans xifres que expliquen les magnituds fonamentals de l'activitat universitària de la Universitat de les Illes Balears, la Universitat Nacional d'Educació a Distància (UNED), la Universitat Oberta de Catalunya (UOC) i el Centre Universitari Alberta Giménez (CESAG-Comillas). Al llarg del període 2011-2017 s'observen dues tendències diferenciades, la primera de reducció pressupostària i forta pressió sobre la dinàmica educativa de la UIB, la segona de recuperació pressupostària i recuperació progressiva del funcionament. En l'àmbit de la docència, aquests cursos la UIB ha millorat la capacitat d'atracció d'estudiants de grau i postgrau. La qualitat dels estudis i la recerca de la UIB han rebut el reconeixement dels rànquings internacionals més rellevants.

5.1. El sistema educatiu no universitari de les Illes Balears

Les darreres dades del Ministeri d'Educació referides als ensenyaments de règim general de les Illes Balears mostren un increment significatiu del total d'alumnes escolaritzats. El curs 2017-2018 hi ha hagut un total de 185.658 alumnes matriculats, un augment que, en relació amb el curs anterior, es concentra als nivells d'educació infantil de primera etapa (1.775 més), educació primària (1.070), ESO (1.388) i cicles formatius de grau superior (713). Els estudis amb més concentració de matrícules són educació primària (71.345 alumnes, que representen el 38 % de la matrícula), ESO (45.066 alumnes, el 24 % de la matrícula), educació infantil, segon cicle (31.915 alumnes, el 17 % de la matrícula) i batxillerat (12.998 alumnes, el 7 % de la matrícula). Els cicles formatius de grau mitjà (presencial i a distància) han tingut un total de 7.264 alumnes, i els cicles formatius de grau superior, un total de 5.854 alumnes. (Vegeu el quadre III-5.1.)

Pel que fa a la distribució dels alumnes per titularitat dels centres, un 64,85 % estan matriculats en centres públics, un 29 % en centres concertats i un 6,1 % en centres privats.

Les dades sobre l'escolarització als ensenyaments de règim especial indiquen un manteniment del nivell de matrícula, amb una concentració en els ensenyaments d'idiomes (81% del total). Els altres estudis en tenen percentatges inferiors: ensenyaments de música (13%), arts plàstiques i disseny (2%), dansa (2%), ensenyaments esportius (2%) i art dramàtic (0,5%). (Vegeu el quadre III-5.2.)

L'educació d'adults i l'educació a distància són importants per promoure que les persones que han abandonat els estudis per incorporar-se al mercat laboral els puguin continuar. Això és especialment important en una societat com la de les Balears, basada en l'economia turística. El nombre d'alumnes en l'educació d'adults de caràcter formal ha baixat en els darrers cursos i ha passat d'11.535 alumnes el curs 2012-2013 a 6.905

alumnes el curs 2016-2017. (Vegeu el quadre III-5.3.)

En aquest format d'educació d'adults, l'educació secundària per a persones adultes i la preparació per a la prova d'accés a la universitat són els grups més nombrosos. El nombre d'alumnes en aquests grups també ha baixat, el primer de 5.576 a 4.551 alumnes i el segon de 802 a 738 alumnes. En canvi, l'educació d'adults de caràcter no formal ha crescut en els mateixos anys, tot i que no tant per dir que hagi tingut lloc un traspàs entre l'educació de caire formal i la no formal. La no formal ha passat de 6.281 alumnes el curs 2012-2013 a 7.963 alumnes el curs 2016-2017. L'educació a distància ha baixat a batxillerat, de 1.017 alumnes el curs 2012-2013 a 770 alumnes el curs 2016-2017; en canvi, en els cicles formatius ha pujat: de 1.208 alumnes a 1.460 alumnes en el mateix període.

Les activitats d'aprenentatge permanent a Espanya estan 0,9 punts per sota de la mitjana de la UE-28, i gairebé 5 punts per sota de l'objectiu 2020. L'any 2016 un 9,9 % de la població adulta a Espanya participa en activitats d'aprenentatge permanent, percentatge inferior a la mitjana europea. Allunyada de la mitjana nacional (i també europea) hi ha les Balears, juntament amb Catalunya i Andalusia: totes tenen un 9 % de la població participant en formació permanent. A l'extrem oposat hi ha el País Basc, que presenta la taxa més alta de població implicada en accions de formació permanent, amb un 13,2 % (Fundación Ramón Areces, 2018).

En comparació amb les altres autonomies, a les Balears és rellevant la presència d'alumnes estrangers. En termes relatius, l'arxipèlag és la comunitat amb un nombre més elevat d'alumnes estrangers, amb 13,6 alumnes de cada 100, tot just per davant d'autonomies com La Rioja (12,9), Catalunya (12,3) i Aragó (12,3). A més, les Illes estan cinc punts per sobre de la mitjana estatal (8,5 alumnes de cada 100). Per etapes educatives, les Balears són la tercera comunitat en educació infantil (13 alumnes de cada 100), per darrere de La Rioja (13,2) i Catalunya (13,2). A l'educació primària (15,1) i a la secundària (13,8), l'arxipèlag ocupa la primera posició, el segon lloc l'ocupen La Rioja i Melilla a l'educació primària, i Aragó a l'ESO. Pel que fa a batxillerat, les Balears tenen també la ràtio més elevada (9,9), emperò en aquest cas cal assenyalar que els valors són bastant més baixos que en les altres categories. Aquests valors més baixos d'alumnes estrangers en el batxillerat informen sobre les trajectòries educatives, el rendiment acadèmic i l'esperança de vida escolar d'aquest col·lectiu. (Vegeu el quadre III-5.4.)

En relació amb els cicles formatius, la tendència és distinta a les altres categories. A la formació professional bàsica, relleu dels programes de qualificació professional inicial, en els primers llocs hi ha La Rioja (29,6 alumnes estrangers de cada 100), el País Basc (27,1 alumnes estrangers de cada 100) i Aragó (26,6 alumnes estrangers de cada 100). Les dades assenyalen que en aquestes comunitats autònomes hi ha una concentració rellevant d'alumnes estrangers en aquests estudis. Les Balears (23,6) ocupen la quarta posició. En el cas dels cicles formatius de grau mitjà, a les primeres posicions hi ha Catalunya (14,4), La Rioja (12,9) i Aragó (12,5). Les Balears (10,3) ocupen la cinquena posició. En el cas dels cicles formatius de grau superior, Catalunya (8,4) i Madrid (8,1) estan en els primers llocs. Les Balears (7,5) ocupen la tercera posició. Els cicles formatius se solen considerar una via potencial més específica d'inserció laboral en el mercat de treball. Per això, estudiar la presència d'alumnes estrangers en els cicles formatius és rellevant. A les Balears, això forma part d'una discussió sobre la manca de demanda de titulacions per a la incorporació en determinades franges del mercat laboral turístic. És el cas de la mà d'obra no qualificada.

La proporció d'alumnes estrangers en ensenyaments no universitaris a les Balears és una dada que també cal estudiar des d'una perspectiva evolutiva i desglossar entre centres públics i privats (incloent aquí els privats concertats). L'estudi desagregat segons la titularitat del centre aporta diferències significatives:

En el total dels centres, el percentatge és més alt a les Balears que a l'Estat, i ambdós percentatges descendeixen en paral·lel

entre els cursos 2012-2013 i 2016-2017. En aquesta etapa analitzada, aquesta diferència es manté al voltant dels cinc punts. Les Balears passen d'un 14,6 % (curs 2012-2013) a un 13,6 (curs 2016-2017). En àmbit estatal, es passa del 9,1 % al 8,5 %. La lleugera baixada en el període estudiat possiblement es pot atribuir encara a les conseqüències poblacionals de la crisi del 2008, que va implicar un descens del nombre de persones immigrades, la qual cosa va afectar també les xifres d'alumnes estrangers. (Vegeu el quadre III-5.5.)

Als centres públics, les xifres són més altes i la proporció també ha baixat en paral·lel a l'Estat i a les Balears. La distància entre la xifra estatal i l'autonòmica al llarg del període es manté al voltant dels 5-6 punts, i el descens en les dues escales és superior a un punt. Les Balears passen de tenir un percentatge del 17,4 % (curs 2012-2013) a un 15,7 % (curs 2016-2017); en l'àmbit estatal, es passa del 10,9 % al 10,0 % en aquest període.

Als centres privats, la distància entre la xifra estatal i l'autonòmica es manté al voltant dels quatre punts. L'element distintiu als centres privats és el lleuger augment de la presència d'alumnes estrangers a les Balears, mentre que en el conjunt estatal es manté aquesta presència. Les Balears passen d'un 9,4 % (curs 2012-2013) a un 9,7 % (curs 2016-2017). A l'Estat es manté en un 5,3 % en aquest període.

En el desglossament per etapes educatives de tots els centres, les diferències entre els cursos 2012-2013 i 2016-2017 es mantenen similars. Les Balears presenten percentatges més alts que els de la mitjana del conjunt de l'Estat. Cal assenyalar que en l'etapa infantil els percentatges d'alumnes estrangers han augmentat a l'Estat i han baixat en l'àmbit autonòmic. A l'educació primària han pujat a les Balears i han baixat molt lleugerament en el conjunt estatal. S'ha de fer especial esment a l'ESO, perquè és en l'etapa en què la baixada és més accentuada: a les Balears es passa del 17,8 % (curs 2012-2013) al 13,8% (curs 2016-2017) i al conjunt d'Espanya es passa de l'11,3 % al 8,7 % en aquest mateix període. Al batxillerat els percentatges han baixat a les Balears i Espanya. Els cicles formatius de grau mitjà i grau superior experimenten lleugers descensos, tant a les Balears com al conjunt de l'Estat, amb l'excepció a les Balears del cicles formatius de grau superior, que augmenten un poc.

La presència d'alumnes estrangers, en termes absoluts, ha sofert canvis en la darrera dècada. Cal distingir clarament dues etapes: abans i després de la crisi econòmica i l'impacte demogràfic que va implicar. Del curs 2006-2007 al curs 2011-2012, el nombre d'alumnes estrangers a les Balears va augmentar de 21.782 alumnes a 26.989 alumnes; mentre que en el conjunt de l'Estat va pujar de 610.702 alumnes a 781.236 alumnes. En canvi, en el període que va del curs 2011-2012 al curs 2016-2017, les xifres a les Balears descendeixen de 26.989 alumnes a 26.832 alumnes; a Espanya es passa de 781.236 alumnes a 721.609 alumnes. El descens del 2011-2012 al 2016-2017 és menor a les Balears (–0,6 %) que a Espanya (–7,6 %). En el conjunt del període analitzat, l'augment d'alumnes és d'un 23,2 % a les Balears i d'un 18,2 % a Espanya. (Vegeu el quadre III-5.6.)

El curs 2017-2018, en relació amb el curs anterior, el total de docents dels ensenyaments de règim general ha augmentat en 390, 178 corresponents als centres públics i 212 a centres privats. Aquest augment de la plantilla de docents forma part d'un increment progressiu que es produeix des del curs 2012-2013, des del qual la plantilla ha sumat un total de 1.695 docents als ensenyaments de règim general. Als ensenyaments de règim especial, la tendència al llarg d'aquest mateix període també ha estat ascendent: en els registres hi consta un total de 646 docents (610 en centres públics i 36 en centres privats), 99 més que el curs 2012-2013. (Vegeu el quadre III-5.7.)

En l'estudi de la mitjana d'alumnes per professor en equivalents a temps complet es pot veure que les Balears presenten ràtios inferiors a la mitjana estatal. Això s'interpreta com una informació positiva per a les Balears, si s'assumeix que un menor nombre d'alumnes per professor pot comportar atendre més bé els estudiants. Quan s'analitza el

conjunt dels centres, la ràtio estatal ha baixat lleugerament de 12,6 alumnes (curs 2012-2013) a 12,5 alumnes (curs 2016-2017). En el cas de les Balears, en el mateix període, el descens ha estat de quatre dècimes: d'11,8 a 11,4 alumnes. (Vegeu el quadre III-5.8.)

En l'anàlisi d'aquestes dades diferenciades segons la titularitat del centre, hi ha xifres distintes dels centres públics i dels centres privats; les xifres més altes corresponen als centres privats. En el cas dels centres públics, a escala estatal, s'ha passat d'11,8 alumnes per professor (curs 2012-2013) a 11,5 alumnes (curs 2016-2017), un lleuger descens de tres dècimes. A les Balears, en el mateix període, s'ha passat de 10,8 alumnes a 10,4 alumnes, una petita baixada de quatre dècimes. En el cas dels centres privats, en el conjunt estatal i en el mateix període gairebé s'ha mantingut (augment de només una dècima): de 15,0 alumnes a 15,1 alumnes. El cas de les Balears és distint, ja que, en el període analitzat, la ràtio alumne/professor ha baixat de 14,3 a 13,7.

Les dades també són desagregades per etapa educativa. Pel que fa a l'educació infantil, en el conjunt dels centres, a escala estatal i del curs 2012-2013 al 2016-2017, ha descendit tres dècimes, de 9,6 a 9,3. En canvi, a les Balears, en el conjunt de centres i en el mateix període, ha passat de 10,0 a 10,3, un augment de 3 dècimes. En l'anàlisi de les dades segons la titularitat del centre, tant a Espanya com a les Balears les ràtios són més altes als centres privats. En el cas dels centres públics, a escala estatal i en el mateix període, s'ha passat de 9,0 a 8,8, mentre que a les Balears ha pujat de 8,9 a 9,4. En el cas dels centres privats d'educació infantil, a Espanya i en el mateix període ha baixat de 10,4 a 10,1, mentre que a les Balears ha pujat lleugerament de 12,5 a 13,0.

A l'educació primària, per al total dels centres i del curs 2012-2013 al 2016-2017, s'ha passat de 13,4 a 13,2 en l'àmbit estatal i de 12,6 a 12,4 a les Balears. Si es tenen en compte només els centres públics, a Espanya s'ha passat de 13,4 a 13,1 en el mateix període, la qual cosa representa un petit descens. A les Balears, hi ha hagut també un petit descens en el mateix període, de 12,5 a 12,3. Pel que fa als centres privats, ha baixat de 14,8 a 14,5. En l'àmbit balear, també ha baixat una dècima en el període analitzat, de 13,6 a 13,5.

Quant a la resta de categories, cal destacar les xifres dels centres que tenen educació primària, ESO, batxillerat i FP. En la classificació conjunta de tots els centres i del curs 2012-2013 al 2016-2017, les xifres estatals han pujat tímidament de 16,2 a 16,4, mentre que a les Balears s'han mantingut en 15,1. Dels centres públics, només en tenim xifres estatals. Aquestes han augmentat de 7,9 a 9,1 alumnes en el període analitzat. Pel que fa als centres privats, a Espanya han augmentat lleugerament de 16,2 a 16,4, i a les Balears s'han mantingut (15,1 alumnes per professor) en aquest període.

Com s'ha pogut observar, les Balears presenten ràtios inferiors a la mitjana estatal pel que fa a la mitjana d'alumnes per professor a temps complet. Al mateix temps, les ràtios d'alumnes per unitat del darrer curs (2016-2017) també són inferiors a les ràtios estatals considerant el conjunt de centres: 21,4 alumnes (estatal) i 20,6 (les Balears).

Encara que la taxa general sigui un punt inferior a l'estatal, ha de fer-se una lectura per nivells, ja que els valors són diferents als centres d'infantil, primària i secundària (ESO, batxillerat i/o FP). Per una part, les ràtios són superiors a les Balears als centres d'infantil (17,9 alumnes per unitat a les Balears i 14,6 en àmbit estatal) i primària (21,5 alumnes per unitat a les Balears i 20,7 en àmbit estatal). Per l'altra, les ràtios són inferiors a secundària: 19,4 alumnes per unitat a les Balears i 23,4 a tot l'Estat. L'evolució d'aquesta dada entre el curs 2013-2014 i el curs 2016-2017 mostra un descens progressiu excepte en el cas de les ràtios d'infantil. Als centres d'educació infantil, durant aquests anys, s'ha passat de 12,4 alumnes per unitat a 17,9 alumnes; en el mateix període la taxa estatal ha oscil·lat entre els 15 i els 14 alumnes. (Vegeu el quadre III-5.9.)

En l'anàlisi de l'abandonament i el fracàs escolar, és important fer una mirada àmplia. Una de les dades habitualment consultades pel seu potencial predictiu i explicatiu són les relatives a l'esperança de vida escolar. Les

dades de l'arxipèlag són inferiors a les estatals en les diferents categories, possiblement per l'impacte del mercat de treball turístic, que incideix en el fet que les trajectòries escolars siguin més curtes. (Vegeu el quadre III-5.10.)

En la classificació conjunta, l'esperança de vida escolar a escala estatal ha crescut entre el curs 2012-2013 i el curs 2016-2017 de 17,3 anys a 17,5 anys, un augment de dues dècimes. A les Balears, ha minvat dues dècimes, de 14,9 a 14,7.

En l'anàlisi diferenciada per sexes, l'esperança de vida escolar dels homes a escala estatal ha passat de 17,0 a 17,2 anys entre el 2012-2013 i el 2016-2017, un augment de 0,2 punts. A escala balear, l'esperança de vida escolar gairebé s'ha mantingut, ja que ha baixat escassament una dècima: de 14,5 a 14,4 en el període analitzat. En el cas de les dones, les xifres estatals augmenten 0,3 punts, de 17,6 a 17,9 anys. A les Balears, els nombres gairebé es mantenen, de 15,2 a 15,0 en el mateix període.

Aquestes dades d'esperança de vida escolar també es desglossen per educació no universitària i educació universitària. En el cas de l'esperança de vida en l'educació no universitària, en el conjunt estatal i del curs 2012-2013 al 2016-2017 ha passat de 14,4 a 14,3 anys. A les Balears ha baixat de 14,9 a 13,4 anys en el mateix període. Per sexes, en el cas dels homes a escala estatal ha passat de 14,4 a 14,3 anys; mentre que a les Balears ha baixat una dècima, de 13,5 a 13,4. En el cas de les dones s'ha mantingut en 14,3 anys a escala estatal, mentre que a les Balears ha baixat una dècima: de 13,5 anys a 13,4.

En el cas de l'esperança de vida en educació universitària, ha passat a escala estatal de 2,9 anys el curs 2012-2013 a 3,2 anys el curs 2016-2017. A les Balears les xifres són sensiblement inferiors, ja que ha baixat una mica en el període estudiat: d'1,4 anys a 1,3 anys en el període esmentat. En el cas dels homes, a escala estatal ha augmentat de 2,6 anys a 2,9 anys. A les Balears, s'ha mantingut en 1,1 anys. En el cas de les dones, ha pujat tres dècimes a escala estatal (de 3,2 a 3,6) i s'ha mantingut en 1,6 anys a les Balears. En ambdós casos, tant a l'Estat com a l'arxipèlag, les xifres d'educació universitària són superiors en el cas de les dones que en el dels homes.

Les taxes netes d'escolarització aporten una informació important que cal estudiar per conèixer el rendiment i l'èxit escolar dels estudiants balears des d'una perspectiva comparada amb la resta d'Espanya. Aquestes dades s'aporten als 16, 17 i 18 anys. Als 16 anys, a escala estatal han pujat lleugerament de 95,5 a 96 entre els cursos 2012-2013 i 2016-2017. En aquestes taxes, un descens s'interpreta com una informació negativa, perquè s'entén que al llarg del temps aquest percentatge hauria de millorar. A les Balears les xifres són gairebé 10 punts inferiors respecte a la mitjana estatal i han pujat de 86,6 a 87,4. Per sexes, les xifres estatals en el cas dels homes han pujat de 94,8 a 95,1 del curs 2012-2013 al curs 2016-2017. A les Balears, en el mateix període, han pujat nou dècimes, de 85,0 a 85,9. En el cas de les dones, als 16 anys la taxa d'escolarització estatal ha pujat 7 dècimes en el període analitzat, de 96,3 a 97,0. A les Balears, aquesta taxa també ha pujat 7 dècimes en el mateix període, en aquest cas de 88,3 a 89,0.

Als 17 anys, la taxa neta d'escolarització estatal ha baixat dos punts, de 91,8 a 89,8, entre el 2012-2013 i el 2016-2017; mentre que a les Balears presenta valors bastant inferiors, de 78,6 a 81,9. Per sexes, a escala estatal, els homes es mouen entre 90,7 (2012-2013) i 88,2 (2016-2017). A les Balears, en els mateixos anys es passa de 76,6 a 80,8, valors encara distants però que comencen a convergir amb les mitjanes estatals. En el cas les dones, a escala estatal, als 17 anys es passa de 92,9 a 91,5, valors superiors als dels homes. A les Balears, es comença el 2012-2013 amb una xifra de 80,6 i el 2016-2017 aquesta xifra és 83,0. També aquí les taxes de les dones són millors que les dels homes.

Als 18 anys, les xifres estatals empitjoren lleugerament entre el 2012-2013 i el 2016-2017, ja que passen de 80,2 a 79,5. A les Balears les xifres estan molt lluny d'aquestes, ja que presenten valors vint-i-cinc punts per sota: 55,1 (2012-2013) i 54,3 (2016-2017).

En l'anàlisi desglossada per sexes, en el cas dels homes les xifres estatals baixen una mica, de 78,5 a 77,5. A les Balears, les xifres es mouen vint punts per sota: 55,4 i 54,9. En el cas de les dones, les xifres estatals són superiors a les dels homes, 82,0 (2012-2013) i 81,7 (2016-2017). A les Balears, contràriament al que s'esperava, les taxes d'escolarització de les dones als 18 anys són gairebé idèntiques a les dels homes: 54,8 (2012-2013) i 53,7 (2015-2016). Per tant, a l'arxipèlag, als 18 anys, l'impacte laboral del turisme és igual en els dos sexes. (Vegeu el quadre III-5.11.)

Amb les taxes d'idoneïtat es pot analitzar l'abandonament escolar i la vinculació escolar amb una mirada longitudinal. Hi ha diferències en les xifres entre Espanya i les Balears. A l'hora de consultar aquestes taules, s'ha de tenir present que les taxes es veuen afectades per la incorporació d'alumnes estrangers en cursos inferiors al seu any, per facilitar-ne l'adaptació. En les distintes edats analitzades, les Balears presenten taxes inferiors al llarg del període estudiat i també per sexes. En el cas dels 8 anys, la diferència entre l'Estat i l'arxipèlag era de dos punts i mig el 2012-2013 (93,6 enfront de 91,1) i de 2,7 punts el 2016-2017 (93,6 enfront de 90,9), tot mantenint-se en percentatges molt similars. Quan es fa l'anàlisi diferenciada per sexes, tant homes com dones presenten taxes d'idoneïtat més baixes en el cas de les Balears. Tant el 2012-2013 com el 2016-2017, els nins de les Balears de 8 anys presenten una taxa més de dos punts inferior a l'estatal. En el cas de les nines, la taxa és 2,4 punts més baixa el 2012-2013 i 2,8 punts més baixa el 2016-2017. (Vegeu el quadre III-5.12.)

En el cas dels 10 anys, les diferències són de més de 4 punts, superiors per al conjunt estatal. El 2012-2013, la taxa d'idoneïtat és de 89,4 a escala estatal i de 85,2 a escala insular. Quatre anys després (2016-2017), la diferència es manté en més de 4 punts: 89,7 a Espanya i 85,3 a les Balears. Per sexes, els homes presenten taxes d'idoneïtat més baixes que les dones, tant a Espanya com a les Balears. El 2012-2013 la taxa estatal és de 87,9 i a les Balears és de 83,1. El 2016-2017 és de 89,7 i 85,3 respectivament, una diferència un poc menor. En el cas de les dones, tant a Espanya com a les Balears el percentatge millora i la diferència entre els dos territoris passa a ser una mica menor: 92,8 (Espanya) i 87,1 (Illes Balears) el 2012-2013, i 91,1 (Espanya) i 87,4 (Illes Balears) el 2016-2017.

En el cas dels 12 anys, es manté la tendència descendent en els dos territoris: a mesura que puja l'edat, baixa la taxa. A més, aquesta pauta es reprodueix en els dos sexes. El 2012-2013, les Balears estaven 6,2 punts per sota (84,4 estatal i 78,2 a les Balears). El 2016-2017 aquesta distància es redueix molt lleugerament (85,7 estatal i 79,8 balear). Per sexes, es conserva la pauta de taxes d'idoneïtat superiors en el cas de les dones. En els homes, el curs 2012-2013, la distància Illes Balears-Espanya és de 7,9 punts superior en el cas d'Espanya, mentre que el curs 2016-2017 és de 6,5 punts. En les dones, les taxes s'acosten en el període estudiant i passen de 86,9 (Espanya) i 82,5 (Balears) el 2012-2013 a 87,9 (Espanya) i 82,9 (Balears) el 2016-2017.

En el cas dels 14 anys, la taxa d'idoneïtat estatal passa de 70,6 (2012-2013) a 74,4 (2016-2017). A les Balears, en el mateix període, passa de 64,8 a 69,2. Per sexes, els homes presenten novament valors inferiors als de les dones. El curs 2012-2013, les seves taxes eren 66,5 a Espanya i 60,1 a les Balears. Quatre anys després, les taxes passen a ser 70,3 i 64,0 respectivament. En el període estudiat les dones presenten taxes que van del 74,9 al 78,6 a escala estatal i del 69,8 al 74,9 a les Balears.

En el cas dels 15 anys, darrera edat mesurada en la taxa d'idoneïtat, els percentatges estatals es mouen per sobre del 60 % (62,5 el 2012-2013, 68,6 el 2016-2017), amb una millora de 6,1 punts, però encara amb una idoneïtat baixa. A les Balears, els percentatges es mouen en valors encara més baixos (56,3 el 2012-2013 i 64,0 el 2016-2017), una millora de 6,7 punts durant aquests anys. Per sexes, en el cas dels homes la millora ha estat de més de 6,4 punts a escala estatal i de gairebé vuit punts en el cas balear. En cas de les dones, també hi ha una tendència de millora al llarg dels anys, tot detectant-se

un augment estatal d'1,3 punts i un augment insular de 7,6 punts.

Les taxes d'idoneïtat i els percentatges d'alumnes repetidors són variables que també s'han de tenir en compte quan s'estudia l'abandonament escolar (Fernández Enguita, Mena i Rivière, 2010). Cal assenyalar que l'estratègia de la repetició escolar és una proposta cada vegada més desaconsellada, i això pot afectar la tendència descendent d'aquesta xifra. Quan s'estudia el percentatge d'alumnes repetidors, s'observen unes tendències paral·leles entre Espanya i les Balears, tot i que les Balears presenten percentatges més alts de repetidors. El curs 2012-2013, la diferència és de 0,6 punts: 4,5 en àmbit estatal i 5,1 a les Balears. El curs 2016-2017, aquesta diferència és de 0,4 punts: 2,7 estatal i 3,1 insular. Per sexes, el percentatge de repetidors homes és més alt en el període estudiat, tant a Espanya com a les Balears. El curs 2012-2013 és un 5,2 a Espanya i un 6,0 a les Balears. Quatre anys després, el 2016-2017 es passa a xifres estatals de 3,2 i balears de 3,6. En ambdós casos, estatal i insular, baixes. Pel que fa a les dones, també hi ha millores, ja que passen de 3,7 a 2,3 a Espanya i de 4,2 a 2,4 a les Balears. (Vegeu el quadre III-5.13.)

El percentatge d'alumnes repetidors a l'educació primària és més alt a les Balears que a Espanya en tots els cursos. La mateixa dinàmica es reprodueix quan es fa l'anàlisi desglossada per centres públics i privats. En el cas de les distàncies entre les Balears i Espanya, s'ha d'introduir el matís de les escoles concertades: aquí les diferències entre l'arxipèlag i el conjunt de l'Estat són superiors. Per tant, es detecta una dinàmica pròpia quant a les repeticions a les escoles concertades insulars. Per últim, pel que fa a una tendència en diferents indicadors, els percentatges d'alumnes repetidors són superiors entre els nins que entre les nines en tots els cursos d'educació primària. (Vegeu el quadre III-5.14.)

L'anàlisi de les dades de graduació mostra l'estat de la promoció a tots els nivells educatius dels ensenyaments no universitaris. La taxa bruta de la població que es gradua és la relació que hi ha entre els alumnes que acaben amb èxit una etapa educativa, independentment de la seva edat, i el total de la població amb l'edat «teòrica» d'iniciar curs. Les dades del període comprès entre el 2006 i el 2016 mostren una millora d'aquesta taxa: s'ha passat del 61,3 al 70. Són taxes que es troben per sota de les estatals i amb diferències significatives entre homes i dones; les taxes més altes les tenen les dones. (Vegeu el quadre III-5.15.)

Pel que fa a la taxa bruta de graduació en batxillerat, aquesta és 14,4 punts més baixa que l'estatal, encara que s'ha incrementat més de 10 punts al llarg d'aquests deu anys. Aquestes taxes també són més altes en el cas de les dones; el curs 2015-2016 arriba al 50,8. En relació amb la taxa bruta de graduació dels tècnics/tècnics auxiliars, aquesta és de 20,6, 9 punts superior a la taxa de fa deu anys i gairebé 4 punts inferior a l'estatal. Les taxes masculines en aquest cas són superiors a les femenines, tant a les Balears com en el conjunt estatal.

Les dades autonòmiques referides a l'indicador d'abandonament escolar situen les Balears en un lloc desfavorable amb relació a les altres comunitats autònomes, seguint la tendència dels cursos anteriors. Un 26,5 % de la població de 18 a 24 anys de les Balears no ha completat el nivell d'educació secundària de segona etapa i no continua cap tipus d'educació o formació. Les dades del 2017 mostren que la taxa de les Balears supera amb 8,2 punts el percentatge estatal (18,3 %) i és tres vegades superior al nivell d'abandonament de comunitats autònomes com Cantàbria (8,9 %) o el País Basc (7 %). Les altres comunitats que també tenen percentatges d'abandonament molt alts són Ceuta i Melilla (24,3 %), Andalusia (23,5 %), Múrcia (23,1 %) i Castella-la Manxa (22,1 %). Tot i així, entre el 2007 i el 2017, el nivell d'abandonament escolar ha disminuït, ja que ha passat del 42,1 % al 26,5 %. La diferència amb el percentatge mitjà estatal ha minvat respecte al percentatge de fa 5 anys. (Vegeu el quadre III-5.16.)

Les diferències d'aquest indicador entre homes i dones són molt significatives. En el cas dels homes, el percentatge és quatre vegades superior al del País Basc, la comunitat autònoma amb el percentatge d'abandona-

ment més baix d'Espanya. En el cas de les dones, no tan sols aquest percentatge és inferior, sinó que ja no és el més alt de l'Estat. Les comunitats autònomes de Múrcia, Ceuta i Melilla estan per davant de les Balears.

Si bé el nivell formatiu de la població jove de les Balears ha augmentat de forma progressiva al llarg dels darrers deu anys, el percentatge de graduats en estudis postobligatoris continua sent inferior al del conjunt de l'Estat espanyol. El percentatge de població de 20 a 24 anys que ha assolit almenys el nivell d'educació secundària de segona etapa és d'un 61,7 %. Aquest percentatge és 10 punts inferior al percentatge espanyol, tot i que ha crescut gairebé 13 punts en relació amb l'any 2007. (Vegeu el quadre III-5.17.)

La lectura d'aquestes dades mostra una diferència notable entre la situació dels homes i les dones. El percentatge és molt més alt en el cas de les dones (67,2 %) que en el cas dels homes (56,2 %). Aquesta és una tendència que es dona a totes les comunitats autònomes.

La distribució percentual de la població per nivell formatiu (inferior a la segona etapa de secundària i educació superior) indica un increment del nivell formatiu tant a Espanya en conjunt com a les Illes Balears. En el grup de 25 a 64 anys, el nivell predominant és l'inferior a la secundària obligatòria, i en el grup de 25 a 34 any, el predominant és el nivell superior. Com s'afirmava en l'informe anterior, a la majoria de països de l'OCDE el percentatge d'adults amb estudis de primera etapa d'educació secundària ha decrescut durant els darrers anys (Instituto Nacional de Evaluación Educativa, 2017).

Un 41,2 % de població espanyola de 30 a 34 anys ha assolit el nivell d'educació terciària, 2,1 punts percentuals per sobre de la mitjana dels països europeus (UE-28), on és d'un 39,1 %. Les Balears es troben entre la mitjana estatal (41,2 %) i europea (39,1 %), amb un 39,5 %. En relació amb aquesta dada, se n'ha de considerar una altra que hi està estretament relacionada: les Balears registren una de les taxes brutes més baixes d'escolarització als cicles formatius de grau superior (19,2), inferior a la mitjana espanyola (que és d'un 36,4) (Fundación Ramón Areces, 2018).

Pel que fa al nivell educatiu de la població adulta, s'hi detecta una millora en els cinc darrers anys, ja que el nivell inferior a la secundària obligatòria (bàsic) perd pes i el guanya el nivell superior. L'any 2007, un 38,2% (32,5% l'any anterior) de la població d'entre 25 i 34 anys (31,2% en el grup de 25 a 64 anys) té estudis superiors. L'any 2012, aquests mateixos percentatges eren del 28,7% (grup 25-34) i el 24,4% (grup 25-64). Les dones són les que registren valors superiors: un 43,4% de les dones de 25 a 34 anys de les Balears tenen estudis universitaris. Es tracta de 5 punts menys que el percentatge estatal, però 11 més que els homes de les Balears del mateix grup d'edat.

La presència més elevada del nivell d'estudis universitaris se suma a un manteniment del nivell intermedi equivalent a la secundària de segona etapa; els percentatges es mantenen entre el 2012 i el 2017. A més, cal anotar que les diferències entre el grup de 25 a 64 anys i entre el grup de 25 a 34 anys no són gaire destacables. Els percentatges estatals són per als dos grups i cada any lleugerament superiors als autonòmics. (Vegeu el quadre III-5.18.)

La despesa pública per alumne en el sistema educatiu no universitari de les Balears és alta si es compara amb la del conjunt de l'Estat. La inversió per alumne considerant centres públics i concertats és de 5.328 euros (5.102 euros l'any anterior) a les Balears, 349 euros més que la mitjana de la despesa estatal. Aquesta quantitat és encara més alta atenent la inversió en l'alumnat dels centres públics, que arriba a 6.379 euros per alumne, 372 euros més que la mitjana de la despesa estatal. En els darrers anys la quantitat ha variat tot i l'avantatge respecte a les dades estatals. (Vegeu el quadre III-5.19.)

El percentatge de les beques destinades a l'alumnat de secundària el curs 2016-2017 ha estat d'un 12,8 % (12,3 % en els estudis de batxillerat i 13,2 % en els estudis de formació professional). Quant als alumnes becats, cal destacar les oscil·lacions dels darrers cursos i la distància que hi ha dels percentatges estatals. Pel que fa a l'import mitjà de les beques, aquest és de 1.077,6 euros a batxillerat i de 1.106,5 a la formació professional. (Vegeu el quadre III-5.20.)

Les dades relatives a l'esperança de vida escolar tenen un alt potencial explicatiu i en el cas de les Balears són inferiors a les estatals en les diferents categories. En la classificació conjunta —inclosos els estudis universitaris i no universitaris—, l'esperança de vida escolar estatal supera gairebé 3 anys la dada autonòmica. El valor de l'indicador estatal ha crescut de 17,3 anys a 17,5 anys, un augment de dues dècimes entre el curs 2012-2013 i el curs 2016-2017. A les Balears, aquest ha minvat dues dècimes, de 14,9 a 14,7 en el mateix període. Pel que fa als ensenyaments no universitaris, a l'Estat aquest indicador ha passat de 14,4 (2012-2013) a 14,3 (2016-2017). A les Balears ha baixat de 14,9 anys a 13,4 anys en el mateix període.

Aquesta debilitat de les trajectòries educatives a les Balears es fa palesa en observar les dades d'idoneïtat, de repetició i d'abandonament escolar. Amb les taxes d'idoneïtat, es pot analitzar la vinculació escolar des d'una mirada longitudinal i detectant les diferències entre les xifres estatals i autonòmiques. En les distintes edats analitzades, les Illes presenten taxes inferiors al llarg del període estudiat i també per sexes. Aquestes taxes es veuen afectades per la incorporació d'alumnes estrangers en cursos inferiors a la seva edat, per facilitar-ne l'adaptació.

En comparació amb les altres autonomies, les dades d'escolarització de les Balears mostren més presència d'alumnes estrangers, principalment en els estudis de primària (15,1) i secundària (13,8), en què les Balears ocupen la primera posició. Cal assenyalar que en l'etapa infantil els percentatges d'alumnes estrangers han augmentat a l'Estat i han baixat en l'àmbit autonòmic. En termes absoluts, la presència d'alumnes estrangers ha sofert canvis en la darrera dècada. S'hi distingeixen clarament dues etapes: abans i després de la crisi econòmica i l'impacte demogràfic que ha implicat. En termes relatius, l'arxipèlag és la comunitat amb més nombre d'alumnes estrangers, 13,6 alumnes de cada 100, i es col·loca cinc punts per sobre de la mitjana estatal (8,5 alumnes de cada 100).

Pel que fa als alumnes repetidors, s'observa una mateixa tendència a Espanya i a les Balears, tot i que les Balears presenten percentatges més alts de repeticions, principalment en educació primària.

Quant als alumnes que abandonen els estudis, les Balears continuen ocupant un lloc desfavorable amb relació a les altres comunitats autònomes. Un 26,5 % de la població de 18 a 24 anys no ha completat el nivell d'educació secundària de segona etapa i no continua cap tipus d'educació o formació. Les dades del 2017 mostren que la taxa de les Balears supera amb 8,2 punts el percentatge estatal (18,3 %), un valor tres vegades superior al de comunitats autònomes com Cantàbria (8,9 %) o el País Basc (7 %).

Amb referència a la continuació dels estudis després de l'ensenyament obligatori, les taxes netes d'escolarització als 16, 17 i 18 anys aporten informació rellevant sobre el rendiment i l'èxit escolar dels estudiants de les Balears des d'una perspectiva comparada amb la resta d'Espanya. Als 16 anys, a escala estatal han pujat lleugerament de 95,5 a 96 entre els cursos 2012-2013 i 2016-2017. A les Balears les xifres són gairebé 10 punts inferiors respecte a la mitjana estatal i han pujat de 86,6 a 87,4. Als 17 anys, la taxa neta d'escolarització estatal ha baixat dos punts, de 91,8 a 89,8 en el mateix període; mentre que a les Balears presenta valors bastant inferiors, ja que passa de 78,6 a 81,9. Als 18 anys, les xifres estatals empitjoren lleugerament entre els cursos analitzats, ja que passen de 80,2 a 79,5. A les Balears les xifres n'estan molt lluny perquè presenten valors vint-i-cinc punts per sota, 55,1 el 2012-2013 i 54,3 el 2016-2017.

Pel que fa als resultats educatius, la taxa bruta de població que es gradua entre el 2006 i el 2016 es troba per sota de l'estatal, però mostra una evolució favorable, ja que passa del 61,3 al 70. Aquesta dada es relaciona amb l'augment progressiu del nivell formatiu de la població jove de les Balears al llarg dels darrers deu anys. Tot i així, el percentatge de graduats en estudis postobligatoris continua sent inferior al del conjunt de l'Estat espanyol. El percentatge de la població de 20 a 24 anys que ha assolit almenys el nivell d'educació secundària de segona etapa és d'un 61,7 %. Aquest percentatge és 10 punts inferior al percentatge espanyol, tot

i que s'ha incrementat gairebé 13 punts en relació amb l'any 2007.

Les dades analitzades mostren una gran disparitat entre les variables autonòmiques i les estatals pel que fa a l'escolarització, la graduació i el nivell educatiu de la població adulta. Aquestes diferències són molt significatives tant pel que fa a les repeticions i l'abandonament com als nivells d'escolarització i el nivell formatiu assolit.

- El percentatge d'alumnes repetidors és superior entre els nins que entre les nines en tots els cursos d'educació primària.
- El percentatge d'abandonament també és molt més alt en el cas dels homes, que són els que ocupen el lloc més desfavorable en l'àmbit estatal: el valor d'aquest indicador a les Balears és quatre vegades superior al del País Basc, la comunitat autònoma amb el percentatge d'abandonament més baix d'Espanya.
- La lectura de les dades referides al nivell formatiu de la població entre 20 i 24 anys (que ha assolit almenys el nivell d'educació secundària de segona etapa) també mostra una diferència notable entre la situació dels homes i les dones. El nivell formatiu de les dones també és més alt: un 67,2 % en el cas de les dones i un 56,2 % en el dels homes.
- La taxa estatal d'escolarització als 16 anys en el cas dels homes ha pujat de 94,8 a 95,1 del curs 2012-2013 al curs 2016-2017. A les Balears, en el mateix període, ha pujat nou dècimes, de 85,0 a 85,9. En el cas de les dones, la taxa d'escolarització estatal ha pujat 7 dècimes, de 96,3 a 97,0. A les Balears, aquesta taxa també ha pujat 7 dècimes en el mateix període, en concret de 88,3 a 89,0.

Precisament en relació amb les taxes d'escolarització dels homes i les dones, aquestes s'igualen i les diferències desapareixen als 18 anys. Aquest fet, així com la disparitat entre les dades estatals i autonòmiques, pot relacionar-se amb la influència del context en el sistema educatiu. Una de les explicacions que es dona a les trajectòries escolars de curta durada, així com a la interrupció d'aquestes, és l'impacte del mercat de treball turístic i, conseqüentment, la manca de demanda de mà d'obra qualificada i de titulacions per a la incorporació a determinades franges del mercat laboral. Les polítiques educatives i d'ocupació integrals i, per tant, les estratègies compartides entre l'Administració educativa i l'Administració laboral ocupen un lloc central per millorar les qualificacions, la formació professional, l'ocupació i el nivell formatiu de la població de les Illes Balears.

5.2. Els estudis universitaris a les Illes Balears, 2011-2018

Les dades i l'anàlisi presentades en aquesta secció permeten resseguir alguns dels fets més destacats dels darrers cursos (2011-2018) i copsar les grans xifres que expliquen les magnituds fonamentals de l'activitat universitària. Al llarg d'aquest període s'observen dues tendències diferenciades, la primera de reducció pressupostària i forta pressió sobre la dinàmica educativa de la UIB, i la segona de recuperació pressupostària i recuperació progressiva del funcionament.

En l'àmbit de la docència, aquests cursos la UIB ha millorat la capacitat d'atracció d'estudiants de grau i postgrau. La qualitat dels estudis i la recerca de la UIB han rebut el reconeixement dels rànquings internacionals més rellevants.

5.2.1. Evolució de l'alumnat entre el 2011-2012 i el 2018-2019

L'any acadèmic 2018-2019 la Universitat de les Illes Balears té matriculats 13.201 alumnes en estudis oficials, a part d'alumnes de la UOM i altres ofertes formatives. En els darrers anys, el nombre d'alumnes es manté estable, tot i la reducció (7,28 %) que s'ha produït des del curs 2011-2012 (14.238). (Vegeu el quadre III-5.21.)

La taxa bruta d'alumnes universitaris, calculada com a alumnes matriculats a la UIB per cada 100 joves entre 18 i 24 anys, va augmentar moderadament entre el curs

2011-2012 (16,78 %) i el 2014-2015 (17,15 %). El curs 2018-2019 manté la lleugera reducció del curs anterior i se situa en un 16,51 %. S'ha de tenir en compte que no es consideren tots els joves universitaris que es matriculen en universitats a distància o que han sortit de les Illes Balears per cursar una carrera. En qualsevol cas, es tracta de dades molt baixes comparades amb altres comunitats de l'Estat.

Pel que fa a la taxa neta, aquesta es calcula com a nombre d'estudiants de 18-24 anys en ensenyaments de grau i postgrau en relació amb la població de 18-24 anys. És a dir, només es consideren alumnes d'aquesta franja d'edat. Segons les dades del Ministeri de Ciència, Innovació i Universitats (MICINN, 2019), la taxa a les Illes Balears per a l'any acadèmic 2017-2018 era del 10,9 %, la més baixa de totes les comunitats de l'Estat. La taxa neta per al conjunt de l'Estat era un 32,1% el mateix any acadèmic. Com en els darrers anys, la Comunitat de Madrid (48,6%) i Castella i Lleó (40,1%) són les que presenten taxes més altes; mentre que, a més de la nostra, les comunitats de Castella-la Manxa (12,9%) i La Rioja (16,5%) tenen menys alumnes universitaris. És a dir, encara hi ha un important creixement potencial d'alumnes universitaris per arribar als mínims raonables per a una comunitat suposadament rica. Moltes vegades s'ha parlat de les característiques del mercat laboral de les Illes Balears, però segurament hi ha altres factors que caldria estudiar a fons. Les baixes taxes netes s'han mantingut al llarg de tot el període 2011-2018 sense excepció. (Vegeu el quadre III-5.22.)

Quadre III-5.1. Alumnat matriculat en ensenyaments de règim general per nivells educatius (2011-2017)

	Curs 2011-2012	Curs 2012-2013	Curs 2013-2014	Curs 2014-2015	Curs 2015-2016	Curs 2016-2017	Curs 2017/2018				
							Total	Centres públics	Centres privats	Centres privats concertats	Centres privats no concertats
Total	**174.958**	**176.402**	**177.262**	**177.767**	**178.055**	**180.138**	**185.658**	**120.409**	**65.249**	**53.879**	**11.370**
Educació infantil - primer cicle	7.619	7.681	7.707	6.198	5.530	6.600	8.375	5.715	2.660	142	2.518
Educació infantil - segon cicle	34.453	34.170	33.951	33.123	32.623	31.897	31.915	20.232	11.683	10.216	1.467
Educació primària	65.641	66.497	67.255	69.004	69.645	70.275	71.345	45.206	26.139	22.714	3.425
Educació especial	611	634	644	637	636	721	792	272	520	520	0
ESO	40.675	41.123	41.434	42.474	43.084	43.678	45.066	27.337	17.729	15.466	2.263
Batxillerat	12.088	11.954	11.355	11.801	11.966	12.037	12.285	8.492	3.793	3.066	727
Batxillerat a distància	1.228	1.017	820	774	689	770	713	713	0	0	0
CF FP bàsica				982	1.738	1.889	1.955	1.641	314	314	0
CF FP grau mitjà	6.125	6.287	6.427	6.384	6.423	6.463	6.634	5.273	1.361	1.024	337
CF FP grau superior	3.635	3.607	3.782	4.043	4.023	4.240	4.953	3.997	956	323	633
CF FP grau mitjà a distància	413	559	749	748	746	644	630	630	0	0	0
CF FP grau superior a distància	357	649	725	734	848	816	901	901	0	0	0
Programes de qualificació professional inicial	2.113	2.224	2.413	723	0	0					
Altres programes formatius				142	104	108	94	0	94	94	0

Font: Estadística dels ensenyaments no universitaris. Ensenyaments no universitaris. Alumnat matriculat. Subdirecció General d'Estadística i Estudis del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport

Quadre III-5.2. Alumnat matriculat en ensenyaments de règim especial i ensenyament (2011-2017)							
	Curs 2011-2012	Curs 2012-2013	Curs 2013-2014	Curs 2014-2015	Curs 2015-2016	Curs 2016-2017	Curs 2017-2018
Total ensenyaments de règim especial	**13.412**	**14.446**	**19.845**	**21.737**	**17.931**	**25.663**	14.381
Total ensenyaments d'arts plàstiques i disseny	165	265	288	271	269	279	290
CFGM arts plàstiques i disseny	65	73	75	66	82	82	91
CFGS arts plàstiques i disseny	100	192	213	205	187	197	199
Total ensenyaments de música	1.650	1.571	1.571	1.655	1.601	1.753	1.867
Ensenyaments elementals de música	905	877	872	955	1.061	1.036	1.111
Ensenyaments professionals de música	532	528	554	565	540	545	571
Ensenyaments superiors de música	213	166	145	135	–	172	185
Total ensenyaments de dansa	236	244	227	260	279	286	281
Ensenyaments elementals de dansa	139	142	141	171	172	176	173
Ensenyaments professionals de dansa	97	102	86	89	107	110	108
Total ensenyaments d'art dramàtic	81	76	73	67	71	77	71
Total ensenyaments d'idiomes	10.988	12.031	17.433	19.185	15.396	23.077	11.631
Ensenyament d'idiomes nivell bàsic	4.222	4.690	6.480	6.759	5.688	4.875	4.294
Ensenyament d'idiomes nivell intermedi	3.118	3.226	5.579	6.169	4.746	15.412	3.481
Ensenyament d'idiomes nivell avançat	1.855	1.947	3.071	3.774	3.129	1.945	2.259
Ensenyament d'idiomes nivell C1	385	534	585	737	667	713	708
Ensenyament d'idiomes nivell C2	158	202	177	191	183	132	228
Ensenyament d'idiomes nivell bàsic a distància	498	594	660	579	349	–	204
Ensenyament d'idiomes nivell intermedi a distància	752	838	881	976	634	–	457
Total ensenyaments esportius (grau mitjà)	292	259	253	299	315	191	241

Font: Estadística dels ensenyaments no universitaris. Subdirecció General d'Estadística i Estudis del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport

Quadre III-5.3. Alumnat matriculat en educació d'adults i en educació a distància per ensenyament (2012-2016)						
		Curs 2012-2013	Curs 2013-2014	Curs 2014-2015	Curs 2015-2016	Curs 2016-2017
Educació d'adults de caràcter formal	Ensenyaments inicials	11.535	11.197	8.586	6.793	6.905
	Inicials I	658	630	607	0	768
	Inicials II	441	546	558	0	314
	Educació secundària per a persones adultes (1)	5.576	5.778	5.695	5.000	4.551
	Preparació de proves lliures de batxillerat	0	0	0	0	0
	Preparació de proves lliures per a tècnic LOE (cicles grau mitjà)	s.d.	s.d.	0	35	0
	Preparació de proves lliures per a tècnic LOE (cicles grau superior)	s.d.	s.d.	0	s.d.	0
	Preparació de la prova d'accés a la universitat	802	665	655	779	738
	Preparació de la prova d'accés a cicles de grau mitjà	36	52	17	23	13
	Preparació de la prova d'accés a cicles de grau superior	1.143	1.149	1.054	991	521
Educació d'adults de caràcter no formal	Total	6.281	7.008	7.318	6.887	7.963
	Llengua per a immigrants (2)	2.879	2.377	2.519	2.887	3.540
	Llengües estrangeres	s.d.	s.d.	3.092	2.424	2.670
	Ensenyaments tecnicoprofessionals	0	0	0	0	0
	Altres educacions d'adults associades a la 1a etapa de l'educació secundària	s. d.	s .d.	0	s. d.	s. d.
	Altres cursos	s.d.	s.d.	1.707	1.576	1.753
Educació a distància	Batxillerat	1.017	820	774	689	770
	Cicles formatius d'FP	1.208	1.474	1.482	1.594	1.460
	Grau mitjà	559	749	748	746	644
	Grau superior	649	725	734	848	816

Font: Elaboració de l'equip CES-UIB a partir de Las cifras de la educació en España, Ministeri d'Educació i Ciència
(1) S'hi inclouen alumnes de llengua castellana i de llengua catalana.

Quadre III-5.4. Percentatge d'alumnat estranger en ensenyaments de règim general no universitaris per nivells, titularitat dels centres i comunitats autònomes (2016-17)

	Total (1)	E. infantil	E. primària	ESO	Batxillerats (2)	Cicles formatius FP bàsica	Cicles formatius FP - Grau mitjà (2)	Cicles formatius FP - Grau superior (2)	PQPI	Altres programes formatius
Total centres	**8,5**	**8,2**	**9,0**	**8,7**	**6,5**	**15,9**	**8,5**	**5,4**	**3,7**	**24,5**
Andalusia	5,1	5,0	5,3	5,9	4,5	6,8	3,1	2,1	–	2,4
Aragó	12,3	11,8	13,8	12,3	7,7	26,6	12,5	7,1	–	32,4
Astúries	3,8	2,7	3,4	5,4	3,5	13,6	5,2	2,3	–	0,0
Illes Balears	**13,6**	**13,0**	**15,1**	**13,8**	**9,9**	**23,6**	**10,3**	**7,5**	**–**	**13,0**
Illes Canàries	6,8	7,0	7,3	7,4	6,2	8,0	4,3	3,5	–	2,7
Cantàbria	5,3	4,4	4,4	6,2	5,3	16,5	8,0	5,5	–	18,5
Castella i Lleó	6,2	5,3	6,5	6,8	4,4	18,5	7,2	3,8	–	–
Castella-la Manxa	6,8	4,0	7,9	8,3	5,6	14,8	6,2	3,7	–	8,0
Catalunya	12,3	13,2	12,8	11,7	8,8	–	14,4	8,4	–	26,8
Comunitat Valenciana	10,0	8,5	10,6	10,9	9,0	17,3	10,2	7,2	–	20,8
Extremadura	2,9	2,4	3,3	3,1	1,9	6,7	2,7	1,8	–	4,8
Galícia	2,6	1,6	2,5	3,3	2,4	8,7	3,2	2,1	–	1,2
Madrid	10,8	10,4	11,6	10,4	8,6	21,8	12,4	8,1	–	28,5
Múrcia	12,0	12,9	12,6	11,8	9,4	19,8	11,4	6,4	–	24,6
Navarra	7,3	4,8	7,8	9,1	5,5	18,5	7,2	4,8	5,0	22,6
País Basc	7,2	7,6	7,0	6,7	4,8	27,1	10,0	5,5	–	–
La Rioja	12,9	13,2	14,3	12,2	7,1	29,6	12,9	6,3	–	29,0
Ceuta	5,1	6,6	6,1	3,4	1,9	4,9	2,5	4,1	–	24,9
Melilla	11,3	12,3	14,3	7,8	5,5	10,3	8,1	5,0	–	42,0
Centres públics	**10,0**	**10,4**	**10,9**	**10,0**	**7,1**	**15,8**	**9,0**	**5,7**	**10,0**	**15,4**
Andalusia	5,7	5,9	6,0	6,5	4,5	7,5	3,4	2,1	–	2,4
Aragó	14,6	14,4	16,9	14,6	8,8	28,7	13,1	7,4	–	27,2
Astúries	4,3	3,1	4,1	6,0	4,0	13,1	4,6	2,3	–	0,0
Illes Balears	**15,7**	**14,9**	**18,0**	**16,1**	**11,3**	**25,0**	**11,3**	**7,8**	**–**	**0,0**
Illes Canàries	7,5	8,6	8,3	8,2	6,3	8,1	4,3	3,4	–	2,8
Cantàbria	5,5	4,8	4,7	6,6	5,9	14,8	6,6	4,8	–	15,3
Castella i Lleó	7,4	6,7	8,1	8,0	5,1	20,7	7,6	4,0	–	–
Castella-la Manxa	7,6	4,7	9,0	9,0	6,0	15,2	6,6	3,9	–	9,3
Catalunya	14,7	16,3	15,5	14,0	10,2	–	16,3	9,5	–	12,3
Comunitat Valenciana	12,3	11,7	13,4	13,0	10,2	17,8	10,4	7,5	–	20,8
Extremadura	3,2	2,7	3,8	3,5	2,0	6,8	2,8	1,9	–	6,7
Galícia	2,8	1,9	2,9	3,7	2,6	8,6	3,1	2,1	–	1,2
Madrid	14,7	15,3	16,4	13,2	11,1	24,1	13,7	9,3	–	34,0
Múrcia	14,9	17,3	16,1	14,9	10,1	20,7	12,6	7,1	–	21,1
Navarra	9,5	6,8	10,8	11,8	6,6	20,2	7,4	5,0	10,0	18,0
País Basc	9,6	11,4	10,0	7,9	6,3	26,7	10,8	6,3	–	–
La Rioja	15,5	17,2	18,0	15,1	8,4	29,9	13,0	6,3	–	30,8
Ceuta	5,7	7,8	7,2	4,4	2,0	5,0	2,5	4,1	–	0,0
Melilla	12,9	16,1	17,6	8,7	5,7	10,3	8,1	5,0	–	0,0
Centres privats	**5,3**	**4,4**	**5,0**	**6,2**	**4,5**	**16,3**	**7,1**	**4,7**	**–**	**43,0**
Andalusia	3,4	3,2	3,3	3,9	4,9	4,4	2,4	2,0	–	–
Aragó	7,5	7,0	7,1	7,9	4,1	22,1	10,6	6,1	–	41,4
Astúries	2,7	1,6	1,7	4,3	1,5	15,0	7,8	2,1	–	0,0
Illes Balears	**9,7**	**9,4**	**10,1**	**10,4**	**6,2**	**17,4**	**5,6**	**4,8**	**–**	**15,1**
Illes Canàries	4,5	3,7	4,5	4,9	6,1	6,5	3,4	4,1	–	0,0
Cantàbria	4,9	3,2	3,9	5,5	1,5	19,3	12,1	7,5	–	19,9
Castella i Lleó	3,6	2,6	3,2	4,7	1,7	13,8	6,1	2,8	–	–
Castella-la Manxa	3,5	1,7	3,5	5,3	1,9	12,1	3,7	1,8	–	4,8
Catalunya	7,7	7,4	7,4	7,9	5,8	–	9,0	6,4	–	56,7
Comunitat Valenciana	5,5	3,5	5,0	7,3	5,9	13,6	9,7	5,7	–	–
Extremadura	1,4	1,0	1,2	1,9	0,8	0,0	1,9	0,9	–	1,8
Galícia	1,8	1,1	1,6	2,6	0,9	8,8	3,9	2,1	–	–
Madrid	6,2	5,1	6,0	7,3	4,5	17,8	10,2	6,0	–	11,7
Múrcia	5,0	4,7	4,7	4,8	3,8	13,8	8,6	3,8	–	28,6
Navarra	3,3	0,8	2,6	5,0	3,3	15,2	6,3	3,9	–	25,4
País Basc	4,7	3,3	3,7	5,6	3,4	27,3	8,7	4,5	–	–
La Rioja	7,7	6,5	7,3	7,8	2,0	29,2	12,5	6,1	–	27,8
Ceuta	3,0	2,7	2,4	0,4	0,0	4,5	–	–	–	25,9
Melilla	2,9	0,9	1,7	0,4	0,0	–	–	–	–	45,0

Font: Las cifras de la educación en España, Ministeri d'Educació i Ciència
(1) El total inclou també els alumnes d'educació especial específica.
(2) Inclou els alumnes estrangers que cursen aquest ensenyament en els règims presencial i a distància.

Quadre III-5.5. Percentatge d'alumnat estranger en ensenyaments de règim general no universitaris a les Illes Balears per nivells i titularitat dels centres (2012-2016)												
			Total (1)	Educació infantil	Educació primària	ESO	Batxillerats (2)	Cicles formatius FP bàsica	Cicles formatius FP - Grau mitjà (2)	Cicles formatius FP - Grau superior (2)	PQPI	Altres programes formatius
Total centres	2012-2013	Espanya	**9,1**	7,9	9,1	11,3	6,9	no existia	9,5	5,5	20,8	s. d.
		Illes Balears	**14,6**	13,4	14,4	17,8	11,0	no existia	13,2	7,1	26,7	s. d.
	2013-2014	Espanya	**8,8**	8,2	8,6	10,5	7,0	no existia	8,8	5,0	19,6	s. d.
		Illes Balears	**14,4**	13,8	14,2	16,7	10,6	no existia	12,9	8,2	26,7	s. d.
	2014-2015	Espanya	**8,6**	8,2	8,5	9,8	6,7	18,0	8,9	5,0	16,5	32,8
		Illes Balears	**14,1**	14,0	14,3	15,3	11,0	29,7	12,1	7,9	27,1	20,4
	2015-2016	Espanya	**8,4**	8,2	8,7	9,1	6,7	17,1	8,9	5,2	10,7	8,9
		Illes Balears	**13,7**	13,6	14,6	14,1	10,6	23,6	10,8	7,8	–	13,5
	2016-2017	Espanya	**8,5**	8,2	9,0	8,7	6,5	15,9	8,5	5,4	3,7	24,5
		Illes Balears	**13,6**	13,0	15,1	13,8	9,9	23,6	10,3	7,5	–	13,0
Centres públics	2012-2013	Espanya	**10,9**	10,2	11,3	13,5	7,7	no existia	9,8	5,6	20,1	s. d.
		Illes Balears	**17,4**	15,9	17,8	22,0	12,6	no existia	13,7	7,2	26,1	s. d.
	2013-2014	Espanya	**10,5**	10,6	10,7	12,5	7,8	no existia	9,1	5,1	19,5	s. d.
		Illes Balears	**16,9**	16,3	17,0	20,2	12,5	no existia	13,4	8,3	27,9	s. d.
	2014-2015	Espanya	**10,2**	10,5	10,5	11,5	7,5	17,7	9,2	5,1	16,6	33,2
		Illes Balears	**16,4**	16,6	16,7	18,3	12,5	31,1	12,8	8,1	28,2	14,6
	2015-2016	Espanya	**10,0**	10,5	10,5	10,6	7,4	16,7	9,3	5,4	16,8	8,4
		Illes Balears	**16,0**	16,2	17,1	16,9	12,3	24,9	11,6	8,1	s.d.	s. d.
	2016-2017	Espanya	**10,0**	10,4	10,9	10,0	7,1	15,8	9,0	5,7	10,0	15,4
		Illes Balears	**15,7**	14,9	18,0	16,1	11,3	25,0	11,3	7,8	–	0,0
Centres privats	2012-2013	Espanya	**5,3**	3,7	4,6	7,1	4,5	s.d.	8,6	5,3	23,6	s. d.
		Illes Balears	**9,4**	8,6	8,6	11,2	6,4	s.d.	10,5	6,5	28,9	s. d.
	2013-2014	Espanya	**5,1**	3,8	4,4	6,7	4,5	s.d.	8,0	4,7	20,1	s. d.
		Illes Balears	**9,7**	9,0	9,4	11,1	4,7	s.d.	10,0	7,3	22,3	s. d.
	2014-2015	Espanya	**5,1**	4,0	4,5	6,5	4,3	19,3	7,9	4,7	16,1	31,8
		Illes Balears	**10,1**	9,6	10,3	10,6	7,1	22,9	8,2	6,6	22,5	22,8
	2015-2016	Espanya	**5,2**	4,2	4,8	6,3	4,4	18,3	7,6	4,7	4,6	10,0
		Illes Balears	**9,6**	9,1	10,4	9,6	6,4	17,4	6,3	6,1	–	19,2
	2016-2017	Espanya	**5,3**	4,4	5,0	6,2	4,5	16,3	7,1	4,7	–	43,0
		Illes Balears	**9,7**	9,4	10,1	10,4	6,2	17,4	5,6	4,8	–	15,1

Font: Las cifras de la educación en España, Ministeri d'Educació i Ciència
(1) El total inclou també els alumnes d'educació especial específica.
(2) Inclou els alumnes estrangers que cursen aquest ensenyament en els règims presencial i a distància.

Quadre III-5.6. Variació de l'alumnat estranger en els ensenyaments no universitaris (2006, 2011, 2016)						
	2006-2007	2011-2012	% de var. 2011-2012 / 2006-2007	2016/2017	% de var. 2016-2017 / 2011-2012	% de var. 2016-2017 / 2006-2007
Espanya	610.702	781.236	27,90	721.609	-7,60	18,20
Illes Balears	21.782	26.989	23,90	26.832	-0,60	23,20

Font: Las cifras de la educación en España, Ministeri d'Educació i Ciència

Quadre III-5.7. Professorat d'EE de règim general i EE de règim especial per titularitat del centre (2011-2017)							
	Curs 2011-2012	Curs 2012-2013	Curs 2013-2014	Curs 2014-2015	Curs 2015-2016	Curs 2016-2017	Curs 2017-2018
Total centres	16.845	16.247	16.418	16.652	17.049	17.660	18.041
Règim general	16.240	15.700	15.842	16.038	16.478	17.005	17.395
Règim especial	605	547	576	614	571	655	646
Centres públics	12.054	11.385	11.494	11.532	11.886	12.400	12.563
Règim general	11.467	10.861	10.938	10.939	11.350	11.775	11.953
Règim especial	587	524	556	593	536	625	610
Centres privats	4.791	4.862	4.924	5.120	5.163	5.260	5.478
Règim general	4.773	4.839	4.904	5.099	5.128	5.230	5.442
Règim especial	18	23	20	21	35	30	36

Font: Ensenyamentys no universitaris. Estadística del professorat i altre personal. Sèries i darrers resultats detallats. Subdirecció General d'Estadística i Estudis del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport

Quadre III-5.8. Mitjana d'alumnes per professor en equivalents a temps complet als ensenyaments de règim general no universitaris per tipus de centre i titularitat (2012-2016)									
			Total	Centres ed. infantil	Centres ed. primària	Centres ed. primària i ESO	Centres ESO i/o batxillerats i/o FP	Centres ed. primària, ESO i batx./ FP	Centres específics ed. especial
Total centres	2012/2013	Espanya	12,6	9,6	13,4	14,5	10,9	16,2	3,9
		Illes Balears	11,8	10,0	12,6	14,7	9,3	15,1	3,9
	2013/2014	Espanya	12,7	9,6	13,3	14,5	11,1	16,3	4,0
		Illes Balears	11,8	10,0	12,6	13,8	9,5	15,7	3,6
	2014/2015	Espanya	12,7	9,5	13,3	14,9	11,0	16,6	3,9
		Illes Balears	11,7	10,8	12,4	14,0	9,3	14,9	3,4
	2015/2016	Espanya	12,5	9,3	13,1	14,9	10,7	16,7	4,1
		Illes Balears	11,4	10,1	12,2	13,7	8,9	14,9	3,2
	2016/2017	Espanya	12,5	9,3	13,2	14,7	10,7	16,4	3,9
		Illes Balears	11,4	10,3	12,4	13,4	8,8	15,1	3,5
Centres públics	2012/2013	Espanya	11,8	9,0	13,4	9,4	10,7	7,9	3,5
		Illes Balears	10,8	8,9	12,5	-	9,2	-	3,6
	2013/2014	Espanya	11,8	9,0	13,3	9,3	10,9	8,9	3,5
		Illes Balears	10,9	9,1	12,6	-	9,4	-	3,9
	2014/2015	Espanya	11,7	8,9	13,2	9,4	10,9	8,9	3,5
		Illes Balears	10,7	9,7	12,3	-	9,2	-	3,8
	2015/2016	Espanya	11,5	8,8	13,1	9,6	10,5	8,9	3,7
		Illes Balears	10,4	8,8	12,2	-	8,8	-	3,8
	2016/2017	Espanya	11,5	8,8	13,1	9,4	10,5	9,1	3,4
		Illes Balears	10,4	9,4	12,3	-	8,7	-	4,0
Centres privats	2012/2013	Espanya	15,0	10,4	14,8	15,7	13,9	16,2	4,5
		Illes Balears	14,3	12,5	13,6	14,7	13,8	15,1	4,0
	2013/2014	Espanya	15,1	10,4	14,6	15,8	14,0	16,4	4,6
		Illes Balears	13,9	12,2	12,5	13,8	13,9	15,7	3,6
	2014/2015	Espanya	15,3	10,3	14,7	16,3	14,1	16,6	4,5
		Illes Balears	13,9	12,5	13,0	14,0	13,6	14,9	3,4
	2015/2016	Espanya	15,3	10,0	14,2	16,2	13,8	16,7	4,5
		Illes Balears	13,7	12,6	12,2	13,7	12,5	14,9	3,1
	2016/2017	Espanya	15,1	10,1	14,5	16,1	14,0	16,4	4,4
		Illes Balears	13,7	13,0	13,5	13,4	12,8	15,1	3,4

Font: Elaboració equip CES-UIB a partir de Las cifras de la educación en España. Ministeri d'Educació i Ciència.

Quadre III-5.9. Alumnat dels ensenyament de règim general no universitari de l'administració educativa per unitat i tipologia de centres (2011-2016)							
		2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017
Total centres	Espanya	21,3	21,7	21,8	21,8	21,6	21,4
	Illes Balears	21,5	21,6	21,8	22,1	21,2	20,6
Centres d'educació infantil	Espanya	15,9	15,4	15,2	14,9	14,7	14,6
	Illes Balears	17,6	15,9	12,4	13,8	17,2	17,9
Centres d'educació	Espanya	20,7	20,8	20,9	20,9	20,8	20,7
	Illes Balears	21,5	20,9	21,3	22,2	22,0	21,5
Centres d'ESO i/o batxillerats i/o FP	Espanya	23,6	24,2	24,3	24,2	23,9	23,4
	Illes Balears	21,7	23,1	22,9	22,2	20,3	19,4

Font: Elaboració de l'equip CES-UIB a partir de Las cifras de la educació en España (edició 2019). Ministeri d'Educació i Ciència

Quadre III-5.10. Esperança de vida escolar en el sistema educatiu als 6 anys (1) (2012-2016)							
		Total		Homes		Dones	
		Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears
Total	2012-2013	17,3	14,9	17,0	14,5	17,6	15,2
	2013-2014	17,4	15,0	12,9	10,9	14,0	11,6
	2014-2015	17,5	15,0	17,2	14,7	17,8	15,3
	2015-2016	17,5	14,8	17,2	14,5	17,8	15,1
	2016-2017	17,5	14,7	17,2	14,4	17,9	15,0
Educació no universitària	2012-2013	14,4	14,9	14,4	13,5	14,3	13,6
	2013-2014	14,4	13,6	14,4	13,6	14,4	13,6
	2014-2015	14,4	13,7	14,5	13,6	14,4	13,7
	2015-2016	14,4	13,5	14,4	13,4	14,3	13,5
	2016-2017	14,3	13,4	14,3	13,4	14,3	13,4
Educació universitària	2012-2013	2,9	1,4	2,6	1,1	3,3	1,6
	2013-2014	3,0	1,3	2,7	1,1	3,4	1,6
	2014-2015	3,1	1,3	2,8	1,1	3,4	1,6
	2015-2016	3,1	1,3	2,8	1,1	3,5	1,6
	2016-2017	3,2	1,3	2,9	1,1	3,6	1,6

Font: Las cifras de la educación en España, Ministeri d'Educació i Ciència
(1) Inclou ensenyaments de règim general universitaris i no universitaris, ensenyaments de règim especial (CF arts plàstiques i disseny, esportives, professionals de música i dansa –16 i més anys–, idiomes nivell avançat –presencial–,artístiques – grau superior– i adults – inicials i secundària).

Quadre III-5.11. Taxes netes d'escolarització en edats postobligatòries en el sistema educatiu i formatiu (1) (2012-2016)							
		Total		Homes		Dones	
		Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears
16 anys	2012-2013	95,5	86,6	94,8	85,0	96,3	88,3
	2013-2014	96,6	85,5	96,2	85,2	97,0	85,9
	2014-2015	95,1	86,4	94,5	85,5	95,7	87,3
	2015-2016	95,5	86,8	94,9	86,8	96,1	86,8
	2016-2017	96,0	87,4	95,1	85,9	97,0	89,0
17 anys	2012-2013	91,8	78,6	90,7	76,6	92,9	80,6
	2013-2014	90,1	79,2	88,9	77,3	91,3	81,3
	2014-2015	90,0	80,3	88,7	78,5	91,3	82,2
	2015-2016	89,6	80,9	88,2	79,7	91,1	82,2
	2016-2017	89,8	81,9	88,2	80,8	91,5	83,0
18 anys	2012-2013	80,2	55,1	78,5	55,4	82,0	54,8
	2013-2014	79,9	55,7	78,2	56,3	81,7	55,1
	2014-2015	80,0	56,7	78,4	56,7	81,7	56,8
	2015-2016	80,3	56,2	78,6	56,3	82,0	56,1
	2016-2017	79,5	54,3	77,5	54,9	81,7	53,7

Font: Las cifras de la educación en España, Ministeri d'Educació i Ciència
(1) Inclou: ensenyaments de règim general universitaris i no universitaris, ensenyaments de règim especial (CF arts plàstiques i disseny, esportives, professionals de música i dansa, idiomes nivell avançat i artístiques grau superior) ensenyaments equivalents a l'universitari, formació ocupacional i escola d'adults (bàsica i secundària).

Quadre III-5.12. Taxes d'idoneïtat als 8, 10, 12, 14 i 15 anys (2012-2016)											
		8 anys		10 anys		12 anys		14 anys		15 anys	
		Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears
2012-2013	Total	93,6	91,1	89,4	85,2	84,4	78,2	70,6	64,8	62,5	56,3
	Homes	92,7	90,4	87,9	83,1	82,1	74,2	66,5	60,1	57,9	51,3
	Dones	94,5	92,1	92,8	87,1	86,9	82,5	74,9	69,8	67,3	61,6
2013-2014	Total	93,7	92,1	89,5	85,9	84,9	79,4	71,0	65,9	63,6	57,0
	Homes	92,9	91,2	88,2	83,9	82,7	76,2	67,0	61,0	59,0	51,2
	Dones	94,5	93,1	90,9	88,2	87,3	82,7	75,3	71,1	68,5	63,2
2014-2015	Total	93,7	91,8	89,5	85,4	85,3	80,0	71,7	66,9	65,8	60,9
	Homes	92,9	90,7	88,1	84,4	83,1	77,6	67,6	61,5	61,6	55,5
	Dones	94,5	92,9	90,9	86,8	87,5	82,7	76,0	72,8	70,2	66,7
2015-2016	Total	94,0	92,1	90,3	87,4	86,1	80,8	73,1	69,1	67,5	62,7
	Homes	93,2	91,0	89,1	85,9	84,2	77,6	69,0	64,6	63,3	57,3
	Dones	94,9	93,2	91,7	89,1	88,2	84,6	77,3	73,8	71,9	68,5
2016-2017	Total	93,6	90,9	89,7	85,3	85,7	79,8	74,4	69,2	68,6	64,0
	Homes	92,6	90,1	88,4	83,4	83,6	77,1	70,3	64,0	64,3	59,1
	Dones	94,7	91,9	91,1	87,4	87,9	82,9	78.6	74.9	73.0	69,2

Font: Las cifras de la educación en España, Ministeri d'Educació i Ciència

Quadre III-5.13. Percentatge d'alumnes repetidors d'educació primària en el darrer curs per sexe (2012-2016)						
	Espanya			Illes Balears		
	Total	Nins	Nines	Total	Nins	Nines
2012-2013	4,5	5,2	3,7	5,1	6,0	4,2
2013-2014	4,3	4,9	3,6	5,1	5,6	4,5
2014-2015	4,0	4,6	3,3	4,7	5,6	3,6
2015-2016	3,6	4,2	2,9	4,5	5,3	3,5
2016-2017	2,7	3,2	2,3	3,1	3,6	2,4

Font: Las cifras de la educación en España, Ministeri d'Educació i Ciència

Quadre III-5.14. Percentatge d'alumnes repetidors d'educació primària per curs, titularitat/finançament i sexe (2016/2017)							
		Total	Centres públics	Centres privats		Nins	Nines
				Ens. concertat	Ens. no concertat		
Primer	Espanya	2,6	3,3	1,2	0,2	3,0	2,1
	Illes Balears	3,7	4,6	2,5	0,2	4,6	2,7
Segon	Espanya	3,0	3,7	1,6	0,4	3,4	2,6
	Illes Balears	3,6	4,5	2,3	0,4	4,0	3,2
Tercer	Espanya	2,3	2,8	1,5	0,2	2,6	2,0
	Illes Balears	3,2	3,5	3,1	0,4	3,6	2,8
Quart	Espanya	2,4	2,8	1,6	0,4	2,6	2,1
	Illes Balears	2,7	3,0	2,3	0,6	3,0	2,3
Cinquè	Espanya	2,1	2,4	1,6	0,3	2,5	1,7
	Illes Balears	3,0	3,3	2,7	0,8	3,3	2,7
Sisè	Espanya	2,7	3,0	2,3	0,7	3,2	2,3
	Illes Balears	3,1	3,3	3,0	0,7	3,6	2,4

Font: Las cifras de la educación en España. Estadísticas e indicadores (edició 2019)

Quadre III-5.15. Taxa bruta de població que es gradua a les Illes Balears i Espanya per cada ensenyament-titulació (2006, 2011, 2015)							
		Total		Homes		Dones	
		Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears
Graduat en ESO	2006-2007	69,0	61,3	62,4	52,4	76,1	70,9
	2011-2012	75,1	67,4	69,9	61,5	80,6	73,6
	2015-2016	79,3	70,0	74,3	64,4	84,7	75,9
Graduat en ESO adults	2006-2007	4,4	5,8	4,3	5,1	4,4	6,6
	2011-2012	12,1	8,3	13,2	8,9	10,9	7,8
	2015-2016	8,7	6,8	9,2	7,0	8,2	6,5
Batxillerat	2006-2007	44,3	32,4	36,8	25,9	52,3	39,2
	2011-2012	52,2	41,6	45,6	35,8	59,1	47,9
	2015-2016	57,4	43,0	50,4	35,8	65,0	50,8
Professional bàsic	2015-2016	3,1	3,6	4,2	5,3	1,9	1,9
Tècnic / tècnic auxiliar	2006-2007	16,4	11,7	15,1	10,3	17,9	13,0
	2011-2012	22,4	17,7	21,5	16,3	23,4	19,3
	2015-2016	24,7	20,6	25,6	22,4	23,8	18,7

Font: Las cifras de la educación en España. Estadísticas e indicadores (edició 2019)

Quadre III-5.16. Població de 18 a 24 anys que no ha completat el nivell d'educació secundària de segona etapa i no continua cap tipus d'educació o formació (1), per comunitats autònomes (2007, 2012, 2017)									
	Total			Homes			Dones		
	2007	2012	2017	2007	2012	2017	2007	2012	2017
Espanya	**30,8**	**24,7**	**18,3**	**36,6**	**28,9**	**21,8**	**24,7**	**20,5**	**14,5**
Andalusia	37,1	28,8	23,5	42,8	33,7	28,7	31,2	23,7	18,0
Aragó	25,5	20,4	16,4	31,4	20,2	17,6	19,4	20,7	15,0
Astúries	23,1	19,8	14,8	30,1	25,1	18,9	15,5	14,6	10,8
Illes Balears	**42,1**	**28,9**	**26,5**	**48,8**	**29,7**	**32,4**	**35,0**	**28,1**	**20,5**
Illes Canàries	36,4	28,0	17,5	44,6	29,5	19,9	27,9	26,5	15,3
Cantabria	25,5	14,2	8,9	32,2	17,2	12,3	18,7	10,9	4,9
Castella i Lleó	23,7	21,7	16,7	30,2	28,3	21,8	16,8	14,7	11,4
Castella-la Manxa	37,3	27,5	22,1	45,4	34,2	27,5	28,7	20,6	16,3
Catalunya	31,2	24,2	17,0	37,2	28,5	19,6	25,1	19,7	14,4
Com. Valenciana	31,2	25,9	20,3	36,6	29,4	24,9	25,5	22,3	15,4
Extremadura	34,4	32,6	19,2	41,2	42,1	26,7	27,1	22,7	11,5
Galícia	23,5	22,7	14,9	33,0	26,7	17,9	13,9	18,5	11,8
Madrid	25,8	21,5	13,9	29,1	25,0	16,1	22,5	18,1	11,5
Múrcia	39,2	26,9	23,1	44,9	32,5	22,8	33,2	21,0	23,4
Navarra	16,3	13,0	11,3	19,2	16,5	14,1	13,1	9,4	8,3
País Basc	14,3	12,4	7,0	18,7	13,0	8,5	9,8	11,8	5,5
La Rioja	30,6	24,3	12,9	34,8	27,3	15,9	26,0	21,3	9,7
Ceuta i Melilla	48,1	35,3	24,3	46,9	38,3	23,2	49,3	32,0	25,4

Font: Las cifras de la educación en España. Estadísticas e indicadores (edició 2019)
Nota: Calculat amb la metodologia establerta per l'EUROSTAT basant-se en mitjanes anuals de dades trimestrals.
(1) Abandonament primerenc de l'educació i la formació: Les dades s'han de prendre amb precaució, ja que les derivades de mides mostrals petites Westan afectades per greus errors de mostreig

Quadre III-5.17. Percentatge de població de 20 a 24 anys que ha assolit almenys el nivell d'educació secundària de segona etapa (2007, 2012, 2017)									
	Total			Homes			Dones		
	2007	2012	2017	2007	2012	2017	2007	2012	2017
Espanya	61,4	63,0	71,7	55,1	56,6	66,4	67,9	69,5	77,2
Illes Balears	48,9	54,4	61,7	39,6	52,6	56,2	58,3	56,1	67,2

Font: Las cifras de la educación en España. Estadísticas e indicadores (edició 2019)
Nota: Calculat amb la metodologia establerta per l'EUROSTAT basant- se en mitjanes anuals de dades trimestrals

Quadre III-5.18. Nivell de formació de la població per grups d'edat i sexe (2012, 2016, 2017)								
			Inferior a 2a etapa d'eduació secundària		2a etapa d'educació secundària		Educació superior	
			Pobl. de 25 a 64 anys	Pobl. de 25 a 34 anys	Pobl. de 25 a 64 anys	Pobl. de 25 a 34 anys	Pobl. de 25 a 64 anys	Pobl. de 25 a 34 anys
Any 2012	Total	Espanya	45,6	36,1	22,1	24,6	32,3	39,3
		Illes Balears	47,1	37,8	28,5	33,5	24,4	28,7
	Homes	Espanya	47,3	41,7	21,9	24,1	30,9	34,2
		Illes Balears	48,1	41,0	29,3	34,4	22,6	24,6
	Dones	Espanya	44,0	30,3	22,2	25,2	33,8	44,5
		Illes Balears	46,0	34,6	27,7	32,5	26,3	33,0
Any 2016	Total	Espanya	41,7	34,7	22,6	24,3	35,7	41,0
		Illes Balears	42,3	38,4	28,5	29,2	29,2	32,5
	Homes	Espanya	44,3	40,6	22,7	24,4	33,0	35,0
		Illes Balears	45,4	43,9	28,1	29,4	26,4	26,6
	Dones	Espanya	39,1	28,9	22,5	24,2	38,4	47,0
		Illes Balears	39,1	32,9	29,0	28,9	32,0	38,2
Any 2017	Total	Espanya	40,9	33,8	22,7	23,6	36,4	42,6
		Illes Balears	41,7	35,5	27,2	26,2	31,2	38,2
	Homes	Espanya	43,5	39,4	22,7	24,2	33,8	36,5
		Illes Balears	45,3	40,3	25,6	26,8	29,1	32,9
	Dones	Espanya	38,3	28,2	22,7	23,0	38,9	48,8
		Illes Balears	38,0	30,9	28,8	25,7	33,3	43,4

Font: Las cifras de la educación en España. Estadísticas e indicadores (edició 2019)
Nota: Els resultats es basen en mitjanes anuals de dades trimestrals. Les dades s'han de prendre amb precaució, ja que les derivades de mides mostrals petites estan afectades per greus errors de mostreig.

Quadre III-5.19. Despesa pública (en euros) per alumne en ensenyament no universitari (2011-2016)			
		Espanya	Illes Balears
Despesa pública per alumne públic i concertat	2011	5.210	5.637
	2012	4.729	4.920
	2013	4.569	4.817
	2014	4.537	4.808
	2015	4.743	5.102
	2016	4.879	5.328
Despesa pública per alumne públic	2011	6.062	6.751
	2012	5.430	5.796
	2013	5.231	5.623
	2014	5.169	5.592
	2015	5.436	5.917
	2016	5.607	6.379

Font: Las cifras de la educación en España. Estadísticas e indicadores (edició 2019)

Quadre III-5.20. Percentatge d'alumnes becats i import mitjà per becari a batxillerat i formació professional (2011-2016)							
		Total		Batxillerat		Formació professional (1)	
		% d'alumnes becaris	Import mitjà de la beca (euros)	% d'alumnes becaris	Import mitjà de la beca (euros)	% d'alumnes becaris	Import mitjà de la beca (euros)
Curs 2011-2012	Espanya	31,6	1.349,7	31,7	1.214,9	31,4	1.491,6
	Illes Balears	14,2	1.305,6	11,4	1.171,0	17,5	1.413,1
Curs 2012-2013	Espanya	29,3	1.273,1	29,9	1.143,6	28,7	1.411,7
	Illes Balears	13,0	1.227,1	10,0	1.081,3	16,6	1.333,9
Curs 2013-2014	Espanya	27,5	1.410,4	28,2	1.430,0	26,8	1.389,9
	Illes Balears	12,0	1.427,6	10,3	1.448,9	13,9	1.409,9
Curs 2014-2015	Espanya	27,0	1.410,7	28,8	1.421,9	25,3	1.399,0
	Illes Balears	11,5	1.378,6	10,8	1.359,6	12,2	1.395,8
Curs 2015-2016	Espanya	28,7	1.295,9	30,7	1.327,7	27,0	1.262,7
	Illes Balears	12,3	1.228,7	12,4	1.226,7	12,1	1.230,7
Curs 2016-2017	Espanya	32,4	1.213,0	31,6	1.258,0	33,1	1.174,7
	Illes Balears	12,8	1.092,9	12,3	1.077,6	13,2	1.106,5

Font: Las cifras de la educación en España. Estadísticas e indicadores (edició 2019)
(1) Inclou cicles formatius de formació professional i d'arts plàstiques i disseny.

Quadre III-5.21. Evolució del total d'alumnat matriculat a la UIB per curs acadèmic (2011, 2014, 2018)			
	2011-2012	2014-2015	2018-2019
Nombre d'alumnes	**14.238**	**13.664**	**13.201**
% (2011-2012 base 100)	100,0%	96,0%	92,7%
% de variació 2014-2019	–	–	96,6%

Font: Elaboració pròpia a partir dels indicadors del pressupost de la UIB.
Dades a 19 de maig de 2019

Quadre III-5.22. Evolució de la taxa d'universitaris matriculats a la UIB per curs acadèmic (2011, 2014, 2018)			
	2011-2012	2014-2015	2018-2019
Nombre d'alumnes	**14.238**	**13.664**	**13.201**
Joves entre 18 i 24 anys	84.862	79.686	79.942
% d'universitaris per cada 100 joves	16,78%	17,15%	16,51%

Font: Elaboració pròpia a partir dels indicadors del pressupost de la UIB.
Dades a 19 de maig de 2019

5.2.2. Dotació de professorat i personal d'administració i serveis

La reorganització dels estudis i la diversificació de grups (desdoblament a les assignatures amb més alumnes) han significat un increment en la càrrega docent. Si l'any acadèmic 2011-2012 hi havia un total de 14.954 crèdits, actualment aquesta xifra ha augmentat fins als 17.508. Per tant, el curs 2018-2019 s'ha incrementat en un 17,08 % la càrrega real des de la reforma dels estudis universitaris amb la creació de l'Espai Europeu d'Educació Superior, instaurat plenament el curs 2011-2012. (Vegeu el quadre III-5.23.)

La dedicació dels professors és molt diferent. Per aquest motiu, es calcula un indicador denominat «professorat equivalent a temps complet». Tal com s'explica a la memòria del pressupost de la UIB (UIB, 2019), es calcula comptant com 1 cada contracte amb dedicació completa. La dedicació dels professors associats s'ha calculat de la forma següent: 6 hores, 75 % d'una dedicació a temps complet; 4 hores, 50 %; 3 hores, 37,5 %, i la resta, en la mateixa proporció d'acord amb el nombre d'hores del contracte. La metodologia aplicada és la mateixa que utilitzen les universitats del Grup 9 (comunitats autònomes amb una sola universitat).

Les dades d'aquest indicador mostren que la dotació actual de professors és equivalent a 972 docents a temps complet. L'increment de la dotació, ajustada a les dedicacions, és un 6,11 % superior respecte a la dotació del curs 2011-2012 i un 5,19 % en relació amb el curs 2014-2015. L'increment de dotacions, per tant, es concentra en els darrers anys. (Vegeu el quadre III-5.24.)

S'acaba la interpretació de les dotacions i les possibilitats reals per desenvolupar la feina acadèmica amb qualitat amb el càlcul de l'indicador que relaciona les dotacions de professors (equivalent a temps complet) amb el nombre d'alumnes. L'increment de dotació de professors durant els darrers anys ha permès reduir la ràtio. Si del curs 2011-2012 al 2014-2015 la reducció era mínima (de 15,70 alumnes per docent a temps complet es passa a 15,03), els dos darrers cursos acadèmics la disminució ja és més notòria. Així, el

curs 2017-2018 hi havia 13,79 alumnes per docent i el 2018-2019, 13,58 alumnes. (Vegeu el quadre III-5.25.)

El personal d'administració i serveis (PAS) de la UIB es configura com un dels components fonamentals pel mantenir els processos desenvolupats a la universitat. En aquest grup, d'una elevada heterogeneïtat, s'hi inclouen des dels màxims responsables de l'organització fins al personal d'administració de tots els nivells. Així mateix, aquesta varietat es pot observar en la diversitat de situacions contractuals: funcionaris de carrera, funcionaris interins, personal contractat de diversos tipus, laborals fixos de conveni i laborals contractats.

Durant el darrer període s'ha produït una recuperació quant a la contractació de PAS. Si bé del curs 2011-2012 al 2014-2015 hi va haver una reducció de 36 contractes (de 554 a 518), l'any acadèmic 2018-2019 se n'han recuperat 62, de manera que hi ha formalitzats 580 contractes de PAS. (Vegeu el quadre III-5.26.)

Les ràtios ofereixen una interpretació més precisa de les dades. La ràtio que relaciona el professorat equivalent a temps complet amb el PAS va augmentar entre el curs 2011-2012 (1,65 docents per cada PAS) i el 2014-2015 (1,78 docents per cada PAS). El curs 2017-2018 aquesta ràtio es reduí a 1,73 docents per cada PAS, i durant el curs 2018-2019 la ràtio s'ha situat en xifres similars al primer període. En qualsevol cas, la qualitat de la feina feta es manté, no tan sols amb la quantitat de personal, sinó també gràcies a una important política de formació i a l'estabilitat de les dotacions del PAS, amb personal de llarga trajectòria en tots els llocs de feina determinants. (Vegeu el quadre III-5.27.)

5.2.3. Qualitat universitària de la UIB

Com en els darrers anys, per parlar del sistema universitari de les Illes Balears, hem de parar atenció als rànquings d'universitats fets per part de grups i organismes comparant diversos indicadors de la qualitat, agregant les dades d'un conjunt limitat de naturalesa diversa relatives a cada institució, seleccionades pels seus autors sempre per raons de mesurabilitat.

Aquest interès pels rànquings, juntament amb la burocratització d'alguns processos d'anàlisi de la qualitat, han reduït la rellevància dels processos d'avaluació institucional promoguts pels sistemes universitaris, per assegurar la qualitat institucional global i potenciar la planificació de millora.

Tot i que tenen una utilitat genèrica de tipus comparatiu, el diagnòstic parcial que ofereixen aquests rànquings és poc útil per planificar la millora institucional global. El desig obsessiu de millorar la posició en els rànquings pot conduir a prioritzar l'intent de millora dels indicadors que s'avaluen i desatendre la resta d'aspectes rellevants del sistema universitari que condicionen i defineixen la globalitat de la qualitat institucional, i que són, per descomptat, molt nombrosos i sovint no mesurables.

L'enfocament integral i la qualitat de l'anàlisi de l'U-Ranking de la Fundació BBVA i l'Institut Valencià d'Investigacions Econòmiques (IVIE) ha fet que, durant els darrers anys, es paràs atenció als seus resultats. La UIB ha ocupat posicions entre les millors universitats de l'Estat, i ha arribat al quart lloc el curs 2016-2017 pel seu rendiment global en els àmbits de la docència, la recerca i la innovació i el desenvolupament. De manera desglossada, la UIB ha ocupat la cinquena posició del rànquing en els àmbits de docència i de recerca, i la dotzena posició en innovació i desenvolupament tecnològic. Així mateix, l'U-Ranking destaca que les Illes Balears és una de les comunitats autònomes amb una major productivitat del sistema universitari espanyol. Concretament, és la cinquena comunitat autònoma amb un major rendiment del sistema universitari, amb un índex de rendiment situat en un 8 % sobre la mitjana estatal.

Al marge d'aquest rànquing espanyol, se'n poden consultar d'altres d'internacionals. El Centre de Classificació Universitària Mundial (CWUR) és una organització de consultoria que ofereix assessorament en polítiques, coneixements estratègics i gestió del coneixement als governs i universitats per millorar els resultats educatius i de recerca. Des

del 2012, el CWUR publica l'únic rànquing acadèmic d'universitats global, que avalua la qualitat de l'educació, l'ocupació d'antics alumnes, la producció de recerca i les cites sense dependre de les enquestes i els enviaments de dades universitàries. Aquest rànquing començà amb l'objectiu de qualificar les 100 millors universitats del món, i l'any 2014 es va ampliar a les 1.000 millors entre les divuit mil principals universitats del món. El rànquing del CWUR és, així, la més gran classificació acadèmica. (Vegeu el quadre III-5.28.)

Al llarg dels darrers anys, la UIB es manté entre les mil millors universitats del món i entre les 30 millors de l'Estat. Tot i que aquest darrer any ha baixat algunes posicions tant a escala nacional com internacional, ha augmentat la puntuació agregada quant a les tasques fetes. Aquestes dades confirmen que la UIB manté els bons resultats assolits en els darrers anys, gràcies a l'esforç de la comunitat universitària i malgrat les mancances de finançament del sistema universitari de les Illes Balears.

5.2.4. UNED, UOC i Centre Universitari Alberta Giménez (CESAG-Comillas)

Tot i que la proliferació d'universitats amb estudis a distància (com la UNIR, per exemple) fa que no es pugui dir que es parla de la resta de l'oferta formativa universitària per als ciutadans de les Illes Balears, sí que es fa un recull de l'oferta proposada per les universitats que més alumnes i més tradició tenen a les nostres illes. Aquestes són dues universitats a distància —la Universitat Oberta de Catalunya i la Universitat Nacional d'Educació a Distància (UNED)— i el CESAG-Comillas.

Estudis a la UOC

En els darrers cinc anys s'ha consolidat el canvi de titulacions entre els antics títols de diplomatura i llicenciatura i els nous títol de grau. Tot i això, la UOC ha augmentat la quantitat d'alumnes matriculats. L'increment als màsters universitaris és una constant en aquesta universitat, ja que ha duplicat la quantitat d'alumnes matriculats. Però també cal destacar que per sobre de tot en el darrer any s'han incrementat les matrícules en estudis de grau. Això consolida la UOC, no tan sols com una de les grans universitats per cursar màsters i estudis de postgrau, sinó també com una oferta important per als estudis de grau. Pel que fa als estudis de doctorat, la UOC encara s'ha de consolidar a les Illes. (Vegeu el quadre III-5.29.)

Aquest augment d'alumnes es veu de forma més clara en el nombre d'incorporacions al centre, que en aquests sis darrers anys s'ha més que duplicat. Quant a aquestes noves incorporacions i a la matrícula general dels diferents estudis, el nombre de dones matriculades és superior al nombre d'homes. (Vegeu el quadre III-5.30.)

Una dada significativa és la franja d'edat dels alumnes que es matriculen a la UOC. Es comprova que la UOC no és l'opció triada pels alumnes que inicien els estudis universitaris abans dels 25 anys, però sí que s'ha de destacar que el percentatge d'alumnes que trien aquesta opció ha crescut molt respecte a fa sis anys. En contrapartida, el nombre d'alumnes amb edats compreses entre els 25 i els 40 anys ha davallat quasi 20 punts percentuals. Aquestes edats són les d'inclusió laboral més gran, per la qual cosa es pot suposar que els estudiants d'aquestes edats comparteixen l'activitat laboral amb l'activitat formativa, cosa bastant lògica en uns estudis a distància. Però veim que la UOC, si bé és una opció de segona formació, també està captant molts d'alumnes d'edats baixes, en què la formació inicial té més pes. Tot i això, també cal destacar que els alumnes matriculats amb més de 40 anys és ara la franja d'edat amb menys estudiants matriculats de nova incorporació, encara que les variacions són poques. (Vegeu el quadre III-5.31.)

Quant a l'oferta formativa de la UOC, ha augmentat considerablement. Cal remarcar que els estudis de grau s'han incrementat en els darrers sis anys (sobretot aquest darrer curs, en què s'han incorporat deu graus més), han desaparegut els estudis de diplomatura i llicenciatura, s'ha produït un augment molt significatiu del nombre de màsters universitaris que s'hi proposen i quasi se n'ha duplicat l'oferta.

També cal destacar la posada en marxa de títols propis de la UOC, amb deu estudis oferts. (Vegeu el quadre III-5.32.)

Estudis a la UNED

Com a universitat pública a distància, la UNED continua consolidada a les Illes Balears amb un volum d'alumnes que no ha deixat de créixer de forma lenta però contínua en els darrers anys. S'ha de comentar que els màsters universitaris són els mateixos per a tot l'Estat. Aquí només es farà referència als estudis que s'imparteixen a la seu de la UNED a les Illes Balears. (Vegeu el quadre III-5.33.)

L'oferta formativa reglada s'ha mantingut en els darrers anys amb poques variacions, tot i que s'ha adaptat als nous currículums. Tot i això, s'ha de tenir present que la UNED ofereix una gran quantitat de cursos de formació permanent i d'estudis de postgrau a distància. (Vegeu el quadre III-5.34.)

Del curs 2012-2013 al curs 2017-2018, la quantitat d'alumnes matriculats a la UNED, com s'ha dit, s'ha incrementat; però el que ha canviat sobretot és el tipus d'estudis que aquests alumnes segueixen. Es veu una baixada d'alumnes en ensenyaments de grau i accés i un augment dels ensenyaments propis (CUID, màster oficial, educació permanent), la qual cosa implica que el total d'alumnes de la UNED tingui aquesta tendència a l'alça. (Vegeu els quadres III-5.35. i III-5.36.)

Com es pot observar, hi ha un increment en la quasi totalitat dels estudis per illes. Però com s'ha comentat, baixa la quantitat d'alumnes de grau, tot i que l'augment d'alumnes en l'educació permanent és bastant significatiu i ho compensa.

Quant a les franges d'edat dels estudiants de la UNED, d'una forma similar a allò que passa a la UOC, els alumnes solen ser de més edat que a les universitats presencials, tot i el petit increment, en aquests darrers anys, dels alumnes menors de 25 anys. (Vegeu el quadre III-5.37.)

Estudis CESAG-Comillas

El Centre d'Educació Superior Alberta Giménez fou una de les primeres institucions d'educació superior per a la formació de mestres a les Illes Balears. Des de fa quatre anys, ha passat a estar associada a la Universitat Pontifícia de Comillas, de manera que és la primera universitat privada a les Illes Balears.

Tot i que s'hi cursen estudis que no ofereix la UIB, la quantitat d'alumnes que trien aquesta opció no és gaire elevada si es compara amb la UIB mateixa o la resta de les universitats a distància.

El curs 2017-2018 encara hi havia alumnes que depenien de la UIB i d'altres que ja eren de la Universitat de Comillas. Però la desconnexió total del CESAG-Comillas amb la UIB no trigarà gaire a esdevenir-se, ja que la quantitat d'alumnes que encara hi cursen títols de la UIB és molt baix. (Vegeu el quadre III-5.38.)

A més, el CESAG-Comillas ofereix una formació de postgraus i els estudis de DECA, que capaciten per impartir l'assignatura de religió catòlica. (Vegeu el quadre III-5.39.)

Aquestes tres universitats permeten que els alumnes de les Illes Balears cursin estudis superiors més enllà de la UIB i complementen i enriqueixen l'oferta formativa superior a les Illes Balears.

També s'ha de tenir en compte la possibilitat d'aconseguir estudis superiors al Conservatori Superior de Música i l'Escola Oficial d'Idiomes.

Referències

Fernández Enguita, M.; Mena, L.; Rivière, J. (2010). *Fracaso y abandono escolar en España*. Barcelona: Fundació La Caixa.

Fundación Ramón Areces (2018). *Indicadores comentados sobre el estado del sistema educativo español 2018*. Madrid: Fundación Ramón Areces / Fundación Europea Sociedad y Educación.

Instituto Nacional de Evaluación Educativa (2017). *Panorama de la educación. Indicadores de la OCDE 2017*. Madrid: Ministeri d'Educació, Cultura i Esport.

Ministeri de Ciència, Innovació i Universitats (2019). *Datos y cifras del sistema universitario español. Publicación 2018-2019*. Madrid: Ministeri de Ciència, Innovació i Universitats.

Ministeri d'Educació, Cultura i Esport (2019). *Datos y cifras del sistema universitario español. Curso 2016/2017*. Madrid: Ministeri d'Educació, Cultura i Esport.

Ministeri d'Educació, Cultura i Esport (2018a). *Estadísticas de la educación. Enseñanzas no universitarias. Curs 2017-2018.* Madrid: Secretaria General Tècnica. Subdirecció General d'Estadística i Estudis.

Ministeri d'Educació, Cultura i Esport (2018b). *Las cifras de la educación en España. Curso 2016-17*. Edición 2019. Madrid: Institut Nacional d'Avaluació Educativa.

UIB (2019). *Memòria del pressupost 2019*. Palma: UIB.

Quadre III-5.23. Càrrega docent en crèdits del professorat de la UIB per curs acadèmic (2011, 2014, 2018)

	2011-2012	2014-2015	2018-2019
Càrrega docent en crèdits	**14.954**	**16.263**	**17.508**
% de variacions 2011-2014-2018	–	108,75%	117,08%
% de variacions 2014-2018	–	–	107,66%

Font: Elaboració pròpia a partir dels indicadors del pressupost de la UIB.
Dades a 19 de maig de 2019

Quadre III-5.24. Professorat a temps complet a la UIB per curs acadèmic (2011, 2014, 2018)

	2011-2012	2014-2015	2018-2019
Professorat equivalent a temps complet	**916**	**924**	**972**
% de variacions 2011-2014-2018	–	100,87%	106,11%
% de variacions 2014-2018	–	–	105,19%

Font: Elaboració pròpia a partir dels indicadors del pressupost de la UIB.
Dades a 19 de maig de 2019

Quadre III-5.25. Ràtio d'alumnes/professor a la UIB per curs acadèmic (2011, 2014, 2018)

	2011-2012	2014-2015	2018-2019
Ràtio d'alumnes per professor/a	**15,70**	**15,03**	**13,58**
% de variacions 2011-2014-2018	–	95,73%	86,50%
% de variacions 2014-2018	–	–	90,35%

Font: Elaboració pròpia a partir dels indicadors del pressupost de la UIB.
Dades a 19 de maig de 2019

Quadre III-5.26. Personal d'administració i serveis a la UIB per curs acadèmic (2011, 2014, 2018)			
	2011-2012	2014-2015	2018/2019
TOTAL DE PAS (1)	**554**	**518**	**580**
% de variacions 2011-2014-2018	–	93,50%	104,69%
% de variacions 2014-2018	–	–	111,97%

Font: Elaboració pròpia a partir dels indicadors del pressupost de la UIB.
Dades a 19 de maig de 2019

NOTA: Té en compte la totalitat del PAS, és a dir: funcionaris de carrera, funcionaris interins, funcionaris contractats, laborals fixos de conveni, laborals interins de conveni i laborals contractats.

Quadre III-5.27. Ràtio de professors/PAS a la UIB per curs acadèmic (2011, 2014, 2018)			
	2011-2012	2014-2015	2018-2019
Ràtio de professors/PAS	**1,65**	**1,78**	**1,68**
% de variacions 2011-2014-2018	–	13,00%	101,82%
% de variacions 2014-2018	–	–	94,38%

Font: Elaboració pròpia a partir dels indicadors del pressupost de la UIB.
Dades a 19 de maig de 2019

Quadre III-5.28. La UIB en el rànquing del centre de classificació universitària mundial (CWUR) (rànquing entre les mil primeres) (2014, 2018)				
		Rang a Espanya	Rang Mundial	Puntuació agregada (educació, impacte...)
Posició en el rànquing 2014	Universitat de Barcelona	1	120	50,17
	Universitat Complutense de Madrid	2	198	47,97
	Universitat Autònoma de Barcelona	3	254	46,99
	Universitat de les Illes Balears	**24**	**714**	**44,63**
	Universitat de la Corunya	40	937	44,35
Posició en el rànquing 2018	Universitat de Barcelona	1	87	82,1
	Universitat Autònoma de Barcelona	2	152	79,6
	Universitat Complutense de Madrid	3	264	77,0
	Universitat de les Illes Balears	**29**	**820**	**71,0**
	Universitat de la Corunya	38	989	69,8

Font: Elaboració pròpia. http://cwur.org/

Quadre III-5.29. Alumnat de la UOC per tipus de titulació i curs acadèmic (2013, 2017)						
	2013-2014			2017-2018		
	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones
Total	**1.904**	**962**	**942**	**2.542**	**1.366**	**1.176**
Titulacions homologades LRU	387	173	214			
Graus EEES	1.243	661	582	**1.517**	771	746
Màsters universitaris	273	127	146	**596**	233	363
Doctorat	1	1		**0**	0	0
Postgrau propi				**136**	65	71
Centre d'idiomes moderns				**195**	76	119
Altres				**98**	31	67

Font: UOC

Quadre III-5.30. Alumnat de la UOC de nova incorporació per trams d'edat i curs acadèmic (2013, 2017)						
	2013-2014			2017-2018		
	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones
Total	**475**	**232**	**243**	**199**	**81**	**470**
Menys de 25 anys	98	36	62	453	182	118
De 25 a 40 anys	284	151	133	161	80	271
De 41 a 60 anys	91	44	47	2	2	81
Més de 60 anys	2	1	1	815	345	940

Font: UOC

Quadre III-5.31. Percentatge d'alumnes de la UOC de nova incorporació i per curs acadèmic (2013, 2017)						
	2013-2014			2017-2018		
	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones
Total	**100%**	**50,5%**	**49,5%**	**100%**	**46,3%**	**53,7%**
Menys de 25 anys	10,6%	4,0%	6,6%	14,6%	6,0%	8,6%
De 25 a 40 anys	65,1%	34,0%	31,0%	58,2%	26,0%	32,1%
De 41 a 60 anys	23,9%	12,4%	11,5%	26,5%	13,7%	12,8%
Més de 60 anys	0,4%	0,1%	0,3%	0,7%	0,5%	0,2%

Font: UOC

Quadre III-5.32. Estudis oferts per la UOC per curs acadèmic (2013, 2017)		
	2013-2014	2017-2018
Total titulacions homologades LRU	19	0
Total graus EEES	15	15
Total màsters universitaris	28	41
Doctorat en societat de la informació i del coneixement	1	0
Total postgraus propis		10
Centre d'idiomes moderns		1
Total altres		5

Font: UOC

Quadre III-5.33. Evolució d'alumnes de la UNED per curs (2012-2016)				
	Total	Mallorca	Menorca	Eivissa i Formentera
2012-2013	13.993	43.446	1.105	1.473
2013-2014	14.483	11.847	1.121	1.515
2014-2015	14.770	12.079	1.139	1.552
2015-2016	14.927	12.207	1.151	1.569
2016-2017	15.226	12.460	1.182	1.584

Font: UNED

Quadre III-5.34. Oferta formativa de la UNED per curs acadèmic (2012, 2016)		
	Oferta formativa 2012-2013	Oferta formativa 2016-2017
Accés de 25 i 45 anys	1	1
Diplomatures	3	0
Llicenciatures	16	0
Enginyeries	7	0
Graus	27	27

Font: UNED

Quadre III-5.35. Nombre d'estudiants a la UNED per illes i estudis el curs 2012-2013				
	Total	Mallorca	Menorca	Eivissa-Formentera
Total	**13.993**	**11.415**	**1.105**	**1.473**
Graus	3.828	3.138	285	405
Llicenciatures	426	338	33	55
Diplomatures	131	98	17	16
Enginyeries	35	27	3	5
Accés de 25 i 45 anys	873	655	54	164
CUID	467	446	8	13
UNED Senior	43	43		
Formació contínua	32	32	–	–
Màsters oficials	124	113	3	8
Educació permanent	8.034	6.525	702	807

Font: UNED

Quadre III-5.36. Nombre d'estudiants a la UNED per illes i estudis el curs 2017-2018				
	Total	Mallorca	Menorca	Eivissa i formentera
Total	**15.316**	**12.522**	**1.198**	**1.596**
Graus	3603	2909	266	428
Accés	515	358	33	71
CUID	226	182	17	27
Màsters oficials	162	141	9	12
Educació permanent	10.863	8.932	873	1.058

Font: UNED

Quadre III-5.37. Alumnes de la UNED per sexes, trams d'edat i estudis (2012, 2017)						
		Percentatge per trams d'edat				
		Total	<26	26-35	36-45	>45
2012-2013	**Total dels estudis**	**100**	**9,29**	**40,48**	**33,65**	**16,58**
	Accés	100	3,80	65,04	28,85	2,29
	Llicenciatures, diplomatures i enginyeries	100	1,20	25,47	43,93	29,40
	Graus	100	11,51	38,53	32,89	17,07
2017-2018	**Total dels estudis**	**100**	**11,45**	**32,30**	**30,92**	**25,33**
	Accés 25	100	8,18	59,08	28,90	3,84
	Graus	100	11,84	29,05	31,16	27,94

		Mitjana d'edat		
		Total	Homes	Dones
2012-2013	**Total dels estudis**	**36,84**	**37,48**	**36,04**
	Accés 25	32,81	32,98	32,76
	Accés 45	50,47	50,66	50,34
	Llicenciatures, diplomatures i enginyeries	36,94	37,30	33,58
	Graus	36,58	37,30	36,54
2017-2018	**Total dels estudis**	**36,88**	**38,00**	**35,83**
	Accés 25	32,83	33,55	32,11
	Accés 45	50,83	52,41	50,31
	Graus	38,33	38,29	35,94

Font: UNED

Quadre III-5.38. Nombre d'estudiants de grau al CSAG per tipus de graus el curs 2016-2017		
	UIB	Comillas
Total	**190**	**261**
Grau d'Educació Infantil	38	39
Grau d'Educació Primària	26	45
Doble grau d'Educació Infantil i Primària	–	56
Grau de Comunicació Audiovisual	11	47
Grau de Periodisme	19	27
Grau de Publicitat i Relacions Públiques	37	–
Doble grau de Periodisme i Comunicació Audiovisual	59	–
Grau de Ciències de l'Activitat Física i de l'Esport	–	47

Font: CSAG

Quadre III–5.39. Nombre d'estudiants de postgrau del CSAG el curs 2016–2017	
	Total
Postgraus	**40**
Especialista en Evangelització Social Mèdia	5
Expert Universitari en Direcció de Centres Escolars Concertats	35
Especialista en Direcció de Comunicació i Mitjans Digitals en l'Empresa Turística	–
DECA 16/17 (en línia)	**96**

Font: CSAG

Requadre III.2.

L'educació de les persones adultes i grans a les Balears

Carmen Orte Socias,
catedràtica d'universitat (UIB)

Liberto Macías González,
professor associat de la UIB

La idea que l'educació hauria de prolongar-se fins al final de la vida ha estat present des de molt temps enrere. A la Grècia clàssica, Plató ja plantejava aquesta principi (Pérez, 2001).

Per destacar algunes dates que serviran de referència per contextualitzar l'avanç que s'ha produït en l'àmbit de l'educació dels adults grans, es pot començar pel 1972 amb la publicació de l'Informe Faure, *Aprender para ser. El mundo de la educación en el presente y en el futuro*, en què es recomanà que els contextos formals i informals haurien d'estar interrelacionats. Més endavant, a la Conferència de Nairobi (1976), es va reconèixer l'educació d'adults com un element específic indispensable de l'educació. Però no serà fins al 1997 en què l'Informe Delors, *La educación encierra un tesoro*, especificà que la finalitat de l'educació era el ple desenvolupament de l'ésser humà en la seva dimensió social. L'any 2002, la II Assemblea Mundial sobre l'Envelliment, duita a terme a Madrid, ja se centrà en l'educació dels més grans i s'hi destacà la importància de l'educació per a aquest col·lectiu a fi de poder aprofitar tot el seu potencial. El 2007, la Comissió Europea establí el Pla d'Acció en l'Aprenentatge d'Adults, amb el títol *Siempre es buen momento para aprender.* L'objectiu era augmentar la participació en la formació permanent de les persones adultes. L'IMSERSO edità el *Libro Blanco sobre el Envejecimiento Activo* el 2011, i va dedicar tot un capítol a l'educació al llarg de la vida. Un any després, el Consell i el Parlament de la Unió Europea declarà l'any 2012 Any Europeu de l'Envelliment Actiu i de la Solidaritat Intergeneracional, per tal de sensibilitzar la població de la contribució de les persones de més edat en la nostra societat. El que hem assenyalat fins aquí mostra que l'educació adreçada als adults grans sorgeix d'una manera tímida i comença a formar part de l'espai educatiu, no tan sols com a disciplina orientada en si mateixa al col·lectiu de persones grans, sinó també com a mitjà orientat a donar visibilitat al col·lectiu i a donar resposta a la necessitat de participació social.

En aquests moments, a causa dels canvis i les transformacions de la societat i segons la sociodemografia de l'envelliment, el percentatge de persones grans cada vegada és més elevat, escenari que es dona a escala mundial; Espanya és el cinquè país més envellit (Abellán et al., 2019). Aquest canvi demogràfic implica que totes les administracions i institucions, tant públiques com privades, treballin en la mateixa línia per adaptar-se a la nova estructura de societat que tenim. Cada cop és més evident, i així ho demostren les recerques, els informes i els estudis que fan referència a l'educació al llarg de tota la vida, que aquesta s'ha convertit en un factor important, no tan sols per millorar la qualitat de l'envelliment mateix, sinó per possibilitar la participació activa en diversos àmbits, com el familiar, laboral, i en altres contextos més amplis, com el polític, el veïnal, etc. (Vives, Orte i Ballester, 2015).

S'ha demostrat la relació que hi ha entre l'educació al llarg de tot el cicle vital amb el benestar, en general, de les persones de més edat, ja que és un factor important per millorar la qualitat de vida (Cordero, 2010; Moreno i Cruz, 2012), així com un element que contribueix de manera positiva al procés per aconseguir un envelliment actiu (Orte i March, 2011; Vives, 2011). En aquest sentit, cal donar importància a la participació, en tots els àmbits, amb els beneficis que això implica (Alfonso, Soto i Santos, 2016; Rodríguez, Rojo-Pérez, Fernández-Mayoralas i Prieto-Flores, 2018). Sense deixar de banda que les persones més grans que són molt actives, en els diversos àmbits de la seva vida, tenen una percepció més bona de la seva salut (Alpino i Solé-Auró, 2017), i, per tant, el fet de percebre's a elles mateixes d'una manera més saludable afavoreix que continuïn participant en la societat. Com indica Faber (2015), l'educació al llarg de tota la vida és un pilar important que complemen-

ta els tres pilars descrits per l'OMS (2002) per aconseguir un envelliment actiu. El fet de participar en programes d'educació per a persones adultes grans contribueix a la salut, comporta una participació més activa en la comunitat i genera que les persones se sentin més segures i, per tant, gaudeixin d'un estat de benestar general.

Seguidament, es mostrarà, a manera d'aproximació, la situació actual a les Illes Balears pel que fa a l'educació de les persones adultes i grans, amb la finalitat de poder fer-ne en un futur una ampliació i un seguiment que no tan sols pugui proporcionar la imatge o fotografia fixa de la situació, sinó que també permeti situar la importància d'invertir en la formació de la població adulta i gran i, conseqüentment, en el seu benestar personal i social.

Aquesta aproximació s'ha fet a partir de l'oferta d'activitats formatives i de foment de la cultura que es duen a terme a les Illes Balears. La informació recollida s'ha organitzat en taules i per illes, i s'hi poden observar les diferents activitats que s'han fet, les entitats que les han duites a terme i, quan ha estat possible, els llocs. Com s'ha dit, és un apropament a l'oferta que hi ha en marxa, un primer punt de contacte que ens dona l'oportunitat de poder estructurar i delimitar tota l'oferta formativa i cultural a partir del que s'ha pogut aconseguir. S'hi ha inclòs l'oferta destinada a les persones més grans de 50-55 anys i també l'oferta que s'imparteix als centres d'adults encara que no tots els usuaris participants són més grans de 50 anys.

Taula 1. Programes desenvolupats a Mallorca

Entitat organitzadora	On s'ha desenvolupat	Nom de l'activitat	Descripció
Ajuntaments	Alaró	Formació d'adults	Foment de l'envelliment actiu mitjançant la formació.
	Búger	Curs bàsic de maneig del mòbil per a persones majors	Habilitats TIC.
	Calvià	Memòria	Habilitats i capacitats cognitives.
		Estimulació cognitiva	
		Informàtica	Habilitats TIC.
	Capdepera Ajuntament + Intress	Posa't Guap@!!	Taller per ajudar a tenir cura de la pròpia imatge.
	Consell	Informàtica	Habilitats TIC.
	Marratxí	Aula cultural	Activitat de formació d'adults. Ampliar coneixements de diversa temàtica.
		Taller de telèfons intel·ligents i tauletes Ús pràctic d'Internet Correu electrònic Facebook	Habilitats TIC.
	Palma	Neurones en actiu	Habilitats i capacitats cognitives.
		Càlcul mental	
		Club de lectura	Lectura en grup i debat sobre la lectura feta a casa d'un llibre triat prèviament.
	Palma Centres de salut	Taller de promoció d'una vida activa	Taller amb activitats sobre alimentació, benestar emocional, beneficis de l'activitat física i prevenció d'accidents a la llar.

Entitat organitzadora	On s'ha desenvolupat	Nom de l'activitat	Descripció
Associacions de gent gran	Esporles	Gimnàstica cerebral	Habilitats i capacitats cognitives.
	Inca	Taller d'higiene de la son	Foment d'una bona higiene de la son, ressaltant la importància d'adquirir hàbits saludables i una rutina apropiada abans d'anar a dormir.
Atenzia	Palma	Taller de memòria	El taller teòric i pràctic vol estimular l'alumne en l'aprenentatge del que és la memòria i com exercitar-la amb exercicis fàcils de resoldre.
		Taller sobre consum energètic	Activitat que pretén conscienciar de la importància d'un consum racional de l'energia, fet que repercutirà en beneficis cap al planeta i cap a la nostra economia familiar.
Centres d'educació de persones adultes (CEPA)	14 centres a Mallorca. La majoria de centres disposen d'aules externes a altres municipis	Català Ensenyament inicial Informàtica Idiomes estrangers Accés a estudis	Ofereixen la possibilitats d'adquirir, actualitzar, completar o ampliar coneixements i aptituds per al seu desenvolupament personal i professional.
Creu Roja	Municipis de Mallorca que ho demanin	Aula 65	Espai gratuït de trobades, informació, aprenentatge i oci (xerrades preventives, cinefòrums, visites culturals, trobades intergeneracionals, excursions…).
		Activa la teva ment	Sessions presencials d'estimulació cognitiva per exercitar diverses àrees (memòria, pràxia, gnosis, llenguatge, funcions executives i càlcul).
Creu Roja i Fundació Vodafone	Municipis de Mallorca que ho demanin	Aula digital per a majors	Espais de participació digital que inclouen una formació amb la facilitació d'espais tutelats d'accés a Internet.
Federació de Jubilats i Pensionistes de la CAIB	Associacions de gent gran que ho demanin	Cursos d'educació d'adults	Cultura general.
		Curs de lletres i números	Habilitats i capacitats cognitives.
		Curs d'anglès (nivells 1 i 2)	Habilitats lingüístiques.

Entitat organitzadora	On s'ha desenvolupat	Nom de l'activitat	Descripció
Hospital Sant Joan de Deu	Associacions de gent gran que ho demanin	Taller d'higiene de mans	Activitat per explicar els riscs d'una mala higiene, donar pautes de com fer una higiene de mans i bucal correcta i per recordar els hàbits d'higiene.
		Taller d'higiene bucal	
IMAS	Municipis de Mallorca que ho demanin	Programa de majors (Estimulació cognitiva)	Es treballa la promoció de l'autonomia mitjançant el desenvolupament de les habilitats emocionals i socials i l'estimulació cognitiva.
	Municipis de Mallorca que ho demanin	Envelliment actiu	Explicacions teòriques sobre les capacitats cognitives (atenció, memòria, llenguatge, etc.) i l'activitat física mitjançant exercicis i jocs.
	Activitat que es duu a terme a les Llars (ciutat i part forana)	Alfabetització	Una mestra jubilada ensenya lectoescriptura i matemàtiques bàsiques.
		Amics lectors	Trimestralment, es treballa un llibre prestat per la Xarxa de Biblioteques del Consell de Mallorca. Es comenta setmanalment i es creen debats i discussions constructives al voltant del tema principal del llibre.
		Idiomes: alemany, anglès, català, francès	Un mestre d'institut jubilat imparteix classes d'idiomes.
		Lectura fàcil en català	Activitat per facilitar la lectura de textos en català.
		Uep, com anam	Aprenentatge de català bàsic per a persones castellanoparlants.
		Cultura general	Taller sobre cultura general duit a terme per una persona voluntària, mestra d'escola jubilada. Explicacions i conversa sobre temes d'interès per a les persones que hi participen.
		Història de Mallorca	Un mestre jubilat imparteix classes d'història de Mallorca.
		Informàtica de repàs	Habilitats TIC.
		Taller de sexualitat	Tallers sobre la sexualitat de les persones grans.
		Grup de conversa	És un grup de tertúlia sobre temes d'interès.

Entitat organitzadora	On s'ha desenvolupat	Nom de l'activitat	Descripció
IMAS	Activitat que es duu a terme a les Llars (ciutat i part forana)	Taller de lectura	Lectura en grup i debat sobre la lectura feta a casa d'un llibre triat prèviament.
IMAS i Fundació Pere Tarrés	Activitat que es duu a terme a les llars	Ús de tauletes i telèfons intel·ligents	Habilitats TIC.
Obra Social La Caixa	Municipis de Mallorca que ho demanin	Tallers de desenvolupament personal i cicle vital	Conjunt de coneixements, tècniques i habilitats psicoemocionals. Es treballen temàtiques com: les motivacions, el control sobre la pròpia vida, planificar i gestionar el temps, prendre decisions, pensar en positiu, les relacions personals, donar-se permís.
		Itinerari de salut i benestar	Set tallers que tracten de diversos temes, donen pautes per gaudir d'un envelliment saludable i potencien l'autonomia personal: despertar amb un somriure, activa't, menys dolor més vida, alimenta el teu benestar, en forma, entrena i exercit@lament.
		Tallers de tecnologies de la informació i comunicació	Habilitats TIC.
UIB (CAIB, Consell de Mallorca i ajuntaments)	Palma (campus universitari)	Diploma Sènior de la UOM Diplomes d'especialització de la UOM	Títols propis de la UIB (de 500 hores i 100 hores).
	Municipis de Mallorca que ho demanin	La UOM Arreu de Mallorca	Cicle de 5 conferències de temàtica variada.
	Centre Flassaders (Palma)	La UOM al Centre Flassaders	Cicle de 5 conferències de temàtica variada.
	Barris de Palma	La UOM als barris de Palma	Cicle de 5 conferències de temàtica variada.

Taula 2. Programes desenvolupats a Menorca

Entitat organitzadora	On s'ha desenvolupat	Nom de l'activitat	Descripció
Ajuntaments	Maó, conjuntament amb l'entitat cultural Illetra	Itineraris literaris	A partir de la selecció de fragments extrets de novel·les i poemes ambientats a Menorca, s'elabora un recorregut que permetrà relacionar la temàtica d'aquests relats amb altres manifestacions artístiques.
	Municipis de Menorca	Diverses activitats culturals	Tallers, club de lectura, exposicions, conferències…

Entitat organitzadora	On s'ha desenvolupat	Nom de l'activitat	Descripció
Ateneu de Maó	Maó	Conferències Viatges culturals	Cicle de conferències de 100 hores.
Associacions de gent gran (amb el suport dels ajuntaments)	Municipis de Menorca	Conferències Cursos Activitats culturals Sortides i visites	Habilitats i capacitats cognitives. Relacions interpersonals.
Centres d'educació de persones adultes (CEPA)	Dos centres a Menorca. Els dos centres disposen d'aules externes a altres municipis	Català Ensenyament inicial Informàtica Idiomes estrangers Accés a estudis	Ofereixen la possibilitats d'adquirir, actualitzar, completar o ampliar coneixements i aptituds per al seu desenvolupament personal i professional.
		Per a gent gran: Taller de memòria activa Taller de lectura, de teatre, d'educació vocal, de cuina, de costura, etc. Afrontar els processos de pèrdua i dol Narrar la teva vida	
Consell de Menorca	Municipis de Menorca	Servei sociocultural per a persones grans	Promoció i organització d'activitats, primordialment de caire cultural i de foment de la convivència i l'ajuda mútua.
Creu Roja	Municipis de Menorca que ho demanin	Aula 65	Espai gratuït de trobades, informació, aprenentatge i oci (xerrades preventives, cinefòrums, visites culturals, trobades intergeneracionals, excursions…).
		Activa la teva ment	Sessions presencials d'estimulació cognitiva per exercitar diverses àrees (memòria, pràxia, gnosis, llenguatge, funcions executives i càlcul).
Creu Roja Fundació Vodafone	Municipis de Menorca que ho demanin	Aula digital per a majors	Espais de participació digital que inclouen una formació amb la facilitació d'espais tutelats d'accés a Internet.
Consell Insular de Menorca Obra Social La Caixa	Municipis de Menorca que ho demanin	Tallers de desenvolupament personal i cicle vital	Conjunt de coneixements, tècniques i habilitats psicoemocionals. Es treballen temàtiques com: les motivacions, el control sobre la pròpia vida, planificar i gestionar el temps, prendre decisions, pensar en positiu, les relacions personals, donar-se permís.

Entitat organitzadora	On s'ha desenvolupat	Nom de l'activitat	Descripció
Consell Insular de Menorca Obra Social La Caixa	Municipis de Menorca que ho demanin	Itinerari de salut i benestar	Set tallers que tracten de diversos temes, donen pautes per gaudir d'un envelliment saludable i potencien l'autonomia personal: despertar amb un somriure, activa't, menys dolor més vida, alimenta el teu benestar, en forma, entrena i exercit@lament.
		Tallers de tecnologies de la informació i comunicació	Habilitats TIC.
UIB (CIME i ajuntaments)	Alaior Ciutadella Maó	Certificat Sènior de la UOM	Programa formatiu de 60 hores.
	Municipis de Menorca	La UOM Arreu de Menorca	Cicle de 5 conferències de temàtica variada.

Taula 3. Programes desenvolupats a Eivissa i Formentera

Entitat organitzadora	On s'ha desenvolupat	Nom de l'activitat	Descripció
Ajuntaments	Eivissa	Feim voluntariat	Desenvolupament de campanyes de formació i suport al voluntariat, el foment d'activitats i la creació d'una xarxa de voluntaris.
	Municipis d'Eivissa	Diverses activitats culturals	Tallers de costura, de pintura. Cursos d'idiomes estrangers i català.
Associacions de gent gran (amb el suport dels ajuntaments)	Municipis d'Eivissa	Tallers Activitat física TIC Celebracions	Habilitats i capacitats cognitives i físiques. Relacions interpersonals.
Atenzia	Eivissa	Taller de memòria	El taller teòric i pràctic vol estimular l'alumne en l'aprenentatge del que és la memòria i com exercitar-la amb exercicis fàcils de resoldre.
		Taller sobre consum energètic	Activitat que pretén conscienciar de la importància d'un consum racional de l'energia, fet que repercutirà en beneficis cap al planeta i cap a la nostra economia familiar.

Entitat organitzadora	On s'ha desenvolupat	Nom de l'activitat	Descripció
Centres d'educació de persones adultes (CEPA)	Dos centres a Eivissa. Els dos centres disposen d'aules externes a altres municipis incloent a Formentera	Tallers de l'associació d'alumnes i exalumnes: Anglès Iniciació a la Fotografia i Photoshop Informàtica Ioga Pintura Scrapbooking Reparacions a casa Mindfulness	Ofereixen la possibilitats d'adquirir, actualitzar, completar o ampliar coneixements i aptituds per al seu desenvolupament personal i professional.
Consell d'Eivissa	Municipis d'Eivissa	Llar d'Eivissa per a persones grans	Destinat a l'organització d'activitats socioculturals, de trobada i d'ocupació de temps lliure per a les persones grans.
Creu Roja	Municipis d'Eivissa que ho demanin	Aula 65	Espai gratuït de trobades, informació, aprenentatge i oci (xerrades preventives, cinefòrums, visites culturals, trobades intergeneracionals, excursions…).
		Activa la teva ment	Sessions presencials d'estimulació cognitiva per exercitar diverses àrees (memòria, pràxia, gnosis, llenguatge, funcions executives i càlcul).
Creu Roja Fundació Vodafone	Municipis d'Eivissa que ho demanin	Aula digital per a majors	Espais de participació digital que inclouen una formació amb la facilitació d'espais tutelats d'accés a Internet.
Consell d'Eivissa Obra Social La Caixa	Municipis d'Eivissa que ho demanin	Tallers de desenvolupament personal i cicle vital	Conjunt de coneixements, tècniques i habilitats psicoemocionals. Es treballen temàtiques com: les motivacions, el control sobre la pròpia vida, planificar i gestionar el temps, prendre decisions, pensar en positiu, les relacions personals, donar-se permís.
		Itinerari de salut i benestar	Set tallers que tracten de diversos temes, donen pautes per gaudir d'un envelliment saludable i potencien l'autonomia personal: despertar amb un somriure, activa't, menys dolor més vida, alimenta el teu benestar, en forma, entrena i exercit@lament.

Entitat organitzadora	On s'ha desenvolupat	Nom de l'activitat	Descripció
Consell d'Eivissa Obra Social La Caixa	Municipis d'Eivissa que ho demanin	Tallers de tecnologies de la informació i comunicació	Habilitats TIC.
		Activitats de participació social	Programes d'activitats que impulsen la participació social i el voluntariat.
UIB (Consell d'Eivissa, ajuntaments i Consell de Formentera)	Eivissa	Certificat Sènior de la UOM	Programa formatiu de 60 hores.
	Municipis d'Eivissa	La UOM Arreu d'Eivissa	Cicle de 5 conferències de temàtica variada.
	Formentera	La UOM a Formentera	Cicle de 7 conferències de temàtica variada.

Les fonts webs que han estat consultades per elaborar aquestes taules són les dels ajuntaments, l'Ateneu de Maó, Atenzia, CEPAS (Govern de les Illes Balears), consells insulars, Creu Roja Illes Balears, Illetra, Obra Social La Caixa, Observatori de les Persones Majors de Mallorca (IMAS) i Universitat de les Illes Balears.

A les tres taules presentades s`hi poden observar les diverses activitats que en aquests moments estan en marxa a les diferents illes, activitats que duen a terme tant entitats públiques com privades. Quant a les entitats públiques, s'ha de destacar la feina dels consells insulars i l'IMAS (en el cas de Mallorca), ja que donen suport a programes i activitats d'altres entitats (ajuntaments, UIB, Creu Roja, Obra Social La Caixa, etc.), d'aquesta manera possibiliten el desenvolupament d'activitats de formació i de foment de la cultura a molts de llocs de cada una de les illes.

Els ajuntaments també organitzen una varietat d'activitats al seu municipi, tots sols o en col·laboració amb altres entitats, però el nombre d'activitats sempre dependrà del municipi i de les seves possibilitats. També cal destacar la feina dels centres d'educació de persones adultes (CEPA), l'accés als quals, com ja s'ha dit, no és específic per a persones més grans de 50-55 anys, però sí que hi ha un percentatge d'adults grans que participen en aquest tipus de formació.

Així mateix, cal remarcar la feina que de la Universitat de les Illes Balears, amb l'oferta de la Universitat Oberta per a Majors, tant amb les seves titulacions oficials com amb els programes de difusió de coneixements als diferents municipis. Quant a les entitats privades, s'ha de valorar la gran quantitat d'activitats i de programes que es poden trobar. La Creu Roja i l'Obra Social La Caixa són exemples d'organitzacions amb un gran ventall d'activitats: foment d'una vida saludable, formació en TIC, cognitives i de relacions interpersonals… Hi ha altres entitats, com Atenzia (Mallorca i Eivissa) o Ateneu de Maó (Menorca), que també organitzen activitats de formació, la primera més vinculada a temes relacionats amb la salut i el benestar, i la segona, de caire més cultural i d'oci. Les federacions i les associacions de persones grans són un motor molt important a l'hora d'organitzar activitats per als seus iguals. Als diversos clubs hi ha activitats que fomenten la cultura, la feina cognitiva, la relacional, la salut, etc., matèries totes importants per al bon desenvolupament individual i social de les persones.

Per concloure, i seguint la línia de l'OMS (2015), «l'aprenentatge manté els adults grans més vinculats a les activitats comunitàries, redueix la seva dependència dels serveis socials finançats pel govern i dels seus familiars, i millora la seva salut i el seu benestar» (pàg. 188). Per tant, les administracions públiques han d'invertir en l'educació i en el coneixement dels adults grans, ja que es produiran beneficis en altres àmbits de la vida del col·lectiu dels més grans.

Referències bibliogràfiques

Abellán, A.; Aceituno, P.; Pérez, J.; Ramiro, D.; Ayala, A.; Pujol, R. (2019). «Un perfil de las personas mayores en España, 2019. Indicadores estadísticos básicos». *Informes Envejecimiento en Red*, núm. 22, 38 pàg. Madrid. [Data de publicació: 06/03/2019.]

Alfonso, L.; Soto, D.; Santos, N.a. (2016). «Calidad de vida y apoyo social percibido en adultos mayores». *Revista de Ciencias Médicas de Pinar del Río*, vol. 20 (1). Gener-febrer, pàg. 47-53.

Arpino, B.; Solé-Auró, A. (2017). «Education inequalities in health among older European men and women: the role of active aging». *Journal of Aging and Health*. [En línia: 10.1177/0898264317726390.]

Cordero, P. (2010). «Mayores, educación y calidad de vida». A: A. CABEDO (coord.) *La educación permanente: la Universidad y las personas mayores*. Castelló de la Plana: Universitat Jaume I, pàg. 171-194.

Delors, J. (1997). *La educación encierra un tesoro*. Informe a la UNESCO de la Comisión Internacional para la Educación para el Siglo XXI. Madrid: Santillana, UNESCO.

Faber, P. (2015). *Active ageing: A policy framework in response to the longetivity revolution.* Rio de Janeiro: International Longetivity Centre Brazil.

Faure, E. (1972). *Aprender para ser. El mundo de la educación en el presente y en el futuro.* UNESCO.

IMSERSO (2011). *Libro Blanco sobre Envejecimiento Activo*. Madrid: Ministeri de Sanitat, Política Social o Igualtat.

Moreno, M.a.; Cruz, M.r. (2012). «Promoción de la calidad de vida a través de los programas socioeducativos para mayores: Universidad de Mayores». A: COBOS, D. (Dir.) *I Congreso Virtual Internacional sobre Innovación Pedagógica y Praxis Educativa INNOVAGOGÍA 2012*. Llibre d'actes, del 21 al 23 de novembre, pàg. 1527-1538.

ORGANITZACIÓ MUNDIAL DE LA SALUT (2002). *Active ageing: A policy framework.* Edicions de l'OMS.

ORGANITZACIÓ MUNDIAL DE LA SALUT (2015). *Informe mundial sobre el envejecimiento y la salud*. Edicions de l'OMS.

Orte, C.; March, M.x. (2011). «La formació universitària de persones grans a Europa. Realitat actual i perspectives de futur». A: ORTE, C. (dir.) *Anuari de l'envelliment. Illes Balears 2011* Palma: Càtedra d'Atenció a la Dependècnia i Promoció de l'Autonomia Personal, Conselleria de Salut, Família i Benestar Social i Universitat de les Illes Balears. Pàg. 457-482.

Pérez, G. (2001). *Aprender a lo largo de la vida. Desafío de la sociedad actual*. Huelva: Universitat de Huelva.

Rodríguez, V., Rojo-Pérez, F., Fernández-Mayoralas, G.; Prieto-Flores, M.e. (2018). «¿Cómo interpretan el envejecimiento activo las personas mayores en España? Evidencias desde una perspectiva no profesional». *Aula Abierta*, vol. 47, número 1, gener-març, pàg. 67-78.

UNESCO (1976). *Actas de la Conferencia General. Resoluciones*. Vol. 1. 19a reunió, Nairobi, 26 d'octubre-30 de novembre de 1976.

Vives, M. (2011). «L'aprenentatge al llarg de la vida com a element clau dins l'envelliment actiu i la qualitat de vida». A: MARCH, M.X. *Anuari de l'Educació de les Illes Balears 2011.* Pàg. 238-264.

Vives, M.; Orte, C.; Ballester, L. (2015). «Efectos de los programas universitarios en personas mayores en su red y apoyo social. El ejemplo de la Universitat Oberta per a Majors». *SIPS-Pedagogía Social. Revista interuniversitaria,* 1139-1723, núm. 25, pàg. 299-317.

6. Serveis socials

Resum

En aquest apartat es presenta un balanç de la situació social a les Illes Balears basada en indicadors estructurals i de context socioeconòmic. Aquests indicadors, enquadrats en el que denominam «risc social», es relacionen amb la despesa pública destinada a donar resposta a les situacions de risc.

També s'inclou una anàlisi documental del model social de les Illes Balears i les principals actuacions que emanen de normes, plans o qualsevol altre document que hagi generat l'Administració que derivi en actuacions envers col·lectius vulnerables. Finalment, hi ha les principals dades d'activitat dels serveis socials d'abast insular.

Com en altres apartats de la MEMÒRIA del CES, aquestes dades són parcials perquè l'explotació de les dades d'activitat dels consells insulars és absolutament desigual i fluctua any rere any en funció de determinats components específics de cada un dels governs insulars. Això impossibilita poder fer una anàlisi de continuïtat. Una vegada més instam que s'elabori una regulació normativa que atorgui continuïtat a l'anàlisi estadística dels diferents implicats en l'atenció a les necessitats socials a les Illes Balears.

6.1. Introducció

Els grans canvis sociodemogràfics, econòmics i tecnològics que han sacsejat la societat balear durant els darrers vint anys han acabat introduint fortes transformacions estructurals i han dibuixat una nova realitat social caracteritzada especialment per l'important creixement demogràfic, una gran multiculturalitat, una moderació del creixement econòmic i una important pressió sobre els serveis públics pel que fa a noves necessitats no conegudes amb aquesta magnitud fins ara.

Al final de la darrera dècada del segle XX, es va iniciar un moviment migratori que es va intensificar durant la primera dècada del segle XXI i que va consolidar Espanya com a país receptor de migració internacional. En aquest context, les Illes Balears han concentrat una part rellevant de l'arribada d'aquestes persones, amb un increment poblacional de més d'un 41 % del 2000 al 2018 (Salvà, 2018). Tot en un context de capacitat per a la inclusió social marcada per l'absència de conflictes socials rellevants, però també en un context en el qual la desigualtat continua sent important.

Aquest capítol posa en relleu aquesta realitat mitjançant una sèrie d'indicadors i informacions. Es presenta una anàlisi del risc d'exclusió social i de la despesa pública a les Balears en comparació amb la mitjana estatal pel que fa a indicadors demogràfics, ingressos, mercat de treball, nivell educatiu, habitatge, salut, relacions socials i participació i despesa de polítiques socials (Manera, 2015).

L'anàlisi confirma que no s'ha aconseguit la recuperació econòmica i social plena després de la crisi econòmica del 2008. Cal destacar negativament l'accés a l'habitatge adequat i els nivells educatius de la societat balear, particularment les mesures contra l'abandonament primerenc del sistema educatiu i les relacionades amb els joves que no participen activament en el sistema educatiu ni en el mercat de treball.

També es presenta l'esforç fet amb les polítiques públiques, especialment les polítiques socials, amb la finalitat de fer front a les necessitats i de generar canvis socials amb una estratègia més igualitària.

Com en apartats anteriors, el model social de les Illes Balears s'aborda des d'un triple enfocament analític: l'evolució dels indicadors de risc social i de la despesa pública autonòmica, la revisió documental i el discurs dels professionals.

6.2. Risc social i despesa pública a les Illes Balears

En termes demogràfics, les Illes Balears aporten un 2,52 % al total de la població espanyola, amb un creixement marcat entre el 2008 i el 2017. Després d'un període d'estancament, entre el 1990 i el 1998, en què la població de les Balears només va augmentar 28.565 habitants, el fenomen migratori dels primers anys del segle XXI va provocar un creixement de població ràpid i en un període de breu de temps. Entre el 2000 i el 2008, la població balear es va incrementar en més de 225.000 persones (CES, 2017). (Vegeu el quadre IIIA-6.1.)

A partir de l'any 2008, amb la crisi econòmica i la caiguda consegüent de la immigració, es produeix un alentiment del creixement poblacional. Així, la població augmenta d'una manera més moderada entre el 2008 i el 2012, fins que es presenta un canvi de tendència entre els anys 2013 i 2014. El 2015, la població torna a créixer lleugerament i es trenca aquesta tendència a la baixa amb l'increment de població d'altres comunitats de l'Estat, mentre que la població estrangera continua disminuint.

Es tracta d'una població menys envellida, amb un 15,3 % de majors de 64 anys el 2017 enfront del 19 % espanyol, i més diversa en termes de nacionalitats, ja que la proporció de població estrangera és del 16,8 %. Les Balears, juntament amb les Illes Canàries, són les comunitats amb més percentatge de població estrangera el 2017. Cal remarcar que la proporció de les persones de nacionalitat estrangera s'ha reduït d'un 20,8 % el 2008 a un 16,8 % el 2017.

La renda mitjana a les Balears ha passat d'estar per sobre de la mitjana de l'Estat el 2008 (14.329 euros per unitat de consum a les Balears i 13.966 de mitjana estatal) a estar lleugerament per sota el 2017 (14.000 euros a les Balears i 14.203 de mitjana estatal). S'observa que la renda mitjana estatal va baixar entre el 2008 i el 2014 amb la crisi econòmica, encara que es recupera entre el 2014 i el 2017. Per contra, a les Balears no s'ha produït aquesta recuperació i la renda mitjana té una trajectòria descendent des del 2008. (Vegeu el quadre IIIA-6.2.)

La taxa de pobresa a les Balears s'ha mantingut per sota de la taxa estatal, amb un 21,3% de la població el 2017 en situació de risc de pobresa. L'estacionalitat de l'economia, així com la manca d'altres fonts d'ingressos, provoca que una part de la població tingui ingressos només quatre, cinc o sis mesos de l'any. De manera coherent amb aquesta situació, la manca material (Enquesta de condicions de vida) s'ha situat sempre per sobre de la mitjana estatal (2008-2017). Aquest contrast amb la taxa de pobresa es pot explicar pel cost de vida, que està per sobre de la mitjana estatal a causa dels efectes del turisme sobre els costs de l'habitatge i altres béns de consum.

La pobresa subjectiva ha baixat a les Balears d'un 28,2 % el 2008 a un 20,6 % el 2017 i sempre ha estat per sota de la mitjana estatal. Destaca l'evolució contrària que té aquesta mesura respecte a la taxa de pobresa i l'estimació de la manca material, ja que el percentatge de persones amb dificultats per arribar a final de mes és l'única que descendeix de manera consistent en el període. En relació amb aquest darrer factor, cal considerar la presència de prestacions públiques específiques de les Balears, com la renda social, la qual beneficia durant el període més de 3.000 famílies, amb un cert impacte sobre les condicions de vida de les famílies en situacions més precàries. La renda no afecta les taxes de pobresa, mesurades en termes poblacionals, però sí el consum bàsic. Es moderen els riscs de pobresa extrema, sense sortir dels nivells inclosos en les mesures AROPE (EUROSTAT, 2014).

L'economia balear va registrar el 2016 l'increment més elevat d'activitat dels darrers

setze anys, la qual cosa va permetre millorar de forma substancial els nivells d'ocupació i els indicadors del mercat de treball. Es pot observar que alguns dels indicadors de treball de les Balears obtenen més bons resultats que la mitjana estatal (taxa d'atur o llars amb baixa intensitat laboral), amb l'excepció del percentatge d'assalariats amb contracte temporal, que és d'un 29,1 % a les Balears el 2017, gairebé un 2,5 % superior al 26,7 % de la mitjana estatal. (Vegeu el quadre IIIA-6.3.)

Pel que fa a la taxa d'atur, les Balears estan per sota de la mitjana estatal de manera consistent al llarg del període, amb una diferència de 4,7 punts respecte a la mitjana estatal el 2017. La taxa d'atur no ha d'ocultar que bona part de l'ocupació turística és precària. Hi ha una distància important en el percentatge de població vivint en llars amb baixa intensitat laboral: el 3,7 % de la població de les Balears el 2017 i el 12,8 % a Espanya.

Si es té en compte l'increment de població per la immigració laboral, s'entén com conviu la precarietat estructural del mercat de treball turístic amb valors reduïts de l'indicador de llars amb baixa intensitat laboral. Segons l'Enquesta contínua de llars (ECH, INE, 2018), el 2017 la grandària mitjana de les llars a Balears era de 2,56 persones, per sobre de la mitjana estatal, que era de 2,49 persones.

També s'ha situat de manera consistent per sota de la mitjana estatal el percentatge d'assalariats amb salaris baixos (per sota de 2/3 del salari brut per hora mitjana estatal), la qual cosa s'observa en un 13,6 % dels assalariats balears el 2017, mentre que puja fins al 16,8 % pel que fa a la mitjana estatal el mateix any. Es tracta d'hores treballades, inclòs el cost laboral total per treballador i mes (la remuneració del treballador i altres costs). Però si es computa la mitjana salarial anual per treballador, a les Balears aquesta mitjana va ser de 21.478,34 euros el 2016; en canvi, la mitjana estatal va ser de 23.156,34 euros, segons l'Enquesta anual d'estructura salarial (INE). L'estacionalitat, així com la manca d'ocupació industrial i les reduïdes dimensions de l'ocupació pública, determinen aquesta diferència.

Segons les dades del Ministeri de Treball, Migracions i Seguretat Social, l'1 de gener de 2019, la pensió mitjana del sistema de Seguretat Social és de 909,96 euros, un 7,5% menys que la mitjana estatal (983,46 euros). Aquesta diferència situa les Balears al costat de les economies amb mercats de treball més precaris de l'Estat (Andalusia, Extremadura, Galícia, Múrcia, Canàries), amb mitjanes de pensions inferiors als 925 euros, enfront de les economies amb mercats de treball amb forta presència de la indústria i l'ocupació pública (País Basc, Madrid, Navarra), totes amb mitjanes de pensions superiors als 1.050 euros.

La taxa d'abandonament educatiu primerenc a les Balears és del 26,5 % de la població entre 18 i 24 anys el 2017; en canvi, la mitjana estatal és del 18,3 %. Cal destacar la reducció de l'abandonament educatiu primerenc que s'ha produït des del 2008, quan era del 42,5 %. Aquesta millora es pot explicar per la reducció de l'oferta de treball poc qualificat durant la crisi, la qual cosa afavoreix la permanència en el sistema educatiu. En relació amb aquest indicador, també cal considerar la reducció relativa de la població immigrant laboral jove.

El percentatge d'adults de 25-64 anys sense completar educació secundària s'ha reduït del 52,7 % el 2008 al 41,7 % el 2017, encara que continua estant per sobre de la mitjana estatal. En paral·lel, s'ha produït també un increment de les persones de 30-34 anys amb educació superior, que han passat del 28,9% el 2008 a un 39,2 % el 2017. En aquest període, a les Balears ha augmentat un 10,3 % la població amb estudis superiors entre 0 i 34 anys, mentre que en el conjunt de l'Estat aquest indicador s'ha reduït una dècima (de 41,3 a 41,2).

S'observa una evolució similar en el percentatge de joves entre 18 i 24 anys que ni estudien ni treballen, que ha passat del 23,1% el 2008 al 19,1 % el 2017. Està per sobre de la mitjana estatal (17,1 %), però amb una evolució similar a l'indicador anterior. (Vegeu el quadre IIIA-6.4.)

Com es destaca en els estudis sobre condicions de vida, disposar d'un habitatge que

tingui les condicions mínimes adequades d'habitabilitat, que sigui econòmicament assequible i que estigui situat en un entorn segur és bàsic per cobrir les necessitats de qualitat de vida i benestar de les persones (Hernández Pedreño, 2016). L'habitatge és un pilar fonamental per a la inclusió social de les persones i les llars (Brugué, Gomà, Subirats, 2002; Gomà, Rosetti, 2016). A les Balears hi ha una marcada problemàtica vinculada a quatre factors relacionats: increment de població molt considerable; limitació del sòl; encariment de l'habitatge en propietat i lloguer per efecte del turisme (lloguer turístic, rendibilitat estacional elevada), i limitació financera de l'Administració autònoma i manca de política pública estatal. Els indicadors mostren la dimensió del problema. (Vegeu el quadre IIIA-6.5.)

Els problemes estructurals de l'habitatge (goteres, humitats, etc.), no disposar de l'espai suficient, sofrir determinades deficiències (falta de llum, no poder mantenir una temperatura adequada) són elements clau per determinar la qualitat de l'habitatge (INE, 2018). A les Balears la qualitat de les construccions és més baixa que la de la mitjana de l'Estat. Si el 2008 el 27,4 % dels habitatges balears tenien problemes estructurals, el 2017 aquest percentatge ha baixat a un 18,4 %. Les mitjanes estatals són del 16,8 % el 2008 i de l'11,5 % el 2017, és a dir, sembla que les Balears s'acosten un poc als valors de l'Estat.

El 2017, un 11,7 % de la població pateix falta d'espai, més del doble de la mitjana estatal (5,1 %). Aquest indicador ha passat del 3 % el 2008 a l'11,7 % el 2017. L'encariment de l'habitatge obliga a augmentar el nombre de persones a les llars. La problemàtica continua en el sobrecost del manteniment de l'habitatge (la despesa en habitatge representa almenys el 40 % de la renda) afecta el 16,8 % de la població el 2017.

La iniciativa pública difícilment compensa els efectes del mercat, tret que augmentin la intervenció restrictiva del lloguer vacacional, les sancions a l'habitatge no ocupat per limitar-ne l'especulació i la intervenció mitjançant habitatge públic (rehabilitacions o habitatge nou).

Un dels aspectes sobre els quals es pot intervenir millor és el del context urbà dels habitatges. Un dels indicadors de què es disposa és el de la delinqüència percebuda a l'entorn de l'habitatge, que ha millorat el 2017 i és inferior a les Balears (6,6%) que a l'Estat (8,9%). És remarcable la reducció de més d'un 14% que s'ha produït a les Balears, molt més elevada que la reducció mitjana de l'Estat (un 6% entre el 2008 i el 2017).

Pel que fa als indicadors relacionats amb el risc social en matèria de salut, ja sabem que les dades epidemiològiques són les úniques fiables, ja que les respostes a les enquestes ofereixen només estimacions aproximades. Les Balears ofereixen indicadors d'estat de salut percebut més bons que la mitjana estatal. El 2017, només un 3,4 % de la població ha declarat que té un estat de salut dolent o molt dolent, comparat amb un 6,5 % de la mitjana estatal. Aquest indicador passa del 6,2 % el 2008 al 3,4 % el 2017. (Vegeu el quadre IIIA-6.6.)

La població que viu amb problemes de salut de llarga durada (morbiditat crònica) és del 32,3 %, per sobre del 28,6 % de la mitjana estatal. Aquest indicador ha empitjorat des del 2008. Per contra, el percentatge de la població que declara estar greument limitada en la seva activitat diària s'ha reduït del 4,3% el 2008 a només l'1,7 % el 2017, per sota de la mitjana de l'Estat, que és del 4,0 %.

La informació disponible sobre les relacions sociofamiliars i la participació és escassa i condiciona el període d'anàlisi recollit. A les Balears, el 2015, tan sols un 1,4 % de la població declara que no té ningú a qui demanar ajuda, la qual cosa suposa una reducció destacable (un 4,6 %) del 6,0 % del 2006, de manera que han passat d'estar per sobre de la mitjana estatal, en termes de població sense xarxa de suport social, a situar-se per sota el 2015. La població sense relacions s'ha reduït d'un 13,1 % el 2006 a un 7,5% el 2014. Finalment, cal destacar l'elevat nombre d'infraccions penals, amb un 62,7 per cada 1.000 habitants, de manera que és la comunitat amb més taxa de criminalitat. Aquesta taxa es relaciona amb la complexitat de les societats, així com amb dos factors: el percentatge de població estrangera i

els nivells educatius (Morals, 2018). Aquests factors determinants de la criminalitat expliquen per què les comunitats amb taxes més altes són les Balears, Madrid, Catalunya, Melilla, Ceuta, València i Canàries. (Vegeu el quadre IIIA-6.7.)

La despesa social és un factor determinant de la moderació dels efectes del mercat de treball, l'habitatge, etc. Es considera clau que les polítiques públiques disposin dels recursos necessaris. Entre el 2008 i el 2014, es produeix una reducció de la despesa social en les tres partides, encara que a les Balears la inversió a l'hospital de referència fa que en sanitat no es redueixi. En aquest període, es produeix una reducció i després un estancament dels pressuposts; només a partir del 2016 es produeix un canvi clar de tendència. (Vegeu el quadre III-6.1.)

Les Balears és una de les comunitats autònomes que han millorat la despesa social per habitant respecte al 2008, segons un informe de l'Associació de Directors i Gerents de Serveis Socials (ADGSS, 2018). L'increment és d'un 16,6 % i arriba als 2.509,9 milions d'euros el 2017; per tant, és la comunitat que més ha augmentat la despesa social en aquesta etapa. La despesa en polítiques socials (sanitat, educació i serveis socials) ha estat de 2.417,8 euros per habitant el 2017 a les Balears, quan el 2008 va ser de 2.156,8 euros. Segons l'informe de l'ADGSS, les Balears és la comunitat on més ha augmentat la despesa social en aquest període, per davant de Navarra, País Basc, Cantàbria, Astúries i la Comunitat Valenciana. Es tracta de les cinc comunitats que han recuperat abans la despesa social prèvia a les retallades. Les Balears són un cas especial perquè han transferit les competències de la gestió dels serveis socials als consells insulars. Per tant, la despesa transferida a cada illa (infància, adolescència, família, persones sense llar, persones grans, etc.) no figura específicament en les despeses del Govern, i això infrarepresenta la comunitat.

Quadre III-6.1. Despesa social de les Illes Balears i Espanya per components (2008-2017)

		Despesa (en euros per habitant)			TMAA (%)		
		2008	2014	2017	2008-14	2014-17	2008-2017
Sanitat	Illes Balears	1.196,8	1.350,6	1.415,8	2,1	1,6	2,0
	Espanya	1.223,0	1.143,0	1.263,0	-1,1	3,4	0,4
Educació	Illes Balears	764,1	687,2	838,9	-1,7	7,4	1,1
	Espanya	832	744	820	-1,8	3,3	-0,2
Protecció i promoció social	Illes Balears	195,9	160,7	163,1	-3,0	0,5	-1,9
	Espanya	395	334	411	-2,8	7,2	0,4

Font: Elaboració pròpia a partir de Dades consolidades definitives del pressupost de les comunitats autònomes (Secretaria General de Coordinació Autonòmica i Local) i Xifres de població (INE)

6.3. Anàlisi documental del model social de les Illes Balears

A continuació, s'analitza el model social de les Balears considerant les dimensionis ingressos/rendes, treball/ocupació, formació/educació, residència/habitatge, salut/sanitat, relacions sociofamiliars / família i participació. S'inicia l'examen amb una dimensió «general», que té en compte actuacions multidimensionals cap a col·lectius en situació de vulnerabilitat o en risc d'exclusió, així com la normativa de serveis socials. Per homogeneïtzar l'anàlisi, el marc temporal és el període 2008-2017. (Vegeu el quadre IIIA-6.8.)

El model social de les Balears sempre ha estat molt vinculat als canvis de la dinàmica socioeconòmica i política (Ballester i Oliver, 2004). El 2015, el canvi de dinàmica socioeconòmica i de govern a les Balears significa la recuperació pressupostària, així com els plans, els programes i les normatives que donen consistència a les polítiques públiques.

La Llei 4/2009, d'11 de juny, de serveis socials preveu el pla estratègic autonòmic i la cartera de serveis com a factors clau. El II Pla Estratègic continua i aprofundeix els criteris establerts en el I Pla Estratègic i en les carteres de serveis. Mitjançant el Decret

66/2016, de 18 de novembre, s'aprova la Cartera bàsica de serveis socials de les Illes Balears 2017-2020. Les característiques del model social balear són les següents:

1. Les Balears són un cas especial perquè han transferit les competències i una part important de la gestió dels serveis socials als consells insulars, els quals tenen capacitat per planificar en l'àmbit dels seus territoris, i així ho fan.

2. En aquest context general, s'inclouen dos sectors de competència insular: la inclusió social i el *sensellarisme*. En tots dos sectors s'han desenvolupat programacions i s'ha disposat de coordinació regulada i d'una important xarxa de serveis. El Pla Sectorial per a la Inclusió Social de Mallorca (2011-2014) està en període de revisió.

3. Alguns sectors han tingut desenvolupaments molt importants, amb regulacions avançades per estructurar la col·laboració entre l'Administració i el tercer sector. Un exemple n'és el sector de les persones amb discapacitat, el qual disposa de la cobertura establerta en el Pla Estratègic i la Cartera de Serveis, així com en la Llei 12/2018, de 15 de novembre, de serveis a les persones, i en la Llei 39/2006, de 14 de desembre, de promoció de l'autonomia i atenció a les persones en situació de dependència, gestionada per la Fundació per a la Dependència.

4. Pel que fa a la població immigrada, no hi ha un pla específic, però en el Pla Estratègic, la Cartera de serveis i la Llei de pressuposts es manté l'estructura de la política d'integració i de convivència intercultural mitjançant la xarxa d'orientació formada per les oficines d'informació i atenció als immigrants (OFIM), recursos específics que actuen com a oficines assessores de persones immigrants en situacions d'irregularitat o d'inseguretat jurídica per informar sobre tràmits d'estrangeria.

5. Quant a la política d'igualtat de gènere, hi ha un marc normatiu representat per la Llei 11/2016, de 28 de juliol, d'igualtat de dones i homes, que cobreix tant els aspectes d'igualtat com els de violència. Respecte a la lluita contra la violència, s'ha desenvolupat també el Pla de Mesures contra les Violències Masclistes 2017-2020, dotat de 13,6 milions d'euros.

6. Altres sectors tenen una importància més reduïda a les Balears, com el de la població gitana. S'ha produït un important procés d'inclusió, però el reduït col·lectiu de barraquisme és a Palma, la qual disposa d'una estratègia d'inclusió.

6.3.1. Polítiques de rendes socials

L'anàlisi de la dimensió de les rendes, enteses com a prestacions públiques de suport a col·lectius en desavantatge social, considera diversos recursos fonamentals, com ara les rendes no condicionades (renda social), les rendes d'inserció (vinculades a processos d'incorporació en el mercat de treball i en institucions socials) i les ajudes d'emergència social. (Vegeu el quadre IIIA-6.9.)

La renda social garantida aprovada per la Llei 5/2016, de 13 d'abril, va suposar un important avanç en el model social de les Balears. La implantació es va fer de manera gradual ampliant la cobertura d'aquesta renda. Mitjançant una resolució en 2017, s'estableix una prestació bàsica mensual de 430,36 euros, amb un total mensual mínim de 108 euros i un màxim de 776,58 euros, depenent del nombre de membres del nucli familiar. La renda mínima d'inserció és una prestació autonòmica vigent des del 2001 que gestionen els consells insulars, i s'orienta a cobrir les despeses bàsiques vinculant la prestació a un pla d'inserció sociolaboral i institucional (formació, per exemple).

A més, el Pla de Finançament dels Serveis Socials estableix les ajudes d'emergència social, que són prestacions econòmiques per cobrir les necessitats bàsiques previstes en l'article 22 de la Llei 4/2009, d'11 de juny.

6.3.2. Suport a l'ocupació

Es consideren les intervencions dirigides a

col·lectius en desavantatge social. L'anàlisi se centra en dos components: ocupació en general, en què es consideren els plans, i les ajudes a l'ocupació, siguin per a la inserció laboral d'aturats de llarga durada o referides al Programa Mixt de Formació i Ocupació. S'observa un compromís important per l'ús del model social autonòmic de les Illes Balears. (Vegeu el quadre IIIA-6.10.)

El Pla d'Ocupació de Qualitat 2017-2020 estableix les principals línies d'actuació en polítiques actives d'ocupació. Disposa de 341,1 milions d'euros, dels quals 173 es destinen a plans específics per a joves, majors de 45 anys i col·lectius vulnerables (persones amb discapacitat i persones en risc d'exclusió social).

Pel que fa als aturats de llarga durada, l'estratègia es va establir partint d'una anàlisi del 2016 (Alomar, Caparrós, Ribas, 2016) i es va desenvolupar en el marc del Pla d'Ocupació de Qualitat 2017-2020, el qual inclou un Pla Integral d'Atenció per als Desocupats de Llarga Durada i Majors de 45 Anys. Quant a les ajudes a l'ocupació, cal destacar el Programa Mixt de Formació i Ocupació establert el 2015.

6.3.3. Intervencions socioeducatives

L'anàlisi de la dimensió de la formació queda agrupat entorn de cinc components: plans o normes en vigor sobre educació per a adults; abandonament escolar; fracàs i reforç escolar; plans o normes en vigor sobre formació per a col·lectius en desavantatge social, i plans o normes sobre formació per a l'ocupació a aturats de llarga durada. (Vegeu el quadre IIIA-6.11.)

A les Balears, l'educació de persones adultes s'ha desenvolupat per mitjà de plans específics en el marc normatiu de la Llei 4/2006, de 30 de març, d'educació i formació permanent per a persones adultes de les Illes Balears, per exemple, el Pla Integral de Formació Professional o el Pla Estratègic per a l'Educació Permanent de Persones Adultes, recentment actualitzats.

Tant l'abandonament escolar com el fracàs escolar i els reforços escolars s'han abordat amb el Pla d'Èxit Educatiu 2015-2019, que implica la comunitat educativa i la societat amb l'objectiu de millorar els resultats educatius i reduir les taxes de fracàs escolar i d'abandonament primerenc; simultàniament, inicia la reorientació del sistema educatiu cap a un model d'èxit basat en la combinació d'equitat i de qualitat.

La formació per als col·lectius en desavantatge social s'ha fet en el marc del Pla d'Ocupació de Qualitat 2017-2020. Pel que fa a la formació per a l'ocupació per a aturats de llarga durada, es disposa del Pla Visibles del SOIB: fomenta la contractació de persones aturades de llarga durada de més de 35 anys, i subvenciona la contractació de persones aturades de llarga durada en entitats locals durant sis mesos, alhora que aquestes persones segueixen un procés d'orientació laboral.

D'acord amb el plantejament d'incrementar la vinculació entre educació i serveis socials, des del 2008 l'educador social està present en els centres educatius de secundària de les Illes Balears com a tècnic en intervenció socioeducativa (TISE) (Salas et al., 2009). Aquest programa va ser interromput del 2011 al 2015 i reimplantat el 2016 amb la figura del tècnic en intervenció sociocomunitària (TISOC). L'objectiu se centra a millorar la convivència i prevenir dificultats o problemes de convivència, absentisme escolar, fracàs escolar i abandonament prematur. En el període 2017-19, divuit centres de secundària de les Illes Balears disposen d'un TISOC (Sempere *et al*., 2018)

6.3.4. Polítiques de suport a residència/habitatge

Es consideren dos components, el general, en què s'inclouen els diferents plans i lleis autonòmiques, i el d'ajudes a l'habitatge, considerant les ajudes al lloguer d'habitatge i les ajudes al sobreendeutament i la pobresa energètica. (Vegeu el quadre IIIA-6.12.)

El Pla d'Habitatge vigent és el de 2017-2020. A més, les Balears disposen del marc normatiu desenvolupat per la Llei 5/2018, de 19 de

juny, de l'habitatge. En relació amb el component de les ajudes a l'habitatge, el model social autonòmic de la Balears té les ajudes al lloguer d'habitatge, aprovades el 2016, que preveuen una durada màxima de 12 mesos (com la majoria de les autonomies). A més, hi ha ajudes per compensar la pobresa energètica. D'acord amb l'article 6 de la Llei 4/2009, d'11 de juny, de serveis socials, des del 2017 el finançament de projectes d'entitats que presten serveis a persones en situació de necessitat inclou la cobertura de despeses bàsiques vinculades al subministrament i al consum d'energia (gas i electricitat) i la gestió de les ajudes econòmiques per als beneficiaris particulars.

6.3.5. Perspectiva social de la salut

L'anàlisi de la dimensió de la salut considera quatre components: primer hi ha salut, amb l'estudi de les lleis i els plans autonòmics de salut; el segon i tercer són salut mental i drogues, amb l'anàlisi dels plans autonòmics, i en quart lloc hi ha altres programes: atenció sociosanitària i atenció a la cronicitat i a les malalties rares. (Vegeu el quadre IIIA-6.13.)

El marc normatiu de les Balears en la dimensió de salut/sanitat està establert mitjançant la Llei 5/2003, de 4 d'abril, de salut; la normativa autonòmica de drets i deures del pacient, establerta el 2003, i la Llei 16/2010, de 28 de desembre, de salut pública.

En relació amb la salut mental, està en vigor el Pla Estratègic de Salut Mental de les Illes Balears 2016-2022. Pel que fa a les drogodependències i altres conductes addictives, es disposa de la Llei 4/2005 de 29 d'abril, sobre drogodependències i altres addiccions. El pla autonòmic vigent es va iniciar el 2007. A més, hi ha plans dels consells insulars, com el Pla sobre Drogodependències i Altres Addiccions de Mallorca (2015-2019). També hi ha plans per a persones amb malalties cròniques i el Registre de Malalties Rares, el qual no és un mer registre informàtic de casos, sinó que es tracta d'un instrument de planificació rellevant.

6.3.6. Dimensió sociofamiliar/família

L'anàlisi simbòlica de la dimensió sociofamiliar ha tingut en compte tres components: en primer lloc, la família en sentit estricte; en segon lloc, el que té a veure amb menors, i, en tercer lloc, el que està relacionat amb la mediació familiar. (Vegeu el quadre IIIA-6.14.)

La transformació de les modalitats de convivència no tan sols ha afectat l'estructura de les famílies, sinó també els models familiars. Respecte a l'estructura de les famílies, s'ha reduït el nombre de membres, com a conseqüència de la baixa natalitat, mentre que s'ha incrementat el nombre de famílies monoparentals.

Els canvis culturals han permès adaptar els marcs normatius a la realitat de la diversitat del fet familiar; també s'ha avançat en l'equiparació d'algunes situacions de monoparentalitat, amb el reconeixement de família nombrosa per a les famílies amb dos fills. El compromís del model social de les Balears en relació amb la família es veu reflectit sobretot en la Llei 8/2018, de 31 de juliol, de suport a les famílies. Així mateix, cal destacar la Llei 14/2010, de 9 de desembre, de mediació familiar de les Illes Balears, modificada el 2019.

A les Balears, la competència en matèria de protecció a la infància i l'adolescència és exclusiva dels consells insulars. D'acord amb la normativa autonòmica, recentment modificada d'acord amb els criteris derivats del canvi normatiu a l'Estat del juliol del 2015, els consells gestionen de manera autònoma aquesta competència.

Pel que fa a la política de suport als joves extutelats, les Balears és un dels referents a l'Estat. Cal destacar l'aprovació del Decret 26/2011, de 9 d'abril, pel qual es regula la prestació per a persones que han estat sotmeses a tutela administrativa, de manera que es dona suport als joves extutelats que s'emancipen. També, més endavant, es va aprovar la Llei 7/2015, de 10 d'abril, per la qual s'estableix el marc regulador dels processos d'autonomia personal de menors que han estat sotmesos a una mesura de protecció o reforma. Finalment, d'acord amb la Llei 7/2015, el novembre de 2016 es va aprovar el Pla Estratègic d'Autonomia Personal dels Joves amb Mesura Administrativa 2016-2020 (Ballester i Oliver, 2016).

6.3.7. Desenvolupament de la participació

L'anàlisi de la participació ha considerat tres components: voluntariat, tercer sector d'acció social i participació ciutadana. Sobre aquests tres temes, s'acaba d'actualitzar tota la normativa vigent fins ara. (Vegeu el quadre IIIA-6.15.)

La regulació balear de voluntariat, vigent des del 1998, s'ha renovat recentment. La Llei 11/2019, de 8 de març, de voluntariat de les Illes Balears (BOIB núm. 34 de 2019), regula el dret a la participació i, a més, crea institucions específiques per aplicar la norma i fer-ne un seguiment. Per primera vegada s'inclou l'accessibilitat al voluntariat de persones amb discapacitat o dependència, menors d'entre 14 i 18 anys i persones majors.

La Llei 4/2009, d'11 de juny, de serveis socials de les Illes Balears, en el títol IV, sobre la participació en els serveis socials, establia la implicació de la participació de la ciutadania, però fins al 2018 no es va aconseguir arribar a un consens i aprovar una llei. El tercer sector es regula per la Llei 3/2018, de 29 de maig, amb la qual es crea un marc legal orientat a adoptar i promoure mesures per enfortir les organitzacions i les xarxes, i regular la manera de relacionar les administracions competents i les entitats del tercer sector social.

També s'ha legislat sobre el dret a la participació ciutadana amb el Decret 46/2008, d'11 d'abril, de creació de la Comissió Interdepartamental de Participació Ciutadana, i el Decret 84/2009, de 20 de novembre. Cal destacar que, des del 2015, s'han recuperat el Consell de la Joventut i el Consell Econòmic i Social, i s'ha renovat i s'ha ampliat el Consell Escolar de les Illes Balears.

6.4. Conclusions

Els indicadors mostren el nivell de complexitat d'una comunitat que, en els primers divuit anys del segle XXI, ha augmentat la població més d'un 40 %, amb una forta inestabilitat residencial i diversitat cultural, així com una pressió sobre els serveis públics excepcional en condicions de finançament molt limitades.

La desigualtat present en la comunitat s'expressa en els indicadors laborals, d'habitatge o salut, així com en altres indicadors clau. Pel que fa a les polítiques públiques, és necessari estabilitzar les iniciatives legals i de dotació de recursos iniciades el 2016-2017. A aquesta situació s'hi suma la intensa descentralització d'una comunitat amb illes que tenen consells insulars, estructurats com a òrgans de gestió de competències autonòmiques, en molts de temes de serveis socials amb una independència rellevant, i que reprodueixen el model estatal que atorga la competència exclusiva als governs autonòmics sense disposar de lleis estatals.

De l'anàlisi documental se'n pot extreure que les Balears es caracteritzen per tenir un model social de caràcter mixt, amb una forta pressió de la demanda que provoca el manteniment d'una oferta assistencial. Contra l'opinió d'algun professional, que indica la complexitat competencial, cal dir que els decrets de la Cartera de serveis socials, coneguts pels professionals, així com la normativa vigent, permeten aclarir el procés de descentralització intens que s'ha desenvolupat a la comunitat.

Respecte a la gestió, en algun sector (discapacitat, o infància i adolescència) es manté una oferta configurada de forma mixta, és a dir, el finançament és públic i hi ha una important gestió per part de la iniciativa social. En altres sectors, com el de dependència per a persones majors, els serveis socials comunitaris, les prestacions (renda social garantida, renda mínima d'inserció i d'altres), etc., la presència del sector públic és absolutament majoritària.

Des del 2015, s'ha produït una intensa regulació del sector i un increment de les dotacions pressupostàries, d'acord amb una lògica de reconeixement de drets socials i de garantia de prestacions i serveis. Aquest procés s'ha fet en un context de dificultats de finançament autonòmic i de manteniment del creixement demogràfic, d'increment de la complexitat (diversitat cultural i social, transformació de l'economia de les Illes, etc.), així com de reorganització de les polítiques socials (enfocaments de xarxa, increment de la participació, canvis de la distribució de l'IRPF

social, etc.). En els pròxims anys es veurà si la regulació es tradueix en ofertes que garanteixin el canvi del model social i, sobretot, es veurà si l'impacte de totes les polítiques socials és el que s'espera, en el sentit de reduir desigualtats i millorar la inclusió social de la ciutadania.

6.5. Principals dades d'activitat dels serveis socials a les illes

6.5.1. Mallorca

A grans trets, les activitats més destacables de l'IMAS han estat l'aprovació del Reglament de serveis socials per a persones amb discapacitat i l'aprovació de la Cartera de serveis socials. També cal destacar la firma de nous concerts socials amb entitats que treballen principalment en l'àmbit de les persones amb discapacitat i en el de la protecció de menors. L'Àrea d'Inclusió Social ha posat en marxa dos nous serveis: Primer la Llar i Llar amb Suport.

6.5.1.1. Despesa econòmica de l'IMAS

El pressupost de l'IMAS per al 2018 ha estat 196.415.054,85 euros, un 11 % més que la dotació econòmica del 2017. Es tracta d'una diferència a l'alça de 52 milions d'euros.

6.5.1.2. Àrea de Dependència

Durant l'any 2018, s'han iniciat les obres de la residència de Son Caulelles i també s'ha presentat el disseny del centre residencial de Son Martorell.

En relació amb els centres propis, s'ha començat la remodelació de la planta novena de La Bonanova, amb una inversió d'1,8 milions d'euros. A més, l'IMAS ha assumit la gestió i els serveis de la Residència Miquel Mir, transferida per l'Ajuntament d'Inca.

En aquest moment, l'IMAS disposa de tres programes d'atenció a la dependència:

- Programa de gestió de places amb residències i centres de dia per a gent gran (propis i concertats)
- Xarxa assistencial de l'IMAS
- Programa de prioritat social
- Programa de gestió del Servei d'Atenció Integral a Domicili (SAID)

Durant aquest període, s'han gestionat 1.723 places d'ingressos per dependència;

1.513 en residències i 210 en centres de dia. Han ingressat 137 homes i 310 dones en centres residencials d'estada permanent. Hi ha hagut 707 places residencials que han correspost a ingressos en centres propis, 806 en centres concertats, 110 en centres de dia propis i 100 en centres de dia concertats.

D'altra banda, mitjançant el programa de gestió del Servei d'Atenció Integral a Domicili (SAID) s'han atès 164 usuaris. El programa de memòria i altres reptes quotidians ha aconseguit la participació de 1.706 persones majors, totes de la part forana de Mallorca (1.172 dones i 534 homes).

6.5.1.3. Àrea de Persones amb Discapacitat

Quant a l'activitat de l'IMAS en aquesta àrea, cal destacar que s'han fet 166 actuacions en accessibilitat, la majoria de les quals s'han referit a consultes tècniques (92) i de comprovació de l'accessibilitat. El Servei d'Interpretació de la Llengua de Signes ha atès 112 persones, 53 homes i 59 dones. S'han fet 1.747 serveis, la majoria dels quals han estat en l'àmbit sanitari en centres de salut i hospitals (644).

En la secció de recursos sociolaborals d'aquesta àrea, també s'hi han duit a terme quatre cursos de formació per a l'ocupació, en què han participat 28 persones. D'aquestes, 10 persones amb discapacitat han estat ateses des del programa de formació i ocupació Raixa (2 dones i 8 homes).

La Xarxa Coordinada de Serveis de Promoció per a Persones amb Discapacitat Física Sobrevinguda a Mallorca ha atès 316 perso-

nes (131 dones i 185 homes), la majoria les quals entre els 30 i els 64 anys (62,96 % del total). El 45 % té un grau de discapacitat entre el 33 % i el 64 %; el 30 % té reconegut un grau de discapacitat entre el 75 % i el 100 %, i, finalment, el 25 % té un grau de discapacitat entre el 65 % i el 74 %.

El Servei d'Atenció Integral de Persones amb Discapacitat Sensorial Auditiva ha atès 288 persones (141 homes i 147 dones).

Pel que fa a l'acció concertada de places de persones amb discapacitat, s'han concertat un total de 1.170 places distribuïdes. (Vegeu el quadre IIIA-6.16.)

S'han sol·licitat 500 ajudes econòmiques individuals per a persones amb discapacitat, que s'han tramitat durant el 2019. La majoria eren per a tractaments rehabilitadors.

El programa de valoració, avaluació i seguiment de persones amb discapacitat ha fet 193 valoracions, i ha rebut 109 noves sol·licituds, de les quals el 49,54% han correspost a sol·licituds d'habitatge supervisat, el 22,93% a sol·licituds de places en centres de dia i el 27,52% a sol·licituds de places residencials. El 31 de desembre de 2018, hi ha 398 persones en llista d'espera.

Les places concertades per a persones amb discapacitat suposen un total de 1.463, distribuïdes de la manera següent: 715 en centres de dia, 384 en centres residencials i 364 en habitatges supervisats.

6.5.1.4. Àrea d'Inclusió Social

S'han posat en marxa nous serveis com el d'acollida residencial per a expresos que es troben per tal d'intentar facilitar-los la inserció social o bé un servei d'acolliment específic per a famílies amb infants. També s'ha adequat a les necessitats actuals el servei ofert per la Fundació Trobada a Manacor.

L'Equip de Valoració, Derivació i Seguiment de la Xarxa d'Inserció Social ha atès 427 persones i ha fet 1.583 intervencions.

El centre d'acollida i inserció social Ca l'Ardiaca ha atès 744 persones, i 1.799 han estat moviments de persones que consten sense repetició. (Vegeu el gràfic IIIA-6.1.)

Al centre Sa Placeta (persones majors d'edat, amb toxicomania i/o politoxicomania activa sense allotjament) s'han atès 175 persones i s'han registrat 1.548 moviments.

El centre d'acollida i inserció social Casa de Família, que està compost per tres programes de mitjana exigència i amb una capacitat de 170 places, ha atès 135 persones i ha registrat 140 moviments de persones sense repetició.

La Unitat Mòbil d'Emergència Social (UMES) ha atès 1.369 persones (946 homes i 215 dones) i hi ha hagut un total de 12.975 moviments de persones sense repetir. D'aquestes, 393 persones viuen al carrer de forma permanent i 855 de forma temporal; 121 no estaven en situació de carrer. (Vegeu el quadre IIIA-6.17.)

El programa d'acollida i allotjament a la part forana, Alberg de Manacor, ha atès 73 persones i ha registrat uns 527 moviments de persones sense repetició.

El programa de reinserció social per a població penitenciària i exreclusos ha atès 9 persones, la majoria de nacionalitat marroquina (44,44 %) i amb edats compreses entre els 35 i els 54 anys.

El programa d'acolliment de famílies en situació d'emergència ha atès 26 famílies constituïdes per 32 adults i 40 menors. La majoria han estat derivades del Servei de Protecció de Menors de l'IMAS i dels serveis socials de la part forana.

El programa d'inserció sociolaboral ha atès 38 usuaris i ha aconseguit la inserció d'11 d'aquestes persones.

S'ha fet el seguiment de sortides dels centres de la Xarxa d'Inclusió Social i s'han identificat 54 persones ateses, de les quals 15 eren dones i 39 homes.

Pel que fa a les prestacions socials, s'han aprovat 714 noves sol·licituds de renda mínima d'inserció. Hi ha 3.382 persones perceptores, de les quals 1.777 són titulars i 1.605 són beneficiàries.

Quant al programa d'acompanyament a la inserció, han estat ateses 819 persones. Se n'han donat de baixat 119 per haver aconseguit una ocupació (79 dones i 40 homes).

Els programes de formació i capacitació per a la inserció sociolaboral de col·lectius vulnerables han comptat amb la participació de 553 persones (342 dones i 211 homes). El col·lectiu més nombrós és el de persones d'edats compreses entre els 45 i els 54 anys. A més, han estat 156 les persones que han fet pràctiques formatives en empreses.

El programa d'intermediació amb empreses ha suposat que 40 persones fossin derivades a empreses amb clàusules socials; que 12 aconseguissin feina en aquestes empreses; que 7 fossin derivades a empreses d'inserció, i que 62, després de passar per les entitats formatives, aconseguissin la inserció laboral.

6.5.1.5. Atenció a les drogodependències

En relació amb el programa d'atenció i tractament ambulatori de persones drogodependents, s'han atès 1.896 persones (418 dones i 1.478 homes). A més, han entrat en el programa 451 nous casos. (Vegeu els quadres IIIA-6.18., IIIA-6.19. i IIIA-6.20.)

En el marc del programa d'atenció i tractament residencial per a persones drogodependents, Casa Oberta, s'han atès 64 persones. El 17,4 % han rebut l'alta terapèutica.

6.5.1.6. Secció de suport tècnic municipal

S'han rebut 210 demandes de diversos municipis. Aquestes han tingut relació amb el disseny de nous projectes municipals; la redacció i l'aplicació de normativa municipal de serveis socials, i la redacció de protocols d'actuació o derivació entre serveis. Així mateix, s'han signat 115 convenis de cooperació amb 40 municipis i 1 mancomunitat.

El programa de suport a l'educació per a la salut en centres educatius forma i assessora professors i orientadors escolars en matèria d'educació per a la salut. Enguany, hi ha han participat 28 professors i 494 alumnes.

6.5.1.7. Menors i família

Àrea de Menors i Família

Durant el 2018, s'han implantat nous programes i serveis dirigits a infants i joves tutelats i s'han continuat programes del Govern balear como ALTER. També s'han continuat convocant les sessions plenàries del Consell de la Infància i Adolescència, en què els menors aporten opinions i punts de vista sobre els serveis.

L'àrea responsable de la protecció a la infància a Mallorca ha generat 1.636 expedients actius. El 31 de desembre de 2018, hi ha 554 diligències informatives pendents de valoració. S'han tancat de forma definitiva 236 expedients.

S'han executat 1.672 mesures, de les quals 952 han estat declaracions de tutela, 487 han estat declaracions de risc i 233 han estat resolucions de guarda. (Vegeu el quadre IIIA-6.21. i el gràfic IIIA-6.2.)

En el programa de valoració i urgències s'han rebut 2.007 demandes. Hi ha hagut 1.506 noves demandes i 501 reobertures.

El principal motiu de demanda al servei correspon a maltractament físic (34,89 %), seguit de situacions de negligència i/o abandonament dels menors (22,29 %) i situacions d'incapacitat per part de la família per controlar la conducta del menor (21,05 %). (Vegeu el quadre IIIA-6.22.)

En el programa de valoració d'abús sexual infantil s'han atès 222 menors, 59 amb edats compreses entre els 0 i els 6 anys, 69 amb edats entre els 7 i els 12 anys i 91 amb edats compreses entre els 13 i els 18 anys (150 de sexe femení i 72 de sexe masculí).

Pel que fa als menors estrangers no acompanyats, s'han atès 76 nous casos (73 de sexe masculí i 3 de sexe femení). Més de la meitat d'aquests, uns 42, provenien d'Algèria i 13 del Marroc. Hi ha pocs casos de la resta

de nacionalitats, ja que de Mali i Ghana hi ha hagut 5 casos, i els altres han estat fins a un màxim de 3 casos per nacionalitat.

Els menors de 14 anys que han comès infraccions a la norma han estat 277 (185 de sexe masculí i 92 de sexe femení). De Palma, s'han derivat 134 casos, i de la part forana, 143.

Com a programes complementaris a les mesures de protecció de menors, hi ha programes concertats de mediació i integració familiar. Aquests han atès 540 menors d'edat. (Vegeu el quadre IIIA-6.23.)

En el programa de visites familiars s'han atès 267 menors (117 de sexe masculí i 150 de sexe femení) pertanyents a 99 nuclis familiars.

La secció d'acolliments familiars ha atès en total uns 706 menors; d'aquests, 154 han iniciat un acolliment familiar i 104 l'han acabat.

De les diferents modalitats d'acolliments familiars, 94 infants han estat acollits de forma temporal en família pròpia i 93 en família externa. Durant el 2018, s'han iniciat 29 acolliments en família pròpia i l'han acabat 20, i en família externa se n'han formalitzat 34 i l'han acabat 45. Pel que fa als acolliments temporals en família pròpia, s'han constituït 94 acolliments (51 dones i 43 homes). Els acolliments permanents en família pròpia han estat 394. L'any 2018, se n'han formalitzat 43 i 61 han finalitzat durant aquest any. (Vegeu el quadre IIIA-6.24.)

Secció d'adopcions

Durant el 2018, s'han adoptat 11 menors (6 nines i 5 nins) en la modalitat d'adopció nacional. En la modalitat d'adopció internacional, se n'han adoptat 13 (9 nines i 4 nins). Els menors provenen de diversos països: 6 de l'Índia, 3 de Rússia i 4 d'altres països.

En el programa d'infància i família (programa d'intervenció psicoterapèutica) s'han atès 494 casos d'infants i adolescents, dels quals 143 eren nous casos. S'han tancat 146 casos, 81 per consecució dels objectius proposats, 24 per abandonament del tractament i 31 per altres motius (canvi de residència, tractament no iniciat, etc.).

El programa d'atenció residencial ha atès 630 menors. Durant el 2018, s'han produït 210 altes i 433 baixes de menors. (Vegeu el quadre IIIA-6.25.)

Serveis d'atenció a la ciutadania

En total, s'han atès 47.306 demandes. El 31 de desembre de 2018, en el programa de famílies nombroses s'han comptabilitzat 15.812 títols en vigor. D'aquests, 13.633 pertanyen a la categoria general i 2.179 a la categoria especial. Durant el 2018, s'han tramitat 1.242 títols nous i se n'han renovat 4.441.

Finalment, el servei d'inspecció i expedients sancionadors ha fet 144 inspeccions; ha tramitat 107 expedients d'inspecció i 7 expedients sancionadors, i ha duit a terme 60 visites d'inspecció prèvia a l'autorització i l'acreditació d'un servei. Els col·lectius en què hi ha hagut més activitat han estat el de gent gran (80 inspeccions) i el de persones amb discapacitat (44). En l'àmbit d'infància i família, s'han fet 11 inspeccions; en el de població general, 6, i en el d'inclusió social, 3.

6.5.2. Menorca

6.5.2.1. Toxicomanies

Un dels serveis del Consell Insular de Menorca és el Servei Coordinador de Drogodependències, que pertany al Departament de Benestar Social i Família. Cal esmentar que el Consell Insular de Menorca té vigent el II Pla Insular sobre Drogodependències i Addiccions de Menorca 2015-2020.

Amb referència a l'activitat dels diferents serveis i programes d'aquest àmbit, el Servei Coordinador de Drogodependències divideix les seves actuacions en dos apartats: prevenció i assistència.

Les actuacions preventives s'articulen a partir de tres programes i quatre tallers. Els programes són «Bon dia, Salut», Respir@ire i «THC - Supera el repte». Els tallers són «L'alcohol, una droga?», «El cànnabis», «Drogues i addiccions, en xerram», «Connectats sempre? Addiccions psicològiques».

Han sol·licitat l'aplicació del programa «Bon dia, Salut» 4 centres. Això ha suposat la participació de 8 tutors i 172 alumnes.

Pel que fa al programa «Respir@ire» són 3 els centres que n'han sol·licitat l'aplicació. Hi han participat 9 tutors i 210 alumnes.

Hi ha hagut 2 centres que han sol·licitat l'aplicació del programa «THC - Supera el repte». Hi han participat 2 tutors i 36 alumnes.

Quant al taller «L'alcohol, una droga?», l'han sol·licitat 11 centres d'ESO i hi han participat 38 tutors, 852 alumnes i 1 APIMA. Han sol·licitat la impartició del taller «El cànnabis» 11 centres d'ESO i hi han participat 34 tutors i 665 alumnes. Han sol·licitat el taller «Drogues i addiccions, en xerram» 3 centres i hi han participat 2 tutors i 25 alumnes. Finalment, han sol·licitat el taller «Connectats sempre? Addiccions psicològiques» 13 centres d'ESO i hi han participat 39 tutores, 889 alumnes i 1 APIMA. (Vegeu el quadre IIIA-6.26.)

En relació amb actuacions d'assistència, el 2018 han rebut tractament 595 persones amb problemàtiques relacionades amb addiccions. El servei ha assessorat i ha atès 130 famílies i ha duit a terme 48 sessions informatives a persones. Del total d'aquestes intervencions, el 82 % dels destinataris han estat persones de sexe masculí i el 18 % de sexe femení. Les demandes que apareixen amb més freqüència són les derivades de l'addicció a l'alcohol (30,89 %), seguides de les relacionades amb psicoestimulants com cocaïna i l'amfetamina (16 %), cànnabis (15,44%), alcohol més cocaïna (14 %), opiacis (13%), addiccions sense substàncies (9%), opiacis més cocaïna (2,20 %) i psicofàrmacs (1 %).

La majoria de tractaments s'han aplicat a persones amb edats compreses entre els 30 i els 49 anys, amb 75 de 138 tractaments. La substància més consumida pels menors de 20 anys és el cànnabis, i pels més grans de 30, l'alcohol.

Durant el 2018, han rebut tractament al servei 417 persones. (Vegeu el quadre IIIA-6.27.)

Quant als programes per a persones amb problemes de consum d'opiacis, el programa de desintoxicació hospitalària ha atès una persona, que ha acabat amb èxit el tractament. Pel que fa al programa de tractament amb agonistes (metadona), hi ha hagut 109 persones, de les quals 16 l'han acabat amb èxit, 79 estaven actives a final d'any, 2 han abandonat el tractament, 9 han estat derivades a altres recursos terapèutics i 3 han estat derivades amb temporalitat curta. Cap persona no ha iniciat tractament amb antagonistes (naltrexona).

En el programa d'intervenció psicosocial, s'hi han atès 68 persones (23 famílies). S'han produït 2 abandonaments, i s'han fet 471 entrevistes a usuaris i 30 entrevistes a familiars.

Per programes destinats a tractar problemes de consum de determinats tòxics, cal destacar el dirigits al consum d'alcohol. Els sis programes disponibles són: desintoxicació hospitalària, desintoxicació ambulatòria, tractament antideler (*anticraving*) d'alcohol amb naltrexona, tractament amb dissuasius, programa d'intervenció psicosocial i programa de beguda controlada.

Han iniciat el tractament de desintoxicació hospitalària dues persones: una ha passat a un programa orientat a mantenir l'abstinència i l'altra ha acabat el tractament amb èxit.

Han iniciat el tractament de desintoxicació ambulatòria 22 persones, dues de les quals l'han acabat amb èxit, una ha passat a un programa orientat a mantenir l'abstinència i cinc han abandonat el tractament. Cap persona no ha iniciat el programa de tractament antideler (*anticraving*) d'alcohol.

Han començat el programa de tractament amb dissuasius 55 persones, de les quals 3 l'han acabat amb èxit, 43 continuaven a final d'any, 6 l'han abandonat, 1 ha ingressat en un centre penitenciari i 2 en una comunitat terapèutica.

Quant al programa d'intervenció psicosocial, s'han atès 170 persones (50 famílies), de les quals 21 han abandonat el programa. Finalment, han iniciat el programa de beguda controlada 2 persones, que es mantenien en el programa a final de l'any.

Pel que fa als programes relacionats amb el consum de cànnabis, hi han participat 65 persones, de les quals 57 continuaven a final del 2018, 8 l'han abandonat i una ha rebut l'alta terapèutica.

En el programa per a persones amb problemes de consum d'estimulants, s'hi han atès 121 usuaris (39 famílies). Hi ha hagut 7 abandonaments, 3 trasllats a una comunitat terapèutica i 4 altes terapèutiques.

En el programa per a persones amb problemes amb altres conductes addictives, s'hi han tractat 36 persones, de les quals una l'ha acabat amb èxit, 6 l'han abandonat i 29 s'hi mantenien a final d'any.

Pel que fa al programa per a col·lectius amb alta vulnerabilitat, s'han atès 18 dones. Totes es mantenien en el programa a final d'any.

En el marc del programa de tractament per adolescents en risc, s'hi han atès 19 joves, dels quals 1 l'ha abandonat i 17 continuaven en el programa a final d'any.

Pel que fa a tractaments per a persones amb discapacitat i consum de tòxics, s'han atès 43 persones (12 famílies). Al programa per a persones amb patologia dual, hi han accedit 71 persones i 7 persones han participat en el programa de tractament per a població penitenciària.

Quant a altres programes complementaris, cal destacar el programa de suport familiar, que ha atès 130 famílies, de les quals 105 han mantingut un seguiment quan el seu familiar ha acudit al programa.

6.5.2.2. Immigració

El Consell Insular de Menorca disposa del Servei d'Assessorament en Immigració i Estrangeria. Durant el 2018, ha iniciat 516 expedients. S'ha observat un augment significatiu de persones de nacionalitat colombiana, tal com ja es va assenyalar l'any 2017. El servei ha rebut 2.943 visites. Les nacionalitats més destacades pel nombre de visites han estat les següents: colombians, amb 525 visites; marroquins, amb 245 visites; espanyols nacionalitzats, amb 230 visites (si s'hi afegeixen els espanyols d'origen, el total és de 315 visites); equatorians, amb 230 visites; peruans, amb 207 visites; argentins, amb 178 visites; bolivians, amb 176 visites; brasilers, amb 158 visites; senegalesos, amb 131 visites; dominicans, amb 112 visites; cubans, amb 101 visites, i veneçolans, amb 98 visites.

Quant a la situació administrativa dels usuaris, s'han detectat 187 casos en situació regular i 329 en situació irregular. El grup d'edat més nombrós ha estat el de persones de 21 a 30 anys (128 persones), després el de 31 a 40 anys (122 persones) i el de 41 a 50 anys (109 persones). Hi ha hagut 281 dones i 235 homes.

Pel que fa al nivell educatiu dels usuaris nous del servei, les persones amb estudis secundaris han estat 229; amb estudis primaris, 54; sense estudis, 10; que només saben llegir i escriure, 5; amb estudis universitaris, 141, i sense especificar, 77.

Les demandes més freqüents han estat les relacionades amb la nacionalitat (438) i les d'arrelament (422). (Vegeu el quadre IIIA-6.28.)

6.5.2.3. Dona

Aquest servei disposa del programa de prevenció i del programa assistencial. Aquest darrer ofereix un centre d'atenció a la dona víctima de violència de gènere, un pis d'acollida per dones víctimes de violència de gènere i els seus fills i un programa d'atenció a fills i filles de dones víctimes de violència de gènere.

El programa de prevenció ha impartit 5 tallers de prevenció de la violència en la parella, ha fet formació a 166 alumnes de segon de batxillerat i ha impartit 9 tallers de sensibilització contra la violència de gènere, en els quals han participat 186 alumnes de tercer d'ESO.

Pel que fa al programa assistencial, el Centre Assessor de la Dona ha iniciat 134 nous expedients, que, sumats als que ja hi ha oberts, són 484. També ha duit a terme 2.672 visites.

La tipologia de maltractaments més freqüent és la que combina maltractament psicològic i físic (273 casos), després hi ha el maltractament psicològic (93 casos).

El pis d'acollida per a dones víctimes de violència de gènere i els seus fills ha acollit 10 mares (6 espanyoles, 2 marroquines, 1 senegalesa i 1 russa) i 9 dels seus fills. Les edats més freqüents entre les dones acollides han estat les compreses entre els 15 i els 30 anys (3 dones), els 31 i els 40 anys (3 dones) i els 41 i els 50 anys (3 dones). El seu nivell d'estudis majoritari és el d'estudis primaris (6 casos) i secundaris (3 casos). En un cas la dona tenia estudis universitaris.

El perfil majoritari és el d'una dona amb una mitjana d'edat de 36 anys, amb estudis primaris, nascuda a Espanya i amb fills menors d'edat. L'estada mitjana al pis ha estat de 99 dies. Els motius de baixa han estat els següents: 3 per incompliment de les normes i el pla de feina signat i 7 per haver assolit els objectius (incorporació al món laboral, lloguer de pis i regularització de les mesures legals, civils i penals pertinents). (Vegeu el quadre IIIA-6.29.)

El programa d'atenció a fills i filles de mares víctimes de violència de gènere ha atès 27 infants (13 nines i 14 nins) amb edats compreses entre els 4 i els 16 anys.

6.5.3. Eivissa

6.5.3.1. Unitat de Valoració de la Dependència

Aquest servei es defineix com una unitat de prioritització social del Consell Insular d'Eivissa. Administra 575 places residencials i 100 places de centres de dia, de les quals 348 són públiques i 227 privades. Les places públiques es reparteixen entre l'Hospital Residència Assistida Cas Serres (160 places), Can Blai (94 places) i Sa Serra (94 places). Les places privades corresponen 194 al centre Reina Sofía i 98 a Sa Residència. Del conjunt de les places, 248 són de dependència i 120 són places de l'Hospital Residència Assistida Cas Serres.

Durant el 2018, s'han sol·licitat 50 places a Can Misses, 9 al CATM i 41 a altres recursos. A Can Misses s'han derivat 30 casos d'atenció sociosanitària i 20 d'atenció social.

6.5.3.2. Llar d'Eivissa

La Llar Eivissa és un centre públic obert (servei d'estada diürna, modalitat servei sociocultural), dependent del Consell Insular d'Eivissa (CIE), que té com a missió promocionar i organitzar activitats socioculturals i sociosanitàries, de trobada i ocupació del temps lliure per a la gent gran d'Eivissa.

Durant l'any 2018, han participat 1.055 usuaris en un total de 28 activitats. S'han impartit 7 tallers. (Vegeu el quadre IIIA-6.30.)

6.5.3.3. Dona

L'Oficina de la Dona ha atès 586 casos (vegeu la taula 3), la majoria dels quals en el programa d'atenció i tractament a víctimes de violència de gènere, que ha atès 446 dones. En 219 casos (49,11%), el maltractament ha estat físic i psíquic; en 145 casos (32,52%) ha estat psíquic; en 27 casos (6,06%) ha estat físic, psíquic i sexual; en 6 casos (1,35%) s'han produït agressions sexuals, i de 49 casos (10,99%) no n'hi ha dades.

L'edat de les víctimes que més han patit violència ha estat la compresa entre els 31 i 40 anys (183 dones), seguides de les dones de 41 a 50 anys (110 casos), de 21 a 30 anys (65 dones), de més de 50 anys (46 dones) i de 16 a 20 anys (17 dones). D'aquestes dones, 160 han nascut a l'estranger, 146 a la Península i 114 a les Illes Balears. Pel que fa al nivell d'estudis, 4 no sabien llegir ni escriure, 111 tenien estudis primaris, 109 estudis secundaris o d'FP, 108 el batxillerat i 89 estudis universitaris. Dels 25 casos restants, no se'n tenen dades.

La majoria d'aquestes dones (173) tenien contracte laboral, mentre que 105 estaven inactives, 52 aturades amb ingressos, 37 desenvolupaven activitats pròpies de l'economia submergida, 15 eren autònomes, 7 eren pensionistes i 9 no tenien cap ingrés. De les 48 restants, no se'n tenen dades.

D'aquestes dones, 93 han patit maltractaments entre 1 i 3 anys, 74 entre 5 i 10 anys, 69 menys d'un any, 61 entre 3 i 5 anys, 55 més de 10 anys, 17 de forma puntual i 77 sense especificar.

En la majoria de casos la persona maltractadora ha estat un excompany (128 casos) o un company (54 casos). En 22 casos, ha estat el nuvi o un exnuvi (14 casos); en 64 casos, el marit, i en 67, l'exmarit. No es disposa de dades de 31 casos sobre aquest aspecte.

La majoria de les 278 derivacions rebudes han provingut del Jutjat de Violència (87) i del l'IBSALUT (73). A més distància, apareixen la Guàrdia Civil (35 casos); els Serveis Socials d'atenció primària, que han derivat 27 casos, i la Policia Nacional, que ha derivat 25 casos. S'han rebut 19 comunicacions dels telèfons d'urgència.

S'ha prestat atenció psicològica en 120 casos i s'han fet un total de 644 sessions de tractament. D'aquests demandes, 57 eren per maltractaments físics i psíquics; 30 per maltractaments psíquics; 27 per maltractaments físics, psíquics i sexuals, i 6 per agressions sexuals.

Les edats de les víctimes que apareixen amb més freqüència són les compreses entre els 31 i els 40 anys (52 dones), seguides de les dones de 41 a 50 anys (33 casos), de 21 a 30 anys (15 dones), de 16 a 20 anys (12 dones) i de més de 50 anys (8 dones).

D'aquestes dones, 56 han nascut a les Illes Balears, 42 a la Península i 21 a l'estranger. Quant al nivell d'estudis, 35 tenien estudis secundaris o d'FP, 33 estudis primaris, 27 el batxillerat, 23 estudis universitaris i 2 només sabien llegir i escriure.

La majoria d'aquestes dones (52) tenien contracte laboral, mentre que 23 estaven inactives, 21 aturades amb ingressos, 9 desenvolupaven activitats pròpies de l'economia submergida, 8 eren autònomes, 4 eren pensionistes i 3 no tenien cap ingrés.

D'aquestes dones, 36 han patit maltractaments entre 1 i 3 anys, 26 entre 3 i 5 anys, 21 més de 10 anys, 20 entre 5 i 10 anys i 17 menys d'un any.

En la majoria de casos la persona maltractadora ha estat un excompany (28 casos), l'exmarit (26 casos), el marit (23 casos), el company (15 casos), el nuvi (13 casos) i un exnuvi (9 casos).

El programa d'allotjament a les llars d'acollida ha donat servei a 49 dones i 29 infants. D'aquestes dones, 38 han ingressat d'urgència i 11 tenien allotjament regular (mitja estada). El temps mitjà d'estada ha estat de 55 dies.

Han ingressat 41 dones per maltractaments físics i psíquics, 5 per agressions sexuals i 3 per maltractaments psíquics. Majoritàriament, les seves edats estaven compreses entre 31 i 40 anys (20 dones), 16 i 30 anys (18 dones), 41 i 50 anys (6 dones) i més de 50 anys (5 dones).

Hi ha hagut 31 dones nascudes a l'estranger, 15 a la Península i 3 a les Illes Balears.

El nivell d'estudis més freqüent era el d'educació secundària (26 casos), seguit d'estudis primaris (11 casos), universitaris (7) i batxillerat (5).

Pel que fa a la situació laboral, de forma majoritària estaven inactives (27 casos), 12 tenien contracte, 6 treballaven en l'economia submergida, 3 eren aturades amb ingressos i 1 era pensionista.

En la majoria de casos en sortir del centre han tingut pis i feina (16 dones). Hi ha hagut 10 casos en què han tornat amb la seva família d'origen; en altres 6 casos han sortit amb destinació desconeguda; 5 dones no han sortit; 3 dones han passat a una altra casa o RAI; 3 han tornat al domicili anterior sense marit/company, i en 2 casos han tornat amb el marit o company.

El programa d'atenció psicològica per a fills de dones víctimes de violència de gènere ha atès 22 casos (16 nines i 6 nins). En 8 casos les edats estaven compreses entre els 10 i els 12 anys, en 7 casos entre els 7 i els 9 anys, en 5 casos entre els 13 i els 18 anys i en 2 casos entre els 4 i els 6 anys.

Hi ha hagut setze menors que presentaven problemes emocionals, 13 conductes disruptives, 7 fracàs escolar i 1 addicció.

Finalment, cal esmentar que el programa d'assessorament i atenció a la dona ha atès 85 casos i que el programa d'orientació sociolaboral per a dones n'ha atès 33.

6.5.3.4. Centre d'Atenció a les Drogodependències

El Centre d'Atenció a les Drogodependències (CAD) és un recurs que té com a finalitat l'atenció ambulatòria de les persones que presenten problemes relacionats amb l'abús i/o la dependència de les drogues.

S'han atès 810 persones, 642 homes i 168 dones, de les quals 396 han correspost a tractaments iniciats el 2018 (226 històries noves i 170 reinicis de tractament). Han continuat 414 pacients incorporats l'any 2017. La substància que més demandes ha produït ha estat l'alcohol, ja que s'han atès 286 pacients amb aquesta dependència. D'aquestes persones, 161 han iniciat el tractament el 2018, de les quals 60 han estat reinicis de tractament, i la resta, històries clíniques noves.

En segon lloc, s'han atès 236 pacients per abús i/o dependència d'opiacis. Durant aquest any s'han produït 76 reinicis de tractament i 24 noves històries clíniques.

S'han fet 191 tractaments de metadona. Els nous tractaments han estat 51 i hi ha hagut 140 pacients acumulats de l'any 2017.

En relació amb el consum de cocaïna, s'han atès 185 pacients. S'han produït 112 inicis de tractament, dels quals 47 corresponen a reinicis. Els pacients acumulats del 2017 ha estat 73.

Per consum de cànnabis, s'han atès 43 pacients. S'han produït 24 inicis de tractament, dels quals 19 han estat històries clíniques noves i 5 reinicis de tractament. Els pacients acumulats del 2017 han estat 19.

Pel que fa a l'addicció a drogues de disseny, s'han atès 11 persones. S'han iniciat 4 tractaments. Els pacients acumulats del 2017 han estat 7.

En relació amb els fàrmacs hipnoticosedants, s'han atès 6 pacients, tots provinents de l'any 2017.

També s'han atès pacients amb altres addiccions. N'hi ha hagut 32 que han estat atesos per patir ludopatia. S'han iniciat 18 tractaments, dels quals 6 han estat reinicis. Els pacients acumulats del 2017 han estat 14.

Finalment, cal esmentar que s'han atès 147 pacients per problemàtica juridicopenal (123 homes i 24 dones).

6.5.4. Formentera

El Consell de Formentera disposa de dos plans aprovats i publicats el 2018: el III Pla Insular sobre Drogues i Altres Addiccions 2018-2021 i el II Pla de la Infància i Joventut de Formentera 2018-2022.

6.5.4.1. Servei de Protecció de Menors

El 2018, s'han iniciat 24 nous expedients (28 menors) i s'han produït 22 baixes d'expedients (22 menors). El 31 de desembre de 2018, tenien expedient obert al servei 46 menors, corresponents a 31 expedients.

S'han produït 17 notificacions de possible maltractament i s'han incoat 8 expedients. De resultes de les actuacions fetes, s'han constituït 5 declaracions de tutela (1 home i 4 dones), 7 d'acolliment (3 homes i 4 dones) i 2 de guarda (2 homes).

Pel que fa als menors en situació d'acolliment, 4 estaven en situació d'acolliment familiar permanent (1 de sexe masculí i 3 de sexe femení), 5 en acolliment familiar administratiu (1 de sexe masculí i 4 de sexe femení) i 3 en acolliment residencial (2 de sexe masculí i 1 de sexe femení). Tots els menors en situació d'acolliment familiar estaven amb família aliena.

No s'ha constituït cap adopció, ni nacional ni internacional. Dos menors han estat en seguiment postadoptiu. Hi ha hagut 3 famílies en espera d'adoptar, 3 sol·licituds d'adopció

nacional i 2 d'internacional. No s'ha produït cap nova sol·licitud.

El servei de punt de trobada judicial ha tingut 4 casos (5 menors).

6.5.4.2. Departament d'Immigració

El 2018, s'han atès 508 usuaris, dels quals 195 han estat nous usuaris. S'han gestionat 1.014 cites presencials.

Quant a la seva nacionalitat, els col·lectius més nombrosos han estat els marroquins, colombians, argentins, brasilers i equatorians. Els marroquins han representat el 26,1 % del total d'usuaris atesos. La suma de marroquins, colombians i argentins representa el 63,4 % del total d'usuaris atesos de manera presencial al departament. (Vegeu el quadre IIIA-6.31.)

El 17 % dels usuaris atesos estaven en situació administrativa irregular, no disposaven d'una autorització de residència.

Durant el 2018, s'han derivat 29 usuaris a les treballadores social per elaborar l'informe d'inserció i l'informe d'habitatge. En total, s'han emès 17 informes d'arrelament i 12 de reagrupament, tots favorables.

El tipus de tràmit més habitual ha estat el de sol·licitud d'informació (49,8 %). (Vegeu el quadre IIIA-6.32.)

6.5.4.3. Programa de reforç lingüístic per a joves nouvinguts

Aquest programa s'adreça a alumnes de primària i secundària amb dificultats d'aprenentatge de la llengua catalana. L'han seguit 64 usuaris.

6.5.4.4. Curs d'integració social i cultural

Aquest curs ofereix els coneixements necessaris per preparar-se per a l'examen CSSE per sol·licitar la nacionalitat i l'informe d'integració social en els casos de titulars d'autorització de residència temporal que tenen o tindran dificultats per renovar-la. S'han atès 28 usuaris.

6.5.4.5. Unitat de Treball Social

Ateses les característiques de Formentera, es presenten les dades dels serveis socials d'atenció primària.

La Unitat de Treball Social ha atès 350 usuaris, dels quals 215 han estat dones i 135 homes. La nacionalitat dels usuaris ha estat majoritàriament espanyola (169 casos).

L'àmbit d'actuació prioritari ha estat el de la família, amb 92 usuaris, seguit del de gent gran, amb 70 usuaris; el de discapacitat o salut mental, amb 54 usuaris; el d'immigració, amb 34 demandes, i el de risc d'exclusió social o sense recursos, amb 33 demandes. (Vegeu el quadre IIIA-6.33.)

S'ha ofert informació i assessorament a 350 usuaris. El SAD municipal i de dependència ha atès 82 persones i/o domicilis. (Vegeu el quadre IIIA-6.34.)

El servei de teleassistència ha donat servei a 157 usuaris.

S'han presentat 19 sol·licituds de subvenció individual i se n'han concedit 16 (10 homes i 6 dones), per un valor total d'11.238,81 euros. També s'han donat 38 ajudes d'emergència social corresponents a bons d'alimentació. S'han concedit 8 ajuts de renda mínima d'inserció.

El programa de suport a la família i a la infància ha donat 2 beques d'escoleta, 4 de llibres de text, 3 de material escolar, 2 d'assistència a piscina, 6 d'assistència a activitats extraescolars esportives i 1 d' assistència a bàsquet d'estiu.

Així mateix, s'han elaborat 20 informes d'arrelament social, 6 de mediacions i 16 d'habitatge. Hi ha hagut 12 persones ingressades en centres residencials a causa de la seva situació de dependència. Estan en llista d'espera 3 persones. S'han sol·licitat 3 incapacitacions.

El servei de psicologia ha atès 10 usuaris, 3 menors d'edat i 7 adults (7 dones i 3 homes).

El Departament d'Educació Social ha atès 45 famílies i 2 places en el programa d'intervenció socioeducativa ALTER. També ha intervingut en 3 mesures de 8 joves amb mesures judicials.

També cal destacar la tasca del tècnic de prevenció comunitària, que ha participat en la Plataforma per un Oci Nocturn de Qualitat a les Illes Balears i ha assistit a quatre reunions del PADIB i a dues del PONQIB. També ha actuat a la campanya «No siguis ase» sobre prevenció de conductes de risc envers el consum d'alcohol entre majors de 18 anys i en el seguiment de les accions propostes en el III Pla Insular de Drogues de Formentera 2018-202. Ha assistit a tres reunions de la Xarxa Socioeducativa de Formentera. Ha intervingut en els casos de 5 menors de 14 anys amb diligències obertes, per tal de fer pràctiques restauratives en relació amb possibles conflictes i actes vandàlics. També ha actuat de referent del Formentera Marxa, projecte d'oci saludable cofinançat pel Ministeri de Sanitat mitjançant el Pla Nacional Sobre Drogues.

6.5.4.6. Centre de dia

Han ingressat en el centre de dia 9 persones grans i 1 amb discapacitat. S'han donat de baixa 7 persones grans i 2 amb discapacitat. La mitjana d'usuaris ha estat de 25 persones.

Referències bibliogràfiques

Alomar, L., Caparrós, F., Ribas, M. (2016). *L'Atur de llarga durada a les Illes Balears: evolució, perfil dels desocupats i polítiques actives*. Palma, Conselleria de Treball, Comerç i Industria. Col·lecció Estudis Laborals, 24.

Asociación de Directoras y Gerentes de Servicios Sociales (2018). *Evolución presupuestos autonómicos en España*. Madrid. Disponible a: https://www.directoressociales.com/.

Ballester, L.; Oliver, J. L. (2004). «Els serveis socials a les Illes Balears des de l'Estatut d'autonomia de 1983». *Arxius de Ciències Socials*, 11, 107-129.

Ballester, L.; Oliver, J. L. (2016). «Emancipació dels joves extutelats: situació actual i reptes de futur». *Anuari de l'Educació de les Illes Balears*, 2016, 281-295.

CES (2017). *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2017*. Palma: CES de les Illes Balears.

Brugué, Q., Gomà, R.; Subirats, J. (2002). «De la pobreza a la exclusión social. Nuevos retos para las políticas públicas». *Revista Internacional de Sociología, 60*(33), 7-45.

EUROSTAT. (2014). People at risk of poverty or social exclusion by age and sex (AROPE). 2012. [ilc_peps01, actualizados 09/10/2014]. Recuperat el 5/03/2019 a: *http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database*

Gomà, R.; Rosetti, N. (2016). «Perfiles de exclusión y políticas de inclusión en España: las dimensiones del cambio». *Revista del CLAD Reforma y Democracia,* (64), 51-78.

Hernández Pedreño, M. (dir.) (2016). *Exclusión residencial en Murcia: miradas y trayectorias*. Múrcia: Editorial Fundación Cepaim.

Manera, C. (2015). *La extensión de la desigualdad: austeridad y estancamiento*. Madrid: Los Libros de la Catarata.

Morales, M. L. R. (2018). «Factores determinantes de la criminalidad en España. Estudio de la correlación estadística». *Revista Via Iuris,* (25), 1-42.

Salvà, P. (2018). *La població de les Illes Balears al llarg dels quaranta anys de la UIB*. Palma: Edicions UIB.

Sempere, A., Ferretjans, B., Puiggròs, A., Buele, R., Gomila, M.a (2018). «La implantació de la figura del tècnic d'intervenció sociocomunitària (TISOC) als centres d'ensenyament secundari de les Illes Balears: cap a un nou model d'intervenció». *Anuari de l'Educació de les Illes Balears 2018*, 144-155. Palma: Fundació Guillem Cifre de Colonya.

7. El sistema de promoció de l'autonomia personal i d'atenció a la dependència

Resum

La promoció de l'autonomia i l'atenció a la dependència ha esdevingut un dret universal i subjectiu des de fa onze anys amb l'aprovació de la Llei estatal 39/2006, de 14 de desembre, de promoció de l'autonomia personal i d'atenció a les persones en situació de dependència. Pel que fa a la normativa actual, també cal tenir en compte l'aprovació del Decret del 2016 que modifica el Decret del 2010 per tal de regular diferents aspectes de la Llei de dependència a les Illes Balears. [1]

La Xarxa Pública d'Atenció a la Dependència de les Illes Balears es crea reglamentàriament el 2010 mitjançant els decrets autonòmics 83/2010 i 84/2010. El 2017, s'aprova el Decret 63/2017, de 22 de desembre, sobre els principis generals dels procediments d'accés als serveis de la Xarxa Pública d'Atenció a la Dependència per a gent gran en situació de dependència. El 2018, no hi ha hagut novetats en aquesta matèria.

L'atenció a les persones en situació de dependència i la promoció de la seva autonomia personal és una de les prioritats en matèria de política social i salut en les societats occidentals contemporànies si es considera l'evolució de l'estructura demogràfica i l'envelliment progressiu de la població. L'aplicació de la Llei de dependència ha patit un dèficit de finançament des del principi, tot i que el seu desplegament té una funció estratègica que pretén convertir el sistema de protecció en un dels pilars de l'estat de benestar.

La Secretaria d'Estat de Serveis Socials i Igualtat publica mensualment els resultats de la gestió del Sistema per a l'Autonomia i Atenció a la Dependència. En aquest recull de resultats hi consten informacions estadístiques de caire sociodemogràfic que permeten establir un ventall ampli de sèries quantitatives en relació amb l'autonomia personal i l'atenció a la dependència, en les quals ens basam per elaborar aquest capítol.

Així mateix, i pel que fa a les Illes Balears, s'han duit a terme recerques específiques en aquest camp que han posat l'èmfasi en els aspectes següents: a) l'anàlisi de la situació de l'atenció a la dependència per territoris: per municipis i agregats; b) l'estudi dels subjectes receptors del dret que preveu la Llei 39/2006, de 14 de desembre, de promoció de l'autonomia personal i d'atenció a la dependència i els canvis que s'han esdevingut durant els onze anys d'aplicació de la Llei; c) el reconeixement de la realitat dels familiars cuidadors; d) el procés de desplegament del Sistema per l'Autonomia i Atenció a la Dependència i de les prestacions associades al dret, i e) l'estudi dels factors de prevenció per mitjà de l'observació i l'anàlisi dels programes comunitaris.

Les dades obtingudes s'han publicat o s'han incorporat en línia en documents de la Conselleria de Serveis Socials i Cooperació del Govern de les Illes Balears; en els anuaris de l'envelliment de les Illes Balears, i en les memòries del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears dels anys 2008, 2009, 2010 i 2017.

[1] Cal esmentar que entre el 2007 i el 2010 els documents de referència són les resolucions administratives de la consellera.

7.1. Introducció

En aquest apartat s'analitzen i s'actualitzen els criteris marc respecte als anys anteriors, el calendari de desplegament de la Llei 39/2006, de 14 de desembre, de promoció de l'autonomia personal i d'atenció a les persones en situació de dependència (LAPAD) des del 2007 i el seu desenvolupament normatiu.

7.1.1. Criteris marc

El desplegament de la LAPAD des del 2007 ha suposat la implantació del Sistema per a l'Autonomia i Atenció a la Dependència (SAAD), el qual neix per respondre a les necessitats de la població, que es caracteritzen, entre altres circumstàncies, per l'envelliment progressiu de la població; la doble presència de les dones a l'esfera productiva i reproductiva, i la necessitat del conjunt de la societat d'accedir a serveis públics que permetin organitzar la vida quotidiana amb igualtat d'oportunitats respecte a l'autonomia i la cura de les persones en situació de dependència.

En el període d'aplicació d'aquesta Llei, entre el 2007 i el 2018, s'ha impulsat un canvi de model en la protecció de les persones en situació de dependència, alhora que s'han produït alts i baixos en la cobertura de les necessitats reals de la població. Cal recordar les dramàtiques conseqüències del fet que el govern de l'Estat paralitzàs el procés d'aplicació de la Llei durant un any, des de final del 2011. Per aquest motiu, és imprescindible tenir en compte que el finançament de la dependència ha patit pujades i davallades durant els onze anys d'història.

Les variacions es deuen a la situació estructural de l'Estat i la reducció del finançament dels serveis públics en el període post-recessió entre els anys 2007 i 2012. La LAPAD s'aplica a tot l'Estat, i entre el 2007 i el 2012 té un sistema de cobertura mínim a Espan-

ya i un nivell acordat mitjançant conveni entre les comunitats autònomes (CA) i l'Estat. D'altra banda, a causa de la situació estructural de reducció de fons públics, aquesta Llei pateix una retallada molt important amb el Reial decret llei 20/2012, de 13 de juliol, que té com a conseqüència el canvi dels nivells i dels graus amb l'eliminació d'un grau de dependència i una reducció de les percepcions mensuals que obliga a suprimir el reconeixement per la Seguretat Social dels familiars cuidadors de la persona dependent. Igualment, se suprimeix el nivell acordat en les prestacions abans de les restriccions de pressupost, s'atura l'aprovació dels decrets de reconeixement de les prestacions per a persones en situació de dependència i les CA comencen a finançar el sistema en un 80%.

En síntesi, el sistema d'atenció a la dependència, tot i les enormes dificultats viscudes durant el període de post-recessió a Espanya, les conseqüències de les quals encara pateix la població, segueix el seu curs d'aplicació. Malgrat el retard en la posada en funcionament de les mesures de protecció social, la Llei permet introduir l'administració i el conjunt de les polítiques públiques en l'atenció a les persones dependents, que sempre eren ateses exclusivament en l'àmbit privat i representaven una càrrega per a les famílies, especialment per a les dones.

En els onze anys de desplegament de la Llei a les Illes Balears, es pot constatar un esforç institucional notable per tal de regularitzar la situació de dependència de les persones en la percepció del seu dret, si bé el finançament públic per donar cobertura a les demandes de la Llei no s'han complert de manera sostinguda al llarg de tot el període. A més, cal tenir present l'esforç de col·laboració de totes les institucions en els diferents nivells: autonòmic, insular, local i, sovint, mancomunal, per desplegar una llei de caràcter estatal. Per tant les dificultats de col·laboració de les diferents esferes i en distints nivells d'actuació són remarcables. S'ha de subratllar que la dificultat de col·laboració està especialment marcada pel fet de disposar de competències diferents. Tot i així, cal tenir present que el desplegament del sistema, encara que està en una fase jove de desenvolupament, ja permet evidenciar les conseqüències d'aplicar-lo en les condicions de vida de les persones destinatàries.

L'aprovació d'un calendari de desenvolupament de la Llei en el període 2007-2014 obeïa, no tan sols a la necessitat d'esglaonar la implantació dels tres graus i dels tres nivells prevists (actualment extingits amb el Reial decret llei 20/2012) en la valoració del grau de dependència, sinó sobretot a evitar un bloqueig del sistema. Amb el Reial decret llei 20/2012, s'ajorna l'entrada en vigor dels drets per a les persones valorades amb el grau I de dependència moderada (nivell 1).

La Llei de dependència té la particularitat de ser una norma de gran complexitat en el desplegament per l'articulació d'accions i de competències per part de nivells d'administració diferents. Tot i que es tracta d'una norma estatal, aprovada per les Corts Generals de l'Estat, l'execució correspon a les CA, ja que són les administracions que tenen les competències en matèria de serveis socials.

Segons la Llei, entre les activitats bàsiques de la vida diària (ABVD) s'inclouen les tasques més elementals de la persona que permeten viure amb un mínim d'autonomia i independència, en concret: poder fer la cura personal, dur a terme les activitats bàsiques relacionades amb la llar i la vida quotidiana, tenir la mobilitat imprescindible, reconèixer persones i objectes, orientar-se, i entendre i executar ordres o tasques senzilles.

7.1.2. Calendari de desplegament

La posada en marxa a partir del 2007 de la LAPAD incloïa la implantació d'un calendari d'actuació en el període 2007-2014. Aquest calendari preveia l'aplicació progressiva de les ajudes i dels serveis de la dependència. Fins al 2018 s'han duit a terme les accions següents:

2007: persones valorades en el grau III de gran dependència, nivells 2 i 1.

2008-2009: persones valorades en el grau II de dependència severa, nivell 2.

2009-2010: persones valorades en el grau II de dependència severa, nivell 1.

2012-2014: persones valorades en el grau I de dependència moderada, nivells 1 i 2 (encara que en aquest període s'elimina la distinció de graus de valoració d'acord amb el Reial decret llei 20/2012, es fa efectiva la valoració de persones en aquest grau de dependència amb un retard considerable).

L'entrada de les persones en el sistema valorades en el grau I acaba el mes de juliol del 2012. Així i tot, cal considerar una moratòria en la percepció per part de la població destinatària d'ajudes econòmiques que han implicat un important impacte en les condicions de vida de les persones.

El descens del finançament a partir del 2011 va agreujar les condicions de vulnerabilitat de la població en situació de dependència, especialment de les famílies amb pocs recursos. Aquesta disminució del finançament demanarà anys de treball perquè es produeixi una recuperació. De fet, en el moment de publicar aquesta Memòria encara s'està en procés de recuperar el nivell de perceptors de la prestació del 2011.

7.1.3. Desenvolupament normatiu

L'activitat legisladora en relació amb la Llei de dependència ha estat intensa durant el període 2011-2018, especialment a les CA (vegeu el mateix capítol corresponent a la memòria de 2017, en què es detallen les mesures i les normes aplicades durant el període de 2011-2017, en aquesta Memòria només hi consten les novetats del 2018).

A les Illes Balears, el desenvolupament de la LAPAD ha fet actualitzar la normativa sobre persones grans i persones amb discapacitat, en l'àmbit de serveis socials en general.

En el període 2017-2018, la Direcció General de Dependència ha publicat la normativa següent:

- Llei 12/2018, de 15 de novembre, de serveis a les persones en l'àmbit social a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears;
- Llei 8/2018, de 31 de juliol, de suport a les famílies.

En l'àmbit estatal, el 2018 no s'han publicat lleis ni normatives que tinguin un impacte en l'aplicació de la LAPAD.

Durant el 2018, tampoc no s'han aplicat ordres amb implicació indirecta en la promoció de l'autonomia personal.

7.1.4. Característiques del territori i les institucions

La insularitat i la capitalitat condicionen una legislació que ha de procurar distribuir la titularitat de les competències i de les transferències de gestió entre els distints ens territorials: Govern autonòmic, consells insulars, mancomunitats i ajuntaments. D'acord amb l'article 30.15 del títol III de l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears, cal tenir en compte que la Comunitat Autònoma assumeix amb caràcter d'exclusivitat les polítiques d'atenció a les persones dependents, tot i la cooperació i els acords que es prenen a escala estatal.

Normalment, quan les decisions preses s'han de materialitzar a cada illa, s'obre un procés important de concreció i revisió de les competències respectives. És un esforç per treballar amb dades compartides i agilitzar l'intercanvi d'informació per aconseguir una comunicació intensa, constant i àgil entre totes les administracions responsables.

Va correspondre a la Conselleria de Serveis Socials i Cooperació liderar les iniciatives per posar en marxa el desplegament de la LAPAD. Des de l'inici, el Govern va manifestar interès a cooperar amb els consells i ajuntaments. En començar el desplegament de la Llei, els esforços es varen centrar a organitzar l'administració autonòmica mateixa en relació amb aquest tema. Des del 2010 fins al 2018, no hi ha hagut canvis en les estratègies ni en el mètode d'aplicació dels diferents serveis. Concretament, mitjançant el dispositiu Xarxa Pública d'Atenció a la Dependència (XPAD), s'ha fet efectiva la transferència de les competències i del personal als municipis (o a les entitats supramunicipals) de més de 20.000 habitants. Al mateix temps, també s'han mantingut converses i col·laboració entre les administracions, fet que ha permès

el desplegament territorial de la tramitació de la Llei de dependència a les Illes Balears.

Des del principi del desplegament de la Llei, els objectius plantejats fan referència a l'atenció a les persones amb dependència en l'àmbit local. Per això, s'estableix un conveni de col·laboració entre el Govern de les Illes Balears i els ajuntaments, segons el qual el Govern facilita el personal, bàsicament treballadors socials, i els ajuntaments, les instal·lacions per atendre les persones dependents.

Amb el desenvolupament del dispositiu, es pretén que els serveis socials municipals siguin el punt de referència de la dependència, per facilitar al màxim l'accés dels destinataris i, en general, de qualsevol ciutadà que s'hi interessi.

L'accés a les prestacions i als drets es fa mitjançant la cooperació entre administracions. Així, la Fundació d'Atenció a la Dependència és l'organisme responsable de l'entrada de la sol·licitud en el sistema, així com de la proposta individual d'atenció (PIA). Els consells insulars són els encarregats de posar-se en contacte amb el sol·licitant o familiar cuidador per fer la valoració del nivell de dependència. D'altra banda, als municipis de menys de 20.000 habitants, els treballadors socials assumeixen les funcions encomanades en el PIA. Finalment, la Conselleria de Serveis Socials i Cooperació és la responsable de resoldre la sol·licitud i el reconeixement de la prestació, que té validesa a tot l'Estat.

7.2. Persones amb manca d'autonomia personal

La promulgació d'un marc legal que introdueix nous drets per a la ciutadania, com és la Llei 39/2006, necessita una revisió acurada de les variacions de la població destinatària del nou dret. La Llei considera tres col·lectius en situació de dependència: les persones majors de 65 anys, les persones amb discapacitat i el grup d'edat de 0 a 3 anys. A continuació, es fa un repàs estadístic de les variacions de les persones destinatàries segons les seves característiques sociodemogràfiques.

Segons el padró del 2018, el grup de persones de més 65 anys constitueix el 15,8 % del conjunt de la població de les Balears i el grup de persones de més de 85 anys representa només el 2,2 % del total de persones residents a l'arxipèlag. Es tracta d'un procés d'allargament de la vida que condueix al manteniment de l'autonomia de les persones durant més temps, alhora que és un procés que demana noves respostes per tal d'atendre les situacions de vulnerabilitat i dependència que van apareixent amb l'augment de l'edat de les persones. Aquestes dades resulten coherents si tenim en compte la distribució demogràfica de la població a Espanya i a les Illes Balears en els darrers trenta anys. Distribució que s'il·lustra amb una piràmide poblacional basada en un envelliment progressiu de la població i una manca de reposició natural a causa d'una taxa de naixements negativa i un saldo migratori també negatiu des del 2010.

En canvi, les persones en edats compreses entre els 0 i els 4 anys suposen un 4,6 % del total de població a les Balears, segons l'actualització del padró del 2018. Aquesta dada reflecteix la baixa taxa de fecunditat que caracteritza Espanya.

El repàs de la variació demogràfica que es produeix entre la població esmentada fins ara ens permet conèixer la variació de la població de gent gran susceptible de sol·licitar la valoració de dependència i els dispositius de protecció social o les prestacions corresponents.[1]

7.2.1. L'atenció a les persones grans

L'envelliment progressiu de la població provoca que el grup d'edat majoritari amb necessitats de cura personal sigui el de persones de més de 65 anys. El tram d'edat que requereix més atenció per la gravetat de la seva salut és el de persones més grans de 85 anys, en especial les dones, perquè tenen més esperança de vida que els homes.

[1] Les prestacions vinculades a la LAPAD no són tan sols les de caràcter econòmic, sinó també tots els serveis i drets que es garanteixen a partir de l'ús de places residencials, de centres de dia o d'habitatges tutelats.

Entre el 2017 i el 2018, la població a Espanya ha augmentat un poc més de 150.000 persones. El 2018, la població total és de 46.733.038. Tot i aquest lleuger augment, cal dir que la població general ha tendit a disminuir des del 2010 (INE, 2018). Aquesta disminució es deu, a banda de la baixa fertilitat, dels fluxos d'emigració de població amb nacionalitat espanyola o de població recentment instal·lada a Espanya que va decidir emprendre una migració a tercers països per les dificultats d'assolir una situació econòmica i laboral estable. Aquest procés va ser especialment intens en el període 2012-2015. Tornant a la franja de la població de persones de més de 65 anys, cal comentar que proporcionalment representaven el 18,8 % de la població el 2017, i el 19,3 % el 2018. Amb les dades del padró del 2018, s'evidencia que a Espanya les franges d'edat superior tendeixen a augmentar, ja que la proporció d'aquesta part de la població ha crescut dos punts percentuals des del 2010.

El 2018, la taxa d'envelliment a Espanya és del 19,3 %, dues dècimes més que vuit anys abans. A les Illes Balears, la taxa d'envelliment és lleugerament inferior (15,8 %), ja que d'1.176.627 habitants (un augment de més de 60.000 persones respecte a l'any anterior), 185.556 tenen més de 65 anys (xifra que també augmenta gairebé en 15.000 respecte a l'any anterior).

L'augment considerable del nombre de persones majors en un any es deu sobretot a l'augment de l'esperança de vida de la població en aquesta franja d'edat. És molt notable l'augment de persones en aquesta franja d'edat, ja que en el període 2010-2017 havia estat gairebé igual, això és, de 16.000 persones. En relació amb aquestes tendències, cal tenir present el creixement constant a qualsevol territori del grup d'edat de persones d'edat avançada i el descens de la població global per la inversió de la tendència migratòria a partir del 2010. Això vol dir que Espanya, a partir d'aquest moment, s'ha convertit en territori emigratori, és a dir que el nombre de persones que van a un altre país és superior al nombre de persones nouvingudes.

Un dels efectes de l'envelliment de la població és la importància creixent del sector de població de persones de més de 75 anys, que representa el 7,1 % de la població total; si bé percentualment és rellevant, en els darrers vuit anys s'ha mantingut constant. A les Balears, aquest grup d'edat es manté igual el 2017 i el 2018, ja que el 2017 va ser un 7 % de la població total, i el 2018 ha estat d'un 7,1 %. En el conjunt d'Espanya també es manté, tot i que disminueix lleugerament: 9,8 % i 9,5 % respectivament (INE, 2018).

Pel que fa a la distribució per sexes de les persones de més de 65 anys, es pot parlar de feminització de la vellesa. Aquest fet és evident si es té present l'esperança de vida per als dos sexes. A Espanya, l'esperança de vida en néixer és de 80,3 anys per als homes i de 85,8 anys per a les dones. La distribució de persones més grans de 65 anys el 2018 indica que a Espanya hi ha més dones que homes, amb una diferència de més d'un milió de persones (concretament 1.199.659). Aquest fet vol dir que el 2018 el grup de dones majors de 65 anys s'ha incrementat en més de 300.000 respecte al 2017, és a dir que les persones tenen cada vegada més esperança de vida, especialment les dones. En proporció al total de la població segons el sexe, les dones representen un 21,5 % del total i els homes un 17,1 %.

Quant a la franja de persones amb edats més elevades, hi ha un total de nou milions de persones que tenen més de 65 anys, d'aquestes, el 16,5 % té més de 85 anys. En aquest grup hi ha una presència més gran de dones, 19,2 %, que d'homes, 12,9 %.

A les Balears, la diferència per sexes és de 19.001 dones més que homes, respecte a un total de 185.556 de persones més grans de 65 anys. La diferència per sexes entre les persones que tenen més de 85 anys són més grans que en el cas dels més joves, ja que a Espanya i a les Balears les dones representen gairebé el doble d'homes en aquest tram d'edat.

La taxa d'envelliment ens indica la proporció de persones més grans de 65 anys respecte al total de població. El 2018, a Espanya, aquesta taxa és del 19,3%, i la proporció és superior en el cas de les dones (21,5%) que en el dels homes (17,1%). A les Illes Balears aquestes taxes són inferiors: la taxa de

les dones és del 17,4% i la dels homes del 14,2%, tot i que presenten un lleuger augment respecte a les dades del 2017, fet que ens permet constatar l'augment sostingut de la població en aquests trams d'edat.

Per illes, detectam unes tendències semblants. En tots els casos la proporció de dones majors de 65 és superior a la dels homes, entre dos i tres punts percentuals. La proporció més elevada de dones és a Mallorca i Menorca, amb un 18 % de dones i un 16% d'homes l'any 2018. Eivissa i Formentera tenen una població més jove, amb una taxa d'envelliment en el cas de les dones del 14% i un 12% en el cas dels homes.

En termes generals i per municipis, aquesta taxa sempre és superior en el cas de les dones, excepte al municipi des Mercadal, a Menorca, que presenta una taxa inferior per a les dones de 14,4 % i per als homes del 15 %, i al municipi de Sant Lluís, a Menorca, que presenta la mateixa taxa per a homes (15,3 %) i per a dones (15,5 %).

Per municipis, a Mallorca, les comarques que presenten taxes d'envelliment superiors al 20 %, essent sempre superior la femenina, són el Pla de Mallorca (Llubí, Maria de la Salut, Montuïri, Petra, Porreres, Sant Joan, Muro i Ariany); es Raiguer (Búger i Campanet), i la Serra de Tramuntana (Banyalbufar, Estellencs i Fornalutx). En canvi, a Menorca, Eivissa i Formentera no hi ha cap municipi que tingui una taxa d'envelliment superior al 20 %.

Amb referència a la proporció de persones de més de 85 anys respecte a la població total, sempre és superior la de les dones per la major esperança de vida d'aquestes. A Espanya, la proporció de dones de més de 85 anys és del 4,1%, el doble que en cas dels homes, i a les Illes Balears aquesta proporció és del 2,5% per a les dones i del 2,2% per als homes. La distribució concreta per illes i zones és semblant a les proporcions esmentades. Això és: sempre més elevada per a les dones en qualsevol tram d'edat a partir dels 65 anys i amb diferències més acusades a partir dels 85 anys.

7.2.2. Persones en situacio de discapacitat

El 2018, la proporció de persones en situació de discapacitat reconeguda superior al 33% a les Illes Balears respecte al conjunt de la població ha estat del 5% (Conselleria de Serveis Socials i Cooperació).[2] Es tracta concretament de 52.128 persones en situació de discapacitat física, sensorial o intel·lectual.

La distribució per sexe no varia. Els municipis de Mallorca i Menorca tenen una proporció lleument superior de dones, amb un 55 % i un 53 % respectivament. Per municipis, la distribució és semblant a la general, només Escorca, Fornalutx i Santa Eugènia presenten més del 50 % d'homes que de dones. Sembla que aquesta concentració més elevada en aquests municipis està relacionada amb un baix nombre de persones amb alguna situació de discapacitat reconeguda més que no amb alguna dimensió social o de salut determinada.

Les persones amb un expedient obert en relació amb el grau de discapacitat es divideixen en dos grups: el rang d'entre un 33% i un 64%, i el rang de més del 64%. De mitjana, hi ha més persones que tenen un grau reconegut, entorn del 60 %, ja que és el percentatge per a les dues illes més grans. Si s'observen detingudament les dades de Mallorca, hi ha tres municipis que concentren més del 70 % de persones en el rang 33 %-64 %: Banyalbufar, Estellencs i Valldemossa.

Quant als tipus de discapacitat, en el cas de més del 50 % de les persones amb algun grau de discapacitat reconegut aquest és de caràcter físic. Entorn del 20 % i el 30 % dels casos es tracta d'una situació de discapacitat intel·lectual.[3] El 20 % restant queda agrupat en les persones en situació de discapacitat

[2] Totes les dades presentades a la secció 7.2.2. provenen del Servei de Valoració i Orientació de la Discapacitat i la Dependència de la Conselleria de Serveis Socials i Cooperació.
[3] El Servei de Valoració i Orientació de la Discapacitat i la Dependència de la Direcció General d'Atenció a la Dependència indica que la valoració de la situació de discapacitat intel·lectual es desglossa en dues categories. La primera correspon a una caracterització de caire cognitiu o a qualsevol tipus de disfunció6 de caire adaptatiu, i la segona correspon a trastorns neurològics o lligats al desenvolupament intel·lectual.

auditiva i visual. Per pobles, amb algunes petites variacions, hi ha una distribució semblant a la tendència generalitzada.

La situació de discapacitat de les persones no es relaciona exclusivament amb l'edat, ja que el 52 % són persones adultes (18-65 anys) i un 5 % té menys de 18 anys. Ara bé, és cert que les situacions de dependència relacionades amb algun tipus de discapacitat s'incrementen amb l'edat, ja que un 43% de les persones de més de 65 anys tenen algun grau de discapacitat reconeguda. Per pobles, aquesta tendència és similar a la general (Conselleria de Serveis Socials i Cooperació).

7.2.3. Menors en situacio de dependència

En la distribució per sexes dels menors de fins a quatre anys, així com a la resta de població d'infants i joves, és lleugerament superior la presència de nins. El padró del 2018 a les Balears registra un total de 28.062 nins en aquest grup d'edat, mentre que les nines són 26.338. És rellevant considerar l'augment de 359 nins en aquesta franja d'edat i la disminució de 78 nines. Les dades de nins a Espanya també són superiors a les de les nines, amb 1.070.773 nins i 1.009.261 nines. Resulta rellevant la disminució de més de 20.000 nins i més de 18.000 nines.

Els serveis destinats a l'atenció a la dependència per a infants es concreten en dos tipus de dispositius: en primer lloc, l'equip de valoració de la situació de discapacitat dels infants menors de tres anys, i, en segon lloc, els programes d'atenció primerenca, entesa com un conjunt d'actuacions urgents basades en la prevenció i que consisteixen en la detecció, el diagnòstic i la intervenció terapèutica de caràcter interdisciplinari. En el segon cas, el rang d'edat d'atenció abraça des del naixement fins als sis anys d'edat.

7.2.4. Familiars cuidadors

La feina que fan els familiars cuidadors de les persones en situació de dependència és molt important i s'ha de tenir en compte com a eix central de l'organització de la vida diària de les famílies amb persones en situació de dependència, tasca que té repercussions laborals, familiars i personals en la persona cuidadora.

En la història recent, cal destacar les retallades que el Govern de l'Estat va aplicar a la Llei de dependència el 2012 (283 milions en els pressuposts). Aquesta restricció en el finançament va tenir greus repercussions en el pagament dels cuidadors familiars, que es va reduir un 15 %.

L'aplicació d'aquestes mesures va provocar tres conseqüències principals. La primera va consistir en una davallada del nombre de cuidadors no professionals i el foment d'una atenció de les persones dependents feta majoritàriament per la xarxa de servei públic, que no era suficient per atendre-les totes. La segona conseqüència va ser un augment del copagament, ja que es té en compte el nivell de patrimoni de les persones i no tan sols la renda. En tercer lloc, hi hagué un efecte en l'aplicació temporal de les mesures, és a dir, es permeté que el període d'espera de les persones amb dret reconegut per rebre una prestació passàs de sis mesos a dos anys.

A partir del 2019, es duen a terme una sèrie d'actualitzacions que resulten fonamentals per reconèixer els drets de les persones cuidadores, ja que s'aprova una nova regulació del Conveni especial de cuidadors no professionals de persones en situació de dependència. La principal novetat és que a partir de l'1 d'abril de 2019 la quota corresponent a aquests convenis especials és abonada per l'Administració general de l'Estat. La nova regulació admet que els cuidadors no professionals que acreditin que la prestació econòmica va ser reconeguda abans de l'1 d'abril de 2019 puguin sol·licitar la subscripció del Conveni sempre que formulin la demanda durant els 90 dies posteriors a aquesta data.

El recull i l'anàlisi de dades en relació amb la implantació de la LAPAD té en aquests moments una gran importància per a l'Administració pública, per a les entitats del tercer sector i per al conjunt de la ciutadania. Caldrà veure com evoluciona el reconeixement de les persones cuidadores no professionals

en virtut del Conveni. Per tal d'afavorir els criteris de control, de transparència, de planificació i d'accés als recursos, cal una metodologia de seguiment homogeneïtzada, de manera que l'Administració pública disposi d'indicadors que generin dades comparables i integrades amb la finalitat d'enriquir el coneixement de l'aplicació i l'avaluació de tots els dispositius i serveis que inclou el sistema de promoció de l'autonomia de les persones.

Per tant, cal tenir en compte que la dona, no tan sols es trobarà més sovint com a cuidadora del cònjuge, sinó que aquest, en morir abans, no podrà exercir el rol de cuidador de la dona. Les dones tenen més anys de vida amb alguna patologia i han de cercar el suport en la xarxa familiar, en què el pes principal recau sovint en altres dones de la família.

Concretament, hi ha hagut 388 persones que s'han acollit al Conveni de cuidadors no professionals de persones en situació de dependència a les Illes Balears (situació a 31 de maig de 2019). Per sexes, la proporció de dones (esposa, filla o mare) que fan de curadores és molt superior a la d'homes, ja que les primeres són més del 90 % (Direcció General de Dependència, 2017).

A banda de factors sociodemogràfics com l'edat i el sexe de la persona cuidadora, hi ha aspectes estructurals que també afecten la disponibilitat familiar per atendre la dependència. Aquests factors són el canvi de les modalitats de les estructures familiars, les exigències creixents del mercat de treball, la dispersió geogràfica dels familiars propers i els costs econòmics que comporta l'atenció de la dependència.

Aquesta situació i les circumstàncies que genera són factors que l'Administració haurà de considerar en el futur, no tan sols a l'hora de recollir dades o de reconèixer les diverses contingències, sinó també en haver d'aplicar criteris normatius o legals que ajudin directament els familiars cuidadors. En aquest sentit, la Secretaria General de Política Social i Consum del Govern central ha plantejat un acord amb el Consell Territorial del Sistema per a l'Autonomia i Atenció a la Dependència (SAAD) per establir els criteris comuns d'acreditació en matèria de formació i informació de cuidadors no professionals.

7.3. Desplegament del Sistema per a l'Autonomia i Atenció a la Dependència a les Balears

7.3.1. Població beneficiària del SAAD

El 2018, ha fet onze anys que està en funcionament el sistema de persones dependents. Cal dir que, si bé en els primers anys persones en situació de grau sever entraren en el primer nivell, ràpidament va augmentar la població atesa. Ara bé, tot i un augment ràpid de les persones reconegudes en situació de grau sever, aquest no s'ha mantingut al llarg dels anys, al contrari, s'ha reduït, i es necessitaran encara una quantitat important d'anys per assolir l'objectiu d'atendre totes les persones destinatàries d'aquest dret.

Fins al 2010, a les Balears, hi hagué 23.100 persones que es varen incorporar al sistema; l'any 2018, la xifra de persones beneficiàries del SAAD amb dret a prestació s'ha reduït fins a les 18.718 persones (xifra encara inferior a la de l'any anterior, en què va ser de 20.370). Pel que fa a les dades del conjunt de l'Estat, el 2018, el nombre de persones beneficiàries del servei amb dret a prestacions s'ha reduït en més de 400.000 persones (1.055.665) respecte al 2010 (1.482.579), encara que ha augmentat respecte a l'any 2017 (954.831). (Vegeu el quadre IIIA-7.1.)

Tot i que la proporció de sol·licitants de les Balears només suposa un 1,7 % del total de persones incloses en el SAAD a tot l'Estat, el nombre de persones que han sol·licitat algun tipus de prestació el 2018 a les Balears ha estat de 30.485, la qual cosa representa un augment del 9,6 % de sol·licituds respecte al 2017 a les Balears i un 3,3 % en el conjunt d'Espanya.

La previsió de població amb algun grau de dependència a les Illes Balears és d'un total de 23.918 persones amb dret a prestació. (Vegeu el quadre IIIA-7.2.)

7.3.1.1. Sol·licituds

El 2018, hi ha hagut 2.936 sol·licituds d'incorporació en el sistema, gairebé 500 perso-

nes més que el 2017. Per sexes, hi ha hagut 1.573 dones i 1.363 homes. És destacable el fet que el 2018 les sol·licituds d'homes han augmentat en més de 300 respecte al 2017. La proporció de sol·licituds per sexe suposa un diferència remarcable: les dones representen un 61,4 % del total, i els homes, un 38,7 %. (Vegeu els quadres IIIA-7.3. i IIIA-7.4.)

La distribució segons el sexe presenta uns valors semblants a la mitjana balear a Menorca (36,6 %) i Mallorca (38,7 %) en el cas dels homes; en el cas de les dones, és del 63,4 % i del 61,4 % respectivament. A Formentera, la proporció és superior en el cas dels homes (45,7 %) i més baixa en el cas de les dones (54,3 %) respecte a Menorca i Mallorca. Eivissa registra una distribució semblant a la de Formentera, amb una proporció del 41,4 % per als homes i del 58,6 % per a les dones.

Si tenim en compte les sol·licituds registrades i actualitzades el 2018 a les Balears, n'hi ha hagut un volum de 30.485. Per illes, un 81,5% de sol·licituds s'han fet a Mallorca, un 10% a Menorca, un 9,6% a Eivissa i un 8,3% a Formentera.

A més, la situació de dependència entre el nombre de sol·licituds registrades fins al 2018 i la població total a les Balears és d'un 2,5 %. En tots els casos i per illes, les dones registren un percentatge més gran de sol·licituds.

Aquesta situació de dependència respecte a la resta de comunitats autònomes ens indica que a les Illes Balears hi ha un percentatge de sol·licituds en relació amb el total de la població inferior al de la resta de regions. Percentualment, només hi ha per sota Cantàbria, La Rioja, Navarra i Ceuta i Melilla.

Quant al conjunt de l'Estat, el 2018 hi ha hagut 1.767.186 sol·licituds, un augment de 55.807 sol·licituds respecte a l'any anterior, segons les dades del SAAD-IMSERSO. (Vegeu el quadre IIIA-7.5.)

Per edats i des de l'inici del desplegament de la Llei, el grup de persones de més de 65 anys registra 22.652 sol·licituds a les Balears, xifra que suposa un 74,3 % del total de sol·licituds en el període 2007-2018. Un 51,6 % de les sol·licituds a Balears el 2018 corresponen a les persones del tram d'edat de 80 anys o més; per tant, podem establir, sense gaire sorpresa, que les situacions de dependència es concentren a mesura que augmenta l'edat de les persones. Aquesta proporció segueix la mateixa dinàmica des de fa deu anys. En el conjunt d'Espanya, la distribució per edats és semblant, ja que es registra un increment de les persones beneficiàries amb l'augment de l'edat, de manera que el 2018 s'arriba a un total d'1.767.186 sol·licituds.

La distribució per edats d'Espanya i les Balears és semblant: més de la meitat de les persones que demanen ser ateses pel servei tenen 80 anys o més, i aproximadament un 20% de les sol·licituds provenen de persones entre 65 i 80 anys (a les Balears la proporció de les persones entre 65 i 80 anys és lleugerament superior i se situa entorn del 22%). A Espanya les sol·licituds entre el 2017 i el 2018 es mantenen a tots els trams d'edat, i a les Balears es produeix una disminució de demandes entre les persones de menys de 65 anys.

El valor total de situacions acumulades és de 65.532. La tendència en el nombre de sol·licituds anuals augmenta en el temps, ja que passa d'un increment del 5,5 % del 2014 al 2015 a un increment de l'11,5 % del 2017 al 2018. Aquesta progressió ha de permetre al sistema d'atenció a la dependència marcar els criteris de gestió necessaris per fer front a un volum de demanda que tendeix a l'estabilització en relació amb el desplegament de la Llei iniciat el 2007. (Vegeu el quadre IIIA-7.6.)

7.3.1.2. Valoracions

Quant a les valoracions, el 2018 se n'han fet 10.265.[4] Es detecta un augment considerable respecte a l'any anterior: un miler de persones. Per illes, l'any 2018 Mallorca en registra la major part (8.730, que representen el 85,5 %); Menorca, 851 (8,3 %); Eivissa, 636 (6,2 %), i Formentera, 48 (0,5 %). L'any 2018, la distribució per illes es manté igual respecte als anys anteriors. (Vegeu el quadre IIIA-7.7.)

7.3.1.3. Resolucions

Les valoracions es tradueixen administrativament en la resolució corresponent i incorporen el grau de dependència de les persones sol·licitants.

L'evolució de les resolucions emeses presenta un valor més elevat respecte a una davallada progressiva en el període 2013-2015, que es va incrementar a partir del 2016 i ha seguit la mateixa tendència el 2017 i 2018. De fet, entre el 2013 i el 2018 les resolucions han augmentat en més de 10.000 persones a les Balears, fet que suposa una xifra acumulada des de l'inici del desplegament de la Llei de 62.785 persones. (Vegeu els quadres IIIA-7.8. i IIIA-7.9.)

Per illes, el 2018, el nombre de resolucions ha augmentat a tots els territoris respecte al 2017. Si tenim en compte l'estabilització del nombre de les sol·licituds, s'entén l'esforç que ha calgut per regularitzar la capacitat executiva del sistema en la tramitació.

El 2018, hi ha hagut 29.786 resolucions. Per graus, la distribució és la següent: el 30 % correspon a resolucions de grau II, el 27 % a resolucions de grau I, el 23 % a resolucions de grau III i el 20 % a resolucions sense grau. Seguint la tendència del 2017, el 2018 es confirma una consolidació de les resolucions resoltes després d'un descens en el període 2013-2015. Si tenim en compte el total de persones valorades segons el grau el 2018 respecte al 2017, les dades indiquen que la tendència és la mateixa per tipus de grau: el 2017, la proporció més rellevant és la de grau II (39 %), seguida de les resolucions de grau I (31 %), les de grau III (28 %) i una proporció inferior al 2017 (3 %) respecte al 2018 de resolucions sense grau. L'any 2018, les resolucions amb prestació reconeguda han estat 24.997, quantitat que representa un augment de més de 6.000 persones quant a l'any anterior. (Vegeu el quadre IIIA-7.10.)

7.3.1.4. Programes individuals d'atenció (PIA). Prestacions reconegudes el 2018

El 2018, hi ha hagut 24.997 persones beneficiàries de prestacions en relació amb els programes individuals d'atenció, 6.136 més que l'any 2017. Per illes, a Mallorca han estat 20.343 (81%); a Menorca, 2.248 (9%); a Eivissa, 2.275 (9%), i a Formentera, 131 (0,5%). (Vegeu el quadre III-7.1.)

Els serveis més comuns són les prestacions econòmiques per a cures en l'entorn familiar, amb 12.826 PIA (51,3 %), tot i que es detecta un descens d'un 10 % respecte a les dades de l'any anterior. La segona prestació és la que correspon als serveis de teleassistència, amb 3.725 persones beneficiàries (14,9 %), xifra que triplica la de l'any anterior. A continuació, els serveis que acumulen una xifra rellevant de prestacions reconegudes són els de promoció de l'autonomia personal, amb 2.526 PIA (10,3 %), xifra que representa un augment d'un miler de persones respecte a l'any anterior. En tercer lloc, hi ha els serveis d'atenció residencial, amb 2.717 PIA reconegudes (10,9 %), que representen un descens d'un centenar de persones, seguits pels serveis de centres de dia i nit, amb 1.648 prestacions (6,6 %) i que augmenten en gairebé 600 persones respecte a l'any anterior. Després hi ha les prestacions econòmiques vinculades a serveis i les prestacions d'ajuda a domicili, amb poc més de 700 persones beneficiàries per a cada servei (3 % cada un respecte al total de prestacions) i que mantenen gairebé el mateix nombre de persones beneficiàries en relació amb el 2017. Les persones beneficiàries de prestacions d'ajuda a domicili augmenten en poc més de 200 persones, i les prestacions econòmiques vinculades a serveis disminueixen en algunes desenes de persones.

En euros, les prestacions concedides en termes generals, és a dir, les nòmines mensuals per als beneficiaris sense especificar grau i nivell, arriben als 37.612.608 euros anuals (33.878.939 euros el 2017). L'augment de nòmines mensuals és, per tant, important i, consegüentment, incrementa de manera considerable la despesa de l'Administració pública. En anys anteriors havia estat superior, però hi hagué una davallada el 2013 per les restriccions pressupostàries estructurals lligades als plans d'austeritat que varen afec-

[4] Correspon a totes les valoracions fetes, tant si són noves sol·licituds com si són revisions de grau perquè l'estat de la persona ha canviat.

tar tots els serveis públics de les Balears i del conjunt de l'Estat.

El nombre total de beneficiaris de les nòmines ha estat de 148.597, que corresponen a una mitjana de 12.383 per mes, xifra que augmenta en mil persones mensuals respecte al 2017, la qual cosa significa un total de 12.000 persones beneficiàries a l'any. La mitjana de l'import de les nòmines mensuals és de 253,11 euros, que, tot i que ha augmentat cinc euros respecte a l'any anterior, suposa un import mitjà de menys de la meitat que la mitjana del 2010. (Vegeu el quadre IIIA-7.11.)

Quant a les prestacions econòmiques, un dels reptes pendents en l'aplicació de la Llei a les Illes Balears des de l'inici del 2008 és l'estabilització del reconeixement de les prestacions, ja que després d'onze anys de funcionament del sistema encara no s'ha aconseguit aquest objectiu. En els propers anys s'ha de prestar especial atenció a fer efectives les diferents situacions de dependència i a assolir uns nivells de finançament capaços de respondre a totes les fases del procés en conjunt.

7.3.1.5. Evolució de la dependència segons els graus

Cal recordar que la Llei 39/2006 i el desenvolupament normatiu posterior preveia que el procés de resolució de la prestació passàs per diverses fases de tramitació. A partir del Reial decret llei 20/2012, del mes de desembre, s'elimina la distinció de graus de valoració. En aquest procés de reconeixement de la dependència es poden considerar quatre grans fases amb característiques pròpies, els efectius de les quals es poden quantificar. En concret, es tracta del registre de les sol·licituds, de la valoració tècnica, de les resolucions corresponents i de l'acord entre els usuaris i l'Administració en relació amb el pla individual d'atenció (PIA).

És important quantificar els efectius de cada fase per observar l'eficàcia de la gestió de desplegament i també saber com repercuteix en cada una l'evolució de la demanda. El 2018, en les tres primeres fases (sol.lici-

Quadre III-7.1. Distribució percentual de serveis i prestacions PIA a les Balears per illes (2017-2018)

	Mallorca		Menorca		Eivissa		Formentera		Illes Balears		% total	
	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018
Total prestacions	**14.854**	**20.343**	**1.883**	**2.248**	**2.006**	**2.275**	**118**	**131**	**18.861**	**24.997**	**100%**	**100,00%**
Servei d'atenció residencial	1.833	2.132	252	281	264	302	6	2	2.355	2.717	12,49%	10,87%
Centres de dia i nit	835	1.356	141	193	64	75	28	24	1.068	1.648	5,66%	6,59%
Prestacions econòmiques vinculades al servei	728	719	46	28	45	22	0	0	819	769	4,34%	3,08%
Prestació econòmica per a cures en l'entorn familiar	8.819	10.007	1.368	1.559	1.123	1.176	65	84	11.375	12.826	60,31%	51,31%
Ajuda a domicili	452	668	35	38	34	39	3	5	524	750	2,78%	3,00%
Promoció de l'autonomia	1.071	2.129	10	0	331	418	16	15	1.428	2.562	7,57%	10,25%
Teleassistència	1.116	3.332	31	149	145	243	0	1	1.292	3.725	6,85%	14,90%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del SAAD-IMSERSO i de la Direcció General de Dependència (operacions estadístiques 2018). Dades de desembre del 2017 i del 2018

tuds, valoracions i resolucions), hi ha hagut un augment de la tramitació. Aquest augment confirma l'esforç de normalització del procediment administratiu, per tal d'agilitzar al màxim les respostes en cada fase i procurar reduir a un temps raonable la gestió de cada expedient. L'any 2018, tot i que temporalment és una fase mitjana d'aplicació del procés, encara es detecten situacions en què és necessari absorbir l'impacte de la demanda generada per la implantació de la llei, ja que aquest 2018, com el 2009, encara s'han detectat més valoracions que sol·licituds registrades. Les dades del 2018 presenten la tendència següent, que és similar a la d'anys anteriors: el nombre de valoracions (10.263) és superior al de sol·licituds (7.539), i les resolucions del grau de dependència són superiors a les de l'any anterior (10.408). (Vegeu el quadre IIIA-7.12.)

El 2018, la diferència entre valoracions i sol·licituds respecte al 2017 disminueix respecte al 2017 i el 2016. D'altra banda, la diferència entre resolucions i valoracions augmenta en el període 2018-2017 en relació amb la tendència detectada entre el 2017 i el 2016. El 2018, el nombre de sol·licituds és de 7.539 persones; les valoracions augmenten a 10.263 persones, i les resolucions, a 10.408.

Cal dir de nou que, quant a l'evolució de l'aplicació de la Llei el 2018, sembla que el sistema s'estabilitza després d'un període d'estancament entre el 2013 i el 2015.

7.4. Places del catàleg dels serveis de dependència i promoció de l'autonomia

Una vegada més hem de subratllar que el desenvolupament de la Llei 39/2006, especialment de l'article 14 i següents, implica que les administracions públiques tinguin a disposició dels ciutadans amb dret reconegut de situació de dependència les prestacions necessàries per atendre tant la promoció de l'autonomia com l'atenció a la dependència. La naturalesa de les prestacions pot tenir caràcter de servei o econòmic. Així mateix, la llei en planteja de prioritaris, i explicita que «es prestaran a través de l'oferta pública de la Xarxa de Serveis Socials per les comunitats autònomes respectives mitjançant centres i serveis públics o privats concertats i degudament acreditats».

Els titulars de les places poden ser les entitats municipals, els consells insulars, les entitats associatives del tercer sector i la Fundació Balear de la Dependència / Direcció General d'Atenció a la Dependència (FBD/DGAD). En total, gestionen 93 serveis, especialment residències i centres de dia per a persones grans. En concret, es tracta de 52 centres de dia per a gent gran, 41 residències per a gent gran, 19 residències per a persones en situació de discapacitat, 27 habitatges tutelats, 19 centres ocupacionals i 19 centres per a persones en situació de discapacitat.

A mitjan any 2018, a les Balears s'implanta un programa de gestió de la dependència propi que pretén fer un esforç per tal d'assolir la interoperabilitat amb el programa de dependència gestionat exclusivament a escala estatal per la IMSERSO.

El catàleg de serveis de dependència i promoció de l'autonomia inclou diferents prestacions econòmiques que s'estructuren en tres tipus diferents: les prestacions no contributives; les prestacions destinades a les persones en situació de minusvalidesa, i altres tipus d'ajuts o subvencions, com poden ser els programes d'estades temporals.

Per illes, Mallorca és beneficiària del 79 % de recursos, Menorca del 10%, Eivissa del 10% i Formentera de l'1%.

El 2018, el Govern de les Illes Balears ha disposat de 3.131 places residencials i de centre de dia per a persones de més de 65 anys de la Xarxa Pública d'Atenció a la Dependència, 100 places menys que el 2017. Aquestes dades corresponen a 833 places de centre de dia i 2.298 de residència.

El nombre de places residencials de centres de dia per a persones de més de 65 anys, quantitat que inclou tant les places públiques com les privades, és de 3.131. Per illes, Mallorca té 2.397 places; Menorca, 374 places; Eivissa, 330 places, i Formentera, 30 pla-

ces. A Mallorca i Menorca, la ràtio de places disponibles respecte al grup de població de persones de més de 65 anys ha disminuït en el període 2018-2017 un 2%; a Eivissa s'ha mantingut, i a Formentera ha disminuït un 6%. (Vegeu el quadre IIIA-7.13.)

A més, en relació amb les places de fora de l'XPAD, es comptabilitzen 294 places en centres de dia per a persones en situació de discapacitat, 665 en centres ocupacionals, 178 en habitatges tutelats i 331 en residències per a persones amb discapacitat (Fundació d'Atenció i Suport a la Dependència i de Promoció de l'Autonomia Personal de les Illes Balears).

En definitiva, cal tenir en compte que la capacitat d'una societat per gestionar les noves necessitats de la població és essencial. En aquest cas, es tracta d'una necessitat vital, com és la cura i l'atenció de les persones en situació de dependència. Per tant, per afrontar l'allargament de la vida i millorar les condicions de vida de les persones, així com l'envelliment progressiu de la població, es té com a repte, en tant que societat avançada, mantenir i millorar els serveis públics d'atenció a les situacions de dependència. Només així es podrà garantir que la població en conjunt gaudeixi de la capacitat d'accedir de forma igualitària i universal als serveis destinats a la cura i la promoció de l'autonomia de les persones per tal de seguir construint una societat tan justa com sigui possible.

8. Habitatge

Resum

El 2018, l'activitat de l'habitatge ha continuat sent elevada. La majoria dels indicadors han arribat a un nivell d'activitat similar al període anterior a la crisi (2006-2008). No n'han estat aliens els preus, tant de compra (d'habitatge i de sòl) com de lloguer; les operacions de compravenda d'habitatges (mesurades tant en unitats com en valor), o les hipoteques constituïdes (mesurades tant en unitats com en valor).

Però el 2018 la marxa del sector de l'habitatge no ha aguantat el dinamisme de l'any anterior, i algunes de les seves variables (com el preu del sòl, la compravenda d'habitatges, l'accessibilitat a l'habitatge o el valor mitjà per compravenda) han retrocedit respecte al 2017, de manera que han convertit l'any 2017 en un any de màxims per al mercat de l'habitatge.

L'activitat s'ha centrat, principalment, en les reformes d'habitatges —que han representat més del 55 % de l'obra visada— i en l'obra nova d'habitatges unifamiliars. La construcció d'habitatges plurifamiliars, encara que ha seguit en un tercer pla, ha guanyat pes respecte al 2017. No obstant això, no ha passat el mateix en el conjunt d'Espanya. El seu mercat ha continuat creixent el 2018 a taxes de dos dígits i el seu dinamisme ha estat més intens que el 2017. De fet, els indicadors d'activitat es podrien equiparar als del 2011.

Tot i que les Illes Balears ha estat la cinquena comunitat autònoma amb més ingressos mitjans anuals nets per persona, també ha estat la que més dificultat ha tingut per accedir a l'habitatge. Es necessiten prop de 13 anys de salari anual íntegre per aconseguir comprar un habitatge a les Illes, quan la mitjana a Espanya està en gairebé 9 anys. Com és normal, aquests esforços empitjoren, ja que en el cas balear s'arriba fins als 42 anys quan es baixa al pla real i es calcula l'esforç amb només el 30 % del salari (dedicació mitjana de l'INE), ja que el 70 % restant es necessita per viure. En el conjunt d'Espanya, l'accés a l'habitatge s'aconsegueix gairebé 13 anys abans (29 anys).

8.1. Situació, construcció i habitatge general

El 2018, l'activitat de l'habitatge ha continuat sent elevada. La majoria dels indicadors han arribat a un nivell d'activitat similar al període anterior a la crisi (2006-2008). No n'han estat aliens els preus, tant de compra (d'habitatge i de sòl) com de lloguer, les operacions de compravenda d'habitatges (mesurades tant en unitats com en valor) o les hipoteques constituïdes (mesurades tant en unitats com en valor).

L'activitat s'ha centrat, principalment, en les reformes d'habitatges —que han representat més del 55 % de l'obra visada— i en l'obra nova d'habitatges unifamiliars. La construcció d'habitatges plurifamiliars, encara que ha continuat en un tercer pla, ha guanyat pes respecte al 2017. Però el 2018 la marxa del sector de l'habitatge no ha aguantat el dinamisme de l'any anterior, i algunes de les variables (com el preu del sòl, la compravenda d'habitatges, l'accessibilitat a l'habitatge o el valor mitjà per compravenda) han retrocedit respecte al 2017, de manera que han convertit l'any 2017 en un any de màxims per al mercat de l'habitatge.

No obstant això, no ha passat el mateix en el conjunt d'Espanya, ja que el 2018 el seu mercat ha continuat creixent a taxes de dos dígits i el seu dinamisme ha estat més intens que el 2017. De fet, els indicadors d'activitat es podrien equiparar als del 2011.

8.2. Preus

El 2018, segons dades oficials de l'Institut Nacional d'Estadística (INE), l'índex de preus de l'habitatge (IPH) general, calculat segons els preus de compra del 2005, ha situat les Illes Balears en els 123,2 punts, un 7,5 % més que l'any anterior (114,6 punts). En comparació amb índexs d'anys anteriors, s'assemblaria al 2010, en què l'índex va ser de 123,7 punts. Per tipologia, els preus de l'habitatge tant de segona mà com nou

han continuat augmentant. Concretament, l'habitatge de segona mà s'ha situat en els 123,6 punts i ha crescut un 7,6 % respecte al 2017, així que ha encadenat el cinquè any consecutiu d'increments. En canvi, el preu de l'habitatge nou ha estat quatre punts per sota (119,4 punts) i ha pujat a una taxa positiva encara que més moderada (un 6,7 %). Amb tot, el preu mitjà de l'habitatge balear ha continuat sent més car (prop de 5 punts més) que a Espanya (118,6 punts). (Vegeu el quadre IIIA-8.1.)

No obstant això, tot i que en el total de l'any el preu hagi experimentat una pujada del 7,5%, aquesta ha estat menor que la del 2017 (8,0%). Concretament, amb xifres del quart trimestre, el 2018 ha augmentat un 6,4%, enfront del 9,8% de l'any anterior. El mateix comportament s'ha esdevingut també a Espanya: un 6,6% en el quart trimestre del 2018, enfront del 7,2% del mateix període de l'any anterior.

Malgrat les pujades constants —són ja 20 trimestres seguits de creixement des del 2014— i la intensitat d'aquestes pujades, sobretot en els darrers dos anys, els preus reals no han arribat als nivells màxims registrats el 2007 (concretament en el tercer trimestre). Si en aquell moment l'IPH se situava en 141,55 punts, a final de 2018 ha estat de 126,2 punts. Un habitatge que el 2005 costava 100.000 euros, el tercer trimestre del 2007 hauria costat 141.550 euros, i en el quart trimestre del 2018, 126.200 euros. És a dir, un 11 % menys que fa onze anys. (Vegeu el quadre IIIA-8.2. i els gràfics IIIA-8.1. , IIIA-8.2. , IIIA-8.3.,IIIA-8.4., IIIA-8.5. i IIIA-8.6.

Aquestes pujades s'expliquen, en part, per la forta demanda de compradors estrangers, que, ansiosos per gaudir d'una segona residència en una de les destinacions de moda de la Mediterrània, adquireixen habitatges a les Balears. També s'explica perquè n'hi ha que varen decidir invertir els seus estalvis en actius immobles rendibles, com els habitatges, aprofitant un període de tipus d'interès molt baixos. I també perquè hi va haver una escassa oferta de sòl urbà disponible que va situar els preus de compra dels habitatges a nivells del 2010. Aquests desequilibris entre oferta i demanda de sòl urbà han continuat afectant el preu mitjà de l'habitatge comprat.

En aquest sentit, el 2018 el preu del sòl balear ha continuat sent elevat i s'ha situat en els 264,4 euros per metre quadrat. Les limitacions d'espai a les Illes ha fet que es pagàs el sòl a 105,0 euros per metre quadrat més car que a Espanya (159,7 €). No obstant això, no ha aguantat la pressió del 2017 —en què es va encarir un 10,3 %—, i el 2018 s'ha reduït un 0,5 % respecte a l'any anterior. A Espanya, per contra, les fluctuacions han estat menys intenses que a les Balears: concretament s'ha passat d'un creixement del 0,8 % el 2017 a un decreixement de l'1,6 % el 2018.

El preu del lloguer no va ser aliè a aquestes pujades. Les tensions en la compravenda d'habitatges s'han traslladat també a les rendes de lloguer, que s'han situat a preus molt alts, fins i tot més que el 2017. Tot i no tenir dades oficials, segons Fotocasa, un dels portals immobiliaris més importants d'Espanya, el preu mitjà de l'habitatge de lloguer a les Balears ha augmentat un 1,3 % el 2018 i s'ha convertit en la quarta comunitat més cara d'Espanya en llogar el metre quadrat per 9,48 euros.

Són molts els factors que expliquen el repunt en els preus del lloguer: l'interès dels propietaris per vendre a molt bon preu el seu habitatge o terreny aprofitant l'estirada dels compradors estrangers, preu al qual els residents no poden accedir; l'afany de destinar els seus habitatges al lloguer d'ús turístic (l'anomenat *turisme de vacances*); l'ajust a l'alça dels preus dels contractes que es varen signar durant la crisi amb preus més baixos i que ara s'acaben; l'elevada demanda de lloguer per part de joves que veuen com no poden adquirir un habitatge a causa, en part, per la situació incerta en els seus llocs de feina; l'empobriment de les rendes mitjanes i l'escassa capacitat d'estalvi, i un canvi generacional de conscienciació a favor de l'economia col·laborativa, per la qual deixa de tenir importància l'objectiu de posseir un habitatge. Aquests són només uns quants dels motius que explicarien per què els inquilins no poden pagar aquests lloguers i estan obligats a sortir dels seus barris cap a la perifèria a la recerca de preus més assequibles—l'anomenada *gentrificació*. Això mateix passa amb els preus del lloguer de locals.

Tot això està provocant que canviï el mapa dels barris dels municipis. S'estan recuperant zones que en els darrers anys s'havien buidat i que passen a ser, de nou, zones residencials on la classe mitjana adquireix o lloga un habitatge. Aquest comportament també s'esdevé en moltes altres zones del món: els centres s'han convertit en espais d'oci i de negocis, i qui vol viure-hi ha de pagar uns preus elevats. Les ciutats globals es converteixen cada vegada més en prohibitives per al ciutadà que hi viu.

8.3. Transaccions

Per a les Illes Balears, el 2018 ha estat un bon any en el mercat immobiliari de compravenda d'habitatges, sobretot de segona mà. Els indicadors han continuat registrant les xifres més altes des del 2013 i s'han situat en nivells del 2006-2007. No obstant això, i a diferència de l'any anterior, se n'ha moderat el comportament i no s'ha arribat a les xifres del 2017, un any de màxims des del 2013. Aquest comportament no s'ha traslladat al conjunt d'Espanya, on el 2018 encara s'ha prolongat el dinamisme del 2017.

El 2018, d'acord amb les dades del Ministeri de Foment, a les Illes s'han signat 17.445 operacions immobiliàries (tant d'habitatge nou com de segona mà), enfront de les 18.390 de l'any anterior. Encara que això suposa un descens del 5,1 % en el nombre de compravendes, les xifres absolutes són semblants a les del 2007. Un millor comportament han tingut a escala nacional, en què s'han tancat 581.793 transaccions, cosa que suposa un 9,3 % més que el 2017 (532.261 transaccions), el registre més important des del 2008. Si es comparen les xifres amb les del 2013, l'any que menys compravendes es varen registrar des del 2004, és interessant destacar que les operacions a les Balears s'han recuperat un 112 %, i a Espanya, un 94 %.

Per tipologia d'habitatge, cal remarcar que el 93 % de les transaccions es refereixen a habitatges de segona mà, mentre que només el 7 % restant es refereix a habitatge nou, la qual cosa dona una idea de les necessitats de parc residencial a les Balears. L'any 2018, s'han signat 16.282 operacions de compravenda d'habitatges de segona mà. Encara que no és una xifra rècord, com va passar el 2017 (16.947 transaccions), el seu volum és similar al que es va registrar el 2006 (16.267 compravendes), una de les xifres més altes de la sèrie. En taxes de variació, el 2018 s'ha signat un 3,9 % menys de transaccions que l'any anterior. A Espanya sí que han repuntat aquestes operacions (un 9,0 % el darrer any), amb 525.379 transaccions (enfront de les 481.864 transaccions del 2017). Les operacions del 2018 estan a un 3,6 % de les que es varen signar el 2006 (544.994).

L'activitat balear s'explica per l'empenta conjunta de les dues palanques de demanda d'habitatges: la dels residents espanyols i la dels estrangers que han continuat comprant habitatges a les Illes, encara que, això sí, en una quantitat menor que l'any anterior. El 2018, les compres dels espanyols residents a Espanya, que representen dues de cada tres transaccions, han arribat a les 11.681 operacions, un 0,6 % menys que el 2017 (11.752), i les dels estrangers, residents o no a Espanya, que són el terç restant, arriben a les 5.553 operacions (un 13,6 % menys que el 2017, en què se'n registraren 6.424).

En aquest context, en els darrers anys les Illes Balears s'han convertit en una de les províncies amb més compravenda d'habitatges per part d'estrangers. De fet, el pes que això ha tingut a les Balears ha estat superior que a Espanya, la qual cosa ha contribuït amb més efecte al dinamisme del mercat de l'habitatge a les Illes. El 32 % dels habitatges els han comprat estrangers, residents o no a les Illes, mentre que en el conjunt d'Espanya s'ha quedat a la meitat (16 %). S'han signat 91.987 transaccions immobiliàries, un 3 % més que el 2017 (89.313). Per províncies, els estrangers han continuat triant prioritàriament les grans ciutats (com Madrid i Barcelona) i les zones costaneres (com les Illes Balears, Canàries, Alacant o Màlaga) per invertir en un habitatge.

Una altra variable fonamental que explica la marxa del sector és el valor de les transaccions de les compravendes. El 2018, s'han tancat transaccions per un valor de 4.033,2 milions d'euros, un 4,6 % inferior al valor del

2017 (4.229,6 milions d'euros), una de les xifres més altes de la sèrie iniciada el 2004. En aquest sentit, el valor de les operacions en termes absoluts és semblant al del 2005, en què va ser de 3.570,4 milions d'euros. La trajectòria a Espanya ha estat millor: el 2018, l'import de les compravendes ha estat de 83.778,8 milions d'euros, un 13,5 % més que el 2017 (73.826,4 milions d'euros). El nivell del 2018 és semblant al del 2010 (80.782 milions d'euros).

En conseqüència, el preu mitjà d'una compravenda (calculat a partir del valor mitjà de les transaccions de compravenda i el nombre d'operacions de compravenda) ha estat similar els anys 2018 i 2017: 231.200 euros i 232.015 euros respectivament. En qualsevol cas, amb xifres del 2018 ha estat 87.200 euros més cara que una transacció mitjana en el conjunt d'Espanya (144.000 euros), que així mateix també ha estat similar a la del 2017 (144.850 euros).

8.4. Hipoteques constituïdes

El 2018, els crèdits hipotecaris a les Balears també han fluït a bon ritme. Segons l'INE, el volum d'hipoteques immobiliàries constituïdes a les Balears, corresponents a finques urbanes, ha augmentat tant en import (18,8%) com en unitats (0,3%). S'han concedit crèdits per un valor de 3.121,4 milions d'euros, fet que representa el 4,7% del total d'Espanya (66.049,9 milions d'euros). Quant al nombre d'operacions, s'han signat 13.905 préstecs, el 3,0% del total nacional.

Una dada interessant és comparar quina quantitat de transaccions (mesurades en valor) s'han finançat amb hipoteca. El 2018, el 83 % del valor de les operacions de les Balears ha necessitat el banc per finançar l'habitatge; la resta s'ha pagat al comptat. A la resta d'Espanya aquest percentatge també ha estat similar (82 %). Si s'analitza pel nombre d'operacions, tampoc no hi ha hagut gaires diferències. Si el 2017 el 75 % de les transaccions d'habitatges a les Illes Balears es feren amb una hipoteca (78 % en el conjunt d'Espanya), el 2018 el percentatge ha arribat al 84 % a les Illes Balears (82 % a Espanya).

Per contra, les hipoteques sobre finques rústiques han caigut respecte al 2017. A les Balears s'han signat un 9,4 % menys d'operacions (214,5 milions d'euros). (Vegeu el quadre IIIA-8.3.)

8.5. Tipus d'interès

Els tipus d'interès hipotecari, referits al conjunt de les entitats bancàries, han repuntat lleument el 2018 respecte al 2017, any en què es va arribar a un mínim des dels anys noranta. Amb dades del Banc d'Espanya, el 2018, el tipus mitjà dels préstecs hipotecaris a més de tres anys per adquirir un habitatge lliure va ser de l'1,921 %, un 0,6 % més que el 2017, en què va ser de l'1,910 %.

No obstant això, els tipus d'interès dels darrers anys continuen estancats en l'1,9 %, un factor d'accessibilitat per als compradors residents (espanyols i estrangers), tot i els elevats preus de compra i l'escassetat d'oferta.

Per als inversors internacionals, que en aquest prolongat entorn de tipus d'interès reals negatius han tingut dificultats per trobar prou actius financers atractius, l'habitatge també s'ha convertit en una clara alternativa. I encara més quan, en casos com l'espanyol, molts fons han aprofitat per comprar habitatges a cost reduït i tornar-los a poc a poc al mercat.

Tanmateix, les previsions per al 2020 no són tan positives: s'esperen pujades de tipus d'interès, la qual cosa implicaria un encariment del finançament, que podria dissuadir la demanda d'hipoteques i, com a conseqüència, la compravenda d'habitatges. Així mateix, la revisió a l'alça de les quotes hipotecàries a tipus variable afectaria el consum en general i la demanda residencial en particular, i també la moderació dels preus del lloguer. (Vegeu el quadre IIIA-8.4. i el gràfic IIIA-8.7.)

8.6. Població i accessibilitat a l'habitatge

Una part de la població resident va patir l'escalada de preus de l'habitatge. Segons les darreres dades publicades per l'enquesta

de condicions de vida de juny de 2018 de l'INE, el 2017 un de cada quatre residents a les Balears va tenir problemes per pagar el seu habitatge. Un percentatge que cada any és més elevat perquè la classe mitjana s'està empobrint i els preus de l'habitatge continuen augmentant per sobre del que augmenten els seus ingressos. En canvi, el percentatge de població amb rendes més altes també està augmentant, i aconsegueix aglutinar un percentatge cada vegada més elevat a la comunitat. S'està vivint una situació dual que té conseqüències en el mercat de l'habitatge.

Tot i que les Illes Balears han estat la cinquena comunitat autònoma amb més ingressos mitjans anuals nets per persona, també ha estat una de les autonomies amb més dificultats per pagar l'habitatge principal, i l'esforç per adquirir un habitatge (mesurat en anys de salari anual) ha superat, àmpliament, el de la resta de comunitats autònomes. Es necessiten prop de 13 anys de salari anual íntegre per aconseguir comprar un habitatge a les Balears, mentre que la mitjana a Espanya està en gairebé 9 anys. Com és normal, aquests esforços empitjoren i arriben en el cas balear fins als 42 anys en baixar al pla real i calcular l'esforç amb només el 30% del salari (dedicació mitjana de l'INE), ja que el 70% restant es necessita per viure. En el conjunt d'Espanya, l'accés a l'habitatge s'aconsegueix gairebé 13 anys abans (29 anys). (Vegeu els quadres III-8.1., IIIA-8.5. IIIA- 8.6., IIIA-8.7. i els gràfics III-8.1., III-8.2. i III-8.3.)

Aquest nou indicador es calcula prenent com a referència la ràtio entre la renda mitjana anual que genera una llar i una unitat de consum i el valor mitjà declarat en les transaccions d'habitatge lliure. El denominador és la renda mitjana anual d'una llar o unitat de consum (publicat en l'enquesta de condicions de vida de l'INE) i explica que la renda per llar incorpora tots els ingressos percebuts per tots els membres d'una llar, exclòs el lloguer imputat equivalent a una hipotètica renda de lloguer, i que la renda per unitat de consum es calcula dividint la renda de la llar entre la xifra que s'obté en donar el valor 1 al primer adult, 0,5 als següents i 0,3 als menors de 14 anys.

El numerador és el valor mitjà declarat en les transaccions d'habitatge lliure (que calcula el Ministeri de Foment) i diferencia entre els preus de l'habitatge nou i els preus del de segona mà.

Amb aquest indicador s'observa quin és l'esforç que ha de fer una llar balear per comprar un habitatge: 7,2 anys és el que tardaria si dedicàs el 100 % al pagament, la qual cosa contrasta amb els 5,3 anys de mitjana nacional. Se situa en primera posició, per davant de comunitats tan importants com Madrid (6,6 anys), Catalunya (5,4 anys), Andalusia (5,4 anys) o Canàries (5,7 anys).

El fet que el 2017, a les Balears, la renda mitjana per unitat de consum fos de les més altes (18.312 euros) —només per darrere del País Basc (21.198 euros), Navarra (20.022 euros), Madrid (19.314 euros) i Catalunya (18.957 euros)— no fou suficient per afrontar els elevats preus de l'habitatge, i això la va convertir en la comunitat que més esforç va haver de fer per comprar un habitatge: 12,7 anys, que contrastaven amb els 9,4 anys al País Basc o els 11 anys a Madrid. Si a més consideràssim que només el 30 % d'aquestes rendes es destinarien realment a pagar l'habitatge (segons l'INE, entre el 25% i el 30% del sou), llavors els anys es dispararien: a les Balears es necessitarien 42 anys, enfront dels 31 anys del País Basc o dels 37 anys de Madrid. Unes xifres que dificulten que bona part de la població accedeixi a la compra d'un habitatge.

Aquesta situació es va agreujar encara més en el cas dels nous habitatges. A les Balears l'esforç per adquirir un habitatge nou va arribar als 21,1 anys, enfront dels 12,5 anys en el cas de l'habitatge de segona mà. Aquest esforç va ser molt superior al que s'hi va dedicar al conjunt d'Espanya, que va ser de 17,1 anys en el cas de l'habitatge nou i de 8,6 anys en el cas del de segona mà. Som en totes les tipologies analitzades la comunitat autònoma que més esforç hauria de fer per adquirir un habitatge, tant de nou com de segona mà. A les Balears, l'esforç va arribar a nivells inquietants tenint en compte que un persona dedica el 30 % de la seva renda a pagar l'habitatge, ja que un balear necessitaria dedicar 70 anys de la seva vida a pagar

un habitatge nou de 267.038 euros i 42 anys si l'habitatge fos de segona mà i costàs de mitjana 228.956 euros.

El 2017, l'evolució ha empitjorat, encara que molt poc, en comparació amb el 2016. Han pujat més els preus dels habitatges que les rendes de les llars. Així, s'ha passat de 12,6 anys el 2016 a 12,7 anys el 2017.

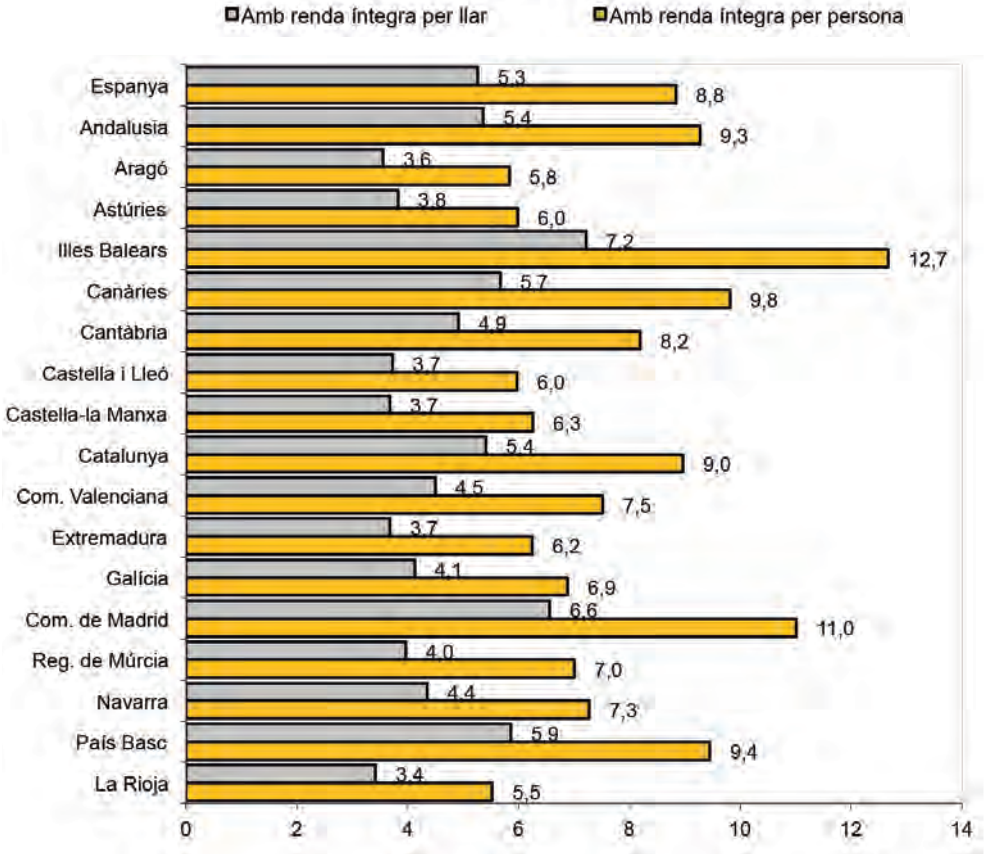
Una altra dada que afegeix més dificultat a l'accés a l'habitatge és que la taxa de risc de pobresa en la població de les Balears ha augmentat fins a situar-se en onzena posició (propera a la mitjana nacional). A les Balears, el 21,3 % de la població va estar en risc de pobresa, molt similar a la del conjunt d'Espanya, en què ha estat del 21,6 %. Aquestes xifres ajuden a entendre com per a un elevat percentatge de la població l'accés a l'habitatge és un gran problema que en aquests darrers anys s'ha agreujat pel dinamisme del sector. En concret, el 10,9 % dels illencs manifesta tenir dificultats econòmiques per pagar l'habitatge principal, enfront d'una mitjana del 7,4 % a Espanya.

Quadre III-8.1. Esforç per accedir a l'habitatge a les Illes Balears i Espanya per tipus d'habitatge (2016-2017)

		Esforç per accedir a habitatge lliure		Esforç per accedir a habitatge nou		Esforç per accedir a habitatge segona mà	
		Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears
2016	Valor mitjà de les transaccions	139.331,5	224.893,2	177.689,1	247.508,1	135.401,3	222.716,7
	Renda per llar	26.730,0	30.859,0	26.730,0	30.859,0	26.730,0	30.859,0
	Esforç d'accés amb renda íntegra per llar	5,2	7,3	6,6	8,0	5,1	7,2
	Renda per unitat de consum	15.842,0	17.894,0	15.842,0	17.894,0	15.842,0	17.894,0
	Esforç d'accés amb renda íntegra per persona	**8,8**	**12,6**	**11,2**	**13,8**	**8,5**	**12,4**
2017	Valor mitjà de les transaccions	144.848,1	232.015,1	189.716,5	267.038,8	140.497,9	228.956,0
	Renda per llar	27.558,0	32.163,0	16.390,0	18.312,0	27.558,0	32.163,0
	Esforç d'accés amb renda íntegra per llar	5,3	7,2	11,6	14,6	5,1	7,1
	Renda per unitat de consum	16.390,0	18.312,0	11.074,0	12.665,0	16.390,0	18.312,0
	Esforç d'accés amb renda íntegra per persona	**8,8**	**12,7**	**17,1**	**21,1**	**8,6**	**12,5**

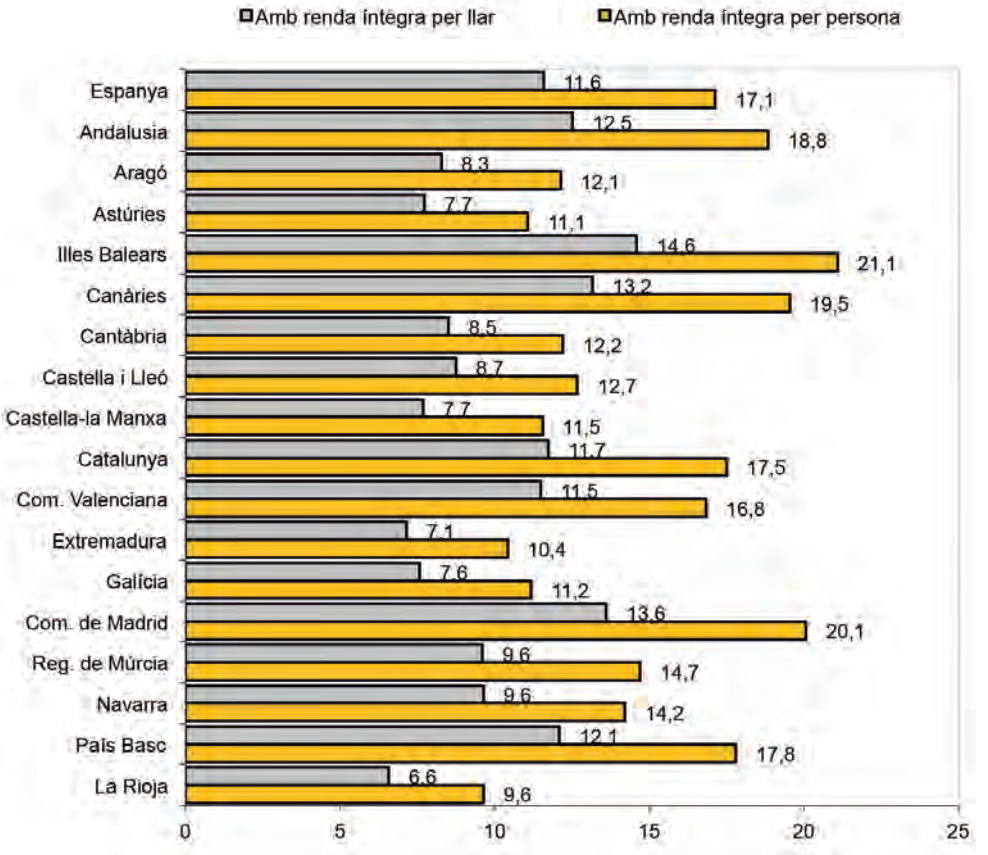
Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri de Foment

Gràfic III-8.1. Esforç (nombre d'anys) per accedir a habitatge lliure per comunitats autònomes (2016-2017)

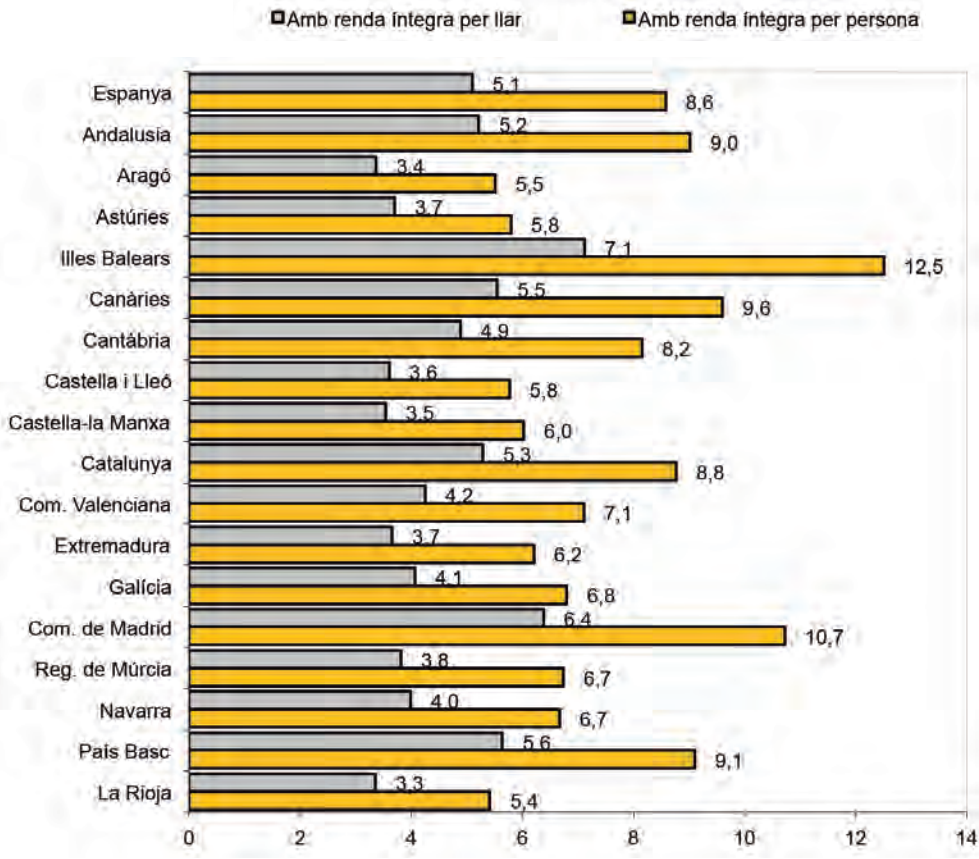
Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri de Foment

Gràfic III-8.2. Esforç (nombre d'anys) per accedir a habitatge nou per comunitats autònomes (2016-2017)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri de Foment

Gràfic III-8.3. Esforç (nombre d'anys) per accedir a habitatge de segona mà per comunitats autònomes (2016-2017)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri de Foment

9. Justícia

Resum

En aquest apartat s'examina l'activitat dels òrgans de l'Administració de justícia a les Illes Balears i es fa una diagnosi funcional del resultats d'aquesta activitat durant el 2018. S'incorporen, per primer cop, alguns indicadors clau que permeten l'avaluació i la comparació d'aquesta activitat amb la de la resta de comunitats autònomes i la del conjunt de l'Estat.

A les Illes Balears, el nombre de magistrats i jutges per 100.000 habitants és de 12,3. En canvi, el nombre d'assumptes per magistrat/jutge és de 1.156,1.

El 2018, la justícia a les Illes Balears manté un balanç desfavorable. Si bé la taxa de resolució és pràcticament la mateixa que la del 2017, empitjora la ràtio entre els assumptes en tràmit al final del període i els resolts en el mateix període, de manera que s'ha incrementant la litispendència d'assumptes en els jutjats, amb excepció de la jurisdicció social. Igualment, s'incrementa la taxa de congestió respecte al valor del 2017 i la mitjana del conjunt de l'Estat.

L'anàlisi es basa en un recull estadístic de l'activitat dels diferents òrgans jurisdiccionals: Tribunal Superior, Audiència, jutjats de primera instància i instrucció i altres òrgans judicials. S'inclouen, per la seva rellevància social, la informació relativa a l'acció dels jutjats de violència contra la dona, de vigilància penitenciària i de menors.

A més, d'acord amb les dades de la Fiscalia, s'observa una reducció significativa de l'activitat delictiva durant l'exercici del 2018, encara que l'evolució a l'alça o a la baixa respecte al 2017 depèn de la tipologia dels delictes.

9.1. Diagnosi de l'estat de l'Administració de Justícia de les Illes Balears

Seguint la tònica que ja s'anunciava l'any 2017, la justícia a les Illes Balears manté un balanç desfavorable, ja que ha augmentat, amb relació a l'any passat, la litispendència d'assumptes al jutjats de la comunitat. Llevat de la jurisdicció social, en què ha baixat un 12 %, a la resta de jurisdiccions hi ha més casos pendents de resoldre.

En l'àmbit civil, continua la progressió d'entrada d'assumptes, que es nota més en els procediments ordinaris, que són el que comprenen, entre d'altres, els relatius a condicions generals incloses en contractes de finançament amb garanties reals immobiliàries en les quals el prestatari és una persona física.

Aquest any 2018, han entrat 4.737 demandes relacionades només amb aquesta matèria, i això ha fet que s'hagin assignat tres jutges, a fi de poder intentar agilitzar la resposta en aquests procediments, encara que resulten insuficients.

Crida l'atenció la contínua baixada de procediments d'execució hipotecària i, al contrari, un nombre elevat de procediments de recuperació d'immobles, ja sigui per arrendament, ocupació il·legal o per altres causes (2.445 casos). En aquesta matèria s'ha produït una reforma legal, la Llei 5/2018, d'11 de juny, de modificació de la Llei 1/2000, de 7 de gener, d'enjudiciament civil, en relació amb l'ocupació il·legal d'habitatges. Tot i que intenta agilitzar els procediments en cas d'ocupació il·legal, no té en compte l'estat de les oficines judicials, i, com altres reformes legals que afecten distintes matèries, ha implicat un col·lapse d'oficines i l'alentiment de la resposta que es pot donar. Davant supòsits de vulnerabilitat, es preveu la intervenció dels serveis socials, però és prest per valorar aquestes actuacions.

Els quatre jutjats de família donen una resposta satisfactòria i continuen baixant la litispendència, la qual cosa ja es produïa

l'any anterior. En la jurisdicció mercantil, ha entrat en funcionament el tercer jutjat. Així i tot, s'evidencia la necessitat de més jutjats, ja que tenen un dels índexs d'entrada d'assumptes més elevat del país, la qual cosa fa necessari adequar les plantilles de personal a la dels jutjats de primera instància de plantilla completa, perquè també n'hi ha amb plantilles reduïdes. Si bé ha augmentat la capacitat de resolució d'assumptes, n'entren més; per tant, la mesura no és suficient per evitar l'increment de la litispendència.

Continua la inèrcia de la disminució dels concursos de creditors, tant voluntaris com necessaris, i continua essent espectacular la pujada de les reclamacions pel transport nacional i internacional (principalment retards de vols) (2.803 el 2018). També han augmentat les reclamacions en matèria de propietat intel·lectual, principalment drets d'autor en emissions a establiments públics, 225 davant les 54 de l'any anterior.

Les reformes legals de l'any 2015 comencen a tenir reflex en la jurisdicció penal, ja que a instrucció han entrat menys assumptes. També és cert que el grau de complicació és superior a causa de la reforma esmentada, però se n'han resolt més dels que han entrat.

Hi ha una progressió en matèria de denúncies per violència domèstica, violència en àmbit familiar que no és sobre la dona. La mateixa inèrcia s'esdevé als jutjats de violència sobre la dona. Això no obstant, estan fent feina un 170 % per sobre del que està previst, així que, si bé es resolen moltes denúncies, n'hi ha una càrrega molt elevada que reclama de forma urgent un nou jutjat, la qual cosa ja es posava de manifest fa un any i ara és prioritària perquè la situació és quasi alarmant.

Els jutjats penals i de menors presenten nombres favorables, tant per la baixada d'entrada d'assumptes com per l'increment de la capacitat resolutòria. Als jutjats de menors és preocupant la quantitat de delictes en els quals intervé la violència —entesa en un sentit ampli— i que també comprenen els delictes de violència de gènere i domèstica.

En el jutjat de vigilància penitenciària ha augmentat el nombre de casos pendents de resoldre; en canvi, en el d'executòries penals es manté la dinàmica de l'any passat i, encara que n'ha augmentat un poc l'entrada, hi ha un esforç resolutiu important, la qual cosa implica una reducció de la quantitat de casos pendents de resolució. Enguany ha suposat la pèrdua del Jutjat Penal número 9 d'executòries perquè s'ha reconvertit en el Jutjat Social número 5, molt necessari, fet que encara suposa que l'esforç del jutjat d'executòries penals sigui molt lloable.

La litispendència en la jurisdicció contenciosa administrativa ha augmentat; hi ha hagut més resolucions, però també han entrat més assumptes. Continua sent important la gran complexitat de temes per resoldre i la litispendència que s'arrossega d'altres anys. Es manté el reforç d'un magistrat a cada jutjat, d'altres comunitats, centrat en la resolució de procediments ordinaris a fi d'alleugerir el retard i l'acumulació d'aquests assumptes.

Pel que fa a la jurisdicció social, entra en funcionament el Jutjat Social número 5, fruit de la conversió del Jutjat Penal número 9 d'executòries. Aquest nou jutjat social resoldrà el assumptes propis de la seva jurisdicció, però també haurà de resoldre les executòries penals que assumeix per la conversió fins que s'extingeixin. Així mateix, continua fent-se un reforç transversal, de tal manera que són sis els jutges que resolen assumptes en aquesta jurisdicció. A poc a poc es millora, però l'entrada de casos puja i aconsella la creació d'un altre jutjat.

El 2018, continua la problemàtica de la informatització dels expedients. És a la jurisdicció penal en què es concentren principalment la majoria de problemes, sobretot quan són causes de certa magnitud. També és cert que es fa feina per intentar millorar tots els esculls que es presenten i que a poc a poc es referma l'ús del recurs d'informatització. El nou repte és la necessitat que hi ha a Palma d'ampliar els edificis judicials, tant el Tribunal Superior de Justícia i l'Audiència Provincial como els jutjats unipersonals. No es disposa de més espai, i això influeix directament en el fet de no implantar més jutjats, que són molt necessaris per poder donar a la ciutadania un servei adequat, tenint en compte que les Balears és una de les comunitats autònomes

amb una de les litigiositats més altes de l'Estat espanyol.

A l'Oficina d'Atenció a les Víctimes de Delictes continua l'increment de feina i d'atenció donada. Aquesta oficina juntament amb la d'Eivissa són considerades les dues oficines que funcionen millor del territori nacional, a la qual cosa contribueix de forma notable la sensibilitat i la feina de les persones que les integren. En aquest àmbit de protecció i amb l'ajut de l'Oficina de Defensa dels Drets del Menor, s'han habilitat les sales amigables, a fi de poder permetre que els menors víctimes de delictes puguin interactuar amb els jutjats des d'un lloc més acollidor, sense la fredor pròpia de les instal·lacions judicials, i que a més es pugui avançar a l'hora de fer la prova anticipada i d'evitar la doble victimització, cosa que és una passa molt important per protegir les víctimes menors.

9.2. Indicadors bàsics de l'activitat judicial a les Illes Balears

Per estudiar l'activitat dels òrgans judicials, hi ha diversos indicadors que mesuren la relació entre el volum d'assumptes ingressats i els resolts. Un dels indicadors més bàsics és la taxa de resolució, entesa com la relació entre els assumptes resolts i els ingressats en un determinat període, convencionalment un any.

D'acord amb les dades de la publicació *La justicia dato a dato*,[1] a les Illes Balears aquesta «capacitat resolutiva» —la taxa de resolució— es manté en el mateix nivell que el 2017 i se situa en el 0,95, una mica inferior a la del conjunt de l'Estat, la taxa del qual és d'un 0,96. S'ha de dir, com a nota destacada, que cap comunitat autònoma registra una taxa inferior a 1, llevat de la Comunitat Foral de Navarra (1,00), per la qual cosa es podria concloure que aquesta és l'única regió que resol el mateix que ingressa.

Com a informació complementària a l'anterior, cal dir que a les Illes Balears el nombre d'assumptes ingressats per magistrat/jutge ha passat de 1.186,6 el 2017 a 1.156,1 el 2018 (–2,8 %). Tot i la reducció, el nombre d'assumptes per magistrat/jutge queda per sobre del valor de la mitjana de l'Estat (1.133,7). Altrament, el nombre de magistrats i jutges per 100.000 habitants es manté pràcticament en el mateix nivell que l'any 2017 i se situa a les Balears en 12,3, una mica superior a la mitjana espanyola (11,9). (Vegeu el quadre III-9.1.)

Segons la publicació esmentada, també la taxa de litigiositat —assumptes ingressats per 1.000 habitants— mostra una lleugera disminució, atès que passa dels 138,6 assumptes del 2017 als 134,2 del darrer exercici. Aquestes dades situen les Illes Balears entre el grup de comunitats autònomes amb els valors de litigiositat més elevats, allunyats de les taxes mitjanes de l'Estat (128,2 l'any 2018).

D'altra banda, la taxa de litispendència del conjunt de les jurisdiccions de les Illes Balears, entesa com el quocient entre els assumptes en tràmit al final del període i els resolts en el mateix període, se situa en el 0,47, per sobre del valor del 2017 (0,41) i també per sobre de la mitjana espanyola del 2018 (0,45).

Finalment, la taxa de congestió de totes les jurisdiccions de l'arxipèlag, calculada com el quocient entre la suma d'assumptes en tràmit a l'inici del període més els registrats durant el període i els assumptes resolts en aquest mateix període, presenta un increment prou significatiu i se situa en un 1,48 el 2018 (un 1,43 l'any precedent), de manera que queda lleugerament per sobre del valor del conjunt de l'Estat (1,45).

9.3. El jutjats i els tribunals

9.3.1. El Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears

El Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears actua mitjançant la Sala Civil i Penal, la Sala Contenciosa Administrativa i la

[1] *La justicia dato a dato. Año 2018. Estadística judicial*. Madrid: Consell General del Poder Judicial. [Versió provisional.]

Sala Social. Un any més la Sala Contenciosa Administrativa és la que presenta un major nombre d'assumptes registrats i resolts, però també té una litispendència final desfavorable atesa l'acumulació anual d'assumptes no resolts. Aquesta dinàmica es repeteix en el conjunt de les tres sales amb una variació interanual del 9,8% en els assumptes registrats, un 16,9% en les resolucions i un 14,7% en el assumptes per resoldre. Es fa necessària la creació de noves places per fer front a la càrrega de les sales del Tribunal Superior de Justícia. (Vegeu el quadre IIIA-9.1.)

9.3.2. Audiència Provincial

El 2018, l'Audiència Provincial ha experimentat un augment del 13 % en el assumptes registrats i del 7,7 % en els resolts, en relació amb l'exercici anterior, i registra una litispendència final més favorable que la del 2017. (Vegeu el quadre IIIA-9.2.)

L'Audiència Provincial es divideix en dues seccions penals (1a i 2a) i tres de civils (3a, 4a i 5a). La Secció Primera segueix la tendència d'anys anteriors, ja que ha reduït la litispendència en sumaris i en recursos i ha mantingut un acceptable nivell d'assenyalaments, encara que ha incrementat el percentatge de judicis suspesos, que ha passat del 5 % al 18 %.[2] Destaca la disminució del nombre d'executòries en tràmit, que s'ha rebaixat en un 54 %. Pel que fa a la Secció Segona, el nombre d'executòries ha tingut un increment del 6,1 %. Ambdues seccions penals es desplacen a Eivissa i Menorca, encara que es procura limitar els viatges a l'enjudiciament dels assumptes en el quals es consideri que és necessari el trasllat, en la resta de situacions es recorre a la videoconferència.

Pel que fa a les seccions civils, el nombre d'assumptes ingressats s'ha incrementat a la Secció Tercera (3,97 %) i a la Secció Cinquena (39,52 %), mentre que a la Secció Quarta ha disminuït un 9,49 %. Malgrat això, la Secció Cinquena ha rebaixat la litispendència, i no tant la Secció Tercera i la Secció Quarta, en què ha augmentat la litispendència possiblement a causa del temps d'adaptació que necessiten per assolir els canvis en la composició.

9.3.3. Jutjats de competència provincial

Les dades presentades a continuació fan referència al jutjats amb seu a Palma però en jurisdicció a totes les Illes Balears. Aquestes informacions s'han elaborat amb les dades de què disposa el Jutjat Deganat i els butlletins estadístics del Consell General del Poder Judicial i del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears.

9.3.3.1. Jutjats mercantils

Continuen augmentant el assumptes registrats any rere any des del 2014. El 2018, s'han registrat 1.092 casos més que l'any anterior, amb una taxa de variació del 32,4% i un total de 4.464 assumptes, dels quals s'han resolt aproximadament 3.666 casos.[3] A causa d'aquesta línia ascendent i malgrat els reforços, l'increment del esforç resolutori i la posada en funcionament del tercer jutjat, la litispendència final ha estat desfavorable. (Vegeu el quadre IIIA-9.3.)

També cal destacar que la immensa majoria dels casos són referents als transports nacionals i internacionals, que arriben a quasi el 63 % del total de litigis.

9.3.3.2. Jutjats penals

Hi ha nou[4] jutjats penals amb seus a Palma i competència per a Mallorca, un a Eivissa amb competència per a Eivissa i Formentera, i un a Maó amb competència per a Menorca. Això és reflex de la difícil adequació entre càrrega i territori, cosa que ha imposat la necessitat de constituir jutjats de competència exclusivament insular en comptes de

[2] Dades extretes de la memòria anual del 2018 del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears, pàg. 23-25.
[3] Ibídem.
[4] El 2018, el Jutjat Penal número 9 es va transformar en el Jutjat Social número 5.

la provincial que els correspondria. A més, hi ha un jutjat (número 8) competent en execucions a Palma.

Jutjats penals del número 1 al 7

En aquests jutjats es manté des de fa vuit anys la tendència decreixent pel que fa al nombre d'assumptes registrats. El 2018, la taxa de variació anual ha estat negativa, amb un 10,2 %, i un total de 4.509 casos, 512 menys que el 2017. Cal recalcar que s'han afegit als assumptes ingressats 548 casos derivats del processos de violència sobre la dona i 81 casos més de violència domèstica. (Vegeu el quadre IIIA-9.4.)

Jutjats penals números 8 i 9

Pel que fa a aquests jutjats, el número 9 ha deixat de funcionar i s'ha transformat en jutjat social. El jutjat número 8 ha registrat 4.782 casos nous, i a més s'hi han derivat 126 processos de violència domèstica i 1.013 de violència sobre la dona. També ha arribat a 5.921 executòries registrades, amb 153 processos menys que el curs anterior i una variació negativa del 2,5 %. De tots aquests casos, als quals cal afegir-ne 6.898 de pendents a l'inici, se n'han resolt 7.235 i han quedat en tràmit un total de 6.074 executòries. Això indica que hi ha una litispendència favorable gràcies a l'esforç resolutori d'aquest jutjat. (Vegeu el quadre IIIA-9.5.)

9.3.3.3. Jutjat de Vigilància Penitenciària

El 2018, s'han registrat 6.404 assumptes en aquest jutjat, un 10,5 % menys que l'any anterior, als quals cal afegir 1.331 casos pendents, amb un total de 7.735 assumptes. D'aquests, se n'han resolt 6.739, un 7,1 % menys que el 2017, la qual cosa deixa una litispendència final de 1.455 processos, malgrat el decrement dels registrats. (Vegeu el quadre IIIA-9.6.)

9.3.3.4. Jutjats de menors

Continua la línia creixent d'assumptes registrats, que arriben a 1.083 casos el 2018, quantitat que no es repetia des del 2011. Això es reflecteix en la taxa de variació anual, que arriba al 28,3 %. (Vegeu el quadre IIIA-9.7.)

9.3.3.5. Jutjats contenciosos administratius

Aquest jutjats presenten un significatiu augment d'assumptes registrats, un total de 2.622, que suposen una variació del 45,7% respecte a l'any anterior, xifres que no es veien des del 2011. Això ha fet augmentar la litispendència final i ha evidenciat la necessitat de reforços, malgrat l'increment de la capacitat resolutòria. (Vegeu el quadre IIIA-9.8.)

9.3.3.6. Jutjats socials

Hi ha cinc jutjats socials amb seus a Palma i competència per a Mallorca, un a Eivissa i competència per a Eivissa i Formentera, i un a Maó i competència per a Menorca. El 2018, als jutjats de Palma hi ha hagut un lleu descens dels assumptes registrats, del 4,5 %; el nombre total de casos ha estat de 4.471, 210 menys que el 2017. La litispendència també ha minvat i això ha contribuït a mantenir la càrrega estable. La transformació del Jutjat Penal número 9 en el Jutjat Social número 5 contribuirà a una evolució positiva. (Vegeu el quadre IIIA-9.9.)

9.3.4. El partit judicial de Palma

Les informació que es presenta a continuació s'ha elaborat amb les dades de què disposa el Jutjat Degà i els butlletins estadístics del Consell General del Poder Judicial.

9.3.4.1. Jutjat Degà

Després d'un llarg període de descens del nombre d'expedients de consignació, el 2018 es produeix una absència d'ingressos. També han minvat les queixes presentades al Deganat, amb una taxa del 13,5 % respecte al 2017. (Vegeu el quadre IIIA-9.10.)

9.3.4.2. Jutjats de primera Instància

El 2018, hi ha hagut un increment notori del 59,7 % d'assumptes registrats respecte a l'any anterior, ja que hi ha hagut 35.114 litigis, enfront dels 21.991 de l'exercici anterior, la qual cosa reflecteix l'increment de la litigiositat a les Balears. Hi ha un augment de la capacitat resolutòria, però, a causa de l'increment d'assumptes registrats, s'ha generat una litispendència final desfavorable. (Vegeu el quadre IIIA-9.11.)

9.3.4.3. Jutjats de primera instància de família

Aquests jutjats mostren un significatiu augment dels casos, amb un nombre total de 6.629 assumptes registrats el 2018, 1.071 més que el 2017, fet que suposa una variació anual del 19,3 %. (Vegeu el quadre IIIA-9.12.)

9.3.4.4. Jutjats d'instrucció

Hi ha una sensible disminució dels casos registrats, 39.408 assumptes el 2018, enfront dels 44.087 de l'any anterior, la qual cosa dona una taxa de variació negativa del 12,73%. Aquesta disminució del registre ha propiciat una litispendència final favorable. (Vegeu el quadre IIIA-9.13.)

9.3.4.5. Jutjats de violència sobre la dona

Amb un total de 3.044 de denúncies presentades el 2018, s'ha registrat un descens del 9,7% respecte a l'any anterior. Així mateix, és alarmant l'augment de renúncies, que arriben a les 223, un increment de més d'un 100% respecte al 2017. També s'han imposat 558 ordres de protecció i 574 mesures de protecció i seguretat a les víctimes, la qual cosa representa una variació anual del 41,3% i del 25,3% respectivament. (Vegeu el quadre III-9.2.)

L'augment del nombre d'assumptes registrats representa una taxa de variació d'un 2,6%. En nombres absoluts són 4.616 casos, amb una pujada respecte al 2017 de 116 assumptes. (Vegeu el quadre IIIA-9.14.)

9.3.5. El partit judicial d'Inca

En relació amb la jurisdicció civil, s'han registrat un total de 4.867 assumptes, enfront dels 4.396 del 2017. Això suposa un augment de 471 casos i una taxa de variació anual d'un 10,7 %.

Quant a la jurisdicció penal, s'observa un increment del nombre d'assumptes registrats, amb un total de 8.790, fet que representa un augment de 286 casos, amb una taxa de variació del 3,4 %. (Vegeu el quadre IIIA-9.15.)

9.3.6. El partit judicial de Manacor

El 2018, pel que fa a la jurisdicció civil, les dades continuen la tendència creixent dels darrers anys. S'han ingressat un total de 4.761 assumptes, enfront dels 4.150 del 2017, fet que suposa un notable augment de 611 casos i una taxa de variació d'un 14,7 %.

Contràriament, a la jurisdicció penal s'ha registrat un descens del nombre d'assumptes ingressats, 8.790, enfront dels 10.174 de l'any 2017, dades que suposen 1.384 casos menys i una taxa de variació negativa del 13,16 %. (Vegeu el quadre IIIA-9.16.)

9.3.7. El partit judicial d'Eivissa

El 2018, als jutjats d'instrucció del partit judicial d'Eivissa s'han registrat 6.779 assumptes, 4.403 menys que l'exercici anterior, amb una variació anual negativa del 39,4 %. (Vegeu el quadre IIIA-9.17.)

Quant al registre d'assumptes als jutjats de primera instància, s'han ingressat 6.698 casos i s'ha donat una taxa de variació del 14,32 % respecte al 2017, la qual cosa ha fet que l'augment d'assumptes registrats hagi desembocat en una litispendència final desfavorable.

El partit judicial d'Eivissa també disposa d'un jutjat exclusiu de violència sobre la dona, que el 2018, pel que fa als assumptes civils, ha registrat 81 casos, amb una taxa de variació negativa del 5,81 %, i pel que fa als assumptes penals, ha registrat 1.206 casos, amb una taxa de variació del 8,45 %.

9.3.8. El partit judicial de Maó

A Maó s'ha produït una sensible pujada d'assumptes durant el 2018 pel que fa a la jurisdicció civil, 1.659 casos, enfront dels 1.433 de l'any anterior. Això suposa un increment de 226 casos registrats i una taxa de variació del 15,8 %.

En la jurisdicció penal, per contra, s'observa un descens d'assumptes (184 menys), ja que s'hi han ingressat 1.908 casos, enfront dels 2.092 de l'any anterior, la qual cosa suposa una taxa de variació negativa del 8,8%. (Vegeu el quadre IIIA-9.18.)

9.3.9. El partit judicial de Ciutadella

El 2018, la jurisdicció civil al partit judicial de Ciutadella ha registrat un total de 1.020 assumptes, enfront dels 1.004 del 2017. Això suposa un lleu increment de 16 casos i una taxa d'augment de l'1,6 %.

En la jurisdicció penal, s'ha registrat un descens a 1.412 assumptes, enfront dels 1.510 de l'any anterior. Aquesta dada suposa una taxa de variació negativa del 6,5 %. (Vegeu el quadre IIIA-9.19.)

9.4. La Fiscalia

En aquest apartat s'analitza l'activitat de la Fiscalia d'acord amb els àmbits d'actuació següents: àmbit penal, judicis del jurat, vigilància penitenciària, jurisdicció de menors i activitat no penal.

9.4.1. L'àmbit penal

Com a nota introductòria, convé remarcar que aquesta estadística[5] sobre delictes no fa referència a tots els delictes comesos, sinó únicament als denunciats o als descoberts d'ofici, de manera que una part d'aquests presumptes delictes poden desaparèixer durant la tramitació del procediment judicial, o bé perquè s'arxivin al jutjat instructor, o bé per una absolució posterior que dicti el tribunal encarregat de jutjar el fet.

En relació amb les dades del 2018, la primera conclusió que cal consignar és la reducció de l'activitat delictiva en una cinquena part respecte al 2017, que passa de 46.461 casos a 37.088. Això no obstant, el comportament interanual varia notablement segons la tipologia dels delictes. Així, es pot observar un increment important, en termes relatius, dels delictes contra l'honor (40,0 %), contra la llibertat (27,0 %), contra l'ordenació del territori (25,0%) i contra la llibertat sexual (20,0%). A l'altre extrem, es registra una reducció dels delictes, també en termes percentuals, contra la Constitució (–75,0 %), contra els drets dels treballadors (–57,1 %) i, finalment, contra l'ordre públic (–47,2 %). (Vegeu el quadre III-9.3.)

Si bé tenen, per dir-ho de qualque manera, el mateix fil conductor, els delictes contra la llibertat i contra la llibertat sexual representen dos grups diferenciats i, com s'acaba de veure, ambdós registren increments significatius. Quant al primer grup, destaca l'augment de més del 50,0 % dels casos de violència domèstica i de gènere, mentre que, pel que fa als relatius a la llibertat sexual, és destacable l'augment dels casos d'agressió sexual (28,7 %) i d'abusos sexuals (9,6 %). (Vegeu el quadre IIIA-9.20.)

En qualsevol cas, cal dir que les tipologies delictives que s'esmenten en el paràgraf anterior no representen, en termes absoluts, un pes significatiu respecte al total de delictes, ja que equivalen a menys del 12,0 %. La majoria de delictes són de lesions (19.267) i contra el patrimoni i l'ordre socioeconòmic (8.989) i, conjuntament, representen més de tres quartes parts de tota l'activitat delictiva (76,2 %). Durant el 2018, els delictes de lesions davallen un 35,0 % i, en canvi, els comesos contra el patrimoni i l'ordre socioeconòmic pugen un 6,4 %. S'ha d'assenyalar

[5] La procedència de les dades és la memòria que elabora el fiscal en cap de les Illes Balears.

respecte als delictes de lesions que les que deriven de maltractaments registren una lleugera reducció (–3,0 %), si bé encara amb un nombre de delictes (4.254) socialment inassumible.

9.4.2. Els judicis del jurat

Si bé el tribunal del jurat és una institució democràtica que fa possible que els ciutadans participin directament en l'Administració de justícia, des d'un punt de vista quantitatiu aquest tipus de judici continua suposant una excepció en l'actual sistema judicial.

El 2018, s'han incoat 14 procediments —8 més que l'any passat— i s'han celebrat 7 judicis —4 menys que el 2017. Naturalment, la diferència entre els procediments incoats i els judicis celebrats s'explica perquè els judicis celebrats han pogut ser de procediments incoats l'any anterior, de la mateixa manera que alguns dels incoats el 2018 se celebraran al llarg del 2019.

9.4.3. Vigilància penitenciària

L'activitat de la Fiscalia en el Jutjat de Vigilància Penitenciària s'ha incrementat gairebé un 18,0 %. Les principals actuacions, en termes quantitatius, se centren en els procediments de concessió de permisos penitenciaris (2.436, amb un increment interanual del 58,0 %) i en els relacionats amb treballs en benefici de la comunitat, els quals han disminuït un –2,9 % i arriben a 1.714. (Vegeu el quadre IIIA-9.21.)

9.4.4. Jurisdicció de menors

L'activitat de la Fiscalia en aquest àmbit s'ha reduït un 11,1 %. Baixen de forma més significativa les diligències preliminars (23,5 %), mentre que, a l'altre extrem, augmenten els expedients de protecció tutelada (131,3 %). (Vegeu el quadre IIIA-9.22.)

Quant als delictes jutjats a la jurisdicció de menors, el nombre total (2.367) registra una davallada d'un 13,3 %. Els delictes més nombrosos són els furts, els de lesions i els de violència domèstica. Això no obstant, en termes relatius destaquen els augments dels delictes d'abús sexual (gairebé un 90,0 %), els de conducció sota els efectes de drogues (33,3 %) i els d'agressió sexual (12,5 %). (Vegeu el quadre IIIA-9.23.)

El 2018, s'han imposat un total de 2.096 mesures als menors condemnats, gairebé un 13,0% més que durant el 2017. El tipus de mesura de responsabilitat penal imposada als menors que presenta el creixement més notori és el de llibertat vigilada, amb un 23,0% interanual. (Vegeu el quadre IIIA-9.24.)

Finalment, el nombre de sentències dictades creix un 16,6 % i arriba a 788. Considerada la naturalesa dels procediments, és destacable el fet que gairebé el 88,0 % de les sentències condemnatòries es dicten amb conformitat.

9.4.5. Activitat no penal de la Fiscalia

Una part de l'activitat de la Fiscalia correspon a l'àmbit no penal. D'aquesta, destaca la intervenció en procediments de família (3.508, amb un creixement interanual del 25,2 %), especialment en unions de fet, divorcis d'acord mutu i divorcis contenciosos. (Vegeu el quadre IIIA-9.25.)

El segon grup de procediments en importància numèrica (2.093) correspon a les incapacitats —registren una reducció d'un 4,5%—, sobretot als dictàmens d'internaments en unitats de psiquiatria.

Finalment, amb poca representativitat en termes absoluts, la Fiscalia ha actuat en 220 procediments dels àmbits contenciós administratiu i social.

Quadre III-9.1. Indicadors clau de la l'administració de justícia per comunitats autònomes (2017-2018)						
	Nombre de magistrats i jutges per 100.000 habitants		Taxa de litigiositat per 1.000 habitants		Taxa de congestió*	
	2017	2018	2017	2018	2017	2018
Espanya	**11,8**	**11,9**	**126,1**	**128,2**	**1,41**	**1,45**
Andalusia	11,2	11,4	145,1	145,0	1,42	1,46
Aragó	11,5	11,4	114,4	115,3	1,32	1,35
Astúries (Principat)	14,9	15,1	128,7	136,2	1,29	1,32
Illes Balears	**12,4**	**12,3**	**138,6**	**134,2**	**1,43**	**1,48**
Canàries	12,8	12,8	164,5	167,5	1,35	1,38
Cantàbria	13,4	13,6	129,6	131,2	1,32	1,36
Castella i Lleó	12,9	12,9	111,4	114,6	1,37	1,40
Castella-la Manxa	9,7	10,0	103,6	107,3	1,56	1,62
Catalunya	10,8	10,8	119,0	122,8	1,43	1,46
Comunitat Valenciana	11,2	11,4	125,3	130,6	1,43	1,43
Extremadura	10,7	11,0	105,2	103,3	1,39	1,45
Galícia	12,8	13,0	118,1	111,9	1,41	1,59
Madrid (Comunitat)	11,4	11,3	123,9	127,2	1,37	1,39
Múrcia, Regió de	10,9	10,8	128,0	130,1	1,53	1,55
Navarra (Comunitat Foral)	10,7	10,7	94,3	93,9	1,27	1,27
País Basc	10,8	10,7	93,5	94,4	1,38	1,40
La Rioja	12,0	12,0	85,4	88,7	1,46	1,44

Font: La justicia dato a dato, 2017 i 2018. Consell General del Poder Judicial
(*) Taxa de congestió. Quocient entre la suma d'assumptes en tràmit a l'inici del període més els registrats durant el període (numerador) i els assumptes resolts en aquest mateix període (denominador).

Quadre III-9.2. Activitat i mesures de protecció a les víctimes dels jutjats de violència contra la dona de Palma (2017-2018)				
		2017	2018	% variació 2018/2017
Denúncies presentades		3.370	3.044	-9,7%
Renúncies		111	223	100,9%
Ordres de protecció imposades		395	558	41,3%
Relació de víctima i denunciat (ordres de protecció)	Cònjuge	62	130	109,7%
	Excònjuge	104	120	15,4%
	Relació afectiva	79	140	77,2%
	Ex-relació afectiva	150	168	12,0%
Mesures judicials penals de protecció i seguretat a les víctimes		**458**	**574**	**25,3%**
A instància de la víctima	Privativa de llibertat	12	5	-58,3%
	Sortida del domicili	0	2	–
	Allunyament	302	210	-30,5%
	Prohibició de comunicació	108	308	185,2%
	Suspensió de tinença d'armes	34	29	-14,7%
A instància del Ministeri Fiscal	Privativa de llibertat	0	2	–
	Sortida del domicili	0	2	–
	Allunyament	1	6	500,0%
	Prohibició de comunicació	1	10	900,0%
	Suspensió de tinença d'armes	0	0	–

Font: Informe de l'activitat judicial a les Illes Balears 2018

Quadre III-9.3. Delictes a les Illes Balears per tipus (2017-2018)			
	2017	2018	% de variació 2018/2017
Contra la vida	54	61	13,0%
Lesions	29.622	19.267	-35,0%
Contra la llibertat	2.362	3.000	27,0%
Contra la llibertat sexual	614	737	20,0%
Contra l'honor	100	140	40,0%
Contra les relacions familiars	705	673	-4,5%
Contra el patrimoni i l'ordre socioeconòmic	8.450	8.989	6,4%
Per omissió d'auxili	13	12	-7,7%
Contra la intimitat	107	94	-12,1%
Contra la hisenda pública i la Seguretat Social	16	12	-25,0%
Contra els drets dels treballadors	177	76	-57,1%
Contra l'ordenació del territori	40	50	25,0%
Contra la seguretat col·lectiva	1.636	1.823	11,4%
Falsificacions	665	442	-33,5%
Contra l'Administració pública	102	77	-24,5%
Contra l'Administració de justícia (8)	1.252	1.348	7,7%
Contra la Constitució	4	1	-75,0%
Contra l'ordre públic	542	286	-47,2%
Total	**46.461**	**37.088**	**-20,2%**

Font: Informe de l'activitat de la Fiscalia a les Illes Balears 2018
Nota. Són delictes denunciats o descoberts d'ofici, no delictes comesos.

10. Llengua i cultura

Resum

Durant aquest any s'ha mantingut una oferta diversificada de formació de llengua catalana per a les persones que ja no estan en edat escolar, alhora que hi ha hagut algunes actuacions amb la finalitat de facilitar la incorporació al sistema escolar d'alumnes procedents de fora dels territoris de parla catalana. En aquest sentit també s'ha de destacar el manteniment a l'alta de l'expedició de certificacions de coneixements de català per a persones adultes.

A més, s'han aprovat dos decrets que, des del punt de vista lingüístic, poden tenir una important transcendència: d'una banda, el Decret 8/2018, que regula la capacitació lingüística que ha de tenir el personal estatutari del Servei de Salut de les Illes Balears; de l'altra, el Decret 49/2018, que tracta de l'ús de les llengües oficials en l'Administració de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears.

També cal destacar l'aprovació pel Consell Social de la Llengua Catalana de dos estudis d'anàlisi de la situació sociolingüística, un sobre la promoció de l'ús de la llengua entre els joves i l'altre sobre cohesió social. Així mateix, durant el 2018 s'ha elaborat el cinquè informe sobre el compliment de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries.

L'estudi exhaustiu sobre la cultura es fa difícil per la falta de recollida sistemàtica d'informació i de dades estadístiques específiques de l'àmbit de la cultura a les Illes Balears, pràcticament inexistents o usualment referides a estudis fets per institucions d'àmbit estatal. Poques memòries anuals de les institucions o pressuposts de difícil lectura, menys plans directors i llocs web amb escassa informació completen un panorama que reclama més polítiques informatives i de transparència. L'anàlisi de dades tampoc no és homogènia en el temps, moltes dades es recullen amb periodicitat triennal o es disposa de xifres corresponents a anys diferents.

L'informe combina l'anàlisi de dades i xifres amb l'anàlisi de possibles eixos i indicadors de futur que permetin elaborar un estat de la qüestió en matèria de cultura partint d'una visió integradora que desbordi valoracions quantificables per tal d'explorar altres impactes intangibles com la cohesió social (que inclou la integració intercultural o de persones en risc d'exclusió social); l'aportació a la recerca, la innovació i la creativitat, l'educació en cultura (generació de coneixement i capacitats, educació intercultural, treball col·lectiu i millora del rendiment escolar); el benestar i salut de les persones; la sostenibilitat, o la millora en actituds i comportaments socials.

Aquest estudi fa un recorregut per diferents qüestions: Quina és la inversió pública en cultura? Quines són les pràctiques culturals de la ciutadania i amb quina intensitat les fan? Quines són les principals barreres d'accés a la cultura? En quina situació treballen creadors i creadores? Hi ha gaires persones treballant en cultura? És un teixit fort, el de les empreses culturals? Visitam amb freqüència el nostre patrimoni cultural?

10.1. La llengua

10.1.1. Commemoració de l'any Josep M. Llompart

El mes de desembre del 2017, el Govern de les Illes Balears va declarar l'any 2018 Any Josep Maria Llompart (http://www.anyllompart.cat/), coincidint amb el vint-i-cinquè aniversari de sa mort (28 de gener de 1993). A més de la Conselleria de Cultura, Participació i Esports, també formaven part de la Comissió de l'Any Llompart el Consell de Mallorca, l'Ajuntament de Palma, la Universitat de les Illes Balears, l'Obra Cultural Balear i l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana.

Durant l'any 2018, hi ha hagut 130 actes commemoratius (des de lectures poètiques i projeccions fins a exposicions i conferències sobre la seva obra i pensament quant a literatura, crítica i sociolingüística) distribuïts per diversos indrets de tots els territoris de parla catalana.

10.1.2. Oferta de formació en llengua catalana

Les característiques demogràfiques i demolingüístiques de les Illes Balears fan necessari que, per a assolir un ampli coneixement i capacitat d'ús de les dues llengües oficials entre tota la població, se'n faciliti l'accés a l'aprenentatge, especialment de la llengua catalana, més enllà de l'àmbit de l'ensenyament regular, obligatori i postobligatori.

La formació de llengua catalana, en el currículum escolar general, hi és com a assignatura i com a llengua vehicular d'altres matèries, juntament amb el castellà, i alhora es reforça amb altres actuacions destinades a cobrir necessitats específiques de centres i d'alumnes. En aquest sentit, s'ha de tenir en compte el Programa d'Acolliment Lingüístic i Cultural (PALIC), que és un programa de suport per als alumnes nouvinguts que presenten mancances importants en el

coneixement de la llengua catalana, la llengua castellana o d'ambdues, en el moment d'incorporació als centres d'educació secundària. A més, la Conselleria d'Educació i Universitat, en col·laboració amb l'Institut d'Estudis Baleàrics (IEB), organitza, fora de l'horari escolar, en període lectiu i també durant l'estiu, tallers de reforç per als alumnes nouvinguts acabats d'arribar o per als qui presenten dificultats en l'aprenentatge de la llengua catalana. Així mateix, en 45 centres, durant el curs 2017-2018 s'ha duit a terme un programa de dinamitzadors lingüístics amb la finalitat de realitzar activitats que afavoreixin l'expressió oral en català.

Els efectes de la presència del català en el sistema educatiu obligatori i en el batxillerat pel que fa a l'adquisició de coneixements en aquesta llengua es fa evident en la consolidació de l'ús del català en les proves de selectivitat. Del 32,2 % d'exàmens contestats en català a la convocatòria de juny del 1994 (la primera vegada que es va recollir aquesta informació) s'ha passat a un ús que s'ha estabilitzat al voltant del 80 % durant la dècada actual, sense que les condicions d'ús en els exàmens hagin canviat des d'aleshores. (Vegeu el quadre III-10.1.)

En escoles d'adults s'ofereixen cursos d'acollida lingüística de 4 hores setmanals, adreçats a persones nouvingudes amb dèficits de coneixements de català i/o de castellà. També, en aquests mateixos centres, es pot assistir a cursos generals de llengua catalana i d'específics per preparar les proves de la Direcció General de Política Lingüística. Sovint aquestes ofertes es fan amb la col·laboració dels ajuntaments en què les escoles estan ubicades (això, per exemple, ocorre als centres d'Artà, Capdepera, Ciutadella, Eivissa, Felanitx, Maó, Sant Antoni, Sant Josep…).

Les escoles oficials d'idiomes (EOI) ofereixen cursos de llengua catalana, des del nivell A1 (bàsic) fins al C2 (avançat). Els centres de Palma, Calvià, Maó, Inca i Eivissa són els que, entre la seva oferta, hi tenen el català, encara que no tots ofereixen tots els nivells. L'oferta consisteix en una modalitat presencial i una de lliure. (Vegeu els quadres IIIA-10.1. i IIIA-10.2.)

10.1.2.1. Institut d'Estudis Baleàrics

L'Institut d'Estudis Baleàrics organitza cursos de llengua catalana i altres activitats paral·leles, adreçats tant a la població en general com a col·lectius específics. De vegades aquests cursos, com ja s'ha esmentat en paràgrafs anteriors, es fan en col·laboració amb altres organismes del Govern (Conselleria de Serveis Socials i Cooperació, Conselleria d'Educació i Universitat o, per a cursos específics per al seu personal, amb el Servei de Salut de les Illes Balears), amb ajuntaments (Llucmajor, Manacor, Palma, Sóller, Son Servera…) i amb organitzacions de caràcter no governamental (associacions d'immigrants, per exemple). (Vegeu el quadre IIIA-10.3.)

Entre els cursos de caràcter més convencional, se n'ofereixen de tres modalitats diferents: presencials, semipresencials i a distància.

Els cursos presencials són de 80 hores de classe i se n'ofereixen de tots els nivells (des de l'A1 fins al C2, d'acord amb les categories establertes pel Marc Europeu Comú de Referència per a les Llengües). Hi ha tres convocatòries anuals (febrer, estiu i octubre).

Els cursos semipresencials combinen el treball autònom amb la presencialitat (35 hores) i comencen dues vegades l'any (febrer i octubre). Amb aquesta modalitat es poden cursar els nivells B2, C1 i C2, a més del curs específic de llenguatge administratiu (LA).

La modalitat a distància es pot seguir per als nivells B2, C1 i C2 i hi ha dos períodes anuals de matrícula (febrer i octubre).

A més d'aquests cursos, durant el 2018 l'IEB ha organitzat 51 tallers de conversa, en els quals han participat 976 alumnes, i, en col·laboració amb la Conselleria d'Educació i Universitat, 78 tallers per a joves nouvinguts, que han tingut 1.383 participants.

Els centres d'autoaprenentatge són una altra via per a l'adquisició i la millora dels coneixements de la llengua catalana. Depenen també de l'IEB i solen tenir la col·laboració d'altres institucions. Durant el 2018, s'ha reo-

bert el centre de Palma (ara a Ca n'Oleo) i han continuat en funcionament el d'Eivissa (en col·laboració amb el Consell Insular d'Eivissa i l'Ajuntament d'Eivissa), el d'Inca (en col·laboració amb l'Ajuntament d'Inca), el de Ciutadella (en col·laboració amb l'Ajuntament de Ciutadella) i el de Manacor (inaugurat aquest any amb la col·laboració de l'Ajuntament de Manacor). Està previst que el 2019 s'inauguri el centre de Calvià, amb la col·laboració de l'Ajuntament. Durant el 2018, hi ha hagut 477 inscrits.

10.1.2.2. Escola Balear d'Administració Pública

L'Escola Balear d'Administració Pública ofereix formació presencial de català en modalitat presencial dels nivells A2, B1 i B2. Aquesta oferta es completa amb una oferta en línia dels nivells B2 (semipresencial), C1 i C2 (semipresencial i en línia) i llenguatge administratiu (només en línia). Aquests cursos estan oberts als treballadors públics de qualsevol Administració. (Vegeu el gràfic IIIA-10.1.)

Durant el 2108, ha completat aquest oferta amb tallers d'expressió oral dels nivells A2, B1 i B2 (a Palma), C1 i C2 (a Palma, Eivissa i Maó) i amb tallers d'expressió escrita dels nivells C1 i C2 (a Palma). Així mateix, ha organitzat cursos en algunes dependències del Servei de Salut de les Illes Balears (Son Espases, per exemple) per a facilitar la participació del seu personal.

10.1.2.3. Altres institucions i organitzacions que ofereixen formació de llengua catalana

La Universitat de les Illes Balears (UIB), a més dels estudis del Grau de Llengua i Literatura Catalanes i de les assignatures d'aquesta matèria en els estudis dels graus de magisteri, també ofereix, mitjançant el Servei Lingüístic, cursos de coneixements bàsics de català per a alumnes de mobilitat i de nivells superiors per al personal de la comunitat universitària. (Vegeu el gràfic IIIA-10.2.)

L'Escola Municipal de Mallorquí de Manacor manté, des de la seva fundació l'any 1973, l'oferta de cursos de català, juntament amb altres formacions de caire cultural. (Vegeu el quadre IIIA-10.4.)

D'altra banda, Paraula. Centre de Serveis Lingüístics ofereix tallers d'expressió oral i escrita, orientats a preparar aquestes habilitats amb relació a les proves oficials.

La Unió de Cooperatives de Treball Associat de les Illes Balears ofereix recursos de reforç de llengua catalana per a alumnes i famílies i cursos d'acollida per a nouvinguts.

Una altra activitat que ofereixen diverses entitats és el de les parelles lingüístiques a través del voluntariat. Consisteix a posar en contacte neoparlants de català amb catalanoparlants habituals amb la finalitat que mantenguin trobades regulars perquè els primers puguin practicar d'una manera amena les habilitats de comunicació oral que han adquirit tant per socialització com per assistència a cursos regulars. Aquesta activitat l'ofereixen la UIB, Paraula. Centre de Serveis Lingüístics, ajuntaments com els de Ciutadella, Esporles o, amb la col·laboració de l'Institut d'Estudis Eivissencs, el d'Eivissa.

La UIB, conjuntament amb la Direcció General de Política Lingüística, va oferir unes Jornades de Qualitat Lingüística als Mitjans de Comunicació, dedicades a la llengua oral. La majoria de professionals que hi participaren eren treballadors de mitjans de comunicació.

10.1.3. Expedició de certificats i acreditacions

A més de l'oferta formativa de llengua catalana, s'ha de tenir en compte l'expedició de certificats oficials de reconeixement d'aquests coneixements.

Mitjançant la formació reglada obligatòria i la secundària no obligatòria es poden acreditar coneixements de llengua catalana d'acord amb els nivells establerts pel Marc Europeu Comú de Referència per a les Llengües. Però, a més d'aquesta via i d'altres com les de les escoles oficials d'idiomes o la uni-

versitat, l'Administració expedeix títols de coneixements de català mitjançant la Direcció General de Política Lingüística, a través d'unes proves obertes a tots els ciutadans majors de 16 anys, i l'Escola Balear d'Administració Pública, específicament per als empleats públics. (Vegeu els quadres IIIA-10.5. i IIIA-10.6.)

10.1.4. Documents sobre la situació sociolingüística

10.1.4.1. Consell Social de la Llengua Catalana

El Consell Social de la Llengua Catalana, l'any 2017, amb la finalitat de disposar d'un estudi sobre joventut i un altre sobre cohesió social, va crear les ponències de Joventut i de Diversitat Lingüística i Cohesió Social, presidides per Maria I. Cerdó i Isidor Marí respectivament, i integrades per altres membres del CSLC i persones convidades vinculades als àmbits corresponents a l'objecte de les dues ponències.

En el document *Informe i propostes polítiques lingüístiques de cohesió social*, aprovat el 5 de novembre de 2018 pel Ple del Consell, a més d'analitzar la situació demogràfica, política i sociolingüística des d'aquest punt de vista, es determinen línies d'actuació general i propostes concretes d'actuació amb la finalitat de superar els obstacles que dificulten la cohesió social de la nostra societat i afavorir la creació d'un «marc efectiu de convivència basat en el reconeixement positiu de la diversitat i en la superació de les desigualtats». En el document es fan set propostes adreçades a les institucions d'autogovern, que es poden sintetitzar així: desplegar el marc legal actual i, si cal, ampliar-lo a partir d'un acord amb l'Estat; establir un acord marc intercultural entre el Parlament, el Govern, els consells insulars i els ajuntaments; aplicar projectes interculturals a diversos nivells (municipal, insular i del conjunt insular); en els tràmits d'acolliment, difondre de manera sistemàtica informació sobre la realitat lingüística i cultural de les Balears i sobre les vies de formació i d'inserció social; implicar la Comissió Europea i els consolats dels països d'origen en els projectes interculturals, i fomentar accions dels diversos col·lectius que configuren la societat actual amb l'objectiu d'afavorir el reconeixement mutu com a punt de partida d'un projecte intercultural equitatiu.

La finalitat del document és servir de fonament per a un compromís entre totes les forces polítiques per a acordar el manteniment d'una política intercultural comuna més enllà de la confrontació política. D'altra banda, i tenint en compte la necessitat d'implicar el conjunt de la societat en l'assoliment dels reptes que planteja la diversitat sociocultural, el Ple del CSLC suggereix la necessitat de difondre el document en el conjunt de la societat amb el suport dels màxims representants de les institucions de les Balears. Alhora s'indica la necessitat d'establir un òrgan responsable de fer el seguiment dels projectes d'interculturalitat que s'implementin.

L'*Estudi sobre estratègies de promoció de l'ús social de la llengua catalana entre la població jove en àmbits no formals, amb especial atenció a les xarxes socials* va ser aprovat pel Ple també en la sessió del 5 de novembre de 2018. Després d'estudiar la situació sociolingüística en aquest sector social, essencial en el procés de canvi, es fan propostes d'actuació en diversos àmbits: en formació i promoció; en el món del lleure i de l'oferta cultural; en les xarxes socials, i en l'entorn de l'esport. Aquestes propostes, trenta en total, es relacionen directament amb la paradoxa del nivell de competència en les quatre habilitats lingüístiques bàsiques dels joves i la poca oferta d'activitats de lleure i de productes en català que s'hi adrecen, la qual cosa invalida, pel que fa al procés de normalització lingüística, bona part de l'adquisició del català mitjançant el sistema escolar.

Ambdós documents forneixen una bona guia per als responsables de la política lingüística de les institucions públiques de les Illes Balears i d'organitzacions que vulguin contribuir al procés de recuperació plena de l'ús social de la llengua catalana.

El CSLC va proposar la creació de la Ponència del Sector Audiovisual, perquè s'encarregàs d'elaborar una «anàlisi del sector

audiovisual amb la finalitat de cercar vies d'actuació per a garantir els drets lingüístics dels ciutadans de les Illes Balears com a consumidors de productes audiovisuals». La Ponència es va constituir el 20 de desembre del 2018, presidida per Cristina Ros Salvà.

10.1.4.2. Informe sobre el compliment de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries (CELRoM)

Pel febrer del 2018, es va publicar l'informe que, a petició del Consell d'Europa, va elaborar l'Estat espanyol sobre el grau de compliment de la CELRoM. És el cinquè informe després de l'adhesió d'Espanya a aquest tractat (2002) i correspon al període 2014-2016. L'Estat espanyol, per a elaborar-lo, demana informació sobre les actuacions dels governs autonòmics relatives al compliment de la CELRoM. El 2017, les direccions generals de Política Lingüística dels governs català, valencià i de les Illes Balears varen trametre conjuntament els informes respectius, en els quals es conté informació sobre les actuacions en àmbits com ensenyament, justícia, indústries culturals o mitjans de comunicació. L'informe publicat pel Govern espanyol recull, en general, aquestes actuacions, però omet els incompliments de la Carta per part de l'Administració i les institucions de l'Estat, que apareixen reflectits en els informes dels governs dels territoris de parla catalana.

El 13 de desembre es va produir, a València, una trobada entre la directora general de Política Lingüística de les Illes Balears i una delegació oficial del Comitè d'Experts de la CELRoM del Consell d'Europa, que visitava diferents llocs de l'Estat amb la finalitat d'avaluar el compliment de la Carta i recollir informació per a contrastar amb la que recull el Cinquè Informe. En aquesta reunió es va transmetre als experts l'incompliment dels compromisos per part de l'Estat. En el *Resum del cinquè informe de compliment de la CELRoM a les Illes Balears 2014-2016* (accessible a http://blocs.uib.cat/cdsib/files/2019/07/Resum-del-cinqu %C3 %A8-informe-de-compliment-de-la-CELROM-a-les-Illes-Balears-2014-16.pdf) es poden trobar aquests incompliments, que en síntesi són: 1) manca d'ús i de coneixement del català per part del personal dels jutjats i presència escassa del català en les actuacions judicials; 2) manca de presència del català en els àmbits de dependència estatal i no acreditació del coneixement d'aquesta llengua per part del personal dependent de l'Estat, de les forces de seguretat i d'altres col·lectius que també en depenen; 3) existència de normes estatals que exigeixen el castellà i ignoren la llengua pròpia del territori; 4) ingerència negativa en el sistema lingüístic educatiu; 5) impugnació per part de l'Estat de disposicions catalanes que fomenten la llengua; 6) impediment de l'Estat de l'emissió i la recepció de canals entre els territoris i manca de presència del català en els mitjans de comunicació d'abast estatal, públics i privats; 7) negativa de l'Estat espanyol de sol·licitar l'oficialitat del català a la UE; 8) manca de contribució de l'Estat espanyol a la promoció exterior de la llengua catalana; 9) manca de reconeixement dels traductors del castellà i altres llengües al català habilitats per la Generalitat de Catalunya.

10.1.5. Nova normativa

Decrets 8/2018 i 49/2018

Durant el 2018, s'han aprovat dos documents legals que afecten directament la regulació dels usos de les llengües oficials de les Illes Balears. D'una banda, el Decret 8/2018, de 23 de març, pel qual es regula la capacitació lingüística del personal estatutari del Servei de Salut de les Illes Balears; de l'altra, el Decret 49/2018, de 21 de desembre, sobre l'ús de les llengües oficials en l'Administració de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears.

El Decret 8/2018 (BOIB núm. 37, de 24 de març de 2018) regula específicament la capacitació lingüística d'un sector dels empleats públics que encara no havia estat regulat i que afecta un col·lectiu numèricament molt important. L'objectiu final és fer efectiu el dret dels usuaris, reconegut per documents de rang legal superior, de ser atesos en les mateixes condicions en qualsevol de les dues llengües oficials. Per això, l'Administració ha d'assegurar que el seu personal

tengui uns coneixements suficients d'aquestes dues llengües. I així com la via d'acreditació ordinària del coneixement de la llengua castellana es fa, excepte en el cas de les persones que no tenen nacionalitat espanyola, amb la titulació oficial que resulta de l'educació obligatòria, en el cas de la llengua catalana és necessari preveure un sistema perquè el personal de les administracions públiques pugui acreditar-lo, atès que poden procedir d'escolaritzacions sense presència o amb presència insuficient de la llengua catalana (sistemes escolars de fora de l'àmbit lingüístic català o d'èpoques en què l'ensenyament del català n'era absent o hi tenia una presència insuficient). El Decret pretén conjugar aquesta necessitat de coneixements lingüístics amb el dèficit de professionals sanitaris i l'origen de molts d'aquests treballadors de territoris no catalanoparlants. S'estableixen els nivells de coneixements lingüístics que cal acreditar per a treballar al Servei de Salut de les Illes Balears (condicions d'ingrés, promoció interna, ocupació de llocs de lliure designació, mobilitat per raons de servei i voluntària…) i es tenen en consideració casos extraordinaris i possibilitats de diferir l'acreditació durant un període de dos anys. Alhora es determina l'obligació del Servei de Salut de promoure i fomentar l'aprenentatge de la llengua catalana entre el seu personal i establir un pla d'acollida per als qui s'hi incorporin sense el requisit lingüístic exigit. Entre el personal sanitari el nivell màxim que s'exigeix és el B1, i entre el personal de gestió i serveis, el C1. Amb posterioritat a la publicació del Decret, durant el 2018 s'han convocat proves d'accés a places del Servei de Salut balear, que ja s'ajusten a la nova normativa.

El mes de desembre es va aprovar el Decret 49/2018 (BOIB núm. 160, de 22 de desembre de 2018; correccions d'errors: BOIB núm. 6, de 12 de gener de 2019, i BOIB núm. 24, de 23 de febrer de 2019). Aquest text culmina el procés de restitució del Decret 100/1990, que havia estat derogat l'any 2012 per la Llei 9/2012, i l'actualitza. La finalitat és desplegar l'ordenació legal de l'ús de les llengües oficials a l'Administració de la Comunitat Autònoma. Aquest Decret recupera les mesures recollides en el text del 1990 i, a més, n'actualitza el sentit adequant-les a les novetats que suposa la implantació de l'administració electrònica i l'expansió de les comunicacions a través d'Internet i les xarxes socials. L'àmbit d'aplicació és el Govern, l'Administració de la Comunitat Autònoma i les entitats pertanyents al sector públic instrumental. Els objectius que pretén assolir, tal com exposa l'article 1, són fomentar l'ús del català, garantir els drets lingüístics dels ciutadans, impedir la discriminació per raó de llengua i garantir la utilització d'un model lingüístic de qualitat. Les regulacions d'ús abasten la identitat institucional; les actuacions internes; les relacions amb els ciutadans; la documentació jurídica; la relació amb altres institucions, i les autoritats i els empleats públics. En el mateix text es recupera la figura de la Comissió Interdepartamental de Política Lingüística, encarregada de supervisar l'aplicació del Decret i fer-ne el seguiment.

Durant el 2018, en la declaració de renda referida a l'exercici del 2017 s'ha pogut aplicar la deducció del 15 %, fins al límit del 10 % de la quota íntegra autonòmica, per donacions a entitats que tenen per objecte el foment de la llengua catalana, tal com es recull en la Llei 12/2015, de 29 de desembre, de pressuposts generals de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears.

10.2. Cultura

10.2.1. Introducció

A l'hora d'abordar l'estat de la qüestió en matèria de cultura, cal tenir en compte que no es pot fer l'anàlisi des d'una única perspectiva. Quan es parla de cultura, es pot parlar de la pràctica artística o cultural, referida al fet creatiu o la producció de coneixement (crear una obra artística: un llibre, una obra de teatre, una composició musical, una obra en l'àmbit de la cultura visual, una producció multidisciplinària…), i de pràctiques comunitàries (que inclouen el patrimoni cultural immaterial o la cultura popular).

És diferent si es parla d'indústries culturals, quan una obra s'introdueix en els circuits comercials i se'n sotmet el recorregut i els resultats a les lleis del mercat i a les dinàmiques i la situació de les empreses culturals que operen en aquest àmbit (editorials,

productores, galeries, distribuïdores, exhibidores…).

També es pot parlar de servei públic, l'acció de salvaguarda, foment i gestió d'equipaments i d'infraestructures culturals públiques, de gestió del patrimoni, de desenvolupament i foment d'activitats culturals, de legislació i de subvencions i programes d'ajuts.

Exposar un estat de la qüestió de l'àmbit cultural tenint en compte aquests diferents mirades haurà d'il·lustrar sobre el nivell de creativitat i les oportunitats que hi ha per a creadors i agents culturals per a la recerca i la investigació, la producció o la creació en cultura; sobre l'economia que genera la cultura i la solidesa o la feblesa del teixit cultural empresarial, o sobre el grau d'inversió pública en cultura i l'impacte social d'aquesta inversió en la ciutadania.

Quin impacte té la cultura en la ciutadania? Com participa la població en l'activitat cultural? Quines són les possibilitats o les barreres d'accés a la cultura?, són reflexions essencials, ja que donen sentit al desenvolupament de processos, produccions, infraestructures i activitat cultural.

10.2.1.1. Manca de dades específiques del sector cultural

L'estudi exhaustiu es fa difícil per la falta de recollida sistemàtica d'informació i de dades estadístiques específiques de l'àmbit de la cultura a les Illes Balears, pràcticament inexistents o usualment referides a estudis elaborats per institucions d'àmbit estatal. Poques memòries anuals de les institucions o pressuposts de difícil lectura, menys plans directors i llocs web amb escassa informació completen un panorama en el qual el conjunt del teixit cultural de les Balears haurà de prendre consciència de la necessitat de disposar de més polítiques informatives i de transparència.

Normalment, les xifres es limiten a analitzar hàbits culturals o participació en cultura; resultats econòmics, nombre d'equipaments culturals i tipologies, o dades d'ocupació en cultura. La major part de les dades són recollides per l'INE i el Ministeri de Cultura i Esports en el procés d'elaboració dels anuaris d'estadístiques culturals d'Espanya o les enquestes d'hàbits i pràctiques culturals que publiquen cada any amb dades que poden arribar a ser de fins a tres anys anteriors. L'IBESTAT ofereix dades pròpies sobre els usos lingüístics, però recull les dades de l'INE i del Ministeri de Cultura i Esports quant a la cultura i el seu impacte.

Són dades rellevants i de gran interès, però és imprescindible dur a terme recerques específiques i detallades de la realitat de la comunitat balear. També cal tenir en compte que la complexitat d'elaborar una diagnosi de l'àmbit de la cultura radica en el fet que una valoració estrictament quantitativa dona un resultat parcial de l'estat del sector cultural i, sobretot, del seu impacte, més enllà del quantitatiu.

Un estudi complet requereix partir d'una visió integradora de la cultura que vagi més enllà dels resultats quantificables per a explorar altres impactes intangibles, com ara la contribució a la cohesió social, la tolerància, la inclusió o les relacions entre cultura i educació, conceptes indiscutiblement indissociables.

Com afirmen els investigadors Joan Subirats i Xavier Fina en l'informe *El retorn social de les polítiques culturals*: «És necessari replantejar els models d'avaluació basats fonamentalment en criteris estrictament d'eficiència econòmica i/o en criteris estètics i de consum cultural […]. Aquesta tasca no es pot afrontar sense una anàlisi i valoració prèvia de la incidència real de l'acció cultural en la millora de la qualitat de vida de les persones, els beneficis per a la ciutadania i la contribució al desenvolupament de societats cohesionades i sostenibles».[1]

La diversitat de sectors, processos i tipologia d'agents que hi intervenen, i també les característiques del impactes i els retorns més importants (social, econòmic, turístic, mediambiental, aportació al desenvolupament i innovació, afavoriment de cohesió i d'integració social…), fan necessari que en

[1] *El retorn social de les polítiques culturals*. Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP, UAB). Direcció/Coordinació: Joan Subirats i Xavier Fina. Equip d'investigació: Nicolás Barbieri, Adriana Partal, Eva Merino, Desembre de 2008.

el futur hi hagi la capacitat d'introduir factors transversals que permetin avaluar l'estat de la cultura a les Illes Balears.

10.2.2. El finançament públic de la cultura

Les administracions públiques de les Illes Balears destinen a la cultura un total de 93.130.000 euros, xifra en la qual s'inclouen les despeses liquidades per l'Administració autonòmica, els consells insulars i els ajuntaments.

La comparativa de pressuposts públics en cultura entre el conjunt de les comunitats autònomes d'Espanya pot orientar sobre el grau de despesa que destinen els governs de comunitats de dimensió similar, però aquestes dades no es poden utilitzar sense fer paral·lelament una anàlisi de les competències que tenen atribuïdes les diferents administracions (consells, diputacions, cabildos o ajuntaments) a cadascuna de les comunitats. (Vegeu els gràfics III-10.1. i III-10.2. i el quadre IIIA-10.7.)

En el cas de les Balears, les competències en cultura i patrimoni són cedides als consells insulars a partir de la Llei 6/1994, de 13 de desembre, d'atribució de competències als consells insulars en matèria de patrimoni històric, de promoció sociocultural, d'animació sociocultural, de dipòsit legal de llibres i d'esports. Altres competències són atorgades als ajuntaments, en virtut de la Llei 20/2006, de 15 de desembre, municipal i de règim local de les Illes Balears.

10.2.2.1. Distribució de la inversió en cultura de les administracions de les Illes Balears

A les Balears, la inversió en cultura es reparteix entre el Govern, els consells insulars i els ajuntaments. En els últims anys, ni el pressupost destinat a cultura ni el repartiment entre administracions ha variat substancialment. Els ajuntaments són els que més aporten a cultura (62,1 %), seguits dels consells insulars (19,4 %) i el Govern balear (18,5 %). (Vegeu el quadre III-10.2. i el gràfic III-10.3.)

El Govern ha incrementat el pressupost de forma continuada des del 2014, i els consells i els ajuntaments pràcticament han mantingut el pressupost, amb lleugeres diferències. (Vegeu el gràfic IIIA-10.3.)

Segons les darreres dades del Ministeri de Cultura i Esport corresponents a l'any 2016, la despesa pública en cultura a les Illes Balears de l'Administració autonòmica va ser de 17.197.000 euros, la qual cosa representa un 0,39 % de la despesa liquidada total. Aquesta despesa representa un 0,06 % del PIB i un valor mitjà per habitant del 15,1 euros, 7,6 punts percentuals menys que la mitjana de l'Estat espanyol, que va ser del 22,7.

10.2.2.2. Coordinació i diàleg interinstitucional

És una de les grans reivindicacions de les persones de l'àmbit de la cultura: creadors, entitats civils, empreses, gestors, periodistes i treballadors del sector públic i privat. El sistema cultural de les Balears és complex quant a distribució competencial entre govern, consells i ajuntaments, i la sensació generalitzada de la ciutadania és que les competències de cada institució no estan clares i que hi ha duplicitats. Les poques dades creuades i relacionades amb referència a la inversió en cultura tampoc no permeten fer estudis rigorosos sobre com i en què s'inverteix, si és suficient, si està equilibrat. Falten dades imprescindibles per a elaborar polítiques públiques que responguin a les necessitats reals.

El sector està bastant dispers i poc coordinat, i no hi ha una xarxa de persones, entitats i associacions cíviques articulada i dinàmica. Per tant, cal intensificar el diàleg entre el teixit cultural, les institucions i la ciutadania, i articular dispositius que el facilitin.

Creació del Consell de la Cultura de les Illes Balears (2018)

En aquest sentit, l'any 2018 s'assoleix un dels reptes que ja fou plantejat l'any 2007 en el context de l'Acord per a l'estabilitat política i el futur sostenible de les Illes Balears de 2007, en què la majoria de partits polítics

aproven, per tal de garantir l'estabilitat política i un futur de progrés, d'avenços i de modernitat per a les Illes Balears, una sèrie de mesures, entre les quals hi ha la creació del Consell de la Cultura de les Illes Balears, un espai de diàleg entre les institucions i la ciutadania. Aquest nou espai per a la participació i la democratització de la cultura es crea per mitjà de la Resolució de creació d'aquest nou organisme publicada el 23 de febrer de 2018 en el BOIB, que també té la missió d'intensificar i de millorar la coordinació entre els agents que conformen el teixit cultural de les Balears.

10.2.3. Les pràctiques culturals de la ciutadania: la participació en cultura i la despesa per llar destinada a activitat i producció cultural

10.2.3.1. La participació en cultura i el seu valor social

La participació cultural ha estat tradicionalment reconeguda com a indicador del desenvolupament de les societats. També ha estat considerada la importància de l'aportació de la cultura en l'economia i la necessitat de la inversió pública en cultura. En els últims anys, però, s'han intensificat les reflexions que se centren a analitzar el retorn social de la cultura i que parteixen del reconeixement del valor públic de la cultura.

En aquest sentit, i malgrat que no hi ha dades que permetin avaluar aquests beneficis socials de la cultura en el cas de les Balears, cal plantejar futurs estudis sobre l'estat de la cultura amb dades que puguin anar més enllà de les quantificables. I és en aquesta direcció que cal analitzar l'impacte de la cultura en àmbits que, en la versió més tradicional, s'han definit com: la cohesió social (que inclou la integració intercultural o de persones en risc d'exclusió social), l'aportació a la recerca, la innovació i la creativitat; l'educació en cultura (generació de coneixement i capacitats, educació intercultural, treball col·lectiu i millora del rendiment escolar); el benestar i la salut de les persones; la sostenibilitat, o la millora en actituds i comportaments socials.

Fent una passa endavant, els investigadors Subirats i Fina[2] exposen en l'informe abans esmentat alguns dels eixos que exploren els beneficis socials de la cultura (en l'informe també avancen possibles indicadors per a avaluar-los):

- Creació i potenciació de les identitats col·lectives
- Promoció del sentit de pertinença comunitària
- Generació i acceptació de normes i valors compartits
- Resocialització
- Reducció de l'aïllament social
- Desenvolupament de comunitats culturals
- Generació de xarxes de cooperació, treball col·lectiu i voluntariat
- Reconeixement del conflicte com a motor social
- Foment de la democràcia i de la política com a espai de gestió del conflicte
- Desenvolupament de persones amb interessos, recursos i capital cultural propi
- Promoció de la independència de la gent adulta
- Millora de les capacitats per a interpretar i entendre el món i respondre al context de transformació
- Desenvolupament de la innovació social i econòmica
- Processos democràtics i inclusius d'evolució de l'espai urbà
- Generació i reconeixement de noves centralitats, més enllà de l'espai urbà
- Revitalització de les comunitats locals
- Reconeixement del paisatge com a construcció cultural i col·lectiva
- Augment de la consciència col·lectiva i la preocupació per la sostenibilitat

[2] Ibídem

10.2.3.2. Pràctiques culturals a les Illes Balears en xifres

En l'anàlisi quantitativa de les dades de les pràctiques i dels hàbits culturals de la ciutadania de les Balears s'ha partit de dades aportades per l'IBESTAT, de l'Enquesta d'hàbits i pràctiques culturals a Espanya 2014-2015 del Ministeri de Cultura i Esports, amb dades del 2015, que són les darreres disponibles. També s'ha consultat l'estudi *El consum cultural de les Illes Balears*,[3] encarregat per la Conselleria de Transparència, Cultura i Esports, que, amb dades del 2016, analitza la participació cultural de la ciutadania de la comunitat balear mitjançant 1.601 enquestes.

Quant al grau de participació cultural de la ciutadania, aquest darrer estudi conclou el que s'indica a continuació:

Participants habituals en l'activitat cultural. El 25 % de la població major de 16 anys de les Balears participa diversos cops al mes en una o diverses disciplines o activitats culturals (participació habitual). El perfil bàsic d'aquestes persones és: més presència de dones (54 %) i més joves (42 anys de mitjana), nascudes majoritàriament a les Balears (65 %) i amb el català com a llengua habitual (46 %). Hi ha una forta presència de persones amb estudis superiors (54 %) o secundaris (39 %); una alta presència de gent que treballa i d'estudiants; menys presència d'aturats i de jubilats, i un nombre significatiu de gent nascuda a la resta d'Europa (8 %).

Participants ocasionals en l'activitat cultural. Un altre 25 % de la població participa en l'activitat cultural de forma ocasional, és a dir, poques vegades l'any. Els trets característics d'aquest grup de persones és: més dones (52 %), nascudes majoritàriament a les Balears (65 %) i amb el castellà com a llengua habitual (41 %). Hi ha una forta presència de persones amb estudis secundaris (43 %) o superiors (41 %), una alta presència de gent que treballa i menys presència d'aturats i d'estudiants.

Participants esporàdics en l'activitat cultural. El 50 % de la població restant està formada per persones que participen molt poc o mai al llarg de l'any en activitats culturals (excloent-ne el cinema). Hi ha més presència d'homes (51 %) i més grans (50 anys de mitjana); una alta presència de gent nascuda a la resta de l'Estat (30 %), amb el català com a llengua poc habitual (31 %); una alta presència de gent sense estudis o amb estudis primaris (37 %), però també de gent amb estudis superiors (19 %), i més presència de jubilats i d'aturats.

Per tant, a les Balears un 50 % de la població pertany al segment de persones que pràcticament no participen en activitats culturals. De fet, llevat de la lectura i el cinema, el percentatge de persones que participen en activitats culturals està per sota del 31 %. En relació amb la situació a Europa i Espanya, i segons les últimes dades de l'EUROSTAT, de l'any 2015, la mitjana de participació als països de la Unió Europea és d'un 63,7 % i a Espanya és d'un 58,5 %. (Vegeu el gràfic IIIA-10.4. i els quadres IIIA-10.8. i IIIA-10.9.)

Els resultats de les enquestes ens indiquen que l'activitat més freqüent de la població de les Illes Balears és escoltar música (el 87,9% de la població), amb una periodicitat d'una vegada al mes.

Després de l'activitat d'escoltar música, hi ha llegir (el 62,1 % de la població) i anar al cinema (el 57,6 %) són les activitats culturals més practicades per la ciutadania durant l'any. En el cas del cinema, la freqüència és més alta que la mitjana d'Espanya (un 54 %), tot i que el nombre de cinemes (pantalles) de les Balears és similar a la mitjana d'Espanya (0,07 pantalles per cada 1.000 habitants i 0,08 pantalles per cada 1.000 habitants respectivament) i que el nombre de sales de cinema s'ha reduït de 21 a 17 entre el 2012 i el 2017 (anuari de l'SGAE 2018).

Si en el conjunt de l'Estat espanyol aquestes activitats són seguides en intensitat per l'assistència a concerts i al teatre, a les Balears visitar museus, monuments o exposicions és la següent activitat que més fa la ciutada-

[3] *http://www.caib.es/govern/rest/arxiu/2889620*

nia. Respecte a l'evolució de la participació en cultura del 2011 al 2015, cal destacar les variacions que s'especifiquen a continuació.

Augmenta el nombre de persones que fan les activitats següents:

- Anar al cinema (+4,1 punts).
- Comprar llibres l'últim trimestre consultat (+17,1 punts).
- Anar a espectacles de dansa (+4,9 punts).
- Llegir llibres en format digital (+8,6 punts).

Es redueix el nombre de persones que fan les activitats següents:

- Visitar monuments (–6,9 punts).
- Visitar museus (–0,6 punts).
- Assistir a concerts de música actual (–2,9 punts).
- Anar a una biblioteca (–1,3 punts).
- Visitar jaciments arqueològics (–3,2 punts).
- Accedir a una biblioteca a través d'internet (–2,3 punts).

Pel que fa a la comparativa amb la mitjana de participació dels ciutadans en certes activitats culturals a Espanya, el resultat és el següent (Vegeu el gràfic IIIA-10.5.):

Activitats que els ciutadans de les Illes Balears fan amb més freqüència que la mitjana del conjunt de comunitats autònomes d'Espanya

- Llegir.
- Anar al cinema.
- Visitar exposicions.
- Visitar galeries d'art.
- Assistir a espectacles de dansa.
- Assistir a concerts de música clàssica.
- Assistir a l'òpera.

Activitats que els ciutadans de les Illes Balears fan amb menys freqüència que la mitjana del conjunt de comunitats autònomes d'Espanya

- Visitar monuments.
- Visitar museus.
- Accedir a la biblioteca.
- Visitar jaciments.

10.2.3.3. Pressupost de les llars dedicat a l'activitat cultural

Es redueix lleugerament el pressupost que les llars dediquen a la cultura entre el 2016 i el 2017. Una reducció que es concentra en menys despesa en compra de llibres i publicacions periòdiques i en serveis de telefonia mòbil i relacionats amb internet. Durant el 2017, les llars varen destinar a la cultura un 2,4 % de la despesa total. (Vegeu el quadre IIIA-10.10.)

La reducció de la despesa en la compra de llibres no implica directament la reducció dels hàbits lectors, ja que la lectura a les Balears està per sobre de la mitjana espanyola i és una de les activitats que més es fa a la nostra comunitat. Una dada que cal tenir en compte en aquest sentit la proporciona el baròmetre *Hábitos de Lectura y Compra de Libros 2018* de la Federació de Gremis d'Editors d'Espanya, informe en què s'afirma que el 79 % de llibres digitals llegits el 2017 es varen obtenir sense pagar.

Respecte al cinema, l'anuari de l'SGAE del 2018 destaca també l'augment de despesa mitjana per habitant a les Illes Balears, per sobre de la resta de comunitats: «D'acord amb les dades recollides a l'Estat espanyol, la despesa mitjana per habitant es redueix i, el 2017, se situa en 12,85 euros, mentre que l'any anterior va ser de 13,1 euros. No obstant això, aquesta despesa mitjana per habitant és superior a Madrid, amb 19,68 euros; a Catalunya, amb 15,68 euros, i a les Illes Balears, amb 13,77 euros. En el cas de Madrid i Catalunya, això es justifica perquè el preu mitjà per entrada és més alt (6,6, euros i 6,4 euros respectivament, mentre que

el preu mitjà global és de 5,9 euros), però a les Illes Balears obté una despesa mitjana per capita alta i el preu de l'entrada és de 5,7 euros (per sota de la mitjana).»[4]

10.2.3.4. Les barreres d'accés a la cultura

Segons l'informe de l'EUROSTAT,[5] els principals obstacles d'accés a la cultura en l'àmbit europeu són econòmics, manca d'interès i manca de proximitat de l'oferta cultural. Raons similars es configuren com a barreres per als ciutadans de les Balears a l'hora de participar en activitats culturals. (Vegeu els quadres IIIA-10.11. i IIIA-10.12.)

A les Balears, els motius principals per no fer determinades activitats culturals són els següents:

Museus

1. Poca oferta a la zona.
2. Manca de temps per a assistir-hi.
3. Manca d'interès.
4. És car.

Biblioteques

1. Manca d'interès.
2. Manca de temps.
3. No n'hi ha a la zona.
4. Horaris limitats.

Cinema

1. És car.
2. Manca de temps.
3. Poca oferta a la zona.
4. Prefereix mirar les pel·lícules pel televisor, per vídeo o per internet.

Arts escèniques

Teatre:

1. Poca oferta a la zona.
2. Manca d'interès.
3. És car.
4. Manca de temps.

1. En el cas del circ i la dansa, la manca d'interès és el principal motiu, seguit de la poca oferta a la zona.

Com s'ha vist anteriorment, la majoria de ciutadans (prop del 50 %) no participa en l'activitat cultural a les Balears. Són xifres que no disten gaire de les d'altres comunitats i països. És també rellevant que aquestes persones tenen un nivell formatiu baix i que els motius més reiterats per a explicar el fet de no participar en cultura és la manca d'interès, els preus i que no hi ha oferta cultural en el seu entorn més pròxim, la qual cosa pot evidenciar les desigualtats que hi ha a l'hora d'accedir a determinades pràctiques artístiques i institucions culturals: les barreres econòmiques, geogràfiques i educatives són els principals elements que impedeixen la igualtat en les condicions d'accés a la cultura.

10.2.4. Creadors, indústria cultural i treballadors de la cultura

10.2.4.1. Creadors

De nou ens trobam que una de les dificultats més grans que presenta l'elaboració d'estudis i d'informes sobre la pràctica artística, la situació dels creadors i els seus contextos és la manca de dades concretes i de censos d'artistes, col·lectius, entitats i associacions. Però un informe sobre la cultura i la seva situació actual és incomplet si no es pot esbossar la situació en la qual treballen els creadors, com despleguen els processos creatius i la creació d'obres i produccions culturals, que hauran de nodrir les empreses i les institucions de continguts, obres i pensament.

[4] *http://www.anuariossgae.com/anuario2018/home.html*
[5] *http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_frequency_and_obstacles_in_participation#Main_reasons_for_not_participating_in_cultural_activities*

Un dels estudis més orientatius sobre el tema és *Actividad artística y precariedad: la situación económica de los/las artistas en España a partir de un estudio global*, de Marta Pérez Ibáñez i Isidro López-Aparicio,[6] de març del 2018. Les principals conclusions que extreuen de 1.100 enquestes (un 4,4 % correspon a artistes de les Illes Balears) són les següents:

- Els ingressos anuals de quasi la meitat dels artistes enquestats (46,6 %) és igual o inferior a 8.000 euros l'any (siguin activitats artístiques o no).
- Els ingressos procedents de les activitats artístiques representen menys del 20 % per al 63,8 % dels participants, només un 15 % declara mantenir-se exclusivament o quasi exclusivament de l'activitat creadora
- Més de la meitat han fet estudis superiors de Belles Arts i un 39 % fan estudis a l'estranger.
- Quasi un terç dels participants són treballadors autònoms i quasi un altre terç figura com a aturat. Els autònoms només paguen les quotes de la Seguretat Social els mesos en què han tingut ingressos, i simultaniegen la situació d'autònom amb la d'aturat.
- El 80 % dels artistes han cotitzat un període inferior a 5 anys, la qual cosa no els donarà opció al subsidi per jubilació.

Si bé aquest estudi se centra en l'àmbit de les arts visuals, la situació és fàcilment extrapolable a altres àmbits. L'artista, com a treballador autònom en una situació inestable, no és retribuït adequadament per la feina que fa, a diferència de molts altres professionals.

Tanmateix, el potencial del sector cultural a les Illes Balears és important malgrat la precarietat de les condicions de treball, una precarietat reconeguda en l'àmbit estatal i que ha donat lloc a l'elaboració de l'estatut de l'artista, aprovat per unanimitat en el Congrés de Diputats.[7]

Les pràctiques culturals més reconegudes, com ara la literatura o l'audiovisual, ens il·lustren sobre la riquesa cultural que hi ha a les Balears i sobre l'alt grau de creativitat i talent, si bé també cal abordar el repte de difondre i donar a conèixer un ventall més ampli de creadors balears.

10.2.4.2. El teixit cultural empresarial

L'anàlisi del teixit cultural empresarial ha de partir de la base que el sector està format per microempreses i que es tracta d'un dels sectors amb més treballadors autònoms. De fet, del conjunt de les empreses culturals, un total de 3.105 el 2018, un 86,8 % són empreses amb menys de 2 assalariats i un 65 % són empreses amb cap assalariat (2.022 empreses) o un o dos assalariats (676 empreses). (Vegeu el quadre IIIA-10.13.)

Per aquest motiu, les dades de creixement d'empreses any rere any s'han de llegir amb cautela, perquè no necessàriament corresponen a augments de facturació, ni tampoc no ens donen una visió optimista d'un sector en el qual predomina la precarietat.

Les empreses dedicades a l'activitat cultural representen un 3,2 % del total d'empreses de les Balears. Segons l'estudi Aproximació a la determinació de l'impacte econòmic de la cultura a les Illes Balears fet per la Conselleria de Transparència, Cultura i Esports, el pes econòmic de la cultura representa un 4,4% en termes de PIB.

L'apartat es basa en les dades de l'Institut Nacional d'Estadística i s'han tingut en compte els següents epígrafs del CNAE (Classificació Nacional d'Activitats Econòmiques), que poden donar lloc a lleugeres variacions respecte a altres estudis segons la inclusió (o no) d'alguns epígrafs que han variat al llarg dels anys.

- Edició de llibres, diaris i altres activitats editorials (grup del CNAE 581)
- Activitats cinematogràfiques de vídeo i programes de televisió (grup del CNAE 602)

[6] *https://gestioneventos.us.es/_files/_event/_16604/_editorFiles/file/ACTIVIDAD_ART_STICA_Y_PRECARIEDAD_8WCEM.pdf*
[7] *http://www.congreso.es/backoffice_doc/prensa/notas_prensa/61825_1536230939806.pdf*

- Activitats d'enregistrament de so i edició musical (grup del CNAE 592)
- Activitats de radiodifusió (grup del CNAE 601)
- Activitats de programació i emissió de televisió (grup del CNAE 602)
- Activitats de fotografia (grup del CNAE 742)
- Activitats de creació, artístiques i espectacles (grup del CNAE 900)
- Activitats de biblioteques, arxius, museus i altres activitats culturals (grup del CNAE 910)
- Arts gràfiques i serveis relacionats (grup del CNAE 181)
- Reproducció de suports enregistrats (grup del CNAE 182)
- Fabricació d'instruments musicals (grup del CNAE 322)
- Comerç al detall d'articles culturals i recreatius en establiments especialitzats (grup del CNAE 476)

El 2018, hi ha hagut 3.105 empreses dedicades a les activitats culturals a les Balears, la qual cosa representa un increment d'un 10,15 % respecte a l'any 2015. De fet, altres informes han destacat la tendència al creixement que, des de l'any 2008, inici de la crisi econòmica, ofereixen les dades sobre les empreses culturals de les Balears. (Vegeu els gràfics III-10.4. i IIIA-10.6.)

Es pot observar com la majoria de les indústries culturals i creatives són de dimensió petita quant a la capacitat de contractació i indica l'alt grau de treball autònom que hi ha en l'àmbit cultural.

Si bé no hi ha dades específiques de les Illes Balears, segons les dades de CulturaBase del Ministeri de Cultura i Esports, un 0,3 % de les exportacions a Espanya corresponen a béns culturals. Es pot comprovar que la cultura, en tota la seva pluralitat i diversitat d'àmbits d'actuació, genera importants moviments econòmics i d'ocupació, de projecció nacional i internacional.

10.2.4.3. Treballadors de la cultura: dades d'ocupació cultural

Amb referència a les dades d'ocupació en cultura, hi ha un creixement constant des del 2014 fins al 2017. Entre el 2016 i el 2017, l'augment és de 4.800 persones més ocupades en l'àmbit cultural, és a dir, un increment de quasi un 30 % (de 17.600 persones ocupades en cultura, a 22.400 el 2017). El 2018, les persones ocupades en cultura són 3.200 menys, la qual cosa representa una reducció de poc més del 14 %. Segons el percentatge mitjà de l'ocupació, el 2018 les ocupacions culturals representen un 3,4 % del total de l'ocupació a les Balears, un valor proper a la mitjana de l'Estat espanyol (3,6 %). (Vegeu el gràfic III-10.5.)

Quant a l'ocupació per gènere i situació professional, no hi ha dades específiques de les Balears, però pel que fa al conjunt de les comunitats autònomes, el 2018 un 54,4 % del total són homes i un 45,5 % són dones. Entre el conjunt de treballadors i treballadores, un 60,9% són assalariats, mentre que un 30,1% són no assalariats i un 50,5 % tenen contracte indefinit.

10.2.5. Patrimoni i xarxa d'equipaments culturals

Les Illes Balears són la segona comunitat autònoma amb un nombre més gran de béns declarats d'interès cultural, només Andalusia té un nombre major d'elements patrimonials. Dels 3.066 immobles declarats béns d'interès cultural el 2017, la distribució per categories és la següent:

Béns declarats d'interès cultural 2017

- Monuments: 2.150
- Zona arqueològica: 840
- Conjunt històric: 44
- Lloc històric: 22
- Jardí històric: 10

Malgrat que a les Illes Balears es conserva aquest important nombre de conjunts, mo-

numents i llocs excepcionals de patrimoni històric en el context europeu, les dades de persones que visiten aquest patrimoni també ens mostren que un percentatge massa important de la ciutadania (70 %) o desconeix aquests béns culturals o no els visita. (Vegeu l'apartat 10.2.3.1)

D'altra banda, l'any 2017, les Balears se situen en la penúltima posició amb referència als viatges fets per residents a Espanya per motius principalment culturals. (Vegeu el quadre IIIA-10.14.)

10.2.5.1. Equipaments culturals

En el cas de la xarxa d'equipaments culturals de les Balears, la manca de dades tant quantitatives com qualitatives es presenta una altra vegada com el motiu que genera dificultat a l'hora d'analitzar l'estat de la qüestió i abordar polítiques públiques. La inexistència d'un pla d'equipaments culturals de les Illes Balears complica l'actuació coordinada i sostenible en aquest àmbit. És essencial actuar a partir d'un pla general d'equipaments culturals de les Balears, per a procedir des d'allò global i aterrar a l'especificitat territorial i la de cada equipament cultural.

La xarxa d'equipaments que caldrà analitzar estarà determinada per les següents tipologies bàsiques, impulsades tant des de l'àmbit públic com des de l'àmbit privat amb voluntat de servei públic:

- Arxius
- Biblioteques
- Museus
- Equipaments i conjunts patrimonials
- Espais d'arts visuals
- Espais d'arts escèniques
- Espais de música
- Centres culturals i espais polivalents

Entre aquests equipaments, és necessari analitzar la xarxa d'equipaments culturals actual; els dèficits des d'una perspectiva territorial i relacionats amb els hàbits i les dinàmiques culturals dels diferents territoris; les dotacions mínimes i òptimes per a cada àmbit territorial (a escala insular i municipal) i amb el factor de població i evolució de la població com a element principal; les necessitats i les oportunitats de cada territori, i les característiques bàsiques i els plans estratègics de cada equipament, tant dels existents com dels nous equipaments necessaris per a donar resposta a dèficits històrics o actuals.

El 2018, el Pla de Cultura i de Patrimoni[8] de la Conselleria de Cultura, Participació i Esports del Govern balear ha avançat en aquest sentit, i ha aportat dades rellevants sobre l'actuació en la xarxa d'equipaments culturals del Govern, així com una pàgina web del Mapa d'equipaments de les Illes Balears, que representa un primer pas per a obtenir aquesta cartografia global dels equipaments existents.

El Pla estableix que cal identificar tant els desequilibris i les necessitats territorials, de tipologies o temàtiques que es donen en el conjunt del territori de les Illes Balears, com els dèficits de cadascun dels equipaments públics, tant pel que fa a les infraestructures i els recursos tècnics i humans, com a la gestió i els continguts. Per tant, s'ha d'actuar amb planificació a curt, mitjà i llarg termini amb l'objectiu de consolidar espais per a la cultura, així com per a crear nous equipaments.

Respecte als museus i les col·leccions museogràfiques, l'Anuari d'estadístiques culturals 2018, identifica 56 elements censats el 2016 a les Balears, que es divideixen en les categories següents:

- Arqueològic: 7
- Art contemporani: 11
- Arts decoratives: 1
- Belles Arts: 3
- Casa museu: 9
- Ciència i tecnologia: 0

[8] *http://www.placulturaib.cat/equipaments/*

- Ciències naturals: 1
- De lloc: 1
- Especialitzat: 4
- Etnografia i antropologia: 7
- General: 8
- Història: 4
- TOTAL: 56

Entre el 2017 i el 2018, el Govern balear ha actuat per a dotar de més recursos els equipaments i per a crear-ne de nous, la majoria fruit de reivindicacions històriques:

Museu de Mallorca:

4 noves places, dues per a la seu de Palma i 2 per a la seu de Muro

Augment de pressupost: de 699.122 euros el 2016 a 841.172 euros el 2018

Arxiu del Regne de Mallorca:

4 noves places

Augment de pressupost: de 702.459 euros el 2016 a 1.050.931 euros el 2018

MAEF:

4 noves places

Augment de pressupost: de 795.208 euros el 2016 a 820.970 euros el 2018

Museu de Menorca:

2 noves places

Biblioteca Pública Can Sales

Augment de pressupost: de 1.144.876 euros el 2016 a 1.290.778 euros el 2018

Nous espais culturals creats o recuperats entre el 2017 i el 2018

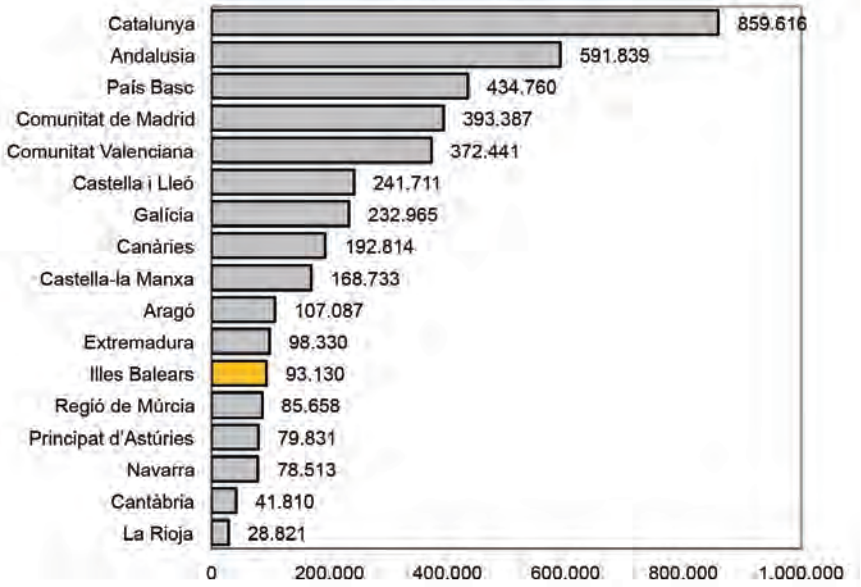
- Centre Internacional de Fotografia Toni Catany
- Ca n'Oleo, nou espai per a la cultura
- Construcció de la nova seu de la Fundació OSIB (Orquestra Simfònica de les Illes Balears
- Museu de Formentera
- Centre de creació de Can Junyer, Llucalcari
- Centre d'Investigació i Documentació del Patrimoni Arqueològic de Son Fornés

Quadre III-10.1. Ús de la llengua catalana en els exàmens de selectivitat a les Balears per illes (2005-2018)

	Illes Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa-Formentera
2005	70,9	70,3	91,8	60,4
2006	73,4	72,5	92,5	66,1
2007	74,1	72,7	92,2	70,2
2008	76,8	75,5	93,5	72,5
2009	77,2	76,2	95,5	70,2
2010	77,8	76,2	93,8	75,9
2011	78,8	77,7	94,6	75,6
2012	81,1	79,7	96,6	80,2
2013	80,4	79,7	91,9	77,1
2014	82,6	81,6	95,5	79,2
2015	81,1	80,4	96,3	83,3
2016	78,7	77,9	94,3	72,6
2017	79,6	77,8	96,9	79,6
2018	**79,0**	**77,8**	**89,8**	**87,9**

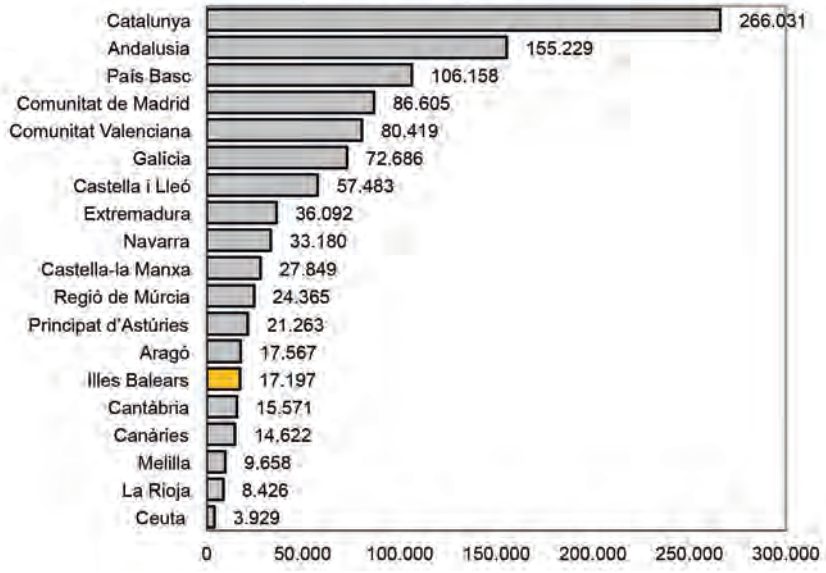
Font: Centre de Documentació Sociolingüística de les Illes Balears

Gràfic III-10.1. Despesa pública total en cultura de les comunitats autònomes (en milers d'euros) (2016)

Font: Anuari d'estadístiques culturals 2018. Ministeri de Cultura i Esports

Gràfic III-10.2. Despesa pública en cultura de les administracions autonòmiques (en milers d'euros) (2016)

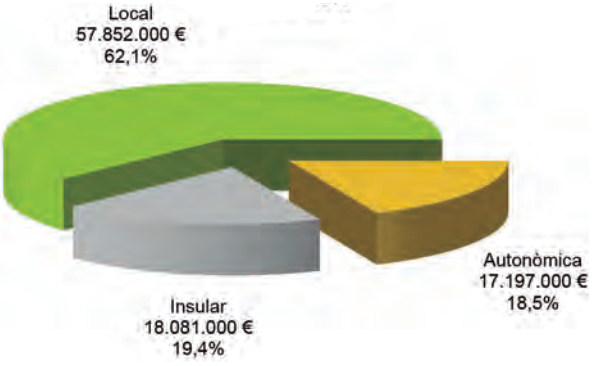

Font: Anuari d'estadístiques culturals 2018. Ministeri de Cultura i Esports

Quadre III-10.2. Distribució de la despesa en cultura a les Illes Balears per administració i tipus d'actuació (en euros) (2016)			
	Ajuntaments	Consells Insulars	Administració autonòmica
Protecció i gestió del patrimoni	4.784.000 €	5.995.000 €	–
Arxius	1.122.000 €	195.000 €	702.459 €
Biblioteques	5.695.000 €	1.075.000 €	1.452.747 €
Equipaments culturals i museus	7.688.000 €	898.000 €	1.828.561 €
Festes populars i actes festius	13.930.000 €	66.000 €	–
Promoció cultural	16.803.000 €	7.996.000 €	–
Administració general de la cultura	7.821.000 €	1.855.000 €	–

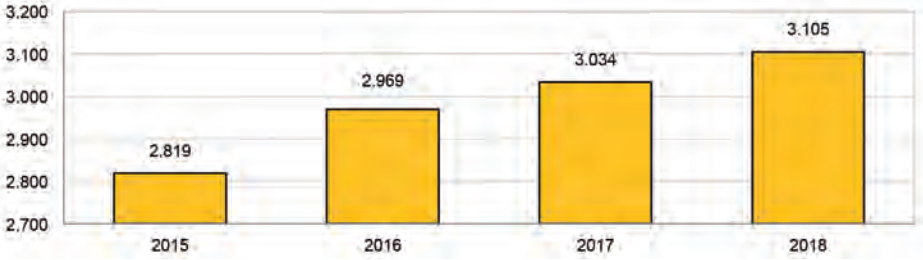
**L'Anuari d'estadístiques culturals del MECD no ofereix aquesta informació sobre l'Administració autonòmica. Les dades provenen dels pressupostos generals del Govern de les Illes Balears i només s'han utilitzat les que eren comparables.*

Gràfic III-10.3. Inversió en cultura per administració a les Illes Balears (en euros) 2016

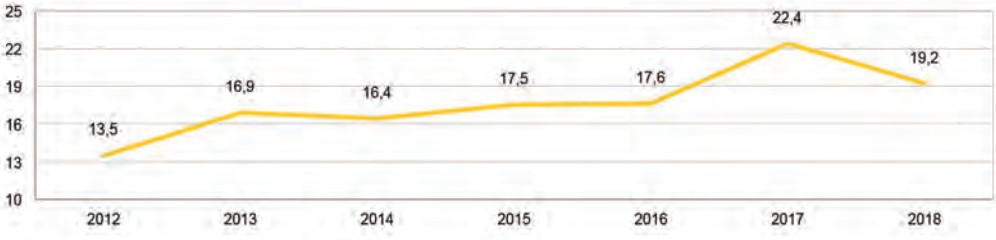
Font: Anuari d'estadístiques culturals 2018. Ministeri de Cultura i Esports

Gràfic III-10.4. Evolució del nombre d'empreses culturals a les Illes Balears (2015-2018)

Font: INE

Gràfic III-10.5. Evolució de l'ocupació en cultura a les Balears (en milers) (2012-2018)

Font: CulturaBase. Enquesta de població activa. Ministeri de Cultura i Esports

ÍNDEX DE QUADRES I GRÀFICS*

QUADRES

Capítol I. Panorama econòmic

1. El panorama econòmic de les Illes Balears

Quadre I-1.1. Evolució del VAB a preus corrents en milers d'euros a les Illes Balears per sectors econòmics (2004-2018) (Base 2004) 35

Quadre I-1.2. Evolució del VAB a preus constants en milers d'euros a les Illes Balears per sectors econòmics (2004-2018) (Base 2004) 36

Quadre I-1.3. Evolució de les taxes de variació del PIB. Volum encadenat (2014-2018) (Base 2010, en %) 37

Quadre I-1.4. Evolució del VAB a preus corrents en milers d'euros a les Illes Balears per illa (2004-2018) (Base 2004) 38

Quadre I-1.5. Evolució del VAB a preus constants en milers d'euros a les Illes Balears per illa (2004-2018) (Base 2004) 39

Quadre I-1.6. VAB a preus constants per comunitats autònomes (% de variació anual) (2001-2018) 40

Quadre I-1.7. VAB del sector agrari a preus constants per comunitats autònomes (% de variació anual) (2001-2018) 42

Quadre I-1.8. VAB del sector de la indústria a preus constants per comunitats autònomes (% de variació anual) (2001-2018) 44

Quadre I-1.9. VAB del sector de la construcció a preus constants per comunitats autònomes (% de variació anual) (2001-2018) 46

Quadre I-1.10. VAB del sector de serveis a preus constants per comunitats autònomes (% de variació anual) (2001-2018) 48

Quadre I-1.11. VAB del sector de serveis predominantment de mercat a preus constants per comunitats autònomes (% de variació anual) (2001-2018) 51

Quadre I-1.12. VAB del sector de serveis predominantment de no mercat1 a preus constants per comunitats autònomes (% de variació anual) (2001-2018) 53

Quadre I-1.13. Nombre d'empreses a les Illes Balears per sectors, grups i activitat principal (CNAE09) (2008-2018) 56

Quadre I-1.14. Inversió bruta estrangera en milions d'euros a les Illes Balears i Espanya (sense ETVE) (2010-2017). 57

Quadre I-1.15. Inversió bruta estrangera en milions d'euros per comunitats autònomes (sense ETVE) (2017-2018) 57

(*) Tots els quadres i gràfics que porten una "A" només es poden consultar a la web del CES.

Quadre I-1.16. Índex de preus de consum (IPC) d'Espanya i les Balears per grups (2017) (Base 2016) 58

Quadre I-1.17. PIB per capita a preus constants per comunitats autònomes (Espanya = 100) 59

Quadre I-1.18. PIB per capita a preus constants per comunitats autònomes (% de variació anual) (2001-2018) 60

Quadre I-1.19. Productivitat per ocupat a preus constants per comunitats autònomes (% de variació anual) (2001-2018) 63

Quadre I-1.20. Taxa d'ocupació de la població resident per comunitats autònomes (% de variació anual) (2001-2018) 65

Quadre I-1.21. Factor de creixement de la participació dels salaris en la renda regional per CA (2008-2017) 70

2. El sector primari

Quadre I-2.1. Producció agrària (euros corrents) (2018) 94

Quadre I-2.2. Producció pesquera (euros corrents) (2018) 94

Quadre I-2.3. Evolució de la producció agrària (2017-2018) 95

Quadre I-2.4. Evolució de la producció pesquera (2017-2018) 95

Quadre I-2.5. Producció agrícola a les Illes Balears (2018) 96

Quadre I-2.6. Evolució de la producció agrícola (2017-2018) 96

Quadre I-2.7. Producció ramadera a les Illes Balears (2018) 97

Quadre I-2.8. Evolució de la producció ramadera (2017-2018) 97

Quadre I-2.9. Valor de les exportacions de les Illes Balears en el sector primari en milers d'euros (2014-2018) 98

Quadre I-2.10. Destinació de les exportacions de les Illes Balears en el sector primari (2018) 98

Quadre I-2.11. Producció forestal de les Illes Balears (2017-2018) 99

Quadre I-2.12. Evolució de la producció pesquera (2017-2018) 99

Quadre I-2.13. Producció pesquera a les Illes Balears (2018) 100

Quadre I-2.14. Espècies pescades: mol·luscs, crustacis i peixos a les Balears per illes (2017-2018) 100

3. Indústria i energia

Quadre I-3.1. Nombre d'empreses industrials (CNAE 09) a les Illes Balears (2017-2018) 106

Quadre I-3.2. Ocupació assalariada i per compte propi (RETA) a les Illes Balears (2014-2018) (mitjana anual) 106

Quadre I-3.3. Resultats d'explotació per agrupació i sector d'activitat a les Illes Balears (2016) 107

Quadre I-3.4. Personal ocupat per agrupació i sector d'activitat a les Illes Balears (2015-2016) 107

Quadre I-3.5. Productivitat aparent del treball, EBE per ocupat i cost laboral unitari a les Illes Balears (milers d'euros) (2016) 108

Quadre I-3.6. Estructura de la facturació de l'energia elèctrica a les Balears per illes (KW/h) (2017-2018) 108

Quadre I-3.7. Producció i demanda elèctrica a les Balears per illes (MW/h) (2017-2018) 109

Quadre I-3.8. Facturació de l'energia elèctrica (kWh) (GESA) de les activitats del sector de la indústria a les Illes Balears (2017-2018) 109

Quadre I–3.9. Consum de productes petrolífers a les Balears (1998–2008–2018) 110

4. Construcció

Quadre I-4.1. Consum aparent de ciment (tones) (2017-2018) 118

Quadre I-4.2. Entrades materials de construcció (tones) (exclòs el ciment) (2017-2018) 119

Quadre I-4.3. Atur registrat a les Balears per illes (2006-2018) 119

Quadre I-4.4. Licitació oficial (milers d'euros) (2011-2018) 120

Quadre I-4.5. Habitatges començats i habitatges acabats (2011-2018) 121

Quadre I-4.6. Projectes visats pel COAIB a les Balears per illes (2017-2018) 122

Quadre I-4.7. Projectes visats pel COAIB a les Balears per illes (2017-2018) 122

Quadre I-4.8. % Projectes visats pel COAIB: relació habitatge/obra (2017-2018) 123

Quadre I-4.9. Ampliacions i reformes (2017-2018) 123

5. El sector de serveis

Quadre I-5.1. Pes del sector de serveis de mercat a les Balears per illes (2009-2017) 130

Quadre I-5.2. Principals macromagnituds dels serveis privats per sector d'activitat a les Illes Balears (2015-2016) 130

Quadre I-5.3. Principals indicadors dels serveis privats per sector d'activitat a les Illes Balears (2015-2016) 131

Quadre I-5.4. Principals resultats d'explotació dels serveis privats per sector d'activitat a les Illes Balears (2015-2016) (milers d'euros) 132

Quadre I-5.5. Personal ocupat als serveis privats per sector d'activitat a les Illes Balears (2015-2016). 133

6. Turisme

Quadre I-6.1. Turistes de les Illes Balears en relació amb les comunitats autònomes d'Espanya competidores en turisme internacional (2017-2018) 143

Quadre I-6.2. Turistes, estades i estada mitjana amb destinació principal a les Balears per illes i tipus d'allotjaments (2017-2018). 145

Quadre I-6.3. Turistes, estades i estada mitjana amb destinació principal a les Illes Balears per país de residència (2017-2018) 147

Quadre I-6.4. Estades dels turistes amb destinació principal a les Balears per illes i país de residència (2017-2018) 149

Quadre I-6.5. Estades mitjanes dels turistes amb destinació principal a les Balears per illes i país de residència (2017-2018) 151

Quadre I-6.6. Turistes amb destinació principal a les Balears per illes i país de residència (2017-2018). 153

Quadre I-6.7. Trànsit marítim de passatgers de creuers en trànsit a les Illes Balears per port (2017-2018) 170

Quadre I-6.8. Entrada de passatgers amb companyies aèries tradicionals i de baix cost per comunitat autònoma de destinació (2017-2018) 170

Quadre I-6.9. Despesa dels turistes amb destinació principal a les Balears per illes (2017-2018) 178

Quadre I-6.10. Despesa dels turistes internacionals per comunitat autònoma de destinació principal (2017-2018) 181

Quadre I-6.11. Tarifa mitjana diària i ingressos per habitacions del sector hoteler a les Illes Balears per temporada (euros) (2017-2018). 183

Quadre I-6.12. Tarifa mitjana diària del sector hoteler per comunitats autònomes (euros) (2017-2018) 185

7. Comerç

Quadre I-7.1. Principals macromagnituds del sector del comerç a les Illes Balears segons l'activitat (2015-2016) 195

Quadre I-7.2. Principals coeficients del sector del comerç a les Illes Balears segons l'activitat (2015-2016) 196

Quadre I-7.3. Principals resultats d'explotació del sector del comerç a les Illes Balears segons l'activitat (milers d'euros) (2015-2016). 196

Quadre I-7.4. Dades d'ocupació del sector del comerç segons el tipus d'activitat a les Illes Balears (2015-2016) 197

8. Sector transport

Quadre I-8.1. Transport i emmagatzematge (2015-2016) 204

Quadre I-8.2. Evolució de la producció del sector del transport i l'emmagatzematge a les Illes Balears (2010-2016) 205

Quadre I-8.3. Persones ocupades a les Illes Balears (2010-2016) 205

Quadre I-8.4. Productivitat a les Illes Balears (en milers d'euros) (2010-2016) 205

Quadre I-8.5. Salari mitjà (en milers d'euros) a les Illes Balears (2010-2016) 206

Quadre I-8.6. Cost laboral unitari real: cost laboral unitari-productivitat a les Illes Balears (2010-2016) 206

Quadre I-8.7. Taxa d'estabilitat laboral (%) a les Illes Balears (2009-2015) 206

Quadre I-8.8. Empreses i establiments a les Illes Balears (2010-2016) 207

Quadre I-8.9. Distribució de les principals partides de despesa a les Illes Balears (2016) 208

Quadre I-8.10. Distribució d'empreses per estrat d'assalariats a les Illes Balears (2018) 208

Quadre I-8.11. Parc automobilístic de les Illes Balears (2010 i 2018) 213

Quadre I-8.12. Intensitats mitjanes diàries (IMD), percentatge de pesants i volum total de vehicles a les Balears per illes (2009-2018) 214

Quadre I-8.13. Sinistralitat a les carreteres de les Illes Balears (2010, 2016-2017) 215

Quadre I-8.14. Viatgers al transport públic interurbà a Mallorca (2015-2017) 215

Quadre I-8.15. Viatgers al transport públic a Palma (en milers) (2012-2018) 215

9. Institucions financeres

Quadre I-9.1. Hipoteques a famílies (2008-2018) 226

10. Administracions públiques i càrrega fiscal

Quadre I-10.1. Distribució econòmica del pressupost consolidat per capítols d'ingressos de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears (2017-2018) 240

Quadre I-10.2. Distribució econòmica del pressupost consolidat per capítols de despesa de la Comunitat a Autòmoma de les Illes Balears (2017-2018) 241

Quadre I-10.3. Territorialització de la inversió a les Illes Balears (2015-2018) 241

Quadre I-10.4. Distribució econòmica del pressupost dels ens públics i societats públiques a les Illes Balears per capítols (2018) 242

Quadre I-10.5. Evolució del deute de les comunitats autònomes (PDE) (milions d'euros) (2010-2018) 242

Quadre I-10.6. Pressuposts consolidats dels consells insulars (en euros) (2017-2018) . . . 243

Quadre I-10.7. Distribució econòmica dels pressuposts inicials dels ajuntaments de les Illes Balears (euros) (2017-2018) . . . 244

Quadre I-10.8. Pressuposts inicials de despeses dels ajuntaments de les Illes Balears (euros) (2017-0218) . . . 244

Quadre I-10.9. Anàlisi social de la despesa de les entitats locals de les Balears per programes (2017-2018) . . . 245

Quadre I-10.10. Ingressos de la Delegació Especial d'Hisenda de les Illes Balears (milers d'euros) (2017-2018) . . . 252

Quadre I-10.11. Distribució de la càrrega tributària per tipus de tribut per comunitats autònomes (2018) . . . 252

Quadre I-10.12. Distribució de la càrrega fiscal per administracions i per CA (2018) . . . 253

Quadre I-10.13. Càrrega fiscal per habitant i per comunitats autònomes (exercici 2018) . . . 253

Quadre I-10.14. Càrrega fiscal per habitant (euros) a les Balears per illes (2018) . . . 254

Quadre I-10.15. Càrrega fiscal per habitant (euros) a les Balears per illes i municipis (2018) . . . 255

Quadre I-10.16. Anàlisi de la despesa pública per polítiques de la despesa a les Illes Balears per funció/programa (2018) . . . 256

Quadre I-10.17. Anàlisi de la despesa classificada a les Illes Balears per polítiques de la despesa i programa (2018) . . . 257

11. Medi Ambient

Quadre I-11.1. Precipitació mensual (L/m2) (2018) . . . 261

Quadre I-11.2. Evolució de les precipitacions anuals a les Balears (L/m2) (2008-2018) . . . 261

Quadre I-11.3.Temperatura mitjana mensual (ºC) 2018 . . . 263

Quadre I-11.4. Evolució de la temperatura mitjana a les Balears (ºC) (2008-2018) . . . 264

Quadre I-11.5. Evolució anual de les principals emissions d'acidificadors i precursors de l'ozó (tones) (2007-2017) . . . 267

Quadre I-11.6. Emissions de gasos d'efecte hivernacle a les Balears (kt de CO2 equivalent) per tipus de compost (2012-2017) . . . 268

Quadre I-11.7. Evolució mensual de les reserves hídriques (%) (2018) . . . 269

Quadre I-11.8. Evolució anual de les reserves hídriques a les Balears (%) (2008-2018) . . . 270

Quadre I-11.9. Aigua dessalada per illes (2017-2018) . . . 271

Quadre I-11.10. Estat de l'Índex de sequera hidrològica. 273

Quadre I-11.11. Índex de sequera hidrològica a les Illes Balears per illes (2018). 273

Quadre I-11.12. Aprofitament forestal a les Illes Balears per espècies (2018) 280

Quadre I-11.13. Aprofitament forestal a les Illes Balears per illes (2018) 281

Quadre I-11.14. Accions fetes respecte a la Xylella fastidiosa a les Balears per illes (2018). 283

Quadre I-11.15. Espècies catalogades (2017-2018). 284

Quadre I-11.16. Xarxa Natura 2000 (hectàrees) amb gestió autonòmica a les Balears per illes (2018) 284

Quadre I-11.17. Resum LIC i ZEPA amb gestió autonòmica a les Balears per illes (ha) (2018) 285

Quadre I-11.18. Superfície total Xarxa Natura 2000 amb gestió estatal i autonòmica a les Balears per illes (ha) (2018) 285

Quadre I-11.19. Neteja de litoral (kg) (2017-2018) 286

Quadre I-11.20. Recollida de residus a les Illes Balears per tipus de residus (kg) (2018). 286

Quadre I-11.21. Recollida de residus a les Balears per illes i tipus de residu (kg) (2018). 287

Quadre I-11.22. Criteris de qualificació de les aigües de bany 268

Quadre I-11.23. Qualificació de les aigües de bany (2017-2018) 289

Quadre I-11.24. Qualificació de les aigües de bany per illes (2018). 289

Quadre I-11.25. Consum energètic a les Illes Balears per concepte (tep) (2016-2017) . . 292

Quadre I-11.26. Consum final d'energia elèctrica (MWH) per illes i sectors (2017) 295

Quadre I-11.27. Evolució dels expedients de disciplina urbanística a les Illes Balears (2010-2018) 297

Quadre I-11.28. Recollida de residus a Mallorca (tones) per fracció (2017-2018) 301

Quadre I-11.29. Recollida de residus a Menorca (tones) per fracció (2017-2018) 303

Quadre I-11.30. Recollida de residus a Evissa (tones) per fracció (2017-2018). 305

Quadre I-11.31. Recollida de residus (tones) a Formentera per tipus de residu (2017-2018). 307

Quadre I-11.32. Residus perillosos (kg) a les Illes Balears per tipus de residu (2016-2017). 309

12. Societat del coneixement i de la informació

Quadre I-12.1. Despesa en R+D per comunitats autònomes (2017) 322

Quadre I-12.2. Recursos humans en R+D a les Illes Balears i Espanya (2017). 324

Quadre I-12.3. Contractes postdoctorals a les Illes Balears (2018) 325

Quadre I-12.4. Ajuts per a pimes i agrupacions sense ànim de lucre a les Illes Balears (2016-2018) 330

13. Economia social i solidària

Quadre I-13.1. Nombre d'empreses per condició jurídica de l'economia social a les Illes Balears (2010-2018) 345

Quadre I-13.2. Nombre d'altres tipus d'entitats de l'economia social (2017-2018). 325

Capítol II. Mercat de treball i polítiques d'ocupació

1. Panorama general del mercat de treball

Quadre II-1. Indicadors de l'estratègia 2020 365

Quadre II-2. Treballadors en alta laboral a les Illes Balears per sexe (2011-2018). 366

Quadre II-3. Afiliacions al règim general de la Seguretat Social en equivalència a jornada completa a les Illes Balears (2011-2018) 366

Quadre II-4. Evolució del pes de la població ocupada femenina sobre el total de població ocupada a les Illes Balears i Espanya (2011-2018). 366

Quadre II-5. Creixement de l'ocupació per sectors d'activitat a les Illes Balears (2017-2018). 366

Quadre II-6. Treballadors en alta laboral segons el règim a les Illes Balears (2011-2018) 367

Quadre II-7. Evolució de les afiliacions per tipus de contracte a les Illes Balears (2017-2018). 367

Quadre II-8. Treballadors afiliats a les Illes Balears per illes (2017-2018) 368

Quadre II-9. Total d'afiliats estrangers a la Seguretat Social a les Illes Balears (2018) 368

Quadre II-10. Evolució de l'ocupació a les Illes Balears (2007-2018). 368

Quadre II-11. Evolució de la població ocupada (milers) per sectors d'activitat a les Illes Balears per trimestres (2011-2018). 369

Quadre II-12. Taxa d'activitat per comunitats autònomes (2017-2018). 370

Quadre II-13. Taxa d'activitat, d'ocupació i d'atur per sexes i per grups d'edat a les Illes Balears (2017-2018) 370

Quadre II-14. Taxes d'ocupació per comunitats autònomes (2017-2018). 371

Quadre II-15. Taxa d'ocupació dels joves menors de 30 anys per comunitats autònomes (2018) 372

Quadre II-16. Població d'entre 18 i 24 anys que no ha completat el nivell d'educació secundària, per comunitats autònomes (2018). 372

Quadre II-17. Taxes d'atur per comunitats autònomes (2017-2018). 373

Quadre II-18. Dimensions i indicadors de qualitat del treball 374

Quadre II-19. Ponderacions establertes en els diversos escenaris, IQT (2006). 374

Quadre II-20. Rànquing d'IQT de les comunitats autònomes segons les ponderacions establertes (2006-2016) 375

2. Anàlisi del mercat de treball de les Illes Balears

Quadre II-21. Treballadors ocupats per situació laboral a les Illes Balears (2015-2018). 382

Quadre II-22. Índex d'estacionalitat a les Illes Balears per illa (2018). 382

Quadre II-23. Assalariats (milers) per tipus de contracte i comunitat autònoma (2017-2018). 383

Quadre II-24. Taxes de temporalitat per seccions d'activitat, nacionalitat i tipus de sector a les Illes Balears (2016-2018). 384

Quadre II-25. Taxes de temporalitat dels assalariats a les Illes Balears per sexe (2012-2018). 384

Quadre II-26. Taxes de temporalitat dels assalariats a les Illes Balears per tipus de jornada (2012-2018). 384

Quadre II-27. Ocupats i assalariats a les Illes Balears per tipus de jornada i per sexe (2011-2018) 385

Quadre II-28. Ocupats i assalariats a les Illes Balears per sectors econòmics i sexe (2017-2018). 385

Quadre II-29. Evolució dels demandants d'ocupació segons el col·lectiu (2012-2018) . . 386

Quadre II-30. Evolució de l'atur registrat a les Illes Balears per sexe (2006-2018) 386

Quadre II-31. Atur de llarga durada per comunitats autònomes (2018) 386

Quadre II-32. Perfil dels aturats de llarga durada a les Illes Balears (2012-2018) 387

Quadre II-33. Contractes registrats a les Illes Balears per modalitat de contractació (2012-2018). 388

Quadre II-34. Contractació de durada determinada registrada a les Illes Balears per durada del contracte (2009-2018), en percentatges 389

Quadre II-35. Les deu ocupacions més contractades a les Illes Balears per sexe (2018) 390

Quadre II-36. Nombre de contractes registrats a treballadors estrangers a les Illes Balears i a Espanya per zones de procedència (2018). 391

Quadre II-37. Cost salarial total per treballador i comunitat autònoma (2017-2018) 391

3. Polítiques actives d'ocupació

Quadre II-38. Comparativa de les polítiques actives d'ocupació per programes a les Illes Balears (2010-2017) 402

Quadre II-39. Evolució dels pressuposts de les PAO i despesa a les Illes Balears per persona aturada registrada (2014-12018). 402

Quadre II-40. Evolució de la participació en les principals accions d'intermediació laboral a les Illes Balears (2014-2017) 402

Quadre II-41. Principals accions d'orientació laboral a les Illes Balears (2016-2017) . . . 403

Quadre II-42. Principals programes i accions de formació professional per a l'ocupació a les Illes Balears (2016-2017). 403

Quadre II-43. Taxa de cobertura de les accions formatives adreçades a persones desocupades a les Illes Balears per sexe i edat (2016-2017). 404

Quadre II-44. Evolució de les persones i de les unitats de competència acreditas per l'IQPIB a les Illes Balears (2009-2016). 404

5. La seguretat i la prevenció de riscs laborals

Quadre II-45. Accidents en jornada laboral amb baixa a les Illes Balears segons el grau de lesió (2008-2018) 416

Quadre II-46. Accidents en jornada laboral amb baixa a les Illes Balears per sector econòmic i gravetat (2017-2018). 416

Quadre II-47. Índex d'incidència dels accidents en jornada laboral amb baixa per comunitat autònoma (2015-2018) 417

Quadre II-48. Accidents en jornada laboral amb baixa a les Illes Balears per illa (2008-2018). 417

Capítol III. Qualitat de vida i estat del benestar

1. La població de les Illes Balears

Quadre III-1.1. Població segons comunitat autònoma de residència (2012-2018) 435

Quadre III-1.2. Edat mitjana de maternitat a Espanya i a les Illes Balears (1980-2017). 438

Quadre III-1.3. Evolució del nombre mitjà de fills per dona a Espanya i a les Illes Balears (1980-2017) 438

Quadre III-1.4. Evolució dels naixements a les Illes Balears per principals àrees de nacionalitat de la mare, per aportació al total de natalitat (2007-2017) 439

Quadre III-1.5. Evolució de les taxes d'interrupció voluntària de l'embaràs per residència de la mare a les Illes Balears i Espanya. 2011-2017 440

Quadre III-1.6. Evolució de les taxes de nupcialitat en matrimonis entre cònjuges de diferent sexe per comunitat autònoma (1975-2017). 440

Quadre III-1.7. Matrimonis amb cònjuges de diferent sexe segons composició de les nacionalitats dels contraents a les Illes Balears (1986-2017). 442

Quadre III-1.8. Dissolucions del matrimoni a Espanya i les Illes Balears (2007-2017) . . . 442

Quadre III-1.9. Matrimonis entre cònjuges del mateix sexe a les Illes Balears (2007-2017). 442

Quadre III-1.10. Evolució de les taxes estandarditzades de defunció a Espanya i a les Illes Balears (2001, 2008, 2017). 442

Quadre III-1.11. Taxes estandarditzades d'APVP i defuncions per causes externes a Espanya i les Illes Balears (2017) 443

Quadre III-1.12. Defuncions a les Illes Balears segons els grups d'edat i el sexe (2017) 444

Quadre III-1.13. Indicadors de població de les Balears per illes segons la revisió del padró de l'1 de gener de 2018. 448

Quadre III-1.14. Projecció de població resident a les Illes Balears l'1 de gener per sexes (2018-2033) 450

Quadre III-1.15. Projeccions de la població a les Illes Balears (2018-2032). 450

Quadre III-1.16. Projeccions de l'índex de pressió humana (IPH) a les Balears per illes (fins al 2030) 452

2. Benestar econòmic, distribució renda i pobresa

Quadre III-2.1. Evolució dels ingressos a les Illes Balears (2014-2018). 457

Quadre III-2.2. Indicadors de desigualtat de rendes per comunitats autònomes (2017) 457

Quadre III-2.3. Índexs de desigualtat i risc de pobresa a la Unió Europea (2017) 458

Quadre III-2.4. Taxa de risc de pobresa per comunitats autònomes (2017) 459

4. Salut, qualitat de vida i serveis sanitaris

Quadre III-4.1. Centres, serveis i establiments sanitaris de les Illes Balears (2019) 490

Quadre III-4.2. Hospitals a les Illes Balears (2019). 491

Quadre III-4.3. Dotació dels equips d'alta tecnologia dels hospitals de les Illes Balears per finalitat assistencial i dependència (2019) 492

Quadre III-4.4. Principals dades d'activitat en els sistemes públic i privat d'atenció especialitzada a les Illes Balears per àrees (2017) 494

Quadre III-4.5. Activitat total d'atenció primària IB-Salut (2011-2018). 495

Quadre III-4.6. Despesa sanitària pública consolidada segons la comunitat autònoma (2017) 498

Quadre III-4.7. Grans grups diagnòstics dels hospitals públics CAIB (2013-2018) 506

Quadre III-4.8. Taxa de natalitat de 1.000 nascuts vius a les Illes Balears i a Espanya (2010-2017) 507

Quadre III-4.9. Percentatge de nascuts de mares menors de 20 anys a les Illes Balears i a Espanya (2010-2016) 507

Quadre III-4.10. Percentatge de nounats a terme amb baix pes < 2.500 grams a les Illes Balears i a Espanya (2010-2016) 508

Quadre III-4.11. Naixements a les Illes Balears i a Espanya segons el pes en néixer (2014-2017) 508

Quadre III-4.12. Acreditació d'activitats de formació continuada per part de la Comissió de Formació Continuada de les Professions Sanitàries de les Illes Balears (2015-2018) 509

Quadre III-4.13. Evolució dels resultats d'indicadors de producció científica a l'Institut d'Investigació Sanitària de les Illes Balears (IdISBa) des que es va crear el 2014 (2014-2018). 510

5. Educació

Quadre III-5.1. Alumnat matriculat en ensenyaments de règim general per nivells educatius (2011-2017) 527

Quadre III-5.2. Alumnat matriculat en ensenyaments de règim especial i ensenyament (2011-2017) 528

Quadre III-5.3. Alumnat matriculat en educació d'adults i en educació a distància per ensenyament (2012-2016). 529

Quadre III-5.4. Percentatge d'alumnat estranger en ensenyaments de règim general no universitaris per nivells, titularitat dels centres i comunitats autònomes (2016-17). 530

Quadre III-5.5. Percentatge d'alumnat estranger en ensenyaments de règim general no universitaris a les Illes Balears per nivells i titularitat dels centres (2012-2016). 531

Quadre III-5.6. Variació de l'alumnat estranger en els ensenyaments no universitaris (2006, 2011, 2016). 532

Quadre III-5.7. Professorat d'EE de règim general i EE de règim especial per titularitat del centre (2011-2017). 532

Quadre III-5.8. Mitjana d'alumnes per professor en equivalents a temps complet als ensenyaments de règim general no universitaris per tipus de centre i titularitat (2012-2016). 532

Quadre III-5.9. Alumnat dels ensenyament de règim general no universitari de l'administració educativa per unitat i tipologia de centres (2011-2016) 533

Quadre III-5.10. Esperança de vida escolar en el sistema educatiu als 6 anys (1) (2012-2016) 534

Quadre III-5.11. Taxes netes d'escolarització en edats postobligatòries en el sistema educatiu i formatiu (1) (2012-2016) 534

Quadre III-5.12. Taxes d'idoneïtat als 8, 10, 12, 14 i 15 anys (2012-2016) 535

Quadre III-5.13. Percentatge d'alumnes repetidors d'educació primària en el darrer curs per sexe (2012-2016) 536

Quadre III-5.14. Percentatge d'alumnes repetidors d'educació primària per curs, titularitat/finançament i sexe (2016/2017) 536

Quadre III-5.15. Taxa bruta de població que es gradua a les Illes Balears i Espanya per cada ensenyament-titulació (2006, 2011, 2015) 536

Quadre III-5.16. Població de 18 a 24 anys que no ha completat el nivell d'educació secundària de segona etapa i no continua cap tipus d'educació o formació (1), per comunitats autònomes (2007, 2012, 2017) 537

Quadre III-5.17. Percentatge de població de 20 a 24 anys que ha assolit almenys el nivell d'educació secundària de segona etapa (2007, 2012, 2017) 538

Quadre III-5.18. Nivell de formació de la població per grups d'edat i sexe (2012, 2016, 2017) 538

Quadre III-5.19. Despesa pública 539

Quadre III-5.20. Percentatge d'alumnes becats i import mitjà per becari a batxillerat i formació professional (2011-2016) (en euros) per alumne en ensenyament no universitari (2011-2016) 539

Quadre III-5.21. Evolució del total d'alumnat matriculat a la UIB per curs acadèmic (2011, 2014, 2018) 540

Quadre III-5.22. Evolució de la taxa d'universitaris matriculats a la UIB per curs acadèmic (2011, 2014, 2018) 540

Quadre III-5.23. Càrrega docent en crèdits del professorat de la UIB per curs acadèmic (2011, 2014, 2018) 544

Quadre III-5.24. Professorat a temps complet a la UIB per curs acadèmic (2011, 2014, 2018) 544

Quadre III-5.25. Ràtio d'alumnes/professor a la UIB per curs acadèmic (2011, 2014, 2018) 544

Quadre III-5.26. Personal d'administració i serveis a la UIB per curs acadèmic (2011, 2014, 2018) 545

Quadre III-5.27. Ràtio de professors/PAS a la UIB per curs acadèmic (2011, 2014, 2018) 545

Quadre III-5.28. La UIB en el rànquing del centre de classificació universitària mundial (CWUR) (rànquing entre les mil primeres) (2014, 2018) 545

Quadre III-5.29. Alumnat de la UOC per tipus de titulació i curs acadèmic (2013, 2017) 546

Quadre III-5.30. Alumnat de la UOC de nova incorporació per trams d'edat i curs acadèmic (2013, 2017) 546

Quadre III-5.31. Percentatge d'alumnes de la UOC de nova incorporació i per curs acadèmic (2013, 2017) 546

Quadre III-5.32. Estudis oferts per la UOC per curs acadèmic (2013, 2017) 546

Quadre III-5.33. Evolució d'alumnes de la UNED per curs (2012-2016). 547

Quadre III-5.34. Oferta formativa de la UNED per curs acadèmic (2012, 2016). 547

Quadre III-5.35. Nombre d'estudiants a la UNED per illes i estudis el curs 2012-2013 . . 547

Quadre III-5.36. Nombre d'estudiants a la UNED per illes i estudis el curs 2017-2018 . . 547

Quadre III-5.37. Alumnes de la UNED per sexes, trams d'edat i estudis (2012, 2017) . . 548

Quadre III-5.38. Nombre d'estudiants de grau al CSAG per tipus de graus el curs 2016-2017 549

Quadre III–5.39. Nombre d'estudiants de postgrau del CSAG el curs 2016–2017. 549

6. Els serveis socials

Quadre III-6.1. Despesa social de les Illes Balears i Espanya per components (2008-2017). 565

7. El sistema de promoció de l'autonomia personal i d'atenció a la dependència

Quadre III-7.1. Distribució percentual de serveis i prestacions PIA a les Balears per illes (2017-2018) 591

8. Habitatge

Quadre III-8.1. Esforç per accedir a l'habitatge a les Illes Balears i Espanya per tipus d'habitatge (2016-2017) 600

9. Justícia

Quadre III-9.1. Indicadors clau de la l'administració de justícia a les comunitats autònomes (2017-2018) 613

Quadre III-9.2. Activitat i mesures de protecció a les víctimes dels jutjats de violència contra la dona de Palma (2017-2018). 614

Quadre III-9.3. Delictes a les Illes Balears per tipus (2017-2018). 614

10. Llengua i cultura

Quadre III-10.1. Ús de la llengua catalana en els exàmens de selectivitat a les Balears per illes (2005-2018) 630

Quadre III-10.2. Distribució de la despesa en cultura a les Illes Balears per administració i tipus d'actuació (en euros) (2016). 632

Gràfics

Capítol I. Panorama econòmic

1. El panorama econòmic de les Illes Balears

Gràfic I-1.1. Evolució de la variació del VAB a preus constants en milers d'euros a les Illes Balears per sectors econòmics (2004-2018) (Base 2004) 36

Gràfic I-1.2. Evolució de la taxa de variació acumulativa del VAB a preus constants en milers d'euros a les Illes Balears per sectors econòmics (2004-2018) (Base 2004=100). 37

Gràfic I-1.3. Evolució de les taxes de variació del PIB. Volum encadenat (2014-2018) (Base 2010) 38

Gràfic I-1.4. Evolució de la variació del VAB a preus constants en milers d'euros a les Illes Balears per illa (2004-2018) (Base 2004) 39

Gràfic I-1.5. Evolució de la taxa de variació acumulativa del VAB a preus constants en milers d'euros a les Illes Balears per illa (2004-2018) (Base 2004=100). 40

Gràfic I-1.6. % de variació anual 2008-2013 del VAB a preus constants per comunitats autònomes 41

Gràfic I-1.7. % de variació anual 2014-2018 del VAB a preus constants per comunitats autònomes 41

Gràfic I-1.8. % de variació anual 2018 del VAB a preus constants per comunitats autònomes. 42

Gràfic I-1.9. % de variació anual 2008-2013 del VAB del sector agrari a preus constants per comunitats autònomes 43

Gràfic I-1.10. % de variació anual 2014-2018 del VAB del sector agrari a preus constants per comunitats autònomes 43

Gràfic I-1.11. % de variació anual 2018 del VAB del sector agrari a preus constants per comunitats autònomes 44

Gràfic I-1.12. % de variació anual 2008-2013 del VAB del sector de la indústria a preus constants per comunitats autònomes. 45

Gràfic I-1.13. % de variació anual 2014-2018 del VAB del sector de la indústria a preus constants per comunitats autònomes. 45

Gràfic I-1.14. % de variació anual 2018 del VAB del sector de la indústria a preus constants per comunitats autònomes 46

Gràfic I-1.15. % de variació anual 2008-2013 del VAB del sector de la construcció a preus constants per comunitats autònomes. 47

Gràfic I-1.16. % de variació anual 2014-2018 del VAB del sector de la construcció a preus constants per comunitats autònomes. 47

Gràfic I-1.17. % de variació anual 2018 del VAB del sector de la construcció a preus constants per comunitats autònomes 48

Gràfic I-1.18. % de variació anual 2008-2013 del VAB del sector de serveis a preus constants per comunitats autònomes 49

Gràfic I-1.19. % de variació anual 2014-2018 del VAB del sector de serveis a preus constants per comunitats autònomes 49

Gràfic I-1.20. % de variació anual 2018 del VAB del sector de serveis a preus constants per comunitats autònomes 50

Gràfic I-1.21. % de variació anual 2008-2013 del VAB del sector de serveis predominantment de mercat a preus constants per comunitats autònomes. 50

Gràfic I-1.22. % de variació anual 2014-2018 del VAB del sector de serveis predominantment de mercat a preus constants per comunitats autònomes. 52

Gràfic I-1.23. % de variació anual 2018 del VAB del sector de serveis predominantment de mercat a preus constants per comunitats autònomes. 52

Gràfic I-1.24. % de variació anual 2008-2013 del VAB del sector de serveis predominantment de no mercat a preus constants per comunitats autònomes 54

Gràfic I-1.25. % de variació anual 2014-2018 del VAB del sector de serveis predominantment de no mercat a preus constants per comunitats autònomes 54

Gràfic I-1.26. % de variació anual 2018 del VAB del sector de serveis predominantment de no mercat a preus constants per comunitats autònomes 55

Gràfic I-1.27. Taxa de creixement 2018/2017 de l'IPC per comunitats autònomes. 55

Gràfic I-1.28. Diferència de la taxa de creixement de l'IPC d'Espanya i les Balears per grups (2018) (Base 2016) 59

Gràfic I-1.29. PIB per capita en euros per comunitats autònomes (2018) 60

Gràfic I-1.30. % de variació anual 2008-2013 del PIB per capita a preus constants per comunitats autònomes 61

Gràfic I-1.31. % de variació anual 2014-2018 del PIB per capita a preus constants per comunitats autònomes 61

Gràfic I-1.32. Previsió del percentatge de variació anual 2018 del PIB per capita a preus constants per comunitats autònomes. 62

Gràfic I-1.33. Previsió del percentatge de variació anual 2019 del PIB per capita a preus constants per comunitats autònomes. 62

Gràfic I-1.34. % de variació anual 2008-2013 de la productivitat per ocupat a preus constants per comunitats autònomes 63

Gràfic I-1.35. % de variació anual 2014-2018 de la productivitat per ocupat a preus constants per comunitats autònomes 64

Gràfic I-1.36. % de variació anual 2018 de la productivitat per ocupat a preus constants per comunitats autònomes 64

Gràfic I-1.37. Previsió del percentatge de variació anual 2019 de la productivitat per ocupat a preus constants per comunitats autònomes. 65

Gràfic I-1.38. % de variació anual 2008-2013 de la taxa d'ocupació de la població resident per comunitats autònomes 66

Gràfic I-1.39. % de variació anual 2014-2018 de la taxa d'ocupació de la població resident per comunitats autònomes 66

Gràfic I-1.40. Previsió del percentatge de variació anual 2018 de la taxa d'ocupació de la població resident per comunitats autònomes 67

Gràfic I-1.41. Previsió del percentatge de variació anual 2019 de la taxa d'ocupació de la població resident per comunitats autònomes 67

Gràfic I-1.42. Previsions de creixement del PIB per comunitats autònomes (% de variació anual) (2008-2013) 68

Gràfic I-1.43. Previsions de creixement del PIB per comunitats autònomes (% de variació anual) (2014-2018) 68

Gràfic I-1.44. Previsions de creixement del PIB per comunitats autònomes (% de variació anual) (2018) 69

Gràfic I-1.45. Previsions de creixement del PIB per comunitats autònomes (% de variació anual) (2019) 69

3. Indústria i energía

Gràfic I-3.1. Evolució del VAB de la indústria, pes i llocs de feina en la indústria sobre el total de les Illes Balears (2014-2018) 105

Gràfic I-3.2. Índex de producció industrial (IPI) a les Illes Balears i Espanya (base 2015) (2014-2018) 105

Gràfic I-3.3. Evolució de l'índex de preus industrials (IPRI) a Espanya i a les Illes Balears (Base 2015) (2014-2018) 105

Gràfic I-3.4. Taxa interanual centrada del principal consum de productes petrolífers (tones) a les Illes Balears (1997-2018) 110

4. Construcció

Gràfic I-4.1. Percentatge de variació de l'indicador global d'activitat en el sector de la construcció (1992-2018) 118

Gràfic I-4.2. Evolució de la taxa d'atur (2007-2018) 119

Gràfic I-4.3. Licitació oficial en milers d'euros (2011-2018) 120

Gràfic I-4.4. Habitatges lliures a les Illes Balears (2006-2018) 121

Gràfic I-4.5. Habitatges protegits a les Illes Balears (2006-2018) 122

5. El sector de serveis

Gràfic I-5.1. Evolució del VAB del sector de serveis a les Illes Balears (% var. interanual) (2007-2018) 129

Gràfic I-5.2. Evolució del VAB dels serveis a les Illes Balears per grup d'activitat (% de var. interanual) (2012-2018) 129

6. Turisme

Gràfic I-6.1. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement dels turistes respecte a Espanya per CA competidores (2017-2018) 144

Gràfic I-6.2. Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana-baixa sobre el total per CA competidores (2017-2018) 144

Gràfic I-6.3. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les estades respecte a les Illes Balears (2017-2018). 144

Gràfic I-6.4. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la estada mitjana respecte a les Illes Balears (2017-2018). 146

Gràfic I-6.5. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels turistes respecte a les Illes Balears (2017-2018). 146

Gràfic I-6.6. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement dels turistes, estades i estada mitjana respecte al total per país de residència (2017-2018). . 148

Gràfic I-6.7. Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes i estades, i del creixement de l'estada mitjana de la temporada mitjana-baixa a les Illes Balears per país de residència (2017-2018) 148

Gràfic I-6.8. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les estades respecte a les Illes Balears (2017-2018). 150

Gràfic I-6.9. Diferències en punts percentuals de l'increment del pes de les estades de la temporada mitjana-baixa sobre el total per illes (2017-2018). 150

Gràfic I-6.10. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les estades mitjanes dels turistes respecte a les Illes Balears (2017-2018) 152

Gràfic I-6.11. Diferències en punts percentuals de l'increment del pes de les taxes de creixement de les estades mitjanes dels turistes de la temporada mitjana-baixa sobre el total del les Illes Balears (2017-2018) 152

Gràfic I-6.12. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels turistes respecte a les Illes Balears (2017-2018). 154

Gràfic I-6.13. Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana-baixa sobre el total per illes (2017-2018). 154

Gràfic I-6.14. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement dels turistes estrangers respecte al total de les Illes Balears per país de residència (2017-2018). 155

Gràfic I-6.15. Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes estrangers de la temporada mitjana-baixa sobre el total per país de residència (2017-2018). 155

Gràfic I-6.16. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement dels turistes respecte a les Illes Balears per país de residència i tipus d'alotjament (2017-2018) 156

Gràfic I-6.17. Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana-baixa sobre el total per país de residència i tipus d'alotjament (2017-2018). 156

Gràfic I-6.18. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels turistes respecte a les Illes Balears per tipus d'allotjament (2017-2018). 157

Gràfic I-6.19. Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana-baixa sobre el total per illes i tipus d'allotjament (2017-2018). . 157

Gràfic I-6.20. Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana-baixa sobre el total per illa i motiu principal del viatge (2017-2018) 164

Gràfic I-6.21. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels turistes respecte a Illes Balears per motiu principal del viatge (2017-2018) 164

Gràfic I-6.22. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement dels turistes respecte a les Illes Balears per país de residència i forma d'organització del viatge (2017-2018). 165

Gràfic I-6.23. Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana-baixa sobre el total per illes i forma d'organització del viatge (2017-2018) 165

Gràfic I-6.24. Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana-baixa sobre el total per país de residència i forma d'organització del viatge (2017-2018) 166

Gràfic I-6.25. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels turistes respecte a les Illes Balears per forma d'organització del viatge (2017-2018) 166

Gràfic I-6.26. Diferències en punts percentuals de l'increment en hotels de les Illes Balears del pes dels turistes i estades, i creixement de l'estada mitjana de la temporada mitjana-baixa per país de residència (2017-2018) 167

Gràfic I-6.27. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les estades en hotels respecte a les Illes Balears per país de residència (2017-2018) . . 167

Gràfic I-6.28. Diferències en punts percentuals de l'increment en hotels de Mallorca del pes dels turistes i estades, i creixement de l'estada mitjana de la temporada mitjana-baixa per país de residència (2017-2018) 168

Gràfic I-6.29. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la estada mitjana en hotels respecte a les Illes Balears per país de residència (2017-2018) 168

Gràfic I-6.30. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels turistes en hotels respecte a les Illes Balears per país de residència (2017-2018). . 169

Gràfic I-6.31. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la despesa turística respecte a les Illes Balears (2017-2018) 179

Gràfic I-6.32. Diferències en punts percentuals de l'increment del pes de la despesa turística de la temporada mitjana-baixa sobre el total per illes (2017-2018). 179

Gràfic I-6.33. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de la despesa de turistes respecte al total per origen de residència (2017-2018). 180

Gràfic I-6.34. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de la despesa de turistes respecte al total per país de residència (2017-2018) 180

Gràfic I-6.35. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de la despesa turística respecte a Espanya per comunitats autònomes (2017-2018) 182

Gràfic I-6.36. Percentatge de despesa total dels turistes internacionals per comunitat autònoma de destinació principal (2018) (Base 100 = Espanya). 182

Gràfic I-6.37. Evolució de la rendibilitat (euros) del sector hoteler a les Illes Balears (2008-2018). 183

Gràfic I-6.38. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la rendibilitat del turisme respecte a les Illes Balears (2017-2018) 184

Gràfic I-6.39. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la rendibilitat del turisme respecte a les Illes Balears en temporada mitjana-alta (2017-2018). 184

Gràfic I-6.40. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la rendibilitat del turisme respecte a les Illes Balears en temporada mitjana-baixa (2017-2018). 184

Gràfic I-6.41. Tarifa mitjana diària del sector hoteler per comunitats autònomes (euros) (2017-2018) (Base Espanya = 100) 186

Gràfic I-6.42. Evolució de l'índex de preus de l'oferta turística a les Illes Balears (2008-2018) 186

Gràfic I-6.43. Percentatge de planta oberta i grau d'ocupació de l'oferta hotelera a les Illes Balears (2008-2018). 187

Gràfic I-6.44. Percentatge de planta oberta i grau d'ocupació de l'oferta hotelera a Mallorca (2008-2018) 187

Gràfic I-6.45. Percentatge de planta oberta i grau d'ocupació de l'oferta hotelera a Menorca (2008-2018) 187

Gràfic I-6.46. Percentatge de planta oberta i grau d'ocupació de l'oferta hotelera a Eivissa-Formentera (2008-2018). 187

Gràfic I-6.47. Percentatge d'empreses actives en el sector turístic a les Illes Balears per activitat econòmica (2017-2018). 188

Gràfic I-6.48. Percentatge de locals actius en el sector turístic a les Illes Balears per activitat econòmica (2017-2018) 188

Gràfic I-6.49. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de les empreses i locals actius en el sector turístic a les Illes Balears respecte al total per activitat econòmica (2017-2018) 188

Gràfic I-6.50. Empreses actives en el sector turístic a les Illes Balears per estrat d'assalariats (2018) 189

Gràfic I-6.51. Locals actius en el sector turístic a les Illes Balears per estrat d'assalariats (2018) 189

Gràfic I-6.52. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de les empreses i dels locals actius en el sector turístic a les Illes Balears respecte al total per estrats d'assalariats (2017-2018) 189

Gràfic I-6.53. Empreses d'alta en la Seguretat Social a les Illes Balears per sector d'activitat (2018) 190

Gràfic I-6.54. Empreses d'alta en la Seguretat Social a Mallorca per sector d'activitat (2018) 190

Gràfic I-6.55. Empreses d'alta en la Seguretat Social a Menorca per sector d'activitat (2018) 190

Gràfic I-6.56. Empreses d'alta en la Seguretat Social a Eivissa per sector d'activitat (2018) 191

Gràfic I-6.57. Empreses d'alta en la Seguretat Social a Formentera per sector d'activitat (2018) 191

Gràfic I-6.58. Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les empreses d'alta en la Seguretat Social respecte a les Illes Balears per sector d'activitat (2017-2018) 192

8. Sector transport

Gràfic I-8.1. Distribució d'ingressos per subsector (2016) 207

Gràfic I-8.2. Nombre total de passatgers per via aèria a les Balearrs per illes (2009-2018) 212

Gràfic I-8.3. Nombre total de passatgers per via marítima a les Balearrs per illes (2009-2018) 213

Gràfic I-8.4. Mercaderies (en milers de tones) als ports de Palma, Alcúdia, Maó, Eivissa i la Savina (2009-2017) 213

Gràfic I-8.5. Tipus de propulsió dels turismes matriculats a les Illes Balears (2018) 214

9. Institucions financeres

Gràfic I-9.1a. Volum de crèdit (milions d'euros) (1998-2018) 224

Gràfic I-9.1b. Taxa de creixement del crèdit (1998-2018) 224

Gràfic I-9.1c. Import mitjà per titular (euros) (1998-2018) 225

Gràfic I-9.2. Crèdit total en relació amb el PIB (2011-2018) 225

Gràfic I-9.3. Distribució del cost de l'endeutament per cost del finançament (2016-2017) 226

Gràfic I-9.4. Distribució de l'endeutament per sector econòmic (2016-2017) 227

Gràfic I-9.5. Composició del deute segons el PDE (desembre de 2018) 227

Gràfic I-9.6. Evolució del nombre d'oficines (1998-2018) 228

Gràfic I-9.7a. Nombre d'empreses que amplien capital (2011-2018) 228

Gràfic I-9.7b. Volum d'ampliacions de capital (millons d'euros) (2011-2018) 229

Gràfic I-9.7c. Volum mitjà d'ampliació de capital (milers d'euros) (2011-2018). 229

10. Administracions públiques i càrrega fiscal

Gràfic I-10.1. Evolució del pressupost de la CAIB i percentatge de variació interanual (2001-2019) 240

Gràfic I-10.2. Càrrega fiscal per administracions a les Illes Balears (2018) 252

Gràfic I-10.3. Pressió fiscal per CA: diferència respecte a la mitjana nacional en punts percentuals (2018) 254

11. Medi Ambient

Gràfic I-11.1. Precipitació mensual (L/m2) (2018). 261

Gràfic I-11.2. Evolució de les precipitacions anuals (L/m2) (2008-2018) 262

Gràfic I-11.3. Anomalia relativa mensual a les Illes Balears (%) (2018) 262

Gràfic I-11.4. Evolució interanual de l'SPI a les Illes Balears (%) (2008-2018). 263

Gràfic I-11.5. Temperatura mitjana mensual (ºC) (2018). 264

Gràfic I-11.6. Evolució de la temperatura mitjana anual (ºC) (2008-2018) 265

Gràfic I-11.7. Evolució dels gasos acidificadors (tones) (2007-2017) 267

Gràfic I-11.8. Evolució dels gasos precursors de l'ozó (tones) (2007-2017). 268

Gràfic I-11.9. Evolució de les emissions de gasos d'efecte hivernacle (CO2 eq kt) (2007-2017). 268

Gràfic I-11.10. Emissions de CO2 eq a les Illes Balears per sector d'activitat (kt) (2007-2017). 269

Gràfic I-11.11. Evolució mensual de les reserves hídriques per illes (%) (2018) 269

Gràfic I-11.12. Evolució interanual de les reserves hídriques a les Balears (%) (2008-2018). 270

Gràfic I-11.13. Variació interanual per mesos a les Illes Balears (%) (2017-2018) 271

Gràfic I-11.14. Aigua dessalada sobre el total de les Illes Balears (%) (2018) 271

Gràfic I-11.15. Evolució mensual de l'aigua dessalada (m3) a les Illes Balears per illes (2018) 272

Gràfic I-11.16. Evolució interanual de l'aigua dessalada (m3) (2000-2018) 272

Gràfic I-11.17. Índex de sequera hidrològica a les Illes Balears per illes (2018). 273

Gràfic I-11.18. Evolució interanual de l'índex sequera hidrològica a Mallorca i Menorca (2008-2018). 274

Gràfic I-11.19. Evolució interanual de l'índex sequera hidrològica a Eivissa i Formentera (2008-2018) 274

Gràfic I-11.20. Nombre de sinistres (2018) 279

Gràfic I-11.21. Evolució interanual del nombre de sinistres (2001-2018) 279

Gràfic I-11.22. Superfície cremada (ha) a les Illes Balears (2018) 279

Gràfic I-11.23. Evolució interanual de la superfície cremada (2009-2018) 280

Gràfic I-11.24. Causes dels sinistres (2018) 280

Gràfic I-11.25. Aprofitament forestal a les Illes Balears per illes (2018) 281

Gràfic I-11.26. Evolució interanual de l'aprofitament forestal a les Balears (2008-2018). 282

Gràfic I-11.27. Evolució dels positius de Xylella fastidiosa a les Balears per illes (2017-2018). 282

Gràfic I-11.28. Comparatives de les mostres rebudes i els positius de Xylella fastidiosa a les Balears per illes (2018). 282

Gràfic I-11.29. Ubicació de mostres positives a les Balears a final del 2018 283

Gràfic I-11.30. Superfície Xarxa Natura 2000 (hectàrees) amb gestió autonòmica a les Balears per illes (2018). 285

Gràfic I-11.31. Neteja de litoral per illes (2018). 286

Gràfic I-11.32. Tipus de residu (2018). 287

Gràfic I-11.33. Neteja de litoral interanual (kg) (2004-2018) 287

Gràfic I-11.34. Recollida de residus a les Balears per illes (2018) 288

Gràfic I-11.35. Recollida de residus a les Balears per tipus de residu (2018). 288

Gràfic I-11.36. Qualificació de les aigües de bany (2018). 289

Gràfic I-11.37. Evolució de la qualitat de les aigües de bany (%) (2011-2018). 289

Gràfic I-11.38. Evolució dels abocaments a les Illes Balears (2014-2018) 290

Gràfic I-11.39. Inventari de les conduccions d'abocament a les Balears (2018). 290

Gràfic I-11.40. Consum energètic a les Illes Balears (tep) (2016-2017) 293

Gràfic I-11.41. Distribució del consum energètic a les Illes Balears (2017) 293
Gràfic I-11.42. Variació interanual del consum energètic (tep) (2007-2017) 293
Gràfic I-11.43. Producció mensual bruta (MWh) a les Balears per illes (2017) 294
Gràfic I-11.44. Variació interval a les Illes Balears (%) (2016-2017) 294
Gràfic I-11.45. Energia solar, col·lectors tèrmics, a les Illes Balears (m2) (2007-2017) . . 294
Gràfic I-11.46. Evolució de les energies renovables (tep) (2007-2017) 295
Gràfic I-11.47. Consum final d'energia elèctrica per illes (MWh) (2018) 295
Gràfic I-11.48. Consum final d'energia elèctrica per sectors (MWh) (2017) 296
Gràfic I-11.49. Evolució de les autoritzacions i les decalaracions responsables (2014-2018) 296
Gràfic I-11.50. Evolució dels expedients favorables a Mallorca (2008-2018) 296
Gràfic I-11.51. Expedients de declaració d'interès general (2010-2018) 297
Gràfic I-11.52. Evolució de la disciplina urbanística a les Illes Balears (2010-2018) 297
Gràfic I-11.53. Autoritzacions d'obres en ZSP a les Illes Balears per illes (2017-2018) . . 298
Gràfic I-11.54. Evolució mensual de la recollida de residus a Mallorca (tones) (2017-2018) 301
Gràfic I-11.55. Evolució interanual de la recollida de residus a Mallorca (tones) (2010-2018) 302
Gràfic I-11.56. Recollida selectiva a Mallorca (2018) 302
Gràfic I-11.57. Evolució mensual de la recollida selectiva a Mallorca (tones) (2018) 302
Gràfic I-11.58. Evolució interanual de la recollida selectiva a Mallorca (tones) (2010-2018) 303
Gràfic I-11.59. Variació mensual de la recollida de residus a Menorca (tones) (2018) . . . 303
Gràfic I-11.60. Recollida selectiva a Menorca (2018) 304
Gràfic I-11.61. Evolució mensual de la recollida selectiva a Menorca (tones) (2018) 304
Gràfic I-11.62. Evolució interanual de la recollida selectiva a Menorca (tones) (2010-2018) 304
Gràfic I-11.63. Evolució mensual de la recollida de residus a Eivissa (tones) (2017-2018) 305
Gràfic I-11.64. Evolució interanual de la recollida de residus a Eivissa (tones) (2010-2018) 305
Gràfic I-11.65. Recollida selectiva a Eivissa (2018) 306
Gràfic I-11.66. Variació mensual de la recollida selectiva a Eivissa (tones) (2018) 306

Gràfic I-11.67. Evolució interanual de la recollida selectiva a Eivissa (tones) (2010-2018) 306

Gràfic I-11.68. Evolució mensual de la recollida de residus a Formentera (tones) (2018) 307

Gràfic I-11.69. Recollida selectiva a Formentera (2018) 307

Gràfic I-11.70. Evolució mensual de la recollida selectiva a Formentera (tones) (2018) 308

Gràfic I-11.71. Evolució interanual de la recollida selectiva a Formentera (tones) (2014-2018) 308

Gràfic I-11.72. Evolució interanual dels residus perillosos a les Illes Balears (2010-2017) 309

12. Societat del coneixement i de la informació

Gràfic I-12.1. Evolució de la despesa en R+D a les Illes Balears (milers d'euros) i sobre el PIB (2003-2017) 321

Gràfic I-12.2. Taxa de variació de la despesa en R+D per CA (%) (2016-2017) 322

Gràfic I-12.3. Distribució de la despesa en R+D a les Illes Balears i Espanya (2017) . . . 323

Gràfic I-12.4. Evolució de la despesa en R+D a les Illes Balears (2003-2017) 323

Gràfic I-12.5. Investigadors a les Illes Balears (EDP) (2003-2017) 324

Gràfic I-12.6. Distribució sectorial dels investigadors a les Illes Balears i Espanya (2017) 325

Gràfic I-12.7. Accions especials concedides a las Illes Balears (2017-2019) 330

Gràfic I-12.8. Percentatge d'equipament TIC a les llars de les Illes Balears (2018) 330

Gràfic I-12.9. Principals usos d'internet per part dels ciutadans per motius particulars a les Illes Balears (2018) 331

Gràfic I-12.10. Principals béns i serveis comprats pels ciutadans per motius particulars a les Illes Balears (2018) 331

Gràfic I-12.11. Connexió a internet a les empreses de deu i més treballadors a les Illes Balears (2018) 331

Gràfic I-12.12. Serveis disponibles als webs de les empreses de deu i més treballadors a les Illes Balears (2018) 332

Gràfic I-12.13. Resum d'indicadors TIC a les empreses de menys de deu treballadors a les Illes Balears (2018) 332

13. Economia social i solidària

Gràfic I-13.1. Distribució del nombre de cooperatives i societats laborals per comunitats autònomes (mitjana 2018) 346

Gràfic I-13.2. Nombre de treballadors de cooperatives i societats laborals per comunitats autònomes (2018) . . . 346

Gràfic I-13.3. Cooperatives per tipus d'activitat a Espanya i a les Illes Balears (mitjana 2018) . . . 347

Gràfic I-13.4. Nombre de treballadors de les societats laborals per tipus d'activitat a Espanya i Illes Balears (Mitjana 2018) . . . 347

Gràfic I-13.5. Societats laborals per tipus d'activitat a Espanya i a les Illes Balears (Mitjana 2018) . . . 348

Gràfic I-13.6. Cooperatives a Mallorca per tipus (2018) . . . 348

Gràfic I-13.7. Cooperatives a Menorca per tipus (2018) . . . 349

Gràfic I-13.8. Cooperatives a Eivissa per tipus (2018) . . . 349

Gràfic I-13.9. Cooperatives a les Illes Balears per tipus (2018) . . . 350

Gràfic I-13.10. Mapa de les cooperatives a les Illes Balears per municipis (31 de desembre de 2018) . . . 350

Gràfic I-13.11. Evolució de les societats laborals donades d'alta a les Illes Balears (1998-2018) . . . 351

Capítol II. Mercat de treball i polítiques d'ocupació

1. Panorama general del mercat de treball

Gràfic II-1. Estructura del mercat de treball a les Illes Balears (mitjanes anuals 2018) (variació interanual) . . . 369

2. Anàlisi del mercat de treball de les Illes Balears

Gràfic II-2. Índex de rotació: nombre de contractes temporals dividit per persones contractades amb contracte temporal (2009-2018) . . . 389

Gràfic II-3. Variació interanual de l'ICLIB desestacionalitzat i de l'IPC a les Illes Balears per trimestres (2011-2018) . . . 391

Capítol III. Qualitat de vida i estat del benestar

1. La població de les Illes Balears

Gràfic III-1.1. Població segons el lloc de naixement. Revisió del padró 2012 . . . 436

Gràfic III-1.2. Població segons el lloc de naixement. Revisió del padró 2018 . . . 436

Gràfic III-1.3. Evolució del balanç migratori a les Illes Balears (1995-2017) . . . 436

Gràfic III-1.4. Distribució de la població estrangera segons la nacionalitat. Revisió padró de l'1 de gener de 2018 . . . 437

Gràfic III-1.5. Piràmide segons el lloc de naixement. Revisió del padró de l'1 de gener de 2018 437

Gràfic III-1.6. Evolució dels naixements a les Illes Balears (2000-2017) 438

Gràfic III-1.7. Percentatge de nascuts de mare no casada d'Espanya i de les Illes Balears (1976-2017) 439

Gràfic III-1.8. Taxa d'interrupció voluntària de l'embaràs per CA de residència (2017). . . 440

Gràfic III-1.9. Evolució dels matrimonis entre cònjuges de diferent sexe segons la forma de celebració (2000-2017) 441

Gràfic III-1.10. Evolució de l'edat mitjana al primer matrimoni a Espanya i a les Illes Balears per sexe (1990-2017). 441

Gràfic III-1.11. Taxes de creixement vegetatiu per 1.000 (1990-2017) 443

Gràfic III-1.12. Evolució de la taxa de mortalitat infantil a Espanya i a les Illes Balears (1990-2017). 444

Gràfic III-1.13. Població nascuda a l'estranger. Illes Balears, revisió del padró 1/01/2018. 448

Gràfic III-1.14. Evolució dels moviments migratoris de les Illes Balears per procedència.Illes Balears (2003-2017) 449

Gràfic III-1.15. Població estrangera per país de nacionalitat més freqüent a les Illes Balears. Revisió del padró de l'1 de gener de 2018 450

Gràfic III-1.16. Evolució de les taxes del balanç vegetatiu d'Espanya i de les Illes Balears (1990-2017) 451

2. Benestar econòmic, distribució renda i pobresa

Gràfic III-2.1. Evolució de l'índex de Gini a les Illes Balears i a Espanya (2013-2017). . . 458

4. Salut, qualitat de vida i serveis sanitaris

Gràfic III-4.1. Evolució dels llits instal·lats als hospitals de les Illes Balears per titularitat del centre (2012-2017) 492

Gràfic III-4.2. Evolució del personal total en el sistema sanitari de les Illes Balears (2012-2017) 493

Gràfic III-4.3. Evolució dels metges en el sistema sanitari de les Illes Balears (2012-2017). 493

Gràfic III-4.4. Taxa de professionals sanitaris per mil habitants a les Illes Balears (2017) 493

Gràfic III-4.5. Modalitat de la cobertura sanitària (exclusiva) de la població de 15 anys i més per sexes i comunitats autònomes (2014). 496

Gràfic III-4.6. Pressupostos inicials per comunitats autònomes (euros per habitant) (2013-2019). 497

Gràfic III-4.7. Despesa hospitalària per habitant (en euros) a Espanya i a les Balears per titularitat del centre (2012-2017) 499

Gràfic III-4.8. Taxa de mortalitat infantil per 1.000 naixements vius (2013-2017) 507

Gràfic III-4.9. Evolució de l'oferta de places de formació sanitària especialitzada a les Illes Balears (2010-2018). 509

Gràfic III-4.10. Evolució del nombre de protocols avaluats per part del Comitè d'Ètica de la Investigació de les Illes Balears (CEI-IB) (2015-2018). 511

Gràfic III-4.11. De les afirmacions següents, quina expressa millor la seva opinió sobre el funcionament del sistema sanitari al nostre país (2008-2018). Comparativa CAIB i Sistema Nacional de Salut 512

Gràfic III-4.12. Percentatge d'enquestats que considera que ha rebut una atenció bona o molt bona en atenció primària (2008-2018). 513

Gràfic III-4.13. Percentatge d'enquestats que considera que ha rebut una atenció bona o molt bona en la darrera urgència (2008-2018) 513

Gràfic III-4.14. Percentatge d'enquestats que considera que ha rebut una atenció bona o molt bona en hospitalització (2008-2018) 514

Gràfic III-4.15. Percepció de la situació de les llistes d'espera (2008-2018). Comparativa CAIB i Sistema Nacional de Salut 515

8. Habitatge

Gràfic III-8.1. Esforç (nombre d'anys) per accedir a habitatge lliure per comunitats autònomes (2016-2017) 601

Gràfic III-8.2. Esforç (nombre d'anys) per accedir a habitatge nou per comunitats autònomes (2016-2017) 602

Gràfic III-8.3. Esforç (nombre d'anys) per accedir a habitatge de segona mà per comunitats autònomes (2016-2017) 603

10. Llengua i cultura

Gràfic III-10.1. Despesa pública total en cultura de les comunitats autònomes (en milers d'euros) (2016) 631

Gràfic III-10.2. Despesa pública en cultura de les administracions autonòmiques (en milers d'euros) (2016) 631

Gràfic III-10.3. Inversió en cultura per administració a les Illes Balears (en euros) 2016. 632

Gràfic III-10.4. Evolució del nombre d'empreses culturals a les Illes Balears (2015-2018). 633

Gràfic III-10.5. Evolució de l'ocupació en cultura a les Balears. 633

Requadres

Quadres

Requadre I-1. La renda municipal disponible de les llars

Quadre IR-1.1. Renda disponible bruta i per capita per comunitats autònomes (2015) 77

Quadre IR-1.2. Renda disponible bruta a les Balears per illes (milers d'euros) (2012-2015) 78

Quadre IR-1.3. Valor afegit brut a les Balears per illes (milions d'euros) (2008-2016) 78

Quadre IR-1.4. Renda disponible bruta per capita a les Balears per illes (euros) (2012-2015) 79

Quadre IR-1.5. Rànquing de la renda disponible bruta a les Illes balears per municipis de Mallorca (2015) 80

Quadre IR-1.6. Rànquing de la renda disponible bruta a les Illes Balears per municipis de Menorca (2015) 81

Quadre IR-1.7. Rànquing de la renda disponible bruta a les Illes Balears per municipis d'Eivissa i Formentera (2015) 81

Quadre IR-1.8. Compte d'assignació de la renda primària a les Balears per illes (milers d'euros) (2015) 81

Quadre IR-1.9. Compte d'assignació de la renda primària a les Illes Balears per municipis (2015) 82

Quadre IR-1.10. Renda disponible bruta dels municipis més rellevants de les Balears per illes (milers d'euros) (2012 i 2015) 83

Quadre IR-1.11. Renda disponible bruta per capita dels municipis més rellevants de les Balears per illes (euros) (2012 i 2015) 83

Requadre I-3. Sistema de comptes de capital natural per a les Illes Balears

Quadre IR-3.1. Relacions entre els béns naturals, els serveis de què proveeixen i els beneficis que n'obté la societat 315

Quadre IR-3.2. Valor de les captures pesqueres balears segons el preu de mercat (2017) 315

Quadre IR-3.3. Valor de tres serveis ambientals proveïts de posidonia 315

Quadre IR-3.4. Valor dels serveis de lleure de l'actiu de platges i costes (ús directe no consumible) 315

Quadre IR-3.5. Resum amb el valor del flux i de l'estoc d'alguns serveis ambientals il·lustratius de la mar balear 316

Quadre IR-3.6. Taula il·lustrativa a partir de la base de dades del Shape de cartografia 316

Quadre IR-3.7. Taula il·lustrativa a partir de la base de dades del Shape d'estat de conservació 316

Gràfics

Requadre I-1. La renda municipal disponible de les llars

Gràfic IR-1.1. Renda disponible bruta per comunitats autònomes (milers d'euros) (2015) 72

Gràfic IR-1.2. Renda dispnible bruta per capita per comunitats autònomes (euros) (2015) 72

Gràfic IR-1.3. Renda disponible a les Balears per illes (2015) 78

Gràfic IR-1.4. Renda disponible per capita a les Balears per illes. Any 2015 (Base 100 = total Illes Balears) 79

Requadre III-1. Els indicadors de progrés social i de qualitat de vida

Gràfic IIIR-1.1. How's life in your region? (OCDE) Balearic Islands (Spain) 465

Gràfic IIIR-1.2. Índex regional de desenvolupament humà per CA (2017) 466

Gràfic IIIR-1.3. Dimensió "salut" de l'IDH per CA (2017) 466

Gràfic IIIR-1.4. Dimensió "ingressos" de l'IDH per CA (2017) 467

Gràfic IIIR-1.5. Dimensió "educació" de l'IDH per CA (2017) 467

Gràfic IIIR-1.6. Índex regional europeu de progrés social per CA (2016) 468

Gràfic IIIR-1.7. Índex regional europeu de necessitats humanes bàsiques (RSPI) per CA (2016) 468

Gràfic IIIR-1.8. Índex regional europeu de fonaments del benestar (RSPI) per CA (2016) 469

Gràfic IIIR-1.9. Índex regional europeu d'oportunitats (RSPI) per CA (2016) 469